DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

KAZIM MİRŞAN

ERKEN TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMACISI

4. CİLT

2. BASKI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://...tey.org

KAZIM MİRŞAN

ERKEN TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMACISI

4.CİLT

AĞUSTOS 2021

- **Türk Takvimi**
- **Erken Türk Devletleri ve Türük Bil**
- **Şölgentaş Mağarası Resim ve Yazıları**
- **Hieroglifler**
- **Pra - Mısır Hieroglifleri**
- **Makaleler**
- **Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları**
- **Erken Türklerin Anadolu Yazıtları**

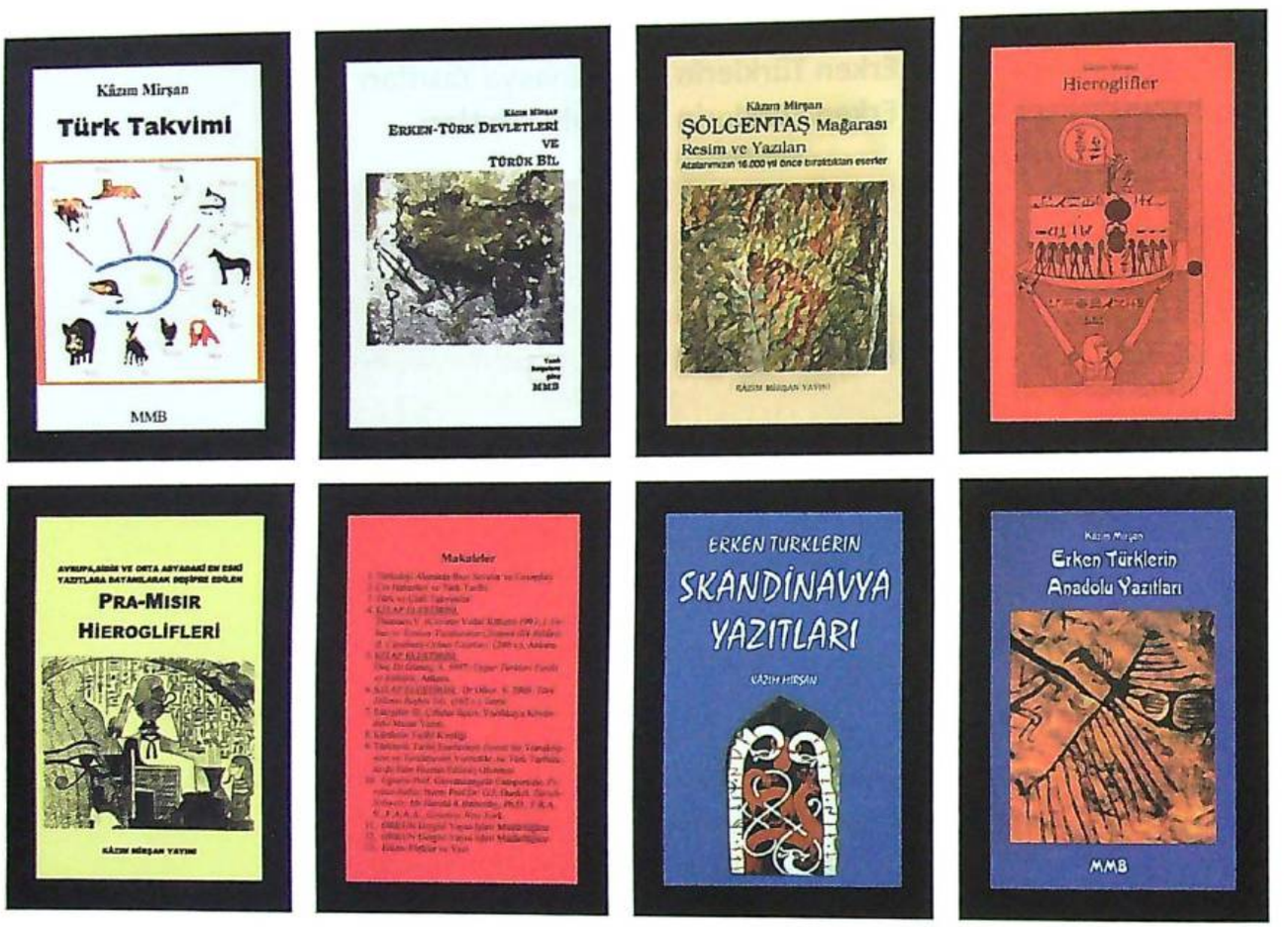
Kitabın bu basımının tüm yayın hakları **BPLAS BURSA PLASTİK METAL İNŞAAT ENERJİ MADENCİLİK JEOTERMAL TURİZM SİVİL HAVACILIK SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİNE** ait olup yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiç bir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz veya yayınlanamaz.

Copyright @2021
BPLAS BURSA PLASTİK METAL İNŞAAT ENERJİ MADENCİLİK JEOTERMAL TURİZM SİVİL HAVACILIK VE TARIM SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ

B.E.R.K. Radyo TV Yayıncılık Tic. San. A.Ş.

Tasarım & Baskı
reklamland

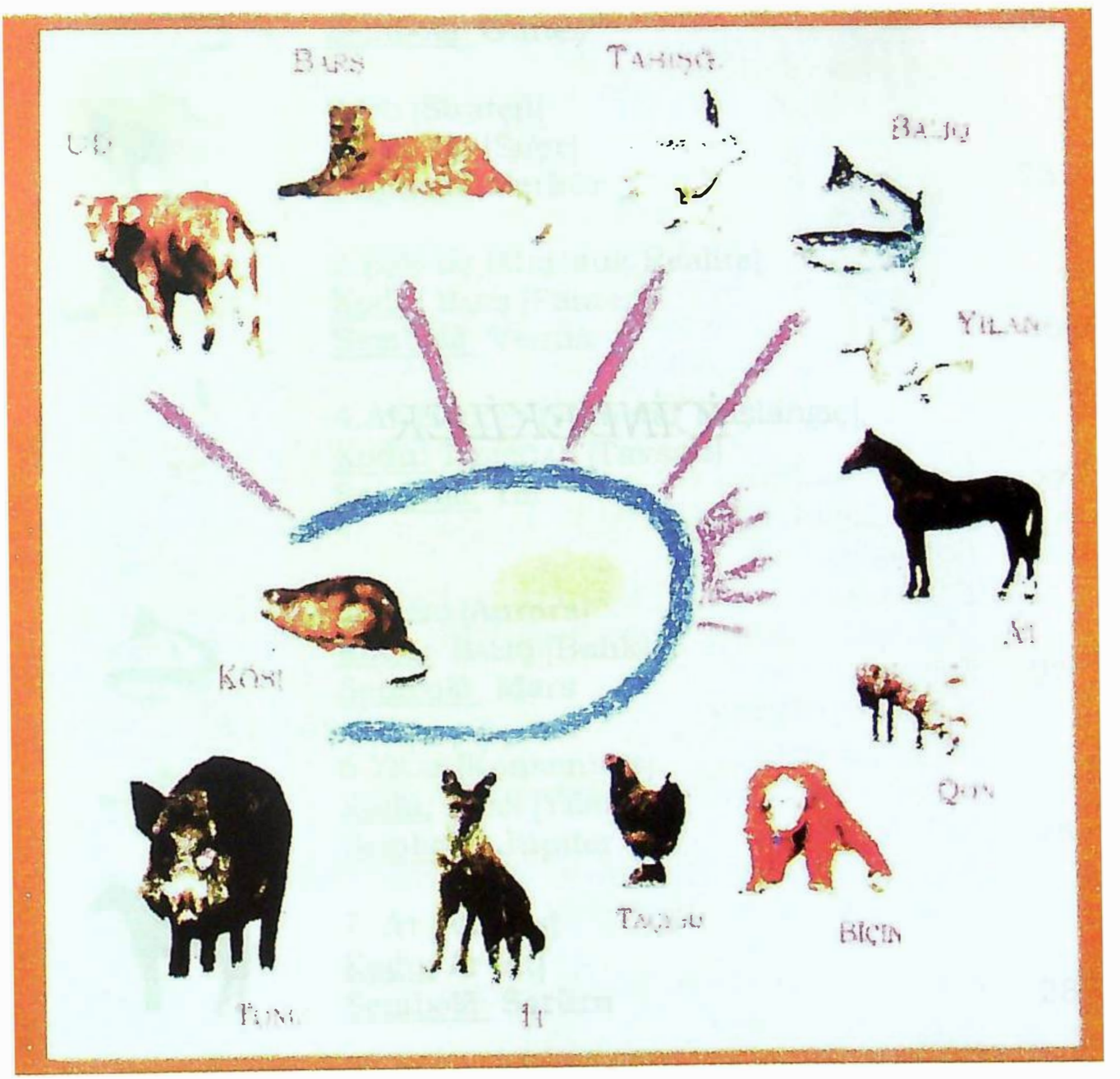
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kâzım Mirşan

Türk Takvimi

MMB

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Önsöz 8
I. Giriş 16
II. Yıl-Ay [Periodik Yıl] 22
III. Taydu [Dönem] 24
IV. Yıllar [Kondisionlar] 25

1.Ök-ösi [Göğün Büyümesi]
Kodu: Kösi [Tarla Faresi]
Sembolü: Güneş 25

2.Ud [Strateji]
Kodu: Ud [Sığır]
Sembolü: Merkür 25

3.Bar-Uş [Majestik Realite]
Kodu: Barş [Panter]
Sembolü: Venüs 26

4.At-Başığın [Planetar Başlangıç]
Kodu: Tabışğan [Tavşan]
Sembolü: Yer 27

5.Balıq [Aurora]
Kodu: Balıq [Balık]
Sembolü: Mars 27

6.Yılan [Konsensus]
Kodu: Yılan [Yılan]
Sembolü: Jupiter 28

7. At [Anlmış]
Kodu: At [At]
Sembolü: Satürn 28

8.Qoñ [Değişken]
Kodu: Qoñ [Koyun]
Sembolü: Uranus 29

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

9. BİÇİN [Büyücü]
Kodu: BİÇİN [Maymun]
Sembolü: Neptun 30

10. TAQIĞU [Tekleme]
Kodu: TAQIĞU [Tavuk]
Sembolü: Pluto 30

11. SUW QUTLUĞ ZİM İT YIL [Elektromagnetik Radiasion İnvarianslı İnstabil (Titrek) İmpuls]
Kodu: İT [İt]
Sembolü: AQAŞ (s.18'e bkz) 31

12.MANÇUŞIRI BODI-SATAW YAĞIZQA İNER-İR TOÑUZ KÜN [İonize Gazın (Plazmanın) Elektromagnetizm Tesiri Altında Kinetiklenmiye (Gelmiye, Yürümüye) Müteveccih İriliğinden İbaret Donmakta Olan Işık (Kaynağı)]
Kodu: TOÑUZ [Domuz]
Sembolü: ULUĞ YİL [Solar Yel] 31

V. ŞIPQANLAR [Planetler]

1.QUY ŞIPQAN [Akıntı Planeti]
Sembolü: Güneş 32

2.QUTADAMIŞ QUTLUĞ, TOPRAQ QUTLUĞ [Leke Hali Gösteren İnvarians Şeklinde, Toprak İnvarianslı]
Sembolü: Merkür 33

3.ANĞARAQ [Parlak]
Sembolü: Venüs 33

4.UU-ŞIPQAN, UWU-ŞIPQAN [Evolusion Planeti]
Sembolü: Yer 33

5.QIZIL SAĞIZĞAN KİDİN [Kızıl Tüs (Renk) Halinde Reçinelenmiş Planet Güzergâhı]
Sembolü: Mars 34

6.BUU ŞIPQAN, BUWU ŞIPQAN [Mssiv Planet]
Sembolü: Jupiter 34

7.ADRUQ ŞİM ŞIPQAN [Mümeyyiz Halde Bulunan, Kandil Planeti]
Sembolü: Saturn 34

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

8.SİM SIÇĞAN KÜN [İdrak Olunabilme İmkânını Defetmiş Olan Işık (Kaynağı)]
Sembolü: Uranus 34
9.KİY ŞIPQAN [(Plutoyu) Giymiş Planet]
Sembolü: Neptun 35
10.TAQIĞU [Tekleme]
Sembolü: Pluto 35
11.KİÑ ŞIPQAN [Kurtulmuş Analoji]
Sembolü: AQAŞ (IV/11'e bkz !) 35
12.TOÑIZ KÜN [Donmakta olan ışık]
Sembolü: ULUĞ YİL [Solar yel] 35

VI. TAKVİM BAŞLANGIÇLARI 36

VII. ÖDLER [Añtuyus Başlangıçları]
1.TEÑRİ ÖD [Kreasion Erası] 37
2.İT ÖD [İmpuls Erası] 39
3.ULIĞ ÖD [Kovariant Era] 41
4.ULIQ ÖD [Kommunikativ Era] veya QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD [Kırğız Hakanlarına Mahsus Era] 44

VIII. YILBAŞI, AYLAR VE GÜNLER 53

IX. TÜRÜK QAĞANLARI 54

X. UMUĞLAR [Referensler] 56

XI. İNDEX 57

Tarih tespiti örnekleri : s.23,31,35,42,44,46,47,48,50 , 37
Şekiller : s.5,6,10,17
Cetveller : s.18,19,38,43,45,49,52

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Türkler d.ö.1517 TABIŞĞAN yılından başlıyan ve TEÑRİ ÖD [Kreasion Erası] dedikleri bir güneş YİMİ [takvimi] kullanmış bulunuyorlar. Bu YİMİN her yılında, rakkamlar la sayılan, 12 ay bulunmakta ve ayların günleri de rakkamlar la sayılmsktsdır*.

Bu takvimi Türklerin d.ö.322 yılına kadar kullandıkları sabittir. Ancak, Türkler, takvim sisteminin ana yapısını değiştirmemek le beraber, türlü çağlarda kurdukleri ÖDÜSLERİNİN [devletlerinin] kuruluş tarihlerine ve, bazı hallerde, hakanlarının saltanat başlangıcına göre, takvimlerinin AÑTUYUSLARINI değiştirmiş bulunuyorlar. Bu şekilde, onların yenilenmiş AÑTUYUSLU TÜRÜK BİL [Türk Regnumu] takvimini ise, d.s.575 yılına kadar kullandıklarına şahit olmaktayız. Yani, en azından 2092 yıl kullanılmış olan bir takvim sözkonusudur ve dünyada bu kadar uzun bir zaman kullanılmış olan diğer bir takvim bilinmemektedir. Bugün ise, bu takvim 3516 yılını doldurmuş bulunuyor.

Türk takviminin bugüne kadar keşfolunamamış olmasının sebebi, her şeyden önce, Urqun-Seleñe yazıtlarının tarihlerinin yalnış tespit edilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. V.Thomsen 1893 yılında Urqun yazıtını Çince *T'u-küe* [Türk] sözüne dayanarak deşifre ettikten sonra, bilim adamlarının karşısına Türk yazıtlarının yazılış tarihlerini saptama zarureti çıkar ve bunun çözüm yolunu Çin kaynaklarında aramak gerektiğine inanırlar.

Halbuki, bilim adamları, bu dar görüş açısı yerine, evvelemirde, Urqun-Seleñe yazıtlarını okuyup añlamıya gayret etmiş olsalar idi, batı kaynaklarında açık-seçik dayanaklar bulunduğunu görürlerdi. Çünki Heredotus tarihi Türk tarihlerinde geçen *etüzler le* [vak'alar la] doludur. Büyük İskender tarihi ve Bizans kaynakları da böyle haberler veriyor. Çin kaynaklarında ise, Urqun yazıtlarının bazı kuplelerinin Çinceye tercüme edilmiş hallerini bile bulabilmekteyiz. Ancak, bilginlerimizin bunları görebilmeleri için, hiç de objektif olmuyan, şu inançlarından kurtulmaları gerekirdi:

Batı Çinde, Si-ngan-fuda,d.s.781 yılına ait bir Çince-Nestorianca yazı bulunmuş bulunuyor. Buna ilâveten, Cëti Su Türklerinden bazılarının hıristiyan dinini kabul etmiş olmalarını da gözönünde bulunduran 19-20'inci yüzyıl bilim adamları, Türklerin runik alfabelerini Süryani misyonerlerinden öğrenmiş oldukları kanaatında idiler. Ancak, Nestorian

*Metinlerden birinde "onuncu ayın otuzu" sözkonusu edildiğinden, Türklerin günleri solar ay günlerine göre saydıkları anlaşılmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

alfabesinin Türklerin runik alfabesi ile hiçbir benzerliği bulunmuyor. Eğer Türklerin alfabelerini, Nestorian alfabesinin de kaynağı olan, Aram alfabesinden almış olabileceklerini gözönünde bulundur sak bile, F. Altheimın deyimi ile, "bu alfabenin 600'den kısa bir zaman önce Ta – las alanına tesir etmiş olması mümkün değildir." O halde, 2092 yıllık Türk tarihi için ayrılabilinecek zaman d.s. 600 ile 781 yılları arasındaki 181 yıl olacaktır ki, V.Thomsen de, bu çerçeve dışına çıkmıyarak, Kül-Tiginin ölüm yılını d.s. 731 olarak saptamış bulunuyor.

D.s.712'de tahta geçen *Hüan-Tsung*'un (veya, *Lung-ki*'nin) 19'uncu yılı olan d.s.731'de *K'üe-T'êlê* (bazı metinlere göre *T'ê-lê*) ölür. Bu yıl sayımı diğer bir metinde 20 (d.s.732) olarak da veriliyor*.

Bu haberdeki *K'üe* (tıpkı KÜL BİLGE QAĞAN, KÜL ÇUR isimlerinde olduğu gibi) "KÜL" olmak la beraber, *K'üe-T'ê-lê* "KÜL TİGİN" demek değildir, *T'ê-lê* ile *T'ê-k'in* (TİGİN)'in yazılış şekilleri birbirlerinden farklıdır**.Buna rağmen Liu Mau-Tsai Çin kaynaklarında verilen *T'ê-lê* ile KÜL TİGİN anıdında verilen *T'ê-k'in*'in identik olduğunu söylüyor ve *lê* ile *k'in* sözlerinin yalnışlık la birbirleri yerine yazılageldiklerini ileri sürüyor. Ancak bizim konumuzda böyle bir yalnışlık sözkonusu değil, *T'ê-lê*'nin mezarı hakkında verilen bilgilerden hiçbiri KÜL TİGİN'in mezarı hakkında bildiklerimize intibak etmiyor:

Çinliler *K'üe T'ê-lê*'ye bir mezar taşı diktirmiş, mezar yazısını Çin İmparatorunun bizzat kendisi yazmış, türbe inşa ettirmiş, taştan bir heykel yaptırmış ve türbenin dört duvarına ölenin savaşmış olduğu savaş resimleri yaptırmiş bulunuyor. KÜL TİGİN mezarında ise, bunların hiçbiri yok ve, bilhassa, KÜL TİGİN'in BİTİG TAŞI, Çinliler tarafından değil, bizzat Türkler tarafından yazılarak dikilmiş bulunuyor. Bu taşın dikilişinde Çinlilere düşen pay ise, "BARIQ İTGÜÇİ, ĒB-ĒDİZ, UYUR AT-OĞIMA, BİTİG TAŞ İTGÜÇİ" [(hakikatları) tasdik edici ve, ölen dinastının başarıları hakkında, bu sebeb le, (mevcut) taşa yazı yazıcı] olmaktan öteye gitmiyor.

Nitekim, KÜL-TİGİN d.s.575'de ölmüş ve taşı d.s.576 yılında dikilmiştir ki, Çince yazıttaki tarih tespiti de bu yılı (576'yı) vermektedir. Yani, taş Çinliler tarafından değil, Türkler tarafından dikilmiş bulunuyor ve Çin heyeti bu taşa, BARIQ İTGÜÇİ [noter] olarak, tasdik yazısı yazmıştır.

D.s.706'da Küteyba İKİN ARA'ya [mavereünnehr] girer, bir yıl sonra 707'de, kanlı bir savaş sonunda düşen BUQARAQ'a [Buhara] büyük bir

*Bu hususta daha fazla bilgi edinmek için bkz: Türk Kültürü Dergisi; No.240,Nisan 1983, s.252-259; Mirşan 1985, s.19-20; Mirşan 1991, s.68-93; Mirşan 1994, s.144-145.
**Liu Mau-Tsai 1958, *Die chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T'u-küe)*, s.495, not No.48.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1. QAPAGAN [en eski Samarkand] Sarayında bir duvar resmi.

Samarkanda kūzeyden bitişen QAPAGAN Yerleşmesinin d.ö.500 yıllarına ait olduğu tahmin edilmektedir. TÜRÜK BİL'in en parlak çağını teşkil eden bu tarihlerde, QAPAGAN ĒÇİM QAGAN'ın başkenti idi ve, buna göre, resim ĒÇİM QGAN ile QAÑIM QAGAN'ın d.ö.529 zaferi yürüyüşünü tasfir etse gerek. ĒÇİM QAGAN'ın, QAÑIM QAGAN tarafında bulunan sağ eli ile, İKİ UÇ (yani, İKİTİ ETİGMİŞ BİL) işareti yapmakta olması da bunu kanıtlıyor. Ayrıca, kanunî hükümdar QAÑIM QAGAN'ın hükümdarlık asasını sağ elinde tutmasına karşılık, fiilî hükümdar ĒÇİM QAGAN'ın onu sol elinde tutması da TÜRÜK BİL'in AT-OĞ'lar hukukunu canlandırmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ordu ile gelir. D.s.712'de ise, QAPAĞAN'ı* kesin olarak alır.

Bunlara göre, şunu söylüyebiliriz:

☛ V.Thomsen yanlış bir kaynağa başvurmuştur. Bu kaynakta d.s.731 yılında öldüğü söylenen *T'ê-lê*–isminin Çince yazılış şekline ve kendisi hakkında Çinlilerin söyledikleri e göre–"KÜL-TİGİN" değildir.

☛ Türk BOL-BOL'unda KÜL-TİGİN öldükten sonra,yerine İNİNÇÜ APA OYIRIĞIN TURQAN *[Turxantos]*'ın geçtiği söyleniyor. Samarkand d.s.712'de Araplar tarafından işgal olunduğuna göre, KÜL-TİGİN'in bu işgalden 20 yıl sonra eal müşlmasmümkündeğil ve artık but arehlde Arapl arca veÇinlilerycaknd antanınan Orta- Asya KÜL-TİGİN isimli Türk imparatorunun ölmüş olduğunadairhiçbirbeyok. Hele-hel, İ. A. O. TURQAN'ın nunvarisi olarak AT-OĞ QAĞAN TURDI'ğına dair her hangi bir ipucu bilinmiyor.

☛ Türk takvimine ve Bizans kaynaklarına göre, KÜL-TİGİN d.s.575'de (d. s.731'den 156 yıl önce) ölmüş bulunuyor.

V.Thomsenin çağdaşı ve Türk dilleri hakkında geniş çaplı araştırmaları olan W.Radloff da Thomsenin düştüğü ayni bir hataya düşüyor:

Çin kaynaklarının d.s.648 yılında Qırğızların Çine bir elçi göndermiş olduklarını kaydetmelerine dayanan Radloff, "TABIĞAÇ QANQA BARIWIMA" cümlesi dolayısiyle (Mirşan 1970,s.74), bu elçinin TÖR-APA olduğunu söylemekte** ve, bu şekilde, Ulu-Kem yazıtları için bir *anïtuyus* tespit etmektedir.Halbuki, bu cümledeki TABIĞAÇ sözü "Çi " anlamında değil, *tapqaç* [Tatarca "bulunca"] anlamındadır. Metinde şöyle deniliyor:

*QAPAĞAN, (malları depoya) kapatma yönetimi efendisi; yani, TÊMİR QAPIĞ [Samarkand]. Çincesi *Ta-po-huan-ç'eñ* [Büyük QAPAĞAN Kenti]. Tacikçesi–büyük şair Firdevsînin şahnamesinde geçen–Afrosi-Yab; yani, APARASI-YAB [götürülecek olan şeylerin kapatıldığı yer]: Turanın masalvarî hükümdarının ve, ayni zamanda, QAPAĞAN'ın ismi.

Almanca "*Sperre*" manasına gelen QAPAĞAN adı İpekyolu kervanlarının Samarkantta ISUB-URA'ya [vergi registrasıonuna] tabi olmaları dolayısiyle verilmiş olmalı.

Çince *T'u-men* [araziler geçidi (kapısı); memleketler geçidi] deyimi de QAPAĞAN ve APARASI-YAB sözlerine tekabül ediyor ve deyimlerin hepsi "İpek Yolu ile gelen malların depolandığı (kapatıldığı) yer" anlamını veriyor.

Samarkantta bulunmuş olan en eski keramik malzemesinin d.ö.birinci bin yılın ortalarına ait olduğu tespit edilmiş bulunuyor. Şehrin Newbuxara Kapısının bulunduğu batı kısmında yapılan kazılarda reliefli alabastr paneller, budizm freskleri ve büyük bir saray kalıntısı bulunmuş. Burdaki binaların büyük bir kısmında emme kuyulu kanalizasion bulunduğu tespit edilmektedir.

Her halde TÊMİR QAPIĞ Samarkanttaki Yeni Buxara kapısının en eski ismi olmalı. Şehrin tarihinin d.ö VI-IV'inci yüzyıllara götürülebilmesi ve , bu devrede, QAPAĞAN'ın TÜRÜK BİL hakimiyetinde bulunması, diğer kanıtlar meyanında, QAPAĞAN Sarayı duvar resmindeki hakanların QAÑIM QAĞAN ve ÊÇİM QAĞAN olduklarını kanıtlamaktadır.

**Metinde "TÖR-APA IÇREKI BUN" [ben Tör-Apa mensubuyum] denmektedir ki, bundan "benim adım Tör-Apadır" manasını çıkartmak mümkün değildir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BÊS CIGIRMI YAŞAMAWA TABIĞAÇ, QANQA BARIWIMA, ÊR-ÊRDİMİM ÜÇÜN ALIPPUN ALTUN KÜMÜSIG, ÊĞRİT BA, ÊLTE KÜÇİ QAZĞANIWIMA, CÊTİ BÖRİ ÖLÜRDİM A, BARSIĞ KÖKMEKİG ÖLÜRMEDİM A ! [15 yaşımı bulunca, Hana vardığımda, erdemim için almış bulunmaktayım onun altın madalyonunu. Bu şekilde, ilimde güç kazandım, çünki—öldürdüğüm geyikler dışında—7 kurt da öldürmüş bulunuyorum]. Yani, 7 kurt öldürmeyi başarabilmiş olan kahramanımız 15 yaşında bir çocuktur ve bu erliği dolayısıy la hanı tarafından mükâfatlandırılmış bulunuyor. Ayrıca, Uybat II yazıtında *MÇT* şeklinde geçen bir sözü, İL-ÊTİRİŞ QAĞAN'ın diğer bir adı olmak üzere, *"Taçam"* şeklinde okuyan W.Radloff, bu yazıtın da 7.yüzyılın sonunda dikilmiş olacağına işaret etmektedir*.

Ulu-Kem yazıtlarının hiçbirinde "Qırğız" sözü geçmemekte, TÜRGÜS, TÜRÜS ve TÜRÜK sözleri geçmektedir. O halde, Radlof, kendilerine "Qırğız" demiyen bir halkı, nasıl olur da "Qırğız" diye isimlendirebilir? Qırğız "kenar kısım prosedürünü oluşturan halk" demektir** ve Ulu-Kem Bîltiri TÜRÜK BİL'in kenar kısmında değil, tam ortasında bulunuyor ve bu halka ÖTÜKİN-YIŞ [Geçerli Konstitusion] halkı deniliyor. O halde, TÜRÜK BİL'in kurucu unsuru olan ve tam ortasında bulunan halka nasıl olur da "Qırğız" denilebilsin?

Çinde hüküm süren *Tañ* Sülâlesi [d.s.617-907] tarihine ait haberlerde Qırğızların Tibetliler le ve Qarluqlar la iyi bağıntılarda bulunduklarının söylenmesi ve, buna paralel olarak, Altın-Köl II yazıtında "TÜPÜT QANQA YALBAÇ BARIWIM KÊLİRTİM" [Tibet Hanına elçi olarak varıp geldim] denmesi de Radloff tarafından yukarıdaki hususları teyit eder mahiyette görülmüştür***.

Fin bilgini Aspelin Ulu-Kem yazıtlarının, en azından, 3.000 yıl öncelerine ait olması gerektiğini söylemiş bulunuyordu****.Ancak, bu yazıtların Türk dili ile ilgili oldukları ortaya çıkınca, W.Radloff, yukarıda belirttiğimiz şekilde, 7.yüzyılı ileri sürmiye başlamış bulunuyor.

Görülüyor ki, Türklerin yazılarını Proto-Samî asıllı halklardan öğrenmiş olacakları hakkındaki önyargı, bilim adamlarını turatsız yorumlar yapmıya sevketmiş bulunuyor.

*Uybat III yazıtı d.öncesine ve KÜL-TİGİN yazıtı d.sonrasına aittir.Yani, Radloffun kıyaslamasında büyük bir çelişki vardır. Diğer taraftan, Radloffun sözkonusu ettiği cümle şöyle: "AMTI, AT-UÇUMQA AWRINIWIMA AT-UQUZ BÊG ÊRTİM" [İndi, liderim için (Tanrıya) evrilir ken namdar bir bey idim]. Radloff "AT-UÇUM" [liderim] sözünü "TAÇAM" diye okuyor ve yalnış manalandırıyor.

**Türk Dünyası Araştırmaları, sayı 24,Haziran 1983, s.159-164.

****Tañ Sülâlesi* çağında Kırğızlar bugünkü Kırğızıstanda yaşamakta idiler. Ancak, Altın Köl II yazıtı doğumdan öncelerine aittir.

****Apelgren-Kivalo 1931, *Alt-Altaische Kunstdenkmäler,* Helsingfors;s.VII.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türk takvimine göre yapılan *añtuyusların* [tarih tespitlerinin] dış kaynaklı *añtuyuslar* ile geniş çapta intibak ettiklerini görmekteyiz. Bunlar üzerinde yeri geldikçe etraflı olarak duracağız. Ancak, burada bunları başlıklar halinde belirtelim:

☛ Türk *añtuyus* tespitine göre, BUUMIN QAĞAN'ın Seleñeye gelişi için d.ö.774 BARŞ yılını ileri sürmek mümkün olabilmektedir. Diğer taraftan, ÈÇİM QAĞAN *Oz* Kavmine [Kolonistlere] d.ö.534 BARŞ yılında istiklâl verir. Bu iki tarih arasındaki fark 240 yıldır.

Bu sayıyı biz Herodotus tarihinde de bulabilmekteyiz (Herodotus IV/15). Onun kendi mukayeselerine göre, Türük tarihinde "PURUM" şeklinde geçen, Aristeas birinci kaybından 240 yıl sonra Metapontionda gözükmüştür.

İtaliada Akka kolonisi [OZ'u] olan Metapontion Türüklerin Urqun-Seleñede kurdukları koloniye tekabül ettirilerek söylenmiş ise, Aristeasın birinci kaybı Türüklerin İdil-Oraldaki ana vatanlarından Ötükin-Yışa gelişine ve ikinci kaybı,Ötükin-Yıştan gelen Oz'ların [Kolonistlerin] kendi devletlerini kuruşlarına tekabül ettirilmiş olmalı.

☛ Türk takvimine göre, Kyros d.ö.559'da tahta oturmuş, d.ö.531 yılında Türük İlinde bulunduğu vakit savaş ilân etmiş ve d.ö.529 QOÑ yılında savaş alanında ölü düşmüş ve ayni yıl oğlu Kambyses han olmuş bulunuyor.

Herodotusun verdiği bilgileri değerlendiren batı kaynaklarına göre ise, Kyros d.ö. 559'da Astyagesi yenmiş ve d.ö. 555'de onu hapsettirmiş ve d.ö. 529'da savaş meydanında ölmüş ve ayni yıl oğlu Kambyses tahta geçmiş bulunuyor.

☛ Türk takvimine göre Türükler d.ö. 20.7.516 BİÇİN yılında Çanakkale Boğazında [TUTUQ BAŞ'da] Perslere ve onların müttefiki olan OZ ËR ITIM ÖKÜ ËR'e karşı zafer kazanırlar. Herodotus ise, İskitlerin Geliboluya inmiş olduklarını söylediği bu tarihi *"Şu ulaştığımız dönemden (yani, d.ö. 514'den) iki yıl önce (yani, d.ö.516'da)"* şeklinde belirtiyor*.

☛ Türk takvimine göre ÖKÜL TİGİN d.ö.514 İT YIL'ında ölür. Çinliler de bu tarihi aynen bildiriyorlar**.

☛ Türk takvimine göre Dareius I ÜR-APA'da [Oarosta] QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'a d.ö.26.5.512 KÖSİ YIL'ında yenilir ve geri çekilir. General ÖÑRE BIÑA BAŞI onun İske Ögüz [İstros,Tuna]üzerinde kurmuş olduğu köprüye ondan önce varır, ordaki İonları hakimiyeti altına alır, fakat askerlerinden bir kısmının yağmaya girişmeleri onu geri dönmüye mecbur bırakır ve, bu şekilde, Dareios da köprüyü geçerek Trakyaya dönebilir.

*Mirşan 1985, s. 77; 1978, s.115; Herodotus IV/40.
**Türk Kültürü Dergisi, sayı 240, Mayıs 1983, s.318.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Batı kaynaklarına göre, Dareios I d.ö.513'de Istanbul boğazından geçer.

☛ AT-ÖG [Büyük İskender] tarihini yazan Alp-Êrin Samarkandın işgali tarihini d.ö.329 olarak vermektedir. Nitekim, AT-ÖG d.ö.329 yılı baharında Hindikuş Dağını geçerek Orta Asyaya girmiş ve, sert bir savaştan sonra, "Marakand" da denilen, Samarkandı almış bulunuyor.

☛ Türk takvimine göre Kül-Tigin d.s.544'de Türkistan tahtına oturur. Bunun üzerine kendisi İmparator *T'ai-tsu* tarafından tebrik edilir*.

Bizans kaynaklarındaki, "d.s.544'den beri Turan kavimleri devamlı olarak Balkan vilâyetlerine akın etmiş bulunuyor" ifadesi** de Kül-Tigin'in d.s.544'de tahta geçmesi ve Türük Bili bütünleştirmek için giriştiği çetin mücadele ile ilişkilidir.

☛ Kül-Tigin d.s.550'de TABIĞAÇ OÑITU AT OQ'ları yenerek, devletinin dış itibarını temin eder. Menander Protektor da d.s.550'de Türklerin Orta Asyada kuvvetli bir *bil* [regnum] kurduklarını söylüyor. Yoluğ-Tigin de ayni tarihte Kül-Tiginin Orta Asyaya gelişini bildiriyor. Bizans kaynaklarındaki " *Soğudlar, şehir halkı olan, Ephtalitlere tabi idiler; ancak, d.s. 550'de Türklere tabi oldular*" ifadesi de Kül-Tiginin d.s.550'de Soğdları yenmiş olduğu haberi ile aynen intibak etmektedir.

☛ Kül-Tigin d.s.544'de, Çinlilerin "*Ju-Ju*" dedikleri UÇ-UÇA seferini yapar. Çin kaynakları ise, *T'u-men*'in [Qağanın; yani, Kül-Tiginin abisinin] d.s.552'de Ju-Juya hücum için kıt'alar gönderdiğini söylüyor.

Buna göre, QAĞAN d.s.552 yılında inisinin TABIĞAÇ TAPA [Çin yönünde] sefere çıkmasını emretmiş ve o da—Tawğaççа *Huai-huang* olması gereken—İYİGİN ÊSİLIG BÊG ile d.s.554'de yaptığı üçüncü savaş ile, UÇ-UÇA ÊSİÑÜN'ü yenmiş bulunmaktadır (yani, bu savaş 2-3 yıl sürmüştür).

☛ KÜL-TİGİN d.s.558'de YİR BUYURQU ULUĞ İRKİN [Ulu Serbestlik Mıntakası Hakimi]; yani, APARLAR ile savaşır ve TÜRGİ AYIRĞUN KÖLTE [Hazar Denizinde] bozguna uğratır. ULUĞ İRKİN'in bir kısım askerleri kaçarak (batıya doğru) uzaklaşırlar.

ULUĞ İRKİN Herodotus tarihinde "Serbest İskitler" ve Menander Protektor tarihinde *Awar* [Türkçesi "APAR"] şeklinde geçmektedir.

KÜL-TİGİN tarafından yenilen ve "tezip varan" Bayanos idaresindeki Awarlar d.s.558'de Justinus'a bir QANDIQ [elçi] gönderirler ve iskân olunmalarını talep ederler.

☛ KÜL-TİGİN'in d.s.559'da yendiği QUD-OĞUR'lar [Kutigurlar], ayni yılın mart ayında, donmuş olan Tuna Nehrini geçerek, bir kısmı Thermopyle, diğer kısmı Gelibolu Yarımadasına ve üçüncü bir kısmı da Bizans baş-

*Mirşan 1991, s.87.

**Doblhofer, E. 1955; *Byzantinische Diplomaten und östliche Barbaren*, Graz-Wien-Köln.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kenti surlarına kadar değerler. Yoluğ Tigine göre QUD-OĞUR'lar BUY-URUQ' dırlar [Bulgardırlar].

☛ D.s.560-568 yıllarında Kül-Tigin AT-OY BİL seferindedir. Bu sefer tamamlanınca; yani, d.s.568'de, Türkistanda "Size Bolus" olarak tanınan, Kül-Tigin Bizans kralı Justiniana bir Türk heyeti göndererek yurdunu ticaret yönünde geliştirmeyi planlar.

☛ Türk takvimine göre Kül-Tigin'in* ölüm tarihi olan d.s.575 hem Çin, hem de Bizans kaynaklarınca teyit olunmaktadır. Onun geride bıraktığı devleti hakkında Çin kaynakları şöyle diyor:

"Gücü sayesinde (Sse-kin;yani SIZE-KIN) Çin sınırı dışındaki bütün devletleri boyunduruk altına aldı ki, bu mıntıka doğudaki Liao-Denizinden (yani, TALUY'dan) batıya doğru batıdaki Batı Denizine (yani, Hazar Denizine) kadar, onbin li (5.000 km), ve güneydeki çölden (Taklamakan Çölünden) küzeye doğru küzeydeki Küzey Denizine (yani, Baykal Gölüne) kadar, beş veya altı bin li (3.000 km), büyüklüğünde idi. Bütün bu alan onun hakimiyetinde idi."

Bu tarif TÜRÜK BİL sınırlarını çok güzel belirtiyor**. Çinliler şöyle devam ediyorlar:

*"Sse-kin ölünce (d.ö.575), onun inisi T'a-po Qa-ğan (yani, Bizans kaynaklarına göre "Tardu") halefi oldu. Sse-kin zamanından beri T'u-küe devleti (yani, Türük-Bil) gittikçe daha bay ve daha kuvvetli oldu. Onlar Çini ezip-geçmek istiyorlardı**."*

Bu Çin haberlerine göre, Kül-Tiginin d.s.731'de öldüğü hakkındaki iddia otomatikman suya düşer, çünki Araplar d.s.707'de Buharayı ve *d.s.711-712'de Samarkandı küçük ordular la savaşarak aldılar.*

*Kül-Tigin [Komple Aksioner vede "bütün nasiplerin sahibi olmuya namzet kişi"] bir AT-OG [dinasti] mensubunun yetki alanını belirten bir Türk Sarayı ismidir. Ancak, Türk geleneklerine göre, doğum la iktisap olunan bu isim, bu kişinin hayatta aldığı çın [hakiki] mevkilere göre değişebilmektedir. Yani, onun mevki isimleri ona verilen saray isminin yerini alacaktır, çünki Türklerde isim bir kişinin funkslonunu belirten sıfattır.

İşte, "size ait işlerin icracısı" manasında olan SIZE BOLUS [*Your Achiever*] bu isimlerden biridir. Bu söz Menander tarihinde *Sizabulos* vede *Silzibulos* şekillerinde geçer.

Çince yazıtlarda KÜL-TIGIN ismi *K'üe T'ê-k'in* şeklinde telâffuz ediliyor ki, bu onun Türk Sarayı ismidir. Yönetici ismi olarak ise, Çinliler ona *Sse-kin* (yani, SIZE-KIN) demiş bulunuyorlar , bu da "Size Mahsus" anlamındadır. Çin haberlerine göre, Kül-Tigin kendisine *'Mu-ğan Qağan'* (MUGAN QAGAN; yani, "Bura Hakanı"] demiş bulunuyor , çünki Türük Bil İKITI ETIGMIŞ BIL [İkiye Ayrılmış Regnum] halinde idare olunmaktadır ve Kül-Tigin ancak BU TÜRÜK BÜL [İdil-Oral ve Türkistan] (yani, Batı Türkleri) hakanıdır ve esas hakan, Çinlilerin *T'u-men* (yani, QAPAĞAN QAĞAN) dedikleri, BILGE QAĞAN'dır ki, Kül-Tigin tarihinde bu isim "QAĞAN" şeklinde dile getiriliyor.

Soğdaqlar Kül-Tigine BIGI MAĞAN TIKIN [Bizim Beyimiz] demiş bulunuyorlar.

**Mirşan 1991, s.91 ve 93'e bakınız.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Takvim zamanın taksimi ve başlangıcının tespitidir. Bu tespit güneş sistemindeki ilgili fenomenlere göre yapılır. Meselâ, yerin güneş etrafındaki, ayın yer etrafındaki ve yerin kendi etrafındaki *aylanmaları* [devirleri] gibi. Böyle bir çalışmada ise, "değişmiyen" bir zaman birimi bulmamız kaçınılmaz olacaktır.

Güneş sisteminin her planetinde zaman tespitine yarıyan fenomenler kendine özgü; yani, başka-başkadır. Ancak, bu başka-başka olan şeyler "güneş sistemi" halinde bir bütün teşkil ederler, onlar bir tek birim ile ölçülür hale gelirler. O halde, değişmiyen zaman ölçüsünü arar ken, güneş sistemine bir bütün olarak rücu etmemiz gerekecektir ki, bu da güneş sisteminin nasıl teşekkül etmiş olduğu sorusunu ortaya atar.

Güneş sisteminin teşekkülü hakkında iki ana teori bulunuyor : birincisi sistemin bir bulut*, veya toz ve gaz bulutu** ortamında teşekkül ettiğini; ikincisi ise—güneş yakınından diğer bir yıldızın geçmesi sonucu, güneşten madde fışkırması veya güneşin anî olarak kendi-kendine parçalanması gibi—katastrofik bir hadise meydana gelmiş olduğunu ileri sürer. Ancak, bu ikinci teorinin olasılığı zayıftır, çünki güneşten uzaya atılan çok yüksek sıcaklık ve basınç altındaki maddenin patlaması ve planet teşekkülünü temin edememesi gerekirdi.

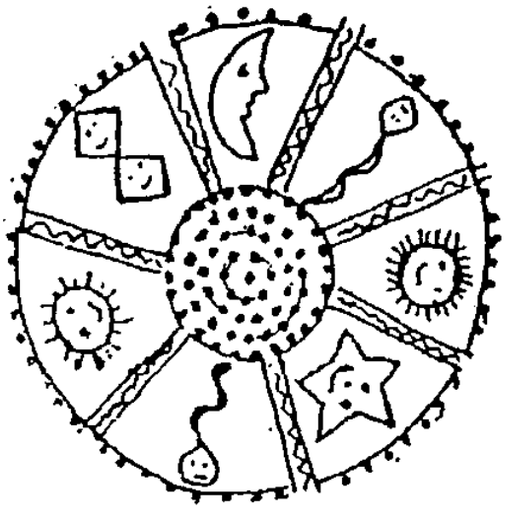
Anlaşıldığı kadariy le, ilk önce güneşten bir ARIĞ WASIR [ötelenen planetar disk] teşekkül etmiştir. Tıpkı SURYA GARBI WASIR YALINLIĞ [güneşin kucağındaki devamlı planetar disk; güneşten teşekkül eden (ayrılan) Merkür Gezegeninin ilk hali] gibi. Bu disk istikrarsızdır ve (sisteme istikrar vermek üzere) *oscillasion* yapmaktadır ve bu hal MUNÇUQ'ların [planetlerin] teşekkülünü temin etmiştir.

Böyle bir teşekkülün halen gözlemlemekte olduğumuz ana funksionunu şu şekilde ifade edebiliriz : güneşten ULUĞ YIL [solar yel] çıkarak etrafa yayılır (akar). Sonra, planetar sistemin dış sınırında bir TOÑUZ KÜN [*planetary nebulae*] teşkil eder ki, bu YAĞIZQA İNER [kinetiklenmiye müteveccih] sis, uzaklaşmıya devam ederek, devamlı olarak enerji kaybeder ve günün birinde yok olur. Buna göre: ŞÖGÜN TİGME BAŞBAŞLAĞ'dan [hareketsiz haldeki başlangıçtan (yani, sıfır noktasından)] başlıyan zaman bütün planetleri geçtikten [yani, planetlerden etkilen-

*BODI-SATAWLAR'ın [kationların] BULUDÇILAYU YIĞILMIŞ TOY QUWRÇĞ ARA [bulutlar gibi yığılmış kollektiv fenomenleri ortamında].

**KÖK QALIQ [gökte ikamet eden şeyler] ortamında; Çincesi *hsü-k'ung* [şekilsiz ve maddesiz ve mukavemetsiz şeyler].

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

*2. Güney Amerikada bulunarak Ekvatördeki bir kliseye verilmiş olan, fakat çağı ve orijini bilin-*miyen bir yazıt.

dikten) sonra sonsuzluğa doğru hareket etmektedir ve burda sözkonusu ŞÖGÜN [başlangıç] güneş sisteminin (güneş dahil) ağırlık özeğidir [merkezidir].

Ancak, ŞÖGÜN'ümüzü arar ken Güneş sisteminin bir bulut halinde "hareketsiz"; yani, AQIĞSIZ OĞUŞ [akmıyan substans] halinde bulunduğu çağa gitmemize gerek yoktur, çünki ŞÖGÜN TİGME ve planetlerin hepsi bir matematik bağlantı halindedirler; yani, zaman yalnız ŞÖGÜN TİGME'den itibaren değil, meselâ, yer tarihindeki her hangi bir noktadan itibaren de ölçülebilir, çünki bu şekilde başlatılacak olan KÖRKLE TAÑSUQ TAYDU KİDİNİ [şekden sıfır noktasından başlıyan siklus güzergâhı] ŞÖGÜN ile başlıyan güzergâh ile bire-bir (yani, matematik) ilişki halindedir. Bu matematiği şu şekillerde takdim edebiliriz:

☞ Şek.2 bize Güney Amerikada bulunarak Ekvatördeki bir kliseye verilmiş olan, fakat çağı ve orijini bilinmiyen bir objeyi gösteriyor*. Bu obje bize güneşimizin planetar sistemini, matematik bir belirlilik le, şöyle ifade ediyor:

	0 = 0	Güneş
0 +	7 = 7	Merkür
7 +	6 = 13	Venüs
13 +	5 = 18	Yer
18 +	4 = 22	Ay
22 +	3 = 25	Mars
25 +	2 = 27	Phobos [Marsın ayı]
27 +	1 = 28	Deimos [Marsın ikinci ayı]
28 +	1 = 29	Jupiter
29 +	12 = 41	Jupiterin 12 YANINÇ'ı [satelliti]
41 +	1 = 42	Saturn
42 +	10 = 52	Saturnun 10 YANUNÇ'ı.

*Miller, Ch. 1978; *Astronomy or Imagination ?*, Ancient Skies Mecmuası, vol.5, N.5, s.4.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Güneş, güneş sisteminin ağırlık özeğinde yer almadığından, "yarı planet" sayılmaktadır. Bunu, iç gezegenler le dış gezegenler arasında çizilmiş olan sembollerden anlıyoruz (şek.2) :

1. Güneş, yarı-planet halinde
2. Merkür, güneşin ayı mahiyetinde [uzun dalga radiasionu veren mahiyette]
3. Venüs, ANĞARAQ [*bright*] planet halinde
4. Yer, 5'inci QOLULAMAQ [manipulasion] planeti halinde
5. Ayımız, uzun dalga (yani, dipol) radiasionu veren planet halinde
6. Mars, BALIQ [aurora] ışığı veren halde
7. Marsın iki ayı, OŞUŞ [konfigurasion] ışığı (kuadrupol radiasionu) veren halde.

Şekiller arasına çizilen 7 adet uzun dalga ise, bütün bu planetlerin AQAŞ* yaydıklarını dile getiriyor.

☛ Planetler arasındaki ikinci bir matematik ilişkiyi Bode kanununda görmekteyiz.

Bu kanun, (başlangıç sayısı hariç) herbiri bir öncekinin iki misli olan 0,3,6,12,24,48,96,192 ve 384 sayılarını ele alır ve bunların her birine 4 katar. Bu şekilde elde olunan rakkamlar, yerin güneşe olan uzaklığı 10 olmak üzere, planetlerin güneşten olan uzaklıklarını tahminî olarak vermektedir:

Planet	**Bode kanununa göre uzaklığı**	**Hakikî uzaklığı**
1.Merkür	4	3,9
2.Venüs	7	7,2
3.Yer	10	10,0
4.Mars	16	15,2
5.Ceres	28	27,7
6.Jupiter	52	52,0
7.Saturn	100	95,4
8.Uranus	196	191,8
9.Neptun	—	300,7
10.Pluto	388	394,6

*AQAŞ, madde içinden dışarıya akarak çıkan radiasion ki, "arkayakadaki karaten radiasionu" [*background blackbody radiation*] demektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu sonuçların sıhhatlı olmaması : (1) planetlerin *yörüngeklerinin* dairevî olmamasından; (2) uzaklıkların güneş sistemi ve (3)(YANINÇLARI ile beraber) planet sistemleri *özeklerine* göre alınmamış olmasından kaynaklanmış olabilir.

☞ K.Mirşan—zamanın tek doğrultulu olduğu şartını ithal ettikten sonra—iç planetlerin güneş etrafındaki dolanım müddetlerini ve güneşten uzaklıklarını bina statiğinde kullanılagelmiş olan mütemadî kiriş formüllerine göre (presiz olarak) hesaplamaktadır. Bu hesabı yapar ken, ilk önce, gerekli olan sabit nokta sayılarını ve kirişinin yük değerlerini matematik konstantlar olarak hesaplıyor*. Bu konstantlardan biri bütün planetler için aynı bir değeri (yani, üniverzal bir değer) taşımak la beraber, diğerleri her planet için ayrı-ayrı değerlidir; fakat, iç planetler için birer seri teşkil ederek, matematik bir bağlantı içinde kalmaktalar.

İç planetlerin bu yol la elde olunan güneş etrafındaki dolanım müddetleri şaşılacak derecede presiz :

Planet	**Solar sab.**	**Galaktik sabite**	**Sonuç (gün)**	**Ölçülen değer (gün)**
Merkür	84	4*100-84-271 = 45	87,969	87,969
Venüs	184	5*100-184-0 = 316	224,995	225,000
Yer	284	6*100-284-7 = 309	365,260	365,260
Mars	384	7*100-384-45= 271	687,023	686,980

Yukarıda sıraladığımız üç kanun bize güneş sisteminde statik bir istikrar bulunduğunu ispat ediyor. Fakat bu istikrar sistemin devamlı olarak aynen kalacağı anlamında değildir. Sistem, tıpkı güneş, yer, ay v.b.g., devamlı olarak enerji (AQAŞ) kaybetmektedir ve günün birinde yok olmuya mahkûmdur. Buna rağmen, sistemin ÇİÇESİ [dokusu] ve ANÇULAYU QALTISI [reliefi] değişmeden kaldığından, zaman birimimizi ve ŞÖGÜN'ümüzü [tarih başlangıcımızı] yerimizin verisine göre seçmemizde hiçbir mahzur yoktur, çünki diğer veriler bu veri cinsinden** ifade olunabilmektedir.

Türkler kullandıkları zaman birimine "YIL-AY***" ve zaman başlangıcı-

*Mirşan,K. 1986; "*Is the Universe a Statical System Like a Frame ?*" kitabına bkz.

**Meselâ, yerin güneşe uzaklığı veya yerin günü cinsinden.

***YIL-AY [anomalistik yıl] : yarin—yörüngekindeki aynı bir noktaya tekrar geri dönmek suretiy le—güneş etrafındaki AY'larının [periodlarının] sayılması için geçerli bir YIL [kondision, tutum, tavır] teşkil eden bir zaman ölçüsüdür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

na ŞÖGÜN* demiş bulunuyorlar. Bundan sonraki bahiste hesaplıyacağımız, YIL-AY'ın değeri 365 gün, 6 saat, 13 dakka, 49 saniyedir. ŞÖGÜN olarak ise, Türkler—türlü devrelerdeki siyasî gelişmelere paralel olarak—şu tarih başlangıçlarını kullanmış bulunuyorlar:

1. AT-OY BİL'in d.ö.1517'deki AT-BAŞIĞIN [TABIŞĞAN] veya ULU YIL'ındaki kuruluşundan başlıyan ve 1517 yılı dahil olmak üzere sayılan TEÑRİ ÖD**.
2. D.Ö. 1.7.879 YILAN YIL'ında BUUMIN QAĞAN'ın*** tahta oturmasından sonra, Türük Bilin kurulduğunun resmen kabul olunduğu, d.ö.874 İT YIL'ından (dahil) başlıyan İT ÖD.
3. QAÑIM İL-ËTİRİŞ QAĞAN'ın ölüm yılından sonra gelen, d.ö.537 ULIĞ OZIN (LAĞZIN) yılından başlıyan ULIĞ ÖD.
4. ËÇİM QAĞAN'ın ölümünden sonraki ÖK-ÖSİ (KÖSİ) yılı olan d.ö.524 yılından başlıyan QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD (ULIQ ÖD).

Bu *ödlere* göre 1988 yılı şöyle söylenir :

① BALIQ YIL, TEÑRİ ÖD 293'inç;
② BALIQ YIL, İT ÖD 239'ınç;
③ BALIQ YIL, ULIĞ ÖD 211'inç;
④ BALIQ YIL, QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD 210'unç.

10.Şubat 1988'e şöyle denilir:

BALIQ YIL, İKİNÇ AY, ONUNÇ; TEÑRİ ÖD 293'inç [İT ÖD 239'ınç, ULIĞ ÖD 211'inç, QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD 210'unç].

Bunu şu şekilde tercüme edebiliriz:

① TEÑRİ ÖD, 10. şubat 3506'ıncı yıl;
② İT ÖD, 10.şubat 2863'inci yıl;
③ ULIĞ ÖD, 10.şubat 2526'ıncı yıl;
④ QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD, 10.şubat 2513'üncü yıl;
⑤ *Msïxa Teñri öd*, 10.şubat 1988'inci yıl.

*ŞÖGÜN TİGME (kısaca, ŞÖGÜN), eylemsiz hal; yani, sıfır noktası : ŞÖGÜN TİGME BAŞ-BAŞLAĞ İÇİNTE [sıfır noktasından başlıyan başlangıç içinde] (Mirşan 1985, s.170). Buna TAÑSUQ TAYDU [sıfırdan başlıyan syklus] da denmektedir.

**ÖD (1) Era [çağ, çağ hesabı]: ËR-ËRDİMİM ODIQI ÖG-ÖCİM ÖD, ONA ÖGİM İT AWRILTIM [erdemimin şarjlanmış olduğu, krallığım için geçerli eramda, Tanrı kralı olmuş olma geçerliliğinin impulsu ile ayrıldım] (Mir.1993, s.61); Ö[DÜM] OTUZ ARTUQI Ü[Ç YAŞIMA] [Erama göre 33 yaşımda] (Mir.91, s.52); (2) zaman: QISQA BİR QŞAN ÖD [kısa bir differensial zaman] (Mir.90,s.25-26); ÖÑRE, AMTI, KİN, — ÜÇ ÖDKİ [geçmiş, şimdi, gelecek olmak üzere, üç zamandaki] (Mir.1990, s.174); (3) kondision: BİR ULUŞTA YİRTİNÇÜNİÑ YARUQ YULASI BİLGÜLİGÇE QAMAĞ NOMTA TUYUNMIŞ ÖDTE [bir populasionda yercil gelişimin spektral yulması determinativ olarak bütün *nomlarda* hissolunduğu kondisionda](Mir.1990, s.56-57).

***QAĞAN'ların tarihi için "Mirşan, K. 1991;"*Bolbollar*" kitabına bkz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRÜKLER zaman birimi olarak YIL-AY'ı seçtikten sonra, 12 YIL-AY'ı, TAYDU* dedikleri, diğer bir zaman biriminde ve 12 TAYDU'yu, BAĞ** dedikleri, üçüncü bir zaman biriminde toplamış bulunuyorlar. Bunun sebebini düşünür ken, şu metinleri gözden geçirmemiz yararlı olacaktır:

Büyük Türk astrofizikçisi Atsañ şöyle diyor: "AWA LUQİDA İŞWARA NIRWANA KİDU" ["konverzion la baki kalan dinamizm" şeklinde, zaman reverzionu gidirilmesi]. Buna göre, zaman enerji sarfı (yani, konverzion) ile yakından ilişkilidir. Türk astrofizikçilerinden Bıratya-Şırı ise, bu konuyu şöyle açıklıyor: "APAM BİZNİÑ BU YAŞIMIZ ALQINĞU ÖD BOLSAR" [götürücü (*guide*) sıfatıy la bize ait olan bu yaşımız (yani, bize ait olan zaman) bir divergent kondisiondur].

Bunları şu şekilde açıklıyabiliriz : zaman bir kurb (yani, gravitasion) sonucudur, kurb (dolanım) olmadan zaman da yoktur ve her dolanım devamlı olarak enerji sarfını gerektirir. Diğer bir deyim le, zaman enerji ile identiktir***.

Yorumluyabildiğimiz diğer bir husus da, bir nevi enerji şekli olan zamanın bıraktığı tortunun AQAŞ olduğudur, çünki AQAŞ kullanılması mümkün olmuyan bir enerji şeklidir. Bu enerji, yalnız yerimizin YIL-AY'ından değil, diğer planetlerin YIL-AY'larından da teşekkül eder. Buna göre, biz güneş sisteminin zaman birimini bu sistemde teşekkül eden "sabit" bir AQAŞ miktarı içeren bir ölçü kovası ile ölçecek isek, Türklere göre üç tip kova kullanmalıyız: (1) YIL-AY kovası, (2) ŞIPQAN kovası, (3) BAĞ kovası.

Türklerin, zamanı ölçerken, bu şekilde üç çeşit ölçü kabı kullanmış olmalarının sebebine gelince, belki aşağıdaki metin bu alanda bir şeyler anlatıyordur, bilemiyorum (Mirşan 1990, s.43):

"Kozmostan relativistik-simetrik olarak 3 kondusionda olkunan gravitasion koruyucuları—kozmik güç halinde katlam sahibi zaman koordinatları—emsali olmuyan *gony*'li referens sistemlerini anlaşılır halde (yani, madde ve antimadde halinde) sonuç vererek esirgesinler."

Bunu şu şekilde yorumluyabiliriz: 3 koordinatlı evrenimizde var olan zaman maddenin madde ve antimadde haline çevrilmesi sonucunda yok olacaktır.

*TAYDU, *cyclus* [dönem]. Bu deyim TAYŞIN KİRTÜ [kaymış—veya akraba—halde sokulma] manasındadır; yani, dönem başındaki şey, bu şeyin ikinci dönem başındaki hali ile tıpatıp ayni değildir.

**BAĞ, obligasion [mecburiyet, mükellefiyet]. Türk takvim sistemine göre, bir TAYDU'daki 12 YIL'a 1 ŞIPQAN [planet] ve 12 ŞIPQAN'a bir BAG [12*12 = 144 YIL] tekabül etmektedir.

***Ölü bir insana "yaşıyor" denemez.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

II. YIL-AY [Periodik Yıl]

Takvim tek doğrultulu olarak akıp gitmekte olan zamanın hesabı için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemin birimleri, herbiri bir tabiat fenomeni olan, yıl,ay ve gündür.Tabiat bize bu birimlerin herbirini birer konstant halinde vermektedir. Biz, ilk önce, modern bilimde "anomalistik yıl"denilen,YIL-AY'ın nasıl bulunacağını görelim:

Güneşten yere gelmiş olan bir ışın alalım ve bu ışın yerden güneşe doğru gravitasion kuvveti ile bağlanmış olsun. Bu bir uzay kirişinin tarifidir. Bu kirişimizin yere doğru bir yüklenişi var ise de, zamanın tek doğrultulu olduğunu göz önünde bulundurur sak, güneşe doğru böyle bir yüklenişi yoktur. Buna göre, $q_{sol} = 0$, $q_{sağ} \neq 0$ der isek*, l uzunluğundaki kirişimizin hesap değizliği şu şekli alır**:

$$X_s=[(\kappa_s\kappa_o)/(1-\kappa_s\kappa_o)] * (q_o l^2/4)$$

Burada X_s'in aradığımız "konstant YIL-AY" olabilmesi için, değizliğimizdeki diğer birimlerin de birer konstant olmaları gerekir. Bu konstantları şu şekilde elde ederiz*** :

$$1/\kappa_s = 20^2-(1+2+3+...+13) = 400-91 = 284+5^2 = \mathbf{309}$$

$$\kappa_o = (1/1000)*(3/2)*(e^{38}/4^{19}) = (7/6)*149+[(40-7)/10]*(1/950)$$

$$= \mathbf{173,836807} \text{ (burda e=2,718281828459)}$$

$$q_o l^2/4 = 84 + 200 = \mathbf{284}$$

Bu sonuncu konstantın hesabı şöyle. Prototürkler kirişimizin güneşe birleştiği yerdeki SARAN ŞIRI [eğilme torzionu] değerini 84 olarak vermekteler. Buna göre, konstantımızın Merkür değeri 84, Venus değeri 184, yer değeri 284 ve Mars değeri 384 etmektedir.

Bütün bunlara göre, aradığımız YIL-AY şöyle bulunur:

X_s(Yer için) = [(173,836807/309)/(1-173,836807/309)]*284

= **365,259596 gün.** Yani, 365 gün, 6 saat, 13 dakka, 49 saniye.

YIL-AY'ın bu değeri onun aletler le ölçülen değerinin aynısı. Yılın aylık değeri ise, şöyle olur : Solar ay = $X_s/12$ = **30,4383 gün**.

Türkler yıllarını YIL-AY birimi ile saymış ve ÖD'lerini [eralarını]; yani, yılların hangi vak'adan sonra sayılmıya başlanacağını, her defasında tespit etmiş bulunuyorlar. Yıl, rakkamlar la sayılan, 12 aya ayrılmışdır ve aylar da, yine rakkamlar la sayılan, YAÑI [gün]'lar la ifade edilirdi.

*Eğer "sağ" yerine "Oñ" deyimini kullanır sak, bu sembolleri şu şekilde kısaltarak yazabileceğiz : $q_{\text{ñ}}$ ve q_o. Nitekim,bundan sonra böyle yazacağız.

**Mirşan 1978,s.172; 1990,s.40 ve 1986,s.12'ye bkz.

***Hesap teferruatı için bir yukarıki satırda söylenen 3 kitaba bakınız.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ancak, her aydaki gün sayısı ve yılın hangi aydan başladığı eski yazıtlarda kaydedilmemiş. Yıl başlangıcının "saban toyu" [yay bayramı] ile kutlanmış olacağı (yani, yay başlangıcına rastladığı) ise, kuvvet le muhtemel. Şu bilgi bize Türklerde yılbaşının hangi güne isabet ettiğini ifşa eder nitelikte.

KÜL-TİGİN'in bitigtaşı d.s.27.7.576 günü dikilmiştir. Bu merasim için Çinden gelen bir heyet onun için dikilen bu tarih taşını noter olarak tasdik etmiş bulunuyor ki, bu tasdik yazısının tarihi d.s. 7.12.576.

Buna göre, Türk takviminin 1.1.577 günü Çin takvimine göre 12.5.577 etmektedir ki, bu da İsa takvimine göre 31.5.577-29.6.577 eder. Bu ise bize Türk takvimindeki 1.1.577 gününün (yılbaşının) yay başlangıcı olan 22.6.577'ye isabet etmesi gerekeceğini kanıtlar.

YIL-AY değerinden Pre-Mısırlıların da haberdar olmuş olmaları gerekir; çünki, İskenderiyeli Sosigenesin tavsiyesi üzerine, Jül Sezar tarafından d.ö. 46 yılında kabul olunan Julian takvimi 365 günden teşekkül ediyordu ve gün sayısı her 4 yılda bir 366'ya çıkartılırdı. Jül Sezar, ayni zamanda, yıl başını da 1 marttan 1 ocağa çevirdi*.

Aşağıdaki metinden Pre-Mısırlıların *SUB IDID ÖD* [su baskını erası] kullandıkları anlaşılıyor**:

1.AÑIN OÑ 313	(2) Su baskını erasına göre,
2.SUB IDID ÖD	(1) tarih 313'üncü ve
3.AYIN OÑ 7.	(3) yedinci ay.

Çinde ve Perslerde ise, saltanat takvimi kullanılmış bulunuluyor. Yani, onlarda genil ve sürekli bir takvim *ödü* bilinmiyor. "Yunanlılar da , 7'inci yüzyılın başlangıcına kadar, hakikî bir takvimi ve, buna göre, tertipli bir zaman hesabını tanımıyorlardı. Yunan tarihinin büyük bir kısmı tahminlere dayanmaktadır ve bu tarihin başlangıcında bir "şiir" bulunuyor: Homerin eseri."***

Kullanılan takvimlerden bir SAĞIŞ [özlem] takvimine örnek olarak şu metni gösterebiliriz:

ALİKSANDROS QAN SAĞIŞ MİÑ ALTI YÜZ QIRQ SÊKİZ ÊRDİ. TÜRKÇE YIL UD.

→ Büyük İskender Hanın ölümüne göre yılsayımı 1648 idi, Türkçe yıl UD (Yani, 1648 – 323 = d.s.1325 UD YIL)****.

*Buna göre yıl başının İsanın doğumu ile hiçbir ilişkisi yoktur.

**Mirşan 1998, s.81.

***Mirşan 1973, s.18.

****Mirşan 1985, s.171.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Merkür Planetinin YÜRÜNDEK'inin [yörüngesinin] ana aksının,YÜRÜNDEK düzlemi içinde ve güneş etrafındaki dolanma miktarı her yüzyılda 9' 34" olarak hesaplanmıştır. Ancak, bu miktar olması lâzım gelenden 43" daha fazladır. Bu fazlalığı doğuran sebeb, elbette, güneşin diğer planetleridir.

İşte, Türkler,yer yıllarının uzunluğunda yerimiz dışındaki diğer planetlerin de etkisi bulunacağını düşünerek, yılları 12 yıldan müteşekkil paketler halinde saymış bulunuyorlar; çünki onlara göre güneşin 12 adet planeti vardır. Böyle bir yıllar paketine ise "TAYDU" demiş bulunuyorlar. Onlar bir TAYDU'daki yıl değerlerinin (yani, yılların uzunluğunun) bu TAYDU'dan sonra gelen TAYDU'daki yıl değerleri ile tıpatıp ayni olmadığını kabullenmiş bulunuyorlar. TAYDU yılları şöyle :

1.KÖSİ YIL	4.TABIŞĞAN YIL	7.AT YIL	10.TAQIĞU YIL
2.UD YIL	5.BALIQ YIL	8.QOÑ YIL	11.İT YIL
3.BARŞ YIL	6.YILAN YIL	9.BİÇİN YIL	12.LÂĞZIN YIL.

(Tarla faresi, sığır, kaplan, tavşan, balık, yılan, at, koyun, maymun,tavuk, it ve domuz).

TAYDU YIL'larının herbiri önemli bir TURUM-ARA ÉT'ÜZ'üne [hayat ortamı vak'asına] tekabül etmiş bulunuyor. Ancak, bu ÉT'ÜZ'lerin neler olduğunu saptıyabilmemiz bugün oldukça zor.

Bilebildiğimiz kadariy le, YILLAR* güneş ve planetlerinin teşekkülü ile ilişkilidir ve bu teşekkülden sonra YILLAR TAYDU'sunun ŞIPQANLAR** etkisinde kaldığı kabul olunmaktadır.

Türk geleneğine göre, QAĞAN ancak TAYDU başlangıcında (TAYDU'nun birinci yılının birinci gününde) tahta oturabilmiş ve onun saltanatının, hangi yılda ölmüş olur sa olsun, TAYDU'nun son yılına (12.yılın son gününe) kadar sürdüğü kabul olunmuşdur. Meselâ, ÖKÜL TİGİN d.ö. 514 İT YIL'ında ölünce, yerine geçecek olan QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN d. ö.512 KÖSİ YIL'ını beklemek mecburiyetinde kalmıştır, çünki d.ö.524 KÖSİ YIL'ından d.ö.513 LAĞZIN YIL'ına kadar olan TAYDU ÖKÜL TİGİN'e aittir. Bu arada, Dareios I TÜRÜK BİL'in içlerine kadar ilerlemesine devam etmektedir. Ancak d.ö.1.1.512 KÖSİ YIL'ında QAÑIM QAĞAN tahta oturur ve, hemen sefere çıkarak, Dareiosu ÜR-APA'yı kuleler kurarak geçerken d.ö. 26.5.512 KÖSİ YIL'ında mağlup eder.

*YIL (1) kondision; (2) *con-* : YILIN UYULUY AN [konfederasion tarihi (AN)]; (3) sene.
**ŞIPQAN (1) uyum gösteren, analojik; analoji; QUY ŞIPQANLIĞ UD YIL [QUY uyumu gösteren (QUY sonucu olarak elde olunan, QUY planetli) UD YIL] ; 2) planet..

. .

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

IV. YILLAR [Kondisionlar]

1.Ök-Ösi Yıl [Göğün Büyümesi Yılı]
Kodu : Kösi Yıl [Tarla Faresi Yılı]
Sembolü : Güneş

Öñre Biña Başı bu yıla Urqun Ögüzde yıl [Urqun Irmağı yılı], oturu yıl [tahta oturulan yıl] ve ub-uşum uluğ urus yıl [Haşmetmeabın yüce meydan savaşı yılı; yani, d.ö.512 savaşı yılı] dediği gibi, onu Oq*-ara budunqı olunç kösigü** yıl [Oq-ortamı milletine mahsus "kösükme"** yılı] olarak da isimlendiriyor***. Buna göre o kösigü sözü ile "Türük kütlesinden İskitlerin teşekkülü" anlamını kastetmiş olmalı.Yıl ismi olarak kullanılan kösi yerine, küsenç****sözünden türetilen, küskü deyimi de kullanılmakta ve küskü yılının 12 yıllık taydu'nun ilk yılı olması bundan kaynaklanmaktadır ki, bu anlam güneşten "planetar disk" teşekklüne tekabül etmektedir.

Diğer taraftan, güneş bütün planetleri etkiler ve, buna göre, bir kösenç [müessiriyet] sözkonusudur. Kösi'nin [tarla faresinin] birçok yerlerde toprak yığınları teşkil etmesi ise, güneşin planetler teşkil etmesine benzetilmiş olmalı.

Bütün bunlara göre, kösi yıl güneşe tekabül etmektedir.

2.Ud Yıl [Strateji Yılı]
Kodu : Ud Yıl [Sığır Yılı]
Sembolü : Merkür.

Öñre Biña Başı bir *etüzün* [vak'anın] gerçekleşmesinden sonra (meselâ, bir savaşı kazandıktan sonra), ikinci bir *etüzün* gerçekleşmesi ihtimali-

*Oq (1) kuantum [elektromagnetik radiasion enerjisi paketlerinin dalga uzunluğuna göre değişen büyüklüğü]; (2) Erken-Türklerin kendilerine verdikleri isim; (3) İskitler.

**Kösemek (1) köse hale getirmek; (2) tarlaları—yabancı otlardan temizlemek üzere—yakmak; (3) fuzion (yani, kitle defekti) husule ketirmek : kösüş tözlüg [kitle defekti teşkil etme *enthalpy*'li]; nitekim, Sibir Türklerinde "köse" su kaynatmıya (kösemiye) yarıyan "ibrik" demektir; (4) "kösenç" halinde "müessiriyet" : kün-ay teñriteg kösençlig [periodik-ışık kreasionu şeklinde müessir] (Mirşan 1985, s.145); (5) Tatarca *kösi* [tarla faresi] ve *köse* [köse].

***Mirşan 1985, s.70.

****Küsenç, *adjustment*, yeniden tertip; küskü, yeniden tertipleme; küsençlig nomluğ yağmur yağdırıp [yeniden tertip kanunlu yağmur yağdırarak] (Mirşan 1990, s.131).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ni gözönünde bulundurarak yaptığı sefere UDU YORIDIM [stratejik sefer ettim] demektedir ki, modern askerî terminolojide bu gibi seferlere "uzun yürüyüş" denmektedir. Diğer taraftan, Türkler, takvimlerini astrofizik bilimi esaslarına göre tespit etmiş bulunduklarından, UD* YIL'ın da bir fizik anlamı bulunması gerek.

KÖSİ YIL'ının fizik anlamının "güneşten planetar disk teşekkülü" olduğunu bundan önceki bahiste görmüş idik. Güneş sistemi teşekkül eder ken, bundan sonra gelen ikinci adım şöyle :

Planetar disk BULUTÇULAYU (bir bulut gibi) güneşin etrafını sarınca, XUA-ÇEÇEK [homeomorphic graviton] hakimi olan gravitasion TARNI [büzülme] tahakkuk ettireceğinden, BÜGÜLER [büklümler, *folds*] fenomeni halinde YAĞMUR YAĞMIŞ [jet husule gelmiş] gibi, XUA-ÇEÇEK yağmıya başlıyarak (Mirşan 1990, s.183), bir UD [strateji; çift-hal] husule gelir.

Diğer taraftan, bu UD hali (peşi-peşine gelme hali] Güneş ve Merkür gezegenleri için de sözkonusudur ve , buna göre, UD Merküre tekabül etmektedir.

Merkûre verilen diğer bir isim de BUD [separasion]'dur. "Güneşten separe olan planet" anlamındaki bu deyimin dolu şekli şöyle: TAĞDAQI TOPRAQ QUTLUĞ BUD [takılmış halde, toprak invarianslı separasion]. Güneşe takılmış halde olan bu planetin yüzünün mahiyeti de, yerimize takılmış halde olan aynki ile hemen-hemen aynıdır.

3.BAR-UŞ** [Majestik Realite]
Kodu : BARŞ [Panter]
Sembolü : Venüs

BAR-UŞ YIL, elbette, planetar diskten planetlerin teşekkülü yılıdır ki, ÖK-ÖSİ, UD, BAR-UŞ YILLARI "ÜÇ KÜZ ĒT ÖDÜN" [üç redüksion (yaprakdökümü) erası] şeklinde de belirtilmektedir.Bu teşekkülü belirten en güzel örnek, planetler içinde ANĞARAQ [parlak] olarak yer alan, Venüs gezegenidir ve,

*UD (1) strateji; bir şeyi peşi-peşine tahakkuk ettirme; çiftleşme : ÖK ISI SELEÑE OQ-UDU BARDI BUN, SELEÑE KİÇE UDU YORIDIM [Krallık mensupları Seleñe stratejisine girdikten sonra (yani, Seleñe askeri olunca), Seleñeyi geçerek stratejik sefer ettim] (Mirşan 1985, s.73); "BİRİYE, QARLUQ BUDUN TAPA SÜLE !", TİP,AT-UDUN OYUM AT-URUĞ ITTİM BARDI ["berideki, Qarluk Kavmine *süle* !", diyerek, stratejik emrimi tebliğ ediverdim] (Mirşan 1991, s.55); (2) vede : İL-ĒTİRİŞ QAĞAN QAZĞANMASAR, UDU BUN ÖZÜM QAZĞANMASAR [İl-Ētiriş Qağan kazanmamış olsa idi, vede (yani, stratejikman) ben kendim kazanmamış olsa idim]; (3) dişi (Mirşan 1994, s.69); (4) UDU, UDU AT, dişilenme, çift-hal teşkil etme, çiftleşme (Mirşan 1994, s.69); (5) kurbanlık inek; (6) Tümenlikçe *uta* [peşi-peşine] : *üç yıl uta* [üç yıl peşi-peşine]; (7) şümül [*extensiveness*] ki, Merküre verilen *ud* ismi, onun güneşin şümül alanı içinde kalmış olması anlamındadır.

**Bu yıl "UB-URUŞ" [Büyük Savaş] şeklinde de yorumlanabilmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

buna göre, BARŞ YIL Venüse tekabül etmektedir.

4.AT-BAŞIĞIN [Atılma ile Başlıyan] veya
ULUĞ YIL [Kovariant Kondision] veya
TABIŞĞAN YIL [Elverişli Kondision]
Kodu : TABIŞĞAN [Tavşan]
Sembolü : Yer

Büyük Türk astrofizikçisi ATSAÑ "ATSIZ" sözünü "Galaksi Merkezi" manasında kullanıyor, çünki galaksimizdeki her şey burdan "atılarak" çıkmış, fakat onun kendisi atılmadan kalmıştır.

Konumuz olan Güneş Sisteminde hal-i hazırda atılmakta olan şeyler madde ve momentumdur (diğer bir deyim le, solar yeldir) ve yerimiz gıdasını bu ULUĞ YÏL'den [solar yelden] almakta olduğundan, ULUĞ YÏL'in başlangıç tarihi, ayni zamanda, yerimizin yaşamıya başladığı tarih olur.

ULUĞ YÏL'i temsil eden AT—sosyal manada "nam, icraat" anlamında olmak üzere—"kabile başkanını" ifade etmektedir ki, bu başkan, ayni zamanda, kendinden önce gelen AT'ların (yani, AT-ATA'ların) ruhunu da temsil etmektedir.

ÖÑRE-BIÑA BAŞI'ya göre, Türklerin Tatar Devletini kuran UB-Uş'larına [Yüce Majestelerine] ait AT-BAŞIĞIN YIL'ı d.ö.1517 yılıdır; yani, ilk Türk (aslında Tatar, çünki o çağda Türk sözü henüz teşekkül etmemişti) devleti 3516 yıl önce AT-BAŞIĞIN YIL'ında kurulmuş bulunuyor.

D.ö.1517 yılına ÖÑRE BIÑA BAŞI "ULUĞ YIL" da diyor. TABIŞĞAN deyimi ise, hem (yeryüzümüz gibi, yaşamıya) "elverişli", hem de "tavşan" manalarına gelmektedir.

5.BALIQ [*Aurora*]
Kodu : BALIQ [Balık]
Sembolü : Mars

Anlaşıldığı kadarıy la, Merkür Güneşten separe olmuş, Venüs ise, planetar diskten teşekkül etmiş bulunuyor. Yerimiz ise, teşekkülünü daha çok ULUĞ YÏL [solar yel] ile tamamlamıştır : ULUĞ YÏL ile gelen parçacıklar SUW TOLU [elektromagnetik-radiasion dolması (kapanı); *trapped region*] tarafından yakalanmakta; Van Allen kuşaklarında proton ve elektronlara ayrışmakta ve, kutuplara kadar ilerliyen bu şarjlı parçacıkların atmosferdeki atomlara çarpması ve onları tahrik etmesi [*exciting*] sonucunda, yerin magnetik kutupları yakınında istihsal olunan ANĞARAQ pa-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rıltıya "BALIQ"* denmektedir. Bu kırmızı-altın rengi Marsa baktığımız zaman da görebilmekteyiz, buna göre, BALIQ YIL Marsa tekabül etmektedir.

6.YILAN [Konsensus]
Kodu : YILAN [Yılan]
Sembolü : Jupiter

Planetlerin çoğu TOPRAQ QUTLUĞ'dur [toprak invariantlıdır] : Merkür, Venüs, Yer, Mars, Uranus, Neptun ve Pluto (8 planet). Güneş, Güneş Sisteminin ağırlık merkezinde yer almadığından, bir "yarı gezegen" sayılmaktadır (şek.2) ve, ayrıca, TOPRAQ QUTLUĞ değildir. Jupiter ve Satürn planetleri de böyledir. Ancak, Güneş Sisteminde bu iki tip planet ve onların ayları bir YIL-AN [*con-sensus*] teşkil etmekteler. İşte, bu sebeb le, 4 adet iç planetten sonra gelen ve TOPRAQ QUTLUĞ olmuyan Jupitere "YILAN YIL" [konsensus kondisionu] denmektedir. Jupitere SADABĪŞ YULTUZ [beşli sistemde mümeyyiz planet] de deniliyor. Bu planete verilen diğer bir isim de BUU ŞIPQAN'dır [Massiv Planet], çünki Jupiter planetlerin en massividir**, bütün planetlerin yekûn büyüklüğünden daha büyüktür, 12 adet bilinen satteliti ve magnetik alanı vardır.BĪSİNÇ SARIĞ ORDU [Beşinci Sarı Tahkimat] da "Jupiter" demektir.

7.AT [Atılmış]
Kodu: AT [At]
Sembolü : Satürn

Satürn halkalarında bulunan parçacıklar planetten "atılmış" olduklarından, Satürne AT YIL [Atılmış Kondision] veya—"ana gövdeden yontulmuş olan halka" anlamında—YONT YIL [Yontulmuş Kondision] denmiş bulunuluyor. Diğer taraftan, YONT ve AT sözlerinin her ikisinin de diğer bir anlamı "at"dır.

Bu planete ANĞARAQ GIRAX İLİNÛR BİŞİNÇ ORDU [Venüs Albedosundan

*BALIQ (1) Balıklarda ve kutuplarda görülen ışık gibi, tabiî haldeki daimî elektrikten (elektrik yüklü parçacıklar akımından) doğan aydınlık; Lat. *aurora* [sabah kızıllığı; yani, TAŇ]; Tatarca *tün yaq balqışı* [kûzey aydınlığı, *aurora borealis*]. Sibir Türkçesinde *balğaw* [aydınlık dağıtma, *balqma*]; (2) Mars Planeti; QIZIL SAQIZQAN [kızıl renk halinde reçinelenmiş] KİDİN [planet gûzergâhı]. Teleskop la bakıldığı zaman, "kızıl planet" de denen, Mars parlak kırmızı-altın [*bright red-ochre*] bir yûz göstermektedir.ve BALIQ [*aurora*] bu görüntûnün ifadesi için kullanılmış olmalı.QIZIL SAQIZQAN KİDİN kavramında ise, erimiş sûlfûrûn volkanlardan çıkarak, etrafa akması ağaçtan çıkan reçinenin akmasına (SAQIZ'masına) benzetilmektedir. (3) Balık; (4) şehir.

**Jupiter merkezindeki basıncın 30 milyon atmosfer olduğu tahmin edilmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İtibaren Beşinci Tahkimat] ve BIRAXSIWADI GIRAXQA ANURAT YULTUZ [Jupiter Albedosundan Sonra Gelen Planet] isimleri de verilmektedir.

ÖÑDÜN AQ BARŞ KÜNTÜN, QIZIL SAĞIZĞAN KİDİN QARA YILAN, ALTI QAP YARAŞMAZI {(Yerden itibaren) ön tarafta BARŞ Albedosu ["Venüs" demektir] yönündeki Güneşten itibaren, kızıl kaplı planet güzergâhına ["Mars" demektir] bakan YILAN ["Jupiter" demektir] : altı QAP [halka] yaraşmazı (yani, halkaları bulunmuyan planetler)}. Bu ifadeye göre Türkler—Güneş, Merkür, Venüs, Yer ve Jupiter olmak üzere—Güneş Sisteminin 6 planetine "QAP YARAŞMAZLAR" [halkasızlar] demiş bulunuyorlar ve, buna göre de, diğer planetlerin QAP'lı* olacağı düşünülmüş olabilir. Nitekim, QAP-SUW QUTLUĞ BİÇİN KÜN** [elektromagnetik halka sistemli Neptun zamanı] deyiminden, Neptunun da halkalı bir sistem olduğu, ancak bu halkanın (Satürninkinden farklı olarak) elektromagnetik radiasiondan teşekkül ettiği anlaşılmaktadır.

8.QOÑ [Değişken]
Kodu : QOÑ [Koyun]
Sembolu : Uranus

1951 yılından beri yapılan gözlemler Uranusun parlaklığının değiştiğini (dalgalandığını) göstermektedir ki, QOÑ*** sözü bunu ifade ediyor****. Satürnün çıplak göz le görülebilmesine karşılık, çıplak göz le gözlenemiyen Uranusa SİM SIÇĞAN KÜN [İdrak Olunabilme İmkânını Defetmiş Olan Işık] da denmektedir.

Neptun—henüz gözlenmemiş durumda iken—Uranusa yaptığı aksion ile [Uranusun hareketinde intizamsızlık doğurmuş olması dolayısıy le] keşfedilmiş bulunmaktadır ki, Uranusun diğer bir ismi olan Çİ-TİGME

***QAP** (1) örtü; *qazan qabı* [Başqurtça, qazan örtüsü]: (2) tulum; *beren qabı* [Başqurtça, koyun derisi tulumu]; (3) kutu; *bir qap çay* [Başqurtça, bir kutu çay]; (4) ölçü, çuval; *bir qap kömür* [Başqurtça, bir ölçü (çuval) kömür]; (5) planet halkası.

****KÜN** (1) ışık; KÜN TEÑRİ QAYTSISI [ışık kreasionu frequensi]; KÜN BADĞALI BARTUQ [ışık kimyası prosessi]; KÜN-TEKİRİLİG [*photoeffect*]; (2) zaman, devre, esna; *xezirgi kün* [Başqurtça, şimdiki zaman]; *qart kününde* [Başqurtça, ihtiyarlık devrinde]; (3) hava (iklim); *quru kün* [Başqurtça, kuru hava (iklim)]; (4) Mevcudiyet, yaşam; planet.

*****QOÑ**, değişken; (1) (yüksek ve alçak tonda ses vererek) değişen, dalgalanan; meselâ, *qoñraw* [Sibir Türkçesi, zil], *qoñğıry* [Sibir Türkçesi, zurna]; (2) (bol olma dolayısıy la) şap-şup eden, sefillik gösteren; meselâ, *qoñaltaq itik* [Başqurtça, çıplak ayağa giyilen çizme]; *qoñaltaq turmış* [Başqurtça, muhtaçlık içinde geçen hayat]; (3) koyun.

******QOYUN** [koyuluk modelitesi] deyimi de ayni manayı veriyor ve Uranusa verilen bu iki ismin her ikisi, ayni zamanda, "koyun" manasına geliyor. QOYUN sözü QOY şeklinde de kısaltılabilmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TUTMAQ KÜN [Aksion* Tesiri Altındaki Planet] bunu ifade ediyor.

9.BÏÇİN [Büyücü]**
Kodu : BÏÇİN [Maymun]
Sembolü : Neptun**

Pluto, Neptunun *yörüngesinin* iç kısmında yer almak suretiy le, Güneşe en bitişik yakınlık durumundaki noktaya yaklaştığı zaman (1979'dan sonra), Neptun Güneşten en uzak planet durumuna gelmektedir; yani, Plutonun *yörüngesi* Neptununkini kesmektedir.

Ayrıca, Plutonun fizikal mahiyetleri de bir satellitinkine, bilhassa Tritona, çok yakındır ve, bütün bunlara göre, Pluto, esas itibariy le, Neptuna bağlı bir kaçak satellit durumundadır. Diğer taraftan, Neptun Uranusu etkilemekte ve onun hareketlerinde intizamsızlıklar doğurmaktadır ki, bunlar ancak bir BÏÇİN'in [Büyücü Kadının] yapabileceği işlerdir.

Neptuna verilen KİY-ŞIPQAN [(Plutoyu) giymiş olan planet] ismi de Neptunun Plutoyu giymiş (yani, Pluto Neptunun bir satelliti durumunda olan) bir planet olduğu anlamındadır.

**10.TAQIĞU [Tekleme]
Kodu : TAQIĞU [Tavuk]
Sembolü : Pluto**

Güneş Sisteminin TAQ [tek;yani, en dış] planeti olan Plutonun *yörüngesi* Neptununkini kestiğinden, 1979'dan beri tahminen 20 yıl için Neptun, ve bu yıllar dışında, Pluto TAQIĞ planet olmaktadır ki, bu BARTUQ'a [*process*'e] TAQIĞU YIL [Tekliyen Kondision] denmiş olmalı.

Diğer taraftan, TAQI "ilâve" ve "artı" anlamına da gelmektedir : ÜÇ YÜZ TAQI SEKİZ ALTMIŞ [300 artı 58 = 358]. Buna göre, Pluto bir "ilâve planet" olarak da görülmüş bulunuyor demektir.

11.SUW QUTLUĞ ZİM* İT YIL [Elektromagnetik Radiasion İnvariansı İnstabil (Titrek) İmpuls Kondisionu]
Kodu : İT [İt]
Sembolü : AQAŞ (s.18'e bkz)**

***Aksion**, bir kitle hareket eder ken, diğer kitlelere tesir eden kuvvet.
**BÏÇİN (1) büyücü kadın [Sibir Türkçesi]; (2) maymun.
***ZİM, instabit. Başqurtçadaki *zimbir* [titreme] ve Türkçedeki *zaïğır* [kuvvetli titreme] sözleri de ayni bir köke dayanmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AQAŞ bir nevi İT [itilme, impuls] ile maddeden itilip çıkan elektromagnatik radiasiondur. Bu duruma verilen diğer bir isim de KİÑ-ŞIPQAN'dır [kurtulup çıkma (*escape*] planeti]. Bu sözdeki KİÑ, havanın ağız yerine burundan çıkması halinde olduğu gibi, "köşeye sıkışarak kurtulma" anlamındadır ki, AQAŞ da bu tarzda maddeden süzülerek çıkan çok uzun dalgalı bir radiasion şeklidir.

12.MANÇUŞIRI BODI-SATAW YAĞIZQA İNER İR TOÑUZ KÜN [Elektromagnetik Kationların Kinetiklenmiye Müteveccih İriliğinden İbaret Donmakta olan Işık]
Kodu : TOÑUZ [Domuz]
Sembolü : ULUĞ-YİL [Solar Yel]

Bu yılın diğer bir ismi şöyle : QAMAĞ BİNSUN TİNLIĞLAR ASIĞINTA YAĞIZQA İNER KÜN [Bütün (Üstüste) Binen Keyfilikler (yani, Bütün Planetler) Asmanında Kinetiklenmiye Müteveccih Işık].

Güneşten çıkan ULUĞ YİL bütün planetleri (kısmen onlara madde ve momentum bırakarak) geçtikten sonra, uzayda donar ve bu şekilde Güneş Sisteminin etrafını saran bir İR [irilik] teşkil eder ki, Erken-Türkler bu iriliği de bir ŞIPQAN saymış bulunuyorlar. Bu ŞIPQAN'ın kodu TOÑUZ ve aynı manada olan LAĞZIN'dır. Bu sonuncu sözün "ULUĞ-OZIN" [(Tanrıya) kommunikativ geçiş] deyiminin kısaltılarak söylenmiş şekli olması olasıdır.

İKİ ÖRNEK

TAYÇIÑ QO-Ü QAÑSI, YİGİRMİ ALTINÇ, OTÇUQTAKİ OOT QUTLUĞ TAWIŞĞAN YIL, ONUNÇ AY YİGİRMİ TÖRTİ QUTLUĞ KÜN ÖZE.
↳ *Cyclic* (yani, TAYDU'lu] katalyst origosu yirmi altıncı*, ateşlikteki ateş invariansli** TAWIŞĞAN*** YIL, onuncu ayın yirmidördü invariansli güne göre. (Yani, d.ö. 24.X.209).

TEÑRİ MANI BURQAN TEÑRİ YİRİNGERÜ BARDUQINTA KİN, BİŞ YÜZ ARTUQI İKİ-İ OTUZUNÇ, LAĞZIN YIL.
↳ Tanrı MANI BURQAN Tanrı yerine vardıktan (yani,d.s.273 YILAN YIL'ında öldükten) sonra gelen 522'inci LAĞZIN YIL (yani, d.s.795).

* QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD d.ö.524'de başladığına göre, 524-26*12 = d.ö.212-201 TAYDU'su.
** yerkabuğu içindeki magma invariansli.
*** *"tabışğan"*.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

V. ŞIPQANLAR [Analojiler]

Bundan önceki bahislerde, esas itibarıy la, Güneş Sistemini başlangıçtan itibaren ele almış, sistemin gelişimini dile getirmiş ve bu gelişim sonucunda ortaya çıkan şeyleri "planet" isimleri ile yorumlamış idik. Tetkik ettiğimiz ana fikir şöyle idi : Güneş Sistemi bir KÖK QALQ'tan gelişmiştir ve, planetler teşekkül ettikten sonra, Güneş—sisteminin işlevini devam ettirmek üzere—ULUĞ YİL sevketmektedir ve bu sevkiyat, planetlere madde ve momentum vererek, Güneş Sisteminin dışına erişmekte ve orda dona-kalmaktadır.

Metinlerimiz KÖK QALIQ'tan başlıyarak elde olunan teşekkül çeşitlerine TINLIĞ [keyfilik] diyor ve bu keyfiliklerin, zaman la, SIÑAR'larının [relativistik-simetriklerinin] meydana geleceğini söylüyor :

...TOLP TINLIĞNIÑ ASIĞIN BÜDÜRÜR KÜÇ ÖZE, TURUM-ARA ONTIN SIÑAR TOLIYU KÊSELİM.

↳ ...tahakkuk eden keyfililiklerin asmanını temsil edebilecek güç ile, yaşam-ortamında kozmostan relativistik simetrikdiği tam olarak hazırlıyalım.

Buna göre, bir TINLIĞ tahakkuk ettikten sonra, onun kendi SIÑAR'ı haline gelmesi sözkonusu olur; yani, bir ŞIPQAN teşekkül eder; derken, bu ŞIPQAN'dan da yeni bir ŞIPQAN meydana gelir, v.s. O halde biz de zamanı Güneş Sisteminin gelişimi esaslarına göre ele almalıyız. Bu esas, en azından, şöyle olacaktır: ana birimimiz olan YIL'ları, Güneş Sisteminin gelişimi esasına göre, 12 yıllık TAYDU'lar helinde sıralamalı, bu TAYDU'ların her birine "ŞIPQAN" dedikten sonra, bu ŞIPQAN'ları da tekrar 12 ŞIPQAN'lık BAĞLAR halinde sıralamalıyız :

$$\text{BAĞ} = (12\ \text{YIL})*(12) = 144\ \text{YIL}.$$

Şimdi ŞIPQAN'larımızı gözden geçirelim :

1. QUY ŞIPQAN [Akıntı Analogu]
<u>Sembolü</u> : Güneş

Türkler Galaksi Çekirdeğini QAÑ ÖGÜZ [Orijin Irmağı] ve bu çekirdekteki yıldızları "bu ırmağın kumları*" şeklinde ifade etmiş bulunuyorlar. QAÑ ÖGÜZ kavramının ŞIPQAN'ı olarak Güneş için kullanılan deyim ise, QUY** sözü *Quyaş* [Güneş] anlamında olmak üzere, QUY ŞIPQAN'dır.

*Bu kumların sayısı 1.043.303.000 = tahm. 10^9 adet olarak veriliyor. Modern bilim galaksi kitlesindeki ağır elementlerin "$2*10^9$ Güneş kitlesi" olacağını tahmin etmektedir ki, Türkler bu kitleyi "$3*10^9$ Güneş kitlesi" olarak veriyorlar (Mirşan 1990, s.155,167).

**QUY, akıntı,dökülme. *Quyğun* [Tümenlikçe, akıntı], *Quyaş* [Tatarca, Güneş].

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şu metin ŞIPQAN'ların teşekkül funksionunu anlatıyor:
ĒÑ İLKİ KİM QAYU TINLIĞLAR ĒMGEKLİK SANSARQA QORQSARLAR, ĒRTİNGÜ MEÑİLİG ULUŞTA ĒRGÜLÜG TAPLARI BOLSARLAR.
↳ En önce varlık gösteren keyfilikler cefalı konyugasiona duçar olmuşlar ve mütealdp (yani, maksimal entropik) populasiona eriştirecek enerjileri meydana çıkarmışlardır.

Yani, ŞIPQAN'ların teşekkül sebebi ĒMGEKLİG SANSAR'dır [cefalı konyugasiondur] ve bu SANSAR esnasında AQAŞ süzülmektedir.

2.QUTADAMIŞ QUTLUĞ, TOPRAQ QUTLUĞ [Toprak İnvariansla olmak üzere, Leke Halinden Teşekkül Etmiş Olan İnvarians]
Sembolü : Merkür

Bu deyim Merkür planetinin, Güneş lekelerinin teşekkülü meyanında; yani, eruptiv olarak teşekkül ettiğini ifade eder. Nitekim, Merkürün diğer bir ismi olan UD [şümül] sözü de "Güneşin şümül alanı içindeki planet" anlamında kullanılmış olmalı.

Merküre verilen BUD [Separasion] ismi de "Güneşten separe olan planet" anlamı taşıyor ki, bu deyimin dolu şekli şöyle : TAĞDAQI TOPRAQ QUTLUĞ BUD [(Güneşe) takılmış halde Separasion]. Güneşe takılmış halde olan bu planetin yüzü de, yerimize takılmış halde olan ayınki ile hemen-hemen aynıdır.

3.ANĞARAQ [Parlak]
Sembolü : Venüs

Yazıtlarda "ANĞARAQ* ŞIPQAN" deyimi geçmiyor, ancak ANĞARAQ GIRAX İLİNÜR [Venüs albedosuna ilinen (Venüs albedosundan başlıyan)] deyimi kullanılıyor.

Venüse verilen diğer bir isim şekli de BARŞ**dır. Bu sözün "BARS" şeklinde söylendiğini de görmekteyiz.

4.UU*** ŞIPQAN [Evolusional Planet]
Sembolü : Yer

*ANĞARAQ (1) parlak, açık-seçik (*bright*); (2) Venus (Zühre, Çolpan, Çoban Yıldızı). ANĞARAQ GIRAX [Venus albedosu] göğümüzün, aydan sonra gelen, en parlak albedosudur.
**BARŞ (1) BAR-UŞ [Mejestik Realite] ki,"ANĞARAQ" deyiminin diğer bir ifade şeklidir; (2) panter.
***UU, evolusion (gelişim, tekâmül).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

IĞAÇ QUTLUĞ UU LUU* YIL [Ağaç invariansli tekâmülde,kişi tekâmülü kondisionu] deyimi bize açıkça yeryüzünü ifade ediyor.Yerimizin diğer bir vasfı da şöyle belirtiliyor: OTÇUQTAQI OT QUTLUĞ [substansial enerjilikteki sıcaklık (yani, yerkabuğu içindeki magma ısısı) invariansli].

5.QIZIL SAĞIZĞAN KIDIN [Kızıl Tüs (Renk) Halinde Reçinelenmiş Planet Güzergâhı]

Sembolü : Mars

Teleskop la bakıldığı zaman—"kızıl planet" de denilen—Mars parlak kırmızı-altın (*bright red-ochre*) bir yüz göstermektedir. Bu özelliğin ifadesi için kullanılan,"QIZIL SAĞIZĞAN" kavramında, erimiş sülfürün volkanlardan çıkarak etrafa akması, ağaçtan çıkan reçinenin akmasına (SAĞIZ'masına) benzetilmektedir.

6.BUU ŞIPQAN [Massiv Analoji]

Sembolü : Jupiter

Jupiter planetlerin en büyüğü ve massividir (*IV/6*'ya bkz). Genel rengi sarıdır ve, bu itibar la, ona BİSİNÇ SARIĞ ORDU [Beşinci Sarı Tahkimat] da denmektedir.

7.ADRUQ ŞİM ŞIPQAN [Mümeyyiz Solgun Analoji]

Sembolü : Satum

Satum eski çağlarda bilinen planetlerin en dışta bulunanıdır, çıplak göz le bakılır sa sarımsı olarak gözükür ve, bu itibar la, ŞİM [Solgun] şeklinde isimlendirilmiş olduğu añlaşılmaktadır.

Planete verilen ADRUQ [Mümeyyiz] ismi, onun diğer planetlerde bulunmuyan halka sisteminden kaynaklanmış olmalı.

8.SİM** SİÇĞAN KÜN [İdrak Olunma İmkânını Defetmiş KÜN]

Sembolü : Uranus

Uranus çıplak göz le görülememekte ve sözkonusu ismi burdan kaynaklanmaktadır. Ancak, bu isim "eskiden çıplak göz le görülebilmiş olsa bile, şimdi bu imkânını defetmiş olan planet" añlamı taşımaktadır (bu hususta *IV/8*'e bkz).

*LUU [IL-UU], kişi (halk) evolusionu. Bu söz Çincede "kaplan" añlamında kullanılmaktadır.
**SİM, idrak, bilinç (Mirşan 1990, s.195).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

9.KĬY ŞIPQAN [(Plutoyu) Giymiş Olan Planet]
Sembolü : Neptun

Deyim Neptunun Plutoyu giymiş (yani, Pluto Neptunun bir satelliti mahiyetinde olan) bir planet olduğu anlamındadır (*IV/9*' bkz).

Plutoya KĬY OT* da denmektedir.

10.TAQIĞU [Tekleme]**
Sembolü : Pluto

11.KIÑ ŞIPQAN [Kurtulmuş Analoji]
Sembolü : AQAŞ (*IV/11*'e bkz)

AQAŞ'a "maddeden akıp çıkan (veya, süzülüp çıkan) şey" dediğimiz kadar, "maddeden kurtulup çıkan (yani, KIÑ) şey" de diyebiliriz.

12.TOÑUZ KÜN [Donmakta Olan Işık]***
Sembolü : ULUĞ YĬL [Solar Yel]

Üç Örnek

① YĬME QUY-ŞIPQANLIĞ UD YIL, ALTINÇ AY, BİR YAÑI ; AĞIR ULUĞ BUSAT BAÇAĞ KÜN ÖZE.
↳ *Takvime (yani, Qırqız Qağanığ Öd'e) göre QUY-ŞIPQANLIĞ (d.ö..524-513) UD YIL (d.ö.523), altıncı ay, birinci gün (d.ö.1.VI.523); kovariant gravitasionun artmış yoğunluk [enhanced dencity] gününe göre*****.
② QUTLUĞ KIÑ ŞIPQANLIĞ YONT YIL, SEKİZİNÇ AY, BİR YAÑI; AĞIR BUSAT BAÇAĞ KÜN ÖZE.
↳ *İnvariant KIÑ ŞIPQAN'lı (d.ö.404-393) YONT YIL (d.ö.398), sekizinci ay, birinci gün; ağırlığın artmış yoğunluk (yani, yer) gününe göre (1.VIII.398).*
③ QUY-ŞIPQANLIĞ TAQIĞU YIL, BİŞİNÇ AY, BİŞ YİGİRMİKE.
↳ *QUY-ŞIPQAN'lı (d.ö.524-513) TAQIĞU YIL (d.ö.515), beşinci ay, beş yiğirmi; yani,d.ö.15.V.515.*

*OT (1) substansial enerji; (2) ateş; (3) sıcaklık.
**Pluto için *IV/10*'dan başka,bir "ŞIPQAN'lı deyim" geçmiyor.
***IV/12'deki bu ismin ŞIPQAN'lı bir deyimi geçmiyor.
****yani,Güneş Sisteminin yer gününe göre, çünki yer Güneş Sisteminin en yoğun planetidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türkler "takvim başlangıcı" deyimini türlü şekillerde ifade etmiş bulunuyorlar:

☛ ŞÖGÜN TİGME BAŞ-BAŞLAĞ İÇİ [sıfır noktasından başlıyan muhteva].

☛ KÖRKLE TAÑSUQ TAYDU KİDİNİ [sıfır noktasından başlıyan syklus güzergâhı].

☛KÜL-BİLGE TEÑRİ İLİGNİÑ ORUNČA OTURMIŞ YILI* [Bütün Beldeye Tanrı Nasibinin tahta oturmuş yılı].

☛ KÜL-BİLGE QAN[IMIZ] QAN OLURMIŞ ÖÑ [Bütün Beldeye Hanımızın han olarak tahta oturduğu ön].

☛ TAYÇIN QO-Ü QAÑSI [*cyclic* katalyst origosu].

☛ TEÑRİ MANI BURQAN TEÑRİ YİRİNGERÜ BARTUQINTA KİN [Tanrı Manı Burqan Tanrı yerine vardıktan (yani, d.s.273 yılan yılında öldükten) sonra].

☛ ÜÇÜNÇ OOT QUTLUĞ [üçüncü Oot (yani, Yazdegert Saltanatı) invariansh] (yani, d.s.632-651 erasına mahsus olmak üzere).

☛ ALİKSANDROS QAN SAĞIŞ [Büyük İskender Hana (ölümü d.ö.323 tavuk yılı) göre yıl sayımı].

☛ Türk hakanlarının saltanat takvimleri için kullandıkları deyim : ÖDÜM... [erama göre...]. Meselâ, ÖDÜM OTUZ ARTÜQI ÜÇ YAŞIMA [erama göre 33 yaşımda] ki, bu deyim yerine sadece "...YAŞIMA" deyimi de kullanılmış bulunuyor.

Bu tarih tespiti başlangıcı ifadelerinin beşincisine kadar olanı QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD başlangıçlı tarih tespitlerine ve, ondan sonrakiler, Manı dini ile Yazdegert, Büyük İskender ve Türk hakanlarına mahsus tarih tespitlerine (saltanat yıllarına) aittir.

*KÜL BILGE TEÑRI İLIG [Bütün Beldeye Tanrı Nasibi]– QAÑIM KÜL-BİLGE QAGAN'ın d.ö.525 yılında ölümünden sonra, d.ö.524 *kösi yılında* tahta oturan–ÖRKÜL-TIGIN'dir (d.ö.524-†514).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

VII. ÖDLER [Eralar]

1. TEÑRİ ÖD [Kreasion Erası]

AT-OY BİL'in d.ö.1517 AT-BAŞIĞIN YIL'ında kuruluşundan başlar ve 1517 yılı dahil olmak üzere sayılır. Sonraları, "AT YIL" denilmiye başlanan bu kuruluş yılı Öñre Bıña Başı tarihinde şu şekilde belirtiliyor : TATARIĞ OY ATADIM AT-BAŞIĞIN YIL [Tatar Devletinin isimlendirildiği AT- BAŞIĞIN YIL].

D.ö.517 yılında Öñre Bıña Başı bu devletin 1000 yıllık* kuruluş şenliklerine iştirak ediyor ve şöyle diyor : BİÑ YILLIQ ÖTÜMİN-KÜNLİG BİTİGİMİN-BİLGÜMİN ANTA OY-IŞI TAŞQA OY-URUTUTDIM [bin yıllık geçmiş günlere ait tarihimi orda memorandum-yazısı taşına yazdırdım].

TEÑRİ ÖD'e göre tespit edilen diğer bir *añtuyusu* [tarihi] ALP-ËRİN BOL-BOL'unda görmekteyiz : "ÜZE TEÑRİ QAN [QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II]'ın öldüğü yılın (d.ö.494 AT YIL) yedinci ayında ÖKÜÇLÜG ALP-QAĞAN [TEÑRİ-TEG TEÑRİDE BOLMIŞ TÜRÜK BİLGE QAĞAN III]'ımızdan ayrılmış bulunuyoruz (d.ö.362 AT YIL). BİLGE AT UÇUM [QAÑİM İL ËTİRİŞ QAĞAN] namına hüküm sürenin [Büyük İskenderin] yer-su kazandığı zaman (Büyük İskenderin Samarkandı alışı,d.ö.329) TEÑRİ ÖD [100 N]Ç girmekte idi (1517-99*12 = d.ö.329)."

Alp-Ërinin ölümünden sonra ise, şu kayıt düşülmüş bulunuluyor : "AT UÇUM [QAÑIM İL-ËTİRİŞ QAĞAN] namına yazı-taşını yaptıran AT-UÇUM varisi BEÑİGÜ QAĞAN'dır. BİLGE AT-UÇUM'un öldüğü yılda (d.ö.538 İT YIL) AT-UÇUM hadimi BİLGE ÖKÜLÜG ËR [Regnum Namına Rab Nasibi Kişi; yani, Alp-Ërin] ölmüş bulunuyor (d.ö.322 İT YIL].

ISIB-UR TURQAN BOLBOLI [vergi registrasionu (yani,Samarkand) valiliği tarihi]."

Bütün bunlar bize, hem Türk takvimine göre, hem de batı kaynaklarına göre, ayni bir d.ö.329 tarihine ulaştığımızı gösteriyor. O halde, çok eski çağda başlamış olmasına rağmen, TEÑRİ ÖD güvenilir bir tarih başlangıcıdır. Msïxa Teñri (yani, İsa) Ödüne göre 1999 yılının TEÑRİ ÖD'e göre 3517 yılı etmesinin önemli diğer bir añlamı ise, Türk Medeniyetinin eskiliğini göstermesidir.

*D.ö.1517 AT-BAŞIĞIN YIL'ından d.ö.533'de başlıyan (dahil) AT-BAŞIĞIN YIL'ına kadar, 83 TAYDU*12 — 996 yıl
d.ö.521-518 (dahil) yılları — 4 "
D.ö.1517'den 517'ye kadar geçen zaman — 1000 yıl
1.Ocak 2000 yılı şöyle hesaplanır : 1517+2000+1 = 3518.yıl. Bu yıl 293*12 = 3516'dan 2 yıl büyük olduğundan, BALIQ YIL, TEÑRİ ÖD.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yıl	25. BAĞ TAYDULARI											
	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300
1	1939	1951	1963	1975	1987	1999	2o11	2023	2035	2047	2059	2071
TAB	3457	3469	3481	3493	3505	3517	3529	3541	3553	3565	3577	3589
2	1940	1952	1964	1976	1988	2000	2012	2024	2036	2048	2060	2072
BAL	3458	3470	3482	3494	3506	3518	3530	3542	3554	3566	3578	3590
3	1941	1953	1965	1977	1989	2001	2013	2025	2037	2049	2061	2073
YIL	3459	3471	3483	3495	3507	3519	3531	3543	3555	3567	3579	3591
4	1942	1954	1966	1978	1990	2002	2014	2026	2038	2050	2062	2074
A T	3460	3472	3484	3496	3508	3520	3532	3544	3556	3568	3580	3592
5	1943	1955	1967	1979	1991	2003	2015	2027	2039	2051	2063	2075
QOÑ	3461	3473	3485	3497	3509	3521	3533	3545	3557	3569	3581	3593
6	1944	1956	1968	1980	1992	2004	2016	2028	2040	2052	2064	2076
BÏÇ	3462	3474	3486	3498	3510	3522	3534	3546	3558	3570	3582	3594
7	1945	1957	1969	1981	1993	2005	2017	2029	2041	2053	2065	2077
TAQ	3463	3475	3487	3499	3511	3523	3535	3547	3559	3571	3583	3595
8	1946	1958	1970	1982	1994	2006	2018	2030	2042	2054	2066	2078
İ T	3464	3476	3488	3500	3512	3524	3536	3548	3560	3572	3584	3596
9	1947	1959	1971	1983	1995	2007	2019	2031	2043	2055	2067	2079
LAĞ	3465	3477	3489	3501	3513	3525	3537	3549	3561	3573	3585	3597
10	1948	1960	1972	1984	1996	2008	2020	2032	2044	2056	2068	2080
KÖS	3466	3478	3490	3502	3514	3526	3538	3550	3562	3574	3586	3598
11	1949	1961	1973	1985	1997	2009	2021	2033	2045	2057	2069	2081
UD	3467	3479	3491	3503	3515	3527	3539	3551	3563	3575	3587	3599
12	1950	1962	1974	1986	1998	2010	2022	2034	2046	2058	2070	2082
BAR	3468	3480	3492	3504	3516	3528	3540	3552	3564	3576	3588	3600

Not: Üstteki rakkamlar Msixa Teñri Öde, alttakiler ise TEÑRÎ ÖD'e göredir.

Yılbaşı haziranin 22'sindedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

2. İT ÖD [İmpuls Erası]

İT-ÖKÜ İR-İRİNÇÜ AT-UQUZ OT-OZ QA [İmpuls Rabbını erdem yapan namdar OT-OZ'a] nur iner. Bu nurun ne zaman indiği belli olmamak la beraber, günün birinde Peygamberimiz İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ [Allahın Neslimin Hanlar-Hanı İstemi] bu nurun bilincine varır, çünki kozmik güce *iye* Türk askerleri, ON-ĒRİGLER; yani, TEÑRİ BOLIQ SÜ [*creative commenced* ordu], zaferlerden zaferlere koşmaktadır ki, Türk Peygamberinin vardığı bu bilince İT-ÖG [impuls bilinci] denmiştir.

Türkler kurdukları her yeni devlet için bir ÖD belirlemiş bulunuyorlar. Türk ÖGİS'inin [Peygamberinin] vardığı bu bilinç de yeni bir çağın başladığının işaretidir ve, buna göre, "İT" kavramı ile doğan bu yeni eraya "İT-ÖD" denmiş bulunuyor : d.ö.874'deki (dahil) İT YIL'ından başlıyan İT-ÖD.

Urqun Bīltirindeki Hoytı Tamır gündeliklerinde şunu okuyoruz :
"YÜZÜN ALP TÜRGİS İL AT-UR, TEÑRİ [BOLU]Q AZ[IĞ S]Ü BUZ-URUBPIN Ü[Ç SÜÑİS QUT] BOLZUN."
↳ *Burdaki halk yüzlerinin alpı olan Türgis Halkı hakimiyetini, Tanrıda yaratılmış kişilerden müteşekkil, az bir ordu ile bozguna uğrattığımız üç savaş kutlu olsun.*

Görülüyor ki, Tanrıda yaratılmış olmanın bilinci (yani, Ṭanrı bilinci) Türkleri—"az" olmaları halinde bile—zaferlere götürmüştür.

Şu satırlar da bu İT-ÖG'ün neler başarmış olduğunu kanıtlıyor:
"AL-İSİS ULUS QUTU UYULUP, YİTİŅÇ AY,
↳ *Allaha inanan populasionun mukaddesatı etrafında toplanılan yılın (yani, UYULUN YIL'ının] yedinci ayında (d.ö.1.VII.879 YILAN YIL),*
İRİM OZ ARA AT-ATAL ĒK[İN] İL UŞ-ĒD
↳ *İskitler (Kolonistler) arasında nam kazanan halkın ("Türklerin" demektir) majestesine*
ÖKÜG İL ONÇ AT-URUQUN AT BİZ;
↳ *tabi halk olarak nam salanlarız ve*
TÜRGİS SÜ ÖK-USU ĒRE,
↳ *Türgis ordusu krallığını bertaraf ederek, onları*
AT-OĞ ÖZ-UÇI OYUQ İR.
↳ *dinastinin kendi liderliğine kattığı askerleriz.*

Burda sözkonusu AL-İSİS ULUS [Allaha inanan populasion]'un dinine Öñre Bıña Başı İT-ÖG [impuls bilinci] ve İT-İSİZ [İmpuls imanı] diyor ki, bu deyimler İT-ÖK [İmpuls Rabbı] kavramından türemiş olmalı*.

*TÜRÜK sözünün de TÜR-ÖK'den [Rab Türü] türemiş olması olasıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Böyle bir kavram; yani, İT-lsIz dininin teşekkülü, eğer Türkleri uzak ülkelere giderek koloniler kurmuya sevketmiş ise, onlar—yazı sahibi olan bu halkın geleneklerine göre—bir ÖD de tespit etmiş olmalılar. Bu başlangıcı bulabilmek için, yukarıda geçen yazıtta "yıl" ifadesi için kullanılan, "UYULUP" [toplanarak] deyimini YILAN YIL [konsensus kondisionu] olarak yorumlar sak*, d.ö.879 yılını buluruz. Ancak bu, "dinî bir devlet" kuruluşunun başlangıcıdır, fakat bu devletin İT [impuls] kavramına göre girişeceği teşebbüs, bu YILAN YIL'ından sonra gelen, İT YIL'ında başlıyacaktır.

Elbette, çok eski yazıların yazılış tarihlerini bulabilmek kolay değildir, çünki "*añtuyus* söyleme geleneği" henüz adet haline gelmemiş olacağı gibi, o zamanlarda *añtuyusların* ne şekilde belirtilmesi gerekeceği de belli değildir**. Ancak, Öñre Bıña Başının şu sözleri d.ö.874 tarihinin doğru bir tespit olacağı mahiyetindedir :

TEÑRİ[DE B]OLMIŞ İL İTMİŞ BİLGE QAĞAN B[UN]
↳ *Kreasionda meydana gelmiş halkı kalkındırmış olan Beldeye Hakan ["İçülüm Apam Buumın Qağan İstemi" demektir]*
.....
Ö[ZİÑİ]N [ANTA İT] ÖG ÉRİSİ İLİ ÉKİNTÜ O[LU]R[MIS Ş]UBI SELEÑE ÉRMİS.
↳ *Kendisinin, ordaki, impuls bilincini eriştirmiş olduğu halkını idare ettiği suyu Seleñe imiş.*
ANTA İLİ... [ÉRMİS], BARM[IS].
↳ *Ordaki halkı... imiş, oraya varmış.*
ŞUB [YİRİ]NTE QALMIŞI BUDUN,
↳ *Kendi suyunun bulunduğu yerdeki*** milleti olan*
ON-UYUĞUR, AT-UQUZ OĞUZ ÖZE
↳ *ON-UYUĞUR, AT-UQUZ OĞUZ üzerinde*
YÜZ YI[L OLURUP], S[ELEÑE OQ UDU BARDI BUN].
↳ *yüz yıl hükûm sürdükten sonra, Seleñeye askerî strateji ile varmış bulunuyor.*

Öñre Bıña Başının bu sözlerinden anlaşılacağı üzere, İT-ÖK inancı Türkleri Dağ-la-Irmak-Arasından[İdil-Oraldan] doğuda yaşıyan kandaşları ülekesine, Seleñeye sevketmiş bulunuyor. Diğer taraftan, bu metne göre, BUUMIN QAĞAN'ın Seleñeye geliş tarihi şöyle belirir:

D.Ö.874 İT YIL – 100 YIL = D.Ö. 774 BARŞ YIL.

Bu tarihi Herodotusun masalvarî olarak anlattığı şu tarih ile de teyit

*"AL-İSIS ULUS QUTU UYULUP" ifadesi YILAN [konsensus] kavramını ifade eder.
**Meselâ, "AL-İSIS ULUS QUTU UYULUP, YİTİNÇ AY" deyiminde, ne "yıl" sözü ve ne de "gün" sözü geçmiyor, fakat 1.VII.879 tarihinin kastedildiği anlaşılıyor.
***Üçüncü Uygur Yazıtına göre, bu yer "Dağ la Irmak Arası"; yani, İdil-Oraldır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

etmemiz mümkün olabiliyor.

BUUMIN QAĞAN'ın gömülme merasimine gelenler arasında PURUM [Romalı] da vardır. Bu PURUM'un Herodotusun sözkonusu ettiği Aristeas olması kuvvet le muhtemeldir*.

Herodotus Aristeasın, ilk kaybından 7 yıl sonra Prokonnesosta gözükmesinden (tahminen d.ö.781-784) sonra, tekrar kaybolduğunu ve Tarent körfezindeki Metapontionda yeniden gözüktüğünü ve "*Apollonun refakatçısı olarak 'karga' bulunduğunu*" söylediğini yazmaktadır (Herodotus IV/15). Protogrekçede Apollon OD-URUÑUL ULUTUN [Ateşe Vurma Meleği]'dir. Buna göre, Aristeas BUUMIN QAĞAN'ın yakılma merasiminde bulunmuş olan PURUM olmalı. "Karga" ise Türkçede—"karga" manasına da gelen—QARAQA'nın [refakat, bakım] sembolleştirilmiş şekli olmalı. Yani, Aristeas [PURUM] BUUMIN QAĞAN'a AT-OY BİL'in başkenti UÇUŞ BAŞI'ndan SLEÑE'ye kadar refaket etmiş bulunmaktadır.

Herodotus, ayrıca, kendi mukayeselerine dayanarak, Aristeasın birinci kaybından 240 yıl sonra Metapontionda gözüktüğünü söylemektedir. Burdan anlaşılıyor ki, onun bu ifadeleri mecezî sözlerdir.

Herodotusun başvurduğu bu mukayeseler, elbette, tarih tespitine yarıyan ipuçlarıdır ve bu bilgileri o Oz'lardan [Kolonistlerden; yani, İskitlerden] öğrenebilecektir.

Yoluğ Tigin Ëçim Qağanın Oz Milletine d.ö.534 BARŞ YIL'ında istiklâl verdiğini söylüyor ve, buna göre de, onların kurduğu koloni-devletin tarih başlangıcı d.ö.534 yılı olur ki, bu yıla 240 katar sak (s.13) d.ö.774 BARŞ YIL'ı bulunur.

Bu yıl Türük Bil hakanı Buumın Qağanın Seleñede bir koloni kurduğu (diğer bir deyim le, Seleñe Türgislerini "Türük" dinine soktuğu) yıl dır. Şöle ki, Buumın Qağanın Türük Bili genişletmesinin yankıları, İskitler aracılığı ile, Herodotusun da kulağına kadar gelmiş olmalı.

3. ULIĞ ÖD [Kovariant Era]

QAÑIM İL-ËTİRİŞ QAĞAN I—BUUMIN QAĞAN'ın ölümünden (d.ö.772 BALIQ YIL) sonra—TÜRKİME BOLUQ [Türklüğe ait olarak] 50 yıl hüküm sürmüş TÜRÜK İLİNE :

1. D.ö.542 AT YIL'ında büyük oğlu QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II'yi,TÜRÜK TÖRÜSI'ne göre, ÖTÜLİS AT-URUDUŞ BUDUN ÖZE UŞUD [geçerli vekiller heyeti üzerine başbakan];
2. d.ö.539'da (26 yaşında) kardeşi ËÇİM QAĞAN'ı UY-BUĞU UŞUD [genel

*"Türk Kültürü Dergisi", sayı 241, Mayıs 1983, s.315.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kurmay başkanı] tayin ederek, BU TÜRÜK BİL'i [AT-OY BİL ve Türkistanı] IDUQ OĞIL [ayrı konfigurasion] haline getirir;

3. ve 27 (saltanat) yaşında (d.ö.538 İT YIL) OT-OZ'ar [cesedi ateşte yakılmak sutetiy le Tanrıya geçer].

O öldüğü zaman QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II 8 yaşında kalmıştır (d.ö. 546 BARŞ YIL'ında doğmuştur) ve, babasının nasihatını yerine getirmek üzere, QAĞANIĞ BOLBOL [hanlar-hanı tarihi] diker ki, bu taşın dikiliş tarihi olan d.ö.537 ULIĞ=OZIN (LAĞZIN) YIL'ından (dahil) başlıyan eraya ULIĞ ÖD [kovariant era] denilmiştir.

Tatbikattan (yazılı evraktan) anlaşıldığı kadarıy la, bu taşın dikilmesinin manası şudur : yeni devletin kurulması ile beraber, kanunî olarak taht varisi olan hükümdarın ULIĞ ÖD gününden itibaren başlıyan yaşı tarih tespiti için esas teşkil edecek ve bu hal kendisinin hüküm sürmediği devrelerde de TÖRÜG ÖZE [kanuna göre] geçerli kalacaktır.

İşte, bu sebeb le, YOLUĞ TİGİN [Türk Sarayı tarihçisi; vak'ayı nüvis] kanunî varis QAÑİM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II'nin d.ö.538 İT YIL'ından itibaren sayılan yaşını, onun ËÇİM QAĞAN ve ÖKÜL TİGİN (küçük kardeşi) saltanatları çağında fiilen hükümdar olmamış olmasına rağmen, bildirmekte devam etmektedir. ÖDÜM OTUZ ARTUQI ÜÇ YAŞIMA [erama göre 33 yaşıma basınca], ALTI OTUZ YAŞIMA [26 yaşıma basınca] şekillerinde ifade edilen bu tarih tespitlerini, hakanımızın ölümü dolayısıy la yapılan tarih tespitinde şu şekilde görmekteyiz :

MËN TOQIZ YİGİRMİ YIL UŞUD OLURTIM, TOQIZ YİGİRMİ YIL QAĞAN OLURTIM. İLAT UTDIM OTUZ ARTUQI BİR [YAŞIÑA İNİM ÖKÜL TİGİN UÇA BARDI TÜRKİ]ME BUDUNIMA İYİGİN ANÇA QAZĞANU BİRTİM, BUNÇA QAZĞANIP, [QAÑIM QAĞAN] AT YIL, ONUNÇ AY, ALTI OTUZQA UÇA BARDI. ULIĞIZIN YIL, BİSİNÇ AY, YİTİ OTUZQA YUĞ İRTÜRTİM.

↳ *Ben 19 yıl başvekil oldum (d.ö.532-514), 19 yıl hanlar-hanı oldum (d.ö.512-494). Halkta nam kazanmış olduğu 31 yaşında (538+7-31= d.ö.514 İT YIL] uçarak varmış (ölmüş) olan küçük kardeşim Ökül Tiginin Türk soyuna kazandırdıklarını aynen kazandırmıya devam etmiş olan QAÑIM QAĞAN at yılının, onuncu ayının yirmialtısında (d.ö.26.10.494 AT YIL] uçarak vardı (öldü) ve ULIĞ OZIN YIL'ının, beşinci ayının, yirmiyedisinde (d.ö.27.5.489 LAĞZIN YIL] YUĞ [ölüm kederi serenomisi] ettirdim.*

Burda ÖKÜL TİGİN'in yaşı, hakikî varis olmaması dolayısıy la, hakikî yaşı cinsinden bildirilmekte, buna karşılık, QAĞAN'ımızın yaşı "indî yaş" cinsindendir.

Bu tarih tespitinde "ULIĞ ÖD TÖRTÜNÇ, AT YIL, ONUNÇ AY, ALTI OTUZQA UÇTI" denmemesine rağmen, yazıtın Tawğaççа kısmında ÖD'lere yer verildiğini görmekteyiz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ULIĞ ÖD

	İndi yaş	Ta T'ang	Yıl	İndi yaş	Ta T'ang	Yıl	İndi yaş	Yıl	İndi yaş	Yıl
1 LAĞZIN	**1**	**0**	**537**	13	12	**525**	25	513	37	501
2 KÖSÎ	2	1	536	14	13	**524**	26	512	38	500
3 UD	3	2	535	15	14	523	27	511	39	499
4 BARŞ	4	3	534	16	15	522	28	510	40	498
5 TABIŞ.	5	4	533	17	16	521	29	509	41	497
6 BALIQ	6	5	532	18	16	520	30	508	42	496
7 YILAN	7	6	531	19	18	519	31	507	43	495
8 AT	8	7	530	20	19	518	32	506	**44**	**494**
9 QOÑ	9	8	529	21	20	517	33	505		
10 BÎÇÎN	10	9	528	22	21	516	34	504		
11 TAQIĞU	11	10	527	23	22	515	35	503		
12 ÎT	12	11	526	**24**	**23**	**514**	36	502		

Çinin Büyük Okyanus sahillerinin tümü (yani, OQ-UDURUQUN YIŞ ve UŞUNTUN-UYUZ) QAÑIM QAĞAN'ın en büyük oğlu tarafından OQ ULUSUMA ÖK [Oq Populasionu Kralı] veya ATUN-ATIM OĞUN TURQAN [At-Atalarım Şerefinin Sancak Valisi] namı ile idare edilmektedir. Ancak, Barbarlar [TABIĞAÇ, denilen, Orta Çin Çinlileri) buralara sarkmaktadırlar ve, bu itibar la, QAÑIM QAĞAN d.ö.501 *L.YIL*'ında, Barbarların 17.000 atlı ordusunu ve bütün yaya ordusunu kılıçtan geçirdikten sonra, Orta Çini de TÜRÜK BİL'e ilhak eder ve d.ö.500 KÖSİ YIL'ında, İhe-Aşetede bir anıt dikerek, kendisini OS-UDURULMIŞ UÇA-USUNQUN UR [Uzay Stratejisi Tanrısına Korpulent Hakim] ilân eder. OS-UDURULMIŞ'ın Çincesi *T'ien-ming*'dir ve "gök hakimiyeti, gök kanunu" manasına gelmektedir. UÇA-USUNQUN UR deyimi ise *"ti"* [Semavî Hükümdar, Enyüce Hükümdar] sözü ile karşılanabilmektedir. Deyimin d.s.4'üncü yüzyılda kullanılan şekli ise *T'ien Huang* [Gök İmparatoru]'dur.

Bu anıtın dikilişi Orta Çin Çinlileri için üç mana ifade eder : İKİ İL ETİBİRLİK BUDUN [İki Halktan Müteşekkil Millet] qağanlarından

1. QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN Orta Çin hükümdarıdır.
2. ÊÇİM QAĞAN ve onun varisi ÖKÜL TİGİN BU TÜRÜK BİL (Türkistan) hükümdarıdır.
3. ve, buna göre, Çin Saltanatı, QAÑIM TÜRÜK BİGE QAĞAN'ın kanunî (fiilî değil) varis olarak tahta geçtiği, d.ö.537 LAĞZIN YIL'ından, ve, Türk Saltanatı, ÊÇİM QAĞAN'ın fiilî hükümdar olarak tahta oturduğu, d.ö.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

536 KÖSİ YIL'ından başlamaktadır.

Türk hakimiyetini ifade eden *Tsch'un-ts'iu [Ch'un-ts'iu)* zamanını Çin tarihçilerinin d.ö.772'den d.ö.481'e kadar olarak göstermeleri ise, aslında, Orta Çin Çinlilerinin BUUMIN QAĞAN'ın ölümünden (d.ö.772 BALIQ YIL], TEÑRİTİG TEÑRİDE BOLMIS TÜRÜK BİLGE QAĞAN III'ün tahta geçişinden önce, ÊÇİM QAĞAN II'nin ölümüne kadar (añlaşılan d.ö.481) Türk hakimiyetinde kaldığını ifade eder.

Çinliler İKİ İL ÊTİBİRLİK BUDUN [İki Halktan Müteşekkil Millet] hakanlarından QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın tahta oturduğu d.ö.537 ULIĞ OZIN YIL'ına *Ta T'ang* ve ÊÇİM QAĞAN'ın tahta geçtiği d.ö.536 KÖSİ YIL'ına *K'ai-yüan* demiş bulunuyorlar. QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın BİTİG TAŞ'ının Çince metnindeki tarih tespiti şöyle : *Ta* [Büyük] *[T'ang] K'ai-yüan erh shih* [yirmi] *you* [fazlası] *erh* [iki] *nien* [yılı]. Yani, "*Ta T'ang*'a dahil *K'ai-yüan*'ın 22'inci yılı (d.ö.514)". Ancak, metnin 23'üncü satırında 23 rakkamı da var ve, buna göre, "ULIĞ ÖD'ün 23'üncü yılı (d.ö.514)" da sözkonusu edilmektedir.

Bu tespit ÖKÜL TİGİN'in d.ö.514 İT YIL'ındaki ölüm tarihidir. QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II öldükten sonra yapılan YUĞ'a ise, TÜRÜK BİL'in bir vilâyeti olması dolayısıy la, Çinden hiçbir heyet davet edilmemiştir; çünki YOLUĞ TİGİN gelenleri sayarken TABIĞAÇ ismini söylemiyor.

Aslında, Orta Çin'in Türkleştirilmesi Oğuzların (Sibir Türklerinin) d.ö.505 ve 504 yıllarında—QAÑIM QAĞAN'ın muhalefetine rağmen—Orta Çine yerleşmeleri ile başlar ki, Çinli tarihçiler bu çağı "*Chan-kuo* zamanı" (d.ö.468-222) şeklinde belirtmektedirler. Buna göre, Orta Çine yerleşen bu Oğuzlar ancak QAÑIM QAĞAN'ın ölümünden sonra hakimiyeti ele geçirebilmiş olmalılar. D.ö.504 yılında QAÑIM QAĞAN Oğuzlara karşı—büyük bir teessür le—savaşmak zorunda bile kalıyor ve, buna göre, onun d.ö.500 yılında Çinliler tarafından "*T'ien-ming Tsu-ch'i*" [Gök Kanunu AT-ATA] (yani,Os-UDURULMIŞ UÇA-USUNQUN UR) ilân edilmesinin sebebi kolaylık la añlaşılabiliyor.

4.ULIQ ÖD [Kommunikativ Era] veya QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD [Kırğız Hakanları Erası]

QAÑIM QAĞAN II'nin kardeşi,ÖÑRE BIÑA BAŞI' nın babası ÊÇİM QAĞAN I (veya, QAÑIM KÜL BİİLGE QAĞAN) d.ö.525 LAĞZIN YIL'ında ölünce, hükümdarı bulunduğu BU TÜRÜK BİL halkına QIRQIZ (s.12) denmesi dolayısıy la, İKİ İL ÊTİBİRLİK BUDUN'un ikinci ilinde yaşıyan Türklerin tarih tespitlerini nizamlıyan QIRQIZ QAĞANIĞ BOLBOL [Qırğız hakanlarına mahsus-tarih]

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD

YIL	1. BAĞ TAYDULARI											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 KÖSÎ	524 1	512 13	500 25	488 37	476 49	464 61	452 73	440 85	428 97	416 109	404 121	392 133
2 UD	523 2	511 14	499 26	487 38	475 50	463 62	451 74	439 86	427 98	415 110	403 122	391 134
3 BARŞ	522 3	510 15	498 27	486 39	474 51	462 63	450 75	438 87	426 99	414 111	402 123	390 135
4 TABIŞ.	521 4	509 16	497 28	485 40	473 52	461 64	449 76	437 88	425 100	413 112	401 124	389 136
5 BALIQ	520 5	508 17	496 29	484 41	472 53	460 65	448 77	436 89	424 101	412 113	400 125	388 137
6 YILAN	519 6	507 18	495 30	483 42	471 54	459 66	447 78	435 90	423 102	411 114	399 126	387 138
7 AT	518 7	506 19	494 31	482 43	470 55	458 67	446 79	434 91	422 103	410 115	398 127	386 139
8 QOÑ	517 8	505 20	493 32	481 44	469 56	457 68	445 80	433 92	421 104	409 116	397 128	385 140
9 BÏÇÎN	516 9	504 21	492 33	480 45	468 57	456 69	444 81	432 93	420 105	408 117	396 129	384 141
10 TAQIĞU	515 10	503 22	491 34	479 46	467 58	455 70	443 82	431 94	419 106	407 118	395 130	383 142
11 ÎT	514 11	502 23	490 35	478 47	466 59	454 71	442 83	430 95	416 107	406 119	394 131	382 143
12 LAĞZIN	513 12	501 24	489 36	477 48	465 60	453 72	441 84	429 96	417 108	405 120	393 132	381 144

Not: Üstteki rakkamlar Msixa Teñri Öde, alttakiler ise, QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD'e aittir.

Bu ÖD'e ULIQ ÖD de denilmektedir.

Yılbaşı haziranın 22'sindedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

taşı dikilir ve, bu taştaki talimata göre, d.ö.524 KÖSİ YIL'ından başlatılan yıl sayımına QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD veya ULIQ ÖD denilir.

Türk astrofizikçilerinin tarih tespitlerinde, TAYDU numaraları yerine, 12 adet ŞIPQAN'dan ibaret, BAĞ'ları numaralamayı yeğlediklerini görmekteyiz. ŞIPQAN'ların isimleri şöyle :

1.QUY ŞIPQAN,
2.QUTADAMIŞ QUTLUĞ ŞIPQAN,
3.ANĞARAQ ŞIPQAN,
4.UU ŞIPQAN,
5.QIZIL SAĞIZĞAN KİDİN,
6.BUU ŞIPQAN,
7.ŞİM ŞIPQAN,
8.SİM SIÇĞAN KÜN,
9.KİY ŞIPQAN,
10.TAQIĞU ŞIPQAN,
11.KİÑ ŞIPQAN,
12.TOÑUZ KÜN.

Tarih Tespiti Örnekleri

① KÜSGÜ YILIN, TOQUZUNÇ AYNIÑ, ON YAÑITA, KÖRKLE TAÑSUQ TAYDU KİDİNİ QAW LIN-XUATA.

↳ *KÜSGÜ YIL'ının (d.ö.524), 9'uncu ayının, 10'uncu gününde; identik olarak sıfır noktasından (yani, d.ö.524'den) başlıyan syklus güzergâhı müterakki manifoldda* (d.ö.10.IX.524 KÖSİ YIL].

② QUTADAMIŞ QUTLUĞ, TOPRAQ QUTLUĞ BİÇİN YILQA ÖDRÜLMİŞ ÉDGÜ ÖDKE QUTLUĞ QOLUĞA, TOQUZUNÇ AY, TÖRT OTUZĞA; PURWA-PULGUNİ YULTUZĞA, KÜN-AY TEÑRİTEG KÖSENÇİG KÖRTLE YARUQ TEÑRİ BÜGÜ TEÑRİKİNİMİZE KÜL-BİLGE TEÑRİ İLİGNİÑ ORUNĞA OLURMIŞ İKİNTİ YILIÑA.

↳ Leke mükellefiyeti (yani, Güneşin lekelenme durumu) invariansı, toprak invariansı (QUTADAMIŞ QUTLUĞ ŞIPQAN, demektir; d.ö.512-501), BİÇİN YIL'ına (d.ö.504) göre eralanmış gonik eraya invariansı manipulasiona göre, dokuzuncu ayın dört otuzuna (d.ö.24.IX.504); yani, Pûrvaphalgunî (Sanskritçe !) yıldızına göre; ışık periotları kreasionu halinde etki gösteren spektral kreasion büklümlerinden (*fold*'larından) ibaret kreasiona uygun düşmek üzere, bütün beldeye kreativ (Tanrısal) originasionunun (yani, takvim başlangıcının) tahakkuk etmiş olduğu yılın (KÜSKÜ YIL) ikinci yılına (burda yazar "ikinci *şıpqan*"demek istiyor, d.ö.512-501) göre (yani,d.ö.24.IX.504 BİÇİN YIL).

③ UU ŞIPQANLIĞ (d.ö.488-477) KÜSKÜ YIL (d.ö.488 KÖSİ YIL), SEKİZİNÇ [AY BİŞ YAÑIĞA] (.d.ö.5.VIII.488 KÖSİ YIL).

④ ADRUQ ŞİM ŞIPQANLIĞ (452-441) BARS YIL (450), YİTİNÇ AYTA (yani, d.ö. 1.VII.450).

⑤ ALQATMIŞ AYĞA, KÖSENÇİG KÜNGE, ÖTRÜLMİŞ ÉDGÜ ÖDKE QUTLUĞ QOLUĞA, ANĞARAQ GIRX İLENÜR BİŞİNÇ ORDULUĞ ORTUN BAŞLAĞ, SUW QUTLUĞ ZİM İT YIL, ÜÇÜNÇ AY, BİŞ YİGİRMİKE, QAP SUW QUTLUĞ BİÇİN KÜNKE, BIRAXSIWAD GIRAXQA, ANURAT YULTUZĞA.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

↳ *Relativ periotlara, etkili ışığa, transfer edilmiş gonik eraya invariansh manipulasiona göre* [kaçıncı BAĞ olduğu söylenmediğinden, birinci BAĞ; D.ö.524-381]; *ANĞARAQ albedosuna ilinen beşinci planetar-disk tahkimatından* (yani, Satürndan) *itibaren başlıyan* (d.ö.452-441), *elektromagnetik radiasion invariansh* ZİM İT YIL (d.ö.442), *üçüncü ayın 15'inde* (d.ö.15.III.442); *yani, elektromagnetik radiasiondan müteşekkil halka sistemli* BİÇİN KÜN'*üne* [Neptuna, ki "ayın 15'ine" demektir] ve *Brkaspati* [Sanskritçe "Jupiter" demektir] *albedosundan sonra gelen* [ANURAT] *planete* [Satürna; yani, d.ö.452-441) *göre* (yani, d.ö.15.III.442).

⑥ QUTLUĞ Kİ-OT QUTLUĞ [yani, Kİ-ŞIPQANLIĞ OOT QUTLUĞ] QOYIN YIL, İKİNTİ AY , ÜÇ YAÑIĞA, KÜN-AY TEÑRİDE QUT BULMIŞ, ULUĞ QUT ORNANMIŞ, ALPIN ÉRDİMİN İL TUTMIŞ ALP ARSLAN QUTLUĞ KÜL-BİLGE QAN[IMIZ] ... QAN OLURMIŞ ÖÑTÜN SA-ÇİÜ KİDİN NUÇ [ON-UÇ] BARŞAÑQA TÉGİ İLİNÜ ÉRKSİNÜ YARLIQAYUR OĞURDA.

↳ *Aidiyeti [alın çizgisi,"drawee"si] bakımından giymiş planetin substansial enerji mensubu (yani, d.ö.428-417 QOYIN (d.ö.421) yılının, ikinci ayının, üçüncü gününe (d.ö.3.II.421) ait olmak üzere, ışık periodu kreasionunda invariant olarak teşekkül etmiş, ve kovariant invarians halinde yerleşmiş, buna göre, possessiv erdemi olan halkını yönetmiş ALP-ARSLAN mensuplu (alın çizgili) KÜL BİLGE QAN'ımızın ... han olarak tahta oturmuş olduğu halden itibaren mümeyyiz tacil güzergâhında ON-UÇ BARŞAÑ'a [kozmo-uçuşa varışa;* yani, hanın ölümüne] *kadar devam etmek üzere, Tanrının yarlıkadığı hükümde* (yani, d.ö.3.II.421; KÜL- BİLGE QAN ALP-ARSLAN'ın ölüm tarihi).

⑦ ALQATMIŞ AYĞA, KÖSENÇİG KÜNKE, ÖTRÜLMİŞ ÉDGÜ ÖDKE QUTLUĞ QOLUĞA,İKİNTİ BAĞDAQI Kİ-ŞIPQANLIĞ OOT QUTLUĞ UD YIL, BİSİNÇ AY, BİR YAÑIĞA.

↳ *Relativ periodlara, müessir ışığa, transfer edilmiş gonik eraya invariansh manipulasiona* (yani, güneşin kendi açı momentumunu ve maddesini, magnetik alan yardımı ile, planetar diske transfer etmesine) *göre, ikinci BAĞ'daki (d.ö.380-237) KİY-ŞIPQAN'lı (d.ö.284-273) substansial enerji invariansh** UD YIL *(d.ö.283), beşinci ay, birinci gün* (yani, d.ö.1.V.283 UD YIL).

⑧ QAÑSI [TAYÇIÑ QO-Ü QAÑSI] YİGİRMİ ALTINÇ YIL, ALTINÇ AYNIÑ SÉKİZ YAÑISI, ÇİTİGME TUTMAQ KÜN, SİM SIÇĞAN KÜN ÖZE BAŞLAYU BİTİP, SÉKİZİNÇ AYNIÑ AY TOLUNI BİŞ YİGİRMİSİNDE BİTİYÜ TOLU QILDIM.

↳ *Origosu 26'ıncı [524 – 26*12 = d.ö.212 KÖSİ] yıl, altıncı ayın 8. günü (d.ö.8.VI.212), çi kompozisionundan müteşekkil gün**;yani,idrak oluna-*

*Tahmin edildiği kadarıy la, KİY ŞIPQAN'ın [Neptunun] 20.000 km çapında bir kaya özü bulunmakta, bu öz 10.000 km kalınlığında bir buz tabakası ile , o da, 3.000 km derinliğinde bir gaz tabakası ile kaplıdır.

** "ayın 8'inci günü", demektir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bilmeyi (SİM) defetmiş olan (SIÇĞAN) günde yazmaya başlıyarak, 8'inci ayın ay dolusu 15'inde yazarak tamamladım* (d.ö.8.VI.212 – 15.VIII.212).

⑨ TAYÇIM QO-Ü QAÑSI, YİTİ OTUZUNÇ, IĞAÇ QUTLUĞ UU LUU [İL-UU] YIL, ONUNÇ, TOLUN AY OTUZI, MANÇUŞIRI BODI-SATAW YAĞIZQA İNER İR TOÑUZ KÜN ÖZE.

↳ *Syklik katalüst origosu, yirmiyedinci (524 – 27*12 = d.ö.200-189 TAYDU'su); ağaç invariansı tekâmülde, kişi tekâmülü kondisionu* (yer; buna göre, d.ö.197), *onuncu, dolun ayın 30'undaki hali (d.ö.30.X.197); yani, elektromagnetizm BODI-SATAW'larının statik hale mütevecih iriliğinden ibaret donmakta olan gün ("ayın 30'u" demektir)*(d.ö.30.X.197 TABIŞĞAN YIL).

⑩ ŞÖGÜN TİGME BAŞ-BAŞLAĞ İÇİNDEKİ TÖRTÜNÇ BAĞDAQI KÜSKÜGE SANLIĞ BUU-ŞIPQANLIĞ, TAĞDAQI TOPRAĞ QUTLUĞ BUD GIRAX İLENÜR SADABİŞ YULDUZLUĞ, BİSİNÇ SARIĞ ORDULUĞ BİÇİN YIL.

↳ *Hareketsiz haldeki başlangıçtan başlıyan mühtevadaki* (yani,d.ö.524'den başlıyan akstaki), *4'üncü BAĞ'daki* (d.ö.92 – d.s.51) *KÜSKÜ YIL'ından başlıyan BUU-ŞIPQANLIĞ* (Jupitere **mahsus**; yani, d.ö.32-21); *yani, takalmış haldeki toprak invariansı Merkür albedosundan itibaren beşinci hal* (yani, Jupiter) *planetine; yani, beşinci sarı tahkimata mahsus BİÇİN YIL* (d.ö.24).

(11) ÜÇÜNÇ OOT QUTLUĞ BUU KÜSKÜ YILQI YEZDİGİRT İLİG SANI ÜÇ YÜZ TAQI SEKİZ ALTMIŞ.

↳ *Üçüncü saltanat* (Yazdegert III saltanatı; d.s.632-651) *invariansı olmak üzere, Jupiter le başlıyan yıldaki** Yezdigird'e bağlı sayısı 358* (632 + 358 = d.s.990 BARŞ YIL).

(12) (ALEKSANDROS QAN) SAĞIŞ*** MİÑ ALTI YÜZ OTUZ TÖRT ÈRDİ, TÜRKÇE YIL TOÑUZ ÈRDİ.

↳ *Aleksandros Han özlemi 1634 idi, Türkçe yıl TOÑUZ idi* (1634-323=d.s. 1311 TOÑUZ YIL).

TÜRÜK BİL QAĞAN'larından Kül-Tiginin ölüm *arîtuyusu* da ULIQ ÖD'e göre tespit edilmiş bulunuyor :

(13) KÜL-TİGİN QOÑ YILQA, YİTİ YİGİRMİKE UÇDI, TOQIZINÇ AY, YİTİ OTUZQA[YUĞ ÈRTÜRTİMİZ. BARIQIN, ÈB-ÊDİZİN] BİTİG TAŞIN [B]İÇİN YILQA, YİTİNÇ AY, YİTİ OTUZQA, QOP, [ULI]Q ÖD TOQIZ ON ARTUQI BİR] ÖLTİ[GİN KÜL-TİGİNKE] QIRQ ARTUQI YİTİ YAŞIÑ BO[LTI] AT-UŞUP [URIĞ TİKDÜMİZ].

↳ *Kül-Tigine, QOÑ yılının (d.s.575) 17'sinde uçmuş (ölmüş) olduğu dokuzuncu ayın (d.s.17.IX.575) 27'sinde yuğ ertirdik (27.IX.575). Türbesini ve başarılarının yazılı olduğu taşı BİÇİN YIL'ının yedinci ayının yedi-otuzunda (d.s.27.VII.576); yani, ULIQ ÖD'ün dokuz-on fazlası birinde (91'incisinde)*

*Saturndan sonra gelen Uranus çıplak göz le görülemediğinden, " 8'inci gün " demektir.
**çünkü d.s.632 BALIQ YIL'ından sonra gelen 633 YILAN YIL'ında "bir yıl" dolmuştur.
***Aleksandrın ölüm tarihi d.ö.323 TAQIQU YIL.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KÜL-TİGİN'in Saltanat Yılları

YILAR	88. TAY.	89.TAYDU			90.T.		91.TAYDU			92.TAYDU		
		Ta-T'ung	YAŞ	YIL	YAŞ	YIL	K'ai-Yüan	YAŞ	YIL	K'ai-Yüan	YAŞ	YIL
1.KÖSİ	520			532	11	544	0	23	556	12	35	568
2.UD	521			533	12	545	1	24	557	13	36	569
3.BARŞ	522	0	1	534	13	546	2	25	558	14	37	570
4.TABIŞGAN	523	1	2	535	14	547	3	26	559	15	38	571
5.BALIQ	524	2	3	536	15	548	4	27	560	16	39	572
6.YILAN	525	3	4	537	16	549	5	28	561	17	40	573
7.AT	526	4	5	538	17	550	6	29	562	18	41	574
8.QOÑ	527	5	6	539	18	551	7	30	563	19	42	575
9.BIÇİN	528	6	7	540	19	552	8	31	564	20	43	576
10.TAQIGU	529	7	8	541	20	553	9	32	565			
11.İT	530	8	9	542	21	554	10	33	566			
12.LAĞZIN	531	9	10	543	22	555	11	34	567			

ölen Kül-Tiginin kark fazlası yedi yaşında (47 yaşında) namına vurarak diktirdik.

Birinci TAYDU d.ö.524 KÖSİ YIL'ından başlamakta ve 513 LAĞZIN YIL'ına kadar devam etmektedir. Buna göre, 92'inci TAYDU d.s.568-579 yıllarını kapsar ki, bu TAYDU içindeki QOÑ YIL d.s. 575 yılıdır ve KÜL-TİGİN ölür ken "91'inci TAYDU-YAŞ'ını" doldurmuş bulunuyordu.

Ancak, Kül-Tiginin "yaşı" cinsinden yapılan tarih despitlerini [47 yaşında] bilebilmemiz için, onun yalnız ölüm yılını bilmemiz yeterli değildir, babası öldüğü zaman kaç yaşında kaldığını da bilmemiz gereklidir ki, YOLUĞ TİGİN bu yaşı 7 olarak bildiriyor. Buna göre, Kül Tigin 575-46 = d.s.529'da doğmuş, babası 529+7=d.s.536'da ölmüş bulunuyor.

Türk veliahtlarının Qağan olabilmeleri için evlenmiş olmaları gereklidir. Yoluğ Tigin Kül Tiginin 10 yaşında; yani, d.s.539'da evlendiğini bildiriyor. Buna göre, Kül Tiginin 11 yaşında tahta oturmasına göre sayılan yıllar şöyle olur du :

Kül Tigin Qağan Sağışı

Yıl	*Yaş*	*Yıl*	*Yaş*	*Yıl*	*Yaş*	*Yıl*
1 BİÇİN	11	540	23	552	35	564
12 QOÑ	22	551	34	563	46	575

Bu *sağışı* ULIQ ÖD'e intibak ettirebilmemiz için, tahakkuk ettirilmesi gereken şart şudur : Türk tarihinin devamlılığı TAYDU'lara göre sayıldı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğından, her hangi bir TAYDU içinde ölen *qağan* o TAYDU'nun tümünde hüküm sürmüş sayılır*.

Kül-Tiginin babasının d..s.536'da ölmüş olması dolayısıy la, 89.TAYDU ona aittir; yani, o ölümünden sonra geçmiş olan 537-543 yıllarında da hüküm sürmüş sayılmaktadır. Buna göre, Kül Tigin 90.*taydunun* birinci yılı olan d.s.544 yılında (resmen) tahta oturmuştur. Halbuki, o kendi sağışına göre 11 yaşında; yani,d.s.540'da tahta oturmuş idi ve şimdi de, "resmî" *sağışa* göre, d.s.544'de tahta oturduğu kabul olunma durumundadır. İşte, bu çelişkiyi bertaraf edecek çare olarak, Kül Tiginin resmen tahta oturduğu d.s.544 yılında 11 yaşında olduğu kabul olunmaktadır. Bu itibar la, Yoluğ Tigin "ALTI YİGİRMİ YAŞIÑA" dediği zaman d.s.549 yılını ve "BİR OTUZ YAŞIÑA" dediği zaman d.s.554 yılını añlamamız gerekmektedir**.

Kül Tigin anıdındaki *Tawğaççа* tarih tespitine göre de, ölüm yılı olarak aynen d.s.575 yılını bulmaktayız. Burda da şunlar söyleniyor:

Ta [Yüce] *T'ang* ["T'ang", veya "T'ang Hanedanı"], *K'ai-yüan erh-shih nien* [K'ai-yüan'ın 20'inci yılı], *sui t'sê* ["yaş" veya "sene sırasına göre" ki, Parker buna "devrî takvime göre" diyor], *Jen Shen* [K'ai-yüan'ın 20. yılının diğer bir söyleniş şekli], *shih-erh* [onikinci], *yüeh* [ay], *hsin ch'ou* ["12.ay"ın dönem hesabı ile söyleniş şekli], *shuo* [baştan itibaren] *ch'i jih* [7.günü], *ting wei* [herhalde "7.gün" deyiminin diğer bir karşılığı olarak yazılmış olmalı], *shu chien* [yazıldı].

Bu tespit bize d.ö.7.XII.576 yılını verir ki bu, Kül-Tiginin BİTİG-TAŞ'ının dikildiği tarihtir.

Çinliler bu merasimde—Yoluğ-Tiginin ifadesine göre—BARIQ İTGÜÇİ [noter] olarak yazı yazmış; yani, Kül-Tiginin *bitigtaşında* yazılanları teyit etmiş bulunuyorlar.

Tawğaççа K'ai-yüan hesabı 91. TAYDU'nun birinci yılı olan d.s.556'dan başlatılmaktadır.90'ıncı TAYDU yerine 91'inci TAYDU'nun kullanılmasının

*Bunun tatbikatı için güzel bir örnek olarak, Qañım Türük Bilge Qağan II'nin d.ö.512'de tahta geçişini gösterebiliriz. Ökül Tiginin tahta geçişi dolayısıy la, d.ö.524 KÖSİ YIL'I TAYDU başlangıcı olarak kabul olunduktan sonra, Qañım Türük Bilge Qağan II—Ökül Tiginin d.ö.514 yılında ölmüş olmasına rağmen—tahta geçebilmek için d.ö.512 yılını beklemek zorunda kalmış ve, bu arada, Ür-Apaya (Oarosa) kadar ilerlemiş olan Dreios I'e karşı ancak bu yıl başlangıcında sefere çıkarak, Pers ordusunu d.ö. 26.V.512'de imha etmiş bulunuyor.

**ŞÖGÜN TİGME BAŞ BAŞLAG (yani, d.ö.524) içindeki TAYDU'ları sayar ken 1,2,3,... sırası ile devam etmemiz ve 44.TAYDU'da, doğumdan önceden doğumdan sonraya geçer ken, QOÑ yılını d.ö.1, BİÇİN yılını "sıfır" , TAQIĞU YIL'ını d.s.1 saymamız gerekmektedir. Yani, 45.TAYDU'nun BAŞ-BAŞLAĞ'ı d.s.4 ve 92.TAYDU'nunki d.s.568 olur. Buna göre, 92.TAYDU'nun içinde ölen Kül-Tiginin TAYDU cinsinden yaşı "91" eder.

sebebi ise, Yoluğ Tigin'in "*16 yaşında* (yani, d.s.549'da) *Eçim Qağan anayasasını tahakkuk ettirdi*" cümlesine dayansa gerek. Yani, Tawğaçlar Kül-Tigin'in ancak 90.TAYDU'da QAĞAN'lık şartlarını yerine getirebildiği ve, buna göre, onun kanunî olarak ancak 91.TAYDU'da tahta oturabildiği kanaatındadırlar. Böyle bir kabul, bir Türk AT-OĞ'u olan, Küzey Tshou dolayısıy la da yapılmış olabilir. Yani,Çinliler İKİTİ ETİGMİŞ BİL'lerden birincisinin Küzey Tshou (d.s.556-581) ve ikincisinin BU TÜRÜK BİL olduğunu iddia etmiş olabilirler. Çinlilerin yıl sayımını "0" dan başlatmaları dışında, K'ai-yüan sayımının KÖSİ YIL'ından başlamakta olması da, bunun bir delili olarak görülebilir. Ayrıca, Ta-tung'un Kül-Tigin'in kanunî yaşı cinsinden söylenen yıl sayımının aynısı oluşu da, T'a-tung ve K'ai-yüan hesaplarının "Türklere özgü" olduğunu gösteriyor.

Ancak, şu haber Kül-Tigin'in, d.s.556'da değil, d.s.544'de tahta oturduğunu teyit eder niteliktedir :

Ta-t'ung'un 11.yılında (d.s.545) (Küzey) Tshou imparatoru T'ai-tsu—Tsiu-ts'üan'dan bir barbar olan—An-no-p'an-t'o isimli bir elçiyi T'u-küe'ye (Türük Bile) *gönderdi. Orda herkes birbirini tebrik etti ve şöyle dediler : devletimiz kalkınacaktır, çünki bugün bize Büyük Regnumdan* (Büyük Bilden) *bir elçi geldi.*

Çinliler, tarih tespiti dışında, "noter" olarak şunları da sölüyorlar :

Hanedanımız ve biz senin sadık gayretlerini sitayiş le anar ve bu suret le ona (yani, Kül-Tigine) *en iyi ve güvenilir lütuflarımızı sunarız. Böylece, atalarımızın ve bizim uzağı gören tahminlerimiz aykırı sonuçlar vermez ve işlerin sıkıca vaziyeti çabuk sonuçlanır.*

Biz derin kederlerimizi ve muhteşem yüreklerimizde yaşıyan ıstırabımızı tekrar ve tekrar beyan ve izhar ederiz.

Valantinos başkanlığındaki Bizans heyeti de, SİZE BOLUS* olarak tanıdıkları, Kül-Tigin'in d.s.575'de öldüğünü haber veriyor.

Aşağıdaki tarih haberleri de Yoluğ Tigin tarihi ve Türk ÖD'leri ile uyum halindedir :

Kül-Tigin d.s.544'de tahta oturduktan sonra, Eçim Qağan (d.ö.536-525) anayasasını (dış Türkler arasında) yeniden tesis etmek üzere, ilk önce ALTI UÇUB SOĞDAQ'ları [Sogtları] d.s.549 yılında (16 yaşında) boyunduruk altına alır. Bunun üzerine, TABIĞAÇ OÑITU AT-OQ'ların 5 tümen (50.000 kişi)'lik ordusu ile savaşır ve (bu) OÑITU-AT'ın (daha öncesinden) tabiiyet altına girmiş olan memleketine hakim olur ve bu tabiiyeti (Çinlilerin *"T'u-men"* dedikleri) QAĞAN'a tebliğ eder**.

*SİZE BOLUS [Sizin Hükümdarınız], "Kül-Tigin". Bizans kaynaklarında bu isim "Sizabulos" ve bazan "Silzibulos" şeklinde geçiyor.

**Bu olayı Çinliler de kaydetmiş bulunuyorlar (Mirşan 1991, s.88'e bkz).

QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD

YIL	18.BAĞ TAYDULARI											
	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216
1 KÖSİ	1924 2449	1936 2461	1948 2473	1960 2485	1972 2497	1984 2509	1996 2521	2008 2533	2020 2545	2032 2557	2044 2569	2056 2581
2 UD	1925 2450	1937 2462	1949 2474	1961 2486	1973 2498	1985 2510	1997 2522	2009 2534	2021 2546	2033 2058	2045 2070	2057 2082
3 BARŞ	1926 2451	1938 2463	1950 2475	1962 2487	1974 2499	1986 2511	1998 2523	2010 2535	2022 2547	2034 2559	2046 2571	2058 2583
4 TABIŞĞAN	1927 2452	1939 2464	1951 2476	1963 2488	1975 2500	1987 2512	1999 2524	2011 2536	2023 2548	2035 2560	2047 2572	2059 2584
5 BALIQ	1928 2453	1940 2465	1952 2477	1964 2489	1976 2501	1988 2513	2000 2525	2012 2537	2024 2549	2036 2561	2048 2573	2060 2585
6 YILAN	1929 2454	1941 2466	1953 2478	1965 2490	1977 2502	1989 2514	2001 2526	2013 2538	2025 2550	2037 2562	2049 2574	2061 2586
7 AT	1930 2455	1942 2467	1954 2479	1966 2491	1978 2503	1990 2515	2002 2527	2014 2539	2026 2551	2038 2563	2050 2575	2062 2587
8 QON	1931 2456	1943 2468	1955 2480	1967 2492	1979 2504	1991 2516	2003 2528	2015 2540	2027 2552	2039 2564	2051 2576	2063 2588
9 BIÇİN	1932 2457	1944 2469	1956 2481	1968 2493	1980 2505	1992 2517	2004 2529	2016 2541	2028 2553	2040 2565	2052 2577	2064 2589
10 TAQIĞU	1933 2458	1945 2470	1957 2482	1969 2494	1981 2506	1993 2518	2005 2530	2017 2542	2029 2554	2041 2566	2053 2578	2065 2590
11 İT	1934 2459	1946 2471	1958 2483	1970 2495	1982 2507	1994 2519	2006 2531	2018 2543	2030 2555	2042 2567	2054 2579	2066 2591
12 LAĞZIN	1935 2460	1947 2472	1959 2484	1971 2496	1983 2508	1995 2520	2007 2532	2019 2544	2031 2556	2043 2568	2055 2580	2067 2592

Not: Üstteki rakkamlar Msixa Teñri Öde (İsa Erasina), alttakiler ise QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD'e göredir. Bu ÖD'e ULIQ ÖD de denmektedir.

Yılbaşi haziranın 22'sindedir.

KÜL-TİGİN için dikilen *bitigtaşın* dikilme tarihinin "Çince" olarak ta tespit edilmiş olması, Türk takviminin yılbaşının bugünkü takvimimize göre belirlilenmesini mümkün kılıyor : d.s.27.VII.576'da *bitigtaşı* dikilen hanımızın, bu taş üzerindeki Çince tarih tespiti şöyle : *7.XII.576.* Buna göre, 21.VII.576 günü Çinlilerin yılbaşı olan *d.s. 1.1.577*'ye rastlıyor demektir.

Çinlilerde yılbaşı, güneş *aquarius*'ta durduğu vakittaki, yeni ay gününden sonra gelen gündür (yani, 20.ocaktan 18 şubata kadar olan günler). Buna göre, Türklerin yılbaşının altıncı ayın 22'sindeki yay başlangıcı gününe geldiği anlaşılmaktadır ki, bugün Küzey Türkleri de (Tatarlar, Başqurtlar, Sibir Türkleri) bu günü *"saban toyı"* ismi ile bayram etmektedirler.

Türkler ayları rakkamlar ile saymış bulunuyorlar, günleri de öyle. Ancak, günler için bazan özel isimler kullanıldığına da şahit olmaktayız:

☛ Ayın birinci gününü AĞIR ULUĞ BUSAT BAÇAĞ KÜN [kovariant gravitiye göre artmış yoğunluk günü] (s.35) şeklinde de belirtmektedirler, çünki bu gün Güneş Sisteminin teşekkülünün başlangıç günüdür.

☛ QAP SUW QUTLUĞ BİÇİN KÜN [elektromagnetik radiasiondan müteşekkil halka sistemli maymun (Neptun) gün] (s.46) ki, "ayın 15'i" demektir, çünki Neptunun *yürüngeği* tam dönümünü tamamlamadan Plutonunki ile keşişmektedir.

☛ Çİ TİGME TUTMAQ KÜN [aksion tesiri altındaki gün] (s.47), "ayın 8'i" demektir, çünki sözkonusu edilen şey Uranustur ve Uranus 8.planettir.

☛ MANÇUŞIRI BODI-SATAW YAĞIZQA İNER İR, TOÑIZ KÜN [elektromagnetizm kationlarının statik hale müteveccih iriliğinden ibaret, donmakta olan gün] (s.48), "ayın 30'u" demektir, çünki "donmakta olan gün" Güneş Sisteminin en son günüdür.

Türk takviminden İsa takvimine geçebilmek için, Türk takvimine 21 gün ve 5 ay katmamız gerekiyor. Meselâ :

Türk takvimi d.s. 1. I. 577
katılacak değer 21. V.
İsa takvimi d.s. 22.VI.577

Astronomik verilere göre :

1 yıl = 365,259596 güneş günü;
1 ay = 30,438300 güneş günü.

Türk yazıtlarını deşifre etmiş olan W.Thomsen—Prof.Dr.Osman Turanın ilettiği üzere*—şöyle diyor:

"Türklerin,Çinliler le temasa gelmezden önce,kat'î bir takvimleri yokdu, ve dört mevsimden başka hemen hiçbir zaman taksimini bilmiyorlardı".

Bu kitabımız alimlerin bu tarzlarda düştükleri büyük yanılgıları bertaraf etmekte ve büyük bir "yazılı" Türk medeniyetini ortaya çıkarmaktadır. Bu medeniyet d.ö.1517'de bir devlet olarak teşekkül etmiş ve, Kül-Tiginin d.s.575'de ölümünden sonra, Arapların d.s.712'de Samarkandı zaptetmeleri ile sona ermiş; ancak, ufak devletler halinde devam emek suretiy le, günün birinde kendini tekrar toparlıyarak zamanımıza kadar ulaşmıştır.

Buna göre, medeniyetimizin göstergici olan takvimimizi anlatırken, bu medeniyeti kuran ve yaşatan devlet büyüklerimize de, hiç değil se isimler halinde, değinmeliyiz.

D.ö.1517 AT-BAŞIĞIN YIL'ında kurulan Türk devletinin ismi "AT-OY BİL"dir. Ancak, o çağda "Türk" sözü henüz teşekkül etmemiş, onun yerine—ON,OQ,QIRQIZ,OĞUZ gibi isimler almış olan Türk boylarının hepsini birden ifade etmek üzere—AT-ATA köküne dayanan,"Tatar" sözü kullanılmakta idi. "Türk" (aslı TÜRÜK) sözünün teşekkülünden sonra kurulmuş olan Türk devletinin ismi ise TÜRÜK BİL'dir [Türk Regnumu]. Bu devlet İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ [Allahımın Neslimin Hanlar-Hanı İstemi] tarafından d.ö.879'da, UÇUŞ BAŞI başkent olmak üzere, İdil-Oralda kurulmuş ve, d.ö.779'da ŞUBI SELEÑE alındıktan sonra, başkent URQUN BOLIQ'a taşınmıştır.

TÜRÜK BİL'in koşma devletlerinin başlıcaları şunlardır :

- ÖTÜKİN YIŞ ["Geçerli Konstitusion", ana devlet, Urqun-Seleñede];
- ALTUN YIŞ [Altay Konstitusionu];
- UÇUĞUY YIŞ [İçki Türkistan];
- ÖKÜGİLMİN YIŞ [Oral Dağları];
- BU TÜRÜK BİL [Türkistan];
- AT-OY BİL [İdil-Oral Federasionu];
- OQ-UDURUQUN YIŞ [Kore ve Mançurya];
- UŞUNTUÑ UYUZ [Çinin Büyük Okyanus Sahilleri];
- YİR BUYURQU YİR [Küzey Kabileleri];
- ÖK-İRİGÜN UŞ-OQ UŞUN [Massaget Krallığı];
- AT OMIĞ IDUQ BAŞ ÖKİ [Astarhan Krallığı, At-Oy Bile dahil];

*Turan,O. 1941; *Oniki Hayvanlı Türk Takvimi*; Istanbul, s.47.

☛ IŞUB-URA BIL [Kafkaslar; At-Oy Bile tabi] ;
☛ ÖG-ÖDÜS [Kınm Devleti, At-Oy Bile dahil];
☛ TÜRGIS QAĞAN [Bu Türük Bile dahil];
☛ ÊS-TABIĞAÇ QANI QAĞAN [Vassal Orta-Çin Hanının TabîOlduğuQağan, Ötükün Yışa dahil].

AT-OY BÏL de denilen AT-UQUŞ BÏL, İdil-Oralda d.ö.1517 AT-BAŞIĞIN (TABIŞĞAN) YIL'ında kurulmuş olan ve

(1) BIR-OY BÏL, (2) ÖKÜGİMİN YIŞ, (3) OQ UŞUY

devletlerinden müteşekkil, bir birleşik Türk devletidir. AT-UQUZ TATAR, AT-UQUZ OĞUZ, OĞUZ, QIRQIZ, OZ QIRQIZ, OZUM ON-OQ, OZ, İZIGİL BUDUN, İDİZ, İÇ-OĞUZ, QARLUQ, QARA TÜRGIS, BUY-URUQ, QUD-OĞUR, gibi isimler le (türlü çağlarda I) atlandırılmış olan Türklerin yaşadığı bu devletin halkına "AT-İL" denmiştir ki, bu adın Menander Protektor çağına kadar kullanılmış olduğunu ve "İdil" [Volga] sözünün bu sözden doğmuş olduğunu görmekteyiz.

AT-OY BÏL'den sonra kurulmuş olan,Türük Bilin 1460 yıllık tarihi ise 5 AT-OĞ'a [dynasti] ayrılmaktadır :

BİRİNÇ AT-OĞ :
↳ İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ (D.Ö.1.7.879-772);
↳İNİSİ QAĞAN (başkenti Seleñe)
↳ OĞLI QAĞAN (başkenti Urqun]

İKİNT AT-OĞ :
↳ QAÑIM İL-ÊTİRİŞ QAĞAN (D.Ö.565-538);
↳ ÊÇİM Qağan veya Qañım KÜL-BİLGE QAĞAN (D.Ö.536-525);
↳ÖKÜL TİGİN (D.Ö.524-514);
↳ QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II (D.Ö.512-494);
↳ ÊÇİM QAĞAN II

ÜÇÜNÇ AT-OĞ :
↳ TEÑRİTİG TEÑRİDE BOLMIS TÜRÜK BİLGE QAĞAN III
↳ BEÑİGÜ QAĞAN

TÖRTİNÇ AT-OĞ :
↳ TEÑRİDE QUT BOLMIS ALP BİLGE TEÑRİ UYUĞUR QAĞAN

↳ ÊÇİM QAĞAN IV ?
↳ QAÑIM QAĞAN IV ?

BİSİNÇ AT-OĞ :
↳ QAÑIM QAĞAN V (D.S. ? – 536);
↳KÜL-TİGİN(D.S.544-575)
↳ İNİNÇÜ APA OYURIĞIN TURQAN (D.S.580- ?)

X. UMUĞLAR [Referensler]

Alp Ërin *(ölümü d.ö.322 İT YIL); BOLBOL UQUS [Vak'alar Tavsifi]*; Onğın Irmağı,Taramel Köyü BİTİGTAŞI, Moğulstan.

Arat, R. R. 1937; *Türklerde Tarih Zaptı*; Istanbul (2.Türk Tarih Kongresine sunulan tebliğ).

Arat, R. R. 1965; *Eski Türk Şiiri*; Ankara.

Bilge Atuñ Uquq *(tahminen d.ö.572-535 yılları tarih yazarı);TÜRÜK BİLGE QAĞAN İLİNE BİTİG [Türk Devleti Hakanının Halkı Hakkındaki Yazı]*; Tola Irmağı BİTİGTAŞI, Moğulstan.

Çısuya Tutuñ *(d.ö.10.IX.524); BİR AĞIZ-QI-A ËDGÜ SÖZ [Bir Ağız Dolusu İyi Söz)*, Turfan, İçki Türkistan yazıtı.

İsiz Oyıbız Qul *(d.ö.18.5.519);UYUB-ÖÑUŞ AT-OIUQUB OZUÑUÇ [Kişi Canının, Yakalmak Suretiy le, Canlı-Ruh Haline Gelmesi*; Tun-huang yazıtı; İçki Türkistan.

Qağan İnisi Oyı Çur Tigin, Ulayu Tört Tigin *(tahminen d.ö.596-516); IŞUB-URA BİLGE ÖKÜLİ ÇUR ËB-ËDİZİ [Registrasion Beldesi Krallık Çur'unun Başarıları]*; İke-Xuşatu BİTİGTAŞI, Moğulstan.

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; Ankara.

Mirşan, K. 1983; *Urqun-Seleñe Yazıtları için kabul olunan Tarih Tespitlerinin Yeniden Gözden Geçirilmesi;* Türk Kültürü Dergisi, sayı 240 ve 241; Ankara.

Öñre Bıña Başı [*d.ö.530-493 devresi tarih yazarı; doğum tarihi bilinmiyor (herhalde d.ö.550 civarı)]; ÖTÜMİN KÜNLİG BİTİG BİLGÜ [Geçmiş Günlere Ait Yazılı Belge] :*
I. D.ö.521; TEÑRİDE BOLMIŞ İL İTMIŞ BIL [Kreasionda Meydana Gelmiş Halkı Kalkındırmış Olan Regnum]; Tariat, Moğulstan.
II.TÜRÜK BİL [Türk Regnumu]; Şine-Usu, Moğulstan.

Turan, O. 1941; *Oniki Hayvanlı Türk Takvimi;* Istanbul (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi yayınlarından, tarih serisi: No.3).

Upasanç Sılığ Tigin *(d.ö.1.VI.523); YİTİKEN SUDUR;* Turfan, İçki Türkistan.

Yoluğ Tigin (Türk Sarayı vak'anüvisi; türlü yıllarda türlü kişiler); *BOLBOLLAR [Historialar];* Urqun, Moğulstan.

XI. İNDEX

aksion, *30
ADRUQ, 34
AĞIR ULUĞ BUSAT BAÇAĞ KÜN, 35,53
AQAŞ, *18,19,21,30, 31,35
AQIĞSIZ OĞUŞ, *17
ALEKSANDROS, 48
AL-İSIS ULUS, 39
ALP-ARSLAN,47
ALP-ËRİN, 14,37
Altheim,F., 9
ANĞARAQ, 18,26,27, 28,*33,46,47
anomalistik yıl, 19,22
AÑTUYUS [*date*], 8, 11,13
APARLAR, 14
APARASI-YAB, 11
Aram alfabesi, 9
Araplar, 15
ARIĞ WASIR, 16
Aristeas, 13,41
Aspelin, 12
AT-BAŞIĞIN YIL, 20,27, 37,54,55
AT-OĞ [dynasti], 10, 11,15,39,51
AT-OY BİL, 15,20,37, 41,42,54,55
AT-ÖG [Büyük İskender], 14
AT YIL, 37
Atsañ, 21,27
Awar, 14
aylar, 53
aylanma, 16
BAĞ, *21,32,46,47
BALIQ, 18,27,*28,37
BARŞ, 26,27,*33
BAR-UŞ, 26
BARIQ İTGÜÇİ [noter], 9,50
Bayqal Gölü, 15
BEÑİGÜ QAĞAN, 37,55
BIRATYA ŞIRI, 21
BIRAXSIWADI GIRAXQA ANURAT YULTUZ, 29
BİTİGTAŞ [yazılı taş], 9,48
Bizans, 15,51
Bizans Başkenti, 14
Bizans kaynakları, 8,14
BİÇİN, 29,*30,47,48,53
BİGİ MAĞAN TİKİN, 15
BİLGE QAĞAN, 15,40
BİSİNÇ SARIĞ ORDU, 28,34
Bode kanunu, 18
BODI-SATAWLAR, *16
BUD, 26,33
BUU, 33,46
Buhara, 9,15
Bulğar, 15
BU TÜRÜK BİL, 15,42-44, 51,54
BUUMIN QAĞAN, 13,20,41
BUU ŞIPQAN, 28,46,48
BUY-URUQ, 15
Büyük İskender, 8,23, 36,37
Cēti Su, 8
Çanakkale Boğazı, 13
Çin kaynakları, 8
Dareios I, 13,14,24
ËÇİM QAĞAN (QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN), 10, 11,13,20,41-44, 51,55

ÊMGEKLİG SANSAR, 33
Ephtalitler, 14
ÊT'ÜZ [vak'a], 24,25
Gelibolu, 13,14
Güneş Sistemi, 15,16, 17-19,21,26-28,30, 32,35
günler, 8
Hazar Denizi, 15
Heredotus, 8,13,14, 40,41
Homer, 23
Hoyti Tamır, 39
XUA-ÇEÇEK, 26
IĞAÇ QUTLUĞ, 34
ISIB-UR TURQAN, 37
Istanbul Boğazı, 14
İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ, 39,40, 54,55
İsa takvimi, 53
İskitler, 13
İT, 30,31,39,40
İT-İSİZ, 39,40
İT ÔD, 20,39
İT-ÔG, 39,40
İT-ÔK, 39,40
İdil-Oral, 13,40,54,55
İKİ İL ÊTİBİRLİK BUDUN, 43,44
İKİTİ ÊTİGMİŞ BİL, 10,15,51
İL-ÊTİRİŞ QAĞAN, 12,37, 41,55
İonlar, 13
İske Ôgüz [İstros], 13
Ju-Ju, 14
Julian takvimi, 23
Jupiter, 28
Justinian, 15
Justinus, 14
Jül Sezar, 23
K'ai-yüan, 44,50,51
Kambyses, 13
KİÑ ŞIPQAN, 31,35,46
KİY OT, 35,47
KİY ŞIPQAN, 30,35,46,47
KÔK QALIQ, *16,32
KÔRKLE TAÑSUQ TAYDU KİDİNİ, 17,36
KÔSEMEK, *25
KÔSİ, 25,26
kuadrupol, 18
Kutigur, 14
K'üe-T'ê-k'in, 15
K'üe-T'êlê, 9
KÜL-BİLGE QAĞAN, 36
KÜL BİLGE QAN, 47
KÜL-BİLGE TEÑRİ İLİG, *36
KÜL-TİGİN, 9,11,12, 14,*15,23,48-51, 53-55
KÜN, *29
KÜSENÇ, *25
KÜSKÜ, 25,46
Küteyba, 9
Kyros, 13
QAĞAN, *20,24
QAĞANIĞ BOLBOL, 42
QANDIQ, 14
QAÑ [origo], 36
QAÑIM KÜL-BİLGE QAĞAN, 36
QAÑIM QAĞAN, 10,11, 24,42-44,55
QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II, 24, 37, 41-44
QAÑ ÔGÜZ, 32
QAP, *29

QAPAĞAN, 10,*11
QAPAĞAN QAĞAN, 15
Qırğız, 11,12,54,55
QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD, 20,36,44,45,46,52
QIZIL SAĞIZĞAN KİDİN, 28 *29,34,46
QOLULAMAQ, 18
QOÑ, *29,49
QOYUN, *29
QUD-OĞUR, 14,15
QUTADAMIŞ QUTLUĞ, 33,46
QUY, *32,35,46
LAĞZIN, 31
Liu Mau-Tsai, 9
LUU, *34
MANI BURQAN, 31,36
Menander Protektor, 14,15,55
Merkūr, 16-19,22,24, 26-29,33
Msïxa Teñri Öd, 20,37
MUNÇUQ [planet], 16
Nestorian, 8,9
OQ, *25
OS-UDURULMIŞ UÇA-USUNQUN UR, 43,44
OT, 34,*35
OTÇUQ, 34
OT-OZ, 39,42
OTURU YIL, 25
oskillasion, 16
OZ [kolonist;İskitler], 13,39, 41
OZ ĒR ITIM ÖKÜ ĒR,13
ÖD, 20-23,36,37,39, 40,42
ÖKÜL-TĪGİN, 13,24, 36,42,43,44,55
ÖÑRE BIÑA BAŞI, 13, 25,27,37,39,40,44
ÖTÜKİN YIŞ, 12,13
özek [merkez], 18
Persler, 13
planet, 16,19,21,24-26, 32,34
planetar disk, 25-27
Pre-Mısır, 23
Proto-Sami, 12
PURUM [Romalı], 13,41
Radloff, W., 11,12
saban toyı, 53
SADABĪŞ YULTUZ, 28
SAĞIŞ, 23,49
saltanat takvimi, 23
Samarkand, 10,11, 14,37,54
SARAN-ŞIRI, 22
Seleñe, 13,40,41,54
Serbest İskitler, 14
SIÑAR, 32
SİM, *34
SİM SIÇĞAN KÜN, 29,46
Si-ngan-fu, 8
Size Bolus, *15,51
SİZE-KİN, 15
Soğutlar, 14,15,51
Sosigenes, 23
SUB IDID ÖD, 23
SUW QUTLUĞ ZĪM İT YIL, 30
SUW TOLU, 27
Sse-kin, 15
Süryanî, 8
ŞIPQAN, 21,*24,31-35
ŞİM ŞIPQAN, 34,46
ŞÖGÜN [sıfır], 17
ŞÖGÜN TİGME [sıfır noktası], 17,*20
ŞÖGÜN TİGME BAŞ-

BAŞLAĞ, 16,19,
36,48,*50
TABIĞAÇ, 11,14,44
TABIŞĞAN YIL, 27
takvim, 8,*16,22,36
TAQIĞU, 30,35,46
takvim başlangıcı, 36
Taklamakan Çölü, 15
Talas, 9
TALUY, 15
TAÑ, 28
Tañ Sülâlesi, 12
TABIĞAÇ, 43
TARNI,26
TATAR, 27,37,53-55
TAWĞAÇ, 42,50,51
TAWIŞĞAN YIL, 31
TAYDU [syklus], 17,*21,24,
25,32,36,46,49,50
TĒMİR QAPIĞ, 11
TEÑRİ ÖD, 8,20,37,38
T'ê-k'in, 9
T'ê-lê, 9,11
Thomsen,V., 8,9,11,54
TINLIĞ, 32,33
TOÑUZ KŪN, 16,35,31,46,
48,53
TOPRAĞ QUTLUĞ, 28,33
T'u-men, 11,14,15,51
Turan,O., 54
TURUM-ARA, 24
TUTUQ BAŞ, 13
TÜRGİS, 12,39
Türk takvimi, 15
TÜRÜK, 12,39
TÜRÜK BİL, 10,11,12,14,
15,41,43,44,48,54,55
TÜRÜS, 12
UB-UŞ, 27
UB-UŞUM ULUĞ URUŞ
YIL, 25
UÇ-UÇA, 14
UÇUŞ BAŞI, 41,54
UD,25,*26,33,35,47
ULIĞ-OZIN YIL, 41-43
ULIĞ ÖD, 42
ULIQ ÖD, 20,44,46,48,49
ULUĞ İRKİN, 14
ULUĞ YİL [solar yel]
16,27,31,32,35
ULU KEM, 12
ULU YIL, 20
URQUN BOLIQ, 54
URQUN ÖGÜZDE YIL,25
Urqun-Seleñe, 8,13
uzun dalga, 18
UU, *33,34,46
ÜR-APA [Oaros], 13,24
Valantinos, 51
Van Allen, 27
YAĞIZQA İNER, 16
YANINÇ [satellit], 17,19
YAÑI [gün], 22,35
YEZDİGİRT Saltanatı, 36,48
YIL, *24,25,32
YIL-AY, *19,21,22
YILAN, 28,29
yılbaşı, 23,53
YİM, 8
YOLUĞ TİGİN, 14,15,41,
42,44,49-51
YONT YIL, 28,35
YİR BUYURQU ULUĞ
İRKİN, 14
YUĞ [ağıt], 9,23,42,44,48
YÜRÜNDEK [yörünge],
19,24
zaman, 16,19,21,22,32
ZİM, *30

KÂZIM MİRŞAN

ERKEN-TÜRK DEVLETLERİ VE TÜRÜK BİL

Yazılı belgelere göre

MMB

Kapakresmi : *Erken-Türklerin bıraktıkları* OĞUŞ *izlerinden, Lascaux (Dordogne) Mağarasında bir kaya resmi ve bir yazı (17 000 yıl öncesi) :*

UÇ ĒSİ ĒL [kişi canının uçması].

Resme "avcı trajedisi" adı verilmektedir : bir avcı mızrağı ile bir bizona öldürücü bir darbe vurur. Bizonun barsakları bile dışarı fırlamıştır. Ancak, bizon kuyruğu ile havayı kamçılar, tüyleri dikleşmiş, gözleri parlamıştır ve son deminde avcıyı boynuzlar,—öldürür !

Avcının beklenmedik bir darbe ile öldürülmüş olduğunu (yani, onun öbürdünyaya "uçmuş" olduğunu) belirtmek üzere, ressam avcının başını bir "kuşbaşı" şeklinde çizmiştir ve, ayrıca, keyfiyeti avcının hemen yanıbaşına çizmiş olduğu "UÇ ĒSİ ĒL" yazısı ile de canlandırmaktadır.

Ruspoli, M. 1998; *Die Höhlenmalerei von Lascaux;* Bechtermünz Verlag.
Larousse-Bordas Firmasından Sayın Bay Philippe Fournier-Bourdier'in 25.02.1999 günlü yazısına göre verdiği izin ile.

◆ ***Kitabın konusu ile doğrudan-doğruya ilgili bütün metinler*** BİTİGTAŞ***'lardan alınmış bulunuyorlar.***

◆ ***Bu taşların*** TÜRÜK BİL ***tarihi ile ilgili olanlarının hepsi Moğulstanda bulunuyor ve bunların yazarları şunlar :***

(1) YOLUĞ TİGİN,
(2) BİLGE ATUÑ UQUQ,
(3) QAĞAN İNİSİ OYI ÇUR TİGİN, ULAYU TÖRT TİGİN,
(4) ÖÑRE BIÑA BAŞI,
(5) ALP-ĒRİN.

◆ ***Bu yazarların orijinal metinleri için alıntılar altında verilen eserlere bakınız.***

Kâzım Mirşan

Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil

Yazılı belgelere göre

© 1999 Kâzım Mirşana aittir
Her türlü çoğaltma ve alıntı hakkı saklıdır

MMB

İÇİNDEKİLER

I. ANA KAVRAMLAR

§ 1 Tarih ve Dil 5
§ 2 Tarih Nedir ? 5
§ 3 Dil Nedir ? 6
§ 4 Türük Bilin Etimolojisi [Ana Añlamı] Nasıl ? 7
§ 5 TATAR Sözünün Etimolojisi 9
§ 6 OĞUZLAR 16
§ 7 QIRQIZLAR [Qırğızlar] 18
§ 8 BUY-URUQLAR 19
§ 9 OQLAR 20
§ 10 ONLAR 21
§ 11 Araştırma Ödevlerei 22

II. ERKEN-TÜRKLERİN ANAYURDU

§ 12 TÜRÜK URIQ [Türk Irkı] 23
§ 13 Fossil Qalaları [Fossil Stasionları] 24
§ 14 Erken-Türklerin Anayurdu, Tamğalı Sayı ve Çevresi [Qazaqstan] 26
§ 15 Erken-Türklerin İkinci Anayurdu, Ulu Kem Bıltiri 28
§ 16 Erken-Türklerin Üçüncü Anayurdu, Oral Dağları 30
§ 17 Erken-Türklerin Dördüncü Anayurdu, Doğu Anadolu 30
§ 18 Ödevler 31

III. ERKEN-TÜRK DEVLETLERİ

§ 19 Birinci Devlet, ON-UYUL [On Federasionu] 32
§ 20 İkinci Devlet, BİR-OY BİL 34
§ 21 Üçüncü Devlet, AT-OY BİL 35
§ 22 Dördüncü Devlet, TÜRÜK BİL 39

IV. İKİNT TÜRÜK BİL

§ 23 Egemenlik Savaşı 43
§ 24 ÈÇİM QAĞAN [QAÑIM KÜL BİLGE QAĞAN] (d.ö.537-525 LAĞZIN YIL] 47
§ 25 ÖKÜL TİGİN (D.Ö.524 KÖSİ YIL-D.Ö.514 İT YIL; doğumu d.ö.545) 49
§ 26 QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN (D.Ö.512 KÖSİ YIL-D.Ö.494 AT YIL, doğumu d.ö. 546 BARŞ YIL] 54
ÇİK BUDUN Seferi (d.ö.512 KÖSİ YIL) 54
ÜR-APA Savaşı 55
Qañım Türük Bilge Qağanın Bîs Balıq Seferi 57
Qañım Türük Bilge Qağanın At-Oy Bil Seferi 57
Yoluğ Tigine göre Oğuzların Çini istilâsı (d.ö.505-504) 58
Öñre Bıña Başıya göre TABIĞAÇDAQI OĞUZ-TÜRÜK 59
Qañım Türük Bilge Qağanın Üç Urıq Seferi (d.ö.503 TAQIĞU YIL) 59
Qañım Türük Bilge Qağanın uçuşu ve yuğu (d.ö.494 AT YIL, ve d.ö.489 LAĞZIN YIL) 60
Yoluğ Tiginin sabı 61
§ 27 ÈÇİM QAĞAN II (d.ö.493 QOÑ YİL-490 İT YİL) 61
§ 28 TEÑRİTİG TEÑRİDE BOLMIŞ TÜRÜK BİLGE QAĞAN (D.Ö.489 LAĞZIN YIL-?) 62
§ 29 BEÑİGÜ QAĞAN 63
§ 30 TEÑRİDE QUT BOLMIS ALP BİLGE TEÑRİ UYUĞUR QAĞAN 64
§ 31 KÜL-TİGİN (*D.S.529 TAQIĞU YIL-†D.S.575 QOÑ YIL)
GİRİŞ 64
TABIĞAÇ ONTU AT Seferi (d.s.549-550) 64
Üç-Uça ÈSONÜN Seferi (d.s.554-557) 64
QIRQIZ Seferi (d.s.558-559) 65
TÜRGİS Seferi (d.s.559 TABIŞGAN YIL) 65
AT-OY BİL Seferi (d.s.560-568) 65
KÜL-TİGİN'in Ölümü (d.s.17.IX.575 QOÑ YIL) 66
§ 32 Ödevler 67

V. ALP-ÈRİN TARAFINDAN YAZILAN AT-ÖG BOLBOLU

§ 33 OQIDU SÖZ [Önsöz] 70
§ 34 AT-ÖG [Büyük İskender] 70
§ 35 Tarih Tespiti 70
§ 36 ALP-ÈRİN'in Ölümünden Sonra Düşülen Kayıt 70
§ 37 Ödevler 71

GLOSSAR [Söz Açıklamaları] 72

UMUĞLAR [Referensler] 82

TRANSKRİPSİON ALFABESİ 82

☞ **BİTİG çerçevelerinin renkli olarak basılmış olmaları hali için notlar :**
• Kara çerçeve UDUĞ [*statement*],
• gök çerçeve ödev,
• kızıl çerçeve UQA-BİLÜ [añlaşılma]
ifade eder.

☞ **Kitap yazıtlardan alınarak tırnak içinde gösterilen BİTİG-BİTİGME'ler le yazılmıştır; yazar kendi fikrini—verilmesi kaçınılmaz añlatılar dışında—söylememeyi yeğlemektedir.**

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez, alıntı da yapılamaz. Türkbükü,15.8.2000.

I. ANA KAVRAMLAR

• *Erken-Türkçeden alınarak kullandığımız ve büyük harfler le yazılan sözler için kitabımızdaki sözlüğe bakınız.*
• *UMUĞLAR bölümünde verilen Türük Bïl tarihi yazarlarının adları şu şekilde kısaltılacaktır :*

YT [Yoluğ Tïgin]	*ÇT [Çur Tïgin]*
BAU [Bïlge Atuñ Uquq]	*AÊ [Alp-Êrin]*
ÖBB [Öñre Bıña Başı]	

• *AÑTUYUS'lar için şu kısaltmalar kullanılacaktır :*

d.ö. [doğumdan önce]	*y.ö.[yıl önce]*
d.s.[doğumdan sonra]	*ş.ö.[şimdiden önce]*

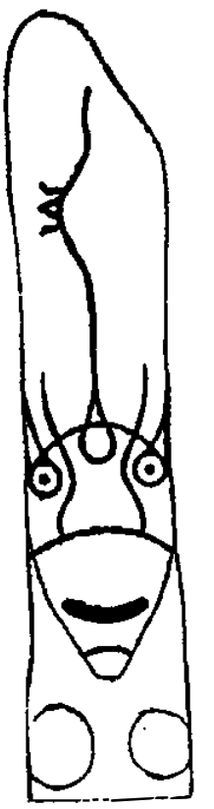
§ 1 Tarih ve dil

ULUŞ'ların tarihi dilleri ile paralel gelişir. Eğer bu tarih BAY ise, onu ortaya koyan dil de BAY'dır. Buna göre, bir ULUŞ'un tarihi añlatılır ken, o ULUŞ'un dilindeki "*tarihleri ile ilgili*" sözleri de sergilememiz gerekecek; bunun yapılmaması, bu ULUŞ'un tarihinin yeterince açık añlatılmamış olduğu sonucunu doğuracaktır. ÊSÖÑÜK olarak,

Qañım Türük Bïlge Qağan II : "*Ben 19 yıl UŞUD [Başbakan] oldum, 19 yıl hakan oldum*", diyor [YT].

Bu ise, bize köklü bir demokratik devlet kuruluşu ile karşı-karşıya bulunduğumuzu gösteriyor, çünki "başbakan" sözü her milletin eski çağlara ilişkin tarihinde rastlanabilir sözlerden değil.

Kendinize eski zamanlara BÏRİLE [ait] bir SINTAŞ seçiniz. Bu SINTAŞ'daki resim kadar, yazı harflerinin ve yazı dilinin de "eski" olduğunu kanıtlayınız.

Bir Ulu-Kem SINTAŞI.

|?| Bu resmi, üzerindeki yazıyı ve yazının dilini neden çok eski buluyorsunuz ?

Bu SINTAŞ 15.000 y.ö.sine, fakat yazısı daha yakın bir zamana ait olabilir mi ?

§ 2 Tarih nedir ?

Arapça "*tarih*" sözü şu añlamlara gelir : (1) AÑTUYUS; (2) BOLBOL; (3) ÖD; (4) tarihi harfler le söylenmiş olan yazıt (yani,*ebced hesabı* ile belirtilmiş AÑTUYUS).

Kendiniz için tarihten bir ÖD seçiniz, onun AÑTUYUS'unu ve o ÖD le ilgili bazı BOLBOL'ları bildiriniz.

"BOLBOL" añlamında tarih şu soruya yanıt verir :

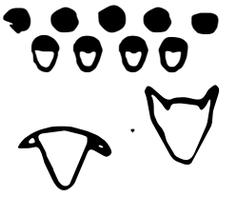
Geçmişte neler oldu ?

Bu sorunun yanıtlanması yapmakta olduğumuz veya ileride yapmayı tasarladığımız işleri tarihten SABAK alarak (yani, daha doğru bir şekilde) yapmamızı sağlıyabileceği gibi; bir şeyin diğer şeyler le (ÊSÖÑÜK olarak, bir devletin diğer devletler le) olan ilişkilerini gözden geçirmemizi veya bir şe-

|!| Bu SINTAŞ'daki yazı :
(1) AÑ ÊSİDİS,
↳ akıl ile duyuş,
(2) AÑ ÊS ÊD ÊS,
↳ akıl halinde can,
şekillerinde okunabiliyor.

Bu okunuş şekillerinden hangisi doğru ?

1

2

1 *Uruk IV'de bulunmuş olan bir kil levhanın arka kısmındaki* TAMĞALAR.

|?| Bu TAMĞALAR la ifade edilmek istenen *anlaşma gereksinimini* :

54 boğa ve inek

cümlesi şeklinde değerlendirebilirmiyiz ?

Boğa ve inek resimleri bir "resim-söz" yazısı ise, bu tipten yazılara "*ideogram*" mı denmektedir ?

İdeogram ve *piktogram* arasındaki fark ne ? *Hieroglif* ne demektir ?

2 *Niaux Mağarasında (Fransa) bir bizon resmi.*

|!| Burda *osal* [kızgın] bir boğa resmi yapılmış ve üzerine OS-OS [adamakıllı kızgın] yazısının yazılmış olduğunu görmekteyiz.

Boğanın *osal* olduğunu söylemek üzere, ressam ayni bir kavramı neden hem resim, hem de yazı ile ifade etme gereksinimi duymuş bulunuyor ?

Ressam yazı öğretiyor, olamaz mı ?

yin oluşumunu etraflı olarak öğrenmemizi (ĒSÖÑÜK olarak, kişiliğin sosyal gelişimini kavramamızı) sağlar.

Ancak, her şey bir tarih konusu değildir. Bunun için, olan şeyin (BOLBOL'un)—devlet,toplum,din,kültür veya ekonomi bakımımdan—bir "*değer ilgisi*" bulunması gerekir :

tarih devlette,toplumda,dinde,kültürde veya ekonomide olmakta veya olmuş olan *olay değerlerini* gerçeğe dayanarak AYI [ifade] eder.

Yapı kalıntıları,mağaralarda veya mezarlarda bulunmuş olan eşyalar geçmiş zamanların "*sessiz tanıkları*"dır. Bunlar dışında, ağızdan-ağıza iletilen ĒTÜZ'ler de var. Ancak, bunlar çok-çok eski çağlara BĪRİL'mezler.

Bir şeyin çok eski çağlarda gerçekleşmiş olduğunu nasıl anlarız ?

§ 3 Dil nedir ?

Kişi-oğlu düşüncelerini konuşma sesleri aracılığı ile—onları sözler halinde birleştirerek—ifade eder. Diğer taraftan, dil aracılığı ile anlaşabilme yalnız kişi-oğluna özgü seçkin bir özelliktir ve, buna göre,

dilin anlaşma (bildirme ve yanıtlama) gereksiniminden doğmuş olduğu ileri sürülebilir ;

yani, ("ses + işaret + jest" şekillerinde ifade edilen) dilin kişi AÑ'ının [zekâsının] isteminin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan bir *anlaşma sistemi* olduğu söylenebilir.

Bu sistemin iki unsuru var : dil ve anlam ki, kişilerin ve ULUŞ'ların sosyal hayatları kadar, BOLBOL'ları da bu kişilerin sergiledikleri *anlayış*'lara (AÑ şekillerine) göre gelişmektedir.

O halde, dil ve tarih içiçedir, birini anlatır ken, diğerini de anlatmak zorundayız.

Zamanın akışı içinde her şey değişir. Bu hal kendini yalnız teknik gelişimde değil, dilde de belli eder. ĒSÖÑÜK olarak,

en eski Türkçede ÜE "deve" demektir. Bu söz sonraları *tüye, düye,tüwe,tewe* ve *deve* şekillerinde türemiştir.

Bu deyimlerden herbiri hangi çağda ve hangi Türk boyu tarafından kullanılmıştır ?

Bu bilgiler ışığında, "*dil ve tarih içiçedir*" diyebilirmiyiz ve neden ?

Dünyadaki diller şu şekilde sınıflandırılırlar :

1. YAWALDIRĞU diller (Çince ve Vietnamca gibi),
2. BODIN diller (Arapça ve Almanca gibi), ve

3. TÜÜ-EVİNİ diller (Türkçe ve Moğulca gibi).

Ancak, yazıtlardan öğrendiğimize göre, Türkçe, tarihinde, bu üç dil şeklinin (sırasıy la) birinden diğerine geçerek gelişmiş bulunuyor.

Yazıtlardan örnekler göstererek, Türk dilinin YAWALDIRĞU ve BODIN dil safhalarından geçerek TÜÜ-EVİNİ haline gelmiş olduğunu belirten kanıtlar veriniz.

§ 4 TÜRÜK BİL'in etimolojisi [ana anlamı] nasıl ?

" TÜRÜK BİL" deyimini oluşturan sözlerden

TÜRÜK, başta dil yapısı olmak üzere, kültür ve OĞUŞ [uygarlık] alanlarında ortak değerler sergiliyen bir ULUŞ'a verilen addır.

Deyim, türlü Türk kabilelerinin ortak adı olmak üzere, Urqun yazıtlarında "T-Ü-R-ÜK" şeklinde, runik harfler le yazılarak, kullanılmış bulunuyor.
Mirşan 1970,s.64,şek.26/4.

Bu sözün en sonundaki "ÜK" TAMĞASI "ÖK" TAMĞASININ değişik bir şekli olarak yazılmaktadır.
"T-Ü-R" sözünü ise, kabile adlarından TÜRGİS,TÜRİS sözlerinde ve, "türlêri" anlamında olan, TÜRGİ deyiminde de görmekteyiz : TÜRGİ AYIRĞUN KÖL [türleri ayıran göl (Hazar Denizi)] (YT).

Buna göre, TÜRÜK adının etimolojisini "TÜR-ÖK" şeklinde yorumluyabiliriz ki, bu da "Rab Türü" anlamını vermektedir.

Urqun yazıtlarında geçen ÖKÜK TÜRÜK [Rabbanî Türk] deyimi de bu yorumumuzu onaylıyor.
Mirşan 1978,s.104 ve 1991,s.14.

"Türk" adının anlamı, şimdiye kadar, türlü şekillerde yorumlanmış bulunuyor.

Kaşğarlı Mahmut :
türk quyaş idi [güneş güçlü idi (yani, öğle güneşi idi)];
türk üzüm idi [üzümler olgun idi];
türk yigit [cesur yiğit]
cümlelerinde "türk" sözünü : "kuvvetli","olgun","cesur" anlamlarında kullanıyor.

Elbette, Rab Türü kuvvetli,olgun ve cesur olacaktır. Zaten Eski Türkler de kendilerinin uzaydan geldiklerini ve çok başarılı kimseler olduklarını söylüyorlar.
Mirşan 1999,s.39; 1998,s.36-37.

1 *Kızların Mağarasında (Doğu Anadolu) bir piktogram [sözkonusu edilen şeylerin doğrudan-doğruya resimlerini veren yazı] : AT [erkek resmi] + OĞ [kadın resmi] = AT-OĞ [aile] vede TOĞ [doğum].*

2 *Kızların Mağarasında ideogramlı [söz işaretli] yazı : AT [at ideogramı] + OĞ [kadın piktogramı] = AT-OĞ [aile] ve de TOĞ [doğum].*

3 *Kızların Mağarasında bir petroglif [içinde harf bulunan piktogram] : "T-TAMĞASI" + OĞ [kadın piktogramı] = TOĞ [doğum].*
Belli,O. 1979; *Van Bölgesinde Boyalı Mağara Resimleri, KIZLARIN MAĞARASI* Arkeoloji ve Sanat Dergisi 1-2/1979, s.19-27.

Bu üç resim bize bir TAMĞA'nın gelişim safhalarını gösteriyor : piktogram, ideogram, TAMĞA.

1. † [t] TAMĞA'sı Avusturyanın hangi yörelerinde kullanıl-mış bulunuyor ?
2. "t" için diğer TAMĞA şekilleri de kullanılmış mıdır ve nerelerde ?

***1** Tamğalı Sayı galerisinde bir petroglif (Qazaqstan).*

(1) Bu petroglifteki *Oq* [kuant] *tamğası* ile s.7/3 deki *"at" tamğası* arasında ne gibi farklar var ?
(2) Bu resimdeki 10 nokta ve 4 çizgi ne anlam ifade ediyor ?

***2** Qaratawda (Qazaqstan) "Rab","gök","geyik" anlamlarına gelen bir ideogram.*

Bu ideogramdan hangi *tamğa* olkunmuş ve nasıl okunmuş bulunuyor ?

***3** Tamğalı Sayı galerisinde "OŃ" TAMĞA'sının olkunuşunu "AŃ" [av hayvanı] resmi ile açıklıyan bir SABAQ taşı.*

Tamğalı Sayında *sabaq* aracı (taşı) olan diğer resimler de bulunuz. Bunlara göre, Tamğalı Sayının bir "okul" olduğunu ileri sürebilir miyiz ?

Nitekim, İhi-Hanın-Nor yazıtında Türkler şöyle diyorlar :
"SIZ ÖK İYİNE, UB OT-OZ OLUZINA BUNÇA QAZĞANU BİR[TİM].
↪ *Rabbımın Siz olmanız dolayısıy la, Pre Ot-Oz olarak bunca kazanı-verdim .*"
Orkun,H.N. 1939; *Eski Türk Yazıtları*, II, s.103.

Buna göre, "Türklerin ataları Ot-Ozlardır", diyebilir miyiz ?

Yoluğ Tigin Türklerin aslının *Oq* olduğunu söylüyor :
"OQ-UDURUQUN YIŞ ile TEMİR QAPIĞ arasında, *Oq* asıllı ÖKÜK TÜRÜK, eğitilerek, anca oturmakta imiş."
Mirşan,K. 1991; *BOLBOLLAR, s.14-15.*

Çin kaynakları şöyle diyor :
"Onlar (yani, Türkler) Kīn-şan'ın [herhalde, İli Bīltirini Issıq Kölden ayıran, Ala Taw'ın] güney eteklerinde (yani, Issıq Köl Bīltirinde) yaşıyorlardı ve Ju-Ju [Uç-UÇU] için demirci olarak çalışıyorlardı.
Kīn-şan bir miğfer gibi gözüktüğünden ve onlar, miğfere T'u-küe [Türkler] demeyi adet edindiklerinden, kendilerine, buna göre, sonunda "T'u-küe" dediler."
Liu Mau-Tsai 1958; *Die chinesische Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T'u-küe)*, I.Buch, Wiesbaden, Seite 5.

Hoço Kentinde bulunmuş ve Mani ortamında yazılmış olan bir yazıtta, EVANGLĪUN NOM (yani, İncil) hakkında şöyle deniliyor :
"Türk *burqanlarından* sonra indiniz."
Arat,R.R. 1965; *Eski Türk Şiiri*; Ankara; s.44.

Volga Tatarlarının yerli halkı kendilerine "Türik" ve dillerine "Türki til" demiş bulunuyorlar : "Bulğar Türkisi,"Qazan Türkisi","İdil Boyı Türkisi".
Tatarça-Rusça Sözlik 1966; Meskew; s.812.

Türkleri İdil-Oraldan tanıyan Macarlar Türklere "Török" demektedirler.
"Bizans kaynaklarında Macarlar *Turki* [Türkler] ve *Ungri* [Macarlar] adlarıy la geçerler."
Németh,G. 1996; *Hunlar ve Tanrının Kırbacı Attila*; T.Demirkan çevirisi,Istanbul;s.154.

Bu kuple bize :(1) "TÜR-ÖK" kavramının doğru olabileceğini; (2) Eski Macarların bir Türk boyu olduğunu ve zaman la (tıpkı Bulgarlar gibi) dillerini yitirdiklerini kanıtlar mı ?

Aşağıdaki iki metin bize Yunanlıların Türklere "İskit" dediklerini kanıtlıyor :
1. Öñre Bıña Başının d.ö.20.7.516'daki TUTUQ BAŞ [Çanakkale] savaşını Herodotus "İskit göçebeleri Gelibolu Yarımadasına kadar inmişler di" şeklinde açıklıyor.
Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.77-78.
Mirşan,K. 1991; *Bolbollar*. s.40-41.

2. AT-ÖG [Büyük İskender] Türkistan seferinde AT-UQUZ OĞUZ egemenliğindeki Sır-Daryayı geçmek ister.Oğuzlar

karşı koyarlar ve, QAÑIM BUĞA'nın yaptığı uyarı üzerine, AT-ÖG askerlerini geri çeker (AÊ).

AT-ÖG tarihini yazan Droysen, ayni olayı anlatır ken, O-ğuzlara "İskit" diyor.

Mirşan,K. 1991; BOLBOLLAR, s.99-100.

Τουρκοι [Türkler] sözü ise, ancak d.s.550 yıllarında, Bizans tarihçisi Menander Protektor tarafından kullanılmış bulunuyor.

ALQUDA [genelde] TÜRÜK sözünün kullanılışını biz ancak İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ'nin tahta oturduğu d.ö. 1.VII.879 UYULUN YIL'ına kadar götürebilmekteyiz.

Mirşan,K. 1978,s.108 ; 1983,s.313 ; 1991,s.20 ; 1994,s.118 ; 1999,s.39-40.

(1) W.Vambery, L.Bazin, Le Coq gibi bilginler "Türk" sözünün manasını ne şekilde yorumlamış bulunuyorlar?
Buna karşılık, Ziya Gökalp ne demektedir ?
(2) TÜRÜK sözü "dinî bir kavramdır", diyoruz. Böyle olmasa idi, Ulu-Kemden UÇUŞ-BAŞI'na, Turfandan IŞUB-URA BÏL'e ve Trakyaya kadar olan geniş alanlarda yaşayan Türk boylarının aynı bir adı kullanmaları mümkün olur muydu ?
(3) "OQ-UDURUQIŞIR'a kadar erişmiş olan OY-UTUZ OĞUZ [missioner Oğuz]" cümlesi kime BÏRİLE ?
(4) Türk peygamberinin adı nedir ?

BÏL, yönetim alanı [Lat. "*regnum*"; Alm. "*Reich*"]; koşma devletler; bugünkü Türkçede "belde" [şehir,memleket,yurt];"bïltir" [nehir havzası].
Söz "ËB-ÏL"den [halkların tertibi] doğmuş olmalı.

!! TÜRÜK BÏL, Türk Regnumu, türlü çağlarda türlü sınırları olan bir koşma devlettir. Bir Çin kaynağı bu devletin KÜL-TİGİN [saltanatı d.s.544-575] çağındaki sınırları hakkında şöyle diyor :

"Bu mıntıka doğudaki TALUY Denizinin [Kore Denizi]batısından, batıdaki Hazar Denizine kadar, 5.000 km; ve güneydeki Taklamakan Çölünün küzeyinden küzeydeki Bayqal Gölüne kadar, 3.000 km, büyüklüğünde idi."

Liu Mau-Tsai 1958;*Die chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken;* I B.,S.8.

Bu tarif TÜRÜK BÏL sınırlarını çok iyi belirtiyor.

§ 5 TATAR sözünün etimolojisi

En eski çağlarda Türklerin kendilerine ON vede OQ dediklerini ve ON UYUL [On Federasionu] şeklinde devletler kurduklarını görmekteyiz. D.ö.1517'de ise, bir TATAR devleti kuruluyor ve büyük Türk tarihçisi ÖÑRE BIÑA BAŞI bu hususta şöyle diyor :

TATARIĞ OY ATADİM AT-BAŞIĞIN YIL.
↳ *"TATAR" mefkûresini ifade eden "AT" başlangıcı yılı.*

1

2

3

1 Erken-Türklere göre UB-AÑ [pre-zekâ] (Tamğalı Sayı).
2 Erken-Türklere göre UB-AÑ ve spiral kollu (galaksili ?) bir yaradılış (Tamğalı Sayı).
3 Tamğalı Taş (Qazaqstan).

Bu kompozision neyi anlatıyor ?

!! Türklerde Devlet Adları

BÏL, yönetim alanı, koşma devletler.
OS, Tanrı Bïli, âlemler, mevcutluk; devlet.
OŞ, konfigurasion.
ÖDİS [ÖDÜS], devlet.
ÖK, krallık, kral.
UÇ-UÇU, (Tanrı) devleti.
UYUBLIQ, tabi, koşma.
UYUĞUR, federasion azası; uyumlu.
UYUL, UYUDUĞ, federasion.
UYUZ, union.

|?| Aşağıdaki devlet adları hangi Türüklere BİRİLE ?

ALTUÇ, krallık.
ÈSİÇİÑ ËLİZ, anavatan.
OQ ULUYUZU, *Oq* egemenliği alanı.
ÖDÜS, devlet.
UÇ-OQ [UÇUQ] UYUQ, sancak.
UÇ-UÇU, Tanrı devleti.
UÇUDUN ANTIZ, liderlik stratejisi yasası (yani, sömürge yönetimi).
UP-UYULUY ANT, yüce federal yasa (yani, federel devlet).

|!| Türklerde devlet yönetimi.

ALTI-UÇUB SOĞDAQ, yetkili liderlik halinde Sogt.
APA TURQAN, İdil-Oral valisi.
ATA-QAN, hükümran han.
ATA-OĞ, ölünce ruhu kişiliğin temelini oluşturan cet haline gelecek olan devlet başkanı.
AT ODUN UÇI, zaferler lideri.
AT-OĞ, hanedan.
AT-OĞ QAĞAN, hanedan hakanı.
AT-OĞ QATUN, hanedan kadını (yani, kraliçe).
AT-URUDUŞ BUDUN, bakanlar heyeti.
AT-URUDUŞ BUDUN ÖZE UŞUD, bakanlar heyeti üzerine başbakan.
AT-URUDUŞ ÖTÜLİS BUDUN, bakanlar olarak geçerli heyet (yani, bakanlar heyeti).
AT-URUDUŞ ULIĞ BİL, hükümran kovariant yönetim [ilk önceleri At-Oy Bïle, daha sonra Türük Bïle verilen isim].
AT-URUĞ, hakimiyet.
BËG, bey, *lord.*
BİLGE QAĞAN, *Bïl* hakanı.
BİLGE QAN, *Bïl* hanı.
BİLGE QUTLUĞ TURQAN, *Bïle* karşı sorumlu vali.
BUĞA TURQAN, kurmay vali.
BUYULA BUĞA TURQAN, hakan namına hareket eden Buğa Turqan.

Türk takvimine göre, bu yazıtta sözkonusu edilen "AT" başlangıcı yılı d.ö.1517'ye rastlamaktadır ve burda "AT" sözü ile ifade edilen devletin adı AT-OY BÏL'dir [AT-UQUŞ BÏL, AT-OY ÖGE, AT-OY İL].

Bu devletin başkanına UB-UŞ [Yüce Majesteleri], başkentine AT-OĞU-BOLIQ [Saray Kenti, *Volgagrad*] ve bu devlete tabi araziye AT-UQUŞ BÏLTİRİ ["AT" denen bölge] denmiş bulunuyor ki, bu da üç kısımdan ibarettir : (1) BİR OY BÏL [BİR ÖGE], (2) ÖKİGİMİN YIŞ [IQI YAĞUN], (3) OQ UŞUY [OQUÑ UÇI].
Mirşan, K. 1978; *Altı Yarıq Tïgin*, s.114.

AT, Erken Türklerde bu söz "canın (Tanrıya kavuşmak üzere) tenden atılması" anlamındadır. Ancak, bu yönde bir atılmanın hakanlara özgü olacağı düşünülmüş ve atılmış olan şeye **ATA** denmiş bulunuluyor ki, bu söz de, dip anlamına göre, "Tanrıya kavuşmuş ruh" demektir.

|!| AT sözünün diğer anlamları : (1) ÖZ [şahıs, can], Sanskritçe *"atman"*; (2) atılmış olma (Samanyolundaki bütün yıldızların Samanyolu *özeğinden* [merkezinden] atılmış olmaları gibi); (3) nam [bir kişinin eylemleri ile vatandaşları arasında edindiği sıfat]; (4) at (beygir); (5) atılım,girişim,eylem.

|!| ATA sözü, "Tanrıya kavuşmuş ruh" anlamı dışında, şu anlamlarda da kullanılmış bulunuyor: (1) baba,dedeler; (2) devlet başkanı.

Buna göre, **AT-OY BİL** deyimi *"Kutsal-Ruh mefkûresi yönetimi"* (yani, Allah tarafından yönetilen devlet) şeklinde açıklanabilir.

AT ve ATA sözlerinden **AT-ATA** şeklinde bir söz de düzenlenmiş bulunuyor. Bu da "bir kabilenin atalar ruhunu temsil eden kabile başkanı" demektir. Bugünkü kavramlara göre ise, AT-ATA "devlet başkanı" olur.

TÜRÜK sözünün d.ö.879 yılında kullanılmıya başlanmış olmasına karşılık, TATAR sözü d.ö.1517'lerde bile kullanılmış bulunuyor. Bu tarihten öncelerinde ise, bu söze yakın bir söz olarak, Avrasyanın geniş alanlarında kullanılan AT, ATA, AT-ATA sözlerini görmekteyiz :

AT-OY ÖGE (ALTI YARIQ TÏGİN'den);
↳ "AT" mefkûresi sahibi.
AT-İL BUD ÖDÜSÜG (YT);
↳ AT halkı milletinin devleti.
ATA-İS AT-İR (Turfan yazıtı);
↳ ATA ruhunun atılmak suretiy le (Tanrıya) erişmesi.
AT-OY İL (Tun-huang yazıtı);
↳ AT mefkuresi halkı.
ULUĞUY ATAÑ QAĞAN (Protobulgar yazıtı);
↳ Kovariant (en yüce) ATA-Hakan.
ATUN-ATIM OĞUN TURQAN (İhe-Aşete yazıtı);
↳ Atalarım dinastisinin sancak valisi.

ATAN-AT
↳ Devlet Başkanı.
ËSİÑİÇ ËDİZİS
AP-ANIÇIZ;
↳ İmparatoriçe.
UÇULUYIN;
↳ Lider General.

Uç [Lider] kavramını UÇULUY'un üstüste çizilmiş "üç" resmi ve ATAN-AT'ın "üç" parmağı ile belirtmiye çalışan bir Etrüsk yazıtı.
Pauli,C.-Danielsson, A. 1907'ye göre.

AT-ATA UÇ (Erenköy yazıtı)
↳ Devlet başkanı lider.
AT-URUĞ (YT);
↳ hakimiyet.
AT-ATA OQ UŞ (Çilgiri yazıtı)
↳ *Oq* Majestesi AT-ATA.
ATA (Etrüskçe)
↳ devlet başkanı.
ATAN-AT, AT-ATAM AT (Etrüskçe);
↳ devlet başkanı;
AT-ATAP ËDİYÜYİÇ (Etrüskçe);
↳ nam (görev) verme (yani, tayin).
AT OÑUÇ (Protogrekçe);
↳ "AT" başarısı.
ATAN-AT, AT-ATA (Protogrekçe);
↳ devlet başkanı.

Bu ËSÖÑÜK'lerden görülüyor ki, Erken-Türkler devlet başkanlarına ya "AT" demişler, veya bunu AT sözünün reduplikasionu [çiftelendirilmesi] yolu ile dile getirmişlerdir. Böyle bir çiftlenme bize şu sözü verir :

TAT < ATAN-AT, ATA-AT, AT-ATA AT.

Nitekim, yukarıdaki şekil bize ATAN-AT karşısında *titriyerek* (veya, *kekeliyerek*) duran bir UÇULUY'u gösteriyor ve bu resmin dile getirmek istediği anlamı Başqurtçadaki *tataw* [gerginleşme, kekeleme] sözünde de görmekteyiz.

Quman sözlüğünde ise, *Tatar* sözü Almancaya "Çuñge" şeklinde tercüme olunuyor :

Tatar tilge köneldi [Tatar diline alıştı];
↳ *he [ret] di Çuñge gerade* [o *Çuñge*'yi doğru konuşuyor].
Crønbech, K. 1936; *Codex Cumanicus*, Kopenhagen.

Burdaki *Çuñge* sözünün aslı, büyük bir olasılık la, *UÇUÑĞA* olmalı ve bu söz yukarıdaki Etrüskçe yazıtta geçen *UÇULUY* sözü ile yakından ilişkili.

Diğer taraftan, *Tatar* sözünün ikinci çekirdeği olan *"ar"* sözü (Qırğızcada) "öte","uzak","öbür taraf" [*aryaq*] anlamlarına gelmektedir ve, buna göre, bu sözün
anlamını "ya-bancı" şeklinde kavramamız mümkün olabiliyor ki,M.Z.Ze-ki, D.E.Eremeev *Tatar* sözüne bu anlamı vermekteler.

Kaşğarlı Mahmut Türklerin 20 boyu olduğunu söylüyor ve bunların arasında Tatarları da sayıyor.

Sahalin Adasını ana karadan ayıran boğaza "Tatar Boğazı" denmekte ve, buna göre, Tatarların buralarda da hüküm

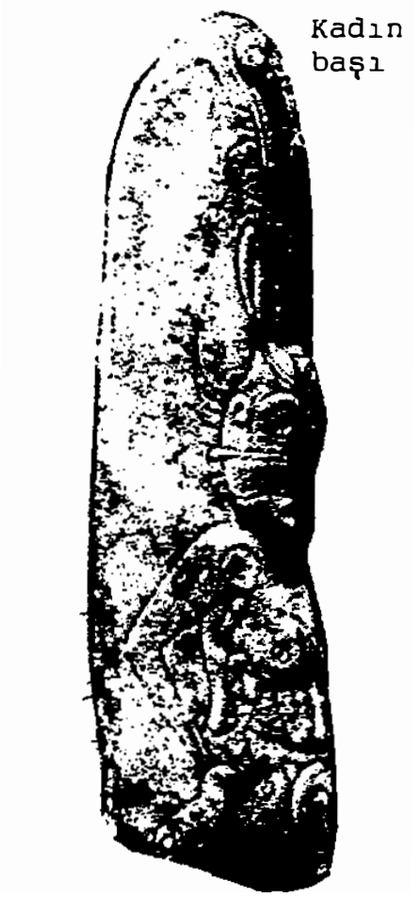
BUY-URUQ (1) hüküm ve karar yetkilisi; (2) Bulgar.
BUYURUQ, amir.
ÇİK ÖG, Pers kralı.
ISUB-URUŞ TURUQ, registre eden memur.
INANÇU BUĞA-TURQAN, yedi emin BUĞA-TURQAN.
İL-BİLGE QATUN QAĞAN, il ve beldeye kadın hakan (yani, imparatoriçe).
İL-BUYURUQ, halk amiri.
QAĞAN, hakan.
QAN, han.
QURUĞA UB-URUĞU, batı (yani, Avrupa) hakimiyeti.
OĞ-AT, hakimiyet.
ÖG-ËR, haşmetmeab.
ÖGİM QATUN, haşmetmeabım kadın ("kraliçem", demektir).
ÖK ÖGÜK, kral dokunulmazlığı.
TEÑRİM QANIM, Tanrı hanı olan hanım.
UB-UŞ, yüce majesteleri.
UB-UŞI AT-UŞI, yüce majestelerinin AT (yani, AT-OY BİL) majesteliği (hakimiyeti).
UB-UŞI UÇI AT, yüce majestelerinin Allah namına hareket yetkisi.
UB-UŞUD, yüce başkan (başbakan).
UB-UŞUNA UB-UŞUN, yüce majestelerinin yüce majesteliğine mensupluk.
UÇ, lider.
UÇI AT, Allah namına hareket etme (yönetme).
UÇUB-UŞ, Tanrı namına majeste.
UÇ-UÇU, devlet etme, devleti yönetme.
UŞ, (1) majeste; (2) başkan.
UŞUD, başbakan.
UŞUD ËPİT BËGLER, başkan tarafından rütbelendirilen beyler.
TURQAN, sancak valisi.

1.Etrüsklerde devlet yönetimi ile ilgili adlar neler ?
2.Cermenlerin en eski yazıtında (d.s.6.yy) *"Atta unsar thu in himinam"* [sen bizim göklerdeki *Atta*'mızsın] cümlesinde-

ki *Atta* sözünün anlamı ne, "ATA" [*Vater*] mı?

Kışı başı

Kadın başı

1 *Yukarı Bīca Irmağından bir* SINTAŞ*:* ÖZE *koyun başı,* ASRA *kişi başı (Xaqasstan).*

2 *Şīr Gölünden bir* SINTAŞ*:* ÖZE *kadın başı,* ASRA *erkek başı (Xaqasstan).*

Reinkarnasion ne demektir ?

sürdükleri anlaşılmaktadır. Bu boğazın bulunduğu yerden çok daha güneyde yaşıyan bir halka Yoluğ Tïgin *TATABI [TAT-ĒBİ (yani,ATAN-AT* tertibi)] diyor ki, bu ad da *Tatar* sözü ile ayni bir *TAT* köküne dayanmaktadır.

Zeki,M.Z. 1977; *Tatar Halkı Dilinin Meydana Çıkışı* (Tatarca); Kazan; s.6-8.

Eremeev,D.E. 1970; *Türük Etnonimlarının semantiği hakkında* (Rusça)—Etnonimler, Moskova, "Nauka"; s.134.

Kaşgarlı Mahmut, d.s.1073: *Divanü Lügat-it Türk*; B.Atalay çevirisi,cilt I,s.28,30,32.

Tatar sözünün etimolojisi yönünde geniş çapta araştırmaları olan Prof.Dr. M.Z.Zeki (yukarıda verilen eserinde) bize bilim kişilerinin şu fikirlerini aktarıyor :

1. N.A.Baskakova göre *Tatar* sözünün Moğul ve Kalmakçadaki *Tatr* [kekeme] (s.11) veya Türkçedeki *tatar* [atlı haberci] sözü ile bağlantılı olması olasıdır.

M.Z.Zekiye göre Çuvaşçadaki *tudar* sözü de aynı anlamlıdır.

Baskakov,N.A. 1973; *Türük Asıllı Rus Aileleri* (Rusça), Ufa; s.148-149.

2. XVII. yüzyılda Türkmen ve Türük soyağaçlarını yazmış olan Hïve Hanı Ebulgazï *Tatar* sözünün başlangıçta han adı olduğunu, sonradan etnonime çevrildiğini ileri sürmüş bulunuyor.

Ebulgazï 1906; *Türüklerin Soy Ağacı*, G.S.Sablukovun Rusçaya çevirisi,Kazan;s.10.

3. N.M.Karamzine göre *Tatar* sözü Saha Türklerinde "put" anlamını almış bulunuyor.

Sboyev,V. 1856: *Kazan Vilâyetindeki Yabancılar Hakkında Araştırmalar* (Rusça); Kazan;s.12.

4. Avrupada *Tatar* sözü yerine *Tartar* sözü de kullanılmış bulunuyor. Yunanca *Tartaros* cehennem dibinde bulunan yeraltı âlemidir. Zeus kendisine saygısızlık edenleri buraya atardı.

5. N.V.Nïkolskïy *TAT* sözünün Çinlilerce yabanî kabilelere verilen *Ta-ta* (yani, AT-ATA) sözünden geldiğini söylüyor.

Nïkolskïy, N.V. 1919; *İdil Bölgesi Halkları Hakkında Tarihî Malzemeler Derlemesi* (Rusça); Kazan; s.349.

Yoluğ Tïgin Büyük Okyanus kıyılarında, Taluy (Kore) Denizi etrafında yaşıyan halkları *ÜÇ-OQ URIQIN OT-OZ TATAR, QITAÑ, TATABI* [üç-oq ırkından Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabı] diyerek sayıyor. *Oq* ırkından olmaları hesabıy la, bunların hepsi Erken-Türklerden gelmektedirler. Ot-Oz Tatar [ateş aracılığı ile (yani, cesedi yakılarak) öbürdünyaya geçen Tatar] üzerine ALTI YARIQ TÏGİN şöle diyor :

İmpuls Rabbını erdem yapan namdar Ot-Oza,
Kozmos Şerefi Kralının nuru ile ırk başarısı
Zaferler Lideri Peygamberliğine vahiy oldu.
Kozmik Dünya hükmündeki ışık-can
Sınır Bïlin lider peygamberliğine vahiy oldu.
(Ölüyü) ateşe (vermek suretiy le, onu)
yaşıyan-can kılan liderin
Kendisine vahiy oldu.

Mirşan, K. 1978; ALTI YARIQTIGIN; Ankara; s.112.

Bu OT-OZ'ların bıraktıkları yüzlerce SINTAŞ nerede bulunuyor ? Onlar yazı yazmasını biliyorlar mıydı ? Bu taşların AÑTUYUS'larını nelere dayanarak söylüyebiliriz ? Türklerin anayurdu bu taşların bulunduğu yerler midir?

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez, alıntı da yapılamaz. Türkbükü,15.8.2000.

Eski çağlarda Sibirin ortasında Ob Nehri bataklığı, daha önceleri ise, gölü bulunuyordu. Buna göre, Sibirin bu yöresindeki yaşamıya elverişli alan Oral Dağı yakınlarında bu bataklığın bittiği yerden başlıyor ve batıya doğru uzanıyordu ki, buralarda Qama Irmağına kadar Tatarlar yaşamakta idiler (bugünkü Perm Tatarlarının ataları).

Yoluğ Tïgin, TABIĞAÇ BUDUN'un [(Eski) Orta Çinin] doğusunda yaşayan OT-OZ TATAR'lara karşılık, bu alanda—Qama Irmağına kadar Küzey Orallarda—yaşayan Tatarlara AT-UQUZ TATAR ["AT" İnancındaki Tatarlar] demektedir :

"Tanrı Hanı namına hareket eden AT-UQUZ TATAR'ı 17 OZ BUYURUQ'unun ATUÑ-URA'sı [eğemeni] olarak görmekteyiz" (ÖBB).

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.56.

"(Düşmanın) geceleyin toplanmış olduğu ÖK-ÖGÜKDE—İSİKİZ OĞUZ ve AT-UQUZ TATAR'lar da ayrıcalıklı olmamak üzere—iki doğrultuda gün doğar ken savaştım" (ÖBB).

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.70-71.

"Beşinci ay stratejik olarak geldi, İSİKİZ OĞUZ, AT-UQUZ TATAR ayrıcalık oluşturmamak üzere geldi" (ÖBB).

Mirşan, K. *Anadolu Prototürkleri*, s.72.

"LAĞZIN YIL'ında (d.ö.525) ise, (beni) AT-UQUZ TATAR kavmim üzerine—AT-OY BİL yönetiminde olmak üzere—UY-BUĞU atadı ve ondan sonra QAÑIM QAĞAN UÇDI [öldü]" (ÖBB).

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.69-70.

ÖÑRE BIÑA BAŞI "AT-UQUZ" deyimini OQ'lar için de kullanıyor:

"Krallığa tabi arazinin ön kısmında *Oq*'lar la meskûn AT-UQUZ halkım" (ÖBB).

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.68.

"KÜL-TİGİN'in karargâhını, BÉG UB-UŞULIYU adını verdiğimiz, Oğuz taraftarları bastı. KÜL-TİGİN, ÖG-USUZ akını hücumu ile, AT-UQUZ askerlerini sançdı, karargâhı vermedi (d.s.562 yılından sonra)"(YT).

Mirşan, K.1991; *Bolbollar*, s.80.

"ÖK ÉRİGÜN UŞ-OQ UŞIN yüre geldi... ve lideri Seleñeye kadar asker itdi. (Bunun üzerine), beşinci ayda, bu AT-UQUZ'lara karşı savaştım ve derhal hakimiyet tesis ettim" (ÖBB).

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.72.

Bu *Oqların* Tatarlara tabi olduklarını ise, şu cümleden anlıyoruz :

"Aynı ayın onbeşinde, Krallığa tabi arazi başındaki ÜÇ-BİRİKÜ'de, Tatarlara tabi OQ-AT'lar la uzlaştım" (ÖBB).

Mirşan, K. *Anadolu Prototürkleri*, s.74.

Aşağıdaki metin bize, tıpkı "Türük" sözünün bir inancı temsil etmiş olduğu gibi, "At" sözünün de bir inancı temsil ettiğini göstermekte ve, buna göre, Türük Bilin neden At-Oy Bilden ayrılarak kurulmuş olduğunun sebebini göstermektedir :

"KÜL-TİGİN Oz'lara hücum ederek haşmet le değdi, bir asker sançdı ve 'AT-UQUZ [AT inancında] askerler' olanlara hadle-

1 Bïşaurl-Oñğar Köyünden 2 km daha güneyde, Qarlaman Irmağının sol kayısında, sürülmüş bir arazideki "qurğan"dan bir kil kap (Güney Oral Dağı) :

ÏS [Can] (d.ö.3-2.yy).

Buna göre, çömleğin bir kül kabı olması gerek.

2 Aq İdil ile Sïm Irmaklarının birleştiği yerdeki Aqtaş Köyü bitişiğindeki mezarlıkta bulunmuş olan kemik iğne (d.ö.4.-d.s.3. yy'a kadar) :

UB-ATA ÖK OZ,

↳ Pre-Ata olarak Rabba geçen

UB-ATA ÖK.

↳ Pre-Ata Rab.

3 Qonaqbay Köyünden bir hançer (Başqurtstan) :

OQ-UQ [OQUQ] ➳ Oqlar.

4 Baxmut Köyü kültürüne ait kil kap (Başqurtstan) :

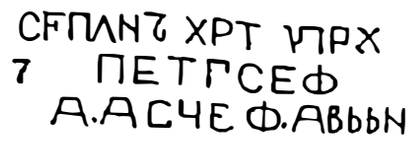
OQ .

5 Bu kültüre ait diğer bir kap :

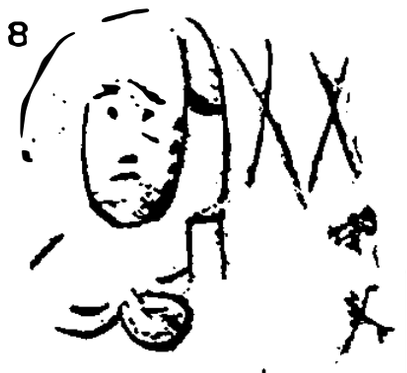
AT.

6. Sapay Köyünden 2 km uzaklıkta, büyük bir dağın ayağında, massiv ve kompakt bir dağ burnu uzanır, "Taşmurun" [Taşburun].

Üstü düz olan kayanın yan kasmında bir yazıt görmekteyiz :

rini bildirdi" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.79.

Görülüyor ki, "Türük" adının olkunmasından önce, "Tatar" *Uluşu* da Avrasyada Türükler kadar yaygın bir halde yaşamış bulunuyor ve, buna göre, birinciden, "Tatar" adının da "Türük" adı gibi dinî içerikli olması beklenir.

Bu içeriğin ne olabileceğini, yukarıda saydığımız türlü fikirlere dayanarak, şu şekilde dile getirebileceğiz:

TATAR < ATAN-AT AR (AT-ATA AR, TAT AR) [Tanrıya kavuşacak olan canın (yani, bir kabilenin atalar ruhunu temsil eden kabile başkanı canının) öbür dünyaya geçmesi].

Türlü tarihçilerin yukarıda yansıttığımız fikirlerinden hangileri bu tarife uyuyor ve neden ?

ĒL ĒSIŞ ŌG-ŌGİNİZ UQUŞUNIT U-
QUŞ,
SAQ UQUŞ ĒKİSİM ĒDİÑİS :
OY-ĒS ĒSIŞ-IŞ [OY ĒSIŞIŞ] ĒŞID
UŞUŞU [ĒŞIDIŞIŞŪ]
OÑUŞ-UŞUŞ [OÑUŞUŞUŞ] ĒDER :
ŌC-ĒS UŞU IŞIŞ ĒSIŞ-IŞ [ĒSI-
ŞIŞ] ŌGİM
UQA, ŌKŪK ĒD AYIL,
ŌKŪŞ ANUY ĒRİM ĒSIŞIRİN.

↳ *Halkın, anmakta olduğu*
Haşmetmeab hakkında
güven belirten,
düşünce ifadelerinin (Halk
düşüncesinin) duyulmuş
(söylenmiş) olması
ona başarı temin eder :
(Bu düşüncelere) sahip çıkma
yazısı yazmış olduğum
Kralıma
yönelerek, Yaratan Rabbe
özgü,
kalabalık tarafından yapı-
lan tevaf onun
(Tanrıya) erişmesi içindir.
Axmerov, R.B. 1994; *Başqurtların kayalardaki işaretleri ve etnonimleri* (Rusça); Ufa; s.8, 9, 104.

7 *Qaranay Köyü yakınında Yürektawdaki yazı.*

ĒSIB ĒP-ĒLİNİ
QURT [OQ-ĒRT] ŌG-URIQ
ĒPPIÑ ĒSIGISIÑIZ

Tatar adının ikinci çekirdeği olan "AR" ATAN-AT ruhunun öbür dünyaya geçmesini dile getiriyor; ancak, bu dünyadaki ATAN-AT egemenliğini; yani, onun bir hükümdar olduğunu, ifade etmiyor. Bu bakımdan, *Tatar* sözünün ikinci çekirdeğinin aslının "AR" değil, "UR" olduğunu düşünebiliriz, çünki şu ĒSŌÑŪK'ler bize bu yönde kanıt sergiliyor :

"UÇUQUN ATA-OĞA URIÑ ĒRDE-ĒBİ."
↳ *Lider Ata-Kişi mensuplarının (neslinin, tohumunun, ırkının) erdemi.*
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.45.

"AT-UQUZ TATAR'I 17 Oz amirinin ATUÑ-URA'SI [egemeni] olarak idrak etmekteyiz" (ÖBB).

"Hanıma AT-URUĞ [tabi]" (ÖBB).
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.56.

"AT-OĞ URUĞUĞ [AT-kişi (saltanat) hakimiyetini] güçlendirmek üzere,...egemenlik olkundurdum" (ÖBB).
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.85.

"ŌKŪN UR [Krallık Tahtı]" (ÖBB).

"UR-AT [savaş] " (ÖBB).

" OD-URUĞ [askerî karargâh]" (ÖBB).
Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*, s.87.

"OQUĞ URU BUUŞIM İL QARLUQ [*Oq* Soyundan Egemen Halk Qarluq (Herodotusa göre *Budïn*)]" (ÖBB).
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.86.

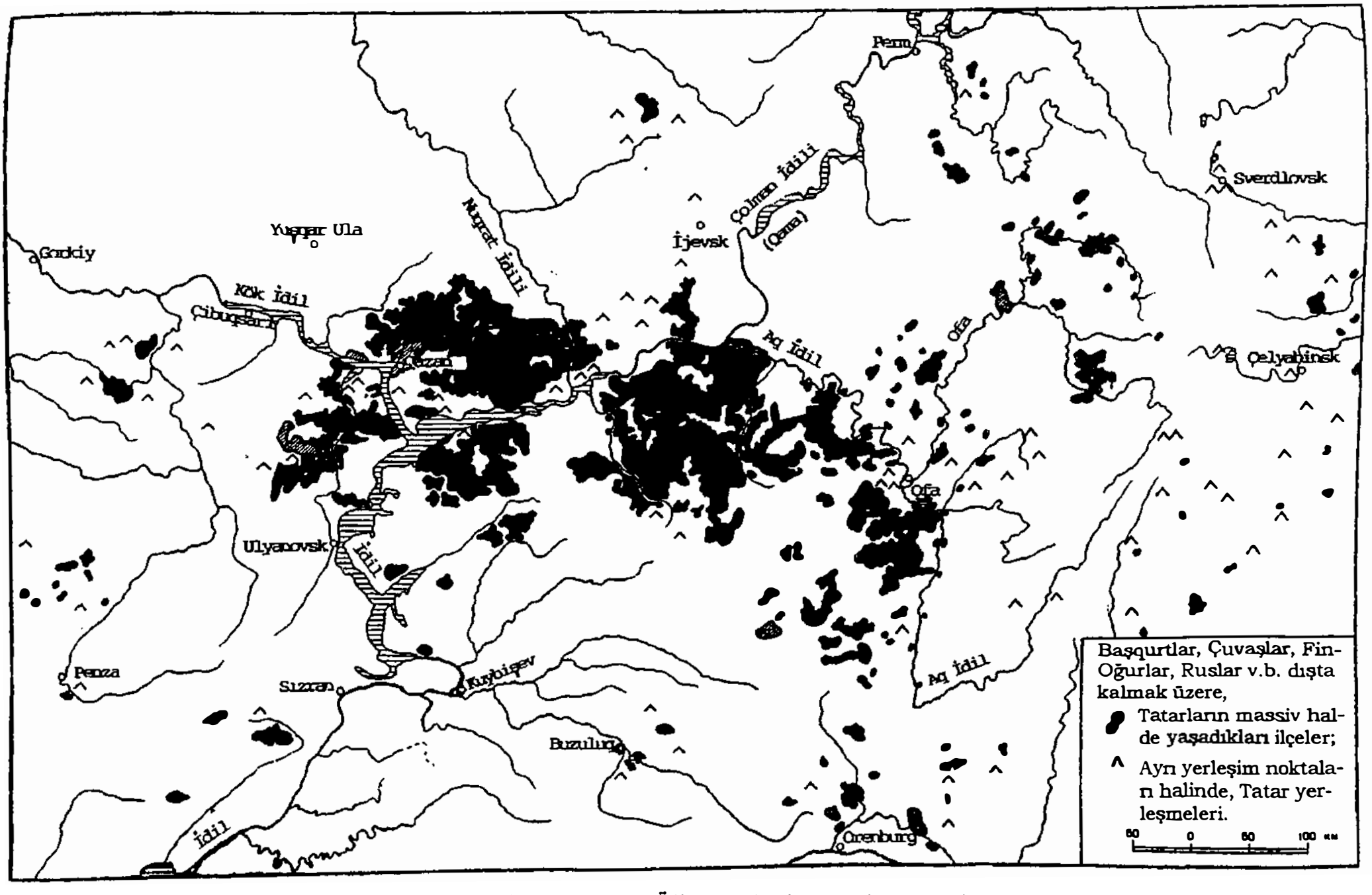
"AT-URUĞ [tebliğ]" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar, s.55.*

"OQ-URIĞU [*Oq* soyundan]"(YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.56.

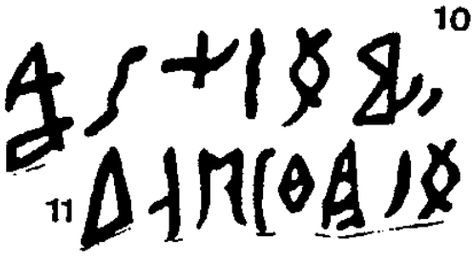
Bunlara göre, şöyle bir yorum da yapabileceğiz :

TATAR < ATAN-AT UR (AT-ATA UR); yani, ATAN-AT (AT-ATA] mensubu (egemenliği,nesli).

Sizce Tatar sözü "Atan-At Ar"dan mı, yok sa "Atan-At Ur"dan mı olkunmuştur ve neden ?

Bugünkü Tatarların İdil-Oraldaki yerleşim yerleri
"Nauka" Yayını, 1967; *Orta İdil ve Oral Tatarları* (Rusça); Moskova.

ATAÑ-AT ÊSİÇİÑ ÊZİÑ ATABBI-IN.
↳ *Yüce Halkı tarafından anılmak üzere,*
"Qurt [Oq-Ërt] şerefi yazısı" olarak anılan şey
Atañ-At transferine özgüdür.
Axmerov, R.B. 1994; *Başqurtlarnn* kayalardaki işaretleri ve etnonimleri (Rusça); Ofa, 37.

8 *Aslıköl'ün güney-batısındaki Borangöl'deki kaya işaretleri.*

OQ-UQUN
AT-UÇ ÊPİWİ.
↳ *"Oq" halinde*
"At" uçması.
Axmerov, R.B. 1994; (yuk.bkz), s.32.

9 *Aslıköl'ün 30 km güneydoğusunda Taşlı Köyündeki "kılın taşı" [gelin taşı].*

ÖC-ÊS İK ÖC.
↳ *Sahip olan (yani, "güvey"), sahip olunan (yani,"gelin").*
Axmerov,R.B. 1994; (yuk.bkz), s.40.

10 *Volgagrad ile Salsk Arasında ve aşağı Don (aslı BUDUN) alanında bulunarak, Novoçerkassk müzesine konulmuş olan iki yazıt :*
"ÊLCIQIÑU, BUCIQIÑU KÔMEC İSİR.
↳ *Halkcığına, beyciğine bira* içir."
Mirşan,K.1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*", Ankara; s.77 ve 79.

11 *Romanyadaki Siebenburg köylerinden Homorodkaracsonı'da bulunuş olan yazıt.*
"ÖK ÊSİC İT,
ÊSİTİZİ ALT UÇUQ.
↳*Krallık sembolü it,*
duyulma şekli ALT UÇUQ."
Mirşan,K. 1970; (yuk.bkz),s.77- 79.

Başqurtstan yazıtları Makedonya yazıtlarına benziyor mu ?

Side BİTİGTAŞ'larından birinde şöyle deniliyor :

> Yüceliğe başarılı bir şekilde eriştirilmek için,
> (öbürdünyaya) transfer olunmak üzere silinme :
> şerefe erişme başarısı göstermiş olan kişiliğin
> özverisi olan **OĞUZ'**a [kişi transformasionuna] yücelmedir.

Mirşan, K. 1995; *Side Bitigtaşları*, s.4.

Yani, eğer bir kişi, yüce bir hale başarılı bir şekilde eriştirilmek üzere, bir transfer-silinmesine tabi tutulmuş ise, bu şerefe erişmeyi başaran kişi, kendi özverisi olarak, OĞUZ'a yücelecek demektir.

OĞ "kişi", UZ "transforme olma" ve OĞUZ "kişi transformasionu" demektir. Buna karşılık, OĞUS "kişilik" [humanity] anlamına geliyor. Yani,

> OĞUZ, "öbürdünyaya geçmek için gerekli şartları gerçekleştirmiş olan kişi",

demektir ki, bu anlam da, tıpkı TÜR-ÖK (yani, Türk) ve TAT [< ATAN-AT, AT-ATA] gibi, inanç içeriklidir.

Moğulstan Türk tarih yazarlarının eserlerinde şu türlerde OĞUZ adı geçiyor :

1. Genil anlamda OĞUZ :

"OĞUZ BİLGE [yani, AT-UQUZ BİL'den] Dinasti Lideri geldi".
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.82 (YT).

"O çağda hizmet "hizmetçi"lik olmuş, acınanlar "acıtıcı" olmuşlar dı.Temsilci yetkisini bilmez olmuş, vekil müvekkilini tanımaz olmuştu : eğer bunların hepsini tekrar kazanmış, tekrar kalkınmış isek, bunu anayasamıza medyun olduğumuzu, Türk Oğuz Beyleri kavimleri, işitin" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.29.

"Yıraya (tünortasına) doğru Oğuz Kavmine karşı,
ileriye (gündoğsuğa) doğru Qıtañ ve Tatabı Kavmine karşı,
beriye (günortasına) doğru Tabığaça karşı
seignorial orduyu 12 defa süledim,
17 *seignorial* savaş savaştım" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.35.

"32 yaşıma (d.ö.506 at yıl) Omuğı Qurğanda (Omsk Kenti) kışlar ken, bizim talimsiz olduğumuzu zanneden, Oğuz yönünde süledim" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.49.

"Oğuz Kavminin At-Uquz Tatar ile ortak egemenliğinin başkentinde 2 *seignorial* savaş savaştım" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.52.

"34 yaşıma (d.ö.504 *bîçin* yılı) Oğuzlar tezerek Çine girdi, istemiyerek süledim" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.54.

"(AT-UQUZ OĞUZ'lar la yaptığım savaşın) üçüncüsünde, bu otlakda, OĞUZ ile savaştım (d.ö.566 it yıl)" (YT).
Mirşan, K.1991; *Bolbollar*; s.79.

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez, alıntı da yapılamaz. Türkbükü,15.8.2000.

"Beşinci olarak, İZGİNTİ OQ-UDUZ'da [Qazan Kentinde] Oğuz ile savaştık" (YT).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.80.

"Büyük İskender, BU TABIĞAÇ küzeyinde, Oğuz ortamında bulunan YİTİ ÊRİN ile hasım (düşman) olmuş" (AÊ).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.98.

2.AT-UQUZ OĞUZ ["AT" İnancındaki Oğuzlar]

AT-UQUZ OĞUZLAR, AT-UQUZ TATARLAR la beraber, AT-OY BİL-in kurucusudurlar. Bunları TÜRÜK BİL'in küzeyinde ve Yİti Êrin'de de görmekteyiz :

"Tanrıda oluşmuş halkı kalkındırmış olan BİLGE QAĞAN..., SUB-YİRİNTE (İdil-Oralda) kalmış kavmi olan AT-UQUZ OĞUZ'-ların oluşturduğu ON-UYUĞUR üzerinde yüz yıl oturduktan sonra, Seleñeye asker stratejisi ile varmış bulunuyor"(ÖBB).
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.66-67.

"Orda buyuruk, ve QAÑIM QAĞAN (II) namına mümessil, vede, AT-UQUZ OĞUZ Kavmimi toparlamak amacı ile, oraları vurup-almış olan Babam KÜL-BİLGE QAĞAN ordu gönderdi."(ÖBB)
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.67.

"AT-UQUZ OĞUZ'lara karşı 7 savaş-savaşır ken İT-ÖKDİ [İT YIL'ında öldü; d.ö.538]." (ÇT)
ÇUR TİGİN (D.Ö.596-516); *IŞUB-URA BİLGE ÖKÜLİÇUR ÊB-ÊDİZİ* (Mirşan 1985, s.95.)

"AT-UQUZ OĞUZ Kavmi, kendi yer-suyunu bırakarak, Çin yönünde vardı ve, Çin Kavminin bulunduğu yere sefer ederek, bu kavim yerine geçti." (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.52-53.

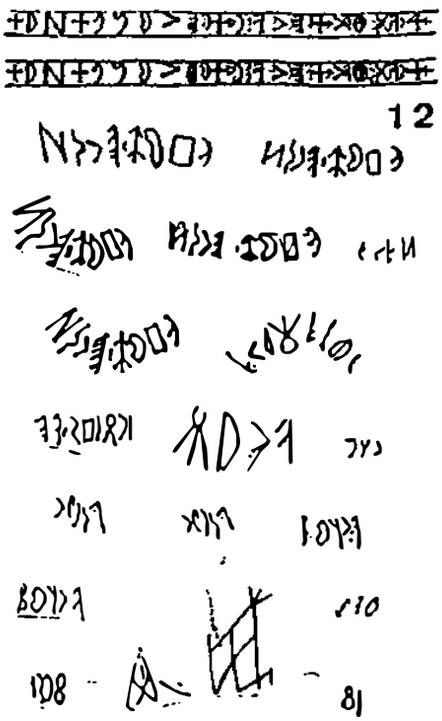
"Tanığın haberi şöyle : *'AT-UQUZ OĞUZ Kavmi üzerinde hakan oturdu'*, diyor. *'(Bu hakan) TABIĞAÇ'lara OQ-ONI generalleri göndermiş, QITAÑ'lara AT-OÑIRA generali göndermiş. Şu inancı dolayısıy la göndermiş: ortalıkta azıcık Türk Kavmi dolaşıyor imiş; ancak, hakanı alp imiş, danışmanı yurtsever imiş. Öyle ki, bu iki kişilik var olunca,"*TABIĞAÇ'ları imha edecektir", *demiş;* "öncelik le, QITAÑ'ları imha edecektir", *demiş.* "Bunun üzerine, Oğuzları da imha edecektir", *diyormuş.'*" (BAU).
BİLGE ATUÑ UQUQ (d.ö.572-535 yılları arası); *TÜRÜK BİLGE QAĞAN İLİNE BİTİG.*

"Beride (günortasında), Çin Kavmi düşmanı imiş; yırada (tünortasında), "biz"-hakan, AT-UQUZ OĞUZ Kavmi düşmanı imiş." (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.25.

"OT-OZ TATAR, AT-UQUZ OĞUZ Lordları kavmi, bu SAB'ımı feyizli olarak işit, adamakıllı dinle !" (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.63.

"AT-UQUZ OĞUZ Kavmi kendi kavmimizden idi; ancak, Tanrı yerinde bulunduğu (buna göre, bizim idaremizde yaşaması gerektiği) için, hasım (düşman) oldu." (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.78.

"Bu otlakta AT-UQUZ OĞUZ AT-ÖG'ün hasımı (düşmanı) olmuş." [AÊ, Büyük İskender tarihi !]
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.99.

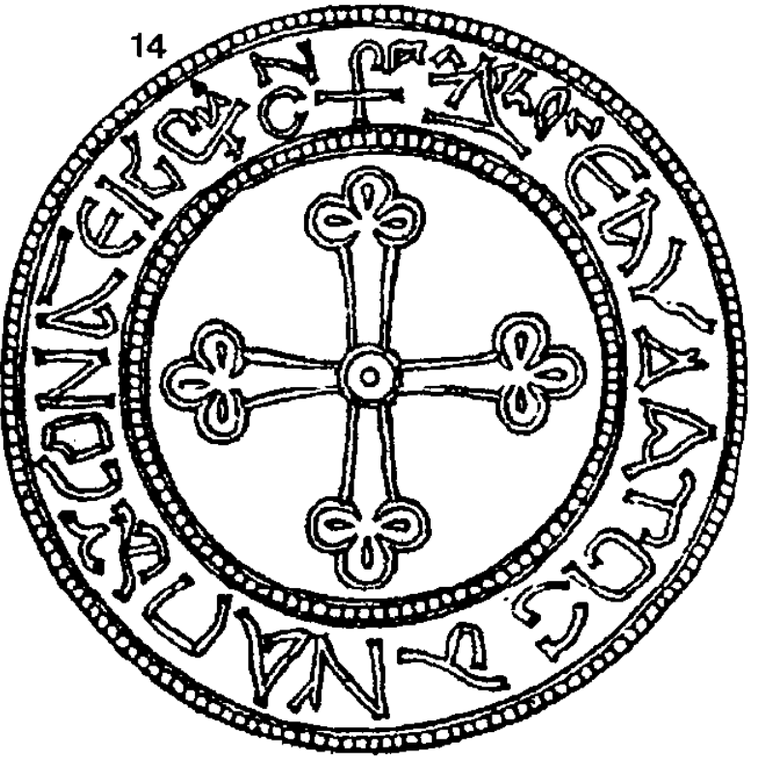
12 *Torontol Vilâyetinde, Maros Nehri civarında, Aranyka Deresi yanında* ***Nagy-Szent-Miklos*** *denilen yerde, Vudin adlı bir köylü evinin avlusunda bulunmuş olan 23 parça altın eşya yazıtlarından biri.*

OQ ÊKİ ÊSÜ ,OQ UÇU ÊKEN, OQUÑ UÇUÑ ÊLİ QUT-YAQ.
OQ ÊKİ ÊSÜ, OQ UÇU ÊKEN, OQUÑ UÇUÑ ÊLİ QUT-YAQ.
ÖGÜŞÜÑ AT UÇU İT, ÖGÜŞÜÑ AT UÇU İT, ÖGÜ İT;
ÖGÜŞÜÑ AT UÇU İT, ÖGÜŞÜÑ AT UÇU İT.
ÖKÜYÜB ÖKÜLÜSÜN, ÖGÜŞÜÑ AT UÇU İT.
ÖLEN ÖKÜYÜB OSUMUN UŞUNÇI ÖKÜÇ.
ÖKÜ ÖLEÑÜK ÊKİ ÊSÜ, ÊKİ ÊSÜ ÊSKE BUĞ.ÖKÜ ÖLEÑÜK ÊSİP Ê-SİBBİG, İP-İNİNÇİS.
↳ *OQ şerefi, OQ bayrağı olan, OQ Liderliğinin memleketi Avrupadır;*
OQ şerefi, OQ bayrağı olan, OQ Liderliğinin memleketi Avrupadır.
Ögüşlü adının bayrağı ittir, ögüşlü adının bayrağı ittir,ögü ittir.
Ögüşlü adının bayrağı ittir, ögüşlü adının bayrağı ittir.
Övme şarkısı söylenilen, ögüşlü adının bayrağı ittir.
"Ölen" söylenilerek, varlığının yücelişi müftehir.

13

14

3.İsikiz Oğuz [Milletimiz Oğuz]

AT-UQUZ TATAR'ların güney-doğusunda, Üçül Ögüzde, oturan Oğuzlara "İsikiz Oğuz" denmiş bulunuluyor :

"(Düşmanın) geceleyin toplanmış olduğu, ÖK-ÖGÜK'de—İSİKİZ OĞUZ, AT-UQUZ TATAR'lar da ayrıcalıklı olmamak üzere—iki doğrultuda gün ağarır ken savaştım"(ÖBB)

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.70-71.

§ 7 QIRQIZLAR [Qırğızlar]

QIR "kenar", QIZ "ilk işlem", QIRIĞ "kırsal",

QIRQIZ, (devletin) kenar kısmı tutumunu oluşturan halk,
Mirşan, K. 1983; *Kürtçe "Kırmanc" Sözü ve Türkçedeki Yeri;* Türk Dünyası Araştırmaları; sayı 24, s.159-164.

demektir ki, bu anlam Kürtçe *Kırmanc*, Slavca *Kraïna* sözleri ile karşılanmış bulunuyor ve Slavca *kray* sözünün Tatarca karşılığı *qırlay*'dır.

Yoluğ Tigin Türük Bilin kenar kısımlarında yaşıyan halka; ESÖÑÜK olarak, Oral Dağı Bulgarlarından QUT-OĞUR ve OD-OĞUR'lara, "QIRQIZ" demektedir ve bu adın anlamını QIRIĞ ESÜKİN [QIR'lılar] şeklinde açıklıyor :

Güneş batımındaki QIRIĞ ESÜKİN'in [kırlıların] ÖKÜGİMİN YIŞ'ının başkentine yürüyüp, QIRQIZ Kavmini orda bastık. Hakanı ile işbu YIŞ'da savaştık.

KÜL-TİGİN BUY-URUQ'ların QUD-OĞUR'larına hücum ederek haşmet le değdi. "Bir er" değerinde *oq*'unu [mızraklı askerini] vurdu (ok ile!), "iki er" değerinde OD-UŞURU [subay] sançtı (kargı ile!).

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar; s.73.*

"Ölen" söylüyerek anmak suretiyle," anma" ile anılan Buğ, "ölen" söylüyerek anmış olduğumuz sulhseverdir.

13 Nagy-Szent-Miklos yazıtı.

OQ ÖKÜ[WÜ]YÜN ÈLİZÜ(W) ÈPPİN ATAÑISIN ÈD YAĞIÑTU, ÖGÜN ÖKÜ(W)ÜYÜTE UYUL ÖZÜW ÈPPİN ÈTİG URUĞUN ANTIZ-ÖGÜN ÈTİ(W)-ÜSÜN.

↪ *OQ-kutsallığı halkına izafe edilen memleket,şerefyab bir kuruluşa iye olan bir ırkın yasal şerefine BİRİLE.*

14 Nagy-Szent-Miklos yazıtı.

OQ AT, OQ ÈK ÖZÜ(W) UÇ ÈSİG İL AT AÑIS UÇ-UÇUĞ ÈDİLİÑTÜ ÈPPİN ÈDİSİÑİL ÈK UYULUĞUTUÑUÇ UÇ-UÇUÈD.

↪ *OQ adlı, OQ'luğa iye UÇ ÈSİG İL AT [Lider Halk] denilen halkın UÇ-UÇU [devlet] kuruluşu, gerçekleşmiş bulunan, federativ bir devlettir.*

"Uç-Èsig İl At" deyimini Herodotus *"Skolat"* şeklinde söylemiş olabilir mi ?

15 Szeged-Nagyszeksos yazıtı (Nadar Fettiche göre).

ÈSİÑ AÑIC ÖKÜLÜGÜM ÈDİDİG ÈSİDİS ÖKÜB OQUN.

↪ *Allahı anma cemalı ile duyu-*

"ÜRÜÑ-KÜMÜŞİN QIRIĞIĞLIĞ, OQ-OTUYIN ÊKİNLİG ÊSİGİN, ÖZ İLİG ATIN, OD-OĞURIN QARA K[İSİN] KÖK TİYİÑİN TÜRÜKİME BUDUNIMA QAZĞANU BİRTİM, İTİ BİRTİM.

↳ (Ölü ile beraber mezara konulan) öbürdünya gümüşünün (bize göre) QIR (yani, budünya hayatının kenarına gelmek suretiy le, öbürdünyaya geçme yeri) sağlamasına benzer şekilde, OQ'larını [askerlerini] yakmak suretiy le nam salan ve kendi halkımızdan olan, OD-OĞUR [Bizanslılara göre, Utigur] adlı bize tabi kişilere kadar olan gök ufkunu Türük kavmine kazandırdım ve onları kalkındırdım." (YT)

Orkun, H.N. 1936; *Eski Türk Yazıtları I*; İstanbul; s.57,59.

Burda, OD-OĞUR'ların KÖK TİYİN'de [göğün yere değdiği yerde; yani, gök ufkunda] yaşadıklarının söylenmesi Türük Bilin batı sınırının Oral Dağına kadar uzandığını ifade eder. Nitekim :

"Kül-Tigin 26 yaşında iken (d.s.559) Kırğızlara doğru ordu süledik. ÊSÜÑÜG BATIMI [güneş batımı]'ındaki QIRIĞ ÊSÜKİN [kırlıların] ÖKÜGİMİN YIŞ'ının başkentine yürüyüp, Qırğız Kavmini orda bastık." (YT).

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.72-73.

cümlesi de bize Qırğızların (yani, Qut-Oğur ve Od-Oğurların) güneşin battığı yerde yaşadıklarını söylüyor (halbuki, bugünkü Qırğızlar Türük Bilin güneyinde bulunuyorlar).

Qut-Oğur ve Od-Oğurlar hakkında Bizans tarihçileri ne diyorlar ?

§ 8 BUY-URUQLAR

BUY *"dictiō"* [belirleme], UR "hakim kararı" ve

BUY-URUQ, hukuka dayanarak şart belirliyen kişi; hüküm ve karar yetkilisi

demektir :

"Nakletmekte olduğumuz şey ulaşım (yani, öbürdünyaya geçiş ve gerisin-geri dönüş) hakkındaki süper kondisiondur. Konfigurasion BUY-OY URUQ [şartlarını tespit] etme anlamında olmak üzere, kozmik dünyaya intisap etmek için, ölüm hakkında verilen izahattır." (Glozel yazıtı)

Mirşan, K. 1998; *Dinlerin Gelişimi;* s.51.

"İDİZ İL URIĞIN OQ BUY-URIĞU URTUMQA ALTIM, OĞ-UŞUĞA ATINIM." (Kemçik-Cırğaq yazıtı)

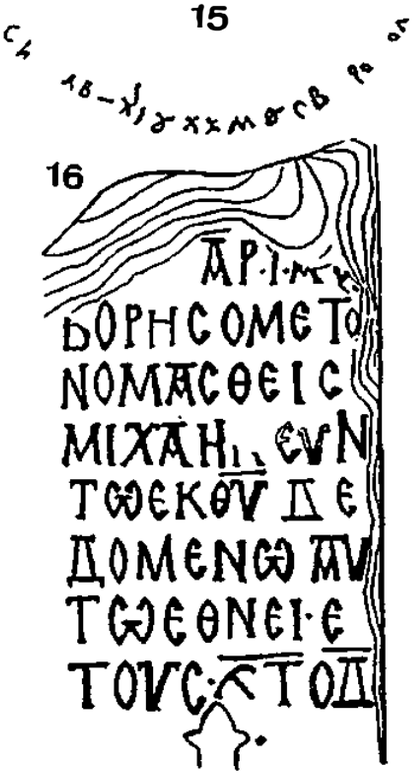
↳ *İdiz Halkı ırkı OQ'larını BUY-URIĞU [hükmüme] savaşarak almış olmamdam dolayı, adım OĞ-UŞU'dur."*

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.80.

"ÖGÜ AP-AQIN UÇ ISIP **BUY**,...

↳ *Akınlarda şöhret bulan lider yazdı bu* ***notayı,...***"

Mirşan, K.1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.64-65.

larak faziletleşen OQ.

Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.77, 79.

16 *Güney Arnavutluktaki Berat Kentinin 25 km güneyindeki Balşi Köyündeki manastır harabesi yazıtı.*

İvanov, Y. 1931: *Makidonyadaki Bulgarca eski eserler (Bulgarca); Sofia.*

"ARIM [İS] UB-URUNUSUMIÑ OTUNUM AS İZİÑİSİMİ UQ-ANI[L AÑUY]IN OTÛWÛÑÛK İZÛY İDİÑ ÖDÛM AÑINUW AY ÖTÛWİÑİZİNİÑİ AÑ-TUYUS ULUT ÖD.

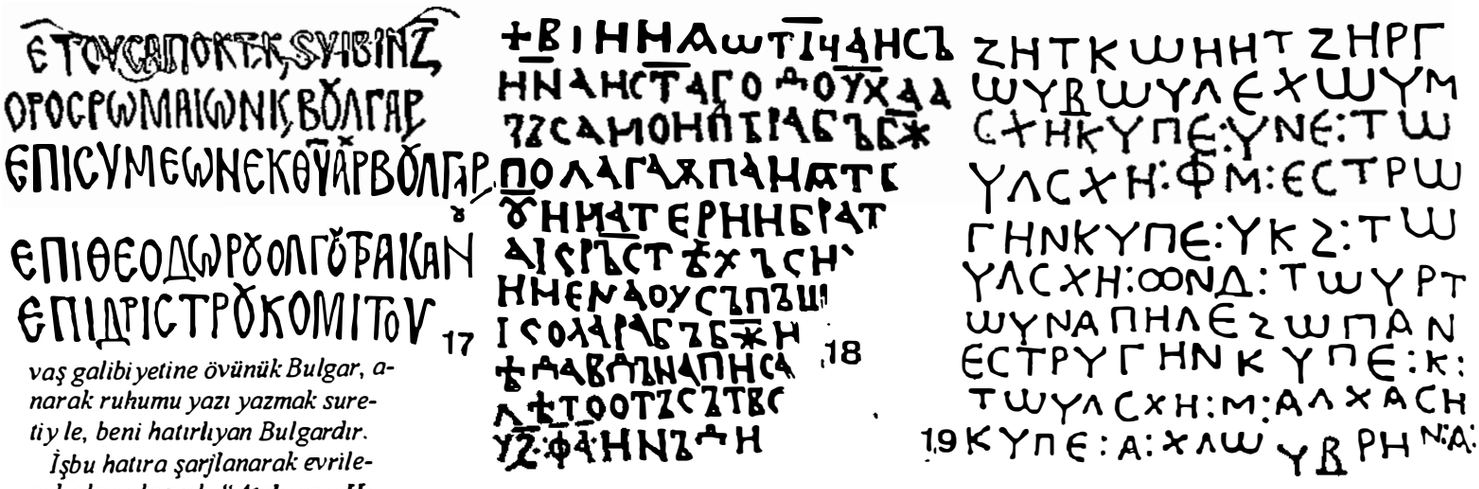
↳ *(Öbürdünyaya) armam fuzaklaşmam] dolayısıy la, cesedimin ateşte yakılma ziyafeti hatırasını yazarak tespit eden ve zamanı hatırlama eramı bildiren dönem, ölüm AÑ-TUYUS'um [tarihim] olan melek erasıdır" [herhalde, ULUĞ OZIN YIL].*

17 *Selâniğin [Bulgarca "Solun"] 20 km küzeyindeki Nariş Köyü yazıtı.*

İVANOV, Y. 1931, yukarıdaki eseri.

"AÑİ TU[YUSA ÖP-ÖKÜTÜK İSİYİB]İNİZ, URUS-URUWUMA ÖWÜNÜK BUYULĞAR, AÑIP İSÜYİM AÑIWIN AÑIQ İZÛYADIR BUYULĞAR. AÑIP İZİÑ OD-AWRUY ULUĞUY ATAÑA QAĞAN AÑIP İDİRİS TURUYQUM İTÛY.

↳ *AÑ-TUYUSA [zaman tespitine] göre ÖP-ÖKÜTÜK hesabıy la, sa-*

vaş galibiyetine övünük Bulgar, anarak ruhumu yazı yazmak suretiy le, beni hatırlıyan Bulgardır.
İşbu hatıra şarjlanarak evrilecek olan ulaşımlı "**Atalarına Hakan**"ı akla getirerek saygı duruşu yapmak içindir."
İvanov, Y. 1931; *Makedonyadaki Bulgarca Eski Eserler;* Sofia.

18 Y.İvanov kitabındaki yazıtlardan diğer biri.

"OQ ÖKÜ ÊSİNİN AW ÖTÜ(W)-İNSÜ ANTNA ANISTIĞ OD-UYIQI(W)I UÇUSA USUNUP ÊTİRİBÜB BUY[UN] UP-ULIĞI BUY ÊPPİN ATAB[BIN] USUNUSUT AÑIRININIB ÊRİT [AW] İSİZ ÊRÜSİT UÇUÇISIN[IQ ANINA] ANIN-İÑÜ(W)E UYUS-ÜPPÜŞ [ÊDİSİTİB] ÊSİZ ULIRIBÜ BUYUN [ANINA-ANISTIQ] UÇI ÊDİ ÖKÜDÜNİP ANISI İL UÇUTU ÊTÜSÜT-ÖKÜS UYUÇ İSÜSE ANINIDIN.
↪ OQ Rabbını hatırlıyarak öbürdünyaya geçer ken, hatıraıa eşdeğer ateşe verilerek, uçurulmak suretiy le Tanılaştırılan Buyun, "Yüce Kommunikativ Buy" olarak adanmış bulunduğundan, Allaluna mersiye ile eriştirilmek üzere, canının eriştirilme amacıy la uçurulması yoluy la tevaf edilerek ulaştırılan Buyundur. Onun, lider olarak şeref le anılmak suretiy le, halk lideri olduğunun teyidi, İsüse matufiur."

19 Preslav mıntakasında, Byal-Bryaq klisesinde bulunmuş olan yazıt (İ.Goşeve göre).

"UZANTQUN ANTIZIN ARĞUYIB OY LAÑ,
QOYAM ASQAN KÖYPEÑ ÜYÜNİÑ TOYLASQAN İSÜSİM AÑIS TURUWĞUNIN
KÖYPEÑ ÜYÜKİZ,
TOYLASQAN OP-ONUD TOYUR-TOYUN APPIN LAÑ,
OZUPPAN AÑIS TURUYĞININ
KÖYPEÑ ÖK TOYLASQANIM AL,
OQASIÑ KÖYPEÑE QOLUYIB ORNINA."

Eski yazıtlardaki "BUY" sözünden BUYULĞAR [< BUY-UYULĞAR,"dekret etrafındaki topluluk"] > BUWULĞAR > BULĞAR şekillerinde halk adları doğmuş bulunuyor ki, bu halklar Kemçik Irmağından Oral Dağlarına ve ordan da Adriyatik Denizine kadar yayılmış bulunuyorlar.

Kemçik-Cırğaq yazıtında kullanılan □ [ş], ε [ñ], x [d], | [ñ], Λ [t], h [t], -C [q] TAMĞA'larını Doğu Avrupa yazıtlarında ne şekillerde görmektesiniz ?

Sahife 13'den başlıyarak verdiğimiz yazıtların bulunmuş oldukları yerleri, yazıtta kullanılan TAMĞA şekillerini ve yazıtların dilini gözden geçirerek, BUY-URUQ'ların göç yollarını bir Avrasya haritasına çiziniz !

§ 9 OQLAR

Erken-Türkler kendilerine, Türük veya Tatar demeden önce, "**OQ**" demiş bulunuyorlar :

OQ, kuantum : elektromagnetik radiasion enerjisi paketlerinin dalga uzunluğuna göre değişen **büyüklüğü**.

"Başarıya erişme (yani, öbürdünyaya geçme) mensubu OĞUZ olabilme : başarıya erişme mensubu OQ şerefine erişme ile mümkün olur." (Side yazıtı)
Mirşan, K. 1995; *Side Bitigtaşları; s.6.*

"OQ'lar halinde kozmik kişiler kozmosu." (Glozel yazıtı).
Mirşan, K. 1998; *Dinlerin Gelişimi;* s.51.

"Sizlerin kendisini yadetmekte olduğunuz OQ başarılı olarak (OS'a) erişmiş bulunuyor." (Side bitigtaşı).
Mirşan, K. 1995; Side Bitigtaşları; s.4.

Türükler kendilerinin OQ ırkından geldiklerini söylüyorlar:

"İleri [gündoğsuk] yönde OQ-UDURUQUN YIŞ'a kadar, geri yönde TEMİR QAPIĞ'a kadar kondurmuş : bu ikisi arasında OQ asıllı imanlı Türük, (Qağanı tarafından) eğitilerek, anca oturmakta imiş" (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.14-15.

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez, alıntı da yapılamaz. Türkbükü,15.8.2000.

Ancak, Türükler kendileri ve Oğuzlar dışında kalan soydaşlarına "Oq" demekte devam etmiş bulunuyorlar :

"OQ-OÑULIĞ AT-İLİM.
↳ *Oqlardan "At" inancındaki halkım..."* (ÖBB)
Mirşan, K. 1991; *Anadolu Prototürkleri*; s.68.

"Öz halkımızın başarılı namı dolayısıy la—göğün yere değdiği yerlere kadar ki—Oqlar ortamı kişileri, sayılamıyacak miktarlarda gelerek, onun kutu için [dua ettiler]." (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.61.

"Oq populasionuna kral naibi olarak durmak üzere, LAĞZIN YIL'ında (d.ö.501) tahta oturdunuz siz." (Uçun İr yazıtı)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.58.

"Öküli Çur Qıtañ ve Tatabıda beş savaş-savaştığı zaman, Oq Bilinin tabi olduğu haşmetmeab olan müdafi Bü-Kişi idi" (ÇT)
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.95.

"İrademiz altındaki Oq Halkımız Qarluq,..." (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.36.

"Büyük oğlum hastalanarak ölünce, Oq-Oğ hatırasına bolbol (taşı) dikiverdim." (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.57. [YT]

"Kentten bana Oq Vekili geldi, Bïs Balıq bu sebeb le geçti."
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.45.

"Oqları yüceltmiş olan İl-Ëtiriş Hakanın yolundan ayrılarak yanılgıya düşmüyelim, Teñri Bilge Hakandan ayrılarak azmıyalım." (AË)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.103.

§ 10 ONLAR

Bugünkü bilimimize göre ON'un [kozmos] añlamı şöyle :

ON, kozmos : bir bütün halinde armonik olarak tertiplenen gök vücutları dünyası.

Ancak, Erken Türkler ON'u şöyle tarif ediyorlar :

"ON" demek, ÖZ [kişi özü] halinde erişen AT'ları kendinde asarak **sahiplenmektir** (Preportekiz yazıtı).
Mirşan, K. **1998**; *Dinlerin Gelişimi*; s.46.

Bu tarif bizim "UÇMAQ" [cennet] dediğimiz kavramı anımsatıyor:

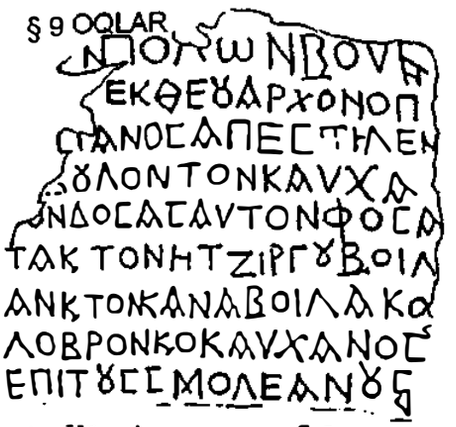
"OMUN ON ÖG ÏTİGE [Kralın kozmik hale gelmesine dua]."
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.38

"Tanrıya *ozmak* üzere gömülen Ata-Oğ ONA OĞID [kozmosa substans] edilmiye lâyıktır." (Ata-Oğ yazıtı).
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.46.

"ON ËRİG AT-OÑA [Başarılı ON askerleri]." (YT)
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.79

Bu son ifade bize Türüklerin kozmostan gelmiş oldukları görüşünü ortaya atıyor.

§ 9 OQLAR

↳ *Yüce imanımın saflığı sayıkay la,koyuyorum gök mabedi evinin —(halk tarafından) takdis olunan İsüsün anıldığı mabet evi olması sıfatı ile, takdis olunan yemek ziyafeti verilmek suretiy le, göğe geçişin hatırası olarak mabette yapılan merasim le—mabet haçını yerine manipule ederek.*

20 *Kavalanın 12 km küzeyindeki eski Filip Kentinde bulunan yazıt.*
Mirşan, K.1970; *Prototürkçe Yazılar*; s.98-99.

"ANIP ULUYUN BUY-UYULA [ÊSİ]-ÑÛK ÊZİÑÛYE URUQUNUP [ASP]AN US AP-AÑIS[T]INLIÑIN—[B]UYULUN OTUNQAYQA [UY]UNUDUS, ASAYTUN ËZÛS USA ATAQ ,OTUNUN ÔTÛZÛRGÛY BUYU ÔLE ANIQ—OTUNUQANA BUYU ÔLE UQU[Ñ],ULU BUYURUNUQUQAYQAN US AÑIP ÔTÛYÛSÛSÛM, ULUÑ ANUYUSUSUM.
↳ *Ulaşımlı Buy-Uyulayı anarak hatırlamıya izafe edilen Gök Tanrısı mabedinin—buyların yakalmasına mahsus olmak üzere, Ëzûs Tanrısına adanarak verilen yemek ziyafeti ile,ateşten geçirilen Buy cesedi hakkındaki—Buy cesedinin yakalması yazısı ile, ulaşım yaptırmıya muktedir Tanrıyı anışım, (Buy-Uyulanın) ulaşımını anışımdır."*

21 *Çatalar Yazıtı.*
ITO ΔEO KIPOΣ OTAN
EKTIΣ-TIN BOuLΓAPIΣTI
ΣIΓOP EΛ-EM ΓPIKIΣTI
INΔIKTIΩNOΣ.
İtüw ëdiñüw aqınwız-utan añıqtıztın Buwulğanzı,özigür añlañım Grîqızı ındıqtıwınız.
↳ *İcraat sahibi sıfatıy la, ilân ederek açıklıyan Bulgarların müteallik ["respective"] Grekleri boyundurık altına almaları.*

§ 11 Araştırma Ödevleri

1.Bu kitapta verilmiş, ancak kaynağı bildirilmemiş olan resimler ilk önce kimler tarafından yayınlanmıştır ?
2.Urqun yazıtlarını kim deşifre etti ve ne zaman ?
3.Sahife 12'deki yazıtta kullanılmış olan "t" TAMĞA'sı diğer bir "t" şekli ile düzeltilmiş bulunuyor.K.Mirşan bu düzeltmeden yararlanarak Etrüsk yazıtlarını deşifre edebilmiş idi.
Bu düzeltmede kullanılan "t" TAMĞA'sı : (1) Kemçik-Cırğaq kaynaklımıdır; (2) Mañğıstaw kaynaklımıdır; (3) Oral Dağı kaynaklımıdır ?
4.Eski eserlerin AÑTUYUS'larını öğrenebilmek için kullanılan *karbon-14* usulü ile *termoluminessens* usulü hangi hallerde ve şartlarda kullanılabilir ?
5.Taş üzerine yazılmış olan yazıların AÑTUYUS'larını saptıyabilmek mümkün müdür ? Prof.Dr.Ğ.Ğ.Musabayev (Qazaqstan) taş ve kaya üzerindeki yazıların AÑTUYUS'larını bulabilmek için nasıl bir yöntem kullanmış bulunuyor ?
6.Erken Türklerin kendilerine verdikleri adlardan "OQ,ON,OĞUZ,TATAR,TÜRÜK birer dinî inancı dile getiren kavramlardır", diyoruz; —doğru mu ?
7.ALTI YARIQ TİGİN'de geçen (s.12) ÇİK BİL [Sınır Regnumu] Çin mi, yok sa İran mı ?
8.ALTI YARIQ TİGİN metninden ve elde edebileceğiniz diğer bilgilerden Türklerin Andaman Adaları kökenli oldukları görüşüne varılabilinir mi, neden ?
9.Issıq Qurğanı'nda bulunmuş olan ÖG-AT sembolünü Etrüsk eserlerinde de bulabilmekteyiz. Ayrıca, bu *qurğan*'daki "10-sembolü" de Etrüsklerde var. Bunlara göre, Etrüsklerin Qazaqstan çıkışlı oldukları ileri sürülebilir mi ?
10."Başqurt" ismi, Yürektaw yazıtında geçen, QURT sözü ile ilişkili olabilir mi ?
11.Tuna Nehrinin Türükçe ve Yunanca adları nasıl ? İSİ YİR neresi ?
12.ÜRÜÑ BEG kimdir ve adı hangi yazıtta geçer ?
13.S.E.Malovun eski Türk yazıtları hakkında yazdığı kitapların adlarını bildiriniz.
14.Aşağıdaki Tanrı isimleri hangi yazıtlarda geçiyor :
AL-APA, *kişilerin canını alarak öbürdünyaya götürücü.*
AL-İSİS, *canları kendine alan İSİS.*
APA, *kişi canını öbürdünyaya götürücü.*
ÄDİS OÑ, *yaradan.*
İÇÜ APA, *hükmüne gireceğimiz APA.*
İSİS, *bir ÄT'ÜZ karşısında yadolunan; iman [İSİG] edilen.*
OS-UDURULMIS UÇ, *gök bîli (yani, uzay) stratejisi lideri.*
ÖK, *Rab, yöneten.*
ÖZÜÑ APAÑ, *kişi özünün (canının) APA'sı.*
SİZ, *cenap.*
SORUĞ UÇ, *sorumlu lider.*
TEÑRİ, *yoktan var eden (yani, alemlerin yaratıcısı).*
UB-OZ, UB-OZULUN, *ozulan yücelik; öbürdünyaya geçişin yüce merciyi.*
UÇI AT, *lider.*
¹US, *yekvucut olunulacak olan varlık.*
15.Dünyanın en eski yazısı hangisi ?
16."Alfabetik yazıların hepsi ayni bir kaynaktan gelişmiştir",diyoruz;—doğru mu ?
17.Rosette taşı dışında, *sesli ve manalı* sözler le okunmuş olan Pre-Mısır metinleri varmı ? Var ise, bunların orijinal yazısı, bu yazının alfabesi, okunuş şekli ve manası nasıl ?
18. En eski Sümer yazısı Uruk IV'de bulunmuş olan bir kil levhanın arka kısmına yazılmıştır ve d.ö.3.200 yılına aittir. Bu yazıdan çok daha önceleri yazılmış olan Erken Türk yazılarını bildiriniz. Bunlardan AÑTUYUS'ları *karbon-14 testi* ile saptanmış olanları varmı?
19. En eski Etrüsk yazısı hangisi ve AÑTUYUS'u ne ?
20. "TÜRÜK" sözünün ilk önce geçtiği yazıt hangisi ?

§ 12 TÜRÜK URIQ [Türk Irkı]

|!| **"Irklar** izolasion, karışım, seleksion ve differensial olkundurma ile gelişmişlerdir ve gelişeceklerdir."

Weiner,J.S. 1971; *Man's Natural History;* London; s.228.

Kişioğlu, *bïçin* [*apes*] ve maymunların [*monkeys*] yaradılışında, dağ gorillasından baboon maymununa ve gibbondan ova gorillasına kadar olmak üzere, iki başlık görmekteyiz :

Uluşların ABO,MN ve Rh sistemlerinin genleri

Uluş	A	B	M	R_0	R_1	R_2	r	(1-3A)/2	R_1-A
Dağ Goril.	1	0	0,75					-1	
Orangutan	0,9038	0,0962	0,50					-0,8558	
Şempanze	0,8901	0	1					-0,835	
Squirrel	0,75	0						-0,625	
Spider	0,6666	0,2667						-0,500	
Andaman	0,540	0,080	0,610	0	0,920	0	0	-0,310	+0,380
Finlandiya	0,4823	0,2061	0,6425	0,01435	0,41585	0,1844	0,3609	-0,2235	-0,0665
İsviçre	0,4810	0,1110	0,5355	0,0040	0,4290	0,1395	0,3905	-0,2215	-0,052
Almanya	0,470	0,160	0,552	0,026	0,439	0,137	0,378	-0,205	-0,031
Türkiye	0,466667	0,20	0,566667	0,011111	0,422222	0,166667	0,388889	-0,200	-0,04444
İngiltere	0,455	0,085	0,546	0,028	o,431	0,136	0,389	-0,1825	-0,024
Fransa	0,445	0,125	0,559	0,039	0,410	0,131	0,408	-0,1675	-0,035
Baboon	0,3889	0,6067						-0,0833	
Gibbon N	0,375	**0,625**	0,4038					**-0,0625**	
Eskimo	0,333	0,027	0,913	0,021	0,725	0,220	0	0,0005	+0,392
Tibet	0,283	0,343	0,600	0,009	0,643	0,348	0	0,0755	+0,360
Avustr.yer.	0,211	0,023	0,176	0,085	0,564	0,201	0	0,1835	+0,353
Belç.Kong.	0,198	0,249	0,468	0,630	0,074	0,194	0,101	0,2030	-0,124
B..Afr.yerl.	0,157	0,150	0,533	0,599	0,069	0,086	0,211	0,2645	-0,088
Papua	0,075	0,139	0,102	0,030	0,850	0,119	0	0,3875	+0,775
Navajo	0,013	0	0,197	0,069	0,326	0,356	0	0,4805	+0,313
Gelades	0	0						0,500	
Rhesus	0	1						0,500	
Ova Goril.	0	1						0,500	

Mirşan,K. 1978; *Altı Yarıq Tigin;* s.161.
Crawford,M.H. & Workman,P.L. (1973); *Methods and Theories of Anthropological Genetics;* Albuquerque.
Boyd,W.C. 1939; *Blood Groups,* Hague.
Nevanlinna,H.R. 1972; *The Finnish Population Structure.*
Jeannet,M.,Schapira,M., Gervasoni,C. 1972; *Study of the HL-A System and Other Polymorphismus in the Tibetan Population;Copenh.*
Wiener,A.S.,J.Moor-Jankowski and Gordon,E.B. 1955; *Blood Groups of Apes and Monkeys.*
Mourant,A. 1976; *The Distribution of the Human Blood Groups and other Polymorphisms; London.*

Bu cetvel bize şunları söylüyor :

1."A geni" bakımından Türklere en yakın uluş İnglizler ve Almanlardır.
2."B geni" ve "R_0 geni" bakımından Türklere en yakın uluş Finlandiyalılardır.
3."M geni" bakımından Türklere en yakın uluş Fransızlar ve Almanlardır.
4."R_1 geni" bakımından Türklere en yakın uluş İsviçrelilerdir.
5."r geni" bakımından Türklere en yakın uluş İnglizlerdir.
6."r geni" bakımından Avrupalılar diğer uluş ve maymunlardan çok farklıdırlar.
7.Andaman Adaları yerlileri **$Rh^{negativ}$** sınıfından olan Avrupalılar gibidirler; ancak **"R_1-A"** faktörü bakımından onlar diğer populasionlar sınıfına giriyorlar.

Türklerin İngliz, Alman ve Fransızlar la genetik ilişkisini şu matrisler de dile getiriyor:

Türkiye	İngiltere	Almanya	Fransa
½ (-R2 + 0,5 B)	½ (-R2 + 1 – 2 A)	½ (-2R0)	½ (-0 +R1 – R0)
0 (3/2 - 2 A)	0 (R1 + A – 4 B)	0 (1/2 + 2 R0)	0 (1/2 + 0 –R1 +R0)
▼	▼	▼	▼
N = 0,4333	N = 0,454	N = 0,448	N = 0,441
M = o,5667	M = 0,546	M = 0,552	M = 0,559

Mirşan, K. 1978; *Altı Yarıq Tigin;* s.166,168,170..

Gen matrislerinin verdiği bu sonuca göre, Türkiye ve İngiltere matrisleri YATWISINÇA-TİKVİSİNÇE İŞTİG [yatayda ve dikeyde funksional], Almanya ve Fransa ise, ancak YATWISIN-ÇA İŞTİG'dir. Buna göre, Türkler ve İnglizler ayni bir ırka mensupturlar. Alman ve Fransızlar ise, Türk ve İnglizler ile ancak uzaktan akraba olabilirler, herhalde.

Bîçin ve maymunların genleri ile kişi-oğlu genlerini karşılaştırır ken şunu añlıyoruz ki,

$$A + B + O = 1 \; ; \; M + N = 1 \; , \; \sum Rh = 1 \text{ ve } P_1 + P_2 = 1$$

denklikleri "kişi" oluşumu ile beraber gelişmiş bulunuyor, bîçin ve maymunlarda bunlar hiç yok veya yarı-yamalaktır. Buna göre, eğer dünya uluşlarını teşkil eden ana ırklar var ise, bunları bulabilmek için, sıfır sonucu veren gen denklemleri aramalıyız ki, bu denklemleri, TÖRT BULUÑ halinde, şu şekillerde bulabilmekteyiz :

1.Belçika Kongosu cüceleri için : $(3/2 + R_1) - (2.O + M) = 0$;
2.Eskimolar için : $(N + A + R_2) - O = 0$;
3.Andaman Adaları Yerlileri için : $1 - (R_1 + B) = 0$;
4.Türkiye Türkleri için : $B/2 + O - N = 0$.

Bu TÖRT BULUÑ uluşlarından biri olan Türklerin Orta Asya, Sibir ve Avrupa uluşlarını olkunduran bir uluş olma imkânını teyit eden en önemli delil bugünkü Avrupa dillerindeki Erken-Türkçe kökenli sözler ve gramer kaideleridir,— şu kitaplara bakınız :

Mirşan,K. 1996; *Die Spuren des Prototürkischen in verschiedenen Sprachen;* s.7-9, 14-15.
Mirşan,K. 1996; *Füllerin İsim ve Mastar Halleri ile, Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Alanlarında BUGÜNKÜ AVRUPA DİLLERİNDE PROTOTÜRKÇE İZLERİ.*

§ 13 Fossil Qalaları [Fossil Stasionları]

Türk ırkı ile ilişkili olması olası fossil kalaları :

1.Aman-Qutan Mağarası OYUS-AS'ı
Yeri : Samarkand günortasıñarusındaki Taxta-Qaraça geçidi alanı.
Çağı : Mousterian (160-40 bin y.ö.), 100 bin yıl öncesinden daha fazla.
Bulunmuş olan eşya : taştan silâhlar.
2.Teşiktaş Mağarası OYUS-AS'ı
Yeri : Özbekstan.
Çağı : Mousterian (160-40 bin y.ö.).
3.Samarkand Kalası OYUS-AS'ı.
Yeri : Kent içi.
Çağı : Yukarı paleolitikumun (40-12 bin y.ö.) birinci yarısı.
Bulunmuş olan eşya : Taş baltalar.
4.Qara Qamar Qalası OYUS-AS'ı
Yeri : Afganistan.
Çağı : Aurignacian Kültürü, 34.000 yıl öncesi.
5.Qızılyar Köyü Açık Qalaları
Ofa Vilâyetindeki Qızılyar Köyünde—yapılan *karbon-14* testine göre 29.000 yıl öncesine ait olması gereken—iki adet açık qala bulunmaktadır.

1 *OL-ONI [kozmik dünya] ve kişi ilişkilerini anlatan bir Tamğalı Sayı resmi.*
Musabayev,Ğ.Ğ.\Maxmutov,A. 1965; *Epigrafiyalıq Ekspeditsiya Materialdarından*; *Qazaq Tiliniñ Tarixı Turalı Zerttewler*; Qazaq SSR Ğılım Akademiyası (Yayını); Almatı, s.168.

2. *Tamğalı Sayında bir petroglif.*
Musabayev,Ğ.Ğ.\Maxmutov,A. 1965; yukarıdaki eser.

3 *"Gök","Rab" ve "geyik" anlamlarına gelen "ÖK" sembolü (Qarataw, Qazaqstan).*
Musabayev,Ğ.Ğ.\Maxmutov,A.\Aydarov,Ğ. 1971; *Qazaq Epigrafikası*; Almatı; s.91.

4 *"Ñ" TAMĞA'sının okunuşunu AÑ [av hayvanı] sözü ile açıklıyan bir petroglif (Tamğalı Sayı).*
Musabayev,Ğ.Ğ.\Maxmutov,A. 1965; yukarıdaki eser.

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez, alıntı da yapılamaz. Türkbükü, 15.8.2000.

6. Şölgentaş ve Qolyurt Mağaraları

Güney Orallarda, Aqïdil Özeninde, Şölgen ve Aqbolat Köyleri arasında, Şölgenaşda, 16 bin yıl öncesine ait paleolitik mağara.

Şölgentaş Mağarasından 0,50 km uzaklıkta, su seviyesinden 40 m yükseklikte, paleolit çağa ait Qolyurt Mağarası.

Aleskerov,Y.N. 1967; *Samarkand* (Rusça); Taşkent; s.12-15.
Weiner,J.S. 1971; *Man's Natural History;* s.115.
Başqurtstan İlimler Akademisi 1996; *Başqurtstanın Arkeolojik Anıtları*, s.9,10,221-223.

§ 14 Erken-Türklerin Anayurdu, Tamğalı Sayı ve Çevresi (Qazaqstan)

Kişi yaşamı OS-UĞ'da gelişim BARTUQ'u ile devam eder. Bu BARTUQ'un Erken-Türklere ait başlangıcını Tamğalı Sayında görmekteyiz. Almatının 160 km küzey-batısında, Acı Su Özenine dökülen bu sayda dünyanın en eski resimleri (30.000 y.ö.), piktogrammları (20.000 y.ö.) ve petroglifleri (15.000 y.ö.) bulunuyor. Demek ki, TAMĞA'lar burda doğmuş; din, felsefe, teknoloji ve bilim tohumları buralarda atılmış olmalı.

Maksimova,A.G.1958; *Naskalnıya İzobrajeniya Uşşelya Tamğalı;* Vestnik Akademii Nauk Kazahskoy SSR; No.9 (162).
Musabayev,Ğ.Ğ.-Maxmutov,A.-Aydarov,Ğ. 197 1; *Qazaq Epigrafikası;* Almatı; s.58.

Tamğalı Sayı "üst paleolitik" denilen çağda (40.000-12.000 y.ö.) yer almaktadır.Bunun en güzel delili Afganistanda ayni çağdaki *Aurignacian* Kültürüne ait Qara Qamar Kalasıdır. "34.000 y.ö.sine ait bu kültürün Yakın Doğu [aslında,Doğu Anadolu, K.M.]ve Avrupaya da yayıldığını görmekteyiz. Aurignacian halkının batı Avrupadaki fossil kalıntıları geniş alanlıdır; 30-20.000 y.ö.sine ait olan bu fossilleri Britain (Paviland), Fransa, Çekoslovakya, Baltıkdaki Stettin, İtalyadaki Barme Grande, ve Romanya *qalalarında* bulabilmekteyiz."

Weiner,J.S. 1971; *Man's Natural History;* London; s.115.

Türkleri Afganistan yaylasına ve Tamğalı Sayına kadar sürüklüyen "sebeb", onları, seyahatlarına devam ettirerek, Abaqan steplerine kadar da götürmüş bulunuyor; çünki onların ATAÇ'ları, oldukça yükseklerde yaşıyan ve soğuğa dayanıklı, dağ gorillasıdır. Ayrıca, onlar yüksek yaylalarda yaşarken soğuğa adopte olmuş olmalılar : "Geç Aurignacian ve Magdalenian OYUS-AS'ları soğuğa büyük bir başarı ile karşı koyabilmişlerdir."

Weiner,J.S. 1971; *Man's Natural History;* London; s.129.

Aurignacian kültürünü temsil eden Tamğalı Sayı OĞUŞ'u, bu şekilde, TÖRT BULUÑ'a yayılır ken, elbette, yeryüzünde diğer ırktan halklar da yaşamıyor değildi : "Üst pleistocene'nin birinci yarısında (örnek olarak, 60.000'den 30.000 y.ö.si süresinde) Avrupa ve Orta Doğuda olduğu gibi, modern ve modern olmayan OYUS-AS uluşlarının beraberce bulunmuş olmaları, bilhassa, Afrikada da tekrarlanmıştır."

Weiner.J.S. 1971; *Man's Natural History;* London; s.117.

Ancak, bugünkü veriler öyle gösteriyor ki, bu modern olmayan OYUS-AS'lar, en azından, yazı yazmasını bilmiyorlardı. Bu demektir ki, onların uygarlıkları da geri planda idi. Bunu gösteren önemli kanıt Avrupa dillerinin hepsinde geniş çapta Erken-Türkçe sözler bulunmasıdır. Tamğalı Sayından küzeye ve batıya doğru olan yayılışı biz Erken-Türklere ait TAMĞA'lara göre de izliyebiliyoruz.

Mirşan,K. 1996; *Die Spuren des Prototürkischen in verschiedenen Sprachen;* s.S.7-9, 14-15.
Mirşan,K. 1996; *Fülllerin İsim ve Mastar Halleri ile, Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Alanlarında Bugünkü Avrupa Dillerinde Prototürkçe İzleri.*
Mirşan, K. 1998; *Etrüskler;* s.62-66.
Mirşan, K. 1996; *Preporteküz Bitigtaşları;* s.5-11.

Doğu Anadoludaki kaya-üstü resim ve yazıları da (17.000-7.000 y.ö.) Erken-Türklerin bu alanda bıraktırları izlerden biridir.

Alok,E. 1988; *Anadoluda Kaya-Üstü Resimleri;* Istanbul.
Freh,Sir W. ve Uyanık,M. 1957; *Felszeichnungen in Südostanatolien;* Belleten-84, Anakara.
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* Ankara, s.126-132.

Tamğalı Sayında, kayalar üzerine yapmış olan, bine yakın resim ve resimli yazı bulunmaktadır : at,öküz,deve,keçi,koyun,geyik,kaplan,köpek resimlerinden başka, Türk

Issıq qurğanında bulunmuş olan altın elbise. Yanda elbise başlığındaki ÖG-AT'ların ayrı bir kompozisionu.

Elbise başlığında dile getirilmiş olan felsefeyi Abaqan steplerindeki OT-OZ *sıntaşlarında* ve eski OĞUŞ'-ların pek çoğunda (ËSÖÑÜK olarak, Etrüskler, Protogrekler) görebilmekteyiz.

Bu *qurğanda* bulunmuş olan bir gümüş kadehte şöyle deniliyor :

"ÖGÜN AN ONUY A ÖCÜ OQ.

- *Haşmetmeablığını anmakta olduğun kişi, kozmoslaşarak, "OQ" haline gelmiş bulunuyor.*

UB-OZ UÇ ËSİTİS OZ ÖTÜ,

- *O, UB-OZ liderliğine ozarak geçmek suretiyle,*

ONUY OY ËKİÇ İKİL,

- *kozmoslaşmak üzere,*

ALIZ AT.

- *alınmış olan "AT"dır."*

Akishev,K.A. 1978; *Issyk Mound, The Art of Saka in Kazakhstan;* Moscow.

1969-1970 yıllarında kazılmış olan *qurğan* dağ ırmağı Issıq'ın sol sahilinde ve Almatının 50 km doğusunda bulunmaktadır.

Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.115-116.

alfebesinin doğuş çağına ait piktogram ve petroglifler .
Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s. 17.
Maksimova,A.G. 1958; *Naskalnıya İzobrajeniya Uşşelya Tamgalı;* Vestnik Akademiyi Nauk Kazahskoy SSR, No.9 (162); str.108.

Bunlar arasında, TAMĞA'ların yazılış şekillerinin sebebini açıklıyan resimlerin de bulunması, aslında, Tamğalı Sayı galerisinin bir "okul" olduğunu kanıtlamaktadır. Bu okula gelenlerin yaşadıkları yerlerin ise, Ala Tawlardan Talas Özenine kadar uzandığı anlaşılıyor, çünki Açıktaş ve Issıq Qurğanı yazıtları da son derece eski yazıtlar. Türk dilinin BODIN çağına ait olan Talas Özeni, Qırğız Silsilesi, Açıqtaş mevkiyindeki,"On-Notası" denilen, yazıtta şöyle deniliyor :

"Liderlik sahipliği Nehir aşa halk : işbu yetkilin ON-UYUL lideridir,—halkım namına söylüyeceklerimi dinle !

Krallığı harplerde şöhret bulan lider yazdı bu yazıyı, sana sulh teklif ederek ki, bu sulh şartları için yüce andım teminattır.

Bu (yazıyı yazan) ordu akını yetkilisinin haşmetmeab namı Devlet Lideridir."
Mirşan,K.1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.64,65.
Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.115.

İşte, en eski Türk devletinin ismi : ON-UYUL [On Federasionu].

Almatıdan 50 km uzaklıkta, Issıq Köle dökülen Issıq Qurğanında bulunmuş olan bir gümüş kadehte ise şunlar yazılı :

"Haşmetmeablığını anmakta olduğun kişi, kozmoslaşarak, "OQ" haline gelmiş bulunuyor.

O, UB-OZ liderliğine *ozarak* geçmek suretiy le, kozmoslaşmak üzere alınmış olan "AT"dır."
Akishev,K.A. 1978; *Issyk Mound, The art of Saka in Kazakhstan;* Moscow.
Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.35.

Bu yazıtın dili de henüz TÜÜ-EVİNİ dili haline gelememiş (yani, çok eski) haldedir. Mezarda bulunmuş olan altın elbise takımı ise, ÖG'ümüzün [Kral'ımızın] yaşadığı çağdaki yüksek Türk OĞUŞ'unu dile getiriyor. Bu çağda da ON-UYUL Devletinin varlığını sürdürdüğünü ise, mezarda bulunmuş olan bir yüzük üzerindeki kişi başına "ON OQ" ışınları çizilmiş olmasından anlamaktayız.

§-15 Erken-Türklerin İkinci Anayurdu, Ulu Kem-Biltiri

Tuba Irmağının Yenisey Irmağı ile birleştiği yerden itibaren (Yeniseyin devamı olarak) başlıyan, Ulu Kem Nehri Bîltiri, Abaqan,Qantêgir,Kemçik,Elegest,Qa Kem,Bîy Kem (Ulu Kemin devamı !) kolları ile, Batı ve Doğu Tañnu Ula Dağlarına yükselmektedir. Eski yazıtların bulunduğu alan ise, 90°-95° doğu boylamı ve 51°-54° küzey enlemi çizgileri arasında kalıyor. Fakat bu yazıtların, Bayqal Gölü küzeyinden başlıyarak, Lena Irmağı boyunca devam ettiğine de şahit olmaktayız.

Paleolitik çağ kişisi avcı, balıkçı ve toplayıcı idi. Bu sebeb le, onların yaşama alanları da geniş olacaktır. Bu alan gittikçe (yani, kişiler çoğaldıkça) o kadar büyümüştür ki, biz Ulu Kem Bîltirinde gördüğümüz TAMĞA'ların izlerini Oral Dağlarına ve, hatta, batı Avrupaya—Güney Fransa ve Portekize—kadar izliyebilmekteyiz.
Mirşan,K. 1993; *Alfabetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları;* Bodrum.
Mirşan,K. 1996; *Preportekiz Bitigtaşları;* Bodrum.

Ulu Kem Bîltirinin en eski uygarlığını, henüz yazı yazılmıya başlanmamış olan çağdaki, OT-OZ sıntaşlarında görmekteyiz. Abaqan steplerinde bunların yüzlercesi bulunuyor. Daha güneyde ise, yazı çağına ait OĞUŞ başlıyor. Bu OĞUŞ çağında Erken-Türkler, bugünkü Çinlilerin ve Vietnamlıların diline benziyen bir dil konuşmakta idiler. "YAWALDIRĞU dil" denilen bu dilde sözler tek çekirdeklidir ve cümlelerin anlaşılır şekilde söylenmesinde söz vurgularının önemli bir yeri bulunuyor. Bu dile örnek olarak, ÜE [deve] yazıtını gösterebiliriz :
ve] yazıtını gösterebiliriz :

"BU OQ-UQUN ONÇ ËS ÜE, İÇ AW UÇ ÜEW. ONÇ BU ËSİTİS OY A ËSİS, BU ËL OY A ÜYÜ ËM ËSİS, ONÇ ËS BU ËSİTİS ËÑ UÇ ËKİ BU UW. UÇ ËSİTİS OŞUÑ UÇ UĞUQ ËL ËS ËSİS ÜE UQ ËL ËS.

↪ Beyine hatıra edilmek üzere kayaya resmedilen deve, onun iyesi bulunduğu liderlik devesidir. Halk tarafından benimsenerek bu şekilde hatırlanış, hatırlanan bu kişiyi milletin "kutlu ve şerefli lideri" yapmaktadır, çünki onun lider olmuş olduğu milletince onanmış bulunuyor ki, bunun hatırası deve resmi yardımı ile halka hatıra edilmiştir."

Kirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* Ankara; s.64-65.

ÜE yazıtı Ulu-Kem Bîltirinin Sülyek köyündeki büyük bir kaya üzerine yazılmış bulunuyor. Bu kayada birçok petroglifler de yer alıyor ve kayanın en üstünde şöyle bir yazı görüyoruz:

"ËB-OÑ ËMÜ UQ ËS A [Perzonel yönetimi için verilen ders]." Yani, Sülyek Köyü—tıpkı Tamğalı Sayı gibi—Erken-Türklerin SABAQ yerlerinden biridir.

Mirşan, K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.38.

Ulu Kem Bîltiri kişilerinin (J.S.Weiner'in deyimi ile) "*modern olmuyan*" Avrupa kişileri üzerindeki tesirini dil alanında da gözlemliyebilmekteyiz:

1.ËSİ ËM [benim] > I am [İnglizce]

"ÖZÜ ËSİS ËD, BUĞ BU ËSİ ËM." (Bayqal-Lena yazıtı)

↪ *Ben [ËSİ] kendisini yadetmekte olduğunuz BUĞ'um.*

Almancası: *ich bin der BUĞ, der sich erinnern liess.*

Mirşan,K. 1970; Prototürkçe Yazıtlar; s.67.

2.ATI ËS [-nun] > des [Almanca]; this [İnglizce].

"OĞLI ATI ËS OĞUP OĞUR OTI A." (Talas yazıtı)

↪ *Bu ateş ahfadının kişiliklendirilmesi (şereflendirilmesi) içindir.*

Almancası: *das Feuer ist für das Personifizieren (für die Gelobung) des (dieses) Nachkommmens bestimmt.*

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.68.

3.ATI-AT [yani] > that [İnglizce]

"BU,ËLİ ATI-AT, ON UÇ UYUN A." (Talas yazıtı)

↪ *Burdaki, yani halk, ON Federasionu Yönetimi ya.*

Almancası: *dieses hier, das Volk, ist doch die ON'sche Bundesführung.*

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.67.

4.ATI [artikel, "...mi,bu..."] > the [İnglizce]; die [Almanca]

"ULI ATI A ON UWUÑ." (Talas yazıtı)

↪ *Yücelik [Yücelik mi,bu] ON mukaddesatına aittir.*

Almancası: *die Erhabenheit gehört der ON'schen Heiligkeit.*

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.67.

5.ËRİM ËS [erliğim] > meines, meiner [Almanca]

"ËRİM ËS UB-URUNUSUM." (Makedonya yazıtı)

↪ *Erliğim dolayısıy la gömülüşüm.*

Almancası: *meiner Beerdigung.*

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.99.

6.ËR [erişme] > der ve er [Almanca]

"TÜRÜK UC A KÜMÜSÜG ËR." (Altay yazıtı)

↪ *Türk uç-beyi ya ferman verilmiş olan.*

Almancası: *der Würdenträger ist doch Türkischer Führer.*

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.75.

7.ËR [ËL-ËR, -lar] > -er [Almanca]

"ËLİŞİM ËR." (Ulu Kem yazıtı)

↪ *Yurttaşlarım.*

Almancası: *meine Landsmänner.*

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.71.

Not: Daha fazla bilgi için şu kitaplara bakınız :

Mirşan,K. 1993; *Prototürkische Grammatik*; Bodrum.

Mirşan,K. 1996; *Die Spuren des Prototürkischen in verschiedenen Sprachen;* Bodrum
Mirşan,K. 1996; *Füllerin İsim ve Mastar Halleri ile, Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Alanlarında BUGÜNKÜ AVRUPA DİLLERİNDE ETRÜSKÇE İZLERİ,* Bodrum.

§ 16 Erken-Türklerin Üçüncü Anayurdu, Oral Dağları

Başqurtstanda üstpaleolitike ait 30'a yakın mağara bilinmektedir. Bunlar dışında, Ofa Vilâyetinin Qızılyar Köyünde 29.000 y.ö.sine ait iki adet açık stasion bulunuyor ve Aq İdil boyundaki Şolğantaş Mağarasının 14.000 y.ö.sine ait paleolitik bir mağara olduğu saptanmış bulunmaktadır.

Başqurtstan İlimler Akademisi 1996; *Başqurtstanın Arkeolojik Anıtları* (Rusça); s.9, 10, 221-223.
Şşelinskiy, V.E. 1996; *Şolğan-Taş Mağarası Araştırmalarının Bazı Sonuçları ve Sorunları*, Ofa [Üfü].

Paleolitik çağda, bugün Qara Qum ve Qızıl Qum olarak gördüğümüz yerler le, Hazar Denizinin küzeyinin sular la kaplı olmuş olduğunu düşünür sek, Tamğalı Sayı civarlarından Oral Dağına kadar avcı ve toplayıcı olarak gelen göçmenler su kenarlarından yürümüş olmalılar. Doğu Anadoluya gelenlerin ise, Hazar Denizinin güneyinden gelmiş oldukları söylenebilir. Küzeyde, Abaqan Steplerinde OT-OZ Sıntaşlarını dikenler de (15.000 y.ö.) kendileri için elverişli bir kıyı seçmiş olmalılar, çünki o zamanlarda buralarda Ob Gölü, en azından Ob Bataklığı, bulunmuş olmalı.

Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.10.

Şolğantaş Mağarasında TAMĞA'lara da rastlamaktayız. Bu bakımdan Oral Dağları Erken-Türklerin anayurtlarından biri olmayı hakkediyor.

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.18.

Bunun dışında, Oral Dağlarında d.ö.3-2 'inci y.y.lara ait TAMĞA'lar ve d.ö.4-d.s.3'inci y.y.a ait olduğu saptanan bir yazı da var (s.13). Burdaki TAMĞA karakterlerinin Bulğarıstana ve Makedonyaya kadar yayılmış olduğunu da görmekteyiz (s.13,14,19-21).

Etrüskler Avusturyadan İtaliaya iner ken, ilk once, Po Ovasına yerleşmiş bulunuyorlar. Fakat, burda uzun müddet kalmıyarak, Etruriaya göç etmişlerdir, çünki Po Ovasında, bakır ve kalay gibi, Etrüskler için vazgeçilmez madenler bulunmuyordu.

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.11.

İşte, Erken-Türkleri Oral Dağlarına çeken sebeb de bu olmalı, Oral Dağları madenler bakımından son derece bay [zengin]. Bu sebeb le olacak, Erken-Türkler batıya doğru yayılırlar ken, Ukrayna düzlüklerini değil, Siebenburg ve Balkan Yarımadası dağlarını tercih etmiş olmalılar.

§ 17 Erken-Türklerin Dördüncü Anayurdu, Doğu Anadolu

☛ Güney-Doğu Anadolu, Çelo Dağı (3.250 m) yakınındaki Kâhn-ı Melikân (2.850 m) ve Taht-ı Melik (2.600 m)'deki kayaüstü hayvan resimleri.
☛ Gevaruk Vadisi kayaüstü piktogramları (12.000 ile 10.000 y.ö.).
☛ Mazur Vadisi, Giyimli Köyü mağarasındaki resimler (10.000 y.ö.).
☛ Van'ın Özalp İlçesinin Pegan Köyü mağarasındaki petroglifler (10-7.000 y.ö.).
☛ Tirişin Yaylasının 8 km küzeydoğusunda bulunan Taht-ı Melik Zirvesi (2.600 m) kaya resimleri (8-7.000 y.ö.).
☛ Ergani yakınındaki Çayönü Yerleşmesi (11.500-10.700 y.ö.). Bu yerleşme radioaktiv karbon testi yapılmış olması bakımından önemlidir; yoksa yerleşmede resim veya yazı bulunmamıştır.
☛ Kızların Mağarasındaki petroglifler (Put Köyü).
☛ Başet Dağı yazıtı.
☛ Cunnî Mağarası yazıtı.

Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.10-11.

Vanın küzeyindeki Çilgiri Köyü yazıtında şunları okumaktayız :

ISUB-ÖG	Hieroglif	Türükçe	Okunuşu	ISUB-ÖG	Hieroglif	Türükçe	Okunuşu
			AQ				AÑ
			İSİS				UQ
			UÇ				ON
			ÖG				AT
			BU				OŞ
			UB				AŞ
			OÑU				OQ
			OZ				ËK
			UL				A

ISUB-ÖG TAMĞALARI ve hieroglyphler

"*Uygarlıkların tekvinini temin eden peygamber OQ'ların içinden çıkmış olan bir peygamberdir ve OQ'ların uygar olmalarını sağlamış olan o OQ Majesteleri AT-ATA olarak anılmaktadır : Cennet korumasında olabilme 'UB-OZ'a [Allaha] aşma' demektir ve, işte, peygamberin canı oraya aşmış bulunuyor.*"

Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* Bodrum; s.53-55.

Şimdiye kadar Mısır *hieroglyphlerinin* Mısıra hangi ülkeden gelmiş olduğu bilinmiyordu, Mısır etrafındaki ülkelerde de bunların izlerine tesadüf edilemedi.Şimdi ise, bunların Doğu Anadoludan (Cunnî Mağarasından) kaynaklanmış oldukları açıkça anlaşılmaktadır (yukarıdaki cetvele bakınız).

§ 18 Ödevler

1. "Kişi-oğlunu bîçin ve maymunlardan ayıran fark $M + N = 1$ değizliğidir, bu değizlik hayvanların hiçbirinde bulunmamaktadır", diyoruz,—doğrumu ?
2. Türklerin ATAÇ'ı, 2 milyon yıl önce Siwalik Tepelerinde (Himalayaların güney eteği) yaşamış olan ve dağ gorillası ile ayni bir ATAÇ'tan türemiş olması olası, ***Ramapithecus*** olabilir mi ?
3. "YATWISINÇA-TİKVİSİNÇE İŞTİG" kavramını bir matris yazarak anlatınız.
4. $[r]_{Türk} \approx [A\text{-}B\text{-}O+N]_{Alman} = 0{,}388$ ve $[O]_{Türk} = [2R_2]_{Türk} = ½\ (N+1{,}5.B)_{Fin} = 1/3$ denklikleri size neler anlatıyor ?
5. Oral Dağlarında çıkan madenlerin isimlerini sayınız.
6. Kişi-oğlu köpekleri ve develeri ehlileştirmiye, *ÜY* yapmıya ve tarıma hangi tarihlerde başladı ? *ÜY* ve *ÜE* sözleri hangi anlamlara geliyor ?

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez, alıntı da yapılamaz. Türkbükü,15.8.2000.

§ 19 Birinci Devlet, ON-UYUL [On Federasionu]

ON-UYUL başkanı ÖDÜS UÇI, ÖGÜZ ötesindeki halkın Liderine yazdığı notada, şöyle diyor:

"ÖC-UÇU ÖGÜZ AŞU ËL : BU ALTIÑ ON-UYUL UÇ BU,—ËL BU, ËS BU ËSİD.
ÖGÜ AP-AQIN UÇ ISIP BUY, İP-İNİNÇİP, İNİNÇİN AP-ANTI BU ÖGÜÇ.
BU ÖP-ÖSÜ AQIN ALT AW ËS ÖG[ÜÇ BU ËSİD] ËKİ ÖDÜS UÇI."

↪ *Liderlik üyeliği ÖGÜZ aşa halk : İşbu yetkilin ON-UYUL lideridir,—halkım namına söylüyeceklerimi dinle.*

Krallığı savaşlarda nam salan lider yazdı bu yazıyı, sana barış önererek ki, bu barış şartları için yüce andım teminattır.

Bu (yazıyı yazan) ordu akını yetkilisinin haşmetmeab namı Devlet Lideridir. (Bkz, s.28).

ON-UYUL'a tabi olan federal devletlerden birini, ON-UYUĞUR'u [On Federalı, On Koşma Devleti], biz İdil-Oralda görmekteyiz. Büyük tarihçimiz ÖÑRE BIÑA BAŞI şöyle diyor :

"(TEÑRİDE BOLMIŞ İL İTMİS BİLGE QAĞAN*) kendi suyunun [İdilin, K.M.] bulunduğu yerdeki milleti olan AT-UQUZ OĞUZ'ların oluşturduğu ON-UYUĞUR üzerinde 100 yıl hüküm sürdükten sonra, Seleñeye askerî strateji ile varmış bulunuyor."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.66-67.

İsviçrenin Graubünden Kantonu yazıtlarından Davesco yazıtında da ON OY [On Milleti] sözü geçiyor :

"UW ËL ËSİNİTİS	➽ *Mukaddes milletin*
ËL UÇUD ÖKÜTÜLÜTÜS	➽ *millet hanının sembolleştirilmesine*
AP-ATALIT	➽ *matuf*
UQUSUZ ËSİYİS	➽ *yazı*
ON OYUÑ UQUSUT	➽ *ON Milleti hakkındaki*
ULUYUS AP-ATALIT.	➽ *yüceliğe matuftur."*

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.80.

Bugün Graubünden Kantonunun yerli halkı olan Râtoromanların dilinde pek çok Türkçe kökenli sözler bulunuyor :

asma [külubenin taşıyıcı iskelesi] ~ Kırgızca *asma* [ateş üstünde su kaynatmıya yarıyan iskele, üçayak].
glâra [tetkik etmek] ~ Tatarca *köre-köre* [görerek, göre-göre].
sâla [hayvanların salıverildiği mer'a] ~ Tatarca *sala* [köy], Rusça *selo* [köy].
stâfel [Alp hayvanlarının toplanma ve dinlenme yeri]~Tatarca *ast awıl* [aşağı köy].
sötşgi [yağ, tereyağı stoku] ~ Tatarca *süt üstü* [kaymak, süt üstü].
tatta [çocuk dilinde "baba"] ~ Tatarca *tete* [teyze], Rusça *tyetka* [teyze].
çèra [yüz ifadesi] ~ Tatarca *çıray* [yüz ifadesi].
toç [odun parçası] ~ Türkçe *tutuşma.*

Mirşan,K. 1996; *Die Spuren des Prototürkischen in verschiedenen Sprachen;* MMB, Bodrum; s.5-6.

Fransanın Vichy Kenti yakınındaki Glozelde bulunmuş olan yazıtlarda da ON İL [On Halkı] deyimi geçiyor.

Mirşan,K. 1993; *Alfabetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları;* s.23-24.

Erzurumun Karayazı İlçesinin Salyamaç Köyü yakınındaki Cunnî Mağarası yazıtında da ON İSİLİS deyimini görüyoruz.

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.132.

Bu ON OY ve ON İL'ler Erken-Türklerin anayurdundan kalkarak İsviçre ve Frasa yolunu tutarlar ken, bunlardan bazıları, güneye inerek, Istanbulumuza gelmiş bulunuyorlar. Onların Erenköyde durdurdukları [inşa ettikleri] beyaz mermer sarayın kapısı üstündeki yazıtı, oğlum Server Mirşan 17.6.1968 günü bir apartıman temeli atıl-

Proto-Samî			UW-ON		Pr.-Bizans		İon		Pr.-Gr.	
ʾalf	a,ë	𐤀	𐊀	A,Ë	𐊠,ʾ	a,ë	A	a	–	–
bēt	b	𐤁	𐊁	B	𐊡,𐊢	b	B	b	F	b
gaml	g	𐤂	𐊂	G	Γ	g	Γ	g	Γ	g
delt	d	𐤃	𐊇	D	Δ	d	Δ	d	Δ	d
hē	h	𐤄	𐊄	Ç	Є	ç	E	e	E	ç
waw	w,o,u	𐤅	𐊅	U,Ü	Ш	w	–	–	Ϝ	ü
zaį	z	𐤆	𐊆	OZ	Θ,Φ	z	Z	dz	ξ	z
ḫēt	x	𐤇	–	–	–	–	H	e	Ħ	ł
ṭēt	t	𐤈	𐊈	AT	Ѧ,ѧ	t	Θ	th	A	t
yōd	y,i	𐤉	𐊉	OY	Ƴ,¥	y	I	i	V	y
kaf	x,k	𐤊	𐊊	K	K	k	K	k	K	k
lamd	l	𐤋	𐊋	UL	Λ	l	Λ	l	l,Λ	l
mēm	m	𐤌	𐊌	M	M,M	m	M	m	M	m
nūn	n	𐤍	𐊍	N	N,H	n	N	n	N,H	n
semk	s	𐤎	𐊎	S	I	s	Ξ	ks	I	s
ʿayn	o,u	𐤏	𐊏	O	O	o,u,ñ	O	o	O	ñ
pē	p,f	𐤐	𐊐	P	Π	p	Π	p	Γ	p
ṣādē	s	𐤑	𐊑	US	C,Ϛ	s	Ψ	ps	D	us
qōf	q	𐤒	𐊒	OQ	+,X	q	X	x	+	q
rōş	r	𐤓	𐊓	R	P,R	r	P	r	P	ſ
şin	s,ş	𐤔	𐊔	ËSİS	Ι′	sis	Σ	s	–	–
ṯaw	th,t	𐤕	𐊕	İT	T	t	T	t	T	ës

UW-ON alfabesinden doğan Proto-Sami, Proto-Bizans, İon, ve Proto-Grek alfabeleri.

mak istenir ken, temel çukurunda bulmuş bulunuyor :

"UW-ON ➳ *Mukaddes On :*
AT-ATA UÇ ➳ *At-Ata Lider*
ËTİLİS ËSİS. ➳ *ediliş hatırası..*"

Ayni yazı tipi ile yazılmış olan diğer bir yazıyı Trabzon Mağaralarından birinde de görmekteyiz :

"OY ËSİNİS : UW-ON ONULUS UQUS.
↳ *Feylosofu anma : mukaddes kozmosta kozmoslaşma..*"

Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TIGIN;* s. 104,116.

Side yazıtlarında da ayni bir tip alfabe kullanıldığını göz önünde bulundurur sak, UW-ON'ların Batı Anadoluda önemli bir rol oynadıkları anlaşılacaktır.

Mirşan,K. 1995; *Side Bitig-Taşları;* MMB, Bodrum.

Herodotus İonların alfabelerini Fenikelilerden aldıklarını ve biraz "değiştirerek" kullandıklarını söylüyor (Herodotus V/58). Bu iddia doğru olmalı, çünki İon (yani, Yunan) alfabesi ile Fenike alfabesi arasında büyük bir benzerlik bulunuyor. Ancak, Protogrek ve Protobizans alfabeleri Fenike alfabesinden çok farklı vede yukarıdaki cetvelimiz bize Proto-Sami (yani, Fenike) alfabesinin UW-ON alfabesinden alınmış olduğunu kanıtlıyor.

Bütün bunlar bize gösteriyor ki, Orta Asyada kurulmuş olan, Türklerin birinci devleti ON-UYUL halkı Anadolu ve Avrupayı da geniş çapta etkilemiş bulunmaktadır.

§ 20 İkinci Devlet, BİR-OY BİL

"BİR" sözü Erken-Türkler tarafından geliştirilen astrofizik biliminin ana kavramlarından biridir :

BİR (1) vakuum; (2) kâinatın görünen (ĒSÖÑÜK olarak, "parçacıklar" gibi) ve görünmüyen (ĒSÖÑÜK olarak, "kuvvetler" gibi) her şeyinin birbiri ile bağlantılı, münasebetli, birbirine tabi "bütün"ü ("bir"lik hali). Diğer taraftan, her şey vakuumdan doğduğu, ve basamak-basamak gelişerek günün birinde vakuum haline geleceği (yani, vakuum her şeyi içeren ve her şeyi meydana getiren şey olduğu) için, zaten BİR ayni zamanda ALQU [univerzum] demektir, ve ALQU da bir.

ALTI YARIQ TİGİN söyle diyor :

"UB-UÇURQA YARLIĞ, BİR ÖGEKE BİR YARIQ BARDI."

↪ " Pre-uçurulmuya vahiy olarak, BİR İyesine BİR nuru vardı."

Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN*, s.113.

Burda, BİR İyesinin (yani, BİR'e Kralın) ilk defa olmak üzere Tanrıya üçurulan kişi olduğu söyleniyor. Yani, karşımızda en eski Türk devleti sözkonusudur.

Büyük Türük tarihçisi ÖÑRE BIÑA BAŞI "BİR" sözünün añlamını "BİRİKİ AT" [Birleşik Nam] şeklinde açıklıyarak şöyle diyor :

"İki ay haber bekledim, fakat gelmedi. Sekizinci ay (yani,yılın sekizinci ayında) 'BİR OY'a ordu sevkedin !' dedim. Bunun üzerine, Dinasti namına hareket etmiye yetkili er geldi, 'mesajı geliyor', dedi; Mesajcı Başı izahatı ile geldi."

Mirşan, K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s. 73.

Yoluğ Tigin ise, "BİRİKİ AT" yerine, "BİRİKİ BUDUN" [Birleşik Kavim] diyor :

"İnim Ökül Tigin hakkındaki bu kararı, iki UŞUD ve inim Ökül Tigin ile beraber verdik. 'Babamız ve amcamızın kazanmış olduğu kavmin adı ve gücü yok olmasın', diyerek; Türk Kavmi için gece uyumadım, gündüz oturmadım, Okül Tigin ve iki UŞUD ile beraber, her şey kaybedilmek üzere iken kazandım. Anca kazanarak, BİRİKİ BUDUN'un [Birleşik Kavmin] dağilmasını önledim."

Mirşan, K.1991; *Bolbollar*; s.34.

Burda denmek istenen şey şöyle : Ēçim Qağan d.ö.525 yılında öldükten sonra, Türk Töresine göre, Türük Bil tahtına Qañım Qağan oturacaktır. Ancak, Ēçim Qağan zamanında İKİTİ ĒTİGMİŞ BİL'lerden BU TÜRÜK BİL tahtında bulunan Ökül Tigin'i ÖK İRİ-GÜN UŞ-OQ UŞIN halkı QAĞAN'lık tahtında görmek isterler. Bu halk (Qarluqlar) esas itibarıy la BİR-OY BİL devleti sınırları içindedir ve, eğer onların bu isdtekleri kabul olunmaz sa, BİR-OY BİL halkının dağılması (aslında, Qarluqların Doğu Anadoluya göç ederek orda yerleşmeleri) sözkonusudur. İşte, Yoluğ Tigin, bu şartlar altında Qañım Qağanın tahttan feraget ederek inisi Ökül Tiginin QAĞAN olması ile, böyle bir dağılmanın önlenebilmiş olduğunu açıklıyor.

Dareios I d.ö.513'de Romanyanın yerli halkı olan Getai'ler ile savaşır ve onları imha eder. ALTI YARIQ TİGİN bu ĒT'ÜZ'ü şöyle açıklıyor :

"ÖK-ÜRE BİR UR-OÑU, ÖC-OÑUN QA QILIÇ İS BAR, OD QA YARLIĞ BOLTI."

↪ *"Ök-Ür (yani, Getailer) için verilen "BİR-hükmü", (Tanrıya) mal olmuya kılıç ruhu ile varan, zafere vahiy oldu."*

Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN*; s.117.

Yani, BİR-kararı ile savaşa giren Ök-Ürler, Tanrılarına varma zaferine kavuşmuş bulunuyorlar.

Bu metin bize Romanyanın BİR-OY BİL toprakları içinde bulunduğunu kanıtlıyor.

D.ö. 20.5.516'daki Çanakkale Zaferinden sonra, Qırqız Hanı Öñre Bıña Başıya Doğu Anadoludaki Qarluqların (Dareios I tarafından, K.M.) imha edildikleri haberini veriyor.

Bunun üzerine, Çanakkale işgalini kaldıran ÖÑRE BIÑA BAŞI, Sibiryaya giderek, İkim ve İrtiş Irmağı Oqlarını askere almak ister. Ancak, bu Oqlar—daha sonraları AT-OY BİL adını alacak olan— BİR-OY BİL Majestelerine tabi olduklarını söylerler :

"]İKİM OQ-URIĞU UR]DI, İRTİS Ö[GÜZİG] URQUR, UB-UŞI AT-UŞI ANTA İRTİM UŞULTIN."

↳ *"İkim Irmağı Oqlarını egemenliğinde bulunduran ve İrtiş Irmağına da hakim olan, Ub-Uşı At-Uşı oraların hakimi idi."*

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.78-79.

Buna göre, BİR-OY BİL sınırı doğuda Altaylara kadar uzanmaktadır.Diğer bir haber de şöyle :

"Orda hüküm süren APAĞUT [Tanrı Vekili] BİR-OĞUŞ hükümdarının bize değmeyi tasarladığına dair haber aldım."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.49.

Türük generallerinden BİLGE ATUÑ UQUQ da BİR-OY BİL/AT-OY BİL hakkında bilgi veriyor :

"ÖKÜGİMİN YOLI BİR ËRMİS,TOMIS TİYİN İSİDİP, "BU YOLIN YORISAR, YARAMAÇI",TİDİM. [US] YİRÇİ TİLEDİM, ÜÇÜL ÖGİZ İRİ BOLTIM. ÖZİM-OZ YİRİM ONI Bİ[LTİRİNTE İT-ÖG] İRİM US BİR-AT URUQI ËRMİS ONIN BARMIS. AÑAR YATUP, BİR-ATLUĞ BARMIS TİYİN, OL YOLUN [AT-İL] YORISAR, ONÇ TİDİM, SAQINTIM. QAĞANIMA ÖTİNTİM, SÜ YORITDIM.

AT-[İL] AT TİDİM. AQ İT İRİM İL KİÇE OĞRAQLATTIM. AT ÖZE [ÖTÜZİ]RE AQ-URUĞ [SÖKDİM]. YOQADU AT-İLTE YADAĞIN KİSİ [OĞ-İT] AT-UTUNU OĞ-AT URTIM. ÖÑREKİ İR OYUĞUR UÇ [TËGİRİP] I-BARAQIN USUDIMIZ. UYUBALU İNTİMİZ . ON TÜNKE UYUNTIQI AT-OĞ ËBİRÜ BARDIMIZ."

↳ *"Ökügimin [Yış !] yolu birtek imiş,—"donmuş" diyerek işidip, "bu yoldan yürür sek, yaramıyacaktır", dedim.*

Usta rehber diledim. Üçül Ögüz kişisi buldum. Kendi kolonistlerimizin bulunduğu yerdeki ON'lar biltirinde, İT-ÖG kişileri grubundan, BİR-Namlılar hakimiyetinde ON'lar imiş meğer bunlar. Onlarda yatarak, BİR-Namlıların bulunduğu yoldan AT-İL'e gidilir ise, "dur bakalım", diyerek, tedbirli oldum. Hakanıma rica ettim ve ordu sevkettim.

AT-[İL] AT'a değdim. AQ İT İRİM İL'i [Aq İdili] geçer ken mola verdim. At üstünde geçmek suretiy le akıntıyı sökdüm. Yukarı AT-İL'de "Yaya Kişiler" OĞ'una karşı nam kazanarak, bu OĞ-AT'lara hakim oldum. Sonra, onların Öncü Askerî Liderlerine değerek, akın hücumu ile, hakimiyet tesis ettik. Bundan sonra, uyumak üzere (attan) indik. Bu şekilde on tün uyuduktan sonra, AT-OĞ ËBİRÜ [Başkentlerine] vardık."

Bundan önceki paragrafta gördüğümüz gibi vede yazıtlardan edindiğimiz diğer bilgilere göre, ON-UYUL halkı İdil-Orala, Erzuruma, Istanbula, Trabzona, Sideye, Avusturyaya, İsviçre,Fransa ve Portekize göç ederek yerleşmiş bulunuyorlar. Bu hal ise, bu geniş alanlara dağılmış olan Erken-Türkleri bir bayrak altında toplama fikrini doğurmuş olmalı. Türük felsefesine göre, bunun şöyle bir gerekçesi de var : mademki ALQU "BİR" halindedir, bu BİR'i yeryüzünde temsil eden, Erken-Türklerin de "BİR" halinde yaşamaları gerekir.

Bütün bunlar bize bütün Avrupa ve Anadolunun, doğuda Altaylara kadar, BİR-OY BİL ["BİR" İnancı Regnumu] sınırı içinde kaldığını gösterir. Bu büyük alanın anavatanı ise İdil-Oraldır.

§ 21.Üçüncü Devlet, AT-OY BİL

BİR-OY BİL'in milletlerarası bir kimlik göstermesinden doğan zorluklar karşısında, Erken-Türkler, AT-OY BİL ["AT" İnancı Regnumu], vede AT-UQUŞ BİL, vede AT-OY ÖGE, vede AT İL adları verilen, bir millî devlet kurmuş bulunuyorlar. Bu devletin kuruluşunda—kara buzlarının d.ö.10.000 yıllarında erimiye başlamasından sonra, yavaş-yavaş Karadeniz ile bağlantılı hale gelen—Hazar Denizi sahillerinde yeralan işlek limanların, suların çekilmesinden sonra, funksionlarını yitirmiş olmalarının da bir rolü

olmuş olabilir.

Bïlge Atuñ Uquq, § 20'de verdiğimiz yazısında, ON'ları "İT-ÖG Kişileri" diye vasıflandırıyor. Sibirdeki bu halkın BİR-AT idaresinde bulunduğunu söylüyor. Ancak, bu mıntıkada AT-İL'e gider ken, ordu koruması altında gitme zarureti duyuyor. Nitekim, Yukarı AT-İL'de Aq İdil Irmağını geçer ken "YADAĞIN KİSİ"ler le çatışma zorunda kalmaktadır.

Öñre Bıña Başı bu konuda şöyle diyor :

"Savaşlarda nam kazanmış olan ON-ĒRİ ATIM [ON askerleri (şehit namzetleri)] AT-OY BİL hakimiyetine tabi oldukları için; yani, BİRİKİ AT'a tabi oldukları için ..."

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.73.

Buna göre, AT-OY BİL'e "BİRİKİ AT" (yani, BİR-OY BİL) de denebilmekte ve ON Halkı da henüz adını duyurmuya devam etmektedir. Yani, Türükler devletlerinin "*devamlı*" olduğu inancındadırlar. Birinci devletlerinin kurucusu olan ON'lar kadar, ikinci devletlerinin kurucusu BİR-OY'lar ve üçüncü devletlerinin kurucusu AT-OY'lar ayni bir devletin halkı, ayni bir halktırlar. Nitekim, Öñre Bıña Başı d.ö.517 yılında (yani, TÜRÜK BİL çağında) İTİZ Başında bulunur ken, d.ö.1517'de (yani, bin yıl önce) AT-OY BİL'i kurmuş olan QAĞAN ve QATUN QAĞAN'larının abidelerini diktiriyor ve bu abidelere—d.ö.522-519 yıllarında kaleme almış olduğu—yazılarını yazdırıyor :

"Yaradılışta meydana gelmiş halkı kalkındırmış olan BİLGE QAĞAN'ın ve İL BİLGE QATUN QAĞAN olan Hanedan Kadınının, hanedana (milleti tarafından) atanmalarından sonra geçen, güzergâhları (yani. d.ö.1517 yılı sonrası) ucunda (yani, d.ö.517 yılında), İTİZ Başında abidelerini yaptırdım.

Orda—yazı yazdırmış olduğum BARŞ (d.ö.522) ve YILAN (d.ö.519) olmak üzere—iki yıl yayladım. Ondan sonra, ULU YIL'a (d.ö.1517) geçer ken, şehit düşmüş UŞINTA-UŞ ÖÑİN BUDUN'un IDUQ BAŞ gelişiminde yayladım. Abidelerine burda yazı yazdırdım. Allahı burda haberdar ettim, bin yıllık geçmiş günlere ait tarihimi burda memorandum-yazısı taşına yazdırdım, ve , bu şekilde, genel tekvinimizi taziz etmiş oldum (d.ö.517 QOÑ YIL)."

Mirşan,K. 1985, *Anadolu Prototürkleri;* s.50-52.

Öñre Bıña Başı, Türük Anayasasının Türükleri hem doğu, hem de *"sonradan akıllanan"* halklara karşı başarılı kıldığını söylüyerek, şöyle devam ediyor :

"Kadir Gök Tanrısının verdiği karar gereğince, onun hükmü altındaki kinetik yeri eğitmemiz için, anayasamız tezmiş bulunuyor ve, buna göre,—önce doğu kavimleri, sonra OY-TOĞŞIQDIQI BUDUN [sonradan akıllanan kavimler] olmak üzere—dört bucaktaki kavimlerden ibaret düşmanlarımız bölünerek bize tabi hale gelmiş bulunuyorlar."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.52-53.

Yazarımız devam ederek, AT-OY BİL'in batı (yani, Avrupa) hakimiyetini elinde bulundurduğunu ve, (1) ON-OĞ Kavmi Hakanlığı, (2) bu kavmin Güney Liderliği ve (3) ALTUN YIŞ

Altın Ordu çağına (14.y.y.) ait bir savaşçı giyimi M.V.Gorelik rekonstruksionu.
Tatar Kültür Fonu TURAN'ın kurucusu ve başkanı Sayın Sofia Xabibrahman Hanımın özel izni ile.
Zovyalova,M. 1996; *TATAR COSTUME from the Collection of the Tatarstan Republic's State Museum;* Kazan;s. 28.

liderliğinden ÖKÜGİMİN Halkına kadar varan liderlik olmak üzere, üç kısımdan oluştuğunu söylemektedir :

"İKİN ARA'daki koruyucumun (QAÑM KÜL BİLGE QAĞAN'ın,—K.M.) egemenliğinin tabi olduğu URQUN'un, AT-OĞILA'ya tabi olmak üzere, batı egemenliğinin işbu yer-suyunda konup göçmekte olduğum bölge—şimdi yaylamakta olduğum yere geçen güzergâh liderliğindeki İTİZ Başından başlıyarak egemen olan ve QUNÇUY bakımından hürmet ettiğimiz—(1) halk koruyucusu *geçerli konstitusionun* ON-OĞ'u şeklinde bilinerek sevilen kavminin hakanlığı ve (2) onun güneydeki liderliği ile, (3) ALTUN YIS güzergâhı liderliğinin ÖKÜGİMİN Halkına varan liderliği konsantrasionundan oluşmaktadır."

Mirşan,K. 1985;*Anadolu Prototürkleri;* s.53-54.

Geniş alanlara yayılmış halde olan ON-OĞ'lar Avrasyanın 60 halkının egemeni idiler. Anavatanlarında 5 devlet, anavatana katılmış olan 5 devlet olmak üzere, 10 devletli ON UYUĞUR kurmuşlardı ve dış ülkelerdeki 17 millet bu devletin uydusu halinde idiler :

"TEÑRİDE BOLMIS halkı kalkındırmış olan BİLGE QAN'ımın özerk kavmi 60 İL-BUYURUQ'unun BAŞI olan INANÇU BUĞA TURQAN; ULUĞ BUYURUQ olarak tanınmış Anavatan Regnumu generalleri kanonundan 5 YÜZ BAŞI; gerçekleşmiş kanondan ÖZ-INANÇU 5 YÜZBAŞI; ULUĞ ÖZ-INANÇU UR-OÑU YÜZBAŞI ve ULUĞ UR-OÑU ETÜLİS BEGLER; OĞLI BIÑ BAŞI edildikten sonra, gerçekleşmiş savunma ile ünsalan beyler; OĞLI BIÑ BAŞI olarak tanınmış olan gerçekleşmiş savunma ünlüleri meyanında—registre edilmek istiyen (yani, gönüllü) askerlerden başlamak üzere—registrasiona uyanların AT-OY'a tabi bölgelerinin asker başları ve AT-OY'un buraya ULUĞ rütbe ile atadığı BUQ-OĞ—ve onun kavmi olan OQ-OĞIS AT-UÇUQ—kavimlerinden ibarettir."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.54-55.

OQ'lar, OĞUZ'lar, TATAR'lar ve QARLUQ'lar hakkında Öñre Bıña Başı şöyle diyor :

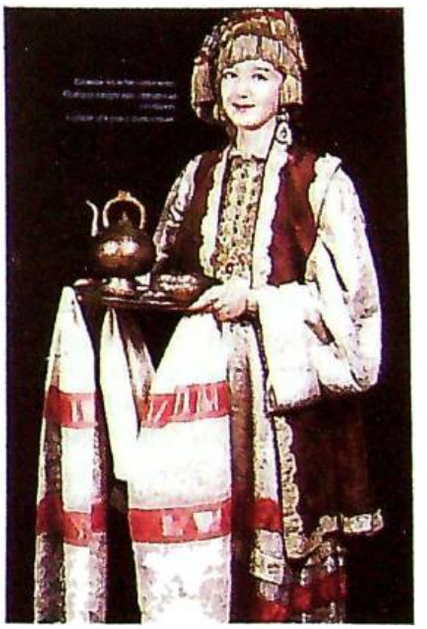
"1.TEÑRİM QANIM—demire bile etkili olacak derecede enerjisini vererek—UYUĞUR ünü-ile-ünlü kavmin egemenliğine tabi olmak; yani, QUNÇU bakımından posessiv regnuma tabi olmak üzere, OQ'ları egemenliğine aldı.

2.Bu şekilde, Oğuzlara tabi bölgeye impuls vererek, kavmi kazandırdı.

3.Bundan sonra, "TEÑRİ QANIM" adına hareket eden AT-UQUZ TATAR'ı 17 OZ BUYURUQ'unun egemeni olarak görmekteyiz.

4.TEÑRİ QANIM'ın kavmi İT-ÖG impulsunu gerçekleştirince, Hanıma tabi yönetimlerden OQ-OĞUS AT-UÇUQ beyliğinin asker mensupları ile beraber, BUĞA TURQAN—"ÜÇ YÜZ" ünü-ile-ünlü—OQ-AT'ları egemenliğine aldı.

5.TEÑRİM QANIM'ın dominionu olan regnumun—adına hüküm sürdüğü ULUĞ BİL'i "UY-BUĞU'landırma" adı ile anı-

Şehirli Tatar kadını giyimi (19. yy başı)
Tatar Kültür Fonu Turanın Kurucusu ve başkanı Sayın Sofia Xabibrahman Hanımın Özel izni ile.
Zovyakova,M.1996; *TATAR COSTUME from the collection of the Tatarstan Republic's State Museum* .Kazan s.71.

lan—yer-sorumlusu İL-BUYURUQ'unun—OZ-UŞ Tanrısının AT-OY generalleri kavminin AT-OÑIRADA buyuruk bulundukları AQ-AQIN OQ'ları camiasından akıncılar olan—ÜÇ QARLUQ gibi kavimleri UY-BUĞU kavimleridir.

6.TEÑRİM QANIM'ın dominyonu olan regnumun—adına geçerli olduğu ULUĞ BİL'in UÇUD QUTLU'su olan—yer-sorumlusu OD-URIĞIN BUYURUQ'unun—UÇUB-UŞ generalleri kavminin AT-UQUZ BUYURUQ'unun OQ-AQIN OQ camiasından—BUUŞIM-UŞ AT-UQUZ TATAR gibi kavimleri UÇUD kavimleridir."

AT-ULUQ UTUŞ'umuzu aydınlatan en büyük bilim kişisi Öñre Bıña Başıdır. O Türük valilerinin yönetiminde bulunan kavimlerin varlıklarının gerekçesini añlatabilmek üzere, türlü yörelerde oturanlardan elde ettiği bilgilerin bir-birleri ile bağlantılı şekillerini araştırmış ve Türüklerin kendisinden önceki 1000 yıllık geçmişini bu yol la gerekçelendirmiş bulunuyor. Bu ise, onun yazdığı BOLBOL'un bilim usullerine göre yazıldığını kanıtlıyor :

"Telif ettiğim bu yazımı, Regnuma karşı sorumlu vali generallerin bunca kavimlerinin *denominasionunu* ifade etmek üzere, ulaşımlı olarak var bulunan "OQ" bilincini gözönünde bulundurarak elde ettim ve sorumlu Regnum generalleri ile savaş sorumlusu olan vali generallerin şu iki yorumu ortaya çıkmış bulundu :

(1) BUYURUQ olarak enerjik Regnuma vali olarak sorumlu OYIĞMA;

(2) Barbarlara hakim olma yolu ile yönetilen regnum generallerinin teşkilât tarzları."

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.55-59.

Generallerin bu şekilde sınıflandırılması AT-OY BİL sınırlarının büyüklüğüne de işaret ediydor. Nitekim, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın YUĞ'una katılanları sayarken, YOLUĞ TİGİN, ölen hakanı adına konuşarak, şöyle diyor :

"Halkı beni sayan AT-OY generalleri prezidentlerinden 500 müdafi geldi."

Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.60.

Bir memlekette 500 müstahkem mevkinin bulunabilmesi için, AT-OY BİL'in, en azından, eski Sovyetler Birliği büyüklüğünde olmuş olması gerekir.

Öñre Bıña Başının "1000 yıllık geçmiş" şeklindeki AÑ-TUYUS belirlemesinin harfi-harfine doğru olduğu ALP-ĒRİN BOLBOLU ile de ispat edilmiş bulunmaktadır.Bu yıldan başlıyan ve "TEÑRİ ÖD" denilen Türük takvimine göre 1982 yılında devletimizin 3500'inci yılını kutlamış olmalı idik ve, hiç değil se, 2002 yılında onun kuruluşunun 3520'inci yılını kutlamalıyız.

Mirşan,K.1999; *Türk Takvimi;* s.37-38.

AT-OY BİL'in d.ö. 1517'de kurulmuş olduğunu teyit eden ikinci bir kaynak da İTİZ alanında bronz çağına ait kazılardır. Bunlar d.ö.2000-1000 yıllarını gösteriyor. Bu alandaki *Ananīn Kültürü* ise 700-300 yıllarına aittir ve Öñre Bıña Başının yaşadığı çağı içine alıyor.

Bugünkü Tatarstandaki Ananīn Kültürüne (erken demir çağı, d.ö.700-300) ait bir mezar :
1.Ananīn tipi (Gerasimova göre);
2.bronz balta-kelt;
3.mızrak ucu;
4.kemik kazma;
5.kil kap.

Bu kültüre ait 20'den fazla köy ve 10 mezarlık bulunmuş bulunuyor. Mezarlarda bulunmuş cesetlerin antropolojik özelliklerine göre, Ananīn Kültürü halkının Türk ırkına ait olacağı añlaşılmaktadır. Nitekim, Ananīn Kültürünün İskit dünyası, Sibir ve Küzey Kafkasya ile bağlantısı da izlenebilmektedir.

Qama Irmağının Atabey, Balım v.b.g. stasionlarında da Bronz Çağına (d.ö.2-1000) ait anıtlar bulunmuştur.

Qama Irmağının Bronz Çağı ile akraba diğer bir kültürü de, Çuvaşstandaki Abaş Köyü yakınındaki QURĞAN'lara bağlanan Abaş Kültürüdür (d.ö.2-1000). Bu kültürün Aq İdildeki Balambaş Köyü ile, Magnetogorsk yakınında da yerleşik olduğu görülmektedir.

Sahife 13'de de d.ö.4-d.s.3. yy'lara ait Erken-Türkçe yazıtlar görmekteyiz.

Büyük Sovvet Ansiklopedisinin *Ananīn Kültürü, Abaşev Kültürü ve Tatarstan Avtonomialı Sovet Sosialistik Respublikası, tarih hülâsası* bahislerine bakınız.

§ 22 Dördüncü Devlet, Türük Bïl

Altı Yarıq Tïgin, "İt-Ög" [İmpuls Bilinci] deyimini kullanarak, dinî bir kavram ortaya atıyor ve bu kavramı kendileri için erdem yapan Ot-Oz'lara günün birinde bir peygamber gelerek, halkını zaferlerden zaferlere götürdüğünü söylüyor (s.12'ye bkz).

Bïlge Atuñ Uquq Sibirdeki Üçül Ögüzde *"İT-ÖG Kişileri grubu"* bulunduğunu; yani, İT-ÖG'lerin ON'lar arasında bir *"grup"* oluşturduğunu söylüyor (s.35'e bkz). Bu grup bir din grubu olmalı.

Öñre Bıña Başı ise, İT-ÖG impulsunun Teñrïm Qanım Kavmi tarafından gerçekleştirilmiş ve, bunun üzerine, Buğa Turqan'ın Üç-Yüz Qarluqlarını egemenliğine almış (alabilmiş!) olduğunu söylüyor (s.37'ye bkz) ve "Tatarlara tabi" olduğunu ifade ettiği bu OQ-AT'ları (s.13'e bkz) "Üç-At Oğılïğ Türük Budun" [Üç-Nam *Descendant'lı* Türük Kavmi] şeklinde de adlandırıyor.

Mirşan,K. 1935; *Anadolu Prototürkleri;* s.57 ve 62.

Buna göre, "İT-ÖG" kavramının ortaya çıkması ile,Üç-Yüz At-Uruğ Oq-At'lar "Üç-At Oğılïğ Türük Budun" şeklinde adlandırılmıya başlanmış bulunuyor.

Bütün bunlar bize "İT-ÖG"ün Türüklerin dini olduğunu gösterir. Nitekim, Öñre Bıña Başı bu dine "İT-İSİZ" [impuls dini] de diyor :

"İt-İsiz Ub-Uşı Uçı Atımın yayladım [İT-İSİZ'lerin Ub-Uşı Uçı At'ında yayladım.]" diyor ve

Mirşan,K. 1995; *Anadolu Prototürkleri;* s.79.

şunları söylüyor :

"Tarihimizi başlatan hakan olan Buumin Qağan Üç-Oq Oğın hakimi olarak tahta oturmuş ve hakimiyeti 200 yıl devam etmiş.

Kavmin teşkilâtlanmasını ve Tanrımızın bahşettiği özerkliğe iye olmalarını *çın* [hakikî] hale getirmek üzere, OQ-UDURUQIŞIR'a kadar erişmiş olan missioner OĞUZ ise, sözkonusu İÇÜÜM APAM [Allah] inancı ile 80 yıl hüküm sürmüş."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.59-60.

Burda sözkonusu edilen "ÜÇ-OQ OĞIN"a Yoluğ Tïgin "ÜÇ-OQ URIQ" [Üç-Oq Irkı] diyor :

"Üç-Oq ırkından Ot-Oz Tatar, Qıtañ, Tatabı."

Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.15.

Bütün bunlara göre, konumuz yeni bir dinden kaynaklanmaktadır ve Buumın Qağan bu yüzden At-Oy Bïlden ayrı olarak yeni bir devlet kurmuştur : Türük Bïl.Çünki At-Oy Bïl Avrupa Oqlarına yönelik bir devlettir ve, bundan dolayı, Buumın Qağan doğuya yönelmiş, Seleñeyi Türgislerden alarak halkını yeni dinine soktuktan sonra, Taluy [Kore Denizi] ve Uyuşul Ögüze [*Huangho*] sefer ederek, oraların Çinli [Tabığaç] olmayan halkına hükümdarlık etmiş ve, bu arada, missioner Oğuz da burdaki halklara it-ïsizi telkin etmiştir : Altı Yarıq Tïgin bu neden le Buumın Qağana "At-Odun Uçı Ögisi" [Zaferler Lideri Peygamberi] diyor (s.12'ye bkz).

Çur Tïginin aşağıdaki BOLBOL'u bize Türük Bïlin kuruluş sebebini diğer bir yönden açıklıyor :

"Öküli Çur, yedi yaşında iken (d.ö.531), Oz-Oğıl'ların [Kolonistler Ahfadının; yani, İskitlerin] At-Uquz Bïlindeki Qırqızlar yönetimindeki otlakta, İtizde savaştı."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.95.

Buna göre, At-Uquş Bïl de denilen, At-Oy Bïl (Sibirden gelen] kolonistler le dolmuş durumdadır ve Buumın Qağan, İt-Ög Dininden olmuyan bu kolonistlerin Avrupaya doğru yönelmiş bir halk olmalarına karşılık, doğuya yönelmeyi yeğlemiş bulunuyor.

Öñre Bıña Başı bu ET'ÜZ'ü şöyle añlatıyor :

"Yaradılışta meydana gelmiş halkı kalkındırmış Bïlge Qağan... Kendisinin, ordaki, İT-ÖG'ü eriştirmiş olduğu yerdeki halkını idare ettiği suyu Seleñe imiş. Buraları onun halkının [yaşadığı yerler] imiş, [bundan ötürü buraya] varmış. Şöyle ki, kendi suyunun

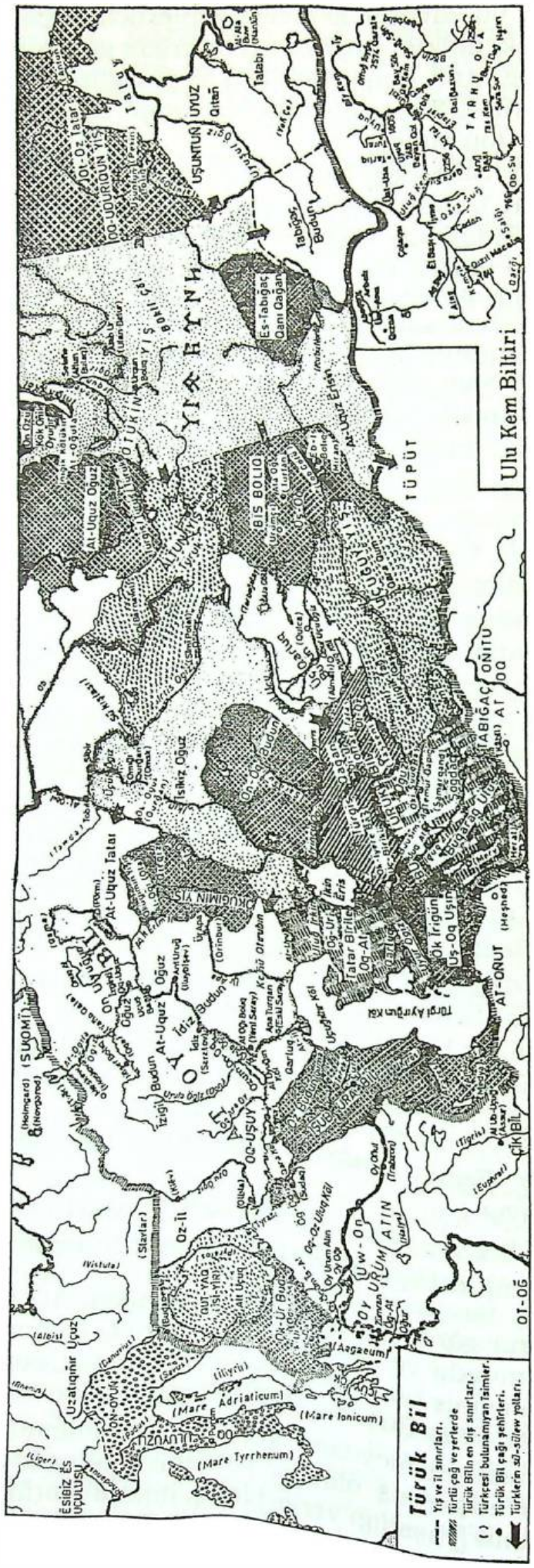
TÜRÜK BİL KOŞMA DEVLETLERİ

I.ÖTÜKÜN YIŞ KOŞMA DEVLETLERİ

Oq-Udurıqın Yış [Ot-Oz Tatar]
Uşuntıñ Uyuz [Qıtañ,Tatabı]
Ēs-Tabığaç Qanı Qağan [Vassal Orta Çin Hanının Tabi Olduğu Qağan]
At-Uquz Ērisiñ [Tibet kapısı]
Yïr Buyurqu Yïr [Küzey Kabileleri]
Ötükin Yış [Geçerli Konstitusion]
At-Uquz Oğuz
Altun Üyüş [Altay Konstitusionu]
Bïs Bolıq [Beş Kent Birliği]
Üç Qarluq [İli Nehri havzası]
Uçuğuy Yış [İçki Türkistan]
Türgis Qağan [Aral-Balkaş arası]
Buqaraq Ulus [Buhara Populasionu]
Ök-İrigün Uş-Oq Uşun [Massaget Krallığı]

II.AT-OY BİL KOŞMA DEVLETLERİ

Tatar Bïrile Oq-At [Hazar Denizi Doğusu]
On-Oq Budun [Aral Denizinin Küzey-Doğusu]
İsikiz Oğuz [Sibirdeki Üçül Ögüz]
Öküğimin Yış [Oral Dağları]
At-Oy Bïl [ana devlet]
At-Omuğ Iduq Baş [Astarhan Krallığı]
Işub-Ura Bïl [Kafkaslar ve Doğu Anadolu]
Ög-Ödüs [Kırım Devleti]
İsi Yïr [Romanya]
Ök-Ür Bud [Bulgarstan]

bulunduğu yerdeki kavmi olan AT-UQUZ OĞUZ'ların oluşturduğu ON-UYUĞUR üzerinde 100 yıl hüküm sürdükten sonra, Seleñeye askerî strateji ile varmış bulunuyor. Orda Urqun Irmağında [oturur ken],Türüklüğe ait olarak 50 yıl oturmuş Türük İline, 26 yaşıma, "IDUQ OĞIL" ["ayrı konfigurasion" añlamında] adını verdi."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.66-67.

Yoluğ Tïgin bu konuyu Qañım İl-Ētiriş Qağanın UY-BUĞU UŞUD tayin etmiş olduğu şeklinde ifade ediyor.

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.25.

Ōñre Bıña Başı "26 yaşıma" [d.ö.539 TAQIĞU YIL] demek le, konusunun 50 yıl Çin idaresinde kalmış Türükler olduğunu belirtmek istiyor, çünki onun Buumın Qağanın 26 yaşında neler yaptığını bilmesi olanaksızdır.

Türük Sarayının *bolbol* yazarı Yoluğ Tïgin ise bu konuda şöyle diyor :

"Spesifik Gök yaradılışı ağırlığında kinetik Yer kılınınca, ikisi arasında Kişi-Oğlu kılınmış. Kişi-Oğlu üzerinde İÇÜÜM-APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ hakan oturmuş. Oturunca, Türük Kavminin Anayasasını yasayı-vermiş, yürütü-vermiş.

Dört bucak, evet, düşmanı imiş. Ordu sürerek, dört bucaktaki kavimleri, evet, almış; evet, "biz" kılmış. Başları yükündürmüş, dizleri sökürmüş :

(1) ileri yönde OQ-UDURUQUN YIŞ'a kadar,

(2) geri yönde Demir Kapıya kadar kondurmuş.

—Bu ikisi arasında, *Oq* asıllı imanlı Türük, (Qağanı tarafından) eğitilerek, anca oturmakta imiş.

Halklar-refahına hakan olarak,—alp hakan imiş : buyurukları, buna göre, halk refahı için imiş erinç; "alp" imiş erinç. Beyleri de, kavmi de asil imiş;—onun için halkını anca yönetmiş erinç; halkını yöneterek kanun yürütmüş;—kendisi bu şekilde gerekli olmuş.

Matemci-ağıtçı olarak,önce, gün-doğsukdaki Gobi Çölü Halkı; Çin, Tibet, Avar, Roma, Kırğız; Üç-Oq ırkından Ot-Oz Tatar, Qıtañ, Tatabı; bunca kavimler gelerek ağıt tutmuş, ağlamış : bu derece mutlu hakan imiş.

Ondan sonra, inisi hakan olmuş erinç, oğlu da hakan olmuş erinç. Ondan sonra, inisi abisine benziyen yapıda olmadığından erinç, oğlu babasına benziyen yapıda olmadığından erinç, bilgisiz hakan (tahta) oturmuş erinç, işe yaramaz hakan oturmuş erinç. Buyurukları, buna göre, bilgisiz imiş erinç, işe yaramaz imiş erinç. Kavminin beyleri asil olmadıkları için, Çin Kavmi—ettiği açıkça görüldüğü üzere—birbirlerinden ayırmak amacı ile, abili-inili ikiksürttüğü için, beyli-kavimli olarak yanılttığı için, Türük Kavmi illedik-ilini ıçğını-vermiş, hakanladık-hakanını yitiri-vermiş. Çin Kavmine : bey olmuya hak kazanmış erkek oğulların hizmet ettiler ve nişanlı kız oğullarını kedere boğdular. Türk beyleri "Türük" adından sa (adı yerine) Çindeki beylerin Çin adlarını tutmak suretiy le, Çin Hakanına tabi olmuş, 50 yıl güç ve imanlarını boşu-boşuna harcamışlar."

Mirşan,K. *Bolbollar;* s. 14,15,20,21.

Burda sözü edilen "50 yıl"ın detayını Bïlge Atuñ Uquq şöyle añlatıyor :

"BÏLGE ATUÑ UQUQ BUN ÖZÜM,TABIĞAÇ İLİÑE QILINTIM; TÜRÜK BUDUN TABIĞAÇQA KÖRÜR ĒRTİ. TÜRÜK BUDUN, QANIN BOLMAYIN, TABIĞAÇDA ADRILTI; QANIN QODUP TABIĞAÇQA YANA İÇİKTİ; —TEÑRİ ANÇA TÏMİS İRİNÇ, QAN BÏRTİM."

↳ *"Bïlge Atuñ Uququm ben kendim, Tabığaç İline (İl-Ētiriş Qağan tarafından,—K.M.) tayin olundum, çünki (ordaki) Türük Kavmi Tabığaça tabi idi.*

Hanı olmuyan Türük kavmi Tabığaçtan ayrıldı, hanı oldu. Hanını bırakarak Tabığaça yine tabi oldu,—Tanrı anca nasip etmiş ïrinç, "sana han verdim", diyerek."

Buna göre konu Tabığaç tarafından 50 yıl idare edilen "Tabığaç civarındaki" Türüklerdir, çünki Türük Bïlin Tabığaç tarafından işgal edildiği söylenmiyor. Bïlge Atuñ Uquq, İl-Ētiriş Qağan tarafından, bu Türüklerin kendi hanları olmasını temin etmesi için Tabığaç idaresindeki bölgeye tayin olunmuştur

Urqun Ögüz kenarındaki Hoytı-Tamır kayalarında Türük Bïlin kuruluşu konusunda şu kayıt düşülmüş bulunuyor :

"Burdaki halk yüzlerinin alpı olan Türgis Halkı egemenliğini, yaradılışta meydana gelmiş kişilerden oluşmuş olan, az bir ordu ile bozguna uğratmış olduğumuz, "*Üçler Savaşı*" kutlu olsun."
Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN;* s.42.

Burda geçen "Üçler Savaşı" Öñre Bıña Başının sözkonusu ettiği "ÜÇ OQ OĞIN OLURMIS" [Üç Oq Kişileri tahtına oturmuş] (s.39'a bkz) ET'ÜZ'üne yapılan bir telmih olmalı. Yani, bu OQ'lardan biri de Türgislerdir. Nitekim, Hoytı Tamır kayalarında şu kayıt bulunuyor :

"Allaha inanan populasionun mukaddesatı etrafında toplanılan yılın [UYULUP], yedinci ayında; kolonistler (yani, İskitler) arasında nam kazanan halkın ["Türüklerin" demektir] majestesine tabi halk olarak nam salanlarız ve, Türgis Ordusu Krallığını ortadan kaldırarak, onları saltanatın kendi liderliğine kattığı askerleriz."
Mirşan,K. 1983; Türk Kültürü Dergisi, No.241, s.313.

Burda geçen ,"TAYDU YILI" añlamında kullanılan, UYULUP [toplanıp] deyimi, YILAN YIL'ının [konsensus yılının] önceleri kullanılan şekillerinden biri olmalı ve, böyle ise, yazıtımız bize şu tarihi verir : d.ö. 1.7.879 YILAN YIL.

Añlattıklarımıza göre, bu tarih Türük Bïlin kuruluş yılı olacaktır. Diğer taraftan, Türük hakanları, geleneklere göre, 10 yaşında evlenmiş ve ancak evlendikten sonta tahta oturmuş bulunuyorlar. Bu kaideye göre, BUUMIN QAĞAN'ın doğum yılı d.ö.889 QOÑ YIL olacaktır.

BUUMIN QAĞAN'ın ÜÇ-OQ OĞ hakimi olarak tahta oturmasını (s.39'a bkz) temin eden "Üçler Savaşı" başlıca şu alanları kapsamış bulunuyor :

1.Hazar Denizinin doğusundaki ÜÇ-YÜZ AT-URUĞ OQ-AT'lar ki, bunlara sonradan "ÜÇ-AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUN" da denmiş bulunuyor (s.39'a bkz).
2.Obul Uçu Ögüz [İli] Bïltirindeki ÜÇ QARLUQ'lar (s.38'e bkz).
3.Seleñe Bïltirindeki "Üçler Savaşı"na sebeb olan halk (yukarıya bkz).
4.Uzak Doğudaki ÜÇ-OQ URIQ (s.39'a bkz).

Buumın Qağan 50 yıl Çin idaresinde kalmış olan Türükleri IDUQ OĞIL haline çeviriyor (s.41'e bkz). Yani, Türük Bïl artık İKİTİ ETİGMİŞ BİL halindedir. Nitekim, QAÑIM İL ETİRŞ Hakan da d.ö.539 yılında bu "İkinci Bïl"e Uy-Buğu Uşud tayin etmiş bulunuyor.

Yukarıda verdiğimiz AÑTUYUS'ların doğruluğunu şu şekilde gösterebilmekteyiz :

Buumın Qağanın doğumu	d.ö. 889 QOÑ YIL
İdil-Oraldaki saltanatı	100 yıl
	d.ö. 789 LAĞZIN YIL
Türük egemenliği	200 yıl
	d.ö. 589 QOÑ YIL
Çin esareti yılları	50 yıl
UY-BUĞU UŞUD tayini	d.ö. 539 TAQIĞU YIL.

Ancak, d.ö.1.7.879'da kazanılan zaferden sonra, Buumın Qağanın yaydığı İT dininin takvim başlangıcı d.ö.874 İT YIL'ı olarak itibar edilecek ve, buna göre, takvim hesabı itibarıy la o 874-100 = d.ö.774 BARŞ YIL'ında Seleñeye gelmiş sayılacaktır.
Bu tarihin Herodotus verilerine göre teyidi için bkz : Mirşan, K.1999; *Türk Takvimi;* s.41.

Yani, Buumın Qağan, takvim hesabına göre hareket ederek, d.ö.774'de Seleñeye gelmiştir (gelmiye mecbur olmuştur).
Buumın Qağanın d.ö.772 yılında ölmüş olduğuna dair yapılan yorum için bkz: Mirşan,K. 1983; Türk Kültürü Dergisi, No.241,s.315.

Oğuz beylerinin kendi istekleri ile Çin yönetimine girmeleri Türük Bïlin kendi hakanını seçme yöntemini işlemez hale getirmiş, Türükler kendi hakanlarını seçemez hale gelmiş bulunuyorlar. Bu itibar la, 50 yıl süren Çin idaresinden sonra yeniden kurulan Türk devletine "İkinci Türük Bïl" ve onun idaresindeki At-Oy Bïle "İkinci At-Oy Bïl" diyeceğiz.

§ 23 Egemenlik Savaşı

Bïlge Atuñ Uquq, s.41'de verdiğimiz metnine devam ederek, şöyle diyor :

"Hakanını bırakarak İÇİKDİÑ [tabiiyete girdin], İÇİKDÜK [tabiiyete girdiğin] için Tanrı seni ÖLİTMİS [durağan hale getirmiş] erinç. Türük Kavmi durağan hale gelerek assimile oldu, ölü düştü, "Türük" inancındaki kavim yerinde BUD [millî irade] kalmadı.

Hareketli [*motive*] taşlarda (yani, "dağlarda",—K.M.) kalmış olanları kabararak yediyüz oldu; bunun üçte ikisi atlı idi, üçte biri yaya idi. Bu yediyüz kişinin—kazanılacak zaferin başkanının danışmanı olmak üzere—başkanının danışmanı ben idim.

Ben, Bïlge Atuñ Uquq, Hakanımın fikrini alayım dedim,—tedbirli oldum. Çünki "zayıf boğalı semiz boğalıyı kendi arkasında bilir se, semiz boğa bunu zayıf boğa derecesinde bilmez imiş", diyerek, anca sakındım.

Ondan sonra, Tanrı bilgi verdiği için, bizzat kendim hakanımın fikrini aldım : "Bïlge Atuñ Uquq, Buyula Buğa Turqan ile beraber, Îl-Êtiriş Hakanda bulunayın", demek suretiy le."

Orkun,H.N. 1936; *Eski Türk Yazıtları*, I, Istanbul; s.101, 103.

At-Oy Bïl ile Uyuşul Öğüz [Huang Ho] arasında büyük çapta ARIQIŞ [mal gönderme] ilişkileri bulunmuş olmalı. Bundan dolayı, At-Uquz Oğuz beyleri buralara gelip yerleşmiş ve, yazıtlarımıza göre, beylikler kurmuşlardı. Bu beyler Türük Bïlin güçlü bir devlet olmasını istemiyorlardı, elbette. Memleketlerinde çok sayıda Oğuz beylerini barındıran, Qıtañ da. İşte, Bïlge Atuñ Uquq, yazısına devam ederek, Türük Bïlin düşmanlarının kimler olduğunu şöyle açıklıyor :

"Berideki [güneydeki] Tabığaçları, öñdeki [öndeki vede doğudaki] Qıtañları, yıradaki [uzaktaki vede küzeydeki] Oğuzları kitleler halinde imha eden regnumun iye-lideri (yani, kumandanı) ise ben idim.

Uçuğuy Yış [İçki Türkistan] denilen yerin Qara Qumunda oturur idik. Geyik yiyerek, tavşan yiyerek oturmakta idik.Kavmin boğazı tok idi. Düşmanlarımız ise, etrafı saran kuşlar gibi idiler. Kendi-kendimize anca oturmakta iken, Oğuz yönünden tanık geldi. Tanığın haberi şöyle :"At-Uquz Oğuz üzerinde hakan oturdu", diyor. "(Bu hakan) Tabığaçlara OQ-ONI generalleri göndermiş, Qıtañlara AT-OÑIRA Kralını göndermiş. Şu inancı dalayısıy la göndermiş : ortalıkta azıcık Türük Kavmi dolaşıyor imiş; ancak, hakanı alp imiş, danışmanı yurtsever imiş. Öyle ki, bu iki kişlik var olunca, "Tabığaçları imha edecektir, öñdeki [doğudaki] Qıtañları imha edecektir", demiş. "Bunun üzerine, Oğuzları da imha edecektir", diyormuş.

"—Eğer Tabığaç beriden değer, Qıtañ öñden değer ken, ben yıradan değer sem; Türük inancındaki kavim yerinde—yönetim bulunmaması için—yönetim yetkililerini artık yok bilelim", demiş.

O haberi işidip; tün iken uyuyasım gelmedi; gündüz iken oturasım gelmedi. Bundan dolayı,Hakanıma *ötündüm* [ricada bulundum]; şöyle *ötündüm* :"Tabığaç, Oğuz ve Qıtañ, —bu üçü ile kapışıp kalacağız, kendi içimizdeki ateşi tutmuş gibi olacağız. Halbuki, yufka olan şeylerin toplanması ucuz (kolay) imiş; ince olan şeylerin koparılması ucuz.Yufka kalın olur sa, bunun toplanması alp [güç gerektirir] imiş; ince büyük olur sa onun koparılması alp imiş : buna göre, öñdeki Qıtañа, berideki Tabığaça, kara-yönündeki Oq-Uruduna, yıradaki Oğuza (peşi-peşine hücum etmeliyiz,—K.M.), çünki iki-üç binlik ordu teşkil edecek kadarımız ancak var", diyerek, anca *ötündüm.*

Hakanım, kendimin "Bïlge Atuñ Uquq" olarak *ötündük ötüncümü* [rica ettiğim ricamı] işidi verdi; gönlünce [eğilimince] ODUZ [maraşallık] nasip etti."

Orkun,H.N. 1936; *Eski Türk Yazıtları I*, Istanbul; s.103,105.

☛ ***Oğuzlar la savaş***

"Kök-Öñig Oyuğır yönünde, Ötükin Yışa doğru ODUZTIM [nizamî ordu gönderdim]. İnigik Gölün [Bayqal Gölü] At-Oğılasında [Başkentinde] iken Oğuz geldi. Ordusu 3.000 imiş. Biz 2.000 idik, savaştık. Tanrı yarlıkadığı için, yendik.

Ögüzde karşılaştık, yendik. Transit-yolda da imha edilmiş bulundular. Bunun üzerine Oğuzlar esir geldiler, esir geldirdim."

☛ ***Usuntuñ Bolıq Seferi***

"Türük Kavminin Ötükin [Geçerli] Yerindeyim, kendim artık. "Bïlge Atuñ Uquq Ötükin Yerine konmuş", diye işidip, berideki kavim, kurudaki,yıradaki,öñdeki kavim (tebrike) geldi.

İki bin idik biz,—bundan iki ordu oldu ve "Türük Kavmi (tahta) oturalı; yani, Türük Hakanı (tahta) oturalı, Usuntuñ Bolıqa, Taluy Ögüze değmiş (olan hiçkimse) yok imiş", demek suretiy le, Hanımdan *ötünerek sülemiş* idim : Usuntuñ Bolıqa, Taluy Ögüze değdirdim. "27 Bolıq (veya, Balıq)" olarak registre edilen bu bölge, böyle büyük bir yurtta bulunuyor idi."

☛ ***Qırqız'lar la savaş***

"Çin Hakanı düşmanımız idi, On-Oq Hakanı düşmanımız idi, vede Qırqızlar, güçlü hakan, düşmanımız oldu.

O üç hakan nasihatlaşıp, "Altun Yışda birleşelim", demişler ve şöyle bir düşünceye varmışlar :

"İlk önce Türük Hakanına *süleyelim*", demişler. "Eğer ona karşı *sülemez* isek, her ne hal ise; "o bizi—'hakanı alp imiş, danışmanı yurtsever imiş', her ne hal ise—imha edecek", diyerek, "üçümüz birleşerek *süleyelim*, onu yok edelim", demişler.

Türgis Hakanı anca demiş : "Oñ Kavmim orada (Altun Yışda,—*K.M.*) bulunuyor", demiş. "Türük Kavminin durumu yine fena", demiş; "Oğuzu ise, yine de dağınık durumda", demiş.

Bu haberi işidip, tün iken, yine de, uyuyacağım gelmemiş bulunuyor, oturacağım da gelmemiş bulunuyor,—bu sakıncadan ötürü, ordu ile değdim.

Öküğimin yolu birtek imiş,—"donmuş" diyerek işidip, "bu yoldan yürür sek, yaramıyacaktır", dedim.

Usta rehber diledim. Üçül Ögüz kişisi buldum. Kendi kolonistlerimizin bulunduğu yerdeki ON'lar *bïltirinde*, İT-ÖG kişileri grubundan, BİR-Namlılar hakimiyetinde ON'lar imiş meğer bunlar. Onlarda yatark, BİR-Namlıların bulunduğu yoldan At-İle gidilir ise,"dur bakalım", diyerek, tedbirli oldum.Hakanıma rica ettim ve ordu gönderdim.

At[-İl] At'a değdim. Aq İt Îrim Îli [Aq İdili] geçer ken mola verdim. At üstünde geçmek suretiy le akıntıyı sökdüm. Yukarı At-İlde "Yaya Kişiler" OĞ'una karşı nam kazanarak, bu OĞ-AT'ları vurdum.Sonra, onların Öncü Asker Liderlerine değerek, akın hücumu ile, egemenlik kurduk. Bundan sonra, uyumak üzere (attan) indik.Her seferinde bu şekilde "on tün " uyuduktan sonra, At-Oğ Ëbirü [başkentine] vardık.

Yerci yer göstererek, bizi BUĞ'a takdim etti. Bu şekilde,"Hakan" olan krala erişmiş olduk.

"Onun su yolundan varalım", diyerek, o su yolundan askerî strateji ile vardık. Bölge yetkilisi ile karşılaştık ve başkentinin BUY'una eriştik. Krala ise, tüne doğru vardık.

Qırğızların OQA'sını [Ofa Kentini] basdık. Derken, ordu öncüsü ile karşılaştık. Han ordusu toplanmış, savaştık, egemenlik kurduk. Hanını öldürdük.

Hakana Qırğız Hanı ÖC-ÖKDİ, yükündü, tabi oldu. Öküğimin Yışı vergiye bağladık."

Inscriptions de l'Orkhon, recueillies par l'expédition finnoise 1890 et publiées par la Societe finno-ougrienne, Helsingfors 1892.
Radloff,W. 1892-1899; *Atlas der Altertümer der Mongolei*, Petersburg.
Orkun,H.N. 1936; *Eski Türk Yazıları I*; İstanbul, s.105, 107, 109, 111.

Not: Bilge Atuñ Uquq yazıtının K.Mirşan tarafından okunan şekli ayrıca yayınlanacaktır. Moğulstandaki diğer Türükçe yazıtların Mirşan tarafından okunuş şekilleri ise, yayınlanmış bulunmaktadır. Yazıtların doğru okunması için başvurulacak biricik kaynak Fin atlasıdır. Radlof ise, atlasında kendi okuduğu şekli vermiş, yani orijinal metni vermemiştir.

☛ ***Türgisler le savaş***

"Qırğızda uyuntu iken, Türgis Hakanlığından tanık geldi. Haberine göre : "Öñce Hakana karşı ordu çıkartalım", demiş; "çıkartmaz sak bizi—hakanı alp imiş, danışmanı yurtsever imiş; her ne hal ise—bizi imha edecektir", demiş.

"Türgis Hakanı at binmiş", dedi; "ON-OQ Kavmi de at binmiş", diyor. Tabığaç ordusu da varmış.

O haberi işiten Hakanım "buna beyler gibi karşılık vereyin", dedi. Kraliçe ölmüş idi, "onun YUĞ'unu yaptırayın", dedi. "Siz ordu vardırın", dedi ve "Altun Yışda oturun", dedi. "Ordu Başı İnil, Qağan namına, strateg (olarak var) olsun", dedi.

"Bïlge Atuñ Uquq" olarak, bana eytdi : "bu orduyu ilet", dedi."Zorluklar safhasında bulunduğunu biliyorum, sana nasıl bir fikir versem ki", dedi. "Gerçekleşir ise, Rab anılır; gerçekleşmez ise, dilinin dersini alır-oturursun", dedi.

Altun Yısda oturur ken, üç tanık kişi geldi; verdikleri haber ayni :"Hakanı atlı ordu vucuda getirdi; ON-OQ ordusu da, bundan geri kalmıyarak, atlılar vucuda getirdi", demek suretiy le, "Ayırıs (Irmağı) alanında toplanalım", demişler.

O haberi işiderek, hakana doğru o haberi gönderdim. Bu añlamda haber tekrar geri geldi :"oturuñ diyerek demiş olmama,—OQ Soyunu adamakıllı vurasın, baskın yaptırma !", demiş.

BÜ-ÖG Hakanı benim hakkımda anca eytmiş : "APA-TURQAN hakimiyetine su yolu ile gitmiş olan Bïge Atuñ Uququn bu dominyon (yani, AT-OY BÏL) namı altında ordu çıkartmasını kabul etmeyin !"

O haberi işidince, ordu çıkarttım. Altun Yısı yolsuz yerlerinden geçtim, İrtis Ögüzünü köprüsüz geçtik. "Tün" kattıktan sonra, Obul Uçuya tañ gelişir ken değdik.

Dile getirilmiş [yayılmış] olan haber şöyle : "Ayırıs (Nehri) alanında on tümenlik [yüzbin kişilik] ordu toplandı", der.

O haberi işiterek :"Beyler, buna göre, hepiniz esir düşürülerek götürülmüş bulunuyorsunuz !?", dedim.

Aslında ben anca demekteyim :"Bïlge Atuñ Uquq olarak, Altun Yısı aşarak geldik, İrtis Ögüzünü geçerek geldik,—gelmişi alp !", denen düşüncemi, "Tanrı, saygın ve feyizli yer-suyunu pre-varlığına (yani,Türüklere) vermiş bulunuyor. Neden tahammül ediyoruz, onların çok olduklarını düşünerek; niye korkuyoruz, bizim az olduğumuzu düşünerek? İşte, baskın yapalım, değelim", diyerek ifade ettim.

Değdik, dağıttık. İkinci gün kor gibi kızarak geldi, savaştık. Bize göre iki ucu [cenahı], bizimkinin eşi olmak üzere, fazla idi. Tanrı yarlıkadığı için, "bizden çoklar" diye korkmadık, savaştık."Namdar stratejist millet (?)"i dağıttık; hakanını esir aldık, Uy-Buğusunu, Usudunu oracıkta öldürdük. Elli kadar asker esir aldık. Ayni tün kabilesini sayımdan geçirdik."

☛ **TËMİR QAPIĞ [Samarkand] seferi**

"O haberi işidip, ON-OQ beylerinin milleti, evet, (tebrike) geldiler, yükündüler. Gelen beylerin milletinin impulsu olarak İNİ-İT geçince, kavim tezmiş [kaçışmış] idi,—ON-OQ ordusunu *sületdim.* Biz kendimiz de *süledik* ve onlara eriştik.İyinçü Ögüzü [Sır Darya] geçerek, İT-İNİSİ OĞLI'nın yattığı [oturduğu] BEÑLİGİG TAĞ'a erişince, Tëmir Qapıya kadar eriştik, ve orda kaldık. İNİL OQ Şerefïnin OQ-egemenliğinin başkentini TİZİK AT-OQ URUS [gerilla savaşı] (ile alınca), o yerin Kralının SUUQ BAŞ'ındaki [Zarafşan Irmağındaki] Soğdaq Milleti, evet, (tebrike) geldi.

O güne kadar, Türük Kavmi dışında, Tëmir Qapığ'a, İT-İNİSİ OQ İLİ'nin İT-İNİSİ OĞLI'nın oturduğu dağa değmiş olan hiçkimse yok imiş.

O yere ben, Bïge Atuñ Uquq, değdirdiğim için, OZUĞ ATUN için ahiret gümüşü olmak üzere, kızlar zafer şerefi için eriştirdikleri hediyeleri bol-bol getirdiler."

☛ **ÏL-ËTİRİS QAĞAN'ın ölümü**

"Ïl-Ëtiris Hakan bïl kralı olduğu için, alp olduğu için, Tabığaçta 17 defa savaştı,Qıtañ-

da 7 defa savaştı, Oğuzda 5 defa savaştı. Bu savaşlarda onun danışmanı ben idim, düşmanlarına karşı (ordusunun) lideri de ben idim.

İl-Ētiris Hakan gibi Türük beyi olan hakana, İT YIL'ının 27'sinde OT-OZU [yılı nasip oldu] (d.ö.538 İT-YIL) ve İT-OĞ ile UB-OZU [yüce geçiş] husule geldi.

Tünleri uyumuyarak, gündüzleri otumuyarak, kızıl kanımızı dökerek, kara terimizi yügürterek gücümüzü vermiş olduğumuz ve, şimdi de, öbürdünyaya geçmiş olan Kralıma mahsus gömülmenin ona ölüm şerefi vermesini dilerim.

OQ menşeli kişiler yönüne erdem getirmek için Hakanım ile beraber *süledik.* Tanrının yarlıkaması için BU TÜRÜK [Türkistan] Kavmine, eğemenliğinden edecek olan, düşman sokmadım, İT-ÖGÜZ'lü namları yügürtmedim.

İl-Ētiris Hakan kazanmamış olsa idi, ve ben kendim kazanmamış olsa idim,—il de, kavim de yok olacak idi. Kazandığı için, ve kendim de kazandığım için,—il yine il oldu, kavim yine kavim oldu.

Kendim ihtiyar oldum, ULUĞ oldum. İNİÑ YİR'deki hakanlı kavimde... bir düzeni bulunan kimsenin hiçbir kederi olmaz imiş.

Türük Bïl Hakanının halkı hakkında yazan : Bïlge Atuñ Uquq.

İl-Ētiris Hakan kazanmamış olsa idi, "yok" olmuş olsa idi; ben kendim,Bïlge Atuñ Uquq, kazanmamış olsa idim, "yok" olmuş olsa idim; QAPAĞAN QAĞAN, Türük inancındaki kavim yerinde, millî iradenin de, kavmin de, kişiliğin de varlığını yok edecek idi. İl-Ētiris Hakan ile Bïlge Atuñ Uquq kazandıkları için, QAPAĞAN QAĞAN, Türük imanındaki kavim bünyesindeki BU TÜRÜK BİL'e [Türkistana] hakan olarak, Türük inancındaki kavmi, Oğuz Kavmini eğiterek oturuyor."

Sahife 44'deki nota bakınız !

Bïlge Atuñ Uququn bu etraflı açıklamaları yanında, Yoluğ Tïgin Türüklerin egemenlik savaşları hakkında şöyle diyor :

"İleriye, gündoğsuğa doğru, bütün hakanlara kadar ordu sürüvermiş; kara yönünde, Demir Kapıya kadar ordu sürüvermiş ve Çin Hakanının anayasasını elinden alıvermiş.

Türük olan kavimlerdeki herkes şöyle demiş : "İli olan bir kavim idim, ilim şimdi nerde? Kim sayesinde ilimi tekrar kazanırım ?", der imiş. "Hakanı olan bir kavim idim, hakanım nerde? Hangi hakana iman ve gücümü vereceğim?", der imiş.Böyle diyerek, Çin Hakanının düşmanı olmuş.

Düşmanı olarak, eden-yaradan olarak dua ettiğimiz tahayyüle sığınmış. Çünki, iman ve güçlerini (Çinlilere) bunca vermiş olmalarına rağmen, (Çinliler) "Türük Kavmini öldüreyin, imha edeyin", der imiş; bu derece ileri gider imiş!

İye Türük Tanrısı, "Türüklerin saik yer-suyundaki—öyle demiş erinç—Türük Kavmi yok olmasın", diyerek; "kavim olarak kalsın", diyerek, QAÑIM İL-ĒTİRİŞ QAĞAN'I, ÖGİM İL-BİLGE QATUN'u Tanrı hakkı ile başarılı kılmış erinç.

"Babam Hakan yedi yiğirmi [17] eri ile nam salmış, başkente yürüyor", diyerek işidip,kentteki at sürmüş, dağdaki inmiş, toplanarak 70 er olmuşlar. Tanrı güç verdiği için, Babam Hakanın ordusu kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş; ileri yönde, kara yönünde sürerek, derlemişler, kabartmışlar, tamamı 700 er olmuş.

Yediyüz er olunca, ilsiremiş, hakansıramış kavmi, acı çekerek hizmet vermiş kavmi, Türük töresini ıçkınmış kavmi, Allahım Töresince yaratmayı başarmış : geçerli vekiller heyetini bu sebeb le teşkil etmiş, genel kurmay başkanını işbu sebeb le adamış.

Beride, Çin Kavmi düşmanı imiş; yırada, bizlere ait hakan, At-Uquz Oğuz Kavmi düşmanı imiş; Kırgız, OQ ırkından OT-OZ TATAR, QITAÑ, TATABI, evet, düşmanı imiş. Babam Hakan bunca kavme karşı kırk fazlası yedi defe [47 defa] ordu sürmüş, yirmi savaş savaşmış. Tanrı yarlıkadığı için, ili olanı ilsiretmiş, hakanı olanı hakansıratmış, düşmanı "biz" kılmış. Dizleri sökürmüş, başları yükündürmüş olan Babam Hakan, subjeksional anayasa kazandıktan sonra, uçarak varmış (d.ö.538 İT YIL)."

Mirşan, K.1991; *Bolbollar;* s.22-25.

§ 24 ÊÇİM QAĞAN [QAÑIM-TÜRÜK BİLGE QAĞAN] (d.ö.537-525 LAĞZIN-YIL)

TÜRÜK BİL, İKİ BİL'e ayrılarak, İKİ BİL ÊTİBİRLİK BUDUN halinde yönetilmiş bulunuyor : (1) İrtis Ögüzden Taluya kadar uzanan ÖTÜKİN YIŞ, (2) hakan adına, hakanın *inisi* olan ÊÇİM QAĞAN tarafından yönetilen BU TÜRÜK BİL.

Hakanın *orunbasarı* [veliahdı] onun büyük oğludur. Ancak, devletin bir KÜL olarak yönetimi ÊÇİM QAĞAN tarafından üstlenilecektir ve esas hakan ancak onun ölümünden sonra devletin yönetimini eline alabilecek ve *inisini* de BU TÜRÜK BİL'e atayacaktır.

Buna göre, ÊÇİM QAĞAN her iki BİL'in de yöneticisidir ve, bundan ötürü, ona "KÜL BİLGE QAĞAN" da denmektedir.

İL-ÊTİRİŞ QAĞAN'ın ölümünden sonra, Türük Bilin yönetimini ele alan Êçim Qağan hakkında Yoluğ Tigin şunları yazıyor :

"Qañım Qağandan başlıyarak, hanlarımız için *bolbol* dikmiş olan [Qañım] Qağan uçtuğu zaman kendim 8 yaşda kaldım (d.ö.538 İT YIL) ve, bu konudaki töreye göre, ÊÇİM QAĞAN tahta oturdu (d.ö. 537 LAĞZIN YIL).Amcam hakan olarak oturunca, Türük Kavmini iyice kalkındırdı, iyice eğitti. Liderleri "*bay*" kıldı, bağımlıları "çok" kıldı.

Amcam Hakan tahta oturduğu zaman kendim, prens yetkisine iye olduğumdan, Amcam Hakana iman ve güç verdim. Tanrı yarlıkamış olduğundan erinç, dört yigirmi [14] yaşıma AT-URUDUŞ BUDUN ÖZE UŞUD oldum [oturdum] (d.ö.532 BALIQ YIL).

Amcam Hakan ile, ileri yönde UYUŞUL ÖGÜZ UŞUNTUÑ UYUZ'una kadar *süledik*, kara yönünde Demir Kapıya kadar *süledik;* ÖKÜGİMİN Uş'da Kırğız Yerine kadar *süledik;* toplam 25 defa *süledik*, 13 defa savaştık; ili olanı ilsirettik, hakanı olanı hakansırattık, dizleri sökürdük, başları yükündürdük.

Türgis Hakanı, Türük Kavmine mensup olduğunu bilmediği, fakat bize UYUÑULQIN [federe] olduğu için,—hakanı öldü, buyuruk-beyleri de öldü; ON-OQ Kavmi cefa çekti.

"İÇÜ-APA'mız tutmuş yer-su yönetimsiz kalmasın", diyerek, OZ Kavmini kalkındırarak yaratan UB-URUS BÊG'ine "hakan" adını, bu gerekçe ile, biz verdik, ve *siñilimi* hayat arkadaşı olarak verdik (d.ö.534 BARS YIL).

Kendisi boyunduruk altına giren, hakanı öldürülen, kavmi esaret-hizmeti verme durumuna düşen "Ökügimin Yer-Su yönetimsiz kalmasın", diyerek, Oz-Kırğız Kavmini—ayni şekilde—yaratmak üzere, geldik ve savaştık, ilini tekrar geri verdik (d.ö.531 YILAN YIL).

İleri yönde, OQ-UDURUQIN YIŞ hakimi kavmi de ayni şekilde kondurduk, ayni şekilde kalkındırdık.

KÊÑÜ OTIRUBIN'a kadarki Türük Kavmini anca kondurduk, anca kalkındırdık.

O çağda, hizmet "hizmetçilik" olmuş, acınanlar "acıtıcı" olmuşlar dı. Mümessil yetkisini bilmez olmuş, vekil müvekkilini tanımaz olmuştu : eğer herşeyi tekrar kazanmış, tekrar kalkınmış isek, bunu anayasamıza boçlu olduğumuzu, Ey Türük Oğuz Beyleri Kavimleri, işidin !

İye Tanrı bize basmasa ve, böylece, altımızdaki yer delinmese,—Ey Türük Kavmi, senin anayasanı kim iptal edebilir, ve milletlerin liderliğini Türük Kavminden kim alabilir? Emniyet içinde bulunmanı, eğitilmiş bir regnum hakanına iye olmanı sağlamak üzere, onun koruma niyeti ile varmış olduğu ilinin hayrı için, Federasionumuza bağlılık giydirdik. O, kâmil bir kandan gelerek, kendi kâmilliğinde bir halk yarattı; o, örnek bir kandan gelmek suretiy le, ideal bir halk yarattı. IDUQ ÖTÜKİN YIŞ Kavmi adına varmak suretiy le, ileri yönde varığma-vardık, kara yönünde varığma-vardık, ve vardığımız her yere hayır getirdik."

Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.26-30.

☛OÑUR AT OÑUM veya TİGİN QAN [*Fars.* Kuraş, *Yun.* Kyros, *Lat.* Cyrus] Savaşı

Öñre Bıña Başının uzun-uzun anlattığı Kuraş [Kyros] Savaşına, Yoluğ Tigin, kısaca değinerek, şöyle devam ediyor :

"Kanın suculayın (ırmak gibi) boşalır ken, kemiğin dağcılayın yatar ken (dağ oluşturur ken), prensinin kul kılınması dolayısıy la, prensesin kedere boğdurulur ken, beldemiz (orası kendi beldemiz) olduğu için, bize bağlılık göstermiş olmanızdan dolayı (burda d.ö.529 savaşında ÊÇİM QAĞAN'dan istenen yardım kastediliyor,—*K.M.*) ÊÇİM QAĞAN'ın uça-varmasından başlamak üzere (d.ö.525 LAĞZIN YIL), QIRQIZ QAĞANIĞ BOLBOL [Kırğız hakanlarına mahsus tarih taşı] dikdim."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.30-31.

☛ Öñre Bıña Başı kaleminden Kyros Savaşı

Öñre Bıña Başıya göre OÑUR AT OÑUM d.ö.559'da tahta oturmuş, d.ö.531 yılında Türük İlinde bulunduğu vakit savaş ilân etmiş ve d.ö.529 QOÑ YIL'ında savaş alanında ölü düşmüş ve ayni yıl oğlu Kambyses han olmuş bulunuyor.

Herodotusun verdiği bilgileri değerlendiren batı kaynaklarına göre ise, Kyros d.ö.559 yılında Astyages'i yenmiş ve d.ö.555'de onu hapsettirmiş ve d.ö.529-530'da savaş meydanında öldürülmüş ve, yerine, oğlu Kambyses tahta geçmiş bulunuyor.

Yazarımız s.39'daki yazısına şöyle devam ediyor :

"Geçerli (yani, ana) halkına haşmetmeab olarak krallık tahtına oturmayı, URQUN ÖGÜZ yılı (yani, KÖSİ) olduktan sonra gelen UD yılında (d.ö.559) gerçekleştiren, Kadir Gök Tanrısı tahtındaki kinetik yer adına OÑUR AT OÑUM 28 yaşında, YILAN yılında (d.ö.531) Türük İlinde bulunduğu vakit savaş ilân etmiş bulunuyor.

Süvari alayıma hakim olmak üzere, sefer ederek (sınırı) geçmiş olan karargâhına sefer ederek (1.sefer), unutamıyacakları şekilde derslerini vermiş bulunuyordum ki, Qara Qumu aşarak gelmiş olduğu—Krallıkta, Krallık askerleri otağında, Uyur Ögüzde bulunan—ÜÇ AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUN'a [sülemiş olan ve] zamanın yedinci ayının 14'ündeki (d.ö.14.7.529) esnada haddini bildirmiş olduğum (2. sefer) Han,...gerçekleştiği şekilde, ölü düştü.

Türük Kavmini (yani, Massaget'leri) tekrar hakimiyetime aldıktan sonra, tekrar... [varis] namzedinin Han olmuş olduğu QOÑ YIL'ında (d.ö.529) sefer ettim; ikinci defa olmak üzere, BİÇİN YIL'ında sefer ettim, savaştım, egemenlik kurdum; hanını orda esir aldım (d.ö.528). Bunun üzerine, UB-UŞ (yani, AT-OY BİL imparatoru,—*K.M.*) geldi...

Bunun üzerine, TAQIĞU YIL'ında sefer etmiş olduğum yılın 5^{inci} ayının 13'ünde (d.ö.13.5.527) kılıçlı olarak savaştım ve egemlik kurdum, ...beylik egemenliğine lâyık "BÜ" lâkabını aldım.

Ondan sonra İT YIL'ında (d.ö.526) ÜÇ-QARLUQ Federasiondan koparak teze vardı ve kara yönünde ON-OQ'a girdi... ÜÇ-QARLUQ askerleri LAĞZIN YIL'ında (d.ö.525) AT-UQUZ TATAR... "AT-UQUZ BUYURIQ" olarak anılmak üzere, OQ-ARA Kavmi üzerinde durmamı QAÑIM QAĞAN'dan diledi. O da "İÇÜ-APA namına var", diyerek, bu mevkiyi ÖTÜKİN İL namına bana verdi, ve ahiret ihtişamına erişir ken, beni UY-BUĞU atadı. Ondan sonra, KÖSİGÜ YIL'ında (d.ö.524), ruhsal temelde güç vererek OQ'lar ortamındaki kavmi kalkındırmış, ruhsal integrasionda güç vererek, OQ'lar ortamında UÇUB ÊRMİS [Majesteliğe erişmiş Zat], OQ'lar ortamındaki kavim üzerinde duracak olan hakanı atadı; yaradılışta meydana gelmiş halkı kalkındırmış regnuma hakan atadı, İL-BİLGE QATUN atadı.

QAĞAN atanması, QATUN atanması alanında geçerli kararın, Majesteler Majestesi öncelikliliğinin UB-UŞ QAN'ının IDUQ UB-UŞ güzergâhının ÜR-ÖG'ünü [ihtişamını] bu şekilde sözkonusu etmiş oldum.

Bu yazının yazıcısı BÖKE denilen zattır."

Mirşan, K.1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.61-65

Öñre Bıña Başı, Tariat ve Şîne Usu Gölü yazıtları olmak üzere, iki BOLBOL bırakmış bulunuyor. İkinci BİTİGTAŞ'ında o, s.39-41'de verdiğimiz yazısına şöyle devam ediyor :

"Orda buyuruk ve QAÑIM QAĞAN adına mümessil, vede AT-UQUZ OĞUZ Kavmimi toparlamak amacıy la vurup-almış olan, QAÑIM KÜL BİLGE QAĞAN ...ordu gönderdi. Kendimi

ÖÑRE BIÑA BAŞI atayarak, Krallığa tabi arazinin ön kısmındaki OQ-OÑULUQ AT-UQUZ halkımı...istilâ etmiş olması dolayısıy la harekete geçtim.

Krallığa tabi arazi başında, ÜÇ-BİRİKÜ'de, Han (yani, Kyros) ordusu Krallık askerlerini esir almış idi, orda hadlerini bildirmiş bulunuyordum ki, OQ-ARA [QARA] QUM'u aşmış, Krallıkta, Krallık askerleri karargâhında, UYUR ÖGÜZ'de [Araxes] bulunan ÜÇ-AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUN'a ordu sürmüş, nehiri geçmiş olan TİGİN QAN'a [Kyrosa] karşı QOÑ YIL'ında (d.ö.529) aksiona geçtim.

İkinci savaşta ÖKİ OY ALT OYILIQI AT ALIĞ AT-UTTUM QATUN'ını [Kraliçe Tomyris'i] yenmiş olan zat Türük Kavmi karşısında "*orda ve o şekilde*" ölü düştü.

Ondan sonra, tavuk yılında (d.ö.527) ... BUDUN ... ON-AT UYUP ... Ondan sonra, it yılında (d.ö. 526) ÜÇ QARLUQ *uyublıq*'dan koparak teze vardı ve kara yönünde ON OQ'a girdi. LAĞZIN YIL'ında (d.ö.525) ise, AT-UQUZ TATAR kavmim üzerine, AT-OY BİL'e mensup olmak üzere, UY-BUĞU atadı, ve ondan sonra QAÑIM QAĞAN uçdu."

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.67-70.

§ 25 ÖKÜL TİGİN (d.ö.524 KÖSİ YIL-d.ö.514 AVI YIL) TÜRÜK BİLGE QAĞAN

ËÇİM QAĞAN d.ö.525 LAĞZIN YIL'ında ölünce, onun yerine—TAYDU başlangıcı olan d.ö.524 KÖSİ YIL'ında—İL-ËTİRİŞ QAĞAN'ın büyük oğlu QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN, töre gereğince, tahta oturur. Ancak, Türkistan halkı onun *inisi* olan ÖKÜL TİGİN'in hakan olmasını istemektedir; çünki ËÇİM QAĞAN zamanında BU TÜRÜK BİL'i o yönetmiştir ve halk ondan çok memnundur.

Bunun üzerine, QAÑIM QAĞAN—kendisi, *inisi* ÖKÜL TİGİN ve iki UŞUD'dan ibaret olmak üzere—bir konsey toplar.

Konsey şu kararları alır :

(1) ÖKÜL TİGİN BU TÜRÜK BİL'in hakanı olacak;
(2) QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN "UŞUD" [başvekil] olarak ÖTÜKİN YIŞ'ı idare etmiye devam edecek;
(3) fakat kanunî hakanlık hakkını yitirmiyecektir (yani, teorik olarak yinede hakan sayılacaktır).

Yoluğ Tïgin bu olayı QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN ağzından şöyle açıklıyor :

""Türük Kavminin adı ve gücü yok olmasın", diyerek, Babam Hakanı ve Haşmetmeabım Kadını başarılı kılmış, onlara halk vermiş Tanrı, "Türük Kavminin adı ve gücü yok olmasın", diyerek, Tanrı hakanı olma hakkını bizzat bana vermiş olmasına rağmen, *inime* tabi kavim üzerinde hakan olmadım; içte yönetimsiz, dışta namsız kalmış olan, fakat irademiz altında toplanmış olan kavme hakan oldum. *İnim* Ökül Tïgin hakkındaki bu kararı iki UŞUD ve *inim* Ökül Tïgin ile beraber verdik.

"Babamız ve amcamızın kazanmış olduğu kavmin adı ve gücü yok olmasın", diyerek, Türük Kavmi için gece uyumadım, gündüz oturmadsım, *inim* Ökül Tïgin ve iki UŞUD ile beraber her şey kaybedilmek üzere iken kazandım. Anca kazanarak, birleşik kavmin dağılmasını önledim.

Ben kendim hakan oturduğum zaman (yani, Ökül Tïginin d.ö.514'de ölümünden sonra gelen d.ö.512 yılında,—*K.M.*), ancak yer sayarak (yer edinmek üzere) varmış kavim iken, ancak ölmek (yok olmak) üzere iken "irademiz etrafında toplanmamız" aklına gelen kavmi; yani, ölmek üzere iken ölümden dönen kavmi "eğiteyin", diyerek, (1) yıraya doğru Oğuz Kavmine karşı, (2) ileriye doğru Qıtañ ve Tatabı Kavmine karşı, (3) beriye doğru Çine karşı, ULUĞ orduyu iki yigirmi [12] defa *süledim*, yedi yigirmi [17] ULUĞ savaş savaştim.

Ondan sonra, Tanrı yarlıkadığı için, ölüme karşı kutum olduğu için, ölüme mahkûm olan kavmi bir araya toparlıyarak eğittim, federe kavmi namdar kıldım, lider kavmi bay kıldım, AZ kavmi kalabalık kıldım (lider kavimlere tabi AZ kavimleri kalabalık kıldım);

Tanrı halkını Tanrı hakanlığında sembol haline getirdim, dört bucaktaki kavmi,evet, buğ kıldım, özgür kıldım,evet, bunların hepsi benim yaptığım işler idi."

☛ Ökül Tïginin seferleri

"İrademiz altındaki OQ halkımız QARLUQ'ların kütle halinde orda bulundukları yıldaki 20inci yaşıma At-Oñutlara karşı *süledim*, At-Oñut Kavmini bozdum, vekilinin yılkı varlığını gaspettim.

18 yaşıma (d.ö. 520) Altı-Uçub Soğdaqlara karşı *süledim*, kavmi hemen bozguna uğrattım. Tabığaç Oñıtu At-Oqların beş tümen [50.000]'lik ordusu geldi, IDUQ BAŞ'da savaştım, o orduyu oracıkta imha ettim (d.ö.519 yılan yıl).

20 yaşıma (d.ö.518 at yıl), Buusım-Al Iduq At, uygar kavmim olmasına rağmen, "mal göndermez" diyerek *süledim*. "Tabi krallık" haline getirdim, vergiye bağladım.

22 yaşıma (d.ö.516 BİÇİN YIL) Çine karşı ordu sürdüm. Uç-Uça Generalinin 8 tümen ordusu ile savaştım, ordusunu oracıkta öldürdüm."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.33-36.

☛ Ökül Tïgin çağında Öñre Bıña Başı eylemleri

Türük generalleri yazdıkları *bolbollarında* hakanları tarafından yapılan seferler ve savaşlar ve onlar tarafından alınan kararlar hakkında ellerinden geldiğince görüş belirtmemiye, bunlar hakkında fazla bir şey söylemiyerek, siyasetten uzak kalmıya dikkat etmiş bulunuyorlar. ĒSÖÑÜK olarak, Öñre Bıña Başı hakanı Kül Bïlge Qağan tarafından yapılan ve Kyrosun ölümü ile sonuçlanan (Herodotus I/214) savaşı "*gerçekleştiği şekilde*" (s.48) veya "*orda ve o şekilde*" (s.49) diyerek belirtmekte, bu "gerçekleşen şey" hakkında hiçbir yorum getirmemiye itina etmiş bulunmaktadır. İşte, Öñre Bıña Başı aşağıdaki yazısını da böyle bir titizlik le yazmış bulunuyor. Halbuki s.49'da sözkonusu ettiğimiz konsey üyelerinden biri kendisi olmuş olmalı.

At-Oy Bïlin İÇİRİGİT'ilmesi

"OQ'lar ortamı kavmine mensup ... KÖSİGÜ YIL'ında [d.ö.524] QIRQIZ ... egemenlik kurdum. ... Orda, BÜ Krallığına yetiştiğim gece, uyku vaktinde kahramanca savaştım ve egemenlik kurdum.

Gündüz ... miş, geceleyin toplanmış oldukları ÖK-ÖGÜK'de, İSİKİZ OĞUZ, AT-UQUZ TATAR dahil olmak üzere, iki cihette, gün doğar ken savaştım. Ağır hizmet iyesi kavmime Tanrı "yer" deyü-verdiği için, orda egemenlik kurdum.

Federasiona dahil ... Tanrı yardım ettiğinden, OQ'lar vasatında feyizli kavmi yok etmedim. Yerleşmelerinden ve yılkılarından etmedim. "Son derece esirgediğim kutum olan kavmim", diyerek, "stratejiniz le bana katılın!", dedim ve askerî strateji ile vardım. (Haber) gelmeyince, erdim, başkentlerine yetdim.

Dördüncü ayda AT-UQUZ OY'a karşı savaştım ve egemenlik kurdum. (Hakanın) yılkı varlığını ve kızını askerî zafer karşılığı olarak getirttim.

Beşinci ay stratejik olarak geldi, İSİKİZ OĞUZ ve AT-UQUZ TATAR'ın her ikisi de katıldı. Seleñeye ait yılda (d.ö.524 QOÑ YIL) hizmet vermiş olduklarından, ancak UŞUP BAŞI'na kadar ilhak ettim."

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.70-72

Ök Ērigün Uş-Oq Uşın yüre-gelmesi [isyanı]

"ÖK ĒRİGÜN UŞ-OQ UŞIN yüre-geldi ve lideri Seleñeye kadar asker itdi. Beşinci ayda bu AT-UQUZ'lar la savaştım ve derhal egemenlik kurdum. Seleñe egemenliğine egemen olmak istiyenleri federasiona tabi kıldım."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.72.

Bir-Oy Bïl seferi

"ÖK İSİ [Krallık mensupları] Seleñe askerî stratejisini gerçekleştirdikten sonra (yani, Seleñe askeri olunca) Seleñyi geçerek stratejik sefer ettim. Savaşlarda nam kazanmış olan ON-ĒRİ ATIM AT-OY BÏL egemenliğine tabi oldukları için, BİRİKİ AT'a [AT-OY BÏL] tabi oldukları için, OQ-ARA Kavmime "Siz bu ölüm-kalım meselesinde ÖC-ÖK olarak baki kalmalısınız", dedim, "bu işe iman ve gücünüzü adamakıllı vermelisiniz", dedim.

İki ay haber bekledim, fakat gelmedi. Sekizinci ay "Bir Oya ordu gönderin", dedim. Bunun üzerine, saltanat namına hareket etmiye yetkili er geldi, "mesajı geliyor", dedi. Mesajcı başı izahatı ile geldi.

Çik Bil seferi

Sekizinci ay UÇIĞILTIR KÖL'ün her iki yanındaki OQ-UŞUY ile savaştım ve hemen egemenlik kurdum. Ondan sonra, stratejik sefer ettim. Aynı ayın onbeşinde, Krallığa tabi arazi başındaki ÜÇ BİRİKÜ'de Tatarlara tabi OQ-AT'lar la uzlaştım. Soylardan biri ÖC-ÖK'di, diğer kısmı ... ya (her halde, Doğu Anadolu,—*K.M.*) girdi. Ondan sonra, tekrar yola koyularak, geçerli askerlerim le kışlar ken, UB-UŞUNA UB-UŞUN payesini aldım ve iki dominyona "UY-BUĞU UŞUD" tayin edilmesini AT-URUDUŞ ÖTÜLÜS BUDUN'a [Geçerli Vekiller Heyetine] sundum (s.46 ve 47'ye bkz.). Sonuç olarak, BARŞ YIL'ında (d.ö.522) Perslere karşı sefere çıktım ve ikinci ayın dört yiğirmisinde antlaşma hasıl oldu .

14.2.522'de yapılmış olan bu antlaşma Dareios I'in tahta geçebilmesini mümkün kılmış olmalı.

Türüklerin 1000 yıllık tarihinin yazılması

O yıl—[İTİZ] Başında iken—şehit düşenler için meçhul asker anıtı yaptırdım. Allahı orda haberdar ettim, yayı orda yayladım, uyumuya orda uyukladım, tarihimi orda yaratutdım. Öyle edip, güzün ileri (yani, doğuya) doğru sefere çıktım.

Tatar Devletinin kurulmuş olduğu AT-BAŞIĞIN YIL'ının (d.ö.521) beşinci ayında İT-ÖG ... 'de, ÖKÜGİMİN YIŞ başındaki ...in başı olan yerde, IDUQ BAŞ hakimiyetinin UB-UŞ AT-UQUŞ *biltirinde* yayladım. Meçhul asker anıtını orda yaratutdım. Allahı orda haberdar ettim. Bin yıllık geçmiş günlere ait tarihimi orda memorandum-yazısı taşına yazdırdım.

AT-UQUZ OĞUZ ...

TUTUQ BAŞ [Gelibolu Yarımadası] seferi

... Rum Başkentinde bulunan ÜRÜÑ BEG'in Oqlar Arasındaki Yüce Kommunikasionun ON temsilcisi olarak (tahta) oturması üzerine, kendisi QIRQIZ'lara haberci göndermiş. "Siz harekete geçin, Pers Kralına karşı egemenlik kurun", demem üzerine, haberciye "harekete geçelim, ÖK-ÜR BUD QALI'da buluşalım", demişler.

... ordu sürdüm. TUTUQ BAŞ'daki sınıra erişmek üzere, İSİ YİR [İstros Biltiri} üzerinden geçerek, OZ ER ITIM ÖKÜ ER'e değdim (d.ö.20.7.516)."

Mirşan K., 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.73-77.

Not: Herodotusa göre d.ö.516'larda Hellespontos'un [Çanakkale Boğazının] Anadolu kıyıları Perslerin elinde bulunuyordu. İonia'dan kalkan Pers donanması Hellespontos'un Avrupa yakasını da egemenliği altına alır. Ancak, Byzantion [Istanbul] ve karşısındaki Kalchedon'lular [Kadıköylüler] Fenike (yani, Pers) donanmasının gelmesini bile beklemeden (buna göre, Öñre Bıña Başı Fenike donanmasından daha önce buralara gelmiş olmalı) ülkelerini bırakıp çıkmışlar ve Karadenize açılarak orda Mesembria [Burgaz yakını] kentini kurmuşlardır (Herodotus VI/33).

Bu ifade bize Istanbulun ÜRÜÑ BEG tarafından işgal edilmiş ve bunun üzerine Pers donanmasının harekete geçmiş olduğunu kanıtlamaktadır.

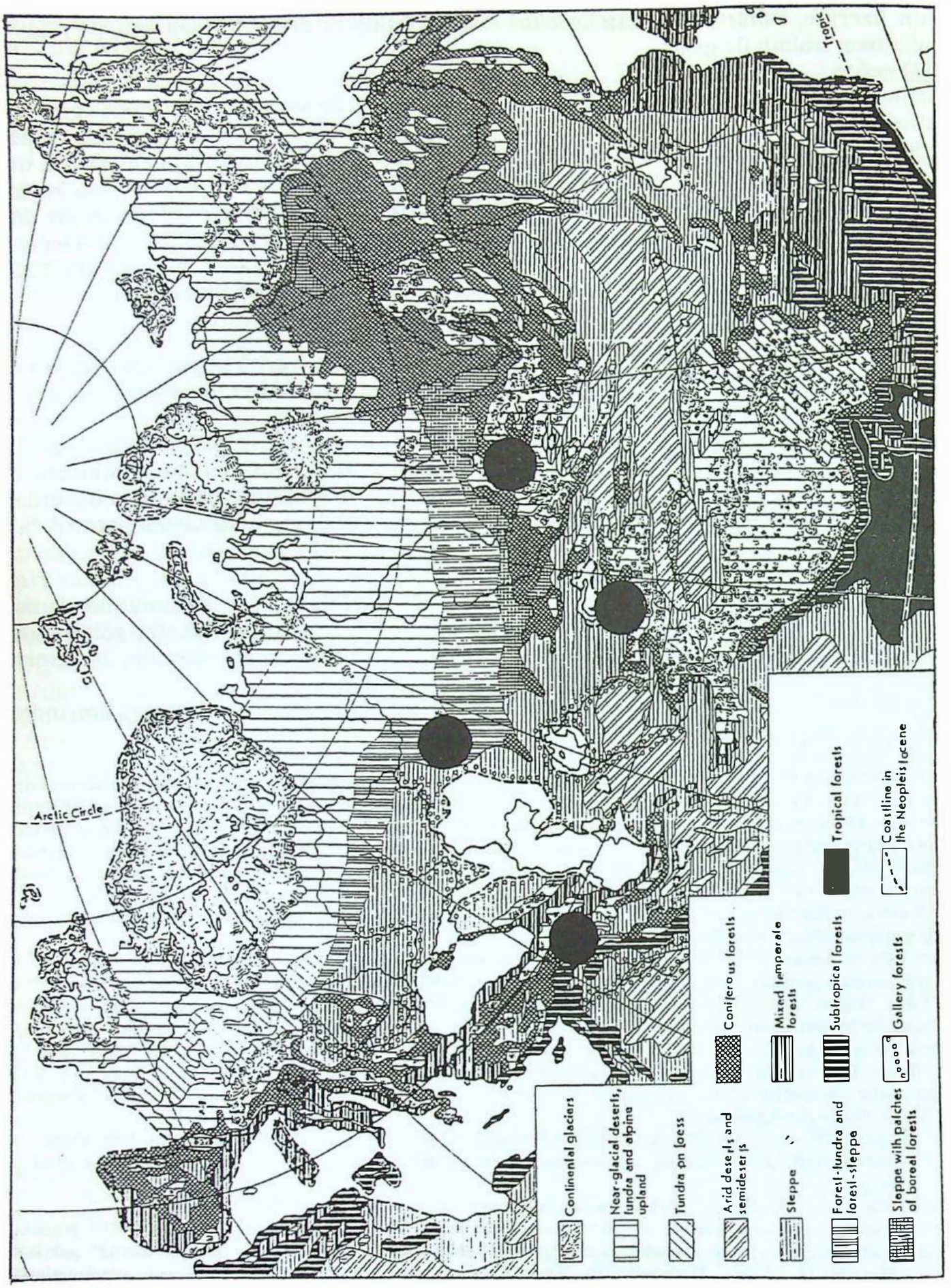
ÜRÜÑ BEG'in, başkenti ÖK-ÜR BUD QALI olan (herhalde Kavala küzeyindeki eski Filip kenti), ÖK-ÜR BUD'un kralı olması gerekir. Bu bakımdan onun Trakya Kralı Oloros olma ihtimali de vardır (Herodotus VI/39,41). "Daim Krallar Milleti Kenti" manasında olan ÖK-ÜR BUD QALI'yı Herodotus "Ölmek İstemiyen Halk" şeklinde iletmekte (Herodotus IV/94) ve ÖK-ÜR'ün, ayni zamanda, "Öbürdünya Kralları" anlamına gelmesi dolayısıy la, "Yer altı Evi" şeklinde bir masal da ortaya atmaktadır (Herodotus IV/95,96). ALTI YARIQ TİGİN'de de geçen bu deyim (s.34'e bkz!), Herodotusa göre, Getai'lere (Herodotus IV/93,96,118, V/3) olduğu kadar, Apsinthia'lılara (Herodotus VI/34,36,37, IX/119) da tekabül etmektedir. Ancak, bu sonuncular OY ÖGÜM İS AT olmalılar :

> AT-OY [İL]TE AT, ÜÇ ON KÊLMİS [YARIQ] [OY ÖGÜM İS AT] TUTUQ QA YARLIĞ BOLTI [ALTI YARIQ TİGİN'den].
> ↪ *At-Oy halkına "at" olarak, üç-on halinde gelmiş ışık Oy Ögüm İs At'lar tarafından tutulan mevkiye vahiy oldu.*

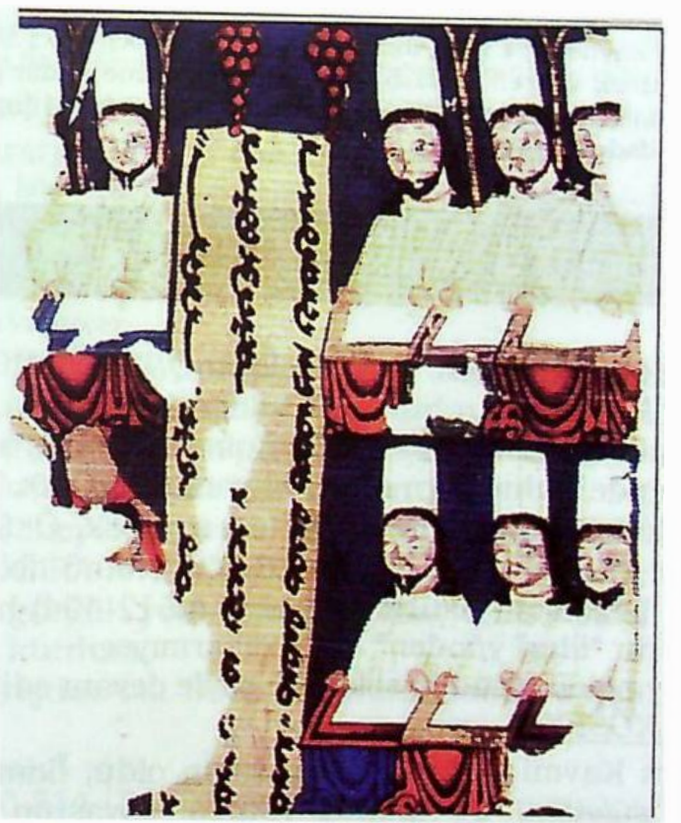
Buna göre de, OZ ER ITIM ÖKÜ ER'ler ancak Dolonklar olabilir (Herodotus VI/34-38,40).

TUTUQ BAŞ [mustahkem mevki] adı ALTI YARIQ TİGİN'de OY ÖGÜM İS AT'lar tarafından TUTUQ [tutulan meki](Mirşan,1978,s.115) ve Herodotus tarihinde "Kardia ile Paktia arasında çekilen duvar" şeklinde geçiyor (Herodotus VI/36). Herodotusun "Dolonklar bir savaşta Absinthia'lılara karşı yenilmişlerdi" şeklindeki ifadesine göre (Herodotus VI/34) TUTUQ BAŞ'ın bu iki halk arasındaki sınır olması mümkün se de, Türüklerin Çanakkale Boğazına "Tutuq Baş" demiş olmaları da olasıdır.

Metnimizin sonunda dile getirilen savaş hakkında Herodotus şöyle diyor : "Şu ulaştığımız dönemden (yani, d.ö.514'den) iki yıl önce (yani, d.ö.516'da) Miltiades İskitlerin önünden kaçmıştı, çünki Kral

Vistül buzulunun (70-10 bin y.ö.) Aurignacian Çağında (40-25 bin y.ö.), Türük Oğuşunun dört kaynağı : (1) Tamgalı Sayı ve Çevresi (s.26); (2) Ulu Kem Bîltiri (s.28); (3) Oral Dağları (s.30); (4) Doğu Anadolu (s.30). (Harita H.Wissmann 1956'ya göre).

Türük Oğuşunun Uygur alfebesi çağındaki yazıcıları.
(Tekin,Ş.1993; *Eski Türklerde Yazı, Kâğıt, Kitap ve Kâğıt Damgaları;* Istanbul; s.33.)

Dareiosun kışkırtmış olduğu İskit göçebeleri Chersonesos'a (Gelibolu Yarımadası) kadar inmişlerdi" (Herodotus VI/40). Hoytı Tamır gündeliklerinde ise, bu savaş şöyle anlatılıyor :

"BİÇİN yılının yedinci ayının yirmisinde [d.ö.20.7.516], İster Irmağı OQ-AT'larının başkentine vardığımız yılın dokuzuncu ayında, OQ-UŞUY'ların QARA-OZIĞ'ında [Azak Gölünde] toplandım [1.9.516].

Güzün Başkent Asur'a *süledim*. Bu şekilde BÜ-AT ÖGİM'e karşı ordu sürmesini önledim,Dareiosun."

Öñre Bıña Başının ÖK-ÜR BUD QALI dediği kente bu gündelik OQ-AT UB-UÇUĞ ve, OZ-ĒR ITIM ÖKÜ ĒR'in (Dolonkların) düşmanı olan, OY ÖGİM İS AT'lara (Apsinthia'lılara) (veya ÖK-ÜR BUD'a) "BÜ-AT ÖGİM" diyor ki, bu halk BUY URUQ'ların (bugünkü Bulgarların) atalarıdır.

QARLUQLAR

"Kırğız Hanı: "ÖKÜGİMİN eratı üzerindeki"—yerleşmelerinde bulunmakta olduğum işbu yere doğru (asker) göndermiş olan ve benim (eski) eratım üzerinde (halen) egemenlik kurmuş bulunan—"AT-İL'e tabi hana haberci geldi, QARLUQ'lardan haber çıkmamış", dedi. Erat ordusunu QARLUQ'lara doğrü *süledim.*"

Not: "QARLUQ'lara karşı *süledim*" deyiminin anlamı "QARLUQ'lara yardım edebilmek üzere, harekete geçtim ", şeklindedir. Öñre Bıña Başı, Media'da Perslere karşı yenilmiş oldukları anlaşılan, QARLUQ'lara yardım edebilmek için, Çanakkale işgalini kaldırıyor ve, asker getirebilmek üzere, Orta Asyaya hareket ediyor. Herodotus ise, aynı ET'ÜZ'ü şöyle anlatıyor : *"Dareios İskitleri cezalandırmayı koymuştu aklına. Media üzerine ilk atılanlar onlardı. Savaş açmışlar, düşmanlarını yenmişler, haksız savaşlara önayak olmuşlar dı"* (Herodotus IV/1).

"İkim (Irmağı) OQ'larını vurmuş olan ve İrtis Irmağını tesir altında tutan UB-UŞI AT Majesteleri ordaki eratlara egemen idi. Bundan ötürü, ... yı geçerek, d.ö.18.11.516'da uğramış olduğum Obul Uçu Irmağındaki Üç Qarluqlar la anlaştım (yani, onlardan asker aldım,—*K.M.*).

Ondan sonra, yine yola koyuldum. Bana tabi olmuş olan soyun [ÖCÜK BUDUN'un] sürerek gelmiş bulunduğu İT ĒSİZ'lerin UB-UŞI UÇI AT'ında yayladım. Uykuya orda uyukladım. Ondan sonra, Perslere esir vermiş olan IŞUB URUŞ TURIQ'ın öcünü aldım."

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.78-80.

IŞUB URUŞ TURIQ Türüklerin Kafkasya valisidir. Türüklerin Kafkas orduları kumandanının ISUB URA BİLGE ÖKÜLİ ÇUR olması ve kendisine ait *bitigde* onun bir hücum esnasında ölmüş olduğunun söylenmesi dolayısıy la, Kafkaslarda yenilen ordunun ÖKÜLİ ÇUR ordusu olacağı akla gelir se de, bu kabul yalnız ÖÑRE BIÑA BAŞI'nın ifade şekline uymamak la kalmamakta, ÖKÜLİ ÇUR tarihi de onun d.ö.516'dan çok daha önceleri ölmüş olacağı kanaatını uyandırmaktadır.

Hoytı Tamır gündeliklerindeki kayda göre ise (yuk.bkz!), ÖÑRE BIÑA BAŞI d.ö.1.9.516'da Azak Gölüne gelmiş ve buradan, asker temin etmek üzere, 18.11.516'da Balkaş Gölüne kadar gitmiş ve geri döndükten sonra (yani,"güzün") Asur'a hücum tertiplemiştir ki, buna göre, ANÇULADIM [intikam aldım, veya,ikazda bulundum] deyimi bu hücumu ifade etmektedir.

§.26 QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN (d.ö.512 KÖSİ YIL) d.ö.494 AV[illegible] dogumlu d.ö.546 BARSBEG[illegible]

QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN d.ö.524 KÖSİ YIL'ında ĒÇİM QAĞAN'ın ölümünden sonra tahta geçmiş, fakat, BU TÜRÜK BİL'de çıkan huzursuzluklar dolayısıy la, hakanlık hakkını yitirmemek şartı ile, ülkesinin idaresini *inisi* ÖKÜL TİGİN'e bırakmış idi (s.49). YOLUĞ TİGİN, onun hakanlık hakkını elinde bulundurmasına dayanarak, ÖKÜL TİGİN tarafından yapılan seferleri de (s.50) "hakan adına yapılan seferler" sayarak, ÖKÜL TİGİN'in adını söylememiş bulunuyor. Ancak, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın ölümü dolayısıy la dile getirilen "Ben 19 yıl (d.ö.532-514) başbakan oldum, 19 yıl (d.ö.512-494) hakan oldum" cümlesi YOLUĞ TİGİN'in bu yorumunu "idarî yönden" haklı çıkarmıyor.

YOLUĞ TİGİN (s.50'de) saymıya başladığı seferlere şöyle devam ediyor :

ÇİK BUDUN seferi (d.ö.512 KÖSİ YIL)

"26 yaşıma (d.ö.512) Pers Kavmi Kırğızlar la düşman oldu, İkim (yani, İşim) Irmağını geçerek, Perslere doğru *süledim.* Ür-Apanda [Oaros] savaştım. Ordusunu sançdım, yörük kavmi imha ettim, halkını ÖC-ÖG ettim."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.39.

Burda Yoluğ Tigin'in kısaca değindiği savaş, Herodotusun uzun-uzadıya anlattığı, Dareiosun İskit seferi sonunda Qañım Türük Bilge Qağana karşı yenildiği savaşdır. Öñre Bıña Başı bu savaşı şöyle açıklıyor :

ÜR-APA Savaşı

" ... askerlerinin gelmiş olduğu Oq-Oz Uluq Gölde [Karadenizde] ... ya tabi olduğu varsayımı ile ... habercisinin gelmiş olduğu 15inde ... At-Uyuğın Gölünde [Zimlânskaya Gölü] toplandık."

At-Uyuğın Köle Herodotus "At Meydanı" demektedir (Herodotus IV/76). Bugün "Zimlânskaya Gölü" denilen bu göl At-Oy Bilin başkenti olan At-Oğu Bolıqın [Volgagradın) hemen yanıbaşındadır ve, buna göre, Türük ordusunun At-Oy Bil başkentinde toplandığı anlaşılmaktadır.

"Lider karargâhın [Dareios karargâhının] oraya doğru yöneldiğine dair Kral eri (İskit habercisi!) geldi. Bunun üzerine, Oq-Ara Oyu [Don Irmağını] atlı olarak geçmek suretiy le, Dareios Karargâhını gelmiye devam ettirmek üzere, tahta geçilen yılda (d.ö.1.1.512de) sefer ettim (yani, geri çekilmiye devam ettim)."

Oq-Ara Oy, Herodotusun "Tanais" dediği, Don Irmağıdır. Herodotus bu hususta şöyle diyor : *"İskitler Tanaisi aştılar ve Persler de onların peşinden Tanaisi geçtiler. Öyle ki, sonunda Sauromatların ülkesini aşıp Budinlerin ülkesine vardılar."* (Herdotus IV/122).

" ... oldu. [Qañım Türük Bilge Qağan] Qarluqlara haberci göndermiş, "At-İlimte", demiş, "Öc-Ürede olacağım", demiş, "seferber olmanızı söylediğim şekilde seferber olun", demiş.

Buuşım İl, başkentlerini bırakarak, karargâhıma vardı ve onları ÖC-ÖG askeri ettim."

Buuşım İl Herodotusun "Budin" dediği halkdır : *"İranlılar Budinlerin ülkesine geldiklerinde tahtadan yapılmış bir kent buldular. Budinler kenti bırakmışlardı, tek kişi bile kalmamıştı. Kenti yaktılar."* (Herodotus IV/123).

"Seferber olmuş olan ÜÇ QARLUQ merkez cenahına AT-AT'ı [QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ı] getirdi. ÜR-APA'ya gelmiş olan, ... [ÜR-APA'yı] geçmek üzere oldukları esnada, tahta oturulan yılın beşinci ayının altı otuzunda [d.ö. 26.5.512 KÖSİ YIL], savaştım ve hemencecik hakimiyet tesis ettim.

İÇÜY ÖK [Yunanistan] ... ÖG-AT OĞUR'u [İonları] egemenliğim altına aldım."

Herodotus İskitlerin İstros üzerinde İonialılar tarafından inşa olunan ve İonialıların koruması altında bulunan köprüye Perslerden daha önce vardıklarını söylüyor (Herodotus IV/136).

"Ordaki köprüye gelir ken, TÜRGİS, QARLUQ'lara ait ganimeti alıp, karargâhını yağma etmiş ve kendi karargâhlarının yoluna koyulmuşlar."

Herodotusa göre Dareios, İskitlerden kurtulabilmek üzere, karargâhını—İskitleri celbetmesi için—ışıkları yanık halde bırakarak, güçlü askerlerini yanına almak suretiy le, İstrosdaki köprüye doğru kaçar (Herodotus IV/134-136). Bu karargâhı yağma etmiş olan TÜRGİS'ler, herhalde, cezalandırılmaktan korktuklarından, orduyu terk ederler ve, bu yüzden, ÖÑRE BIÑA BAŞI köprü başındaki işgalini kaldırarak, Dareios ordusunu imha etmekten vazgeçer.

"... düşman oldu ... [Dareios], duruma hakim olarak, memleketine doğru gittiği zaman, bu sebeb le, [ÖG-AT] OĞUR'lara [İonlara] karşı kazandığım zaferden sonra, sekizinci ayda, stratejik sefer ettim (yani, harpten vazgeçtim,—*K.M.*) ve karargâhımın yanıbaşındaki UYULA KÖL'de kutuma tekrar kavuştum (d.ö.8inci ay, 512).

Haşmetmeabın yüce meydan savaşı yılının (d.ö.512) ... inci ayının 21inde Qalrluq mıntakasında ... idi. OY-OĞIRA AYIRIŞ'ında ordusuna, hemencecik, hakim oldum. Karargâhı, korkularından, on günlük yola gitmiş, o yana YOR'ıyarak, peşlerine düştüm... *bir yigirmisinde* egemenlik kurdum.

Kendi kavmime ... eriştim. İRİL ÖNTE [Başkumandan] namını orda YİTDİM (d.ö.511 UD YIL olmalı)."

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s. 80-84.

Özet : ÖKÜL TİGİN'in d.ö.514 İT YIL'ındaki ölümünden sonra, tekrar tahta oturması gereken QAÑM TÜRÜK BİLGE QAĞAN, Türük Töresine göre, d.ö.512 KÖSİ YIL'ını beklemek zorundadır, çünki Türük hakanları TAYDU'nun ancak birinci yılında tahta geçebilmektedirler. Fakat, bu arada, Dareios I TÜRÜK BİL'in içlerine kadar ilerlemesine devam etmek-

tedir ve —savaşın hakan tarafından kazanılması şartına göre—AT-OY BİL genel kurmay başkanı ÖÑRE BIÑA BAŞI Dareiosa karşı kesin savaş vermiyerek, onu—tahta geçtikten sonra hakanının kesin savaş verebileceği—ÜR APA'ya doğru çekmek istemektedir (oyalama savaşı!).

Herodotusun "Dareios (d.ö.522-486), Babili aldıktan sonra (d.ö.521), İskitlere karşı sefer açtı (Herodotus III/150 ve IV/1)" cümlesi ile belirttiği gibi, Dareios I'in d.ö.513-512'de yaptığı *İskit seferi* Persler le İskitler arasında çok daha önceleri başlamış olan çatışmaların bir varukudur (s.51, 54). AT-OY BİLGE TUTUQ UY BUĞU olan ÖÑRE BIÑA BAŞI Persler le yaptığı savaşlar hakkında şunları söylüyor :

OY-URUM ATIN OY OĞI'da [Istanbulda] tahta oturmuş olan ÜRÜÑ BEG Orallı hemşerileri olan Kırğızlara ÇİK ÖG'e [Pers Kralına] karşı yardımcı olmaları için haber salar. İRİL ÖNTE [Başkumandan] olan ÖÑRE BIÑA BAŞI Kırğızların ÇİK ÖG'e karşı sefere çıkmalarını onaylar ve ÖK-ÜR BUD QALI'da buluşmayı kararkaştırırlar (s.51). ÖÑRE BIÑA BAŞI TUTUQ BAŞ'da, OY ÖGİM İS AT'lar tarafından savunulan mevkide, Perslerin müttefiki olan, OZ-ER ITIM ÖKÜ-ER le savaşır (d.ö.20.7.516) (s.51).

Herodotusa göre, bu tarihlerde, Hellespontosun [Çanakkale Boğazının] Anadolu kıyıları Perslerin elinde bulunuyordu. Pers donanması ise Miletos [Söke ovasındaki Balat] yakınlarında kışlamış ve—herhalde, ÜRÜÑ BEG ET'ÜZ'ünden dolayı—Çanakkaleye doğru harekete geçmiş bulunuyordu. Ancak, Byzantion [Istanbul] ve karşısındaki Kalchedon'lular [Kadıköylüler]—Fenike [Pers] donanmasının gelmesini bile bekliyemeden—ülkelerini bırakıp kaçmışlardı (Herodotus VI/31-33). Fenike donanması sonunda Marmaraya gelir ve onun Avrupa yakasındaki kentleri harap eder. Ancak, Kardiya Fenikelilerin eline geçmez (herhalde, Öñre Bıña Başının işgalindedir).

Buna göre, Türük ordusu ile Fenikeliler arasında bir savaş olmuş olmalı. Herodotusun ve Hoytı Tamır gündeliklerinin bu alanda verdikleri ifade de Tutuq Baş savaşı *et'üzünü* doğruluyor (s.51'in sonu ve s.54'ün başı).

IŞUB URUŞ TURUQ kumandasındaki Qarluqlar Kafkas cephesinde (Mediada!) Perslere yenilirler. Bunu öğrenen Öñre Bıña Başı Çanakkale işgalini kaldırır ve asker toplamak üzere, ilk önce, İşim Irmağı Oqlarına gider. Fakat bu Oqlar UB-UŞI AT Majestelerine tabidirler ve teklifi kabul etmek istemezler. Bunun üzerine, o İli Irmağındaki Üç Qarluqlardan asker alarak (d.ö.18.11.516) Kafkas cephesine gelir ve, AT UB-UÇUQ'a [Asura] bir akın düzenliyerek, IŞUB URUŞ TURUQ'un öcünü alır (s.54'e bkz). Sonuçta, Çanakkale ve Istanbul Türük işgalinden düşmüş; buna karşılık, Türük Bilin Kafkas ve Doğu Anadolu cephesi Dareiosa karşı emniyete alınmış olur.

Türüklerin Babile akın yaparak Dareiosu cezalandırmış olmalarına karşılık, Dareios da İskitleri (yani, Türükleri) cezalandırmayı aklına koyar (Herodotus IV/1). Bunun için, ilk önce, d.ö.515'de Babili (Türüklerden!) alır ve d.ö.513'de Susa'dan yola çıkar.

Dareios I Samoslu Mandroklese Bosphoros [Istanbul Boğazı] üzerine bir köprü yaptırıyor ve imparatorluğundaki *uluşların* hepsinden toplam olarak 700.000 kişilik bir ordu ve 600 gemi topluyor. İonialılara, donanmaları ile Kara Denize geçerek, İSKE ÖGİS [İstros, Tuna] üzerine bir köprü kurmalarını emrettikten sonra, Avrupaya geçerek—İske Ögis ağzından itibaren 2 günlük uzaklıktaki—köprübaşına geliyor. Ancak, buraya gelmeden önce, ÖK-ÜR BUD'u imha eder ki, Herodotus bu sözün manasını "ölmek istemiyen halk" şeklinde belirtmektedir (s.51'e bkz) ve Altı Yarıq Tigin bu katlıyamı "Tanrıya mal olmuya kılıç ruhu ile varma" şeklinde manalandırmakta ve bunun "Ök-Ür için verilen BİR hükmü" olduğunu söylemektedir (s.34'e bkz).

Bu haber Öñre Bıña Başıya ulaştırılınca, o Türük ordusunu At-Uyuğun Kölde [Zimlânskaya Gölü] toplar ve bu toplantıda kendisine "İRİL ÖNTE" [Başkumandan] görevi verilir. Ancak, bu tedbir Dareios la karşı-karşıya gelerek savaşmayı henüz mümkün kılacak nitelikte değildir, sebebi şöyle.

D.ö.514 İT YIL'ında Ökül Tigin ölünce, Türük Sarayı tahtına Qañım Türük Bilge Qağan oturacaktır. Ancak, Türük Töresine göre onun hakan olabilmesi KÖSİ YIL'ından

(yani, d.ö.512'den) itibaren mümkündür, çünkü Hakanlar, bir TAYDU içinde ölmüş olsalar bile, o TAYDU'nun tümünde hükümdar sayılırlar. Bundan ötürü, eğer Dareiosa karşı kazanılacak zafer "Türük Bïl zaferi" olacak sa, hakan tarafından kazanılmış olması gerekeceğinden, ancak d.ö.512'den (yani, TAYDU başlangıcından) sonra kazanılabilinecektir. İşte, Öñre Bıña Başı, KÖSİ YIL'ını beklemek üzere, Dareiosu hareketlerinde serbest bırakır. Bu arada, İskitler Dareiosa türlü hediyeler gönderirler. Bunlardan kuş "İskitelinde serbestçe uçabilen Dareios", fare "KÖSİ YIL", kurbağa "zafer" anlamında gönderilmiş olmalı (Herodotus IV/131).

At-Oy Bïlin başkenti olan At-Oğu Bolıq İdil Dirseği üzerindedir ve, bu kentin hemen yanıbaşındaki, At-Uyuğun Köl Türük ordularının karargâhıdır. Dareios Oq-Ara Oya [Don Irmağına] gelince, Öñre Bıña Başı onun bu ırmağın kıyısı boyunca giderek At-Uyuğun Köle ulaşacağından korkar ve, Pers ordularının gözü önünde, Oq-Ara Oyu atlı ordusu ile geçerek, Dareiosu Astarhan Kentine doğru çeker : "İskitler Tanaisi [Oq-Ara Oyu] aştılar ve Persler de onların peşinden Tanaisi geçtiler. Öyle ki, sonunda Sauromatların ülkesini aşarak Budinlerin [Buuşım İl] ülkesine vardılar." (Herodotus IV/22). Nitekim, Öñre Bıña Başı da "*Oq-Ara Oyu atlı olarak geçmek suretiy le, Dareios karargâhını peşimden gelmiye devam ettirmek üzere, Tahta geçilen yılda (yani, d.ö.512'de) sefer icra ettim (yani, geri çekilmiye devam ettim)*", diyor (s.55). Herodotusun Budinler hakkında söyledikleri ile Öñre Bıña Başının Buuşım İl hakkında söylediği cümle de bir-birine intibak ediyor (s.55).

Öñre Bıña Başı Dareiosu, Qañım Türük Bïlge Qağanın daha önceden gelerek mevzilenmiş olduğu, Ür-Apa mevkiyine çeker. Hakanın merkez cenahında Üç Qarluqlar vardır. Dareios nehri geçmek üzere iken, hücum edilir ve hakim bir savaş la askerleri imha edilir (d.ö. 26.5.512 KÖSİ YIL).

Herodotus İskitlerin—İstros üzerinde İonialılar tarafından yapılan ve İonialıların koruması altında bulunan—köprüye Perslerden daha önce vardıklarını söylüyor (Herodotus IV/136). Öñre Bıña Başı da "*İonları egemenliğim altına aldım*",diyor (s.55). Ancak, Dareios—İskitleri celbedebilmek üzere—karargâhını ışıkları yanık halde, olduğu gibi, bırakarak köprüye doğru kaçmış (Herodotus IV/134-136) ve Türgisler karargâhı yağma etmişlerdir [ĒBİN YULUP BARMIS]. Bu yağmacı askerler, aynı zamanda, orduyu da terk etme zorunluluğunda kaldıklarından, Öñre Bıña Başı Dareiosun—kaçış yolunu tıkayarak—kalan ordusunu imha etmekten vazgeçer ve Uyula Köle döner. Oy-Oğırada kaçakları egemenliği altına alır; on günlük bir uzaklıkta bulunan karargâhlarını da zaptı-rapta aldıktan sonra, "İril Önte"lik mevkiyi de sona ermiş olur. Çünki duruma Hakanın bizzat kendisi el koyar ve Türgisleri—Balqaş Gölü yönünden gelmek suretiy le—tedip eder (d.ö.511 UD YIL), (s.55'e bkz).

Qañım Türük Bïlge Qağanın Bïs Balıq seferi

"Otuz yaşıma (d.ö.508 BALIQ YIL) Bïs Balıq yönünde *süledim.* Altı defa savaştım. Oralarda bulunan ordusunu, evet, imha ettim.

Bunun üzerine, "özgür kişi" olarak kalmak şartı ile, ... Türüklere tabi olmaları için, kentten bana Oq-Oğlı [Oq-Vekil] geldi, Bïs Balıq bu şekilde geçti."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.44-45.

Qañım Türük Bïlge Qağanın At-Oy Bïl seferi

"31 yaşıma (d.ö.507) Qarluq Kavmi, sorumsuzca göç ederek, taraf tuttu (yani, düşman oldu). At-Omuğ Iduq Başda savaştım, Qarluk Kavmini imha ettim.

Oraların egemeni Buusım-Al, At-İl Kavmi Devletine tabi, Qarluq Kavmini idarem altında topladı.

Kendi halkım AT-UQUZ OĞUZ benim kavmimden olarak Tanrı yerinde yaşadığı için, devletine değme zorunluluğunda kalmış olmamdan dolayı, taraf (düşman) oldu.

Bir yılda 4 defa savaştım.

İlk önce, At-Oğu Bolıqda savaştım. At-Oğıla Öğüzü yüzerek geçip, ordusunu orda bozdum.

İkinci olarak, Ant-Uruğda savaştım. Ordusunu mızraktan geçirdim, yurdunu aldım

Üçüncü olarak, Uçuş-Başında savaştım. Türük Kavminin yorgun düşmüş olduğunu, bundan ötürü, egemenlik altına gireceğini düşünerek, iki kısımdan ibaret ordusu—egemenliğim altında bulunanları kütle halinde imha etmek üzere—toplandı.

Bunun üzerine, "kurtuluşum" olmak üzere, Başarılı Bir Oğuş Devletinin APAĞUTI'nın [Allah Vekilinin] hücum etme niyetinde olduğuna dair haber geldi (ve ben de bu sayede kurtulmuş oldum,—*K.M.*).

Dördüncü olarak, İzginti Oq-Uduzda savaştım. Ordusunu, buna göre, süngüden geçireceğimi bildirerek haber saldım ...

32 yaşıma (d.ö.506 AT YIL) Omuğı Qurğanda kışlar ken, bizim talimsiz olduğumuzu zanneden, Oğuz yönünde *süledim.* Ordusunun bir kısmı seferber halde, fakat diğer kısmı karargâhta idi.

"Uyuyanlar uyruğumuz olacak, diye, İç Oğuz ordusu baskın yaptı", diyerek, ordu öncümüz geldi.

Ordusunun bir kısmı, beylere özgü yolu gitmek suretiy le, savaşmadı; diğer kısmı ise, savaşmak üzere geldi.

Biz az idik, dinlenme halinde idik. ..... Tanrı güç verdiği için, hemencecik egemenlik kurdum ve yendim.

Bu savaşı ben Tanrı yardımı ile kazanmış olduğum için, o, benim değil, Türük Kavminin kazanmış olduğu bir zaferdir. Eğer ben sulhu bu kadar gayret le kazanmamış olsa idim, Türük Kavmi ölecek idi, yok olacak idi; —Ey Türük beylerinin kavmi, böyle sakının, böyle bilin! "

Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.48-50.

Yoluğ Tigine göre Oğuzların Çini istilâsı (d.ö.505-504)

Yoluğ Tïgin Qañım Türük Bïlge Qağanın fütuhatlarını saymıya devam ederek, onun ağzından şöyle diyor :

"Milletimizin bütünlüğü için ilhak etmek üzere, karargâh ve barınaklarını bozmuş olduğum, Oğuz Kavminin At-Uquz Tatar ile ortak egemenliğinin başkentinde 2 ULUĞ savaş savaştım, ordusunu bozguna uğrattım, ilini, buna göre, aldım.

Bu şekilde kazandıktan sonra ...

Tanrı yarlıkadığı için, erama göre 33 yaşıma (d.ö.505 QOÑ YIL)—OQ devletlerini geçerli güç halinde eğitmiş olan hakanın ölümü üzerine, Tanrının saik yer-suyunun Êçim Qağan kutuna adanmış olduğunu gözönünde bulundurmuyarak—At-Uquz Oğuz Kavmi, kendi yer-suyunu bırakarak, Çin yönünde vardı ve, Çin Kavminin bulunduğu yere erişerek, bu kavim yerine geçti [kaim oldu, geldi].

Onları (yani, bu Oğuzları) eğiteyin diyerek ... Kavim ... ilhak ... Ancak, berideki Çinde bir federasion kurmuş olsalar bile, aynı yerde benim hizmetimde yaşadılar. Çünki hakan olan ben idim ve, buna göre, Türük Kavmini ... kılmadım. Anayasamızın geçerli olmasını sağladım.

... derilip ... başardım, ordusunu süngüden geçirdim ve, bana bağımlı bir ÖC-ÖK kavim haline gelinceye kadar, imha ettim.

OQ-stratejisi ile Seleñeye sefer etmiş olan OQ-Soyu egemenliğinin karargâh ve barınaklarını, bundan ötürü, bozdum."

Burda d.ö.524 yılında başkaldırarak, Seleñeye kadar gelmiş olan ve Öñre Bıña Başı tarafından Seleñede yerleştirilmiş olan OQ'lar sözkonusu ediliyor (s.50, Ök-Êrigün Uş-Oq Uşın).

"Ötükin Yışın egemenlik stratejisine uyan (bağımlı olan) topluluktan olan halk yüzüne erişince ... Bu Türük Kavminin aç olduğunu görerek, onları, o durumlarında sahiplenmek suretiy le, eğittim.

34 yaşıma (d.ö. 504 BİÇİN YIL) Oğuzlar tezerek Çine girdi, istemiye-istemiye *süledim.* Egemenliklerini ...vekili olarak egemen olanı, buna göre, mevkiyinden aldım (indirdim)."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollr;* s.52-54.

İpek Yolunun Türük Bil için olan "hayatî" önemi dolayısıy la, Qañım Türük Bilge Qağanın Çine yerleşmek istiyen At-Oy Bil halkına karşı cephe aldığını ve, hatta, Oğuzlar Çinde bir devlet kurduktan (yani, AT İKÜSİ UYUQ BOLTI'dan) sonra bile, onları tedip etmiye devam ettiğini görmekteyiz.

Öñre Bıña Başı da bu konuda "konfigure olmak üzere, Çindeki Oğuz-Türük egemenlik kurmuş", diyor, ve, silik olan yazıdan anlaşıldığı kadarı ile, onun da Oğuzlar la savaştığı sonucu çıkıyor (aşağya bkz).

Metnimizde "OQ devletlerini (yani, Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabıyı) geçerli güç halinde eğitmiş olan hakanın ölümü üzerine" şeklinde geçen cümlenin paralelini Öñre Bıña Başı tarihinde "ÊS TABIĞAÇ QANI QAĞAN ... Ö[TİRİ]L BARMIS" (s.59) şeklinde görmekteyiz. Buna göre, bu QAĞAN Çine Oğuzların yerleşmesine engel olan orduların sahibi olmuş olmalı ve onun ölümü Oğuzlara Çin yolunu açık bırakmış olsa gerek.

Öñre Bıña Başıya göre TABIĞAÇDAQI OĞUZ-TÜRÜK

"Konfigure olmak üzere, Çindeki Oğuz-Türük egemenlik kurmuş ve OQ-AT ULUM Uş'un ordaki beyleri ... Benim ordum üç ... verdi. Başkentini ...

Beşyüz civarında yaya birikişerek geldi. ÖK-ÖÑÜM QULUM olan kavme Tanrı orda yer nasip etmiş olacak ki, egemenlik kurdum ... ve ordaki kavim ÖC-ÖK haline geldi."

ÖK-ÖÑÜM QULUM, herhalde, Çine yerleşmiş olan Ökügimin Yış halkı olmalı. Bu halka karşı Çinlilerin giriştiği zulümler Oğuzları galeyana getirmiş ve d.ö.505 yılındaki Oğuz ayaklanmasına sebeb olmuş olabilir.

"... UYUR ... [etmek üzere] Qarluqlara doğru tezerek girdi.

Bundan sonra, yine yola koyularak, Urqun Bolıq Biltirinde, cephede ölmüş olanların, dualarını oracıkta kıldırdım.

Halk düzeni ... Seleñeye ait yılın ["yılan" yılı, d.ö.507) 11inci ayının 20sinde (20.11.507] OQ'lara mahsus öncelikli egemenlik konfigurasionunu egemenliği altında tutan ... At-Oğ [saltanat] boylarını güçlendirmek üzere ... egemenlik kurdum. ...

Buuşım Al ...

Sonunda, sekizinci ayın 3üncü gününde sefere çıkabilen Qarluq, toplu olarak, Türgislerin yaşadıkları yere geldi (d.ö.506, 8 inci ay).

Yine yola koyularak, 10uncu ayda Krallığa vardım. At-İle ... değmiş olan ... tedip etmek üzere, yola koyuldum ve OQUĞ-URU BUUŞIM İL Qarluq tabi hale geldi (d.ö.506 AT YIL). QOÑ YIL'da (d.ö.505) ... Bil ... Ês-Tabığaç Qanı Qağan ... öldürülmüş..."

Bu ifade Yoluğ Tigin *bolbolunda* "OQ ÊRTİ ÖDÜSİG ÖTÜLİG KüÇ İGİTMİŞ QAĞAN" [OQ devletlerini geçerli güç halinde eğitmiş olan hakan] şeklinde geçiyor (s.58).

"Oğuzlara nam kazandırdım ... Krallık Kavmine gelince, 9uncu ayda (d.ö.1.9.505) Rabbe yakardım (haber saldım) ve orda bulunan karargâhımda; yani, kut halinde yaratılmış başkentimde bulunan karargâhımda ... OQ soyundan olan kavmi ... ULUĞ Liderliğe BUY-URUQ ... karargâhıma göz dikmiş olduklarından, yola koyuldum ... Taqığu yılında (d.ö.503) ..." (devamı okunamıyor !).

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.84-87.

QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın ÜÇ URIQ seferi (d.ö.503 TAQIĞU YIL)

"İKİ İL İTİBİRLİK BUDUN [İki Halktan Müteşekkil Kavim] ...Tatabı Kavminin Çin Hakanına tabi olmasının gerekçesini oluşturacak olan, informativ geçerlilik gelmemiş (bildirilmemiş) olması dolayısıy la *süledim*. Kavmi, buna göre, bozdum ve yılkı varlığını, buna göre, zaptettim. ...

Ordusu derlenip gelmiş olan, OQ-UDURUQIN YIŞ OQ'larının (yani, "askerlerinin") ...deki yerine, suyuna kondu. "Berideki Qarluq Kavmine *süle!* ", diyerek, stratejik emrimi tebliğ ediverdim ..."

Berideki Qarluqlar Balkaş Gölü güneyindeki Üç Qarluqlardır.

"...Ölmüş olan kardeşi BİR ..."Uyuz Uşı" denilen devletinin At-Uyuz [Irmağını] geçerek *süledim*. Oq Soyunun kalabalık üç kişilikliği tezerek vardı (yani, kaçtı).

"Oqlar Arası Kavimlerimizin Hakanı geldi", diyerek, ... namını vermiş olduğum, "Krallık Halkı" isimli ...düşüncesiy le ordu sevkedip, tünlü-günlü giderek, devlete köprüden geçerek yetdim. Üç Soya değerek, onları tabi [kıldıktan sonra] ... ye kadar ...

Çinlilerin atlı ordusunu, bir tümen fazlası yedibinlik [17.000'lik] orduyu, birinci gün imha ettim; yayan ordusunu ikinci gün, evet, imha ettim (d.ö.501). ... *süledim*.

38 yaşıma (d.ö.500 KÖSİ YIL), kışın Qıtañа doğru *süledim.* ...

[37 yaşı]ma (d.ö.499 UD YIL), yazın, Tatabıya doğru *süledim.* ... imha ettim. "Han Vekili" namının yılkı varlığına, bundan ötürü, el koydum. ... [Han Vekili namını] egemenliğim altına soktum ...

ÇUR TİGİN'in ölümü dolayısıy la, BOLBOL kılıverdim."

D.ö.498 BARŞ YIL. Buna göre. ISUB-URA BİLGE ÖKÜLİ ÇUR d.ö.498'den daha önce ölmüş olmalı, çünki ÇUR TİGİN onun *bolbolunu* yazan kişidir (Mirşan, 1985, s.92,93,96).

"Halklar federasionuna tabi Tatabı Kavmi Qıtañdan ayrıldı ... başkentinde ... stratejikman 40.000'lik ordu geldi, Ötünkiş Başkentinde değerek, sulhettim. 30.000'lik orduyu ... Tatabı ...

Büyük oğlum hastalanarak ölünce, OQ-OĞ hatırasına *bolbol* dikiverdim."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.55-57.

D.ö.507 yıllarında Tabığaçdaki Oğuz-Türük konfigure olmak (yani, bir federasion teşkil etmek) üzere girişime geçmiş bulunuyor (s.59). Aynı yılda, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN AT-OY BİL seferine çıkmış (s.57) ve d.ö.506 yılında Sibirdeki Omuğı Qurğan Kenti yakınlarında At-Uquz Tatar ve At-Uquz Oğuzlar ile karşı-karşıyadır. Tanrı güç verdiği için, Türük ordusu yener, fakat d.ö.505 yılında ÈS TABIĞAÇ QANI QAĞAN öldürülünce (s.58,59) AT-UQUZ OĞUZLAR—ÈÇİM QAĞAN tarafından kurulmuş olan düzeni çiğniyerek—Çine akın ederler vede Çin Kavmi yerine geçerler (s.58) (yani, Çinde yerleşirler). Bu akını, d.ö.504 yılında, yeni bir Oğuz akını izler ve Qağanımız d.ö.503 yılında Üç Uruq seferine çıkma zorunluluğunda kalır (s.59).

Çin Hakanı Tatabı Kavmi yurdunu işgal etmiştir. Bundan ötürü, ilk önce oraya ordu sürülür. Fakat "ÜÇ OQ URIQIN" problemi 2-3 yıl daha devam eder, ve d.ö.501 LAĞZIN YIL'ında Qañım Qağan—savaşın birinci günü, Çinlilerin 17.000 kişilik atlı ordusunu, ve ikinci günü de yaya ordusunu imha etmek suretiyle—Orta Çini ve, sonra, Qıtañ ve Tatabıyı işgal ederek, bütün Çinin hakanı olur, OS-UDURULMIS UÇ [*T'ien-ming*] adını alır.

Bu *et'üzü* Öñre Bıña Başı da "TABIĞAÇQA, SELEÑEDE UB-UYUBLIQ YAPTI-BİRTİM" [Çinde iken, orasını Seleñeye bağımlı kılı-verdi] şeklinde bildiriyor (Mirşan 1985, s.87). Fakat bu hususdaki ayrıntılı haberi Qoço-Çaydam yöresindeki İhe-Aşetede bulunmuş olan bir mezar lâhdi yazıtında görmekteyiz. Bu yazıtı Yoluğ Tigin "Büyük oğlum hastalanarak ölünce, OQ-OĞ hatırasına *bolbol* dikiverdim" diyerek bildiriyor (yukarıya bkz) :

"İT YIL'ında (d.ö.514) ölen Ökül Todının (yani, Ökül Tiginin) *inisi* olan erin başarıları—ozacağı yere (yani, cennete) ozmuş olduğu için—OĞ-UR'unda [lâhtinde] ifade olunmuş bulunuyor.

Ökül Todının *inisine*—ATUN ATIM OĞUN TURQAN [Atalarım Egemenliğinin Sancak Valisi] mevkiyine iye olduğu için, ateşte yakılmış olan yüce-yüceliğine—ölüm nasip olmuş bulunuyor.

Oq *Uluşuna* Kral Naibi olarak durmak üzere, LAĞZIN YIL'ında (d.ö.501) tahta oturdunuz siz,—OS-UDURULMIS UÇA USUQUN UR [Göğ Bili Stratejisi Liderliği Hakimi] olarak, vede zafer sonucunda.

Kadir Tanrı erkliğine iye Oq İnstansı olarak ateşe vurulmuş ölüme, İT YIL'ındaki (d.ö.502) savaş dolayısıy la, ağlayı verdim.

Uçun İr tarafından telif edilmiştir."

Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.58.

"Os-Udurulmıs" deyimi Çindeki *Chou* AT-OĞ'u (d.ö.1122-221) çağında dinî nitelikte kullanılan *"t'ien-ming"* deyimini hatırlatmaktadır. *T'ien* "gök" anlamındadır ve eski çağlarda—ULUQ [*ta*] anlamını vermek üzere—"kozmos" anlamına da gelen demonstrativ almaşlık [zamir] ON [orda bulunan] anlamında kullanılmış ve, buna göre, Türükçe OS [Tanrı Bili] kavramını ifade etmiştir.

Ming, OM [momentum, belirlenme; sahip; kanun], ÖC [mevcutluk, Almanca *"das Sein"*] ve "hayat" anlamındadır. Buna göre, *t'ien-ming* deyimi "gök hakimiyeti", "düzen" ve "kanun", "gök mandalığı" anlamlarına gelir ki, şu cümle de bu anlamı açıklamaktadır : "Gök kişi-oğlunu yaratınca, bütün ÈB-ÈDİZ'leri [Alm. *Taten*] için ona kendi kanunlarını kullanma yeteneği verdi."*(Shih Chu*'den).

Bütün bunlara göre, *t'ien-ming*'i "ON-OM" (yani, NOM) diye tercüme edebilirdik. Ancak, NOM doğa kudretinde bulunan bir şeydir, kişilere özgü bir özünçelik değildir. Buna göre, deyimden kastedilen anlam şöyle olur : OS UDURULMUŞ UÇA USUNQUN UR [Uzay Stratejisi Tanrısına Korpulent Hakim]. Bu ise, Qañım Türük Bilge Qağanın—Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabı yurdu da dahil olmak üzere—bugünkü Çinin hakanı olmuş olduğunun diğer bir delilidir.

Altun Atım Oğun Turqanın ölümü dolayısıy la yazılmış olan yazıtımız *"bolbol"* olarak dikilmiş olduğuna göre, burda geçen ULUQ ULULIMA deyimi ile UB-ULUQ (yani, BALIQ) yılı kastedilmiş ise, *bolbol* d.ö.496 yılında dikilmiş olur.

Qañım Türük Bilge Qağanın ucuşu ve yuğu (d.ö.494 AT YIL, ve d.ö.489 LAĞZIN YIL)

"Ben 19 yıl (d.ö.532-514) UŞUD [başbakan] oldum, 19 yıl (d.ö.512-494) hakan oturdum.

Halk arasında nam kazanmış olduğu 31 yaşında (538+7-31= d.ö.514 İT YIL) *inim* Ökül Tïgin öldü ve, Türük Kavmine anca kazandırdıklarını bunca (yani, aynı şekilde) kazandırmıya devam etmiş olan, Qañım Qağan AT YIL'ının 10uncu ayının 26'sında uçarak vardı (d.ö.26.10.494) ve LAĞZIN YIL'ının 5inci ayının 27'sinde (d.ö.27.5.489) YUĞ ettirdim.

Yüce kavramımıza (yani, dinimize) göre AT-OTUQ ...

Halkı beni sayan At-Oy generalleri prezidentlerinden 500 *ërin* [müdafi] geldi. Oqlar la meskûn Üç Biriküde reprezentant , KÜMİS [fermanlı] Kral yetkisine iye kişi geldi.

Yas tutup, ateşe vurma işlemi düzenliyerek, diki (istif edi) verdiler, baş ucuna ağaç getirerek.

Öz Oy Yış'ımızdan [Kendi Kuruluşumuzdan] ... Bunca kavimler saçlarını-kulaklarını yoldu-biçtiler. Öz halkımızın *ëdgü* namı için—göğün yere değdiği yerlere kadarki—Oqlar ortamı kişileri, sayılamıyacak miktarlarda gelerek, evet, onun kutuna [dua ettiler]."

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.59-61.

Yunanistandan Altay Dağlarına kadar olan Türük boylarını yönetimi altında bulunduran At-Oy Bïlden—Qañım Qağanın "uça varmış" olması dolayısıy la—500 *ërin* [müstahkem mevki kumandanı, müdafi] gelmiş olması, gerçekten de, Türük Bïl sınırlarının KÖK TİYİÑİN [ufuklara kadar] devam ettiğini göstermektedir. Ancak, At-Oy Bïl, Ök-Ërig Kisi ve Öz Oy Yış temsilcileri dışında, gelenlerin hepsi—Türük ve Oq olmak üzere—halk katmanındandır, ve Yoluğ Tïgin Hakanımızın *yuğu* için gelen "ecnebi" temsilcilerin adlarını bildirmiyor. Çünki Tabığaç, Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabının hiçbiri birer *öz* erkine devlet değildir artık, ve Qırqız gibi halklar At-Oy Bïl yönetimindedir.

Öz Oy Yış, herhalde, Ulu Kem Bïltiri olmalı (Mirşan, 1978,s.84). Öküli Çur *bolbolunda* da Öz İl Öki süvarileri sözkonusu ediliyor. Öñre Bıña Başı *bolbolunda* da Öz Bïl sözü geçiyor (Mirşan 1985, s.87 ve 95). Ök Ërig Kisi ise Massaget Kralı olmalı.

Yoluğ Tïginin sabı

"Tanrımız olan Tanrı tarafından var edilmiş Türük Bïlinde, asker kişilikliliği temsil eden, babam Türük Bïline hakan olduğu zaman, Türük olan beyler namına vekil beyler; tüm *Çurlardan* başlıyarak, rütbe sıralarına göre Uşud Ëpit Bëgler; ... ve Öñre Ëtülis Bëgler; Apa Turqanlardan başlıyarak, rütbe sıralarına göre, Uşud Ëpit Bëgler; ... Hakan adına hareket etmiye yetkili Buyula Buğa Turqan ve, onu rütbe sıralarına göre izliyen, Buyuruq Bëgler; İl Buyurıqı olarak anılan, tüm Qırqızlardan başlıyarak, rütbe sıralarına göre Buyuruqlar; bunca yetkili lordlar Qañım Qağan için dua ettiler ve, bu şekilde, ona yöneltilen dualar, UŞUD ...Türük beyleri kavimlerine yönelik olarak dua ettiler.

Ög Ödüs'ün hakanı ... adına niyet etmiş olduğu, Türük lordları kavimlerini kalkındırmış olan ... idi.

Kendisi hakkındaki bunca ... *yoluğ tïgin* [vak'anüvis] olarak yazdım. Gerçekleşmiş olan bunca icraatları ... Hakan namına *yoluğ tïginim.* 34 gün oturarak telif ettim.

Türük Tanrısı Kavmi üzerinde "askerî kişilik" olarak oturmuş Bïlge Qağan uçarak vardı [öldü],—uyuyarak yücelmek suretiy le, Tanrıya *ozma* Hakanıma nasip olarak, *ër ögisi* [erişme doktrini] gerçekleşmek üzere, *ıduq* yer-su başkentinde ruhu *oğun* [modal kişi] edilmek suretiy le, millî irade ile gömüldü, Qañım Qağan. LAĞZIN YIL'ında (d.ö.489), Majestelerine, kendim hakan olunca, YUĞ ettirdim."

Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.59-63.

§ 27 EÇİM QAĞAN II (d.ö.493-ö.ö.490 YIL)

Qañım Türük Bïlge Qağandan sonra Ëçim Qağan II'nin tahta geçmiş olduğunu, "taş II" adı verilen *bitigtaşımızın* küzey alnındaki yazının 9uncu satırındaki şu kayıttan añlıyoruz: "Qañım Qağan olarak Ëçim Qağan oturduğu zaman, dört bucaktaki kavmi (yani, Türük Milletini) anca kalkındırarak oturmuş. Tanrı inayeti ile, kendim hakan oturduğum zaman, ben de dört bucaktaki kavmi kalkındırarak eğittim (s.63)."

§ 28. PENRİTİG TENRİDE BOLMIŞ TÜRÜK BİLGE QAĞAN (d.ö. 489 YAĞZIN-YIL-ı)

"Tanrımız Olan Tanrıda Yaratılmış Türük Bïli Hakanı olarak bu erada oturdum, *sabımı* sonuna kadar dinleyin !

Rütbe sıralarına göre beni izliyen temsilci ve vekillerimin *biriki oğuş* kavmim : *Berideki* UŞUD ÊPİT BĒGLER; *yıradaki* TURQUT BUYURUQ BĒGLER; OT-OZ TATAR, AT-UQUZ OĞUZ lordları kavmi,—bu *sabımı ëdgüti* işit, adamakkılı dinle !

İleriye, gündoğsuk yönünde; beriye, günortası yönünde; karaya, günbatsık yönünde; yıraya, tünortası yönünde;—oraları içindeki kavim, evet, bana tabidir; bu kadar çok kavmi, evet, kalkındırdım.

Buralarda Türük Hakanı gibi bir kimse yok; ve o ÖTÜKİN YIŞ'da olunca, yurtta keder yok !

İleriye doğru, UŞUNTUÑ YÜZ'e kadar *süledim*.—Taluya küçücük değmedim; beriye doğru, AT-UQUZ ÊRİSİN'e kadar *süledim*,—Tibete küçücük değmedim; karaya doğru, İyinçü Ögüzü geçerek, Demir Kapıya kadar *süledim*; yıraya doğru, YİR BUYURQU Yerine kadar *süledim*.

Bunca yere kadar sevkettim, fakat Ötükin Yışdan daha iyi olan bir yer yok imiş, halkları yönetecek yer Ötükin Yış imiş;—bu yerde oturup, Çin Kavmi ile düzeldim.

Altın-gümüş hatıralı rütbeleri, pervasızca, onca veren Çin Kavminin *sabı* akıcı, hediyeleri yumşak imiş. Akıcı *sab* ve yumşak hediyeler göndererek, ırak kavimleri kendisine yakınlaştırmasını bilir imiş. Yakına konduktan sonra ise, kendi bildiklerince düşünürler imiş.

Başarılı belde kişisine, başarılı alp kişiye hareket olanağı bırakmaz imiş. Bir kişi yanılır sa, onun mensup olduğu kavmi, beşiktekilere kadar, barındırmaz imiş.

Akıcı *sabına*, gönül alıcı hediyelerine kapılarak, Türük Kavmi kütleler halinde imha olunma olasılığında kaldı. Ölüm tehdidi karşısında kalmış olan Türük Kavmi, beri yöndeki, UÇUĞUY YIŞ'a tabi *yüze* iskân olmak isteyince de, "Türük Kavmine mensup" olması dolayısıy la, ölüm tehditlerinden kurtulamadı.

Böyle düşünen bir kişinin başarısı da ona göre olur: "ırak yaşar ken *yablaq* hediye verener, yakına gelinince, *ëdgü* hediye verirler", diyerek, bu şekilde başarırlar (yani, Çinde yerleşirler) imiş.

Böyle bilgileri bilmiyen kişiler (Çinlilerin) bu nasihatını alarak, onların yakınlarına varmak suretiy le, kütleler halinde kişi öldü. Ey Türük Kavmi, eğer sen o yerlere varır san imha edileceksin; ÖTÜKİN YIŞ"da oturarak, sevkiyat vergileri gerçekleştirir sen, hiçbir kederin olmuyacak , vede ÖTÜKİN YIŞ'da oturur san, ebediyen, halkların egemeni olarak oturacaksın !

Ey Türük Kavmi, sen bazan tok, bazan da *arık* idin; fakat, hiçbir zaman, *açsık-doyuk* olmadın ve, doyduktan sonra, *açsıq* olmadın.

Siz sizi bu gibi haller için eğitmiş olan, Hakanınızın *sabını* almadan, oraları yer sayarak vardınız, ve orada assimile oldunuz, bizden ayrıldınız. Orda kalmış olanlarınız, oraları yer sayarak hayat ve ölüm mücadelesi verdiğiniz sıralarda, Tanrı inayet ettiği ve kendimin de *kutum* olduğu için, hakan oldum.

Hakan olarak, Federasiona tabi lider kavimleri, evet, yücelttim : lider kavimleri *bay* kıldım, bağımlı kavimleri massiv (çok) kıldım. Az olsa da, bu *sabımda* bir eğitme payı var muhakkak, ey Türük beylerinin kavmi, bunu işidin !

Türük Kavmini toparlıyarak, halklar egemeni kılmış olduğumu bu taşa vurdum; onlardan yanılıp, ölme tehlikesine düşmüş olanları da buraya vurdum. Her ne *sabım* var ise, ebedî taşa vurdum; ona göre biliniz, ey Türük olan kavmin lordları, ve bu eradan sonra gelecek lordlar, sakın yanılmıyasınız ! "

Mirşan, K.1991; *Bolbollar*; s.63-67.

Taş II'nin küzey alnı, satır 9:

"QAÑIM QAĞAN olarak (yani, onun TAYDU'sunda) ÊÇİM QAĞAN oturduğu zaman, dört bucaktaki kavmi anca kalkındırarak oturmuş. Tanrı inayeti ile, kendim hakan oturduğum zaman, ben de dört bucaktaki kavmi (yani, Türük Milletini) kalkındırarak eğittim "
Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.67.

"... QILTIM ÊMİN, TÜRGİS QAĞANQA QIZIMIN, [OĞLIN] ÊR-ÊTİÑÜ, ULUĞ TÖRÜN ALI-BÏRTİM. TÜR[GİS QAĞAN] [SATIR 10:] QIZIN, ÊR-ÊTİÑÜ, ULUĞ TÖRÜN OĞLIMA ALI-BÏRTİM ... ÊR-ÊTÜRTİM TÖ[RÜN] ...

BAŞLIĞIĞ YÜKÜNTÜRTİM, TİZLİGİG SÖKÜRTİM. ÖZE TEÑRİ ASRA YÏR YARLUQADUQ ÜÇÜN ...[satır 11:] KÖZÜN KÖRMEDÜK, QULAQQIN İSİDMEDÜK BUDUNIMIN, İLGERÜ KÜN TO[ĞSIQA]; BİRİGERÜ [KÜN ORTISIQIN]QA; QURIĞARU [KÜN BATSIQIÑA];"

" ↪ ...kılarak,Türgis Hakanına kızımı,oğlunu er ederek, onun ULUĞ TÖRÜN'üne alı-(veri-) verdim; Türgüs Hakanının [satır 10:] kızını, er ederek, ULUĞ TÖRÜN olan oğluma alı-verdim. ... Başları *yükündürdüm,* dizleri *sökürdüm.*

Spesifik yaradılış ağırlığında [Kadir Tanrı hükmünde] yer vahiy olduğu için ...[satır 11:] göz le görülemiyen, kulak la işidilemiyen (uzaklıklara yayılmış olan) kavmimin—ileri yönde, gündoğsuğa; beri yönde, günortasına; kara yönünde, günbatsıkına;"
Ergin,M.1970; *Orhun Âbideleri;* s.150.

"vede (ölü ile beraber mezara konulan) öbürdünya gümüşünün (bize göre) QIR (yani, budünya hayatının kenarına gelmek suretiy le, öbürdünyaya geçme yeri) sağlamasına benzer şekilde, askerlerini yakmak suretiy le nam salan ve kendi halkımızdan olan, "OD-OĞUR" adlı bize tabi kişilere kadar olan—[satır 12:] gök ufkunu Türük Kavmine kazandırdım ve onları kalkındırdım (s.19'a bkz)."

"[SATIR 13:] YİME, İGİDİÑ ÊMİG ÊTİRİÑ, AT-ULUĞ ATIMIÑ OLURTIM.TÜRÜK BÊGLER TÜRÜK BUDUNIM [QAĞAN] AT BÏRTİM...ÊM ATIQA, AT-UŞUĞ QAZĞANMIŞ OĞIMIN TÜRÜK BUDUN ...

[Satır14:] [ANTA] KİSRE, TABIĞAÇ QAĞANTA ÊB-ÊDİZÇİ, [QOP], KÊLÜRTİM. MÊNİÑ SABIMIN SIMADI ... İÇREKİ ÊB-ÊDİZÇİG ITI, AÑAR ADINÇIĞ BARIQ YARATDIM; İÇİN AT-UŞIN ADINÇIĞ ÊB-ÊDİZ UR[TURTIM] ...[SATIR 15:] "ON-OQ OĞLINA TUTUÑA TÊGİ, BUNI KÖRÜ BİLİÑ", BÊÑGÜ AT-UŞ AT-UQITDIM ...

↪ Buna göre, eğitmiş olmam dolayısıy la, nam-ululuğu namı ile (tahta) oturdum; Türük beylerini "Türük Kavminin Hakanı" namına iye kıldım. Bu unvana, Majesteleri kazanmış OĞ'umun Türük Kavmi ...

Ondan sonra, Tabığaç Hakanlığından *êb-êdizci,* evet, getirtdim. Benim (yani, Yoluğ Tïginin) *sabımın* sığmamış (yani, yazılmamış) olduğu [yerlere], yazı içeriğinin *êb-êdizleri* hakkında, ona (yani, Qañım Qağana) mahsus olmak üzere, BARIQ [noter yazısı] teşkil ettirdim; (onlara) içeriği At-Uş [Majesteleri] namını dile getiren *êb-êdiz* vurdurdum. "On-Oq nesillerinin tuttuğu yerlere kadar, bunu (yani, bu tasdiki) görerek bilsinler", diyerek,ebedî At-Uş [Majesteleri] hakkında *at-uqudum* ["nam"ın ne demek olduğu hakkında izahat verdirdim]."
Engin,M.1970; *Orhun Âbideleri;* s.150.

§ 29 BENİGÜ QAĞAN

İKİNT TÜRÜK Bïl'in kurucusu İl-Êtiriş Qağan, Türük hanlarının tarihlerinin yazılabilmesi için, kendinden başlamak üzere, bir QAĞANIĞ BOLBOL (taşı) diktirir (s.47). Bu taş, onun ÖTÜLİS AT-URUDUŞ BUDUN [geçerli bakanlar heyeti] teşkil ettiği, d.ö.542 AT YIL'ında dikilmiş olmalı.

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.24,26.
Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.94.

Türük hakanları ÊB-ÊDİZ'lerini bu taşa, sıra ile alt-alta, yazmış bulunuyorlar. Bu yol la, Türük tarihinin "devamlı" olduğu kanıtlanmış olacaktır. Ancak, Teñritig Teñride Bolmış Türük Bïlge Qağanın tarihinin taşın küzey alnına yazılmasından sonra, ("taş II" diye adlandırılan) bu taş tamamıy la dolmuş, artık yazı yazacak yer kalmamış bulu-

nuyor. Buna göre, Türük Bïl tarihinin yazılmıya devam edilebilmesi için, ikinci bir taşın dikilmesi zorunlu olmaktadır.

Ancak, böyle bir taş bulunamadı veya, bulundu ise de, silik olduğundan okunamadı. Buna rağmen, tarihçi Alp Ërin *bolbolunun* yazılmış olduğu taşa düşülen kayda göre, birinci taş d.ö.542'lerde At-Uçum [İl-Ëtiriş Qağan] tarafından dikilmiş iken, ikinci taşı dikmek suretiy le bu görevi devam ettiren kişi Beñigü Qağandır.

Mirşan,K. 199 1; *Bolbollar;* s. 105.

S. 30 TENRİDE QUT BOLMIŞ ... TENRİ UYUĞUR QAĞAN

Türük Bïl hakkında geniş çapta bilgi verdiği tahmin olunabilen; ancak, kırık ve silinmiş durumda olduğundan okunamıyan bir yazıtımız da Urqun Özeni bïltirindeki üç *bitigtaşdan* biti olan Qara Balğasun *bitigtaşıdır.* Yazıtın okunabilen kısmı, taşın en üstünde yer alan, 6 satırlık yazıdır :

"[B]U TEÑRİKİN[İÑ] TEÑRİDE Q[U]T BOLMIS AL[P] BİLGE TEÑ[R]İ UYUĞUR Q[AĞANIÑ BİTİGİ].

↪ *Bu yazı Tanrı eşdeğerliğinin Tanrıda 'değişmiyen şekil (yani, cennete girmiş ruh)' oluşturma imkânına iye yönetiminin Tanrıya uyumlu hakanının yazısıdır.*"

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s. 11.

Buna karşılık, yazıtın Çince kısmı oldukça iyi okunabiliyor ve burda Çinlilerin Türük tarihini oldukça iyi añlatabildiklerini görmekteyiz :

"*İşitildiğine göre, gök le yer birbirlerinden ayrılıp, güneş ve ay feyzini saçmıya başlayınca, Tanrıdan buyuruk alan (yani, Tanrıya Uyumlu) bir oymak başı (yani, İçüüm Apam Buumın Qağan İstemi) bütün dünyayı kendi çevresinde ilgilendiriyor, fazileti ile kamaştırıcı şekilde ışıklandırıyor ve dört bucaktan ona (Türükler!) sığınıyorlar ... İç ve dışta selâmeti sağladıktan sonra, dağ la ırmak arasında (veya, ortasında) paytaht kurdu [Uçuş Başı!] ... zamanında iken bütün satvetini Küzey Köşeye (yani, Ötükün Yışa) göç ettirdi ve paytahtını Ur[qun] ovasında kurdu. Yeteneği ile, yurdunu iyi idare etti ve böylece yıllar sürdü. Oğlu ... onun yerine geçti (yani,* OĞLI TA QAĞAN BOLMIŞ ËRİNÇ). "

Orkun,H.N. *Eski Türk Yazıtları;* I-1936; s.85; II-1939, s.40.

S. 50 KÜL TİGİN'İN SEFERLERİ (BOLBOL YAZITI)

Urqun Bïltirinde bulunan ve "taş I" diye adlandırılan *bolbol* "taş II" metninin (s.63) kopyasından ve, ayrıca, taş II metnine ilâve olunan Kül Tïgin *bolbolu* metninden ibarettir.

Bu taşdaki Kül Tïgin bolbolu metni, sah.50'deki "Ökül Tïginin Seferleri" başlığına kadar devam eden Taş II metninden sonra başlamaktadır.

Giriş

"İman ve güç veren bunca töre kazanıp, *inim* Kül-Tïgin kendisince gerekli oldu.

Qañım Qağan uçtuğu zaman, *inim* Kül-Tïgin 7 yaşında kaldı (d.s.536). 10 yaşında (d.s.539) OMUY ËTİG ÖGİM QATUN saadetine, *inim* Kül-Tïgin *ër-at* [koca] oldu.

TABIĞAÇ OÑITU AT seferi (d.s.549-550)

16 yaşında (d.s.549)—Ëçim Qağan anayasasını anca kazanmak üzere—Altı-Uçub Soğdaqlara doğru *süledik,* bozduk. Tabığaç Oñıtu At Oqun 5 tümenlik ordusu geldi, savaştık (d.s.550). Kül-Tïgin "yayalara" karşı haşmet le değdi ve "Oñıtu At" denenlere tabi olan halka egemen oldu. Egemenliği Qağana müjdeledi. Bu şekilde, bu orduyu bertaraf etmiş olduk.

UÇ-UCA ËSİÑÜN Seferi (d.s.554-557)

21 yaşında (d.s.554 it yıl) UÇ-UÇA ËSİÑÜN le savaştık. İlk önce, AT-UDUQUN ÇUR'a *buz-at* hücumu ile değdi, o nam orda öldü.

İkinci olarak, IŞUB-URA OYUM TUR'a *buz-at* hücumu ile değdi, o nam orda öldü.

Üçüncü olarak, İYİGİN ËSİLİG BËG'in Krallık Halkına karşı *nam savaşı* hücumu ile değdi, o nam orda öldü.

[Beyin] bendelerinin ise, yüzden fazla askerini vurur-vurmaz, onlar da hakimiyete baş eğdiler.

Bu değmeler sonucunda, ey Türük beyleri, evet, bilirsiniz ki, o orduyu orda bertaraf ettik.

QIRQIZ Seferi (d.s.558-559)

Ondan sonra (d.s.558), YİR BUYURQU ULUĞ İRKİN (Kül Tigin) düşmanı oldu. Onu yenerek, TÜRGİ AYIRĞUN KÖL'de bozguna uğrattık. ULUĞ İRKİN azıcık askeri ile tezip vardı.

Kül Tigin 26 yaşında iken (d.s.559), Kırğızlara doğru ordu sürdük. Güneş batımındaki kırlıların ÖKÜGİMİN YIŞ'ının başkentine yürüyüp, Kırğız Kavmini orda bastık. Hakanı ile işbu Yışda savaştık.

Kül Tigin, Buy-Uruqların Qud-Oğurlarına hücum ederek, haşmet le değdi. "Bir er" değerinde okçu vurdu [ok ile!], "iki er" değerinde subay sançtı [kargı ile!].

Onlar değdiği zaman ise, Buy-Uruqların Qud-Oğurlarının general-ululuğunu *up-ululuk* la vurdu.

Bundan sonra, Kırğız Hakanını öldürdük ve memleketini aldık.

TÜRGİS Seferi (d.s.559 tabışğan yıl)

O yıl (d.s.559) Türgislere karşı—Altun-Yış Başkenti üzerinden ve İrtiş Irmağını geçerek—yürüdük. Türgis Kavmini, bu şekilde, stratejikman bastık.

Türgis Hakanının ordusu, Obul-Uçu'da, ot gibi, bora gibi geldi,—savaştık. Kül Tigin, Ub-Uşuğuya karşı, *buz-at* hücumu ile değdi.

Ub-Uşuğu bozguna uğradıktan sonra, AT-UTUZ AT[IĞ] KİSİN de teslim oldu.

Bundan sonra, yürümemize devam ederek, (Kül Tigin) Türgis Hakanının buyuruğu altındaki OZ-AT OTIQUĞ İL'ini idaresine aldı. Hakanını orda öldürdük, yurdunu aldık.

Qara-Türgis Kavmi yönetiminde iken, yönetimimize giren bu kavmi, Atab-Urda kondurduk.

Seferimize devam ederek, Soğdak Kavmini kalkındırmak üzere, İyinçü Irmağını geçerek, Demir Kapıya [Samarkanda] kadar *süledik*. Bundan sonra, Qara Türgis Kavmi—düşmanları haline gelmiş olan—İkin Ērise doğru vardı. Bu şekilde, bizim ordumuzun atlarının talimsiz, iaşelerinin bitmiş olduğunu, buna göre de, egemenlikleri altına alınabileceğimizi zannederek, bir "kahraman" edası ile, bize tabi yerlere değmiş oldular. Üzülerek söylüyelim ki, bu şartlar altında, Kül-Tigin'in bir kısım askerlerini geri çekilmiye mecbur ettiler,—büyük bir savaş sonucunda. Fakat (Kül Tigin, buna rağmen) ALP-UŞUL UÇI'nın okçularına hücum etmiş ve Qara Türgis Kavmini oracıkta imha ederek almış.

Seferine devam ederek, ... OQ-UŞU TUTUQ ile savaşmış. Askerlerini imha etmiş ve karargâhlarındaki varlıklarını gelir olarak almış.

AT-OY BĪL Seferi (d.s.560-568)

Kül-Tigin, 27 yaşında iken (d.s.560), Qarluq Kavmi—"göç etme serbestisine sahip çıkmak" yolu ile—onun düşmanı oldu. At-Omuğ Iduq Başda savaştık.

Kül-Tigin o savaşta otuz yaşıyor idi (d.s.563). Alp-Uşul Uçıya, *akın hücumu* ile, haşmet le değdi, "iki er" değerinde subay sançtı [kargı ile!], ve Qarluqları imha ederek aldık.

(Geride) Oz Kavmi düşmanı olarak kaldı, Kara Gölde savaştık. Kül-Tigin 31 yaşıyor idi (d.s.564). Alp-uşul Uçı, *akın hücumu* ile, haşmet le değdi ve "Ozların İmhacısı" namını kazandı. Oz Kavmi bu şekilde tabi oldu.

Ēçim Qağan halkı Oqlara egemen olduğu vakit, "kavmimize mensup halklar topluluğu"na katılmış olmaları dolayısıy la, İzigil Kavmi ile savaştık.

Kül-Tigin Alp-Uşul Uçıya, *akın hücumu* ile, haşmet le değdi,— o nam orda düştü. İzigil Kavmi mahvoldu.

At-Uquz Oğuz Kavmi kendi kavmimizden idi. Buna göre, Tanrı yerinde bizim le beraber yaşaması gerektiğinden, düşmanı oldu. Bir yıl içinde 5 defa savaştık.

İlk önce, At-Oğu Bolıqda savaştık. Kül-Tigin Ozum On-Oqa hücum ile, haşmet le değdi. Altı asker sançdı ve, ordunun hücumu esnasında, yedinci askeri kılıçladı.

İkinci molada, İdiz ile savaştık. Kül-Tïgin, Oz-Oylara hücm ederek, haşmet le değdi. Bir asker sançdı, "namdar"ların askerlerinin hadlerini bildirdi,—İdiz Kavmi orda harap oldu.

Üçüncüsünde, bu otlakta, Oğuz ile savaştık. Kül-Tïgin, Ozum On-Oqlara hücum ederek, değdi-sançdı. Ordusunu sançdık, yurdunu aldık (d.s.566 it yıl).

Dördüncü defa, Uçuş Başında savaştık. Türük Kavmi, yorgunluk yüzünden, teslim olacak hale gelmiş ken, Kül-Tïgin—şerefini başarılı kılmak üzere, BİR OĞUŞ AL-APA'nın başarılı On-askerlerinin hücum edecekleri kanaatını uyandırarak—onların iki kısımdan ibaret ordularını imha etti.

Beşinci olarak, İzginti Oq-Uduz'unda Oğuz ile savaştık. Kül-Tïgin Oz-Oylara hücum ederek değdi; iki asker sançdı; derken, o ordu orda imha oldu.

Omığı Qurğanda kışlayıp, yaz başlangıcında, Oğuz yönünde ordu hızlandırdık.Kül-Tïginin karargâhını, BĒG UB-UŞULUYU adını verdiğimiz, düşman Oğuzlar bastı. Kül-Tïgin *ög-usuz aqını* hücumu ile, AT-UQUZ askerlerini sançdı, karargâhı vermedi (d.s.567 yılının sonu).

Kül-Tïginin ölümü (d.s.17.9.575 QOÑ YIL)

Övüncüm Kadın, onu izleyen övünçlerim, dışarıdan gelen gelinlerim, hayat arkadaşlarım : Siz hepiniz, "diri" olarak birer biçare olacak, "ölü" olarak ise, yurtta-yolda yatakalacak idiniz,—eğer Kül-Tïgin olmamış olsa, evet, imha olacak idiniz. Buna göre, İnim Kül-Tïginin sizin için gerekli olduğuna karar vemek suretiy le, tedbirli oldum (yani, babamın ölümünden sonra hakan olma hakkımı kullanması için inimi görevlendirdim,—*K.M.*).

Görür gözüm görmezmiş gibi, bilir bilgimi bilmezmişim gibi kabul ederek sakındım. Eralar Tanrısı tarafından yapılmış olan kişi-oğlunun, evet, günün birinde ölmek üzere türemiş olduğunun bilinci içinde, anca sakındım.Gönüle düşen kederin gözlere yaş getirecek kadar büyük olabileceğini bilerek, "acı bilinci" içinde acımasız sakındım.

"Beni temsil eden mümessil ve vekilimden ibaret, iki valimin idaresindeki beylerin kavminden oluşan OQ egemenliği istilâ görmesin !", diyerek sakındım.

Ağlayıcı-sızlayıcı olarak, Qıtañ ve Tatabı Kavimlerinin Ub-Uşulıyu'sı Od-Ur Paşa geldi. Çin Hakanlığından "Halk Temsilcisi" gelerek, 10.000 kişiye yetecek ağırlıkta "mezar altın-gümüşü"nü aşırı derecede çok getirdi. Tibet Hakanlığından Bü-Halkın geldi. Kara tarafında, gün-batsıkdaki—Soğutların tabi olduğu—Buqaraq Ulus Kavminde "Mümessil Paşa"nın vekili Sancak Valisi geldi. On-Oqlardaki temsilcim Türgis Qağanlığından Omuq Uruç Saltanat Lideri; Oğuz Bïlinden (yani, At-Oy Bïlden,—*K.M.*) Saltanat Lideri geldi. Kırğız Hakanlığından At-Uruduş İninçu Çur geldi.

Noter olarak ve, başarı ile ölen sultanıma yazılı taş edicisi olarak, Çin Hakanı lideri Lider Paşa geldi.

Kül Tïgine qoñ yılının 17'sında uçmuş olduğu 9uncu ayın (17.9.575) 27'sinde *yuğ* ettirdik (27.9.575). Hakiki başarılarının yazılı olduğu taşını, *bïçin yılının* yedinci ayının yedi otuzunda (27.7.576); yani, *ulıq ödün* dokuz-on fazlası birinde [91] ölen Tül-Tïginin kırk fazlası yedi yaşında [47], namına vurarak dikdimiz.

Bunca başarıların iyesi ebedî dinlenme yerine verildikten sonra, bunca BİTİG-BİTİGME'yi Kül-Tïgin adına Yoluğ Tïgin olarak yazdım. 20 gün oturarak, bu taşa bu harfleri,evet, Yoluğ Tïgin olarak yazdım.

O, onu Tanrı Vekili olmuya lâyık görmüş olduğumuz için, uçarak vardı. Onu Tanrı (tekrar) diriltinceye kadar; Kül-Tïginin "mezar altın-gümüşü" ile Tanrıda tecellî etme varlığı—Türük liderliğindeki Oq ırkının, etrafında toplanmış oldukları, namlı kavminin beyi olması dolayısıy la— onun Tanrı tarafından makbul karşılanmasına sebeb oluşturmaktadır... namına yazan Yoluğ Tïginim.

Oq ırkı kavmini yöneten *inim* Kül-Tïgin öldükten sonra, Tanrıya uyumluluğa iman ve güç verdiği için, Türük Bïli hakanı olarak, *inim* Kül-Tïginin krallık verasetine, İninçu Apa Oyırığın Turqan saltanat hakanı durdu (d.s.580 kösi yıl)." [Mirşan,K.1991;*Bolbollar*;s.81-84).

1. Güney Fransa ve Küzey İspanyadaki mağara resim ve yazılarına dayanarak, "Erken-Türklerin 5inci anayurdu" sözkonusu edilebilir mi?

2. Uw-On yazıtlarını Erenköy-Istanbul, Trabzon ve Sidede görmekteyiz. Bu ise, bize Uw-Onların gemiler le gelmiş olabileceklerini hatırlatıyor. Böyle ise, onlar nereden gelmiş olabilirler?

3. Bir-Oy Bïl, At-Oy Bïl ve Türük Bïlin kuruluş sebebleri neler?

4. Oğuzlar la Türükleri birbirlerinden ayıran farklar neler?

5. İt-İsiz ile Türük İsir Budun (yani, Türük İsiz) kavramları ayni bir dini mi ifade ediyor?

6. Birinç Türük Bïl ve İkint Türük Bïlin kuruluş yerleri neresi?

7. İkint Türük Bïlin kuruluş sebebleri neler?

8. "Yoluğ Tïgin" ne demektir?

9. Bïlge Atuñ Uququn sözkonusu ettiği *Qırqızlar* ile bugünkü Kırğızlar ayni bir Türük Boyunu mu ifade ediyor?

10. On-Oq Buduna "eski Kazaklar" diyebilir miyiz? Kazak sözündeki *"qaz"*ın añlamı ne ?

11. Bugünkü Türkmenlerin atalarının Türgisler olduğu söylenebilir mi? Yoksa, onların ataları *Qarluqlar* mı?

12. "Başqurt" sözündeki "*Qurt*" sözünü hangi yazıta göre yorumluyabiliriz? "Kürt " sözü "Ök-Ërt"den türemiş olabilir mi?

13. İl-Ëtiriş Qağanın tahta oturma yılı ile ölüm yılı kim tarafından bildirilmiş bulunuyor? Çur Tïgin *bolbolunda* geçen *"itikdi"* sözü ayni añlamda mı kullanılıyor? [Mirşan,K. 1955; *Anadolu Prototürkleri*; s.95].

14. Ëçim Qağanın tahta geçiş yılı ile ölüm yılını kim bildiriyor?

15. Kyrosa karşı Ëçim Qağan tarafından yapılan savaş *bolbollarında* Herodotusun añlattıklarına benziyen ifadeler neler?

16. Türüklerin anayasasını kim yapmış? Bu anayasanın metni nasıl?

17. Çur Tïgin *bolbolunda* "Bïlge Öküli Çur vekiller heyeti teşkil ederek (başbakan) oturdu", deniliyor (d.ö.542 at yıl). [Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.94]. Bu hükümet İl-Ëtiriş Qağan tarafından atanan hükümet midir? (s.46).

18. Uyur Ögüzün Yunancası? Massagetlere Türükler ne demişler?

19. Türük *bolbollarına* göre, Tabığaçların [Çinlilerin] anavatanı neresi?

20. Qırqız Qağanlarına mahsus *bolbol* kim tarafından ve kimler için dikilmiştir?

21.Türüklerde yılbaşı hangi tarihte başlıyor? Türükler ne kadar *öd* kullanmış bulunuyorlar? Türük tarih yazarları *bolbollarının* tarihlerini Türük Sarayı takvimine göre mi belirtmişler?

22.Türük tarih yazarlarının adlarını sıralayınız.

23.Türük takvimine göre Kyrosun ölü düşme tarihi olan d.ö.14.7.529'un bugünkü takvimimize göre karşılığı ne?

24.Öñre Bıña Başının Çik Bïl ile yaptığı d.ö.14.2.522 günlü antlaşma Dareios I'in (d.ö.521-486) tahta geçmesini destekleme amacı gütmüş olabilir mi?

25.Qara Balğasun yazıtında geçen "On-Oğır", "ilgerü, kün-toğsıq", "kirü, kün-batsıq", "küçlüg bol ıtu-ımız" ve taşın Çince metnindeki "İkiti Ētigmiş Bïl", "ışık dini", "üç oymaklı Qarluq" gibi deyimler bu yazıtın, Türük Bïl tarihinin devamı olmak üzere, dikilen "ikinci bitigtaş" olduğunu kanıtlar mı?

26.Kraliçe Tomyris, Kyros ve Dareios I'ın Türükçe adları nasıl?

27.Herodotusun Dareiosun İskit seferi hakkında yazdıkları ile Öñre Bıña Başının bu alanda yazdıkları birbirleri ile uyum halinde mi?

28.Oğuzların Çine yerleşmelerini önlüyebilmek için, Yoluğ-Tïgin ne diyor?

29.Sahife 63'de geçen *"törün"*ün (yani, "törü") Kırğızcası *törö* [efendi; bürokrat], Tatarcası *töre* [şef; bürokrat] şeklindedir. Bu sözün Çincesinin *T'ê-lê* olduğu zannolunuyor.[Liu Mau-Tsai 1958; *Die chinesische Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T'u-Kue), Wiesbaden; S.498].* "O halde, Çin kaynaklarında sözü geçen *T'ê-lê*'nin (veya, K'üe T'ê-lê'nin) "Kül-Tïgin" (yani, Qağan) olma olasılığı yoktur", diyoruz; doğru mu? [Mirşan,K.1999; *Türk Takvimi;* s.9].

30.Bizans kaynaklarına göre, d.s.559'da Kutigurlar donmuş haldeki Tunayı geçerler. Yoluğ-Tïgin de ayni bilgiyi veriyor mu ve ne diyor?

31."Yoluğ-Tïgine göre, taş I ve II'deki Çince yazılar *barıq ïtgüçi* [noter] yazılarıdır", diyoruz; duğrumu?

32.Kül-Tïgin çağındaki Türük Bïl sınırlarının, Çinliler tarafından yapılan, s.9'daki tarifi Türük *bolbollarına* göre beliren sınırlara uyuyor mu?

33.Yoluğ-Tïginin kullandığı ağızı Kaşğarlı Mahmutun kullandığı ağız ile karşılaştırır sak, çok büyük farklar görür müyüz ve, bu yol la, bu iki ağız arasındaki zaman farkı belirlenebilir mi? [Mirşan,K.1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* s.50'ye bakınız].

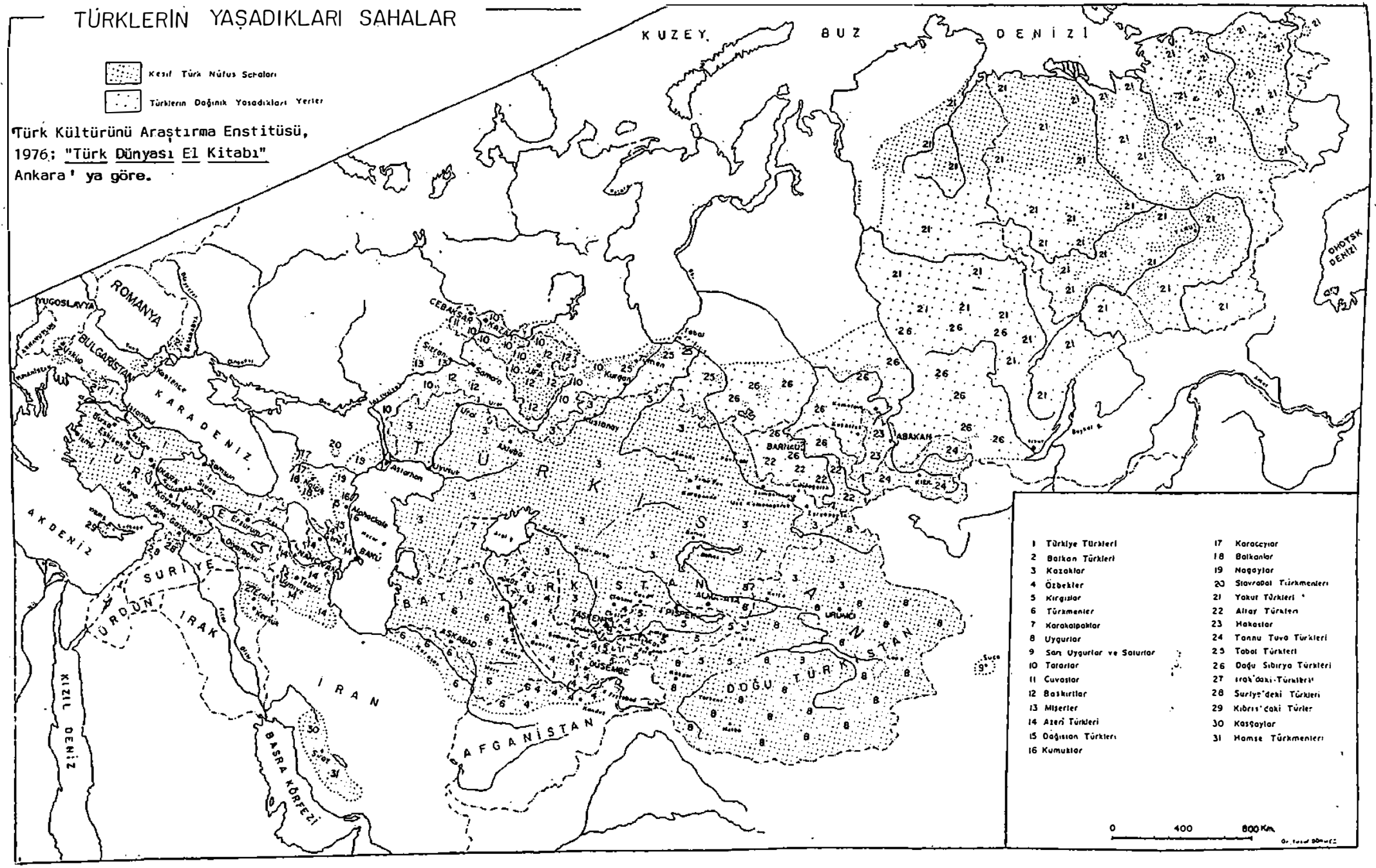
34."Uygur alfabesi runik Türük alfabesinin devamıdır", diyoruz; doğru mu?

35.Türükler tarafından kullanılan alfabe şekillerini, yazı örnekleri göstererek, sayınız.

36.Türkçenin bugüne kadar geçirdiği gelişimi, mümkün oldukça hakiki tarihleri belirtmek suretiy le, yazıtlardan örnekler vererek açıklayınız.

Not: Bu kitapta geçen ve Türük takvimine göre verilen *añtuyusları* bugün kullanmakta olduğumuz takvim *añtuyusuna* çevirebilmemiz için *"5 ay ve 21 gün"* eklenmelidir [Mirşan,K. 1999; *Türk Takvimi;* s.53].

TÜRKLERİN YAŞADIKLARI SAHALAR

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü,
1976; "Türk Dünyası El Kitabı"
Ankara' ya göre.

V. ALP-ËRİN TARAFINDAN YAZILAN AT-ÖG BOLBOLU

§-33 Qapağan Seçilişi

"İÇÜÜM APAMIZ'a Uyum Gösteren Hakan dört bucağı sıkıştırmış,—esir almış, dağıtmış,basmış. O han yok olduktan sonra,—halk yîtirmiş, elindekileri kaybetmiş, kaçışmış.

Hakanladık hakanını ıçğını-vermiş olan Türük Kavmi; önce,gündoğsuğuna;sonra,günbatsığına kadar; berideki Çine ve yıradaki *yışa* kadar kondurmuş.

ALP ËRİN olanları nitelendirdi : Türük Kavminin namı yok olmuya yüz tutmuş idi; ancak, "Türük Kavminin olanakları tükenmesin", diyerek; "tarihini devam ettirmemezlik etmesin", diyerek, İye Tanrı buyurmuş imiş!

§-34 AT-ÖG Bitiği-i Kondu

"QAPAĞAN" olarak, İL-ËTİRİŞ Qağan memleketine atamış olan—"Memleket Kurucusu UY BUĞU" yetkisine îye ISUB-URA ATIM OĞIN ÇUR adına hareket eden regnuma—ISUB-URA ATIM OĞIN TURQAN yetkililik namını üst olarak yitirmiş bir lider durumunda idi.

BU TABIĞAÇ küzeyinde, AT-ÖG, Oğuz ortamında bulunan, YÎTİ ËRİN ile hasım olmuş. QAÑIM BUĞA "Tanrıya uygunluğu", bundan ötürü, (AT-ÖG'e) bildirmiş,—o da bu alanda iman ve gücünü vermiye söz vermiş...

"Tanrıya uygunluğa iman verdi", diyerek, (QAÑIM BUĞA) onu yarlıkamış ve (AT-ÖG'e) "USUD" namını, bu sebeb le, vermiş.

Bu otlakta AT-UQUZ OĞUZ AT-ÖG'ün hasmı olmuş, BÜD de öyle olmuş. Bundan ötürü, (QAÑIM BUĞA) Tanrıya uymayı AT-ÖG'e bildirmiş.

(AT-ÖG:) "Sizin egemenlik alanınıza geçmemin sebebi, massiv bir kalabalık tarafından tehdit edilmiş olmamdır,—bundan ötürü *süledim*", der imiş.

İndi, beylerine buna göre emir vermiş imiş,—"biz azız!" diyerek korkmuş. ... QAÑIM USUD'a, bundan ötürü, rica etmiş, Tanrıya uyumluluğu incitmemesi gerektiğini.

... Kavminin ordaki BËRMEZ'ine egemen olduktan sonra ... OQ-OMIĞ Kentine değdim, kuşattım ve aldım. Ordusu geldi,—askerlerini esir aldım, beyleri kaçtı. ... Türük Sarayına tabi *Tabığaç* Kavimlerine (yani, Soğut ve Horezmlilere,—*K.M.*) haber saldım,—"esir aldım, baskın yaptım ve dağıttım", diyerek. ...

... bozguna uğratarak, anca gelmekte idik ki, İKİN-ARA AT-ÖG'ün hasmı olmuş,—değmem gerektiğini düşünerek, sakındım. TEÑRİ BÎLGE QAĞAN'a mahsus bir sakınca olarak, iman ve gücümü veresim var imiş *erinç*,—bize değmiş olanları hemencecik esir aldım, karargâhlarını dağıttım savaş kılıp değerek.

Vekillik yetkisi iyesine, olup bitenlerden ötürü, telkin ettim,—"Oqları yüceltmiş olan İl-Ëtiriş Qağanın yolundan ayrılarak yanılmıyalım", diyerek; "Teñri Bîlge Qağandan ayrılarak, azmıyalım", diyerek; bu şekilde telkinlerde bulundum.

O (yani, AT-ÖG) geri varığma vardı ve Bîlge Qağan Kavmi ... AT-ÖG tarafından imha edilmiş nama (yani, tepelenmiş halka,—*K.M.*) yeniden iman ve güç verdi.

§-35 Tanrı Tespiti

ÖZE TEÑRİ QAN'ın öldüğü yılın 7inci ayında, KÜÇLÜG ALP QAĞAN'ımdan ayrılı vardınız (AT YIL). BÎLGE AT-UÇUM namına egemen olanın (yani, AT-ÖG'ün) *sub-yer* kazandığı zaman, TEÑRİ ÖD 100inci girmekte idi (d.ö.329 at yıl).

§-36 ALP-ËRİN'in ölümünden sonra düşülen kayıt

AT-UÇUM namına *bitigtaş* yaptıran AT-UÇUM varisi BEÑİGÜ QAĞAN'dır. BİLGE AT-UÇUM'un öldüğü yılda [İT YIL] BİLGE ÖKÜLÜG-ĒR, "AT-UÇUM Hadimi" öldü (d.ö.322 İT YIL).

ISUB-UR TURQAN BOL-BOLI."

Mirşan,K.1991; *Bolbollar*; s.94-105.

§ 37 Ödevler

1. İÇÜÜMİZ-APAMIZ UYUMI QAĞAN'a diğer yazıtlarda ne denmiş bulunuluyor?

2. Türük Kavmi ne zaman QAĞANLADUQ QAĞANIN IÇĞINU-IDMIS ?

3. TEÑRİ ÖD 100üncünün d.ö.329 olduğunu hesaplayınız.

4. "OQIDU SÖZ"de nelerin özeti yapılıyor?

5. Alp-Ērin hangi yılda ölmüş bulunuyor?

6. Rufus Quintus Curtius tarafından yazılmış olan AT-ÖG tarihinde Alp-Ērin tarihindeki anlatılara paralel ifadeler varmı?

7. "USUD" unvanı AT-ÖG'e neden verilmiş?

8. ISUB-URA ATIM OĞIN TURQAN İskender Trihinde adı geçen "Soğud Spitamenes" olabilirmi?

9. Alp-Ērin tarihinde Buxara Hanının adı ne şekilde dile getiriliyor?

10. Samarkand Kentinin diğer adlarını söyleyiniz.

11. "QAPAĞAN"ın Çincesi ne şekilde?

12. "BU TÜRÜK BİL" neresi?

13. Kimlere "TABIĞAÇ" VE "BU TABIĞAÇ" denmiş bulunuluyor?

14. Samarkand Kentinde bulunmuş olan en eski arkeolojik kalıntılar hangi yıllara ait?

15. Şair Firdevsînin Şahnamesinde geçen Tacikçe "Afrosi-Yab" adının Türkçesi ne olabilir?

16. ISUB-URA ATIM OĞIN ÇUR kimdir?

17. YİTİ ĒRİN ve ÖKİ SUUQ BAŞ nereleridir?

18. UYUR ÖGÜZ hangi ırmak olabilir?

19. Kiropolisin Türükçe adı ne olabilir?

20. ISUB-URA ATIM OĞUN ÇUR "*Bessos*" olabilir mi?

21. Bu kitaptaki tarih tespitleri hangi esere göre yapılıyor?

GLOSSAR [Söz Açıklamaları]

AĞ, hediye. *62*

AQ, (1) aktiv; (2) akıntı; (3) ak.

AQ-AQIN, aktiv akın; ak akın.

AQ-AQIN OQ, aktiv akın mızrakları. *38*

AQIN, akın, hücum, harp [*attac, accēdo*]. *32*

AQ-İT ÏRİM ÏL, aktiv impuls askerleri halkı. *35,44*

AL-APA, kişi canını götürücü; kendine alan Allah.

AL-APAĞU ON ËRİG, (canları kendine) alan Allahın kozmos askerleri. *66*

ALĞIL, keşif kolu, ordu öncüsü.

AL-ÏSİS, canları kendine alan İsis. *22*

ALQINTI, asimile oldu. *43,62*

ALQU, evren [kâinat, univerzum]; genel. *35*

ALP, (1) *possessiv* (yani, mekân ve zamanda lokalize); (2) elde olunmuş (kazanılmış) olan şeye sahip çıkma bakımından gösterilen "kahramanlık"; (3) mustahkem mevki (kumandanı). *41,42,43*

ALP-ËRİN [mustahkem mevki müdafii], AT-ÖG [Büyük İskender] tanrının yazarı. *5,38,70,71*

ALP-UŞUL UÇI, majestelerinin hassa ordusu lideri. *65*

ALTI UÇUB SOĞDAQ, yetkili liderlik halinde Soğud. *50,64*

ALTI YARIQ TİGİN, altı spektrum aksionu. *12,22,34,39,51*

ALTUN-KÜMİŞ, mezar altın-gümüşü. *66*

ALTUN ÜYÜŞ, Altay *alliance'ı. 40*

ALTUN YIŞ, reprezentant kurucu cüz; reprezentant anayasa (konstitusion); Türük Bilin kurucu cüzlerinden olan "Altay anayasası". *36,37,44,45,65*

AÑ, düşünme ve hissetme sistemi; idrak, zekâ. *25*

ANÇULADI, müjdeledi, tebliğetti. *54*

ANT, (1) taahhüt, ant; (2) yasa.

ANT URUĞ, Samar Kenti (Kuybişev). *58*

AÑTUYUS, (atılan) tarih [*date*]. *5,12,19,22,38,42*

APA, öbür dünyaya götürücü, canları apancı (yani, Allah).

APAĞUT, Tanrı vekili. *35,58*

APAĞUTI BİR OĞUŞUĞ AT-OÑA, Tanrı Vekilinin "BİR" halinde üstünlüğü.

AP-AQIN UÇ, harplerde şöhret bulan lider.

APAR, Avar. *41*

APA TURQAN, İdil-Oral sancak valisi. *45,61*

AR, (1) depart, uzaklaşma; (2) öte, öbür (taraf). *14*

ARIQIŞ, mal gönderme; mal vergisi. *43,62*

ASPAN US, Gök Tanrısı. *21*

ASRA, ağırlığında, tahtında, etkisinde. *12,41,63*

AT, (1) canın (Tanrıya kavuşmak üzere) tenden atılması; (2) ÖZ [şahıs, can]; (4) nam; (5) at (beygir). *8,9,10,11,13,16,21,27,28*

ATA (1) Tanrıya kavuşmuş ruh; (2) baba, dedeler; (3) devlet başkanı. *10,11,12*

ATAB-UR, Urga Kenti. *65*

ATAÇ, ced. *26,31*

ATAN-AT, atalardan devam ede-gelen AT; devlet başkanı. *11,14*

ATA-OĞ, ATA kişi, ATA substans. *14,21*

AT-AT, "AT" namı. *55*

AT-ATA, (1) bir kabilenin "atalar ruhunun" simgesi olan kabile başkanı; (2) devlet başkanı. **10,11,31,33*

AT-ATA UÇ, AT-ATA lider.

AT ÏKÜSİ UYUQ BOLTI, "AT" mensupları federal oldu. *59*

AT-ÏL, "AT" inancındaki halk; At-Oy Bîl Halkı. **10,35,36,44,54,55,57,59*

AT-ODUN UÇI, zaferler lideri. *39*

AT-OĞ hanedan. *35,44,59*

AT-OĞILA, başkent. *37,44*

AT-OĞULA ÖGİZ, İdil Nehri. *57*

AT-OĞ QAĞAN, hanedan hakanı. *66*

AT-OĞ QATUN, hanedan kadını. *36*

AT-OĞU BOLIQ, hanedan şehri; metropol. *10,55,57,65*

AT-OMUĞ IDUQ BAŞ, "AT" duacısı IDUQ BAŞ. *40,57,65*

AT-OÑIRA, üstün, etkin [*prevalent*]; başarılı. *17,38,43*

AT-OÑUT, Horasan Halkı. *50*

AT OTUQ, namın yaşatılması. *61*

AT-OY, "AT" mefkûresi. *36,37,38,61*

AT-OY BÏL [AT-UQUŞ BÏL], İdil-Oralda AT-BAŞIĞIN YIL'ında (d.ö.1517) kurulmuş olan ve (1) BİR-OY, (2) ÖKÜGİMİN YIŞ ve (3) OQ-UŞUY devletlerinden oluşmuş olan, Birleşik Türük Devleti.

At-Uquz Tatar, At-Uquz Oğuz, Oğuz, Qırqız, Oz-Qırqız, Ozum On-Oq, Oz, İzigil Budun, İdiz, İç-Oğuz, Qarluq, Qara Türgis, Buy-Uruq, Qud-Oğur gibi adlar la (türlü çağlarda!) adlandırılmış olan Türklerin yaşadığı bu devletin halkına "At-Îl" denmiştir ki, bu adın Menander Protektor zamanına kadar kullanılmış olduğunu görmekteyiz. **10,13,17,35,36,38,39,40,43,45,49,50,55,56,57,59,60,61,65,67*

AT-OY BÏLGE TUTUQ UY-BUĞU, At-Oy Bîle mensup Uy-Buğu. *49*

AT-OY ËSİÑUN, AT-OY BÏL generalleri. *38*

AT-OY ÖGE, "AT-OY" sahibi. *10,35*

AT-ÖG, Büyük İskender. *8,9,17,70,71*

AT UB-UÇUQ, Başkent Asur. *56*

AT-UÇUM, "AT" lider. *64,71*

AT-UDUN OY, stratejik emir. *59*

AT-UDUQIÑ ÇUR, ÇUR stratejisi. *64*

AT-UQUŞ BÏL, "AT" diye bilinen regnum. *35,39*

AT-UQUŞ BÏLTİRİ, AT-UQUŞ havzası. *51*

AT-UQUZ, "AT" inancı. *13,39,50,66*

AT-UQUZ BUYURUQ, "AT" inançlı âmir. *38,48*

AT-UQUZ ËRİSİN, "AT" inancındakilerin eriştiği yer. *40,62*

AT-UQUZ OĞUZ, At-Oy Bîl Oğuzları. *8,16,17,32,40,41,43,46,48,57,58,60,62,65,70*

AT-UQUZ TATAR, At-Oy Bîl Tatarları. *13,14,16,17,18,37,38,48,49,50,58,60* [38

AT-ULUQ UTUŞ, ulaşımlı tekvin [meydana geliş].

ATUN-ATIM OĞUN TURQAN, atalarının hanedanının sancak valisi. *10,60*

ATUÑ UQUQ, meşhur. Yoluğ-Tigin bu sözü şöyle açıklıyor: ATIMIN ATARQIN ATINUY UQUQ [Qağan namına hareket etmiye yetkili].

ATUÑ-URA, egemen. *13*

AT-UR, egemenlik.

AT-URUDUŞ BUDUN ÖZE UŞUD, vekiller heyeti üzerinde başbakan. *47* [66.

AT-URUDUŞ İNİNÇU ÇUR, namdar sulh-ÇUR'u.

AT-URUDUŞ ÖTÜLİS BUDUN, vekiller olarak geçerli heyet (yani, bakanlar heyeti). *51*

AT-URUDUŞ ULUĞ BİL, namdar kovariant yönetim (regnum).

AT-URUĞ, emir, tebligat; egemenlik. *39*

AT-UŞ, majeste. *63*

AT-UTUZ ATIĞ KİSİ, "AT propagandacısı" adlı kişi. *65*

AT-UYUĞUN KÖL, Zemlânskaya Gölü. *55-57*

AT-UYUZ, Emba Irmağı. *59*

AYIRIS, Çu Irmağı. *45*

AZ, subordine, bağımlı. *49*

BALIQ, (1) aurora; (2) kent. *44*

BARIQ, (1) *çınlık* [hakikat], realite; (2) hukuk; (3) bannak (yani, ÉB-BARIQ). (4) noter yazısı. *63,66*

BARIQIĞ, *çın* [hakikî].

BARIQ İTGÜÇİ, noter. *66,68*

BARIM, varlık.

BARS, panter.

BARTUQ, *process* [süreç]. *26*

BAY, *zengin*. *5,47,62*

BËG, bey (asalet unvanı), *lord*. *10*

BËGLİK KÜMİS, beylere verilen yetki nişanı.

BËG UB-UŞULIYU, beylik. *13,66*

BEÑGÜK, BEÑÜ, mezar taşı, ebedî anıt.

BEÑİGÜ QAĞAN, Alp-Ërinin verdiği bilgiye göre, —c.ö.542'de İl-Ëtiriş Qağan tarafından dikilen birinci tarih taşının yazılar la dolmuş olmasından sonra—Türük Sarayının ikinci tarih taşını diktirmiş olması olası hakan. *63,71*

BEÑLİGİG TAĞ, Tïan-Şan Dağı. *45*

BËRMEZ, mustahkem mevki. *70*

BIÑ BAŞI, komutan.

BİÇİN, büyük maymunlar [*apes*]. *23,24*

BİL, Yönetim [Regnum], koşma devletler, *common wealth*. *9,47*

BİLGE AT-OY ËSİÑÜN OÑI, AT-OY (yani, anavatan) Regnumu generalleri kanonu [camiası]. *37*

BİLGE AT-UÇUM, Bile "AT" lider. *70,71*

BİLGE ATUÑ UQUQ, İl-Ëtiriş Qağanın maraşalı ve, ayni zamanda, tarih yazarı. Uçuğuy Yışlı (İçki Türkistan) olan BAU d.ö.565'de Qağan Qağanın Ötükin Yışı yeniden kurma hareketine katılır ve, At-Oy Bil Oğuzlarını Kölikin At-Oğlada yenerek, Türük Bilin temelini attıktan sonra, At-Oy Bile tabi olan, Qıtañ, Tabığaç ve Oq-Urudun halklarını Türük Bil yönetimine almak üzere, Uşuntuñ Bolıq [Pekin] ve Taluy Öğüze kadar gider.

Bundan sonra, Sibir üzerinden Ökügimin Yış seferine çıkar ve—kraliçenin hastalanmış olması dolayısıy la, Altun Yışda hakanından ayrıldıktan sonra—Ayrıns Yüzde Türgis Qağanını yener ve, At-Oy Bil sancak valisi İt-İnisi Oğlının Beñligig Tağdaki sarayını *tüzik at-oq urus* [guerilla savaşı] ile aldıktan sonra, Têmir Qapığa girer ve bu şekilde Türük Bile Bu Türük Bili de katmış olur.

Fakat İl-Ëtiriş Qağan ölmüştür ve BAU da, çok yaşlı olması dolayısıy la, emekli olur. *5,35,36,39,41,43,44,45,46*

BİLGE BİLİG, bilim [ilim].

BİLGE ËSİÑÜN, regnum generallan.

BİLGE QAĞAN, BİL Hakanı. *36,39,70*

BİLGE QAN, Bil Hanı.

BİLGE QUTLUĞ TURQAN, regnuma karşı sorumlu vali. *38* *[67.*

BİLGE ÖKÜLİ ÇUR, bkz: ISUB-URA B.Ö.Ç.

BİLGE ÖKÜLİG-ËR, bil Rabbına erişen. *71*

BİLİG, bilgi.

BİLTİR, havza, havze.

BİÑ-ËR, tahsis olunmuş asker.

BİR, (1) vakuum; (2) kâinatın görünen (ËSÖÑÜK olarak, "parçacıklar" gibi) ve görünmüyen (ËSÖÑÜK olarak, "kuvvetler" gibi) her şeyinin birbiri ile bağlantılı, ilişkili, birbirine tabi "bütünü" ("bir"lik hali). Diğer taraftan, her şey vakuumdan doğduğu ve, basamak-basamak gelişerek, günün birinde vakuum haline geleceği (yani, vakuum her şeyi içeren ve her şeyi meydana getiren şey olduğu) için, zaten BİR, aynı zamanda, ALQU [univerzum] demektir ve, ALQU da BİR (Atsaña göre!). **34,35*

BİR-AT [BİR Namlılar], BİR OY [BİR Mefkûresindekiler], Hükumet merkezi, "UŞİB BAŞI" [Eski Bulğar Kenti] da denilen, UÇUŞ BAŞI olan ve Dağla-Irmak arasında kurulmuş olan, yeryüzünün en eski devleti. D.ö.1517'de bu devlet AT-OY BİL haline çevrilir. *35,36,44*

BİR-AT URUQI, BİR-namlılar egemenliği.

BİRÇİKİR, egemenlik altında bulunan.

BİRİGERÜ, beri yönde ki, bunun la *"kün ortasınaru"* kastedilmiştir. *62,63*

BİRİKİ AT, Birleşik Nam. *34,36,50*

BİRİKİ BUDUN, Birleşik Kavim. *34*

BİRİKİ OĞIŞIM BUDUNIM, birleşik olarak mütecellî kavmim. *62*

BİRİLE, ait. *18*

BİR OĞUŞ AL-APAĞU ON ËRİG AT-OÑA, BİR uygarlığı Tanrısının kozmos askerlerinin başarısı. *66*

BİR OĞUŞUĞ AT-OÑA, Başarılı BİR uygarlığı. *35,58*

BİR-OY, "BİR" mefkûresi (inancı); yekvucuthuk. *34,36,51*

BİR-OY BİL, "BİR" İnancı Regnumu. İdil-Oralda AT-OY Bil'den önce kurulmuş olan devlet. *10,34,35,36,50,67*

BİS BALIQ, Beş Kent (Birliği). *21,40,57*

BİTİG [*clause*], bir dizme koşma veya iyerçinli koşma cümlenin keseğini oluşturmak (yani, cümlenin koşma parçası olmak) üzere, bir iye ve bir SAB içeren sözler grubu.

"Bir konuşmanın bitirilmiş hali" anlamında olan BİTİG, Latince *clausula* anlamı kadar, "yazı" anlamında da kullanılmış bulunuyor.

BİTİG-BİTİGME, BİTİG'ler formasionu (yani, "cümle"); söz inşası. *66*

BİTİG-TAŞ, yazılı taş. *16,48*

BODIN [şarj subyeksionu], fuzion; fuzional. *6,7*

BODIN diller, fuzional diller [tasrifi diller]. *6,7,28*

BOLBOL, (1) oluşma; (2) olup bitenler, *historialar*. *5,6,38,39,41,47,48,60*

BOLIQ [*status*], bir şeyin bulunduğu yer. ËSÖÑÜK olarak, UR-BOLIQ [hükûm yeri], AT-OĞI BOLIQ [hanedan şehri; yani, "başkent"]. *44*

BÖKE, Öñre Buña Başının yazılarını taşa yazan kişinin adı. *48*

BUD, millet, millî irade. *43*

BUDA, separasion.

BUDUN, (1) kavim; BUD kolu (modası), millet modalitesi, özerk savaş stratejisi olan halk; (2) heyet (bkz: AT-URUDUŞ BUDUN).

BUĞ, *superior* [üstte bulunan, üst olan], *Ahnherr* [ced iyesi]. *17,18,44,50*

BUĞA TURQAN, kurmay vali. *10,37,39*

BUQ (< BU OQ), OQ Beyi; OQ kurmay subayı.

BUQARAQ ULUS, Buxara populasionu. *40,66*

BUQ-OĞ, yerli halka mahsus [OĞ] kurmay subayı [BUQ]. *37*

BU TABIĞAÇ, Hindukuş [Paropamisus] ile Amu Darya arasında bulunan ve başkenti Belh [Baktria Zariaspa] olan, Baktria. *17,70,71*

BU TÜRÜK BİL, Türkistan. *34,46,47,49,54,71*

BUUMIN QAĞAN, Soyumun Hakanı. *39,41,42*

BUUSIM-AL IDUQ AT, egemenlik vergisi alınan verimli kent; Amu-Darya üstündeki Buxara Kenti. *50,57,59*

BUUŞIM-İL, Egemen Halk ki, Herodotusun "*Budin*" dediği halktır. *14,55,57,59*

BUUŞIM-UŞ, egemenlik yetkisi. *38*

BUUŞIM-UŞ AT-UQUZ TATAR, egemenlik yetkilisi AT-UQUZ TATAR. *38*

BUWULĞAR, Bulgar. *21*

BUY, (1) *dictio,* hukuka dayanarak şart belirleme; (2) nota. *19,20,21,44*

BUYULA BUĞA TURQAN, *viceroy* [bir beldede Hakan namına hareket eden en yüksek makam olan] BUĞA TURQAN [Kurmay Vali]. *43,61*

BUYULĞAR, Bulgar. *19,20*

BUYULUN OTUNQAYQA, BUY'ların yakılmasına mahsus olmak üzere. *21*

BUY-URIĞU, hüküm, karar, *dekret. 19*

BUY-URIQ, hüküm ve karar yetkilisi, egemen ırk. *11,18,*19,54,59,65*

BUYURUQ, kumandan, âmir. *38,61*

BUY-UYULA, *dictio*su dolayısıy la, etrafında toplanılan kişi. *21*

BUZ AT, bozgun. *64,65*

BÜ, (1) muhteşem, ihtişam; (2) melek. *48,50,66*

BÜ AT ÖGÜM, Trakya Bulgarları. *54*

BÜD, (1) reprezentatif; (2) Toxarlar. *70*

BÜ İL, BÜ KİSİ, sonraları "Kuşhanlılar" denilen, OQ-UŞUM İS KİSİ'ler. Bu Türklerin, barbarları (Tibetlileri ve Hintlileri) başarılı kılmak için çalışmış olmaları dolayısıy la, kendilerine TABIĞAÇ OÑTU AT OQ da denmiştir. *21*

BÜKLİ, hertarafı, tamamı.

BÜKLİ ÇÖL, Gobi Çölü.

BÜ ÖG, BÜ kralı. *45*

ÇİK, sınır.

ÇİK BİL, Sınır Regnumu; İran. *22,51,68*

ÇİK BUDUN, Fars Kavmi. *54*

ÇİK ÖG, İran Kralı. *11,56*

ÇUR, (1) OQ-ARA YÜZ lideri; (2) Terek Irmağının yukarı kısmındaki "Kafkasya Kapısı" [Prokopiosa göre "Tzur"]; (3) mustahkem mevki. *61*

ÇUR TİGİN, ISUB-URA BİLGE ÖKÜLİ ÇUR tarihini yazmak üzere kurulan 5 kişilik heyette QAĞAN temsilcisi (ölümü d.ö.498 BARŞ YIL). *5,39,60,67*

ËB, (1) "adamakıllı", "hakikaten", "yüce" gibi, *elativ* [yüksek derece] ifade eder; (2) düzen, düzenli hal; bir şey içerme; (3) karargâh; (4) dativ yapan ön ek.

ËB-BARIQ, barınak.

ËB-ËDİZ, (1) gösterilen başarılar [Alm. *Taten*]; (2) funksion; ifade. *60,63*

ËB-ËDİZÇİ, bir kimsenin başarılarını kaleme alan yazıcı. *63*

ËÇİ, İÇİ, amca.

ËÇİM QAĞAN [QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN], Türük Bilin İKİNT AT-OĞ QAĞAN'larının ikincisi (d.ö. 537-525).

Oğuzları birleştirir; Türük Anayasasının kurucusudur. D.ö.529'da UYUR ÖGÜZ'de [Araxes] TİGİN QAN'ı (Kyros) yener ve öldürür. AT-OY BİL'e UYBUĞU atar. *34,47,48,49,54,58,60,61,63,64,65,67*

ËDGÜ, (1) başarılı, hayırlı; (2) *gony;* (3) olma, kılma; (4) iyilik, iyi. *61,62*

ËDGÜTİ, iyicene. *62*

ËDİS OÑ, Yaradan [Tanrı]. *22*

ËR, İR, (1) erişme; (2) erkek; (3) şahsiyet, asker; (4) erdem, *virtus;* (5) çoğulluk eki [-lar].

ËRİN, müstahkem mevki; müdafi. *61*

ËR-ÖGİSİ, erişme doktrini. *61*

ËSİKİZ OĞUZ [İSİKİZ OĞUZ], Milletimiz Oğuz. *13,18,40,50*

ËSİÑÜN, general (paşa). *64*

ËSÖÑİK, (1) misal; (2) *prevalent.*

ËS-TABIĞAÇ QANI QAĞAN, vassal Orta Çin hanının tabi olduğu hakan. *40,59,60*

ËSÜ-ËRE, ideal.

ËSÜÑÜG BATIMI, güneş batımı. *19*

ËT'ÜZ, vak'a [*event*], hadise, olkunma. *34,39,42*

ËVANGLİUM NOM, İncil. *8*

ËZ, İZ, dağılmak, çözülmek, varlığını (kendini) kaybetmek. Bunun fizikî anlamı "bir yerden (ËSÖÑÜK olarak, bir yıldızdan) diğer bir yere enerji (madde ve momentum) **"transfer"**idir. Din alanında ise, ËZ\İZ kökü bu dünya ile öbür dünya arasındaki transferler anlamında kullanılmış ve buna göre *özgi* [mukaddes] anlamını kazanmış bulunuyor.

ËZÜS, Transfer Eden [Tanrı]. *21*

ËZÜS US, Transfer Tanrısı [Makamı]. *21*

GRİQIZ, Grekler. *21*

I, mekân, bir şeyin içinde bulunduğu "bütün"; genel.

I-BAR AQIN, genel akın. *44*

ID, (1) gönderme, sevk; (2) feyiz, bereket.

IDMAZ, göndermez.

IDUQ, feyizli. *48,61*

IDUQ AT, Amu-Darya [Oqsos].

IDUQ BAŞ, (1) Amu-Darya Başı; (2) verimli topraklar başlangıcı. İdil-Qama-Aq İdil yarım dairesi havzasından ibaret olan bu topraklar, tünortasında Tayga ile çevrilmek suretiy le, emniyet içinde bulunmakta ve burda başlıyan geniş yapraklı ormanlarda ve İTİZ'in mümbit topraklarında yaşıyan halk künortasının zenginliklerinden emniyet içinde yararlanabilmektedir. Buna göre, IDUQ sözü "emniyet içinde bereket" ve "mukaddes" anlamlarını kazanmış ve Türükler, çok daha sonraları, Bayqal Gölü berisinde kurdukları devlete de IDUQ ÖTÜKİN YIŞ demiş bulunuyorlar.

Yoluğ-Tigininin Pamir küzeyine de "IDUQ BAŞ" dediğini görmekteyiz, çünki burda da Amu-Darya kaynaklanarak bereket fışkırmaktadır. *36,50,51*

IDUQ-BAŞ ÖKİ, Astarhan Krallığı.

IDUQ BAŞ ÖKİDİNTE OY UB-UŞ AT-UQUŞ BİLTİRİ, IDUQ BAŞ egemenliğinin Yüce Majestelerinin AT-UQUŞ [Anavatan] havzası.

IDUQ OĞIL, "ayrı konfigurasion"; yani, "İKİTİ ETİGMİŞ BİL"lerden KİÇİGİ [*junioru*]. *41,42 [47.*

IDUQ ÖTÜKİN YIŞ, Feyizli Geçerli Konstitusion.

IQI YAĞUN, Sıkı Cihet (Belde) ki, "ÖKÜGİMİN YIŞ" demektir. *10*

INANÇU BUĞA TURQAN, yönetim sistemi kurmay valisi. Bak: BUYULA BUĞA TURQAN. *11,37*

ISI, taş üzerine yazı yazma; registrasion.

ISUB URA BİL, Registrasion Beldesi ki, Kafkaslar ve Doğu Anadoluya verilen addır.

ISUB-URA BİLGE ÖKÜLİ ÇUR, Registrasion Beldesi Krallık ÇUR'u. Kendisi hakkında, tahminî olarak, şunlar söylenebilir :

Türük Bilin Kafkas orduları maraşalı (d.ö.596-516). D.ö.522'de Medyayı aldıktan sonra, Mısır Başkenti OT-OĞIN UB-UR'u alır ve Türük-Pers savaşlarında (d.ö.530-512) YAĞIQA YALIÑUS TEGİP, UP-ULUYU KİRİP şehit olur (AT UB-UÇUĞ savaşı, d.ö.516 güzü). Bolbolu QAĞAN İNİSİ OYI ÇURTİGİN ve ULAYU TÖRT TİGİN'den oluşan bir heyet tarafından yazılır. *54,60*

ISUB-UR TURQAN, gümrük registrasionu sancak valisi. *71*

ISUW, taş üzerine (taş ucu sürterek) yazı yazma.

IŞI, siper.

IŞUB-URA BİL, Müstahkem BİL [Doğu Anadolu]. *9,40*

IŞUB-URUŞ TURUQ, müstahkem mevki kumandanı. *54,56*

IT, (1) olma; (2) atama; (3) husus. *49,63*

İÇİKDİÑ, tabiiyete girdin. *43*

İÇİRİ GİTTİM, ilhâk ettim. *50*

İÇ-OĞUZ, İç Oğuz. *58*

İÇÜ APA, öldükten sonra egemenliğine tabi olacağımız yere (yani, cennete) götürücü (yani,Allah); Al-Apa. *22,47,48*

İÇÜÜM APAM, "İÇÜ APA"nın diğer bir söyleniş şekli.

İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ, İçüüm Apamın neslimin Hanlar-Hanı istemi.

Türük Bilin BİRİNÇ AT-OĞ hakanlarının birincisi, ÖBB'ya göre TEÑRİDE BOLMIS İL İTMİS BİLGE QAĞAN, Alp-Ërine göre İÇÜÜMİZ APAMIZ UYUMI QAĞAN.

Yaklaşık olarak, d.ö.889'daki QOÑ YIL'ında doğmuş, d.ö.879'daki YILAN YIL'ının 7. ayında [*bk: AL-ÊSİS ULUS QUTU UYULUP, YİTİNÇ AY,* 1.7.879] Seleñeyi alarak, UÇUŞ BAŞI başkent olmak üzere, Türük Bili kurmuş ve—At-Uquz Oğuzların Dağ-la-Irmak-Arasında kurdukları On-Uyuğur üzerinde 100 yıl oturduktan sonra—d.ö.774 (veya 779) yılında Seleñeye taşınmış ve d.ö.772'de ölmüş olduğu anlaşılmaktadır. Ölümü dolayısıy la YUĞÇI-SIĞITÇI gönderen memleketler arasında PURUM [Roma] adının da geçmesi, bu heyetin Aristeas başkanlığında geldiğini göstermektedir. *9,41,64*

İÇÜY ÖK, Yunanistan Krallığı. *55*

İDİSİZ, iyesiz, idaresiz, başıboş.

İDİZ BUDUN, AT-İL toplumundan bir kavim. *66*

İDİZ İL, İdiz Halkı. *19*

İG, kültür.

İGİDÜR, lâyık görür.

İGİR, Niyet.

İKİ İL ETİBİRLİK BUDUN, iki halktan müteşekkil kavim. *47,59*

İKİKSÜRTÜKİN ÜÇÜN, nifak soktuğu için.

İKİM, İşim Irmağı. *35,54*

İKİN ARA, Sır- ve Amudarya arası [Maveraünnehir, Transoxania]. *37,70*

İKİN ËRİS, Aral Gölü. *65*

İKİTİ ETİGMİŞ BİL, ikiye ayrılmış bil. *34,42,68*

İL-BİLGE QATUN QAĞAN, İl ve Regnuma Kadın Hakan [İmparatoriçe]. *11,36,48*

İL BUYURUQI, Halk Âmiri. *37,38,61*

İL-ETİRİŞ QAĞAN [d.ö.565-538], İkinci Türük Bili kurmuş olan hakan.Bkz.:Qañım İl-Êtiriş Qağan. *21,41,43,45,46,47,49,67,70*

İLGERÜ, ileriye doğru ki, bunun la "gündoğsuk" kastedilmiş bulunuyor. *47,62,63*

İLİMİZ-TÖRÜMİZ, anayasamız; bak: İL-TÖRÜ.

İL-TÖRÜ, anayasa. *41,46*

İMÇİ, tabip.

İNİ, (1) küçük erkek kardeş; (2) barış; (3) mümessil. *47,49*

İNİGİK KÖL, Sulh Gölü [Bayqal Gölü]. *44*

İNİ-İT, At-Oy Bil valisi. *45*

İNİL, İl-Êtiriş Qağanın ordu başı. *45 [45.*

İNİL-OQ [barış mızrakları], At-Oy Bil askerleri.

İNİNÇÜ APA OYIRIĞIN TURQAN, Allah inancı iyesi, barışsever sancak valisi.

Kül-Tiginin d.s.17.9.575'deki ölümünden sonra TÜRÜK BİLGE QAĞAN olmuş bulunuyor. *66*

İNİÑ YİR, hakan mümessilinin bulunduğu yer.

İNÜ, İNİW, temsil etme. *[46.*

İRİL ÖNTE, başkumandan. *55,56,57*

İRİNÇ [ËRİNÇ], *nämlich* [ismen, yani], konkret [müşahhas], böyle imiş.

İR-İRİNÇÜ, ËR-ËRDİM, erdem.

İRTİS, İrtiş Irmağı. *45,54,65*

İSİG, iman, inanç.

İSİG-KÜÇİG BİRTÜKİRÜ, bir işi imanlı-güç ile işleme. *41,46,47,66*

İSİ İRİ, Tuna [İster] askerleri.

İSİKİZ OĞUZ, Milletimiz Oğuz. *13,18,40,50*

İSİS [İSÜS], bir ÊTÜZ karşısında yadolunan, iman [İSİG] edilen; yani "Tanrı". *20,21,22*

İSİ YİR, Tuna Havzası. *22,40,51*

İSİZ, din.

İSİZ OYIBIZ QUL, dinimizin hizmetkârı.

İSKE ÖGİS, Tuna Irmağı,İstros. *56*

İŞTİG, funksional. *24*

İT, (1) impuls; (2) it. *16,17*

İT, (1) kalkındırma; (2) eylem.

İT-ÊRT, kalkınma.

İT-İNİSİ OĞLI, At-Oy Bil valisi. *45*

İT-İSİZ, impuls dini. *39,54,67*

İTİZ, iteklenen alan. Qama Irmağının çok geniş olan su basar alanında kum tepecikleri oluşmakta ve bunlara "İTİZ" [yerinden oynuyan kum] denmek-

tedir. İTİZ BAŞI bu İTİZ alanının yukarısında kalan Qama Bilgi olabileceği gibi, bu bilgede bulunan bir kent adı da olabilir. *36,37,38,39,51*

İT-ÖG, impuls bilinci, impuls felsefesi. *35,36,37,39,44,51*

İT-ÖGÜZ, İT dininden olanların bulundukları memleketteki akar sular. *46*

İT ÖKDİ, İT YIL'mda Rabbına kavuştu. *17*

İT-ÖKÜ, İmpuls Rabbı. *12*

İYİGİN ESİLİG BEG, ekinci bey. *64*

İYİNÇÜ, tanrı.

İYİNÇÜ ÖGİZ, Sır-Darya. *45,65*

İZGİNTİ OQ-UDUZ, Qazan Kenti. *17,58,66*

İZİGİL BUDUN, (Sibiryadan) transfer olmuş kavim; AT-İL kavimlerinden biri. *65*

QAĞAN, hakan, hanlar-hanı. *11,36,48,64*

QAĞANIĞ BOLBOL, hakanlar tanrısı (taşı). *47,63*

QAĞANLADUQ QAĞAN, hakanladık hakan. *70,71*

QALA, (1) stasion; (2) kent. *24*

QAN, han. *11*

QAÑ, baba.

QANDIQ, belirli bir problemin çözümü için bir hana gönderilen elçi.

QAÑIM BUĞA, babam Buğa. *9,70*

QAÑIM İL-ETİRİŞ QAĞAN, Türük Bilin 2inci At-Oğ hakanlarının birincisi (tahta geçişi d.ö.565, ölümü d.ö. 538).

Bunun Qağanın ölümünden sonra, d.ö.771'de At-Oy Bil (Oğuzlar!) ile Tabığaç arasında bir dostluk antlaşması imzalanır. Fırsattan yararlanan Tabığaç, 1inci At-Oğun İNİSİ ve OĞLI hakanları arasına nifak sokmak, Türük beylerini aldatarak kendi hizmetlerine almak yolları ile, d.ö.615'lerde Türük Bilini varlığını yitirmiş hale getirir. Fakat Türük Budun, İl-Etiriş Hakanın *İRİL-ÖNTE*'liğinde başkaldırır, AT-OĞUĞA [Ulan-Ude] yürür ve, Bilge Atuñ Uquq ile Buyula Buğa Turqanın da katılmasıyla, Türük Bil yeniden kurulur (İKİNT TÜRÜK BİL). *41,42,46*

QAÑIM QAĞAN, Babam Hakan. *13,17,34,46,47,48,49,60,61,63,64*

QAÑIM KÜL BİLGE QAĞAN, bkz. ÇİM QAĞAN. *37,47,48*

QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN, Türük Bilin 2nt At-Oğ hakanlarının dördüncüsü (d.ö.546-494).

Amcası Çim Qağanın ölümünden sonra, "kül-bilge qağan" olması gerekir ken, inisi Okül-Tiginin Bu Türük Bil [Türkistan] Oqları arasında tutunmuş olduğunu gözönünde bulundurarak, hakan oturma hakkından feraget eder ve kendisi, inisi ve iki uşuddan oluşan *konsilium* inisinin hakan oturmasına karar verir. Bu şekilde BİRİKİ BUDUNIĞ UTUSIB QILMA'mış bulunur.

Ökül Tiginin d.ö.514'de *uça-varmasından* sonra—3üncü siklusun başlangıcı olan—512 yılında tahta oturur ve, bu arada, Türük Bilin içlerine kadar sokularak, Ür-Apayı geçmek isteyen Dareios I'i 26.5.512'de yener.

D.ö.26.10.494'de *uça*-vardığı zaman arkasında Türük Bilin en büyük sınırlarını bırakmış bulunuyordu. *5,38,49,54-61.*

QAPAĞAN, (malları depoya) kapatma yöntemi efendisi. Çincesi *Ta-po-huan-ç'eñ* [Büyük Kapağan Kenti]. Tacikçesi—büyük şair Firdevsinin şahnamesinde geçen—Afrosi-Yab; yani, Aparası-Yab [götürülecek olan şeylerin kapatıldığı yer]; Turanın masalvarî hükümdarının ve, aynı zamanda, Qapağanın adı.

Almanca "*Sperre*" anlamında olan Qapağan adı İpekyolu kervanlarının Samarkandda *ISUB-URA*'ya [vergi registrasionuna] tabi olmaları dolayısıyla verilmiş olmalı.

Çince *T'u-men* [araziler geçidi (kapısı); memleketler geçidi] deyimi de Qapağan ve Aparası-Yab sözlerine tekabül ediyor ve deyimlerin hepsi "İpek Yolu ile gelen malların kapatıldığı (depolandığı) yer" anlamını veriyor. TEMİR QAPIĞ ise, bu malların kapatıldığı yerin kapısı olmalı. *46,70,71*

QARA KÖL, Azak Gölü. *65*

QARA QUM, Kara Kum. *43*

QARA OZUĞ, Azak Denizi. *54*

QARA TÜRGİS, (AT-Oy Bile) tabi Türgis. *65*

QARLUQ, hükümdara mahsus (yani,"hassa askeri). Buna karşılık, (Ksenophona göre) "QARDUQ", "hükümran halk". *14,34,37,39,50,54-57,59,65*

QATUN QAĞAN, kadın hakan. *36,48*

KEÑÜ OTIRUBIN, geniş meskün-alan (Hazar Denizinin tünortasındaki, eskiden bataklık olan alan). *47*

QIR, (1) kenar; (2) kır, taşra. *18,19,63*

QIRIĞ ESÜKİN, korsallılar. *18,19*

QIRQIZ, (1) Türük Bilin kenar kısmı tutumunu oluşturan halk; (2) Kırğız. *18,39,44,50,51,61,65,67*

QIRQIZ QAĞANIĞ BOLBOL, Kırğız hakanlarına mahsus tarih taşı. *48*

QITAÑ, "ÜÇ OQ URUQ" zümresinden bir boy. *12,16,17,21,40,41,43,45,46,49,59,60,61,66*

KİSİ OĞLI, kişi-oğlu. *41*

KÖK TİYİÑİN, gök ufku. *19,61*

KÖYPEÑ ÜY, tapınak. *20* [65.

QUD-OĞUR, Buy-Uruqların bir kolu; Kutigurlar.

QUL, hizmet, hizmetçi.

QUNÇU, ahiret bilinci. *37*

QUNÇUY, ahiret. *37*

QURĞAN, (1) mamure, kent; (2) muhteşem mezarlık. *38*

QURIĞARU, kara yönünde ki, bunun la "kün-batısık" kastedilmiş bulunuyor. *47,62,63*

QURIĞA UB-URIĞU, Batı (yani,"Avrupa") egemenliği. *37*

QURT, (1) OQ-ERT ["OQ" olarak teşekkül];(2) kurt. *14,16,22*

QUT, (1) invarians [değişmiyen şekil]; (2) emniyet, mutluluk, mükemmellik; (3) yaşama ruhu, halâs; (4) put. *62*

QUTLUĞ BİLGE-ESİÑÜN, değişmiyen "regnum-generalleri".

QUT-YAQ, Avrupa.

KÜÇLÜG ALP-QAĞAN, güçlü pozessiv hakan. *70*

KÜL, BÜKÜL, bütün, komple, *total. 47*

KÜL-BİLGE QAĞAN, bkz: Çim Qağan. *17,47,50*

KÜL-TİGİN [komple aksioner; bütün nasiplerin iyesi olmuya namzet kişi], İsanın doğumundan sonra hükûm sürmüş olan Türük Bil hakanlarının en büyüğü.

Babasının d.s.536 yılında ölümünden sonraki 91inci sıklusun ilk yılı olan d.s. 544 yılında *resmen* tahta oturur ve 549'daki YILAN YIL'ında sefere çıkarak, Êçim Qağanın İLİN-TÖRÜSİN kazanma savaşı açar.

Bizans Devletinin Türük Bile gönderdiği QANDIQ'lardan Menander Protektor Kül-Tigine "Sizabulos" ve, bazan da, "Silzibulos" demektedir ki, buna göre, onun Bu Türük Bilde SİZE BOLUS [Sizin Halk-Hükümdarınız] veya SİZİME BOLUS [Tanrının Halk-Hükümdarı] adı ile tanındığı anlaşılmaktadır. Çince yazıtlarda Kül-Tigin adı *K'üe-T'ê-kin* şeklinde telâffuz ediliyor. Bu onun Türük Sarayı adıdır. Yönetici adı olarak ise, Çinliler ona *Sse-kin* (yani, SİZE-KİN) demiş bulunuyorlar, bu da "size mahsus" anlamındadır. Çin haberlerine göre, Kül-Tigin kendisine "*Mu-ğan Qağan*" [MUĞAN QAĞAN; yani, "Bura Hakanı"] demiş bulunuyor, çünki Türük Bil *İKİTİ ÊTİGMİŞ BİL* [ikiye ayrılmış regnum] halinde idare olunmaktadır ve Kül-Tigin ancak BU TÜRÜK BİL [İdil-Oral ve Türkistan] (yani, Batı Türükleri) hakanıdır ve esas hakan, Çinlilerin *T'u-men* (yani, Qapağan Qağan) dedikleri, BİLGE QAĞAN'dır ki, Kül-Tigin tarihinde bu ad "QAĞAN" şeklinde dile getiriliyor.

Soğdaqlar Kül-Tigine "Bigi Mağan Tükin" [Bizim Beyimiz] demiş bulunuyorlar. *9,13,19,64-66,68*

KÜLÜG OÑI ÖZ-INANÇU, komple kanondan zatî yönetim sistemi; yani, devletin var olan kanonundan hakana mahsus yönetim sistemi. *37*

KÜMİS, (1) gümüş; (2) gümüş madalion; (3) hakan fermanı yazılı gümüş eşya. *61,63*

KÜÑ-QUL, acı-hizmet, esaret hizmeti, keder veren hizmet. *47*

OBUL UÇU, Balqaş Gölü. *45,65*

OBUL UÇU ÖGİZ, İli Nehri. *42,54*

OD, (1) ölülerin yakıldığı ateş; (2) hareketli şarj; (2) zafer.

OD-OĞUR, Utigur. *18,19,63*

ODUQ, asker.

OD-ULUQ, general (paşa). *65*

OD-UR, ordu. *66*

OD-URIĞ, askerî karargâh; seferî ordu. *48*

OD-URIĞIN BUYURIQI, seferî ordu âmirliği. *38*

OD-UŞURU, zabit. *65*

ODUZ, zafer; maraşal, maraşallık. *43*

ODUZTUM, nizamî ordu gönderdim. *44*

OĞ, (1) kişi; (2) substans; (3) şan, şeref, yücelik. *16,35,44,63*

OĞ-AT, (1) kişi, sözkonusu kişi [*the man*]; (2) şeref. *35,44*

OĞIL, (1) temsilci; (2) nesil; (3) vekil; (4) oğul; (5) dominyon. *45,47,50,57* [50.

OĞIŞIM BUDUN, uygar kavmim; şerefli kavmim.

OĞLAN, konformasion [ata-anaya denklik].

OĞLI BİÑ BAŞI, hassa (dominyon) kumandanı; hükümdara mahsus kumandan. *37*

OĞUN, modal kişi. *61*

OĞ-UR, lâhit. *60*

OĞUS, kişilikli̇lik, uygarlık (Side yazıtı!). *16*

OĞUŞ [OĞIŞ], uygarlık; şan, şeref, yücelik. *7,26-28*

OĞUZ, (1) kişi transformasionu; öbürdünyaya geçmek için gerekli şartları gerçekleştirme; (2) Türük boylarından biri. *16,37,39,42-44,46,49,58,59,66,67*

OQ [kuantum], (1) elektromagnetik radiasion enerjisi paketlerinin dalga uzunluğuna göre değişen büyüklüğü; (2) Erken-Türklerin kendilerine verdikleri adlardan biri; (3) mızraklı asker. *8,9,12,13,16-21,27-29,31,35,37,38,41,42,45,46,48,50,54,56,58,59,61,65,66*

OQ AQIN OQ, askerî hücum askerleri. *38*

OQ-ARA, OQ'lar Ortamı; "QARA" diye de okunabiliyor. *48,49,50*

OQ-ARA ATA, OQ'lar arası ATA.

OQ ARA OY, Don Irmağı. *55,57*

OQ-AT, İskit. *13,37,39,51,54*

OQ-AT UB-UÇUĞU, İskit başkenti. *54*

OQ-AT ULUM-UŞ, İskitlerin kommunikativ majestesi. *59*

OQIDU SÖZ, önsöz. *70*

OQ-ODIZ, askerî zafer. *50*

OQ-OĞ, OQ-Kişileri. *21,60*

OQ-OĞIS AT-UÇUQ, askerî kişilikli̇lik (yani, yerli askerler) namlı liderlik. *37*

OQ-OĞLI, OQ vekili. *57*

OQ-OMIĞ BOLIQ, OQ'ların mukaddes kenti. Herhalde Samarkand olmalı. *70*

OQ ONI, OQ savunucusu. *17,43*

OQ-OÑIM OĞIÑ ATLIĞ YÜZ, "askerî başarı mensupları" adlı halk-yüzü (bölge halkı).

OQ-OÑULIQ AT-UQUZ İLİM, askerî başarı iyesi AT-UQUZ halkım. *49*

OQ-OZ ULIQ KÖL, Karadeniz. *55*

OQ ÖKÜ, OQ Rabbı. *20*

OQ-UDI, askerî strateji. *58*

OQ-UDURIQIN YIŞ, OQ Stratejisi Konstitusionu. Mançurya, Kore ve günbatısık Çinde yaşıyan ÜÇ OQ URUQ devleti. *8,20,40,41,47,59*

OQ-UDURIQIŞU, askerlerin (veya, İskitlerin) ortak bir strateji oluşturmaları. *9,39*

OQ-UDUZ, Kazan Kenti. *17*

OQUĞ-URU BUUŞIM İL QARLUQ, OQ ırkından egemen halk QARLUQ. *59*

OQUÑ UÇI, OQ liderliği. *10*

OQ-URIĞU ÜKÜŞ ÜÇ KİSİLİGÜ, OQ ırkının kalabalık üç kişilikliği; yani, Üç Oq ırkından Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabı.

OQ-URUDIN, OQ savaşçıları. *43*

OQ-UŞURIĞ URDU ÜR-ÖG, şehitler için meçhul asker anıtı. *51*

OQ-UŞU TUTUQ, (1) İskit hakimiyetince tutulan yer; (2) Çeleken Boğazı. D.ö.530'larda buradan Hazar Denizine Uyur Oğuz dökülmekte idi, şimdi kurumuş haldedir. *65*

OQ-UŞUY, İskit Yüceliği ki, Hazar Denizinin iki yanındaki İskitler memleketidir. *10,51,54*

OL-ONI, kozmik dünya. *25*

OM, (1) momentum [olkunma sebebi; bir olkunma için esas teşkil edenşey; esas teşkil eden durum]; (2) bir şeyin olkunmasına sebeb olan "iye"; (3) dua. *21*

OMIĞI QURĞAN, Omsk Kenti. *58,60,66*

OMUĞ, dua. *61*

OMUQ URUÇ, rahip. *66*

OMUY ÊTİG, sayın. *64*

ON, (1) kozmos; (2) tarihte Türüklerin aldıkları adlardan biri; (3) ulusal savunma; (4) on; (5) sıfat fiil [*participle*]; (6) o. *8,9,*21,22,35,36,44,51*

OÑ, (1) başarı, beceri; (2) gelişim [evolusion], uygarlık. *44*

ONA OĞID, kozmosa substans. *21*

ON-ËRİ ATIM, ulusal savunma *corpusu* [ordu veya kıt'a vucudu]. *36,50*

ON-ËRİG AT-OÑA, başarılı ON askerleri. *21*

ON İL, "ON" halkı. *32*

ON İSİLİS, ON'lar. *32*

ON OĞ, ulusal savunma mensubu. *36,37*

ON-OQ, ulusal savunma askerleri. *28,40,44,45,47,48,49,63,66,67*

ON-ÖG ËTİG, kralın kozmik hale gelmesi. *21*

OÑUR AT OÑIM, Tanrıya mahsus başarı ve becerilerin iyesi AT-OÑIM [başarılı nam] ki, Kyrosa verilen Türükçe addır. *47,48*

ON UYUĞUR, Ulusal-Savunma Federasionu Üyesi. *17,32,37,41*

ON-UYUL, ON Federasionu. *9,28,32,33,35*

ON UYUL UÇ, ON [Ulusal-Savunma] Federasionu Lideri. *28,32*

OS, (1) *osal* [şerir, kötü]; (2) "*osallık* (yani, tesir) alanı" anlamında, mekân [uzay], Tanrı Bili, mevcutluk; (3) "tesir alanı" anlamında, devlet; (4) yüce. *20,60*

OS-UDURULMIS UÇ, gök bili (yani, uzay) stratejisi lideri. *22,60*

OS-UDURULMIS UÇA USUNQUN UR, uzay stratejisi Tanrısına korpulent hakim. *60*

OS-UĞ, mekân ve zaman. *26*

OŞ, (1) konfigurasion (şekillenme); (2) tecelli; (3) işbu.

OT, (1) ateş; (2) enerji; (3) sıcaklık; (4) ot.

OTAÇI İMÇİ, tıb-doktoru.

OT-OĞ, Pre-Mısır.

OT-OĞIN UB-UR, enerjik kişiliklliğin yüce mamuresi,—"Pre-Mısır Başkenti", demektir.

OT-OZ, ölünün yakılması suretiy le ruhunun kozmosa geçmesi. *8,12,27,28,30*

OT-OZ TATAR, ateş aracılığı ile (yani, cesedi yakılarak) öbürdünyaya geçen Tatar; Uzak-Doğu Tatarları. *12, 13,17,40,41,46,59,60,61,62*

OT-OZU, ateş aracılığı ile öbürdünyaya geçme. *46*

OTUĞUY, yakılma.

OT-URUDUŞ BİL, enerjik olarak imar edilmiş olan regnum; TEÑRİM QANIM'ın, demiri bile etkileyebilecek derecede, AT-OT [enerji] sarfederek kurmuş olduğu memleket. *38*

OY, (1)düşünce, fikir; (2) felsefe, feylesof; (3) akla getirmek, istemek; (4) şey.

OY BARITDIM, haber saldım. *58*

OY ËSİNİS, feylezofu arış. *33*

OYĞUÇI, danışman [*cõnsultor*]. *43,44,46*

OYIĞIN BAŞI, mesajcı başı. *51*

OYIĞMA, irade. *38*

OY-IŞI TAŞ, düşüncelerin yazıldığı taş.

OY-OĞ, başkent.

OY-OĞIRA AYIRIŞ, OĞIR Halklarını ayıran nehir ki, "Dnyepr Nehri" demektir. *55,57*

OY-ÖGİM İS AT, Qırqız zümresinden bir Trakya halkı. *51,54,56*

OY-TOĞŞIQDIQI BUDUN, sonradan akıllanan kavimler. *36*

OYUĞA İNİSİ, adına hareket eden. *70*

OYULBUÇ, (1) gerekçe; nota cevabı; (2) gerekçe bildiren elçi;diplomatik notaya cevap getiren kişi.*59*

OYURIQLIĞ, olgun, kâmil. *47*

OY-URUM ATIN OY-OĞI, mamur kentler kişilikliliği (yani, başkent) ki, "Rum Başkenti" [Istanbul] demektir. *56*

OYUS AS, *homo sapiens*. *24,26*

OY-UTUZ OĞUZ, missioner Oğuz. *9,39*

OZ, (1) (öbür dünyaya) geçerek yer alma; geçme; (2) teşekkül, yeniden var olma; (3) kolonizasion, koloni, kolonist. *13,35,65,66*

OZ BUDUN, kolonist kavim ki, d.ö.563 yıllarında Azak Denizi yöresinde yaşamış olan bir halktır. *47*

OZ BUYURUQ, kolonist âmir. *37*

OZ ËR ITIM ÖKÜ ËR, Trakya halklarınıdan *Dolonklar*. *51,54,56*

OZ-QIRQIZ, kolonist Kırğızlar. *47*

OZ-OĞIL, kolonistler ahfadı. *39*

OZUĞ ATUN, kişi namının öbürdünyaya geçmesi. *45*

OZUM ON-OQ, kolonist ON-OQ'lar. *65,66*

OZ-UŞ APA, öbürdünyaya geçme hâkimi olan Allah. *38*

ÖC-ËRKİ BUDUN, özerk kavim. *37*

ÖC-ÖK [ÖC-ÖG], haşmet (krallık) iyesi ki,"Türük Bil *milieu*sinde (ortamında) kalan krallık", demektir. *44,50,51,54,55,58,59*

ÖD, (1) era [çağ, çağ hesabı]; (2) kondision; (3) zaman. *5,68*

ÖDÜS, ÖDİS, devlet. *10,57,58,59*

ÖDÜSİG ÖTÜLİG KÜÇ, devletin geçerli gücü. *58*

ÖDÜS UÇU, devlet lideri. *32*

ÖG, (1) düşünme yeteneği; (2) bilinç; (3) felsefe; (4) övünç; (5) haşmetmeab; (6) kral; (7) ev. *28,32*

ÖG-AT, canlan Tanrıya ulaştıran kanatlı atlar [*greif*]. *22,27*

ÖG-AT OĞUR, İon [Yunan]. *55*

ÖG-ËR, haşmetmeab. *48*

ÖGİM İL-BİLGE QATUN, Haşmetmeabım İl ve Bile Kadın ["Kraliçem" demektir]. *46*

ÖGİM QATUN, haşmetmeabım kadın ["kraliçem" demektir]. *11,64*

ÖGİS, (1) doktrin; (2) peygamber. *39*

ÖG-ÖDÜS, Kınım Devleti. *40,61*

ÖG-USUZ, kral selâhiyeti. *13,66*

ÖGÜZ, nehir. *32*

ÖK, (1)Rab; (2) gök; (3) kral; (4) yönetme; (5) sembol; (6) *particle* [kesekçe]. *16,25*

ÖK-ËRİG KİSİ, "kral" yetkili kişi. *61*

ÖK ËRİGÜN UŞ-OQ UŞIN, erkli krallığın egemen asker egemenliği. Herodotusa göre "Massaget Krallığı". *13,34,40,50*

ÖKİ OY ALT-OYILIĞI AT-ALIĞ AT-UTDIM QATUN [kral yetkisi namına iye olma hakkını kazanan kadın], Kraliçe Tomyris. *49*

ÖK İSİ, krallık mensuplan. *50*

ÖKİ SUUQ BAS, Zarafşan, Polytimetos. *45*

ÖK İYERE BAŞI ÜÇ BİRİKÜ, Hive Kenti. *51*

ÖK ÖGÜK, kral dokunulmazlığı. *11,18,50*

ÖK-ÖÑÜM QULUM, öncelikli olarak Rab hizmetkârı. *59*

ÖKÜGİMİN UŞ, Gök Krallığı Majestesi; Qırqız yeri majestesi. *47*

ÖKÜGİMİN YIŞ, Oral Dağı Krallığı Konstitusioniu. *10,18,35,37,40,41,44,55,65*

ÖKÜK TÜRÜK, Rab-Türükü. *7,8*

ÖKÜLİ ÇUR, bkz.: ISUB-URA BİLGE ÖKÜLİ ÇUR. *21,39,54,61*

ÖKÜL-TİGİN [Rab Nasibi], İKİNT AT-OĞ Qağanlarının 3üncüsü, Qañım Qağan II'nin inisi (d.ö.545-514).

İhe-Aşete bolbolundaki İT-ÖKÜS [İT YIL'ında ölen] ÖKÜL TODIN İNİS deyiminden, ATUN ATIM OĞUN TURQAN'ın onun inisi olduğu anlaşılmaktadır. *34,49,50,54,55,56,61,64*

ÖKÜL TODI, Ökül Tigin. *60*

ÖKÜ OL İLİK US UŞ-OĞI, Krallık Halkları Majesteleri, Dareios I'e verilen ad.

ÖK-ÜR, Herodotusa göre "Getailer". *34,56*

ÖK-ÜR BUD QALI, Kavalanın tünortasındaki eski Filip Kenti. *40,51,54,56*

ÖLEN, övme şarkısı.

ÖLİTMİS, durağan hale getirmiş. *43*

ÖÑ, (1) ön; (2) meydana çıkış, var oluş, konstitusion; (3) *major,* en önemli; (4) kaynak; (5) yöre halkı.

ÖÑRE BIÑA BAŞI [tümgeneral], büyük Türk kumandanı ve tarih yazarı. Babası QAÑIM KÜL-BİLGE QAĞAN tarafından, d.ö.530'da *ÖBB* atanır ve, ÜÇ-BİRİKÜ'ye kadar sokulmuş olan, TİGİN QAN [Kyros] ordusunu yener (1inci savaş). D.ö.525'de AT-OY BİLGE TUTUQ UY-BUĞU atanır ve babası uçar.

D.ö.522'de iki oğluna UY-BUĞU UŞUD [*governor general*] unvanı verilir ve ÇİK TAPA yürür ve 14.II.522'de AT-UQUR [anlaşma hasıl olur] (Dareios I'in tahta geçiş yılı).

ÜRÜÑ BEG'in İskit Kralı olarak Istanbul tahtına oturması ve Dareios I'e karşı QIRQIZ'lardan yardım istemesi üzerine başlıyan, Türük-Pers savaşlarının 3üncü safhasında, ilk önce Persleri, müttefiklerini ve, özellik le, Fenike donanmasını d.ö.20.VII.516'da Çanakkalede yener. Ancak, 516 yılı sonunda Kafkaslar üzerinden Assura kadar yürümüş olan Isub-Ura Bige Ökülü Çur yenilmiş ve şehit düşmüştür ve, bundan cesaretlenen, Dareios I İskit seferine hazırlanmaktadır. *ÖBB* asker toplamak için gittiği Yedi-Sudan Kafkaslara gelir ve, IŞUB-URUŞ TURUQ'a yardım ederek, Kafkas cephesini emniyete alır. Fakat Dareios, Kafkasları bırakarak, Kara Denize geçmiştir ve Türük ordusu AT-UYUĞUN KÖL'de toplanır. Burda İRİL-ÖNTE [*deployment lideri*] seçilen *ÖBB,* Oq-Ara Oy Irmağını geçmiş olan, Dareiosa karşı OT-URU [enerjik olarak; yani, gerilla savaşı yaparak] yürür. Çünki Qañım Qağan II ancak—siklus başı olan—d.ö.512'de tahta oturabilecek ve *ÖBB* o zamana kadar kesin savaş verme olaslığı bulamıyacaktır [savaşın Qağan tarafından kazanılma şartı] Bundan ötürü, *ÖBB* Dareiosa karşı yıpratma savaşı açar ve onu, Qañım Qağanın İkim üzerinden gelerek mevzilenmiş olduğu, ÜR-APA [Oaros] mevkiyine çeker. Dareios Ür-Apayı geçmek isterken [ÖTÜKÜNDE BUN!], ordusu d.ö. 26.V.512'de Qañım Qağan tarafından süngüden geçirilir.

ÖBB, d.ö.522'de çıktığı Çik seferinden sonra, OQ-UŞUĞ URDU ÜR-ÖG [şehitler için meçhul asker anıtı] yaptırdığını, 521'lerde ıduq-baş öki'de [Astarhan Krallığı] ÜR-ÖG yaratıdığını ve AT-UQUŞ BİL'in 1000 yıllık geçmişi hakkında OY-IŞI TAŞ'a BİTİG-BİLGİ vurduğunu, 505'lerde ise, Urqın Bolıq biltirinde ÖLÜRGİNİN ÜR-ÖGİPİN itidiğini söylemekte ise de, bu tarihî eserlerin hiçbiri elimize geçmemiş bulunuyor (ölümü tahminen d.ö.493). *5,8,9,32,34-39,41,42,47-51,54,56-59,61,68*

ÖÑRE ETÜLİS BEG, *major. 61*

ÖTÜKİN İL, geçerli (egemen) halk. *48*

ÖTÜKİN YIŞ, Geçerli Konstitusion; Türük Bilin yönetildiği Urqun-Seleñe biltiri. *40,44,47,49,58,62,64*

ÖTÜLİS AT-URUDUŞ BUDUN, geçerli vekiller heyeti. *46*

ÖTÜNKİŞ AT-OĞI, geçerli başkent. *60*

ÖZ, (1) kendi [KENTÜ]; (2) şahsiyet, spesifikasion; (3) zatî; (4) mahsus; (5) kişinin özünde (ana yapısında) bulunan şey, can; *21,61*

ÖZE,(1) spesifik, iye; (2) oluşturmak üzere; (3) ile. *12,41,63*

ÖZ INANÇU, zatî yönetim sistemi. *37*

ÖZ İL ÖKİ, kendi halkımız krallığı. *61*

ÖZ OY YIŞ, kendi kuruluşumuz. *61*

PURUM, Romalı. *41*

SAB, (1) informasion; (2) haber, *predikat;* (3) bildirge [*acquaint*]; (4) öğüt. *17,62,63*

SABAQ, ders. *5,8,29*

SELEÑE, *ırmak adı.*

SINTAŞ, şekil verme, yazı yazma ve resim yapma yolları ile bir anlam ifade edecek hale getirilen taş. Yunancası "*plastik*". **Sın,** anlam ifade eden görünüş, şekil, heykelcilik san'atı. *5,12*

SİÑİL, küçük kız kardeş. *47*

SİZİME, (1) Cenabıma; (2) integrasionuma. *22*

SOĞDAQ, Sogt. *45*

SOĞUD BİRÇİKİR BUQARAQ ULUS BUDUN, Sogdların tabi olduklan Buxara populasionu kavmi. *66*

SUB-YİRİ, su yeri [ırmaklar bulunan yer]. *17*

SUUQ BAŞ, Zarafşan. *45*

SÜ, ordu.

SÜLE-, ordu sür-.

SÜÑİS, savaş.

TABIĞAÇ, (1) barbar; (2) Çinli; (3) Choresmlular, Hintliler, Tibetliler; (4) "BU TABIĞAÇ" halinde, Soğdaqlar. *13,16,17,39,41,43,45,61,63,70,71*

TABIĞAÇDAQI OĞUZ-TÜRÜK, Çindeki Oğuz-Türük. *59,60*

TABIĞAÇ OÑITU AT-OQ, barbarları başarılı kılan askerler. Quşhan Devletinin kurucuları olan bu Türükler UŞ-OQ UŞ İSİM KİSİ, AT-OÑIRA, OÑITU-AT adları ile de tanınmış bulunuyorlar.

D.ö.519'da Ökül-Tigin Oñıtu-Atları Iduq-Başda yener. Şahpur I (d.s.242-272) zamanında Quşkanın Sasanîlere (d.s.225-652) vergi verdiği tahmin olunmaktadır. D.s.550'de Kül-Tigin Tabığaç Oñıtularını 50.000 kişilik ordularını yener. Tünyaq Quşkan Türük Bile ilhak olunur ve günyak Quşkanın ba-

şına Qıdara adlı bir bey geçerek, Hindukuşun günbatısında hükûm sürer. Onun Brahmî dilinde para bastırmış olduğunu da görmekteyiz. *50,64*

TALUY, Kore Denizi. *9,12,39,44,62*

TAMĞA, bkz.: Tamqa. *6,7,8,*20,22,26,28,30,31

TAMQA [tamğa], "yazı işaretleri" anlamında olan TAMQA'lar, başlangıçta, tek çekirdekli (Çince gibi) Erken-Türkçe sözlerin birer ideogramları [kavram işaretleri] halinde idiler. Türk dili gelişerek zaman la bugünkü TÜÜ-EVİNİ [agglutinativ] Türkçeye yönelince, artık "TAMQA" sözü de "harf" anlamında kulanılmıya başlandı.

TATABI, ÜÇ OQ URIQ boylarından biri. *12,16,21,39,40,4146,49,59,60,61,66*

TATAR [< ATAN-AT AR, ATAN-AT UR], Avrasyanın en eski Türük halkları adlarından biri. Doğu Asyada OT-OZ TATAR ve doğu avrupada AT-UQUZ TATAR olarak tanılırlar. Bu adın "Türük" adından daha önceleri kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. *9,10,11,12,13,*14,20,22,37,39

TATAR BİRİLE OQ-AT, Tatarlara tabi Oq-At. *40*

TAYDU, 12 yıllık hayvan takvimi dairesi. *49,55,57,63*

TEMİR QAPIĞ [QAPAĞAN], Samarkand Kenti. *8,20,41,45,46,65*

TEÑRİ, (1) yoktan var edilme; (2) yoktan var edici; (3) Tanrı.

TEÑRİ BİLGE QAĞAN, Tanrı Bilî Hakanı. *21,70*

TEÑRİDE BOLMIŞ İL İTMİŞ BİLGE QAĞAN, yara-dılışta meydana gelmiş halkı kalkındırmış olan Regnum Hakanı. *32,37*

TEÑRİM QANIM, Tanrı hanı olan hanım. *11,37-39*

TEÑRİ ÖD [kreasion erası], AT-OY BİL'in d.ö.-1517'deki AT-BAŞIĞIN YIL'ında kuruluşundan başlıyan ve 1517 yılı dahil olmak üzere sayılan Türk takvimi. *38,70*

TEÑRİTİG TEÑRİDE BOLMIŞ TÜRÜK BİLGE QAĞAN, Tanrımız olan Tanrıda yaratılmış Türük Bilî Hakanı. *62*

TİGİN QAN [OÑUR AT OÑUM], Kyros. *47,49*

TİZİK AT-OQ URUŞ, guerilla savaşı. *45*

TÖRT BULUÑ, (1) dört teşekkül; (2) dört bucak. *24,26,63*

TÖRÜ [TÖRÜG], yasa; İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN tarafından teşkil edilen yasalar.

TURQAN, sancak valisi.

TUTUQ BAŞ, (1) mustahkem mevki; (2) Çanakkale Boğazı. Özel anlamda, Gelibolu Yarımadasında Paktiadan Kardiaya kadar uzanan savunma duvarı. *8,51,56*

TÜN ORTASI, kûzey.

TÜPÜT, Tibet. *41,62,66*

TÜRGİ AYIRĞUN KÖL, Hazar Denizi. *7,65*

TÜRGİS, ALTUN YIŞ Türüklerinden bir boy. Türük Bil çağında "Ayrıns-İkin Ëris" çizgisinin günortasında yaşamış bulunuyorlar. Şimdiki Türkmenlerin Türgislerden gelmiş olmaları olasıdır. *7,39,40,41,42,44,45,47,55,57,59,65*

TÜRÜK, başta dil yapısı olmak üzere, kültür ve uygarlık alanlarında ortak değerler sergiliyen bir *uluşa* [populasiona] verilen bir addır. Deyim, türlü Türük kabilelerinin ortak adı olmak üzere, Urqun yazıtlarında "T-Ü-R-ÜK" şeklinde yazılarak kullanılmış bulunuyor. **7,8,9,10,13,14,20-23,29,38,42-44,61*

TÜRÜK BİL, Türük Yönetimi [Regnumu], türlü çağlarda türlü sınırları olmuş olan koşma devletler topluluğu. Bu devletlerin başlıcaları şunlar :

☛ ÖTÜKİN YIŞ [Geçerli Konstitusion], ana devlet , Urqun-Seleñe bîltiri ve ötesi.

☛ ALTUN YIŞ [Reprezentant Konstitusion], Altay Dağları bîltiri.

☛ UÇUĞUY YIŞ, İçki Türkistan.

☛ ÖKÜGİMİN YIŞ, Oral Dağları.

☛ BU TÜRÜK BİL, Doğu ve Batı Türkistan.

☛ AT-OY BİL, İdil-Oral, Doğu Avrupa, Doğu Anadolu, Hazar Denizinin Doğusu.

☛ OQ-UDURUQUN YIŞ, Kore ve Mançurya.

☛ UŞUNTUÑ UYUZ, bugünkü Çinin Büyük Okyanus kıyıları.

☛ YİR BUYURQU YİR, kûzey kabileleri.

☛ ÖK-İRİGÜN UŞ-OQ UŞUN, Massaget Krallığı.

☛ AT OMUĞ IDUQ BAŞ ÖKİ, Astarhan Krallığı [At-Oy Bile dahil].

☛ IŞUB-URA BİL, Kafkaslar [At-Oy Bile dahil].

☛ ÖG-ÖDÜS, Kınık Devleti [At-Oy Bile dahil].

☛ TÜRGÜS QAĞAN, Bu Türük Bile dahil.

☛ ÊS-TABIĞAÇ QANI QAĞAN [Vassal Orta-Çin Hanının tabi olduğu Qağanı], Ötükin Yışa dahil. *5,7,9,17,19,36,39,40,42,43,46,47,55,57,61,67*

TÜÜ-EVİNİ diller [*holomorphic languages*], agglutinativ (kümelenen) diller.

Bu dillerde söz şekilleri, herbiri birtek grammatik kategori gösteren, EV'lere [morflara, morfemlere,söz elementlerine] parçalanabilirler. Yani, burda herbiri tam anlamı ile grammatik bir funksion gösteren mütevali [*successive*] EV'ler bir vucut; yani, söz halinde bağlanırlar. Türkçe bu dil şeklinin en güzel örneğini oluşturmaktadır. *7,28*

UB-OZ, öbürdünyaya geçişin yüce merciyi,"Tanrı" demektir. *27,28,31*

UB-OZU, yüceliğe geçme, Tanrıya geçme.

UB-UÇUĞ, İskit Başkenti.

UB-URUĞ, başkent.

UB-URUŞ, büyük savaş. *46,47*

UB-UŞ, Yüce Majesteleri. At-Oy Bîl İmparatoruna verilen ad. *10,11,48*

UB-UŞ AT-UQUŞ BİLTİRİ, Yüce Majestelerinin Anavatan Havzası. *51*

UB-UŞI AT-UŞI, Yüce Majestelerinin Anavatan Majesteliği. *35,54,56*

UB-UŞI UÇI AT, Yüce Majestelerinin Allah namına yaptığı liderlik. *54*

UB-UŞUD, Yüce Prezident [Başbakan].

UB-UŞUNA UB-UŞUN, Yüce Majestelerinin yüce majesteliğine mensupluk. *51*

UÇ, (1) uçma; (2) bayrak; (3) lider; (4) Tanrı.

UÇA BARDI, UÇDI, Qağanların ölümünü ifade eder. Generaller için, ÖZİ-QI OSIĞI KÊRGEK BOLTI [kendisi bu şekilde gerekli oldu]. *61, 66*

UÇ ÈSİG İL AT, Lider Halk. Bu deyimi Herodotus "Skolat" şeklinde naklediyor (Herodotus IV/6) ve "royal" anlamında olduğunu söylüyor. *18*

UÇI AT, (1) Tanrı; (2) Tanrı adına lider. *51*

UÇIĞILTIR KÖL, Hazar Denizi. *51*

UÇMAQ, cennet. *21*

UÇUB ÈRMİS, liderliğe erişmiş kişi. *48*

UÇUB-UŞ, Tanrı adına lider olan majeste. *38*

UÇ-UÇA ËSİÑÜN, At-Uduqın Çur, Işub-Ura Oyum Tur ve İyigin Ēsilig Bēg yörelerinden oluşmuş olan bir devletin generalleri. *50,64*

UÇ-UÇU, (1) Tanrı Bīli; (2) devlet (Çince "Ju-Ju"). *8,10,11,18*

UÇUD [UÇ-UD], Tanrı stratejisi. *38*

UÇUD BUDUNI, Tanrı stratejisi kavmi (yani, Tanrı adına yöneten kavim]. *38*

UÇUD QUTLIĞ, Uçud sorumlusu. *38*

UÇUĞUY YIŞ, İçki Türkistan. *40,43*

UÇUN ÏR, bir yazar. *21,60*

UÇUŞ BAŞI [liderlik yönetimi], Bir-Oy Bīlin başkenti. *9,58,64,66*

UDU, (1) stratejikman; (2) ve. *46,50*

UL, (1) ulaşım [kommunikasion]; (2) yüce; (3) uluma.

ULU BUYURUNUQUQAYQAN US, diktatör. *21*

ULUĞ, (1) kovariant, çok yönlü; (2) birinci dereceden, *seignior, seigniorial*; (3) süper. *37,46,49,58*

ULUĞ BĪL, kovariant regnum. *37,38*

ULUĞ BUYURUQ, kovariant [çok yönlü] āmir. *37*

ULUĞ ÏRKİN, Ulu Serbestlik. Hazar Denizinin kūzey-doğusundaki az meskūn alan. Herdotus tarihinde "Serbest İskitler" şeklinde geçer. *65*

ULUĞ UR-OÑU ËTÜLİS BËGLER, kovariant [çok yönlü] savaş kazanmış lordlar. Bu deyimin anlamı "bizzat harbe girerek zafer kazanmamış olmalarına rağmen, ULUĞ [kovariant] mevkilerinin icabı olarak zafer kazanmış olduklan kabul edilen lordlar"dır. *37*

ULUĞUY ATAÑ QAĞAN, kovariant (en yüce) A-TA-Hakan (bir Protobulgar hakanı). *10*

ULUŞ [ULUS], populasion. *5*

UR, (1) (ateşe) vurulma, verilme; (2) gömülme (defnedilme); (3) savaş, vuruşma; (4) mamure; (5) UR-OÑU halinde, " yaradılış"; (6) yazıyı taşa vurma; (7) hakim, hakim karan; (8) vurmak; (9) tesir; (10) ırk, boy; (11) tohum [*urïq*], filiz; (12) kent. *14*

UR-AT, savaş. *48*

URIQ, ırk, boy. *23*

URIŞU QUTLUĞ TURQAN ËSİÑÜN, savaş sorumlusu sancak valisi generaller. *38*

URQIN [URQUN], mamure. *37,48,64*

URQIN BOLIQ, Türük Bīl Başkenti. *59*

UR-OÑU YÜZ BAŞI, (hücum ederek) savaş kazanmış olan YÜZ BAŞI. *37*

US, (1) vucut; (2) yüce kat, instans, derece; (3) korpulent [yekvucut olmuş]; (4) Tanrı, Cenap; (5) orun [mevki]. *21*

USUNQUN UR, hakim. *60*

USUNTUÑ BOLIQ, Pekin. *44*

UŞ, (1) majeste; (2) egemenlik, idare; (3) prezident, başkan.

UŞINTA-UŞ ÖÑİN BUDUN, Majesteler Majestesinin mayoru [önceliklisi] olan kavim. *36*

UŞUB BAŞI [UŞIP BAŞI], bkz.: UÇUŞ BAŞI. *50*

UŞUD [USUD], başbakan, prezident. *5.11,34,45,4960,61*

UŞUD ËPİT BËGLER, başkan rütbeli lordlar. *61,62*

UŞUNTUÑ UYUZ, Çinin Büyük Okyanus kıyılarındaki bir "Union Devlet". *40,47,62*

UT, (1) ütme, kazanma; (2) meydana çıkış, tekvin.

UTUŞ, tekvin. *36*

UW, mukaddes.

UW-ON, Mukaddes Hun. *33,67*

UY-BUĞU UŞUD, UY-BUĞU, genel kırmay başkanı. İlk önce d.ö.539'da Qañım İl-Ētiriş Qağan I tarafından atanır. D.Ö.523'de ise, İKİ OĞLIMA [iki dominyona] Uy-Buğu Uşud atanır. Deyim "Uy-Buğu" şeklinde de kullanılmaktadır. *13,37,38,41,42,45,46,48,49,51,70*

UYUBLIQ, tābi, koşma. *49*

UYUDUĞ, federasion.

UYUĞUR, bir federasionun koşma azalarından biri, federal devlet, uygur.Bkz.: ON-UYUĞR. *9,37*

UYUĞUR AT-URUDUŞ BUDUN, "Federasion" namı ile namdar kavim, "On-Uyuğur" demektir. *37*

UYULA KÖL, *55,57.*

UYUÑULQIN, federe. *47*

UYUR ÖGÜZ, Uzboy [Araxes]. *48,49,67,71*

UYUŞIL ÖGÜZ, Huang Ho Nehri. *39,43,47*

UYUZ, union.

UYUZ UŞI, union majestesi. *59*

UZ, transformasion. *16*

ÜÇ AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUN, "üç nam" tevarüslü [*descendants*] Türük kavmi. *39,42,48,49 [61.*

ÜÇ BİRİKÜ, üç ırmağın birleştiği yer; Hive. *13,49,51*

ÜÇİL ÖGÜZ, Tobol, İşim ve İrtiş Irmakları alanı. *35,39,40,44 [57.*

ÜÇ QARLUQ, Yedi-Su Qarluqları. *38,40,42,48,49,54.*

ÜÇ OQ OĞIN, üç OQ kişileri, "Üç Oq Uruqın" demektir. *39,42*

ÜÇ OQ URIQ, Bugünkü Çinin Büyük Okyanus kıyısında yaşıyan Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabı. *12,39,41,42,60*

ÜÇ SÜÑİS, üçler savaşı. *42*

ÜÇ URIQ, üç soy. *59,60*

ÜÇ YÜZ, üç topoloji [yönetim]. *37,39*

ÜÇ-YÜZ AT-URUĞ OQ-AT, üç topolojide egemen OQ-AT. *39,42*

ÜE, deve. *6,28,29,31*

ÜR-APA, öbürdünya Allahı, "Oral Nehri [Oaros]" demektir. *54,55,56,57*

ÜRÜÑ BËG, öbürdünya beyi. Istanbul tahtına oturmuş olan bir Türk beyi. *22,51,56*

ÜRÜÑ-KÜMİŞ, mezar gümüşü. *19*

ÜY, (1) yığınak, küme; (2) ev. *29,31,*

YABLAQ, feyizsiz, işe yaramaz. *62*

YADAĞIN KİSİ, yaya kişiler. *35,36,44 [24,31.*

YATWISINÇA-TİKVİSİNÇE, yatayda ve düşeyde.

YAWALDIRĞU diller [*isolating languages*], analitik diller. *6,7,28*

YILAN, (1) konsensus; (2) yılan. *42*

YIRA, (1) kesici soğuk; (2) kūzey. *62*

YIRAĞARU, yıraya doğru. *62*

YIŞ, konstitusion. *70*

YÏR BUYURQU, yer yöneticisi. *40,65*

YÏTİ ËRİN, 7 mustahkem mevki. *17,70,71*

YOLUĞ-TİGİN, vak'anüvis.
5,8,12,34,38,39,41,46,47,49,54,55,58,59,61,66,68

YOR-, sefer et-, sevkiyat yap-. *55*

YUĞ, ölüyü gömme töreni. *38,60,61,66.*

YÜZ, (1) topoloji; (2) çehre; (3) "100". *62*

YÜZ BAŞI, topoloji (bölge) yöneticisi. *37*

UMUĞLAR [Referensler]

Alp Ērin (*ölümü d.ö.322 it yılı*); *BOLBOL UQUS [Vak'alar Tavsifi];* Onğın Irmağı, Taramel Köyü BİTİGTAŞI, Moğulstan.

Apelgren-Kivalo 1931; *Alt-Altaische Kunstdenkmäler;* Helsingfors.

Arat,R.R. 1965; *Eski Türk Şiiri,* Türk Tarih Kurumu yayını, Ankara.

Bernştam,A.N. 1951: Epigrafika Vostoka IV;Mos.-Len.

Bilge Atuñ Uquq (*tahminen d.ö.572-535 yılları tarih yazarı*); *TÜRÜK BİLGE QAĞAN İLİNE BİTİG [Türük Regnumu Hakanının Halkı Hakkındaki Yazı];* Tola Irmağı BİTİGTAŞI, Moğulstan.

Çısuya Tutuñ (d.ö.10.IX.524); *BİR AĞIZ-QA ĒDGÜ SÖZ [Bir Ağız Dolusu İyi Söz];* Turfan, İçki Türkistan.

Droysen,J.G. 1954; *Geschichte Alexanders des Großen;* München.

Herodot, 1963; *Historien;* Stuttgart.

İsiz Oynbız Qul *(d.ö.18.5.519); UYUB-ONUŞ AT-OTUQIB OZUNÇ [Kişi Canının, Yakılmak Suretiy le, Canlı-Ruh Haline Gelmesi];* Tun-Huang, İçki Türkistan.

Inscriptions de l'Orkhon, recueillies par l'expédition finnoise 1890 et publiées par la Société finno-ougrienne, Hesingfors 1892.

Ivanov,Y.1931; *Bılgarski Starini iz Makedoniya;* Sofia.

Qağan İnisi Oyı Çur Tigin, Ulayu Tört Tigin *(tahminen d.ö.596-516); IŞUB-URA BİLGE ÖKÜLİ ÇUR ĒB-ĒDİZİ [Registrasion Beldesi Krallık Çurunun Başanları];* İke-Xuşatu BİTİGTAŞI, Moğulstan.

Kiselev,S.E. 1949; *Drevnyaya İstoria Yujnoy Sibiri;* Mos.-Len.

Malov,S.E. 1959; *Pamyatniki Drevnetyurkskoy Pismennosti Mongolii i Kirgizii; Mos.-Len.*

Mirşan,K.1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* Ankara.

Mirşan,K.1978; *ALTI YARIQ TİGİN [Altı Spektrum Aksionu],* Ankara.

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri;* Ankara.

Mirşan,K.1991; *Bolbollar [Historialar];* Ankara.

Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yaza Başlangıca;* Bodrum.

Mirşan,K.1995; *Side Bitigtaşları;* Bodrum.

Mirşan,K.1996; *Preportekiz Bitigtaşları;* Bodrum.

Mirşan,K.1998; *Dinlerin Gelişimi;* Bodrum.

Mirşan,K.1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* Bodrum.

Mirşan,K.1999; *Türk Takvimi;* Bodrum.

Mladenov,St. 1926; *Nadpisiti na Starobılgarskoto Sıkrovişşe ot N.-Sz.-M.;* Godişnik na Narodniya Muzev za 1922-1925. Sofia.

Orkun,H.N.; *Eski Türk Yazıtları;* Istanbul: I: 1936; II: 1938; III: 1940; IV: 1941.

Öñre Bıña Başı (d.ö.530-493 devresi tarih yazarı, doğum tarihi bilinmiyor; her halde, d.ö.550 civarı); *ÖTÜMİN KÜNLİG BİTİG BİLGÜ* [GEÇMİŞ GÜNLERE AİT YAZILI BELGE] : I.D.ö.521; *TEÑRİDE BOLMIŞ İL İTMIŞ BİL [Kreasionda Meydana Gelmiş Halkı Kalkındırmış Olan Regnum],* Tariat, Moğulstan. II.*TÜRÜK BİL [Türük Regnumu];* Şine-Usu, Moğulstan.

Radloff,W. 1892-1899; *Atlas der Altertümer der Mongolei;* St.Petersburg.

Radloff,W.1895; *Die alttürkische Inschriften der Mongolei;* St.Petersburg.

Rıgdılon,E.R. 1961; Epigrafika Vostoka IV; Mos.-Len.

Rufus Quintus Curtius, 1961; *Geschichte Alexanders des Großen;* München.

Thomsen,V. 1894; *Inscription de L'Orkhon, déchiffrées;* Helsingfors.

Thomsen,V. 1894; *Dechiffrement des inscriptions de L'Orkhon et de l'Iénisséi,* Copenhagen.

Upasanç Sılığ Tigin *(d.ö.1.VI.523); YITKEN SUDUR;* TURFAN, İÇKİ TÜRKİSTAN.

Yoluğ Tigin (Türük Sarayı vak'anüvisi; türlü yıllarda türlü kişiler; *BOLBOLLAR [Historialar],* Urqun Bolıq, Moğulstan.

Zeki, M.Z. 1977; *Tatar Halkı Dilinin Meydana Çıkışı* (Tatarca); Kazan.

TRANSKRİPSİON ALFABESİ

A	**E** [1.hecede seyrek]	**I** [Rus. ы]	**L**	**P**	**V**
B	**F**	**İ** [I'nın yumşak eşi]	**M**	**R**	**W** [sağır v]
C [Ar. ج]	**G**	**Ï** [Alm. i]	**N**	**S**	**Y** [Alm. j]
Ç [Rus. ч]	**Ğ** [Ar. غ]	**J** [Rus. ж]	**Ñ** [burundan çıkan n]	**Ş** [İng. sh]	**Z** [Rus. з]
D	**H**	**K**	**O**	**T**	
Ë [yalnız 1. hecede]	**X** [Rus. х]	**Q** [sağır k]	**Ö** [Alm. õ]	**U**	
				Ü [Alm. ũ]	

Kâzım Mirşan

ŞÖLGENTAŞ Mağarası

Resim ve Yazıları

Atalarımızın 16.000 yıl önce bıraktıkları eserler

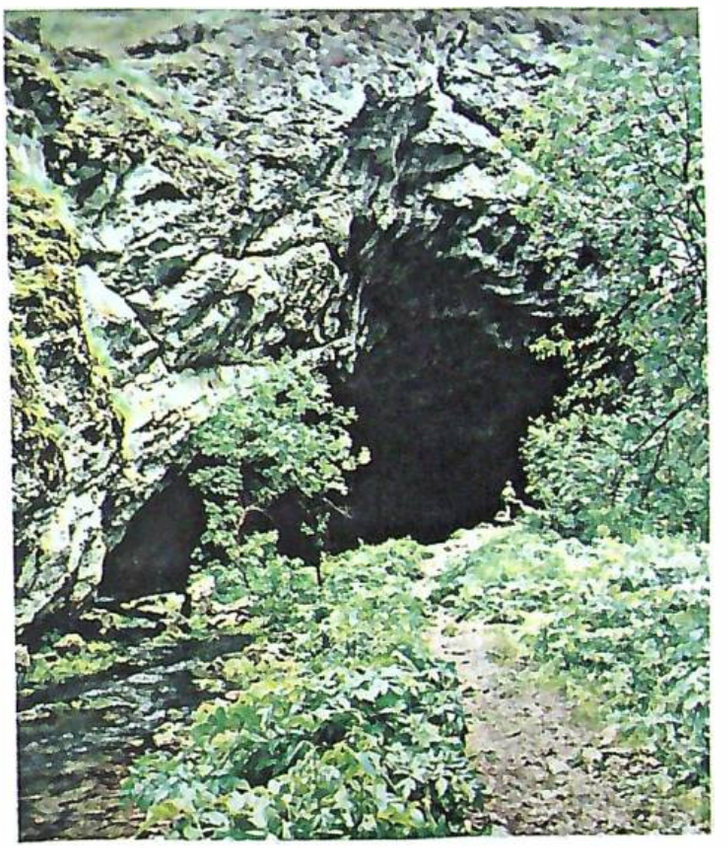
KÂZIM MİRŞAN YAYINI

Kâzım Mirşan

ŞÖLGENTAŞ Mağarası

Resim ve Yazıları

Atalarımızın 16.000 yıl önce bıraktıkları eserler

KÂZIM MİRŞAN YAYINI

Copyright © 2000 by Kâzım Mirşan, Türkbükü-BODRUM.
Bu kitabın bütün hakları, Türkbükü-BODRUM'da oturan, Kâzım Mirşana aittir : kopya edilemez, alıntı yapılamaz, çoğaltılamaz, elektronik sistemlerde depo edilemez ve iletilemez.
100 adet basılmıştır.

4

ÖNSÖZ

Tatarstan Hava Yolları : Kâzım Mirşan, Hatice Boztepe ve Murat Mirşan

Şölgentaş—Başkurtstanda, Oral Dağının güney kısmında, Büryen İlçesinde, Şölgen ve Akbolat Köyleri arasında, Ak-İdil Nehrinin sağ kıyısında, nehir yolunda 150 km uzaklıkta, sudan 7-8 m yükseklikte—üst paleolitik çağa ait 3 katlı bir mağaradır. Mağarada yeraltı suyu Şölgen akar ve mağara girişinde 32 m derinlikten yukarı doğru akarak ortaya çıkar. Mağaranın genel uzunluğu 2 km'dir ve mağaranın iç kısımlarında sıcaklık, yazın 7°C civarında kalmak ve kışın 3°C'a kadar inmek suretiy le, stabil bir hal göstermektedir.

İçinde 16 bin yıl önceki buzul çağı kişilerinin yaşadığı söylenen bu mağarada Güney Fransadakilere benzer resim ve "tamğa"lar bulunuyor ki, bunlar insanlığın konuşma çağına nasıl adım attığının araştırılmasında önemli bir yer alacaktır.

Dil, tarih ve astrofizik alanlarında araştırmacı, Istanbul Teknik Üniversitesi mezunu KÂZIM MİRŞAN, fotoğrafçı HATİCE BOZTEPE ve kameraman MURAT MİRŞAN'dan oluşan heyetimiz 17.6.1999 günü Tatarstan Hava Yollarının bir uçağı ile Istanbuldan Kazana uçtu. Heyetimize Kazanda, Tatarstan-Türkiye Dostluk Cemiyeti başkanı Dr.FİRDEVS FATHELİSLAM da katıldı.

Ertesi gün MİRŞAN Tatarstan Cumhuriyeti Fenler Akademisinde akademi mensuplarına Prototürkler hakkında bir konferans verdi. Konferanstan önce Prof.Dr. MİRFATİH ZEKİOĞLI ZEKİ (üstteki resim) MİRŞAN'ı uzun bir söyleşi yaparak takdim etti (ortadaki resim).

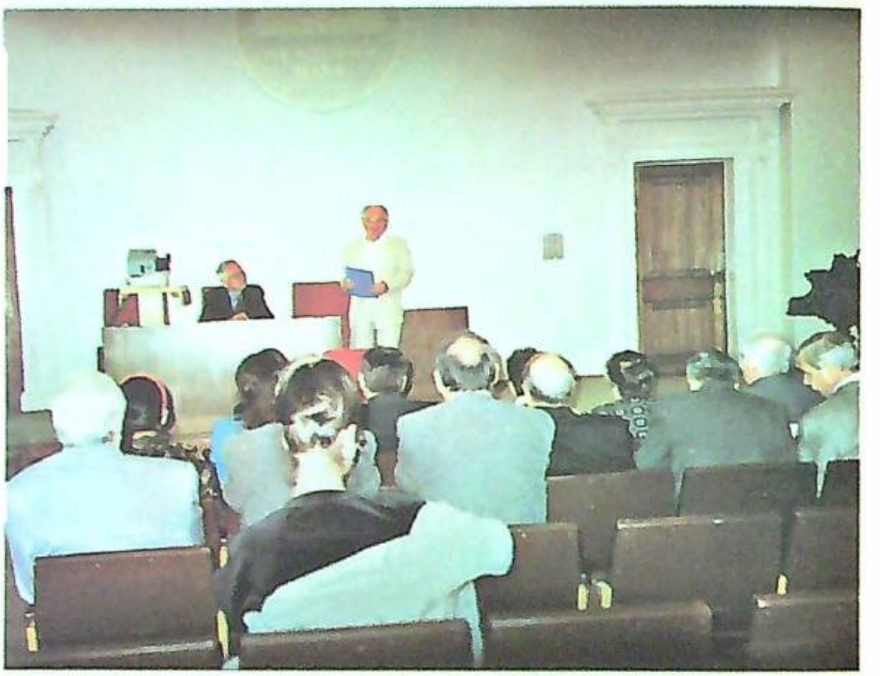
Öğle yemeği Parlamentoda yendi (alttaki resim) ve yemekten sonra Basın Sarayı kütüphanesinde basın toplantısı yapıldı (sağ-üstteki resim). Gazetecilerin soruları dışında, Tatarstan TV'si de K.MİRŞAN ile uzun-uzadıya röportaj yaptı (sağ-ortadaki resim).

19.Haziran 1999 günü Tatarların millî bayramı olan *sabantoyına* gidildi (sağ-alttaki resim). Burda halk şarkıları, halk dansları, yarışlar ve güreşler vardı. Eski Türkler bu *toyı* yılbaşı olarak kutlamışlar (22 Haziranda!).

21.Haziran 1999 Pazartesi günü, Başkurtstanın başkenti Üfü [Ofa] üzerinden Şölgentaş Mağarasına gitmek üzere, otomobil ile yola çıktık ve 23.6.1999 günü, Şölgentaşa gitmeden önceki son durak olan, Büryen Avılında geceledik.

24.6.1999 günü artık atalarımızın kutsal topraklarında, Şölgentaştayız. Sevinç içinde Ak-İdilde elimizi, yüzümüzü ve başımızı yıkadık.

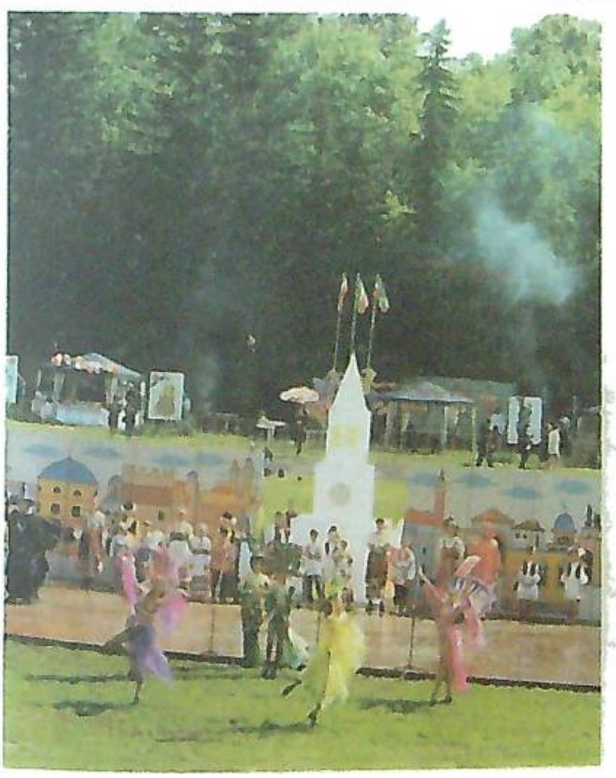

Başkurtstan, Rusya Federasionu içinde, *suveren* bir cumhuriyettir. Oral Dağlarının güney kısmında, Asya ve Avrupa sınırında yer alır. Başkenti Üfü [Ofa].

Cumhuriyetin alanı 143 600 km^2. Bu alanın küzeyden güneye uzunluğu 550 km, batıdan doğuya doğru 430 km. 1.Ocak 1996'daki nüfusu 4,089 milyon kişi. Bu nüfusun % 53,3'ü Türk [Tatarlar % 28,4; Başkurtlar % 21,9; Çuvaşlar % 3,0], % 39,3'ü Rustur.

Türklerin % 38,0'ı şehirlerde, % 62,0'ı köylerde yaşamaktadır. Buna karşılık, Rusların % 73,5'i şehirlerde, % 26,5'i köylerde yaşamakta ve Rusların sayısı 1959 yılından başlıyarak gittikçe azalmaktadır.

Başkurtstan, Kısa Ansiklopedi, 1996; sah. 10,17,26,

1996 kayıtlarına göre, Başkurtstanın toplam maden rezervleri şöyle :

Petrol, 358,7 milyon ton;
gaz, 55,5 milyar m^3,
linyit, 253,09 milyon ton,
bakır cevheri, 370,9 milyon ton (çinkolu),
altın, 35,85 ton,
demir cevheri, 71 milyon t ,
kaya tuzu, 2250 milyon ton.

Başkurtstanın türlü yerlerinde, d.ö.4^{inci} yüzyıldan başlıyarak, kil kap, kemik ve kayalar üstüne yazılmış Erken-Türkçe yazıtlar bulunmaktadır. Bu yazılar "kril alfabesi" diye bilinen yazı tipindedir ve, buna göre, kril alfabesi, esas itibarıy la, Türük alfabelerinden biridir. Bu yazı tipinin Adriyatik Denizine kadar yayıldığını da görmekteyiz.

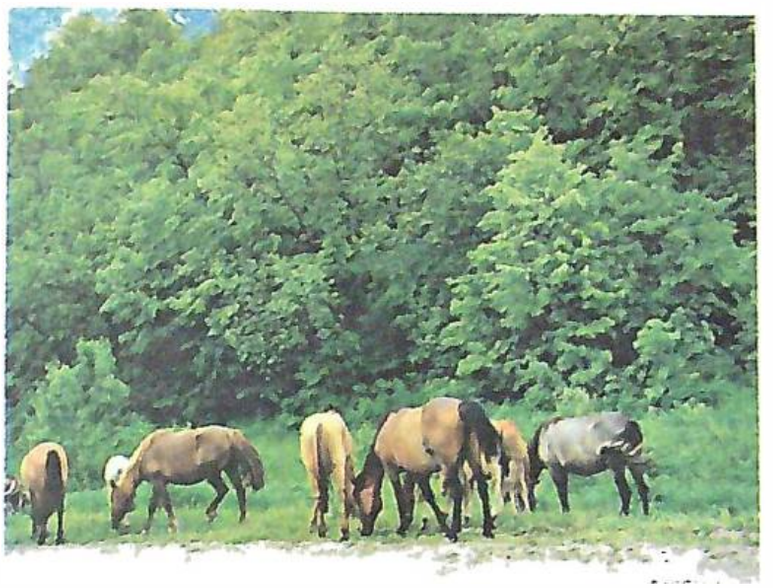
Mirşan,K. 1999;*Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil*; s.13,14,19-21

Sol-üst resim: **Kâzım Mirşan Prof.Dr.Mirfatih Zekinin makam odasında.**
Sol-orta resim: **K.Mirşan tarafından Tatarstan Fenler Akademisinde verilen konferansta Prof.Dr.M.M.Zekinin takdim konuşması.**
Sol-alt resim; **Parlamentonun yemek salonunda öğle yemeği.**
Sağ-üst resim: **K.Mirşan basın toplantısında.**
Sağ-orta resim: **TV röportajı.**
Sağ-alt resim: **Kazanda Saban Toyı.**

BAŞKURDİSTAN HARİTASI

BAŞKURTLAR VE ERKEN-TÜRKLER

Oral Dağlarında bir yılkı üyürü

Aslında, bu yazımızın başlığı "İdil-Oral ve Erken-Türkler" olmalı idi, çünki Qara Balğasun yazıtının Çince kısmında "*Tanrıdan buyuruk alan bir oymak başı ... Dağ-la-Irmak-Ortasında paytaht kurdu*", deniliyor.

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar,* s.12.

Başkurtstanda bir petrol kuyusu

Bu "Dağ la Irmak Arası"nda (yani, At-Oy Bilde) bugün göze batan en önemli şey Tatarstan ve Başkurtstandaki petrol yataklarıdır. Ancak, eski çağlarda "Dağ" daha da önemli idi, çünki burda bakır veya bronz eşya yapabilmek için gerekli cevherler bulunmaktadır.

Sözkonusu İdil Irmağı ile Oral Dağları arasında bir peygamber doğar, İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ [Allahımın Neslimin Hakanı İstemi] ve orda 100 yıl hüküm sürer. O halkına, Oğuzlara, bir din getirmiştir: *İt-Ïsiz* [İmpuls Dini]. Şimdi de, bu dini doğu illerindeki kardeşlerine iletmek isteyerek, Seleñeye kadar gider. Ancak, kurduğu devlet, Türük Bïl, onun d.ö.772'de ölümünden sonra çok yaşamaz, çünki Çinde ticaret amacı ile yerleşmiş olan Oğuz Beyleri Anayurtları (At-Oy Bïl) ile Çin arasında yer alacak olan bir Türk devletini istememektedirler : "*Türük beyleri, Türük adı yerine, Çindeki*

Mirşanlar Öküğimin Yışta gidecekleri yolu haritadan izliyorlar

beylerin Çin adlarını tutmak suretiy le, Çin Hakanına tabi olmuş."
Mirşan,K.1991; *Bolbollar,* s.21.

Türk devleti yıkılır. Fakat Türkler, uzakta yaşadıkları zaman bol-bol hediyeler dağıtan, sıcak sözler söylüyen Çinlilerin, Türkler Çine yerleştikten sonra, pek de öyle davranmadıklarını görürler : *"Altın-gümüş hatıralı rütbeleri, pervasızca, anca veren Çin Kavminin sabı akıcı, hediyeleri yumşak* (yani, ipekten) *imiş. Akıcı sab ve yumşak hediyeler göndererek ırak kavimleri kendisine yakınlaştırmasını bilir imiş. Yakına konduktan sonra ise, kendi bildiklerince düşünürler imiş. Başarılı belde kişisine, başarılı alp kişiye hareket olanağı bırakmaz imiş. Bir kişi yanılır sa, onun mensup olduğu kavmi, beşiktekilere kadar barındırmaz imiş.*

Akıcı sabına, gönül alıcı hediyelerine kapılarak, Türük Kavmi mensupları kütleler halinde imha olma olasılığında kaldı. Ölüm tehdidi karşısında kalmış olan Türük Kavmi, beri yandaki, Uçuğuy Yışa tabi yüze iskân olmak isteyince, Türük Kavminden olmaları dolayısıy la, ölüm tehdidinden kurtulamadı."
Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.64-65.

İşte, bu şartlar altında Türükler başkaldırırlar ve, ilk adım olarak, Oğuzlar la İnigik Gölün başkentinde savaşırlar, yenerler. İkinci adım olarak ise, Usuntuñ Bolıq [Pekin] ve Taluy Ögüz [Kore Denizi] seferine çıkarlar ve 27 kentten oluşan büyük bir ülkenin halkı tarafından her yerde alkışlar la karşılanırlar.

Uşuntuñ Uyuza [bugünkü Çinin Büyük Okyanus kıyısında bir "Union Devlet"] yerleşmiş olan Türük beylerinin egemenlikleri [yani, anavatana bağlı olarak yaşamaları] d.ö.589'a kadar 200 yıl sürer ve ondan sonra 50 yıl Çin Hakanına tabi olarak yaşarlar (Çin esareti!).

D.ö.565'de Türük Bïli yeniden kuran İl-Ëtiriş Qağan onları bu esaretten kurtarır. O bu İkint Türük Bïli d.ö.539'da yeniden tertipler, İKİ İL ËTİBİRLİK BUDUN [İki Halktan Müteşekkil Kavim] haline getirir; buna göre de bir İKİTİ ËTİGMİŞ BÏL [İkiye Ayrılmış Bïl] olkunmuş olur ki, onun bu kararının Uşuntuñ Uyuzdaki Türük Beylerini Çin esaretinden kurtarmaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır (d.ö.539).

Oğuzlar la (yani, At-Oy Bïl le), *Tabığaçlar* la (Çinliler le) sorunlarını halleden İl-Ëtiriş Qağan, üçüncü olarak, *Qırqız* seferine çıkar.

O zamanlar bugünkü Başkurtstana "Öküğimin Yış" [Gök Krallığı Konstitusionu] ve halkına "Qırqız" deniliyordu. Bu sonuncu söz *"kenar kısım prosedürünü oluşturan halk"* anlamındadır ve, bu bakımdan, Öküğimin Yışın Türük Bïl federasionu içinde yer alması gerekir ve İl-Ëtiriş Qağanın

Başkurt treni (halâ dumanlı)

Qırqız seferinin ana gerekçesi de burdan kaynaklanmaktadır.Şimdi de bu seferi, İl-Ëtiriş Qağanın ordularının kumandanı, Maraşal Bïlge Atuñ Uquq kaleminden dinliyelim : *"Öküğimin yolu bir tek imiş,—'donmuş', diye işidip, 'bu yoldan yürür sek, yaramıyacaktır', dedim.*

Usta rehber diledim. Üçül Öğüz [Tobol, İşim ve İrtiş] *kişisi buldum. Kendi kolonistlerimizin bulunduğu yerdeki ON'lar biltirinde, İt-Ög kişileri grubundan ,BİR-Namlılar hakimiyetinde ON'lar imiş meğer bunlar. Onlarda yatarak, BİR-Namlıların bulunduğu yoldan At-İle gidilir se, 'dur bakalım!', diyerek, tedbirli oldum. Hakanıma rica ettim ve ordu YORITDIM.*

At[-İl] At'a değdim. Aq-İt-İrim-İli [Ak İdili] *geçer ken mola verdim. At üstünde geçmek suretiy le akıntıyı sökdüm. Yukarı At-İlde "Yaya Kişiler"* [herhalde, Finliler] *OĞ'una karşı nam kazanarak, bu OĞ-AT'ları vurdum. Sonra, onların Öncü Asker Liderlerine değerek, akın hücumu ile, egemenlik kurduk. Bundan sonra, uyumak üzere (attan) indik. Her seferinde bu şekilde "on tün" uyuduktan sonra, At-Oğ Ëbirü* [Başkentine] *vardık.*

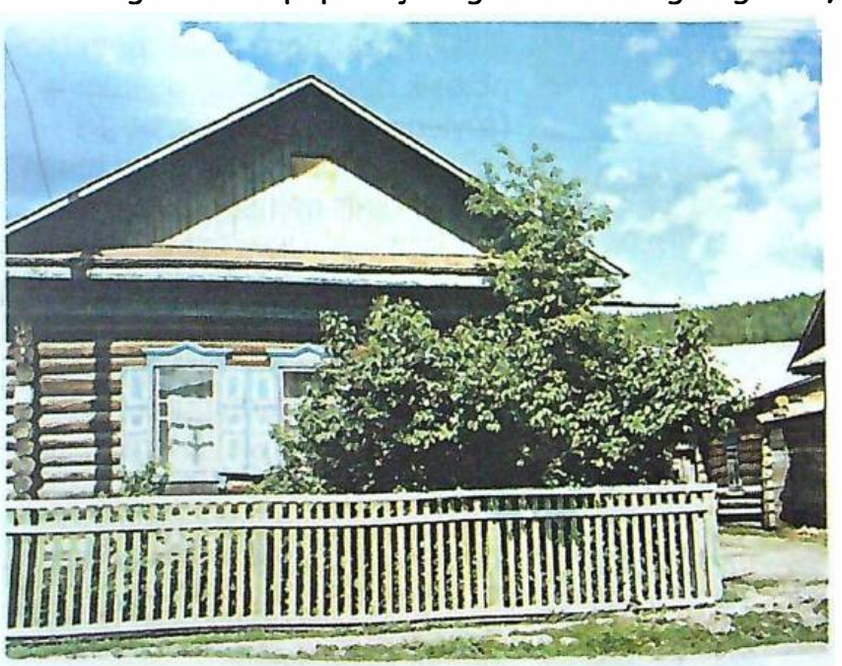
Yerci yer göstererek bizi BUĞ'a takdim etti. Bu şekilde, "Hakan" olan krala erişmiş olduk. 'Onun su yolundan [herhalde, İdilden] *varalım', diyerek, o su yolundan askerî strateji ile vardık. Bölge yetkilisi ile karşılaştık ve başkentinin BUY'una eriştik. Krala ise tüne doğru vardık.*

Kırğızların OQA'sını [herhalde, Ofa Kenti] *basdık. Derken, ordu öncüsü ile karşılaştık. Han ordusu toplanmış, savaştık, egemenlik kurduk. Hanını öldürdük.*

Qağana (yani, İl-Ëtiriş Qağana) *Kırğız Hanı ÖC-ÖKDİ, yüküdü, tabi oldu. Öküğimin Yışı vergiye bağladık."*

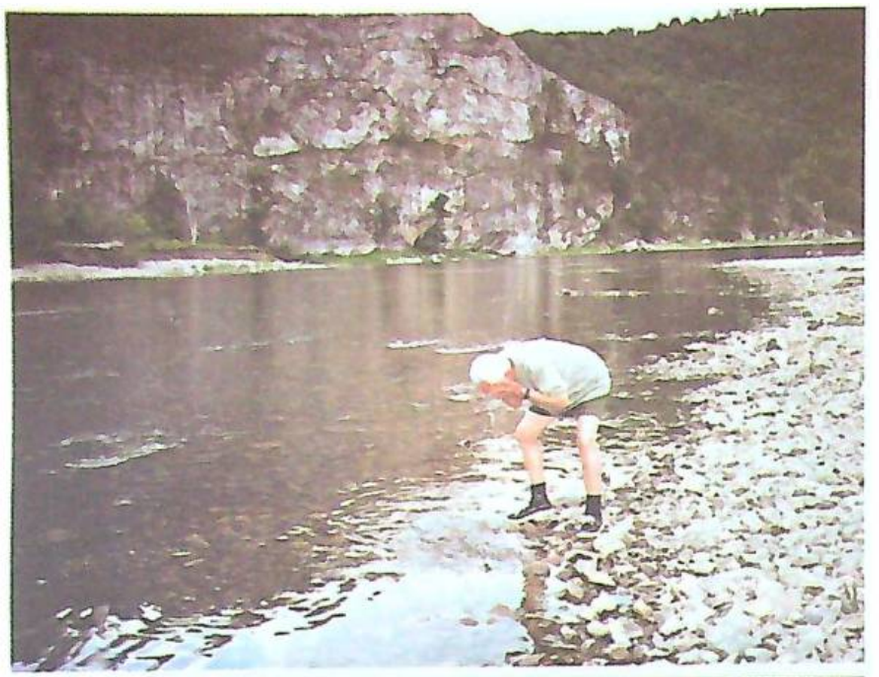
Mirşan,K. 1999: *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl; s. 44.*

Bïlge Atuñ Uququn Üçül Ögüz üstünden geldiğini söylemesi, onun İdil-Orala küzeyden girdiğini gösteriyor. Nitekim, o yukarı At-İli sözkonusu ediyor ve "at üstünde geçmek suretiy le akıntıyı sökdüm", demesi de bunu kanıtlıyor, çünki Ak-İdil ancak küzey kısımlarda bu karakterdedir. Buralarda YADAĞIN KİSİ [Yaya Kişiler] ile karşılaştığını söylemesi de aynı şeyi dile getiriyor ki, Bïlge Atuñ Uququn "at kullanmıyan acayıp kişiler" anlamında isimlendirdiği bu kişiler, küzey halkı olan, Finler olmalı. O bu acayıp kişilere egemen olur.

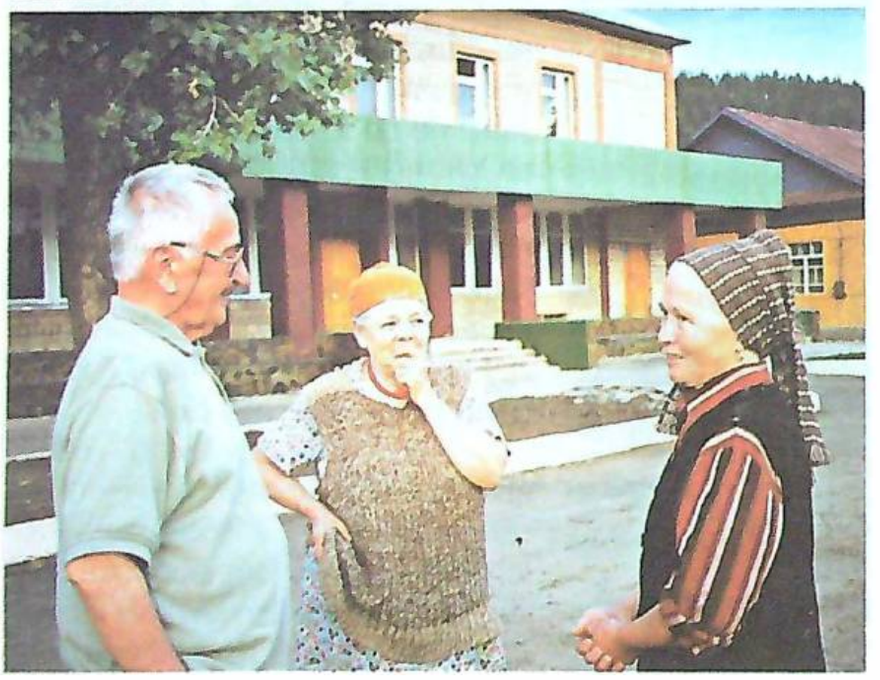

Şölgentaşa varmadan önceki ilçe merkezi Büryen Avılı. Bu avılda *Orıslar* yok (%3).

Ak-İt [impulziv akıntı] "nehir" anlamındadır. *"İrim-İl"* ise "öldükten sonra Tanrılarına erişecek olan kişiler",demektir. Bu ismi bugünkü Başkurtstanda, Ak-İdilin kaynaklandığı İremel Dağı (1582 m) şeklinde gör-

mekteyiz ve bu deyim Başkurtların sözkonusu"İrim-İl" [İremel] olduklarını kanıtlıyor. Yani, Başkurtlar d.ö.500'ler civarında bugünkü Başkurtstanda yaşamakta idiler.

Bunu kanıtlıyan diğer kaynaklar , d.ö.4üncü yüzyıldan itibaren yazılmıya başlandıkları tespit edilmiş olan, Başkurtstan yazıtlarıdır:

Mirşan,K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil;* s. 13,14.

Axmerov,R.B. 1994; *Başkurtların kayalardaki işaretleri ve etnonimleri*; Ufa, s.8, 9, 104.

1. Ak-İdil ile Sim Irmaklarının bitiştiği yerdeki Aktaş Avılı bitişiğindeki mezarlıkta bulunmuş olan iğne yazıtı :

UB-ATA ÖK OZ, UB-ATA ÖK [Pre-Ata olarak Rabbe geçen, Pre-Ata Rab].

2. Qonakbay Avılından bir hançer : OQ-UQ [OQUQ] [Oqlar].

3. Sapay Avılından 2 km uzaklıkta, büyük bir dağın ayağında,massiv ve kompakt bir dağ burnu uzanır , Taşmurun. Üstü düz olan bu kayanın yan kısmında bir yazı görmekteyiz :

İL İSİS ÖG-ÖGİNİZ UQUŞUNIT UQUŞ, SAQ UQUŞ İKİSİM İDİÑİS [Halkın, anmakta olduğu Haşmetmeab hakkında güven belirten] : OY-İS İ-SİS-IŞ (OY-İS İSİSİŞ) İŞİD UŞUŞU (İ-ŞİDİŞİŞÜ) [düşünce ifadelerinin (yani, halk düşüncesinin) duyulmuş (söylenmiş) olması] OÑUŞ-UŞUŞ (OÑUŞUŞUŞ) İDER [ona başarı temin eder] : ÖC-İS UŞU IŞIŞ İSİŞ-IŞ (İSİ-ŞİŞ) ÖGİM UQA, ÖKÜK İD AYIL, ÖKÜŞ ANUY İRİM İSİŞİRİN [(Bu düşüncelere) sahip çıkma yazısı yazmış olduğum Kralıma yönelerek, Yaratan Rabbe özgü, kalabalık tarafından yapılan, tevaf onun (Tanrıya) erişmesi içindir].

***Üstteki resim:* Büryen Avılında Kâzım Mirşan Türklerin kutlu suyu Ak-İdilde yüzünü yıkarken.**

***Ortadaki resim:* Kiyente ile su taşıyan bir köylü kadın.**

***Alttaki resim :* Büryen Avılı hanımları ile sohbet.**

Sahife 13'ün sonuna ilave :

D.ö.565 yılından itibaren başlayan Türük Bil çağında bugünkü Moğulstanın her tarafı Türükler le meskûn idi. Moğulstanın her tarafına serpilmiş olan kaya yazıtları bunu kanıtlıyor.
Mirşan, K. **2000;** Moğulstandaki Kısa Yazıtlar
Mirşan, K. 1991 ***; Bolbollar; s.38, 41, 48, 51, 58, 72, 77.***

Türüklerin bu anavatanı, ayni zamanda, Türük Bilin tönetildiği merkez (yani, ÖTÜKİN YIŞ [Geçerli Konstitusion] niteliği de kazanmış bulunduğundan, devletin arşivi de bu topraklarda saklanırdı. Yan i, Türük Bil tarihini yazan YOLUĞ TİGİN'lere ait bitigtaşlar kadar, türlü ülkelerde görev alan generallerin ve valilerin hatıralarına ait bitgitaşlar da (çoğunlukla onların ölümlerinden sonra dikelen "mezar taşı" niteliğinde olmak üzere) bu topraklarda dikilir, devlet görevlilerinin ölüleri (nerede ölmüş olurlarsa olsunlar) ÖTÜKİN YIŞ'a getirilerek gömülürlerdi (daha doğrusu, yakılırlardı.) Hatta, bazı "Federe Devlet" yöneticilerinin de ÖTÜKİN YIŞ'da gömüldüklerine şahit olmaktayız. Bunların en önemlileri şu iki yazıt :

(1) Soğdaglar tarafından dikilmiş olan Buğut yazıtı.
Mirşan, K. 1983; *Urgun-Selene* Yazıtları için Kabul Olunan Tarih Tespitlerinin Yeniden Gözden Geçirilmesi; Türk Kültürü Dergisi 240 , *s.258.*

Bu yazıtta Soğdaglar Türük hakanlarını kendi hakanları olarak ele alıyorlar.

(2) Sucin Dava yazıtı . Bu yazıtta şöyle deniliyor :
Mirşan, K. **2000;** Moğulstandaki Kısa Yazıtlar ***; s.14.***

Federasion yerine Federe Han-Ata olduğum için geldim (yani, cesedim ÖTÜKİN YIŞ'a UYIĞLIOUR QAN-ATA olduğum için getirildi.) Kırgız temsilcisiyim, dekret kutu etrafında toplanılan kişiyim. Qutluğ Buğa Turqan Krallığının buyuruğuyum. Üzerine eğildiğim sorumluluk gündoğsuktan batsığa *kadar.*

Bay idim. Oğullarıma mensup yılkılarım sons uz (sayıda) idi. İnilerim yedi, erkek çocuğum üç, kızım üç idi. Damadıma kızımı başlıksız verdim. Marıma [Kurğanıma] yüzlerce AT -URUĞ [kurban] verildi. YİG ENİMİN [enerjimin, vekto *r'umun*] namına gördüm, indi öldüm.

*Konformasio*numun erdemi kurğanımca olsun ...Krematoriumumu bulmak üzere rijitlenirken (yani, ölür ken), ulu oğlum konfigurasionuma yardımcı oldu : bilmediğim mezar dominionuma gider *ken.*

Bu yazıtta geçen QAN -ATA, QIRQIZ, BUYULA, BUĞA sözleri yazıtın Başkurtların atalarına ait olduğunu ka nıtlıyor. Yazıtta geçen KÜN -BATŞIQ sözü de, aslında, "İdil-Oral" demektir, çünki Türükler bu alanı "Günbatsık " şeklinde belirlemiş bulunuyorlar. Yani, İdil-Oral halkı Türük B ile federe devletlerden birini teşkil etmiş bulunuyordu.
Mirşan, K. **1999;** ***Erken-*** Türk Devletleri ve Türük Bil ***; s. 18-19***

Not : Yazıtta geçen UYIĞUR Y İRİ " sözüne dayanarak, bilginler Uygurların önceleri Moğulstanda yaşadıklarını ve İçki Türkistana çok geç çağlarda göç etmiş olduklarını kabul etmiş bulunuyorlar .Bu kabule dayanan Çinliler de, ellerinde (doğumdan öncelerine ait) doğru -dürüst bir belge bulunmamasına rağmen, Uygurların İçki Türkistana ancak d.s.9 uncu yüzyıl da (?) gelmiş olduklarını ileri sürmekteler.
Gömeç , **S. 1997;** ***Uygur*** Türk leri Tarihi ve Kültürü ***; s. 55-56 :*** " Diğer Uygur boyları Doğu Türkistana göçmüş " **(d.s. 840'dan sonra!).**

Doğru-dürüst bir çeviriye ve kronolojiye dayanmadan yapılan bu gibi yorumların ana dayanağı Türk takviminin değerlendirilememiş ol ması ve Çin kaynaklarındaki Türklere ait tarihlerin yanlış yorumlanmış olmasıdır.
Mirşan, K. **1999;** " Türk Takvimi " kitabı na bakınız.

Şimdiye kadar yapılan diğer bir yanlış kabul de, yazıtımızda geçen QIRQIZ sözüne dayanarak, Qırğızların da ilk önce Moğulstand a yaşamış olduklarının kabulüdür. Ancak, Sucin Dava yazıtı ve diğer Türük Bil yazıtları dışında, buralardaki *yerli halk* yazıtlarının hiçbirinde "QIRQIZ" sözü geçmiyor ve, buna göre, Qırğızların Moğulstanda devlet kurdukları ve Uygurları güneye sürdükle ri şeklindeki yorumların hiçbirinin doğru olabilme olasılığı yok.
Gömeç , **S. 1997;** ***Uygur*** Türk leri Tarihi ve Kültürü ***; s. 56 :*** "Ötükendeki Uygur hakimiyetine son veren Kırkızlar ..."

4. Qaranay Awılı yakınında Yürektawdaki yazı :
İSİB İP-İLİNİ QURT [OQ-İRT] ÖG-URIQ İPPİN İSİGİSİÑİZ ATAN-AT İSİÇİÑ İZİÑ ATABBI-IN [Yüce Halkı tarafından anılmak üzere,"Qurt (< Oq-İrt) şerefi yazısı" olarak anılan şey Atañ-At transferine özgüdür].

Bu sonuncu yazıda *Başkurt* sözündeki "*kurt*" sözünü de görmekteyiz. Bu sözün türediği *Oq-İrt* ise, "kuantum eriştirilmesi" (yani, kişi canının Tanrıya eriştirilmesi) anlamındadır. Nitekim, Sibirde bulunmuş olan iki yazıtta *Ökü irt* [legal teşekkül] sözü geçmekte ve "Kürt" isminin burdan doğduğu tahmin olunabilmektedir.
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.121

D.ö.500'ler civarına ait Urqun yazıtında, Başkurtstan halkı sözkonusu olmak üzere,OD-OĞUR ve d.s.559 yılına ait olanında QUT-OĞUR isimlerini görmekteyiz.
Mirşan, K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil;* s. 19, 63, 65.

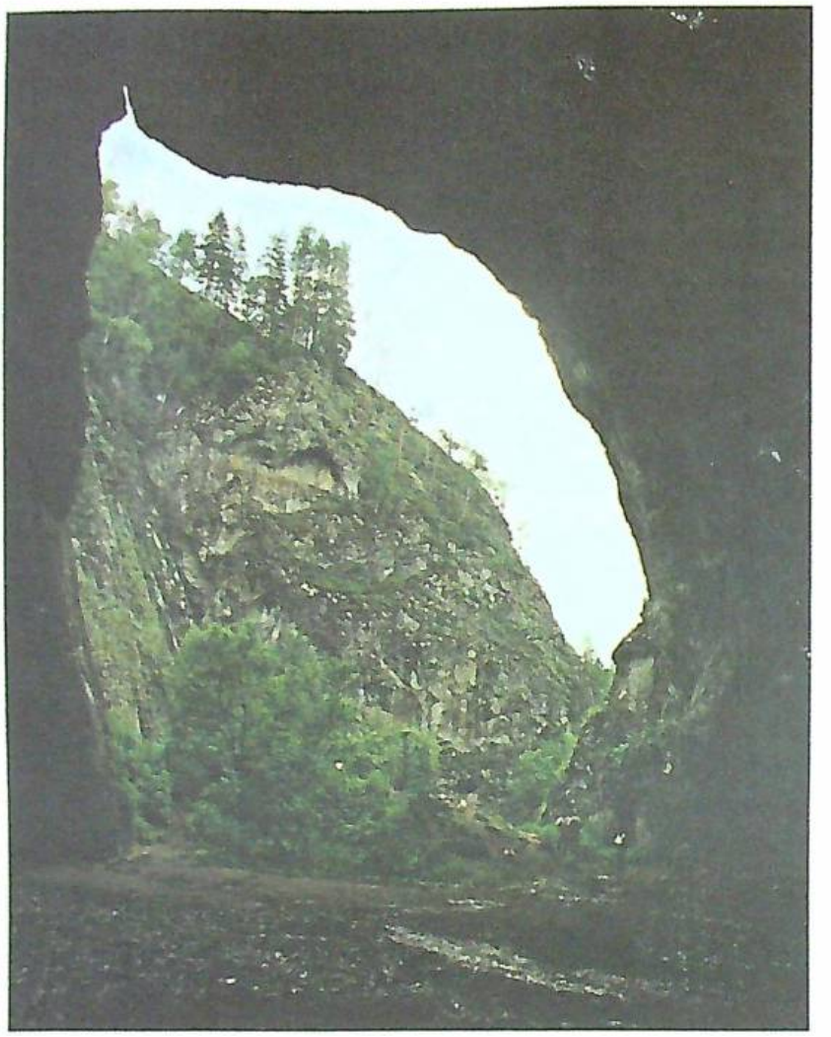
Bu isimleri Bizans tarihçisi Menander Protektor "*Utigur*" ve "*Kutigur*" şeklinde dile getiriyor.

Başkurtstanın en eski tarihine gelince, Maraşal Öñre Bıña Başı, yazdığı *bitigtaşında*, d.ö.517'de Tatar devleti AT-OY BİL'in kuruluşunun 1000 yılını kutladıklarını yazıyor. Yani, bugünkü Başkurtstanın da içinde bulunduğu devlet d. ö.1517 yılından beri var-ola-gelmiştir. At-Oy Bilden önceleri ise, İdil-Oralda BİR-OY BİL devleti de kurulmuştu, ancak bu alanda etraflı bilgiler yok.

***Üstteki resim :* Büryen ve Şölgentaş arasındaki bozuk yoldan gidebilmemiz için, Başkurtların bize tahsis ettikleri cip. Sağımda bir Başkurt, solumda bir Tatar.**

***Ortadaki resim :* Şölgentaş Mağarası yer altı suyunun bağlı olduğu, "Şölgen" de denilen, Yılkı Çıkkan Gölü.**

***Alttaki resim :* Şölgentaş Mağarasına gitmeden önce, bekçi odasındaki kokoyu sohbet.**

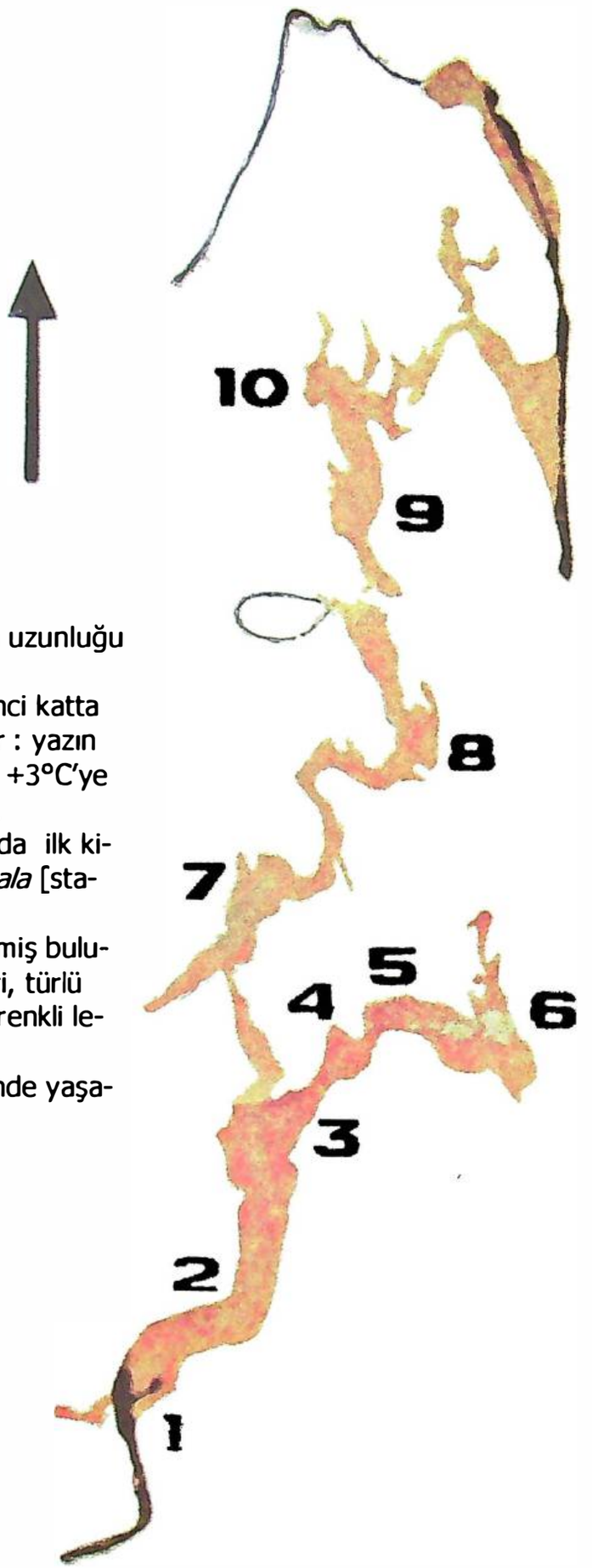
Mağaranın içinden dış dünyanın görünüşü 16 bin yıldır az-çok değişti. Kara buzları eridi, nehirler arasında kalan stepler ormanlar ve otlaklar la doldu, hayvanlar da çoğaldı ve, bu arada, bazı bitki türleri kadar, bazı hayvan türleri de yok oldu. Ancak, bütün bu gelişim, TURUM-ARA şartlarının gereği olarak, "çelişkisiz" devam etti.

Buna karşılık, bizim mağara içinin 16 bin yıl öncesine bakışımız çelişkiler le dolu. Biz mağara çağı kişileri için bir sihir ve *mythos* dünyası yaratırız, "onlar putlara taparlardı", veya, "onlar şamanist düşünce iyesi idiler", deriz; halbuki onlar TURUM-ARA şartlarından doğmuyan hiçbir tasavvura inanmamış bulunuyorlar. Biz buzul çağı kişilerini resmeder ken onlara kalın giysiler giydiririz, halbuki onlar çıplak idiler, giysi giymiyorlardı (tüylü derileri vardı). Biz milyonlarca yıl öncesinden beri kişi-oğlunun kuyruksuz olduğunu düşünüyoruz, halbuki Şölgentaş Kişisi 16 bin yıl önce kuyruklu idi. Elbette, bu çağda (ËSÖÑÜK olarak, Tamğalı Sayında) kuyruksuz kişiler de vardı.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 5
BAŞKURTLAR VE ERKEN-TÜRKLER, 9
MAĞARANIN KİMLİĞİ, 17
KÜLTÜR TABAKASI, 18
AÑTUYUS, 19
HAYVAN RESİMLERİ, 20
KİŞİ RESİMLERİ, 26
TAMĞALAR, 28
TRANSKRİPSİON ALFABESİ, 34
GLOSSAR, 34

Şölgentaş Mağarası

Birinci Kat

1 Mağaranın Girişi ve Şölgen Çayı;
2 Ana Galeri;
3 Hol;
4 Kubbe Salonu;
5 İşaretler Salonu;
6 Kaos Salonu.

İkinci ve Üçüncü Katlar

7 Resimler Salonu;
8 Pırlanta Salonu;
9 Gökkuşağı Salonu;
10 Kristal Salonu.

1. Mağaranın incelenmiş kısımlarındaki yolların uzunluğu yaklaşık olarak 2 km'dir.
2. Mağara girişinden birinci katta 190 m ve ikinci katta 275 m uzaklıktan itibaren iklim oldukça stabildir : yazın sıcaklık +5,5° ile +7,6°C'dir ve kışın bu sıcaklık +3°C'ye kadar iner. Hava nemi bu iç kısımda % 87-100.
3. Girişten 210 m uzaklıktaki İşaretler Salonunda ilk kişilere ait, iyi saklanabilmiş kültür tabakalı, bir *kala* [stasion] bulunmuş bulunuyor.
4. Halen mağarada 50'den fazla şekil elde edilmiş bulunuluyor : mamut, at. *rhinoceros,* bizon resimleri, türlü sembolik işaretler (tamğalar v.b.) ve tozlaşmış renkli lekeler (bir zamanlar seçik olan resim kalıntıları).
5. Mağarada eski ressamlar 16 bin yıl öncelerinde yaşamış bulunuyorlar.

Mağaranın Yeri

MAĞARANIN KİMLİĞİ

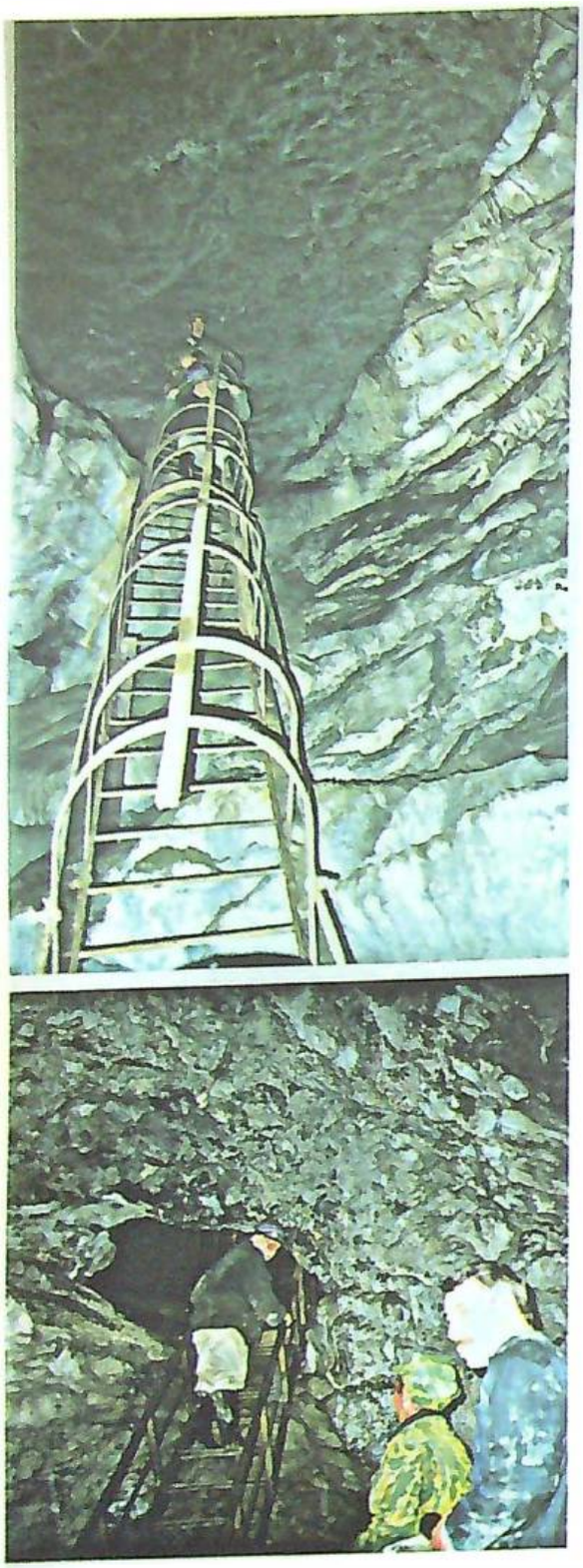

Mağaranın giriş kısmı. Solda Şölgen Çayı.

Şölgen Mağarası Oral Dağlarındaki büyük *karst* mağaralarından ve tabiat ve ilk zamanlar kültürü anıtlarından biridir. Ak-İdil Nehrinin sağ kıyısında, Akbolat Avılından 4 km daha aşağıda, 3 katlı bir mağaradır. Etüd edilmiş kısımlarının genil uzunluğu 2 km'dir. Üst devon ve aşağı karbon çağlarının kireçtaşı ve dolomitlerinde şekillenmiştir. Akan kalsit şekilleri ile; kışın ise, buzdan sarkıt ve dikitler le süslüdür. Mağaranın türlü yerlerinde türlü mağara-mikroklimaları hüküm sürer. Her katta kendine özgü sıcaklık, nem, ve hava sirkulasionu oluşur.

Mağarada yeraltı suyu Şölgen akar. Kaynağı mağara girişinin 12 km küzeyindedir. Şölgentaşa 2 km kala bu çay büyük bir gürültü ile yeraltına gider ve mağara girişinde tekrar meydana çıkar ve 3 m çapında küçük bir göl teşkil eder. 1965 yılında Şölgentaş Mağarası tabiat anıtı ilân edilmiş bulunuyor.

Şölgentaş Mağarası hakkında ilk ilmî bilgiler 1760 yılında P.İ.Rıçkov tarafından verilmiş bulunuyor. 1959 yılında ise, mağaranın duvar resimlerinin "paleolitik yaşlı" oldukları zoolog A.V. Ryumin tarafından bildirilir. 1960 yılından 1978 yılına kadar mağara duvarı resimleri O.N.Bader tarafından temizlenir. 1982-1991 yıllarında araştırmalara arkeolog V.E.Şşelinskiy devam eder. 1991 yılından sonra, malî imkânsızlıklar dolayısıy la, araştırmalar kesilir.

Birinci ve ikinci merdivenler

Mağarada 50'den fazla şekil saptanmış bulunuyor: mamut, at, *rhinoceros,* bizon resimleri, türlü sembolik işaretler (*tamğalar* v.b.) ve tozlaşmış renkli lekeler (bir zamanlar seçik olan resim kalıntıları) vede bir kişi resmi. Hayvan yağında eritilmiş kızıl *ocker* ile yapılmış olan, 44'den 122 cm'ye kadar büyüklüğündeki bu resimler, birinci katta Kubbe, İşaretler ve Kaos Salonlarında ve ikinci katta Resimler Salonunda bulunuyor. Bu sonuncu salondaki resimler, doğu ve batı duvarları olmak üzere, iki kısımda toplanmış haldedir. Kaos salonunda ise, kişi resmi de görmekteyiz.

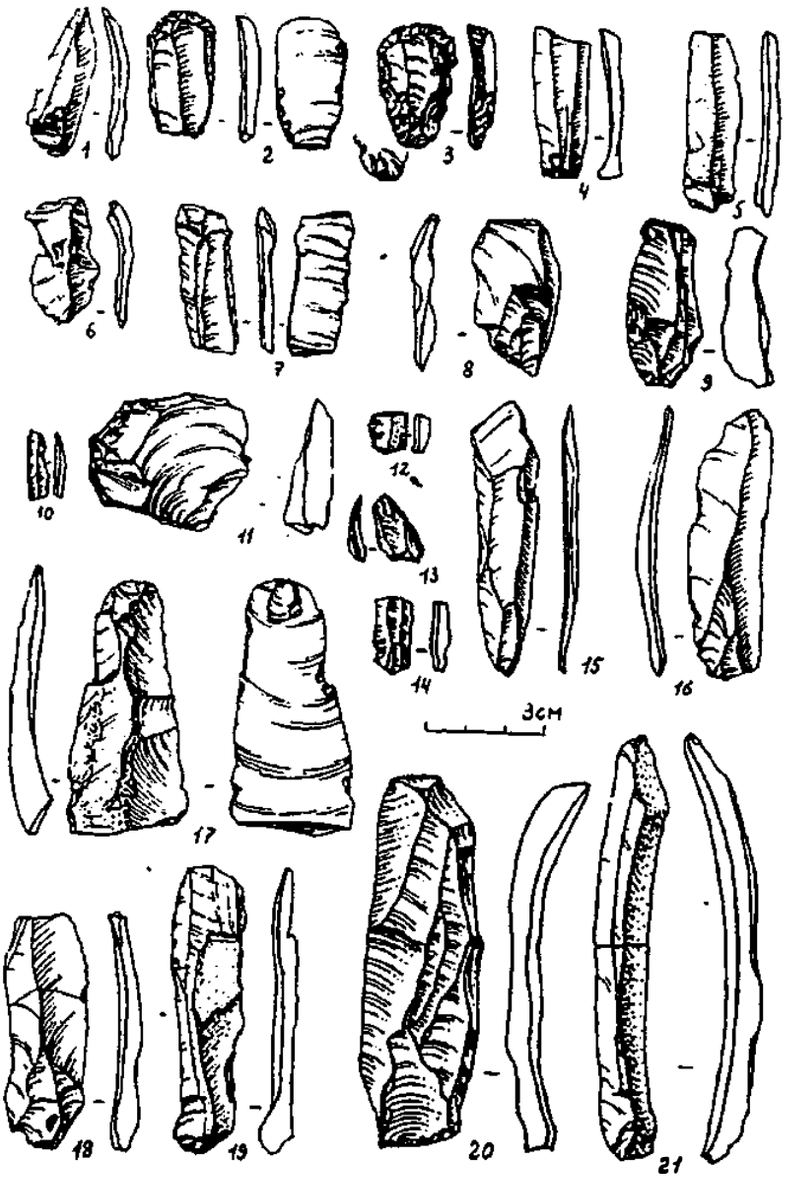
Bader,O.N. 1965; *La caverne Kapovaia, Paleolitik Resimler* (Rusça), Moskova.
Kudrâşov, İ.K. 1956; *Şölgentaş Mağarası Rehberi* (Rusça); Ofa.
Şşelinskiy,V.E. 1996; *Şölgentaş Mağarası Araştırmalarının Bazı Sonuçları ve Mes'eleleri* (Rusça); Ofa.
Başkurtstan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, 1996; *Başkurtstanın Arkeolojik Anıtları* (Rusça); Ofa.

KÜLTÜR TABAKASI

Birinci katta, girişten 150 m uzaklıkta, İşaretler Salonunda O.N.Bader , toplamı 12 m^2 olmak üzere, iki yerde kazı yapmış ve dibe kadar 185 cm'lik derinlikte bulunan tabakalarda kömürler ve kurumlar, kemik kalıntıları, ağaç kabuğu parçaları, kamp ateşi izleri ve hayvanlara ait kürek kemiklerine tesadüf etmiştir. V.E.Şşelinskiy de ayni salonda 35 m^2'lik bir kazı yapmış ve , mağara suyu çökeltilerinden olkunmuş olan, 3,5 m yüksekliğinde bir kolon elde etmiştir.

1982 yılında İşaretler salonunda bir kültür tabakası (*kalası*) da bulunur. Bu keşif ile beraber, artık, resimlerin tarihlendirilme olasılığı da belirmiş bulunuyor. 68 m^2'lik bu alanın derinliği 0,50 m'dir ve koyu gri rengi ile açıkça tebarüz etmektedir. Tabakanın kalınlığı ise 2'den 12 cm'ye kadar değişmekte ve mütecanis olmuyan bir balçık hali göstermektedir. Bu balçık, dökülüp dağılan *ocker*'ler dolayısıy la, yer-yer kızılımtıraktır ve her şeye odun kömürü karışmış durumdadır. 1 m çapında yanmış kil lekesi (kamp ateşi yeri) de saptanmış bulunuyor.

Kültür tabakasının taş envanteri 54 gerekyarakdır (eşyadır): işlenmiş levhalar, kamalar, pullar. Bunlar arasında, çakmaktaşı, *jaspis*, dağ kristalinden taş aletler, kemik aletler, yumşak yeşil taştan cam incileri, mineral boya parçaları, boya yapmak için kil ve taş bardaklar, kamp ateşinde meydana gelen ağaç kömürü. Osteolojik kalıntılar arasında—mamutların

Kültür tabakasında bulunmuş olan taş eşyalar

azı dişleri kırıntıları; mağara ayısı, ak-tavşan, tilki, ak-tilki, toynaklı lemming kemikleri. Ak-tilki ve toynaklı lemming'in bulunuşu kültür tabakasının teşekkülü çağında tundra şartlarının hüküm sürdüğüne delâlet eder.

AÑTUYUS

İşaretler Salonunda bulunan kültür tabakası (oturma salonu) için, türlü labaratuvarlarda yapılan ağaç kömürü analizleri sonucu olarak, birbirine çok yakın iki radiokarbon *añtuyusu* saptanmış bulunuyor : 14680 + 150 (LE 3443) ve 13930 + 300 (GİN 4853); yani, 14-15 bin yıl öncesi. Ancak, resmî kayıtlarda söylenegelen *añtuyus* 15-16 bin yıl öncesidir.

Franko-Kantabrik mağaralardaki resimlere kıyas la, Şölgentaş Mağarasının paleolitik resimlerinin ilmî önemi bunların "ilkel" bir değer taşımakta olmalarıdır. ESÖÑÜK olarak, burdaki hayvan resimlerinin hepsi tam boy halinde çizilmiş bulunuyorlar ve resimlerin ebatları da küçük, 44-122 cm. Ayrıca, mağaradaki kültür tabakasında iri hayvan kemiklerinin az olması da paleolitik kalalar için hiçde karakteristik değil.

HAYVAN RESİMLERİ

Resimler salonu,batı duvarı resimleri : (1) bizon (sol altta, çok silik), (2) mamut, (3) mamut yavrusu,(4) mamut.

Üsttekı resim : **İkinci kat, resimler salonu, batı duvarındaki 1inci resim : bizon;**
Ortadaki resim : **batı duvarındaki 2inci ve 3üncü resimler : mamut ve yavrusu;**
Alttaki resim : **batı duvarındaki 4üncü resim : mamut.**

Şölgentaş Mağarası *Magdalenian* [20-12.000 y.ö.] çağına BİRİLE [aittir]. Bu kültüre mensup kişilerin skeletleri "*Cromagnon*" ve "*Chancelade*" adları ile tanınmaktadır. Bu kişiler, tehlikelerden korunmak vede buzul çağı günlerini geçirmek için, mağaralara çekilmiş ve orda resimler yapmış bulunuyorlar.

Şölgentaş Mağarası resimlerinin yapıldığı tarih olarak 15-16 bin yıl öncesi saptanmış bulunuyor ve bu çağda yapılan mağara resimlerinin diğer bir örneğini Fransadaki *Lascaux (Dordogne)* Mağarasında görmekteyiz (17.000 y.ö.). Yapılan karbon testlerine göre, Avrupadaki mağara resimlerinin AÑ-TUYUS'ları şöyle :

Chauvet (Ardèche)
32.410-30.340 y.ö.
Cosquer (Bouches-du Rhône)
27.110-18.010 y.ö.
Cougnac (Lot)
25.120-13.810 y.ö.
Pech-Merle (Lot)
24.640 y.ö.
Lascaux (Dordogne)
17.070 y.ö.
Şölgentaş (Ak-İdil)
15-16.000 y.ö.
Altamira (Santander)
14.330-13.570 y.ö.
La Covaciella (Austurias)
14.260-14.060 y.ö.
Niaux (Ariège)
13.850-12.890 y.ö.
El Castillo (Santander)
13.060-12.910 y.ö.

Üstteki resim : **İkinci kat, resimler salonu, doğu duvarındaki resimlerin gen görünüşü;**
Ortadaki resim : **üstteki görünüşün sağa doğru devamı;**
Alttaki resim : **doğu duvarındaki birinci resim : mamut.**

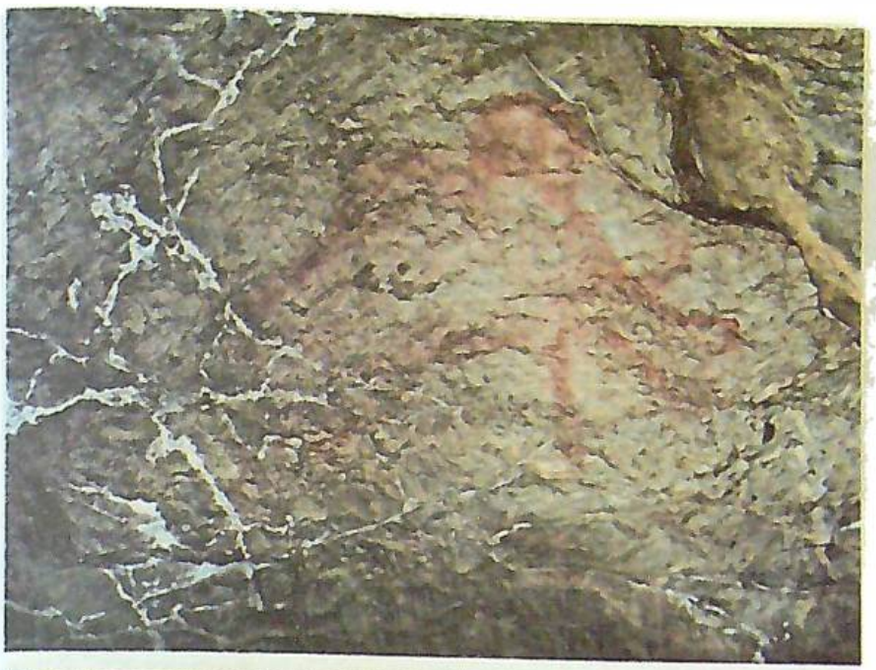

Le Portel (Ariège)
12.180-11.600 y.ö.

Chauvet, J.-M., Deschamps,E.B.,Hillaire, Ch. 1995; *CHAUVET CAVE;* Paris; s.131.
Ruspoli, M. 1998; *Die Höhlenmalerei von LASCAUX;* Bechtermünz Verlag; s.27.
Şşelinskiy, V.E. 1996; *Şölgentaş Mağarası Araştırmalarının Bazı Sonuçları ve Mes'eleleri* (Rusça); Ofa; s.13.

Kişioğlu gelişiminin kronolojisini şu şekilde tertipliyebiliriz :

1. Hominoidler
↳ *Kenyapithecus* (Fort Ternan, Kenya) :
14-12.000.000 y.ö.;
↳ *Rhamapithecus* (Siwalik Tepeleri, Hindistan) :
12-10.000.000 y.ö.;
2. Habilis ve Australopithecus
↳ *Homo Habilis* (Olduvai, Tanzania) :
2.000.000 y.ö.;
↳ *Zinjanthropus boisei [Australopithecus robustus]* (Tanzania) :
1.700.000 y.ö.;
↳ *Australopithecus africanus* [Afrikadan güney maymunu] (Taung, Afrikanın günortası) :
1.500.000 y.ö.;
3. Homo erectus [Pithecanthropus]
↳ *Meganthropus* (Kedung Bubus, Java) :
900.000 y.ö.;
↳ *Pithecanthropus erectus* (Solo Irmağı, Java) :
700-600.000 y.ö.;
↳ *Homo erectus erectus* (Modjokerto ve Trinil, Java) :
550-350.000 y.ö.

Üstteki resim : **İkinci kat, resimler salonu, doğu duvarındaki 2inci resim : ters yöne dönmüş mamut;**
Ortadaki resim : **doğu duvarındaki 3üncü resim : at;**
Alttaki resim : **doğu duvarındaki 4üncü resim : mamut (alt-alta üç resmin en üstündekisi).**

↪ *Homo erectus leakeyi* (Olduvai, güney-doğu Afrika) :
400.000 y.ö.;
↪ *Sinanthropus [Homo erectus] pekinensis* [Pekin Kişisi] :
400.000 y.ö.;
↪ *Homo erectus seu sapiens paleohungaricus* (Vertesszöllos, Macarstan) :
400.000 y.ö.;
↪ *Homo erectus heidelbergensis* (Almanya) :
350.000 y.ö.

4. ARA OYUS-ASLAR

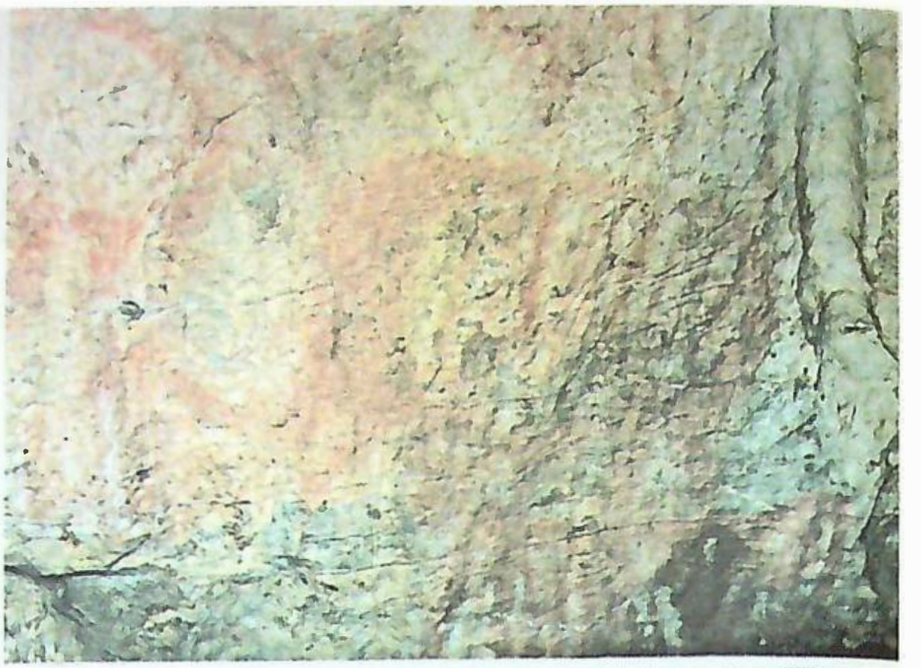
↪ Steinheim (Stuttgart yakınında) Kişisi :
250.000 y.ö.;
↪Swanscombe (İngiltere) Kişisi:
200.000 y.ö.;
↪ Fontéchevade (Fransa) Kişisi:
150.000 y.ö.;
↪ Ehringsdorf (Almanya) Kişisi :
150.000 y.ö.

6. OYUS-ASLAR

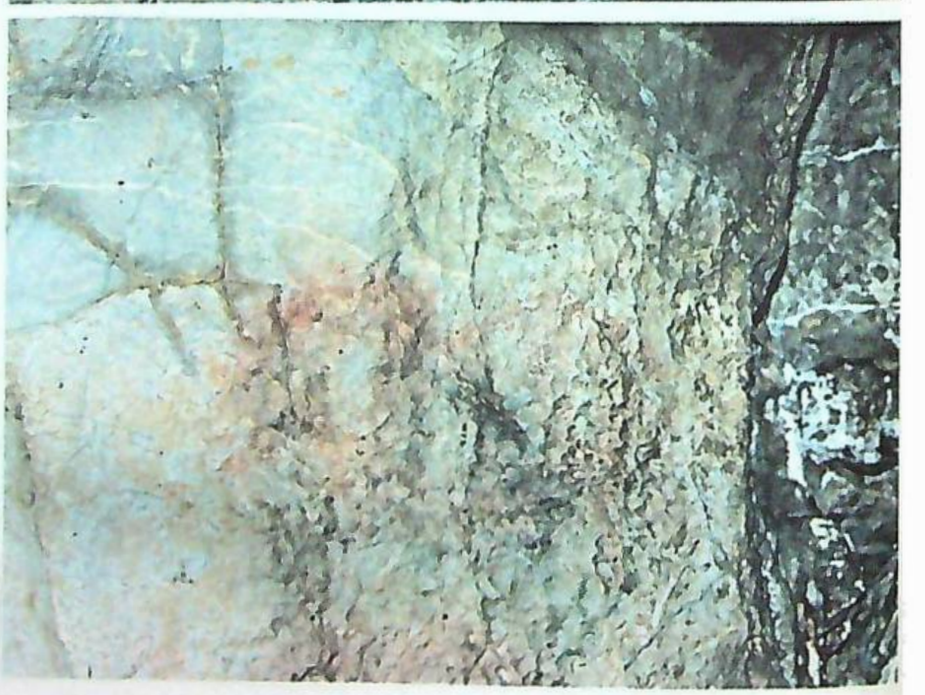
I. Mousterian [Orta palaeolithic] (160-40.000 y.ö.)

↪ Teşiktaş Mağarası (Özbekstan).
↪ Aman-Qutan Mağarası (Samarkand günortasıñarusundaki Taxta-Qaraça Geçidi alanı) :
100.000 y.ö.;
↪ Galilee, Jebel Gafza (Orta Doğu) :
70.000 y.ö.;
↪ Gibraltar, Circeo, Neanderthal, Le Moustier :
70-35.000 y.ö.;
↪ Shanidar (Küzey Irak) :
60-50.000 y.ö.;
↪ La Quina (Fransa) :
55-35.000 y.ö.;

Üstteki resim : **İkinci kat, resimler salonu, doğu duvarındaki 5inci resim : *rhinoceros* [boynuz-burun].**
Ortadaki resim : **doğu duvarındaki 6ıncı resim : ne olduğu belli olmuyan ve muhtemelen boyaları akmış bir şekil.**
Alttaki resim : **doğu duvarındaki 7inci resim (en sağdaki resim) : at.**

↳ La Chapelle (Fransa) :
45-35.000 y.ö.;
↳ Haua Fteah (Küzey Afrika) :
40.700 y.ö.;
↳ Hopefield (Rhodesia) :
40.000 y.ö.;
↳ Niah (Borneo) :
38.000 y.ö.;
↳ Charente,La Ferrassie (Avrupa):
35.000 y.ö.;
↳ Florisbad (Güney Afrika) :
35.000 y.ö.

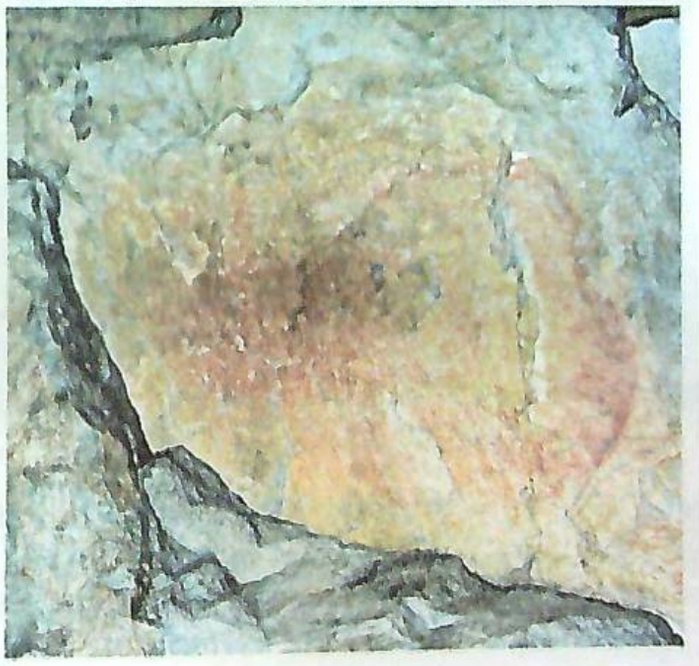
II. Aurignacian [Üst palaeolitic]
(40-12.000 y.ö.)

↳ Samarkand Kalası OYUS-ASI;
↳ Qara-Qamar Qalası OYUS-ASI (Afganstan) :
34.000 y.ö.;
↳ Combe Capelle (Avrupa) :
34.000 y.ö.;
↳ Broken Hill (Afrika) :
30.000 y.ö.;
↳ Ngandong (Solo Irmağı, Java) :
30.000 y.ö.;
↳ Cromagnon (Fransa) :
30-20.000 y.ö.;
↳ Qızılyar-Gornovo (Ofa yakınında, Başkurtstan) :
29.000 y.ö.;
↳ Vestonice, Piedmont (Avrupa):
26.000 y.ö.;
↳ Oberkassel (Almanya):
17-12.000 y.ö.;
↳ La Madeleine (Fransa) :
17-12.000 y.ö.

Görülüyor ki, Şölgentaş Mağarası çağına gelinceye kadar kişioğlu pek çok defa şekil değiş-

Üstteki resim : **İkinci kat, resimler salonu, doğu duvarındaki 8[inci] resim: mamut.**
Ortadaki resim : **Birinci kat, kubbe salonu : bir SABAQ resmi olması olası çizgiler.**
Alttaki resim : **Birinci kat, kubbe salonu : Öküz veya mamut olması olası bir resim.**

tirmiş, maymuna benziyen *Kenyapithekus*'dan başlıyarak, sonunda, bugünkü şeklini alabilmiştir. Peki, bu nasıl gerçekleşti? Kişioğlu linear olarak mı değişti, yok sa başka bir şekilde mi?

Eğer bu bakımdan *Neanderthal* ile modern kişiyi ele alır sak, bunlar arasında büyük çapta morfolojik tezatlar bulunduğunu görürüz. G.M. Morant (1927), yalnızcana ölçümlere dayanarak bile, klasik *Neanderthal* grubunun "*dikkata değer derecede homojen olduğunu ve bu grup la bütün modern ırk tipleri arasında aşikâr bir ayrıcalık (uçurum) bulunduğunu*", söylüyor.

Birçok bilginler, OYUS-AS'ların gözükmelerinden önce, bütün Avrupanın *Neanderthal*'lar tarafından işgal edilmiş durumda olduğu ve, sonra, pratik olarak yeryüzünden silinmiş oldukları kanaatındadırlar.

Shapiro, H.L: 1976; *Das Geheimnis des Pekingmenschen*, s.170.

Böyle ise, modern kişi nerden peyda oldu? Bu muammayı çözebilmemiz için gerekli ilk açıklamayı büyük Türk bilgini QALIM KEYŞİ şöyle dile getiriyor :

"Minkovski evreni kationlarından elementler teşekkülü haline benzemek üzere, dirilik özünün ilk şeklinin transformasionundan 'kişi' dediğimiz mekanik bir hal doğar."

Mirşan, K. 1998; *Dinlerin Gelişimi*, s.22.

Yani, kişioğlunun gelişiminin tabi olduğu kanunlar maddenin gelişiminin tabi olduğu kanunlar la aynıdır ve, maddenin konu-

muz la bağlantılı halini göz önünde bulundurur sak, şunu görürüz : Atom çekirdekleri BAWAĞIR [proton; valens] temellidirler; BAR-KËL [yenilenme; fakülte; valenslenme] kılmak suretiy le mertebelenirler vede herkes için (karşılıklı bağımlılık adımlı) bir MAÑĞAL [mıntıka; *sphere*] teşekkül eder.

Mırşan, K. 1990; *Prototürk Bilgınlerıne gore Astrofizık,* s.186.

Bu BAR-KËL (yani, yabancı bir proton edinerek artma) teşekkül etmez ve çekirdek YANINÇ'sız [*sattelite*'siz) kalır sa, yenilenemiyen bu çekirdeğin istiktarı bozulur. Böyle bir çekirdek depreşme [*oscillation*) yapmıya başlıyarak solid hale gelerek donar [QADIĞ TOÑŞIR].

Mırşan, K. 1990; *Prototürk Bilgınlerıne gore Astrofizık* s.87

İşte, *Neanderthal*'lerin başına gelen de budur : onlar YAWLAQ [izole] halde bulunmak ve devamlı olarak YAĞI [ışın emissionu] göndermek suretiy le YALAÑUQ [dinlenme kitlesi] halinde kalmak suretiy le yok olmuşlardır.

Diğer bir Türkçe metin şöyle diyor : *"Şimdiki kişiler ölünce diffeerensial LIN-XUA'da [objeler kolleksionunda; topolojik uzayda] doğarlar"* ve şunu ilâve ediyor : *"komponentler ayrışmamış halde olmak üzere."* Yani, eski komponentlerin hepsi bu yeniden teşekkül eden şeyde de bulunacak, fakat onlar differensial olarak (yani, yeni çağa göre) değişmiş olacaklardır.

Mırşan, K. 1990; *Prototürk Bilgınlerıne gore Astrofizık.* s.137.

Böyle olmasa; yani, her şeyin gelişiminde bir "süreklilik" bulunmasa idi, ne olurdu ? Bunu MAYTIRI BURQAN şöyle dile getiriyor : *"Tutumu* (yani, prosedürü) *kesintisiz olmak üzere doğmakta olan ACUNLAR* [tabiat modaları] *hali olmasa idi, toz-toprağa batmış halde bir MONQUL* [bir şeyin liflerine ayrılmış hali; keşmekeş] *teşekkül etmiş olurdu."*

Mırşan, K. 1990; *Prototürk Bilgınlerıne gore Astrofizık,* s. 239.

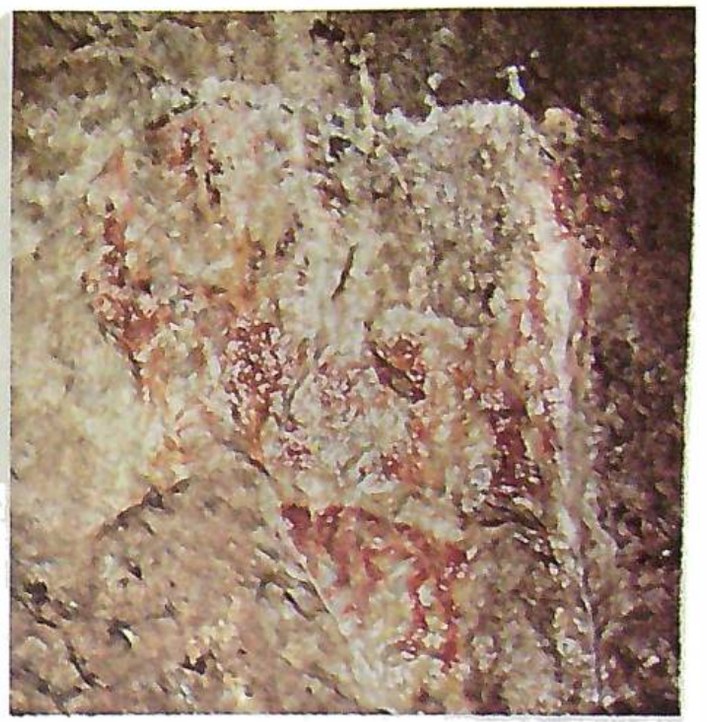
KİŞİ RESİMLERİ

Birinci katta, kaos salonunda, bir bizon (?) resmi yapmıya çalışan kişioğlu (yukarıdaki resim) tüylü ve kuyrukludur. Yüzü de, az olsa da, hayvan çenesi biçiminde şekillenmiş (yani, çenesi uzun) olabilir.

Resmimizdeki haliy le, Şölgentaş kişisi bir *Neanderthal* değildir, o bir *Neanderthal* varisidir : *Neanderthal*'lerde bulunan özelliklerin hepsi onda var, fakat bunlar ACUNLAR halindedirler (yani, çağdaştırlar); tıpkı bir ata-ananın çocukları (veya hidrojen atomundan proton ilâvesi ile olkunan helium atomu) gibi.

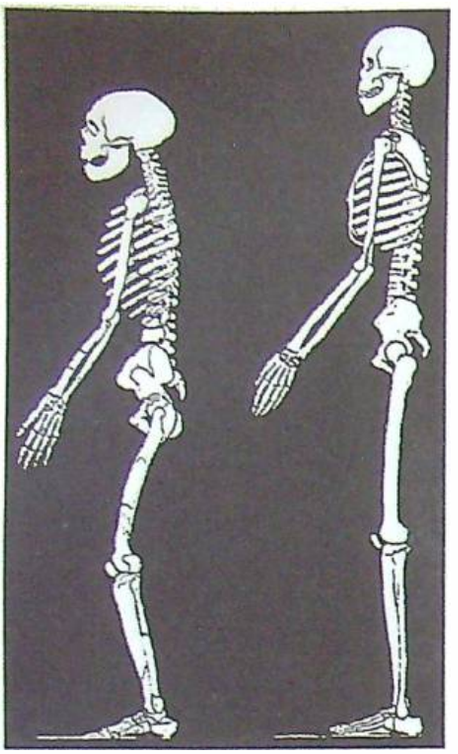

Birinci kat,kaos salonu.doğu duvarlarında bizon resmi yapmakta olan kişi resmi (s.26 'daki aynı resim)

Birinci kat,kubbe salonunuda bir öküz (veya bizon) resmi (s.25,alttaki resim) altında (sağ köşe) bir kişi resmi (çok küçük) ve onun altındaki taşın sol yanında aynı biçimde resmedilmiş olan ve önünüdeki resmi yapmak la meşgul diğer bir kişi resmi (çok silik).

Boule'e göre *Neanderthal* ve kişioğlu iskeletleri.

Boule'e göre, modern kişiye kıyas la, *Neanderthal* daha kısa boylu ve hantal, bacakları yarı-kavisli, başı öne çekik, boynu kalın ve modern kişidekinin tersine kavisli, kaş kemikleri çıkıntılı ve kalın, alnı geriye yatık, göz çukurları iri, çenesi geriye çekik, burnu geniş, yüzü ablaktır.

Bunun yanı-sıra, mağara resimleri çağında, 100.000 yıl boyunca kullanıla-gelmekte olan taş-alet teknolojisi ile beraber, taş yerine kemik ve boynuz da kullanılmıya başlanan, incik-boncuklu bir el san'atları teknolojisinin de gelişmiye başladığını görmekteyiz.

Bu hususlarda Türükler şunları söylüyorlar :

"YİG-ËDLER [vektor artikeller] değişerek gelişik oldular."

Mirşan, K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s.92.

"ADAQ'ın [maddenin veya kişioğlunun en son hali] yorumunda Cenabımızı de-nomino *etme vesilesi ile, Cenabımızı müsebbib (yani, bunun bir Tanrı işi olduğunu) kabul eder sek, Cenabımıza karşı olan bu şekildeki bir saygı bir ata-ananın oğullarına karşı olan sevgileri ile identik olacaktır."*

Mirşan, K.1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s.138.

Biz Cenabımızı müsebbib kabul etmiyeceğimize göre, modern kişioğlunun müsebbibi *Neanderthal* olacaktır. Bunu fizik terimleri ile söyler sek, o yeni bir atom çekirdeğidir.

TAMĞALAR

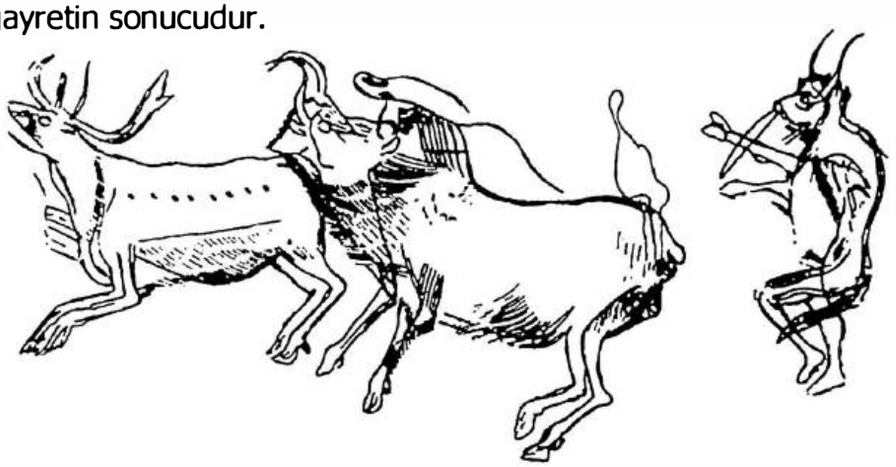
Birinci kat, kaos salonu, güney duvarında AŞ [yemek] TAMĞA'sı. Resmin sağında ᛏ [A] harfi (aşağı kısmı kireç le kapanmış halde), onun solunda ᛋ [Ş] harfi.

"OĞUŞ yaratıcı" kişilik yazı ile başlar. Nitekim, biz bugünkü kişilerin OĞUŞUM BUDUN [medenî kavim] olma sıfatını, buzul çağında mağaralarda yaşıyan kişilerin birşeyler añlatmıya yönelik resimleri ve bu resimlerden geliştirdikleri TAMĞALAR la tanımlıyabilmekteyiz.

Bu TAMĞALAR ile bugünkü OĞUŞ'umuza—binlerce yıl önceki ANANTIMADI [antik]; yani, BURUNĞU [arhaik], yüksek bir OĞUŞ'tan kaynaklanan—eşsiz bir kültür iletilmiş bulunuyor. Bugünkü alfabelerin gelişimini sağlıyan bu ANANTIMADI kültür "tek" idi, çünki Çin, Sümer, hieroglyph yazısı v.b. gibi yazılar ya bu kültürden etkilenerek ortaya çıkmışlar veya, dar bir çerçevede teşekkül ettikten sonra, tutunamıyarak yok olmuşlardır.

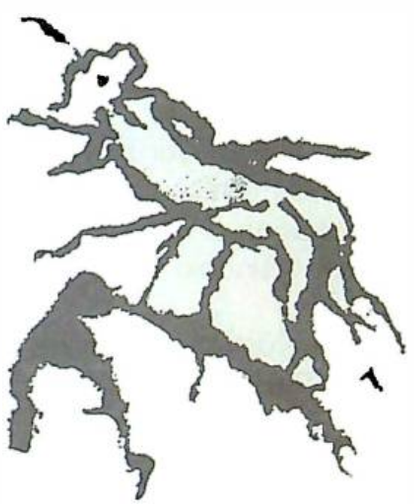
TAMĞALAR nasıl gelişti ?

Bugün biz elimize bir kalem alır ve önümüze bir kâğıt koyar sak, aklımıza gelen her şeyi yazabiliriz. Ancak, harflerin bulunmadığı bir çağda böyle bir işlem nasıl yapılır ? İşte, bilginlerin avcı, büyücü, şaman, hayvan-kişi adlarını verdikleri, mağara çağına BİRİLE, acayip kişi resimleri, aslında, böyle bir gayretin sonucudur.

Fransız Pirenelerindeki Les Trois Frères Mağarasındaki (Département Ariège) bir avcı resmi (13.000 yıl öncesi).
Raspoli, M. 1998; *Die Höhlenmalerei von Lascaux;* s.89.

Les Trois Frères Mağarasındaki yukarıdaki resim bize geyik avlamak isteyen avcılara ressam tarafından verilen bir SABAQ'ı gösteriyor. Avcı, geyiklerin korkup kaçmamaları için, başına bir bizon maskesi geçirmiştir. Ressam, böyle bir avcıya bakan bir geyiğin onu bizon zannedeceğini añlatmak için, avcıya bakan geyiğin de başına bir bizon maskesi geçirmiştir ve "işte, başınıza bir bizon maskesi geçirir seniz, geyikler sizin bizon olduğunuzu zanneder, kaçmazlar", demek istiyor.

Quercy Mağarasında (Lot) cesedi yakılarak Rabbına uçurulan bir ölüyü temsil eden resim (18.000 y.ö.).
Raspoli, M. 1998; *Die Höhlenmalerei von Lascaux;* s. 88.

Yandaki resim ateş alevleri halinde Rabbına UÇ'an bir ölüyü gösteriyor. Ressam bu kişinin kuyruğu ile de bir ⅄ [UÇ] TAMĞA'sı şekillendirmiş bulunuyor.

Kişi resmine biz, Şölgentaş Mağarasının çağdaşı olan , Lascaux Mağarasında (Dordogne) da tesadüf ediyoruz (17.000 yıl öncesi). Burda "avcı trajedisi" adı verilen büyük bir tablo görmekteyiz : bir avcı mızrağı ile bir bizona öldürücü bir darbe indirir. Bizonun barsakları bile dışarı fırlamıştır. Ancak, bizon kuyruğu ile havayı kamçılar, tüyleri dikleşmiş, gözleri parlamıştır ve son deminde avcıyı boynuzlar—öldürür.

Avcının beklenmedik bir darbe ile öldürülmüş olduğunu (yani, onun öbürdünyaya UÇ'muş olduğunu) belirtmek üzere, ressam avcının başını bir "kuşbaşı" şeklinde çizmiştir ve, ayrıca, keyfiyeti avcının hemen yanıbaşına çizmiş olduğu UÇ ËSİ ËL [kişi canının uçması] yazısı ile de canlandırmaktadır (s.30'daki resim).

Görülüyor ki, Rabbe uçma kavramının mağara resimleri çağın-

1. **Erken-Türklerin bıraktıkları OĞUŞ izlerinden, Lascaux (Dordogne) Mağarasından bir tablo (17.000 yıl önce) ve bir yazı : UÇ ËSİ ËL [kişi canının uçması] (s.29'a bkz).**
   Ruspoli, M. 1998; *Die Höhlenmalerei von Lascaux;* Bechtermünz Verlag. Sahife 149.
2. **Fransız Pirenelerindeki Les Trois-Frères (Ariège) Mağarasında bir tasfir (14.000 yıl önce).**
   Ruspoli, M. 1998; *Die Höhlenmalerei von Lascaux;* s.89.
3. **Bir Ulu-Kem *sıntaşı*.**
   Vadetskaya, E.B. 1967; *Yeniseydeki Eski Putlar* (Rusça); Leningrad. Sahife 38.

da önemli bir rolü olmuş bulunuyor. Canın bedenden kurtulabilmesi ve kolaylık la Rabbe kavuşabilmesi için, Erken-Türkler ölülerini yakmış bulunuyorlar ve, herhalde bundan ötürü, bu çağa BİRİLE mağara kişilerinin iskeletlerine rastlanmamaktadır.

Ortadaki şekil mağara çağı kişisinin resim yapma yolu ile düşüncelerini aktarmış olduğunun güzel bir örneğini gösteriyor. Bu resimde ressam o çağ kişilerinin kutlu saydıkları her şeyi biraraya getirmiş. Resmin yukarısından başlar sak, iki boynuzun her ikisine de 𐰴𐰺 [ÖK] TAMĞA'sı şekli verildiğini görürüz. Bu söz "geyik", "gök", "kral" ve "Rab" añlamlarında kullanılmış bulunmaktadır.

Şeklin başı "kuş başı" şeklinde çizilmiştir; yani, bu ÖK öldükten sonra Rabbına UÇ'acaktır. Şekildeki kulaklar 𐰀 [AS] TAMĞA'ları şeklindedir ve canın gökte asılı kalmasını (yani, gravitasion'u) temsil etmektedirler. 𐰃 [ËR] TAMĞA'sını temsil eden tenasül uzuvları (Tanrıya) "erişme" añlamındadır, çünkü nesillerin devamı, sonunda, şimdiki kişileri BİR'e eriştirecektir.

Yanyana dizilen 10 el parmağı ON'u [kozmos] temsil eder ken, adım atan (yol yürüyen) 5 adet ayak parmağı "TÖRT TOĞMAQ, BİS YOL" deyimindeki BİS YOL'u [5 yolu] temsil etmektedir ki, bu da ayaklarımızı bastığımız yeryüzünün teşekkül edebilmesi için olkunan 5 çağı temsil eder. Şeklin sırtına çizilen ikili dalga **W** [UW], "mukaddes", kavramını ve onun altındaki **(** [ON] "kozmos" kavramını ifade ediyor.

Üçüncü şeklimizdeki "4 diş" TÖRT TOĞMAQ'ı [4 doğum] ve bunlar, çene üstündeki 2 çizgi ile beraber, "ALTI PARAMIT, TÖRT İÇERMEKLİG" kavramını ifade ediyor. Türükler 4 sayısın **X** şeklinde yazmış bulunuyorlar. Buna göre resimdeki kişimizin sırtına ve koluna tekrar ALTI PARAMIT kavramı yazılmış ve bu kavram elindeki ALTI parmak ile de belirtilmiş bulunuyor. Şeklin gövde-sindeki **XIII** [yedi] sayısı ise, yerimizde aydınlık teşekkülüne kadar geçen 7 çağı veya **X TOĞMAQ** ve **III KÖZ**'ü temsil etmektedir. Bacağın aldığı şekli bu kişinin kuyruğu ile beraber düşünür sek, 𐰃 [ËR] TAMĞA'sının yazılmak istenmiş olabileceğini, veya **^** [U,O] TAMĞA'sının **W** [UW] TAMĞA'sı yerine kullanılmış olduğunu düşünebiliriz.
Mirşan, K. 1998; *Dinlenn Gelişimi;* sahife 2, 14, 16-19, 21-22'ye bakınız.

Bütün bunlar bize TAMĞALAR'ın 18-12.000 yıl önce buzul çağında yaşıyan mağara kişileri tarafından şekillendirilmiye başlandığını kanıtlıyor. Hatta biz bu çağlarda yazı örnekleri de görmekteyiz. Şimdi de, bu yazılardan biri olan, Şölgentaş Mağarası yazısını okuyalım.

1. **Birinci kat, kaos salonu, güney duvarı (s.28'deki resmin gen alanı).**
2. **Resimdeki *tamğaların* üstünden geçilmiş şekli.**
3. **Lascaux (dordogne) Mağarasında üç inek ve bir at arasında bir *tamğa*.**
Folds-Papp, K. 1995; *Vom Felsbild zum Alphabet*; sahife 15.
4. **Lascaux Mağarasında iki dağ keçisi arasında bir tamğa.**
Ruspoli, M. 1998; *Die Höhlenmalerei von Lascaux*; sahife 47.

Yukarıdaki Şölgentaş Mağarası tablosunda, en üstte, bir öküz başı resmi yer alıyor. Bu öküzün çenesi *ËL AT tamğaları* ile şekillendirilmiş bulunmaktadır ki, eğer öküz başı resmini AŞ (yani, eti yenen hayvan) diye okur sak, cümlemiz şöyle olur : AŞ ËL AT [halk yemeği].

Ressam bu resmi ile tatmin olmamışa benziyor, çünki onun aynı cümleyi *tamğalar* la da yazdığını görmekteyiz (resim no.2'ye bakınız) : 𐤀𐤔 𐤉𐤋 𐤀𐤕 [AŞ ËL AT] .

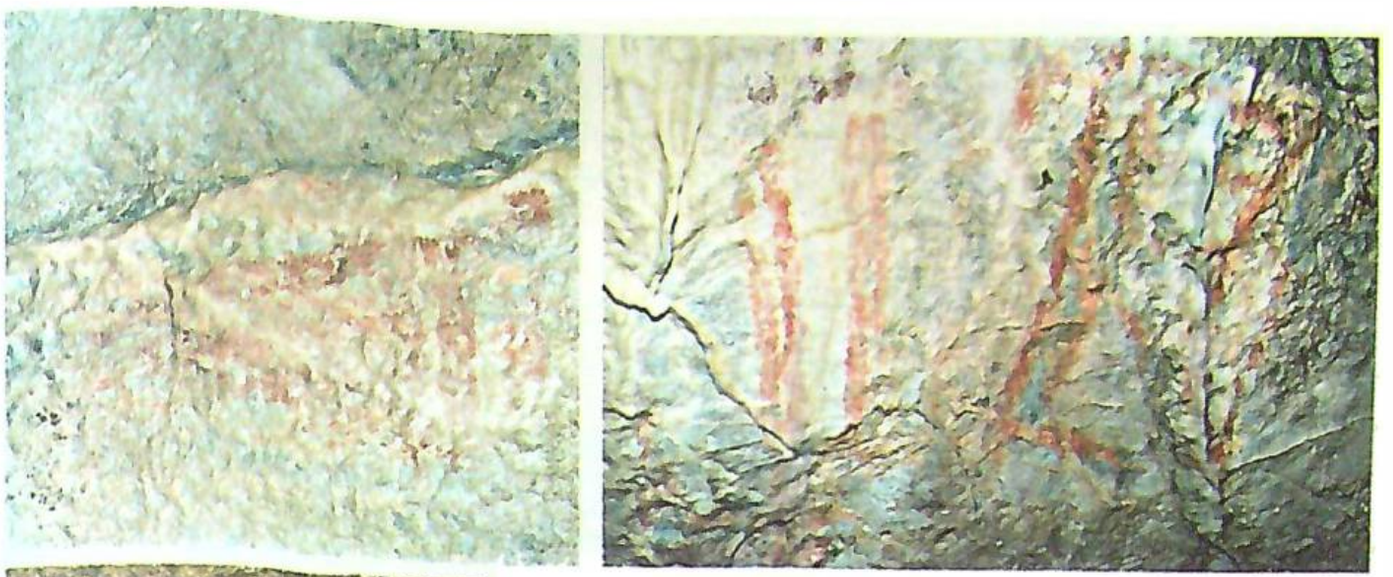
Bu yazıda ressam ËL sözünü yazar ken 𐤋 [Ë]

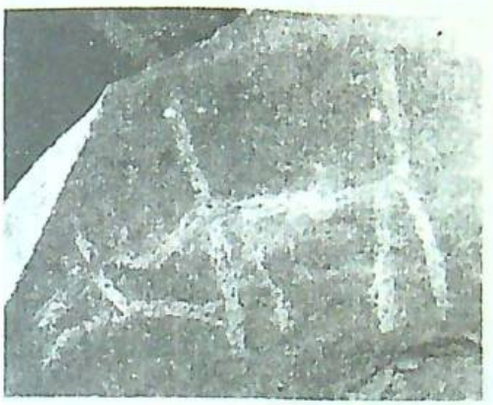

1. Birinci katta AŞ *tamğasının* diğer bir yazılış şekli (s.31'e de bkz).
2. Sahife 31, şek.1'in sağ tarafındaki it benzeri sembol.
3. Birinci katta it sembolü.

Üstte : **Ne oldukları pek açık olmuyan iki şekil.**
Altta : **Vokalleri ifade eden *tamğalar* (s.31, 1 num. resmin sağı).**

Qaratawdaki (Qazaqstan) Qarıncarıq denen yerdeki ite benziyen bir sembol.
Musabayev, Ğ.-Maxmutov, A.-Aydarov, Ğ. 1971; *Qazaq Epigrafikası*, s 77.

Valcamonica yazıtlarında bir it resmi.
Mırşan, K. 1970; *Prototurkçe Yazıtlar*, s.76.

ününü de belirtmektedir. Halbuki, normal olarak, söz önüne gelen ünler—bunların belirtilmesine zaruret duyulmadıkça—yazılmamaktadırlar.ËSÖÑÜK olarak, s.30[dakı] bizon tasvirindeki "Y ᛚ | UÇ" [UÇ İSİ ËL] cümlesinde bu *tamğayı* **Y** şeklinde görmekteyiz.
Foldes-Papp, K. 1975; *Vom Felsbild zum Alphabet*; s.18.
Mırşan, K. 1997; *Bugunku Avrupa Dillerinde Prototurkçe İzler*, s.10'dakı şekıl

AŞ sözüne Lascaux Mağarasında da tesadüf etmekteyiz. Bu *tamğa* orda üç inek ve bir at arasına, vede iki dağ keçisi ortasına 𐰪 şeklinde yazılmış bulunuyor (s.31) ki, burdaki 𐰭 [OŞ, vede UŞ] *tamğası* da Ş sesi ile ilişkilidir. Ancak, Lascaux Mağarasındaki 𐰪 şekline karşılık, Şölgentaş Mağarasında 𐰪 şekli kullanılmaktadır. Birinci katta da bunun diğer bir örneğini görmekteyiz (s.32, üstteki resim).

S.31[dekı] 1 numaralı resmin sağındaki şekil bir ite benziyor (sah. 32, resim 2), fakat sembolik. İT sözü Türükçede **h** şeklinde yazılmaktadır ki, resmimizin arka kısmı bu *tamğaya* benziyor.

Diğer taraftan, Qaratawdaki Qarıncarıq yöresinde de bu Şölgentaş resmine benzer bir şekil görmekteyiz (yandaki şekil). Burda da **h** *tamğasına* benzer bir görüntü bulabiliyoruz. Ancak, asıl İT [impuls, vede köpek] resmini s.32[dekı] 3 numaralı şekil gösteriyor. Bu şekle benzer bir şekli Valcamonica yazıtlarında görmekteyiz. Buna göre, Erken-Türkler Lascaux'a ve Valcamonica'ya Oral Dağlarından gelmiş olmalılar.

Şölgentaş Mağarasının "kuyruklu" kişisi hakkında biz Qazaqstandan bazı bilgiler edinebilmekteyiz. Yandaki 1-numaralı resim bu kişiye ᚹᛒ [UB-AÑ] diyor : "Pre-Zekâ".

2-numaralı resmimize göre bu UB-AÑ spiral kollu (yani, galaksili) bir yaradık la ilişkili haldedir ve kuyrukludur.

3-numaralı resmimizde ise, bu kişimize UB-OÑ [Pre-Başarı] deniliyor ve o yeryüzüne ON [Kozmos]-Kişisi halinde inmiştir ve, ondan sonra, hayvanlar çevresinde bir ᚹ [AÑ, "zekâ"]-Kişisi teşekkül etmiş bulunuyor.

1. **Erken-Türklere göre UB-AÑ [Pre-Zekâ] (Tamğalı Sayı).**
2. **Erken-Türklere göre UB-AÑ ve spiral kollu (galaksili) bir yaradık (Tamğalı Sayı).**
3. **Tamğalı Taşda (Qazaqstan) yaradılış tasfiri.**

TRANSKRİPSİON ALFABESİ

A **B** **C** [Ar. ج] **Ç** [Rus. ч] **D** **Ë** [yalnız 1. hecede]	**E** [1.hecede seyrek] **F** **G** **Ğ** [Ar. غ] **H** **X** [Rus. x]	**I** [Rus. ы] **İ** [İ'nın yumşak eşi] **Ï** [Alm. i] **J** [Rus. ж] **K** **Q** [sağır k]	**L** **M** **N** **Ñ** [burundan çıkan n] **O** **Ö** [Alm. ö]	**P** **R** **S** **Ş** [İng. sh] **T** **U** **Ü** [Alm. û]	**V** **W** [sağır v] **Y** [Alm. j] **Z** [Rus. з]

GLOSSAR

AŞ, (1) aşma; (2) yemek.

AT, (1) canın (Tanrıya kavuşmak üzere) tenden atılması; (2) ÖZ [şahıs]; (3) nam; (4) beygir; (4) harfi tarıf (İnglizce "*the*" gibı).

AT-OĞ, hanedan.

ACUN, tabiat modası; hilkat, dünya; malzeme ailesı;ËSÖÑÜK olarak, bir planetde bulunan malzeme.

ADAQ, (1) kişi ayağının tabanı; (2) son hal, en dış yürürlülük, en son değer.

AQ-İT, impulziv akıntı; nehir.

AÑTUYUS, (atılan) tarih [*date*].

AS, (1) asılı kalma, bağımlı olma; çekim; (2) vekil.

awıl, köy.

BAR-KËL, KËLİ-BARI, yenilenme, valenslenme; fakülte; elementler sisteminin proton ilâveleri yolu ile basamak-basamak teşekkülü.

BİRİLE, ait.

BUDUN, (1) kavim, BUD [millet] kolu (modalitesi, modası); (2) heyet.

BUĞ, *superior* [üstte bulunan, üst olan]; ced.

BUY, (1) *dictio*; (2) nota.

ËL, ÏL, (1) halk; (2) kişi.

İÇERMEKLİG, muhteva; kuantum.

ËSÖÑÜK olarak, meselâ.

OĞ, (1) kişi; (2) substans; (3) şan, şeref, yücelik.

OĞUŞ, medeniyet.

OQ, (1) kuantum; (2) Erken-Türklerin kendilerine verdikleri adlardan biri; (3) mızraklı asker.

ON, (1) kozmos; (2) Erken-Türklerin kendilerine verdikleri adlardan biri; (3) ulusıl savunma; (4) on; (5) bir nevi sıfat fiil.

OŞ, (1) konfigurasion [şekillenme]; (2) tecelli.

OYUS-AS, *homo sapiens.*

ÖC-ÖKDİ, Türük Bïl ortamında kalan (özerk olmuyan) krallık haline geldi.

ÖK, (1) Rab; (2) gök; (3) kral; (4) sembol; (5) yönetme; (6) bir nevi kesekçe [*particle*].

PARAMIT, polarize yönlenmeler; Sans. *paramitā.*

TAMQA, TAMĞA, (1) yazı ışareti (ideogramm v.b.); (2) (daha sonraki çağlarda) harf.

UŞ, (1) majeste; (2) egemenlık, ıdare; (3) prezıdent, başkan.

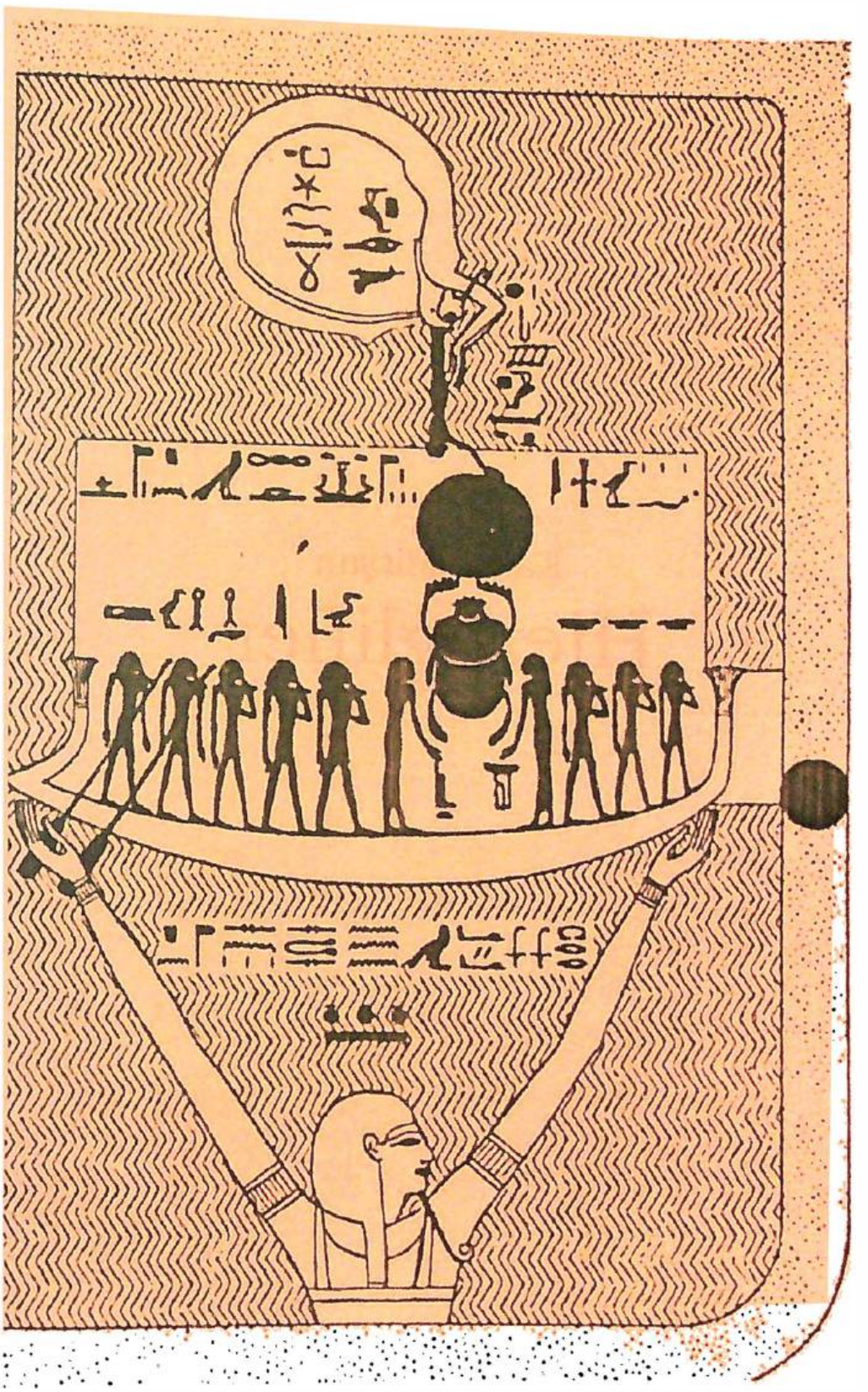
YADAĞIN KİSİ, yaya (atları olmuyan) kişiler.

YALAÑUQ, dinlenme kitlesı [*rest mass*].

YAWLAQ, izole.

Kâzım Mirşan

Hieroglifler

Kâzım Mirşan

Hieroglifler

Kâzım Mirşan Yayını

Kapak Resmi (Şek. 1). Sethos I *sarkophag*'ından bir relief

İçindekiler

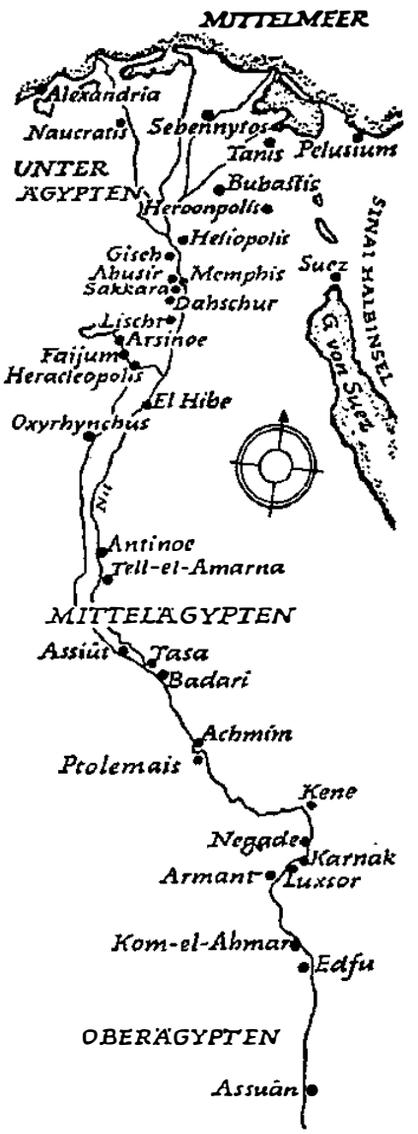
1.PRA-Mısır, 7
2.Hieroglifler, 10
3.TAMĞALAR, 18
4.Hieroglifl erin Deşifre Edilmesi, 23
5.Metinler, 69
6.PRA-Mısırcadan Türkçeye Sözlük, 91
7.Transkripsion Alfabesi, 102
8.Kitapta Kullanılan Erken-Türkçe Sözler, 103
9.UMUĞLAR; 103

Şekiller

Şek.1. Sethos I *sarkophag*'ından bir relief, 2 (kapak resmi)
Şek.2. Eski Mısır, 6
Şek.3. Rosetta taşındaki iki ayrı kartuş içine yazılmış olan hieroglif yazı ve bu yazının yarısının Thomas Young tarafından okunan şekli: PTOLMEES (yani,Ptolemeus); 11
Şek.4. "Papyrus Ebers"den (d.ö.1600) bir hieratik metin (sağdan sola) ve bunun hieroglif yazı karşılığı (soldan sağa); 11
Şek.5. Ramses II (d.ö.1290-1224) sarayından gök renkte bir fayans; 68
Şek.6. Kraliçe Kawyt'in *sarcophagus*'u; 70
Şek.7. PRA-Mısırlıların Erken-Türkler le aynı bir felsefeyi paylaşan yazıtı (Sesotris'i pavyonu sütunu, 12inci dinasti, d.ö.1940); 72
Şek.8. PRA-Mısırlılara göre radioaktivite; 74
Şek.9. Algot tipinde bir OMUM-UL [binar ulaşım]; 77
Şek.10. ATA OY yazıtı; 87
Şek.11. ĒD-AT yazıtı; 89

Cetveller

Cet.1. Doğu Anadoludaki Cunni Mağarasının ISUB-ÖG TAMĞA'larının hieroglifler ile karşılaştırılması; 12
Cet.2. Ünler [Vokaller]; 19
Cet.3. Erken-Türk TAMĞA'ları, 21
Cet.4. PRA-Mısır TAMĞALARI; 25-44
Cet.5. Etrüsk Alfabesi Dışında Kalan PRA-Mısır *Tamğaları*; 47-64

Şek.2. Eski Mısır.
Tomkins, P. 1978; *CHEOPS. S.7.*

1.PRA-Mısır

PRA-Mısır OĞUŞU birinci AT-OĞ'un kurucusu Menes'in d.ö.2849 AT-BAŞIĞIN YIL'ından başlıyarak sürdüğü Saltanatı ile başlar ve, uzun tarihinde, yazı yazmanın, heykelciliğin, ressamlığın ve taştan yapıların hayret le izlediğimiz tekniğine ulaşır. Ancak, muhteşem mimarî kompozisyonların, bilinçli ehram ve UÇ-US [Sphinx] anıtlarının mimarları, TURUM-ARA sırlarını açıklar gözüken yazıların ulu düşünürleri—bugün bizim zannettiğimiz gibi—krallarının Tanrı olduğuna, hayvan biçimindeki görüntülere mi inanmışlardır, veya bu tipten sembolleri felsefelerini anlatabilmek için mi kullanmışlardır ?

Eski OĞUŞ'ların erken-tipi olan PRA-Mısır kendi kapalılığı içinde bir istisna teşkil etmektedir.Burada, yontulmuş taştan, yeryüzünün ilk yapılarının ortaya konmuş olduğunu görmekteyiz—çünki PRA-Mısıra Tanrının yaratıcı kolu uzanmış ve (olup-bitenleri bize bildirmek üzere) Eski-BİL'in yaratıcı ËB-ËDİZİ "vital hayat gücü kültürü" olarak başlamış bulunuyor.

PRA-Mısır OĞUŞU BOLBOLU ön-BOLBOLU ile uyum halinde değildir. Bu BOLBOL'da, ne muhteşem PRA-Mısır OĞUŞUNU olkundurabilecek bir ortama, nede PRA-Mısır yazısı izlerine rastlamaktayız. Cilâlı taş çağından (d.ö.5000-3000) sonra ise, PRA-Mısırlılar birdenbire yazı yazmıya başlamış ve OĞUŞLARI da büyük bir hız la gelişmiye başlamış bulunuyor.

Nil Deltasının günbatsık kenarındaki *Merimde Stasiyonu* gençtaş çağı Mısırlılarının en eski kültürünü vermektedir. Totemik kurgular, hayvan ve bitki şekillerinde yeril putlar. Kişiler, kamış ve kilden yapılmış oval külübelerde yaşamaktalar. Ölüler—yerleşme içinde ve kısmen de ev döşemelerinin altında—çömelir durumda

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

gö mül ürl Eurgö mmeşe kl i—*Homo Alpinus*" aurö l ü gö mmeşek l ol maküze r eAnadol uY, u na.n iİtsalaya , ve, öze l li jeiksvi çr görleme kt e yi z.

Bi r alaha sonr akizamanda Üst Mısı r dgüne şt e k u r u t u l mpiayşi b l, rçöşml e k l ge r ige, dali ışl e r in- de nyapı l mkaaşş kve t ara. kyhamanda, çıpl akve c i nsi- ye to r ga. nbli iat inhassæ l i r tpli astmkiakşı nfi gür l e ri i l *Badari Kü l t ü* büml makt. abu kül t ür üsnl ö- z e l şuirğänge l i yOrt aMı sıve Ort aAf r i ikbaile i ş- ki lgözüke nb ukül t ür bün r aktçıpğı ak k adfi in gürl e r i Ho mo l pi nüs l e r de yalçiamıcı de ğil Ceni arbıiz Çat aHöyükt eV, *I* i l l éVendoüsüb l araAkvu s u ryada, Me nt o kadın- stt aüsüşe kl i ritleal yPi vi e r asvada L au ssi kÖPİ RDÜ Sİre l i kalı inçlFransanın güno rt a- sı ñ ar u sıdadgärme kt e. yÇ at al-Höyükazı sı mdbai - lindiği gibi, Homo-Alpinusun yaşadı ğıllerde, *Cromagnon* ı r kıanı ndaİsp any anı gündoğsu ğu ndki Val t orU-a çu ru mkaya re si mi nde,Lé diadaki Cogu l dda ol du- ğu gi bdai) mağünort asAf ri kadaBoigat i b e "*Negroid* k..s" şizgilerini taşıyan, bir negroid ırk görmekteyiz.

Üst Mı si dakİTasa yakı nı ndbau l u ngaa rçtşça- ğı nı enne skime zaarında, b acakl ab ükükol aralgö - mül eöl ününvu cu dutün- ve güno rtasıdo ğru l tu su nda bulunmakta ve, sol ya...na yatmış olan vucut, gi..b rat sı- ğa bakmaktadır. Bu hali konu.mu zol ra ÖGÜL-UQ USki- şi (Ë SÖİÜ kö l araEt rüskl e ir) nanci lbeağdaşt mamız mümkünde ğil! Erke nÖD'ün (d. ö3000- 2 788) aşl angı- cından başlıyarak ise, ölü ig..doğsul..-b a ıs.ldo ğu tu- su ndayat makt ba,aşıgündoğsukta b u l makt ave gö z- l e dib ğangüne şe[Et rüsk e br u na" USULUÇ UN" di yor] bakmaktadır.

Er ke nÖD'ün başı ndanhe me nsonr aki *Tr i ni t l er* zamanında (d.ö.2849- 2750) Mısırda kısa kaf at aski ışi l e r gözükür Ge ri ç nl aayı b akımındanöne msiz di l e r, f a-

k ato nları bn r ak tı kslamı erdeMezopa tamyaile yap ı - lan te maslarhakk ındael le tutulur delililer bulmak tayı z. Gerçek tende, Theben yak ın ı n da*Megiade II* kültür basamağınd a(d.ö 3000- 2 60) Sü r n krül t ümüeşaşı rtı cı paralell erbulabilme k teyişi(Me zpo tamyad ak ullanı lan testil eri,brikler , kı vrık kdupl uka plarve hay vanbiçimin de vazolar). Bun dan ö n cekizama n l arida e, Mı sı r k ültürüyazısı zçağları nBOLBOL'un dakaybolmakta ve türlü yerlerde yapı lankazı lar ın iç biri Mı sı yazı sı nı n mo d ell erivine e mensbulun maktadı Bu nagö re Mı sı r OĞ U ŞU 'kuu ra n l Am ra sy ÇaG ÜLU QUS kişil erbulduğu belirı n ektedir.

Mı sı BOLBOL'u nun daha geç zamanları nı "ÖT-ÇA-BORAÇA geldi"si, d.ö 1650'deki—"*Hyksos ivvarzionu*" diye bilinen ve etki alanı ndaYunanistan, Anadolu (Hititler !), Suriye ve Babilonya da bulunan—OQ-akınları dı Kren dileriile beraber onlar at ve savaş arabaları da getiriyorlar ve Mı sı 108 yı bonları nyö netimindekalı - yor. Tanrı lama (aslı herhalde AB- Alolan) *Baal* diyen bu OQ'l ar,17inci AT-OĞ beyleri tarafı ndand.ö .1542'de Mı - sı rdançı kartı lı nlarbu AÑTUYUS'dan sonra Mı sı rda piramit şeklinde kral mezarl arı nastlanmaz.

Mı sı Yİ Ñnin d.ö .2241'dek i A T- BÜYÜK BİNĞIN YIL'ı na k adar gö tülebilmesi de—şimdiye kadar yapı lanAÑ-TUYUS saptamaları nık esin olarak kabul etmemizi gerektiren hiç birsebeb bulunmamak la beraber—Mı sı r BOLBOL'unun eskiliğini gö steren delillerdendir. Herodotus bu tarihte Menes' inMı ısrı tün- ve günortası bi l-lerini birleştirdiğini sö ylüyo. Mı sıBOL BOL'u bu kadar eski çağlara dayanmadı ğı gö re Mı sı lı ları, başka bir ülkeden gö çetmek suretiy le, Mı sa yerleştikleri ağlaşı l-maktadı rD.ö .285'da Kr al*Ptol omeos* 'unHeliopolis'deki başrahi bolan *Manethe* ise, Menes'ten Dareius'a k adar olan kralları 31 AT-OĞ'a ayı rmaadı r.

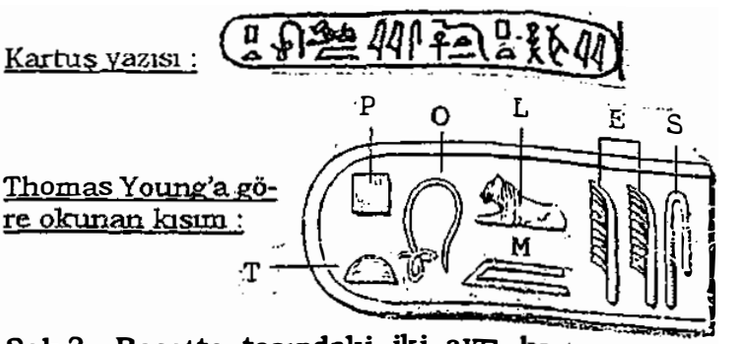
2.Hieroglifler

PRA-Mısırın 3000 yıl süren BOLBOL'unda—Yunanlıların *hieroglyphikà grámmata* [izigil yontuk harfler] dedikleri—çok ayrıntılı (bilimsil!) bir yazı tipinin gelişmiş olduğunu görmekteyiz. Bu yazının elyazısı şekline *hieratic yazı* [izigil yazı], bunun işlek (kurziv!) şekline *demotik yazı* [halk yazısı] denmektedir.

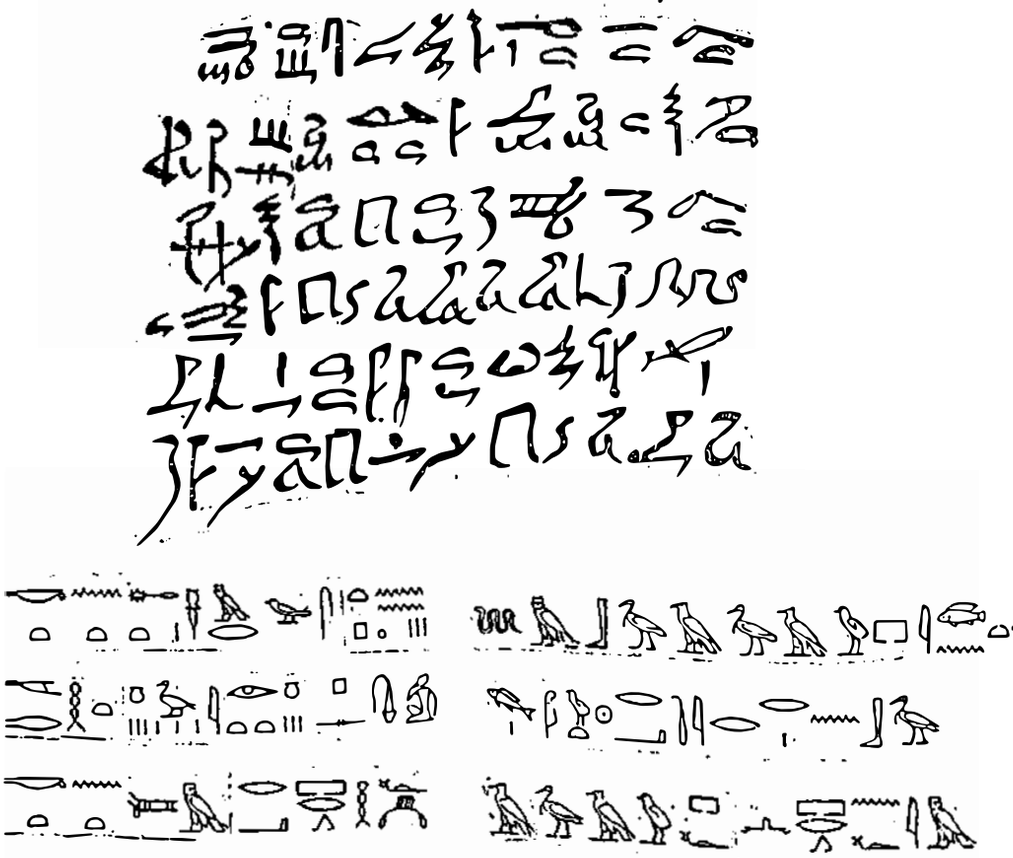
PRA-Mısır yazısı İsveçli orientalist J.D.Akerblad, Fransız bilgini Silvestra de Sacy ve İngiz bilgini Thomas Young (1773-1829) tarafından deşifre edilmiye çalışılmıştır ve, sonunda, Fransız egyptolojisti Jean François Champollion (1790-1832) 1822 yılında *Académie française*'e Firavun adlarını ne şekilde okuyabildiğine dair bir mektup yazar ve bu mektup daha sonraları "Fonetik hieroglifler alfabesi hakkında *Monsieur* Dacier'e mektup" başlığı ile yayınlanır (80 sahife!). Bu mektubunda o Firavun isimlerini ne şekilde okuyabilmiş olduğunu söylemekte, fakat bütün hieroglifleri deşifre etmiş olduğunu iddia etmemektedir.

Nil Deltasının batısında, İskenderiye Şehrinden 56 km uzaklıkta yer alan Rosetta Şehri [Arabça *Raşid*] yakınında, Napolion ordusundaki Fransız askerleri bir taş bulurlar. 114x72x28 cm büyüklüğünde bir kara bazalt levhadan ibaret olan bu *Rosetta Taşı [Rosettana]* üstünde üç türlü yazı ile yazılmış bir yazıt bulunmaktadır : En üstte 14 satırlık hieroglif yazı, onun altında 32 satırlık demotik yazı ve en altta 54 satırlık Yunanca yazı.

PRA-Mısır yazısı üzerindeki bütün çalışmalar, esas itibarıy la, bu taş üzerinde yapılmış bulunuyor. Bu taşın hieroglif yazısı kısmında kartuş içine yazılmış olan—6ıncı ve 14inci satırlarda geçen ve kral ismi olması olası—aynı bir isim iki defa geçiyor. Buna karşılık, taşın Yunanca kısmında da, 1inci satırında ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΜΕ-

Şek.3. Rosetta taşındaki iki ayrı kartuş içine yazılmış olan hieroglif yazı ve bu yazının yarısının Thomas Young tarafından okunan şekli : PTOLMEES (yani, Ptolemeus).

Şek.4. "Papyrus Ebers"den (d.ö.1600) bir hieratik metin (sağdan sola) ve bunun hieroglif yazı karşılığı (soldan sağa).

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

Cet.1. Doğu Anadoludaki Cunnî Mağarasının ISUB-ÖG TAMĞA'-larının hieroglifler ile karşılaştırılması.

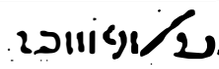
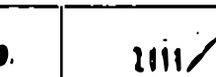
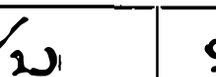
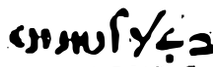
ISUB-ÖG	Hieroglif	Türükçe	Okunuşu	ISUB-ÖG	Hieroglif	Türükçe	Okunuş
			AQ				AÑ
			Ysis				UQ
			UÇ				ON
			ÖG				AT
			BU				OŞ
			UB				AŞ
			OÑU				OQ
			OZ				ĖK
			UL				A

ΓΑΛΟ, 2inci satırında ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΛΟΑΠΕΡΟΗΑΙΟ, 3üncü ve 6ıncı satırında ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, 9uncu satırında ΒΑΣΙ-ΛΕΥΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ gibi isimler geçmektedir ki, Büyük İskenderden sonra Mısırı idare eden ve Makedonialılar soyundan gelen firavunlara *Ptolemy (Ptolemeus)* ismi verilmiş bulunuyor. Bunlara ve Danimarkalı Georg Zoëga'-nın "*hieroglif yazıların yüzlerin dönük olduğu yönün tersine okunmaları gerektiği*" buluşuna dayanarak, Thomas Young yukarıda sözkonusu ettiğimiz kartuş içindeki yazının yarısını PTOLMEES [Ptolemeus] şeklinde okur (Şek.3). Ancak bu oyun, şek.4'ün birinci satırının son

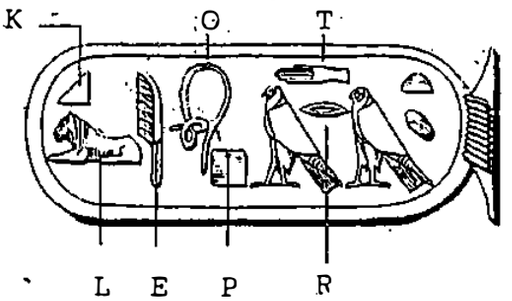
kısmındaki ▫ TAMĞA'sının hieratik şeklinin 𓊪 olduğunu gözönünde bulundurur sak, hemencecik kaybedilmiş olacaktır, çünki bu harfin Kıptîcedeki karşılığı "Ş"dir, "P" değil (şek.4).

Oyunun kendi kuralları dışında kalan kurallarını da gözden geçirmek ister isek, cet.1'e bakmamız gerekecektir. Burda da ▫ ve 𓊪 TAMĞA'larının her ikisinin konsonant sesleri "Ş" şeklindedir (cet.1).

Champollion Rosettana'nın Demotik yazı kısmında Yunanca ve Romanca isimler bulmak la işe başlar :

 1. ARSÊNE [Arsinoe] Rosettana, 2'inci satır	 2. ARÊE [Areia] Rosettana, 3'üncü satır	 3. PTLOMÊES [Ptolemeus] Rosettana, 3 ve 5'inci satır
 4. PTLOMÊS [Ptolemeus] Rosettana,2 ve 24'üncü satır	 5. ALKSANTRS [Alexander] Rosettana, 10'uncu satır	 6. KLOPTR [Kleopatra] Rosettana'da YOK !

Rosettanada Kleopatranın ismi geçmemektedir. Fransa Kralı bir *papirus* satın alır ve ancak bu *papirus*'ta Champollion KLOPTR [Kleopatra] ismini bulabilir. Bu ismi o Mısırdan Londraya getirilmiş olan Philae Obelisk'inde de—Thomas Young'un okuduğu PTOLMÊES sözünün altında (şek.3)—bu sefer, hieroglif harfler le de okuyabilmektedir :

Champollion Roma İmparatorluğu zamanına BİRİLE öz-isimleri Rosettana dışındaki diğer yazıtlardan okumayı sürdürür :

ALKSNRES ve ALKSENDRS [Alexander];
AOTKRTR [Autokrator];
BRNEKS [Berenike];
DOMTENS [Domitianus];
TBRES [Tiberius];
TRENS KESRS [Trayanus Caesar].

Bu aşamadan sonra o Mısır Firavunlarının isimlerini de okuyabilmektedir :

RMSS [Ramses]

Champollionun okuduğu Demotik yazıların alfabesini şu şekilde sıralıyabiliriz :

Champollion'a göre Demotik Alfebe

[A], [B], [D,T], [E], [Ê], [F ve P], [G], [Ï], [K], [L], [M], [N], [Ñ], [O], [P], [R], [S], [T ve D].

Alfabeler yoktan var edilmemişlerdir. Buna göre, bu alfabeyi PRA-alfebeler le karşılaştırır ïsek, şunu görürüz :

A tamğası : Şölgentaş Mağarası ; ALTI YARIQ TİGİN ; Çilgiri ; PRA-Portekiz .

B tamğası : Issıq Qurğanı ; ISUB-ÖG .

D tamğası : Taht-ı Melik (yani, [AD]), Etrüsk .

E tamğası : Erken-Türkçe [E ve A].

Ê tamğası : PRA-Portekiz ; ISUB-ÖG .

F tamğası : Bu ses Erken-Türkçede yok.

G tamğası : On Notası ve Issıq Qurğanı ; Yazılıkaya (Eskişehir) .

Ï tamğası : Tun-Huang .

K tamğası : Kızların Mağarası ; Yazılıkaya .

L tamğası : ISUB-ÖG , Vinça .

M tamğası : Uyuq-Malinov (Ulu Kem)
N tamğası : ISUB-ÖG ; Glozel
Ñ tamğası : Sülyek
O tamğası : Erken-Türkçe [O/U]; Sinai [O/U]
P tamğası : On Notası , Vinça , Nagy-Szent Miklos
R tamğası : Yazılıkaya , Etrüsk .
S tamğası : ISUB-ÖG [İSİS]; Nagy-Szent-Miklos
Sinai [AS] ve [US].
T tamğası : Issıq (yani, [AT]); Glozel ve Altamira

Bütün bunlara göre, *demotik* alfabe fonetiktir ve, *hieratik* alfabe gibi, hieroglifler le ilişlkili değildir (şek.4).

[O] *tamğasının* [U ve O], [S] *tamğasının* [S], [S] *tamğasının* [S]'ye benzetilebilmesi, bu alfebenin PRA-Mısıra *Hyksos* akını ile gelmiş olabileceğini gösteriyor.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.19.

Bu araştırmalarımız, Champollionun *demotik* alfebeyi doğru değerlendirebilmiş olduğunu kanıtlıyor. Ancak onun isimler dışında kalan metinleri okuyamamış olması büyük bir eksiklik oluşturuyor ve, buna göre, onun *demotik* yazıtları deşifre etmiş (bu yazıtların anlamlı olarak okunmasını mümkün kılmış) olduğunu söylememiz pek te gerçekçi olmıyacaktır. Zaten onun kendisi de isimler dışında kalan yazıları okuyabildiğini iddia etmiyor (s. 10).

Hierogliflere gelince, Champollion okuduğu isimlerden (hayvan, insan , çiçek ve kuş resimlerini söz konusu etmez isek) şu alfebeye ulaşıyor :

Champollion'a göre hieroglif alfabesi

[A,Ê,E,Ĭ,O], [D,T], [G, K], [K], [M], [N], [O], [P], [R], [S], [T].

Hayvan ve kişi resim ve organlarını da içermek üzere, şu kabuller dikkat çekicidir :

A, E Fr. *avant-bras* [bilek].

A, Ê, E, Ï, O ☛ Fr. *plume d'auttruche* [devekuşu tüyü].
B ☛ Fr.*brebis* [dişi koyun].
B ☛ Alm. *Bein* [bacak].
H ☛ *habitation* [oturma; mesken, ev, konut].
K ☛ *corbeille* [sepet].
K ☛ Fr.*colline* [tepe].
K ☛ İng. *cobre* [kobra yılanı].
K ☛ Fr.*Claudius* (isim).
L ☛ Fr. *Leon* [arslan].
L ☛ Fr. *Lotus* (çiçek adı).
M ☛ Fr. *moitié* [yarım; eş].
P ☛ □ Fr. *poste* [orun].
S ☛ Fr. *stupide* [kaz].
S ☛ Fr. *sceptre* [asa].
S ☛ Fr. *siphon* [sifon].

Yani, PRA-Mısırlılar Fransızca mı konuşmuşlardır ? Tarihlerinin d.ö.2849 yılından başladığı söylenen PRA-Mısır dili için bu şekildeki kabuller mümkün değildir, çünki diller tarihin akışı içinde devamlı olarak değişmişlerdir ve PRA-Mısırlıların bugünkü Fransızcaya benziyen bir dilleri olduğunun bir "ön yargı" olarak ileri sürülmesi mümkün değildir.

Champollionun uğraşılarının sonuçlarını şu şekilde özetliyebileceğiz :

1. Fonetik bir sistem olan *demotik* alfebenin çözümü hususunda Champollion başarılı olmuş olabilir. Ancak, onun—bu başarısı isimlere münhasır kaldığından ve anlamlı cümleler okuyamadığından—*demotik* yazıyı tam anlamı ile deşifre ettiğinin ileri sürülmesi olası değildir.
2. *Demotik* alfabenin bir konsonant alfabesi olmasına karşılık, *hieroglifler* bir "TAMĞA alfabesi"dir. Bu alfabe ile PRA-Mısır dili dışındaki isimlerin (yani, Roman isimlerinin) yazılması olağan değildir.

3. Nitekim, Rosettananın *demotik* yazı kısmında geçen isimleri (s.13) *hieroglif* yazı kısmında bulamıyoruz. Champollion çalışmalarını yalnız isim okumuya adamış bulunuyor, anlamlı cümleler okuyamamıştır.
4. *Hieroglifl*erin okunmasında Champollionun—bunların okunmasına esas teşkil eden—ilk ve ana hatası Ş TAMĞA'sını *P* diye okumasıdır (şek.4 ve s.12-13). Bu hal onun bütün emeklerini yok edici niteliktedir.
5. Yukarıda sıraladığımız ËSÖÑÜK'lerden, Champollionun PRA-Mısırcayı bir Fransız dili imiş gibi değerlendirdiğini görüyoruz. Bunun dillerin tarih içindeki gelişimi ile bağdaştırılması mümkün olmadığı gibi, PRA-Mısırcanın Fransızcaya benzediğini bir önyargı olarak kabul etmemiz de mümkün değildir.
6. Champollion, okuduğunu ileri sürdüğü birkaç isim dışında, anlamlı olarak hiçbirşey okuyamamıştır ve onun yolunda ilerliyen bilginler de bugüne kadar anlamlı cümleler okuyamamış bulunuyorlar.
7. PRA-Mısır yazısında 3000'e yakın TAMĞA vardır. Ne Sümer yazısı, ne çivi yazısı bu kalitede yazılar değildir. Bu kadar ayrıntılı (yani, ilmî) bir yazının gökten iner gibi Mısırlıların eline geçmiş olmasını düşünebilmemiz olası değil. Elbette, bu alfabenin PRA-Mısırlılardan önceki gelişim safhalarının da bizim yaşamakta olduğumuz yer yüzünde bulunduğu muhakkakdır. Champollionun bu konu üzerinde düşünmeksizin hieroglifleri deşifre etmiye kalkışması onun en büyük hatası olmuştur.
8. Ancak, hieroglifleri çözebilmek için Champollionun girişdiği çalışmalar her türlü övgüye mustahaktır. Bu çalışmaları dışında, 1841 yılında onun çalışmalarını yayımlıyan "*DICTIONNAIRE ÉGYPTIEN, EN ÉCRITURE HIÉROGLYPHIQUE*" isimli 487 sahifelik kitab da her türlü övgüyü hakketmektedir.

3. TAMĞALAR

Bundan sonraki bahislerde göreceğiz ki, *hieroglifler* TAMĞALAR la yakından ilişkilidir. Buna göre, ilk önce bu kavram üzerinde duralım.

Bundan 16000 yıl önce Başkurtstandaki Şölgentaş Mağarasında AŞ sözü 𓐄𓐄𓐄 şeklinde yazılmış bulunuyor. O zamanın Türkçesinde ÜŞ sözü "üç" demek idi ve yan-yana üç çizgi ile yazılıyordu, |||. Şölgentaş Mağarası yazarı bu sözdeki Ş konsonantını yazmak istediği AŞ sözü için kullanmak istememiş, (okunuşta karışıklık olmasın diye,) yeni bir Ş TAMĞASI olkundurmak istemiş ve, bu yeni TAMĞA'sının başına bir 𓄿 [A] TAMĞASI yerleştirerek, AŞ sözünü yazmış bulunuyor.

Bu sözün Şölgentaş Mağarasındaki bir yazılış şeklinden anlıyoruz ki, 𓐄 TAMĞASI da "AŞ" demektir. Ancak, Şölgentaş Mağarasından Fransadaki Lascaux Mağarasına göç eden Erken-Türkler biraz başkaca düşünmüşler : 𓐄. Bu TAMĞA şeklinde AŞ sözündeki **A** TAMĞASI dördüncü bir diş olarak yerleştirilmiş ve, buna rağmen, **Ş** sesinin baki kaldığını belirtmek için, TAMĞANIN altına bir 𓐍 [OŞ] TAMĞASI yerleştirilmiş bulunuyor.

Mirşan, K. 2000; *ŞÖLGENTAŞ Mağarası, Resim ve Yazıları*; s.31.

En eski Türkçedeki *ÜE* [yük hayvanı] sözünden ve bu çağ Türkçesindeki *A, AW, Ë, I* gibi sözlerden anlaşıldığı kadarıyla, Türkçe, ön planda, ünler [vokaller] le konuşulmuya başlanan bir dildir ki, buna biz "vokalik dil" de diyebiliriz. Böyle bir dili şu şekilde de karakterize edebiliriz : *ÜE* [deve] ~ *tüye* ["deve" vede "yükle"] ~ *düye* ~ *tüwe* ~ *tewe* ~ *deve* [*synsemantika*].

Bu türemed eünlerin [vokallerin] değişmeden kaldığını, buna karşılık, ünsüzlerin[konsonantların] değiştiğini görmekteyiz. Ancak, ÜE sözünün türevleri "yükleme" anlamını yitirerek, tek anlamlı "deve" [hayvan adı]

Cet.2. Ünler [Vokaller]

			Geniş		Dar	
			Kapalı	Açık	Kapalı	Açık
Arka damak	Dudaklı		O		U	
	Dudaksız	Avurtlu			Î	
		Avurtsuz		A		I
Ön damak	Dudaklı		Ö		Ü	
	Dudaksız	Avurtlu	Ë		Ï	
		Avurtsuz		E		İ

TAMĞASI haline geldiği zaman, sözü *tewe* ve *deve* şekillerine de çevrilerek, ünlerini de değişikliğe uğratabildiğini göstermektedir.

Türkçenin bu karakteristiğine karşılık, Hint-Avrupa dillerine "konsonantal diller" diyebiliriz. Böyle dillerde, konsonantlar değil, vokaller değişir. ESÖÑÜK olarak, Almanca *Fluß* [nehir] sözünü alırsak konunun şu şekilde değişebildiğini görürüz: *Flüße* [Nehirler], *Floß* [sal], *Fließen* [akmak]. BODIN [erupti deneni] bu şekildeki değişmelerde *f / l* konsonantlarının değişmeden kaldığını, bunlara karşılık *u* vokalinin *ü, o, ie* şekillerine çevrilebildiğini gösterir.

Dilin vokalik yapısı bakımından, Türkçede oluşan ilk TAMĞA'ların vokaller olması olasıdır. Ancak, konsonantlar vokalsiz söylenemediklerinden, onların da "vokal kaidelerine göre" ele alınmaları gerekir. Yani aslında, konsonantlarla konsonantönüvokali ile beraber düşünülürler ki bö yle bir birimi "TAMĞA" denilir.

Vokallerin en açık karakteri onların, ön ve arkadamak vokalleri olmak üzere, ikiye ayrılmalarıdır (cet.2). Buna göre konsonatlar da, ön- ve arkadamak konsonantları olmak üzere, ikiye ayrılmalıdır : R/r, L/l, Ñ/ñ,

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

M/m, N/n, S/s, Ğ/g, Q/k, B/b, T/t gibi.
Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.27'ye bkz.

Böyle bir tasarım, pek çok hallerde, vokallerin de yazılmasını gereksiz kılar ve biz de yalnız konsonantları yazmak suretiyle vokali de ifade etmiş oluruz; yani, tam anlamıyla bir TAMĞA elde ederiz. Ancak, *Y, W, Z, Ş, D, C, P, Ç* gibi, bazı konsonant larla mümkün kelimelerde arkadaki vokalleri ilekullanılabilir hale dirlerki, bunlar için bir tek TAMĞA şekli kullanılmıyor.

Bazı konsonantların, aynı bir damak sınıfından sesleri belirtmek üzere, kalın ve yalın kalmaları nazara alınmıştır de şekillerdikkati çekmektedir [OŞ,UŞ], buna karşılık [AŞ].

"Yazı işaretleri anlamında olan TAMĞALAR, başlangıçta Türkçe kirdeki Çinceden ibaret Erken-Türkçe sözlerinbirer *rideogramları* [kavram işaretleri halinde idiler. Türk dili geliştikçe, zamanla, bugünkü TÜÜ-EVİNİ *[holomorphic;* yani, *agglutinativ]* Türkçeyi yansıtmak, TAMĞASözlüğünde "harf" anlamındaki *demotik* yazı bu şekildebir fonetik yazı cinsidir. Ancak, çok eski bir geçmişi olan *hieroglifler* için bunu söylüyemiyeceğiz.

Cet.3 bize Erken-TürkTAMĞA'larını gösteriyor. Bu TAMĞAların nasıl karakteristiğini psikolojik kirdeki bulmaları ve vokal le başlamaları diyor. Yani, başlangıçta Türkçe cümleler yalnız bu tipteki TAMĞALAR la yazılıyordu. Ancak, zamanla, çok çekirdekli (heceli) TÜÜEVİNİ sözlerin doğrunuyansıdığı ortaya çıkmıya başladı.

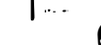
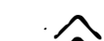
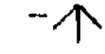
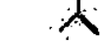
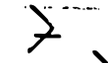
Erken-Türkler bu yeni çokçekirdekli sözleri yazmıya başlayınca şu kaideye sıkı-sıkıya bağlı kaldılar :

"Gerekli olmadıkça vokal yazmamak."

Bu prensibe göre sözler şöyle yazıldı :

1. Her TAMĞA'nın bir ana kuruluşu vardır ki, yazı yazı-

Cet.3. Erken-Türk TAMĞA'ları

 AQ/meni	Penis ucu
 AÑ/akıl	Beyin ve omurga iligi
 AÑ/akıl	Beyin resmi
 AS/asüman	Gök kubbesi
 AŞ/aş	Eti yenen hayvanların eti
 AT/Tanrıya kavuşan ruh	Gövdesinden atılarak cennete giden lider
 AT/nam	AÑ'lı [akıllı] kişi
AT/nam	Baş, gövde, kol ve bacaklar
 AT/nam	Ata binmiş bey
 AT/nam	Ata binmiş beyin kolları ve bacakları
AT/nam	Ata binmiş beyin bacakları ve atı
 ËD/eylem	Cinsî istek ile yatarak, çimenleri tutan kadın
ËD/eylem	Bir kolunu (üçgen şeklinde) beline dayıyan kişi
ËM/ben	TAMĞA'sının en eski hali
 ËR/erkek	Penis
 ËS/can	Ölüden çıkan can-ışını
 IW/kutsal	Yanardağı
 ÏL/halk	Hora tepen kişilerin birbirlerine tutunan kolları
 O,U	Böğüren inek ağzı
OQ/ok	Ok ve yay ipi ve > TAMĞASI
 OÑ/başarı	Beyin resmi ve > TAMĞASI
OŞ/işbu	Parsel
 ÖZ/nehir	İki nehir ve kolları
 UÇ/lider	Ata binmiş lider ve > [U]
UÇ/lider	Bacaklarını açmış gövde
UQ/kulak, idrak	Kulak resmi
 ÜŞ/üç	3 sayısı

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

lır ken bu yapı *(cet.3),* gözönünde bulundurulacaktır. ËSÖÑÜK olarak, TAMĞA'sı "ALT" demektir, "OLT" v.b. gibi okunamaz. Ancak onu "LT" şeklinde de değerlendirmek olasıdır. Ayni şekilde, TAMĞA'sı "ANT" (veya, "NT") demektir : [ANTA, "orda"], [BUNTA].

2. Vokal yazılmasını gerektirmiyen sözler :

Türkçe : [QAĞAN]; [KËLTİM, "geldim"].

Etrüskçe : [ËL UYUSUNUZ, "seferberlik"], [ALTUÇ, "krallık"].

PRA-Portekizce : [ATAP, "denen"]; **OY** [ÜYÜÑ, "evin"].

3. Sözün yalnış okunmaması için vokal kullanılması :

Türkçe : [KÖRMEDİM, "görmedim"], "KİRMEDİM" değil; [QATUN, "kadın"], "QATIN" değil;

Etrüskçe : [ËM-ÜYÜÑÜY, "ev-sahipliği"], ËM-OYUÑUY"değil; [UÇUÇ, "liderlik derecesine yükselme"], "AÇIÇ" değil.

PRA-Portekizce : [ËT, "et"], "**AT**" değil; [ËLİP, "halk tarafından"], "ALIP" değil.

4.Sözün vokal le bitmesi halinde, bu vokalin yazılmasının zorunluluğu :

Türkçe : [ULU YILQA, "ulu yılında"], [TEÑRİ, "Tanrı"].

Etrüskçe : [UP-ULU, "yüce"]; [UÇUZU, "uçarak"], [ËL-AÑI, "halk hatırası"].

PRA-Portekizce : [ËTÜ, "etme"], [AÑU, "anma"].

Bu kaideler bizim Erken-Türkçe yazıtları okuyabilmemiz için kaçınılmaz usullerdir. PRA-Mısır *hieroglifleri-ni* de bu usullere göre okuyacağız. ËSÖÑÜK olarak, [ËÑİNİS, "durum"]; [ATIM, "nam"]; [AS ÜY, "asılı kalınan ev (yani, gravitasion evi)]; [AYIS, "ifade eder"]; [İKÜ, "dual"]; [(ölmüş olan) ATA].

4. Hieroglifl erin Deşifre Edilmesi

Bugün biliyoruz ki, fonetik alfabelerin gelişimi 17.000 yıl öncelerinden (Şölgentaş ve Lascaux Mağaraları) başlamış bulunuyor. "BİR" [yani, "1"] sözünün • şeklinde (Mas d'Azil Mağarası ve Taht-ı Melik Yazıtı); *BU* sözünün (Val Camonica) ve (Niaux Mağarası) şeklinde yazılması; [2] sözünden [İK] sözünün ve, bundan, ***K*** harfinin doğması; ***ÜŞ*** [3] sözünün ••• (Mas d'Azil Mağarası) ve ||| (ayni mağara) şekillerindeki yazılışlarına dayanarak, ***AŞ*** sözünün ***E*** (yani,) şeklinde yazılması (Şölgentaş Mağarası); ***İDİ*** sözünün "7 nokta" (yani, *YİDİ*) ile gösterilmesi (Tamğalı Taş, Qazaqstan); ***ON*** [kozmos] sözünün—ayni zamanda ***ON*** [10] olarak kullanılan—"*10 nokta*" ile gösterilmesi (Tamğalı Sayı, Issıq Qurğanı ve Sat Dağı) kişioğlunun yazı yazmıya noktalamalar la (veya, sayı belirten çizgiler çizmek le) başlamış olduğu izlenimini uyandırıyor. Bu noktalamalardan itibaren başlıyan yazı şekli TAMĞALAR [yalnız başına vokal vede önvokalli konsonant işaretleri] halinde bir yazı idi, çünki o zamanların sözleri de bu tipten (yani vokal vede önvokalli konsonant halinde) sözler di (cet.3 ve s.19).

Bu haldeki "TAMĞALAR yazısı"nı "*alfabetik yazı*" şeklinde de isimlendirebiliriz, çünki günümüzde de buna benzer alfabetik yazılar görmekteyiz : Arap yazısı gibi. Ancak, bu yazıyı Arap yazısından ayıran en önemli yön, bu alfabedeki harflerin "TAMĞALAR" halinde bir añlamları olması, buna karşılık, Arap alfabesi harflerinin hiçbir añlamının bulunmamasıdır (yani, onların "şekil harfler" olmalarıdır).

En eski yazı tipinin "TAMĞA yazısı" olduğunu ve, buna göre, yeryüzündeki bütün yazıların bu PRA-tipten gelişmiş olduğunu gözönünde bulundurur sak, PRA-Mı-

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

sırda 5.000 yıl öncelerinden başlıyan yazı tipinin de böyle bir temele dayandığını kabul etmek zorundayız. O halde, hieroglifleri deşifre etmek için atacağımız ilk adım onları TAMĞALAR la karşılaştırmak ve hieroglifl erin ses değerlerini bu yol la bulabilmektir. Bu yolda elde edebileceğimiz ilk verileri Cunnî Mağarasında (Doğu Anadolu) görmekteyiz (cet. 1). Yani,PRA-Mısıra yazı Doğu Anadolu üzerinden ulaşmıştır.

Elbette, Cunnî Mağarasında bulunan mahdut sayıdaki TAMĞALAR geniş çaplı PRA-Mısır yazısını doğuran biricik kaynak değildir. Doğu Anadolu hangi yoldan TAMĞA şekilleri edinmiş ise, PRA-Mısıra da ayni yoldan TAMĞALAR (vede beraberinde TAMĞALAR bilimi getiren bilginler) gelmiye devam etmiş olmalı, çünki biz PRA-Mısır yazısında Avrasya TAMĞA'ları ile özdeşleşen pek çok TAMĞA şekilleri bulabilmekteyiz. Buna rağmen, üstün PRA-Mısır OĞUŞ'unu yaratan kişiler de yeni-yeni TAMĞALAR şekillendirmiye devam etmiş bulunuyorlar.

Bir de, yazı yazınada geç kalmış kültürler vardır. ËSÖÑÜK olarak, Çinliler ancak 3.500 yıl önce bazı kavramları TAMĞA'laştırmıya başlamış bulunuyorlar : ⊙ [*Rİ*, "güneş"], [*REN*, "kişi"], [*MU*,"ağaç"], [*ŞAN*, "dağ"], [*QUAN*, "köpek"], [*ZI*, "çocuk"]. Ancak, Çinlilerin yazı-yazmıya başladıkları çağlarda kişioğlunun dili artık gelişmiş ve stabillenmiş haldedir. Sözler Erken-Türklerde olduğu gibi kategorik olarak vokal vede önvokalli konsonant halinde değiller ve bu haldeki bir dilden fonetik alfabe halinde bir yazının şekillenmesi mümkün olamamıştır. ËSÖÑÜK olarak, "kadın" TAMĞA'sını Çinliler "pirinç tarlası + çalışan kişi" sembollerini alt-alta yazmak suretiy le teşkil etmişlerdir : [üstte "pirinç tarlası", altta "çalışan kişi"]. Sonuçta, Çinlilerin geliştirdikleri TAMĞA sisteminden bir *alfabetik yazı* olkunamamış bulunuyor.

(Devamı s.45'de)

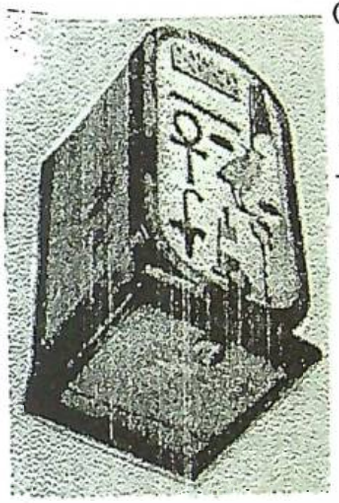
Cet.4. PRA-Mısır TAMĞALARI

AT, *Canın öldükten sonra (asılı kalacağı uzay evine gitmek üzere) vucuttan atılması; (canın vucuttan atılmasına mazhar olacak kişi olması dolayısıy la) nam.* 1

Cunnî Mağarası [AT]; Hoytı Tamır [OÑ-AT] , [T] ve [T]; ÜE Yazıtı [OÑ-AT] ve [AT], Elegeş yazıtı [AT], Japon yazısı [to], Habeş yazısı [to], Samî yazısı [t].

ËSŌÑÜGLİG BİTİG-BİTİGME

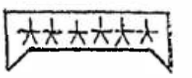
OŞUM ATAN ËRİÇİN AT-ËR AT IŞ OS.

Atamızın şekil değiştirerek eriştiği hal Tanrı Bilî korumasındaki AT-ËR-AT' dır.

Not: "TÖRT" [P] şeklinde de okunabilen AT-ËR AT "ataların eriştiği atık" demektir ki, bu atık 4 ana unsurdan ibarettir [modern çağ bilimine göre : (1) elektron, (2) pozitron, (3) protonun terkibinde bulunan "elektron neutrinosu", (4) neutronun terkibinde bulunan "elektron antineutrinosu". Yani, "PRA-Mısırlılar vakuumun dört unsurdan oluştuğunu kabul etmiş bulunuyorlar", diyebileceğiz.

ÖK, *Rab, (Rabbı temsil eden) kral, (Rabbın bulunduğu) gök, geyik.* 2

Bu TAMĞA, yıldızlara işaret etmek üzere, şeklinde de yazılmaktadır.

Homorodkaracsonı [ÖK], Türkçe [ÖK]. Etrüskçe [ÖK].

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

ËSÖÑÜGLİG BİTİG-BİTİGME

Kapak resminin üst kısmının sağında bulunan yazı:
USUN ÖK İÇİŞ ➳ *Korpuskular gök içindeki*
IIII AP İSİÑ ➳ *4 durumda götürülen canlar.*

Sinuhe § 1 :

ÖK OZ, AS AŞIN ÖK ➳ *Göğe geçmek suretiy le, asılı kalınmak üzere aşılarak varılan gök (Rab):*

Ö/Ü *ünlerini (vokallerini) gösteren TAMĞA.* 3

Kemçik-Cırğaq [Ö/Ü], PRA-Portekiz. , Etrüsk ; [Ö/Ü]; Türk [Ö/Ü].

ËSÖÑÜGLİG BİTİG-BİTİGME

F.L.Griffith, London 1901: ASINIW ËRÜ AYIŞIÇ.
↳ *Asılmıya (gökte kalmıya) erişme periodu.*

O.Firchow, Berlin 1955 :
↳ ÜNÜN OT AWINIS ➳ *İlâç la tedavi.*

➳ ËSÜ-SUB İÇÜY ➳ *Esirten-su içkisi.* Bu cümledeki İÇÜY [içki] sözüne Protogrekçede de rastlamaktayız : **IEY XΣO** ➳ İÇÜY UQUZUÑ ➳ *İçki* (Mirşan1973, s.4). ➳ ÖZÜM [Firchow 1955, s.215) sözü ise, Türklerin bugün bile kullanmakta oldukları bir sözdür.

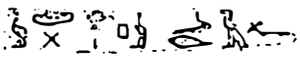
X **ËD,** *Eylem; var etme, yaratma.* 4

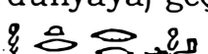
ON-Notası, Çatal Höyük, Lena, UW-ON, PRA-Portekiz: **X.**

ËSÖÑÜGLİG BİTİG-BİTİGME

Sinuhe § 1:

↳ AY ËD ÖTİW ÖZ TÖRT İÇ ➳ *Periodik geçiş , kişi özünün (yani, canın) 4 haline.*

 ➳ İÇİLİD ËBİS UŞUÇ ÖZ-OQ OZ ➳ Tabiiyet majesteliğine erişme ÖZ [can] kuantumunun (öbürdünyaya) geçmesi demektir (Sinuhe 32).

 ➳ ËM ANIS ËDİR AS-ASIS ËMİL ➳ *Hatırlanan zamir asılı kalınılan asılışta zamir olandır (Sethe 1904;II 174).*

Bu TAMĞA *cet.3de* sözkonusu edilen TAMĞA'sından türetilmiş olmalı. TAMĞA'nın PRA-Mısırdaki diğer bir şekli olarak (dişi organını dile getiren) TAMĞA'sını da görmekteyiz (Amarna): ➳ ËD-AT ËÑİNİS ➳ *Yaradılış durumu.*

 ➳ ËD-ËDİN AP ➳ Yaratan Tanrı (Firchow 1955, s.218).

Her halde TAMAĞA'sı TAMĞA'sının (*cet.3*) bir variasionu olarak teşekkül etmiş olmalı. Bu TAMĞA'yı şu yazıtlarda görmekteyiz : PRA-Portekiz ve , Etrüsk , Şapatba'al (Fenike) , Glozel ve Thera .

İÇ, *(1) İç (dahilî); (2) sahiplik, hakimiyet, hüküm; (3) tabi olma, hakimiyetinde bulunma.* 5

Bayqal-Lena [İÇ] ve [İÇ]. *Her ikisi de dişilik organına girmiş olan penis tasfiri.* Side [İÇ].

ËSÖÑÜGLİG BİTİG-BİTİGME
Sinuhe § 5 :

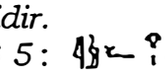
↳ ËRİPİN İÇÜY ÖZÜL-AD OY İÇÜY ➳ (Tanrı) hakimiyetine erişme ÖZÜL-AD ile tahakkuk eder.

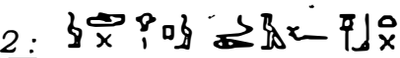

ËB [ÏB], *(1) "Adamakıllı", "yüce" gibi, elativ [yüksek derece] ifade eder; (2) düzen; (3) karargâh.*
Mirşan, K.1978; *ALTI YARIQ TİGİN*, s.119.: ËB [BİR] ve ËL *tamğaları.*

Marsoulas Mağarası , Ulu-Kem ve Sülyek

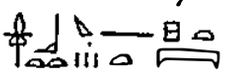
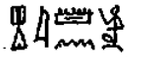
ËSÖÑÜGLİG BİTİG-BİTİGME
F.L.Griffith 1892, Tomb 2, Plate XIV :
➳ ËRİBİM ËR-AP ÜY ➳ *Erişeceğim yer erişilen Tanrı evidir.*
Sinuhe § 5 : ➳ ËRİÇİZ ËBİS ALIN OY
➳ *Erişilecek yere alınma düşüncesi.*

Sinuhe 32 :
↳ İÇİLİD ËBİS AŞIÇ ÖZ OQUZ ËSİTİD ONUD
↳ *İçerilmek üzere (göğe) aşan şeyin ÖZ kuantumumuz olduğu bilinmektedir.*

ËL [ÏL], *Halk : içinde evli çift bulunan evler (veya, aile reisi tarafından temsil edilen evler).*

ON-Notası , Etrüsk , PRA-Mısır , .

Campollion M DCCC XLI, s.1 :
↳ ATADININ AŞ ËSİN ËLİN ÖK ➳ Adadığın yemek halkın içindir.
Champollion M DCCC XLI, s.312 :
↳ ËLİD ËRİŞİM ÜY ➳ İletilerek eriştirildiğim ev.

 ➳ ËLİD AYIS TÖRT ÜY ➳ İletilinilen [öldükten sonra halkın duaları ile gidilmiye muvaffak olunulabilinecek olan] 4 unsur evi.

 ➳ ËLİD SU ËS ÜY ➳ İletilinecek olan yer elektromagnetik radiasion ortamıdır.

UQ, *(1) kavrama [conceive); (2) anlaşılma; (3) denen şey.* 8

Ulu'Kem [UQ] (kulak); Sülyek [UQ] Türk [UQ].

K.Sethe 1904; II 118 :
↳ UQUYIN AQINIŞIM UÇ-UÇUÇ OYINIŞ SU ASIQIDIÑ.
↳ Aklısëlim ile AQINIŞ üzerinde düşünme "elektromagnetik gravitasion" sonucuna götürür.

F.L.Griffith,1892; EL BERSHEN, Part I, Tomb No.2, Plate XIV :

↳ APARIN [ ] UQUŞ [ ].
↳ *(Mezara) aparılan şey* (yani, "mezar altını", "*Bestattungsgold*").

OÑ, *(1) başarı, beceri; (2) gelişim, medeniyet.* 9

Talas , , : Tamğalı **Θ;** Etrüsk **Θ**; Side, PRA-Portekiz, Glozel **O.**

Sinuhe § 1 :
↳ AÑIN OÑ 313, SUB IDID ÖD; AYIN OÑ 7.
↳ Su baskını erasına göre, tarih 313 ve 7inci ay.

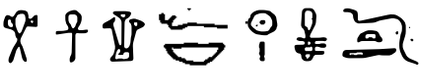
Kurt Sethe, 1904; II 28, 30 :
↳ ËD-AT TÖRT ËSÜ OÑIS ASISIŞ.
↳ *Yaradılışın 4 başarı uygulaması (yöntemi).*

Bir de (statik halleri dile getirmek üzere) yılan resmi şeklinde gösterilen **[ËÑ]** TAMĞA'sı bulunuyor ki, ("durum" anlamındaki) bu *tamğayı* Sülyekte [ËÑ , Altay ve İhe Aşetede [ËÑ] şeklinde görmekteyiz (s.27'-deki ËS-ÖÑÜG yazıta bakınız).

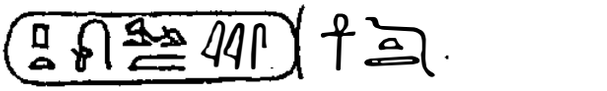
Aslında, Erken-Türkçedeki bu son TAMĞA şeklini PRA-Mısırcada şeklinde görmekteyiz. Bu TAMĞA *Sinuhe § 1de* (s.29) "AÑ" deyimi için kullanılmış olmak la beraber, PRA-Mısırcada AÑ TAMĞA'sını (Erken-Türkçedeki) şeklinde de görebilmekteyiz. (s.36-37'ye bkz).

ËS, ÏS, *(1) can, ruh; (2) hatırlama; (3) düşünce.* 10

Lena, Ulu-Kem, Sülyek, Şölgentaş, Lascaux, Kärnten, Etrüsk, Glozel, PRA-Portekiz |.

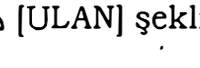
K.Sethe 1904, II 29:

↳ ËB-AT OT [*Tedavi ilâcı ile*] ÏY OY OÑIS [*iyileştirme sağlama*] ASISIŞ [*yöntemi ile*] ËÑİNİS [*sağlıkli duruma gelme*].

II 29, 53:

↳ "OŞUN ATAL ULANIB ËRİR AP" AT ËÑİNİS.

↳ İşbu nam "Kaybolarak eren aparılma" şeklinde "AT" durumudur.

Burdaki *arıslan resmi* [ULAN] şeklinde okunmalıdır.

Tatarcada *ulağu* "kaybolma" demektir. Buna göre *arıslan* "uzaklaşarak kaybolma adeti olan erkek hayvan" añlamı vermektedir. Champollion bu TAMĞA'yı *leon* [ULAN] sözünün **L**'si şeklinde okumaktadır. Ancak, bu yazı PTOLMEES (yani, Ptolemäus) şeklinde okunmuş bulunuyor ki, bunun herhangi bir gerekçesi yok.

ËS TAMĞA'sı yatvısınça ve tikvisince yazılabilmektedir. Birçok hallerde yanyana yazılmış olan bu TAMĞA'ların söz mü, yok sa sayı mı ifade ettiği belli olamıyor. Ancak, Şölgentaş Mağarasındaki yazılardan 3 sayısının *ÜŞ* diye okunmuş olduğu añlaşıldığından, biz ||| TAM-

ĞA'sını "ÜŞ" diye okumaktayız.

ÏK, *(1) İki; (2) dual (kişi sıfatı).* 11

Bayqal-Lena [ÏK], [ÏK]; Sülyek [ÏK]; Glozel , [ÏK]; Türk [ÏK]; Etrüsk [ÏK].

K.Sethe 1904, ***II 106 :***
↳ OYISIS "OQ ULAN ÏKİM" AT ËÑİNİS.
↳ *Konu "Kuantum halinde kaybolan dualitenin [dual kişi halinin]", (canın vucudundan) atılmış durumu olmasıdır.*

II 155 :
↳ ËR ULAN ÏK ÖZİM OQUN AS.
↳ Erişerek kaybolan dualite şahıs kuantumu halindedir.

II 93 :
↳ UQUY ÏKİMİŞ ŞU ËÑİNİS :
↳ Añlaşılan şey şu durumdur :

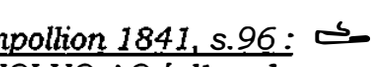
UL [ ], *Ulaşım; ulaşım için yol verme ["lütfen!" demek gibi].* 12

Kemçik-Cırğaq , Sülyek , Etrüsk , PRA-Mısır , .
F.L.Griffith 1892 : → AP-AQIM ANIŞ, UWIM ËRİSİŞİM ASIÇ, ULANIŞ AS ËDÛY ËRİDİÇİN.
Akanış Allahını anma—mukaddesata erişmek suretiy le orda asılı kalabilmek üzere—asılma ulaşımına eridir [eriştirir].
Sinuhe § 39 :
ËÑİL ËRİMİZ AYINIZ ÛY [*Stabil duruma erişeceğimiz söylenen ev*].

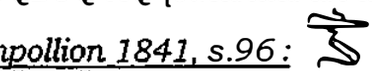
Sinuhe 24 :

ËÑİLŪY [ËÑ-ULUY] ÜY AS-ŪYİMİZ, İÇİŞ AD ËDÜY ŪYİMİZ [*Asılı kalma evi olan stabil kalma evi, içine giriş adımı atacağımız ev olacaktır*].

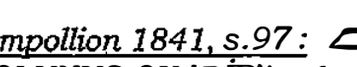
Bu son iki cümledeki *ËÑİL* ve *ËÑİLÜY* sözlerini, Türkçedeki "ses uyumu" kaidesine göre, *OÑIL* ve *OÑILUY* şekillerinde de okuyabiliriz. Bu halde cümlelerin manası şöyle olacaktır : *"Başarıya erişmeyi temin ettiği söylenen ev"* ve *"Asılı kalma evi olan başarı evi, içine giriş adımı atacağımız ev olacaktır"*. Bazı hallerde ise, UL *tamğasını* OL diye okumamız da gerekebiliyor :

Campollion 1841, s.96 :

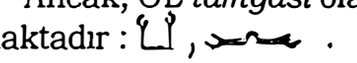
OLUQLUQ AQ [*olkunduran akınış*].

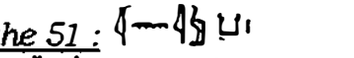
Campollion 1841, s.96 :

OLUĞLUĞ AQ [*tahakkuk eden akınış*].

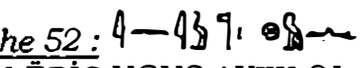
Champollion 1841, s.97 :

ËB-OLUNUS OY [*BİR'in oluşması*].

Ancak, OL *tamğası* olarak özel işaretler de kullanılmaktadır : .

Sinuhe 51 :

ËRİM-ËRİÇ OLUS [*Erliğimin erişebilmesi için*].

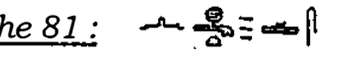
Sinuhe 52 :

ËRİM-ËRİÇ UÇUS AYIW OL SUB-IDID ÖD OQUN ÖTİŞİMİZ.

"Erişimi eriştirecek liderin sözü gerçekleşsin, su baskını erasında kuantum halinde geçişimiz için.

Sinuhe 65 :

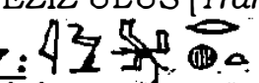
OÑ ALT OL [*başarılı ol*].

Sinuhe 81 :

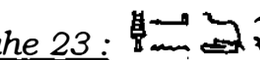
OL AY-AQINIŞ ÖT AP.
"Periodik akınış la geçilen AP."

Bir de "hami", "koruyucu" anlamlarına gelen [IL] var:

<u>K.Sethe 1904, II 13:</u>
ILIQ ËZİZ ULUS [*Transfer hamisi ulus*].

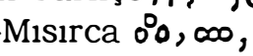
<u>II 17:</u>
ĒRİÇİLİW ASAYIN ÜY [*Erişilerek asılı kalınan ev*].

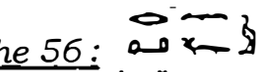
<u>II 24:</u> (s.36'ya bkz).
ASIŞIL ULANILIW UÇ, ASIS ËZ ONIDIÑIW [*Asılarak kaybolmak üzere uçmak, asılma transferi ile kozmoslaşmadır*].

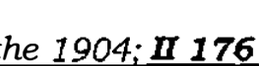
<u>Sinuhe 23:</u>
ÖZİLİM ĒÑİLİMİZ AYINIZ ÜY [*Canımızın stabilleneceği söylenilen ev*].

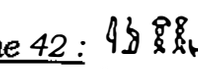
ËM, *(1) Konuşma aktında birinci dereceden sahiplik gösteren statik fiil* (ËSİ ËM gibi; Ing. "I am"); *(2) SAB-KİYE İYE* [SAB'da kohere proto-iye; *geld**<u>im</u>***'-deki ***<u>-im</u>*** gibi] *; (3) zamir; ben(lik);almaşlık.* 13

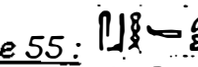
Erken-Türkçe ; Glozel ; Etrüsk .
PRA-Mısırca .

<u>Sinuhe 56:</u>
ASILIDIMIZ İÇÜY AS ËMİŞİN OLUZ [*Asılı bırakan kuvvete tabi olarak asman* [asūman} *haline gelme*].

<u>K.Sethe 1904; **II 176:**</u>
ËMİL AYIN ÖT OY [*Zamirin (öbürdünyaya) geçişi kavramı*].

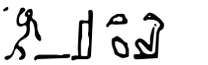
Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

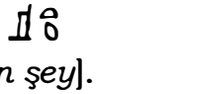
Sinuhe 42 :
ËRİÇ ASIM ËM ONUR ËMÜY [*Zamirin asılı kalınacak yere erişerek kozmoslaşması*].

Sinuhe 55 :
APAD ËM A ASIMIZ [*Zamirin aparıldığı asüman*].

ON, *(1) Kozmos; (2) tarihte Türklerin kendilerine verdikleri isimlerden biri; (3) milli savunma; (4) "10" sayısı; (4) o; (5) sıfat-fiil [participle].* 14

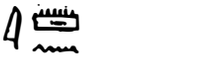
ISUB-ÖG , Glozel ,Trabzon Mağarası ,Türk , Etrüsk , PRA-Mısır [10].

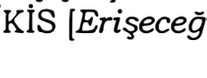
Champollion 1841; s.443 :
ON OYIDIM UQUNIS APA [*"Kozmos" denilen Allah*].

Campollion 1841; s.444 :
ONIL UQUNIS [*"Kozmos" denen şey*].

Champollion 1841; s.445 :
ONIQ ËLİN ÖK [Kozmik halk göğü].

 ONIQ OÑIS APA [*Kozmik başarı Allahı*].

Champollion 1841; s.448 :
ONIZIS OY ËRİŞİM [*Kozmosa erişişim*].

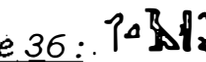
 ON ËRİRİN İKİS [*Erişeceğin kozmos dualitesi*].

Champollion 1841; s.449 :
ONUYIM AY [*Kozmosumdaki ay*].

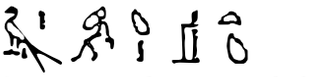

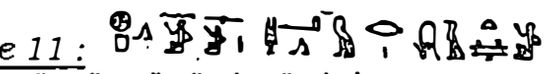
OQ, *(1) kuantum; (2) haç [OQAÇ] ki, kartallar haç şeklinde (kişi canı gibi) hız la atılabilmektedirler; (3) tarihte Türklerin kendilerine verdikleri isimlerden biri; (4) mızraklı asker; (5) ok; (6) okuma .* 15

Tamğalı Sayı , Çilgiri, Glozel, Etrüsk , Türk .

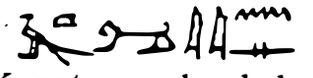
Sinuhe 36 :
OSIQ OQ ÖTÜMİZ [*Tanrı Biline kuantum halinde geçişimiz*]..

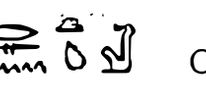
O.Firchow 1955; s.215 :
ÖZ OQIM [*Kendi kuantumum*].

Chanpollion 1841; s.133 :
OQUS ASIDISIS UQUNIS [*Kuantumların asılı kaldırılması*].

Sinuhe 11 :
AYIŞID ËMÜY, İKÜYİS ÖZİLİD UW ASIS ATAL, OQUN OZ ÜY [*Sözkonusu edilen şey, dual haldeki can kutsallığının asılmasıdır, kuantumların ozduğu evde*].

Sinuhe 22 :
OLIÇIZ OQ UÇUS ONIÇ ÜY [*Olacak olan şey, kuantumların (göğe) uçması sonucunda, teşekkül edecek kozmik evdir*].

Champollion 1841; s.130 :
OQUN ULAN ËRİRİM İK [*Kuantumun kaybolarak erişme dualitesi*].

 OQ AS İKİM ONUS APA [*Kuantumların asılı kalmalarının kozmik Apası*].

OŞ, *(1) Konfigurasion [şekillenme]; (2) tecelli; (3) işbu.*

Uyuq-Malinov, Val Camonica, PRA-Portekiz, Glozel, Etrüsk ; PRA-Mısır

Campollion 1841, s.235 :
OŞIMIN İÇ ÖTİNİŞ [*konfigurasion gerçekleştirmek üzere (öbürdünyaya) geçiş*].

K.Sethe 1904, II 24 :
ASIŞIL ULANILIW "UÇ ASIS ËZ" ANIDIÑIW [*Asılma ulaşımı "uçarak asılma transferi" demektir*] *(s.33'e bkz).*

II 30 :
ËBİÑ OYISINIŞ " OŞIN ATAL ULANUB ËRİR AP" [*Yüce düşüncemiz şöyle :"Konfigurasion denen ulaşıma erişme Tanrısı"*].

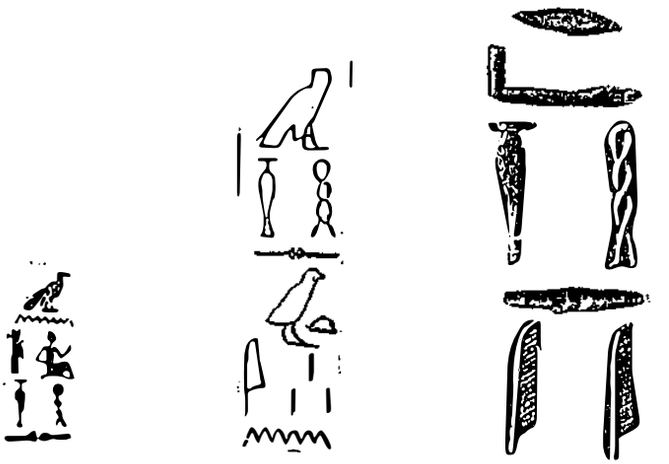
AÑ, *düşünme ve hissetme sistemi; idrak, zekâ.*

OT-OZ sıntaşları, Sülyek, Tamğalı Taş (Qazaqstan), Tamğalı Sayı, Taht-ı Melik ; PRA-Mısır .

Champollion 1841, s. 216 :
ÖT-AÑ OT [*Ölümcül zehir*].

362 : ËS-AÑ [uyuşturucu; tesir edici].

F.L.Griffith 1893, Beni Hasan, Tomb No.2, plate VIII:
APAM ÜŞ ËM ËS-AÑ İK [*APA'ya çeken (APA tesirli) uyuşturucu dualite*]

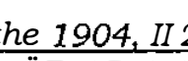

OQ ËM ÖTÜY ËS-AÑ [ËSİÑ] ËM İK [*Kuantum halinde Öbürdünyaya geçmeye yöneltici dualite*].

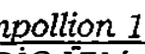
EL BERSCHEN, Tomb No.2, Plate XIV:
UW ËS-AÑ ËM İK İÇİN ËRİS-ËSİSİM [*Kutlu efsunlu dualite ortamına erişişim*].

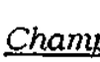
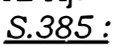
P.Hamlyn 1970 : ASIL ËS-AÑ [ËSİÑ] ËM İK ËRİR [*Asümanın yöneltici (efsunlu) dualitesi eriştirir*].

AP, *(1) bir sözü kuvvetlendirici önsöz ("ap-ak" gibi);* 18
(2) aparma (götürme); (3) Aparıcı; APA [Tanrı].

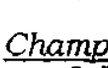
K.Sethe 1904, II 26 :
APAM ËB-AD A ATA ËÑİNİS [*APA tertibi "ATA" demektir*].

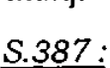
K.Sethe 1904, II.29 : Sahife 30da verilen kartuş içindeki OŞUN ATAL ULANIB ËRİR AP cümlesi *"Konfigurasion ulanılarak erişilen AP[dır]"* şeklinde de tercüme olunabiliyor.

Champollion 1841, s.386 :
AP ËRİÇ ÜY [*aparılınarak erişilen ev*].

Champollion 1841, s.353 :
AP-ASIQ ONUS APA [*asık halde olduğu aşikâr kozmik APA*].
S.385 :
APAD OY APA-UÇ [*Aparıcı APA-Lider*].

s.385 :
AP-İÇ ULULAN ÜY [*götürülen mekân ulaşım evidir*].

Champollion 1841, s.386 :
APAÑ ËÑİÑ OYIM ÜŞ [*APA'nın varlığı hakkındaki kanaatım*].

S.387 :
AP OŞUM ÖT APA [*götürülerek konfigüre edilmek üzere geçilen APA*].

ALT, *(1) temsilci; yetkili kişi, vekil; (2) altı.*

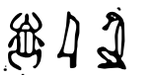

19

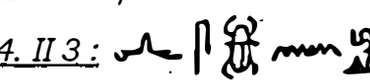
Qatun Taşı ; Erken-Türkçe ve [OÑ-ALT]; Valcamonica [OÑ-ALT] ve [ËD-ALT]; Sümer [OÑ-ALT]; On-Notası [ALT], Homorodkaracsonı ; PRA-Portekiz, Etrüsk, Türk **M**.

Firavun Thutmosis III ün isim kartuşu : OÑUŞ ALT [*Başarılı (kişi)*].

Champollion 1841, s. 167 :
ALT ËR APA [*erişme yetkilisi APA*].

s.167 :
ALTUS ËR UÇ [*Kral olmuya erişen Lider*] (Etrüskçe ALTUÇ sözüne bkz.).

K.Sethe 1904. II 3 :

OL AP-ALTIM ŪY [*yetkim içinde bulunan ev*].

20

ËS, ÏS, *(1) can, ruh; (2) hatırlama, idrak etme; (3) düşünce; (4) kondision; (5) o.*

Glozel, Yazılıkaya (Eskişehir), Mañğıstaw ; Etrüsk

PRA-Mısır yazıtlarında bu TAMĞA, bitişik TAMĞA-larda kullanılmak üzere, çok seyrek geçiyor (bkz.,s.37).

21

ËÑ, ÏÑ, *(1) statik durum; (2) mutasion.*

Sülyek [ËÑ], Altay yazıtları ve Ïhe Aşete [ËÑ].

Champollion 1841, s.173 :

ËÑİL UQUNUS AT ŪY [*(Kişilerin) stabil duruma atılma (konulma) evi*].

A.g.e., s.173 :

ËÑİL UQUNUS ER ATIZ ŪY [*(Kişilerin) stabil duruma erişmek için atıldıkları (konuldukları) ev*].

Champollion 1841, s.174 :

ËÑİL UQUNUS ËRİÇ OZ-AT ŪY [*Stabil duruma erişmek üzere (öbürdünyaya) geçilerek atılınlan (konulan) ev*].

K.Sethe 1904, II 2 :

ËÑİLÜY [*Stabillenme*].

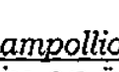
22

ËR, ÏR, *(1) erişme; (2) erkek; (3) şahsiyet; (4) asker; (5) erdem [virtus]; (6) çokluk eki [-lar].*

Mañğıstaw , Mauthen, Etrüsk , Fenike .

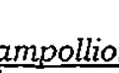
Champollion 1841, s.202 :

ËR ËLİN UQUQUQ ONIDIÑ [*Halkın eriştiği kozmos*].

Champollion 1841, s.203 :
ËRİN OZ ËRİŞİM {*Ererek ozmak suretiy le erişişim*].

 ËRİN OZ ÜY [*Erişerek ozma evi*].

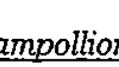
 ËRİN OZ APA [*Erişerek ozma APA'sı*].

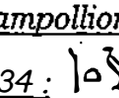
Champollion 1841, s.204 :
ËRİN OZISUY AS-AD APA [*Erişerek ozma asümanına (gravitasionuna) atılan adım APA'sı*].

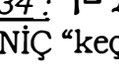
S.385 : APA [*Tanrı*].

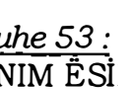
ËZ, ÏZ, *(1) transfer; (2) kutluluk.*

Issıq ; Side, Glozel, Etrüsk , PRA-Portekiz , PRA-Sami , PRA-Mısır .

Champollion 1841, s.333 : ËZÜW [*Transfer*].

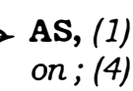
S.334 :
ËZİNİÇ "keçi resmi" [*Kurban keçisi*] .

Sinuhe 53 :
ASINIM ËSİÑİÇ ËZİÇ UW [*"Asüman" (gravitasion) denen transfer kutluluğu*].

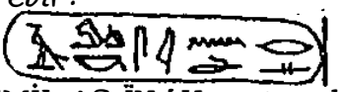
K.Sethe 1904, II 40 :
ËB ËZİÑ AŞIN OÑID [*BİR'e transfere aşarak başarı*].

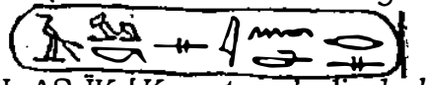
AS, *(1) asılı kalma ; (2) bağımlı olma ; (3) gravitasi-on ; (4) asman [asüman] ; (5) vekil ; (6) yemek [aş].*

ON Notası [OS, IS, ËS], Petrov [ËSİ], İskit [ËS].

Champollion 1841, s.71 :
ASIS OZ [*Asılı kalarak geçme*] .

Champollion 1841, s.72 :
ASIS ÜY [*Asılı kalma evi*] .

K.Sethe 1904, II 7 :
OQ ULANUY, AP ËRİMİL AS İK [*Kuantum halinde kaybolan şey, götürülerek eriştirilen asüman dualliğidir*].

K.Sethe 1904, II 8 :
OQ ULAN İK, ËRİMİL AS İK [*Kuantum halinde kaybolan dualite {dual kişi hali}, erişilen asüman dualliğidir*] .

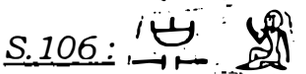

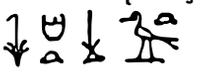
ÖG, *(1) düşünme yeteneği; (2) bilinç; (3) felsefe; (4) övünç; (5) haşmetmeab; (6) kral; (7) ev.*

25

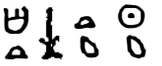
Lena ; ON Notası ; Issıq ; ALTI YARIQ TİGİN ; Şar Bulaq .

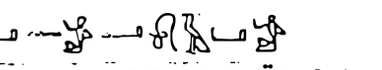
Champollion 1841, s.105 :
ÖGİN OZ [*Haşmetmeabın ozuşu*] .

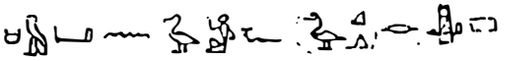
S.106 : ÖG İK ÜY [*Haşmetheab dualitesi evi*]

K.Sethe 1904, II 107 :
TÖRT ÖGİN AQIDIÇIN [*4-şahsiyetin (egon'un) akıtılması*].

II 123 :
TÖRT AQID ÖGİN [*4-halde akıtılan şahsiyet*] .

II 123 :
ÖGİN AQIDINIS OÑIS [*Düşünme yeteneğinin (Şahsiyetin) akıtılma başarısı*].

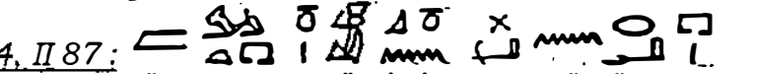
Sinuhe 44 :
İMİGİW URIM ÜY, IL ATALIQ UQ ÜY [*Yazgı vurulan ev,, "koruyucu" denen karar evidir*] .

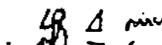
Sinuhe 25 :

İMİGİW URIM AQUY OZ, AQ-AQID AS TÖRTİZİL ÜY
[*Yazmışım {yazgım} akarak geçmektir, akmakta olan asümanın dördüz evine*] .

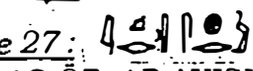
 UQ, *(1) Kavrama [conceive]; (2) anlaşılma .* 26

Ulu Kem , Sülyek , Novoçerkassk ve ; Homorodkaracsonı ; Şuman .

K.Sethe 1904, II 87 :
ËB ULANINUY USUS ÜY UQUSIM ËDİRİM, ASIL ÜYÜS
[*"BİR'de kaybolma konusunda yetkili ev" olarak anlaşılan şey, asılı kalarak yığılmadır*] .

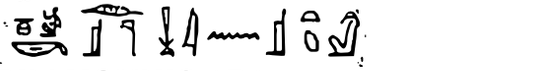
II 117 : ÜY UQUSIM UR [*Yığınak kanunu*] .

II 118 : UQUS UR [*Kanun*] .

Sinuhe 27 :
ËR AQAS ÖT, AP AYISIÇ ÖTÜŞ [Erişmek üzere, *AQAŞ şeklinde geç, aparılarak geçer ken*] .

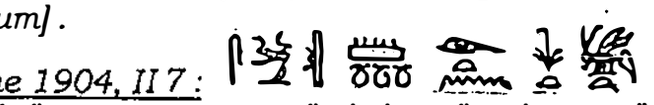
 US, *(1) vucut; (2) yüce kat; instans; derece; (3) korpulent (yekvucut olmuş); (4) Tanrı, Cenap; (5) orun.* 27

Glozel [US], Side ve [US], ON Notası ve ÜE yazıtı [-S], Biria/Tasmin [OS ÖD].

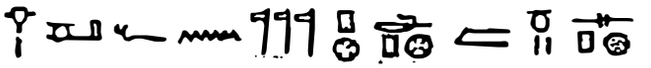
Champollion 1841, s.414 :
USUY OY ÖZ UQUÇ AQINIRIM UQUNIS APA
[*Korpuskular olarak can halinde akan APA*] .

S.414 :

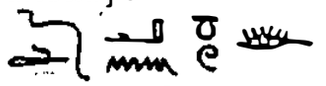
US-ULAN ATAL OQ [*"Kaybolacak korpuskel" denen kuantum*] .

K.Sethe 1904, II 7 :

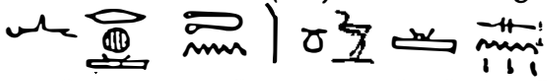
AP İÇÜ ÖT OŞ US-USUS ÖZİNİM TÖRTİN (AT-ËR ATIN) ARIN [*Götürülerek içerilmek üzere geçmenin şekillenme derecesi canın dört (AT-ËR AT) halinin uzaklaşmasıdır*] .

II 19 :

ËBİS USULUYIM UÇ-UÇUÇ;AŞIÑID-ILIŞIÑID ËB USUB İKİŞİÑİD (İK-AŞIÑID) [*Yüce dereceye (vucut haline) bayrak açma, aşılabilinen BİR derecesinde (vucudunda) duallenmedir*] .

II 62 :

ĒÑİL ILIM USU ÕZ ALT [*Statik durumun (mutasionun) koruyucu Cenabı "can" (ÖZ) esasına dayanır*] .

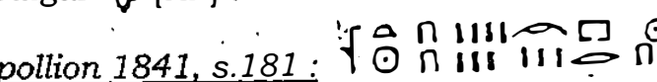
II 80 :

OL ASAY ÖT OMIM, ËZ USUÇ ÖT İKİM ÜŞ [*Asümana geçme momentumu (sebebi), transfer vucudunun geçmesinin dualite bildirgesidir*] .

 AÑ, *(1) hatırlama, anlaşılma; (2) "AÑIN OÑ" halinde AÑTUYUS [tarih, date].*

28

Sülyek [ËÑ], Altay yazıtları ve İhe Aşete [ËÑ], Protobulgar [AÑ] .

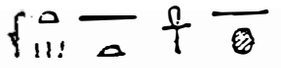
Champollion 1841, s.181 :

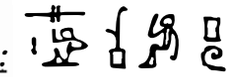
AÑIN OÑ 200 + 7 ONIS + 3; ÜYÜS OÑ 208 [*tarih 273, konstitusion (tarihi) 208*] .

 AÑIN OÑ 700 + 7 [*tarih 707*] .

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

 AÑIN OÑIS ONIS 3; UŞIM ËMİM OÑIS [*tarih 13'de majesteliğim başarıldı {Majeste oldum}*].

 AÑINIŞ ËSİN AT ËSÜY [*Hatırlanan şey AT'ı hatırlamadir*] .

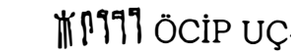
K.Sethe 1904, II 13 :
İK ËSÜ AÑIŞ ÜY-AŞU [*Duallenme evine aşma*] .

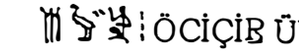
II 40 :
AÑIN OÑ 100 + 5 ONIS, UŞUM ËMİM ON[IS] OÑ [*Tarih 150'de majesteliğimi savunmam başarıldı*] .

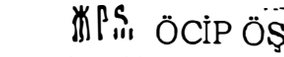
 ÖC, *(1) sahiplik; (2) varlık; (3) mensup olma, tabi olma; (4) geçerli; (5) kendi.*

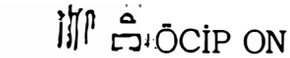
ON Notası , ALTI YARIQ TİGİN , Protogrek , Issıq , Minusinsk Müzesi .

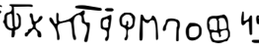
Champollion 1841, s. 229 :
ÖCİK UÇ-UÇUÇ [*Kendi tecellimiz*] .

 ÖCİP UÇ-UÇUÇ [*tabi olunarak tecelli*] .

 ÖCİÇİB ÜYÜŞ [*Tabiiyet konstitusionu*] .

 ÖCİP ÖŞ [*Tabi olunarak sönme*] .

 ÖCİP ON ÜY [*Tabi olunan kozmik ev*] .

Not : Bu cetvel aşağıdaki Etrüsk alfabesi sırasına göre tertip edilmiştir :

(1) AT (2-3) ÖKÜ (4-5) ËDİÇ (6-7) ËB-ÏL (8-9) UQUÑ (10-11) ËSİK (12-14) OLIMIN (15-19) OQUŞIÑUPILT (20-22) ËSİÑİR (23-25) ËZİSİG (26-29) UQUSIÑIC .

(S.24'den devam)

Yazı yazmada geç kalmış halklardan ikisi de Sümerler (5.000 y.ö.) ve Hititlerdir. Bunlardan her ikisinin de alfabetik yazıya geçemediklerini biliyoruz.

Fonetik alfabe harfleri, uzun yıllar devam eden bir gelişme sonunda şekillenen, yazılışı kolaylıklı "söz çekirdeği karşılığı" şekillerdir (*tamğalardır*).Başlangıçta bu *tamğaların* bildiğimiz alfabeler halinde sıralanmalarının gerekliliği düşünülemezdi. Ancak, kişiler kendilerinin veya başkalarının konuşmalarını bol-bol yazıya dökmeyi adet edinince, onların önlerinde bütün harfleri birarada görme gereksinimi de belirmiştir.

Bu yönde ilk akla gelen şey, her harfe bir açıklama getirmek, onun için bir vecize veya şiir yazmak yolu ile, bütün harfleri arka-arkaya sıralamaktır. Kullanılagelen bütün harfleri içeren bu metin artık bir "alfabe" niteliğinde kullanılabilinecektir.

Türkler bu metodu kullanmayı denemiş bulunuyorlar :

"**A**" BA**Ş**LA**Ğ**LI**Ğ**	*"A" ile başlıyan*
AŞ**N**UQI SA**W**-SA**W**LARI**Ğ**	*etkili informativ bilgileri*
AN**Ç**A BİTİDİM BİTİ**G**DE,	*yazmış olduğum bu yazıda*
ADA**Q**IN BA**Ş**IN **A**Ş**L**A**Ş**TI-RU KËLÜRGİL	*müteakip başlangıçlara tesir eden (yani, alliterasion halinde)*
AN**Ç**ULA**Y**U BUL**Ğ**ANMA TİDİGDE,	*bir buluş teşkil eder ken,*
ANI TEG SA**W**LARNIÑ **A**-ÇUQIN BİLSER,	*eğer bu gibi bildiriler daha bariz ifadeler veriyorlar sa,*
ADRUQ ËRMEZ MU BİTİGTE;	*bu hal yazıda bir kalite teşkil etmezmi;*
AMRILIP OLURUP **A**D-QA**Ğ**SIZ BOLSA**R**,	*identik halde kalitesiz olmaktan sa,*
AN**Ç**A**T**A **T**A**T**I**Ğ**A**Y** YİLİGTE ?	*bu şekilde valensler le konvektiv halde ?*

Alfabenin "A" harfi için yazılan bu yazıda (şiirde), evvelemirde, "A" sesi için geniş çapta *alliterasion* yapılmaktadır. Metin, bu tarzda, Türk alfabesinin bütün harfleri için devam ediyor :
Arat, R.R. 1965, s.106-114.

AV(PF)QWS(Z)X(Q)YKT(D)MNSBÇ(C)RŞTL (18 harf).

Çin mekteplerinde okutulan bir Türkçe kitabının bir yaprağı ise, bize rakkamların sıralanışını dile getiriyor :
Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri*; s.59-60.

ÜC-ON ÖCÜP İKİTİ, **TÖRT**İÑ-IÑIZ ÖGÜN ALT ËR, **PİS** ËL-IQ OY. [*On Milletinin ÜÇ'lüğüne (yani, UÇ'luğuna,"liderliğine") iye olan, DÖRT krallığın temsilcisi BEŞ halk*].

Burda rakkamların bir konuşma şekline [*Redeaufbau*] göre sıralandıklarını görüyoruz. Bundan önce gördüğümüz sıralanış yönteminden daha iyi bir metodu dile getiren bu yöntemi Etrüsklerde de görmekteyiz (s.44). Eğer biz Etrüskçede ancak söz sonu ünlerinin yazıldığını gözönünde bulundurur sak (s.20,22), Marsiliana yazıtahtasındaki konuşma şeklinden (yani, cümleden) şu Etrüsk alfabesini elde ederiz :

TKDÇBLQÑSĞ(G)MNŞPLTRZC (18 harf).

PRA-Mısır yazılarında ben alfabe sıralanışı şeklini gösteren bir cümle bulamadım. Bundan ötürü, PRA-Mısır *tamgalarını*, evvelemirde, Etrüsk alfabesine göre sıraladım (*Cet.4*) :

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
AT	ÖK	-Ü	ËD	İÇ	ËB	İL	UQ	UÑ	ËS	İK	OL	IM	IN	OQ
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
UŞ	IÑ	UP	ILT	ËS	İÑ	İR	ËZ	İS	İG	UQ	US	UÑ	UC	

Yani, **AT ÖKÜ ËDİÇ ËB-İL UQUÑ ËSİK OLIMIN UQUŞIÑUPILT ËSİÑİR ËZİSİG UQUSIÑIC** [*Düşünceleri halka anlatmayı mümkün kılan, "alfabe" denen transfer harfler*].

Eğer biz, Etrüskçede olduğu gibi, ancak söz sonu ünlerinin yazıldığını gözönünde bulundurur sak, bu alfebemiz bize PRA-Mısırcada şu ünlükleri verecektir :

TK$_1$ÜDÇBL$_1$Q$_1$Ñ$_1$S$_1$K$_2$LMNQ$_2$ŞÑ$_2$PLTS$_2$Ñ$_3$RZS$_3$GQ$_3$S$_4$Ñ$_4$C [29].

Burda biz tekrarlanan ünlükleri kaale almaz sak, geride, 29 yerine, ancak 20 *tamğa* kalır. Ancak, sözkonusu etmekte olduğumuz Etrüsk alfabesinde, "Ï" ile de ifade olunabilen, Y sesi ve, "U" ile de ifade olunabilen, W sesi bulunmuyor. Bu iki sesi de katar sak alfabemizde 1 ün ve 21 ünlük (toplam olarak 22 *tamğa*) bulunacaktır. Ancak,PRA-Mısırcada 3000^e yakın *tamğa* bulunuyor ve, buna göre, biz *tamğa* şekillerimizi yazmıya devam edelim.

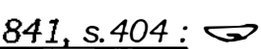
(Devamı s.65'de)

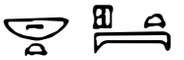
Cet.5.* Etrüsk Alfabesi Dışında Kalan PRA-Mısır *Tamğaları

OY, *(1) düşünce, fikir; (2) felsefe; (3) akla getirmek, istemek; (4) şey.* 30

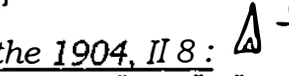
ON Notası ᚴᚴ ve **D** , Sülyek **D** , PRA-Portekiz ᛉ , PRA-Mısır **D** (s.26'ya bkz) ve .

Champollion 1841, s.404 :
OY UÇ-UÇUÇ ËRİŞİM [*Liderliğe (selâhiyete) erişmem*] .

S.405 :
OYIN ËLİN ÖK [*Hayal ettiğin gök populasionu*].

K.Sethe, II 4 :

OQIL OY AS OY [*Kuantum kavramı gravitasion kavramıdır*] .

K.Sethe 1904, II 8 :
ËD-AT OY TÖRT ËSÜ OY, APAM AD ÖT OY [*Dört unsurdan yaradılış Tanrının attığı geçerli (yani, ilk) adımdır*] .

Diğer ËSÖÑÜKLER için bkz.: s.11,28,32,34.

31

UW,IW, *kutlu, mukaddes.*

Begre I , ÜE , ON Notası , Oznaçennaya , Erenköy (Istanbul) , Ulu Kem , PRA-Portekiz , Etrüsk .

F.L.Griffith 1901; UWIS ÜYÜÑ, ÜYÜÑ UWIS [*Kutlu evin evi kutlu*] .

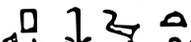

Champollion 1841, s.20 :
AS UWINIŞ OYIN [*Asüman kutluluğu*] .

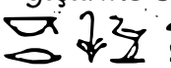

K.Sethe 1904, II 158 :
ULUS ËRİR OY TÖRTİÇ ONINUW [*"Halkın erişeceği 4" halinde kozmoslaşma*] .

 OŞ ULAN TÖRTİÇ ONINIW [*şekil değiştirme suretiy le,"4 halinde Kozmoslaşma"*].

 OYIS TÖRTİÇ ONINIW [*"4 halinde kozmoslaşma" düşüncesi*].

A, *hissî ifade kesekçesi [partikeli].*

32

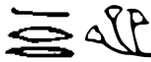

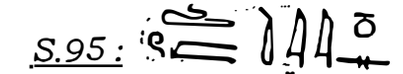
ALTI YARIQ TİGİN , Çilgiri , PRA-Portekiz, Etrüsk, Türk .

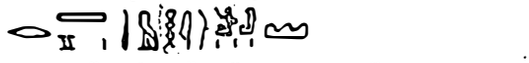

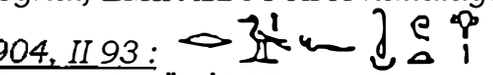
Firchow 1955, s.145 : ATA OY, ATA OY [*Ey Ata, ey Ata!*].

Campollion 1841, s.334 :
ASAYIN OY [*Yemek*].

 ASIS OT [*asma bitkisi;yani,"zehir"*].

S.95 :
OLUB ARIR US İK [*Uzaklaşan instans dualitesi*] .

Sinuhe 3 :
AS ËSİBİS AW, ËMİR ËZÜY APA ÜŞİW [*Gravitasiondur, heyhat, ËMİR ËZÜY APA kutluluğu*] .

K.Sethe 1904, II 93 :
AS UÇUSUY AN ON ËBİS [*"Asümana uçuşma" ile hatırlanacak şey kozmostur*] .

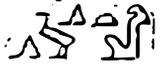
Not : A TAMĞA'sı "AS" şeklinde yazılmış bulunuyor. Bunun yatay şekli, hem A, fakat bilhassa E olarak kullanılmış olmalı. ËSÖÑÜK *olarak, İKİME [II 178] deyiminden bu beliriyor.Bu TAMĞA "İ" olarak da kullanılmışa benziyor :*

Champollion 1841, s.288 :
İZİK OY ATIM-AY ÜY [*Kutlu olan şey nam periodunun evidir*].

S.289 : ASIN ËR UŞUS APA [*Gravitasion la erişerek yer alma APA'sı*] .

 AD, *atılan adım* . (S.27,31,34,35). 33

Champollion 1841, s.102 :
ADIÇIM ÜY [*Adım atacağım ev*].

 ADIÇ ADIN APA [*Adım attıran APA*].

 AD, *konsolidasion [pekişme], ayakta kalabilme.* 34

Champollion 1841, s.101 :

ADIM USU APA [*Pekiştirerek teşekkül ettiren APA*].

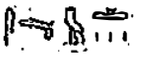

AD AYINIM UW OÑID [*Pekişme pe-Riodum takdis edilsin*].

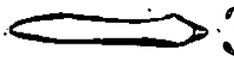
AQ, *akma, akıntı.* 35

Sinuhe 4 :

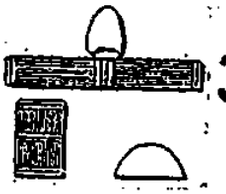
AP-AQ AW ÖTÜŞ [*Akma yolu ile (öbürdünyaya) geçme*]. (Diğer ESÖÑÜK'ler için s.32'ye bakınız.).

AQ, *akıntı yönü (s.31'e bkz).* 36

AQIŞ, *akış.* 37

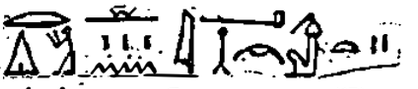
F.L. Griffith 1901 :

ĒS AQIŞINIŞ [*Canın akışması*].

TÖRTİN ĒD AQIŞ İT AQIŞINIŞ ĒD ÜYÜÑ [*Dört olan akış impulslarından, akışma ile teşekkül eden ev*].

APA, *(canı) götürücü; Tanr.* Erken-Türkçede *APA, İÇÜ APA* ve *İÇÜÜM APAM.* (S.34,35,38,40,42,49). 38

Champollion 1841, s.47 :

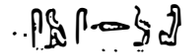
AS ĒDÜ ÖTİŞİM, ĒRİL-ĒMİNİŞ APAÑ ONUB [*Asüman (yani, asılı kalma) eylemine (yaratıcılığına) geçişim, eri-şeceğimiz APA'yadır*].

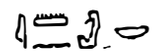

APA ÖCİP ÜY [*APA idaresindeki ev*].

Sinuhe 78 :

USUN ÖK APA, OQ AR ASILIÑIŞ APA [*Korrelativ gök, kuantum halinde gidilerek asılı kalınılan APA'dır*].

 APAW AP-ASIÇ APA [*Apararak ap-asılı bırakan APA*].

 ËRİŞİM APA OY [*Erişeceğim APA mefkuresi*].

K.Sethe 1904, II 92:
ONIS ADIM ÖS APAY AS [*Kozmosa adım attığım yer APA sözünün geçerli olduğu asümandır*].

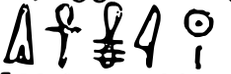
 AR, (1)*uzaklaşma,depart; (2) öte, öbür (taraf).* 39

Talas III Yazıtı , Habeş

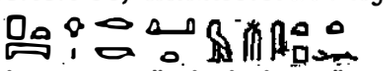
G.Kolpaktchy 1970, Ägypt. Totenbuch, s.147/7:
UW ËS ARIÇ ËSİT [*Kutlu düşünceleri yayma*].

 ASISIŞ, *yöntem, uygulama.* (S.29,30). 40

K.Sethe 1904, II 9 :
ËD-AT ASISIŞ ËR OÑIS [*Yaradılış yönteminde erişilen başarı*].

 AŞ, *aşma.* 41

Sinuhe 6 :
AŞ ÏK AYID ËBİS ÜY, ÏK UŞUDILIS İÇİB ÜY [*Duallığın aşacağı söylenen ev, dualitelerin majestik evidir*] .

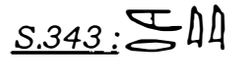
Sinuhe 71 :
AŞIN ÖK ËBİS ASUY ËLİDİNİW, ÖC APAN AŞINUY [*Aşılan göğe asılı bırakılarak götürülme, iye APA'na aşmadır*] .

 ATA, *ata (ecdat).* 42

Erenköy (Istanbul) , Lemnos ,Vinça , PRA-Portekiz , PRA-Sami [t].

Champollion 1841, s.342 :
ATA OÑİS ÜY [*Ataların başarı evi*].

S.343 : ATA AS ÜY [*Ataların gravitasion evi*].

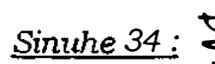
S.343 : ATA AS ËRİR OY [*Ataların gravitasiona erişecekleri mülâhazası].*

S.344 : ATA ËRİR OÑIS APA [*Ataların erişeceği başarı APA'sı*].

S.344 : ATA ËRİŞİM ÜY [*ATA olarak erişeceğim ev*].

S.344 : ATA ËRİR OZ [*ATA'ların erişeceği ozma*].

S.345 : ATA ËRİR ON OZIS [*Ataların erişeceği kozmosa geçiş*].

Sinuhe 34 :
ATA AS OY,TÖRTİÇ OÑIDINIS OZ AS ËMİLÜ,APAM ÜŞ [*Atalar gravitasionu, dörtlü bir teşekküle geçme gravitasionu olan, APA'dır*].

 ATAL, *denen (yer, şey, nam).* (S.36). 43

K.Sethe 1904, II 158 :
AP-ATAL İL [*mezkûr halk*].

Sinuhe 12 :
ASILIDIN ÜY ATAL OQIN OZ [*"Asılı kalınan ev" denen yere kuantumların geçişi*] .

Sinuhe 103 :
ULUM UŞ ATAL OQ-İÇ ÜYÜŞ [*"Yüce Konfigurasion" denen kuantumlar yığınağı*] .

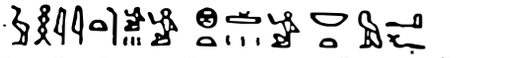

(1) AT-ËR AT [*Ataların eriştiği atık*]; **(2) TÖRT** [dört (yani, 4 stabil unsur)] (s.25[e] bkz). 44

ËSÖÑÜKLER : s.25, 27, 28, 41, 43, 48.

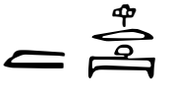
AY, *(1) period; (2) ay (yani, 30 gün).* 45
ËSÖÑÜK'ler için s.27,29,44'e bkz.

Sinuhe 85 :
İÇ ËM ËRİRİN ËZÜYİŞ ÜY, AYIN ÖTÜŞ ÜY,—OYIN UW OLUZ [*Hakimiyete erişmenin kultu evi; yani, perioda geçiş evi,—bunlar kutlu olan düşüncelerdir*].

ËB, *(1) BİR; (2) vakuum; (3) Tanrı; (4) "1"; (5) "adamakıllı","yüce","hakikaten" gibi elativ ifade; (6) düzen.* 46

Champollion 1841, s.298 :
ËB ASIS ÜY APA [*BİR'in gravitasion evinin APA'sı*].

ËB ËB-ASIN ÖK [*BİR'in yüce gravitasionunun göğü*].

S.299:
ËBİL ËRİD [*BİR'e erişme*].

ËBİL OY [*"BİR koruması" mefkûresi*].

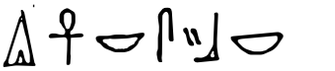

ËB AQIS [*BİR akıntısı*].

ËB AQ ÖT [*BİR akıntısına geçiş*].

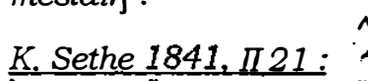

S.300 :
ËB UŞ OZ [*BİR majesteliğine geçiş*] .

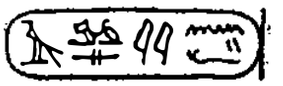
ËB, No.46[nın] kısa yazılış şekli. (S.37, 5o, 51). 47

K. Sethe 1841, II 12 :

ËD-AT OY AP ËB-AD OY [*Yaradılış bir götürülüş pekişmesidir*] .

K. Sethe 1841, II 21 :

İM ONIB ÏY OŞIMIŞIM ÏY [*Kozmos elektriği konfigurasion elektriğidir* (yani, konfigurasion kozmos elektriği ile ortaya çıkar)] .

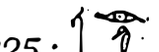
K.Sethe 1841, II 107 :

OQ ULAN ÏK ËRÏR İMİB ÏY [*Kuantumu ulaştıran dualite eriştiren elektrikdir*] .

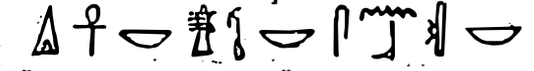
 ËD, No.4 variasionu. (S.27,28,29,31,53). 48

PRA-Portekiz ve ; Etrüsk ; Şapatba'al (Fenike) ; Glozel ve Thera .

 ËSÜ, *(1) olan, tahakkuk eden; (2) hatırlanan.* (S.29). 49

Champollion 1841, s.325 :

ËSÜÜZ APA [*Daima hatırlanan Tanrı*].

K.Sethe 1904, II 8 :

ËD-AT OY TÖRT ËSÜ OY, APAM AD ÖT OY [*Yaradılış düşüncesi 4 unsurdan teşekkül etme düşüncesidir ki, bu da aparılma sonucundaki pekişme safhasına geçme hadisesidir*] .

 ID, *gönderme.* (S. 29,32). 50

Champollion 1841, s.211 :

SUB IDID AD OQ İKİD ÜY [*su baskını adımını* (yani, su seviyesini) *okuma evi*].

 IL, *hamî,koruyucu, ılık bakan.* (27, 30, 33). 51

Bu TAMĞA'nın esas okunuş şekli "ÏLÏŞ"dır.

52

ILID, *hamî* . (S.33,51).

Champollion 1841, s.111 :
ILIDIN ASIŞ ËRİÇ [*Hamine asılı kalarak eriş*].

S.87 : ILIDIMIZ -IMIZ [*Hamimiz*].

S.89 : ON-ILIDIN UQUS APA
[*"Kozmik Hamî" olan APA*].

K.Sethe 1904, II 31 :
ILIDIM-IMUY ARIŞIM [*Hamime müteveccih olarak uzaklaşışım*].

53

IŞ, *(1) koruma; (2) taşa yazı yazma.* (S.25).

Çilgiri Yazıtı (Doğu Anadolu) [IŞI].

K.Sethe 1904, II 4 : IŞID AYIN [*koruma periodu*].

II 35 : IŞIDUW [*Koruma*].

II 77 :
AYISIŞ IŞID-IŞID AQ-US AT [*Sözkonusu olan şey eğitimli olarak akın yapan attır*].

54

IŞUBIQ [*yazı*]. (Mirşan 1978, s.70).

Champollion 1841, s.304 :
IŞITIBIC ÜY [*Yazıhane*].

IŞITIBIC ÖTİM ÜY [*Yazıhane*].

IŞITIBIB İMIÇISIŞ [*Yazılı olarak verme*].

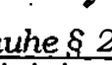
55

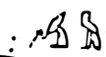
E İÇ, *İçme.* (S.26).

PRA-Grek E, Etrüsk λ -

 İNÇ, *tarım.* 56

Açıktaş , Etrüsk

Sinuhe § 2 :
ËBİSİŞİW İNÇÜWİÇ [*Tarım düzeni*].

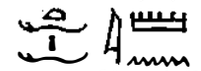
§ 4 : İNÇÜÜM TÖRTİNÇ [*4üncü tarım (ekilme)*].

 ÏŞ, *(1) kürek çekme; (2) helezonî hareket.* 57
Kapak resmine bkz.

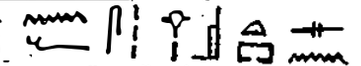
İnekli duvar resmi :
ÏŞ ËRİR UW-ÖG
[*Spiral gidiş le erişilen kutluluk*].

 ÏY, *(1) elektrik; (2) mahsul; (3) iyileşme;* 58
(4) muktedir olma: (5) heyhat; (6) –dır. **(S.30,49,51,54).**

PRA-Portekiz ; Side ; Etrüsk ; PRA-Mısır .

Champollion 1841, s.172 :
ONUY ËSÜY ËRİŞİM [*"Kozmos" diye bilinene erişişim*].

K.Sethe 1904, II 2 : ËÑİLÜY [*Stabilite*].

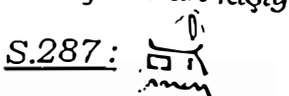
II 14 :
ASIL-IMUY AP-ÜŞ ËBİS UQUNUY ÏKİM [*Asılı kalma götürülme dualliğidir*].

II 67 :
AQINIŞ SUUŞ ÏY [*Akınış elektromagnetizmadır*].

 ÏZ, *(1) transfer; (2) ïzgi [kutlu].* **(S.49).** 59

Champollion 1841, s.286 :

ÏZÜYİS ÏZ APAP ËBİN AT [*Transfer transferini (yani, transfer olan kişiyi) götürücü BİR atı*].

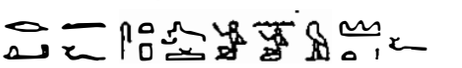
S.287: ËS ÏZÜYİSİM [*Transfer olmam*].

 ÏZİK OQIS ËS ÜY [*Ïzgi kuantum evi*].

 ÏZİK ËRİŞİM ÜY [*Erişeceğim ïzgi ev*].

 ÏZİK OQIS UQIŞ ONIS ÜY [*Kuantumların ezgi kozmik evi*].

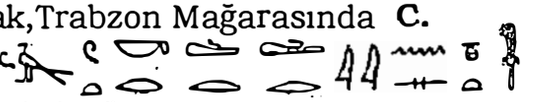
 ÏZİÑ, ËZİÑ, *transfer.* (S.40). 60

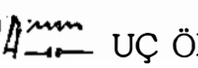
Sinuhe § 40
ASILIDIM OZ, APAN AŞ ÏZİÑ ON ÖTÜY-İMÜYİW, AWINIS OZ [*Asılı kalınılan yere ozar ken, APA'na aşarak kozmos ïzgiliğine geçmek yolu ile, değişime ozacağım*].

 ÏZİW, ËZİW, *transfer.* (S.40). 61

 O,U, *ünler* (Ö ve Ü için No.3'e bkz). 62

Bütün yazıtlarda **>** ; Ancak,Trabzon Mağarasında **C.**

Champollion 1841, s.364 :
OQUN OYIS ULUSULUS ËRİRİM İK USUN [*Kuantumun populasion haline gelmek üzere eriştiği dualite instansı*].

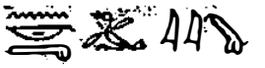
 UÇ ÖK İK ËRİRİM İK [*Uçarak gök dualitesine erişeceğim dualite*].

 OĞ, *(1) kişi;(2) substans;(3) şan, şeref, yücelik.* (S.32). 6

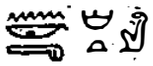
Taht-ı Melik ve Kızların Mağarası , Val Camonica , Mauthen , PRA-Portekiz , Ulu.Kem .

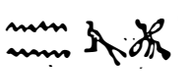
 OL (yani, ⌋ >), *olkunma. (No.12ye bkz)* (S.32,33). 64

 OM, *(1) momentum; (2) bir şeyin olkunmasına sebeb olan "iye"; (3) dua, ümit..(No.13e bkz).* (S.26,28,29,31,32,33). 65

Champollion 1841, s.434 :
OMUY AQ, UÇ ĒRİR AQ [*Duacı olduğumuz akış, uçarak erişme akışıdır*].

 OMUY AQ ÖGÜN APA [Duacı olduğumuz akışın sahibi APA].

 OMUM OQ UÇ [*umudum kuantum halinde uçmaktır*].

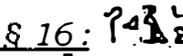
S.435 : OMUN OZUS OZ [*Ümit ettiğin ozmuya oz*].

 ON, *"10" (No.14e bkz).* (S.29). 66

 ONIS, *onlu (ĒSÖÑÜK olarak, 10, 20, 30 vb.).* (S.43,44,50,51). 67

⊗ , ⊙ **OÑID, ÏDİÑ, ĒDİÑ.** *(bkz : s.29,33,36, 50).* 68

 OS, *(1) Tanrı Bïli, mevcutluk; (2) devlet; (3) yüce.* (s.25). 69

Sinuhe § 16 :
OSUQ OQ ÜY AŞIÇIM [*Tanrı Bïlinin kuantum evine aşışım*].

 OT, *(1) ilâç; (2) öbürdünyaya geçiren zehirli ot.* (S.26,30, 36). 70

Sinuhe § 59 :
ASIÇIÇ AD ÏKÜY ĒSİBİS, OZUM OT-OQ ĒRİRİN AŞAP-İŞ [*"Asılma adımı" olarak bildiğimiz, ozmanın ilâç kuantumunu yiyip-iç*].

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

OY, *No.30 gibi.* (27,29-34,36,38,41,42,47-49,53-55,57). 71

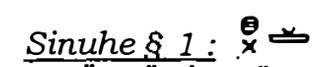
Mirşan 1978, s.147 : OYIS AS [*Homo-Sapiens*].

OZ, *(1) obürdünyaya geçerek orda yer alma; (2) teşekkül, yeniden var olma; (3) kolonizasion, koloni, kolonist.* (S.26,27,28,31,32,33,58). 72

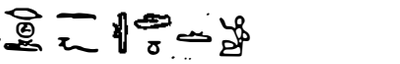

ÖT, *(1) geçme; (2) geçerli.* (S.27, 32, 33).

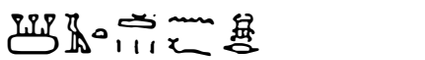
Duvar resmi yazısı : APAM AD ÖT OY [*APA^{ya} geçiş*].

Sinuhe § 1 : 73

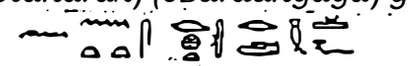
AY ËD ÖTİW, ÖZ TÖRT İÇ [*Periodik (yani, bu dünyadan öbür dünyaya) geçiş, kişi özünün 4 haline*].

Sinuhe § 18 :

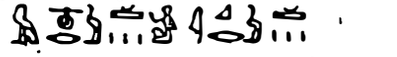
ASUY ÖTİMİZ ÖTİLİS ÖT ÜY [*Asümana geçişin geçmiye geçilişi*].

Sinuhe 28 :

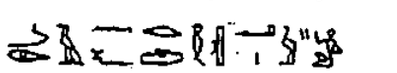
SUB IDID ÖD OQUN ÖTİŞİMİZ ALTUS [Etrüskçede "ALTUÇ"] [*Su baskını erasının okunuşuna göre (yani, ölüm tarihi saptanarak) (öbürdünyaya) geçen Kral*].

Sinuhe § 39 :

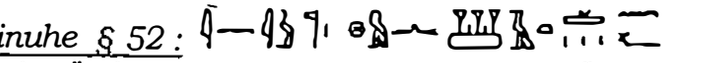
ÖM-OMININ AP, ASUYIN ÖT ASILIB ÖTİZ [*Duacı olduğumuz, (Tanrıya) götürülüş, asümana geçerek asılı kalmak üzere geçişdir*],

Sinuhe § 47 :

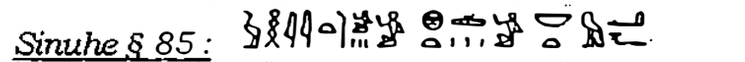
UW İKİYİSİÇ ÖTİŞ ÜY ËR, UQUSIÇ ÖTİŞ [*Kutlu duallik le geçerek erme, kanunî bir geçiştir*].

Sinuhe § 48 :

ÖZ OQIMIZ ASILIB ÖTİLİS İÇİB ÜY [*Kendi kuantumlarımız, asılı kalmak üzere, geçmek suretiy le yığılsın*].

Sinuhe § 52 :

ËRİM ËRİÇ UÇUS AYIW OL, SUB IDID ÖD OQUN ÖTİŞİMİZ [*Erişeceğime erişme başarısının ifadesidir, su baskını tarihine göre geçmiş olmamız*].

Sinuhe § 85 :

İÇ ËM ËRİRİN, "ËZÜYÜŞ ÜY" AYIN ÖTÜŞ OYIN UWIL OZ [*Tabi olmak üzere eriştiğin, "ezgi ev" denen yere geçme düşüncen takdis olunmuş olarak ozmuş ol*].

ÖZ, *(1) göz; (2) kendisi; (3) zatî; (4) mahsus; (5) kişi Özünde bulunan şey, can.* **(S.26,27,31).**

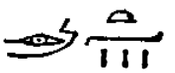
Champollion 1841, s.65 :

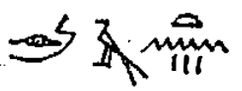
ÖZ UQUÇ AŞIN ËM OY, AT ËSÜY APA [*"ÖZ" denen şeyin aşmasıdır, "AT" diye anılan APA*].

S.66 : ÖZ, ÖZ OY OMUY; ÖZ, ÖZ OY ËRİB İKİSİŞ [*ÖZ^den ÖZ olma konsepti, ÖZ^den ÖZ olmuya erişip duallenmedir*].

S.68 : ÖZ ASIP İÇİŞ [*Canın asümana tabi olması*].

 ÖZ ASINIL [*canın asılı kalması*].

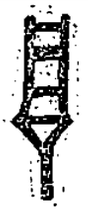
S.69 : ÖZÜ ON ËSİŞ [*ÖZ haline gelme kozmolojisi*]

 ÖZÜ OQ ONIM ÜŞ [*ÖZ^in OQ haline geleceğinin kozmik bildirgesi*].

S.110 :

ÖZİM OY AŞ US-USUS [*Canın aşacağı yüce-kat*].

S.458 : ÖZİN AQID ËM [*Özünü (yani, canını) akıtma*].

ÖZ, *(1) vadi; (2) ÖGÜZ [akan nehir].* **(S.27,33).** 75

ON Notası , PRA-Portexkiz , Glozel .

Champollion 1841, s.291 :

ÖZÜL-AD ULIDISU OZ [*"ÖZÜL-AD"a ulaşmak üzere oz*].

ÖZÜL-AD OQ [*"Erlösung" kuantumu*].

ÖZÜL-AD OZ [*ÖZÜL-AD halinde ozma*].

S.292 : ÖZ İKİL AD [*ÖZ'ün duallenmesi*].

ÖZ ÖZÜL OÑ [*Canın "akan nehir" haline gelmesi*]

ÖZ APA ÖZÜL OÑ APA [*Canın götürülmesi, "akan nehir" haline gelerek götürülmedir*].

SU, *(1) su; (2) elektromagnetizm.* **(S.28,29,32).** 76

Champollion 1841, s.269 :

SUUM AS OY [*Elektromagnatizma asümanı*].

OQIS OY "SUUM AS" UQUÑID [*Kuantum "elektromagnetik asılma birimi" olarak anlaşılmalıdır*].

K.Sethe 1904, II 90 :

ËM OMUL AYIN, SU İKÜY ÜY ASID [*Duacı olduğumuz husus, elektromagnetizm evinde* (yani, kara boşlukta) *asılı kalmadır*].

II 104 : ASUY AYIN SU ASINILIM [*"Asılma" denen şey elektromagnetik-radiasion halinde asılı kalmadır*].

77

(1) **TÖRT** *[dört; "kâinatın daima var kalan dört ana unsuru" anlamında]. (2)* **[US-ON;** *"kozmos vucudu" demektir] (Mirşan 1978, s.119);* (No.44[e] bkz). **(S.29,54).**

Mirşan 1978, s.150 : UW AT US ON ĒSŪ [*Kutlu atık "kozmos vucudu" (yani, stabil 4 unsur) söz-konusudur*].

Champollion 1841, s.461 :
TÖRT TÖRT ÖTÜY [*Dörde, dört halinde, geçme*].

78

UÇ, *(1) uçma, (2) ölme; (3) uçan AQIZ ["kaz"; yani, akıntıda sürüklenen kuş*]. **(S.33).**

Champollion 1841, s.155 :
UÇ OQ UÇ APA [*Uçma kuantumlarının lideri APA*].

Champollion 1841, s.156 :
UÇ OQ ĒRİR OZ [*Uçma kuantumu halinde erişerek oz*].

Champollion 1841, s.157 :
UÇULID ON [*Uçulan kozmos*].

Champollion 1841, s.158 :
UÇ ĒD ĒRİŞİM ÜY [*Uçarak erişeceğim ev*].

UÇ, *(1) bayrak; (2) lider; (3) Tanrı.* **(29, 32,38).**

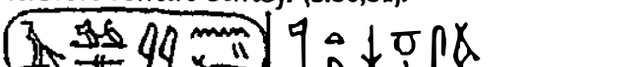
Mirşan 1978, s.150 : OŇ-OQ TİYİN ONUB Ü-YÜY, UÇIS ÖT [*Başarılı kuantum halinde fazilet üyesi olarak, Liderine (yani, Tanrıya) geç*].

79

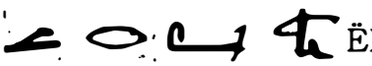
ULAN, *(1) arıslan; (2) kaybolma; (3) ulanma [kommunikasion temin etme).* (S.30,31). 80

K.Sethe 1904, II 107 :

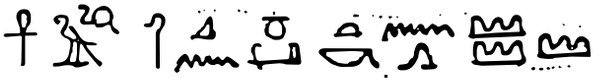
OQ ULAN İK ËRİR-İMİB İY, UÇ ONİS AQID USUS AP-ATA [*Kuantumu ulaştıran dualite eriştiren elektriktir, Tanrı kozmosunda akan vucut AP-ATA'yı*].

UR, *(1) hakim kararı, hakim; (2) vurma; (3) kanun [UQUS UR].* (S.41,42). 81

ËB-AS URIS [*BİR Asümanının kararı*].

K.Sethe 1904, II 6 :

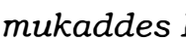
AT UQIÑIÑ OSIQIM US URINUYIM AD UW AW UW [*AT'ın (yani, vucudundan atılmış canın) hakkında verilen Tanrı Bïli Yüce Katının (yani, Tanrının) karar-adımı kutludur*].

II 103 :

BU ËMİN AS URUS [*İşbu asümanın kararı*].

II 112 :

UÇ ËTİS OS UQISİM UR [*Lider olan Tanrı Bïli kararı*].

UW, *mukaddes No.31[e] bkz).* (S.26, 33, 40, 48, 50, 57). 82

Ü, *(1) yük; (2) yükünme, saygılı olma; (3) –dır.* (S.50). 83

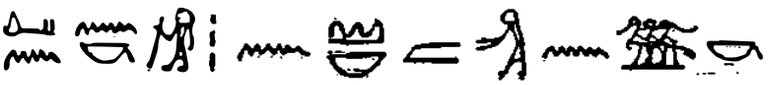

Champollion 1841, s.29 : AT OQ ËLÜ [*(vucudundan) atılan kuantum halinde kişi*].

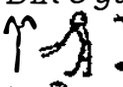

S.30 : ËDİÑ ËR OQ İÇÜ [*Yaratıcına erişerek kuantum haline gelme*].

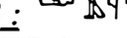
K.Sethe 1904, II 31 :

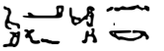

ILIDIM OMUY ARIŞIM UW OY ËB-Ü-İM AQ-AQIQ OY
[*Hamime dua ederek (öbürdünyaya) uzaklaşışım ve kutlu BİR'e yükünmem "akmış olma"dır*].

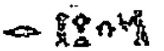

II 119 :
BU Ü ËÑİNİS [*İşbu yükünme durumu*].

ÜR, *öbürdünya.*

Sinuhe § 28 ve § 43 :
ULIQ ËRİSİBİÑ ÜR [*"Erlösung" ile erişilen öbürdünya*].

§ 78 :
İÇİLİZ ÜRÜM OY [*İçerileceğim ahiret*].

§ 83 :
ËM ËBİN UB-ÜR OYUW, UWINIS OYIN [*Senin Yüce Ahiret hakkındaki düşüncelerin, kutlu düşüncelerdir*].

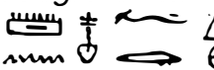
§ 97 :
AS ËM ËBİN UB-ÜR [*Asümandaki yüce ahiret*].

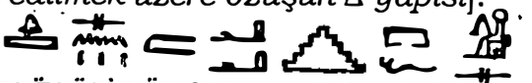
III ÜŞ, *(1) üç; (2) bildirge; (3) –ya.* **(S.28, 29, 30, 31,32,36,38,43,44)..**

ÜY, *(1) yığınak; (2) ev.*
(S.27,28,31,32,33,37,38,40,41,44,49,50,52 v.b.).

ÜY, *ev.* **(S.31,42,44,50).**

PARAMIT [*polarize orientasion*] *ki, "pyramid" deyimi dolayısıy la bu yorumun doğru olma ihtimali büyüktür.*

Champollion 1841, s.266 :
OŞ[illegible]M ËTİS OZUS Δ ËDİÑ [*Konfigure edilmek üzere ozuşun Δ yapısı*].

K.Sethe 1904, II 165 :
AQIŞ İKİMİŞ ËB-ILIL Δ ÜY İY İSİŞ İK [*Akınış ikileminin BİR-koruyucusu Δ evidir, can halinde dualitenin*].

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

(S.47'den devam)

Cet.4 ve 5'de verilen 88 hieroglifin çoğunun Erken-Türkçe tamğalar esasına dayandığı, hatta bazılarının bunların aynısı olduğu anlaşılıyor. Böyle olunca, benim PRA-Mısır yazılarını okumam şöyle şekillenmiştir :

1. Erken-Türkçe tamğaların aynısı olan hieroglifler in ses ve anlam değerlerini tamğalardaki gibi kabul etmek. ESÖÑÜK olarak, ON-Notasında geçen ve "bu" vede İnglizce artikel "*the*" anlamında kullanılan, [BU] tamğasının PRA-Mısırlılar tarafından da ayni söylenişli ve anlamlı olarak kullanıldığını görmekteteyiz (s.63,64):
   No.1,3,4,7,9,10,16,17,26,28,41,55,66,71,85 tamğaları bu tipten tamğalardır (15 tamğa).

2. Modifike edilmiş (değişikliğe uğratılmış) tamğalar. Bunları da esas tamğaların ses ve anlam değeri ile kabul etmeliyiz :
   No.2,8,11,13,14,18,22,23,24,25,27,29,32,33,34, 42,62,75,82 (19 tamğa).

3. Erken-Türkçe tamğaların—bilhassa kişi, hayvan ve bitki şekilleri veya uzuvları aracılığı ile—yorumlanmış şekilleri :
   No.5,6,12,19,30,31,35,39,48,56,57,58,63,64,70,72, 73,76,78,79,81,83,84,86,87 (25 tamğa).

Burda sözkonusu yorumlarda türlü gerekçeler kullanılmış bulunuyor. ESÖÑÜK olarak, No.31'deki baykuş resminde bu kuşun alnının *W* tamğasına benzediği ileri sürülmekte ve diğer bazı baykuş resimlerinde de bu kuşun kulaklarının *W* tamğasının tersi şeklinde olduğu gösterilmektedir.

4. Birçok tamğalar iki-üç tamğanın birleştirilmesinden oluşturulmaktadır :
   No.20 (E+S), 37 (AQ+OŞ), 38 (AP+A), 40 (AS+AS+ÜŞ),

43 (AT+AL), 44 (AT+ËR+AT). 49 (Ë+S+Ŭ), 50 (I+D), 51 (IL+OŞ), 52 (IL+ËD), 53 (I+OŞ), 54 (OŞ+U+ËB+OQ), 59 (Ĭ+ĬZ), 60 (ĬZ+ËÑ), 61 (ĬZ+AW), 65 (O+ËM), 67 (ON+AS), 68 (OÑ+ËD), 69 (O+ËS), 74 (Ö+ÖZ), 80 (UL+A+ON) (21 tamğa).

5. PRA-Mısır buluşu olan tamğalar :
No.15, 21, 36, 45, 46, 47, 77, 88 (8 tamğa).

• Bunlardan 15 numaralı tamğa—tıpkı ölü vucudundan dışarı çıkan bir canın hareket tarzı gibi—bir kartalın havada süzülerek akması dolayısıy la kabul olunmuş olmalı (çünki kartala "OQ" denmektedir).

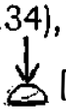
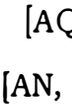
• 21 numaralı tamğa, "statik hale geçiş" sembolü olmak üzere, öldürücü kobra yılanı ile temsil edilmiş olmalı.

• 36 numaralı tamğaya Türkler "OQ" demektedirler. Buna göre, bu tamğanın "AQ" diye okunuşu PRA-Mısırlılara özgü olmalı.

• PRA-Mısırlılar 2 rakkamına "üç as", 3 rakkamına "4 as", 5 rakkamına "6 as" ... demiş bulunuyorlar (Mirşan 1978, s.119). Buna göre 1 rakkamına "2 as" demiş olmaları gerekir ki, bu da "ikiden sıñar" demek olmalı (46 numaralı tamğaya bkz).

• S.64'ün en altındaki yazıttan *"ehram can ve bedeni BİR halinin yok ediciliğinden koruyan bir evdir"* añlamı çıkıyor.

6. Özel tamğalar. Bunlar, Erken-Türk ve Erken-Mısır tamğalarında bulunmuyan hieroglíflerdir ki, okunuşları ancak zaman la mümkün olacak ve bazıları da hiç okunamıyacaklardır. ËSÖÑÜK olarak, 88 numaralı tamğayı kesin olarak seslendirebilme imkânımız yoktur. Onu "paramıt" olarak değerlendirmiş olmamız Erken-Türkçede *pyramid* sözüne benziyen PARAMIT sözünün bulunmasına bağlı kalıyor.

7. Cet.4 ve 5'de geçen, fakat numaralanmamış olan hieroglifler :
 [A, s.34), [A, s.28], [AQ, s.41], [AQID, s.41,63], [AQIN, s.42], [AN, s.40,49], [AP,

s.29], [APAÑ, s.50], [AR, s.43], [AS, s.31,34,35,39,40,41,42,57], [AS, s.34,35,52], [ASID, s.35], [ASIM, s.34], [AŞ, s.36,40,44,51], [AŞ, s.36], [AT, s.55,56], [BU, s.63], [ËB, s.30], [ËB, s.36], [ËBİÑ, s.64], [ËSİT, s.28], [ËTİS, s.64], [İT, s.50], [O, s.43], [OYID, s.34], [ÖZ, s.35,52], [ÖS, s.51], [ÖT-AÑ, s.36], [ÖZ-ALT, s.43], [SUB IDID ÖD, s.29,54,59], [SUUM, s.61], [TİYİN, KÖK TİYİN, s.62], [TÖRTİZİL, s.41], [USUB, s.59], [UQ, s.29,38,41,42,63], [UQ, s.63], [UY, s.51], [UQUŞ, s.57], [USUL, s.43], [YÜZ, s.29]. (40 tamğa).

Mürekkep tamğalar ile özel tamğaları gözönünde bulundurmaz sak, geride (numaralı) 67 tamğa kalır. Buna göre,PRA-Mısırlıların Erken-Türk tamğalarına dayanmıyan tamğaları 8/67 = % 12 eder. Ancak, PRA-Mısırlıların özel tamğalarının sayısı pek çoktur ve, henüz bu tamğaları okuyamamış bulunduğumuzdan, hieroglİflerin mahiyeti hakkında toplu bir görüş belirtmemiz mümkün değil.

Bütün bunlar bize gösteriyor ki, PRA-Mısır yazısının çözümü için çetin bir araştırma gerekmemektedir. Bunun için Erken-Türklerin yazılarını tanımak yeterlidir ki, bu tamğalar 17.000 yıl öncesinden beri yazılmıya başlanmış bulunuyor (Şölgentaş, Lascaux, Altamira, Niaux Mağaraları ile Tamğalı Sayı, Tuwa Sıntaşları ve Issıq Köl yazıtları v.b.).

Buna karşılık, PRA-Mısırlıların özel hieroglİfleri içinden çıkılmaz bir muamma oluşturuyor. Fakat zaman la bunların da çözüm yolları bulunmuş olacaktır, muhakkak.

Şek.5. Ramses II (d.ö.1290-1224) sarayından gök renkte bir fayans (Staatliche Samınlung Ägyptisches Kunst München, Inv.Nr.ÄS 5535).

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

5.Metinler

1. Ramses II Sarayı yazıtı (şek.5)

OÑ, ËR-ATIÑ İT ËZİÑİKİM [< ËZİÑ ÖK OM].

ËR-AT [erişilen atılma] impulsu ile [duacı olduğumuz, göğe] transfer başarısı.

Resim etrafındaki çerçeve : SU ËS [*elektromagnetik radiasion*].

Teyidi : K.Mirşan 1970, *Prototürkçe Yazıtlar*, s.68 :

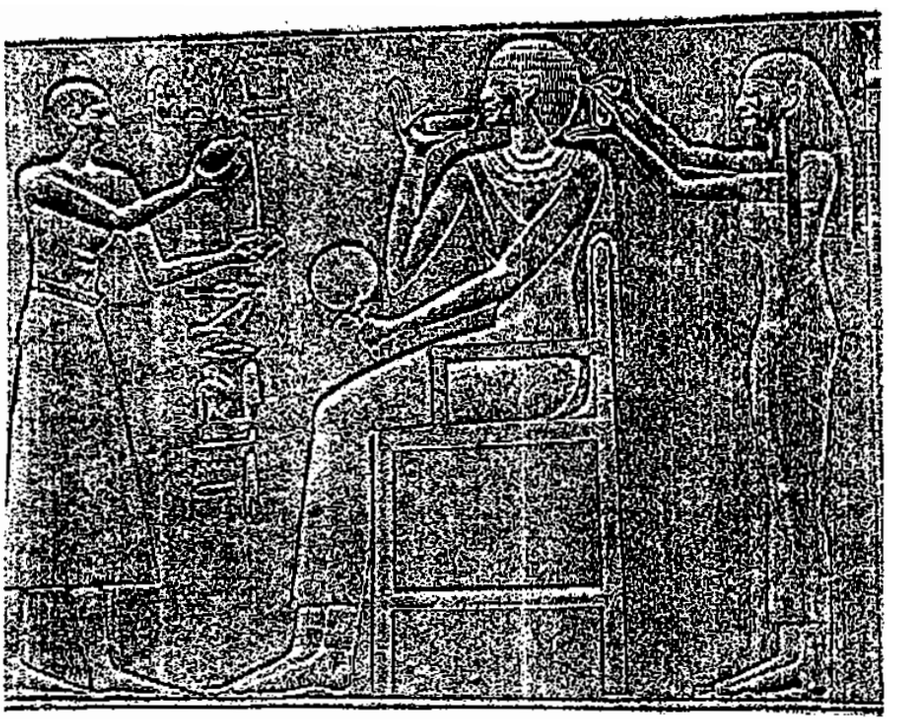
ËR-AT BU OĞU AT ËSİZ, ËR-ËRİM BU ËSİD.

"ËR-AT" şerefi sahibiyiz, erliğimi bu şekilde duy.

Konusu : Öldükten sonra, Tanrıya erişmek üzere, bedeninden atılan canın ["AT"ın] sahip olduğu itme gücü [impuls] ile göğe transferinde gösterdiği, duacısı olduğumuz, başarı.

Yani, "Ramses II'nin canı Tanrımıza kavuşmuş bulunuyor", denmek isteniyor. Nitekim, yazı fayansının tüsünün [renginin] gök olması da, Ramsesin artık gökte bulunduğuna işaret ediyor.

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

Şek.6. Kraliçe Kawyt'in *sarcophagus*'u. XI[inci] dinasti.
Deir el Bahari'den (Thebes)

2 Kraliçe Kawyt sarcophagus'u yazıtı (şek.6)

OMULU ËM USUN A
İK-ËB AS ËRŪYİL ËR-OMU.

Duacısı olduğumuz instansın (Tanrı modelitesinin) "ikiden sıñar" olarak asümana erişmek suretiy le, erme ümidi.

Sağdaki hizmetçinin parmakları ile yazdığı yazı: UÇU-UÇ [*Uçacağı yere uçmuş bulunuyor*].

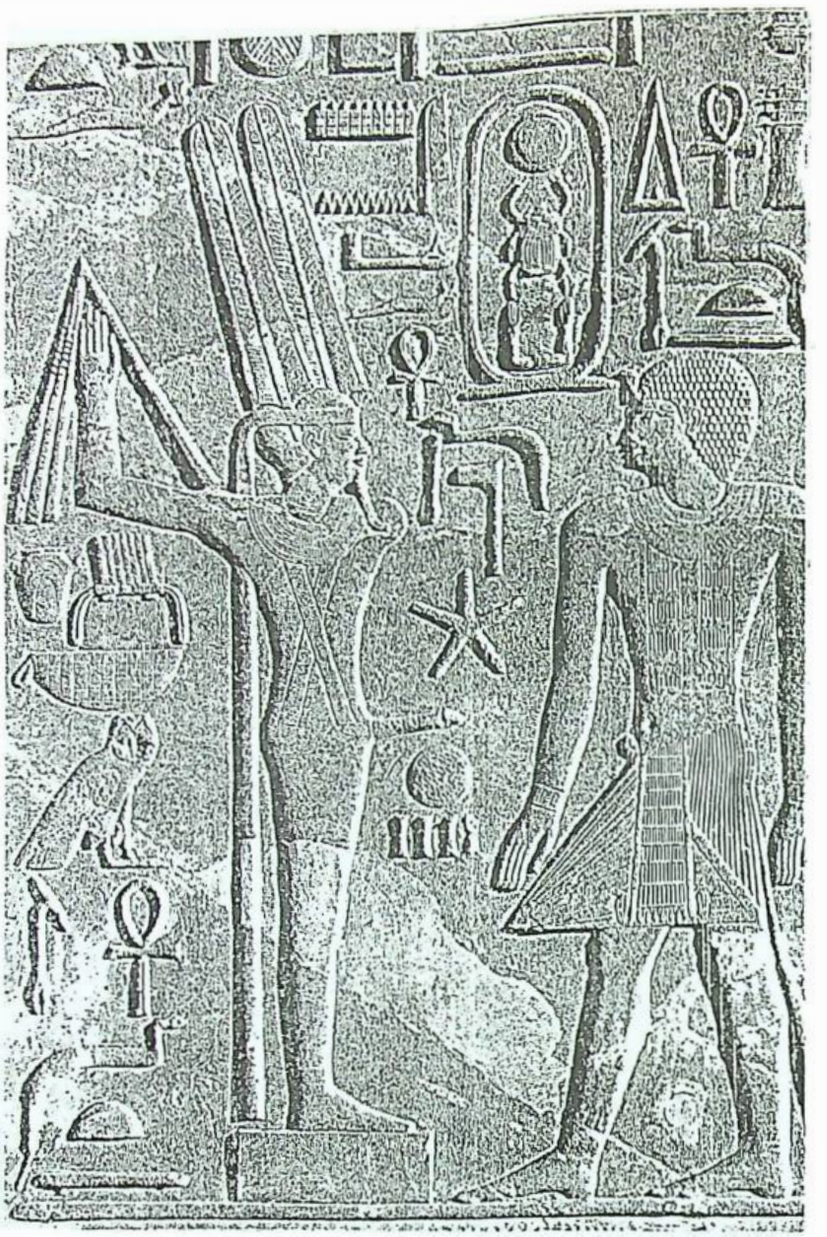
Kraliçenin sağ elinin parmakları ve kâse ile yazdığı yazı : UÇU OY [*Uçma düşüncesi*].

Kraliçenin sol elindeki ayna ile yazdığı yazı : İK-ËB OÑ [*İkiden sıñar olma başarısı*].

Kraliçenin boyunbağı : İDİ [*"O kraliçe idi, fakat öldü" anlamında*].

Solda bulunan hizmetçinin elindeki ibrik ve kâse ile yazdığı yazı : US OY [*Tanrılaşma düşüncesi*].

Konusu : Kraliçe Kawyt, Tanrı haline gelmek (yani, US olmak) üzere, zehir içmiye karar vermiştir. Bu yol la onun canı, "beden ve ruh" şeklinde dual halden kurtulacaktır {İK-ËB [ikiden *sıñar*] haline gelecektir}.

Şek.7. PRA-Mısırlıların Erken-Türkler le aynı bir felsefeyi paylaşan yazıtı (Sesostris'I pavilyonu süt., 12inci dinasti, d.ö.1940).
(Garbini,G. 1968; *Alte Kulturen der vorderen Orients*; Gutersloh, sahife 118).

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez;
Alıntı da yapılamaz.

3. PRA-Mısırlıların Erken-Türkler le ayni bir felsefeyi paylaşan yazıtı (şek.7)

ËRİŞİM ILIDUY AT ËÑİSİÇ : PÏS-AQ OÑ-TÖRT.

Erişmeyi tahakkuk ettiren AT [atılma] işlemi : 5 akmayı (yani, tohum atmayı) başaran 4.

Tevidi : Mirşan, K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik, s.158 (ve 155) :*

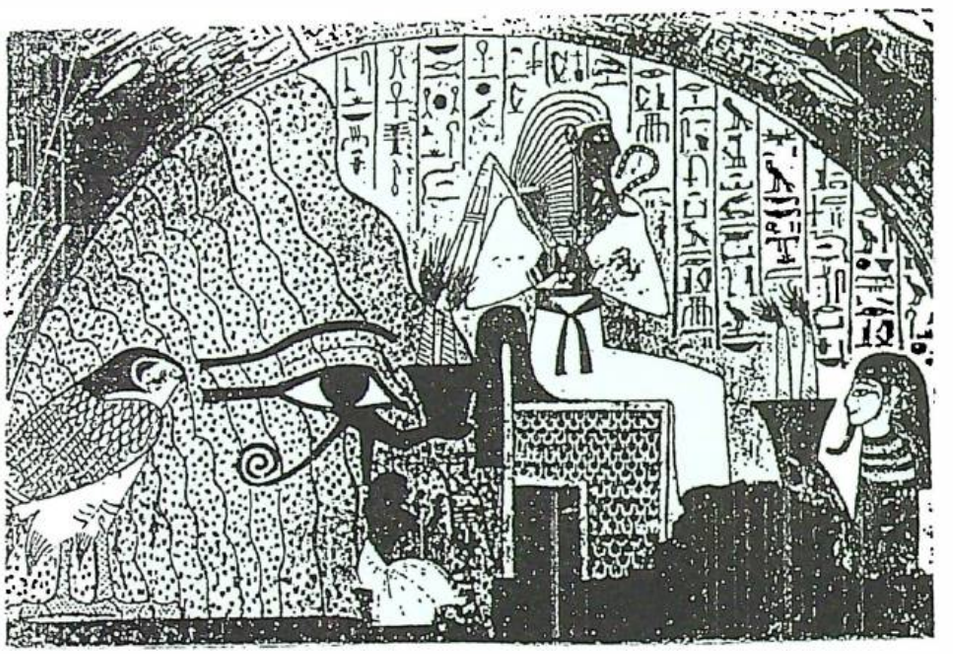
OL BURQANLARDIN YARUQ ÖNTİRİP, TÖRT TOĞMAQ BÏŞ YÖLTAQI TINLIĞLAR ËT'ÜZİNTE TËGDÜKTE ...

O gravitasionlardan spektrum geliştirerek, 4 doğumun 5 seferi vak'asında antlaşınca [stipulated] ...

Konusu : Alemler şu 4 unsurdan yaratılmış bulunuyor : (1) elektron, (2) pozitron, (3) protonun terkibinde bulunan "elektron neutrinosu", (4) neutronun terkibinde bulunan "elektron antineutrinosu".

Bu dört unsurdan sırası ile ("aydınlık" teşekkülüne kadar) şu ışınlar teşekkül etmiştir : (1) kozmik ışınlar, (2) gamma ışınları, (3) X ışınları, (4) ultraviolet ışınlar, (5) ışık ışınları.

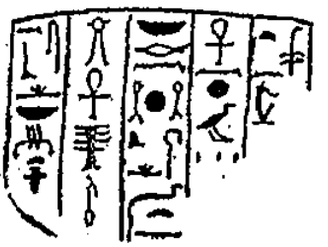
Bunlara Erken-Türkler "A,AW,OM,SWA,XA halleri" demekte ve bunların her birini bir "*dünya modası*" olarak anlamaktadırlar. Yani, kozmik ışınlar bir *A dünyası* teşkil ettikten sonra, bu dünyaya erişen [ËRİŞİM ILIDUY] gamma ışınları bir *AW dünyası* teşkil eder, v.b.g.

Şek.8. PRA-Mısırlılara göre radioaktivite

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez;
alıntı da yapılamaz

4. Şek.8in sol kısmındaki yazıt

1. TÖRT ONIM APA	*Dört kozmik götürücü*
ATIM OÑIÇ ÜŞ.	*(vucuttan) atılmanın başarı bildirgesidir.*
2. OY ASIM ËMİÑİM	*Düşüncenin gravitasional zamiri*
OSIQ ÖTİS ËÑİNİS.	*Tanrı Biline geçiş* statiğidir.
3. UB-AT TÖRT ËSÜ,	*Temel-atılışın (yani, maddenin) 4 hali ise,*
APAM-AD ÖTÜY	*götüren-radiasion (yani, radioaktivite) ile geçmiş olmanın*
ÜÇÜP İK ON ËB.	*üçlü dualite (yani, ALTI YARIQ) kozmosu tertibidir.*

Teyidi : Mirşan, K.1990, *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik, s.85 :*

AÑ KİNİNTE WAÇRAZAN ÖRGÜN ÖZE OLURUP, TÖRT TÜRLÜG ŞIMNU SUUSIN UTUP YÏGEDİP, ALQU TÜRLÜG NIZWANLARIĞ, YIDI-YOQINĞADAĞI QALISIZ İZ ÖÇÜRÜP, TÖZKERİNÇSİZ YÏG-ÜSTÜNKİ BURQAN QUTIN BULUP, ALQU TÜRLÜG TSUYNUÑ TÖZİN YILTIZIN BİRDEM ÜZMELEP, QAMAĞ BÏŞ ACUN TINLIĞLARIĞ İNÇGÜLÜG, MEÑÜLÜG ÜRÜK AMIL QALISIZ NIRWAN MEÑİSİÑE TËGMEKİMİZ BOLZUN.

En sonunda radioaktiv organ şeklinde teşekkül e-

dip, dört türlü ŞIMNU SUUSI'nı [spontan (radioaktiv) decay ailesini] tahakkuk ettirip kayba uğrayarak, univerzal türlü relativiteler—dağılarak yok olma halinin QALISIZ İZ'lerini [olduğu gibi kalmıyan impressionlarını (yani, instabil radioaktiv çekirdeklerini)] silmek suretiy le—zayıf (dayanıksız) vektoriel-net BURXAN [gravitasion] invariansı husule getirip, univerzal tür halindeki teşekküllerin (yani, galaksilerin) TÖZİN YILTIZ'larını [massiv yıldızlarını] birer-birer koparıp, bütün beş ACUN [tabiat modası; dünya] keyfiliklerini emecek olan ebedî ahiret amili QALISIZ NI-IRWAN [instabil reverzion] ebediyetine erişmemiz vuku bulsun.

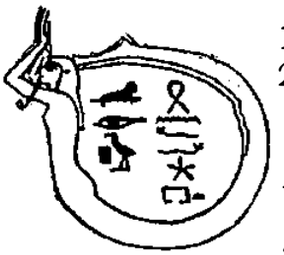
<u>Konusu :</u> PRA-Mısır yazıtındaki "dört kozmik götürücü", WAÇRAZAN ÖRGÜN [radioaktiv organ] vucudundan α,β ve γ ışınları atmak suretiy le teşekkül eden, şu dört ŞIMNU SUUSI [spontan (radioaktiv) *decay*] olmalı : (1) uranium ŞIMNU SUUSI (yani, kozmik götürücüsü), (2) aktinium ŞIMNU SUUSI, (3) thorium ŞIMNU SUUSI, (4) neptunium ŞIMNU SUUSI (Mirşan,K. 1990, s.86'ya bkz).

Metnimiz uzayda yer alan canlara "düşüncenin gravitasional zamiri" diyor ve bunların kişi canının erişeceği bir statik şekli olduğunu söylüyor ki, buna göre, yeryüzündeki canlar statik bir halde değildirler (yani, yaşam ölümlüdür).

Diğer taraftan, maddeler dünyası şu üç ana unsurdan teşekkül eder : (1) elektron, (2) proton, (3) neutron. Bunların sayısı anti-parçacıkları ile beraber ALTI YARIQ [6 spektrum] etmektedir. Biz bu "6 şey" kozmosunda yaşamaktayız. Ancak, bu dünyadaki maddeler radioaktiv hale gelerek uzaya atılınca, 4 temel madde ortaya çıkacaktır ; yani, ALTI YARIQ temeline dayanan dünyamız bu 4 temelden (s.73) oluşmuş bulunuyor.

Şek.9. Algol tipinde bir OMUM-UL [binar ulaşım]

5. Sethos I sarkophağı yazıtı (kapak resmi şek.1)

1. ËBİP (Mirşan 1998, s.72) ÖZ İÇİŞ,
2. OMUM OZUY ËB-ÏS (ki, PÏS [beş] şeklinde de okunabilir) ÜY-ON.

1. *Teklenen (yani, bedeninden atılarak öbürdünyaya geçen) kişi özünün içerildiği,*
2. *İkilenmiş [binar] (Mirşan 1998, s.74) olarak geçen, kişi canının kozmos evi.*

3. USUN ÖK İÇİŞ
4. IIII AP İSİÑ.

3. *Korpuskular gök içinde bulunan,*
4. *dörtlü hale (s.73,75,76) götürülen can.*

5. AT UÇUS OŞUM OQ
6. OMUM-UL ONUN ÜWÜW ÖTİS UÇUSIŞ
7. ËR-AT (s.69) İÇİŞ OZ.

5. *Atılarak uçan konfigurasion kuantumunun*
6. *binar-ulaşım kozmosu*

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

teminatına geçmesi muvacehesinde,
7. ËR-AT [erişen atılma; yani, kişi canı; s.69] içerilmek suretiy le ozmuş olur.

Teyidi : Mirşan 1998, *Dinlerin Gelişimi*, s.10,18 ve 51 ; Mirşan 1990, *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*, s.52.

Aq Yüs Irmağı yakınındaki stepte, ak granitten yapılmış, 4 m yüksekliğinde (15.000 yıl öncesine ait) bir OT-OZ sıntaşı canların kozmosta (ON'da) yerleşecekleri yeri 4 katlı (bölmeli !) bir kule şeklinde gösteriyor.

Ayni bölgedeki diğer bir OT-OZ sıntaşı kozmos evine gidecek canı dalga halinde iki paralel çizgi (yani, ikilenmiş kişi canı) ile gösteriyor (acaba bu can, hem erkek hem dişi olduğu için mi böyle yapıldı ?).

Burda geçen "ikilenmiş" deyimini bir Glozel (Fransa) yazıtı şöyle dile getiriyor : *"Erişilen bu yere 'kuantlar halinde kozmik kişiler kozmosu' denmektedir, ve o dual halde bir konfigurasiondur."*

Metnimizdeki OŞUM [konfigurasion] kavramı hakkında bu Glozel yazıtında şöyle deniliyor : *"Konfigurasion denen yere, başarılı bir ölüm ile, kozmik olabilmek üzere erişme."*

Diğer taraftan, maddeler dünyasında yaşıyan bir kişinin "ikiden sıñar bir can" haline gelerek girişeceği yolculuk—maddeler dünyasında gördüğümüz binar sistemlerdeki oluşmalara benziyecektir.

Şek.9 bize kitle transferi yapan binar bir sistemi gösteriyor. Burda, sol taraftaki massiv sistemden sağdaki daha az massiv sisteme doğru bir gaz akıntısı görülmektedir. İşte, şek.1 bize buna benzer bir sistemi tarif ediyor. Burda, ÖZ-İÇİŞ'den OÑ-ALT'a ["başarı"ya] transfer yapan bir kişi şeklinde gösterilen, bir [ËZ, transfer] tasfiri görmekteyiz. Yani, ÖZ-İÇİŞ ile OÑ-ALT

bir binar sistem teşkil etmektedir. Bu hususta Erken-Türkler şöyle diyorlar :

BAR İLİLİG KÖK QALIQ YÜZİNTE BAQŞILIĞ BURQAN TEÑRİ TOĞTUÑUZ.

Her şeyin dayanağı olan KÖK QALIQ [gökte ikamet eden şeyler] topolojisinde koruma ile yükümlü BURQAN [gravitasion] kreasionu şeklinde doğdunuz,

Konusu : ÖZ-İÇİŞ [kişi özünün (yani, canının) içerilmesi] bizim "uçmak" [cennet] dediğimiz kavrama oldukça yakın. Metnimiz bu yere ÜY-ON [kozmos evi] diyor.

Kişi canı bu eve, gökte korpuskular halde (yani, dalga halinde] ilerlemek suretiy le, aparılacaktır.

Altı çizili bu deyimimizden, ölü bedeninden çıkan canın gravitasional bir etki ile aparılacağını varsayabiliriz. Ancak, bu aparılma sonunda o, evrenin ana yapısını oluşturan "dörtlü" bir hale gelmek üzere, ayrışacaktır ki, bunu "kozmos evinin 4 odası" şeklinde añlatabiliriz.

6. Şek. 1 yazıtının devamı

Resmimizde bir ***Ü*** [teminat; yük] gemisine binmiş olan 8 yolcu ve 2 Tanrıça görmekteyiz. Aslında bu gemi, ***OL*** [teşekkül et], diyen Yaratıcının, "kozmos" añlamına da gelen, "10" parmağı ile kaldırdığı galaksimizdir ve yolcular yerimizin, bugünkü haline gelebilmesi için, geçirdiği çağlardır.

Yolculardan, ellerinde ***İŞ*** [kürek] bulunan, ikisi, galaksimizin kurucu unsurlarının hareketlerinin spiral olduğu ilk iki çağı temsil etmektedir [A,AW]. Beşinci çağdan [XA'dan] sonra ise ***İSİS-ON*** [kozmik idrak] teşekkül etmiştir; yani, artık yerimizde "aydınlık" vardır, "ışık" te-

şekkül etmiştir. Bundan sonra ise, hemencecik, ***OY U-QUŞ*** [düşünce kavramı] oluşmuş ve bundan sonraki 3 çağda insanlar bugünkü haline gelmiş bulunuyor.

İşte, gemi yolcularının hemen üstünde gördüğümüz hieroglifler bu çağları isimlendiriyor :

(1) ***ËB*** [BİR; yani, "vakuum" hali];
(2) ***İÇ ËM*** [tabiiyet] çağı, çünki artık gravitasion teşekkül etmiş bulunuyor;
(3) ***ËM OY*** [virtual varlıklar] çağı.
(4) ***ËR*** [erişme] çağı; çünki *ËM OY*'lar ancak bu çağda amaçlarına erişmiş bulunuyorlar;
(5) ***ADAQ*** [en son hal] çağı; yani, artık yeryüzümüz teşekkülünü tamamlamıştır.

(6),(7),(8), ADAQ çağından sonra, artık bir "teşekkül" değil, oluşma (enerji harcanması) sözkonusudur ve, buna göre, PRA-Mısırlılar 6.,7. ve 8. çağlara ***AŞ*** [kinetik enerji] demiş bulunuyorlar.

Teyidi : Mirşan 1990, Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik, s.161, 276, v.b.

A,AW,OM,SWA,XA, TUYMAQ BİLİG BİLEN QATILTI, KİRSİZ ARIĞ SÜZÜK BÜGÜLÜG BİR ËT'ÜZ BÜTİ TİP SAQINMIŞ KËRGEK.

A,AW,OM,SWA,XA hallerinin,TUYMAQ BİLİG'ler [gravitasional dalgalar] ile katmerlenmek suretiy le, "coexistent" halde ARIĞ SÜZÜK [kitle defekti olayı sonucunda süzülmüş] "foldic" bir vakıa devam ettirmiş oldukları gözönünde bulundurulmalıdır.

BİŞ ËRNGEKTE URMIŞ KËRGEK A,AW,OM,SWA,XA, OL UZAQTA BİŞ TÜRLÜG YARUQ-OÑ SAQINMIŞ KËRGEK.

Beş formasion halinde tesir etmiş olan A,AW,OM,SWA,XA

dolayısıy la, bu uzaklıklarda beş türlü spektrum kaynağı gözönünde bulundurulmalıdır.

Erken-Türkler galaksimizin geçmişini 8 QOLULAMAQ [manipulasion] halinde ele alıyorlar. Buna paralel olarak, yerimizin geçmişinin de 8 ON-YAŞ [kozmik yaş] sürmüş olduğunu söylüyorlar. QOLULAMAQ'ların her birinin karakteristiği şöyle belirtiliyor :

1inci QOLULAMAQ, A [ËB] hali :

ËÑ İLKİ KİM QAYU TINLIĞLAR ËMGEKLİG SANSARQA QORQSARLAR, ËRTİNGÜ MEÑİLİG ULUŞTA ËRGÜLÜG TAPLARI BOLSARLAR.

En önce varlık gösteren keyfilikler [arbitraryties] (sonradan) cefalı konyugasiona duçar olmuşlar ve müteakip ebedî (yani, maksimal entropik) populasiona eriştirecek enerjileri oluşturmuşlardır.
Mirşan 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*; s.170.

Buna göre, maddede saklı nuklear enerji vakuumdan madde teşekkülünü başlatan manipulasionda husule gelmiştir. Bütün QUTLUĞ BODINLAR [nuklear fuzionlar] ancak bu QOLULAMAQ'dan sonra mümkün olabilmiştir.

2inci QOLULAMAQ, AW [İÇ ËM] hali :

KÜN, TËKİRİLİG BOLTUQTA, KÜN BADĞALI BARTUQTA, KÜSÜŞ ÖRİTİP OL ÖDTE, KÖÑÜLTE İNÇE TİP SAQINĞU OL.

Işık, tesirli hale gelerek, ışık kimyalı reaksion [photochemical reaction] tahakkuk etmesi halinde, KÜSÜŞ ["gage", yani, ion, şarj] tahakkuk ettirmek üzere bu kondisionda,

KÖÑÜL [teşekkül temayülü] halinde "inert"leştiği [eylemsiz hale geldiği] kaale alınmalıdır.
Mirşan 1990, *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*, s.230.

Buna göre, maddenin teşekkülü uzak yıldızlardan (galaksimiz yaratılmadan önce var bulunan dünyalardan) gelen ışığın husule getirdiği fotoşimik süreçdir.

3üncü QOLULAMAQ, OM [ËM OY] hali :

ÜÇÜNÇ QOLULAMAQ İÇİNTE ÖÑDÜNKİ OL BUZ TËGŞİLİP, ÖDVİ WAYTURILIĞ YAĞIZ YİR ÖZİN ÖK BÜTMİŞİN SAQINIP.

3üncü QOLULAMAQ esnasında daha önceki BUZ [bozulma; ayrıca, donmuş madde] değişmek suretiy le, denge halindeki (yani, yörüngesine oturmuş olan) kinetik yerin kendisini devam ettirebilmiş olmasını temin etmiş bulunuyor.
Mirşan 1985, *Anadolu Prototürkleri*, s.107.

Buna göre, yerimiz 3üncü QOLULAMAQ'da teşekkül etmiş bulunuyor (7100-1200 milyon yıl önce).

YALTRIYUR ËRDİNİN İDİGLİG, YARUQ KÜN TËÑRİ TİLGENİ YABA ÇAM-BUD WİP ULUŞTA YARUDĞULUĞ İŞİ ËRTÜRDÜKTE.

Parlıyan durumun (yani, maddeden ışık istihsalinin) magnetik induksionu sonucu olarak, spektrum halinde ışık kreasionu geometrisi, elektrik enerjisi separasionu alanının kapalı kabukları populasionunda bir YARIDĞU [nüklear fission] operasionu olayıdır.
Mirşan 1990, *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*, s.237.

Buna göre, ËM OY [yerimizin var olabilmesi; yani, teşekkülü] için gerekli enerji *fission* ile elde olunmuştur.

4üncü QOLULAMAQ, SWA [ËR] hali :

ËRDİNİLİG SÖGÜT XUALARIN ËSRİNGÜ YAPIRĞAQ TÜŞLERİN ËVRİLİP YANA QATNAYU ËDGÜTİ QOLULAP SAQINĞU OL.

Devamlı olarak sökülen enerjilerin "impellent" YAPIRĞAQ'larındaki [konservasion kancalarındaki] dökülmelerin "morphy"lenip yanaşılmış halde katlılık göstermeleri gonik manipulasion husule getirmek içindir.
Mirşan 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*; s.193.

Buna göre, element çeşitleri ancak 4üncü manipulasionda teşekkül edebilmiş bulunuyor.

5inci QOLULAMAQ, XA [ADAQ] hali :

BİŞİNÇ QOLULAMAQIĞ ÖRİTİP, BİRTEM KİRTGÜNÇİN SÜZÜLÜP, BİLGE-BİLİGİG TURĞURIP, BİR YİNTEM MUNTAĞ SAQINĞU OL.

5ıncı manipulasionu oluşturmak suretiy le, münferit KİRTGÜNÇ ["introducer"]'den süzülen yeni bir ilim inşa ederek, BİR [vakuum] realitesine bu şekilde bir tedbir getirilmiş bulunuluyor.
Arat,R.R. 1965; *Eski Türk Şiiri*; s.202.

Buna göre, AQAŞ [*background blackbody radiation*] 5inci manipulasionda teşekküle başlamış bulunuyor. Yani, dünyamız bu manipulasionda (iç oluşumları gözönünde bulundurmaz sak) tam olarak teşekkül etmiş durumdadır.

6ıncı QOLULAMAQ, ŞI [AŞ-1] hali :

ALTINÇ QAMAĞ ËRDİNİLİG ADIRTLIĞ SOMLIĞ ÇISUQLUĞ, ALTIN YAĞIZ YİR YİRİNTE ARTUQRAQ KÖRGELİ SEVİGLİG.

Bütün "pecularity"lerin altıncısı olan inhinalı massivlik (yani, dağlar) husule gelmesi kinetik funksional yer yerinde bir ilâve orientasion olmak üzere sevk olmuştur.
Mirşan 1985, *Anadolu Prototürkleri*, s.107.

Buna göre, dağlar yerimizin ana yapısı değil, bir ilâve yapıdır (yani, dağı olmuyan planetler de vardır).

7inci QOLULAMAQ, SI [AŞ-2] hali :

YİTİNÇ KİNKİ ÖDTEKİ YİRTİNÇÜDEKİ TINLIĞLAR YİG-ÜSTÜNKİ BURQANIĞ YİNTEM KÖRGELİ KÜSESER.

7inci eşatolojik era YİRTİNÇÜ'sündeki [yercil gelişimindeki] keyfilikler vektoriel-net BURQAN'ı [gravitasionu] konkret olarak görebilmek üzere düzeltilmiştir (tertiplenmiştir).
Mirşan 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.151.

Burda kastedilen şey Güneşi Yere bağlıyan kirişin Yer mevkiyindeki burulması olmalı (Mirşan 1990, s.44'e bkz). Bu mevkiye ALTUN WAZIRLIĞ YİR [differansiel fizikli mahal] de denmektedir.
Mirşan 1990, *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*, s. 158.

8inci QOLULAMAQ, Çİ-KİR [AŞ-3] hali :
OL SI-UZAQ TËGŞİLİP, OTLUĞ Çİ-KİR TİLGEN BOLMI-ŞIN SAQINMIŞ KËRGEK.

O SI-uzak değişerek, energetik Çİ-KİR [girme tacili, "inward acceleration"] geometrisi haline gelmiş olduğu gözönünde bulundurulmalıdır.
Mirşan 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*; s.159.

Buna göre, KÖK QALIQLAR [gökte bulunan unsurlar] çağından sonra gelen, AYAĞQA TËGİMLİGLER [konsolide madde] Çİ-KİR [ËSÖÑÜK olarak, güneş yelinden yere sokulan neutronlar) aracılığı ile ortaya çıkmış bulunuyor.

Konusu : S.79da da belirttiğimiz gibi, konumuz galaksimizin ömrü ile ilişkilidir. Bu ömür yerimizden ayrı düşünülemiyeceğinden, QOLULAMAQ ile ON-YAŞ birbirlerinin paralelindedirler. ATSAÑ ON-YAŞ hakkında şöyle diyor :

.SARWAARTASIDI TİGİN AD ÖÑDÜNLÜG SËKİZ ON-YAŞ YAŞAMIŞIN KÖRKİTMİŞ ËRÜR.

SARWAARTASIDI [ağır elementlerin teşekkülü] aksionu adımının önceliklikliği 8 ON-YAŞ yaşamışlığını göstermiş bulunuyor.
Mirşan 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*; s.253.

Bugün de (tıpkı ATSAÑ çağında olduğu gibi) ağır elementlerin 7000-8000 milyon yıl önce teşekkül ettikleri biliniyor. Buna dayanarak, yaptığımız hesaplar 7100 m.y. öncesini vermektedir.
Mirşan 1998; *Dinlerin Gelişimi*; s.28-30.

Diğer taraftan, 8inci QOLULAMAQ Van Allen kuşaklarının teşekküle başlamasını dile getiriyor ve, buna göre, yerimizin ana kuruluşu için 5, kinetik kuruluşunun tamamlanması için 8 QOLULAMAQ geçmiş bulunuyor ki, yerimizin güneş tarafından beslenmesini dile getiren 8inci QOLULAMAQ'ı saymaz sak, geride 7 QOLULAMAQ kalacaktır.

7. Şek.1 yazıtının devamı

OŞUM UÇ, İKİMİŞ İKÜ-İK ËMİM-ËM UW OLUB-OL TÖRİTÜR ÜY ASIS, USUS-US ÖK.

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

Konfigurasion Liderliği, dualliğin dual-çifti (yani, İSİS ve OYUQ) halinde kutlu yaradılış türeten gravitasional evin, gökteki vucutlar-vucududur.

Teyidi : İK AT OY İL [*dual kişi*].
Mirşan 1973, *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften*; S.15.

BU OĞ İK [İşbu kişi dualitesi].
Mirşan 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*; s.39.

ËLİTİLİM OY	Nakletmekte olduğumuz şey
UQUS US ULULUN Ë-	kommunikasion hakkındaki su-
SİL ULU ËS.	per kondisiondur.
"OŞ BUY OY URUQ"	"Konfigurasion şartlarını tespit
ËM ËSİL,	etme" anlamında olmak üzere,
ONUN UQ OY, UYU-	kozmik dünyaya intisap etmek
NUS.	İçin, ölüm hakkında verilen iza-
	hattır.
ËS ËZİÑİS,	Yani, ruhunu takdis etmek için,
UYUS ËM ÖGÜL İTÜY,	ölüyü övmek ve, bu şekilde,
ËS UQUSUÑ OZ	ruhunu impulziv olarak öbür-
	dünyaya geçirmek
—ÖZ UÇUSU;	—onun ÖZ^{ünün} uçması yolu ile;
ÖGÜM ON-ONIL.	öyle ki, o kozmosta kozmoslaşa-
	bilsin.
ÖK: UB-OŞUN ËSİLİN	Bu şu demektir: Yüce Konfigu-
UQUSUP,	rasion denen yere,
OÑ UYUSU,	başarılı bir ölüm ile,
ULU ËS-ËSÜ	erişme
—ONUL UQUS;	—kozmik olabilmek üzere ;
ON ËL UB-OD UYU-	ON Halkı, bundan ötürü, ölüle-
SUN OYUN.	rini yakmak istemektedirler.
"OQUÑ ONUN OĞ O-	Erişilen bu yere "kuantlar halin-
NUN"	de kozmik kişiler kozmosu"
UQUL	denmektedir ve o
OŞ İK	dual bir konfigurasiondur

—ÖGÜL OZ OÑUN —övgü ile geçmeyi başaran
ËSİS OZU ËSİÑ. ruhların geçtiği yer.
Mirşan 1993; ***Alfabetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları;*** s.23-24.

Konusu : PRA-Mısır yazıtı İSİS [his] ve OYUQ [akıl] halinde bir dualite öngörmekte, ÜY ASIS'ın [garvitasional evin] bir reinkarnasion gerçekleşeceğini söylemekte ve bu işin, gökteki (evrendeki) vucutlar-vucudundan ibaret, Konfigurasion Liderliği (yani, Tanrı) tarafından yapılacağını ileri sürmektedir.

Erken-Türk yazıtlarının pek çoğu kişinin dual olduğunu ileri sürüyor, fakat PRA-Mısır yazıtı bu dualliği, daha da belirgin hale getirerek, İSİS [sinir sistemi] ve OYUQ [añ sistemi] olarak somutlaştırıyor. İSİS'ten kastedilen anlamın "ölü vucudu" ve OYUQ'unkinin ise "can" olması olası.

PRA-Mısırlıların ÜY ASIS [gravitasional ev] dedikleri yığılma yerine Glozel yazıtı UB-OŞUN [Yüce Konfigurasion] veya OQUÑ ONUN OĞ ONUN [kuantlar halinde kozmik kişiler kozmosu] demekte ve konu etraflı olarak anlatılmaktadır.

8. ATA OY yazıtı (şek.10)

Şek.10. ATA OY yazıtı. Ptahemheb'in mezar stelesi (Theben No.193). Yüksekliği 2,12 m, genişliği 1,35 m. Bir kayaya işlenmiş. Ölünün Tanrı Re-Horachte'ye yükündüğünü gösteren tablonun hemen altındaki yazı.
Firchow,O. 1955; *Ägyptologische Studien;* Berlin. S.145.

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez;
alıntı da yapılamaz.

ATA OY, ATA OY;	*Ey Ata, ey Ata !*
ATA AP ONUB ATA,	*"Ata" olarak götürülmüş olan, kozmostaki Ata;*
AQINIS OY, ATA OY;	*akınış Atası;*
OQ ATA OY;	*quantum Atası;*
ATA OY, ATA OY.	*ey Ata, ey Ata !*

Teyidi : Çilgiri (Doğu Anadolu) yazıtı

OÑU-UTUS ÖGİS	*Medeniyetlerin tekvinini temin eden Peygamber*
OQ AT ÖGİS,	*OQ'ların içinden çıkmış olan bir Peygamberdir,*
OÑU-OÑ OQUÑ	*ve OQ'ların medenî olmalarını sağlamış olan o*
AT-ATA OQ UŞ ËSİS.	*OQ Majestesi **AT-ATA** olarak anılacaktır.*

Mirşan 1998; *Dinlerin Gelişimi*, s.39.

Bir Protogrek yazıtı :

ATAN AT ËKİZ	*Atalarımızın adı olarak*
ËSİDİT ËMİÑİZ	*tanılan şahıs*
ODUÇUY ËKİZ	*yakılmış olarak*
ËSİDİT ËMİÑ,	*tanındığı için,*
ËSİÑ, ATAN-AT	*canı, atalarımızın adı*
ËKİZİTİN ËDİRİÑİSİÑ,	*olarak kaim olan şahsın,*
UÇUY ËRİSİK.	*uçmak suretiy le (Tanrısına) erişmiş bulunuyor.*
AT-ATA ËSİÇİÑ	*Buna göre, o **AT-ATA** ruhu olarak*
ÖKÜT ULUÑUZ.	*sizin Rabbanî ulunuzdur.*

Mirşan 1998; *Dinlerin Gelişimi*, s.68.

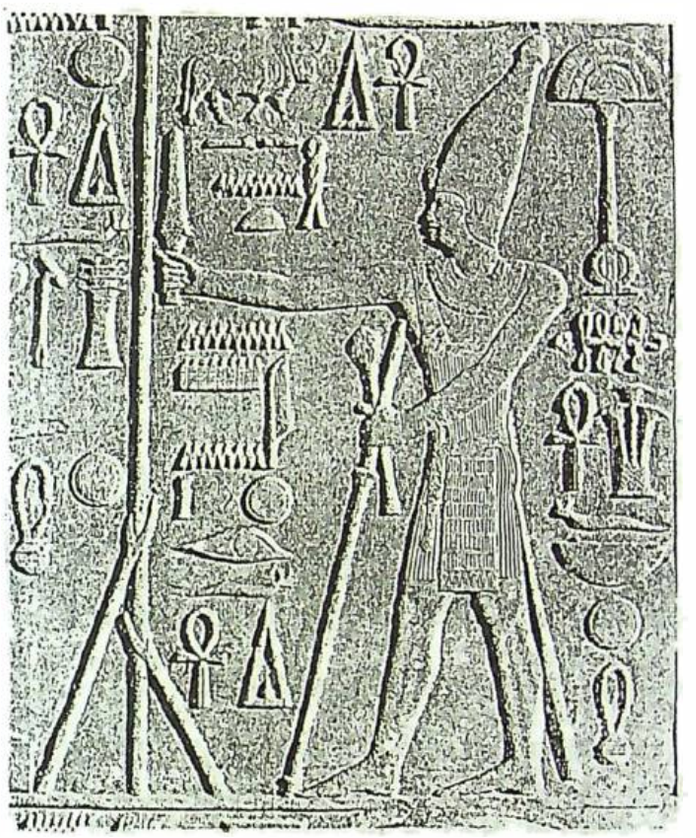
Konusu : AT "canın (cennete kavuşmak üzere) vucuttan atılması" anlamındadır. Ancak, bu yönde bir atılmanın

hakanlara özgü olacağı düşünülmüş ve canı atılmış (yani, ölmüş) olan hakana "ATA" denmiş bulunuluyor.

ATA yerine AT-ATA, ATAN-AT gibi deyimler de kullanılmış ve bunlar la "Devlet Başkanı" kastedilmiştir. Daha sonraları ise, ATA "baba", "dede", "dedeler" yerine de kullanılmış bulunuyor.

Mirşan 1999, *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl*, s.10.

9. ËD-AT yazıtı (şek.11)

Şek.11. ËD-AT yazıtı (Sesostris I pavilyonu)
(Garbini,G.1968; *Alte Kulturen der vorderen Orients;* Gutersloh; s.119)

Bu kitap kopya edilerek başkasına verilemez; alıntı da yapılamaz.

ÖG ËD-AT	*Yaradanın havarïsi*
İKİM ON ËM	*olan kozmos,*
AÑ-ËS	*akıldan ibaret canın*
IŞID	*korunması*
OM ËRİŞİM OÑIS	*konseptine göre,*
ÖZ-ÏY ËD-AT.	*kişinin yaratıcısıdır.*

Teyidi ve yorumu :

AYI UZ BOLUR, TİRİG ÖZÜG İLTİNMİŞİ; ASIĞLIĞ BOLUR, KİŞİ ACUNI BULULMIŞI; ANÇULAYU OQ, TOLPITÜZÜN BODI-SAŢAW TEG, AÑA UQŞATU YİG NOMLAR TËRKİN BULULUR.

Tıpkı Minkovski evreni kationlarından elementler teşekkülü haline benzemek üzere, dirilik özünün ilk şeklinin transformasionundan "kişi" dediğimiz mekanik bir hal doğar.
Mirşan1998, *Dinlerin Gelişimi;* s.22.

Bu metne göre, cansız dünya ile canlı dünya ayni kanunlara boysunur. Nitekim, PRA-Mısır yazıtı da kişinin yaratıcısının kozmos olduğunu söylüyor.

Diğer taraftan, metnimizdeki "canın korunması" kavramını Erken-Türkler şöyle dile getiriyorlar :

BAR İLİLİG KÖK QALIQ YÜZİNTE BAQŞILIĞ BURQAN TEÑRİ TOĞTUÑUZ.

Her şeyin dayanağı olan KÖK QALIQ [gökte ikamet eden şeyler] topolojisinde korıma ile yükümlü gravitasion kreasionu şeklinde doğdunuz.
Mirşan 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s.52.

Çünki maksimal entropi korunmasız haldedir : QORILMAQSIZ ÇIN MEÑİ [*korunmasız hakikî ebediyet*].
Mirşan 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s.53.

6.PRA-Mısırcadan Türkçeye Sözlük

A, bak: No.32/s.48
AD, bak; No.33/s.49 ve NO.34/s.49
AD, (1) adım, 32, 49; (2) pekişme, AYAĞQA TĒGİMLİG haline gelebilme [konsolidasion], ayakta kalabilme, 49, 50
ADAQ, en son hal, 80
AD AYINIM, pekişme periodum, 50
ADIÇ ADIN APA, adım attıran Allah, 49
ADIM, adım attığım, 51
AQ, bak: No.35/s.50
AQ, akma, 50,73; akıntı, 50,53; akış, 58; akınış, 32
AQAS, AQAŞ, 42
AQID, akıtılan, 41; akıt-, 61
AQIDIÇIN, akıtılması, 41
AQIDINIS, akıtılma, 41
AQIM, akım, 31
AQINIRIM UQUNIS APA, akan Allah, 42
AQINIŞ, akınış, 29,56,88
AQIS, akıntı, 53
AQIŞ, bak: No.37/s.50
AQIŞINIŞ, akışma, 50
AQIŞ İKİMİŞ, akış ikilemi, 64
AQIŞ İT, akış impulzu, 50
ALIN, alınma, 28
ALT, bak: No.19/s.38
ALT, (1) yetki, 38; (2) ... esasına dayanır, 43
ALT ĒR APA, erişme yetkilisi APA, 38
ALTUS, kral [Etr. ALTUÇ], 38
ALTUS ĒR UÇ, kral olmuya erişen lider, 38
AN, hatırlanacak şey, 49
ANIDIÑIW, demektir, 36
ANIS, hatırlanan, 27
ANIŞ, anış, 31
AÑ, añ, 30
AÑ, bak: No.17/s.36 ve No. 28/s.43
AÑ-ĒS, akıldan ibaret can,90
AÑINIŞ ĒSİN, hatırlanan şey, 44
AÑIN OÑ, tarih [AÑTUYUS], 29, 43, 44
AP, götürülme, 26, 43; Allah, 27, 33
AP, bak: No.18/s.37
AP, götürülüş, 54,götürülen, 77; götürülmüş olan, 88
AP İSİÑ, götürülen can, 77
APA, bak: No.38/s.50
APA, Allah, 34,35,38,40,42, 49,50,51,52,53,57,58,60,61; götürücü, 75
APAD, aparıldığı, 34
APAD OY, aparıcı, 38
AP-AQ AW ÖTÜŞ, akma yolu ile (öbürdünyaya) geçiş, 50
AP-AQIM ANIŞ, akınış (akım) Allahını anma, 31
APAM ĒB-AD, APA'nın tertib ettiği adım, 37
APAM-AD, götüren radiasion (yani, radioaktivite)
APAM AD ÖT OY, Tanrının attığı ilk (geçerli) adımdır, 48; aparılma sonucundaki pekiş-

me safhasına geçme hadisesi, 54; Allaha geçiş, 59
APAM ÜŞ ËM, APA'ya çeken, APA tesirli, 36
APAÑ ËÑİÑ OYIM ÜŞ, Allahın varlığı hakkındaki kanaatım, 38
APAÑ ONIB, Allahadır, 50
APA OY, Allah mefkuresi, 51
APA ÖCİP ÜY, Allah yönetimindeki ev, 50
APAP, götüren, 57
APARIN UQUŞ, (mezara) aparılan şey, 29
AP-ASIÇ, ap-asılı bırakan, 51
AP-ATA, Ap-Ata, 63
AP-ATAL, mezkur, 52
APA UÇ, APA Lider, 38
AP-ASIQ, asık halde olduğu aşikâr, 38
APAW, apararak, 51
APAY, bak: ÖS APAY AS
AP AYISIÇ ÖTÜŞ, aparılarak geçer ken, 42
AP ËRİÇ ÜY, aparılınarak erişilen ev, 37
AP ËRİMİL, götürülerek eriştirilen, 41
AP-İÇ, götürülen mekân, 38
AP İÇÜ, götürülerek içerilme, 43
AP OŞUM, götürülerek konfigüre edilme, 38
AP-ÜŞ ËBİS UQUNUY, aparılma, 56
AR, bak: No.39/s.51
AR, (1) uzaklaşma, 43,49; (2) gidilme, 50
ARIÇ, bak: UW ËS ... , 51
ARIN, uzaklaşmadır, 43
ARIR, uzaklaşmış olan, 49 (bak: OLUB ARIR)
AS, bak: No.24/s.40
AS, (1) asılma [gravitasion], 31,52,53; (2) asman [asüman], 33, 48,49,50
AS-AD, asümana atılan adım, asüman adımı, 40
ASAYIN OY, yemek, 49
ASAYIN ÜY, asılı kalınılan ev, 33
AS-ASIS, asılı kalınılan asılış, 27
AS ËM ËBİN, asümandaki, 64
AS ËSİBİS AW, gravitasiondur, heyhat [*wohl*], 49
ASIÇ, asılı kalabilmek, 31
ASIÇIÇ AD, asılma adımı, 58
ASID, asılı kalma, 61
ASIDISIS UQUNIS, asılı bırakılma, 35
ASIL ËSİÑ ËM İK, asümanın efsunlu (yöneltici) dualitesi, 37
ASILIB, asılı kalmak üzere [asılıb], 59; 60
ASILIDIMIZ, asılı bırakan kuvvet, 33; asılı kalınan yer, 57
ASILIDIN ÜY, asılı kalınan ev, 52
ASIL-IMUY, asılı kalma, 56
ASILIÑIS APA, asılı kalınılan Allah, 50
ASIL ÜYÜS, asılı kalarak üyüşme [yığılma], 42
ASIM, asılı kalınacak yer, 34
ASIM ËMİÑİM, gravitasional zamir, 75
ASIMIZ, asüman, 34

ASINIM ËSİÑİÇ, asüman denen, 40
ASIN ËR, gravitasion la erişerek, 49
ASINIL, asılı kalma, 60
ASINIW, asılmıya, 26
ASIP İÇİŞ, asümana (gravitasiona) tabi olma, 60
ASIS ATAL, asılmasıdır, 35
ASIS ËZ, asılma transferi, 33
ASISIŞ, bak: No.40/s.51
ASISIŞ, uygulama (yöntem), 29,30
ASIS OT, zehir, 49
ASIS OZ, asılı kalarak ozma, 40
ASIS ÜY, asılı kalma evi, 41
ASIŞIL, asılarak, 33
ASIŞIL ULANILIW, asılma ulaşımı, 36
AS İK, asüman dualliği, 41
AS İKİM, asılı kalma, 35
AS URUS, asümanın kararı, 63
ASUY AYIN, asılma denen şey, 62
ASUY ËLİDİNİW, asılı bırakılarak götürülme, 51
ASUYIN ÖT, asümana geçerek, 59
AS ÜY, asılı kalınılan ev (yani, gravitasion evi), 22
AS-ÜYİMİZ, asılı kalma evi, 32
AŞ, bak: No.41/s.51
AŞ, (1) aşma, 28,40,43,51,57; (2) yemek, 28
AŞAP-İŞ, aşap [yiyip]-iç, 58
AŞ ËSİN, yemek, 28
AŞIÇ, (göğe) aşan şey, 28
AŞIÇIM, aşışım,58
AŞIN, aşılarak varılan, 26,51; aşma, 60
AŞIÑID-ILIŞIÑID, aşılabilinen, 43
AŞIN OÑID, aşma başarısı, 40
AŞINUY, aşma, 51
AŞ İK, dualliğin aşacağı, 51
AT, bak: No.1/s.25
AT, (1) atılma, 60; (2) nam; (3) at
ATA, bak: No.42/s.51
ATA, Ata, Devlet Başkanı, 22, 37,52
ATADININ, adadığın, 28
ATA ËÑİNİS, ATA demektir, 37
ATAL, bak: No.43/s.52
ATAL, (1) atalan, 37; (2) denen, 52
ATAN, Atamızın, 25
ATA OY, ey ATA, 48,88
AT-ËR-AT, bak: No.44/s.53
AT-ËR-AT [TÖRT], ataların eriştiği atık, 25, 27, 28, 43, 48, 53
AT ËÑİNİS, "AT" durumu, 30; atılmış durum, 31
AT ËSÜY, AT'ı hatırlamadır, 44; ... diye anılan, 60
ATIM, (1) nam, 22, 49; (2) atılmanın, 75
ATIM AY, nam periodu, 49
ATIM OÑİŞ ÜŞ, atılmanın başarı bildirgesi, 75
AT UÇUS, atılarak uçan, 77
AT ÜY, atılma evi, 39
ATIZ ÜY, atıldıkları ev, 39
AT OQ ËLÜ, (vucudundan) atılan kuantum halinde kişi,63
AT UQIÑIN, AT'ın hakkında, 63

AW, heyhat [*wohl*], 49,63
AWINIS, tedavi, 26; değişim, 57
AY, bak: No.45/s.53
AY, (1) period, 33, 49; (2) ay, 34
AY-AQINIŞ, periodik akınış, 33
AY ËD ÖTİW, periodik geçiş, 59
AYID ËBİS, söylenen, 51
AYINIZ ÜY, söylenen ev, 33
AY ËD, periodik, 27
AYIN, denen, 60
AYINIZ ÜY, söylenen ev, 31
AYIN OÑ, -inci ay, 29
AYIN ÖTÜŞ ÜY, periodik geçiş evi, 53
AYIS, ifade eder, 22
AYIŞIÇ, periodu, 26
AYIŞID ËMÜY, sözkonusu edilen şey, 35
AYIW OL, sözü gerçekleşsin, 32
BU, işbu, 64
BU ËMİN, işbu, 63
ËB, bak: No.6/s.28
ËB, bak: No.46/s.53 ve No.47/s.53
ËB, BİR,32,43,53,80
ËB, yüce, 53
ËB-AD OY, bir pekişmedir, 54
ËB AQ, BİR alıntısı, 53
ËB-ASIS ÜY, BİR'in gravitasion evi, 53
ËB-AS URUS, BİR asümanının kararı, 63
ËB-AT OT, tedavi ilâcı, 30
ËB-ËZİÑ, BİR'e transfer, 40
ËB-ILIL, BİR-koruyucusu, 64
ËBİL ËRİD, BİR'e erişme, 53
ËBİN AT, BİR atı, 57
ËBİN OYISINIŞ, yüce (tertipli) düşüncemiz, 36
ËB-İS, kişi canı, 77
ËBİSİŞİW, düzen, 56
ËB ULANINUY, BİR'de kaybolma (BİR'e ulanma) konusunda, 42
ËB USUB, BİR derecesinde (vucudunda), 43
ËB-Ü-İM, yükünmem, 64
ËD, bak: No.4/s.26 ve No.48/s.54
ËD, (1) olan, 50; (2) teşekkül eden, 50
ËD-AT, yaradılış, 27,29, 48, 51,54; yaradan, 90
ËD-AT ASISIŞ, yaradılış yöntemi, 51
ËD-ËDİN, yaradan, 27
ËDİN, yaradan, 63
ËDİR, olandır, 27
ËDÜ, eylem, 50
ËDÜY, ... olacaktır, 32
ËL, bak: No.7/s.28
ËLİD, iletilerek, 28; iletilinecek olan yer, 28
ËLİD AYIS, iletilinilen, 28
ËLİN ÖK, halkın içindir, 28; halk göğü, 34; gök populasionu, 47
ËM, zamir 27, 34
ËM, bak: No.13/s.33
ËM A, zamirin, 34
ËMİL, zamir, 27
ËMİL AYIN, zamirin, 33
ËMİM-ËM, halinde,85
ËMİŞİN OLUZ, haline gelme, 33
ËM OMUL AYIN, duacı olduğumuz husus,61

ËM OY, virtual varlık, 80
ËMÜY, şey, konu, 35
ËÑ, ÏÑ, bak: No.21/s.39
ËÑ, durum, statik hal, 29
ËÑİL, stabil durum, 31, 39, 43
ËÑİL UQUNUS, stabilite, 39
ËÑİLÜY, stabillenme, 39; stabilite, 56
ËÑİLÜY [ËÑ-ULUY] ÜY, stabil kalma evi, 32
ËÑİNİS, durum, 22,27,64; sağ-lıklı duruma gelme, 30
ËÑİSİÇ, işlem, 73
ËM ËBİN, senin, 64
ËMİR [ËM-ËR], varlık haline gelmiye erişme (yani, yeniden var olma), 49
ËMİR ËZÜY APA, varlık haline gelebilmek için gerekli transferi yapan Allah, 49
ËR, ÏR, bak: No.22/s.39
ËR, erişerek, 31,63; erişmek için, 39; erişilen, 51; erişme, 80
ËR AQAS ÖT, erişmek üzere, AQAŞ şeklinde geç, 42
ËR-AP, erişilen Tanrı, 28
ËR-AT, erişilen atılma, 69,79
ËR ËLİN UQUQUQ, halkın eriştiği, 39
ËRİB, erişip, 60
ËRİBİM, erişeceğim yer, 28
ËRİÇ, erişebilme, 32; eriştirecek, 32; erişerek, 34; erişilen, 37; erişmek üzere, 39
ËRİÇİLİW, erişilerek, 33
ËRİÇİN, eriştiği hal, 25
ËRİÇİZ ËBİS, erişilecek yer, 28
ËRİDİÇİN, eridir (eriştirir), 31
ËRİL-ËMİNİS, erişeceğimiz,50
ËRİM, erliğim, 32; erişişim, 32
ËRİMİZ, erişeceğimiz, 31
ËRİN, erişerek, 40
ËRİN OZISUY, erişerek ozuşma, 40
ËRİPİN, erişme, 27
ËRİR, erişeceği, 52; erişilen, 56; erişme,58
ËRİR AP, elişilen AP, 37
ËRİR İMİB ÏY, eriştiren elektrik, 54,63
ËRİR OY, erişeceği, 48
ËRİRİM ÏK, erişme dualitesi, 35; eriştiği dualite, 57
ËRİRİN, erişmenin, 53; eriştiğin, 60
ËRİS-ËSİSİM, erişişim., 37
ËRİŞİM, eriştirildiğim, 28; erişişim, 34, 40,56; erişeceğim, 51,52,57; erişme, 73
ËR-OMU, erme umudu, 71
ËRÜ, erişme, 26
ËRÜYİL, erişmek suretiy le, 71
ËS, ÏS, bak: No.10/s.30
ËS, ÏS, bak: No.20/s.39
ËS, ÏS, can, 50
ËS-AÑ, uyuşturucu, hafızaya tesir edici, 36
ËSİÑ ËM, (1) yöneltici, 37; (2) efsunlu, 37
ËSİTİD ONUD, olduğu bilinmektedir, 28
ËS ÏZÜYİSİM, transfer olmam, 57
ËSÜ, bak: No.49/s.54
ËSÜ, teşekkül etme, 54
ËSÜ-SUB, esirten-su, 26
ËSÜÜZ APA, daima hatır-

lanan Allah,54
ËSÜY, hatırlama, 44; ... diye bilinen, 56
ËZ, ÏZ, bak: No.23/s.40
ËZ, transfer, 36
ËZİÇ UW, transfer kutluluğu, 40
ËZİNÇ, kurban, 40
ËZİÑİKİM, transfer, 69
ËZİZ, transfer, 33
ËZ USUÇ, transfer vucudu, 43
ËZÜW, transfer, 40
ËZÜYİŞ ÜY, kutlu [ezgi] ev, 53,60
ID, bak: No.50/s.54
IDID, baskın, 29,32,54
IL, bak: No.51/s.54
IL ATALIQ, "koruyucu" denen, 41
ILID, bak: No.52/s.55
ILID, hami, 55,64
ILIDIN ASIŞ ËRİÇ, hamine asılı kalarak eriş, 55
ILIDIM-IMUY ARIŞIM, hamime müteveccih olarak uzaklaşışım, 55
ILIDIMIZ-IMIZ, hamimiz, 55
ILIQ, hamī, 33
ILIM USU, koruyucu Cenab, 43
IŞ, bak: No.53/s.55
IŞID, korunma, 90
IŞITIBIB IMIÇISIŞ, yazılı olarak verme, 55
IŞITIBIC ÜY, yazıhane, 55
IŞUBIQ, bak: No.54/s.55
İÇ, bak: No.5/s.27
İÇ, bak: No.55/s.55
İÇ, gerçekleştirme, 36
İÇ ËM, hakimiyet,53; tabi olmak, 60; tabiiyet, 80
İÇİLİD ËBİS, tabiiyet, 27; içerilmek üzere, 28
İÇİLİZ ÜRÜM OY, içerileceğim ahiret, 63
İÇİN, ortamına, 37
İÇİŞ, içindeki, 26; içinde bulunan, 77
İÇİŞ AD, içine giriş adımı, 32
İÇİŞ OZ, içerilmek üzere ozma, 77
İÇÜY, (1) içki, 26; (2) hakimiyet, 27; (3) tabi olarak, 33
İDİÑ, ËDİÑ, bak: No.68/s.58
İK, bak: No.11/s.31
ÏK, dualite, 31,36,37,43, 75 49,51,56,57
ÏK-ËB, ikiden sıñar [ikiden tek], 71
İKİM, olan, 90
İKİMİŞ ÏKÜ-ÏK, dualliğin dual çifti, 85
ÏKİS, dualitesi, 34
ÏKİSİŞ, dualllenme, 60
ÏKİŞİÑİD, duallenmedir, 43
ÏKÜ, dual, 22
ÏKÜY ËSİBİS, ... olarak bildiğimiz, 58
ÏKÜYİS, dual haldeki, 35
ÏL, ËL, halk, 52
İMİGÜW URIM ÜY, yazgı kararı verilen ev, 41
İM ONIIB ÏY, kozmos elektriği,54
İNÇ, bak: No.56/s.56
İNÇÜWİÇ, tarım, 56
İNÇÜÜM TÖRTİNÇ, dördüncü defa ekilme, 56
ÏSİÑ, canlar, 26, 77
ÏSİŞ ÏK, can dualitesi, 64
ÏŞ, bak: No.57/s.56

ÏŞ, ıspiral hareket (sandal küreği ucunun hareketi),56
İT, impuls, 50, 69
ÏY, bak: No.58/s.56
ÏY, elektrik, 54
ÏY OY OÑIS, iyileştirme sağlama, 30
ÏZ, bak: No.59/s.56
ÏZ, (1) transfer,57; (2) kutluluk, 49
ÏZİK, izgi [kutlu], 49,57
ÏZİK OY, kutlu olan şey, 49
ÏZİÑ, ËZİÑ, bak: No.60/s.57
ÏZİÑ ON, kozmos izgiliği, 57
ÏZİW, ËZİW, bak: No.61/s.57
ÏZÜYİS ÏZ, transfer transferi, 57
O,U, bak: No.62/s.57
OĞ, bak: No.63/s.57
OQ, bak: No.15/s.35
OQ, (1) kuantum, 35,50,57, 58,60,61; (2) okuma, 54
OQ AS ÏKİM, kuantumların asılı kalmaları, 35
OQ ATA OY, kuantum Atası, 88
OQ ËM, kuantum halinde, 37
OQIM, kuantumum, 35
OQIN OZ, kuantumların geçişi, 52
OQIS ËS ÜY, kuantum evi,57
OQIS UQUS, kuantumların, 57
OQ-İÇ, kuantumlar, 52
OQ İÇÜ, kuantum haline gelme, 63
OQ ÏKİD OY, okuma evi, 54
OQ ULAN ÏK, kuantumu ulaştıran dualite, 63
OQ ILAN ÏKİM, kuantum halinde kaybolan dualite, 31; kuantum ulaştıran dualite, 54
OQ ULANUY, kuantum halinde ulanan şey, 41
OQUN, kuantumların, 35; kuantumun, 35,57
OQUN, okunuşuna göre,59; göre, 60
OQUN AS, kuantum halinde, 31
OQUN ÖTİŞİMİZ, kuantum halinde geçişimiz, 32
OQUS, kuantumların, 35
OQUZ, kuantumumuz, 28
OL, bak: No.64/s.58
OL, gerçekleşsin, 32; ol, 32; -la, 33; -dır, 60
OL ASAY ÖT, asümana geçme, 43
OLIÇIZ, olacak olan, 35
OLUB ARIR, uzaklaşan, 49
OLUB-OL, yaradılış,85
OLUĞLUĞ, tahakkuk eden, 32
OLUQLUQ, olkunduran, 32
OLUNUS OY, oluşma, 32
OLUS, için, 32
OLUZ, olan, 53
OM, bak: No.65/s.58
OM ËRİŞİM, konsept, 90
OMIM, momentum (sebeb), 43; umudum, 58
OMIN, umduğun, 58
OM-OMININ AP, duacı olduğumuz götürülüş, 59
OMULU ËM, duacısı olduğumuz, 71
OMUM, binar [ikilenmiş], 77
OMUM-UL, binar ulaşım, 77
OMUY, duacı olduğumuz,58; dua ederek, 63;konsept, 60
OÑ, bak: No.9/s.29

OÑ, başarı, 44,61
ON, bak: No.14/s.34 ve No.66/s.58
ON, kozmos, 34,77
OÑ, başarı, 69
OÑ ALT, başarılı, 32
ON ËM, kozmos, 90
ON ËB, kozmos tertibi, 75
ON ËBİS, kozmostur, 49
ON ËRİRİN, erişeceğim kozmos, 34
ON ËSİŞ, kozmoloji, 60
OÑID, bak: No.68/s.58
ONIDIÑ, kozmos, 39
ONIDIÑIW, kozmoslaşma, 33
ONIQ, kozmik, 34
ON ILIDIN, kozmik hami, 55
ONIM ÜŞ, kozmik bildirge, 60
ONINIW, kozmoslaşma, 48
OÑIS, oñuş [başarı], 41, 44,51
ONIS, bak:67/s.58
ONIS, (1) ondalık, 43, 44; (2) savunma, 44
ONIS ADIM, kozmosa adım attığım yer, 51
OÑIS APA, başarı Allahı, 52
ONIS APA, kozmik APA, 38
ONIS ÜY, kozmik ev, 57
ONIZIS OY, kozmosa, 34
OÑ OQ, başarılı kuantum, 62
ON OZ, kozmosa geçme, 52
OÑ-TÖRT, başaran 4, 71
ONUB ATA, kozmostaki ATA, 88
ONUB ÜYÜY, fazilet iyesi olarak, 62
ONUÇ ÜY, kozmik ev, 35
ONUL UQUNIS, "kozmos" denen şey, 34
ONUR ËMÜY, kozmoslaşması, 34
ONUS APA, kozmik Allah, 35
OÑUŞ ALT, başarılı (kişi), 38
ONUY, kozmos, 56
ONUYIM AY, kozmosumdaki ay, 34
ON ÜY, kozmik ev, 44
OY, düşünce; -dır,63
OYINIM UQUNIS, denilen
OYIN UW OLUZ, bunlar kutlu olan düşüncelerdir, 53
OYISINIŞ, düşünce, 36
OYISIS, konu, 31
OS, bak: No.69/s.58
OS, Tanrı Bili [uzay], 63
OSIQ, Tanrı Bili [uzay], 35,58
OSIQIM US, Tanrı Bili Yüce Katı, 63
OSIQ ÖTİS, uzaya geçiş, 75
OS UQISIM UR, Tanrı Bili kararı, 63
OŞIM ËTİS, konfigure edilmek üzere, 64
OŞIMIŞIM İY, konfigurasion elektriği, 54
OŞIN ATAL, konfigurasion denen, 36
OŞ ULAN, şekil değiştirmek suretiy le, 48
OŞUM OQ, konfigurasion kuantumu, 77
OŞUM UÇ, konfigurasion liderliği, 85
OŞ US-USUS, şekillenme derecesi, 43
OT, bak: No.70/s.58
OT-OQ, ilâç kuantumu, 58
OY, bak: No.30/s.47 ve No.71/59
OY, düşünce, 75
OYIN, hayal et ğin, 47
OYIS, düşüncesi, 48

OY UÇ-UÇUÇ, liderlik, 47
OZ, (öbürdünyaya) ozmak [geçmek], 26,27,40,52,58,60
OZ-AT ÜY, atılınılan ev, 39
OŞ, bak: No.16/s.36
OŞIMIN İÇ, konfigurasin gerçekleştirmek, 36
OŞUM, şekil değiştirerek, 25
OŞUN ATAL, işbu nam, 30
OT, ilâç, 36
OY, düşünce, 28; mefkure,53
OYIM ÜŞ, kanaat, 38
OYIS-AS, homo-sapiens, 59
OY İÇÜY, tahakkuk, 27
OZ, bak: No.72/s.59
OZ, ozma [yer almak üzere geçme], 53,57,61
OZUS ▲ ËDİN, ozuşun piramit yapısı, 64
OZUY, geçen, 77
OZ ÜY, ozduğu ev, 35
ÖC, bak: No.29/s.44
ÖC APAN, îye [kadir] Allah,51
ÖCİÇİB ÜYÜŞ, tabiiyet konstitusionu, 44
ÖCİP, (1) tabi olunarak, 44; (2) idaresindeki, 50
ÖG, bak: No.25/s.41
ÖG, haşmet, 41,56,havari,90
ÖGİN OZ, Haşmetmeabın ozuşu, 41
ÖG İK ÜY, Haşmetmeab dualitesi evi, 41
ÖGİN [Yun. "egon"], şahsiyet, 41; sahibi,58
ÖK, bak: No.2/s.25
ÖK, gök [Rab], 26,47,51,53,57
ÖK ËBİS, göğe, 51
ÖS APAY AS, Allah kelâmının geçerli olduğu asüman, 51
ÖŞ, ÖÇ, sönme, 44
ÖT, bak: No.73/s.59
ÖT, geçme, 33, 43,50,53,59
ÖT-AÑ OT, ölümcül zehir, 36
ÖT APA, geçilen APA, 38
ÖTİLİS İÇİB, geçmek suretiyle, 60
ÖTİNİŞ, geçiş, 36
ÖTİŞ, geçiş, 59
ÖTİŞİM, geçişim, 50
ÖTİŞİMİZ, geçişimiz, geçmiş olmamız 60
ÖTİŞİMİZ ALTUS, geçen kral, 59
ÖTİW, geçiş, 27
ÖT OY, ... geçişi kavramı, 33
ÖTÜMİZ, geçişimiz, 35
ÖTÜŞ, ötüş; geçer ken, 42
ÖTÜY, geçmiye, 37;
ÖTÜY-İMÜYİW, geçme yolu ile, 57
ÖZ, bak: No.74/s.60
ÖZ, bak: No.75/s.61
ÖZ, (1) kişi özü (can),27,28, 43,60,61; (2) kendi, 35,60
ÖZ APA, canın götürülmesi (can Allahı), 61
ÖZİLİD UW, can kululuğu, 35
ÖZİLİM ËÑİLİMİZ, canımızın stabilleneceği, 33
ÖZİM, şahıs, 31
ÖZİM OY, canın, 61
ÖZİN AQID ËM, özünü [canını] akıtma, 61
ÖZİNİM, canın, 43
ÖZ-İY, kişi, 90
ÖZ-OQ, can kuantumu, 27
ÖZ OQIMIZ, kendi kuantumumuz, 60
ÖZ ÖZÜL OÑ, canın "akan nehir" haline gelmesi, 61
ÖZ TÖRT İÇ, ÖZ'ün 4 hali,59

ÖZ UQUÇ, can halinde, 42
ÖZÜL-AD, *Erlösung* için atılan adım, 27,61
ÖZÜM, özüm, 26
ÖZÜ OQ, canın kuantum haline geleceği, 60
PARAMIT, (1) polarize orientasion; (2) piramit, 64
PİS, beş, 73
SU, bak: No.76/s.61
SU ASIQIDIN, "elektromagnetik gravitasion" sonucuna götürür, 29
SU ASINILIM, elektromagnetik-radiasion halinde asılı kalma, 62
SUB IDID AD, su baskını adımı (yani, su seviyesi), 54
SUB IDID ÖD, su baskını erası, 29,32,59,60
SU ËS, elektromagnetik radiasion, 28
SU İKÜY ÜY, elektromagnetizm evi, 61
SUUM AS, elektromagnetik gravitasion [asılma, asüman], 61
SUUŞ İY, elektromagnetizmadır, 56
ŞU ËÑİNİS, şu durumdur, 31
TÖRİTÜR, türeten, 85
TÖRT [AT-ËR-AT], bak: No.44/s.53 ve 77/s.62
TÖRT [AT-ËR-AT], dört, dört unsur, 25,27,28,41,43,48,50, 54,75
TÖRT ËSÜ, 4 unsurdan teşekkül etme, 54; 4 hal, 75
TÖRTİÇ, 4 halinde,48; dörtlü, 52
TÖRT ËSÜ OÑIS, 4 başarı, 29
TÖRT ËSÜ OY, 4 unsur, 48
TÖRT İÇ, 4 haline, 27
TÖRTİÇ, 4 halinde, 48
TÖRTİN ËD, 4 olan
TÖRT ÖTÜY, 4 halinde geçme,62
UB-AT, esas, yüce, temel, 75
UB-AT, temel atılış (yani, madde), 75
UÇ, bak: No.78/s.62 ve No.79/s.62
UÇ, (1) lider; (2) uçmak, 33; uçarak, 57,58
UÇ ASIS ËZ, uçarak asılma transferi, 36
UÇ ËD, uçarak,62
UÇ ËTİS, Lider olan, 63
UÇ OQ UÇ APA, uçma kuantumlarının lideri Allah, 62
UÇ-UÇUÇ, (1) bayrak açma [gaye edinme], 43; (2) tecelli, 44
UÇ-UÇUÇ OYINIŞ, üzerinde düşünme, 29
UÇULID ON, uçulan kozmos, 62
UÇUS, liderin, 32; uçması sonucunda, 35; başarı, 60
UÇUSIS, muvacehesinde, 77
UÇUSUY, uçuşma, 49
UQ, bak: No.8/s.29
UQ, bak: No.26/s.42 [kulak resmi].
UQUNIS, denen şey, 34
UQUS, olan, 55
UQUSIÇ, kanunî, 59
UQUSUM ËDİRİM, anlaşılan şey, 42
UQUS UR, kanun, 42
UQUY İKİMİŞ, anlaşılan şey, 31

UQUYIN, aklıselim ile, 29
UL, bak: No.12/s.31
ULAN, bak: No.80/s.63
ULAN, ulanan, kaybolan, 31, 35; ulaştıran, 63
ULANIB [ILANIB ?] ËRİR AP, ulanarak (kaybolarak) eren aparılma, 30; ulaşıma erişme Tanrısı, 36; ulanarak erişilen AP, 37 (bak: AP ËRİÇ ÜY).
ULANILIW, (1)ulanılarak (kaybolarak), 33; (2) ulaşım, 36
ULANIŞ AS ËDÜY, asılma ulaşımı, 31
ULIDISU OZ, ulaşmak üzere oz; 61
ULIQ ËRİSİBİN ÜR, "*Erlösung*" ile erişilen öbürdünya, 64
ULULAN ÜY, ulaşım evi, 38
ULUM UŞ, yüce konfigurasion, 52
ULUS, ulus, 33; halk, 48
ULUSULUS, populasion haline gelmek, 57
UR, No.81/s.63
UR, (1) kanun, 42; (2) karar, 63,
URUS, karar, 63
URINUYIM AD, karar adımı, 63
UR ÜY, karar evi, 41
US, bak: No.27/s.42
US, Cenab, 43
US İK, instans-dualitesi; 49
USUÇ, vucudu, vucudunun, 43
USULUYUM, dereceye, vucut haline, 43
lativ, 50; instans, 57,71
USUN A, instansın, 71
USUN, korpuskular [vucut hainde ilerliyen], 26; korre-
USUN ÖK, korrelativ gök, 50, 77
USUS, yetkili,42
US-USUS, derece, 43; yücekat, 61
USUS-US ÖK, gökteki vucutlar-vucudu, 85
USUY OY, korpuskular olarak, 42
UŞ, majeste, 53
UŞUÇ, majesteliğe erişme, 27
UŞIM ËMİM OÑIS, majeste oldum, 44
UŞIDILIS İÇİB, majestilk, 51
UŞUM ËMİM OÑIS OÑ, majesteliğimi savunmam başarıldı (yani, majeste oldum), 44
UŞUS, yer alma, 49
ÜR, öbürdünya, ahiret, 64
ÜŞİW, mutluluk, 49
UW, IW, bak: No.31/s.48 ve No.82/s.63
UW, mukaddes, 31,48,51,56, 62,63,64
UW AT US, kutlu atık vucut, 62
UW ËS ARIÇ ËSİT, kutlu düşünceleri yayma, 51
UWIL, takdis olunmuş olarak, 60
UWIM ËRİSİŞİM, mukaddesata erişmek suretiy le, 31
UWINIŞ OYIN, kutluluk, 48
UWIS, kutlu, 48
UW İKİYİSİÇ ÖTİŞ, kutlu duallik le geçiş, 59
Ü, bak: No.83/s.63
Ü, yükünme, 64
ÜÇÜP İK, üçlü dualite (yani,

ALTI YARIQ TİGİN), 75
ÜNÜN OT, ilâç, 26
ÜR, bak: No.84/s.64
ÜŞ, bak: No.85/s.64
ÜŞ, bildirge, 43
ÜWÜW, teminat, 77
ÜY, bak: No.86/s.64 ve No.87/s.64
ÜY, (1) yığınak, 42; yığılmak, 60; (2) ev, 28,31, 32, 33, 35, 37,40,41,42,48,49,50,52,57, 58,59,60,61,62,64; (3) ortam,28
ÜY ASIS, gravitasional ev, 85
ÜY ON, kozmos evi, 77
ÜY UQUSIM UR, yığınak kanunu, 42
ÜYÜS, üyüşme (yığılma), 42
ÜYÜS OÑ, konstitusion (tarihi),43
ÜYÜŞ, (1) konstitusion, 44; (2) yığınak, 52

7.Transkripsion Alfabesi

A	I [Rus.Ы]	P
B	İ [I'nın yum-	R
C [Ar. ص]	Şak eşi]	S
Ç [Rus.Ч]	Ï [Alm.i, Rus.И]	Ş [İng.SH]
D	J [Rus.Ж]	T
Ë [yalnız birinci	K	U
hecede]	Q [sağır K]	Ü [Alm.Ü]
E [birinci hecede	L	V
seyrek	M	W [sağır V]
F	N	Y [Alm.J,Rus.Й]
G	Ñ [burundan çı-	Z [Rus.З]
Ğ [Ar. ڧ]	kan N]	
H	O	
X [Rus.X]	Ö [Alm.Ö]	

Not: Erken-Türkçede sözbaşına gelen ünler (gereği olmadıkça) yazılmadığı için, söz başına gelen *öndamak-dudaksız-avurtlu* vokalin Ë mi, yoksa Ï mi olduğu belirlenememektedir. Bu sesin Ï olarak kabul edilmesi için herhangi bir gerekçe bulunmadıkça, biz onu Ë şeklinde yazmış bulunmaktayız.

8.Kitapta Kullanılan Erken-Türkçe Sözler

AB-AL "Tanrı" (s.9'a bkz) anlamındaki bu söz Erken-Türkçe olabilir, çünki AL-AT, AL-APA "Tanrı" demektir.
AÑTUYUS, tarih [*date*].
AT-BAŞIĞIN YIL, 12 yıllık hayvan siklusunun TABIŞĞAN yılı.
AT-OĞ, (1) dinasti [saltanat]; (2) başkent.
BİL, yönetim [regnum], koşma devletler, *common wealth.*
BİRİLE, ait.
BOLBOL, historialar, olup bitenler.
ËB-ËDİZ, gösterilen başarılar [Alm. *Taten*].
ËSÖÑÜK, misal.
KÖPİRDÜ, relief.
OĞUŞ, medeniyet.
OQ, sahife 35'e bakınız.
OTÇA, BORAÇA, ateş gibi, bora gibi...
ÖD, era [çağ, çağ hesabı].
ÖGÜL-UQUS, bilgi ve tecrübeleri ile temayüz eden [*wise*].
PRA, *pre.*
SAB-KİYE İYE, SAB'da kohere proto-îye; *geld**im***'deki ***–im*** gibi.
TAMĞA, vokal veya "önvokalli konsonant" şeklinde yazı işaretleri; Erken-Türkçe söz çekirdeklerinin yazı işareti. Bunlar başlangıçta birer ideogram [kavram işareti] halinde idiler. Sonraları ise, "harf" anlamında kullanılmıya başlanmış bulunuyorlar.
UÇ-US, *sphinx,* s.7.
UMUĞ, *reference*
USULUÇUN, vucut bulma, var olma ciheti; Tanrı ciheti.
YİM, takvim.

9.UMUĞLAR

Champdor,A. 1956; *L'ÉGYPTE des Pharaons;* Paris.

Champollion Le Jeune,J.F. M DCCC XLI; *DICTIONNAIRE ÉGYPTIEN, EN ÉCRITURE HIÉROGLYPHIQUE,* PARIS.

Davies,N. De G.; *The Chapel of Ptahhetep and the Hieroglyphs.*

Desroches-Noblecourt 1963; *Tut-Ench-Amun;* Frankfurt.

Donadoni,S. 1970; *Egyptian Museum Cairo;* London.

Firchow,O. 1955; *ÄGYPTOLOGISCHE STUDIEN,* BERLIN.

Földes-Papp 1966; *Vom Felsbild zum Alphabet;*Stuttgart.

Garbini,G. 1968; *Alte Kulturen der vorderen Orients;* Gutersloh.

Griffith,F.L. 1892; *EL BERSHEH;* London.

Griffith,F.L. 1893; *BENİ HASAN;* Part I, London.

Griffith,F.L. 1900; *The Mastaba of Ptahhetep and Akhethetep at Saqqareh;* Part I, London.

Haarmann,H. 1991; *Universalgeschichte der Schrift;* Zürich.

Hamlyn,P. 1970; *Egyptian Museum, Cairo;* London.

Hirmer, M.-Otto,E. 1967; *Ägyptische Kunst;* München.

Hoving,Th. 1978; *Der goldene Pharao Tut-ench-Amun;* Scherz.

İnan,A. 1956; *Eski Mısır Tarih ve Medeniyeti;* Ankara.

Kolpaktchy,G. 1970; *Ägyptisches Totenbuch;* München.

Luker,M. 1974; *Götter und Symbole der alten Ägypter;* Bern-München-Wien.

Majonica,R. 1991, *Das Geheimnis der Hieroglyphen.* Die Abenteuerliche Entschlüsselung der ägyptischen Schrift; München.

Mirşan,K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar;* Ankara.

Mirşan,K.1978; *Akınış Mekaniği ALTI YARIQ TİGİN;* Ank.

Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* Bodrum.

Mirşan,K. 2000; *Şölgentaş Mağarası Resim ve Yazıları;* Bodrum.

Wimmer,H. 1963; *Ägypten;* München.

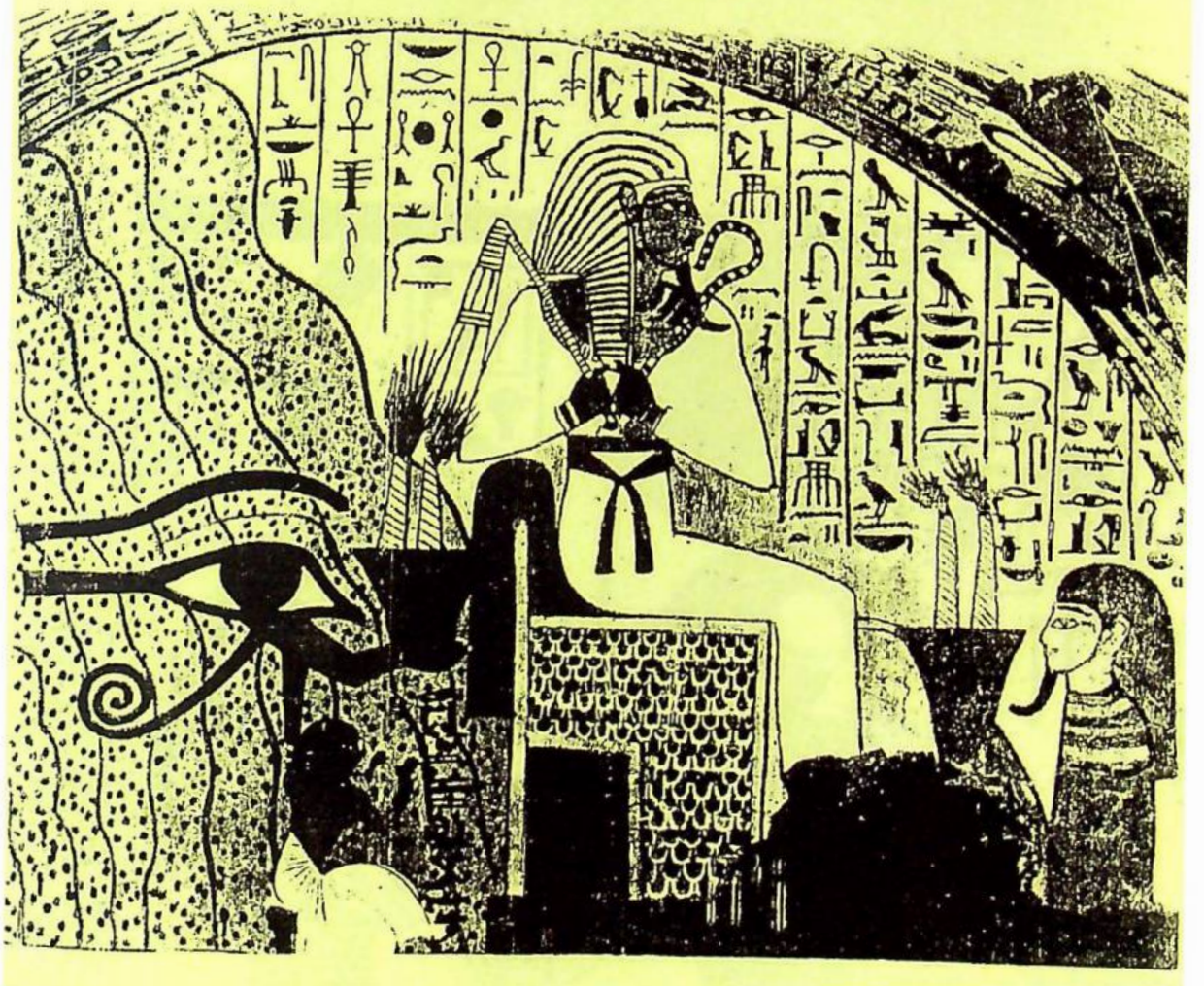
Sethe,K. 1904; *HIEROGLYPHISCHE URKUNDEN DER GRIECHISCH-RÖMISCHEN ZEIT, I. LEIPZIG.*

Tompkins,P. 1978; *Cheops;* Bern-München-Wien.

Vandenberg,Ph. 1976; *Nofretete Echnaton und ihre Zeit,* Bern und München.

AVRUPA,SİBİR VE ORTA ASYADAKİ EN ESKİ YAZITLARA DAYANILARAK DEŞİFRE EDİLEN

PRA-MISIR HİEROGLİFLERİ

KÂZIM MİRŞAN YAYINI

Pra-Mısır Hieroglifleri

Şek. 1. Kartal şeklinde tasfir edilen OQ AT ve onun öbürdünyada başarılı bir şekilde canlanması

AVRUPA, SİBİR VE ORTA ASYADAKİ EN ESKİ YAZITLARA DAYANILARAK DEŞİFRE EDİLEN

PRA-MISIR HİEROGLİFLERİ

KÂZIM MİRŞAN
Yüksek Mühendis

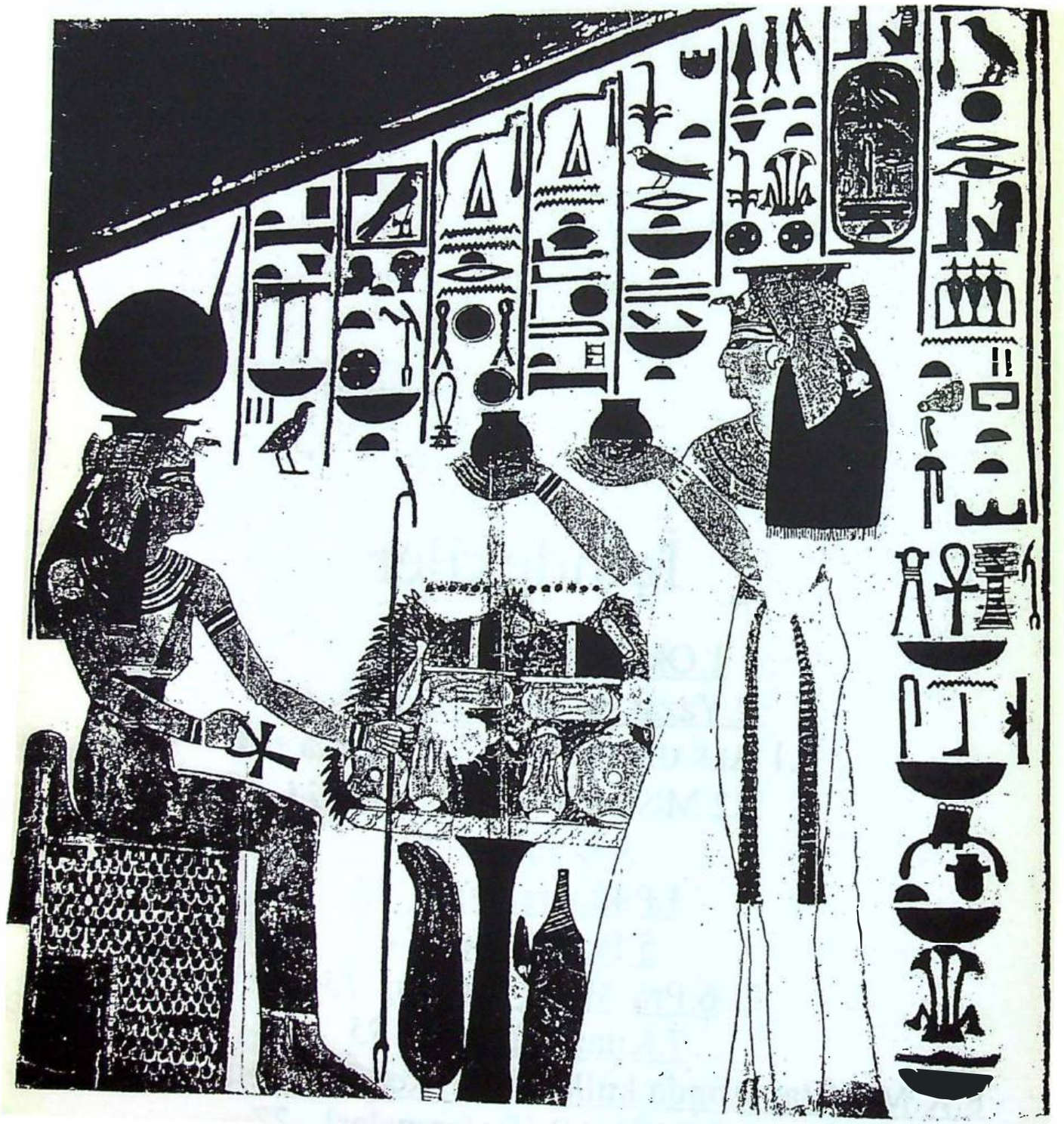
Yazılı
belgelere
göre

Telif hakkı © 2000, Türkbükü/Bodrumda oturan Kâzım Mirşana aittir.
bütün hakları saklıdır. Bu kitap veya herhangi bir kısmı—elektronik, mekanik, fotokopi veya başka türlerde olmak üzere—her hangi bir şekilde ve herhangi bir araç ile çoğaltılamaz, elektronik sistemlerde depo edilemez ve iletilemez, kitaptan alıntı yapılamaz ve kitap kopya edilerek başkasına verilemez.

KÂZIM MİRŞAN YAYINI

İçindekiler

1.Okudu-Söz [Önsöz] *7*
2.Yazar ne ileri sürüyor ? *9*
2.1 ALFABETİK YAZI BAŞLANGICI *9*
2.2 MISIR HİEROGLİFLERİ *11*
3.Resimler *12*
4.Piktogrammlar *13*
5.Petroglifler *14*
6.Pra-Mısır Yazıtları *15*
7.Kitap Dükkânı *25*
8.K.M. Kitaplarında kullanılan Erken-Türkçe Sözler *26*
9.UMUĞLAR [Referensler] *27*
10.Transkripsion Alfabesi *27*

Şek.2. Firavunun kozmosa geçme ilâcı içmesi

Okudu-Söz [Giriş]

Pra-Mısırlıların 3.000 yıl süren tarihinde—Yunanlıların '*hieroglyphikà grámmata*' [ïzigil yontuk harfler]dedikleri—çok ayrıntılı (yani,ilmî) bir yazı tipinin gelişmiş olduğunu görmekteyiz. Bu yazının elyazısı şekline '*hieratic yazı*' [ïzigil yazı] denmekte ve o zamanların Mısırında,'*demotik yazı*'[halk yazısı] denilen, üçüncü bir yazı tipi de bulunmakta idi.

Pra-Mısır yazısı İsveçli orientalist J.D.Åkerblad, Fransız bilgini Silvestra de Sacy ve İngliz bilgini Thomas Young (*1773-†1829) tarafından deşifre edilmiye çalışılmış bulunuluyor ve, sonunda, Fransız *egyptolojisti* Jean François Champollion (*1790-†1832) 1822 yılında *Académie Française*'e firavun adlarını ne şekilde okuyabildiğine dair bir mektup yazar. Daha sonraları "*Fonetik hieroglifler alfabesi hakkında Monsieur Dacier'e mektup*" başlığı ile yayınlanan (80 sahife), bu mektubunda o firavun isimlerini ne şekilde okuyabilmiş olduğunu söylemekte; fakat hieroglifleri tam añlamı ile deşifre etmiş (yani, hieroglifleri 'manalı sözler ve cümleler' halinde okuyabilmiş) olduğunu iddia etmemektedir.

Nil Deltasının batısında, *Alexandria* Şehrinden 56 km uzaklıkta yer alan Rosetta Şehri (Arapça *Raşid*) yakınında, Napolion ordusundaki Fransız askerleri bir taş bulurlar. 114x72x28 cm büyüklüğünde bir kara bazalt levhadan ibaret olan bu 'Rosetta Taşı' [Rosettana] üstünde üç türlü yazı ile yazılmış bir yazıt bulunmaktadır : en üstte 14 satırlık hieroglif yazı, onun altında 32 satırlık demotik yazı ve en altta 54 satırlık Yunanca yazı.

Pra-Mısır yazısı üzerindeki bütün çalışmalar, esas itibarıy la, bu taş üzerinde yapılmış bulunuyor. Bu taşın hieroglif yazısı kısmında kartuş içine yazılmış olan---6^{ıncı} ve 14^{inci} satırlarda geçen ve kral ismi olması olası— aynı bir yazı iki defa geçiyor. Buna karşılık, taşın Yunanca kısmında da, 1^{inci} satırında ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΜΕΓΑΛΟ; 2^{inci} satırında ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΛΟΑΠΕΡΟΗΑΙΟ, 3^{üncü} ve 6^{ıncı} satırlarında ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, 9^{ıncı} satırında ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ gibi isimler geçmektedir ki, Büyük İskenderden sonra Mısırı idare eden ve Makedonialılar soyundan gelen firavunlara '*Ptolemy*' [*Ptolemeus*] ismi verilmiş bulunuyor.

Bunlara ve Danimarkalı Georg Zoega'nın "hieroglif yazıların yüzlerin dönük olduğu yönün tersine okunmaları gerektiği" buluşuna dayanarak, Thomas Young yukarıda sözkonusu ettiğimiz kartuş içindeki yazının yarısını PTOLMEES (yani, Ptolemeus) şeklinde okur. Ancak bu oyun, □ TAMĞA'sının *P* değil, *Ş* olduğu <u>hakikatı</u> karşısında hemencecik kaybedilmiş oluyor.

Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler*, s.12-13.

İkinciden, şunu da belirtmeliyiz: Türkler Büyük İskendere *AT-ÖG*, Dareius'a *ÖKÜ OL İLİK US UŞ OĞI* ve Kyros'a *OÑUR AT OÑIM* demiş bulunuyorlar.

Mirşan, K. 1991; *BOLBOLLAR*, s.107

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürklerri*, s.78,194; 61,192.

Buna göre Pra Mısırlıların da yabancı isimleri kendi halklarının añlayacağı bir dil ile ifade etmiş olmaları gerekir. Ptolemeus ise Pra-Mısır dilinin bir sözü değil.

Bu çıkmazlara karşılık, Champollion daha değişik bir yöntem seçiyor ve ilk iş olarak dometik yazıyı okumuya teşebbüs ediyor. Bir *alfabetik yazı* mahiyetinde olduğu añlaşılan, bu yazıda o : (1) ARSÊNE [Arsinoe] (Rosettana, 2^{inci} satır), (2) ARÊE [Areia] (Ro-

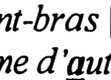
settana, 3üncü satır), (3) PTLOMÊES [Ptolemeus] (Rosettana, 3 ve 5inci satırlar), (4) PTLOMÊS [Ptolemeus] (Rosettana, 2 ve 24inci satırlar), (5) ALKSANTRS [Alexander] (Rosettana, 10uncu satır) isimlerini okur.

Ben Champollion'un bu okuyuş şekillerinin doğru olduğunu göstermiş bulunuyorum (Mirşan 2000, *Hieroglifler*, s.14-15). Ancak, bundan sonra o, Th.Young'un bıraktığı yerden işe başlıyarak, demotik yazı dışında, hieroglifleri de okuma teşebbüsünde bulunuyor.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, "*AŞ*" TAMĞA'sının *P* sesi karşılığı olarak kabulü, artık Champollion'un bütün emeklerini yok edici niteliktedir. Pra-Mısır hieroglifleri TAMĞA esasına göre kurulmuş olan bir yazı sistemidir ve Champollion'un bu konu üzerinde düşünmeksizin hieroglifleri deşifre etmiye kalkışmış olması onun en büyük hatası olmuştur.

Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler*, s.10-17

Champollion'un şu kabulleri de son derece dikkat çekicidir :

A, E = Fr. *avant-bras* [bilek].
A, Ë, E, Ï, O = Fr. *Plume d'autruche* [devekuşu tüyü]
B = (koyun res.) Fr. *brebis* [Tr. beren]
B = Alm. *Bein* [bacak]
H = Fr. *habitation* [oturma; mesken, ev, konut]
K = Fr. *corbeille* [sepet]
K = Fr. *colline* [tepe]
K = (yılan resmi) İng. *cobre* [kobra yılanı]
K = *Claudius* [isim]
L = (arslan resmi) Fr. *leon* [arslan]
L = (çiçek resmi) Fr. *lotus* [çiçek adı]
M = Fr. *moitié* [yarım, eş]
P = Fr. *poste* [orun]
S = (kaz resmi) Fr. *stupide* [kaz]
S = Fr. *sceptre* [asa]
S = Fr. *siphon* [sifon].

Yani, Pra-Mısırlılar Fransızca mı konuşmuşlardır ? Tarihlerinin d.ö.2849 yılından başladığı söylenen Pra-Mısır dili için bu tarzda kabuller mümkün değildir, çünki diller (bilhassa *BODIN* diller) tarihin akışı içinde devamlı olarak değişmişlerdir ve Pra-Mısırlıların bugünkü Fransızcaya benziyen bir dilleri olduğunun bir 'ön yargı' olarak ileri sürülmesi mümkün değildir.

Hieroglifik yazıların orijini bilinmemektedir. Bunların bir bütün olarak manaları da karanlıkta saklı kalmaktadır. Yazıtlar okunamadı. ANANTIMADI Greklerin veya Romanların hieroglifleri afiladıkları da ispat olunamamıştır. Şimdiye kadar yapılan şey, Champollion'un çalışmalarına dayanarak bir alfabe hazırlamaktan (yani, bütün hierogliflere birer ses tekabül ettirmekten) ibaret kalmıştır. Ancak, bu alfebe ile okunan sözlerin hiçbirinin hiçbir manası yok, bunların hiçbirinin bugünkü dillerdeki karşılığı gösterilememiştir. Gerçi Kıptî dilinin Pra-Mısır dilinin devamı olduğu sırası geldikçe belirtilmiye çalışılıyor, ancak bu alanda kabul olunabilir bir kanıt verilemiyor. Yani, hieroglifik yazılar şimdiye kadar okunamamışlardır ve, bunları deşifre ettiği söylenen Champollionun kendisi de böyle bir iddiada bulunmamıştır. Onun söylediği şey hieroglifler le yazılmış olan bazı adları (sözleri değil !) okuyabilmiş olduğu şeklindedir.

YAZAR NE İLERİ SÜRÜYOR ?

ALFEBETİK YAZI BAŞLANGICI

Dünyamızda :

(1) resim yapılmıya 35.000 yıl önce :

- Tamğalı Sayı (Qazaqstan) ?
- Chauvet Mağarası (Ardéche, güney-doğu Fransa) 32.410-30.340 yıl önce
- Cosquer Mağarassı (Bouches-du Rhône, güney-doğu Fransa) 27.110-18.010 "
- Cougnac Mağarassı (Lot, güney Fransa) 25.120-13.810 "
- Pech-Merle (Lot, güney Fransa) 24.640 "

Bak : Chauvet, J-M.; Deschamps, E.B.; Hillaire, Ch. 1995; *CHAUVET CAVE; Paris, s.131*

(2) piktogramm'lara 20.000 yıl önce :

- Tamğalı Sayı (Qazaqstan; *bir BUĞ'a Tanrı yetkisi verilmesini afilatan bir tasfir*) ?
- Quersy Mağarassı (Lot, güney Fransa; *ölü cesedinin yakılması*) 18.000 yıl önce
- Lascaux Mağarassı (Dordogne, güney-batı Fraansa; *kuş resmi*) 17.000 "
- Les Trois Frères Mağarası (Ariège, Fransız Pireneleri; *resim yolu ile düşünce aktarma*) 14.000 "
- Fransız Pirenelerindeki Les Trois Frères Mağarasında bir avcı resmi (Dèpartement Arièga) 13.000 "

(3) petroglyph'lere (kısa cümleler dahil olmak üzere) 18.000 yıl önce :

- Tamğalı Sayı (Qazaqstan; *üzerinde bir TAMĞA bulunan tasfir*) ?
- Tamğalı Sayı (Qazaqstan; *Üstünde UB-AÑ [pre-zekâ] yazılı bir mahlûk*) ?
- Tamğalı Taşda (Qazaqstan), üzerinde AÑ, OÑ ve UB TAMĞA'ları bulunan yaradılış tasfiri ?
- Abaqan (Ulu Kem Irınağı) Steplerinde üzerinde TAMĞALAR bulunan bir SINTAŞ ?
- Bïria/Tasının SINTAŞI üzerindeki TAMĞALAR ?
- üçüncü göz üzerinde AÑ ËS ËD ËS [akıl halinde can] yazısı ve başın yan tarafında, UQ iye okunan, bir kulak resmi bulunan bir Ulu Kem SINTAŞI ?
- Hazar Denizinin doğu koltuğundaki Mañğıstawda bir keçi resmi yanlarında yazılmış olan TAMĞALAR (Qazaqstan) ?
- Lascaux Mağarasında (Dordogne) üç inek ve bir at arasına yazılmış olan bir TAMĞA (güney-batı Fransa) 17.000 yıl önce,
- Şölgentaş Mağarasında (Başqurtstan) bir öküzün ağzına vede başının altına yazılmış TAMĞALAR 16.000 "
- Altamira Mağarasında (küzey İspanya) böğüren bir inek resmi üstüne ve altına yazılmış TAMĞALAR 14.330 "
- İgnatievka Mağarası (Oral Dağı, Sïrn Irınağı başlangıcı) hayvan resimleri ve TAMĞALARI 14.000 "
- Güney Fransadaki Marsoulas Mağarasında bir bizon resmi üzerine yazılmış olan TAMĞALAR 14.000 "
- Trois Frères Mağarasında (Fransa) bir koşu atı üzerine yazılmış TAMĞALAR 14.000 "
- Niaux Mağarasında (Fransa) iki bizon resmi üzerine yzılmış TAMĞALAR 13.850 "

(4) çın afilamda yazı yazılmıya 14.000 yıl önce başlanmıştır :

- Sülyek Köyündeki Yazılıkaya yazıtları (Ulu Kem, Sibir) ?
- Doğu Anadoludaki Çilgiri Köyü yazıtı ?
- Doğu Anadoludaki Cunnî Mağarası yazıtı ?
- Açıktaş yazıtları (Qazaqstan) ?
- Doğu Anadoludaki Tirşin yazıtı ?
- La Pasiega Mağarası yazıtı (küzey İspanya) 14.000 yıl önce
- Mas d'Azil Mağarasındaki (güney Fransa) iri çakıltaşları yazıtları 14.000 "
- Rochebertiér ve Gourdon Mağaraların a (Haute-Garonne, Fransa) kemik üzerine yazılan yazıtlar 14.000-12.000 "
- Çatal Höyük yazıtı (Orta Anadolu) 8.000 "
- Vinça yazıtları (Sırbıstan) 8.000 "

Bakınız: Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*; s. 16-54, 98-110, 163-165.

Bütün bu SABLAR okunur hale geldiler :

(1) Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;*
(2) Mirşan, K. 1973; *Proto-Grekçe Yazıtların Deşifre Edilmesi* (Almanca);
(3) Mirşan, K. 1992; *Anadoludaki Piktogrammlar, Petroglifler, ISUB-ÖG ve UW-ON Yazıtları (İnglizce);*
(4) Mirşan, K. 1993; *Alfebetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları;*
(5) Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;*
(6) Mirşan, K. 1995; *Side BİTİGTAŞLARI;*
(7) Mirşan, K. 1996; *Pre-Portekiz BİTİGTAŞLARI;*
(8) Mirşan, K. *1998; Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dillerri;*
(9) Mirşan, K. 2000; *Şölgentaş Mağarası Resim ve Yazıları.*

Bu eski çağlarda bir tek "yazı dili" bulunuyordu. Ben bu dile "Erken-Türkçe" diyorum.Ancak, bugün diğer dillerde de Erken-Türkçe sözler bulabilmekteyiz. ËSÖÑÜK olarak, İnglizcede de bazı sözler bu dil ile uyum gösteriyor : OT [hot], QUT [good], BÜK [bend], BADIL [bad], KÖNİ [conventional], TİP [deep], PIRAY [free], YİR [earth], ÖRGÜN [organ], ËSİS [sense], TARŞIN [shorten], TÖPİN [top], ËSİ ËM [I am], ATI-AT [that], ATI-ËS [this], ANANTIMADI [ancient].

(1) Mirşan, K. 1996; *Türlü Dillerde Erken-Türkçe İzleri* (Almanca);
(2) Mirşan, K. 1997; *Bugünkü Avrupa Dillerinde Erken-Türkçe İzleri;*
(3) Mirşan, K. 1996; *Fiillerrin İsim ve Mastar Halleri ile Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Alanlarında BUGÜNKÜ AVRUPA DİLLERİNDE ETRÜSKÇE İZLERİ.*

Alfabetik yazıyı doğuran bu ANANTIMADI dil tek çekirdekli sözlerden ibaret bir dil idi. Çekirdekler ya vokallerden ibaretti (V); veya, bunlar, vokal le başlayıp konsonant la biten (VK), iki sesli çekirdeklerdi. Bu dilde biz aynı bir sesin ön- ve arkadamak konsonantları için (*k* ve *q* gibi) ayrı-ayrı TAMĞALAR kabul eder sek, artık, ALQUDA, vokalleri yazmıya gerek kalmıyacak, ancak-ve-ancak söz sonuna gelen vokalleri yazma zorunluluğu olacaktır. Bu şekilde, taşa yazı yazmanın çok zor olduğu ANANTIMADI çağlarda, işlerimiz çok-çok kolaylaşacaktır.

ËSÖÑÜK olarak, ËL ËM [halk] segmentini L_1M_1 şeklinde ve UL OM [ulaşım] segmentini L_2M_2 şeklinde yazar sak, kimse bu iki segmentin okunuş şekillerini bir-birine karıştırmıyacaktır. Kaldı ki, tek çekirdekli sözlerden ibaret bu erken-dil değişerek (gelişerek), iki çekirdekli sözler teşekkül etmesi halinde de konu değişmiyecektir : L_1M_1 "Ë-LİM" [halkım] ve L_2M_2 "ULUM" [ulum] diye okunabilecektir.

İşte, alfabetik yazının teşekkül sırrı burda yatıyor : alfabetik yazı vokalik bir dil çağında BUSULMUŞ ve bu dilin gelişmesi ile olgunluğa erişmiştir. Yani, alfebetik yazı 18.000 yıl önceleri BUSULARAK gelişmiştir.

Buna karşılık, bundan 5.000 yıl öncelerini sözkonusu eder sek, bu çağda artık diller stabillenmiş durumda idiler ve, bunlardan, TAMĞALAR teşkili yolu ile alfabetik yazı şekline geçiş artık mümküm olamıyacaktır. ËSÖÑÜK olarak, 5.000 yıl önceleri teşekkül etmiye başlamış olan Sümer yazısı kadar, 3.500 yıl önce teşekkül etmiye başlamış olan Çince yazıdan alfabetik bir yazı şekline geçilememiştir, çünki bu dillerin o çağlarda gösterdikleri stabilite (değişmeye karşı direnme) böyle bir gelişmiye uygun değildi.

Mirşan, K. 1966;*Türk Metriği,* s.5-35
Mirşan, K. 1994;*Alfabetik Yazı Başlangıcı,* s.97-101
Mirşan, K. 2000, *Hieroglifler,* s.18-22

Metin ve resimlerin telif hakkı © 2000 Kâzım Mirşana aittir.

MISIR HİEROGLİFLERİ

Pra-Mısır yazısının TAMĞA esaslı bir yazı olduğu açıkça anlaşılıyor. İkinci olarak, ve en önemlisi, Doğu Anadoluda bulunmuş olan hieroglifler Mısır hieroglifferine nispetle çok daha eski tarihlidir. Bu hal ise bize Mısır hieroglifferinin Erken-Türkler tarafından geliştirilmiş olan TAMĞA esaslı bir alfabetik yazı olduğunu ispat ediyor.

Hakikaten, Mısırda 5.000 yıldan daha öncelerine ait hieroglifler bulunamadı. Pra-Mısır OĞUŞU tarihi Mısırın ön tarihi ile uyum halinde değil. Bu ön tarihte, ne muhteşem Pra-Mısır OĞUŞUNU oluşturabilecek bir ortama, nede Pra-Mısır yazısı izlerine rastlamaktayız. Cilâlıtaş çağından (d.ö.5.000-3.000) sonra ise, Pra-Mısırlılar birdenbire yazı yazmıya başlamış ve OĞUŞLARI da bundan sonra büyük bir hız la gelişmiştir.

Nil Deltasının batı kenarındaki [illegible] Kültürü gençtaş çağı Mısırlılarının en eski kültürünü veriyor. Totemik kurgular, hayvan ve bitki şekillerinde yerli putlar. Kişiler, kamış ve kilden yapılmış, oval külübelerde yaşamaktadırlar. Ölüler—yerleşme içinde ve kısmen de ev döşemelerinin altında—[illegible] durumda gömülmektedirler. Bu gömülme şeklini—*Homo Alpinus*'ların ölü gömme şekli olmak üzere—Anadolu, Yunanistan, İtalya ve, özellik le, İsviçrede görmekteyiz.

Biraz sonraki zamanlarda Üst Mısırda, güneşte kurutulmayıb, pişirilmiş çömlekleri, gergedan dişlerinden yapılmış tarak ve kaşıklar yanında, çıplak ve cinsiyet organları bilhassa belirtilmiş plastik kadın figürleri ile, Badari Kültürü'nü bulmaktayız. Bu kültürün asıl özelliği şurdan geliyor : Orta Mısır ve Orta Afrika ile ilişkili gözüken bu kültürün bıraktığı çıplak kadın figürleri Homo Alpinus illeri için de yabancı değiller. Onları biz Çatal Höyükte, Willendorf Venüsü olarak Avusturyada, Mentone kadın-statüsü şeklinde İtalya Rivierasında ve Laussiel reliefi halinde Fransanın güney yöresinde de görmekteyiz.Çatal Höyük kazısından bilindiği gibi, Homo Alpinus'un yaşadığı illerde , non ırkı yanında, (İspanyanın güneyindeki Valtorta Uçurumu kaya resimlerinde, Lédiradaki Cogulda da olduğu gibi) daima, Afrikadaki [illegible] çizgilerini taşıyan, bir [illegible] görmekteyiz.

Bütün bunlar bize Pra-Mısır OĞUŞUNU kuranların Avrasya çıkışlı olduklarını kanıtlıyor. Onların kullandıkları yazı ise, hiç şüphesiz, TAMĞALAR esasına dayanıyor.

Nitekim, hieroglifferin pek çoğu Erken-Türk TAMĞA'ları ile uyum halindedir : Mirşanın ele aldığı 128 hieroglifden :

Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler*, s.65

(1) 15 hieroglif Erken-Türk TAMĞA'larının aynısıdır;
(2) 19 hieroglif Erken-Türk TAMĞA'larının modifike edilmiş (değişikliğe uğratılmış) şekillerinden ibarettir;
(3) 25 hieroglif Erken-Türk TAMĞA'larının yorumlanmış şekillerinden ibarettir;
(4) 21 hieroglif iki-üç TAMĞA'nın birleştirilmesinden teşekkül ettirilmiştir;
(5) 8 hieroglif Pra-Mısırlıların kendi icadıdır;
(6) 40 hieroglif , Mirşan tarafından okunmuş olmak la beraber, kendisi tarafından TAMĞA'lar la karşılaştırılmamış durumdadır.

Buna göre, bu kitapta aracı olunulan hieroglifferin sayısı 128 etmektedir ki, bunlar la pek çok kısa yazılar, artık, okunabilmektedir.

Pra-Mısır yazısında 4700'e yakın TAMĞA sayılmaktadır. Bunların büyük bir kısmını ise [illegible] oluşturuyor ki, bunlar belki de hiç okunamıyacaklardır.

Resimler

16.000 yıl öncesine ait *Şölgentaş Mağarası* resimleri (Güney Oral Dağı)

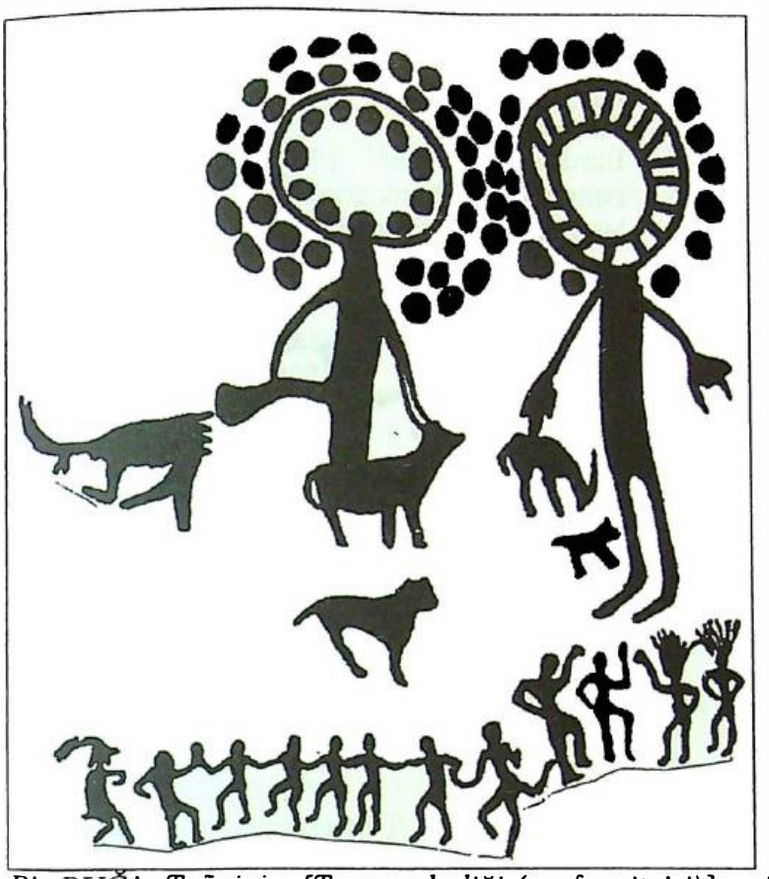

Bizon remi yapmakta olan bir kişi, çıplak ve kuyruklu.
Bu kişi, ayni zamanda, AŞ ËL AT [halk yemeği] gibi cümleler de yazabilmektedir.

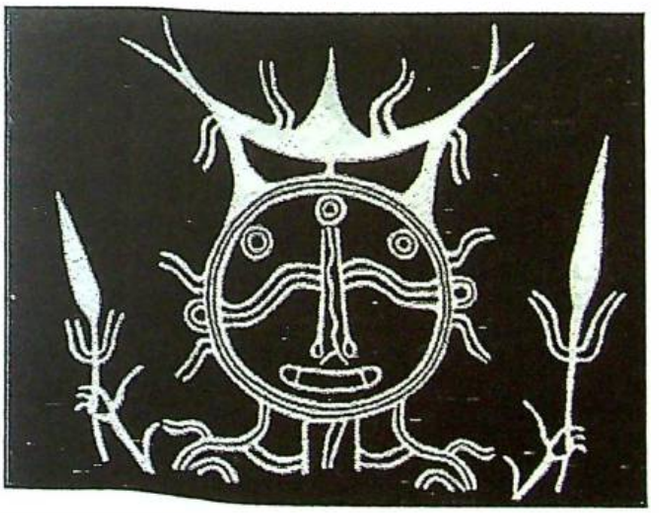

Şölgentaş kişisi tarafından yapılmış olan
bir at resmi

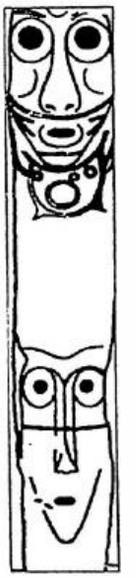
Piktogrammlar

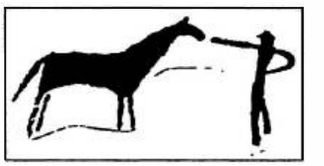
Bir BUĞ'a TEÑRİKİN [Tanrı eşdeşliği (conformity'si)] verilme töreni (sağ-alttaki resim). TEÑRİKİN İYİN [Tanrı onayı (consent'i)] dansı yapmakta olan topluluğun sol başında BUĞ'umuzu ve sağ başında Kraliçemizi görmekteyiz (sol-alttaki resim) ki, bunların her ikisi de kuyrukludur (Tamğalı Sayı, Qazaqstan).

Bir Qara Suğ (Ulu Kem kolu) kurğanı piktogrammı

Reinkarnasion ifade eden bir SINTAŞ (Abaqan stepleri)

Kuyruklu (?) bir kişi tarafından eğitilen at (Tamğalı Sayı)

Kuyruklu bir kişi ile bir ON-ËDİ'nin [kozmik yaradığın] sohbeti (Tamğalı Sayı)

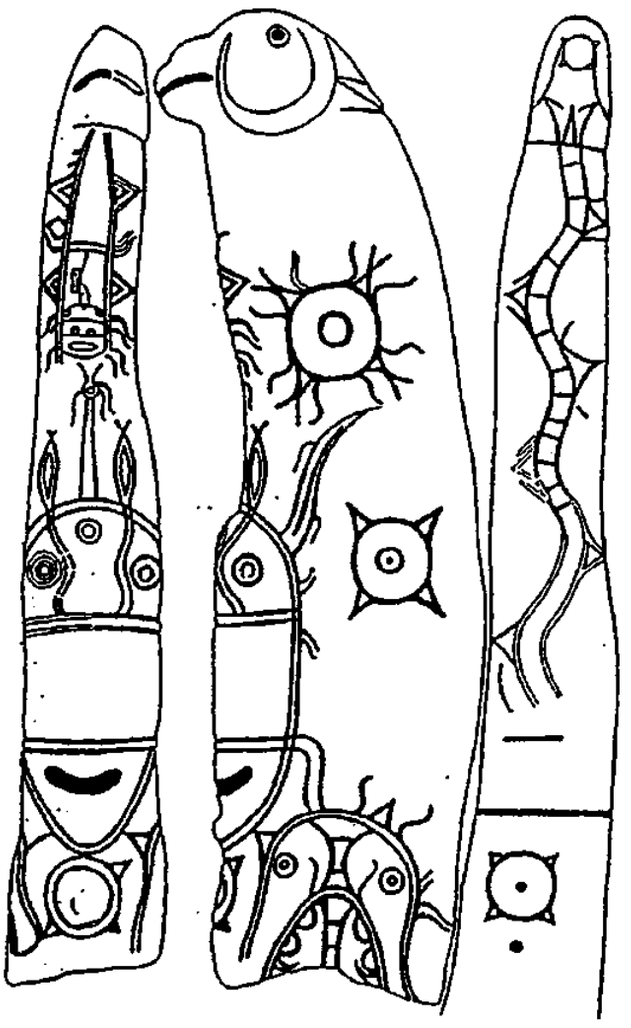
Mirşan, K.1978; *ALTI YARIQ TİGİN*, s.13,17,144
Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.18,22.

Metin ve resimlerin telif hakkı © 2000 Türkbükü/Bodrumda oturan Kâzım Mirşana aittir.

Petroglifler

Qazaqstandaki Tamğalı Taşında AÑ [zekâ] ve UB [pra] TAMĞA'larda bulunan— dünyamızın yaradılışı tasfiri.
Mirşan, K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN;* s.51

Bir Nehri SINTAŞI (Sibir). Burada şunlar yazılı: (1) TÖRT ËD OÑ [Dörtyaradılış esenliği (yani, AL QU nuyaradılışı)] . (2ËS TÖRT ËS [Canın 4 hali (yani, vakuum)].
(3) ËS ËD ËS [Canın yaradılış hali, yani, dünyamız)] .
Burda geçen " TÖRT" [4] ifadesi Pra-Mısır yazıtlarında da sık-sık görülüyor.
Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.25,30,31

Tamğalı Sayında (Qazaqstan)—solüst köşede OQ [kutantum] TAMĞA'sı bulunan—kişioğlunun yaradılışı tasfiri.
Mirşan, K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN;* s.11

Tamğalı Sayında (Qazaqstan) kollarında U B AÑ [pra-zekâ] TAMĞA'ları bulunan bir prakişi.
Mirşan, K.1978; *ALTI YARIQ TİGİN,* s.165.

Şu resimlere de bakınız :
Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bi* s.5-8 ve kapak resmi.

Metin ve resimlerin telif hakkı © 2000 Türkbükü/Bodrum'da oturan Kâzım Mirşana aittir..

Pra-Mısır Yazıtları

1 *Kuantum AT'ın canlanma başarısı (şek.1, soldan sağa, yukarıdan aşağıya))*

UÇ-UÇUÇ OYIŞIÇ OQ ONIP Ü.	Liderimiz olan (veya, beyan ederiz ki) kuantumun kozmoslaşması için yükünürüz !
OQUQ ËBİN UQ ËSÜ A ON-UŞ ËDİÑ UDUN.	Kuantumlar düzeninde canlanma "kozmik-majeste halinde yaradılma stratejisi" demektir.
OÑ OQ-AT ËSÜ OÑ OQ TİYİN ONIB ÜYÜY UÇ OQ ÖT.	Kuantum-AT'ın canlanma başarısı— başarılı kuantum haline gelerek kozmosta ev sahibi olmak üzere— uçan kuantum halinde (kozmosa) geçmektir.
ËSİÑ ËD OMIM ËÑİNİS UW AT TÖRT ËSÜ.	Kıldığımız dua *status*'u mukaddes olan AT'ın 4 halinde canlanması içindir.
ËSİÑ ËD OMIM ÖZÜL-OÑIS UÇ OÑIS.	Kıldığımız dua ÖZ halinde uçmanın başarılı olması içindir.

2 *Firavunun kozmosa geçme ilâcı içmesi (şek.2, sağdan sola, yukarıdan aşağıya)*

3üncü sütun

ATAN ËSİÑİN PARAON'IN ONUD OTUT TÖRT ËDİÑİDİÑ.	Atan olan Firavunun kozmos ilâcı ile dört (element) haline gelmesi.

4üncü sütun

ÖGİN TÖRTİB ASIN OYIN ËSİS A OYIN A.	Kralın, 4 (element) haline gelerek, asüman haline gelmesi hakkındaki metin.

5inci sütun

ËSİÑ ËD OMIM ON ASIS-ILIL ËDİÑİSİB AŞIN ÖK.	Kıldığımız dua kozmosta asılı kalmak üzere aşılan gök içindir.

6ıncı sütun

ËSİÑ ËD OMIM ON ASIM ËMİÑİM	Kıldığımız dua kozmosta asılı kalacak olan zamirin

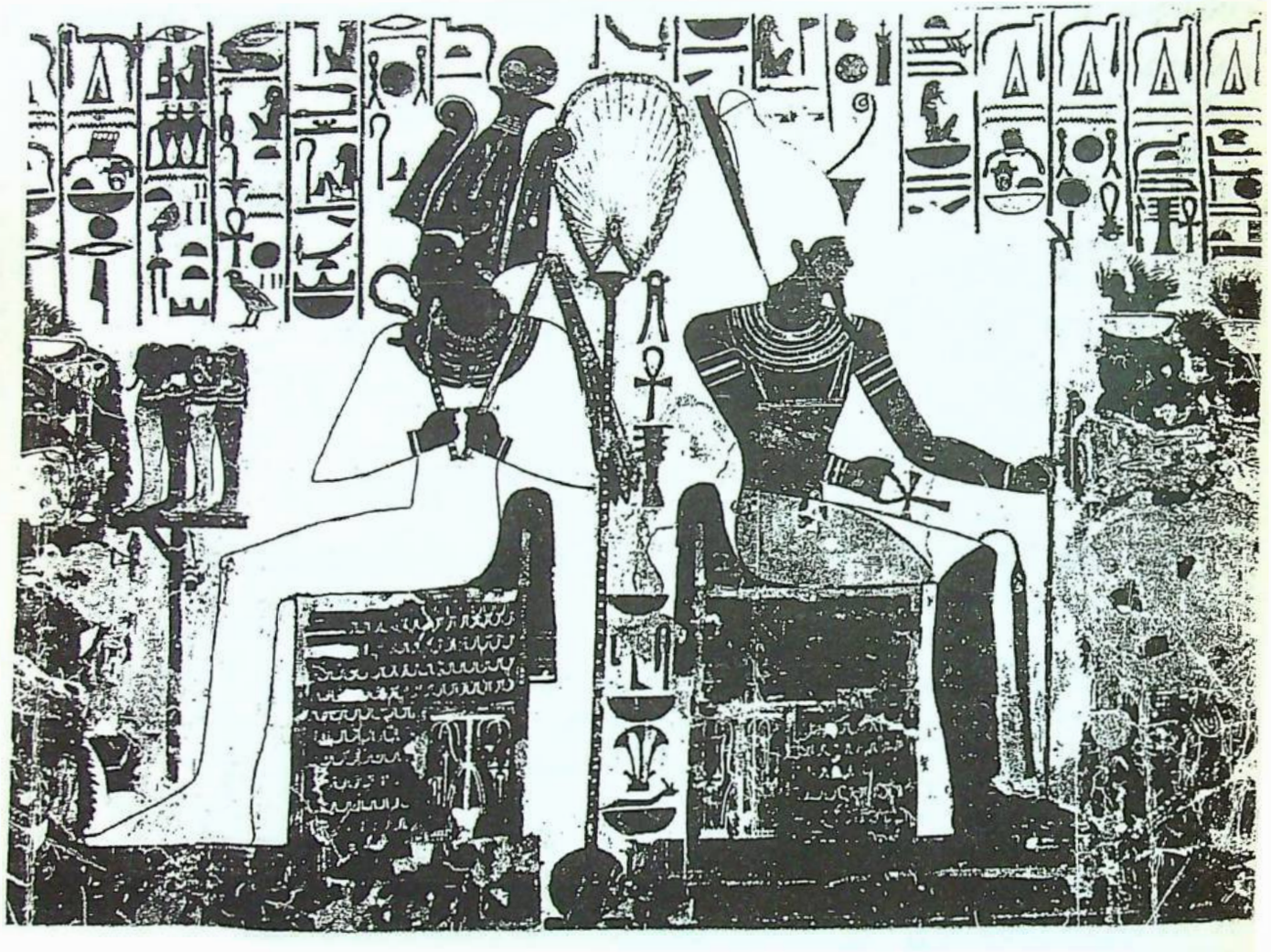
OÑ ASISIŞ.	asılarak başarılı olması içindir.

7inci sütun

OQUQ ËBİN UQ ËSÜ A ON ËDİÑ OYIN.	Kuantumlar düzeninde canlanma "kozmosta yaratılma" demektir.

8inci sütun

AŞIN ÖK UDUN UÇ-UÇUÇ OY-İÇİŞ.	Bunlar göğe aşma stratejisi hakkındaki ifadelerdir.

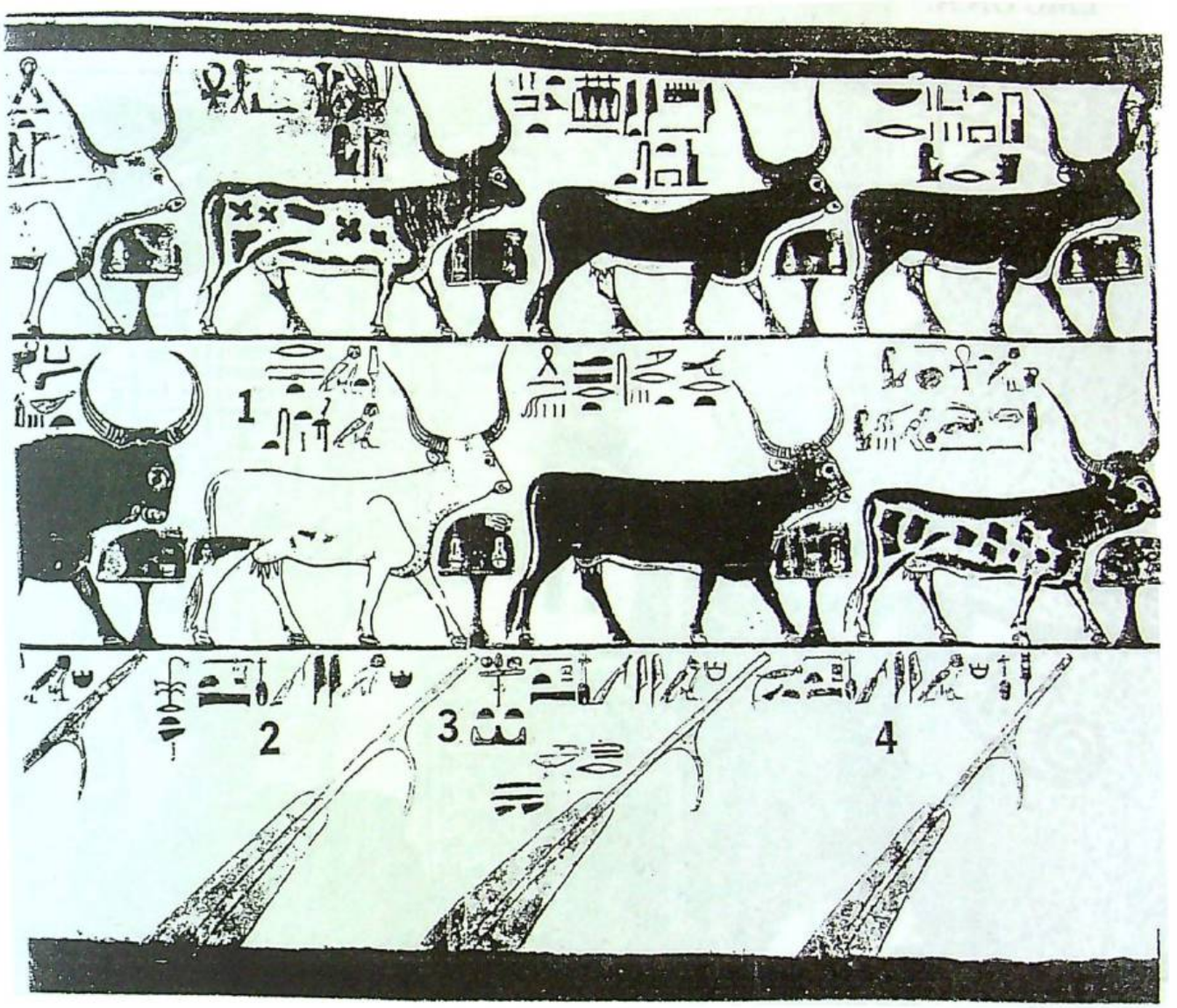

Şek.3. UÇ AT OZ [AT'ın uçarak ozması]

3 *Uçarak ozan AT için edilen dualar (şek.3, sağdan sola)*

ËSİÑ ËD OMIM ASIS-ILIL ËDİÑİSİB AŞIN ÖK.	Kıldığımız dua, asılı kalmak üzere, aşılan gök içindir.
ËSİÑ ËD OMIM ËÑİNİSİB AT TÖRT ËSÜ.	Kıldığımız dua, stabilite elde etmek üzere, AT'ın 4 (element) halinde canlanması içindir.

ËSİÑ ËD OMIM ËMİÑİM ASISIŞ OÑ OZ.	Kıldığımız dua zamirin, asılı kalmak üzere, başarılı olarak ozması içindir.
ËSİÑ ËD OMIM TÖRTİP-İK ON ËB OY.	Kıldığımız dua dörtlü dualite kozmosu tertibi elde edebilmek içindir.

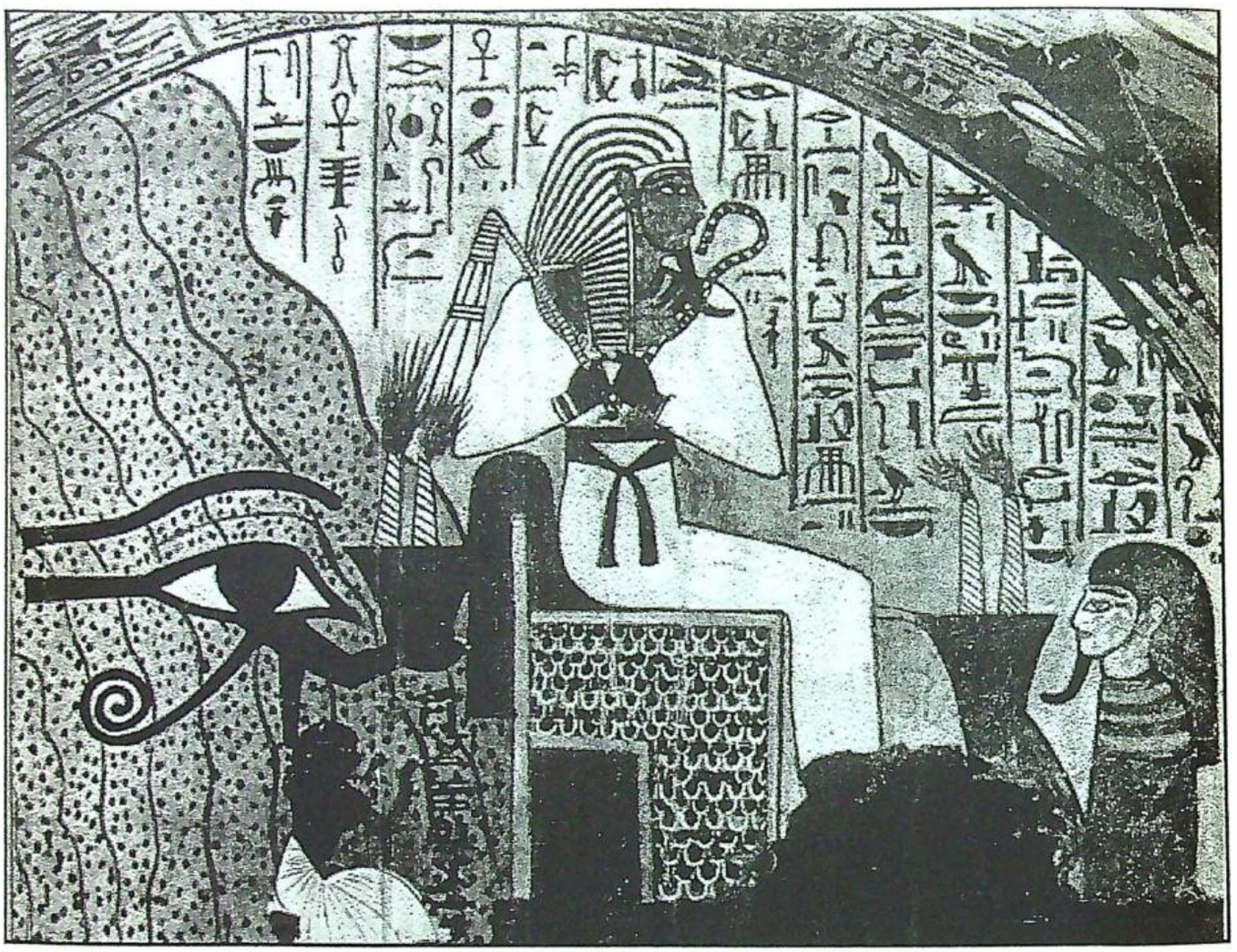

Şek.4.Kürek çekişleri (diğer bir deyim le, "inek yürüyüşü") ile kozmosa erişme.

4 *Haşmetmaabı eriştiren kürek çekişleri (şek.3, sağdan sola okunacak)*

(1)	ÖZ ONIW ASIM İKİN UW ËRİNİP ONIS APAN.	"ÖZ"ü kozmikleştiren gravitasion mukaddesliğe eriştiren Kozmik APA'dır.
(2)	ÖGİW ËRİR İŞ ËTİS OMIŞIN ÖK TÖRTİS ON-AS.	4'lü kozmik gravitasion'dan ibaret ($3^{üncü}$ satır), duacı olduğumuz göğe (2^{inci} satır) Haşmetmaabı eriştiren kürek çekişleri (1^{inci} satır).
(3)	ÖGİW ËRİR İŞ ËTİS	Duacı olduğumuz göğe (2^{inci} satır)

	OMIŞIN ÖK	Haşmetmeabı eriştiren kürek çekişleri (1inci satır)
	AÑITIÑ [AÑ-ATIÑ]	anılanın [anılan AT'ın] (3üncü satır)
	ONUN AW.	kozmoslaşma'sı içindir (4üncü satır).
(4)	ÖZ ËTİS	"ÖZ" haline getirmek için,
	ÖGİW ËRİR İŞ ËTİS	duacı olduğumuz göğe (3üncü satır)
	OMIŞIN ÖK	Haşmetmeabı eriştiren kürek çekişlerinin (2inci satır)
	ËMÜ ON A.	sahibi (kılıcısı) kozmostur.

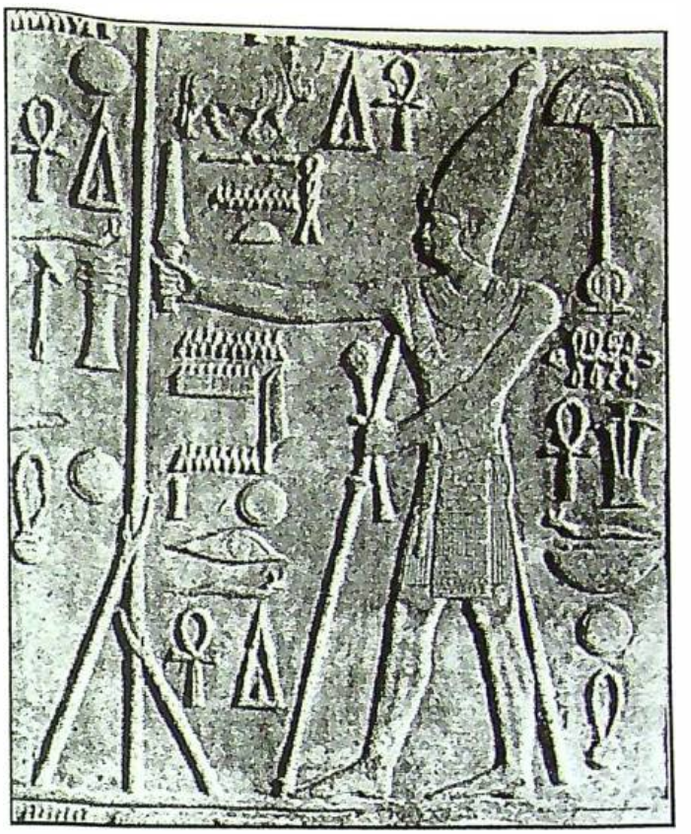

Şek.5. Kozmostaki üçlü dualitenin şekillenmesi hakkındaki metin (yazıtın sol yanı)

5 *Şek. 5in sol yanındaki yazı (sağdan sola doğru)*

(1) TÖRT ONIM APA ATIM OÑIÇ ÜŞ.
(2) OY ASIM ËMİÑİM OSIQ ÖTİS ËÑİNİS.
(3) UB-AT TÖRT ËSÜ, APAM-AD ÖTÜY ÜÇÜP İK ON ËB.

(1) Dört kozmik götürücü (vucuttan) atılmanın başarı bildirgesidir.
(2) Gravitasional zamir düşüncesi Tanrı Bïline geçiş olayıdır.
(3) Temel-atılışın (yani, maddenin—KM) "4" halinde canlanması ise, götüren radiasion (yani, radioaktivite—KM) ile geçmiş olmanın 3lü dualite (yani, ALTI YARIQ—KM) kozmosu (yani, şimdiki dünyamız—KM) tertibidir.

Şek.6. ËD-AT hakkında yazıt (Pavillon "Sesostris I")

6 *ËD-AT hakkında yazıt (Şek.6)*

(1) ÖG ËD-AT	*(1) Yaradanın havarisi*
(2) İKİM ON ËM,	*(2) olan kozmos,*
(3) AÑ-ËS	*(3) akıldan ibaret canın*
(4) IŞID	*(4) korunması*
(5) OM ËRİŞİM OÑIS,	*(5) konseptine göre,*
(6) ÖZ İY ËD-AT.	*(6) kişinin yaratıcısıdır.*

Fig.7. Tutanchamun hazinesinden) bir ahşap kutu.

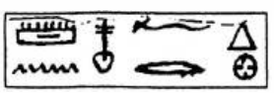
7 *ATAN yazıtı (şek.7)*

(1) OŞUM ATAN	*(1) Atamızın, konfigure olarak,*
(2) ËRİÇİN	*(2) eriştiği hal*
(3) AT-ËR-AT	*(4) uzay korumasındaki*
(4) IŞ OS.	*(3) AT-ËR-AT'dır [Tanrıya erişmek üzere vucuttan atılan atıkdır; yani, 'can'dır].*

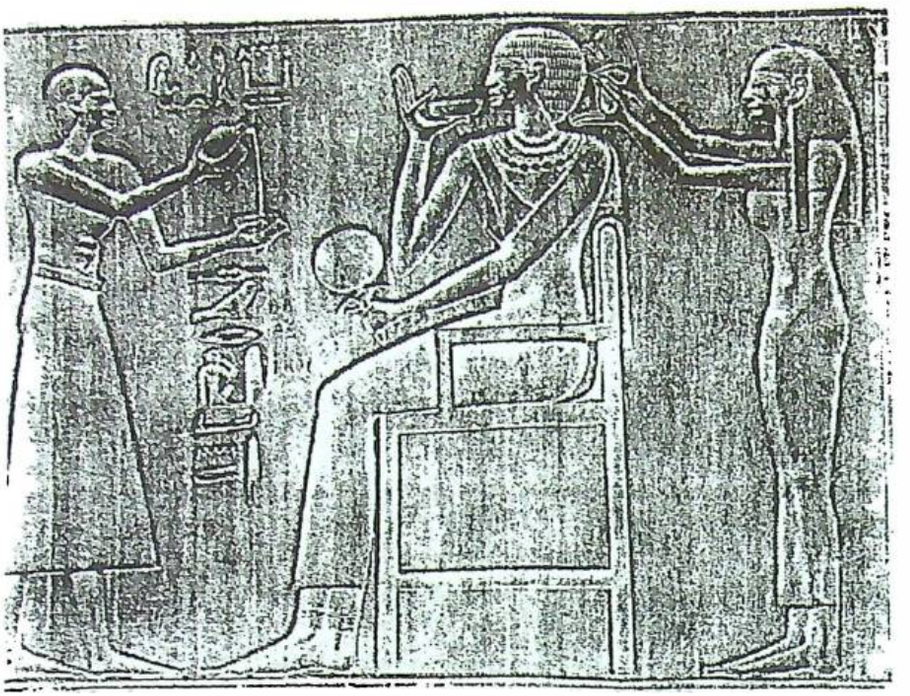
8 *Bir PARAMIT [piramit] yazıtı (şek.8)*

(1) OŞUM ËTİS,	*(1) Konfigure edilmek üzere,*
(2) OZUS	*(2) ozuşun*
(3) PARAMIT ËDİÑ.	*(3) piramit inşaatı.*

◄ *Şek.8. Champollion 1841, s.266*

Metin ve resimlerin telif hakkı © 2000 Türkbükü/Bodrumda oturan Kâzım Mirşana aittir.

Şek.9. Kraliçe Kawyt'in sarkofagı yazıtı (XI^inci saltanat)

9 *Kraliçe Kawyt sarkofagı yazıtı (şek.9)*

OMULU ËM USUN A ÏK-ËB AS ËRÜYÏL ËR-OMU.

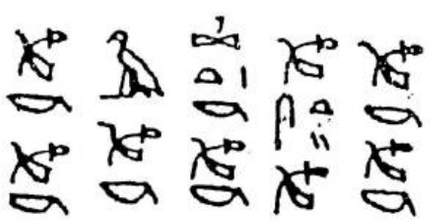
Duacısı olduğumuz instansın (yani, ATA'nın—KM), "ïkiden sıñar" olarak asümana eriş-mek suretiy le, erme ümidi.

Sağdaki hizmetçinin parmakları ile yazdığı yazı : UÇU-UÇ [Uçacağı yere uçmuş bulunuyor].

Kraliçenin, sağ elinin parmakları ve kâse ile, yazdığı yazı : UÇU OY [Uçma düşüncesi].

Kraliçenin, sol elindeki ayna ile, yazdığı yazı : ÏK-ËB OÑ [İkiden sıñar olma başarısı].

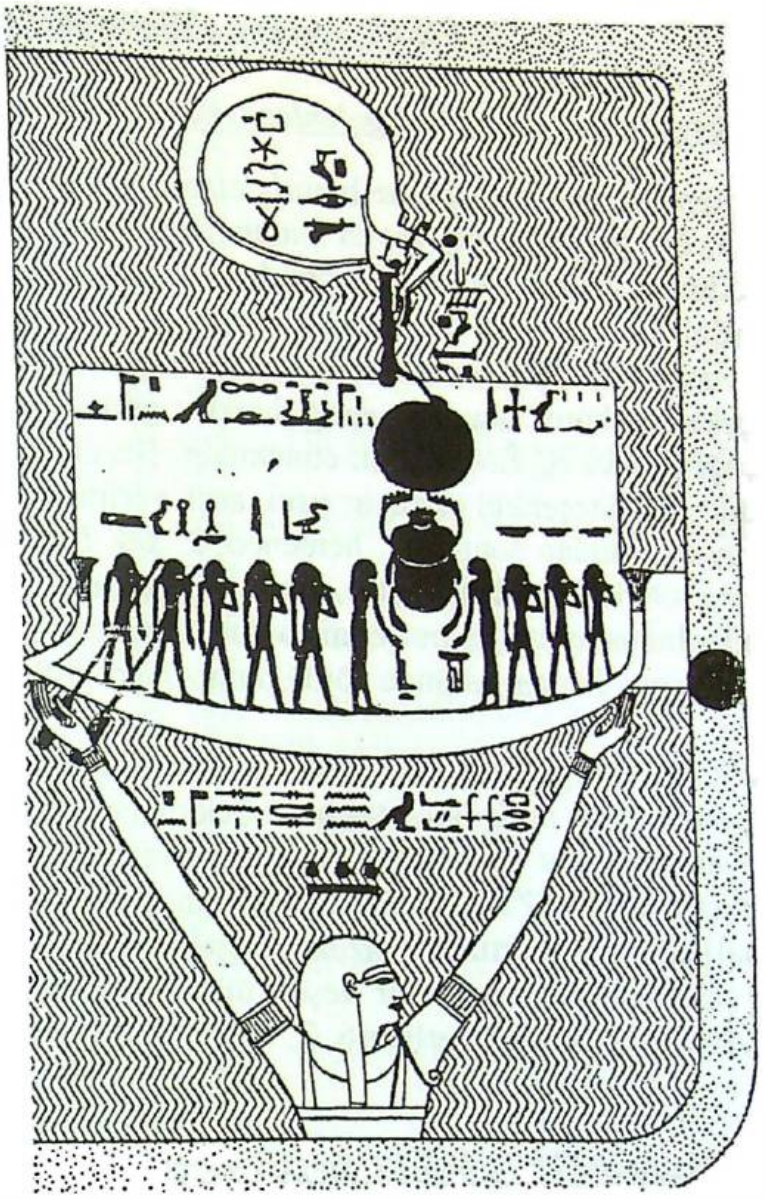
Kraliçenin boyunbağı : ÏDİ ["O kraliçe idi, fakat öldü" añlamında]
Solda bulunan hizmetçinin elindeki ibrik ve kâse ile yazdığı yazı : US OY [Tanrılaşma].
Teferruat için "Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler*", s.71'e bkz.

Şek.10. ATA OY yazıtı.
Ptahemheb'in mezar stelesi (Theben No.193). Yüksekliği 2,12 m, genişliği 1,35 m. Bir kayaya işlenmiş. Ölünün Tanrı Re-Horachte'ye yükündüğünü gösteren tablonun hemen altındaki yazı.
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler*; s.87.

10 *ATA OY Yazıtı (şek.10)*

ATA OY, ATA OY !	*Ey Ata, ey Ata !*
ATA AP ONIB ATA,	*"Ata" olarak götürülmüş olan, kozmostaki Ata;*
AQINIS OY, ATA OY,	*akınış Atası;*
OQ ATA OY,	*kuantum Atası,*
ATA OY, ATA OY !	*ey Ata, ey Ata !*

Şek.11. Sethos I sarkophagı yazıtı.

11 *Gök dünyasındaki kozmos evi, can, binar-ulaşım kozmosu ve ozma hakkındaki yazıtlar (şek.11, yukarıdan itibaren ilk 3 yazıt).*

(1) Kozmos Evi

ËBİP ÖZ İÇİŞ
OMUM OZUY ËB-İS ÜY-ON.

Teklenen (yani, bedeninden atılarak öbürdünyaya geçen—KM) kişi özünün içerildiği—
ikilenmiş [binar] olarak ozulan— kişi canının Kozmos Evi.

(2) Dört elementli uzay

USUN ÖK İÇİŞ
IIII AP İSİÑ.

Korpuskular gök içinde bulunan
dörtlü hale aparılan can.

(3) Binar ulaşım kozmosu

AT UÇUS OŞIM OQ
OMUM-UL ONUN

Atılarak uçan konfigurasion kuantumunun
binar-ulaşım kozmosu

ÜWÜW ÖTİS UÇUSIŞ — *teminatına geçmesi muvacehesinde,*
ËR-AT İÇİŞ OZ. — *ËR-AT, içerilmek suretiy le, ozmuş olur*

12 *Uzayda yüzen dünya gemisinin başına gelenler (şek.11, 4üncü yazıt).*

Resmimizde bir ***Ü*** [teminat; yük] gemisine binmiş olan 8 yolcu ve 2 Tanrıça görmekteyiz. Aslında bu gemi, ***OL*** [teşekkül et], diyen Yaratıcının, "kozmos" anlamına da gelen, "10" parmağı ile kaldırdığı galaksimizdir ve yolcular yerimizin, bugünkü haline gelmesi için, geçirdiği çağlardır.

Yolculardan, vucutlarına ***İŞ*** [kürek, *işkek*] dayanan, ikisi, galaksimizin kurucu malzemesinin—kürek çekerken kürek ucunun yaptığı hareket gibi— spiral bir yörüngede hareket ettiği, ilk iki çağı [ËB ve İÇ ËM] temsil etmektedir. Beşinci çağdan [ADAQ] sonra ise, ***İSİS OÑ*** [kozmik idrak] teşekkül etmiştir; yani, artık yerimizde "aydınlık" vardır, "ışık" oluşmuş bulunuyor. Bundan sonra ise, hemencecik, ***OY UQUŞ*** [düşünce kavramı] gelişmiş—İSİS [his] ve OYUQ [akıl] teşekkül etmiş— ve bundan sonraki üç ***AŞ*** [kinetik enerji] çağında insanlar bugünkü hallerine gelmiş bulunuyorlar.

İşte, gemi yolcularının hemen üstünde gördüğümüz hieroglifler bu çağları isimlendiriyorlar :
(1) **ËB** [bir; yani, "vakuum"] çağı. Bu çağda herşey birbirinin aynısıdır.
(2) **İÇ ËM** [tabiiyet] çağı, çünki artık "gravitasion" teşekkül etmiştir;
(3) **ËM OY** [virtual varlıklar]; var olup olmadıkları şüpheli tanecikler çağı;
(4) **ËR** [erişme] çağı; çünki *ËM OY*'lar ancak bu çağda amaçlarına erişmiş bulunuyorlar.
(5) **ADAQ** [en son hal] çağı; yani, artık yeryüzümüz teşekkülünü tamamlamıştır.
(6), (7), (8) : ADAQ çağından sonra, artık bir "teşekkül" değil, oluşma (enerji harcanması) sözkonusudur ve, buna göre, Pra-Mısırlılar 6, 7, ve 8inci çağlara **AŞ** [kinetik enerji] demiş bulunuyorlar.

13 *Gravitasional ev ["kara delik" ?] (şek.11, son iki satır)*

AŞIM UÇ, İKİMİŞ İKÜ-İK ËMİM-ËM UW OLUB-OL TÖRİTÜR ÜY ASIS, USUS-US ÖK.

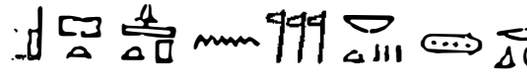
(Göğe) Aşma Liderliği, dualliğin dual-çifti (yani, İSİS ve OYUQ) halinde mukaddes yaradılış türeten, Gravitaasional Evin gökteki Vucutlar-Vucududur

14 *ÖZÜL-AD [deliverance; Erlösung] (Sinuhe § 5)*

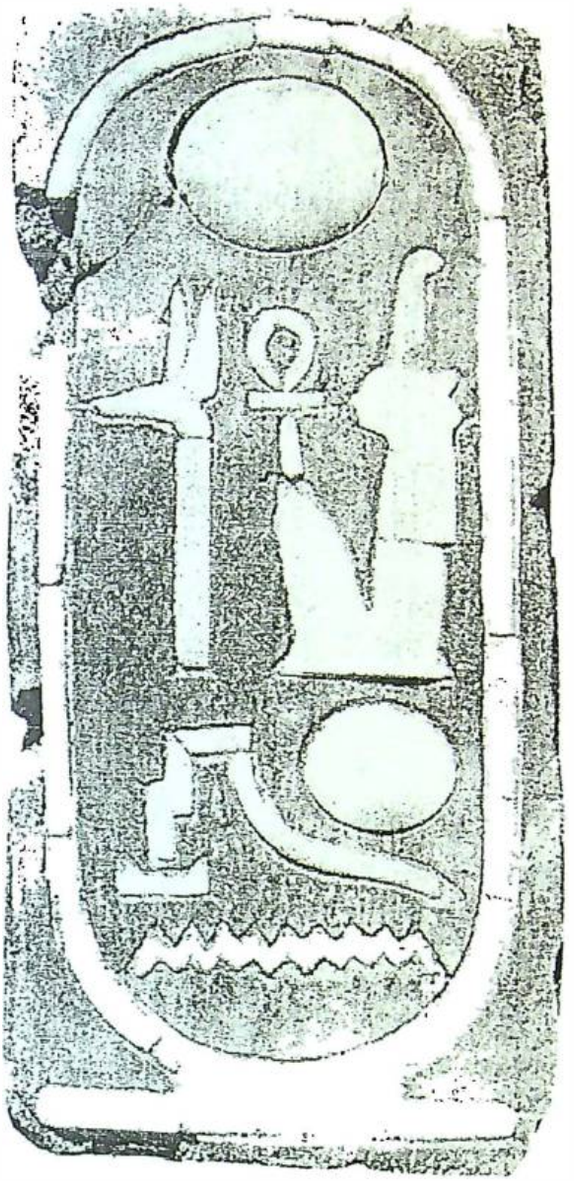
ËRİPİN İÇÜY ÖZÜL-AD OY İÇÜY.
Tanrı hakimiyetine erişme ÖZÜL-AD ile tahakkuk eder.

15 *AQINIŞ (K.Sethe 1904, II 118)*

UQUYIN AQINIŞIM UÇ-UÇUÇ OYINIŞ SU ASIQIDIÑ.

Aklıselim ile AQINIŞ üzerinde düşünme "elektromagnetik gravitasion" sonucuna götürür.
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler*; s.29.

16 *Ramses II sarayındaki bir yazıt (şek. 16)*

OÑ, ËR-ATIÑ İT ËZİÑ ÖK OM [ËZİÑİKİM].

ËR-AT [erişilen atılma] impulsu ile duacı olduğumuz göğe transfer başarısı.

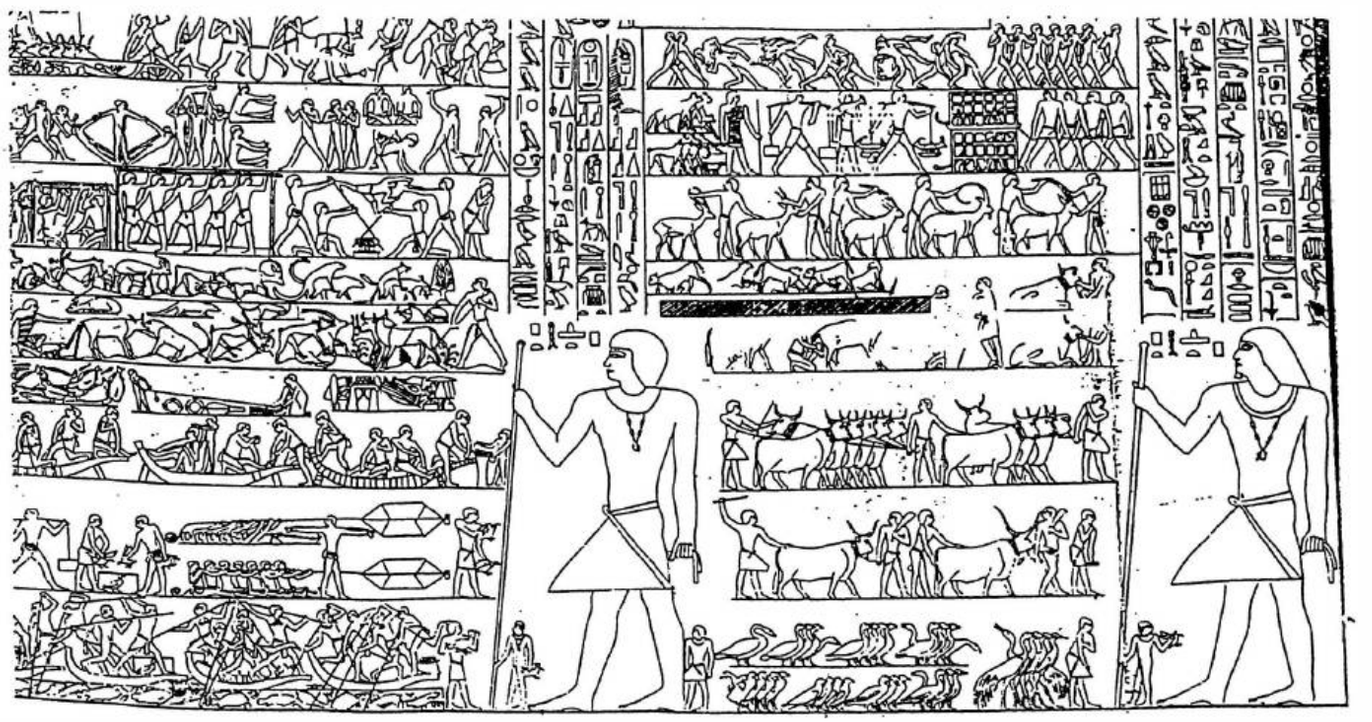
Resim etrafındaki çerçeve : SU ËS [elektromagnetik radiasion].

Teyidi: Mirşan, K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar*, s.68

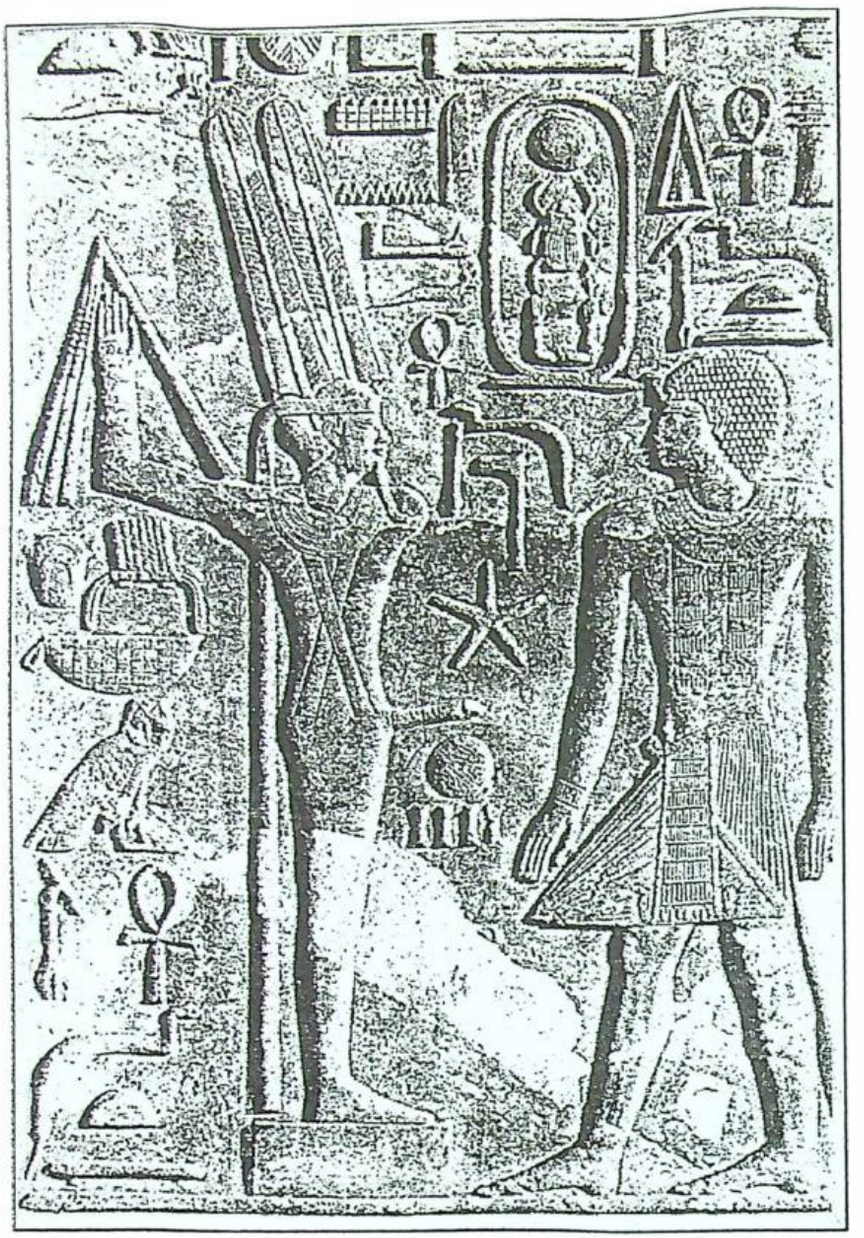
ËR-AT BU OĞU AT ËSİZ, ËR-ËRİM BU ËSİD.

ËR-AT şerefi sahibiyiz, erliğimi bu şekilde duy.

◄ *Şek. 16. Ramses II sarayındaki bir yazıt.*

17 *OŞUN ËM AQINIŞ [konfigurasion akınışı] (Şek. 17; yukarıdaki şekil !).*

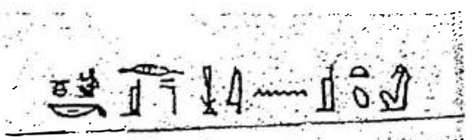
Şek.18. Pra-Mısırlıların Erken-Türkler le ayni bir felsefeyi paylaşan yazıtı.
(Sesostris I pavilyonu sütunu, 12[inci] saltanat, d.ö.1940)
Garbini, G. 1968; *Alte Kulturen der vorderen Orients;* Gutersloh, s.118

18 *Erken-Türklerin "TÖRT TOĞMAO. BİŞ YOL" [dört doğum ve beş yol] kavramının Pra-Mısırcadaki ifade şekli (şek.18)*

ËRİŞİM ILIDUY AT ËÑİSİÇ : PİS-AQ, OÑ-TÖRT.

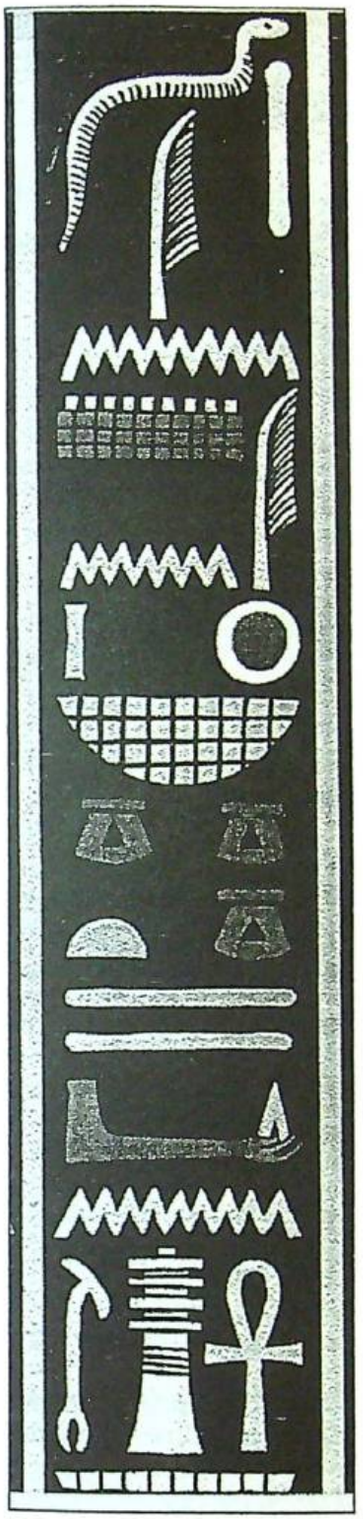
Erişmeyi tahakkuk ettiren AT [(vucuttan) atılma] işlemi : 5 akmayı başaran 4.
Mirşan, K.1998; *Dinlerin Gelişimi;* s.13-17,25-36, 76-78.
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler;* s.73, 79-85.

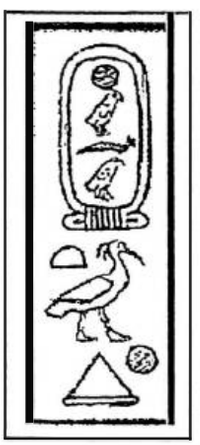
19 *Canın uzayda akışı (Champollion 1841, s.414;* alttaki şekil)

USUY OY ÖZ UQUÇ AQINIRIM UQUNUS APA.

Korpuskular olarak can halinde akan APA [Aparan Şey].

20 Canın (uzay evine) erişmesi (soldaki şekil)

ËSİÑİRİM ËRİŞİM OÑIS OY,
USUS-USUN ËSİS ËDİLİM,
AT TÖRT ËSÜ.

Canın erişmiş olması, yüceliği temsil eden bu AT'ın "4" (yani, uzay) haline gelmiş olmasındandır.

Zauzich, K.-Th. 1980; *Hieroglyphen ohne Geheimnis;* kapak resmi.

21 AT'ın "4" (yani, uzay) haline gelmesi.

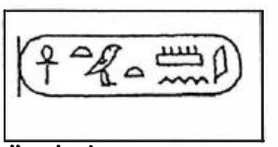

OÑIŞIÇ AT TÖRT ËSÜ.

Muvaffak AT'ın dört haline gelmiş olması.

Zauzich, K.-Th.; 1980; *Hieroglyphen ohne Geheimnis;* s.55.

22 AT'ın ölümden sonra amacına erişmiş olması

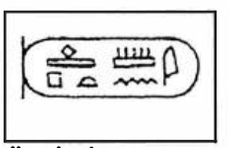

ËRİŞİM ANIÇIN AT.

Erişmiş olduğunu andığımız AT.

Zauzich, K.-Th. 1980; *Hieroglyphen ohne Geheimnis;* s.96.

23 AQINIŞ'a erişilmiş olma

ËRİŞİM AQINIŞ [*"Amenophis"* şeklinde okunmuş bulunuluyor !].

Erişmiş olduğum AQINIŞ.

Zauzich, K.-Th. 1980; *Hieroglyphen ohne Geheimnis;* s.96.

24 Piramit konulu bir yazıt (soldaki şekil)

AYIÇ İYİÇ	*Sözkonusu olan şey*
ONUQ AY	*kozmik period*
PARAMIT.	*piramididir.*

Afıtuyus, 25.11.2008

Kitap Dükkânı

Kâzım Mirşan tarafından yazılan kitaplar

The Books written by Kâzım Mirşan, Ms.C.E.

(Tel. 0-252-377.51.31)

İnglizce

1. 1986, *Is the Universe a Statical System Like a Frame? (Univerzum bir Çerçeve gibi Statik bir Sistem midir?)* (46); **10,00 US-$**

2. 1992, *Pictogramms, Petroglyphs, ISUB-ÖG and UW-ON Inscriptions from Anatolia (Anadoludan Piktogrammlar, Petroglifler, ISUB-ÖG ve UW-ON yazıtları);* (29);
3. 1992, *The Manipulation of Cosmic Invariances According to Proto-Turkic Scholars (Proto-Türk Bilginlerine göre, Kozmik İnvariansların Manipulasionu);* (29);
4. 1996, *Traces of Etruscan in European Languages, in the Field of Nouns, Infinitives, Participles and Gerunds (Summery!) (Fiillerin İsim ve Mastar Halleri ile Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil alanlarında BUGÜNKÜ AVRUPA DİLLERİNDE ETRÜSKÇE İZLERİ);* (kitap özeti!) (13)
∑= 10,00 US-$ (77)

5. 2000, *Egyptian Hieroglyphs, Dechiffert According to the Oldest Inscriptions of Europe, Siberia and Central Asia (Avrupa, Sibir ve Orta Asyadaki En Eski Yazıtlara Dayanılarak Deşifre Edilen PRA-MISIR HİEROGLİFLERİ);* (27); **22,00 US-$**
6. 2002, *The Science of Physics and Astrophysics According to Old Turkish Scholars (Eski Türk Bilginlerine göre, Fizik ve Astrofizik Bilimi);* **25,00 US-$**
7. 2003; *Scandinavian Inscriptions of Proto-Turks (Erken Türklerin Scandinavya Yazıtları)* **60,00 US-$**
8. *Anatolian Inscriptions of Proto-Turks* (in preparation)

Almanca

9. 1968, *Berechnung der statisch unbestimmten Tragwerke mit Ersatzlasten (Hiperstatik Sistemlerin Eşdeğer Yükler le Hasabı);* (65), **15,00 US-$**
10. 1973, *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften (Proto-Grekçe Yazıtların Deşifre Edilmesi);* (74), **17,00 $**

11. 1993, *Der Anfang des alphabetischen Schreibens und die Inschriften von Glozel (Alfabetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları);* (24),
12. 1993, *Prototürkische Grammatik (Prototürçe Gramer).*
13. 1996, *Preportugiesische Inschriften (Pra-Portekiz Yazıtları),* (21)
14. 1996, *Die Spuren des Prototürkischen in verschiedenen Sprachen (Türlü Dillerde Proto-Türkçe İzleri),* (24)
15. 1997, *Etruskische Inschriften (Etrüsk Yazıtları);* (27)
∑= 16,00 US-$

Türkçe

16. 1996, *Türk Metriği,* (94); **7,00 US-$**
17. 1970; *Proto-Türkçe Yazılar;* (108). **16,00 US-$**
18. 1978, *ALTI YAR Q TİGİN,* (182). **22,00 US-$**
19. 1985, *Anadolu Prototürkleri;* (198), **16,00 $.**
20. 1990, *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* (336), **25,00 US-$**
21. 1991, *BOLBOLLAR;* (115), **12,00 US-$**
22. 1993, *Yazı İşaretleri;* (60), **6,00 US-$**
23. 1994, *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* (203), **17,00 US-$**

24. 1992, *Tatarcanın Türk Alfabesi ile Yazılması;* (12)
25. 1995, *Side Bitigtaşları;* (7)
26. 1995, *Öztürkçe "-sal" Eki;* (4)
27. 1996, *Pra-Portekiz Bitigtaşları;* (22)
28. 1996, *Barış Yolunda Eğitim;* (8)
29. 1997, *Bugünkü Avrupa Dillerinde Prototürkçe İzleri;*
∑=6,00 US-$ (68)

30. 1996, *Fiillerin isim ve Mastar Halleri ile Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Alanlarında BUGÜNKÜ AVRUPA DİLLERİNDE ETRÜSKÇE İZLERİ;* (61)
31. 2000, BİLGE ATUN UQUQ; *Türük Bilge Qağan İliñe Bitig;* (8)
32. 2000, *Moğulistandaki Kısa Yazıtlar;* (10)
33. 1983, *Prototürkçeden Bugünkü Kürtçeye,* (50),
34. 1993, *Alfabetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları;*(31)
35. 1983, *Urqun-Seleñe Yazıtları için Kabul Olunan Tarih Tespitlerinin Yeniden Gözden Geeçirilmesi,* (28).
∑ = 12,00 US-$ (171)

36. 1999, *Türk Takvimi;* (62), **9,00 US-$**
37. 1993, *Prototürkçe Yazıtlar Hakkında Konferans,*(92) **5,00 US-$**
38. 1998; *DİNLERİN GELİŞİMİ, Erken-Türk Dininden Doğan Dinler, Side, Pra-Portekiz, Glozel, Pra-Mısır, Etrüsk, Protogrek ve Hinduuizm, Tevrat, İncil, İslam;* (140), **10,00 US-$**
39. 1998, *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* (101), **12,00 US-$**
40. 1999, *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil;* (83 s. A4), **18,00 US-$**
41. 2000, *Şölgentaş Mağarası;* (35, A4), **30,00 US-$**
42. 2000; *Hieroglifler;* (107), **9,00 US-$**
43. 2000; *Avrupa, Sibir ve Orta Asyadaki En Eski Yazıtlara Dayanılarak Deşifre Edilen PRA-MISIR HİEROGLİFLERİ;* (27), **14,00 US-$.**
44. 2001; *Makaleler;* **US-$ 14,00**
45. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* (78) **US-$ 30,00**
46. 2005, *Erken-Türklerin Anadolu Yazıtları;* **US-$ 40,00**
47. 2003, *Hiperstatik Sistemlerin Eşdeğer Yükler ile statik Hesabı;* (Almancadan tercüme), **US-$ 9,00**
48. *2007, At-Oy Tarihi (114),* **US-$ 30,00**
49. *İskit Yazıtları, Sümer Yazıtları, Yemen Yazıtları (60),* **US-$ 30,00**
50. *Kaybolan Irk,—Türklerin Ataları (Yazılıyor)*

TOPLAMI : *İng. 127,00; Alm. 48.00; Türk. 399,00;*
∑ = 574,00 US-$

Not: Fiatlarımızda posta ücreti dahil değildir.

Tel. 0-252-377.51.31

K.M.Kitaplarında Geçen Erken-Türkçe Sözler

AQAŞ, madde içinden akarak dışarı çıkan radiasion ki, "*arkayakadaki karaten radiasionu*" demeektir.
AQINIŞ, kuantumların, elektromagnetizm ve gravitasion alanlarında, konfigurasion kuvvetlerrinin tesiri altında akışı.
ALQU, (1) evren [kâinat, univerzum]; (2) genel, umum.
ALTI YARIQ TĪGİN, Altı Spektrum Aksionu.
ANANTIMADI, antik.
ANT, (1) taahhüt, ant; (2) yasa.
AÑ, düşünme ve hissetme sistemi; zekâ, idrak.
AÑTUYUS, tarih tespiti, tespit olunan tarih [*date*].
APA, İÇÜ APA, canları asılı kalacakları gök evine *aparıcı.*
APAĞUT, Tanrı Vekili.
ASIS, (canların) asılı kaldıkları mekân (yani, *gravitasinal mekân*).
ASPAN US, Gök Tanrısı.
AŞ, (1) kinetik enerji; (2) aşma; (3) yemek.
AT, (1) canın (Tanrıya kavuşmak üzere) tenden atılması; (2) ÖZ [şahıs, can]; (3) nam, ata, başkan; (4) beygir.
ATA, (1) Tanrıya kavuşmuş ruh; (2) baba,dedeler; (3) devlet başkam.
AT-ATA, devlet başkam.
AT-ĒR-AT, ataların eriştiği atık-can;Tanrıya erişmek üzere, vucuttan atılan atık (yani, can).
AT-OĞ, hanedan.
AT-UR, egemenlik.
AT-UŞ, majeste.
AW, *konverzion* [çevrilme] erası ki, bu erada gamına ışınları teşekkül etmektedir. Bize kadar gelebilen bu ışınlara AW UZAQ URU [AW uzak tesiri] denmektedir.
BARTUQ, *process* [süreç].
BAY, zengin.
BEÑGÜK, BEÑÜ, ebedî amt, mezar taşı.
BĪL, yönetim [*regnum*], koşma devletler; *common wealth.*
BĪLGE-BİLİG, ilim, bilim.
BİR, (1) vakuum; (2) kâinatın görünen (ĒSÖÑÜK olarak, "parçacıklar" gibi) ve görünmüyen (ĒSÖÑÜK olarak, "kuvvetler" gibi) her şeyinin birbiri ile bağlantılı, ilişkili, birbirine tabi "bütünü" ("bir"lik hali); (3) bir.
BĪRİLE, ait.
BİTİG, *clausula,* yazı.
BİTİG-BİTİGME, cümle.
BİTİGTAŞ, yazılı taş.
BODIN, fuzional.
BOLBOL, olup bitenler [*historia*].
BUD, millet, millî irade.
BUĞ, *superior (İng.), Ahnherr (Alm.).*
BURQAN, buran (döndüren) grup (yani, *gravitasion*).
BUSULMAQ, konfigure olmak.
ÇIN, hakikî.
ĒB-ĒDİZ, (1) gösterilen başarılar [Almanca: *Taten*]; (2) funksion, ifade.
ĒD-AT, yaratıcı.
ĒR-AT, erişilen atılma.
ĒSÖÑİK, (1) misal; (2) *prevalent.*
ĒSÜ-ĒRE, ideal.
ĒT'ÜZ, vak'a [*event*], hadise, olkunma.
İŞTİG, funksional.
İT, (1) impuls (itme gücü); (2) it.
ĪG, kültür.
ĪL-TŌRŪ, anayasa.
ĪMÇİ, tabib.
İSİG, iman, inanç.
İSİZ, din.
İT, (1) kalkındırma; (2) eylem.
KÖPİRDŪ, *relief.*
KÖZ, (1) model; (2) îye; (3) göz.
QAĞAN, hakan.
QURĞAN, (1) mamure, kent; (2) mamur mezarlık.
QUT, (1) *invarians* [değişmiyen şekil]; (2) emniyet, mutluluk, mükemmellik; (3) yaşama ruhu, halâs; (4) put.
QUT-YAQ, Avrupa.
OD, (1) ölülerin yakıldığı ateş; (2) şarj; (3) zafer.
ODUZ, (1) zafer; (2) maraşal.
OĞ, (1) şan, şeref, yücelik; (2) kişi; (3) substans.
OĞLAN, konformasion (ata-anaya denklik).
OĞ-UR, lâhit.
OĞUŞ, medeniyet (uygarlık).
OĞUZ, (1) kişi transformasionu, öbür dünyaya geçmek için gerekli şartları gerçekleştirme; (2) Türk boylarından biri.
OQ, (1) kuantum; (2) Erken-Türklerin kendilerrine verdikleri isimlerden biri; (3) mızraklı asker.
OQ AT, (vucuttan) atılmış olan kuantum.
OMIĞ, dua.
OMIĞ-URUÇ, MOĞOÇ, rahip.
OMUY ĒTİG, sayın.
ON, (1) kozmos; (2) tarihte Türklerin aldıkları isimlerden biri; (3) ulusal savunma; (4) 10; (5) sıfat-fiil; (6) o.
ON ĒDİ, kozmik yaradık.
OÑ, (1) başarı, beceri; (2) evolusion [gelişim], uygarlık.
OS-UĞ, mekân ve zaman.
OŞ, (1) konfigurasion (şekillenme); (2) tecelli; (3) işbu.
OTAÇI ĪMÇİ, tıb doktoru.
OT-OZ, ölü ruhunun yakılmak suretiy le kozmosa geçmesi.
OY, (1) düşünce, fikir; (2) felsefe, feylesof; (3) akla getirmek, istemek; (4) şey.
OYĞUÇI, danışman [*consultor*].
OYIĞMA, irade.
OYURIQLIĞ, kâmil.
OYUS AS, *homo sapiens.*
OY-UTUZ, *missioner.*
OZ, (1) yeralmak (yerleşmek) üzere geçme; (2) teşekkül, yeniden var olma; (3) kolonist, koloni.
ŌC-ĒRK, özerk.
ŌÇÜR, silinme, öldükten sonra vakuum haline gelme.
ŌD, (1) era [çağ, çağ hesabı]; (2) kondision; (3) zaman.
ŌDİS, devlet.
ŌG, (1) düşünme yeteneği; (2) bilinç; (3) felsefe; (4) övünç; (5) haşmetmeab; (6) kral; (7) ev.
ŌG-AT, canları Tanrıya ulaştıran kanatlı atlar [*greif*].
ŌGİM QATUN, kraliçem.
ŌGİS, (1) doktrin; (2) peygamber.
ŌGŪL-UQUS, bilgi ve tecrübelerri ile temayüz eden [İng. *wise*).
ŌGÜZ, nehir.
ŌK, (1) Rab; (2) gök; (3) kral.
ŌK ŌGŪK, kral dokunulmazlığı.

ÕZ, (1) bir vucutta bulunan esas kısım; yani, "can"; (2) şahıs; (3) KENTÜ [kendi].
ÕZ-İÇİŞ, canların içerildiği yer (yani, cennet).
ÕZÜL-AD, *Erlösung [deliverance]* için atılan adım.
PARAON, firavun.
PARAMIT, (1) polarize [PARAM] orientasion [IT]; ËSÕÑÜK olarak, "polarize vakuumun kuvvet orientasionları" veya "herhangi bir elementte pozitiv ve negativ şarjlar arasındaki orientasionlar"; (2) piramit.
SAB [*advise*], informasion; nasihat.
SINTAŞ, taştan yapılan plastik san'at eseri.
SU ĒS, elektromagnetik radiasion.
SUW, SU, (1) su; (2) elektromagnetik radiasion.
TAMĞA, "ideografik + fonografik" olmak üzere, tek çekirdekli söz sembolleri.
TEÑRİ, Tanrı.
TEÑRİKİN, Tanrı eşdeşliği [*conformity*'si].
TEÑRİKİN ÏYİN, Tanrı onayı [*consent*'i].
UB, pra.
UB-AÑ, pra-zekâ.
UÇ-US, *sphinx.*
UD, strateji
UMUĞ, referens
YĪM, takvim.

UMUĞLAR [Referensler]

Champdor, A. 1956; *L'ÉGYPTE des Pharaons;* Paris.
Champollion Le Jeune, J.F. 1841; *DICTIONNAIRE ÉGYPTIEN,* Paris.
Desroches-Noblecourt 1963; *The Tut-Ench-Amun;* Frankfurt.
Donadoni, S. 1970; *Egyptian Museum Cairo:* London.
Firchow, O. 1955; *ÄGYPTOLOGISCHE STUDIEN,* Berlin.
Földes-Papp 1966; *Vom Felsbild zum Alphabet,* Stuttgart.
Garbini, G. 1968; *Alte Kulturen der vorderen Orients;* Gutersloh.
Griffith, F.L. 1892; *EL BERSHEH;* London.
Griffith, F.L. 1893; *BENİ HASAN,* Part I, London.
Hamlyn, P. 1970; *Egyptian Museum, Cairo;* London.
Hirmer, M.-Otto, E. 1967; *Ägyptische Kunst;* München.
Hoving, Th. 1978; *Der goldene Pharao Tut-ench-Amun;* Scherz.
Kolpaktchy, G. 1970; *Ägyptisches Totenbuch;* München.
Luker. M. 1974; *Götter und Symbole der alten Ägypter,* Bern-München-Wien.
Majonica, R. 1991; *Das Geheimnis de Hieroglyphen;* München.
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler;* Türkbükü-BODRUM.
Mirşan, K. 2000; *Avrupa, Sibir ve Orta Asyadaki En Eski Yazıtlara Dayanılarak Deşifre Edilen Pra-Mısır Hieroglifleri;* Türkbükü/Bodrum.
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler;* Türkbükü/Bodrum.
Sethe, K. 1904; *HIEROGLYPHISCHE URKUNDEN DER GRIECHISCH-RÖMISCHEN ZEIT I,* Leipzig.
Wimmer, H. 1963; *Ägypten;* München.
Zauzich, K.-Th. 1980; *Hieroglyphen ohne Geheimnis;* Mainz am Rhein.

Transkripsion Alfabesi

A	**E** [1.hecede	**I** [Rus.ы]	**L**	**P**	**V**
B	seyrek]	**İ** [I'nın yum-	**M**	**R**	**W** [sağır v]
C [Ar.*cīm*]	**F**	şak eşi]	**N**	**S**	**Y** [Alm.j]
Ç [Rus.ч]	**G**	**Ï** [Alm.i]	**Ñ** [burundan	**Ş** [İng.sh]	**Z** [Rus.з]
D	**Ğ** [Ar.*ayın*]	**J** [Rus.ж]	çıkan n]	**T**	
Ë [yalnız 1.	**H**	**K**	**O**	**U**	
hecede]	**X** [Rus.x]	**Q** [sağır k]	**Ö** [Alm.ö]	**Ü** [Alm.ü]	

Not : Pra-Mısır hieroglifl erinin nasıl deşifre edildiklerini öğrenmek ve bu kitapta söylenenlerden daha fazla bilgi edinmek için şu kitaba bakınız :
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler;* Türkbükü-BODRUM.

Makaleler

1. Türkoloji Alanında Bazı Sorular ve Cevapları
2. Çin Haberleri ve Türk Tarihi
3. Türk ve Çinli Takvimleri
4. KİTAP ELEŞTİRİSİ,
   Thomsen,V. (Çeviren Vedat Köken) 1993; *I. Orhun ve Yenisey Yazıtlarının Çözümü (İlk Bildiri); II. Çözülmüş Orhun Yazıtları;* (240 s.), Ankara.
5. KİTAP ELEŞTİRİSİ,
   Doç.Dr.Gömeç, S. 1997; *Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü;* Ankara.
6. KİTAP ELEŞTİRİSİ, Dr.Diker, S. 2000; *Türk Dilinin Beşbin Yılı;* (562 s.), İzmir.
7. Eskişehir İli, Çifteler İlçesi, Yazılıkaya Köyündeki Mezar Yazıtı.
8. Kürtlerin Tarihî Kimliği
9. Türklerin Tarihî Eserlerinin *Densiz* bir Transkripsion ve Tercümesini Vermekle, ne Türk Tarihine, ne de İlme Hizmet Edilmiş Olunmaz
10. Egrerio Prof. Giovannangelo Camporeale, *Firenze-Italia;* Herrn Prof.Dr. G.E.Dunkel, *Zürich-Schweiz;* Mr.Harold R.Battersby, Ph.D., F.R.A. S., F.A.A.A., *Geneseo, New York.*
11. ORKUN Dergisi Yayın İşleri Müdürlüğüne
12. ORKUN Dergisi Yayın İşleri Müdürlüğüne
13. Erken-Türkler ve Yazı

Türkoloji Alanında Bazı Sorular ve Cevapları

Bitigiñüçi
Kâzım Mirşan

OQIDU SÖZ

Soru: *Kâzım Bey, dil nasıl doğmuştur?*

Mirşan: Dil añlaşma (bildirme ve cevaplama) gereksiniminden doğmuş bulunuyor. Yani, dil kişi *añının* [zekâsının] isteminin *varukı* [sonucu] olarak ortaya çıkmış olan bir añlaşma yöntemidir. Bu yöntemin *qoğları* [elementleri] ise, añlam ve sestir ki, bunların dilin *tüsüy* [TSUY, teşekkül] başlangıcındaki durumları hakkında şunu belirtmeliyim :

Erken-Türkçe metinlere bakar sak, kişilerin konuşma *örgünlerinin* [organlarının] onların añ *ïdizlerinin* [seviyelerinin] gereksinimlerine karşılık vermediğini görürüz. *Esöñük* olarak [meselâ], "iye olma" [sahip olma] sözü henüz dile girmemiş ken, Türüklerin [Erken Türklerin] bu kavramı ÜY [ev] sözünden *erngediklerini* [teşkil ettiklerini] görürüz ki, böyle bir yetenek "üstün" bir añ gerektirir. Aynı şekilde, "ses" sözünün TAW-İÇİ [dağ içi] (yani, yankı) sözünden türediğini görmekteyiz ki, bu da çok üstün bir buluşdur. Añlaşılan, Erken-Türkler "añ" [zelâ] kavramını *"av hayvanı yakalıyabilme yeteneği"* olarak añlamış olmalılar—AÑ sözü hem "añ", hem de "av hayvanı" demektir.

Soru: *Añlaşma gereksiniminden doğduğunu söylediğiniz dilimizin ilk şekline siz "Erken-Türkçe" demektesiniz. Bize bu dil, ve bu dil ile yazılan Anadolu yazıtlarından Erenköy yazıtı, hakkında bilgi verir misiniz.*

Mirşan: Dilimizin *ataçını* [ceddini] "Erken-Türkçe" diye adlandırmış olmam doğru olmak la beraber,bu bu dilin yalnız Türklere özgü olduğunu söylemez. Benim saptamalarıma göre, Avrasyanın bütün *oğuşum* [medenî] dilleri, eğer onlar Erken-Türkçenin bir kolu değiller se, Erken-Türkçeden etkilenmiş durumdadırlar. Buna göre, ben Erken-Türkçeyi şu şekilde sınıflandırmamız gerekeceği düşüncesindeyim :

(1) ON'ların (yani, Hunların), OQ'ların (yani, İskitlerin) Erken-Etrüsklerin ve OT-OĞ'ların [Pra-Mısırlıların] dili olan en eski anadil.

(2) *Türüklerin* (yani, Eski Türklerin), Erken-Greklerin ve Erken-Bulgarların dili olan Orta-Türkçe.

(3) TÜÜ-EVİNİ [*holomorphic*] (yani, *agglutinativ* [kümelenen]) dil *üyüründen* [ailesinden] olan Geç-Türkçe.

Bu dil *üyürlerinin* hepsinin ortak *tudruğı* [kalitesi] bunların İsanın doğumundan önceleri konuşulan diller olmasıdır. Yani, ben bazı *adırtlığ* [*separativ*] haller dışında, ancak İsanın doğumundan önce konuşulmuş bir dil olma kaydı ile "Erken-Türkçe" deyimini kullanmaktayım.

Doğu Anadoludaki ISUB-ÖG yazıtları dışında, Erken-Türkçenin Anadoluda etkili olmuş olan kollarından en önemlisi, Erenköy-Istanbul yazıtı ile bildiğimiz, UW-ON [Mukaddes-Hun] dilidir. Bu dilin Erenköyden Trabzona, Sinopa, ve, daha sonraları, Sideye zıpladığını görmekteyiz. Fenikelilerin UW-ON alfabesini kopya ederek kullanmış olduklarından ise, bu dilin bugünkü Lübnan ve İsraile kadar etkili olmuş olacağı inancına varılabilinmektedir.

Soru: *"Orhon Yazıtları" şeklinde de anılan, URQUN-SELEÑE yazıtlarının dili Erken-Türkçe mi?*

Mirşan: Türklerin Hanlar-Hanı sarayının *bolbol* yazarı Yoluğ Tïgin tarafından yazılan *Türük Bïl* [Türk *Commonwealth*'i] *bolbolu* iki büyük taş üzerine yazılmış bulunmaktadır. Bunlardan 'taş II' *bolbolu*, esas olarak, d.ö. 565'den d.ö.489'a kadar olan *Türük Bïl bolbolunu* añlatır ve, ayrıca,—d.ö.565'den öncesine ve d.ö.489'dan sonrasına *bïrilmek* [ait olmak] üzere—iki ilâve *bolbolu* da içermektedir. Buna göre, 'taş II'nin dili Erken-Türkçedir.

"Taş 1" ise, "Taş II"nin kopyasından ibarettir ve, ayrıca, *Türük Bilin* d.s.544'den 575'e kadar olan çağını da içerir. Bu çağa *bïrilen* [ait olan] dil "taş II" dilinden oldukça farklı olmak la beraber, burda şu özelliği görmekteyiz: "Taş I"e özgü olan *bolbollar* "taş II"deki *bol-*

bollara analog, ve bazı yerlerde tıpatıp olarak añlatılmakta ve, buna göre de, "taş I" çağı dilinin, "saray dili" añlamında kabul olunan, "taş II" diline beñzetildiği sözkonusu edilebilmektedir.

Bu yöntemin sebebi ise, Türk Devletinin devamlılığını belirtebilme düşüncesidir.

"Taş II" çağındaki diğer *bolbol* yazarlarından Öñre Bıña Başı ve Bïlge Atuñ Uquq bolbolları da Erken-Türkçenin en eski TÜÜ-EVİNİ şekline örnek olabilirler.

Doğumdan Önceki Çağlarda Türkler

Soru: *Kâzım Bey, bize "Türk" sözünden ne añladığınızı belirtir misiniz ?*

Mirşan: "Türk" sözünden Türkçe konuşan *uluşlar* [populasionlar] mânasını añlamaktayım. Bu *uluşlardan* en eski olanları—kendilerine ON (yani, Hun) ve OQ [kuantum] adlarını vermek suretiy le-—en eski çağlarda bile, İKİ İL ETİBİRLİK BUDUN {iki halktan *busulan* [konfigure olan] millet} *ërngemiş* [teşkil etmiş] bulunuyorlar ve, hatta, *Türük Bïlini* [Türk Devletini] de İKİTİ ETİGMİŞ BİL [ikiye bölünerek yönetilen *commonwealth*] *körkünde* [şeklinde]görmekteyiz.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s. 12.

Soru: *Fakat Türk, sizin deyişiniz le Türük, sözünü kimler kullanmış ?*

Mirşan: "Türük" sözünün İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ [Allahımın neslimin Hanlar-Hanı istemi] tarafından kullanılmıya başlandığını *öyüyorum* [zannediyorum]. Benim varsayımlarıma göre, bu zat d.ö. 879-772 arasında *olurmuş* [hüküm sürmüş] bulunuyor (Mirşan, K. 1978, s.100-101). Onun yaptığı şey İT-ÖG'ü [impuls bilincini], diğer bir deyim le, İT-İSİZ'i [impuls dinini] İdil-Oraldan (aslında İTİZ'den) Doğu Çine kadar yaymış olmasıdır. Bu konuda büyük bilginimiz Öñre Bıña Başı (d.ö.530-†d.ö.493, doğum *añtuyusu* belli değil) etraflı bilgiler vermektedir. Hoytı-Tamır gündeliklerinde de bu konuda *ısılar* [kayıtlar] bulunuyor

Mirşan, K.1983, Türk Kültürü Dergisi; s. 313-315.

Soru: *Yani,İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ bir ÖGİS [peygamber] midir ?*

Mirşan: Buumın Qağanın bir peygamber olduğuna Tevrattaki bazı *uç-uçulara* [*statement*'lere, ifadelere] göre de hükmolunabilinmektedir (Mirşan,K. 1985, s.88-91). Fakat Türklerin ilk peygamberlerinin çok daha önceleri yaşamış olması gerekir.

Mirşan, 1978; s.14.

Soru: *Ne kadar önceleri ?*

Mirşan: Bunu söylemek çok zor. ALTI YARIQ TİGİN metninin başlangıcında iki ÖGİS sözkonusu ediliyor. Bunlardan birincisi OT-OZ (Sibir Türkleri) peygamberidir ve Abaqan Steplerindeki OT-OZ *sıntaşları* 15.000 yıl öncelerine işaret ediyor. UB-OT-OZ [Pra-OT-OZ] deyimi de bu geçmişi ifade etse gerek. Buna rağmen, birinci peygamberimiz için bu kadar eski çağlar sözkonusu olmamıştır, herhalde. (Mirşan, 2000; *Erken-Türk Devlet-leri ve Türük Bïl*; s.8).

Soru: *Bu deyiminize göre, Buumın Qağan hayalî bir peygamber mıydı ?*

Mirşan: Buumın Qağan tarihî bir kişiliğe iyedir ve Türklerin ona Buumın Qağan [Neslimin Hakanı] demeleri onun, Erken-Türklerin değil, fakat Türüklerin ilk peygamberi ve hükümdarı olmasındandır. Kuvvetli bir olasılık la o Tevratta adı geçen Ma-Gog (yani, "Bakî-KÖK") ile ilişkili olabilir (Mirşan, 1985; s.89). Zaten bu söz ALTI YARIQ TİGİN'de geçen BİR KÖK [Mutlak Gök] añlamına gelmekte ve Buumın Qağanın BİR KÖK ÖZİME ÖK [Göğün Tek Olan İyesinin Krallığı] hizmetindeki peygamber olmuş olması kuvvet le olasıdır (Mirşan, 1978; s.114).

Soru: *Buumın Qağan ALTI YARIQ TİGİN'de geçen ikinci ÖGİS midir ?*

Mirşan: Hayır, ALTI YARIQ TİGİN bu ÖGİS'in ÇİK BİL'e [Sümerler Beldesine] geldiğini söylüyor. Nitekim, Çilgiri yazıtından Doğu Anadoluya bir ÖGİS geldiğini öğreniyoruz. Tevrata göre ise, bu ÖGİS'in Abraham Peygamber olması gerek.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.16-17.

Soru: *ÖGİS'imizden bize geçen bir eser var mı ?*

Mirşan: Burada Size acayip bir cevap vereceğim ve "var" diyeceğim. Bir defa, ALTI YARIQ TİGİN gibi yüce bir eser var. Diğer taraftan,Kur'an-ı Kerïmde geçen pek çok ayetlerin Türkçe metinlerde karşılıklarını bulabilmekteyiz. Bu Kur'an metinleri ile onların Erken-Türkçedeki karşılıklarının pek çoğunu *"Dinlerin Gelişimi"* ve *"Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik"* adlı kitaplarımda etraflı olarak açıklamaktayım. *"ALTI YARIQ TİGİN"* adlı eserimde geçen ve Kur'an-ı Kerïmin Mendelismus'u ifade ediş şeklini gösteren ayet te son derece ilginç. Mirşan 1978; s.47.

Şimdi sıkı durun, ÖGİS'imizin kaleminden çıkmış bir yazı var ! Bu yazı şöyle başlıyor:

Ve dahi, sudaki canlıları karada eksiklendirip öldürdük ise; karadaki canlıları suda eksiklendirip öldürdük ise; prosessual imanın esasını koparıp, kendi esasımızı getirdik ise; subordine bir ordu sürerek, talihli giderek, düşmanı sancarak, ok atarak, prosessual iman

esaslarından ayrıldı isek; iletilme (yani, evolusion—K.M.) vahiy olmuş canlıları günahsız yere bulandırdı (fenalaştırdı) isek; onları akrabalarından ayırdı isek; ve dahi, binen dazlak ilâveler le (yani, elektriğin temel birimi olan e ile—K..M.) struktural taç (yani, model—K.M.) teşkil eden"kişi"leri, keder-kulu kılıp, kolay yoldan yenik tutarak cefalandırıp, iritti isek; anayasayı yolundan çıkardı isek; halkın bulanmasına (yoldan çıkmasına) katkıda bulundu isek; saik invariansli düzenlere (yani, bu düzenlerin bozulmamasına karşı—K.M.) tedbir getirdi isem (yani, tedbir getirmek mecburiyetinde kaldı isem—K.M.); ve dahi, kalkınan populasiomu, iki defa arka verip, inşa etti isek (yani, inşa etme zorunluluğunda kaldı isek—K.M.); şehirden şehire, populasiondan populasiona, ilden ile dinleyici konferansçısı olarak vaiz etti isek; indi, onların hepsinden dolayı pişmanlık duyuyoruz (yani, sizler kötü eylemlerinizden dolayı pişmanlık duymalısınız—K.M.); bu sebebden dolayı, pişmanlık duyduklarımız üstün gelsin (yani, Tanrı bizi affetsin—K.M.).

Metnimiz bundan sonra, Mirşan, K.1990; *Prototürk Bilginlerine göre ASTROFİZİK*, s. 258,246,139,112,85,49,13 metinleri ile *"astrofizik"* alanında devam ederek, nuklear fizik hakkında bilgiler veriyor. Çok eski çağlarda bugünkü modern Fiziğimiz alanında söziyesi olan bir kişinin peygamber kimliği hakkında şüphemiz olmamalı, herhalde.

Soru: *Sizin "Erken-Türkler" dediğiniz en eski Türklerin varlığı hangi çağlardan başlıyarak biliniyor ?*

Mirşan: "Erken-Türklerin varlığı onların konuşmaya başladıkları günden beri biliniyor", diyebilirim, çünki onlar konuşmuya başladıkları günden beri yazı yazmıya da başlamış bulunuyorlar.

Mirşan, K. 1970, s.14,18,21; 1978, s.11,17,19-51; 2000, *Şölgentaş*, s.28-31.

Soru: *Bunlar hangi añtuyuslardan [tarihlerden] kalma yazılardır.*

Mirşan: (1) Resim yapılmıya 35.000 yıl önce başlanmıştır; (2) *piktogrammlara* 20.000 yıl önce başlanmıştır; (3) *petroglyphlere* 18.000 yıl önce başlanmıştır; (4) *çın* [hakikî] añlamda yazı yazılmıya 14.000 yıl önce başlanmıştır.

Mirşan, K. 2000; *Pra-Mısır Hieroglifleri*, s.9.

Soru: *Okuduğum tarih kitaplarında, sözkonusu ettiğiniz añtuyuslar hakkında hiçbir şey görmedim; buna karşılık, çok daha yakın añtuyuslar sözkonusu ediliyor. Buna göre, diğer pek çok añtuyus saptamaları da yapılmış olmalı ?*

Mirşan: Taşlar üzerine yazılmış yazılar için karbon testi veya *termoluminessens* usulü gibi kesin sonuç veren *añtuyus* saptamalarının yapılması mümkün değildir. Buna göre, taş üzerindeki yazı ile yaşıt olacağı añlaşılan, kömür, kemik şeklindeki kalıntılar bulmamız gerekecektir.

Bu iki usulün tatbikinin mümkün olmaması halinde, geride şu kalıyor: yazı için kullanılan malzemeyi (taş mı, bronz mu, kayın kabuğu mu, v.b.) göz önünde bulundurmak; yazı ile beraber çizilen resimlerin stillerini analiz etmek; yazılan yazıyı okuduktan sonra, yazının alfabe şekli ve stili üzerinde durmak.

Diğer bir önemli usul de, arkeolojik verilere veya kültür çağlarına dayanarak yapılabilinecek *añtuyus* tespitidir. *Ësöñük* olarak, neolitik çağ yazıtı, bronz çağı yazıtı, Mosterian çağı yazıtı, Magdelenien çağı yazıtı gibi.

Bunlara bir örnek vermek gerekir se—Xaqasstandaki Abaqan Sarayı harabelerinde bazı Çin işi eşyalar ve Çince damğalar bulunmuş olduğundan, S.V.Kisëlëv bu sarayın Han Sülâlesi (d.ö 206-d.s.219) çağına ait olacağını söylemiş bulunuyor (Mirşan,1970,s.15).

Ancak, bu gibi tespitlerin indî kabullere dayandığı ve hatalı olabilecekleri gözönünde bulundurulmalıdır.

Sorunuzun konumuz olan içeriğine gelince, yukarıda verdiğim ve son zamanlarda saptanmış olan *añtuyuslar* kabule şayan karbon testlerine dayanmaktadır.

Soru: *Yukarıda Abaqan Sarayının añtuyusunu saptıyabilmek için, Çin kaynaklarına başvurulduğunu belirttiniz. Bu yönde başvurulabilinecek olan diğer kaynaklar da varmı?*

Mirşan: Çin kaynaklı eserler dışında, *añtuyus* saptamaları için başvurulan iki kaynak daha var. Bunlardan biri Pars kralı Dareios I'in Nakşi-Rüstem ve Bïsütun vadilerindeki yazıtlarıdır. İkincisi ise Greklere ait eserlerdir.

Ësöñük olarak, Issıq Qurğanının *añtuyusunu* tespit eder ken, Kemal A.Akişev şöyle diyor (s.32) : *"Bizim eramıza kadarki birinci bin yılın ikinci yarısının başlangıcında Avrasyada—bilhassa kılıç ve hançerler olmak üzere—yakın-adımlı silâhlar geniş çapta yaygın halde idi. İskit ve Savromat silâhlarının gelişim şekilleri, Sakalarınkine kıyas la, daha iyi bir işçilik göstermektedir. İskit silâhlarının birçok tiplerinin añtuyusları ise, İskit qurğanlarının kazılarında elde olunan, Grek kökenli eşyalara göre kesin olarak tespit edilmiş durumdadır. Buna göre, eski İskit eserlerinin kronolojik cetveli Saka silâhlarının añtuyuslandırılması için de temel teşkil etmektedir".*

Bu şekilde, Saka eserlerini İskit eserlerine ve onları da Grek eserlerine dayandırdıktan sonra, Akişev Issıq mezarının tarihini d.ö.5inci yüzyıl olarak belirtmektedir. Ancak, Saka eserlerinin Grek eserlerine dayandırılarak *añtuyuslandırılması* yalnış oluyor. Çünki Sakalar çok eski bir *oğuşun* temsilcileridir, buna karşılık, Grek *oğuşu* böyle değil.

Nitekim, bu mezarda bulunmuş olan bir gümüş kadehteki yazının Açıktaş alfabesi ile yazılmış olduğunu, yazı dilinin ise ANANTIMADI [antik] bir Tükçe olduğunu; yani, mezarın binlerce yıl öncelerine ait bulunduğunu görmekteyiz.

Soru: *Yani, Siz taş üzerine yazılan yazılar için karbon testi yapılamadığından, tarihlerinin bilinmesine de imkân olmadığı kanısındamısınız ?*

Mirşan: Tamamiy le değil,çünki böyle taşların mensup olduğu yerleşim alanları da bulunmaktadır. *Ësöñük* olarak, Doğu Anadoluda bulunmuş olan *pictogramm* ve *petroglyph*'lerin *añtuyuslarını* söylememiz için bir olanak belirmiş bulunuyor: Ergani İlçesinin Çayönü mevkiyinde bulunmuş olan bir yerleşmede yapılan radioaktıv karbon testi, bu yerleşmenin başlangıcının 9.500 yıl öncesine dayandığını, sonunun ise 8.700 yılını bulduğunu göstermektedir.

2.6.1985 günlü Milliyet gazatesi

Buna göre, bu civardaki kayaüstü resimlerinin *añtuyuslarının* da bu iki tarih arasına düşmesi gerekir. Bunun gibi, Lascaux Mağarasındaki (Fransa) bir mağara çukurundan alınan karbon içerikli örneklere göre, "Avcı Trajedisi" ismi verilen kayaüstü resminin yaşı karbon testi ile 17.070 yıl öncesi olarak belirlenmiş bulunmaktadır.

Soru: *Peki, añtuyusu takvimlere dayanan belirlemeler yokmu ?*

Mirşan: Vardır ve bunların başında Türk takvimi gelir. Bu takvime göre yapılan *añtuyus* belirlemelerini Herodotus, Prokopius, Rufus Quintus Curtius ve Çin bolbol haberlerinin *añtuyus* belirlemeleri ile de teyit edebilmekteyiz.

Mirşan, K. 1983; Türk Kültürü Dergisi., s.252.

Soru: *Fakat bu teyitler çok eski çağları kapsamamaktadırlar.*

Mirşan: Çin *bolbol* haberleri için böyle diyebilirsiniz. Çünki ben Çinlilerin *çın* haberlerinin "*savaşan devletler çağı*" denilen d.ö.481-256 döneminden sonra başladığı kanısındayım. Ondan önceki çağlarda kimin Çinli ve kimin Oq veya Türk olduğu açık olarak belli değildir. *Ësöñük* olarak, Oğuzlar d.ö.505-504 yıllarında bugünkü Çine yerleşmişlerdir ve bugünkü Çinde (Büyük Okyanus kıyılarında) birçok beylikler kurmuşlardır. Büyük bilginimiz Öñre Bıña Başı ise, Buumın Qağanın Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabıdan ibaret Üç Oqları egemenliği altına aldığını ve Türklerin bugünkü Çinin en doğu kıyısında (Büyük Okyanus kıyılarında) 200 yıl *olurduklarını* [hüküm sürdüklerini] yazıyor ki, bu çağ d.ö.789-589 olmalı.Buumın Qağan la buralara kadar giden Oğuz misyonerleri ise, burdaki halkı ve Çinlileri İT-ÖG dinine sokmak için 80 yıl uğraşmış bulunuyorlar.

Mirşan, K. 2000; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil*, s.42.

Soru: *Çindeki bu Türk egemenliği İl-Ëtiriş Qağanın d.ö.565'de Türük Bïli yeniden kurmasından sonra da devam edebilmiş mi?*

Mirşan: Ben o zamanki Çin;yani, "barbarlar" añlamında olan TABIĞAÇ, deyiminden Orta Çini añlamaktayım, çünki bugünkü Çinin Büyük Okyanus kıyılarında Türk ırkından olan kavimlerin yaşadığı añlaşılmaktadır. Qañım Türük Bïlge Qağan II, d.ö.500 yılında işte bu TABIĞAÇ'ı işgal ederek, kendisini, OS-UDURLULMIŞ UÇA USUNQUN UR [Univerzum Stratejisi Liderliği Hakimi]; yani, "Tanrının Kralı", ilân eder. Bu deyimin Çincesi *T'ienming*'dir ve "Gök Hakimi" añlamına gelmektedir. Bu hakanımızın d.ö.498'de ölümünden sonra ise, o güne kadar Türük Bïle tabi olarak yaşıyan Çin Oğuzları, Öñre Bıña Başının deyimi ile, TABIĞAÇDAQI OĞUZ-TÜRÜK, Çinin idaresini ellerine geçirmiş olmalı ki, yukarıda sözkonusu ettiğimiz, "savaşan devletler çağı" bunu ifade etse gerek.Yani, Çindeki *çın* Çinli egemenliğinin d.ö.256 yılından başladığını ve, buna göre, Han Sülâlesinin (d.ö.206-d.s.219) bu Çinli egemenliğini temsil ettiğini söylüyebiliriz.

Soru: *İskitlerin Türk olmadıkları söyleniyor, gerçekten böyle mi?*

Mirşan: Rusların başlattıkları bu kabul, bütün QURIĞARU [batı] bilginlerinin de kabul ettikleri bir görüştür. Ancak, bunun bir hayal mahsulü olduğunu *Anadolu Prototürkleri* adlı kitabımda etraflı olarak göstermiş bulunmaktayım. Burda ise, kendilerine UÇ ËSİG ËL AT diyen, İskitlerin bıraktıkları yazılardan bir örnek vermek le yetineceğim:

OQ AT, OQ ËKİ ÖZÜÜÑ, UÇ-ËSİG-ËL-AT AÑIS UÇ-UÇUÑ ËDİLİÑTÜ ËPPİN ËDİSİÑİL ËKİ UYULUĞUTUÑUÇ UÇ-UÇU ËD.

Oq vatanının,Oq'lardan ibaret, "Üç-Ësig-Ël-At" denilen devleti federativ bir devlettir.

Burda geçen,*Uç Ësig Ël At* sözünü Herodotus "*Skolat*" şeklinde naklediyor (Herodotus IV/6) ve "*royal*" añlamında olduğunu söylüyor ki, bu deyimi Etrüskçede ALTUÇ [krallık]

şeklinde görmekteyiz. İsmin Hellencesi ise Skyth'dir. Gerçekden, "lider" añlamında olan UÇ sözünü "kral" şeklinde de tercüme edebileceğimiz açıkdır. Nitekim, UÇ-UÇU sözünün "devlet" añlamında oluşu da bundan kaynaklanıyor. UÇI AT [lider] sözünü Türükler "Allah" añlamında da kullanmış bulunuyorlar. Bu añlamı, yukarıda sözkonusu ettiğimiz, OS UDURULMIŞ UÇA USUNQUN UR deyiminde de görmekteyiz. UÇUD [UÇ-UD, Tanrı stratejisi] deyimi ise, "Tanrının Kırbacı" [*Scourge of God*] şeklinde, Attilânın lâkabı olarak kullanılmış bulunuyor ki, aslında bu "Tanrı yolunda giden liderin stratejisi" şeklinde olmalı.

Soru: *Etrüskler de Türkmüdür?*

Mirşan: Kazakstanın güneydoğusundan geldikleri tahmin olunabilen, Etrüskler ilk önce (5.000 yıl önceleri) Kärnten'e (Avusturya), d.ö.1500'lerde ise Po Ovasına yerleşmişler. Po Ovasında Avusturyada bulabildikleri madenleri bulamamaları, onları bu madenlerin bolbol bulunduğu Etruria'ya yerleştirmiş bulunuyor.

Mirşan, K.1998; *Etrüskler*; s. 14,25,69.

Etrüsklerin Fransanın Vichy Kenti yakınındaki Glozel halkına ËSİBİZ ËS UÇULUSU [kendimizden olan (bize mensup) liderlik] demelerinden, Avusturya Etrüsklerinin Fransaya da yerleştikleri (5.000-6.000 yıl önceleri) añlaşılmaktadır. Buna karşılık, Etrüsklerin Almanya doğrultusuna UZATIQIÑIR UÇUZ [sonsuz diyarlar liderlikleri] demelerinden , buralarda henüz muntazam bir devlet teşekkülünün varolmadığına hükmolunabilinmektedir.

Etrüskler en çok yazıt bırakan halklardandır ve bu yazıtların hepsinin dili Erken-Türkçedir. Sayın okuyucularımın, aşağıdaki bir tek metni okuduktan sonra bile, Etrüsklerin Türk oldukları hakkında şüpheleri kalmıyacağı kanısındayım :

ËLİTİB ËSİZÜÇ ALTUÇ ËLİG,
ULQUP AÇILUÇ ËTÜY;
UYUPPI-ÜYÜPPİ ËDİSİTİP,
UB-UQ APPARUYA ALTITIL,
ALIRITIP APPARUY ËDİTİLSİT
UQ ËSİKİÇÜY YATASIZ.
ÖZÜK ÜY ËSİTİD APPARTUCUÇ
ULUDUTUB YATAALIZ ÜY.

Göndererek hatırlatan Krallık halkı,
birdenbire açılmasını mümkün kılarak;
"Uyacak mı, evime ?", diyerek,
tereddüt le götürmüş olmanıza rağmen,
alıp götürmüş olmanın
manasını kavrıyacaksınız :
bir eve sahip olma hissini telkin ederek götürmenize sebeb olan ulu bir his le yatabileceğiniz bir eviniz olacak.

Bir anahtar üzerine, anahtar reklâmı için, yazılmış olan bu şiir, adeta bugünkü Türk ağızlarından biri ile yazılmışcasına, ustalıklı, hisli ve sıcak; ve, buna göre, Etrüsklerin [Ë TÜRÜSÜK'lerin] Türkçe konuştukları hakkında açık bir delil.

Soru: *Anadoludaki Erken-Türkler hakkında bize neler añlatacaksınız ?*

Mirşan: Bu konuya girmeden önce, Protogrekler üzerinde durmamız gerekecek. Herodotus (I/57) "*Pelasgler bir barbar dili konuşmuş bulunuyorlar. Eğer bu hal bütün Perlasgler için geçerli olmuş ise, bu takdirde, Pelasg soyundan olan, Attika halkı, Hellen soyuna çevrilirken, kendi dillerini değiştirmiş bulunuyor*", demek suretiy le, merkezi bugünkü Atina Şehri olan, Attika halkının Hellen olmadığını, Pelasg olduğunu, ve ayrı bir dil konuştuğunu söylüyor. İşte biz, Attikada bulunmuş olan kara figürlü ve erken kızıl figürlü vazolarda Erken-Türkçe metinler görmekteyiz ki, ben bunlara "Protogrekçe" demekteyim, çünki "Grek" sözünün aslının ÖG-ËRİG olduğu ve bu halkın Sibiryadaki Kemçik Özeninin Kızıl Macalık Kenti yöresinden geldiği añlaşılmaktadır.

ÖG-ËRİG diline örnek olarak şu meti verelim:

Mirşan 1973; s.4,13,29.

Pg 1: OQ ËRÜY ËZİSİG ÖGÜÑÜZ. İÇÜY UQUZUÑ.

Asker dönüşünün kutlu takdisi.
İçki takdimi.

Diğer örnekler için bkz : Mirşan 1993, s.15.

Protogreklerin Kızıl Macalık Kenti yakınlarından gelmiş olabileceklerine karşılık, Anadolu Prototürklerinin çıkış yerleri buraları değil.

Soru: *Bunu nerden biliyorsunuz ?*

Mirşan: Çünki Erenköy ve, onun devamı olan, Trabzon ve Side yazıtları Açıktaş alfabesinin Issıq Köl kolu karekterini gösteriyor. Bu son yazıda geçen UB-OZ kavramı (Mirşan 1970, s.28) da, zaten Side yazıtlarının esasını teşkil eden, *"Zeus"* kavramını dile getirmektedir.

Mirşan 1985, s.35,38-40.

Soru: *Issıq Köl ve onun devamı olan yazıtların bir kronolojisini yapmak mümkün müdür ?*

Mirşan: Ben Açıktaş yazısını d.ö.4975 olarak kabul ediyorum. Issıq Qurğanı için ise bir añtuyus tespiti yapmadım. Ancak, bu yazıtta kullanılan alfabenin, Açıktaş alfabesine kıyasla, bir çok özellikler kazanmış olduğunu ve, çok daha gelişmiş bir alfabe şekli gösterdiğini gözönünde bulundurur sak, Issıq yazısı için d.ö.3500 yıllarını kabul edebiliriz. Ancak, bu rakkam yerine, Prototürkçe Yazıtlar kitabına göre (s.56) d.ö.3381 demeyi tercih ederim. Erenköy yazıtı için ise, benim koyduğum *añtuyus* d.ö.1980 (Mirşan 1973, s.26) ve Side yazıtı için d.ö.1.000 yıllarıdır.

Mirşan 1985, s.27.

Soru: Bu t arihlerineye dayanarak söylüyorsunuz ?

Mirşan: Daha önce de belirttiğim gibi, taş üzerine yazılan yazıların *añtuyus*'larının belirlenmesi için ilmî bir usul bulunmuyor. Ancak, bu taşların bazılarının *añ t uyuslarını* söylüyebilmemiz ise, son derece gerekli oluyor. Diğer taraftan, *' 'k ült kaşılaşt ırnı alarıl*e arkeologların dile getirdikleri *añ t uyusların* çoğu işe yaramaz halde, çünkü bu tespitlerin temelinde (1) bütün alfabelerin Proto-Samî alfabesinden doğduğu, (2) Türk *oğuşunun* Mısır, Çin, Asur, Yunan *oğuşları* ile kıyaslanamıyacağı görüşü yatmaktadır.

İşte, bu çıkmazdan kurtulabilmek üzere yollar aradım. Bu yollardan biri ise, Türk *yïmini* [takvimini] değerlendirmek oldu.

Soru: Ben şimdiye kadar duymadım, "Türk t akvirl' diye, ayrı bir t ak vimi var ?

Mirşan: Hem de birçok türlerde. Ancak, bunları, (1) AT-OĞ [saltanat] takvimi, (2) AT-ULUQ YÏM [ulaşımlı takvim] diye, ikiye ayırabiliriz.

Türükler YÏM'lerini d. ö. 1517 yılından beri kullanmıya başlamış bulunuyorlar. Ancak, İL-ËTİRİŞ QAĞAN d.ö. 565'de yeni bir *ödüs* [devlet] kurunca, bu *ödüsün* kurulduğu yıldan başlamak üzere, kendi saltanatının *yïm ini* teşkil etmiş; onun oğlu da, babasının ölüm yılından sonra gelen d.ö. 537 yılından başlamak üzere, ikinci bir AT-OĞ YÏMİ teşkil etmiş bulunuyor. Fakat bu kişi; yani, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II, kendi başarıları için kendi *yïm ini* kullanmıya devam etmek le beraber, QIRQIZ QAĞANLARI için yeni bir *yïm* kullanılmasını emretmiş bulunuyor. Bu *yï m*,d.ö. 1517'den değil, ËÇİM QAĞANIN d.ö. 525'de ölümünden sonra tahta geçmiş olan, ÖKÜL TİGİNİN tahta geçiş yılı olan d.ö. 524'den (dahil); yani, 1.1.524'den başlıyacaktır.

ËÇİM QAĞAN *yïm i* diyebileceğimiz bu *yïm in*kullanılmasının da iki türlü olarak geliştiğini görmekteyiz : (1) QIRQIZ QAĞANIĞ BOLBOL *yïmi*, (2) astronomik *añ t uyus*spiti şeklinde gelişen *yïm*.

Bu iki yïm arasında esasta hiçbir fark bulunmamak la beraber, sonuncusunda *añ t uyuslar* güneş ve planetlerine göre ifade edilmektedir.

Mirşan 1985, s.137-171.

Soru: Bu yï mlerhangi eserlerinizde t arifşt t iñiz

Mirşan: ALTI YARIQ TİGİN, Türk Kültürü Dergisinin 1983 yılındaki 240 ve 241 sayılı nüshaları, Anadolu Prototürkleri ile Türk Takvimi isimli kitaplarım.

Soru: İfadenize göre Türük yïm i d.ö. 1 51 7 'derbaşlamakt adır. Halbuki, Sizin esas ko nunuzTürük t arihinin aşğıyazılı eserlerine ait d.ö. 7 0 0 0 -1 yıllarıdır ve bu yıllar hakkında da bazı añ t uyuslarısöylemektesiniz ?

Mirşan: Evet, yukarıda "çıkmaz" dediğim konu da zaten budur ve bu problemi çözebilmek için "Prototürkçe Yazıtlar" adlı kitabımda bir usul geliştirmiş bulunmaktayım.

Soru: Nasıl bir usul ?

Mirşan: Türklerin QATUN [katmer] dedikleri ve Alman matematikçisi Bernhard Rieman'ın *"manif old"* [*Mannigfalt igkeit*] dediği bir geometriyi, *bolbol* katmerleri bakımından ifade edebilecek bir matematik geliştirdim (Mirşan 1970, s.45-63). Bu matematiğin Türk *bolboll arının* bilinen rakkamlarına uyan konularını gözden geçirdikten sonra, onun Türk *bolbollarının* özek-katmerlerine karşılık gelen maksimum ve minimum noktalarını bazı yazıtların *añt uyusu* olarak kabul ettim. *Ësöñ ük*olarak, $_{y9}P' = -4975$ (yani, d.ö. 4975) Açıktaş yazısına, $_{y8}P' = -1980$ Erenköy yazısına karşılık gelen değerlerdir. Burdaki 9,8, 7,... QATUN katlarının numaralarıdır. y bir QAT'ın ilk değeri, x bu QAT'ın kök değeridir ki, bunları YAWIZ ADALAR [*f astadiat ica*] ve AZMIŞLAR [*spurious*'l anyanj, İKİNTİ ADALAR [sekondar radiasionlar], kavramları ile de kıyaslıyabilirim.Yani, y ve x birer "tabiat verisi" olarak kaale alınmaktadır, ve bunlara "özek değerleri" diyebiliriz.

Bir funksionun karakteristik yerleri olan maksimum ve minimum değerleri bulunmak istenir se, eğri denkleminin türevleri alınır. Elbette, Erken-Türk *bolbolunun* da karakteristik noktaları en seçkin eserlerin yazılmış olduğu *añ t uyuslardır.* Bunlar ise, Açıqtaş Yazısı, UW-ON Yazısı gibi yazıtlardır.

Diğer taraftan, karakteristik yazılar karakteristik ifadeler göstermelidir. *Ësöñ ük*olarak, Açıqtaş Yazısında BU prepozisionu, postpozision şeklinde kullanılarak, *art ike*[İngilizcede *the*, Almancada *der, die, das*] şekline çevrilmekte; iki BU olmak üzere, çift akkuzativ (düşüm gelişi) halinin kullanıldığına da tanık olmaktayız. Buna göre, Açıqtaş Yazısının Türk dilinin karakteristik bir şekli olma ihtimali çok büyüktür.

Aynı şekilde, Etrüsk yazıtlarında, "erkek, dişi ve tarafsız" olmak üzere, isim cinslerinin teşekkül etmiye başladığını görmekteyiz (Anadolu Prototürkleri kitabına bkz). Bu da önemli bir karakteristiktir.

İşte ben, Prototürklere mahsus QATUN'umun (yani, *bolbollar* funksionumun) QAT'larının potansial değerleri P'nin

türevlerini almak, bu türevlerin verdiği tarihleri Prototürk yazıtlarının en karakteristik olanlarına tekabül ettirmek, ve, bu tekabülü yapar ken, dilin *bolbollar* içinde (yıllar sırasında) gelişimini göz önüne almak suretiy le, bir *añtuyus* belirleme usulü geliştirmiş bulunmaktayım. Bu sistem bize şu *añtuyusları* veriyor :

QAT	P'x	P'y	P"x	P"y
6	230	313	75	103
7	580	788	192	261
8	1457	1980	485	659
9	3660	4975	1219	1657
10	9191	12492	3065	4166

Bu cetvelde, evvelemirde, AT OY BİL denilen Türk Ödüsünün kuruluş yılını 1517-1457 = 60 yıl fark la; ve TÜRÜK BİL'in kuruluş yılını 580-565 = 15 yıl fark la bulabilmekteyiz. Buna göre, P'x in Erken-Türklerin ON Boyuna ait olacağını söylüyebiliriz. Diğer taraftan, P'y Erken-Türklerin OQ Boyuna ait olacak, ve d.ö. 4975 yılını Açıqtaş yazısının ve d.ö. 1980 yılını Erenköy yazısının *añtuyusu* olarak belirliyebileceğiz.

Dura-Europos şehri Dux Sarayında bulunmuş, Parsî dilinde yazılmış ve d.s.261 yılına ait olduğu bilinen *ostrakon*'da TURQAN veya TURQAN BËG denmektedir. Yukarıdaki cetvelimiz bu 261 *añtuyusunu* aynen veriyor.

Cetvelimizde geçen 788 yılı, acaba, Buumın Qağan'ın Seleñeye gelerek yerleşmiş olduğu d.ö. 789 yılımıdır ? **(Mirşan, 1999; s.42'ye bkız).**

Soru:Cetvelinizdeki diğer rakkamlar hakkında ne diyeceksiniz ?

Mirşan: Bunlar hakkında şimdilik hiçbirşey söylemiyeceğim ve bilginlerin usulüm hakkında fikir söylemelerrini bekliyeceğim

Soru: Bu rakkamlar içinde Doğu Anadolu verilerine uygun düşebilecek olanı var mı ?

Mirşan: QATUN'umuzun (manifold'umuzun) $P''_{x11} = 7692$ rakkamı Doğu Anadolu yazıtlarından birine ait olabilir, bilemiyorum.

Diğer taraftan, Anadolu Prototürkleri isimli kitabıma göre, Pra-Mısır yazısının Doğu Anadoludan kaynaklandığı añlaşılmaktadır. Pra-Mısır *oğuşunun* Menes'in d.ö.2849 yılından başlıyarak sürdüğü sanılan saltanatı ile başladığını kabul eder sek,bu başlangıcın Anadoludaki menşeini cetvelimize göre $x_{10}P'' = 3065$ olarak kabul edebiliriz. QATUN'umuzun bu QAT'ında, d.ö.1650'deki Hyksos invazionuna tekabül eden, $P''_{y9} = 1657$ ve, Hitit *Ödüsünün* d.ö. 1200 yılındaki yıkılmasına ve Truvada demir çağının başlamasına tekabül eden, $P''_{x9} = 1219$ rakkamları da önem kazanmaktadır. Hatta, Pra-Mısır *yiminin* başlangıcı olduğu söylenen d.ö. 4241 yılını da cetvelimizde $P''_{y10} = 4166$ olarak görmekte olduğumuz da söylenebilir. Ancak, burda hemen belirtmeliyim ki, bunlar bir teorinin ilham ettiği verilerdir ve gerçekten doğru olup olmadıkları belirli değildir.

Soru: Doğu Anadoluda neler bulundu ?

Mirşan: Doğu Anadoluda Orta Asyanın Tamğalı Sayı ve Sibir *pictogramm* ve *petroglyph*'lerine çok benziyen ifadelere tesadüf etmekteyiz. Bunların Orta Asyadaki benzerlerine "20.000 - 10.000 yıl önceleri" der sek, onların 12.000-7.000 yıl öncelerinde (yani, *mezolitikumda*) yazıldıklarını varsayabiliriz. Yani, Orta Asya ve Sibir Erken-Türklerinden bir kol 12.000 yıl öncelerinde Doğu Anadoluya yerleşmiş olmalı.

Uyanık 1974, s.17' ve 95'e bkz.

Soru: Doğu Anadoluda yazı bulundu mu ?

Mirşaan: Burda *piktogramm* ve *petroglyph*'ler dışında, yazı da mevcut. Bunların en güzel örneklerini Erzurum İlinin Karayazı İlçesinin Salyamaç Köyü yakınındaki Cunnî Mağarasında ve Vanın güneyindeki Tirşin alanındaki Çilgiri Köyünde görmekteyiz.

Soru: Bunlar Türk alfabesinin harfleri ile mi yazılmış ?

Mirşan: Tamamiy le değil,çünki ben "Türk Alfabesi" deyince, bugün kendilerne "Türk" dediğimiz *budunların* [kavimlerin] daha önceleri kullandıkları alfabeyi doğuran yazıyı añlamaktayım. Halbuki, Anadolu yazısı Türk Alfabesini doğurmamış, fakat başlangıçta Türk Alfabesi ile aynı bir basamakta bulunmuştur.

Soru: Peki, bu yazı hangi alfabeyi doğurmuş bulunuyor ?

Mirşan: Bu hususta kuvvet le iddia olunabilinecek husus Pra-Mısır yazısı; yani, *hieroglifler-dir.* "Anadolu Prototürkleri" isimli kitabımda (s.133) 8 Anadolu *tamğasının hierogliflerin* orijini olduğunu göstermiş bulunmaktayım (1985). Bu tespitimin sayısı şimdi 18 *tamğaya* çıkmış bulunuyor.

Soru: Yani, hieroglifler Mısıra Anadoludan mı gitti ?

Mirşan: Hierogliflerin orijinini gösteren işaretler şimdiye kadar bulunabilmiş değil. *Ësöñük* olarak, Mısırı kuşatan Büyük Sahrada birtakım kaya resimleri bulundu-bulunmasına, fakat hierogliflerin izine rastlanılamadı. Arabistan, Filistin ve Lübnanda da pek çok yazılar bulundu, ancak, bunların hiçbiri hieroglifler le bir beñzerlik göstermiyor.

Soru: Pra-Mısır hierogliflerinin Erken-Türk kökenli olduklarını ileri sürer ken, bu iddianızı hieroglifleri sesli olarak okuyarak mı ifade ettiniz ?

Mirşan: Beni, Pra-Mısır hierogliflerini okuduklarını iddia eden, diğer bilginlerden ayıran ana fark da zaten burda yatıyor. Onlar, J.F.Champollion'un bir Pra-Mısır yazısında, *dometik yazı* ile yazılmış kısımda, Roman isimleri okuması ve çalışmalarını hieroglİflere de teşmil etmesi halinde olduğu gibi, ya Pra-Mısır hierogliflerine ilmî olmuyan yöntemler le sesler izafe etmekte, veya Pra-Mısır yazılarının afilamlarını onları okumaksızın açıklamaktadırlar. Diğer taraftan, Champollion'un iddiasına göre, Pra-Mısır yazısında 24 harf vardır ve bu iddia Pra-Mısır yazısının 4700'e yakın şekli ile büyük bir çelişki içindedir.

Ben ise, Pra-Mısır hierogliflerini, evvelemirde, en eski Erken-Türk *tamğaları* ile kıyaslamak suretiy le, onların "ses+afilam" değerlerini tespit ettim, ve ondan sonra bu değerlere göre yazıları okudum. Ancak, benim okuyabildiğim harflerin sayısı 128 civarındadır ve, buna göre, bu alanda yapılacak çok iş var.

Burda şunu da kaydetmeliyim. Champollionun kendisi Pra-Mısır hierogliflerini okuduğunu iddia etmemekte; yalnızcana, dometik yazı ile yazılmış bazı Roman isimlerini (sözleri değil !) okuduğunu ileri sürmektedir ki, onun bu iddiasının doğru olduğunu ilk defa kanıtlıyan kişi de benim.

Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler*; Bodrum.
Mirşan, K. 2000; *Avrupa, Sibir ve Orta Asyadaki en eski Yazıtlara Dayanılarak Deşifre Edilen PRA-MISIR HİEROGLİFLERİ*; Bodrum.

Soru: Doğu Anadolu yazısı Mısıra gittiğine göre, hierogliflerin teşekkülünde Batı Anadolu yazısı olan UW-ON alfabesinin de tesiri olmuş olacağını söylüyebilir miyiz ?

Mirşan: Bunu söylemek mümkün değil; çünki, herşeyden önce, UW-ON alfabesi geç çağların yazısıdır.

UW-ON alfabesinin Erenköyden Trabzona, ve, daha sonraları, Sideye zıpladığını görmekteyiz ve, bazı belirtiler, bu alfabenin Sinopta ve Orta Anadolunun bazı yerlerinde de kullanılmış olduğuna işaret ediyor.

Bu hususta söylenebilinecek en önemli bulgum ise, Protosami (yani, Fenike) alfabesinin UW-ON alfabesinin Side kolunun bir kopyası olduğudur.

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.24.

Not: Kâzım Mirşanın telefonu:
0-252-377.51.31.

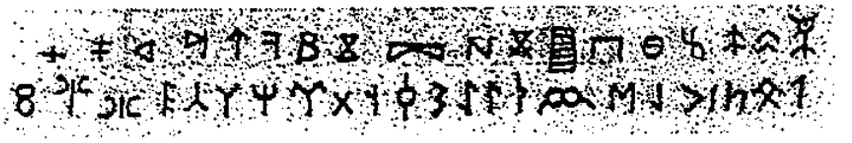
Telif hakkı © 2000 Türkbükü/Bodrum da oturan Kâzım Mirşana aittir.

Kâzım Mırşan'ın 27.01.2001 günü saat 14de Türk Dünyası Araştırmaları Vakfında verdiği konferans metni. .

Çin Haberleri ve Türk Tarihi

Kâzım Mirşan

Kemik ve bronz üzerine yazılı en eski Çin yazıtları arkeologlar tarafından Shang (d.ö. 1766-1122) ve Chou (d.ö. 1122-255) Saltanatları çağlarına ait olarak değerlendirilmektedir. Mokıısen Miyuki 1972; *Kreisen des Lichtes;* Weilheim; sahife 14. Ancak, bu yazılar, şek.1'de görüldüğü gibi, tamamiy le Türk TAMĞA'larından ibarettir.

Şek. 1. İlk Çin yazılarındaki Türk TAMĞA'ları.

Hopkins, L.C. 1911; *Chinese Writing in the Chou-Dynastie in the Light of Recent Discoveries—in the Journal of the Royal Asiatic Cociety, London; sahife 1025.*

Terrien De Lacouperie, 1894; *Beginning of Writing; London; sahife 35.*

F.K.Ginzel Çin takvimi yıllarını, "Yen-hiung" unvanlı Kral Hvang-ti'nin saltanatının başlangıç yılı olduğu zannolunan, d.ö.2697 yılını "sıfır" kabul ederek başlatmaktadır. Ginzel, F.K. 1906; *Handbuch der Mathematischen und technischen CHRONOLOGIE. Das Zeitrechnungswesen der Völker.* Band I, Leipzig; s.505.

Ancak, W.Eberhard bu hususta şöyle diyor [1987, *Çin Tarihi*, Ankara; s.12] :

"Modern araştırmalar, yalnız bu raporların muahhar zamanlarda uydurulmuş olduklarını değil, böyle hikâyelerin neden yazıldıklarını da gösterdiği gibi, eski kronolojinin yalnış olduğunu ve eski zamanlarda yazılan tarih kitabının bütün tarihlerini M.Ö. 900 yılına indiren yeni bir kronolojinin kabul edilmesi gerektiğini de meydana koymaktadır. Şurası muhakkak ki, modern arkeoloji Çinin eski çağlar hakkındaki rivayetlerini ve raporlarını tamamiy le çürütmektedir. Arkeoloji, M.Ö. 3üncü bin yılda mevcut olduğu iddia olunan böyle yüksek bir kültürün hiçbir izi görülmediğini, ancak M.Ö. 1000 yılından itibaren bir hakikî "Çin" kültüründen bahsedebileceğimizi göstermiştir".

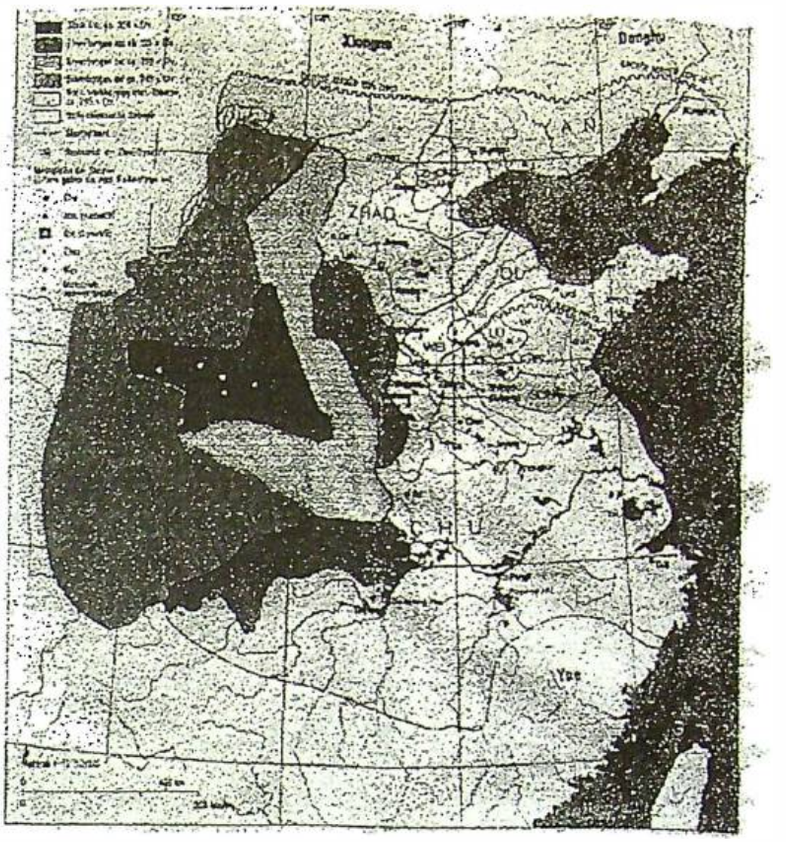
Nitekim, H.Haarmann Çinde yazı kullanımının en eski evrakının d.ö. 1300 yıllarına ait olduğunu söylüyor. H.Haarmann 1991; *Universalgeschichte der Schrift;* Zürich; sahife 106.

"Tao" ismi olarak değerlendirilen Erken Chou Saltanatı çağına ait [d.ö. 11inci yy] en eski ideogramm, bir bronz üzerine resmedilmiş olan, *"yol+baş+ayak"* olmak üzere, üç elementten ibarettir [M.Miyuki, adı geçeen eser, s.21] ve bu, belki de, ilk Çin yazısı şeklidir; çünki Türk TAMĞA'ları bu çağda artık *"ideogramm"* formunu çoktan geride bırakmış bulunuyor.

Yine Haarmann'a göre Çinde tarih yazımı Han Saltanatı (d.ö.206-d.s.220) çağında teşekkül etmiştir. Bu "Orta İl" tarihi mitolojik bir Kral çağında (d.ö.2953-2205) başlatılmış bulunuyor. Esas tarih, kurucusu Büyük Yu olan, Xia Saltanatı (d.ö.2205-1751) ile başlamış ve, onu izliyen, Shang Saltanatı ile devam etmiştir. Bazı haberlere göre, Shang batıdan gelmiş bulunuyor, çünki o Orta İl'e savaş arabaları ve bronz dökümü san'atını getirmiş bulunmaktadır. Haarmann, kemikler üzerine yazılan ve fal aracı olarak kullanılan ideogrammlardan sonra, Çinde hakikî añlamda yazı yazılmasına d.ö.700'lerde (Chou Saltanatı çağında) başlandığını belirtiyor (adı geçen eser, s.106,108,110).

Chou Saltanatından Kral You'un uç beylerinden biri Çinli olmuyan bir halk la dostluk antlaşması imzalar ve sonra d.ö.771 yılında ölür. Bu itibar la, Chou Saltanatı Batı Chou Saltanatı (d.ö.1122-771) ve Doğu Chou Saltanatı (d.ö. 771-225) olarak ikiye ayrılarak ele alınmaktadır [şek.2'de adı geçen eser, s.61].

Bu añlatı yankısınıTürk Tarihinde bulabiliyor : Hoytı Tamır gündeliklerine göre

Şek.2. Orta İlin tarihî gelişimi.

"Orta İl" denilen yörede, d.ö. tahminen 350'de Qin [Çin] Devleti (bugünkü *Şensi*'de) teşekkül eder (kara alan). D.ö. 315'lere kadar bu devlet, Shu arazisi üzerinde, batıya, küzeye ve güneye doğru genişler (kızıl alan). D.ö.288'e kadar, Chu topraklarında, doğuya doğru da arazi kazanır (sarı alan). D.ö. 249'lara kadar biraz daha genişler (açık kara alan). Devletin doğu kısmı ise, halâ bağımsız haldedir (Büyük Okyanusa kadar olan ak alan).
(Weltatlas der alten Kulturen, CHINA; von C. Blunden und M. Elvin. München 1983, sahife 71)

Türkler Seleñeyi d.ö.879 yılında Türgislerden alırlar ve Peygamberimiz İçüüm Apam Buumın Qağan İstemi, d.ö.772'de *uçtuktan* (öldükten) sonra, d.ö. 771'de Çinliler le O-ğuzlar arasında bir barış antlaşması imzalanır (s.1).

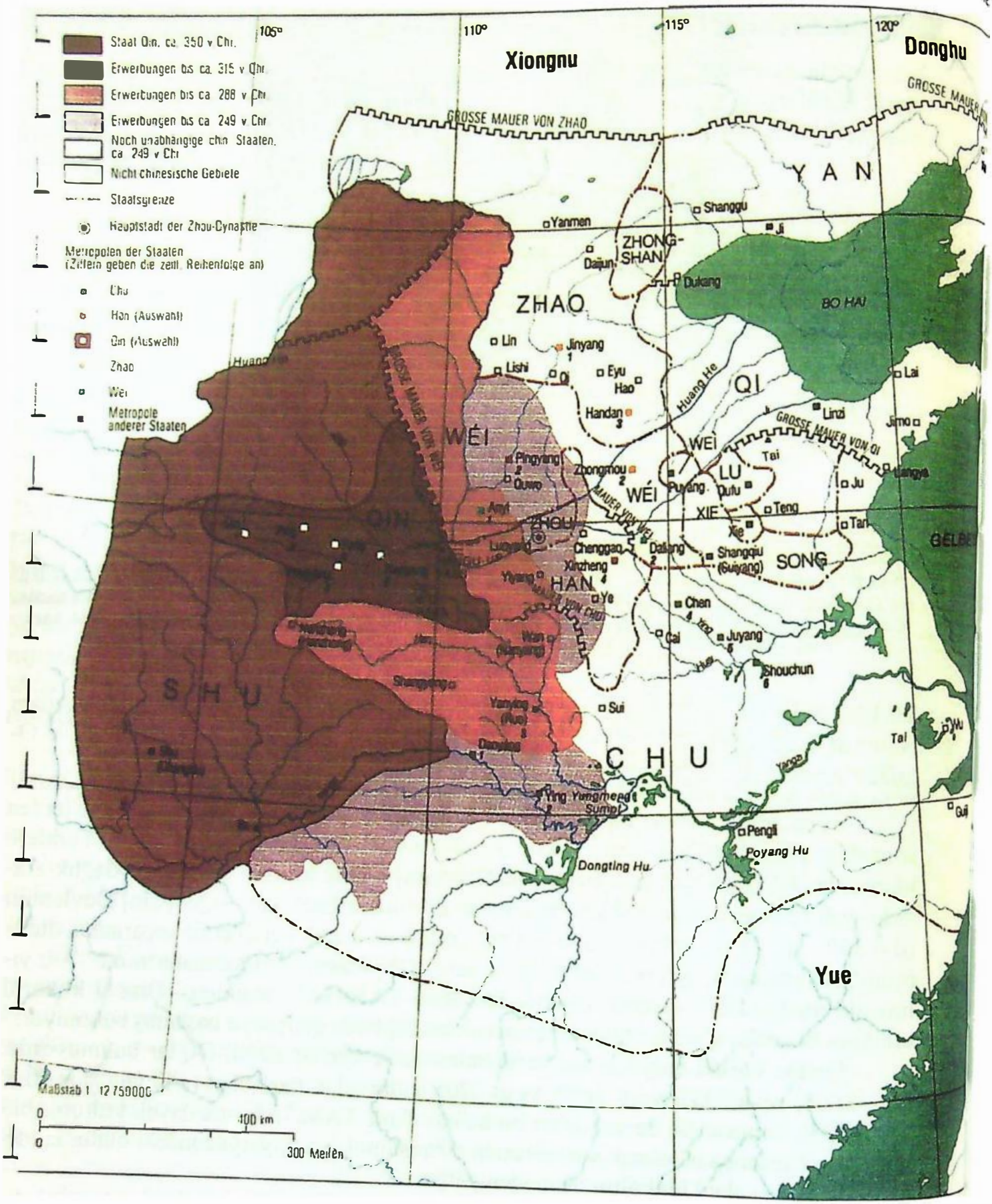
Mirşan, K. 1983; *Urqun-Seleñe Yazıtları için Kabul Olunan Tarih Tespitlerinin Yeniden Gözden Geçirilmesi;* Türk Kültürü Der., sayı 141, s.315.

Buna göre, evvelemirde, Türkler le Çinliler arasındaki ilişkiyi d.ö.880'lerden sonraları olarak başlatabiliriz, çünki burunlarının dibine kadar gelmiş olan Türklere karşı—UYUŞIL ÖGÜZ'ün [*Huang Ho* Nehrinin] büyük kıvrımı arasındaki dağlık arazide, yalnız doğudan değil, bu sefer batıdan da sıkıştırılmış olan—Qin [Çin] Devletinin (d.ö.350, şek.2) o zamanki halkı (yani, Çinlilerin ataçı) kendilerini toparlama durumunda kalmışlardır. Eberhard'ın d.ö. 900 ve 1000 yıllarını ve Haarmann'ın d.ö. 700 yılını ele alışları (s.1) haklıdır, çünki—Türklerin TABIĞAÇ dedikleri—Orta İl kültürü, bilhassa bugünkü Çin yazısının esası, ancak bu çağlarda gelişiniye başlamış bulunuyor.

Ondan önceki çağlarda ise, tarih sahnesinde Qin'lar değil, OQ'lar bulunuyordu. D.ö. 3000, veya 2953, veya 2697, veya 2205 yıllarından başlatılan (s.1) ve Chou (d.ö. 1122-255) saltanatı ile devam eden bu halkın Türk TAMĞA'larına dayalı kültürü, bugün "Çin Medeniyeti" olarak yorumlanan, cihanşümül (yani, yeryüzündeki bütün medeniyetlerin atası olan) bir kültür ve medeniyettir.

Bu ana kültürü biz, yalnız Çinde değil, Orta Asyada, Güney Sibirde, Anadoluda, Yunanistanda, Avusturyada, İtalyada, Fransada, Portekizde ve, bilhassa, Pra-Mısırda görmekteyiz.

Moğulstan Türk tarih yazarlarına göre,"TABIĞAÇ" ismi verilen Pra-Çin (yani, Orta İl) Türük Bilin güneyindedir (şek.2). TABIĞAÇ ile TALUY [Büyük Okyanus] arasında (yani, Türük Bilin doğusunda) ise, 3 OQ ırkından Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabı

Staat Qin, ca. 350 v. Chr.
Erwerbungen bis ca. 315 v. Chr.
Erwerbungen bis ca. 288 v. Chr.
Erwerbungen bis ca. 249 v. Chr.
Noch unabhängige chin. Staaten, ca. 249 v. Chr.
Nicht chinesische Gebiete
Staatsgrenze
Hauptstadt der Zhou-Dynastie
Metropolen der Staaten (Ziffern geben die zeitl. Reihenfolge an)
Chu
Han (Auswahl)
Qin (Auswahl)
Zhao
Wei
Metropole anderer Staaten
105°
110°
115°
120°
Xiongnu
Donghu
GROSSE MAUER VON ZHAO
YAN
Yanmen
Shanggu
Ji
ZHONG-SHAN
Dajun
Dukang
ZHAO
BO HAI
Lin
Jinyang
Lishi
Qi
Eyu
Hao
Handan
Huang He
QI
Lai
Linzi
Jimo
GROSSE MAUER VON QI
WEI
Pingyang
Zhongmou
Quwo
Anyi
WEI
Tai
LU
Puyang
Dufu
Ju
Liangye
XIE
Teng
Tan
Xie
QIN
ZHOU
Chenggao
Daliang
Shangqiu (Suiyang)
SONG
Xinzheng
Yiyang
HAN
Ye
Chen
Cai
Juyang
Shouchun
SHU
Sui
Tai
Wu
CHU
Yangtse
Ying
Yangmeng Sumpf
Gui
Pengli
Poyang Hu
Dongting Hu
Yue
Maßstab 1 : 12 750000
0
400 km
0
300 Meilen

yaşamaktadır (şek.2'deki ak alan) ve Türk TAMĞA'ları esasına dayanan yazı (şek.1) bu üç OQ'lara ait olmalı. At-Oy Bïl Oğuzları buralarda beylikler kurmuşlar ve buraları ile anavatanları arasında büyük çapta ticaret yapmaktadırlar. Oğuzlar burdaki Türk ırkından olan halklara OY-UTUZLAR [missionerler] de göndermiş ve bu sahildeki halklar (belki de Tabığaçların kendileri bile), d.ö. 789'dan 589'a kadar olmak üzere, 200 yıl Türk idaresinde kalmıştır.

Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl;* s.42.

Diğer taraftan, d.ö. 565'de Türük Bïli kuran İL-ËTİRİŞ QAĞAN d.ö. 542 yılında, Türk devletinin tarihi yazılmak üzere, Başkent Urqunda bir taş, QAĞANIĞ BOLBOL, diktirir

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.26 ve *Erken Türk Devletleri ve Türük Bïl*, s.63.

Bu taşa Türk devletinin bütün hakanlarının tarihleri yazılacaktır. İlk olarak İL-ËTİRİŞ QAĞAN'ın eylemleri yazılır. Bu hakan, Büyük Okyanus kenarlarına kadar ilerliyerek, TABIĞAÇ'ların çıkar alanlarını eline geçirmiş bulunmaktadır. Ancak, bu zamanlarda, nihayet 200 civarında klandan müteşekkil olduğu tahmin olunan, Tabığaç Türklere karşı koyabilecek güçte değildi ve Türkler Büyük Okyanus kıyılarındaki halk tarafından (TABIĞAÇ'tan kurtarıcı olarak !) alkışlar la karşılanırlar. İL-Ëtiriş Qağanın—generali ve danışmanı Bïlge Atuñ Uquq ile beraber—geldiği bu bölgede 27 büyük şehir bulunmakta idi (o çağlar için büyük bir sayı).

Türkler Orta İlin doğusunda kalan devlete OQ UDURIQIN YIŞ [OQ Stratejisi Konstitusionu] demiş bulunuyorlar. Bugün *Çin Medeniyeti* diye isimlendirdiğimiz her şey burda başlamış ve kurulmuştur. Bu arada, şek.1'de sözkonusu ettiğimiz alfabe de buranın halkı olan OQ'lara aittir ve OQ medeniyetinin tarihi—yukarıda sözkonusu edildiği gibi (s.1)—d.ö. 3000'lerden başlıyarak, d.ö.700'lere ve daha sonlarına kadar devam etmiş bulunuyor.

Buna karşılık, Türkler Orta İl halkına "Barbar" [TABIĞAÇ] demiş bulunuyorlar, çünki, OQ UDURIQIN YIŞ'a kıyas la, Orta İlde medeniyet namına hiçbirşey yoktur. Nitekim günümüz turistleri *Çin (?) Medeniyeti* eserlerini görebilmek için OQ-UDURIQIN YIŞ'a giderler.

Diğer taraftan, Yoluğ Tïginin açıkça belirttiği gibi [Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.65], Orta Ïl halkı barbardır, fakat sonradan onlar medenî OQ'lar üzerinde hakimiyet kurmuşlardır. Tıpkı Romalıların Büyük Etrüsk Medeniyeti, Yunanlıların Büyük Pra-Grek Medeniyeti, Arapların Büyük Pra-Mısır Medeniyeti ve Rusların Büyük Türk Medeniyeti üzerinde kurdukları "imha edici" hakimiyet gibi.

İL-ËTİRİŞ QAĞAN d.ö.565 QOÑ YIL'ında Türk devletini kurduktan ve d.ö.542 AT YIL'ında QAĞANIĞ BOLBOL [hakanlara mahsus tarih] taşı diktikten sonra, d.ö. 538 İT YIL'ında ölür.

Yerine, d.ö. 537 LAĞZIN YIL'ında (d.ö.546 BARŞ YIL'ında doğan) oğlu QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II tahta geçer ve İKİTİ ËTİGMİŞ BİL'in ikinci ilini kardeşi ÖKÜL TİGİN idare etmiye başlar.

Ancak, Türk Anayasasına göre, devleti (d.ö.536 KÖSİ YIL'ından itibaren) amcası ËÇİM QAĞAN yönetecek ve o devlet yönetimini amcasının ölümünden sonra ele alabilecektir.

ËÇİM QAĞAN d.ö. 525 LAĞZIN YIL'ında ölür. QAĞANIĞ BOLBOL taşına onun bütün icraatları yazılır ve, ayrıca, QIRQIZ (yani, İKİTİ ËTİGMİŞ BİL'in ikinci ïli) hakanlarına mahsus olmak ve d.ö.524 KÖSİ YIL'ından başlamak üzere, ikinci bir *bolbol taşı* da dikilir.

Ancak, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II'nin işleri, bu sefer, ters gider. BU TÜRÜK BİL [Türkistan] halkı kendilerini yönetmekte olan ÖKÜL-TİGİN'in tahta geçmesini istemektedir. Hakan 4 kişilik bir konsey toplar ve bu konseyde, hakanın kanunî haklarına helâl gelmemek üzere, fiilî yönetimin ÖKÜL TİGİN'e verilmesi kararlaştırılır.

ÖKÜL TİGİN d.ö.514 İT YIL'ında ölür. QAĞANIĞ BOLBOL taşına, neden QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın değil de, ÖKÜL TİGİN'in hakan olduğu hakkında açıklamalar yazılır, çünki QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN kanunî haklarını mahfuz tutmak; yani, hakan olma hakkının kendisinde bulunduğunu dile getirmek istemektedir. Olup-bitenin birer hakikat olduğunu bitaraf bir merci (yani, yabancı bir ülke) tarafından tasdik ettirmek üzere, BARIQ İTGÜÇİ [noter] olarak TABIĞAÇ'dan bir heyet çağırırlar (d.ö.514). Çünki TABIĞAÇ bir dış ülkedir ve Türk tarihinde olup-bitenlerin bir dış ülke tarafından teyidi BARIQ İTGÜ'nün gereği olmaktadır.

O çağda Çinde ETÜZ'ler [vak'alar] saltanat takvimine göre belirtilmekte, değişmiyen bir başlangıca göre yıl sayımı (yani, takvim) bilinmemekte idi. Takvim, Persler kadar,Yunanlıların da meçhulü idi. Meselâ,Heredotusun takvimden haberi yoktu.

Çinliler için pekalâ geçerli olan bu saltanat takvimleri, Çinliler Türkler hakkında yazmıya kalkışınca kafalar karışır. Onlar şöyle bir çözüm bulurlar :

(1) İKİTİ ETİGMİŞ BİL hükümdarı QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II'nin tahta geçiş yılına (d.ö.537 LAĞZIN YIL) göre yapılacak yıl sayımına *Ta-T'ang* [Büyük Tañ] ismi verilir.

(2) İKİTİ ETİGMİŞ BİL'in ikinci ilini İL-ETİRİŞ QAĞAN zamanından beri yönetmekte olan ve, bu sefer, TÜRÜK BİL'ın Hakan namına yönetimini eline alan EÇİM QAĞAN'ın d.ö. 536 KÖSİ YIL'ından başlıyan yıl sayımına *K'ai-yüan* derler.

Bu esaslara göre, QAĞANIĞ BOLBOL'umuzda noter olarak yazı yazan Çinliler ÖKÜL TİGİN'in ölüm tarihini (d.ö. 514 İT YIL), *K'ai-yüan*'ın 22^{inci} ve *Ta-T'ang*'ın 23^{üncü} yılı olarak belirtmiş bulunuyorlar (d.ö. 536'dan d.ö.514'e ve d.ö. 537'den d.ö. 514'e kadar geçen 22 ve 23 yıl).Yani, *K'ai-yüan* ve *Ta-T'ang* deyimleri Türk TAYDU'larının [sikluslarının] Çince isimleridir. Bunların Türkçe isimleri ise, ULUĞ ÖD [Kovariant Era] ve ULIQ ÖD [Kommunikativ Era]'dır ki, bu sonuncu eranın d.ö. 524 KÖSİ YIL'ında başlıyanına QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD denmiştir (s.3).

Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi*; s.44.

Çinliler tarafından yapılan bu tespitler, birinciden, Çinlilerin özerk bir devletleri olduğunun kanıtıdır, çünki "noterlik" şartı bunu gerektirmektedir (yukarıya bkz). İkinciden, QAĞANIĞ BOLBOL'umuz üzerindeki Çince yazılar Çinlilerin artık kendilerine özgü bir yazıları olduğunu gösteriyor ki, Haarmann'a göre bu yazı d.ö. 700'lerde gelişmiye başlamıştır (s.1). Buna göre, Çinliler Türklerden 13.000 yıl sonra, Sümerlerden 2.500 yıl sonra yazı yazmıya başlamış bulunuyorlar demektir.

Çinliler OQ-UDURIQIN YIŞ içindeki TATABI BUDUN'u idarelerine alırlar. Bunun üzerine, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II d.ö. 503'lerde sefere çıkar. Çünki Çinliler OQ-UDURIQIN YIŞ yer-suyuna tecavüz etmişlerdir. UYUZ UŞI [Union Majestesi] devletinin AT-UYUZ Irmağını geçerek, OQ ırqının kalabalık üç kişiliğine (yani, OT-OZ TATAR, QITAÑ ve TATABI'ya) ulaşır. Buradaki Çinliler teze-varırlar ve Hakan, "OQ'lar arası kavimlerimizin hakanı geldi" denilerek, sevinç le karşılanır. ÖG İL [Krallık Halkı] ismi verilen bölgeye kadar tünlü-günlü gittikten sonra, burdaki devlete SUB-USUZ geçer [su savunmasından geçer]. Üç Irka değerek onları bağımlı kılmış olması dolayısıy la, karşısına dikilen TABIĞAÇ'lar la savaşa girişir. Onların 17.000

kişilik atlı ordusunu savaşın birinci gününde, yaya ordusunu ise, ikinci günde imha eder (d.ö. 501).

Bundan sonra, Hakanımız Orta İli, Qıtañ ve Tatabıyı Türük Bïle katar ve OSUDURILMIS UÇA USUNQIN UR [Uzay Stratejisi Tanrısına Korpulent Hakim] unvanını alarak, Çin ve OQ Devletinin Hakanı olur.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.55-57.
Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl;* s.59-60.

QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II d.ö. 494 AT YIL'ında ölünce, artık Çinliler YUĞ merasimine, vede (QAĞANIĞ BOLBOL yazılan tarihin tasdiki için) noter olarak da çağrılmazlar, çünki Çin artık Türük Bïlin sınırları içinde bir vilâyettir. Buraları yöneten OĞUN TURQAN [Sancak Valisi] Hakanın ULUĞ OĞLI ve ÖKÜL TODI'nın İNİSİ'dir.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.57-58..

35° enlem ile 110° boylamın birleştiği (yani, Sarı Nehrin keskin kıvrım yaparak küzeye yöneldiği) yerden itibaren, Qin [Çin] Devleti ile Weï Devleti arasında küzeybatıya bir Büyük Duvar uzanır (şek.2). Yani, Weï Krallığı kendilerini Batı Barbarlarından (yani, Çinli akınlarından) korumak için bir duvar inşa etmiş bulunuyor. Türklerin ÖG İl [Krallık Halkı] dedikleri yer bu Weï Krallığıdır. Diğer taraftan, yukarıda tarif ettiğimiz noktada Weï Duvarı sona erer ve yerini Sarı Nehrin kıvrımına bırakır. İşte, Türkler TABIĞAÇ'a bu noktadan girmiş bulunuyorlar : "SUB-USUZ geçtik" deyimi bunu ifade ediyor, çünki Türkler büyük nehirleri at üstünde geçme ustadırlar.

SUB USUZ [Su Savunması] deyimine yakın bir deyimi Çinlilerde de görmekteyiz. Büyük Duvarın Pekinin 415 km doğusunda ve Mançuryadan Koreye giden yol üstündeki ucu olan müstahkem mevkiye Çince Şan-hai-kuan [Dağ-Deniz-Savunması] denmektedir; yani, USUZ Çince *"kuan" demektir.*

Bugünkü Çindeki Uzun Duvarın ne zaman yapılmıya başlandığı tam olarak bilinmiyor. Başlangıçta bu duvar UÇ-UÇU, OQ, OĞUZ ve TABIĞAÇ BEGLER'i tarafından (lüzum görüldükleri yerde) inşa olunan USUZLAR [savunmalar] halinde idiler. Bu USUZ inşaatlarının birincisinin, d.ö. 656 yılında, bugünkü Honan Vilâyetinin güneyinde, Ch'u (yani, UÇ-UÇU) Devleti tarafından (güney kavimlerine karşı) inşa edilmiş olduğu tahmin edilmektedir. D.ö. 5^{inci} yüzyılda ise, Ch'i Devletinin (yani, OQLAR'ın) bugünkü Shangtung [Şañtuñ] küzeyinde bir USUZ inşa ettiğini görmekteyiz. Bundan sonra ise, ÖG İL'in (yani, Weï İlinin) d.ö. 361'de TABIĞAÇ'a (yani, Batı Barbarlarına) karşı (bugünkü Şensi'de) "Batı Duvarı" ismi verilen bir USUZ inşa ettiği söylenmektedir. Ancak, yukarıdaki bilgiler bize bu duvarın d.ö. 501 yılında da var olduğunu kanıtlıyor.

Çinlilerin d.ö. 249 yılına kadar ÖG İL'i [Weï Devletini] zaptetmelerinden sonraki Qin [Çin] Saltanatı (d.ö. 221-207) çağında ise, USUZLAR birleştirilerek, Büyük Duvar oluşmuya başlamış bulunuyor ki, bu çalışmalar Han Saltanatı (d.ö. 206-d.s.220) ve ondan sonraki saltanatlar çağında da devam ettirilmiş bulunuluyor.

Odijk, P. 1989; *The Ancient World: Tke Chinese;* Englewood Cliffs, Silver Burdett Press.
Waterlow, J. 1994; *Looking Into the Past: The Ancient Chinese;* New York, Thomsen Learning..
Blunden, C.—Elvin, M. 1983; *Cultural Atlas of China,* New York, Equinox.

Sahife 1'de belirttiğimiz gibi, Çin tarihi Han Saltanatı çağında (d.ö. 206-d.s.220) yazılmıya başlanmış, fakat tarihçiler d.ö. 3.000 yılına kadar olan çağdaki mitolojik krallardan bahsetmiş bulunuyorlar. Meydan-Larosse (1970, III, s.242) bu hususta şöyle diyor : *"Eski Çin tarih yazarları, tarihlerinin başında, çok uzak devirlerde hüküm sürmüş sayılan hükümdarları anarlar. Bunları, birçok teknikleri ve kurumları icat etmiş o-*

lan, bilginler olarak gösterirler. Bu tarihçiler, gerçekte akılcı ve ahlâkçı bir görüş le, bu hükümdarların masallaşmış yanlarını ne kadar silerler se silsinler, gerçekte bunlar birer masal kahramanıdır".

Türk tarihi bu ifadedeki hakikatları açıkça sergilemektedir. Çin tarihi ancak d.ö. 700'lerden başlatılabilir. Ondan önceki tarih, Çinlilere değil, üç OQ ırkından OT-OZ TATAR, QITAÑ ve TATABI'ya ait haberlerdir. Bunu Han Saltanatı çağına ait tarihçilerin bilebilmeleri imkânsızdır, çünki ellerinde hiçbir yazılı belge bulunmamaktadır. Buna karşılık, Türkler, d.ö. 800 yıllarından başlıyarak, bugün Çin diye bildiğimiz ülke halkları hakkında (İsadan önceki çağlarda) devamlı olarak yazmış bulunuyorlar. Ancak, şunu da belirtmeliyiz ki, bu yazıtların bazıları okunamaz haldedir (meselâ, Üçüncü Uygur Yazıtı gibi). Bazıları da yok edilmişlerdir (meselâ, ÖÑRE BIÑA BAŞI'nın Oral Dağlarında diktiği anıtlar gibi).

Çinlilerin Türkler hakkında yazdıklarına gelince, onlar Türkleri hakikî añlamda ancak İsadan sonraki çağlarda tanımışlardır. Kendi tarihlerini de İsadan sonra yazmıya başladıklarına göre, İsadan önceki çağlarda yaşamış Türkler hakkında duyduklarını da İsadan sonraki çağlara sıkıştırmıya çalışmışlardır. Yani, Çinlilerin Türkler hakkında añlattıkları yarı hakikat, yarı masaldır. Buna ek olarak, Çinlilerin Türkçe sözleri telâffuz edememelerini, bunların çoğunu Çince olarak söylemeyi tercih ettiklerini ve hadiseleri Çinli gururunu okşayacak şekilde dile getirdiklerini görürüz. Bu hal ise, Türkler hakkındaki Çin haberlerini çözülemez muammalar haline getirmiş bulunuyor.

Doğu Türkleri hakkında Çinliler tarafından yazılmış olan bütün haberleri *"Doğu Türkleri Tarihi Hakkanda Çin Haberleri"* (1958, Wiesbaden) isimli kitabında toplamış olan Çinli bilimadamı Lïu Mau-Tsaï Küzey Weï [d.s. 386-534], Batı Weï [d.s. 535-556] ve Küzey Çou [d.s.556-581] zamanlarına ait bilgileri sıralıyor.Verdiği en eski bilgi Çou-şu'ya aittir ve şöyle başlıyor (s.5) :

"Türkler Hunların özel bir kavmidir. Onların aile adına A-şi-na denmektedir. Onlar öz-ërkine bir güruh teşkil ediyorlardı, fakat sonraları komşu bir devlet tarafından mağlup edildiler, ve, 10 yaşındaki bir ër-bala dışında, bütün mensupları yok edildi.

(Düşman) askerleri, onun henüz genç olduğunu görünce, öldürmüye kıyamadılar. Sonunda, onun ayaklarını kestiler ve onu, çimen le örtülü, bir bataklığa attılar. Burada bir dişi kurt bulunuyordu ve o çocuğu et le beslemiye başladı. Çocuk büyüdü ve kurt ile ilişkide bulundu, kurt ta, sonunda, gebe kaldı.

(Komşu devletin kralı) çocuğun halâ hayatta olduğunu duyunca, çocuğu öldürtmek için, oraya yeniden adamlarını gönderdi. Görevliler çocuğun yanında bir kurt bulunduğunu görünce, onu da beraber öldürmek istediler. Bunun üzerine, kurt, Kao-çañ Devletinin küzeyinde bulunan, bir dağa kaçtı. Bu dağda bir mağara ve, onun içinde, adamakıllı çimen le kaplı bir düzlük bulunuyordu. Bu ise, yüzlerce li (tahm. 0,5364 km) büyüklüğünde idi ve etrafı dağlar la çevrilmişti. Dişi kurt dağlarda gizlendi. Ondan sonra o ON ër-bala doğurdu. Bu çocuklar büyüyünce, dış-dünyadan kadınlar la evlendiler; bunlar da dünyaya ër-balalar getirdiler. Bunların her birinin nesli kendilerine birer aile ismi koydular, ve onlardan biri kendine A-şi-na dedi. Onun çocukları ve çocuklarının çocukları zaman la—birkaç yüz aile oluncaya kadar—çoğaldılar. Birkaç nesil sonra, hepsi beraber—Ju-ju [UÇ-UÇU] boyunduruğunda hizmet etmek için— mağaradan çıktılar. Onlar Kïn-şan'ın güney eteklerinde yaşıyor ve Ju-ju için demirci olarak çalışıyorlardı.

Kïn-şan bir miğfer gibi gözüktüğünden, ve onlar miğfere "T'u-küe" [Türk] demeyi adet edindiklerinden, kendilerine, buna göre, 'T'u-küe' dediler".

Burada, ilkönce, şunu belirtmeliyiz ki, Lïu Mau-Tsaï'nin Türklere ait ilk bilgilerin d.ö.386'lardan başladığını söylemesi (s.6) hiçbir esasa dayanmıyor, çünki Çinliler le Türkler arasındaki ilişki en azından d.ö. 880-790'lardan başlamaktadır (s.2, 3). Oğuzlar la Çinliler arasındaki ilişkiyi ise, daha da eski tarihlere götürmemiz gerekir.

İkinciden, her masal *çın* [hakikî] unsurlar da taşır. Masalımızda geçen ON [Hun] sözü bunlardan biridir ve bu söz—halk ismi ve, ayrıca, "kozmos" anlamında olmak üzere—Orta Asya, Sibir, İdil-Oral, Anadolu, Yunanstan,İsviçre, Fransa, Pra-Portekiz ve Pra-Mısırda medeniyet bırakan bir halka (yani, Türklere) aittir.

Masalımızda geçen "kurt" sözünün de bazı dayanakları bulunuyor. Hoytı Tamır gündeliklerinde BÖRİ BİLGE BĒG [Kurtlar Beldesi Beyi] deyimi geçiyor.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.72.

YOLUĞ TİGİN, İL-ËTİRİŞ QAĞAN'ın egemenlik savaşını başlattığı günler için, şöyle diyor : *Babam Hakan "17 eri ile nam salmış, başkente yürüyor", diyerek işidip, kentteki at sürmüş, dağdaki inmiş, toplanarak 70 er olmuşlar. Tanrı güç verdiği için, Babam Hakanın ordusu böri [kurt] gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş".*

Ancak, hakikî anlamda "kurt" sözüne Başkurtstan yazıtlarından Yürektaw yazıtında rastlamaktayız : *"Yüce halka tarafından anılmak üzere, 'Qurt (<OQ ËRT] şerefi yazısı' olarak anılan yazı Atan-At transferine özgüdür".*

Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleerri ve Türük Bïl;* s. 14,16.

Bu masalımızda geçen *A-si-na* ve, buna bağlantılı olarak, *Ju-ju* [UÇ-UÇU] hakkında ise, şuna değinebiliriz :

Talasdan Romanyaya bir nota çeken ÖDÜS UÇU şöyle diyor : ÖC-UÇU (Kïñ) ÖGÜZ AŞU ËL [Liderlik sahipliği Deniz (yani, Karadeniz) aşa halk]. Gerçekten de, Romanyadaki Transilvaniada bulunan bir yazıtta UÇ-UÇU [devlet] (yani, *Ju-ju*) deyimine de rastlıyoruz ve, bunlara göre, *A-şi-na* "(Ögüz) AŞIWINA" olabilir. Böyle ise, ilk Türkler Karpat ve Bïhar Dağları ile çevrili otlak Transilvania yaylasındaki UÇ-UÇU devletinde yaşıyan demircilerdir.

Bïhar Dağı Maros ve Szamos Nehirleri arasında bulunuyor. Maros Nehri civarındaki Aranyka Deresi yakınındaki Nagy-Szent-Miklos denilen yerde "Attila Hazinesi" diye bilinen kap-çanaklar bulunmuş bulunuyor ki, UÇ-UÇU denilen bir Türk devletinin varlığını bu kap-çanaklar üzerine yazılmış yazıtlardan birinden öğreniyoruz.

Elbette, masalımızdan bizim anlamamız gereken şey, Türklerin anavatanlarının neresi olduğu değil, Türklerin en eski çağlardan beri bugünkü Transilvaniayı tanıdıkları şeklinde olmalı. Nitekim, Türkler d.ö. 516 yılında Transilvaniaya İSİ YİR ve Tuna Nehirine İSKE ÖGİS demiş bulunuyorlar ki, İstros ismi burdan kaynaklanıyor.

Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük BİL;* s.18, 51.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.41.

Lïu Mau-Tsaï anlatısına şöyle devam ediyor (s.5-6) : *"Bir diğer intikale göre, Türklerin ecdadı—Hïuñ-nu küzeyinde bulunan—So Devletinden neş'et etmektedir. Onların Sü'lerinin [Horde'lerinin] kumandanı A-pañ-pu idi, ve onun 17 kardeşi vardı. Onların birinin adı İ-çi-ni-şi-tu idi ki, o bir dişi-kurt tarafından dünyaya getirilmiş bulunuyordu".*

Burda, YOLUĞ TİGİN metninde geçen 17 sayısını (yukarıya bkz) aynen bulabiliyoruz—bu, masalımızın birinci müspet yönü. İkinciden, ÖÑRE BIÑA BAŞI tarihinde geçen SÜY OYUĞ BUDUN'a [Sevilen Kavim] *So-Devleti* denmiş olabilir.

Üçüncüden,ve en önemlisi, *A-pañ-pu* deyiminin APAÑ BUW (yani, İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ) olma ihtimali. Dördüncüden, *İ-çi-ni-şi-tu*, "(Tanrı) Hükmünde Olduğu Duyulmuş Olan" anlamında, İÇİN İŞİTÜ (yani, İÇÜÜM [APAM] olarak işitilmekte olan) olabilir ve BUUMIN QAĞAN'ın İNİSİ'nin [İNİSİ QAĞAN BOLMIŞ, ËRİNÇ] bu şekilde adlandırılmış olması olasıdır.

Mirşan, K. 1985; ***Anadolu Prototürkleri;*** **s. 53.**

Mirşan, K. 1991; ***Bolbollar,*** **s.14, 15, 20, 21.**

"A-pañ-pu ve onun kardeşlerinin hepsi yaradılış itibarıy la kısıtlanmış (QILINMADUQ) *durumda idiler* [aslında, İNİSİ ËÇİSİN TEG QILINMADUQ ËRİNÇ, OĞLI QAÑIÑ TEG QILINMADUQ ËRİNÇ]; *bundan ötürü,* onların *devleti, sonunda, yok edilmiş idi* [aslında, TÜRÜK BUDUN İLLEDÜK İLİN IÇĞINU IDMIŞ, QAĞANLADUQ QAĞANIN YİTİRÜ IDMIŞ]".

Mirşan, K. 1991; ***Bolbollar,*** **s.20, 21.**

"Fakat ni-şi-tu'ya (yani, İNİ İŞİTÜ'ye : QAÑIM İL-ËTİRİŞ QAĞAN'a) *ruhlar nefesi değmiş* (yani, TÜRÜK TEÑRİSİ ANÇA TİMİŞ ËRİNÇ) *bulunuyordu, bundan ötürü, o yel ve yağmur çağırabiliyordu* (yani, TEÑRİ TÖPİSİNTE TUTI YÜGİRÜ KÖTÜRTİ ËRİNÇ).

O iki kadın la evlendi [İKİTİ ËTİGMİŞ BİL'e telmih yapılıyor (d.ö.539)]. *Bu, bunlardan biri Yaz Tanrısının* (yani, Güney Bïlin] *kızı* ["ilk prosedürü", çünki İL-ËTİRİŞ QAĞAN Türük Bïli ilk defa resmen ikiye ayırmış olan kişidir], *diğeri Kış Tanrısının* (yani, Küzey Bïlin] *kızı, demektir".*

Mirşan, K. 1991; ***Bolbollar;*** **s. 23, 26.**

Mirşan, K. 1985; ***Anadolu Prototürkleeri;*** **s.67.**

Mirşan, K. 1999; ***Erken-Türk Devletlerri ve Türük Bïl;*** **s. 34, 41, 42,**

Masallarımızın buraya kadar olan kısmında, Karpatlardan Büyük Okyanusa kadar uzanan, BÖRİ BİL üzerinde durulmuş bulunuluyor. *Böri [<ëb-öri]* "(yüksek yerlere çıkarak bağırmak suretiy le) haberleşme sistemi" anlamına gelmektedir. Nitekim, Tatarcada *böri boğaz* "çığırtkan" demektir. Buna göre BÖRİ BİL "yükseek yerlere çıkarak seslenmek suretiy le, haberleşme sistemi ile yönetilen devlet" anlamındadır ki, bu da "Türük Bïl" demektir.

Buna karşılık, masalımızın bundan sonraki devamında, artık Türkler değil, Türk idaresindeki OQ'lar sözkonusudur. Bunların yaşadığı yerler de, Türklerinkinden geri kalmamakta, Hazar Denizinden Büyük Okyanusa kadar uzanmaktadır.

"Bunlardan biri 4 oğul doğurdu ve bir oğulu beyaz bir kuğu kuşuna çevrildi. Diğer biri A-fu [herhalde,TABU; yani, TABIĞAÇ*] Irmağı ile Kien* [herhalde, İKİN (yani, Maveraünnehir)] *Irmağı arasında bir devlet kurdu. Devlet K'i-ku* [herhalde,OQ UQU (yani, Oqlar)] *ismini aldı. Üçüncü oğul Ç'u-çê* [herhaalde, UÇ-UÇA] *Irmağında hüküm sürdü. Ve dördüncüsü Tsien-sse-ç'u-çê-şi* [herhalde, *Tsien,*SİZE UÇ-UÇA YIŞ] *Dağında oturdu. O en büyükleri idi".*

Çinlilere Türk TAMĞA'larını öğreten bir yazıtta şöyle deniliyor : *"ON Milleti liderliğindeki 4 ÖGÜÑ'ü [Krallığı] temsil eden 5 halk".*

Mirşan, K. 1993; ***Prototürkçe Yazıtlar Hakkında Konferns;*** **s. 37, 39.**

Türkler OQ'lara ait krallıklar için ÖG deyimini kullanmış bulunuyorlar ve, buna göre, sözü geçen ÖGÜÑ'ler OQ krallıklarıdır; yani, OQ-UQU'lardır (yukarıya bkz). Bu dört ÖGÜÑ'ün varlığını , BUUMIN QAĞAN'ın ÜÇ-OQ OĞ hakimi olarak tahta oturduğu, alanlarda da tefrik edebilmekteyiz.

Mirşan, K. 1999; ***Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl;*** **s.42.**

Bu bilgiler ışığında masalımızdaki 4 ÖGÜÑ'ü şu şekilde yorumluyabiliriz :

1. Hazar Denizinin doğusundaki QARLUQLAR ki, masalımız buna "beyaz kuğu kuşuna çevrilen oğul" diyor. Çünki, bu QARLUQLAR Sibirden gelerek bugünkü Türkmenstana yerleşmişler ve, daha sonraları (d.ö. 523), oradan ayrılarak Anadoluya göçetmiş bulunuyorlar.
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.36-37.
2. İçki Türküstanın (Bïş Balıqın) doğusundaki *A-fu* [TABU (yani, *Huañ-ho*] Nehri ile *Kien* [İKİN ARA (yani, Maveraünnehir)] arasındaki *K'i-ku* [OQ UQU] devleti. Nitekim, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II'nin BİS BALIQ seferinde (d.ö. 508) *"Kentten bana OQ OĞLI geldi"* denmektedir.
Mirşaan, K. 1991; *Bolbollar;* s.45.
Ayrıca, Bïlge Atuñ Uquq, Samarkandı zaptetmesi dolayısıy la, şöyle diyor :*"Sulhsever OQ şerefinin OQ egemenliğinin başkentini* (yani, Samarkandı) *guerilla savaşı ile alınca, o yerin kralının Zarafşan Irmağındaki Soğdaq Milleti tebrike geldi".* Buna göre, İKİN ARA'nın OQ egemenliğinde olduğu añlaşılıyor (d.ö. 6[inci] yy'ın ikinci yarısı).
Mirşan, K.1999; *Erken-Türk Devletlerri ve Türük Bïl;* s.45.
3. *Yañ-çe* Irmağına [Gök Irmak] Türkler UÇ-UÇU [Çince *Ç'u-çê*] Irmağı demiş olmalılar, çünki Türklerin UÇ-UÇA dediklerri *Çu* Devleti bu nehrin küzeyinde yer almaktadır. Daha sonraki çağlarda, KÜL-TİGİN (d.ö. 554-557) UÇ-UÇA seferine çıkar. İlk önce, AT-UDUQIN ÇUR ile; sonra, ISUB-URA OYIM TUR ile ve, üçüncü olarak, İYİGİN ESİLİG BEG'in ÖK İDİM İL'ine karşı savaşır.
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.69, 89.
4. *Tsin-sse-ç'u-çê-şi* Dağı deyiminin karşılığı olarak ele aldığımız *Tsien,* SİZE UÇ-UÇA YIŞ Dağı, "*Tsien*'e mahsus UÇ-UÇU Konstitusionu Dağı" añlamındadır ve bu dağ *Weï* Krallığının idaresinde bulunan *San-si* Dağı (herhalde, UŞUNTUÑ YÜZ] olmalı. ÖG İL de denilen (s.5) bu dağlık arazi UŞUNTUÑ UYUZ'un [Union Devletin] bir krallığıdır.
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.27,54,64.

UŞUNTUÑ UYUZ'da bir çok Oğuz Beylikleri de bulunduğundan, aşağıdaki metnimiz "diğer SÜLER" deyimi ile bunu dile getiriyor. Bu Oğuzlar, OY-UTUZ [missioner] olarak da çalıştıklarından, ceset yakılmasını da öğretmiş olmalılar ki, metnimizde *"ateş sayesinde onlar kurtulabilmiş oldular"* deniliyor.

Burdaki Oğuz Beylerine İL-ETİRİŞ QAĞAN özgürlük temin eder ve onlar da, bu sefer, "Türk Beyleri" olurlar ki, masalımız bu olayı *T'u-küe* [Türk] deyimi ile dile getiriyor :

"Bu dağda A-pañ-pu'nun (yani, APAÑ BUW'un) *diğer Süleri* [Horde'leri] *de oturuyorlardı. Orda çoğunluk la büyük soğuklar hüküm sürdüğünden, büyük oğul onlara, ısınmaları ve hayatta kalabilmeleri için, ateş temin etti. Bu şekilde onlar kurtulmuş oldular ve onlar en büyük oğulu kendi başkanları olarak seçtiler ve ona T'u-küe* [Türk] *unvanını verdiler".*

Çindeki Oğuz Beyleri Oral Dağlarının küzeyindeki ON-UYUĞUR'dan gelmiş olmalılar ki, metnimiz onlara "ON ATALU UŞ" diyor ve, ON sözünün, ayni zamanda, 10 sayısını ifade etmesi dolayısıy la, ON-ATALU UŞ'un 10 karısı olduğunu söylüyor :
Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl;* s.17.

"O No-tu-lu-şê [ON ATALU UŞ] *idi. Onun ON karısı vardı* [çünki ON, ayni zamanda, 10 sayısını ifade ettiği için böyle deniliyor] *ki, onların çocukları kendileri için annelerinin soy ismini aldılar. A-şi-na* [herhalde, AŞ-INA (yani, ülkeler aşarak gelen sömürgeci, ındıklayıcı)] *onun oynaşının* [Konkubine (yani, yerli bir kadının)] *çocuğu*

idi. No-tu-lu'nun ölümünden sonra, 10 annenin çocuklarından biri onun orunbasarı olarak seçilmeli idi. Bunun için onlar büyük bir ağacın (I-IĞAÇ'ın [tenzorun]) *altında toplandılar ve ağacın en yüksek yerine sıçrayabilenin başkan olmasını kararlaştırdılar. A-şi-na* [AŞ-INA] *doğumlu çocuk henüz genç idi, fakat o en yükseğe zıpladı. Bu şekilde onu diğer oğullar kendi başkanları yaptılar. O kendisine A-hien-şê dedi* [herhalde, AZ ËKİN UŞ (yani, Bağımlı Başkan; çünki Türük Bïl'e tabi idi)]".

"A-hien-şê neslinin adı T'u-men (yani, QAPAĞAN) *idi ve onun SÜ'si zaman la kuvvetlendi. Bundan sonra, onlar—ipek ve florett-ipeği satın almak için—ilk defa olarak Çin sınırına geldiler. Onlar Çin ile bağlantı kurmak istiyorlardı".*

T'u-men "arazi kapısı" demektir ve ipek yolu ile batıdan gelen malların, doğuya gönderilmek üzere, kapatıldığı (aktarıldığı) TËMİR QAPIĞ'a [Samarkanda] verilen isimdir. Bu ismin Türkçesi QAPAĞAN [Çince *Po-huan*, Alm. *Sperre*] ve APARASI YAB'dır [aparılacak şeylerin (saray suru içine) kapatıldığı yer]. Bu sonuncu deyim Firdevsî'nin Şahnamesinde *Afrasıyab* şeklinde geçiyor. Bïlge Atuñ Uquq BU TÜRÜK BİL [Türkistan] hakanına QAPAĞAN QAĞAN demektedir (d.ö. 538'lerde).

Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletlerri ve Türük Bïl;* s.46.

Metnimize göre, ipek yolunun güney kanadı d.ö. 6^{ıncı} yy'da kurulmuş olmalı. Ancak, bu yolun küzey kanadının çok daha önceleri (d.ö. 800'ler) Oğuzlar tarafından işletilmiye başlanmış olması gerek.

Buraya kadar bir masal üslubunda añlatılan metnimiz, bu sefer hakikî tarih añlatısına geçiyor, ancak bu añlatı (Çinlilerin tarih yazmıya başladıkları) çok daha geç zamanları kapsıyor (İsanın doğumundan sonralarına zıplıyor) :

"[Batı-Weï Kralı Wen-ti Saltanatına ait] *Ta-t'uñ'un 11^{inci} yılında* [d.s. 545 UD yılı] [Küzey] *Çou Kralı T'ai-tsu, Tsin-ts'üan'dan* [*Kan-su*'dan] bir *Hu* [Soğdaq, Barbar] *olan, An-no-p'an-t'o isimli bir elçiyi T'u-küe'ye* [Türkistana] *gönderdi. Orda herkes birbirini tebrik etti ve şöle dediler: 'Devletimiz kalkınacaktır, çünki bugün bize Büyük Regnumdan bir elçi geldi".*

Burda sözü geçen "Büyük Regnum" İKİTİ ËTİGMİŞ BİL'lerden biridir, ve bu BİL'lerden [regnumlardan] birine (yani, BU TÜRÜK BİL'e) d.s. 544 KÖSİ yılında Hakan olan KÜL-TİGİN Kral *T'ai-tsu* tarafından tebrik edilmektedir. Buna göre, bu çağda Küzey *Çou* , ola ki, TÜRÜK BİL sınırları içindedir.

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.68, 87.

. Diğer taraftan, Türkler hakkındaki bu Çin haberlerinin KÜL-TİGİN tarihinin yazılış sırasını takip ettiğine de şahit olmaktayız. Yukarıda sözkonusu edilen kitabımızın 1^{inci} *Şloq'*undan [bendinden] sonra gelen 2^{inci} *şloqu* konusunda şöyle deniliyor :

"Ta-t'uñ'un 12^{inci} yılında [d.s.546 BARŞ YIL] *T'u-men, nihayet, memleketinin mahsullerini götüren, bir elçi gönderdi* [Batı Weï'ye].

Bu zamanlarda [bolbolumuza göre, d.s.549'da, s.69) *Tie-lê'ler* [Türkçesi,TABIĞAÇ OÑITU AT OQ] *Ju-ju'ya* [Türkçesi, UÇ-UÇA ËSİÑÜN] *hücum etme niyetinde idi. Bunun üzerine, T'u-men Tie-lê'ye askerleri ile bir baskın yaptı ve onların hepsini silip-süpürdü* [bolbolumuza göre, OL SÜG ANTA YOQ UQIŞDIMIZ, "o orduyu orda yok ettik"], *ve tabiiyetine aldı* [bolbolumuza göre, OÑITU ATIĞ YORIÇIN UYURUQLIĞ İLİGİN TUTDI, "OÑITU AT denenlere tabi olanların memleketini hakimiyetine aldı"]. *Bunların sayısı 50.000 kişilik sü'den* [BİŞ TÜMEN SÜ'den] *daha fazla idi".*

Ju-ju'lar UÇ-UÇU soyundan Türklerdir (s.6-7). Bundan dolayı, *T'u-men* bu soydaşları ile yakın ilişkiler kurmak ve onlardan bir gelin almak istemektedir. Çinli tarihçimiz onun bu amacını şöyle dile getiriyor (Liu Mau-Tsaï, s. 7) :

"Kendi gücüne dayanarak, T'u-men Ju-ju'ya evlenme dileğinde bulundu, fakat Ju-ju başkanı A-na-kueï buna çok kızdı ve, şu sövgüleri bildirmesi için, T'u-men'e bir adam gönderdi : 'Sen bizim adî demircimiz (s.6) *değil misin, nasıl olur da sen böyle sözler söylemiye cesaret edersin ?' T'u-men de kızdı, gelen görevliyi öldürdü ve Ju-ju ile olan münasebetlerini kesti. Bundan sonra o, sonunda, bir evlilik bağlantısı için Batı-Weï'ye dilekte bulundu, ve Kral T'ai-tsu bu dileği kabul etti.*

Ta-t'uñ'un 17inci yılının (d.s. 551 QOÑ YIL) *6ıncı ayında, Kral T'aï-tsu* (*Wen-tï* = veya, daha sonraki Küzey-*Çou* zamanındaki, *Yü-wen T'aï*) *onu (Batı-) Weï prensesi Ç'añ-lo* [Ebedî Saadet] *ile evlendirdi. Ayni yıl, Batı-Weï kralı Wen-ti öldü. T'u-men taziye için bir elçi gönderdi ve, hediye olarak, 200 at götürttü".*

Türk *bolbolu* Tabığaç Oñıtu At'a karşı yapılan son savaşın KÜL-TİGİN tarafından d.s. 550 AT yılında yapıldığını ve KÜL-TİGİN'in bu zaferi QAĞAN'a (yani, *T'u-men*'e) müjdelediğini yazıyor.

Buraya kadar olan vak'alar Çinlilerin yazdığı *añtuyuslar* la intibak ediyor. Ancak, bundan sonra, *Ju-ju*'ya karşı yapılan savaşın Liu Mau-Tsaï—*T'aï-tsu*'nun d.s.551'de ölümünden sonra gelen—d.s. 552inci yılında yapıldığını söylüyor ki, bu tahminin, YOLUĞ TİGİN'in verdiği tarih olan, d.s.554 İT yılı olarak düzeltilmesi gerekecektir :

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.69.

KÜL-TİGİN yazıtının bu 3üncü *şloq*'una tekabül eden Çince metin şöyle :

" Batı-weï kralı Feï-tï'nin 1inci yılının (Lïu Mau-Tsaï'ye göre, yalnış olarak, d.s. 552) 1inci ayında T'u-men Ju-ju'ya [UÇ-UÇA ESİÑÜN'e] *hücum için kıt'alar gönderdi. Ju-ju'lar Huaï-huañ'ın küzeyinde ağır bir yenilgiye uğradılar* [bolbolumuza göre, OL SÜG ANTA YOQ UQIŞDIMIZ, "o orduyu orda bertaraf ettik"].

A-na-kueï [herhalde, Kül-Tïgin tarafından öldürülen, AT-UDUQIN ÇUR] *kendini öldürdü, ve oğlu An-lo-ç'en* [bolbolumuza göre, IŞUB-URA OYUM TUR] *(Küzey-) Ts'ï'ye kaçtı (549-577). Geri kalan Ju-ju'lar, A-na-kueï'nin babasının inisi Teñ-şu-tse'yi* [İYİGİN ESİLİG BEGİÑ ÖK İDİM İLİ, "ziraatçılar beyinin krallık halkı"] *başkan yaptılar".*

Bu Çin haberlerinin hepsi, Kül-Tïgin anıtındaki haberlere o kadar uyuyor ki, olsa-olsa, bunlar Türkçe metinden Çinceye tercüme edilmiş olmalılar. Böyle olunca, her şeyden önce, Kül-Tïginin d.s. 732'de ölmüş olduğu hakkındaki iddialar suya düşmüş olur.

"Bunun üzerine, T'u-men kendisine—(Hiuñ-nu'ların) Şan-yu lâkabına tekabül eden—İ-li Oağan [İlinin Hakanı] *ismini verdi. Onun karısına K'o-ho-tun* (yani, QATUN [Kraliçe]) *denildi. Bu unvan eski (Hiuñ-nu unvanı) Yen-çi'ye tekabül ediyordu.*

T'u-men ölünce, oğlu K'o-lo [OQ OĞLI] *halefî oldu. Onun ünvanı İ-si-ki Oağan* [İÇİKİ QAĞAN; yani, İÇKİ Türkistan Hakanı] *idi. Diğer yandan, o—Mu-laï Dağında, Wu-ye küzeyinde—Teñ-şu-tse'yi vurdu.*

Kral Feï-tï'nin 2inci yılının (d.s.553) 3üncü ayında, K'o-lo (Batı-Weï'ye) bir elçi gönderdi ve 50.000 at teslim etti. K'o-lo ölünce, onun inisi Sse-kin [SİZE-KİN; yani, Kül-Tïgin] *varisi oldu; o kendisine Mu-han Oağan* [MUĞAN QAĞAN] *ismini verdi".*

Bu bilgilere göre, Lïu Mau-Tsaï *T'u-men*'in ölüm yılını d.s. 552 (ve, nihayet, 553) olarak (Lïu Mau-Tsaï, s.494) ve, buna dayanarak, *Sse-kin*'in d.s. 572'de ölmüş olabileceğini tahmin ediyor; çünki, *T'u-men*'in ölüm yılı olarak kabul olunan, 552'ye *Sse-kin*'in 20 yıllık yönetim zamanını katar sak, d.s. 572 elde olunmaktadır.

Lïu Mau-Tsaï 1958; *Doğu Türkleri Tarihi Hakkında Çin Haberleri;* s. 563-564, not no.83.

Ancak, Lïu Mau-Tsaï'nin bilemediği bir şey var. D.s. 552 (veya, 553) yılı 90ıncı TAYDU'nun BİÇİN (veya, TAQIĞU) yılına rastlamaktadır ve, buna göre, Türkler *T'u-*

men saltanatını d.s. 555 LAĞZIN yılına (yani, TAYDU sonuna) kadar olmak üzere kabul edeceklerdir. Yani, *Sse-kin* ancak d.s. 556 KÖSİ yılında Türük BİL hakanı olabilmiştir ki, buna 20 katar sak, d.s. 576 BİÇİN yılı elde olunur. Bu ise, *Sse-kin*'in (yani, KÜL-TİGİN'in) *bolbol* taşının dikildiği ve, bu taşa noter olarak yazı yazan, Çin heyetinin Urqun Kentine geldiği yıldır. Yani, *Sse-kin* d.s. 575 QOÑ yılında ölmüştür ve bu *añtuyus*, Türklerin ve Çinlilerin *bolbol* taşı üstündeki *añtuyus* tespitlerine ve,ayrıca, Bizans kaynaklarına göre de sabittir.

Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi;* s. 48-51.

"Sse-kin kendisine Yen-tu da dedi. Onun özel bir görünüşü vardı : Yüzünün genişliği bir ayakdan daha fazla idi ve çok kızıl bir rengi vardı. Onun gözleri iki cam boncuk gibi parıldıyorlardı. O cüsseli ve acımasız tabiatlı idi. Kendisini "itaat altına alma" seferlerine adamıştı. Böylece, o askerlerini Teñ-şu-tse'ye hücum ettirdi ve onu yendi. Teñ-şu-tse geri kalan yandaşları ile tezi-vardı [kaçtı]".

Sahife 11'de *Teñ-şu-tse*'nin akıbeti söylenmemiş idi, metnimiz bunu açıklıyor. Ancak, bu açıklama Türkçe metinden oldukça saptırılmış durumda :

"O nam (yani, *Teñ-şu-tse*) orda (yani, savaşırken) öldü. Onun bendelerinin ise, (KÜL-TİGİN—*KM*) yüzden fazla askerini vurur-vurmaz, onlar da hakimiyete baş eğdiler". Yani, *Teñ-şu-tse* yandaşları ile kaçmamış, öldürülmüş bulunuyor ve, ayrıca, onun yandaşları da hakimiyet altına alınmış bulunuyorlar.

"Bunun üzerine Sse-kin batıda Hien-ta'yı [QIRQIZ'ları—*KM*] *vurdu, doğuda K'i-tan'ları* [TÜRGİS'leri—*KM*] *kovdu ve küzeyde K'i-ku'ları* [AT-OY BİL'i—*KM*] *devletine kattı. Gücü sayesinde, Çin sınırı dışındaki bütün devletleri boyunduruk altına aldı ki,bu mıntıka doğudaki Liao Denizinin* [TALUY'un—*KM*] *batısından, batıdaki Batı-Denizine* [Hazar Denizine—*KM*] *kadar, 10.000 li* [5.000 km], *ve güneydeki çölün* [Taklamakan Çölünün—*KM*] *küzeyinden Küzey-Denizine* [Baykal Gölüne—*KM*] *kadar, 5 veya 6.000 li* [3.000 km], *büyüklüğünde idi. Bütün bu alan onun hükmü altında idi".*

Burda şunu da belirtmeliyiz ki, Kül-Tïginin savaştığı kavimlerin hemen hepsi Avrasyanın türlü yerlerinde türlü isimler le gözükmüşlerdir. Meselâ, aşağıdaki metnimiz—sahife 11'deki metnimizden farklı olarak—*Ju-ju*'nun bir kısım halkına *T'u-yü-hun* demektedir:

"Hakan Feï-tï'nin 3üncü yılında (d.s.554) Sse-kin T'u-yu-hun'a anî bir baskın yaptı, ve onu silip-süpürdü" (Lïu Mau-Tsaï kitabı, s.11).

Diğer taraftan, bu metinde verilen *añtuyus* YOLUĞ-TİGİN'in verdiğine tıpa-tıp intibak ediyor (yani, s.11'de verilen d.ö. 552 *añtuyusu* yalnıştır).

"Küzey-Çou Kralı Miñ-tï'nin 2inci yılında (d.s. 558) Sse-kin elçiler gönderdi ve memleketinin mahsullerini takdim etti.

(Wu-tï kralı) Pao-tiñ'in 1inci yılında (d.s. 561) Sse-kin, arkaarkaya 3 defa, memleketinin mahsulleri ile, elçiler gönderdi.

O zamanlarda (Küzey-Çou) Küzey-Ts'ï ile tam da kavga etmekte idi (d.s. 550-577), ve her sene savaş arabaları harekete geçiriliyordu. Bundan ötürü, (Küzey-Çou) T'u-küe ile—onlardan dışarıdan gelen yardım elde edebilmek için—ilişkiler tesis etmişti. Daha önceleri, Batı-Weï kralı Kuñ-tï zamanında (d.ö.554-556), Sse-kin Küzey-Çou kralı T'aï-tsu'ya (= Yü-wen T'aï) kendi kızını karı olarak vermeyi vadetmişti. Evlenme añlaşması henüz tamamlanmamış durumda iken, Kral öldü (d.s. 556). Bunun üzerine, Sse-kin Kral Kao-tsu'ya (= Wu-tï, d.s. 561-577) diğer bir kızını vadetti. Fakat, evlenme henüz tahakkuk etmeden, Küzey-Ts'ï de Sse-kin'e, evlenme teklif ederek, bir

elçilik gönderdi. Sse-kin Küzey-Ts'ï'nin zengin hediyelerine tamahkâr idi ve (Kral Kao-tsu'ya kaşı olan) kendi vadinden vazgeçmek istedi. Bunun üzerine, Kral—bu evlenme dolayısıy la onun la (daha sıkı) bağlantı kurabilmeleri için—diğerleri meyanında, Lïañ-çou'dan yüksek memur Yañ-Tsïen'i, Wu-po (askerî) ünvanlı Wañ-K'iñ'i, Sse-kin'e gitmeleri için, bir tamim le görevlendirdi. Elçiler oraya geldikleri zaman, Sse-kin'i sadakat ve görev hissi alanında bilgilendirdiler. Sonunda, o Küzey-Ts'ï görevlileri ile olan görüşmeyi kesti ve (kendi kızının Kral Kao-Tsu ile) evlenmesi kararını verdi. Bu arada Sse-kin, bütün gücü ile doğuya (Küzey-Ts'ï'ye) karşı savaşması için, Krala ricada bulundu. Bu alanda, diğerleri meyanında, Yañ Tsïen biografisinde de bilgi verilmektedir.

Pao-tïñ'in 3üncü yılında (d.s. 563), Kral Kao-tsu Suï dükü Yañ Çuñ'a, 10.000 kişinin başında bulunarak, T'u-küe'ler le beraber, Küzey-Ts'ï'yi işgal etmesini emretti. Yañ Çuñ ordusu Kïñ-Lïñ Dağına çıkınca, Sse-kin 100.000 atlısı ile onun la çarpıştı".

Bu *şloq* hakikatlar la bağdaşmıyor. Çünki Kül-Tïgin d.s. 560-568 yıllarında AT-OY BÏL seferine çıkmış ve d.s. 563'de At-Omuğ Iduq Baş'da [Astarhan Kentinde] Qarluq Kavmine karşı savaşmaktadır.

"Bunu takip eden yılın 1inci ayında (d.s. 564), onlar Tsin-yañ'da Küzey-Ts'ï kralına (yani, Wu-ç'eñ-tï'ye, d.s. 561-564) hücum ettiler, ancak onu yenemediler. Sonunda, Sse-kin askerlerine genil [gen añlamda] bir yağma izni verdi. Bundan sonra, T'u-küe geri döndü".

Bu haber de asılsız, çünki d.s. 564'de Kül-Tïgin Azak Gölünde OZ BUDUN [Kolonist Kavim] ile savaşmakta idi.

Kül-Tïgin tarihinin başlangıç *şloqları*, Çou-şu (s. 6) tarafından yazılan tarihe hemen-hemen aynen intibak eder ken, bu yazının son kısmının ancak *añtuyuslar* (d.s. 563, 564, 566, 567) bakımından intibak etmesi, şunu akla getiriyor : Tarihçi Çou-şu Kül-Tïgin anıtındaki haberleri önüne koyup okuduktan sonra, bunların Çinlilerce bilinen kısımlarını aynen aktarmış, fakat kim olduklarını bilemediği At-Oy Bïl halkları hakkındaki haberleri, Çinlilerce bilinen Çindeki haberlere uydurarak añlatmış olabilir.

Kül-Tïginin d.s.568'de tamamlanan At-Oy Bïl seferinden sonra, onun *bitig* taşı (d.s.575'deki) ölümünü añlatmıya başlıyor. Bu hali, Çin haberlerinde de aynen görüyoruz. Çou-şu, en son haber olarak—d.s. 569'da Sse-kin'in, elçiler aracılığı ile, hediye olarak atlar gönderdiğini söyledikten sonra—şu haberi veriyor :

"Sse-kin ölünce (s.11-12'ye bkz), *onun inisi T'a-po Qağan onun halefi oldu. Sse-kin zamanından beri, T'u-küe Devleti gittikçe daha zengin ve daha da güçlü oldu. Onlar Çini ezip-geçmek istiyorlardı. Diğer taraftan, Kral sarayımız—evlilik dolayısıy la onlar la (sıkı bir) bağlantı içinde bulunduğu için—onlara her yıl 100.000 parça ipek, florett-ipeği, brokat ve çok renkli ipek gönderdi. Başkentte oturan T'u-küe'ler büyük bir önceliklilik le muamele edildiler. Onlar, çok kere, binlerce idiler, ve brokat elbiseler aldılar, et le iaşe edildiler. Küzey-Ts'ï'liler T'u-küe tarafından hücuma uğrayacaklarından ve yağma edilebileceklerinden korkuyorlardı. Bundan dolayı, hazine odalarını boşalttılar ve başkalarına dağıttılar. T'a-po gittikçe kibirli oldu. Sonunda o kendi yandaşlarını topladı ve onlara şöyle dedi : Benim güneydeki her iki oğlumun* [Küzey-Çou ve Küzey-Ts'ï kralları kastediliyor] *bana sadık ve itaatlı kalmaları halinde, benim herhangi bir şeyimin eksik olacağı hakkında hiçbir endişem olabilir mi ?"*

Not: Sse-kin (yani, Kül-Tïgin) d.s. 575'de ölür (s.11-12'ye bkz). Ancak onun hükümdarlığı, ölüm TAYDU'su olan 92inci TAYDU'nun son yılı olan, d.s.579'a kadar sürmüş sayılacak ve orunbasarı İNİNÇÜ APA OYIRIĞIN TURQAN ancak d.s.580'de Qağan olabilecektir. Bu arada ise, kanuna göre, devlet işlerini kardeşi *T'a-po* yönetecek ve Qağan ancak onun ölümünden sonra devleti yönetebilecektir.

Türk ve Çinli Takvimleri

Kâzım Mirşan këgdesi

Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi;* Bodrum.
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* MMB Yayını; s.137-171.
Mirşan, K. 1983; *Urqun-Seleñe Yazıtları için Kabul Olunan Tarih Tespitlerinin Yeniden Gözden Geçirilmesi* .Türk Kültürü Dergisi, Nisan ve Mayıs 1983 tarihli sayıları, Ankara .
Mirşan, K. 2001; *Çin Haberleri ve Türk Tarihi;* Bodrum.

Takvim UZANTQIN [*extended*] bir ŞÖGÜN TİGME BAŞ-BAŞLAĞ İÇİNTE [sıfır noktasından başlıyan başlangıç muhtevasında] IRWAN [zaman; UĞ] bildiren, zamanın ÖRGÜN [organize edilmiş] YAŞ ËRMEK'idir [yaş sistemidir].

Buna göre, ÇIN [hakikî] bir takvimde, behamehal, bir ŞÖGÜN [sıfır noktası; yani, tarih başlangıcı] bulunacak, fakat o, aynı zamanda, UZANTQIN olacaktır.

Meselâ, bir kralın saltanat yıllarına göre söylenen zaman belirlenmesinin (yani, saltanat takviminin) gerçi bir ŞÖGÜN'ü vardır, fakat o (ekseriyetle), UZANTQIN değildir, çünki sözkonusu kral ölünce zaman tespiti onun yerine geçecek olan kralın—"Kral öldü, yaşasın Kral !" prensibine göre—saltanat yıllarına göre yapılacaktır. Buna karşılık, bazı krallar için uygulanan saltanat takvimi, onun ölümünden sonra gelen krallar çağında da devam ettiriliyor sa (meselâ, ÖKÜL-TİGİN için de kullanılmış olan, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN takvimi; TEÑRİ MANI BURQAN takvimi; ALEKSANDROS QAN takvimi gibi) bu yıl sayımı da bir UZANTQIN takvime göre yapılıyor demektir.

Bütün bunlara göre, takvimleri ikiye ayırabiliriz :

1. UZANTQIN (yani, ÇIN) takvimler;
2. saltanat takvimleri.

UZANTQIN takvim Türklere özgü (yani, ilk defa Türkler tarafından kullanılmış olan) bir takvim sistemidir. Türklerin TEÑRİ ÖD [kreasion erası] dedikleri takvim d.ö.1517 AT-BAŞIĞIN YIL'ından başlamakta ve bu takvimin—d.ö.329 AT-BAŞIĞIN YIL'ında AT-ÖG'ün [Büyük İskenderin] QAPAĞAN'ı [Samarkandı] alışına kadar—99x12 = 1188 yıl devam etmiş olduğu *kanıtlanmış* bulunmaktadır.

Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi;* s.37.

Türk takvimi iki astronomik TAYDU'ya [*cyclus*'a, döneme] dayanıyor :

- ✓ "Sene" anlamında da kullanılan, YIL [eşit seviye; İng. *con-*, Alm. *Ver-*] ki, yerin güneş etrafında dönmesi esasına dayanır;
- ✓ "planet" anlamında da kullanılan, ŞIPQAN [uyum gösteren, analojik] ki, Güneşin Galaksi Merkezi etrafında dönmesi esasına dayanır.

Zamanın bu iki temelinin her ikisi de değişmez değildir ve her ikisi de aynı bir ölçek le ölçülememektedir. Ancak, sınırları belirlenmiş bir zaman fasılasında Yerin Güneş etrafında dönme zamanlarının YIL'lar halinde olması kabul olunabilir ki, böyle zaman fasılalarının her birine ŞIPQAN [yani, Güneş Galaksi Merkezi etrafında dönerken, toplamı (1^{inci} koordinatta) "TAYDU" kadar olan YIL'ların teşekkül etmesini mümkün kılan (2^{inci} koordinattaki) zaman fasılası] denmektedir.

Bunlara göre, elimizde, YIL ve ŞIPQAN olmak üzere, iki akslı bir alan bulunuyor. Elbette, bu sistemin üçüncü bir aksı da vardır. Yani, Galaksi sistemimiz de "bir şey" etrafında dönmektedir; ancak bu üç boyutlu sistem (hatta alanımızın ikinci boyutu) bizim için pek de gerekli değil, çünki evren bir çerçeve gibi *statik* bir haldedir ve, buna göre, biz zamanı uzaydaki ËT'ÜZ [*event*]'lerimizi birleştiren bir tek çizgi halinde gözönünde bulundurabiliriz.

YIL ve ŞIPQAN'ların değişmez halde olmayışı ve birbirleri ile bağlantılı halde de olmamaları, bize evrenin bir MONQUL [keşmekeş] halinde olduğu intıbaını uyandırıyorsa da, aslında evren (yukarıda da sözü geçtiği gibi) statik bir haldedir. Bunu ben planetlerin kendi aksları etrafında dönme zamanlarını ve onların Güneşten olan uzaklıklarını, Güneş sistemini bir statik çerçeve halinde ele alarak hesaplamak suretiyle ispat etmiş bulunmaktayım.

Mirşan, K. 1986; *Is the Universe a Statical System Like a Frame ?*

Bu halin bizim için önemli olan sonucu, ŞÖGÜN'ümüzü istediğimiz her noktada alabilme olanağımızdır. Buna göre, bildiğimiz gibi, zaman tek dimenzionludur. Ancak o değişmez bir birim le ölçülememekte ve, buna göre de, Türkler zamanı iki akslı bir alanda ölçmek istemiş bulunmaktalar.

Türklerin iki akslı zaman ölçme sistemlerini daha yakından izleyelim.

12 yıllık hayvan siklusu (zaman alanının β-aksı)

Yıllar	Kodu	Sembolü
1. ÖK-ÖSİ [göğün büyümesi] 2. UD [strateji] 3. BAR-UŞ [majestik realite] 4. AT-BAŞIĞIN [atılma başl.] 5. BALIQ [aurora] 6. YILAN [konsensus] 7. AT [atılmış] 8. QOÑ [değişken] (<OQ-OÑ) 9. BİÇİN [büyücü] 10. TAQIĞU [tekleme] 11. SUW QUTLUĞ ZİM İT YIL [elektromagnetik radiasion invariansli instabil impuls] 12. MANÇUŞIRI BODI-SATAW YAĞIZQA İNER-İR TOÑUZ KÜN [plazmanın elektromagnetizm tesiri altında kinetiklenmiye müteveccih iriliğinden ibaret, donmakta olan ışık]	1. KÖSİ [tarla faresi] 2. UD [sığır] 3. BARŞ [panter] 4.TABIŞĞAN [tavşan] 5. BALIQ [balık] 6. YILAN [yılan] 7. AT [at] 8. QOÑ [koyun] 9. BİÇİN [maymun] 10. TAQIĞU [tavuk] 11. İT [it] 12. TOÑUZ [domuz]	1. Güneş 2. Merkür 3. Venüs 4. Yer 5. Mars 6. Jupiter 7. Satürn 8. Uranus 9. Neptun 10. Pluto 11. AQAŞ [arkayaka karaten radiasionu] 12. ULUĞ YİL [solar yel]

12 yıllık ŞIPQAN'lar siklusu (zaman alanının y-aksı)

ŞIPQAN	Sembolü
1. QUY ŞIPQAN [akıntı planeti] 2. QUTADAMIŞ QUTLUĞ TOPRAQ QUTLUĞ [leke invariansli olmak üzere toprak invariansli] 3. ANĞARAQ [parlak] 4. UWU ŞIPQAN [evolusion planeti] 5. QIZIL SAĞIZĞAN KİDİN [kızıl renk halinde reçinelenmiş planet güzergâhı] 6. BUWU ŞIPQAN [massiv planet] 7. ADRUQ ŞİM ŞIPQAN [mümeyyiz halde kandil planeti] 8. SİM SIÇĞAN KÜN [idrak olunabilme imkânını defetmiş olan ışık] 9. KİY ŞIPQAN [(Plutoyu) giymiş planet] 10. TAQIĞU [tekleme] 11. KİÑ ŞIPQAN [kurtulmuş analoji] 12. TOÑIZ KÜN [donmakta olan ışık]	1. Quyaş (yani, güneş) 2. Merkür [güneş lekeleri halinde teşekkül etmiş olduğu dile getiriliyor !] 3. Venüs (göğümüzün en parlak cismi) 4. Yer 5. Mars 6. Jupiter 7. Saturn 8. Uranus 9. Neptun 10. Pluto 11. AQAŞ [madde içinden dışarıya akarak çıkan radiasion ki, *"background blackbody radiation"* demektir. 12. ULUĞ YİL [solar yel]

Zamanın tek dimenzionlu olması dolayısıyla, β-aksı zamanı şöyle sıralanacaktır :

TAYDDU 1 (KÖSİ, UD, ... , TOÑUZ) + TAYDU 2 (KÖSİ, UD, ... , TOÑUZ) + ...

Yani : (1, 2, ... , 12) + (1, 2, ... 12) + ...

Eğer biz bu β-aksı zamanını y-aksı zamanı ile ilişkilendirmek ister isek, *dualite teorisinin* diferensial değizliğini dile getiren $dy/d\beta = y/\beta$ değizliğini $y/\beta = 1$ şeklinde sabitleştirmeliyiz.

Mirşan, K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN;* s.119.

Bu ise, *ŞIPQAN = TAYDU* demektir. Yani :

QUY ŞIPQAN (KÖSİ, UD, ... , TOÑUZ) + QUTADAMIŞ QUTLUĞ (KÖSİ, UD, ... , TOÑUZ) + ...

Birinci rakkam y-aksını (ŞIPQAN'ları), ikinci rakkam β-aksını (TAYDU'ları) göstermek üzere, bu değizlik şöyle de yazılabilir :

(1.1, 1.2, ... , 1.12) + (2.1, 2.2, ... , 2.12) + (3.1, 3.2, ... , 3.12) + ... + (12.1, 12.2, ... , 12.12) + ...

Bu ifadeye göre, Türk Takvimi, esas olarak, 12 yıllık TAYDU yıllarına göre işleyen bir sistemdir ve bu sistemde TAYDULAR ŞIPQANLAR sırasına göre sıralanırlar. ŞIPQAN 1'den 12'ye kadar devam eden yıllar toplamına "BAĞ" denmektedir, bu da 12x12 = 144 yıldır. Takvimin ŞÖGÜN nok-

tası ise, takvimi yapılan kuruluşun işe başladığı günü dile getirir.

Türklerin en eski takvimi olarak bilinen TEÑRİ ÖD [Kreasion Erası] bu esaslara göre kurulmuş olan bir takvim sistemidir. Bu takvim, aslında, Galaksimizin ve onun içindeki Güneş Sisteminin kuruluş takvimi olarak düşünülmüş de olabilir, çünki YIL ve ŞIPQAN isimlerinin añlamlarını bu şekilde yorumlama olanağımız var :

Bu takvimin birinci YIL'ı olan ÖK-ÖSİ [gök-büyümesi] göğün (yani, galaksimizin), bir kitle halinde bulunur ken, gittikçe büyüyerek teşekkül etmiş olduğu añlamını veriyor.Ondan sonra gelen UD [strateji] böyle bir teşekkülün "planlı" olduğunu dile getiriyor olmalı. BAR-UŞ [majestik realite] ise, BARTUQ'un [*prosess*'in]—içinde yerimizin de bulunduğu—Güneş Sisteminin teşekkülü doğrultusunda gelişmiş olduğunu ifade etmek için kullanılmış olabilir. Çünki bundan sonra gelen AT-BAŞIĞIN YIL [atılma başlangıcı yılı] Güneş kitlesinden planetlerin atılmış olduğu añlamındadır. Nitekim,Türkler halen maddeden atılmakta olan AQAŞ kadar (11^{inci} YIL), Güneşimizin halâ dışarıya atmakta olduğu madde ve momentumu (solar yeli) de (12^{inci} YIL) birer "YIL" olarak kabul etmiş bulunuyorlar.

AT-BAŞIĞIN YIL'ından sonra gelen BALIQ [aurora] YIL'ı da bize yerimizin Van Allen Kuşakları aracılığı ile solar yelden teşekkül etmiş olduğunu ifade etmektedir.

Mirşan, K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s. 187-191.

Ayrıca, şu da ilginç. Güneş, Güneş Sisteminin merkezinde değil, onun biraz dışında yer almaktadır.

Mirşan, K. 1990; *Türk Bilginlerine göre Astrofizik;* s. 248.

Bu sebeb le, Türkler Güneşimizi de bir "YIL" olarak değerlendiriyorlar ki, bizim bundan añlamamız gereken añlam, Galaksi Merkezinden dışarı atılmış olan Güneş Sisteminin başlangıçta büyük bir kompakt kitle halinde olduğu, fakat, zaman la, planetler teşekkül etmiye başladıktan sonra, Güneş Sisteminin merkezinin Güneş merkezinin dışında kaldığı şeklinde olmalı.

Diğer taraftan, Merkür gezegenine *"Güneş lekesi invariansı"* denmiş olması, Merkür gezegeninin Güneş lekelerinin teşekkülü yöntemi ile teşekkül etmiş olduğuna işaret ediyor.

Türkler ÖK-ÖSİ YIL'ı ile başlıyan *ana takvim*'lerini Galaksimizin teşekkülü takvimi olarak değerlendirmiş olmak la beraber (yukarıya bkz), Güneş Sisteminin (buna göre, yerimizin) teşekkül başlangıcını ifade eden AT-BAŞIĞIN YIL'ını (yuk. bkz), AT-OY BİL'in d.ö.1517'deki kuruluş yılı olarak ele almış bulunuyorlar. Bu takvimin 25^{inci} BAĞ'ı şu şekilde :

TEÑRİ ÖD (25^{inci} BAĞ)

(Üstteki rakkamlar Msïxa Teñri Öde, alttakiler Teñri Öde göredir; yılbaşı haziranın 22'sinde)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1939	1951	1963	1975	1987	1999	2011	2023	2035	2047	2059	2071
Tabışğ.	3457	3469	3481	3493	3505	3517	3529	3541	3553	3565	3577	3589
2	1940	1952	1964	1976	1988	2000	2012	2024	2036	2048	2060	2072
Balıq	3458	3470	3482	3494	3506	3518	3530	3542	3554	3566	3578	3590
3	1941	1953	1965	1977	1989	2001	2013	2025	2037	2049	2061	2073
Yılan	3459	3471	3483	3495	3507	3519	3531	3543	3555	3567	3579	3591
4	1942	1954	1966	1978	1990	2002	2014	2026	2038	2050	2062	2074
At	3460	3472	3484	3496	3508	3520	3532	3544	3556	3568	3580	3592
5	1943	1955	1967	1979	1991	2003	2015	2027	2039	2051	2063	2075
Qoñ	3461	3473	3485	3497	3509	3521	3533	3545	3557	3569	3581	3593
6	1944	1956	1968	1980	1992	2004	2016	2028	2040	2052	2064	2076
Bïçin	3462	3474	3486	3498	3510	3522	3534	3546	3558	3570	3582	3594
7	1945	1957	1969	1981	1993	2005	2017	2029	2041	2053	2065	2077
Taqığu	3463	3475	3487	3499	3511	3523	3535	3547	3559	3571	3583	3595
8	1946	1958	1970	1982	1994	2006	2018	2030	2042	2054	2066	2078
İt	3464	3476	3488	3500	3512	3524	3536	3548	3560	3572	3584	3596
9	1947	1959	1971	1983	1995	2007	2019	2031	2043	2055	2067	2079
Toñuz	3465	3477	3489	3501	3513	3525	3537	3549	3561	3573	3585	3597
10	1948	1960	1972	1984	1996	2008	2020	2032	2044	2056	2068	2080
Kösi	3466	3478	3490	3502	3514	3526	3538	3550	3562	3574	3586	3598
11	1949	1961	1973	1985	1997	2009	2021	2033	2045	2057	2069	2081
Ud	3467	3479	3491	3503	3515	3527	3539	3551	3563	3575	3587	3599
12	1950	1962	1974	1986	1998	2010	2022	2034	2046	2058	2070	2082
Barş	3468	3480	3492	3504	3516	3528	3540	3552	3564	3576	3588	3600

Elimizde TEÑRİ ÖD'ün ÖK-ÖSİ [KÖSİ] yılından başlıyan *ana takvim* belgesi yok. Fakat, d.ö. 525'de ËÇİM QAĞAN öldükten sonra, Türk Sarayı dışındaki Türk halkına mahsus olmak ve d.ö.524 yılından (dahil) başlamak üzere, bir takvim teşkil edilmiş bulunuluyor. **"Türük Takvimi"** diyeceğimiz bu takvime ULIQ ÖD ve de QIRQIZ QAĞANIĞ ÖD de denmektedir. İşte bu hal, Türklerin ÖK-ÖSİ yılından başlayan en eski takvimlerinin bilincinde olduklarına bir işaret olarak düşünülebilir.

Bu takvimi ben, *Anadolu Prototürkleri* (s.140) ve *Türk Takvimi* (s.45 ve 52) adlı kitaplarımda vermiş bulunduğumdan, onun yerine, d.ö.1923 ULUĞ-OZIN [LAĞZIN] yılından başlıyan *Türkiye Cümhuriyeti Takvimini* vereceğim.

Türkiye Cumhuriyeti Takvimi

(Üstteki rakkamlar Msïxa Teñri Öde ve alttakiler T.C.Takvimine göredir; yılbaşi Ocak ayının 1'inde)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 Lağzın	1923 1	1935 13	1947 25	1959 37	1971 49	1983 61	1995 73	2007 85	2019 97	2031 109	2043 121	2055 133
2 KÖSİ	1924 2	1936 14	1948 26	1960 38	1972 50	1984 62	1996 74	2008 86	2020 98	2032 110	2044 122	2056 134
3 UD	1925 3	1937 15	1949 27	1961 39	1973 51	1985 63	1997 75	2009 87	2021 99	2033 111	2045 123	2057 135
4 BARŞ	1926 4	1938 16	1950 28	1962 40	1974 52	1986 64	1998 76	2010 88	2022 100	2034 112	2046 124	2058 136
5 Tabış.	1927 5	1939 17	1951 29	1963 41	1975 53	1987 65	1999 77	2011 89	2023 101	2035 113	2047 125	2059 137
6 Balıq	1928 6	1940 18	1952 30	1964 42	1976 54	1988 66	2000 78	2012 90	2024 102	2036 114	2048 126	2060 138
7 Yılan	1929 7	1941 19	1953 31	1965 43	1977 55	1989 67	2001 79	2013 91	2025 103	2037 115	2049 127	2061 139
8 At	1930 8	1942 20	1954 32	1966 44	1978 56	1990 68	2002 80	2014 92	2026 104	2038 116	2050 128	2062 140
9 Qoñ	1931 9	1943 21	1955 33	1967 45	1979 57	1991 69	2003 81	2015 93	2027 105	2039 117	2051 129	2063 141
10 Bïçin	1932 10	1944 22	1956 34	1968 46	1980 58	1992 70	2004 82	2016 94	2028 106	2040 118	2052 130	2064 142
11 Taqığu	1933 11	1945 23	1957 35	1969 47	1981 59	1993 71	2005 83	2017 95	2029 107	2041 119	2053 131	2065 143
12 İt	1934 12	1946 24	1958 36	1970 48	1982 60	1994 72	2006 84	2018 96	2030 108	2042 120	2054 132	2066 144

Çin takvimi de,

1. Türk takvimi gibi, *esas olarak*, 12 yıllık hayvan TAYDU yıllarından (BUDIQ'lar) oluşmakta;
2. ancak, ŞIPQAN sayısı (ÇIBIQ'lar), Türk takvimindeki gibi 12 değil, 10'dur;
3. ve ŞIPQAN'lar la YIL'ların kombinasionları (ÇIBIQI-BUDIQI) Türk takvimindekinden farklıdır. Yani, bu iki takvimin BAĞ sayıları Türklerde 144 YIL ederken, Çinlilerde 60 YIL'dır.

Çinli Takviminin *di zhi*'leri [Yer BUDIQ'ları (branşları)]; yani, YIL'ları

1. *zĭ* [sıçan]; yani, KÖSİ	5. *chén* [ejderha]; aslı BALIQ	9. *shen* [maymun]; yani, BİÇİN
2. *chŏ u* [öküz]; yani, UD	6. *sĭ* [yılan]; yani, YILAN	10. *yŏ u* [tavuk]; yani, TAQIĞU
3. *yin* [kaplan]; yani, BARŞ	7. *wŭ* [at]; yani, AT	11. *xu* [köpek]; yani, İT
4. *mă o* [tavşan];yani, TABIŞĞAN	8. *wèi* [koyun]; yani, QOÑ	12. *hài* [domuz]; yani, TOÑIZ

UD [sığır] yerine *öküz*; BALIQ yerine *ejderha* denmesi gibi, önemsiz yorum farkları dışında, Çinli takviminin YIL'ları Türk takvimindeki yılların aynısıdır. Ancak, Çinli takviminin ŞIPQAN'larının sayısı Türklerinkinden farklı . Ayrıca, ŞIPQAN isimleri etraflı olarak İngizceye çevrilebilmiş de değil (*these words have no English equivalent*). Fakat bu çevrilerin bile Türklerin zaman belirlemelerinde geçen kavramlarına intibak ettiklerini gözlemliyebiliyoruz (Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; MMB Yayını, s.137-171'e göre, aşağıdaki cetveldeki deyimlere bakınız).

Çinli takviminin *tian gan*'ları [gök ÇIBIQ'ları]; yani, ŞIPQAN'ları

ÇIBIQ	Muhtemel karşılığı
1. *jiă* [orman]	KÜN-AY TEÑRİ [ışık periodları kreasionu] > Güneş, çünki ışıklar doğurur.
2. *yĭ* [orman]	QUTADAMIŞ QUTLUĞ [leke invariansh] > Merkür, çünki Güneş lekelerinden olkunmuştur.
3. *bĭ ñ* [ateş]	OTÇUQTAQI OOT [magma] > Venüs, çünki, Yerimiz gibi, onun da magması var.
4. *diñ* [ateş]	OTÇUQTAQI OOT [magma] > Yer
5. *wù* [yer]	TOPRAQ QUTLUĞ [toprak invariansh] > Yerin Ayı
6. *jĭ* [yer]	TOPRAQ QUTLUĞ [toprak invariansh] > Mars
7. *geñ* [maden	BUSAT BAÇAĞ KÜN [artmış yoğunluğ ışığı] > Jupiter, çünki yoğunlaşmakta olan planet
8. *xin* [maden]	BUSAT BAÇAĞ KÜN [artmış yoğunluk ışığı] > Satum, yoğunlaşmakta olan planet.
9. *rén* [su]	SUW [elektromagnetik radiasion] > AQAŞ
10. *guĭ* [su]	SUW [elektromagnetik radiasion] > ULUĞ YİL [solar yel]

Bu planetler listesini teşkil edenlerin, Marsın 2 ayı kadar, Uranus, Neptun ve Pluto gezegenlerinden de haberdar olmadıkları anlaşılıyor. Kaldı ki, Yerin ayının planetler listesine alınması da doğru değil.

Çinli takviminin ÇIBIQI-BIDIQI (BAĞ'ları)—ŞIPQAN numaraları (1^{inci} rakkamlar) γ-aksını, YIL numaraları (2^{inci} rakkamlar) β-aksını göstermek üzere (s.2'ye bkz)—şu şekildedir :

1→	1.1+2.2+3.3+4.4+5.5+6.6+7.7+8.8+9.9+10.10+1.11+2.12+	(=12 YIL)
2→	3.1+4.2+5.3+6.4+7.5+8.6+9.7+10.8+1.9+2.10+3.11+4.12+	(=12 YIL)
3→	5.1+6.2+7.3+8.4+9.5+10.6+1.7+2.8+3.9+4.10+5.11+6.12+	(=12 YIL)
4→	7.1+8.2+9.3+10.4+1.5+2.6+3.7+4.8+5.9+6.10+7.11+8.12+	(=12 YIL)
5→	9.1+10.2+1.3+2.4+3.5+4.6+5.7+6.8+7.9+8.10+9.11+10.12	(=12 YIL)

Buna göre, Çinli takviminin BAĞ sayısı 5x12 = 60 eder.

Çinliler halen Gregoryen takvimi (d.s.1582'de düzenlendi) kullanmaktalar. Ondan önce kullandıkları Saltanat Takvimi (s.1) idi. Meselâ, Kül-Tïgin tarihi yazıt taşındaki Çince metinde, Kül-Tïginin YUĞ tarihi olarak tespit edilen d.s. 7.12.576 tarihi UZANTQIN bir takvime dayanmıyor.

Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi;* s.50.

Mirşan, K. 2001; *Çin Haberleri ve Türk Tarihi;* s.4.

Ayni şekilde, Liu Mau-Tsai tarafından Çinceden Almancaya tercüme edilen tarih tespitleri de Saltanat Takvimi cinsinden.

Liu Mau-Tsai 1956; *Die Chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T'u-küe);* Wiesbaden.

Ancak, Hàn Saltanatının 4^{üncü} BAĞ'ında (d.s.34 AT YIL- d.s.93 YILAN YIL), yaklaşık olarak d.s. 1^{inci} yüzyılda (Tung, 1960; Needham, 1969), bazı Çinli bilginler ANANTIMADI [antik] Çinli kronolojisini yeniden tertiplemiş, 60 YIL'lı Çinli Takvimini ithal etmiş ve, ayrıca, takvimin Sarı Hükümdar (*Huáñ Dì*) tarafından, yönetiminin 61^{inci} yılı olan, d.ö.2637 LAĞZIN YIL'ında bulunmuş olduğunu iddia etmiş bulunuyorlar. Ancak, birçok kimse yıl sayımını onun yönetiminin birinci yılı olan d.ö.2697 LAĞZIN YIL'ından başlatmaktadır.

Mirşan, K. 2001; *Çin Haberleri ve Türk Tarihi:* s.1.

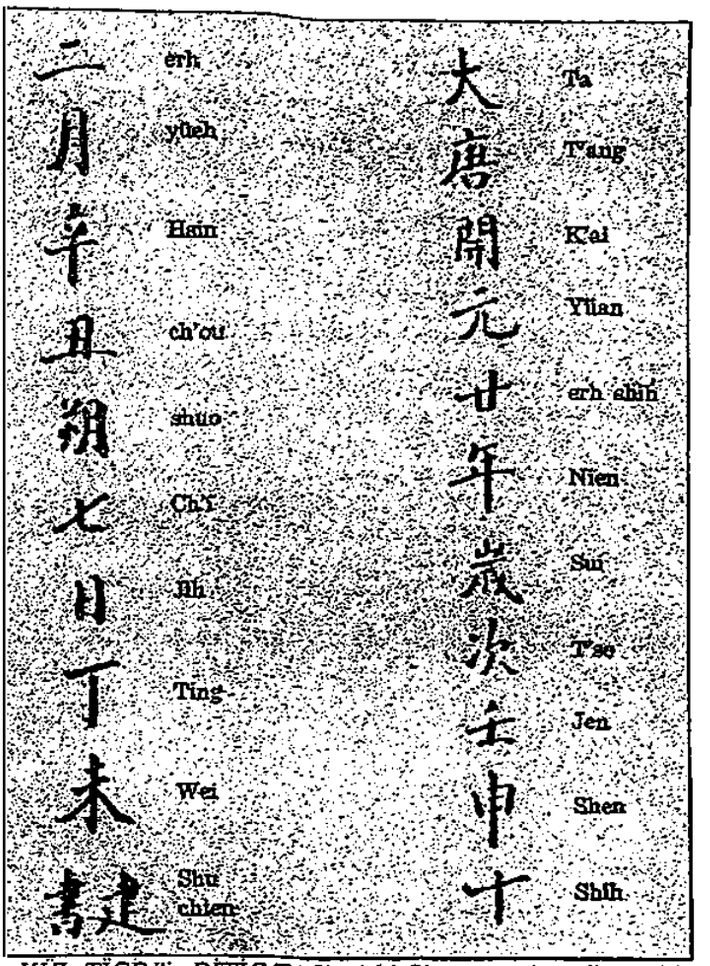
Buna göre, UZANTQIN bir Çinli takvimi mevcut değildir ve ancak bir hayal ürünüdür. Sarı Hükümdar da olsa-olsa bir OQ hükümdarıdır.

Mirşan, K. 2001; *Çin Haberleri ve Türk Tarihi:* s.2, 3, 4.

Bu alanda şunlar söylenebilir :

1. Yukarıda açıklandığı gibi, Çinli Takvimi bir Saltanat takvimidir, UZANTQIN (yani, bir başlangıçtan itibaren devam eden bir takvim) değildir. Üstünde yazıtlar bulunan fal kemikleri d.ö.13^{üncü} yüzyıla götürülebilinmek le beraber, güvenilir tarih tespitlerinin d.ö.841 QOÑ (yani, OQ-OÑ) yılına kadar götürülebilindiği söylenmektedir ki, bu da Çinin Büyük Okyanus yakasındaki OQ egemenliğinin başladığı tarih olabilir. Nitekim Türkler Seleñeyi d.ö.879 yılında Türgislerden almış bulunuyorlar ve, buna göre, OQ'lara devletlerini kurmalarında yardımcı olmuş olabilirler.

   Saltanat takvimi Çinde ancak 1911 devriminde kaldırılmış bulunuyor.
2. BAĞ'ları 60 YIL olan UZANTQIN takvim Çinde 2 Şubat 1984 KÖSİ YIL'ından itibaren kullanılmıya başlanmış bulunuyor.
3. Oniki hayvanlı Çinli TAYDU'sundaki YIL isimleri Türk Takvimindekinin aynısıdır ve, Türk Takviminin kuruluş felsefesi dışında, neden her YIL'a bir hayvan ismi karşılık geldiğini anlamak mümkün değildir. Buna göre, YIL isimleri Çinceye Türkçeden tercüme edilmiştir.
4. Çin Takviminin hayvanlar TAYDU'su, d.ö. 524 YIL'ından başlıyan Türk Takvimi gibi, KÖSİ yı-

KÜL-TİGİN'in BİTİG TAŞ'ındaki Çince metnin tarih tespiti
(Tercümesi için bkz : Mirşan, K.1999; *Türk Takvimi;* s.50.)

lından başlamaktadır. Çinliler için örnek teşkil eden takvim bu olmalı, çünki Çinli takvimi ancak Han Saltanatı çağında yoktan var edilmiştir (yukarıya bkz).

5. Çinliler YIL sayımlarının başlangıç yılını "0" kabul etmektedirler. Halbuki bir yılın *0 değerli* olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu da Çinli Takviminin *gerçek* bir takvim olmadığını gösteriyor.

   Meselâ, ÖKÜL-TİGİN'in ölüm yılı olan d.ö.514 yılını Çinliler *Ta T'aî*'ın 23^{inci} ve *K'ai-yüen*'in 22^{inci} yılı olarak bildiriyorlar (*Ta T'aî*'a dahil *K'ai-yüen*'in 22^{inci} yılı). Bu ifadeye göre, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın tahta geçiş yılı olan 1^{inci} yıl "0" olarak kabul ediliyor demektir. Bu çok saçma.

   Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi;* s.43,44; 49,50.

6. Çinli Takviminin ŞIPQAN'larının 10 adet olmasından, Çinlilerin Uranus, Neptun ve Pluto gezegenlerini bilmemiş oldukları anlaşılıyor. Yani, onlar Erken-Türklerin astrofizik alanındaki bilgilerine vakıf değildiler.

7. ÇIBIQI-BUDIQI hesabında Türkler her ŞIPQAN'a 12 YIL tekabül ettirirlerken,Çinlilerin *ŞIPQAN 1-YIL 1 + ŞIPQAN 2-YIL 2 + ...* şeklinde bir karşılıklılık kullanmalarını astrofizik bilimine dayanarak yorumlamak mümkün değil. Çünki Güneşin Galaksi Merkezi etrafında dönmek için geçirdiği zaman, Yerin Güneş etrafında dönmek için geçirdiği zamandan çok-çok fazladır. Buna göre, bir ŞIPQAN'ın bir YIL ile ayni uzunlukta olduğunun ifadesi olan *1.1 + 2.2 + 3.3 + 4.4 + ...* değizliği anlamsız bir hal alıyor. Bu da Çinlilerin, Türk Takvimini benimserken, hatalı bir yoruma giriştikleri anlamına geliyor.

   Nitekim, Türkler hakkındaki Çin haberlerinin çoğu Kül-Tigin anıdındaki kuplelerin Çinceye çevirilerinden ibarettir.

   Mirşan, K. 2001; *Çin Haberleri ve Türk Trihi;* s.10-11.

KİTAP ELEŞTİRİSİ

Thomsen, V. (çeviren Vedat Köken), 1993; *I. Orhon ve Yenisey Yazıtlarının Çözümü, İLK BİLDİRİ; II. Çözülmüş Orhon Yazıtları;* (240 sahife),Ankara.

1. Mirşaan, K. 1991; *Bolbollar;* MMB Ankara.
2. Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi;* MMB Ankara
3. Mirşan, K. 2001; *Çin Haberleri ve Türk Tarihi;* Bodrum
4. Mirşan, K. 2001; *Türk ve Çinli Takvimleri;* Bodrum

Tel. 0-252-377.51.31

Kül-Tïgin anıdı yazısının Türkçe olduğunu ilk defa söylüyen ve bu yazıtı 1893 yılında deşifre eden kişi Danimarkalı bilim adamı, Kopenhag Üniversitesi karşılaştırmalı filoloji profesörü Vilhelm Thomsen'dir. "Urqun ve Yenisey Yazıtlarının Çözümü" için yazdığı 15 Aralık 1893 günlü "İlk Bildiri"sinde o yazıtın DS 28 Ocak 733 tarihini de içerdiğini belirtmektedir ki, kendisi bu tarihi daha sonra 1 Ağustos 732 olarak tespit etmiş bulunuyor. Ancak, başta bu tarih tespitleri olmak üzere, Urqun-Seleñe ve Ulu Kem yazıtlarının okunmasında ortaya çıkan yalnışlıklar, ilk okuma denemeleri için normal olmak la beraber, bugün Büyük Türk Medeniyetini örtbas eden bir mahiyet almış bulunuyor.Sebebi, aradan 100 yıl geçmiş olmasına rağmen, bu ilk okuma denemeleri üzerinde gerekli incelemelerin yapılmamış olmasıdır.

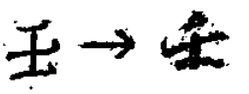
Hàn Saltanatının (DÖ 206 AT yıl - DS 220 KÖSİ yıl) 4^{üncü} ÇB'ında [ÇIBIQI-BUDIQI'nda (yani, Çinli BAĞ'ında → DS 34 AT YIL – DS 93 YILAN YIL)] bazı Çinli bilginler ANANTIMADI [antik] Çinli kronolojilerini yeniden tertiplemiş, Çinli ÇB'nı (yani, 60 yıllı Çinli takvimini) ithal etmiş ve, ayrıca, bu takvimin başlangıcını, Sarı Hükümdar [Huàñ Dï] saltanatının başladığı, DÖ 2697 LAĞZIN yılı olarak kabul etmiş bulunuyorlar (kitap 4, s.5).

Çinli takviminde takvimin başlangıç yılının *"0"* değerli olarak kabul edildiğini düşünür sek, takvimimiz DÖ 2696 KÖSİ YIL'ından başlıyor demektir. Eğer biz bu başlangıçtan itibaren 36 ÇB geçtiğini kabul eder sek, *2696 – 36x60= DÖ 536 KÖSİ YIL* (yani, ËÇİM QAĞAN'ın tahta oturduğu yıl) bulunur. 36 yerine, 54 ÇB alır isek, *-2696 + 54x60 =DS 544 KÖSİ YIL* bulunur ki, bu da KÜLTÏGİN'ın tahta oturduğu yıldır (kitap 2, s.43, 49). Kül-Tïgin 46 yaşında (< 60 yıl) öldüğüne göre, onun ölüm yılı 54^{inci} ÇB içindedir (yani, DS 544 - 603 yılları arasındadır).

Ancak, Yoluğ Tïgin *"Kül-Tïgin 16 yaşında* (yani, 90^{ıncı} TAYDU'daki 549 yılında) *Ëçim Qağan anayasasını tahkkuk ettirdi"* demektedir. Bu ise, Kül-Tïginin ancak 91^{inci} TAYDU'da kendi icraatlarına başlıyabilmiş olduğunu gösteriyor. Bunu düşünen Çinliler, Kül-Tïgin TAYDU'su olan *K'ai-yüan*'ı DS 556'dan başlatmış bulunuyorlar. Buna göre, Çin heyetinin Kül-Tïginin YUĞ merasiminde BARIQ İTGÜÇİ [noter] olarak yazı yazdıkları yıl olarak DS 576 BİÇİN yılı elde olunur (cet.1'e bkz).

V.Thomsenin tarih tespitine gelince, şunları belirtmeliyiz :

(1) ÇB *tian gan*'ının 9^{ıncı} ÇI-

BIQ'ı *rén*'dir (soldaki şekil). Thomsen bunu *jin* diye okuyor (sağdaki şekil) [Thomsen kitabı, s. 77, 193, *Jin-chin* (aslı, *Rén-shen*)]. BİTİG-TAŞ'daki Çince yazının tarih tespitini gösteren son şakulî yazı sütununun bu 9^{uncu} TAMĞA'sı okunamıyacak halde silik. *Rén* TAMĞA'sı "üç yatvı çizgi ortasında bir dikvi çizgi"den ibaret olduğuna göre, eğer biz bu TAMĞA'yı *"üçüncü"* diye okur isek (çünki yukarıda verilen sağ taraftaki TAMĞA'nın *"rén"* olup-olmadığı belli değil), "54^{üncü} ÇB'nın üçüncü ŞIPQAN'ındaki *shen* [BİÇİN] yılı" anlamını elde etmiş olacağız ki, bu da DS 576 BİÇİN yılı demektir (cet.1'e bkz).

(2) Eğer biz V.Thomsenin iddia ettiği gibi, 57^{inci} ÇB'yı kaale alacak olursak (-2696 + 57x60 = DS 724 KÖSİ YIL), gerçi *Rén-shen* (Thomsene göre *Jin-chin*) karşılığı olarak DS 732 BİÇİN yılını buluruz; fakat, bu takdirde, *K'ai-yüan*'ın 20^{inci} yılı yerine, 8^{inci} yılı ve ÇB'nin 9^{uncu} yılı ortaya çıkar ki, bu da kabulün yalnış olduğunu gösterir (cet.2'ye bkz). Yani, DS 732 yılı değil, DS 576 yılı sözkonusudur.

Burada şunu da belirtmeliyiz.Hayalî olarak DÖ 2697 yılından başladığı söy-

Cet.1. 54[üncü] ÇIBIQI-BUDIQI (yani, 60 yıllık Çinli Bağı)

90. ŞIPQAN		91. ŞIPQAN			92. ŞIPQAN			TAYDU	
Tian gan	Yıl, ds	*Tian g.*	*K'ai-y.*	Yıl, ds	*Tian g.*	*K'ai-y.*	Yıl, ds	*Dì zhi*	YIL
1. jiă	**544**	*3. bĭ ñ*	0	*556*	*5. wù*	12	568	*1. zĭ*	1. KÖSİ
2. yĭ	545	*4. diñ*	1	557	*6. jĭ*	23	569	*2. chŏ u*	2. UD
3. bĭ ñ	546	*5. wù*	2	558	*7. geñ*	14	570	*3. yín*	3. BARŞ
4. diñ	547	*6. jĭ*	3	559	*8. xin*	15	571	*4. mă o*	4. TABIŞ.
5. wù	548	*7. geñ*	4	560	*9. rén*	16	572	*5. chén*	5. BALIQ
6. jĭ	549	*8. xin*	5	561	*10. guĭ*	17	573	*6. sì*	6. YILAN
7. geñ	550	*9. rén*	6	562	*1. jiă*	18	574	*7. wŭ*	7. AT
8.xin	551	*10. guĭ*	7	563	*2. yĭ*	19	**575**	*8. wèi*	8. QOÑ
9. rén	552	*1. jiă*	8	564	*3. bĭ ñ*	**20**	**576**	*9. shen*	9. BÏÇİN
10. guĭ	553	*2. yĭ*	9	565				*10. yŏ u*	10. TAQI.
1. jiă	554	*3. bĭ ñ*	10	566				*11. xu*	11. İT
2. yĭ	555	*4. diñ*	11	567				*12. hài*	12. TOÑIZ

Cet.2. 57[inci] ÇIBIQI-BUDIQI (yani, 60 yıllık Çinli Bağı)

105. ŞIPQAN			106. ŞIPQAN			TAYDU	
Tian gan	*K'ai-yüan*	Yıl, ds	*Tian gan*	*K'ai-yüan*	Yıl, ds	*Dì zhi*	YIL
1. jiă	0	724	*3. bĭ ñ*	12	736	*1. zĭ*	1. KÖSİ
2. yĭ	1	725	*4. diñ*	13	737	*2. chŏ u*	2. UD
3. bĭ ñ	2	726	*5. wù*	14	738	*3. yín*	3. BARŞ
4. diñ	3	727	*6. yĭ*	15	739	*4. mă o*	4. TABIŞĞAN
5. wù	4	728	*7. geñ*	16	740	*5. chén*	5. BALIQ
6. jĭ	5	729	*8. xin*	17	741	*6. sì*	6. YILAN
7. geñ	6	730	*9. rén*	18	742	*7. wŭ*	7. AT
8. xin	7	731	*10. guĭ*	19	743	*8. wèi*	8. QOÑ
9. rén	8	**732**	*1. jiă*	**20**	**744**	*9. shen*	9. BİÇİN
10. guĭ	**9**	**733**	*2. yĭ*			*10. yŏ u*	10. TAQIĞU
1. jiă	10	734	*3. bĭ ñ*			*11. xu*	11. İT
2. yĭ	11	735	*4. diñ*			*12. hài*	12. TOÑIZ

lenen Çin Takvimi, gerçekte Ëçim Qağan'ın (DÖ 536-525) tahta oturduğu DÖ 536 KÖSİ yılından başlamaktadır—yukarıdaki hesaplarımız bunu gösteriyor (kitap 2, s.43).

Çinli yıl sayımının [*Ta T'añ*'ın] başlangıç yılının "0" kabul olunması ise şuna dayanıyor : ËÇİM QAĞAN DÖ 525 LAĞZIN yılında ölünce, QIRQIZ QAĞAN'larına mahsus olmak ve DÖ 524 KÖSİ yılından başlamak üzere, bir BOLBOL taşı dikilir. Buna göre, bütün QIRQIZ (yani, sınır) hakanları takvimlerini DÖ 524 KÖSİ yılından başlatacaklardır.

Diğer taraftan, DÖ 501 LAĞZIN yılında, QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN II Çini zaptederek bir Türk vilâyeti haline getirmiş bulunuyor. Buna göre, Çin de artık bir QIRQIZ hakanlığıdır ki, bu da Çinlilerin de tarihlerini DÖ 524 KÖSİ yılından başlatma zorunluluğunda olduklarını gösterir.

Diğer taraftan, ËÇİM QAĞAN'ın QIRQIZ hakanları tahtına oturduğu DÖ 536 KÖSİ yılından önce gelen, DÖ 537 LAĞZIN yılı, 8 yaşında babası ölen QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın 9 yaşında TÜRÜK BİL tahtına oturduğu yıldır. Ancak, anayasaya göre, devlet onun amcası ËÇİM QAĞAN tarafından yönetilecektir ve, buna göre, bu yıl devletin yönetimi bakımından "0" değerlidir (ËÇİM QAĞAN'ın ölüm yılı olan DÖ 525 LAĞZIN yılı da öyle) (kitap 2, s.43).

(3) V.Thomsen İLK BİLDİRİ'sinde 28 Ocak 733 yılını ileri sürmektedir. Ancak, o— yazıtın Türkçe kısmında BİÇİN yılı sözkonusu edildiğinden — sonradan, bu görüşünden vazgeçmiş bulunuyor.

(4) DÖ 312 yılına ait Aq Sïpil harabesinde (İçki Türkistan) 3 sayısı aşağıdaki şekilde yazılmaktadır :

Mirşan, K. 1993; ***Prototürkçe Yazıtlar Hakkında Konferans;*** **s.39.**

Bu hieroglifte, 3 sayısını ifade eden, 3 çizgi bulunuyor. Diğer taraftan, Çince *wu* [5] hieroglifinde de 5 çizgi var. Buna göre, Kül-Tïgin anıdındaki, *rén* diye yorumlanan, hieroglifte de (s.1, sağdaki şekil) 3 çizgi ve bir nokta bulunmaktadır.

Bundan dolayı, eğer biz bu hieroglifi "üçüncü" diye yorumlar sak, konumuza çok da uygun düşen bir ifade ortaya çıkacaktır (cet.1) : 90, 91,92^{inci}ŞIPQAN'ların üçüncüsündeki *shen* [BİÇİN] yılı.

(5) Lïu Mau-Tsaï'nin Muhan (= Sse-kin) dediği ve 20 yıl hüküm sürmüş olduğunu söylediği hakana V.Thonsen Mo-kan diyor (Thomsen, s. 62). Bu ismin aslı MUĞAN QAĞAN [Bura Hakanı]'dır ve Sse-kin'in (Kül-Tïgin'in) hakan olduktan sonra kendisine verdiği isimdir (kitap 1, s. 89 ve 90). Lïu Mau-Tsaï Sse-kin'in DS 572'de ölmüş olabileceğini tahmin ediyor. Ancak, onun yanılgısını gözönünde bulundurur isek, DS 575 QOÑ yılı elde olunur (kitap 3, s.11-12).

Çinli haberlerinde, Kül-Tïgin anıdındaki "20 yıl" ifadesi aynen geçmesine rağmen, Thomsen Mo-kan dediği hakanın Kül-Tïgin olabileceği yorumunu yapmıyor ve bu hal onun en büyük hatasını oluşturuyor.

(6) Lïu Mau-Tsaï'nin *"20^{inci} yılda* (diğer bir metinde ise, *"19^{uncu} yılda"*) *T'ê-lê* (diğer bir metinde *K'üe-T'ê-lê*) *öldü"* cümlesindeki *T'ê-lê* sözünü V.Thomsen *Te-kin* (yani, TİGİN) olarak yorumlamakta ve, buna göre, *Kioue-te-kin* demek suretile, KÜLTİGİN'i kastetmektedir (bak, Thomsen, s.74).

K'üe-T'êlê'nin KÜLTİGİN olarak yorumlanamıyacağını belirtmiş idik (kitap 2,s.9). Bu konuda şunu da dile getirmeliyiz.

Kül-Tïgin tarihinin başlangıç kuplelerinin Çinceye tercüme edilmiş olduğu anlaşılıyor (kitap 3, s.11,13) . Ancak, Çinlilerin, bu Türk tarihinde bilemedikleri olayları, birtakım Çinli hükümdarlara atfen anlattıkları da görülüyor. Meselâ, *"Bunu takip eden yılın birinci ayında (DS 564), onlar Tsin-yañ'da Küzey-Ts'i kralına hücum ettiler; ancak, onu yenemediler. Sonunda Sse-kin askerlerine genil [gen anlamda] bir yağma izni verdi. Bundan sonra, T'u-küe geri döndü"* haberi asılsız, çünki DS 564'de Kül-Tïgin Azak Gölünde OZ BUDUN [Kolonist Kavim] ile savaşmakta idi (kitap 3, s.11-13). Bunlara göre, *"DS 712'de tahta oturan Hüan-Tsuñ (veya, Luñ-ki)'nin 20^{inci} (veya, 19^{uncu}) yılında T'ê-lê (veya, K'üe-T'ê-lê) öldü"* (kit.2,s.9) ifadesi, Kül-Tïgin anıdından haberi olmuyan bir tarihçinin, "olsa-olsa bu 20^{inci} yıl Hüan-Tsuñ saltanatının yılıdır" şeklinde yaptığı bir yorum olmalı. Yani, Çin tarihçilerinin verdiği haberler yarı hakikat, yarı yakıştırmadır. Bunun böyle olduğunu cet.2'den de açıkça anlıyabiliyoruz. Bu cetvele göre, 20 değil, 8 yıl sözkonusudur. Nitekim, 8 yıl hüküm sürdükten sonra ölen hanın *İ-jen* olduğu anlaşılıyor (Thomsen, s.75).

(7) *"Kül-Tïgine, QOÑ yılının 17'sinde uçmuş olduğu 9^{uncu} ayın* (DS 17.09.575) *27'sinde* (27.09.575) *YUĞ ettirdik"* (kitap 2,s.48) denmiş olunmasına rağmen, V. Thomsen Kül-Tïginin ölüm yılının ayının bildirilmemiş olduğunu iddia ediyor (Thoms.,s.196).

(8) Thomsen "TÜRÜK BİLGE QAĞAN" [Türk Beldesi Hakanı] yerine *"Bilge Qağan"* [Bilmiye Hakan] demek suretiyle, Türk gramerine aykırı bir isim ortaya atıyor. Bu isim le onun dile getirmek istediği kavramın Türükçesi ise şöyle : BİLİGLİG QAĞAN [Bilgili Hakan].

Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.141.

(9) Urqun-Seleñe yazıtlarından "Taş II" diye isimlendirilen BİTİG TAŞ daha eski, ve yazıları da "Taş I"e kıyasla çok daha siliktir. Bu sonuncu taş olmasa idi, Urqun yazıtlarını anlaşılır bir şekilde okumamız mükün olamazdı.

Taş I Taş II'nin kopyasından ve, ayrıca, Taş II metnine ilâve olunan Kül-Tïgin tarihi metninden ibarettir. Her şeyden önce, daha eski bir dil örneği veren, Taş II doğumdan önceki Türk tarihine ve, esas itibariyle, TÜRÜK BİLGE QAĞAN tarihine; buna karşılık,daha modern bir Türükçe ile yazılan ve, esas itibariyle, Kül-Tïgin tarihine ait olan, Taş I doğumdan sonrasına aittir.

TÜRÜK BİL'in kurucusu İl-Ëtiriş Qağan, Türük hanlarının tarihlerinin yazılabilmesi için, bir QAĞANIĞ BOLBOL [hakanlara mahsus tarih taşı] diktirir. Bu taş, onun ÖTÜLİS AT-URUDUŞ BUDUN [geçerli bakanlar heyeti] teşkil ettiği, DÖ 542 AT yılında dikilmiş bulunuyor.

Türük hakanları ËBËDİZ'lerini bu taşa, sıra ile alt-alta, yazmış bulunuyorlar. Bu yol la, Türük tarihinin "devamlı" olduğu kanıtlanmış olacaktır. Ancak, TEÑRİTEG TEÑRİDE BOLMIŞ TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın

tarihinin taşın küzey alnına yazılmasından sonra ("Taş II" diye adlandırılan) bu taş tamamıyla dolmuş, artık yazı yazacak yer kalmamış bulunuyor. Buna göre, Türük Bïl tarihinin yazılmıya devam edilebilinmesi için, ikinci bir taşın dikilmesi zorunlu olmuştur.

Ancak, böyle bir taş bulunamadı veya, bulundu ise de, silik olduğundan okunamadı. Buna rağmen, tarihçi Alp Ërin BOLBOL'unun yazılmış olduğu taşa düşülen kayda göre, ikinci taşı dikmek suretiy le bu görevi devam ettiren kişinin BEÑİGÜ QAĞAN olma ihtimali var. Fakat Kül-Tïgin anıtını dikenlerin de böyle bir taşı bulamamış oldukları añlaşılıyor, çünki, bulmuş olsalardı, onun da kopyasını yazmış olacaklardı.

Buna göre, aradığımız taş, "Taş I" diye isimlendirilen Kül-Tïgin *bolbolumun* yazılmış olduğu taşdır.

V.Thomsen ise, bütün bunlara nüfuz edemeden, Taş II ile Taş I arasındaki zaman farkını 3 yıla indirerek, şöyle diyor (Thomsen, s.78) : *"Bilge Qağan* (§ 8'e bkz) *için dikilmiş bulunan II^inci anıtın Çince yazıtı ise, çok yıpranmıştır ve çok küçük bir bölümü okunabilmektedir. Yazıtın sonunda, tarih olarak, K'aï-youen döneminin 23^üncü yılı; yani, takvimimize göre DS 735 yılı, gösteriliyor. Metnin içinde ise, aynı dönemin 22^inci yılından; yani, DS 734 yılından, söz ediliyor."*

V.Thomsen'in bu yorumlarının hiç birinin doğru olmadığı artık añlaşılmış bulunuyor. Evvelemirde, taşımızda şu şekilde sarih bir tarih tespiti yapılıyor:

Çinliler İKİ İL ËTİBİRLİK BUDUN [iki halktan müteşekklil kavim] hakanlarından Qañım Türük Bïlge Qağan II'nin tahta oturduğu DÖ 537 Ulığ Ozın Yılına *Ta T'añ* ve Ëçim Qağanın tahta geçtiği DÖ 536 KÖSİ yılına *K'aïyüan* demiş bulunuyorlar. Qañım Türük Bïlge Qağanın BİTİG TAŞ'ının Çince metninde geçen tarih tespiti şöyle : *"Ta* [Büyük] *[T'añ] K'aï-yüan erh şïh* [yirmi] *you* [fazlası] *erh* [iki] *nien* [yılı]." (Yani, *Ta T'añ*'a dahil *K'aïyüan*'ın 22^inci yılı). Ancak, metnin 23^üncü satırında 23 rakkamı da var. Buna göre, "ULUĞ ÖD'ün 23^üncü yılı" da sözkonusu edilmektedir.

Bu tespitlerin her ikisi de Ökül-Tïginin DÖ 514 yılındaki ölüm tarihini vermektedir (kitap 2, s.43,44).

(10) V.Thomsen'in tarih tespitlerindeki eksiklik, onun, bilhassa, Türkçe metinlerdeki tarih tespitlerine itibar etmemesinden kaynaklanıyor.

Kül-Tïgin anıtının küzey-doğu cephesinde şöyle deniliyor (Taş I) : *"Kül-Tïgine, QOÑ yılının* [DS 575] *onyedisinde uçmuş olduğu dokuzuncu ayın* [DS 17. 09. 575] *27'sinde YUĞ ertirdik* [27.09.575]. *Türbesini ve başarılarının yazılı olduğu taşı BİÇİN yılının yedinci ayının yedi-otuzunda* [DS 27.07. 576]; *yani, ULIQ ÖD'ün dokuz-on fazlası birinde* [91'incisinde] *ölen Kül-Tïginin 40 fazlası 7* [47] *yaşında namına vurarak diktirdik."* (Kitap 2, s.48-49).

Türük Bïlge Qağan anıtının (Taş II) Güney cephesinin 9^uncu satırında ise, şöyle deniliyor : *"Ben 19 yıl başvekil oldum* [DÖ 532-514],*19 yıl hakan oldum* [DÖ 512-494]. *Halkta nam kazanmış olduğu 31 yaşında* [538 + 7 – 31 = DÖ 514 İT YIL] *uçarak varmış olan küçük kardeşim Ökül-Tïginin Türk soyuna kazandırdıklarını aynen kazandırmıya devam etmiş olan Qañım Qağan AT yılının, onuncu ayının yirmialtısında* [DÖ 26.10.494 AT YIL] *uçarak vardı, ULUĞ OZIN yılının, beşinci ayının, yirmiyedisinde* [DÖ 27.05.489 LAĞZIN YIL] *YUĞ ettirdim."* (Kitap 2, s.42).

Burda, her şeyden önce, Thomsen TOQIZ YİGİRMİ [19] sayısını "29" diye, ALTI OTUZ [26] sayısını "36" diye, YİTİ OTUZ [27] sayısını "37" diye tercüme ediyor (Thomsen, s.154-157). Bu yalnışlıklar ise, onun tarih saptamalarını imkânsız hale getirmektedir. Halbuki onun, Çince ve Türkçe tarih saptamalarını birbirleri ile kıyaslıyarak, doğru bir sonuca ulaşma imkânı bulunuyordu.

(11) Yazıtlarımızda,tarih tespitleri dışında,yazıtların hangi çağlara ait olduklarını açıkça dile getiren ifadeler de var. Fakat V. Thomsen, Türükçe metinleri okurken de hatalar yapmış; bilhassa, manasız cümleler elde ettiği zaman, bunları manalı hale getirmek üzere yeterince emek vermemiştir. Böyle olmasaydı, Fin Atlasına başvurarak, doğru okunuş şekilleri bulabilirdi. Bu alanda şu misaller verilebilir :

(12) Yoluğ-Tïgin Kyros seferini (Massaget'leri ve Kraliçe Tomyris'i kastederek) şöyle añlatıyor (Taş II, G. 20; kitap 1, s.30-31;Thom., s.106): *Kanın* (yani, Massaget askerlerinin kanı) *suculayın (ırmak gibi) boşalırken, kemiğin dağcılayın yatarken (dağ teşkil ederken) , prensinin* (yani, Tomyris'in oğlunun) *hizmetçi kı-*

lınması (yani, yabancı bir devlete hizmet ettirilmesi) *dolayısıyla, prensesin kedere boğdurulurken, beldemiz (orası kendi beldemiz)* (yani, Massaget Krallığı Türük Bïle dahil) *olduğu için, bize bağlılık göstermiş* (yani, Türük Hakanından yardım istemiş) *olmanızdan dolayı—Ëçim Qağanın uça-varmasından başlamak üzere—Qırqız* (yani, Türük Bïlin sınır halkları) *qağanlarına mahsus BOLBOL diktim."*

Thomsen bu metindeki BİLİM ËDÜK ÜÇÜN cümlesini *"bilmedük üçün"*, UYUBLIQIN sözünü *"yablaqın"* olarak okuduktan sonra, bu sonuncu sözü *"çılğınlığın ve korkaklığın yüzünden"* şeklinde manalandırıyor. Yani, Türklerin çılgın ve korkak olduklarını söylemek istiyor.

Türklerin DÖ 529'da Kyrosa karşı kazandıkları zaferi ÖÑRE BIÑA BAŞI etraflı olarak añlatmaktadır.

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürklerri*, s.67-69.

Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl*; s.47-49.

Ancak, V.Thomsen—gerekli araştırmaların hiçbirini yapmadan—Türkler aleyhinde şöyle bir cümle teşkil ediyor : *"Kanın* (yani, Türklerin kanı) *su gibi aktı, kemiklerin dağ gibi yığıldı, asîl oğulların köle oldular, tertemiz kızların cariye oldular."* (Thomseen kitabı, s.106).

Halbuki, yukarıda verdiğimiz tercüme Thomsen'inkinden tamamıyla farklı. Burda Yoluğ Tïgin, Türkleri değil, Massaget'leri ve Kraliçe Tomyris'i sözkonusu ediyor ve Türkler Tomyris'e yardım eli uzatmış bulunuyorlar.

Burda çok daha önemli olan husus, V.Thomsen'in Türklerin Kyros savaşları tarihini teferruatlı olarak yazmış olduklarının farkında olmayışı ve 1140 yıllık Türük Bïl tarihini DS 732-735 civarına sığdırmış olmasıdır. Kendisi Urqun-Seleñe yazıtları dilinin DS 1070'de Yusuf Has Hâcib tarafından yazılan Qutadğu Bilig ve DS 1073'de Kaşğarlı Mahmut tarafından yazılan Divan-ü Lûgat-it-Türk dillerine beñzemediğini hiç de düşünmemişe beñziyor. Elimizde DS 1245'de yazılmış olan *Kitab Macmuğ Tarcuman Türki, ve Ğacami, ve Moğoli, ve Farsi* ve DS 1303'de yazılmış olan *Codex Cumanicus* kitapları da var. Ayrıca, Urqun-Seleñe yazıtlarının dili bugünkü Türk ağızlarından hiçbirine de beñzemiyor.

(13) ÖÑRE BIÑA BAŞI'nın etraflı olarak añlattığı Dareios I'in İskit seferine Yoluğ Tïgin (Taş II, D26) kısaca değinerek şöyle diyor :

"26 yaşıma (DÖ 512) *Pers Kavmi Kırğızlar la düşman oldu, İkim (yani, İşim) Irmağını geçerek, Perslere doğru ordu sürdüm. Ür-Apan'da sasavaştım. Ordusunu sançtım; yörük kavmi imha ettim, halkını ÖC-ÖG ettim."*
(Kitap 1, s.39).

Thomsen ise, tercümesinde ALTI OTUZ [26] sözünü "36" diye, İKİM [İşim] ismini Kem [Yenisey] diye, Ür-Apan [Yunanca *"Oaros"*] ismini, manasız bir şekilde, *"Örpen"*diye yorumluyor. (Thomsen, s.142, 143).

Thomsen bu savaşın Dareios I'in Türük Bïlge Qağan II'ye karşı Ür-Apan'da yenildiği savaş olduğunun farkında değil, çünki o bu alanda etraflı bilgi veren Öñre Bıña Başı yazıtını etüd etmemiş bulunuyor.

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürklerri*; s.80-83.

(14) V.Thomsen [QAÑIM QAĞAN] AT YIL, ONUNÇ AY, ALTI OTUZQA UÇA BARDI. LAĞZIN YIL, BİSİNÇ AY, YİTİ OTUZQA YUĞ İRTÜRTİM (kitap 1, s.60; IIG10) cümlesindeki **ô** [AT] sözünü **h** [İT] olarak okumakta ve ALTI OTUZ [26] yerine "36" demektedir (V. Thomsen, s.156-157). Bunlara göre, Thomsen'in tarih tespitlerinden doğru bir sonuç çıkması olanaksız.

(15) Thomsen DS 553 yılındaki Çinli yıllığında şöyle dendiğini söylüyor (Thomsen, s.194) : *"Onların hiçbir takvimleri yoktur, yılları bitkilerin yeşerme sayılarına göre hesaplarlar"* ve, bu sözlerin doğruluğundan şüphe edilemiyeceğini ilâve ettikten sonra, *"Çin takvimini benimser oldular"* diyor (Thomsen, s.195). Onun şu kehanette bulunduğuna da şahit oluyoruz (Thomsen, s.85) : *"Bildiğimiz gibi, Türkler o dönemde Çin takvimini hafifçe değiştirerek kullanmışlardır; ama, yılları belirli bir noktadan başlıyarak saymamışlardır."*

S.1'de verdiğimiz kitapların ışığı altında, bu yazımız bize açıkça gösteriyor ki, *Çinliler takvimlerini Türüklerden almışlar, takvim başlangıçlarını Türk hakanlarının tahta oturma yıllarından başlatmışlardır. Türklerin UZANTQIN takvimleri ise, dünyanın en eski takvimidir. Türk takviminden sonra gelen en eski takvim Pra-Mısır takvimidir. Heredotus'un takvimden haberi yoktur.Pers takvimleri ise, birer saltanat takvimi olmaktan öteye gidememiştir.*

Kâzım Mirşan
Türkbükü, 07.11.2001.

KİTAP ELEŞTİRİSİ

Doç.Dr.Saadettin Gömeç, 1997; *Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü;* Ankara

1. Gömeç, S. 1997; *Uygur Türkleri Tarihi ve Kültürü;* Ankara.
2. Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* MMB Ankara
3. Mirşan, K. 1999; *Türk Takvimi;* MMB Ankara
4. Mirşan, K. 2001; *Türkoloji Alanında Bazı Sorular ve Cevapları;* Istanbul.
5. Mirşan, K. 2001; *Çin Haberleri ve Türk Tarihi;* Bodrum
6. Mirşan, K. 2001; *Türk ve Çinli Takvimleri;* Bodrum
7. Mirşan, K. 2001; *KİTAP ELEŞTİRİSİ; Thomsen, V. (V.Köken çevirisi) 1993; I. Orhon ve Yenisey Yazıtlarının Çözümü, İLK BİLDİRİ; II. Çözülmüş Orhon Yazıtları:* Ankara
8. DE GROOT, J.J.M. 1921; *Die Hunnen der vorchristlichen Zeit; chinesische Urkunden zur Ge-schichte Asiens;* erster Teil; Berlin und Leipzig.
9. Orkun, H.N.: *Eski Türk Yazıtları;* I/1936; II/1938; III/1940; IV/1941; Istanbul.
10. Lïu Mau-Tsaï, 1956; *Die chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T'u-küe);* Wiesbaden.
11. Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* MMB Ankara
12. Bïlge Atuñ Uquq (K.Mirşan tercümesi) 2000; *Türük Bïlge Qağan İliñe Bitig;* Bodrum.
13. Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* MMB Yayını Ankara.
14. Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bïl;* MMB

"Uygur Medeniyeti" diye vasıflandırılan büyük bir Türk Medeniyeti var. Bu itibarla, Sayın Doç.Dr.S. Gömeç Beyin yazdığı kitap hepimizi yakından ilgilendirmekte ve ben de, kitabın bundan sonraki baskılarının daha mükemmel hale gelebilmesi için, bir eleştiri yapmak istemekteyim. Burada,evvelemirde, şunu belirtmeliyim ki, Gömeç Bey bu kitabını Türkoloji ilminin verilerine göre yazmış bulunuyor; yani, eseri ilmî. Fakat ben bu ilme, ilk defa olarak, itiraz eden kişiyim. İtirazlarım tarih tespitlerinden başlıyarak (**3** ve **7**'ye bkz), söz ve cümlelerin yalnış okunmalarına kadar devam ediyor. Yukarıda saydığım 2'den 7'ye kadar olan eserlerimde, bunları belirten, yepyeni görüşler ortaya atıyorum. Ancak, yeni bir fikir ortaya koymak la, şimdiye kadar herkesin kabul ettiği kanaatları bertaraf etmek mümkün olamıyor. Battal fikirler eğer genel bir kabul görmüş bulunuyorlar sa, artık yapacağınız bir şey kalmıyor.

Meselâ, ben, diğerleri arasında, ilk defa, Etrüsk ve Pra-Mısır yazıtlarını deşifre eden kişiyim,fakat bu alandaki kitaplarım hakkında dünyanın hiçbir yerinden hiçbir ses çıkmadı. Bunun üzerine, *"ben yayınlanmış bir kitabı tenkit etmeliyim, belki ses çıkartan olur"* dedim. Karşıma Gömeç Beyin eseri çıktı. Tenkitlerim le ona haksızlık ediyor isem, kendisinden şimdiden özür dilerim. Onun kitabını ben ancak "*bugünkü Türkoloji ilminin güzel bir aynası*" olarak ele alıyor ve, bu Türkolojiyi tenkit etmek istediğimden, onun kitabı üzerinde duruyorum.

S.Gömeç Bey kitabının önsözünde şöyle ifadelerde bulunuyor :

1. *Uygur Türklerinin kurmuş oldukları kağanlık, bilindiği üzere, Kök Türk Kağanlığının* [bunu ben "Türük Bïlin" şeklinde düzelteceğim] *bir devamıdır.*

2. *Çinliler, başka milletler hakkında vermiş oldukları bilgiler konusunda, her zaman gerçekçi olmamışlardır.*

Bu görüşlere ben de katılıyorum. Ancak. S.Gömeç Bey bunlar için belgeli kanıt sunmuyor; buna göre, sözleri inandırıcı olamıyor. Kendisi—benim pek de iştirak etmek istemediğim—diğer iddialarını da bu tarzda devam ettiriyor ve, kanıt olarak, birtakım kitap isimleri sıralıyor. Eğer Gömeç Bey yazdığı kitabında Türkologların fikirlerini belirtmek istiyor idi ise, buna bir diyeceğim yok. Fakat kendisinin bir şeyler söylemek için kitap yazdığı iddiasında ise, literatür verme yolu ile fikirlerini kanıtlıyamaz. O her söylediği fikri bizzat kendisi kanıtlamalıdır. Literatür okuyucuların konu üzerinde çalışabilmelerini kolaylaştırmak için verilir, başkalarının yazdığı kitaplar yazarın iddialarını ispat eden belge değillerdir.

3. Gömeç Bey sık-sık *"Kök Türk"* deyimini kullanıyor. Urqun-Seleñe yazıtlarında olduğu kadar, ne Çin, ne Pers, ne Arap ve nede Bizans kaynaklarında böyle bir deyim yok.

Şimdiye kadar "kök" diye okunan sözün birinci harfi "Ök" ve sonuncu harfi "İk" *tamğası* ile yazılıyor; buna göre, sözün ÖKÜK [Rabbanî] diye okunması gerekli. Diğer taraftan, Urqun-Seleñe yazıtlarında bu söz bir tek yerde şu şekilde geçiyor : *"İleri yönde OQ-UDURUQUN YIŞ'a kadar, geri yönde Demir Kapıya kadar kondurmuş—bu ikisi arasında OQ asıllı (veya, OQ hakimiyetinde olan) ÖKÜK TÜRÜK [Rabbanî Türk], eğitilerek, anca oluşmakta imiş."* (IID3; kitap **2**, s.14-15).

Buna göre, "Rabba mensup Türkler" sözkonusudur, *Kök Türk* isimli bir halk olmadığı gibi, *Kök Türk Devleti* de yoktur.

4. Gömeç Bey önsözünde şöyle de diyor : *"Hun tarihinin en kudretli ve meşhur hükümdarı Mo-tun Yabğu'dur. Babası T'u-man, onu tahta geçirmiyerek, yerine üvey kardeşini tahta çıkarmak istemiş, o da, emrindeki bir tümen kuvvet ile harekete geçerek, babasını bir sürek avında öldürtmüş ve devletin başına geçmiştir (DÖ 209)."* Kitap **8**, s.49'da ise, bu hususta şöyle deniliyor : *"Tan-hu'nun, Mŏ-tun isimli (tac varisi), bir büyük oğlu vardı. Daha sonra o, bilhassa sevdiği, bir zevceye sahip oldu ve o kendisine bir er-bala doğurdu. Bunun üzerine Tan-hu Mŏ-tun'u bertaraf etmek ve genç balasını onun yerine geçirmek istedi."*

Bu metinde *Mŏ-tun*'un babasının adının *Tan-hu* olduğu söyleniyor, Gömeç Beyin iddia ettiği gibi, *T'u-man* değil. Bu isme Lïu Mau-Tsaï *T'u-men* [arazî geçidi, arazî kapısı] diyor ki, Türkler bu stratejik mevkide hüküm süren hakana *Qapağan Qağan* demiş bulunuyorlar (kitap 2, s.88).

5. Gömeç Bey *Issıq Qurğanı* yerine *Esik Qurğanı* diyor (**1**/4). Bu *qurğan* Issıq Köl'e dökülen Issıq Nehirindedir ve "Issıq Qurğanı" diye anılır.

6. *"Hunlardan sonra Türk Devletinin başına Tabığaçlar geçmişler, onların peşinden de, Kök Türk Aşïna ailesi Türk birliğini sağlamıştır."* (**1**/5).

Urqun Yazıtlarına göre *Tabığaç* [barbarlar] "Çinli" demektir—Türük Bïlin güneyinde yaşamış ve Taş I ile Taş II'ye *barıq itgüçi* [noter] olarak yazı yazmışlardır (**2**/24,82).

Aşïna ismi, Çinlilerin Türklerin ataları hakkında yazdıkları kurt masalında, "Türklerin aile adı" olarak geçer (**5**/6-7). Ancak, bu ismi Türkler tarafından yazılan yazıtlarda göremiyoruz.

Gömeç Beyin *"6ıncı YY'ın ikinci yarısından sonra devletin başına Kök Türk* [bunu "Türük" diye düzeltiyorum] *hanedan soyu Aşïnalar çıktı"*, (**1**/5) diyerek, *Aşina* ismini, tarih vermek suretiyle, somutlaştırmasına karşı tepki göstermemek mümkün değil.

7. *"Bumın ve İstemi Qağanlar"* (**1**/5) şeklinde iki *qağan* mevcut değildir : O Türklerin,*"İçüwim [İçüüm] Apam Buwımın [Buumın] Qağan İstemi"* [Allahımın Neslimin Hakanı İstemi] şeklinde anılan, ilk hükümdarıdır. Burdaki *buwın* sözü "nesil" demektir : *"Teñri ëlimke ëlçisi ërtim, altı buğ-buwınqa bëg ërtim"* [Tanrı ïlime (Tanrının) elçisi idim, *buğ-buwın* [üstün nesil] yetkilisi olarak bey idim] (**13**/69).

Buumın Qağan'a Öñre Bıña Başı *Teñride Bolmış Ïl İtmiş Bïlge Qağan* diyor ve onun *On-Uyuğur* ve *At-Uquz Oğuz* üzerinde 100 yıl hüküm sürdüğünü söylüyor (**11**/ 66-67).

Alp-Ërin ise, Türklerin bu ilk hakanını *İçüümiz Apamız Uyumu Qağan* [Allahımıza Uyum Gösteren Hakan] şeklinde anıyor (**2**/96).

8. *Oq-Udurıqın Yış* [*Oq* stratejisi konstitusionu] (**2**/14) yerine, hiçbir manası olmuyan, *"Kadırkan Ormanları"* (**1**/5) deniliyor . Bir defa, Urqun Irmağında orman yok ve, ayrıca, *yış* "orman" demek değil, "sık" demek.. *Yış* [konstitusion] sözü *Üyüş* [yığılış; yani, evlerin sıklaştığı yer] manasında da kullanılıyor: *Altın yış* [halk konstitusionu] yerine, *altın üyüş* [halk yığını; halk sıklığı]. Bu halk yığınları şunlar: (1) *Altın Yış* [Altay Koşma Devleti], (2) *Uçığuy Yış* [İçki Türkistan Koşma Devleti], (3) *Ökügimin Yış* [Oral Dağları Koşma Devleti], (4) *Oq-Udurıqın Yış* [bugünkü Çinin Büyük Okyanus kıyısında bir koşma devlet]. Bütün bu koşma devletler Türük Bïl'e dahil idiler.

Yış sözü bugünkü Tatarcada *ciş* [sık] (bazan, *yiş, yış*] şeklini almış bulunuyor. Bu manaya dayanılarak, bu söz "orman" ve, hatta, "Ormanlık dağ" veya "dağlık otlak", "yayla" şekillerinde manalandırılmaktadır; fakat bu mana şekilleri ile Türklerin geçmişi *küçük düşürülmüş* bulunuluyor.

9. *Beñligik Tağ* [Ebedî Dağ] sözü (**9**/I-115, satır 44) *Beñilig Ek Tağ* şeklinde okunmaktadır (**1**/6). Ancak, *"ek"* hiçbir mana ifade etmiyor ve yazıtların hiç birinde geçmiyor.

10. *"Bumın* (yani, Buumın) *Qağan DS 552 senesinde öldükten sonra, kardeşi İstemi* [halbuki, böyle bir *qağan* ve isim yok], *kısa bir müddet, devletin yönetimini üstlenmış"* (**1**/6). Bir defa, Türük tarihinin başlangıcını konu eden "Taş I, Doğu cephesi, satır 1-8" (**2**/14,15,20,21) İsanın doğumundan öncesine aittir, Gömeç Bey ise, doğumdan sonralarını kastediyor—büyük bir çelişki.

Bu yalnış yorum şuna dayanıyor : *"Ondan sonra inisi hakan olmuş ërinç, oğlu da hakan olmış ërinç."* (**2**/20). Burda *"ondan sonra"* deyimi "İçüüm Apam Buumın Qağan İstemi öldükten sonra" (**2**/15) añlamında söyleniyor. DS 552 (diğer bir haberde, DS 553)'de ölen kişi Buumın Qağan değil, *T'u-men*'dir (**5**/11). Gömeç Bey *"Bumın'ın* (yani, Buumın Qağan'ın) *oğlu Mo-kan Qağan (DS 553-572)"* (**1**/6) diyor ki, burdaki 572 tarihini Lïu Mau Tsaï 552+20 = 572 şeklinde hesaplıyarak elde etmektedir. Bu hesabın yalnış olduğunu "**5**/(11-12)" de gösterrmiş bulunuyoruz. *Mu-han* Qağan [Muğan Qağan] da denilen, *Sse-kin* [Size-kin]'in; yani, Kül-Tïgin'in ölüm yılı DS 575'dir (**5**/12).

11. *DS 585 yılında, Çin Işbara Qağan'ın Çin adetlerini benimsemesini zorlamış, o da Çinlilere "Bizim adet ve geleneklerimiz çok eski çağlardan beri devam edegelmiştir. Bundan dolayı, onları değiştirmeye benim gücüm yetmez"*, demiş (**1**/6).

Türk tarihinde *Işbara Qağan* isimli bir hakan yok. Bu adın aslı *Işub-Ura Bilge Öküli Çur* [Registrasion Beldesi Krallık Çuru]'dur (**11**/94). *"Hakan temsilcisi Çur Tigin ve, rütbe sıralarına göre, dört Tigin"* tarafından yazılan Öküli Çur tarihinde geçen : *"[Işub-Ura] Bilge Öküli Çur vekiller heyeti teşkil ederek (başbakan) oturdu"* (**11**/94) cümlesine paralel bir cümleyi IID13 yazıtında bulabilmekteyiz: *"Geçerli vekiller heyetini bu sebeb le teşkil etmiş"* (**2**/24) ki, bu tarih DÖ 542'dir. Buna göre, Gömeç Beyin sözkonusu ettiği DS 6^{ıncı} YY değil, DÖ 5^{inci} YY sözkonusudur. Kaldı ki, Öküli Çur tarihinde Gömeç Beyin sözkonusu ettiği dialog yok.

12. *"Tölös boylarından Uygur, Bayırku, Ediz, Toñra, Buğu ve Apa-İsiler, Kök Türklere karşı birleşerek, bir federasyon meydana getirmişler ve kendilerine Altı-Bağ Bodun adını vermişlerdir"* (**1**/7).

Gömeç Bey burada *ötülüs* [geçerli] sözünü (**2**/24; DÖ 542), yalnış okuyarak, *Tölös* şeklinde; *Yir Buyurqu Uluğ İrkin* [Ulu Serbestlik Mıntıkası Hakimi] cümlesindeki (ID34; **2**/72) *Buyurqu* [Hakimi] sözünü *Bayırqu* şeklinde; *at-oñıra* [üstün, etkin, başarılı] (IID31; **2**/49; **11**/57; **12**/3; DÖ 507) sözünü *toñra* şeklinde; *altı buğ-buwınqa bëg ërtim* cümlesini (s.2) *altı-bağ bodun* şeklinde vermektedir. *Buğu* ve *Apa-İsiler* sözlerini nerede okuduğunu ise bulamadım.

Burada da doğumdan önceki yıllara ait yazıtlar sözkonusu iken, Gömeç Bey bunları doğumdan sonralara alıyor ve, bunun kanıtı olarak da, M.J.Deguignes, E.Chavannes, gibi isimler sayıyor. Ancak bu Türkologların hiçbirinin Türklerin doğumdan önceki tarihlerinden haberleri yoktu.

13. *"DS 639 yılı Türk tarihinin en önemli olaylarından birinin geçtiği yıldır. Bu tarihte Kök Türk tigini olan Kür Şad isyan etmiştir"* (**1**/7).

"Şad" diye okunan sözün aslı UŞUD [*president*]'dir. Bu sözün türediği UŞ kökü ise, "majeste" manasında kullanılmış bulunuluyor (**14**/81). Istanbul Türkçesinde *"gür"* şeklinde söylenen *"Kür"* sözü yazıtlarda geçmiyor. Bu sözün geçtiği iddia olunan cümle şöyle : *"Tabığaç Budun ëtibirliğin körlig [körligin] üçün"* [Çin Milleti, ettiği açıkça görüldüğü veçhile, ...] (ID6; **2**/21).

Bu yazıt doğumdan öncelerine aittir, Gömeç Beyin iddia ettiği gibi, DS 639'a değil.

14. *"İlteriş Qağan 691 yılında ölünce, çocukları daha küçük olduğundan, Qapağan tahta çıktı"* (**1**/8). *İlteriş* şeklinde ileri sürülen İl-Ëtiriş Qağan [DÖ 565-538] Urqun merkezli Türük Bïl'in kurucusudur (DÖ 565). O öldükten sonra kimin tahta çıktığı şu şekilde açıklanıyor :*"Babam Hakan uçtuğu zaman kendim 8 yaşda kaldım ve, bu hususdaki kanuna göre, Ëçim Qağan tahta oturdu"* (ID16; **2**/26). Yani, İl-Ëtiriş Qağan, Gömeç Beyin söylediği gibi DS 691'de değil, DÖ 538'de öldükten sonra, oğlu Qañım Türük Bïlge Qağan II tahta geçmiş olmasına rağmen, anayasa gereği olarak, Türük Bïl kardeşi Ëçim Qağan [Kül-Bïlge Qağan] tarafından yönetilmiştir. Gömeç Beyin, Ëçim Qağan yerine, Qapağan demesi, Büyük İskender tarihi yazarı Alp-Ërin'in şu cümlesine dayanıyor : *"Qapağan* (yani, Samarkand Yöneticisi) *olarak, İl-Ëtiriş Qağan'ın , halkına* (yani, Samarkandlılara) *tayin etmiş olduğu, İl-Ëtmiş Uy-Buğu selâhiyetini haiz, Isub-Ura Atım Oğun Çur namına hareket eden ..."* (Onğın Irmağı yazıtı, satır 4; **2**/97).

15. Çok eski zamanlara ait olan "Ökügimin" (< ÖK-ÖG ËMİN) [Rab Krallığı] (IID17; **2**/28) yerine, manasız bir şekilde, *"Kögmen"* deniliyor (**1**/9). Bu sözdeki ÖK "Rab" ve ÖG "Kral" demektir.

16. *"Uygur etnik adı, Bilge Qağan yazıtında ilk defa, DS 716 yılındaki olaylar sırasında, Uygur İlteberi'nin ismi vasıtasıyla zikredilmiştir"* (**1**/11). Bu metin şu şekilde (IID37; **2**/53-54): *"Geçerli konstitusionun* (yani, anayasanın) *hakimiyet stratejisine UYUĞUR [uyan] camiadan olan halk yüzüne erişince, bu Türük Kavminin aç olduğunu görerek, onları o durumlarında sahiplenmek suretiyle eğittim."*

Bu metinde UYUĞUR sözü bir kavim adı olarak geçmiyor, *"Türük Bïl ahalisinden olan Türük Kavmi"* tarif ediliyor. Yazıtın tarihi ise, DS 716 değil, DÖ 505 QOÑ yılıdır.

17. *"Uygur adına Qarabalğasun, Şine Usu, Tez II, Suci, İyme I ve Şivet-Ulan yazıtlarında da rastlıyoruz"* (**1**/11-12).

- ✓ Qarabalğasun Yazıtında şöyle deniliyor : *İşbu Tanrı conformity'sinin* (yani, Türk Tanrısının), *Tanrıda saadet bulmuş müdafiyi, Tanrıya UYUĞUR [Uyumlu] Hakanının yazısı"* (**9**/85; **2**/11). Bu yazıtta *Tanrıya Uyumlu Hakan* ismi geçmekte ve UYUĞUR (veya, UYĞUR) sözü bir kavim ismi olarak söylenmemektedir.
- ✓ Şine Usu Yazıtında şöyle deniliyor : *"Kendi suyunun bulunduğu yerdeki* (yani, anavatanındaki) *milleti olan On-Uyuğur'a dahil At-Uquz Oğuz üzerinde 100 yıl hüküm sürdükten sonra, Seleñeye*

askerî strateji ile varmış bulunuyor" (9/I, Ş3; 11/66-67). Burda geçen On-Uyuğur "On Federasionu" demektir. ve, buna göre, "Uygur Kavmi" manasında kullanılmıyor.

✓ Sucin Dava Yazıtında şöyle deniliyor (**Mirşan, K.2000; *Moğulstandaki Kısa Yazıtlar;* s.14**) : *"Uyığur [Federasion] yerine Uyığlıqur [Federe] Han-Ata olduğum için geldim* (yani, cesedim Federasiona Federe Han-Ata olduğum için getirildi). *Kırğız* (yani, Ötükin Yış) *temsilcisiyim, dekret kutu etrafında toplanılan kişiyim* (yani, Buy-Uruq'um). *Qutluğ Buğa Turqan Krallığının buyuruğuyum. Üzerine eğildiğim sorumluluk gündoğsuktan batsığa kadar.*

Bay idim. Oğullarıma mensup yılkılarım sonsuz (sayıda) idi. İnilerim yedi, erkek çocuğum üç, kızım üç idi. Damadıma kızımı başlıksız verdim. Marıma [qurğanıma] yüzlerce at uruğ [kurban] verildi. Yiginimin [vektor'umun, enerjimin] namını gördüm, indi öldüm.

Konformasiyonumun erdemi kurğanımca olsun ... Krematorium'umu bulmak üzere rijitlenirken (yani, ölürken), *ulu oğlum* [ölmüş olan oğlum?] *konfigurasionuma yardımcı oldu, bilmediğim mezar dominyonuma giderken."*

Burda da *Uyığur* (*Uyuğur, Uyğur*) etnik bir isim olarak değil, Federasyon (yani, Türük Bïl) manasında kullanılıyor. Bu yazıtta geçen, *Qan-Ata, Buyula, Buğa* sözleri yazıtın İdil-Orallıların atalarına ait olacağını kanıtlıyor. Yazıttaki *"kün-batşıq"* sözü de, aslında, "İdil-Oral" demektir,çünki Türükler bu alanı "günbatsık" şeklinde belirtmiş bulunuyorlar. Yani, İdil-Oral halkı Türük Bïle federe devletlerden birini teşkil etmiş bulunmaktadır.

Uyğur sözünün Türk kabilelerinden birinin adı olmadığı şurdan da anlaşılıyor: (1) Prof.Dr. Reşit Rahmtî Arat Beyin 1965 yılında yayınlanan *"Eski Türk Şiiri"* isimli 506 sahifelik kitabında *Uygur* sözü geçmiyor. Buna karşılık *Türk* sözü geçiyor (s.44). Halbuki biz bu kitaptaki bütün metinlerin "Uygurca" olduğunu varsayıyoruz. (2) Prof.Dr. Sema Barutçu tarafından 1990 yılında yazılan, "Uygurca" olduğunu söylediğimiz, *"Üç İtigsizler"* kitabında da *Uygur* sözü yok. (3) J.Dill und D.Heyde, 1967; *HISTORISCH-TERMINOLOGISCHES WÖRTERBUCH DER YÜAN-ZEIT;* Berlin; kitabında Çince *hui* sözünün "Uygur" ve "müslüman" anlamında olduğu söyleniyor (s.32) : *hui'he yizhe* [Uygur tabib]; *hui'hui taiyi* [müslüman baştabib]. DE GROOT ise, *Uigur* sözünün Çince yazılışını veriyor, fakat bu yazının nasıl telâffuz edildiğini bildirmiyor (**8**/57).

Hui sözü Oq → (quï) → *hui* şeklinde türemiş olmalı, çünki Qañım Bïlge Qağanın *"Kentten bana Oq vekili geldi, Bïs Balıq* (yani, İçki Türkistan) *bu şekilde ozdı"* demesi de bunu kanıtlıyor (**2**/45). İl-Ëtiriş Qağan'ın DÖ 565'de başlıyan egemenlik savaşına katılmış olan, Bïlge Atuñ Uquq ise, *"Uçuğuy Yış* [taklamakan Çölü] *denilen yerin Oq-Ara* [Oq'lar vasatı ki, bu söz *"qara"* diye de okunabiliyor] *kumluğunda oturur idik"* demek suretiyle, İçki Türkistanın ezelden beri Türk vatanı olduğunu kanıtlamaktadır (**12**/3, **14**/43).

18. *"DS 787-843 yılları arasında, Tibete giden beş Uygur* [yani, Bïş Balıq Devleti—KM] *elçisinin raporları münasebetiyle, Uygur adı Tibetçeye Ho-yo-hor şeklinde transkripsion edilmiştir"* (**1**/12).

Ben *Ho-yo-hor* sözünün—yukarıdaki açıklamalarımıza göre—Türkçe karşılığının *"Oq-Uyığur"* olması gerekeceği kanaatındayım.

19. *"Çin kaynakları 7inci YY'ın başında Uyğurların Seleñe boylarında bulunduklarını ve küzeylerini Sır-Tarduşların oluşturduğunu yazarlar"* (**1**/15).

At-Uruduş [namdar; millet vekili] sözü yalnış olarak, hiçbir manası olmuyan, *Tarduş* şeklinde okunmuş bulunuyor. Bu söz şu şekillerde geçiyor : *At-uruduş İninçu Çur* [namdar Sulh-Çur'u] (**2**/82); *At-uruduş Budun öze Uşud* [Vekiller Heyeti üzerinde Başbakan] (**2**/27); *At-uruduş ötülis budun* [vekiller olarak geçerli heyet (yani, bakanlar heyeti)] (**11**/74); *Ötülis at-uruduş budun* [geçerli vekiller heyeti] (**2**/24); *Türük ëm-atı bëgler üsre at-uruduş bëgler* [Türk olan beyler namına vekil beyler](**2**/61). Bu sonuncu cümlede geçen *"üsre at-uruduş"* sözleri *"Sır Tarduş"* şeklinde okunmuştur. Bu satır DÖ 494'de ölen ve DÖ 489'da *yuğ*'u yapılan Qañım Türük Bïlge Qağan II'nin ölümü dolayısıyla Yoluğ Tïgin tarafından yazılmış bulunuyor. Yani, Gömeç Beyin Çinlilere atfen verdiği haberin aslı yok.

Bu metinde Seleñe Nehrinin sözkonusu edilmiş olması şuna dayanıyor. Sucin Dava yazıtında (No.17) *"Uyıgur Yeri"* denmiş olunmasına dayanarak, Türkologlar Uygurların önceleri Moğulstanda yaşadıklarını ve İçki Türkistana çok geç çağlarda göç etmiş olduklarını kabul etmiş bulunuyorlar. Fakat onların "Uygurlar" diye adlandırdıkları halk, aslında, İçki Türkistan Türkleri değil, Qañım Türük Bïlge Qağan II tarihinde, DÖ 505-504 yıllarında, bugünkü Küzey Çine göç etmiş oldukları bildirilen At-Uquz Oğuzlardır (**2**/52-54). Nitekim, Gömeç Bey de İslâm coğrafyacılarının *Toqız* (aslı, *At-Uquz)* Oğuzlar la Uygurları eş tutmuş olduklarını söylüyor (**1**/13). Çinlilerin Uygurları (aslında Oğuzları) çok

farklı sözlerle ifade etmiş olmaları da bunu kanıtlıyor. Meselâ, De Groot 4üncü YY'da Moğulstanda, çöl küzeyinde,yaşıyan, *Ko-ku* Halkı'nın Uygurlar la identik olabileceğini söylüyor (8/79) ve bu ismin, bazı kaynaklarda, *Hŏ-k'ut* şeklinde yazıldığını da dile getiriyor (8/79,227). Ona göre, *Qırqız* adının Çincesi de, *Kik-k'un* olarak da söylenilen, *Kin-k'un* şeklindedir (8/62,227).

20. *" Terhin yazıtına göre, bu yıllarda (DS 628) Uygurlar Orkun ile Ötüken arasında bulunuyorlardı : Atalarım 80 yı hüküm sürmüş. Ötüken ülkesi ve çevresi ikisi arasında, Orkun Nehri bölgesinde yaşarlardı"* (1/15-16).

Terhin Yazıtında (11/50-65) böyle bir ifade yok. Yazıt şöyle diyor : *"Tarihimizi başlatan hakan olan Buumın Qağan* [Neslimin Hakanı] *'Üç-Oq Oğ'un* (yani, bugünkü Çinin Büyük Okyanus kıyılarının) *hakimi olarak tahta oturmuş* (yani, bu kıyıları zaptetmiş). *(Bu kıyılardaki) hakimiyeti 200 yıl devam etmiş.*

(Bu kıyılarda yaşıyan) Kavmin teşkilâtlanmasını ve Tanrımızın bahşettiği özerkliğe sahip olmalarını realize etmek üzere, Oq-Uduruqışır'a (bu sahillerde yaşıyan Oq'ların stratejik kuruluşlarına; yani, devletlerine) *kadar erişmiş olan missioner Oğuz ise, sözkonusu İçüüm Apam* [Tanrı] *inancını 80 yıl telkin etmiş"* (11/59-60). Bu metnin orijinali şöyle : "YOLUĞ QAĞAN ... BUUMIN QAĞAN ÜÇ OQ OĞIN OLURMIS, İKİ YÜZ YIL OLURMIS. BUDUN QIZA BARMIS UÇ[UDUM ÖC-ËR]Kİ AT-ALIĞIN İTÖKE BARMIŞ OQ-UDURUQIŞIR ËDİ ËRİSİL OY-UTUZ OĞUZ, OL İÇÜÜM APAM SËKİZ-ON YIL OLURMIS."

Bu metindeki 80 yıl, Oğuz missionerlerinin Oq-Uduruqışır halkına (yani, Ot-Oz Tatar, Qıtañ ve Tatabı'ya) İçüüm Apam [Tanrı] dinini öğretmiş olduğu yıllardır. Gömeç Bey, İçüüm Apam sözünü görünce, hemen "atalarım" diyor, fakat bu söz "atalarım" demek değil, "öldükten sonra içerileceğim Tanrım" demek. Apa "kişi canını aparan kudret (yani, Tanrı)'dir".

Metin şöyle devam ediyor : "ÖTÜKİN ÏLİ ÖG-ËR ËSİLİ ÖKÜN URA, URQUN ÖGÜZDE YIL OLURINTA [UD] YIL BARMIŞ ATIMIN, ÖZE KÖK TEÑRİ AŞRA YAĞIZ YÏR OYINA OÑUR-AT-OÑIM, SËKİZ OTUZ YAŞIMA , YILAN YILQA (DÖ 531) TÜRÜK İLİN ANTA BOLĞADIM ANTA UR-AT ATADIM". Tercümesi: *"Ötükin* [geçerli; yani, ana, esas] *halkına haşmetmeap olarak krallık tahtına oturmayı,Urqın Irmağı yılı* (yani, *kösi*) *olduktan sonra gelen, Ud yılında* (DÖ 559) *gerçekleştiren, kadir Gök Tanrısı tahtındaki kinetik yer namına Oñur At Oñum* [*Kyros*'un Türkçe adı] *28 yaşında, yılan yılında* (DÖ 531), *Türk ilinde bulunduğu vakit savaş ilân etmiş bulunuyor"* (11/61).

Türklerin genel takvimi *Kösi* yılı ile başlar ve bu yıldan sonra *Ud* yılı gelir. Öñre Bıña Başı,buna göre, *kösi yılı* diyeceğine, *Urqun Irmağı yılı* diyerek, Türklerin başkentlerini hatırlattıktan sonra, "*Ud* yılı" demek suretiyle tarih tespiti yapıyor.

Türk takviminden haberi olmayan Gömeç Bey, *ötükin* ve *Urqun* sözlerini eline geçirince, bu metne, *"Ötüken ülkesi ve çevresi ikisi arasında, Orkun Nehri bölgesinde yaşarlardı"*, şeklinde asılsız bir yorum getiriyor.

Teriat yazıtının yazarı şöyle diyor : *" İtiz Başında abidelerini yaptırdım.Orda—yazı yazdırmış olduğum Barş (DÖ 522) ve Yılan (DÖ 519) olmak üzere—iki yıl yayladım. Ondan sonra, Ulu Yıla (DÖ 1517) geçerken şehit düşmüş UŞUNTA-UŞ ÖÑİN BUDUN'un IDUQ BAŞ gelişiminde yayladım. Abidelerine burda yazı yazdırdım, Allahı burda haberdar ettim, bin yıllık geçmiş günlere ait tarihimi burda memorandum yazısı taşına yazdırdım ve, bu şekilde, genel tekvinimizi taziz etmiş oldum"* (DÖ 517 QOÑ YIL), (11/51-52). Gömeç Bey, burda "bin yıllık Türk tarihi"nden sözediliyor, buna ne dersiniz? Siz ise, *"On-Uyuğur ve At-Uquz Oğuz öze yüz yıl olurup"* cümlesi için bile bir açıklama olanağı bulamıyorsunuz ve yukarıda geçen "200 yıl" ve "80 yıl"ı metinlerimize göre sözkonusu olamıyacak şekillerde yorumluyorsunuz (1/16).

21. Gömeç Bey *"Baz Qağan"* diye de añlamsız bir isim ortaya atıyor (1/17,19). Bu ismin aslı *Biz Qağan* : YIRAYA, BİZ QAĞAN, AT-UQUZ OĞUZ BUDUN YAĞI ËRMİŞ [Yırada, bizlere ait hakanlık, At-Uquz Oğuz Kavmi düşmanı imiş] (2/25).

22. *"Seleñe'den aşağı yürüyerek, Karğan-Kısılda evini-barkını orada bozdum ... Uygur İlteberi yüz kadar askerle doğuya kaçıp gitti"* (1/20) cümlesinin aslı şöyle (IID37; 9 I/67) : SELEÑE OQ-UDI YORIPIN, OQ-URIĞIN QI USULTA ËBİN-BARIQIN ANTA BUZDIM. ... [ÖTÜKİN] YIŞQA OĞ-UDI UYUĞUR İYÜGİR YÜZÇE ËRÜ ... [*Oq-stratejisi ile Seleñeye sefer etmiş olan Oq-ırkı hakimiyetinin karargâh ve barınaklarını, buna binaen, bozdum ... Ötükin Yış'ın hakimiyet stratejisine UYUĞUR [uyan] camiadan olan halk yüzüne erişince ..."* (2/53).

Burda Gömeç Bey OQ-URIĞINQI USULTA [Oq-ırkı hakimiyetinin] sözlerini, manasız bir halde, *"Kargan-Kısıl'da"* şeklinde ve UYUĞUR İYÜGİR [uyan camiadan] sözlerini *"Uygur İlteberi"* şeklinde ve YÜZÇE ËRÜ [halk-yüzüne erişince] sözlerini *"yüz kadar asker ile doğuya kaçıp gitti"* şeklinde yo-

rumlamakradır.*"İlteberi"* sözü "[İLİTİB] ER" (**11**/81) deyiminden de elde olunmuş olabilir, bilemiyorum. Ancak, Gömeç Beyin Uygurlar hakkında anlattıkları, "Çin kaynaklarına başvuruyorum" dese de, çok tutarsız.

23. *"Bilge Qağanın DS 734 senesinde ölümünden sonra, ..."* (**1**/20). Bilge Qağan DS 734'de değil, DÖ 494 AT yılında ölmüştür (**2**/60). V.Thomsen'in bu yalnış yorumu için bakınız: (**7**/4).

24. *"Binbaşı olarak tayin edilen Moyun Çor'un idaresinde asker harekete geçti. Birçok Türk boyu itaata alındı. DS 741 yılında Türk ülkesinde büyük bir kargaşalığa sebeb verdiler. Türkler birbirlerine zaiat verdirdiler"* (**1**/20-21). Gömeç Bey Türklerin Kyros'a karşı kazandığı büyük savaşı bu şekilde küçülterek anlatıyor. Verdiği bu metnin aslı şöyle : QAÑIM KÜL BİLGE QAĞAN ... SÜ YORIDI. ÖZİMİN ÖÑRE BIÑA BAŞI ITI, ÖK İYEREDE ÖÑİDİN OYUNTUÇINDA OQ-OÑULIĞ AT-UQUZ İLİMİN ... İÇGİRİP OYINA YORIDIM [Babam Kül-Bilge Qağan ordu sevketti. Kendimi Öñre Bıña Başı tayin ederek, Krallığa tabi arazinin ön kısmındaki Oq-Oñulığ At-Uquz halkımı ... istilâ etmiş olması dolayısıyla, harekete geçtim] (**11**/67-68; ŞU,K 5,6,7). Burda sözkonusu olan, büyük tarihçimiz ve kumandanımız Öñre Bıña Başı [Tümgeneral] ismi yerine, Kömeç Bey, Çin yazıtlarının yorumlarından öğrendiği, Moyun Çur ismini kullanıyor ve *"bıña"* sözünü "bin" diye yorumluyor ve birçok Türk boyunun itaate alındığını söylüyor. Halbuki Tümgeneralımız, Persler tarafından işgal olunmuş olan,bugünkü Hive civarından Persleri kovmak için harekete geçmiştir. Bu şekilde başlıyan ve Türklerin Perslere karşı zaferi ile sonuçlanan savaşların tarihi, DS 741 değil, DÖ 529'dur. Bu savaşlarda Türkler birbirlerine zaiat verdirmemişler, birbirlerini desteklemiş bulunuyorlar.

25. Gömeç Bey *"Bıuşım İl"* [Hükümran Halk; Herodotus'a göre *"Budin"*] (**11**/81, 86) yerine *"Basmıl"* diyor (**1**/21).

26. *"Kutluğ Yabğunun emrinde Kara Kumu aşmış olan, üç tuğlu Türk Bodunu, Kögürde, Kömür Tağda, Yar Ögüzde yedinci ayın ondördünde mağlup edip, esir alıyorlar"* (**1**/21-22). Bu metnin aslı şöyle: OÑUR-AT OÑUM— ... —QARA QUM AŞMIŞ, ÖKÜGÜRDE, ÖKÜM ER OTUĞDA, UYUR ÖGÜZDE ÜÇ-AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUNQA, ANTA YİTİNÇ AY TÖRT YİGİRMİKE, ANTA AT-UQUTTIRTIM QAN, ANTA UYUQ BOLTI [*Kyros*— ... —Kara Kumu aşarak gelmiş olduğu Krallıkta, Krallık askerleri otağında, Uyur Nehrinde (yani, *Araxes, Uzboy*] bulunan, Üç-Nam Tevarüslü Türk Kavmine, zamanın yedinci ayının 14'ündeki (DÖ 14.7.529) esnada—haddini bildirmiş olduğum Han (yani, *Kyros*)—tahaddüs ettiği veçhile, ölü düştü] (**11**/61-62, Teriat Yazıtı, D20, D22-23).

Bu metin OÑUR AT OÑUM [Kyros] UYUQ BOLTI [öldürüldü], diyor. Metinde *Qutluğ Yabğu* diye bir isim geçmiyor, *"Üç Tuğlu Türk Budun"* değil, ÜÇ AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUN deniliyor, *"Kögürde"* değil, ÖKÜGÜRDE [Krallıkta; yani, Massaget Krallığında]; *"Kömür Tağda"* değil, ÖKÜM ER OTUĞDA [Krallık askerleri otağında], *"Yar Ögüzde"* değil, UYUR ÖGÜZDE; *"ayın on dördünde"* değil, YİTİNÇ AY TÖRT YİGİRMİKE [yedinci ayın 14'ünde]; *"mağlup edip, esir alıyorlar"* değil, ANTA AT-UQUTTIRTIM QAN, ANTA UYUQ BOLTI [(Hivede bulunduğum) esnada haddini bildirmiş olduğum Han (yani, Kyros), tahaddüs ettiği veçhile, ölü düştü] deniliyor. Gömeç Bey siz, Eçim Qağanın DÖ 529'da Pers Kralı Kyros'a karşı kazandığı zaferi, batılıların yalnış yorumlarına kapılarak, berbat ettiniz. Bu yetmezmiş gibi, Türk qağanının, öldürülerek, başının Çine gönderilmiş olduğunu bile hayal edebiliyorsunuz. Şöyle diyorsunuz :

27. *"Kök Türk Kağanlığının başına Ozmış Tigin han olmuştu. Moyun Çur, koyun yılında (DS 743) onun üzerine yürümüştür. Ozmış Tigin ele geçirilmiş, Türk milletine büyük bir darbe indirilmişti. DS 743 yılında Kök Türk kağanı Ozmış öldürülmüş, başı Çin Başkentine gönderilmişti. Ondan sonra, Tavuk yılında (DS 745) Türk Milletinin üzerine Peymey Tigin'in han olduğu duyulmuş ve onun da üstüne yürünmüştür".* Tariat Yazıtında (D 23-24, G 25-27); **11**/62-63) böyle denilmiyor :

TÜRÜK BUDUNIĞ ANTA İÇİGİRTİM, ANTA YANA ... [OĞLI] AT-UQUZIM İSİTİGİN QAN BOLTI, QOÑ YILQA YORIDIM. İKİNTİ, BİÇİN YILQA YORIDIM, SÜÑİSDİM, UŞUNÇDIM, QANIN ANTA TUTDIM. ANTA KİSRE, UB-UŞ KELTİ ... [ANTA KİSRE] TAQIĞU YILQA YORIDIM YILLIDIM BİSİNÇ AY ÜÇ YİGİRMİKE QILIŞDI SÜÑİSDİM, ANTA UŞUNÇDIM, ... BEG ETİM İÇİGİRİP İGİDÜ BÜ BİN.

"Türk Kavmini (yani, Kyros idaresine düşen Massagetleri) *tekrar hakimiyetime aldıktan sonra, tekrar ... [varisi] namzedinin han olmuş olduğu* [burda Kyrostan sonra han olmuş olan Kombyses kastediliyor], *QOÑ yılında (DÖ 529] sefer ettim ve savaştım; hakimiyet tesis ettim, hanını orda esir aldım (DÖ 528; yani, "Kombyses'i esir aldım", fakat UB-UŞ'un müdahalesi ile onu serbest bırakır]. Bunun üzerine UB-UŞ geldi ... Bunun üzerine, TAQIĞU yılında (DÖ 527) sefer etmiş olduğum yılın*

5inci ayının 13'ünde (DÖ 13.5.527) kılıçlı olarak savaştım ve hakimiyet tesis ettim ve "beylik" hakimiyetine lâyik (olduğumu gösteren) BÜ lâkabını aldım."

Gömeç Bey burda, AT-UQUZIM İSİTİGİN sözündeki ZMS ve TİGİN harflerinden, *Ozmış Tigin"* ismini çıkartıyor (ve bu halde orijinal cümlenin ne hale geleceğini düşünmüyor) ve yazıtta söylenmiyen Moyun Çur ismini ortaya atıyor. QANIN ANTA TUTTUM [Hanını (yani, Kombyses'i) orda esir aldım] cümlesini *"Ozmuş Tigin ele geçirilmiş, öldürülmüş, başı Çin Başkentine gönderilmişti"* şeklinde yorumluyor. UB-UŞ KELTİ ... (devamı okunamıyor) ifadesini ise, hayalî bir *"Peymey Tigin"* ismini ortaya atarak tamamlıyor. Bu isim yazıtlarımızın hiçbirinde yok.

28. *"İt yılında (DS 746) Üç-Qarluqlar kötü düşünüp kaçtılar. Batıya, On-Oqlara sığındılar, orada onlara tabi oldular ... Üç-Qarluqlar, domuz yılında (DS 747), Toquz Tatarlar, Toquz Buyruq, bin komutan ve halk ayağa kalkarak, Köl Bilge'ye maruzatta bulundular. "Atalarımızın ünü vardır, Ötüken Ülkesi sizde, yönetin" demişlerdir. Tay Bilge Tutuq orada yabğu atanmıştır. Ondan sonra, sıçan yılında (DS 748), atalar mezarlığında "güç halktır" denmiş. Halk da "atalar mezarı sizde, gücün kaynağı sudur" diyerek, ayağa kalkmışlar ve kağan tayin etmişlerdir"* (**1**/22-23). Asıl metin şöyle :

İT YILQA ÜÇ QARLUQ UYUBLIQ IŞQINIP TİZE BARDI, QURUYA ON-OQQA KİRTİ, LAĞZIN YILQA AT-[UQUZ TATAR BUDUNIM ÖZE] AT-OY BİLGE TUTUQUĞ UY-BUĞU ATADI. ANTA KİSRE QAÑIM QAĞAN UÇDI. OQ-ARA BUDUNQI OLUNÇ, KÖSİGÜ YIL Q[IRQIZ] ... (ŞU, Ş 11-12; **11**/s.69-70).

"İT yılında (DÖ 526) Üç Qarluq tabiiyetten (yani, Türük Bil tabiiyetinden) *koparak teze vardı ve, kara yönünde, On-Oq'a girdi* (bak: Teriat, G 27-28; **11**/63). *LAĞZIN yılında (DÖ 525) ise, AT-UQUZ TATAR kavmim üzerine, At-Oy Bile mensup olmak üzere, (beni) Uy-Buğu atadı ve, ondan sonra, Qañım* (Kül-Bilge) *Qağan uçdı (yani, öldü)* (DÖ 525). *Oq'lar vasatı kavmine mensup ... Kösigü yılında* (DÖ 524) *Qırğız ... ."*

Bu metinde *"Tokuz Buyruk, bin komutan ve halk, ayağa kalkarak, Köl-Bilgeye maruzatta bulundular"* cümlesi yok. Gömeç Bey QAÑIM QAĞAN UÇDI [Babam Hakan öldü] cümlesini *"Atalarımızın ünü vardır"* şeklinde ve AT-OY BİLGE TUTUQUĞ [At-Oy Bil'e mensup olmak üzere] cümlesini *"Tay Bilge Tutuq"* şeklinde okuyor. KÖSİGÜ YIL [sıçan yıl]'dan sonra söylediği sözlerin nerden kaynaklandığını bulmak mümkün değil.

29. Gömeç Beyin Kül-Bilge Qağan ismini neden Köl-Bilge Qağan şeklinde söylediğini anlamak mümkün değil (**1**/23). Taluy'dan (Kore Denizinden) İdil-Orala kadar bir devletin hakanına "Göl Hakanı" demek kadar manasızlık olamaz. KÜL "bütün, komple, total" demektir ve BÜKÜL şeklinde de söylenmiş bulunuyor. Bilindiği üzere, Türük Bil *"ikiti etigmiş bil"* (yani, iki beldeden müteşekkil federasion) halinde idi. Bu iki beldenin her ikisinin hükümdarına (yani, Türük Bil Qağanına) "Kül-Blge Qağan" ismi verilmiştir. Meselâ, Eçim Qağan *"Kül-Bilge Qağan"* diye de isimlendirilmektedir (**11**/67). Hatta, *Kül-Tigin* yerine *Köl-Tegin* der isek, "göl bedavacısı" (yani, dilenci) manası da ortaya çıkar, çünki Qırğızcada *tegin* "bedava" demektir.

30. *'Tay Bilge Tutukıg anta yabğu atadı"* (**1**/24) cümlesinin esası AT-OY BİLGE TUTUQUĞ UY-BUĞU ATADI [At-Oy Bile mensup olmak üzere, Uy-Buğu atadı] (**11**/70) şeklindedir. *Uy-Buğu* "genel kurmay başkanı" demektir. Öñre Bıña Başı At-Oy Bilde görevli olduğundan, kendisi buraya Uy-Buğu olarak atanmış bulunuyor. Gömeç Beyin *"tay"* [kayma, veya "kulun"un büyüğü] dediği söz kadar, *"yabğu"* [kapatma] dediği söz de metinlerimizdeki yerlerine göre hiçbir mana taşımıyor.

31. Gömeç Bey kitabının 24inci sahifesindeki—Çin müslümanlarından ve Pekinli Türkler soyundan sayın dostum Nimetullah Ma tarafından yapılan—Karabalgasun Yazıtının Çince kısmının tercümesini (9/II/40-41) kendine göre yorumlamaktadır. N. Ma'nın *"Kutluk Boyla'nın babası Hu-Su"* dediği ismi *"Kutlug Bilge'nin babası"* ve *"paytahtı Or[hun] ovasında kurdu"* cümlesini *"merkezinin Orkın ovasında olduğu"* şeklinde yorumluyor. Burda ilkönce şunu söylemeliyiz ki, Sayın N. Ma *Kutluk, Basmıl, Karluk ve, hatta, Uygur* gibi isimleri Türkologların kitaplarından öğrenerek tercümesine sokmuştur. Yoksa, bu isimler Çince metinde aynen geçmiyor. Buna göre, Gömeç Beyin ifadeleri, bu adların Çince karşılıklarını göstermediği müddetçe, hiçbir mana taşımıyor. Herşeyden önce, Qarabalğasun yazıtının çok silik olan Türkçe kısmında şunları okuyabiliyoruz : [BU] TEÑRİKİNİ[Ñ] TEÑRİDE Q[U]T BOLMIS AL[P] BİLGE TEÑ[R]İ UYIĞUR Q[AĞANIÑ BİTİGİ] [bu, Tanrı (yaradılış) *conformity*'sinin yaradılışta saadet bulmuş Alp Bil'in Tanrıya (yani, yaradılış şartlarına) uyan Qağanının yazısı]; yani, burda Teñri Uyığur Qağan [Tanrıya Uyumlu Hakan] sözkonusudur ve Gömeç Beyin kitabında bu isim geçmiyor. Yazıtta ON-OĞUR ismi ve YİME BİZ ON-KÜÇLÜG BOLTUMIZ [biz yi-

ne ON'ların gücüne kavuştuk] cümlesi de geçiyor (**9**/II/38). Bunlar yazıtımızın çok eski olduğunu kanıtlamaktadırlar. Nitekim, yazıtın Türkçe kısmının okunamaz halde silik olması da buna işaret ediyor.

32. Gömeç Bey BÜ ÖKÜG [Bü Krallığı] (**11**/70) yerine, *"Bükegük"* (**1**/25); USUNÇDIM [hakimiyet tesis ettim] (**11**/70) yerine, *"birçok kimseyi mızraklamıştır"* (**1**/25); TEÑRİ TUTA BİRTİ, OQ-ARA İGİL BUDUNIĞ YOQ QILMADIM [Tanrı yardım ettiğinden, Oq'lar vasatında feyizli milleti yok olmakdan kurtardım] (**11**/71) yerine, *"dine ve töreye göre esir alınan halk yok edilmedi"* (**1**/25); UB-URUĞ [başkent] (**11**/71) yerine, *"Burga"* (**1**/25); SELEÑEKİ ÉDİN YILUN QUL BİRDİN, OŞIÑAR UŞUP-BAŞIÑA TÉGİ İÇİRİGİTDİM [Seleñe yılında (DÖ 524 QOÑ YIL) hizmet vermiş olduklarından, ancak Uşıp-Başına kadar ilhak ettim] (**11**/72) yerine, *"Seleñe yakınlarında Yılan-Kol'dan Şıp-Başı'na kadar asker göndermiş"* (**1**/25); ÖK-ÉRİGÜN UŞ-OQ UŞUN YÜRE KÉLTİ [Mustakil Krallığın hakim-asker hakimiyeti (yani, Krallık askerleri) yüre-geldi] (**11**/72) yerine, *Kergü ve Sakış-dan yürüyerek gelmişler"* (**1**/25) diyor, vs, vs.

33. Gömeç Bey Çin kaynaklarında *Mo-yun-ch'o* şeklinde olan ismi Moyun-Çur olarak yorumlamış (**1**/26) ve bu ismi, büyük Türk tarihçisi ve askeri, Öñre Bıña Başı ismi yerine kullanmıştır. Bayırku isminin de Çinceye *Pa-ye-ku* şeklinde transkripsion edildiğini söylemektedir (**1**/7). Ancak aslı YİR BUYURQU ULUĞ İRKİN [Ulu Serbesltlik (yani, Hazar Denizi küzeyindeki bataklık alan) mıntıkası hakimi] ve YİR BUYURQU YİRİÑE TÉGİ [mıntıka hakimi yerine kadar] cümlelerinde geçen BUYURQU sözünün Istanbul Türkçesindeki karşılığı, *Buyurku* şeklinde değil, *buyuruğu"* şeklindedir. *"Ediz'ler, Çin yıllıklarında, 'A-tie' şeklinde transkripsion edilmiş olup"* (**1**/7) diyor. Onun *Ediz* dediği bu halkın Türkçesi "İDİZ" dir (**2**/79) ve İdil-Oralda yaşamış bulunuyorlar ve, buna göre, Çinlilerin onları bile-bilmesi mümkün değildir. *"Tölöslerin 'Tiñ-liñ' ve 'Kao-che' isimleri ile zikredildikleri bilinmektedir"* (**1**/13). Gömeç Beyin "Tölös" şeklinde okuduğu söz, ÖTÜLÜS AT-URUDUŞ BUDUN [geçerli vekiller heyeti] cümlesinde ÖTÜLÜS [geçerli] şeklinde geçiyor—ÖT "geç" demektir. Buna göre, Çinlilerin böyle bir sözden haberdar olmuş olmaları olanaksız. *'Tarduşlar Çin kaynaklarında 'Sie Yen-t'o' ve 'Hsieh Yen-t'o' gibi isimler le anılmaktadır"* (**1**/15).Bu hususta s.4'de yeterli bilgi vermiş bulunmaktayız.Bütün bunlara göre, Gömeç Beyin yorumlarının çoğunu, hele-hele hiç Çince bilmediği halde, Çince metinlere dayandırması, inandırıcı olamıyor. Çin tarihçilerin ancak İsanın doğumundan çok sonraları tarih yazımıya başladıklarını ve Türkler hakkında yazdıkları yazılara Kül-Tïgin tarihini tercüme ederek başladıklarını göz önünde bulundurur sak (aşağıya bkz), evvelemirde, Çinlilerin doğumdan önceki Türk tarihine ait hiçbir tasavvurları olamıyacağı añlaşılır. Halbuki, Moğulstandaki Türk Yazıtlarının (Kül-Tïgin tarihi hariç) hemen-hepsi İsanın doğumundan öncesine ait. Bu hususta şunlar gözönünde bulundurulmalıdır:

34. Türkler hakkındaki Çin tarih haberleri şöyle bir süzgeçteen geçirilmelidir :

1. Çin tarihi Han Saltanatı çağında (DÖ 206-DS 220) yazılmıya başlanmış bulunuyor (**5**/1 ve 5).
2. Doğumdan öncesinde, bugünkü Çinin Büyük Okyanus kıyısında Ot-Oz Tatar, Qıtañ (yani, *Qıtay*) ve Tatabı denilen, 3 *Oq* ırkı yaşamakta idi (**2**/15,25) ve Oq-Uduruqın Yış (**2**/14,28,55) ve Uşuntuñ Uyuz (**2**/27, 64) gibi devletler kurmuşlardı.
3. DÖ 505-504 yıllarında Sibir üzerinden gelen Oğuzlar, bugünkü Çine yerleşerek, beylikler kurmuş bulunuyorlar (**2**/52,53,54; **11**/84). Çin haberlerinde Türkler hakkında verilen bilgilerin çoğu bu Oğuzlara ait olmalı. Nitekim, yukarıda sözü geçen, Pekinli Dostum Nimetullah Ma da kendisinin Türk soyundan geldiğini ileri sürmekte idi ve İçki Türkistanın Çin boyunduruğundan kurtulabilmesi için çalıştı-çabaladı.
4. Türkler le aynı ırka mensup olan ve aynı dili konuşan *Oq*'lar Hazar Denizinden Turfana ve Sarı Nehre (bu Nehrin büyük kıvrımının berisine) kadar yaşamış, *Öz-İrkine* [mustakil] devletler kurmuş, bulunuyorlar. Sarı Nehrin kıvrımının ötesinde (kıvrımın içinde) yaşıyan Tabığaçların [Çinlilerin] Türkler hakkında verdikleri haberlerin çoğu (bugün "Uygur" ismi verilen) bu *Oq*'lara aittir (**5**/8-9).
5. Çinliler takvimlerini Türklerden almışlar, takvim başlangıçlarını Türk hakanlarının tahta oturma yıllarından başlatmışlardır. Türklerin *uzantqın* takvimleri ise, dünyanın en eski takvimidir. Türk takviminden sonra gelen en eski takvim Pra-Mısır takvimidir. Herodotus'un takvimden haberi yoktu. Çin ve Pers takvimleri ise, birer saltanat takvimi olmaktan öteye gidememiştir (**7**/5, **6**/5-6).
6. Çinlilerin Türkler hakkında yazdıklarına gelince, Çinli tarihçiler Türkleri, hakikî añlamda, ancak İsadan sonraki çağlarda tanımışlardır. Kendi tarihlerini de İsadan sonraları yazmıya başladıklarına göre, İsadan önceki çağlarda yaşamış Türkler hakkında duyduklarını da İsadan sonraki çağlara

sıkıştırarak yazmıya çalışmışlardır. Yani, Çinlilerin Türkler hakkında anlattıkları yarı hakikat, yarı hayaldır (5/6).

7. Çinliler Kül-Tïgin tarihini Çinceye tercüme ederek yazmış bulunuyorlar (5/10-12).
8. Tarihçi *Çou-şu*, Kül-Tïgin tarihindeki haberleri önüne koyup okuduktan sonra, bunların zamanının Çinlilerince bilinen kısımlarını aynen Çinceye aktarmış, fakat kim olduklarını bilemediği At-Oy Bïl halkları hakkındaki haberleri, Çinlilerce bilinen haberlere uydurarak anlatmıştır (5/13).

Konu aydınlanmış bulunduğundan, ben Gömeç Beyin kitabını eleştirmiye devam etmek istemiyorum. Ancak, şu hususu da söylemeden edemiyeceğim.

Gömeç Bey, Türkleri İdil-Oralda görmek istemiyen ve onları Moğulstan sınırları içine kilitlemek istiyen, S.G.Klâştornıy [С.Г.Кляшторный] vb gibi Rus âlimlerinin ve Türkleri İçki Türkistanda görmek istemiyen ve, aynen Ruslar gibi, Moğulstan sınırları içine kilitlemek istiyen Çin yazarlarının sözlerini *"ilmî veriler"* olarak ileri sürüyor. Bu iki kaynağa dayanarak, şu temel ilkeleri ortaya atıyor :

→ Uygur boyları, DS 840'dan sonra, Moğulstandan İçki Türkistana göçmüşlerdir (1/55-56).

→ Kırğızlar *Ötüken*'daki Uygur hakimiyetine son vermiş ve, sonra, bugünkü Kırgızistana göç etmiş bulunuyorlar (1/56).

Bir defa, hemen şunu belirtmeliyim ki, DÖ 565'de Türük Bïlin yeniden kuruluşuna katılmış olan, Maraşal Bïlge Atuñ Uquq İçki Türkistanlıdır. İkinciden, Qañım Türük Bïlge Qağan DÖ 508'de *Biş Balıq* (yani, İçki Türkistan) Devletini Türük Bïl'e katmak istediği zaman, bu devletin yetkililerinin *"biz özgür kişileriz; bu hakkımız baki kalmak şartı ile, Türük Bïle federe oluruz"* (2/44-45) dediklerini görmekteyiz.

Şu açık ki, İçki Türkistanlılar (yani, *Biş Balıq Federasionu*) Çinlilerin henüz hiçbir devletleri yokken bile, büyük bir medeniyet sahibi idiler ve devlet sahibi olmadan medeniyet kurulamaz. Aksi halde Turfanda ve diğer *Biş Balıq* kentlerinde bulunmuş olan astrofizik alanındaki ilmî eserleri kim yazmış olabilir ki?

Çinliler bugün bu asil halkı yok etmek istiyor. Gömeç Bey, lütfen onların bu gayesine hizmet edecek "ilmî" eserler yazmayın.

İçki Türkistan halkı, baslangıçta, kendilerine *"Oq"* demiş. Fakat, Türük Bïl'e dahil olunca, kendilerine *"Türük"* demiye başlamışlar. Ancak *Öz-Ërkine Kisi* olduklarından, kendilerini *"Uyığur"* [Türk Bïl Federasiyonuna dahil halk] demeyi de tercih etmiş olabilirler. Fakat biz onlara *"İçki Türkistan Türkleri"* demeliyiz.

Qırqız'lara gelince, bu söz"Türük Bïlin kenar kısmı tutumunu oluşturan halk" demektir (14/48). Bu bakımdan, Qañım Türük Bïlge Qağan II DÖ 501 yılında, Çin ordusunu mağlûp ederek, Çini bir Türk Bïl vilâyeti haline getirince (2/56), Çinlileri bile *Qırqız* olarak kale almıştır (7/2). Ancak, bugün Kırgızıstan Türkleri dışında hiçkimse (meselâ, Başkurt ve Bulgarlar) *"Kırğız"* adı ile anılmamaktadır.

Gömeç Bey tarafından yalnış değerlendirilen sözler

Altı-Bağ Bodun 3
Apa-İsi 3
Aşına 2
Atalarımızın ünü vardır 7
Basmıl 6
Bayırqu 3,8
Baz Qağan 5
bin 6
binbaşı 6
bin komutan 7
birçok kimseyi mızraklamıştır 8
Bodun 3,6
Buğu 3
Burnın Qağan 2
Burga 8
Bükegük 8
dine ve töreye göre esir alınan halk yok edilmedi 8
Ediz 3,8
Ek Tağ 2
Esik Qurğam 2
Işbara Qağan 3
İlteberi 3,5,6
İlteriş 3
İstemi Qağanı 2
Kadırkan Ormanları 2
Karğan-Kısıl 5
Kergü 8
Kögmen 3
Kögür 6
Kök Türk 1,2,3
Köl Bilge Qağan 7
Köl Tegin 7
Kömür Tağ 6
Kutluğ Yabğu 6
Kür Şad 3
Moyun Çor 6,7,8
Ozmış Tigin 6,7
Ötüken 5,9
Peymey Tigin 6
Sakış 8
Sır-Tarduş 4
Şıp-Başı 8
Tarduş 4,8
Tay Bilge Tutuq 7
Toqız 4,7
Tölös 3,8
Toñra 3
tuğ 6
T'u-man 2
Uygur 3,4,5,7
Yabğu 7
Yar Ögüz 6
Yılan-Kol 8
yüz 5

Türkbükü, 1.12.2001
Kâzım Mirşan
Tel. 090-252-377.51.31

KİTAP ELEŞTİRİSİ

Sayın Selâhî Diker tarafından 2000 yılında yayınlanmış olan *"Türk Dilinin Beşbin Yılı"* isimli kitabı

Bu yazımda ben S.Dikerin 562 sahifelik kitabında değindiği her konu üzerinde durmayacağım; ancak Sümer ve Etrüskleri ele alacağım.

Eleştirime şu şekilde başlamalıyım : S.Diker kitabındaki *Resim 1, b* ve *c;* ve *Resim 11, c* benim 1994 (s.64), 1978 (s.111) ve 1970 (s.91) yıllarında yayınladığım kitaplarımdan alınma resimlerdir. S. Diker bunları benim iznimi almadan, ismimi de zikretmeden yayınlamaktadır. Halbuki ben bu kitaplarımın © ının bana ait olduğunu söylemekteyim.

Sayın S.Diker kitabının önsözünde şöyle diyor:*"Bütün yazıtları, batı standart ve disiplinini uygulayarak, ait oldukları devirlerin alfabeleri ve onların gerektirdiği fonemleri kullanarak çözdüm."*

Batı standart ve disiplini ve bunlar la elde olunan sonuç; yani, yazıtlarda kullanılan alfabelerin batılılarca ileri sürülen fonem değerleri (yani, orijinal alfabelerin transkripsionları) *"batılı araştırıcıların elde ettikleri çözüm şekilleri"*, demektir. Yani, S.Diker batılılar ne yapmış sa onu aynen kabul etmiştir; ne Sümercenin, nede Etrüskçenin deşifre edilmesinde hiçbir katkısı olmamıştır. Aşağıda üzerinde duracağımız gibi, onun yaptığı şey batılıların elde ettikleri sonuçlardan bazı Türkçe sözler çıkarma çabasıdır. Buna o *"Türkleştirme"* diyor. Böyle olmasına rağmen, onun yukarıda verdiğimiz cümlesinden *"Bütün yazıtları ... çözdüm"* ifadesi de çıkıyor. Herhalde o *"yazıtları deşifre ettim"*, değil, *"yazıtların dilinin Türkçeleştirme işlerini tamamladım"*, demek istiyordur.

S.Diker Beyin *"Birçok isim ve kelimeleri Türkçeleştirdim"*, demesi de bu görüşümüzü kanıtlıyor. Onun ele aldığı isim ve kelimeler batılıların araştırmalarından çıkan sözler olduğuna göre, onları ne hak la değiştirip Türkçeleştirebilirsiniz? Eğer bu söz ve kelimelerin Türkçe olmaları gerektiğini sezdiyseniz, tıpkı bu batılıların yaptıkları gibi hareket etmeli; ilk önce, ele aldığınız orijinal yazının alfabesini bulmalı, bu alfabeniz le yazının orijinalinin transkripsionunu ve tercümesini vermelisiniz.Başkalarının yaptığı işleri değiştirerek (Türkçeleştirerek!) lanse etmek ucuz bir çalışmadır. İnsan işlerini kendisi yapabilmeli.

Eskiden Bulgarlar Türkçe konuşuyorlardı. Bugün ise, onların dili Islavlaşmış durumdadır. Yaşıyan bir dil için bu mümkün, fakat ölü bir dili nasıl değiştirirsiniz? Batılıların okuduğu ve Türkçe ile hiçbir ilgisi olmayan, Sümer tabletlerindeki ve Etrüsk aynalarındaki bir dili Türkçeleştirmiş olmanızın gerekçesini de anlamak mümkün değil. Siz değiştirdiniz diye, bu tablet ve aynalardaki dil de değişmez ki ?

S.Diker Bey, Türkçeleştirmeleri sonucunda, Türklerin kökenini de bulmuş olduğu iddiasında, kitabının başlığı da zaten bunu dile getiriyor : "Sümer Dilinin beşbin yılı", değil de, "Türk Dilinin beşbin yılı". Önsözünde o bu iddiasını şöyle dile getiriyor : *"Eserimiz, ... Sümerce, Elâmca, Etrüskçe, İskitçe, Aramca, ve Frig, Lydia, Urartu, Hurrî dahil, birçok Anadolu dillerinin birer Türk dialektleri olduğunu ispat ederek, Türklerin kökenlerini ortaya çıkarmaktadır."*

Şimdi S.Diker Beyin ne yaptığına bir göz atalım. Kitabının 228-233^{üncü} sahifelerinde, Samuel Noah Kramer'in transkripsion ve tercümelerini orasından-burasından itekleyip, işine geldiği şekilde değiştirdikten sonra, metinlerin Türkçe olduğunu ileri sürerek tercümelerini vermekte. Meselâ, S.N. Kramer'in şöyle bir metni söz konusu :

Kramer metni: **tukum-bi (lu-lu-ra giş- ... –ta) ... –a-ni gir in-kud 10-gin-ku-babbar i-la-e.**

Hemen anlaşılıyor ki, bu metnin Türk dili ile hiçbir ilgisi yoktur. Kramer'e göre, onun manası şöyle :

Kramer tercümesi: Eğer (bir adam diğer bir adama bir alet ile ...) onun ... ayağını kesti (ise), 10 gümüş şekel ödüyecektir

S. Diker Bey, bu transkripsion ve tercümeyi şöyle değiştiriyor (değiştirilen sözler italik) :

Diker transkripsionu: **tukum-*bu* (lu-lu-ra-*gış*- ... –ta) ... –a-*nı gır -ın*-kud 10 *kün* -ku-babbar *ü*-la-e.**

Bir defa, bu "Türkçeleştirilmiş" metinde bile, *bu* ve *kün* dışında, Türkçe söz yok ve metin Türkçe değil. Ancak, Dr.S.Diker bunun Orta Türkçe dialekt le şöyle okunması gerektiğini söylüyor :

Diker'e göre metnin olması gereken şekli: **tokum bu! (oğlanlara! : ığaç tokıldı), ... –a-nı (ñ) aya(k)-ın kıy/kır, 10 kün kü(n)-beyaz üleye.**

Bu metnin bile Türkçe olmadığı besbelli.Kaldı ki, Bay Diker Arapça bir söz olan *"beyaz"*ı Türkçe olarak lanse ediyor ve metni şöyle tercüme ediyor :

Diker tercümesi: Yasam bu (insanlara! : ağaç vuruldu [ve yıkıldı]), [biri?]-nin ayağın[ı] kır, 10 gümüş (kün-beyaz) 'kün' ödeye.

Bir defa, Türkçede *tokum* sözünün "yasa", *oğlan* sözünün "insan", *kay* sözünün "kır", *kün* sözünün "gümüş", *üleye* sözünün "ödeye" olduğunu gösteren hiçbir metin yok. Ayağı, yıkılan ağaç altında kalarak, kırılmış olan bir kişi neden 10 gümüş para ödesin? Buna karşılık, Kramer'in tercümesi ise, pekâlâ añlaşılır nitelikte!

Sayın S.Dikerin kullandığı metot, başkaları tarafından deşifre edilen metinleri o kadar saptırıyor ki, biz onun bu

Türkçe sözler elde etmek üzere metni saptırma

metodunu, bir İngilizce cümlenin Türkçe cümle haline çevrilerek saptırılmasını gösteren, aşağıdaki örneğimizden daya iyi izleyebileceğiz :

İngilizce cümle : **I speak Turkish** [ben Türkçe konuşuyorum].

Saptırılmış Türkçe : **"Ï(a)s pe-ak Türk işih" → Yas pu ak-Türk işi**

Tercümesi : "Bu yas [yas pu] Ak-Türklerin işi."

Bazı Sümerce sözlerin Türkçeden alınmış olması olası ise de, bu hal Sümercenin Türkçe bir dil olduğunu ispat etmez. Meselâ, S.Diker Dicle Irmağının P.E.Cleator'a göre adı olan *İdigat* veya Kramer'e göre *İdiglat* sözünü (s.234) Türkçe *Iduq-Ud* olarak yorumluyor. Ancak bu, doğru olup-olmadığını hiçbir zaman öğrenemiyeceğimiz bir yorum. Nitekim, Prof. S.N.Kramer (1967) *İdiglat* [Dicle]'nin Sümerce bir isim olmadığını, bu ismin Sümer topraklarında daha önce yaşıyan bir halk tarafından verildiğini ileri sürmektedir. Bu arada, *Iduq-Ud* sözü Türkçede bulunmamakla beraber, *IDUQ-QUT* ve *İDİ-İGE* sözleri var.

Diğer taraftan, Sümercede Türkçe sözler bulunmuş olması da yadırganamaz, çünki Avrasyanın başlıca dillerinde pek çok Türkçe kökenli sözler bulabilmekteyiz.

Mirşan, K. 1996; *Die Spuren des Prototürkischen in verschiedenen Sprachen.*

S.Diker kitabında ne Sümer alfabesi üzerinde duruyor, ne de okuduğunu ileri sürdüğü metinlerin hiçbirinin orijinalini vermiyor. Bu ise onun, Sümer yazıtlarının orijinalleri ile ilgilenmemiş olduğu kadar, çivi yazısını da bilmediğini gösteriyor. Buna göre, S.Diker Beyin Sümer dili hakkında söylediklerine kim inanır ki?

Ayrıca, Bay Kramer'in okuduklarının doğruluğuna neden inanalım ? Bay Kramer, S.Diker metodu gibi bir metod kullanarak, Sümer yazıtlarını *"Yahudileştirmiş"* olamaz mı?

Bunlara göre, S.Diker, eğer Sümer yazıtlarını tanımıyor, ve çivi yazısını bilmiyor sa, Sümer yazıları hakkında hiçbir geçerli fikir beyan edemez. Meselâ, yandaki şekle göre, çivi yazısı Sümer hierogliflerinin kamalar la yapılmış şekillerinden mi ibarettir; yoksa, çivi yazısı bir alfabetik yazı - mıdır? Bu hususta görüş belirtmeden ve kanıtlayıcı belgeler gösterilmeden Sümerceyi okumaya kalkışmak mümkünmü?

Sayın S.Diker Beyin Etrüsk yazıtları üzerindeki çalışmaları da yukarıda belirttiğimiz Sümer yazıtlarını okuma yöntemine göre ele alınmış durumda. Avrupalıların Etrüsk yazıtlarını okumak için kullandıkları ve Yunan alfabesi esasına dayanan bir alfabeleri var. Onlar Yunan medeniyetini Avrupa medeniyetinin temeli olarak kabul ettikleri için, Etrüsk alfabesini Yunan alfabesinin bir kopyası olarak ele almış durumdalar. Ancak, bu alfabeleri ile şimdiye kadar hiçbir añlamlı cümle, hatta hiçbir añlamlı söz okuyamadılar.Bu şartlara göre kabul edilmektedir ki, Etrüskçe yazıtlar deşifre edilememiştir.

Şimdi, Sayın S.Diker bu "battal" alfebeyi eline alıyor, ve onunla Etrüskçe yazıtları okumuya kalkışıyor. Ancak, sonuç sıfır. Fakat onun bir yöntemi var : Yazıtları Türkçeleştirme (s.1'e bkz).

S.Dikerin Perugia yazıtının 1 ve 2^{inci} satırını ne şekilde Türkçeleştirdiğine bir göz atalım :

Yazıtın K.Mirşana göre okunuşu :

UÇ UYULUTUQ OQ ATINIMIT ËLTİRİÇ UQUQUYUL
ËTİMÇİB AT USURULUT OY OQUN UB-UÇULUÑ ËSİNİTİLTİÇ.

Mirşan, K. 1970; *Prototürkçe Yazıtlar, s.90.* (21 yıl önce !)

Tercümesi:

Oq Milleti liderinin defin merasimi dolayısıyla dua
edilerek namının Tanrıya uçurulması hakkındaki beyan Oq Milleti yüce lideri hatırasınadır.

Yazıtın S.Diker'e göre okunuşu (s.136):

E UL: AT: TANNA. LAR EZUL
AME VAK DLA UTN VELTHİNA ÇE

Tercümesi (s.138):
Övüle adı! Tanrıça Ana, (on)lar ezil-
mesin. Zamanla hazırlan Velithina, aç

Sayın S.Dikerin verdiği metinde, AT dışında Türkçe söz yok. Arapça *vakit* sözünü gözönünde bulundurarak, VAK DLA'yı *"zamanla"* diye tercüme etmesi ise, çok gülünç.

"Bu yas Ak-Türklerin işi" halini (s.2'ye bkz) biz yalnız S.Dikerde görmüyoruz. Bu alanda S. Dikerden daha önce etüdlere başlıyan Sayın Polat Kaya da aynı yolun yolcusu.

Kaya, P. 1999; ***Etrüsk Pyrgi Yazıtlarının Okunması;*** **TARİH, Türk Dünyası Tarihi ve Kültürü Dergisi.**

Türk Dünyası Araştırmaları Dergisinin Mayıs 1999 tarihli sayısında Sayın Polat Kaya *Pyrgi Tapınağı* yazıtını okuduğunu iddia etmekte ve de *"Tarafımdan yapılan bu okuma ilktir"* demektedir.

Sayın Polat Kaya bu yazısında : (1) Etrüsk alfabesinin Yunan alfabesinden alındığı savına dayanan, fakat kanıtlanamıyan bir okuma şeklini **(Mirşan, K. 1998;** ***Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri,*** **s.53)** esas olarak ele almakta ve *"yazıtların okunması çok ayrıntılı bir şekilde İngilizce temel yazıda verilmiştir"* demektedir (yani, yazıtları bizzat kendisi okumamıştır). (2) Bundan sonra, bu okunuş şeklini Türkçe sözler elde edebileceği tarzda keyfî olarak değiştirmekte ve, (3) elde edebileceği Türkçe sözlere göre, ve Türkçesini bulamadığı sözleri olduğu gibi bırakmak suretiyle, metnin Türkçesini yazmaktadır. Örnek olarak şu metni verelim :

Yazıtın K.Mirşana göre okunuşu :
ANITU OÑUÇ, UW-AT ËDİSİÇ "UB-UÇUL" ËSİSÜYİN ATIZ. OÑ ATIM OYUÇ
ULUÇUB AT UÇ ËSİTİNİTİL "ËM-ATIZ ATIN" [onu] ËSİSÜY ËD.

Mirşan, K. 1998; ***Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;*** **s. 82.**

Terümesi :
Hatırlatılan kişi, mukaddes bir nam olarak, "Yüce Lider" denen namdır. Muvaffak namının kommunikativ halde (yani, öbür dünyaya) uçmuş olması dolayısıyla, onu yad-etmelisin.

Yazıtın P.Kayaya göre okunuşu :
NAC THE BARIE GEL IIUNAS THAMUCE
CLEGA ETANAL MASAN TİUR.

Yazının yeniden gruplandırılması :
NAC THEBAR IE GELI IUNAS THAMUCE
CLEGA ETANAL MASAN TIUR.

Bu okunuştan Türkçe sözler elde etme :
"nece (asıl) Teber iyi Geli İunas damına
gelecek adamaya Beşinci ayda ..."

Tercümesi :
"Nasıl iyi Teber [Vali] Gel [Kul] İuna,
beşinci ayda dam (tapınak) adamaya gelerek ...

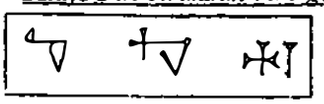
Bu bir "okuma" değil, olsa-olsa bir tahriftir. Diğer taraftan, Etrüskçe yazıtların deşifre edilemediği kabul olunmak la beraber, bilginler, Yunan alfabesi ile okudukları Etrüskçe yazılarda tesadüfen "añlamlı" olarak ortaya çıkan sözleri sıralamakta ve, hatta, añlaşılamıyan bu okumalardan gramer kaideleri elde etmiye çalışmaktadırlar. Ancak, Britannica 1952, sahife 586'da bu hususta şöyle deniliyor : *"Birçok deşifre etme teşebbüslerine ve bu alanda bazı başarı iddialarına rağmen, Etrüsk evrakları tercüme olunmayı beklemiye devam etmektedir."* Bu çelişki bize gösteriyor ki, âlimler, tutarsız gözükse bile, "belki bir çözüm şekli bulunur", ümidiyle, her çareye başvurmaktadırlar. Meselâ :

Pfiffig, A.J. 1998; ***DIE ETRUSKISCHE SPRACHE, Schrift, Alphabet, Formenlehre, Syntax, Übungen;*** **Wiesbaden.**
Marzolla, P.B. 1984; ***L'ETRUSCO, Una lingua ritrovata,*** **Milano.**
Latif, Ferit (Başkurt) 1991; ***Pra-Türk hipotezi ışığı altında Etrüsk dilinin morfolojik elemanları;*** **Azerbaycan filologiası mes'eleleri, Baku, s.105-117.**
Latif, Ferit 1983; ***Nostratik teoriyle bağlantılı olarak, Etrüsk dilinin Pra-Türk çehresi;*** **(Ermitaj, konferans metni).**
Latif, Ferit 1994; ***D.ö. 7-3'üncü asırlarda Akdenizdeki Pra-Türk dili olan Etrüsk dilinin araştırılması;*** **Ufa (Başkurtstan).**
Kolpaktchy, G. 1973; ***Ägyptisches Totenbuch;*** **München.**

Bu tipten ön çalışmalar içinde, elbette, Sayın Polat Kaya ve Sayın Selâhî Diker beylerin de isimleri mahfuz kalacak ve saygıyla anılacaklardır.

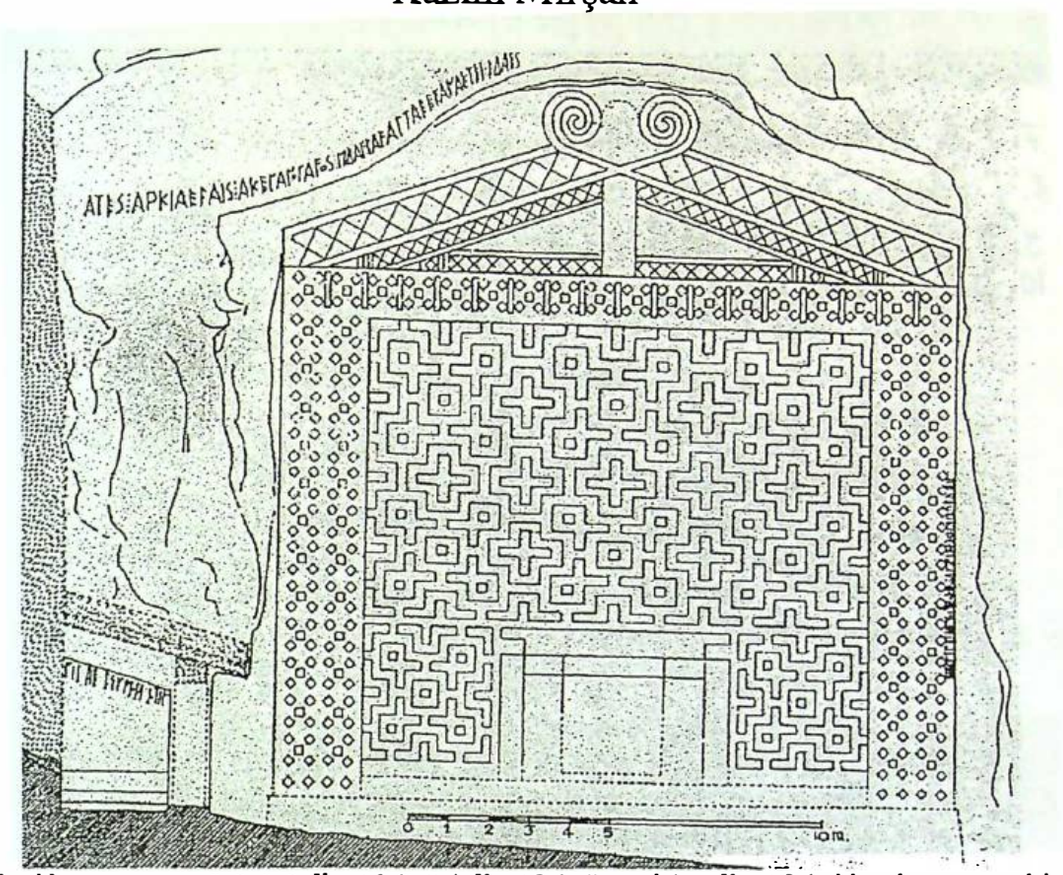
Kâzım Mirşan
Yüksek Mühendis, İTÜ.

Sahife 2'de bırakılan yere gelecek resim :

Eskişehir İli, Çifteler İlçesi, Yazılıkaya Köyündeki Mezar Yazıtı

Yazan
Kâzım Mirşan

Şek.1. Yazılıkayanın gen görünüşü: Yazıt 1 (üstte), Yazıt 2 (sağ yanda) ve Yazıt 3 (solda, okunamıyacak halde).
Prof.Dr.Ekrem Akurgal Beya saygılarım la (1997, Anadolu Kültür Tarihi, s.281'deki resim)

Herodotus (d.ö.484-425) şöyle bir hikâye añlatır :

—"Ey Kral", dedi, Phrygialı adam Adrastos, "Midas'ın oğlu Gordiyas babam olur."

Sözkonusu etmekte olduğumuz yazıta *"dokunduğu şeyleri altına çeviren Kral Midas yazıtı"* denmekte, ve Gordion Frig Devletinin başkenti olarak bilinmektedir (Polatlı yakınındaki Yassıhöyük).

Şehrin tarihi d.ö.2500 yıllarında başlar. D.ö.2000-1200 arasındaki devreyi Asur kolonistleri çağı, eski Hitit Krallığı ve Hitit imparatorluk çağı temsil eder.

Frigler 9uncu yy'da Gordionu merkez yaparak, buraya yerleşirler. Fakat d.ö.690'da küzeydoğu yönünden gelen Kimmerler Frig Krallığını ortadan kaldırır. **Meydan Larousse 1971, 5ind cilt,s.230.**

Peki, bütün bunlar hakkında yazıtımız ne diyor? Bunu belirtmeden önce, şunu dile getirmeliyiz ki, ne Erken-Türk yazıtlarında, ne Proto-Grek ve ne de Pra-Mısır yazıtlarında bugünkü añlamda kişi isimleri geçmiyor. Eğer bir insan kral ise, onun ismi de "Kral"dır, vali ise, "Vali", yüzbaşı ise, "Yüzbaşı"dır. Bunu, yazıtımızda geçen ve "Midas" diye okunmuş olan, *MÑLTS* sözü de kanıtlıyor : ËMİÑ ËLİTİS [İletilmiş Olan]; yani, *"Tanrısına Kavuşmuş Olan Kişi".*

Bilindiği üzere, İon'lar Fenike alfabesi kullanmış bulunuyorlar ve, buna göre de, yukarıdaki ismimizi "Midas" diye okumuşlar. Bu hal bize, Herodotus'un añlattıklarının ve, onun añlatılarına dayanarak, bugün bizim söylediklerimizin "birer yorum" olduğunu ve bu gibi yorumların gerçekler le hiçbir ilişkileri olmamış olabileceğini gösteriyor.

Yazılıkaya yazıtının okunuş şeklini ve tercümesini vermeden önce, şunu da belirtmeliyim ki, bu yazıtı ben—elimde bulunan evraka dayanarak—daha 1994 yılında yayınlamış idim **Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*, s. 71 ve 76.** Ancak, sayın Turgay Tüfekçioğlu bana bu yazıtların çok net olarak çekilmiş resimlerini verdi. Bu resimler benim eskiden ele aldığım yazı şekillerinin bazı yerlerinde hatalar olduğunu açıkça gösteriyor. Buna göre, bu yazıtları yeniden ele alınam gerekeceği açıktır. Hatalar bilhassa "yazıt 2"de toplanmış bulunmaktadır.

1. A [AT] T [ËSIÇ] S [OZ] :
2. A [AT] PK [ËRIK] I A [ESIT]
3. E F [UÇUB] A Γ S [ËTIGÜW] :
4. A [AT] K E [ËKIÇ] NA N [ÖTÜ] O [OÑ]
5. Γ A [AP-AT] FO S [ËBIÑIZ] :
6. M Y [ËMIÑ] L AI [ËLITIS] :
7. Γ A [AP-AT] FA [ËBIT]
8. Γ [ÖG] TA E [ËSITIÇ] I [ÏS] : FA [ÉBIT]
9. NA K [ÖTÜK] T [ËSIÇ] I [ÏS] :
10. E Δ [UÇUD] A [AT] E [UÇ] S [OZ]

Yazıt 2

1. B [ÖK] AB [ÖTÜK] A [AT] :
2. M E M E [ËMIÇ - ÉMIÇ]
3. FA [ÉBIT] I S [ËSIÑÇ] :
4. Γ PO [ÖG ËRIÑ]
5. TAFO [ËSITIBIÑ] S [OÑÇ] :
6. F [IK] Φ [USUÑ]
7. I [ÏS] S A [AT] AN [ÍTÜ] (dikkat: çift A!)
8. AF [ATAB] E S [UÇA] O S [OÑUÑÇ] :
9. S [OÑÇ] IKE N [ËSIKIÇÜ].
10. E M [UÇUM] AN [ËTÜ] :
11. E [UÇ] Λ [ËL] A [AT]
12. E S [UÇUÑÇ]

Not: M Y LAI [ËMIÑ ËLITIS, iletilmiş olan]
Sözü "MÏDAS" diye okunmuş bulunuyor.
Ancak biz ⋔ "Tasviye İletilmiş Olan" manasında,
ËMIÑ ËLITIS Amde diyebiliriz.

Türkbuta, 2.8.2002

Şek.2. Yazılıkaya, Yazıt 1 (en üstteki yazıt)
(Sayın Turgay Tüfekçioğlu tarafından çekilen resim)

Yazıt 1

1. AT ËSİÇ OZ	(Bedenden) atılarak (cennette) yer alan,
2. AT ËRİK ËSİT,	atılma erki sahibi,
3. UÇUB İTİGÜW	uçurulmak suretiy le
4. AT ËKİÇ, ÖTÜ OÑ.	(bedeninden) atılarak, (öbürdünyaya) geçmiş bulunuyor.
5. AP-AT ËBİÑİZ	Aparılarak [götürülerek]
6. ËMİÑ ËLİTİS	İletilmiş Olan (yani, Tanrısına Kavuşluş Olan Kişi)
7. AP-AT ËBİT	–(vucuttan) atılarak aparılma düzenindeki–
8. ÖG ËSİTİÇ İS ËBİT	işbu Kral canı
9. ÖTÜK ËSİÇ İS;	(öbürdünyaya) geçmiş olan candır;
10. UÇUD, AT UÇ OZ.	çünki o UÇUD [Allah tarafından tayin olunmuş olan lider] idi ve, atılarak uçmak suretiy le, (cennette) yerini almış bulunuyor.

Şek.3. Yazılıkaya, Yazıt 2 (sağ köşedeki yazıt)
(Sayın Turgay Tüfekçioğlu tarafından çekilen resim)

Yazıt 2

1. ÖK ÖTÜK AT	Rabbe geçmek üzere (vucuttan) atılma
2. ËMİÇ-ËMİÇ	nasibine erişilen
3. ËBİT ËSİNÇ	düzendeki
4. ÖG ËRİÑ	"Kral" olarak
5. ËSİTİBİÑ ONÇ	bilinen
6. İK USUÑ	dual vucut
7. İS A İTÜ;	"can" edilmiştir [can haline getirilmiştir];
8. ATAB UÇA OÑUNÇ.	(vucuttan) atılarak uçmuya muvaffak olmuş olması hesabıy la.
9. ONÇ ËSİKİÇÜ	Bu şekildeki bir tecellî ile
10. UÇUM ËTÜ,	onun uçurulmuş olması,
11. UÇ-İL AT	halk lideri olması dolayısıy la vücudundan atılarak
12. UÇUNÇ.	uçabilmiş olmadır.

Telif hakkı © 2001
Türkbükü-BODRUM'da oturan
Kâzım Mirşan'a aittir.
Tel. 0-252-377.51.31
Türkbükü, 20.8.2001.

25.05.2001 günü Ali Kırca tarafından tertiplenen
"Siyaset Meydanı" oturumunda (Star Televizyonu)
Yazılı Belgelere Göre
Kâzım Mirşan tarafından

Kürtlerin Tarihî Kimliği

hakkında yapılan bildirilerin dayanakları

- *Konuk listesi : Abdülmelik Fırat (eski milletvekili); Prof.Dr. Toktamış Ateş (siyaset bilimci); Arslan Bulut (gazeteci); Prof. Dr. Tuncer Gülensoy (Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu üyesi); Dr. Tarık Ziya Ekinci (eski milletvekili); Mehmet Uzun (yazar); Kâzım Mirşan (araştırmacı); Demirtaş Ceyhun (yazar); Ümit Özdağ Asam (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi); Prof.Dr. İbrahim Kaboğlu (Anayasa Hukuku Profesörü); Azize Yiğit; Kadriye İmir.*

- 70 adet Kürtçe sözün Prototürkçe kökenli olduğunu,
  10 adet Kürtçe sözün, Türkçenin söz yapımı kaidelerine göre teşkil edilen sözler olduğunu,
  40 adet Kürtçe sözün, bilhassa, Tatarcada var olan sözler olduğunu,
  40 adet Kürtçe sözün Türkiye Türkçesinde bulunan sözler olduğunu tespit etmiş bulunmaktayım (toplamı **160 söz**).
  Mirşan, K. 1983; *Prototürkçeden Bugünkü Kürtçeye*, s.IV.
- D.ö. 401 yılında Ksenophon Anabasis, Van gölünün güneyinde, Diclenin sol yakasında yaşıyan halkı *Kardukhoi* [Karluklar] diye isimlendirmektedir.
  H. Örs 1944; *Ksenophon Anabasis;* İstanbul, s.145-168.
- Kürtlerın bugün oturdukları alan, tarihî Mezapotamya steplerinin doğusunu sınırlıyan ve Buşir-Şiraz cephesinden Vana kadar uzanan, orman şerididir. Yani, Kürtler, tarihî Asur ve Babilonya ile Medya arasına sıkışarak, bu ikisi arasında bir tampon bölge **şeridi** oluşturmaktadırlar. Bu ise bize Kürt hicretinin, Asur ve Babil Devletlerinin var olduğu çağlara, yani, Dareios I'ın tahta geçiş yılı olan d.ö. 522 civarlarına ait olması gerektiğini gösterir.
- Ulu-Kem yazıtlarından Elegest yazıtlarında "**Kürt Îl**" diye okunabilen, ancak **ÖKÜ-ERTİL** olması gereken bir söz geçmektedir.
  Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürklerri;* s.121-122.

  Oral Dağı yazıtlarından birinde, **QURT** olması düşünülebilinecek olan, **OQ-ËRT** sözünün geçtiğini göz önünde bulundurur sak, **KÜRT** isminin **ÖK-ËRT**'den türemiş olacağı düşünülebilir.
  Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletlerri ve Türük Bïl;* s.14.
- Van, Bayazıt, Hınıs, Muş, Bitlis Kürtleri kendilerine **Qırmanç** demekte, bu mıntıkanın batısında ise (Genç, Palu, Dersim, Motgi, Elâzığ, Malatya, Diyarbakır), **Qırtlar** bulunmaktadır. "**Qır**" Türkçede "kenar" anlamındadır ve Qırmanç ve Qırt sözlerinin Orta Asya Türkleri tarafından kullanılan şekli **QIRQIZ**'dır. Bu deyim "devletin kenar kısmını oluşturan halk" manasındadır. Oral Dağı ile Hazar denizinin doğu kısmı bu anlamdaki (yani, QIRQIZ'lar la meskûn) yerlerdir. Hazar Denizinin doğu kısmında ise, sonradan Anadoluya yerleşmiş olan, **QARLUQLAR** yaşamakta idiler ki, bunlar Kürtlerin atalarıdır. **OQ** da denilen bu halka ÖÑRE BIÑA BAŞI, d.ö.14.7.529'da **ÜÇ AT OĞILIĞ TÜRÜK BUDUN** [Üç Nam Tevarüslü Türk Kavmi] diyor. Yani, QARLUQ'lar UYUR ÖGÜZ [Araxes, bugünkü Uzboy] etrafında yaşıyan bir Türk boyudur.
- YOLUĞ TİGİN tarihinde şöyle deniliyor : " İrademiz altındaki OQ halkı QARLUQ'ların kütle halinde orda (yani, Türkmenistanda) bulundukları 20'inci yaşıma (d.ö. 523)...
  Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*, s.36.

  Buna göre, QARLUQ'lar d.ö.523 yılından sonra Türkmenistanı tamamıyla terketmiş ve kısmen Doğu Anadoluya yerleşmiş bulunuyorlar.
- D.ö. 14.2.522'de Türkler le Persler bir barış antlaşması imzalarlar ve Dareios I bu yıl tahta geçer. Bu antlaşmaya rağmen, Dareios I Kafkaslar üzerinden TÜRÜK BİL'e hücuma geçme niyetindedir. Ancak, yollarının üstünde Doğu Anadoluya yerleşmiş olan QARLUQLAR bulunmaktadır. QARLUQLAR yenilirler ve bu haber, d.ö. 20.7.516'da Çanakkale zaferini kazanmış olan ÖÑRE BIÑA BAŞI'ya ulaştırılınca, o, Çanakkale işgalini bırakarak (kaldırarak), Kafkaslara gelir ve, Asura kadar

ilerliyerek, IŞUB URUŞ TURUQ'un intikamını alır. IŞUB URUŞ TURUQ ise, Türklerin Doğu Anadolu valisidir.

Bütün bunlar bize Anadoluya yerleşen QARLUQ'ların Türkçe konuştuklarını kanıtlıyor.

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.78-80.
Mirşan, K.1991; *Bolbollar;* s.42.

- Yalnızcana bu QARLUQLAR Türkçe konuşmuş değiller. Anadolunun diğer pek çok yerlerinde de en eski çağlardan beri Türkçe yazıtlar bulmaktayız :

1. Pra-Mısır Devletinin kuruluşundan (5.000 yıl önceleri) öncelerine ait Cunnî Mağarası yazıtı ve ondan biraz sonralarına ait Çilgiri yazıtı (Doğu Anadolu).
2. Çatal Höyük yazıtı (Orta Anadolu, 8.000 yıl öncesi)
3. Istanbul-Erenköy yazıtı (4.000 yıl öncesi).
4. Eskişehir, Çifteler, Yazılıkaya Köyü yazıtı (3.200 yıl önceleri).
5. Trabzon Mağaraları yazıtı.
6. Side yazıtları.
7. Sinop Kalesi yazıtı, OÑUY ËS ËR-AT.
8. Efes, Artemisionda bulunmuş olan İÇİS ËL ËSÜY yazıtı.

Yani, Anadolu Türklerin Orta Asya ve Sibir derecesinde eski vatanıdır. Osmanlıların d.s. 26 Ağustos 1071, cuma günü, Bizansa karşı Malazgirt savaşını kazanmış olmaları bu gerçeği örtemez. Böyle olmasa idi, Osman Oğulları Anadolu'da tutunamazlardı.

- Türkiyede Kürtçe tedrisat yapma konusuna gelince, her şeyden önce, Kürtlerin dillerinin Farsçadan ve Arapçadan alınan sözler le dolup taştığını gözönünde bulundurmalıyız, tıpkı Osmanlıcada olduğu gibi. Bu yetmezmiş gibi, Kürt milliyetçileri Fars sözlüğünü kendi sözlükleri olarak benimseme peşindeler. Çünki Kürt topluluklarının dilleri birbirlerinden çok farklıdır, birbirlerini anlıyamıyorlar, buna göre, Kürt milliyetçileri Doğu Anadolu kavimlerini Fars sözlüğünü kabul ederek birleştirmek istiyorlar ki—bu olur şey değil. (Fars sözlüğü yerine İngliz sözlüğünü kabul etseler Kürtler için daha iyi olmaz mı?)
- Millî tedrisat milletlerin ana dilleri ile yapılan tedrisattır. Ana dil ise, bazı hallerde, konuşulan dil demek değildir. Meselâ, A.B.D. Zencilerinin hepsi İngilizce konuşurlar, fakat İngilizce onların ana dili değildir. Bunun gibi, Kazakların hepsi Rusça biliyor, fakat Kazakların hepsi Kazakça bilmiyorlar. O halde, Kazakların ana dillerinin Rusça olduğu söylenebilir mi?
- Burada İsrail misali üzerinde durmamız da yararlı olacaktır. İsrail Devleti kuruluncaya kadar, türlü ülkelere dağılmış olan Yahudî topluluklarının her birinin kendine özgü bir dili vardı. İsrail Devletini kuranlar ana dillerini aradılar ve bugün bu dil "Yahudî dili" olarak tanımlanıyor.
- Kırmanç, Kırt, Zaza ağızlarında konuşan ildaşlarımız birbirlerini anlıyamıyorlar.Buna göre, bugün, bu ildaşlarımızın hepsinin konuşabildiği bir Kürt dilinin varlığı ileri sürülemiyecektir.
- Bütün bunlara göre, genel olarak "Kürt" diye isimlendirdiğimiz vatandaşlarımızın ana dillerinde tedrisat görmeleri alanında şunlar söylenebilir :

(1) Kürtlerin Atası olan QARLUQ'ların anadili Türkçedir.

(2) D.ö. 500 yıllarından beri Acem dilinin etkisinde kalmış olan Kürtlerin dillerinin bugünkü hali içler acısıdır. Onlar, Atatürk ilkelerine kulak vererek, dillerini Türkçe ağırlıklı bir dil haline getirmeli, atıl kalan dillerine dinamizm vermiye gayret etmelidirler.

(3) Siyasî görüşler Kürtlere ana dillerini inkâr ettirmemelidir.

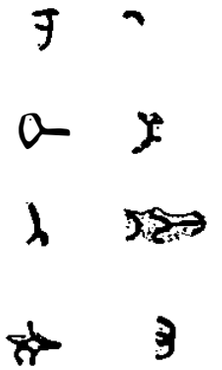
Kâzım Mirşanın telefon numarası 0-252-377. 51. 31.

Türklerin tarihî eserlerinin *densiz* bir transkripsion ve tercümesini vermek le, ne Türk tarihine ne de ilme hizmet edilmiş olunmaz

(ORKUN Dergisi No.43'deki Dr.Selâhî Diker yazısına cevap)

ORKUN Dergisinin Eylül 2001, 43ÜNCÜ sayısında

1. Sayın Bay Dr.Selâhî Diker ÏOQ [İSİZ OYIBIZ QUL, "Dinimizin Hizmetkârı"] yazıtının H.N.Orkun tarafından verilen orijinalini *"Şek.1"* diyerek yayınlamakta ve benim H.N.Orkunun bu yazıtından *habersiz* olduğumu ileri sürmektedir. Halbuki ben 1985 yılında yayınladığım *"Anadolu Prototürkleri"* isimli kitabımın 6mcı sahifesinde *"ety* [H.N. Orkun 1936-41, *Eski Türk Yazıtları*] *II, sah.100"* demekteyim.
2. S.Diker bu yazıtın H.Tarcan (1998, *Ön-Türk Tarihi*) kitabının 79uncu sahifesindeki şeklini *"Şek.2 (H.Tarcandan)"* diyerek verdikten sonra, metni bu şekle göre okuduğunu söylemektedir.
   Bu şekildeki yazıyı ben kendi elim le yazmış, ve onun, elimde daha önceden mevcut olan, transkripsion ve tercümesini 1991'de yayınladığım *Bolbollar* isimli kitabımda vermiş (s.37) ve, ayrıca, bu yazıların her üçünü 1994 yılında yayınladığım *Alfabetik Yazı Başlangıcı* isimli kitabımda da vermiş bulunmaktayım (s.64). Yani, S.Diker yazıtı benim tarafımdan yazılan şeklinden okuduğunu *gizlemektedir.*
3. Burada şunu belirtmeliyim : H.Tarcan kitabındaki (halı resimleri dışında kalan) bütün yazıt resimleri ve onların transkripsion ve tercümeleri; ayrıca, benim tarafımdan kaleme alınmış olan cümlelerin çoğu, benim yayınladığım *kitaplardan alınmadır.* Yani, bir nevi *"aşırmacılık"* sözkonusudur.
4. Böyle *yakıştırmaları* S.Dikerin transkripsionunda da görmekteyiz. O benim okuduğum şekilleri değiştirebilme gayreti içinde gözüküyor :

   OÑ (1.satır, sol) sözünü *İÑ* diye okuyor (H.N.Orkun ise, *E* ve *A* diye okumaktadır).
   N [1.satır, sağ] harfini *Ñ* diye okumaktadır.
   Ç (2.satır, sol) harfini *Çİ* diye okuyor (H.N.Orkuna göre *K*) ki, Türkçede bir konsonantı ondan sonra gelecek vokal le beraber okumak mümkün değirdir. Böyle hallerde vokal ayrı olarak yazılır.
   Ş (2.satır, sağ) harfini *ŞU* diye okuyor (H.N.Orkuna göre *Ş*].
   UÇ (3.satır, sol) sözünü *ÇI* diye okuyor (H.N.Orkuna göre *Ç*) ki, yukarıda belirttiğimiz gibi, konsonanttan sonra (yazılmış olmadıkça) vokal okunmaz.
   UÇUN (3.satır, sağ) sözünü *MAN* diye okuyor. Türkçede *M* harfi *"dördüncü satır, sol"* şeklindedir.
   Ñ (4.satır sağ) harfini *"N"* diye okumaktadır (H. N. Orkuna göre *Y*].
5. Eğer siz eski yazıtları bugünkü kavramlara göre okumaya kalkışırsanız hata edersiniz. Meselâ, *QOÑ* [koyun] sözünü *KOY* diye veya (manalı olarak okuma imkânı bulamadığınız) bazı sözleri "isim" diye yorumlamıya kalkışırsanız yanılmış olursunuz.
   Eski çağlarda, kişiler değil, onlar tarafından gerçekleştirilen eylemler önemli idi. Bundan dolayı, kişiler önemli eylemlerrini ifade eden sözler le isimlendirilmiş bulunuyorlar. Meselâ, ÖÑRE BIÑA BAŞI "tümgeneral" demektir, bu isim ona tümgenerallık rütbesine terfi ettiği zaman verilmiş, bundan sonra o bu söz ile anılmıya başlanmıştır.
   BIRATYA ŞIRI, Türklerin BADIL ÖKÜŞ ËTÜZ TİL KÖÑÜL [belirsizlik vak'ası prensibi] de dedikleri, Alman fizikçisi Werner Heisenberg tarafından keşfolunan "*uncertainty principle*" veya "*principle of indeterminancy*" denilen kanunun adıdır ve BIRATYA ŞIRI [biraderlik prensibi] ayni zamanda bu kanunu keşfetmiş olan kişinin adıdır.
   Şimdi, Sayın S.Diker *TUT*-sözünü gördümü bunun bir isim olduğunu ileri sürüyor ve Türtklerde isim almanın şartlarını bilmiyor.
   TÜRÜK BİLGE QAĞAN [Türk Regnumu Hakanı] ismi de böyle. TÜRÜK BİL'e hakan olmuş herkes bu ismi kullanmış bulunuyor.
   Yalnış olarak TOÑUQUQ şeklinde okunmuş olan BİLGE ATUÑ UQUQ da böyle. Bu söz"bïl namdarı" demektir.
   QOLITI ATSAÑ "Dekan

ATSAÑ", ÇISUYA TUTUÑ "ÇISU konusunu ele alan" demektir ve burdaki TUTUÑ sözü bir isim değil, "ele almış olan" anlamında fiil temelli bir sözdür.
TUTUÑ yerine bazan TİGİN sözünün de kullanıldığını görmekteyiz. Meselâ, UPASANÇ SILIĞ TİGİN gibi ki, burdaki TİGİN sözü *"(konusuna) değinen"* manasındadır. KÜL TİGİN sözü *"bütün selâhiyetlerin sahibi"* manasındadır ki bu, *"her iki bilin hükümdarı"* demektir.
S.Diker Bey ise TUTUQ diye okunabilen sözlerin bir isim göstergici olacağını zannetmekte ve metninde olur-olmaz bir sürü isim saymaktadır : YABAŞ TUTUK,BUZAÇ TUTUK,ÖRE BÖRT TUTUQ. Peki,YABAŞ, BUZAÇ, ÖRE BÖRT sözlerrinin manası ne, çünki Eski Türkler manasız isim kullanmamışlar ? S.Diker ise, bugünkü isimlere bakarak, isimlerin manasız olabileceklerini düşünüyor olmalı.

6. Eski Türklerde Istanbul Türkçesinde bulunmuyan bir söz eki şekli var : *"-w"*. Istanbul Türkçesinde bu ek menfilik bildiren *"-me"* ekine karşılık geliyor. Meselâ, *"geliw"* sözü *"gelme"* anlamındadır. Ancak, yazıtlar bu ek şeklini daha pratik bir şekilde yazıyorlar :*"gelü"* [gelme].
Erken Türklerde bu alanda şu misaller verilebilir : İÇİWİM (yani, İÇÜÜM) APA ki, "içimem Tanrı" şeklinde tercüme edebiliriz; bu da *"öbür dünyada içerileceğim Tanrı"* demektir. Buna İÇÜ APA da deniliyor.
BUMİN QAĞAN şeklinde anlamsız olarak söylenegelmekte olan ismin aslı BUWIMIN QAĞAN (yani, BUUMIN QAĞAN) şeklindedir ve *"Neslimin Hakanı"* demektir.
Metnimizde de böyle bir ifade geçiyor : İÇÜÜÑÜL ED OÑUN. Bu cümle *"içerilecek* (yani, Tanrılaşacak) *olan muvaffak"* manasındadır ki, burdaki *"Ü"* eki, H.N.Orkun kadar, S.Dikerin de meçhulüdür.

7. S.Diker kitabında iki cümle veriyor. Birincisi YOLUĞ TİGİN tarafından yazılan şu cümle (K.Mirşan tercümesine göre) :
"Amcam Hakan ile ileri yönde Uyuşul Ögüzdeki Uşuntun Uyuza kadar ordu sürdük."
İkinci cümle (yalnış olarak TOÑUQUQ diye okunan) General Bilge Atuñ Uquqa ait :
"Türük Kavmi hakimiyet tesis edeli, Türük hakanı hakimiyet tesis edeli, Usuntuñ Bolıqa, Taluy Ögüze değmiş yok imiş", demek suretiy le, Hakanımdan rica ederek ordu sürmüş idim : Usuntuñ Bolıqa, Taluy Ögüze değdirdim."
S. Diker Bey bu iki cümleden Çinlilerin, güneyde değil, doğuda olduklarının anlaşıldığını söylüyor. Halbuki, bu iki cümlenin hiçbirinde "Çin" veya "Çinli" sözü geçmiyor. Bugün bile Türük Bilin doğusunda, Çinliler değil, Qalmaqlar [Moğullar] ve Şibeler [Mançular] yaşıyor. Diğer taraftan, Urqun Yazıtlarında—noter olarak Çinliler tarafından yazılan—Çince yazılar var. Bu yazıyı yazanlara Türükler "Tabığaç" diyor ve onların güneyde yaşadıklarını söylüyor. S.Diker ise, kitabında Tabığaçların Türk olduklarını iddia etmekte.

8. Şimdi, S.Diker Beyin transkripsionunun tercümesini okuyalım :
"Efendimin beşinci ay, onsekizinci gününde, bilge Öñü İldiñ, on komutan ile geldi: Yabuñşu Tutuk, Boz Añçı Tutuk, Ötüñ Börtü Tutuk, Oñ Altun, Tayışman, Yarutmalık Erür, Oñtı Özin Op, Oñ Tutuk, Ol Oñtı Babamı, Oñ Atlığ; asil otuz yiğit geldik. Bir gön, beş koyun, iki küp beyi kâtip , kaba, yavuz kulunuz yazdım, gönderdim. Boğan Tor tâbisi."

S. Diker bu yazıda 13 isim (soyadları ile beraber) sıralıyor. Fakat, buna rağmen, *"otuz yiğit"* sayısına ulaşamıyor.
Bir yazıtın okunamamış olmasını gösteren iki karakter var : Ya isimler sıralanır veya eşya sayıları. Beni üzen şey, felsefe, astrofizik, ve tarih konularında zengin bir dil, iyi düşünülrnüş cümleler, sağlam bir gramer ve güzel bir ahenk kullanılarak yazılmış olan Erken Türk eserlerinin densiz bir hale getirilerek medeniyetimizin tanınmaz bir şekle sokulmuş olmasıdır.

Kâzım Mirşan,
Yüksek Mühendis (İTÜ)
PK 29 BODRUM
Tel. 0-252-377.51.31

© 2001 Kâzım Mirşana aittir.

Istanbul,9.6.1997

Egrerio Prof.Giovannangelo Camporeale
Universita degli Studi di Firenze
Dipartimento di Scienze
Dell'Antichita "Giorgio Pasquali"
Piazza Brunelleschi,4
50121 Firenze-Italia
Fax No.:0039 55 2757872
Tel.No.:0039 55 2757841

Herrn Prof.Dr. G.E.Dunkel
Vorsteher
Indogermanisches Seminar
Raemistr.68
8001 Zürich-Schweiz
Tel.257 20 57

Mr.Harold R.Battersby,Ph.D.,F.R.A.S.,F.A.A.A.
Department of Anthropology
Altaic and Uralic Studies
Linguistics
STATE UNIVERSITY OF NEW YORK - GENESEO
Geneseo,New York,U.S.A. 14454

S U B J E C T:

Deciphering of Etruscan,Protogreek,Side,Vinča,Glozel,Pre-Portuguese,Pre-Egyptian,Lena,Ulu-Kem,Talas,Issıq,Scythian, East Anatolian and Protobulgarian Inscriptions
by Kâzım Mirşan.

E V I D E N C E S :

1.A File Containing the Folloving:

Notebook I : Etruscan Inscriptions (in German)
" II : "Side" Inscriptions (in Turkish)
" III: Deciphering of Pre-Portuguese Inscriptions (in German)
" IV : Deciphering of Protogreek Inscriptions (in German)
" V : Beginning of Alphabetic Writing and Glozel Inscriptions (in German)
" VI : Pictogramms,Petroglyphs,ISUB-ÖG and UW-ON Inscriptions from Anatolia (in English)
" VII : Traces of Etruscan in European Languages,in the Field of Nouns,Infinitives,Participles and Gerunds (in Turkish,partly in English)

Notebook VIII: Prototurkish Grammer (in German)
" IX: Traces of Prototurkish in Various Languages (in German)

2.Books by Kâzım Mirşan:

- Beginning of Alphabetic Writing (in Turkish,203 puges; Türkbüku 1994)
- Prototurkish Inscriptions (in Turkish,108 pages,Ank.1970)
- Development of Religions (to be printed soon)

SCHOLARS WHO GAVE FAVOURABLE CONSIDERATION TO MY ARGUMENT

1.Prof.Dr.Ğ.Ğ.Musabayev,Philologist (Deceased): "Your decipherment of the Etruscan Inscriptions,which have remained as a mystery to the academic and scientific circles, can be considered as a very important and comprehensive achievement.As a whole,I have a totally positive opinion of your work,and after getting acquainted with your method of decipherment and research,I intend to write a critical evaluation on your work.(Original in Russian).

2.Prof.Dr.Harold R.Battersby,Philologist: This volume,"The Deciphering of Proto-Greek Inscriptions",by Kâzım Mirşan, is a monumental and epochmaking one in its attempt to elucidate tremendous problems of deciphrement.(Geneseo, May 12,1973).

INTERVIEW WITH PROF.DR.G.CAMPOREALE ON "ETRUSCAN INSCRIPTIONS"

I had an interview on "Etruscan Inscriptions" with Prof.Dr. G.Camporeale,on 20 May 1997.

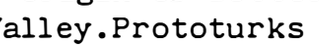
When I presented to him the file I had prepared,he expressed big surprise and told me that he had no knowledge on any of the issues contained therein.

Prior to this interviow,I had submitted to Prof.Camporeale a self-explanatory letter on my work and myself,through the intermediary of Dr.Mustafa Turan,3rd Secretary of the Turkish Embassy in Rome.In his reply to my faxmessage on 12 May 1997, he had expressed the following:

(a) The Etruscan Alphabet is of Greek origin;and in this alphabet,
(b) why the letter "A" should be read as "t" is not well-argued.

The old Greek letters which are called "kadméia grámmata" were no longer used duringthe time of Herodotus (BC 484-425) from Halicarnassus,my co-citizen.I call these letters "Proto-Greek letters".The alphabet used by the Ionians was not this alphabet.According to Herodotus,the Ionians took their alphabet from Phoenicians.In fact,this Ionian alphabet was neither "kadméia grámmata" nor of Etruscan origin.For example,the

inscriptions on Attican vases with red and black surface colours ,could not be deciphered with Ionian alphabet until today.These are Protogreek inscriptions where the letter "A" is to be read as "t".And,Homeros,by deciphering such inscriptions with Ionian alphabet had introduced several God names into his poetry.Likewise,Herodotus also says that those who attributed names,duties and "geneological tree" to Gods were Hesiodes and Homeros.(Herodotus,II/53).

The origin of letter ("t"),which is read as "AT",is Ulu Kem Valley.Prototurks had developed from this hieroglyph.However,in another inscription discovered in Mañgıstaw,in the North-Eastern part of the Caspian Sea,we find another letter "t" which is written like and .Thus,the letter "A" which is read as "t" and which is encountered both in Anatolia and in Europe had originated from Mañgıstaw.In addition,we find there figures which constitute the origin of the letter "T" ("t").

The equivalent of this letter " " in the Proto-Semitic alphabet is (tet) and from this Θ in the Ionian alphabet originated.

As for letter A ("a") in the Ionian alphabet ,we find its origin as in Altı Yarıq Tigin.In Prototurkish,Etruscan and Pre-Portuguese we find this letter as .Anyway,we find this letter as in the Abdo-Fragment,as in the Dipylon Vase, as in the Proto-Semitic alphabet and as "A" in the Ionian alphabet.

Prof.G.Camporeale did not object to any of these explanations,but,he said:"I have been teaching Etruscan for years,and your arguments are completely new to me.Now,do you expect me to leave aside all I know and to follow in your footsteps? This is simply impossible."

During our discussion,we also mentioned the name of "Cippus", an Etruscan site in the North of Perugia.In this connection, I said to Prof.Camporeale:"It is said that this inscription shows a borderline agreement.Is it possible to be sure of this without deciphering the inscription on the stone" He replied:"There are some clues in the inscription;some words resemble local site names."

However,Prof.Camporeale did not have a favourable opinion of the book entitled:"L'ETRUSCO.Una lingua ritrovata"(1984), which was written by P.B.Marzolla,who claimed that the Etruscan was a Sanskrit language.

I wish to express my sincere thanks to Prof.Camporeale for his very cordial reception.However,I hope that he will have an opportunity to express his views on the file which I left with him.

INTERVIEW WITH PROF.dr.G.E.DUNKEL IN HIS OFFICE ON 21 MAY 97

With Prof.Dunkel,we first talked about the Etruscan inscriptions.I told him:"I deciphered the Etruscan inscriptions.Now,

is it possible that scholars who occupy the highest ranks in the field of Etruscology,do not manifest any interest in this phenomenon?Is it not their duty and responsibility?"

With an effort to comfort me,Prof.Dunkel said that he should not have interpreted the situation as such,and added that,in fact,he was working on Greek.I showed him my book entitled "Deciphering Proto-Greek Inscriptions",saying:"None of these inscriptions had been deciphered before;I deciphered them. Homeros tried to read old inscriptions with the Ionic alphabet and thus produced some God names and none of these names had any meaning.Whereas,in the antiquity every word had a meaning." prof.dunkel went through the book and pointed out to the word "egomet",and said that he was also intrigued by the same word. Then going through some notes on the same page he acknowledged that they were "true".

Prof.Dunkel did his best to help me and gave me the following address for reference:

Occasional Publications of the
Epigraphic Society of America,
San Diego.U.S.A.

I thanked Prof.Dunkel and left his office after kindly asking him to study my file.

C O N C L U S I O N

It is a fact that the Western World believes that the level attained by their scholars in scientific research is "unquestinable" and "unchangeable".Therefore,they refuse categorically and with a certain prejudice all "unheard-of" arguments like my claim:"I deciphered the Etruscan Inscriptions with the Prototurkish alphabet".For example,on 22 May 1997, I telephoned to:

Prof.Peter Kaplony
Egyptologie
Ottikerstr.10
8006 Zürich
Tel.,Office: 257 66 81
Home : 013633870

asking for an interview to discuss Pre-Egyptian inscriptions. Of course,for him there was nothing to discuss and everything was being taught in schools.However,when I told him that I had found 18 Hieroglyphes in Eastern Anatolia,he insistently asked me to send them to him.

In a letter dated 26 November 1970,which was sent to me on behalf of Prof.Dr. C.de Simone.from:

Seminar für vergleichende Sprachwissenschaft
der Universitaet Tübingen
(Indogermanisches Seminar),

I was informed:"Etruscan inscriptions had been deciphered in the second half of the last century,and in essence they are not considered as a 'problem' in our times." I would like to

drow the attention of Prof.Camporeale to this judgement.

However,not all scholars are so insensitive.Prof.Dr.M. Z.Zakiev from:

Tatar Scientific Academy
Materials on Tatar History
Kazan,1995

in his article entitled:"Etnogenetic Problems of Tatar populations",published by the above Academy,refers to the deciphrement of Glozel inscriptions with Prototurkish alphabet and says:"Almost all western languages were tested to decipher these inscriptions,but no results have been obtained at all,until now."

The incapacity of the Western World to decipher Etruscan, Proto-Greek,Pre-Egyptian,Glosel,Pre-Portuguese,Side and Vinča inscriptions is very well manifested in a letter,dated 23 August 1996,which was addressed to me by Prof.Dr.M.Meier-Brügger from:

Freie Universitaet Berlin
Fachbereich Altertumswissenschaften
Institut für Indogermanistik und Orientalistik
Seminar für vergleichende und indogermanische
Sprachwissenschaften
Meier-Brügger
WE 02,Fabeckstr.7, 1000 Berlin 33,

"The arguments put forward by you,do not constitute an important topic of our field of research and concern."

Kâzım Mirşan
PK 29 BODRUM/Turkey
Tel. 0090-252.377.51.31

Türkbükü, 11.7.2001

ORKUN Dergisinin Ağustos 2001.
42. sayısında yayınlanmıştır.

ORKUN Dergisi
Yazı İşleri Müdürlüğü
Horhor Cad.20/1
Fatih-ISTANBUL

Orkun Dergisinin Mart 2001, 37 numaralı sayısında Reha Oğuz Türkkan tarafından yazılan *"Türk'ün Çok Eski Tarihi Hakkında Araştırmalar ve Gerçekler"* başlıklı yazıda benim adım geçmekte ve yazılanlardan bana cevap hakkı doğmaktadır.

Aşağıdaki yazımı— benim de bir okuyucunuz olduğumu ve Nihal Atsız ve Nihat Sami Banarlı Beylerin Boğaziçi Liselerinde okurken hocam olduklarını gözönünde bulundurarak—yayınlamanızı rica ederim.

Saygılarımla,

Kâzım Mirşan
PK 29 BODRUM
Tel. 0-252-377.51.31

Ben 1940'da Yüksek Mühendis Mektebine (bugünkü İTÜ) girdim ve 1942'de, 3üncü sınıfa geçtikten sonra, Almanyaya gittim. 1946'da İTÜ'de tekrar okumuya başladım ve 1947 yılında mezun oldum.

1942 yılında Türkistana dönmüye karar vermiştim ve, bundan dolayı, arkadaşım Fikret Musabay ile beraber, bir diyeceği olup olmadığını sormak üzere, Reha Oğuz Türkkan Beyi Büyük Adadaki evinde ziyaret ettik. Ancak, oldukça soğuk karşılandık.

Fakat ben, Türkistana gidecek yere, 1942 yılı Almanyaya tahsile gittim. Ordan döndükten sonra ise, Türkçülerin yargılandığı mahkemeye davet edildim. Hakim benden salonda oturan sanıkları tanıyıp tanımadığımı sordu. Ben, parmağım la işaret ederek, *"Şu bey dışında, herkesi tanıyorum"*, dedim. Bana başkaca bir soru yöneltilmedi.

O zamanlarda henüz Türk tabiiyetine geçmemiştim. Herhalde bu sebeble olacak, hiçbir savcı tarafından sorgulanmadım, fikrim alınmak üzere, doğrudan-doğruya mahkemece davet edildim.

Vak'a bu kadar basıt iken, Reha Oğuz Türkkan, bir takım fikir oyunları ile, beni kendisini jurnal eden kişi olarak tanıtmıya çalışmaktadır. Şöle ki :

1. *"Savcı tarafından tanık olarak ..."* demek suretiy le, beni savcı ile ilişkilendirmiye çalışmaktadır. Halbuki, ben hiçbir savcı ile görüşmüş (yani, savcı tarafından sorgulanmış) değilim (belki Çin tabaalı olmam dolayısiyledir) ve Reha Beye, kendisiyle yaptığımız görüşmede, savcı tarafından tanık olarak mahkemeye çağırılmış olduğumu değil, mahkeme tarafından davet edilmiş olduğumu söyledim.
2. *"Savcı tarafından ..."* dedikten sonra, *"veya bunu yaşı sebebiyle ağzından kaçırdı"*, diyerek, benim bir suçum olduğunu telkin etmiye çalışmaktadır.
3. *"Peki, tanık olarak ne söylediniz?". Cevap garipti, "hiçbir şey", dedi. Ben "ifadeniz için çağırmışlar, nasıl olur?", diye israr edince, lâfı değiştirdi.*

Böyle bir görüşme geçmedi, bunlar Reha Bey tarafından yakıştırılan sözler ve ben hiçbir şekilde lâfımı değiştirmedim. Niye olsun ki?

4. *Birden kafamda 56-57 yıl öncesinin mahkeme günleri canlandı. Savcının, aleyhimizde ifade versinler diye çağırdığı 5-6 kişi vardı. Bazılarını iyi hatırladım : Prof. Zekî Velidî Togan aleyhinde konuşan Başkurt Ziya Özkaynak ve bir Tatar; Atsız aleyhinde Cemal Oğuz Öcal; benim aleyhimde de yarı sağır sarışın bir genç.*

Acaba o Tatar Kâzım Mirşan mıydı? Kendisinin Kazan Tatarı oluşu kafamda bir bağlantı kurdu ve kuşkulandım. O zamanlar da lânetler okumuştum, nasıl olur da bir Dış Türk Türkçüler aleyhine şahadet ederdi?

Bir defa ben 56-57 yıl önce (yani,1944-1945 yıllarında) Almanyada idim, Türkiyeye ancak Almanyanın işgalinden sonra döndüm. Buna göre, benim bu yıllarda Türkiyedeki savcılara ifade vermiş olmam olanaksızdır. İkinciden, ben *"yarı sağır sarışın bir genç"* olmadığım kadar; Kazanlı değil, Kulcalıyım; Kazan Tatarı değil, Tümenlik'im.

5.*(Kâzım Mirşan) "neye tanıklık ettiğini neden söylemiyor?"*

Mahkemede fikrim sorulmuş olduğunu—Reha Oğuz Türkkanı acı çekmiş bir dost bilerek ve onun gönlünü almak için—söyledim. O zamanlar hüküm giymiş kişiler arasında, İTÜ'den en yakın arkadaşlarım, Muzaffer Eriş, Fahiman Altan ve Bülent Fer Beyler de vardı. Bu dostlarımın çektiği acılar için halâ yürekten üzülmekteyim. Ancak, bunların hiçbirine Türkistana gideceğimi söylememiştim. Ya-

ni, benim mahkemeye çağırılışıma bu kişiler sebeb olmuş olamaz. Fakat ORKUN Dergisinde Reha Beyin beni kamu oyu karşısında karalamıya kalkıştığını gözönünde bulundurunca, benim mahkemeye çağırılışımın sebebi anlaşılır hale geliyor.

Diğer taraftan, Reha Oğuz Türkkan Prof. Zekî Velidî Togan ve Nihal Atsız aleyhine konuşan kişileri soyadlarına kadar hatırlıyabiliyor da, nasıl olurda, bizzat kendisi aleyhinde konuşan kişinin ismini bilemez, ona *"yarı sağır sarışın bir genç"* der? Kâzım Mirşanı suçlamıya başlayınca ise, bu sarışın kişinin bir Tatar olduğunu ileri sürer ve, Kâzım Mirşanın Kazan Tatarı olduğunu uydurduktan sonra, işte bu Tatarın Kâzım Mirşan olabileceğini söyler? Kaldı ki, Reha Bey beni tanımaktadır ve, şimdi de tanımamazlıktan gelerek, *"o Tatar Kâzım Mirşan olabilir"*, demek suretiyle beni karalamıya çalışıyor ve onur kırıcı ifadelerde bulunuyor.

Saygılarımla,
Kâzım Mirşan.
PK 29 BODRUM
Tel. 0-252-377.51.31.

Türkbükü, 10.7.2001

ORKUN Degisi
Yazı İşleri Müdürlüğü
Horhor Cad. 20/1
Fatih-Istanbul

ORKUN Dergisinin Ağustos 2001, 42[inci] sayısında yayınlanmıştır.

ORKUN Dergisinin Temmuz 2001, 41 numaralı sayısında Dr.Selâhi Diker tarafından yazılan "Türk Tarihi Sumer'de Başlar" başlıklı yazıda adım geçmekte ve yazılanlardan bana cevap hakkı doğmaktadır.

Aşağıdaki yazımı bu konudaki kanun hükmüne göre—fakat, benim bir okuyucunuz olduğumu göz önünde bulundurarak—yayınlamanızı rica ederim.

Saygılarımla,
Kâzım Mirşan

Sayın Selâhi Diker, ORKUN Dergisinin Temmuz 2001 tarihli 41[inci] sayısındaki *"Türk Tarihi Sumer'de Başlar"* başlıklı yazısında, ilk önce, beni tenkit etme gereksinimi duymaktadır. Halbuki, Sümerce benim araştırma alanım dışında kalıyor, Sümerler hakkında hiçbir kitap yayınlamadım. Sayın Diker eleştirilerine şöyle başlıyor : *"Kâzım Mirşan, Halûk Tarcan gibi araştırmacıların aslında Türkçe olmayan ve Ön-Türkçe adını verdikleri çok daha eski bir dili Türk tamgalarında aramaları bilimsel olmaktan uzaktır. Böyle bir Ön-Türkçe fonetiği ile yapılan transkripsiyonlar ve dolayısıyla tercümeleri tümüyle tartışmalıdır"*, diyor, ve bu iddiasının ispatı olarak AT-OTUQ sözünü ele alıyor ve bunun, Türkçe şahıs adı olarak, TUTUQ şeklinde okunması gerektiğini söylüyor.

Anlaşılan şu ki, sayın Diker Ön-Türkleri "Türk" saymıyor, bunların diline *"Türkçe olmuyan bir dil"*, diyor. Ancak biz Erken-Türkleri (yani, Proto-Türkleri) de "Türk" kabul ederek, bu sözün geçtiği yazıtlarımızdan şu örnekleri verelim :

1. Yazıtlarımızda geçen OTUQ [cesedi ateşe verme, cesedi ateşleme] sözü.

BQUTOT [AT-OTUQUB, "namı yakılmak suretiyle] sözü şu cümlede geçiyor :
Beldesinin Kralı olarak sahib-i muvaffakı teşyi olunarak geldi, canlı-ruh olabilmek üzere, namının yakılması suretiyle [AT-OTUQUB] Tanrıya geçebilmesi için.
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.37 ve 1994, *Alfabetik Yazı Başlangıcı*, s.64-65.
Orkun, H.N. 1938; *Eski Türk Yazıtları II*; s.100.

QTOT [AT-OTUQ; namın yakılması] sözü şu cümlede geçiyor :
Yüce kavramımıza (yani, dinimize) göre AT-OTUQ ... (cümlenin devamı okunamıyor).
Mirşan, 1991, s.60 ve Orkun I, s. 71 (IIC10).

QUTOT [AT-OTUQ; ateşte yakılmak suretiyle] sözü şu cümlede geçiyor :
Ateşte yakılmak suretiyle [AT-OTUQ] geçmiye—BÜ olarak yakılmış olması dolayısıyla, "muvaffak olarak ölen" namın uçurulması gayesiyle—yapılan dua sebebiyle muvaffak oldu.
Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*; s.64-65.

ĞUQTOTZ [OZ-AT OTIQUĞ ki, OZ-TUTUQUĞ şeklinde de okumak mümkündür]. Bu söz şu cümlede geçiyor : *Türgis Hakanının buyruğu altındaki [Namın Cennete Geçebilmesi için cesedin yakılması geleneği olan] OZ-AT OTUQ halkını idaresine aldı.*
Mirşan 1991, s. 79 ve Orkun I, s.47.

2. Yazıtlarımızda geçen TUTUQ [tutulmuş; ait, mensup] sözü :

ĞQTUT [TUTUQUĞ; ait, mensup] sözünün geçtiği cümle : *AT-OY BİL'e mensup [TUTUQUĞ] olmak üzere, Genel Kurmay Başkanı atadı (namını verdi).*
Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*; s. 70 ve Orkun, H.N. 1936, I, s.167. (Ş 11).

QTUT [TUTUQ; tutulmuş, mustahkem] sözünün geçtiği cümle : *OY-ÖGİM İS AT'lar tarından tutulan (müdafaası yapılan)[TUTUQ] mevkiye vahiy oldu.*
Mirşan, K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN*, s.107, 115.

ŞB : QTUT [TUTUQ BAŞ; tutulmuş baş; yani, "müstahkem mevki"] sözünün geçtiği cümle : *TUTUQ BAŞ'da (Herodotusa göre Kardiya ile Paktiya arasındaki duvarda)—İrana gidiş doğrultusundaki İstros Nehri Havzasından geçerek—OZ ER IIIM ÖKÜ ER'e değdim (savaştım).*
Mirşan,K. 1985, s.77 ve Orkun 1936, I, s. 173. (D11).

Görülüyor ki, Erken-Türkçede hem OTUQ, hem de TUTUQ sözleri kullanılmış bulunuluyor. Sayın Diker Bey ise, AT-OTUQ sözü TUTUQ şeklinde okunmalıdır, aksi halde okunuş *"bilimsel olmaktan uzak kalacaktır"*, diyor; çünki kendisi bu sözü kitabında böyle okumuştur, ve onun kitabı *bilimseldir.*

Kaldı ki, Erken-Türk yazıtlarında geçen, yukarıda verdiğimiz sözlerin hiçbiri—Selâhi Diker

Beyin iddia ettiği gibi—*kişi ismi* değildir (aslında, TUTUQ'u isim olarak okuyan kişi H.N. Orkun'dur; ancak bu okunuş üzerindeki tartışma konumuz dışında kalıyor.).

Selâhi Diker Bey İSİZ OYIBIZ QUL [dinimizin hizmetkârı] cümlesini de ele alıyor ve bu cümlenin İSİZ YABIZ QUL şeklinde okunması gerektiğini ve manasının *"Kaba, yavuz kul"* olduğunu söylüyor, ve bu okunuş şeklinin Sayın Hüseyin Namık Orkun Beye ait olduğunu saklamak la kalmıyor, Hüseyin Namık Beyin *"Fena esir yazdım"* şeklinde manasız bir cümle halinde verdiği tercümeyi sükût ile geçerek değiştiriyor. Hüseyin Namık Bey elinden geldiğince bizleri Erken-Türk yazıtları hakkında aydınlatmaya çalışan büyük bir âlimimizdir, onun ismi bu şekilde örtbas edilemez.

İSİZ (alfabemize göre yazılması halinde, İSİZ; orijinal yazılışı ZİSİ) sözünün anlamının *"kaba"* olduğuna dair elimizde hiçbir örnek yok. Kendileri *densiz* sözünden esinlenmiş olacaklar; ancak, sözümüzün eki, *-SİZ* değil, çoğunluk halini ifade etmek üzere, *-İZ*. Buna göre, Selâhi Beyin anlayışına göre, *"kabalar"* sözkonusu edilmelidir; ancak, sözün *İS* kökünün "kaba" manasında kullanıldığına dair da elimizde hiçbir örnek yok. Bu sözün Istanbul Lehçesindeki şekli ise *"es"*dir (yani, ES) ve bu deyim *"aklıma esdi", "esinlendim", "esenlik", "eski"* sözlerinde kullanılmaktadır. *ES* (yani, *es*) kökünün Erken-Türkçedeki kullanılış şekillerine ise, şu örnekler verilebilir :

"MAÑA İLİ ESÜN [Halkı beni sayan] AT-OY generalleri başkanlarından 500 müdafi geldi".
Mirşan, K. 1991; *Bolbollar;* s.60.

"Çin Hakanına tabi olmuş, 50 yıl İSİG-KÜÇİG [imanlı güçlerini] boşu-boşuna harcamışlar (a.e., s.21).

YAWUZ [yavuz] sözü de *"yabız"* şekline geçerek türememiştir ve dilimizde bu şekilde bir söz de yok. Eğer YAP [kapat], YABA [kapalı mekân] söz-kökünü gözönünde bulundur sak bile, *yabız* sözü "kapalı olanlar" manasını verecektir ki, cümlemizde böyle bir mananın yeri yok.

Selâhi Beyin şöyle bir yanıtını işidir gibi oluyorum : Alimler hata yapmaz. Yani,*"Ben H.N. Orkun Beyin tefsirlerine göre konuşuyorum; buna göre, hiçbir hatam sözkonusu değildir"*. Böyle değil, eğer siz bir eser yazıyorsanız yazılanlardan sorumlu olan kişi de sizsiniz. Eğer yazdığınız fikir sizin değil se, bu fikri söyleyen kişinin sözlerini tırnak içinde aynen belirtmeniz gerekir, başkasının sözlerini kendi sözünüz imiş gibi lanse edemezsiniz. Ayrıca, âlimler de hata yapar; ancak, onlar müdrik veya müdrik olmayarak hata yaparlar ken, yine de, ilme hizmeti gaye edinirler. Meselâ, Einstein'ın teşkil ettiği *yekvücut alan teorisi*'nin hatası ortaya çıkmış ve o teorisini iptal etme zorunluluğunda kalmıştır.
Mirşan, K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre ASTROFİZİK;* s. 15.

Bir sopanın dört yüzüne yazılmış ve Malov tarafından okunmuş olan ON-Notası hakkında—yazıtın okunuşunu ve tercümesini Malofa göre aynen verdikten sonra— H.N. Orkun, *"Bu okuma ve tercüme bizce asla varit değildir"* demekte ve bu yazının bir başbuğa gönderilen haber olması gerektiğini söylemektedir (Orkun 1940; III, s.213). Hakikaten, benim okuma şeklim Orkunun bu fikrini tamamiyle teyit etmektedir. Malov ise kitabında "büyük Türk alimi H.N.Orkun bu sopadaki yazının bir mektup olması lâzım geleceğini söylüyor, ben de böyle düşünüyorum, ancak ben elimden geleni yaptım, hodri meydan" mealinde cevap vermiş bulunuyor.
Mirşan, K. 1993; *Prototürkçe Yazılar hakkında Konferans;* s.3-4.

Burdan da anlaşılıyor ki, konu bir yazıtı orasından-burasından tutarak ele almak değil, onu başından sonuna kadar tutarlı bir şekilde okuyabilmekdir. Buna göre, Sayın Diker Beyin ALTI YARIQ TİGİN [Altı Işık Nasibi] cümlesi üzerinde durması da anlamsızıdır, çünki onun bunu yapabilmesi için orijinal metni, onun transkripsionunu ve tercümesini verebilmiş ve metni anlamlı bir bütün halinde okuyabilmiş olması gerekir. O ise, TİGİN sözünü Türkologların (Çince bir söze dayanarak) "prens" şeklinde tefsir etmiş olmalarından cesaret bularak, cümleyi "altı-ışık prens", "altı nurlu prens", "Altı zırh prens" şekillerinde manalandırmaktadır. TİGİN sözü Türkçe metinlerde o kadar çok geçiyor ki, Türklerin bu sözü Çinlilerden almış olma ihtimali hemen-hemen yok gibidir. Sayın Diker Bey, Türk Bil tarihinde geçen YOLUĞ TİGİN, KÜL-TİGİN gibi isimlerden destek bularak, ALTI YARIQ TİGİN'in bir isim olması gerektiğini de ileri sürüyor.

Eski Türkler yazdıkları eserlere serlavha şeklinde isim vermemişler, eser ismini metin içinde belirtmiş bulunuyorlar. Bu itibar la ben, eserin ana kısmını ALTI YARIQ TİGİN ve onun ilâve kısmını, "eşatalojik tahakkuk" anlamında, BOLTI [oldu] şeklinde ele almış bulunmaktayım.

ALTI YARIQ TİGİN Türklerin saygın bir felsefe eseridir ve, ayrıca, Dareios I'in İskit seferini anlatan bir tarih eseridir. Bu eserin, yalnış-yamalak okumalar la, 40'a yakın anlamsız isim geçen anlamsız bir metin haline indirgenmiş olması son derece üzücüdür.

Kâzım Mirşan

Erken-Türkler ve Yazı

Bu Kâzım Mirşan *këgdesi*

Yakın *ödlere* [zamanlara] kadar en eski yazının d.ö. 3.200 yıllarından beri yazılmıya başlanan Sümer yazısı olduğu *öyülüyordu* [zannolunuyordu]. Bugün ise, yep-yeni keşifler ortaya çıkmış ve yazının—gündoğsukta Ulu-Kem ve Lena Özenlerinden başlıyarak, günortasında Issıq Köl, Anadolu ve Mısıra, günbatsıkta günortası Fransaya ve Portekize kadar dayanan geniş alanlarda—son buzul çağının sonundan başlıyarak kullanılmıya başlandığı añlaşılmış bulunuyor.*Ësöñük* olarak, :

1. Fransadaki Lascaux (Dordogne) Mağarası yazıtı	17.070 y.ö.
2. Başkurtstandaki Şölgentaş Mağarası yazıtı	16.000 y.ö.
3. Tünortası İspanyadaki Altamira Mağarası yazıtı	14.330 y.ö.
4. İgnatievka Mağarası (Oral Dağı) yazıtı	14.000 y.ö.
5. Günortası Fransadaki Marsoulas Mağarası yazıtı	14.000 y.ö.
6. Fransadaki Trois Frères Maağarası yazıtı	14.000 y.ö.
7. Tünortası İspanyadaki La Pasiega Mağarası yazıtı	14.000 y.ö.
8. Fransadaki Rochebertier ve Gourdan Mağaraları y.	14.000 y.ö.
9. Fransadaki Niaux Mağarası yazıtı	13.850 y.ö.
10. Günortası Fransadaki Mas d'Azil'deki boyanmış çakıl yazıtları	12.000-7.000 y.ö.
11. Gündoğsuk-Günortası Anadoludaki Kâhn-ı Melikân ve Taht-ı melikdeki kayaüstü petroglifleri	17.000-9.000 y.ö.
12. Sırbıstandaki Vinça-Tartaria yazıtları	7.300-5.500 y.ö.
13. Reinach'a göre Glozel (Orta Fransa) yazıtları	6.000-5.000 y.ö.

Kâzım Mirşan bize bu alanda şu *añtuyusları* veriyor :

I. Resim yapılmıya 35.000 yıl önce başlanmıştır;
II. piktogrammlara 20.000 yıl önce başlanmıştır;
III. petrogliflere 18.000 yıl önce başlanmıştır;
IV. *çın* [gerçek] añlamda yazı-yazılmıya 14.000 yıl önce başlanmıştır.

Bu *añtuyusları* verir ken Mirşan Erken-Türkleri şöyle sınıflandırıyor :

A. ON'ların, OQ'ların, Erken-Etrüsklerin, OT-OĞ'ların [Pra-Mısırlıların] dili olan eski anadil
B. TÜRÜK'lerin (yani, Eski Türklerin), Erken-Greklerin [bunlar bugünkü Hellenler değiller!], Erken-Bulğarların dili olan Orta-Türkçe;
C. TÜÜ-EVİNİ [*holomorphic*] dil *üyüründen* [ailesinden] olan Geç-Türkçe.

Mirşan,K. 2000; *Avrupa, Sibir ve Orta Asyadaki En Eski Yazılara Dayanılarak Deşifre Edilen PRA-MISIR HIEROGLİFLERİ*, s.9.
MİRŞAN,K.2001; *Türkoloji Alanında Bazı Sorular ve Cevapları*, s.1,3.

Şimdi de yazı-yazmanın uzun *bolbollarının* belgelerini dialar la gözden geçirelim.

1. Avrasyanın OY-TOĞSIQ [homo sapiens] haritası.
2. Anadoludaki Erken-Türk yazıtlarının bulunduğu yerler.
3. Güney Fraansadaki Lascaux [Lasko] Mağarasının "Avcı Trajedisi" isimli çokrenkli olarak yapılmış kaya resmi.

4-5. Lascaux Mağarasındaki yazı : UÇ ËSİ ËL [kişi canının uçması] +
Mas d'Azil [Mas Dazil] Mağarasında bulunmuş olan çakıl taşları yazıtı :

Soldaki: UÇ/ÜÇ [Lider/Üç].
Ortadaki : BU UÇ-UÇUS [beyin lider olması].
Sağdaki : UÇ ALTI [liderlik yetkisi].

6. Alınatının 160 km küzey-batı doğrultusundaki Acısu Özeninin *Tamğalı Sayı* galerisindeki bine yakın resim, piktogramm ve petrogliflerden biri. Bu resim bize *tamğaların* gelişimi hakkında oldukça açık bir fikir veriyor (açıklanışı No.7 diasında).
7. *Tamğaları* doğuran davranış şekilleri :

ËD AÑ US [akıllı eylemler *instansı* (yani, "Kral")].
ËDÜ US [eylem yüklenen *instans* (yani, "Kraliçe")]
BU OĞ [işbu kişi].
BU US [işbu instans].

8. Hora tepen insanlar la dile getirilen *tamğa* şekilleri:

ËL [halk = elele tutuşan kişiler]
UÇ [lider (en soldaki "reis")].
6 < | ALT US [bendeler].

Añlaşılan, şöyle denmek istense gerek : *Tanrının akıllı eylemler yapmak üzere atadığı instans işbu kişidir. Onun şerefine ËD [gerçekleşti] dansı yapıldı.*.

Görülüyor ki, Türk *tamğaları* kişilerin davranış şekillerini çok iyi bilen bilgin ressamlar tarafından saptanmış olmalı.

9. Tamğalı Sayı galerisinde *Ñ tamğasının*—AÑ ve OÑ şekillerinde olmak üzere—nasıl yazılacağını öğreten resim.

10. Tamğalı Sayı galerisinde felsefî bir eser :
>> [ÖK] "10 nokta" [ON] [AT-UÇ] [OQ]
|||| [TÖRT] "penis" [ËR] [ËKİN].
Yani, ÖK ON AT-UÇ OQ TÖRT ËR ËKİN.
Rabbın kozmik ışın kuantumları dört türlü erişme teşkil etmiş bulunuyorlar.

11. Qazaqstanda, Tamğalı Taşda yaradılış tablosu :

Resim üç kompozisyondan teşkil edilmiş bulunuyor. Üstteki kompozisionda AÑ[in] henüz teşekkül etmemiş olduğu çağ gösteriliyor. Orta kısımda ise, AÑ[in] nasıl teşekkül ettiği hikâye ediliyor: OĞ-UB [Pra-varlık halinde kişi]'den bir OĞ-AT [kişi atası] ËDİ [teşekkül etmiştir].

Alt kısımdaki resimde, artık—AÑ *tamğasının* bir kişi başına çizilmiş olmasından añlaşılacağı üzere—AÑ teşekkül etmiştir ve kişi, hayvanlar arasında, mutlu bir hayat sürdürmektedir.

12. Tamğalı Sayı galerisinde UB-AÑ [*pre-intelligence*] körkü [tasfiri].

13. No.11 ve 12'de gösterilen UB-AÑ'ımızın Tamğalı Sayındaki diğer bir tasfiri. Bu tasfirdeki diğer mahlûk—7 (yani, 7 kat gök) ve 9 (yani, güneşin 9 planeti) rakkamlarını taşıdığına ve spiral kolları bulunduğuna göre—"galaksi" añlamında çizilmiş olmalı. Yani, "galaksimizdeki pra-intelligens".

14. Qazaqstanda bulunmuş olan bir yartaş resmi. Bu tasfir ËD [eylem] durumunda olan (yani, "ehlileştirme" işlemi yapan) bir kişiyi ve onun yularından tuttuğu bir atı gösteriyor.

Resim—köpeğin (No.6 ve 11), devenin (Sülyek yazıtı) evcilleştirildiği ve ÜY [ev, külube] inşaatının yapıldığı (Sülyek yazıtı) mezolitikum çağına ait olacaktır (herhalde, devenin evcilleştirilmesinden sonra, d.ö. 7.000 yıllarında).

15. Qazaqstanda Acı-Suda bir *tamğalı* taş. No. 14'deki ËD'imizi [eylemcimizi] burda artık atın üstünde görmekteyiz.

16. Tamğalı Sayından bir kompozision. Bu resimde biz Tamğalı Sayı insanının ruhlar dünyası hakkında da geniş tasavvurları bulunduğunu görüyoruz. Sol üstteki resmin bir anoloğunu Doğu Anadoludaki Cunnî Mağarasında da bulabilmekteyiz (Mirşaan 1985, s.131'deki "ruh" resmi).

17. Ulu-Kem alanında, Aq Yüs Irmağında beyaz granitten imal olunmuş olan bir *sıntaş*.

Burda verilen *tamğalar* listesinden OT-OZLAR çağında *tamğa* sayısının çok az olduğu añlaşılmaktadır.

18. Bïri Nehri stelesi.

19. Bïca Irmağında bir *sıntaş* (Xaqasstan).

20. Bir Ulu-Kem *sıntaşı,* üç gözlü kişi tasfiri.

Bu gözlerden, KÖGÜZ-ËGİN denilen, ikisi hakikî gözlerimizin bulunduğu yerde gösterilmekte ve proton ile neutronu temsil etmektedirler. AÑ ËSİDİS [akıl duygusu] denilen üçüncü göz ise, elektronu temsil ediyor, çünki elektron serbest bir parçacıktır; protonun tesir alanında kalabildiği gibi (yani, atom içinde yer alabildiği gibi), ondan ayrılarak atomundan uzaklaşabilmektedir (Mirşan 1998, s.24).

Bu resimde biz, ayrıca, kulak yanında çizilmiş olan [UQ; kavram, kulak] *tamğasını* da görüyoruz. *Tamğası* ise, [ASA-AS; asan kuvvet (yani, gravitasion)] şeklinde okunabiliyor.

21-23. Uybatta bulunmuş olan, TÜRÜK QAN BOLBOLI yazıtı ile YALBAÇ , ve, Uyuq Arxanda bulunmuş olan, AQIN yazıtları. Bu *sıntaşlar* üzerindeki yazılar OT-OZ *sıntaşları* üzerine sonradan

yazılmış olan yazılardan ibarettir. Çünki No.17' de verilen *tamğalar* çok farklı ve sayıları da azdır. Kaldı ki, sözkonusu yazıtlar *Türükçenin* adamakıllı gelişmiş şekillerini veriyor.
24. Biria/Tasının *sıntaşı* ve yazıtı. Yazıtın altındaki saçayak üstünde şu yazı var: ËSİÑ ÖD ËSİÑ [onun (yani, ölenin) ruh erası] (Mirşan 1994, s.30).
25. Güneydoğu Anadoludaki Kâhn-ı Melikân ve Taht-ı Melikdeki kayaüstü resimleri. Orta kısımdaki AT AT-UÇ OÑ [başarılı hükümdar lider] deyimi, Istanbul-Erenköy yazıtındaki AT-ATA UÇ'u [Lider At-Ata] çağrıştırıyor.
26. Kâhn-ı Melikândan bir yazı şekli.
27. Taht-ı Melikden bir yazı şekli.
28-29. Taht-ı Melkden yazı şekilleri.
30. Ulu-Kem, Sülyek Köyünde bulunan bir yazılı kayadaki yazıtlardan biri, ÜE yazıtı. Bu yazıt çağında ÜY'lerde (külubelerde) yaşanılmakta ve deve evcilleştirilmiş bulunmaktadır. (10.000 yıl önce).
31. Sülyek köyündeki yazılı kaya (Ulu-Kem Bïltiri).
32. Sülyek yazılı kayasındaki yazı örneklerri.
33. Antalya yakınındaki Beldibi Mağarasındaki *tamğalar.*
34. Beldibi Mağarasındaki *tamğa* şekilleri.
35. Güney-Doğu Anadoluda Put Köyü yakınındaki Kızların Mağarasında bir petroglif (6-5.000 y.ö.). Dia No.9'a bkz.
36. Kızların Mağarasında diğer bir petroglif.
37. Orta Anadoludaki Çatalhöyük yazıtı : OĞ ON AT UW İT ËD-ËD [kişi kozmostaki mukaddes impulsudur yaradılışın].
38. Doğu Anadoludaki Başet Dağı (3.720 m) yazıtları.
39. Erzurumun Karayazı İlçesinin Salyamaç Köyü yakınlarındaki Cunnî Maağarası petroglifleri.
40. Vinça yazıtı (Sırbıstan).
41. Vinça yazzıtı.
42. Vinça yazıtı.
43. Val Camonica yazıtı (İtalya Alpleri).
44. Val Camonica yazıtı.
45. Açıqtaş Alfabesi.
46. Doğu Anadoluda, Vanın güneyindeki Tirşin alanındaki Çilgiri Köyü yazıtı.
47. Etrüsk alfabesi.
48. Marsiliana tahtası (Etrüsk alfabesi).
49. Kara kil tabak yazıtı (Etrüsk).
50. İlk Sümer yazısı (d.ö. 3.200).
51. Sümer yazısı.
52. Piacenza/Settina yazıtı (İtalya).
53. ODUQ ËL [Lider Halk] yazıtı (Glozel).
54. Nagy-Szent-Miklos yazıtlarından biri ("Attila Hazinesi" isimli yazıtlar).
55. Glozel yazıtı UB-OŞ [yüce konfigurasion].
56-71. Glozel yazıtları (Fransa).
72. Lemnos stelesi.
73. Açıktaş alfabesinden doğan UW-ON alfabesinin Proto-Sami, İon, Protogrek ve Protobizans alfabeleri ile kıyaslanması.
74. Etrüsk/Lemnos/Frik/Lydia yazılarının bazı harflerinin kıyaslanması.
75. Guria'da bulunan bronz saç yazıtları (Avusturya).
76. Istanbul-Erenköy yazıtı (d.ö.1980).
77. Quman alfabesi (Latincede bulunmuyan sesler).
78. Quman alfabesi (Latincede bulunan sesler).
79-80. Niaux (Fransa) Mağarasında iki bizon resmi.
81. "Fontarnaud à Lugasson"dan bir fragment.
82. Altamira Mağarası, böğüren inek.
83. Trois Frères Mağarasındaki koşu atı tasfiri.
84. Lascaux (Fransa) Mağarasında "gebelik" hakkında izahat.
85. Mañğıstaw mektebinde bir yazı tahtası.
86. Glozel alfabesinin Prototürk ve Kärnten alfabeleri ile kıyaslanması.
87. İSUB-ÖG *tamğaları* ve hieroglifler.
88. *"Süvari/T"* kavramından oluşmuş olması muhtemel *tamğalar* ailesi.
89. La Pasiega (Küzey İspanya) Mağarası yazıtı.
90. Güney Fransadaki Marsoulas Mağarasında bir bizon vucuduna yazılmış olan yazıt: BOS UŞ OZ [bizonun majestik geçişi].
91. Gourden Mağarasında (Fransa) bir kemik üzerine yazılmış yazıt.
92. Rochebertier Mağarasında (Fransa) bir kemik üzerine yazılmış yazıt.
93. Ananin mezarı (Kama Irmağının subasar kısmı).
94. Uygur alfabesi.
95. Çernovoy Irmağı *sıntaşı.*
96. "Gök","Rab" ve "geyik" añlamlarına gelen bir Qarataw piktogrammı (Qazaqstan).
97. Sat Dağında bir petroglif : ÖK ÖG-UÇ [Rabbanî Kral-Lider]. Dia No.9'a bkz.
98. Elegeş Nehrinde bir *tamğa* : TOĞ. Dia. No.9'a bkz.
99. Sat Dağında bir petroglif: TÖRT ÖK ON OĞ [dört legal kozmik kişi]; yani, TÖRT TOĞ-MAQ [dört doğum]. Dia. N.9'a bkz.
100. Sat Dağında bir petroglif : TÖRT ÖK OÑUÇ [dört legalite başarısı] (No.99'a bkz).
101. İskit, Etrüsk, UW-ON, Erken-Bulğar,

ERKEN TURKLERİN
SKANDİNAVYA YAZITLARI

KÂZIM MİRŞAN

Kâzım Mirşan

ERKEN-TÜRKLERİN
SKANDİNAVYA YAZITLARI

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI
İSTANBUL-2004

Copyright © 2004 by Kâzım Mirşan, Türkbükü-BODRUM/ *Turkey.*

Bu kitabın bütün hakları — Türkbükü-BODRUM'da oturan — Kâzım Mirşan'a aittir. Kitabın hiçbir kısmı, yazarın kendisinden yazılı izin alınmadıkça, kopya edilemez, çoğaltılamaz, elektronik sistemlerde depo edilemez, iletilemez ve kitaptan alıntı yapılamaz; bilhassa, yabancı dillere tercüme edilemez.

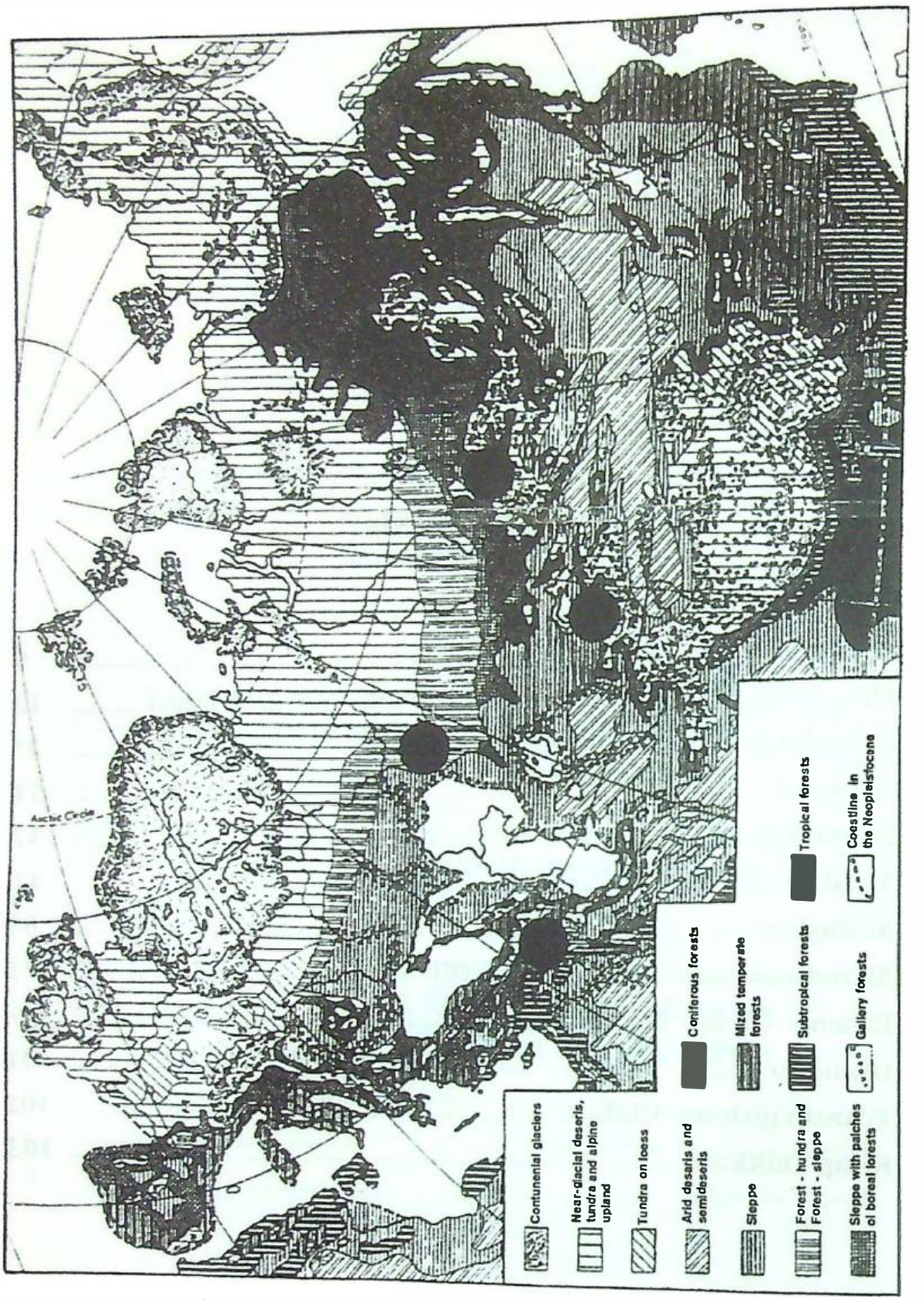
ISBN: 975-498-172-8
Milli Yayın No: 2004-34-Y-0147-222

ÇALIŞMALARIMA YAKIN İLGİ GÖSTEREREK
BENİ DAİMA DESTEKLEYEN
NAMIK KEMAL ZEYBEK BEYE
TEŞEKKÜRLER

K.M.

İçindekiler

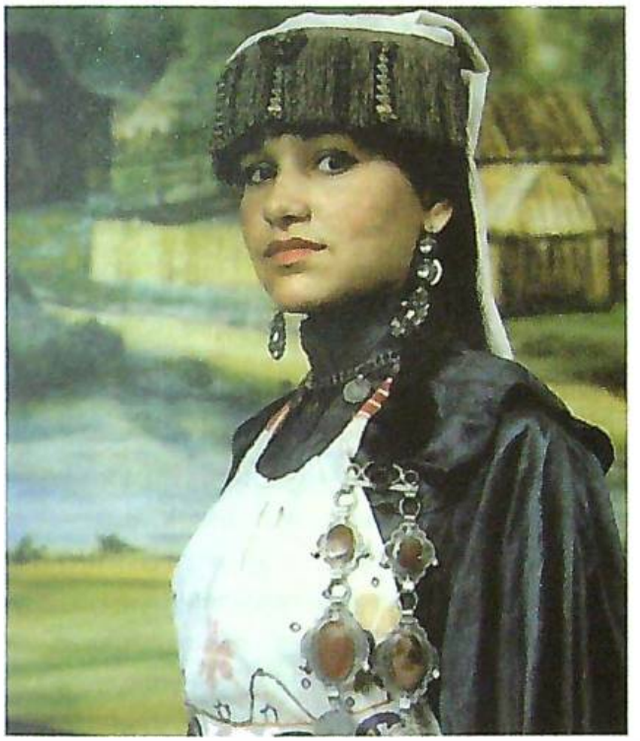
Oqıdu Söz 9
Orta Asya ve Skandinavya Sınlarındaki Kültür Bağları 13
Skandinavya Yazıtlarının Okunması 25
Añtuyus 31
Skandinavya Yazıtlarının Alfabesi 37
Yazıtlar 41
Sıntaşlar 81
Skandinavyadaki Erken-Türk Dili Sözlüğü 91
Erken - Türkçe Başvuru Sözlüğü 96
Umuğlar 101
Transkripsiyon Alfabesi 102
Kitap Dükkânı 103

Vistül buzulunun (70-10 bin yıl önce) Aurignacian çağında (40-25 bin yıl önce), Türük oğuşunun dört kaynağı: (1) Tamğalı Sayı ve çevresi, (2) Ulu-Kem Biltiri, (3) Oral Dağları, (4) Doğu Anadolu. (Harita H. Wissman 1956'ya göre).

Oqıdu Söz

Şimdiye kadar ben, sayın okuyucularıma, Romanya'daki Attila Hazinesi Yazıtları, Proto-Bulgar Yazıtları, Yunanistan'daki Attika Yazıtları, Sırbistan'daki Vinça-Tartaria Yazıtları, İtalya ve Avusturya'daki Etrüsk Yazıtları, Fransa'daki Glozel Yazıtları, Pra-Portekiz Yazıtları, Başkurtstan Yazıtları ile Türklerin QUTYAQ'taki [Avrupa'daki] ayak izlerini tanıtmış bulunuyorum. Fakat, bu kitabımda sunacağım, Skandinavya'daki Erken-Türk Yazıtları kapsam bakımından "büyük çapta" ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, sayı bakımında bunlar 5.500'e ulaşıyor ve, yalnız (Danimarka dahil) Skandinavya'yı değil, Almanya'nın Wesel Irmağı, İngiltere, İrlanda ve Romanya alanlarını da kapsıyor. Diğer taraftan, Orta-Asya'daki Talas ve Sibir Yazıtları dışında, bu yazıtların bazıları Türkler'in en eski yazı örneklerini veriyor. Norveç'in Bergen Kenti yöresinde olduğu gibi; Türkler'in Skandinavya'daki Runik Yazıtlarının çok geç çağlara kadar kullanıldıklarına da şahit olmaktayız.

Kazan Hanlığı Tatarı

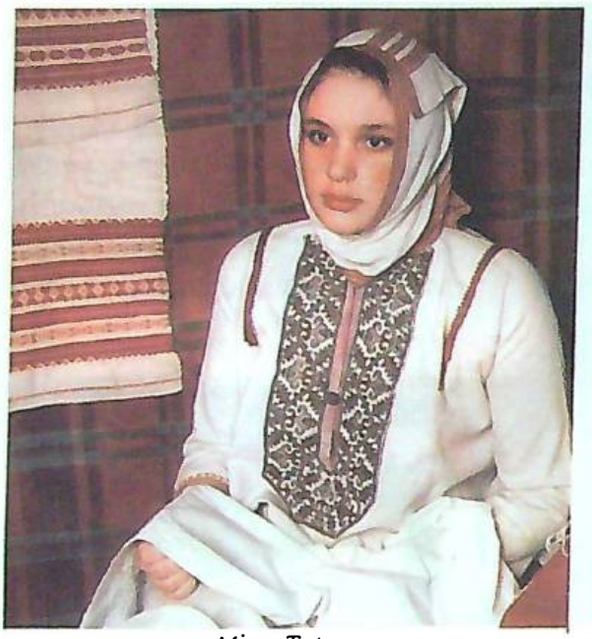

Kasım Hanlığı Tatarı

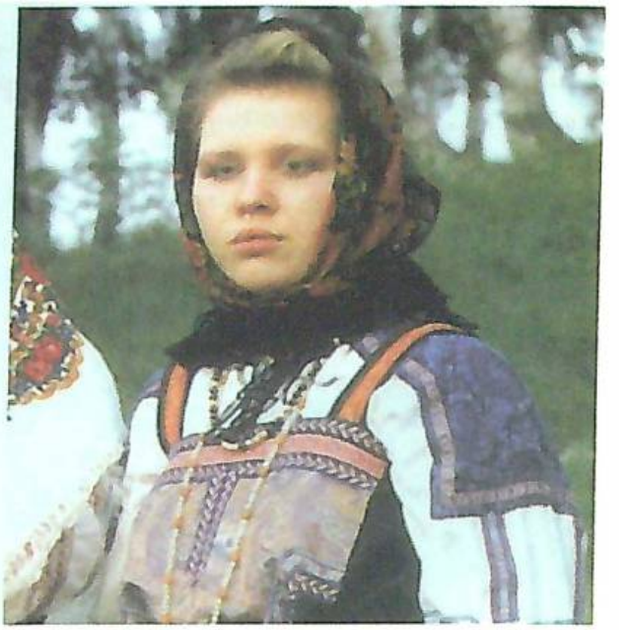
Taş üzerine yazılan yazıların AÑTUYUS'larını [tarihlerini] doğrudan-doğruya belirleme imkânı bulunmuyor. Fakat, büyük bir şans eseri olarak Türkler Wesel Irmağı'nda bulunmuş olan yazılarını kemik üzerine yazmış bulunuyorlar ve, buna göre, bu yazıların AÑTUYUS'larını [tarihlerini] belirleme olasılığı var. Almanlar bize bu belirlemeyi, yaptıkları karbon testine göre, MÖ [MSÏXA TEÑRİ'den Önce] 4.140 yılı olarak bildiriyorlar. Ancak, bu tarihe kendileri de inanmak istememiş olacaklar ki, diğer bazı tarih tespiti üsullerine de başvurmuşlar, fakat bunlardan sonuç alamamış durumdalar.

Runik yazıların Avrupa'nın her yerinde kullanılmış olması, bize, Avrupa uluşunun [populasiyonunun]–dil kadar fizikal yapı bakımından da–teşekkülünde Türkler'in önemli bir rolü olduğunu gösterir. Gerçi Türk dilinin bugünkü yapısının TÜÜ-EVİNİ

[holomorfik] bir karakter göstermesine karşılık, Avrupa dillerinin daha ziyade BODIN [fuzional] bir karaktere sahip olması, Avrupa dilleri ile Türk dilinin birbiri ile bağdaştırılamayacağı izlenimini uyandırıyor ise de, insanlık tarihinin gelişimi içinde bu gibi ayrıcalıkların önemsenmemesi gerekecektir. Avrupa dillerinin de günün birinde TÜÜ-EVİNİ alanına girebileceğini öngörebiliriz.

Mişer Tatarı

Başkurt Kızı

Nitekim, İngilterede bulunmbuş olan 15 numaralı ve Romanyadaki 56 numaralı yazıtlarda AT-İL devleti ismine rastlıyoruz. MÖ 1517'de İdil-Oralda kurulmuş olan bu devlete Türkler AT OY BİL ve AT OQUŞ BİL de demiş bulunuyorlar. İdil Nehrinin Çuvaşça ismi olan Amăl [Atıl] bu devletin isminden kalmış olan bir anı olsa gerek.

Avrupa insanı ile Türk insanının fizikal yapısını da ele alırsak, bunlar arasında da önemli bir fark yok. Skandinavya'nın küzeyde bulunması dolayısı ile, yalnız Küzey

Bir Gagauz Hanımı

Kırım Tatarı
(Sayın Şefika Gaspıralı)

Türklerini ve bunlardan Avrupa'da yaşayanlarını gözönünde bulundurur isek bu iddiamız açık-seçik ortaya çıkacaktır.

Avrupa'nın doğusunda, tarih öncelerinden beri, Türkler bulunuyor (Cağulday, Kasım, Kazan, Kırım Hanlıkları; resimlere bakınız!). Eğer bu Türklerin biraz doğusuna doğru gidecek olur isek, Tümenlikler, Başkurtlar ve Kazaklar ile karşılaşacağız. Bunlar da, tarih öncelerinden beri, bugün bulundukları yerlerde yaşıyorlardı. Türkiye'de de *autochton* Türklerin yaşamış olduğu anlaşılmış bulunuyor. Ancak konumuz küzey kavimleri olduğundan, Türkiye üzerinde durmayacağız,

Çuvaş Kızı

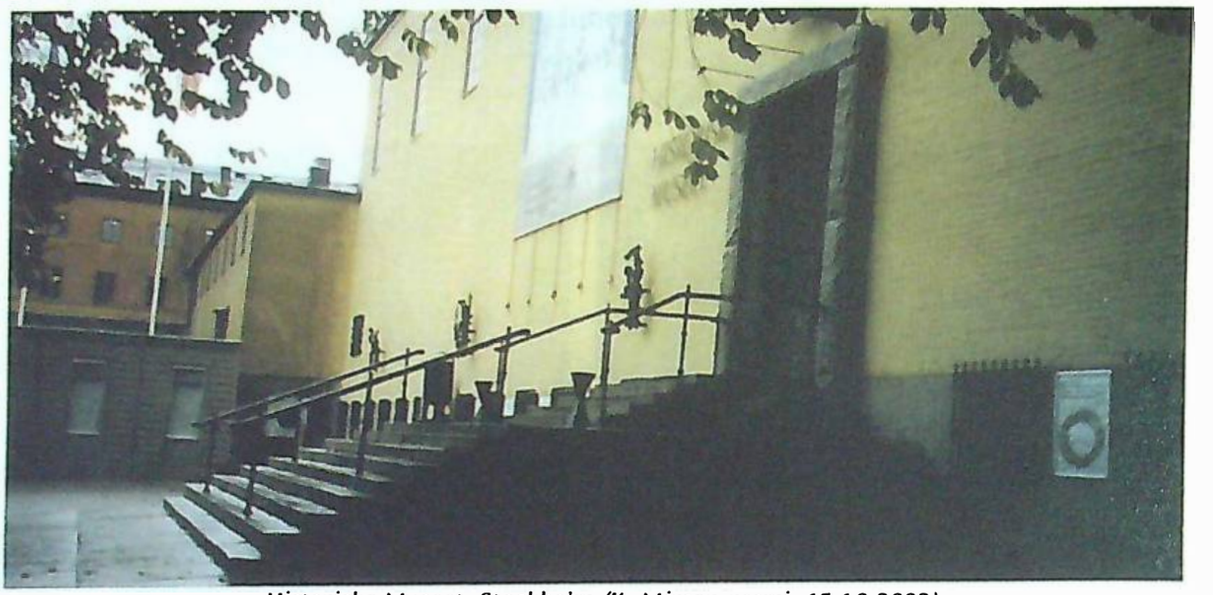

Kazak Kızı

Yaşıya-gelen kişileri, onların giyim ve yaşayış tarzları dışında; Türklerin bıraktıkları eserler bakımından da Orta Asya ve Avrupa birbirine bitişik. Bir defa, Şölgentaş Mağarasındaki, 16 bin yıl öncelerine ait, Türklere has resim ve *tamğaları* Güney-Batı Fransanın Lascoux Mağarasında bulabilmekteyiz. Başkurtstanda, kayalar üstüne yazılmış olan, Türkçe yazıların alfabesi Balkanların her tarafında kullanılmış durumda. Sonra, ON-Notasının devamını İsveçin Gotland Adasında bulabilmekteyiz ve Skandinavya dillerinde pek çok Türkçe söz bulunuyor.

Bunu ben İsveçe 14.10.2002'de ilk ayak bastığım gün bile hayretle izledim. Meselâ, *"biljetter"* ve *"toaletter"* deniliyordu. Kazaklar, "-ler" eki yerine "-ter" derler. Buna göre, bu sözler, aynı zamanda, Kazakça söylenişe uygun düşüyor. Ancak, bu sözlerdeki ve ayni zamanda, *"Vikingar"* sözündeki "-er", "-ar" ekleri çok eski Türkçedeki ("-lar" yerine kullanılan) "-er" ekine karşılık geliyor. *"Museet"* sözünü de şöyle yorumluyabiliriz: "müze edilen yer". Bu bakımdan *"Turkiet"* [Türkiye] sözü de çok ilginç. *"Utgång"* deyimindeki "ut" [dışarı çıkma] sözü de pek uzaklara düşmüyor ve bizim ÖT [geçme] dediğimiz kavrama yakın. *"Gud"* [Tanrı] sözü *"ÖG-AT"*tan, *"Kvinna"* [kadın] sözü QA-TUN-dan, *"borr"* [burgu] sözü "BUR"dan, *"barn"* [çocuk] sözü "BALA(N)'dan, *"egen"* [kendi] sözü ÖGÜN [haşmetmeab]'dan türemiş olabilir. Bu son sözün Yunancası *"egon"* [ben].

Norveççe *"bolig"* [ikametgâh] sözü ise, Eski Türkçedeki BOLIQ (meselâ, QAN BOLIQ [hanın ikamet ettiği şehir]) sözünün aynısı. Ancak, böyle sözlere "Türkçenin kalıntıları" olarak bakılmalıdır, çünki bugünkü Skandinavya dillerindeki sözlerin çoğunluğu Avrupa dillerinde ortaklaşa kullanılan sözler. Buna göre, "ırkî temellere dayanmayan bu ortaklık Avrupada nasıl ortaya çıktı?" sorusu sorulmalıdır.

Historiska Museet, Stockholm (K. Mirşan resmi, 15.10.2002)

Bundan sonraki bahislerde göreceğimiz gibi, Gotland Adasındaki Kylver yazıtı, konusu ve tamğaları bakımından, bizim Talas Yazıtımızın bir devamı kapsamında. Bu adada 400 üzerinde *sıntaş+bitigtaş* bulunuyor. Bunların çoğunluğu ya Stockholm'daki Historiska Museet'de (Narvavägen 13-17, tel. 08-519 55600), Visby'deki Gotlands Fornsal'da veya Gotland küzeyindeki Bunge'deki açık-hava müzesinde bulunmaktadır. Yerlerinde kalanların sayısı ise çok az. Ayrıca, taşların birçoğu klise, köprü vb gibi inşaatlarda kullanılmışlar.

Şimdi de, Gotland Adasında halen konuşulmakta olan dildeki sözlerden bazı örnekler verelim:

aïga [sahip olmak] → *iye; öge* [sahip].
akā [(taşıt la) gitmek] → AQA [canların uzayda cennete doğru akması].
alnbugi [dirsek] → alınma bükü (?).
bitöig [marka] → BİTİG [clause].
bjärä [taşımak, götürmek] → *alıp-bara* [götürüyor] veya *alıp-yüre* [taşıyor] (?).
blaikä [ağarmak] → Tat. *balka* [(güneş) çıkıyor].
bårtå [uzakta, burda bulunmayan] → AB-ARITA [uzağa giden] (?).
böi [köy] → ËB-OY [tertip] (?).
djaup [derin] → TİP [dip; derin].
eldur, jäldur [ateş, yangın] → Tat. *yalkın* [alev, yalın].
eva [istek, olanak] → AWA [temayül, çevriliyor, devriliyor].
oröikli [dikkatsız] → ÖR-OYIQLI [yokuş-düşünceli].
ota [yapabilmek] → Tat. *öte* [öde!]
samtaugä [anlaşma; yerleştirme] → Tat. *sınawğa* [sınamaya tabi tutma].
täid [zaman] → ÖD [zaman] veya ÖT-ÖD [geçen zaman, geçen çağ].
yte [alan] → ÖTİG [geçit] veya Tat. *öte* [aşırı, fazla, öte].
yttra [söylemek] → Kır. *ayttıra-alu* [söylete-bilme], *ayttır* [söylet].
öime [acı vermek, kötülük etmek, zarar vermek; felâket] → ölüm.

(Bakınız: UP Pinnsvein tarafından 1999'da yayınlanan *"En kyttvarpe me mjölkrusku"*, Stockholm):

Orta Asya ve Skandinavya Sınlarındaki Kültür Bağları

Ëşik Qurğanından çıkmış olan altın sın [figür] ve eşyalar. 1969-1970 yıllarında kazılmış olan bu qurğan dağ ırmağı Ëşik'in sol kıyısında ve Almatı'nın 50 km doğusunda bulunmaktadır.

Ëşik Qurğanı elbisesi (s.13) çok ince altın filigran tel ile dokunmuş bulunuyor. Bu derece ince altın tel ile dokunmuş olan bir elbise, dünyanın hiçbir yerinde görülmeyen, artistik bir harikadır. Ancak, bu ince altın tel işi (0,15 mm kalınlığında) dokunun gerdanlık şeklindeki örnekleri Gotland ve Öland adalarında bulunmuş bulunuyor :

Üstteki şekil:
Batı Gotland Adasında Möne'de bulunmuş olan, 23 cm çapında ve 821 g ağırlığında 7 halkalı gerdanlık. Gerdanlığın tüp şeklindeki halkaları mahyalarla bölündürülmüş ve bunlar da birbirlerine menteşeler ile tutturulmuştur. Mahyalar arasındaki alan ise, figürler şeklinde, küçük altın plaklar ile doldurulmuş ve filigranlar kullanılarak süslenmiştir .

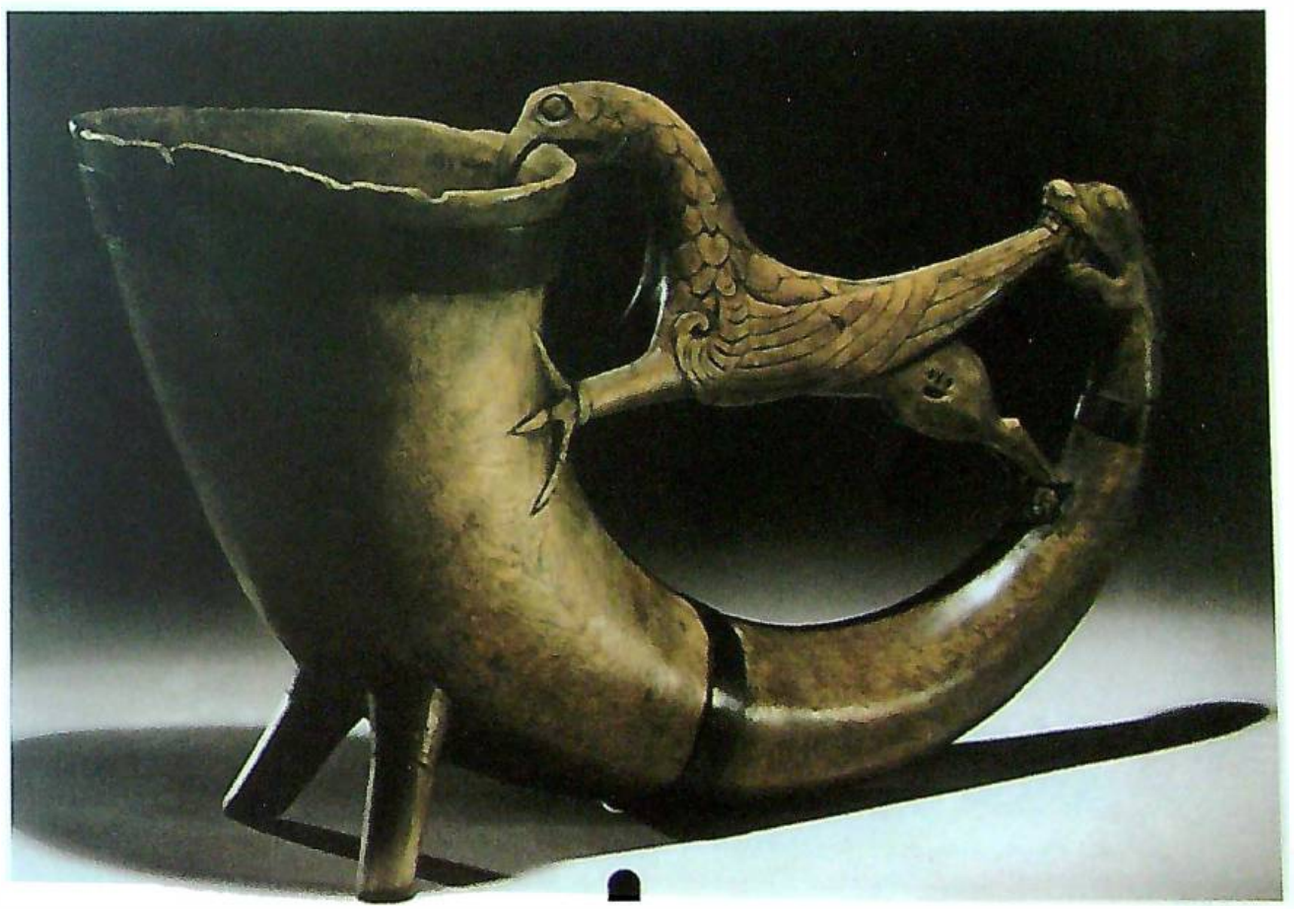
Yandaki şekil:
Gotland'da bulunmuş olan üç halkalı bir gerdanlık detayı.

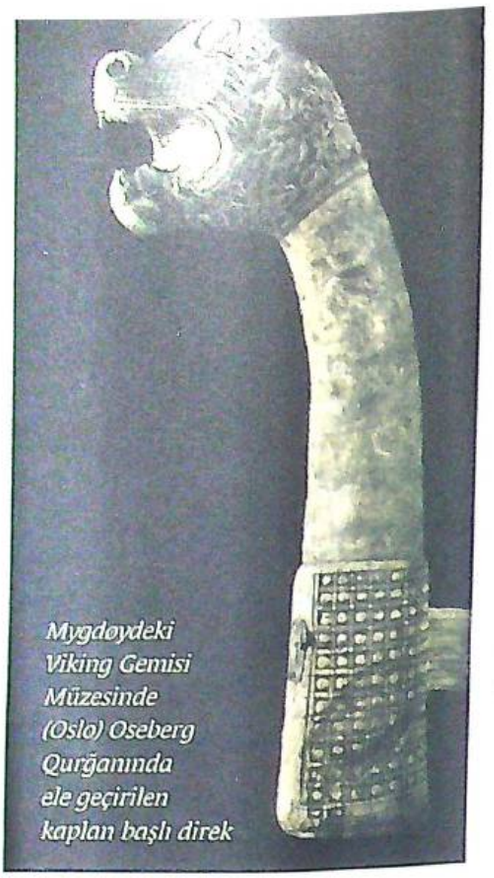

Kazakstanda, Ëşik Qurğanında bulunmuş olan üç halkalı gerdanlık (üstte, solda) ve elbise süsü olarak kullanılan plak arma (üstte, sağda).

Ëşik Qurğanında da bir üç halkalı gerdanlık bulunmuş bulunuyor (yukarıda, soldaki şekil). Ancak, bu gerdanlığın halkaları daha basit bir işçilik gösteriyor ve, buna göre, Gotland gerdanlığından daha öncelerine ait bir *añduyuş* [tarih] sözkonusu. Bu gerdanlıktaki kaplanbaşı *sınını* [motifini] ise, elbise süsü olarak kullanılan, plak armalarda da görmekteyiz (üstte, sağdaki şekil).

Aşağıdaki şekil ise, kaplanbaşını ağaç kütükten yapılan bir içki boynuzunda gösteriyor ve, ayrıca, bu motif bir gemi aksamı olarak da ele geçirilmiş bulunuyor:

Stockholm'daki Historiska Museet'de bir ağaç kütüğünden imal edilen içki içme boynuzu.

Mygdøydeki Viking Gemisi Müzesinde (Oslo) Oseberg Qurğanında ele geçirilen kaplan başlı direk

ÖG-AT [Greif] ve kaplan kompozisyonunu, Danimarka'da bulunmuş olan iki atlı bir arabanın boyunduruğunda da görmekteyiz.

Sahife 13'deki Altın Elbiseli Adam'ın başındaki ÖG-AT ve Atlar.

İsveç'de 1918 yılında Motala Nehrinde bulunmuş olan 19,2 cm çapında altın broş. Broşda 4 adet kartal ve 8 adet ÖG-AT resmi görmekteyiz.

Broşumuzda 4 adet kartal ve 8 adet ÖG-AT resmi görmemiz. Bu bize Türklerin 12 hayvan isimli yıl sayımını hatırlatıyor. Ayrıca, Kartallar ile ÖG-AT'ların ayni bir dairede yer almaları, bunların Türk inancında oynadıkları rolün Skandinavyada devam etmiş olması gerektiğini ifşa ediyor. Aşağıdaki Etrüsk resmi bize bu rolün ne olduğunu açıkça belirtiyor:

Bir Etrüsk liderinin iki ÖG-AT tarafından Tanrı Biline götürülmesi. (C.Pauli-A.Danielsson, 1907).

Bu Etrüsk tasfirine biz Ukraynada da rastlamaktayız:

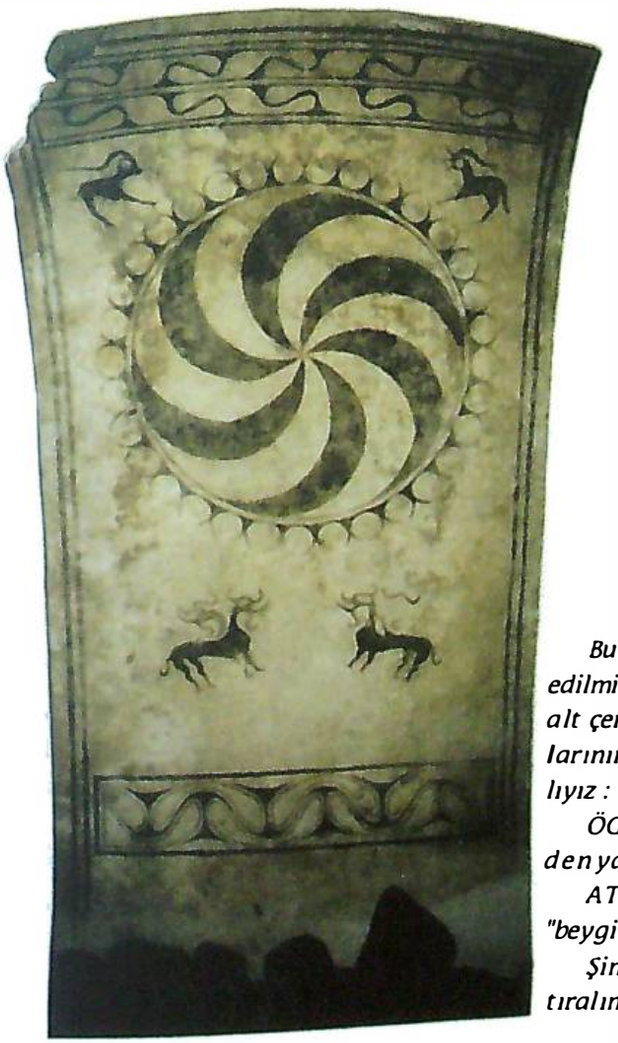

Ukrayna'da Kalın Kabirlikte [Толстая Могила] bir altın boyun-süsü detayı.

Bu ÖG-ATLAR ne ola ki? Bunu añlıyabilmek için şuna dikkat etmeliyiz: Türkler, birçok hallerde, konularını resim yaparak da añlatmış bulunuyorlar. Buna örnek olarak, K. Mirşan'ın "ALTI YARIQ TİGİN" isimli kitabından şu örnekleri gösterebiliriz:

Şimdi de, Gotland'daki Väskinde mezarlığındaki şu resmi ele alalım:

← *Gotland Adasındaki Väskinde Mezarlığında ÖG-AT resimleri (soldaki resim). Resimde solda bulunan ÖG-AT'ın daha büyütülmüş şekli şöyle:*

Bu şeklin üstünde bulunan işaret "AT" tamgasının stilize edilmiş şeklidir. Sakal "Ö"; üstündeki kalın çizgi ile beraber, alt çene "G"; göz yuvarlağı "OÑ" ve boynuzlar "ON" tamgalarının stilize edilmiş şekilleridir. Buna göre, şunu okumalıyız :

ÖG-OÑ ON-AT [kozmosa atılma övüncü (-nü temsil eden yaradık)], veya, ÖGÜÑÜN AT [övüncün AT].

AT "vucuttan atılan can" demektir ve, ayni zamanda, "beygir" manasına da gelir.

Şimdi de, AT tamgası üzerinde durarak anlamını araştıralım.

Hançer kılıfının plak-arması (Kazakstan).

Yukarıdaki şeklimiz bize arka ayakları yerde ve ön ayakları gökte olan bir atı gösteriyor. Aslında, AT "vücudundan dışarı atılmış olan can", yani, "ölü canı" demektir.

← Eşik Kurğanı altın elbisesi başlığındaki AT (arka kısmı ÖG-AT'a bitişik halde s.13'e bkz).

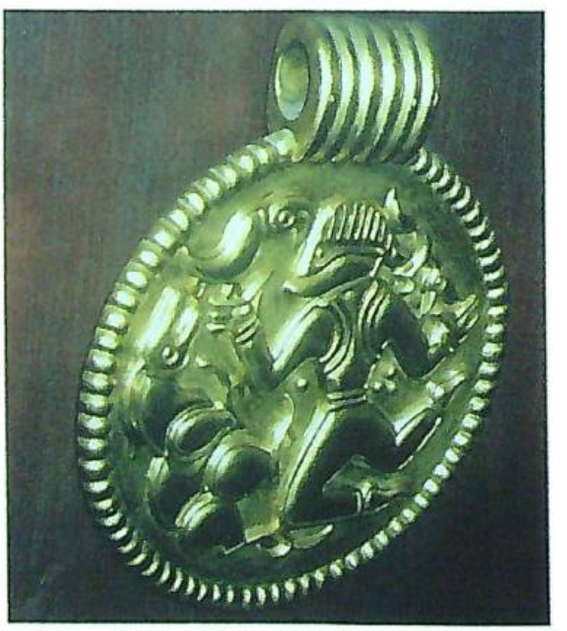
Hançer kılıfı plak-armasında [en üstteki resim], gözüken çifte kuyruk bir ten ve ondan atılan can *sınarlılığını* [dualitesini] temsil etmektedir.

Buna karşılık, Issıq Kölde bulunmuş olan altın elbisenin başlığındaki atın (üstte) arka kısmı ÖG-AT'a bitişiktir (s.13); yani, bu AT'ı ÖG-AT kozmosa [ON'a] götürmektedir.

Böyle *sınarlılıkları* aşağıdaki iki resimde de görmekteyiz :

Gotlands Fornsal'da sergilenen bir mahlûk.

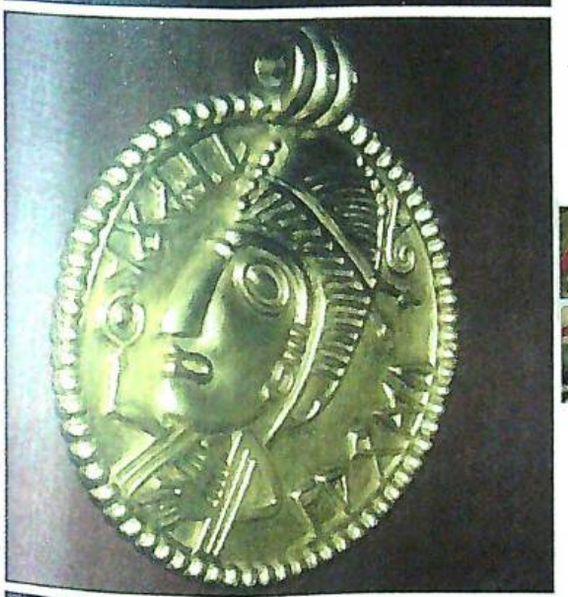
Historiska Museette bir altın madalyon.

Şimdiye kadar Orta Asya ve Skandinavya *sınlarını* ancak *sın-anlamları* bakımından ele almış bulunmaktayız. Aşağıdaki karşılaştırmamız ise, yalnız *sın* bakımından değil, ayni bir konuyu yazılı olarak da işliyor:

← *Ëşik kurğanında bulunmuş olan bir yüzük. Bu qurğanda bulunmuş olan bir gümüş kadehte ise şunlar yazılı:*

ÖGÜN AN	*Ögüncünü taziz etmekte olduğun*
ONUY A	*kozmoslaşmış olan*
ÖCÜ OQ.	*şehittir.*
UB-OZ	*O, Zeus*
UÇ ËSİTİS	*liderliğine*
OZ ÖTÜ	*erişerek geçmek suretiyle,*
ONUY OY	*kozmoslaşma*
ËKİÇ-ËKİL	*mahalline*
ALIZ AT.	*alınmış olan kişidir.*

← *Historiska Muzeet'de bir altın madalyon :*

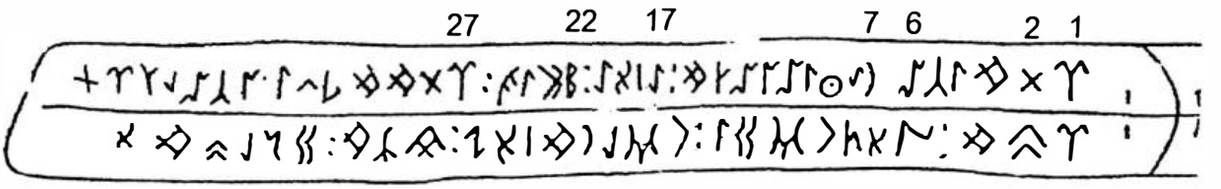
ËL AQIN BU ËDİK
ANT BU ËR ÖK AT.

Halkı ile akın yapan işbu kişi Tanrıya erişmesi için ant ettiğimiz kişidir.

Gökten yere tırmanmış olan bir geyik (Kazakstan)

Yukarıdaki resimde iki tamğa görüyoruz: ÖK (gökteki ayaklar ve boynuz; yani, "Rab") ve İK [yerdeki ayaklar, *"dualite"*]. Buna göre *"Rabbanî dualite* ➔*geyik"*. Sonraları B'ye benzer şekilde yazılmıya başlanan (aşağıdaki yazıt, sağdan 22*inci tamğa)* ÖK, "geyik" anlamı dışında, *"Rab"* ve *"hakan"* anlamlarında da kullanılmış bulunuyor, çünki Türklerde hakan halkını Rab namına yöneten kişidir. Bundan dolayı, yukarıdaki resmimiz sayfa 20'deki AT gibi, *"göğe tırmanan"* değil de, gökden tırmanarak inen bir geyiği (➔ÖK) gösteriyor.

Minusinsk Müzesinde bir yazıt

Smiss SINTAŞ'ı (Gotland, İşveç).

Smiss Sıntaş'ı yerden göğe erişmeyi, AT resmi şeklinde dolaylı olmaksızın (s.20), bizzat bir hakan resmi ile dile getiriyor.

Bu resimde biz, yerden bakıldığı zaman bacaklar ile, gökten bakıldığı zaman ise kollar ile şekillendirilen birer ËR *tamğası* görmekteyiz (sahife 22'deki yazıtımızdaki sağdan birinci *tamğa*). Bu hakan elleri ile dual YILAN'lara [konsensuslara] değmekte ve başına bir AS [gravitasional alan] (sahife 22'deki yazıtımızdaki 17 ve 18inci *tamğalar*) *tamğası* geçirilmiş bulunmaktadır, çünki o gökyüzündeki bir gravitasional alanda (yani, cennette) asılı kalacaktır. Resmin yukarısındaki şeklin ise, AN ON ["kozmos" olarak anılan yer] şeklinde okunabileceği kanısındayım (sahife 22'deki yazıtımızdaki 6ıncı ve 7inci tamğalar).

Gotland yazıtı için söylediğimiz bütün bunları s.22'deki Türk yazıtını okuyarak añlıyabileceğiz, herhalde :

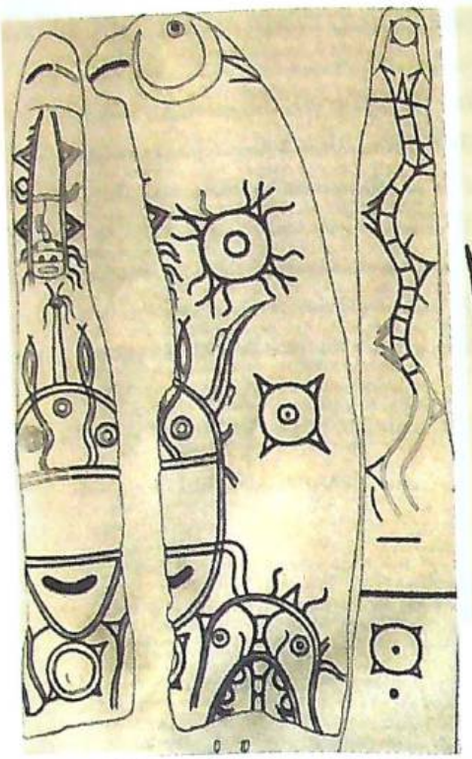
ËRDİM İÇİN, ONA-OÑ,
İNÜ-İNİÑİM AS OZA
ÖKÜM ÏG ËRDİMİM ULUI ÜÇÜN OL.
ÏL ËRİD-ËRTİM ÜZÜT OĞUWI
OĞLINIM, SİZE ËB-ÖCİM AWRILTIM,
ÖZÜ AW ËSİM.

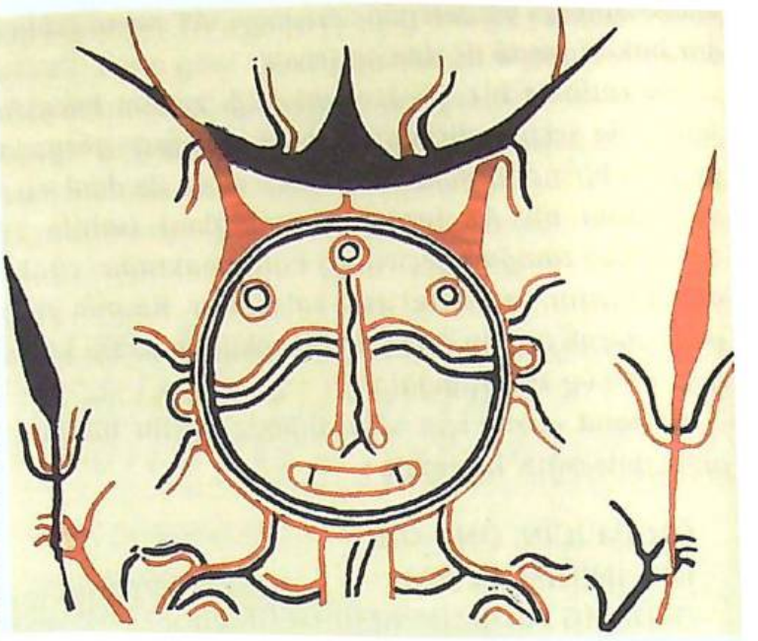
Erdemlilik içteliğimin [muhtevamın], kozmosta teşekkül etmek üzere,
beni temsil edecek olan gravitasional alana geçmesi
krallık feyzi erdemimi ulaştırmak içindir.
Halk tarafından teslim edilerek (yani, benim için ant içilerek) kesinlik kazanan
konformasionum dolayısıyla, Tanrıya esas varlığım şeklinde çevrildim,
bizzat şahsım halinde.

Yazıtımızın sağdan 7inci *tamğası* ON "kozmos" (ve ayni zamanda "on") kavramını ifade ediyor. Bu tamğayı biz Stockholm'deki Historiska Museette de görmekteyiz ki, burda o dual halde kozmosa geçmiş olan *sıñar* [relativistik simetrik] iki AT'ın birer ay şeklinde kafalarına konmuş durumdadır. Bu *tamğaya* biz Orta Asya ve Sibirde de türlü şekillerde sık-sık rastlamaktayız:

Stockholmdeki Historiska Museetde bir sıntaş

↑ *Qara Suğ (Ulu Kem Kolu) sıntaşı. Başın üstüne ON tamğası konmuş bulunuyor.*

← *Bïri Nehri (Sibir) Sıntaşı (boynuz ON tamğası gibi).*

Tataristandaki Bulgar kentinde bulunmuş olan ve ON Tamğalarıyla süslü bir gümüş kolye (Tataristan Cumhuriyeti müzesi)

Zavyalova, M. K. 1996; *Tatar Mïlli Kiyimi*, Kazan, s. 24-25.

Skandinavya Yazıtlarının Okunması

1932 yılında Masson—Kırğızıstan'da, Talas Vadisinde, Açıktaş mevkiinde açtığı sondaj kuyularından birinde—dört yanına yazı yazılmış, kurumuş bir çam ağacı kalası bulur. Bugün Leningrat'taki *Ermitaj* Müzesi'nde saklanmakta olan bu yazıtta şöyle deniliyor :

1. ÖC UÇU ÖGÜZ AŞU ËL,
2. BU ALTIÑ ON-UYUL UÇ BU,
3. ËL BU, ËS BU, ËS ËD !
4. ÖGÜ AP-AQIN UÇ ISIP BUY,
5. İP-İNİNÇİP,
6. İNİNÇİN AP-ANTI BU ÖG[ÜÇ].
7. BU ÖP-ÖSÜ AQIN ALT AW ËS
8. ÖG [ÜÇ BU ËSİD] ËKİ
9. ÖDÜS UÇ[I].

Talas Vadisi, Açıktaş mevkii yazıtı (Kırğızstan)

(1) Liderliği Deniz aşa halk,
(2) işbu yetkilin ON-Federasyonu lideridir,
(3) halkımın isteklerine itaat et !
(4) Namı akınlarda şöhret bulan lider yazdı bu notayı,
(5) barışsever olarak,
(6) bu barış şartları için yüce andım teminattır.
(7) Bu (yazıyı yazan) ordu akını yetkilisinin
(8) ögüçle duyulan namı
(9) "Devler Lideri"dir.

Bu nota yazıldığı yerde, Açıktaşta, kala-kalmış bulunuyor. Bu da bize yazının tebliğine gerek kalmadığını gösterir. Bunun sebebini, Baltık Denizi'ndeki Gotland adasının en eski yazıtı olan, Kylver Yazıtı'nı okuyunca anlıyacağız:

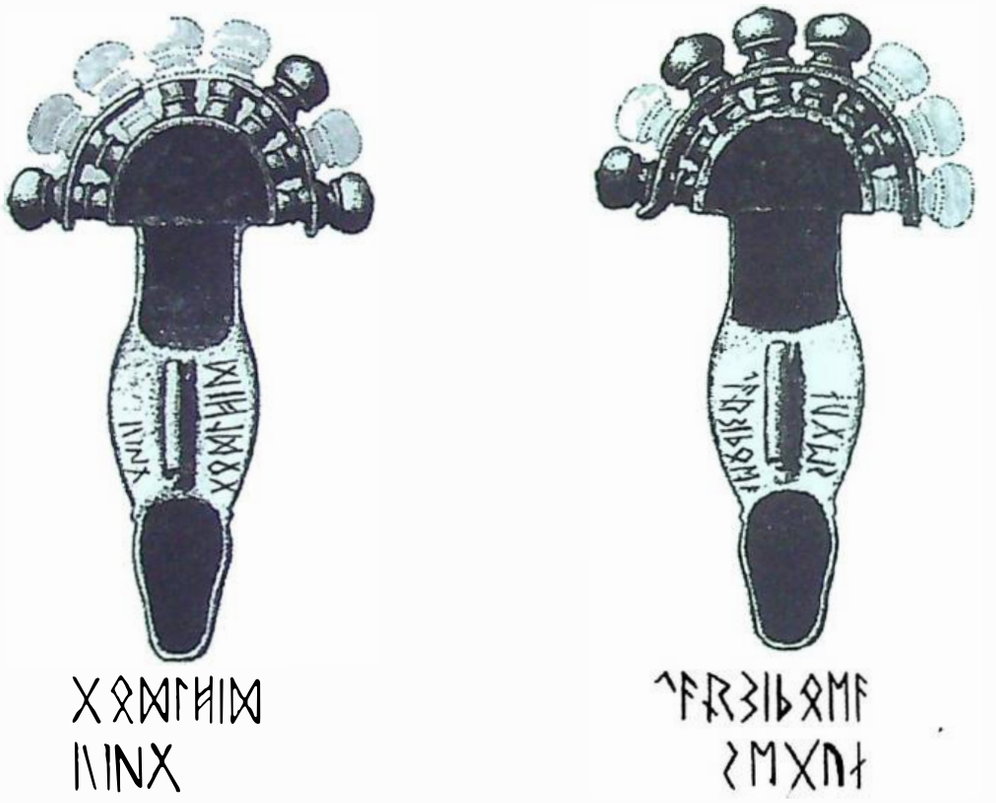
Gotland Adası'nda Kylverde bulunmuş olan en eski Skandinavya yazıtı

ËZİL ALT ËLİZ.	Biz transfer olmuş halkız.
AT UÇU BU, AQINIŞ,	Namdar Lider, yaptığı akın [savaş akını] sonucunda,
AP AQ-ONIS ALT AW,	Allaha doğru kozmik olarak akmış bulunuyor,
ATINÇIS A.	vücudundan atılma yolu ile.
ÖT ËSİNİS,	(Öbür Dünyaya) geçmiş olması nedeniyle,
OQ ANIRIDU	biz, onun kuantumunu [ruhunu] anan,
ÖKÜK ANT ËLİG.	Rabbanî Ant halkıyız.

Bu iki yazıtı karşılaştırınca, akla şu geliyor: ÖDÜS UÇI, halkının arzusu üzerine, Talastan kalkarak Iskandinavya'ya doğru sefere çıkmış ve bu seferde yaptığı bir savaşta şehit düşmüştür. Bunun üzerine, halkı onun ruhu için Tanrılarına ant içmiş ve Gotland Adasında bunu beyan eden bir lahit [*sarcophagus*] yapmış bulunuyor.

Gerçekten de, Stovakyanın başkenti Bratislava [Pressburg] yakınındaki Bezenye yazıtı bu ihtimali canlandırıyor:

Pressburg [Bratislava] yakınındaki Bezenye Yazıtı (Slovakya)

AQIN ËS ËL	Akın etme kararındaki halk
AP-AQIN BU ËD	ap-akın yapmış
ËDİNİS ËSİS.	bulunuyor.
ÖK ALT BU	Rabba verilen
ANT ËSİNÇ,	ant dolayısı ile,
URUS ÖKÜ	yapılan Rabbanî savaş
OQ ONIS ËD	OQ'ların ON (Devleti) halinde birleşmeleri
ALT OZ.	için husule gelmiştir.

Talas Notasında ON-UYUL UÇ Deniz Aşa Halka (yani, Baltık Denizi ötesindeki Skandinavya halkına) kendi halkının isteklerini kabul etmesini söylüyor. Metinlerimizden bu isteklerin Skandinavya topraklarına yerleşme isteği olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Notamız bunun barış içinde gerçekleşmesini öneriyor ve, gerçekten, Kylver Yazıtında—bilhassa, bu yazıtın *polindrom* halinde yazılmış olan başlığından anlaşıldığı üzere—ve de diğer Skandinavya yazıtlarında savaş konusuna değinen hiçbir söze rastlamıyoruz. Ancak, bundan, Talas halkının, Skandinavyaya gelir iken, hiç kimse ile savaşmadığı sonucunu çıkartmamalıyız. Çünki Pressburg [Bratislava] yakınındaki Bezenya yazıtı, Talas halkının Skandinavyaya giderken savaşma zorunda kaldığı intibaını uyandırıyor. Hatta, ON-UYUL UÇ bu savaşta ölmüş ve cesedi Gotland adasında gömülmüş (veya, yakılmış) olmalı. Bu metne göre, Talaslılar, Skandinavyaya giderken, önlerine çıkan bir halkı yenmiş ve Talastan Skandinavyaya kadar uzanan bir ON-UYUL [ON Federasyonu] kurmuşlardır.

Kylver Yazıtının ON Notasının bir sonucu olarak yazılmış olduğunu şu şekillerde de belirtebiliriz :

1. UÇ, ËL, BU, ALT, ON, ËS, ÖG [Kylverde ËL-ÖG > ËLİG şeklinde], AP, AQIN [Kylverde AQIN-OŞ > AQINIŞ şeklinde], ANT, AW sözleri her iki yazıtta da geçiyor.

2. ON Notasındaki ÖDÜS UÇI [Devlet Lideri] yerine, Kylver Yazıtında AT-UÇU BU [Namdar Lider] deniliyor.

3. ON Notasındaki ALT AW [yetkili] deyimi Kylver yazıtında ALT AW [-mış bulunuyor] anlamında geçiyor.

4. ON Notasındaki AP-AQIN UÇ [akınlarda şöhret bulan lider] cümlesine karşılık olarak, Kylver Yazıtında AT UÇU BU, AQINIŞ, ... [Namdar Lider, yaptığı akın sonucunda, ...] cümlesi geçiyor.

5. *"Savaşmak üzere yapılan akın"* anlamındaki AQINIŞ sözü yerine, *"kişi öldükten sonra canının gravitasion etkisi altında akması"* anlamında olmak üzere, Kylver Yazıtı AQ-ONIS [< AQ ON ÏS] şeklinde yeni bir deyim kullanma gereği duyuyor. Bu deyimdeki "penis" tamğası (No.13) AQ [meni], N tamğası ON [kozmos], S tamğası ÏS [can] manasından kaynaklanıyor. Bu şekilde sözkonusu edilen şey *"kozmosta varoluşun bir halden diğer bir hale devamlı olarak aktığı"*dır. Buna Türkler SOĞANÇIĞ [kendi-kendini yeniden inşa] demiş bulunuyorlar.

Bütün bunlar karşılaştırdığımız iki yazıtımızdaki konuların bir-birleri ile ilişkili olduğunu, ve de, bu iki yazıtın gramer yapısının bir-birine benzediğini gösteriyor. Ancak, bunlar yazıtlar deşifre edildikten sonra dile getirilen hususlardır. Peki, yazıtlar hangi yönteme göre deşifre edildi?

Ben, mevcut evrakımı karıştırır iken, Kylver Yazıtı tamğalarının ON Notası tamğalarına benzediği gözüme ilişti:

Cet.1. Kylver ve Açıktaş yazıtlarının birbirlerine benziyen tamğaları

No.	3,16	7	8,31	9	10	11	12	14,25	17	19	30	34	36
Kyl.	ᛗ	ᛏ	ᛅ, ᚲ	ᛟ	ᛞ	□	ᚴ	ᚦ, ᛊ	ᛚ	ᛌ	X	ᚿ	ᛠ
Aç.	ᛗ	ᛏ	>	ᛟ	ᛞ	□	ᛁ	ᚦ	ᛇ	ᛌ	X	ᚿ	ᛍ
oku.	ALT	UÇ	O,U	BU	AQIN	OŞ	AP	ON	AW	NÇ	ËD	ANT	ÖG

Ancak, bu iki yazıttaki *tamğalar* şu sebeplerden dolayı farklılıklar da gösteriyor :

✓ Kylver Yazıtındaki ËS *tamğası* (No. 15, 20, 24, 26), "can" anlamını da verdiğinden, Açıktaş Yazıtı bu tamğa yerine başka bir "S" *tamğası* şekli seçmiş bulunuyor (ᛊ).

✓ [ËL, No.2,4,35] *tamğası "hora teperek bayram eden halk"* anlamında olduğundan, ON Notası, bunun yerine, *"yerleşik halk"* anlamında olan, diğer bir *tamğa* şekli ᚢ kullanıyor.

✓ Açıktaş Yazıtı, Ö (ve Ü) *tamğası* (No. 22) yerine, O (ve U) *tamğasını* kullanıyor. Herhalde, Ö (ve Ü) *tamğası*, bu çağda, henüz teşekkül etmemiş bulunuyordu. Yani, Açıktaş yazısı Kylver yazısından daha eskidir.

✓ ËZ [No.1,5], AT [No. 6 (eski) ve No.18 (yeni)], AQ [No.13], İT [No.23], AN [28], ËR [No.29], OQ [No. 27], A [No.21], ÖK [No.32], İK [No.33] *tamğalarının* ise, Açıktaş Yazıtında kullanılması gerekmemiş bulunuyor.

Bu farklı *tamğaların* toplamının sayısı 20 ediyor. Ayrıca, Kylver Yazıtında 3 *tamğasının* iki defa kullanılmış olduğunu gözönünde bulundurur isek, Kylver Yazıtındaki 36 *tamğadan* geriye 13 *tamğa* kalır ki, bu hem Kylver, hem de Açıktaş Yazıtında kullanılmış olan ortak *tamğa* sayısıdır (cet.1). Yani, Kylver Yazıtı Açıktaş alfebesi ile yazılmıştır!

Kylver Yazıtında bulunup ta, Açıktaş Yazıtında bulunmayan *tamğalardan* "bunların diğer Türk yazıtlarında da bulunmadığı" anlamı çıkartılmamalı :

1. "6" *tamğası* "AT" Nagy-Szent-Miklos Yazıtında geçiyor,
   Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*, s.77.

2. "9" *tamğası* "BU" Qurtuxay ve Bayqal-Lena gümüş kap yazıtında; Davıdov Yazıtında; Uyuq-Malinov ve Petrov yazıtlarında geçiyor.
   Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*, s.64.

3. "13"deki "*penis resmi*" Cunnî Mağarası ve Vinça-Tartaria yazıtlarında geçiyor.
   Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri*, s.131, 135; Mirşan, K.1994; Alfabetik Yazı Başlangıcı, s.43.

4. "18" *tamğası* ᛏ [AT] Mañğıstaw Yazıtında geçiyor.
   Mirşan, K.1994; Alfabetik Yazı Başlangısı, s.103, 108.

5. "20/S", "21/A", "23/T", "27/Q", "29/R" *tamğaları* Erken Türkçe yazıtların pek çoğunda geçiyor.

6. "20", "24", "26" numaralı |[ËS]'in Açıktaş yazıtlarındaki karşılığı olan I[S] *tamğası* Aşağı Don alanında bulunmuş olan "KÖM 1" ve "KÖM 2" yazıtlarında geçiyor.
Mirşan,K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*; s.77.

7. "28" *tamğası* "H" Başqurtstan yazıtlarında, Etrüsk yazıtlarında, Preslav Yazıtında ve Proto-Grekçe yazıtlarda geçiyor.
Mirşan, K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil.* s.13; 1970, s.34; 1994, s.74 ve 1993, s. 17, 20, 39.

8. *"2, 4, 35" için:* İki çeşit ËL [halk] vardır. Biri, iki nehir arasındaki tali su kollarında yaşayan halkı ifade eder ki, bunun en eski yazılış şeklini Açıktaş yazıtında görmekteyiz. Diğeri, el-ele tutuşarak hora tepip bayram eden dansçıları ifade etmek üzere, tutuşan iki kolun havaya kalkmış şeklini ifade eder, bunu da Kylver Yazıtında görmekteyiz. Bu *tamğayı* Nagy-Szent-Miklos ve Glozel (DÖ 3.000) yazıtlarında da görüyoruz.
Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*; s. 18, 62, 67 ve 162.

9. Kylver Yazıtında geçen ÖKÜK ANT [Rabbanî ant] deyimi Urqun Yazıtlarında ÖKÜK TÜRÜK [Rabbanî Türk] şeklinde geçiyor (Yazıt I, Doğu Cephesi, 13üncü satır).
Mirşan. K. 1991; *Bolbollar*, s.14.

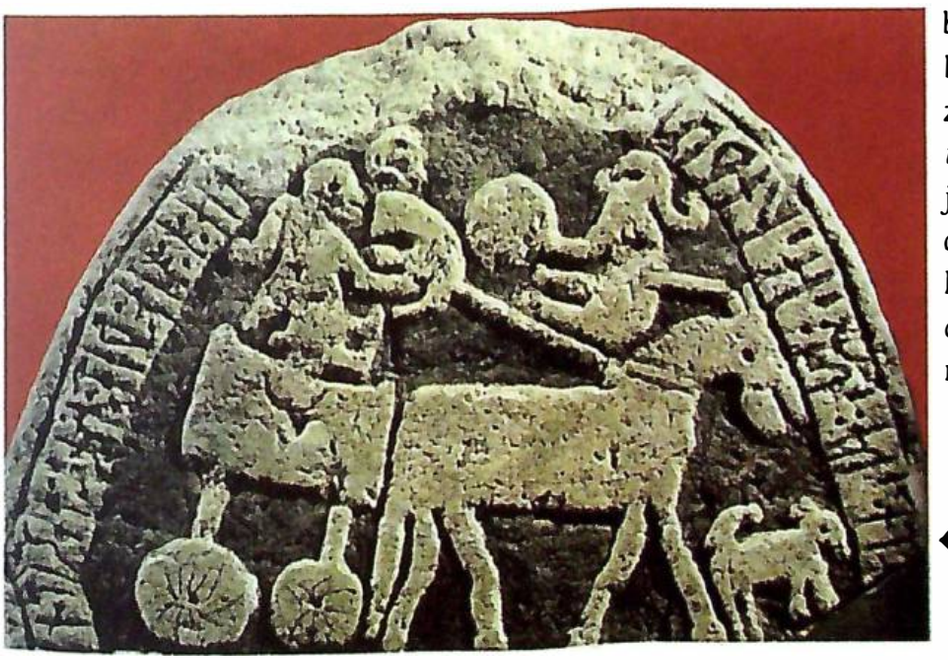
10. Kylver Yazıtındaki AT UÇU BU [Namdar Lider, *tamğa* No. 6, 7, 8, 9] ifadesinde geçen U, UÇ ve AT *tamğalarını*, UÇU ONIS AT [liderliği kozmik hale gelen can] şeklinde, Bergen Museumundaki (Norveç) bir fragmentte de görmekteyiz:

9 8 7 6

Kylver

Bergen

Bütün bunlara göre, şunu söyleyebiliriz: İsveç'in Gotland Adası'ndaki Kylver Yazıtı Erken Türk *tamğaları* ile yazılmıştır. Buna göre, Skandinavya yazıtlarının *"deşifre edilmesi"* değil, *"okunabilmesi"* sözkonusudur. Bu yazıtların kullandığı *tamğalar* ise, onların yazıldığı çağın özelliklerini ifade eder. Herşeyden önce, bu yazıtların hangi çağda yazıldıklarını belirliyebilmeliyiz ve böyle bir *anïtuyus* bize, ayni zamanda, *tamğaların* kronolojik sırasını da belirtecektir ki, bu önemli konu üzerinde bundan sonraki bahsimizde duracağız.

← *Gotland, Lavida'dan bir Sınbitiğtaş*

Tjängvide'den bir İsveç Stelesi

Añtuyus

Skandinavya yazıtlarının *añtuyuslarının* tespiti için elimizde bulunan önemli belgelerden biri, 1927-1928 yıllarında, Brake Kenti civarında, Weser Irmağında yapılan ekskavatör taramaları sonucu olarak, bu ırmağın plaj ve kıyılarında ele geçirilen, üzerinde resim veya runik yazılar bulunan 7 kemiktir. Halen Oldenburg Müzesinde [Staatl. Museum für Naturkunda und Vorgeschichte] bulunan bu kemiklerden beşinin 1984 yılında (bulunuşundan 56 yıl sonra!) Zürih ETH'sında ^{14}C-ölçümü yapılmış bulunuyor:

Oldenburg No.su	Kemiklerin yatma süresi (yıl)	Mutlak añtuyus
Süngerimsi kemik		
4989	6090 ± 100	DÖ 4140
4991	4670 ± 080	DÖ 2720
4988	4330 ± 080	DÖ 2380
Kompakt kemik		
4990	1570 ± 070	DS 0380

Pieper, P. 1989; *Die Weser-Runenknochen.* Oldenburg.

Bu beklenmedik sonuçlar, kemiklerde *kontraminasion* [nehir yatağında kalırken kirlenme] ve kemikler bulunduktan sonra yapılan konservasiondan [saklamak için alınan tedbirlerden] doğan hatalar olabileceği fikrini doğurmuş ise de, bunların kesinlik ihtimali ispat edilememiş durumdadır. Yani, metodik sebeplerden kaynaklanan hataların var-olup-olmadığı kesin olarak bilinemiyor.

Buna göre, biz kemikler üzerindeki resim ve yazılar üzerinde durarak, bunların zaman içindeki yerini belirlendirmiye çalışalım.

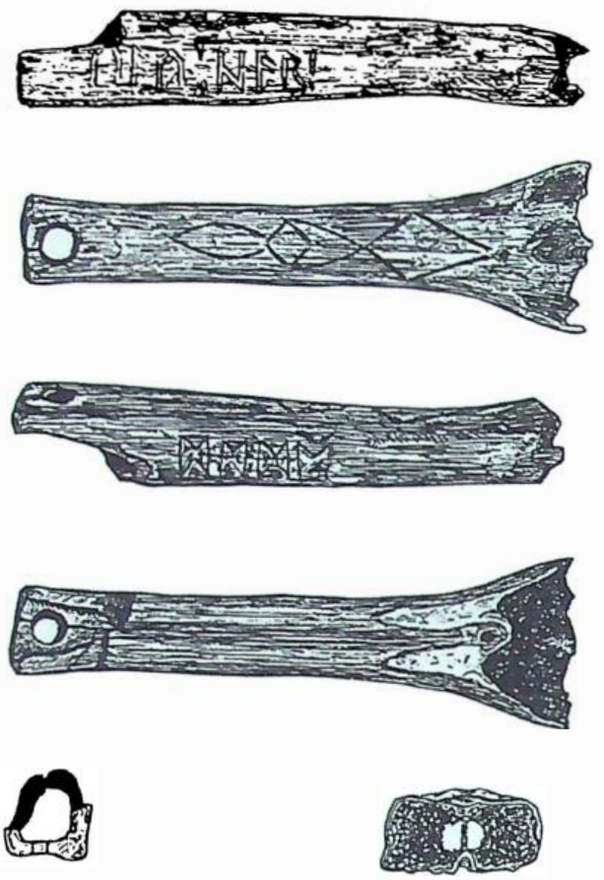

Weser Irmağındaki ekskavatör taraması sonuncunda, nehrin Hammelwarden sahilinde bulunmuş olan ve DÖ 4140 yılına tarihlenen 4989 numaralı at kemiği [metatarsus].

Soldaki resmimizde kurban edilmekte olan bir at görmekteyiz. Atın kuyruğu, tıpkı sahife 20'deki at resminde olduğu gibi, bir "dualite" ifade edecek şekilde çizilmiştir. Kulakları ise, |) [ON ÏS, *kozmik can*] *tamğaları* şeklindedir. Adamın başına çizilmiş olan çizgi AÑ *tamğasını* ifade edecek şekildedir. Bu *tamğayı* biz bir Ulu-Kem *sıntaşında* "üçüncü göz" şeklinde görmekteyiz:

Bir Ulu-Kem sıntaşı.
Tamğalar : AÑ ËS ËD ËS [akıl halinde can] veya AÑ ËSİDİS [akıl ile duyuş] şekillerinde okunabilmektedir➔

Weser Irmağındaki ekskavatör taraması sonucunda, ırmağın Hammelwarden plajında bulunmuş olan ve DÖ 2720 yılına tarihlenen 4991 numaralı öküz kemiği [metatarsus].

Kemikteki yazı, sağdan sola doğru, şu şekilde okunabilmektedir :

İS-UR ËKİN AS ËP-AS :

Ruh haline gelenlerin asılı kaldığı asılma tertibi.

Bu yazının altında bir geometrik resim görmekteyiz. Onun altında da birbirinin aynısı olan 4 işaret. Bu işaret "AQIN" diye okuya-geldiğimiz *tamğadır.*

"AQIN" kavramını Pra-Mısırlılar AQ-, AQIŞ ve AQINIŞ deyimleri ile aňlatmış bulunuyorlar :

"Aklıselim ile AQINIŞ üzerinde düşünme elektromagnetik gravitasion sonucuna götürür".

Mirşan, K. 2000; *Pra-Mısır Hieroglifleri*; s.22.

"Akma yolu ile (öbürdünyaya) geçme".

Mirşan,K. 2000; *Hieroglifler*; s.50.

"4" ise canların kozmosta asılı kalacakları evin bulunduğu ortamdır :

"Kıldığımız dua, asılı kalmak üzere, aşılan gök içindir".

"Kıldığımız dua, AT'ın 4 (element) halinde canlanması içindir".

"Kıldığımız dua, zamirin, asılı kalmak üzere, başarılı olarak ozması içindir".

"Kıldığımız dua, dörtlü dualite kozmosu tertibi elde edebilmek içindir".

Mirşan, K. 200; *Pra-Mısır Hieroglifleri*; s.16-17.

Weser Irmağındaki ekskavatör taraması sonucunda, nehrin Standstedt yakınındaki Badestrand'ında bulunmuş olan ve DÖ 2380 yılına tarihlenen 4988 numaralı at kemiği [tibia].

Resimde şunlar yazılı (sağdan sola):

İS-UR ËKİN OĞ ËRİR İK-AT İKİ

ALT ËL OĞ ËS OQ UQUNUSU.

"Ruh haline gelme şerefine erişmek için dual-AT dualitesi

temin eden, halk şerefinin kuantumu hakkındaki izahat".

Yazıtın kenarında vakuumun 4 unsurunu bir daire içindeki çiçek resmi şeklinde görmekteyiz ve bu 4 element dairesinin üstünde şu polindrom yazı var:

H(H
AN ONIN

"Anmakta olduğumuz kozmos (resmi)".

Tıpkı 4989 numaralı kemikte olduğu gibi, burda da atın kulakları aracılığı ile şu belirtilmiş :

) I→ ON İS→ *"kozmik can"* ki, AT Türklerde, *"at"* ve aynı zamanda, *"vucuttan atılan can"* anlamında kullanılmış bulunuyor.

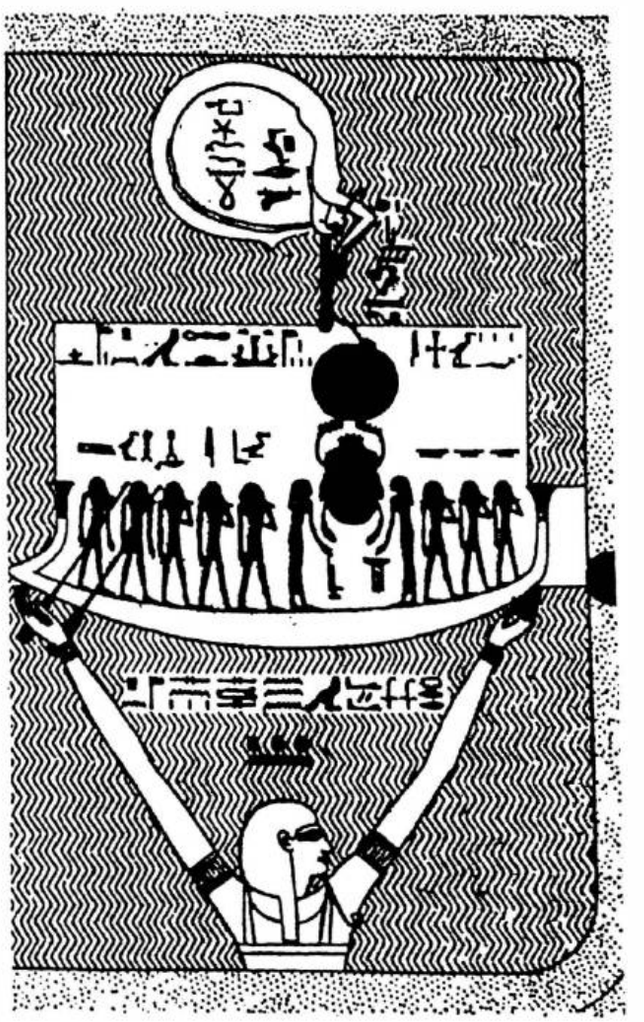

Weser Irmağındaki ekskavatör taraması sonucunda, ırmağın Hammelwarden kıyısında bulunmuş olan ve DS 380 yılına tarihlenen 4990 numaralı öküz kemiği [bir tibia'nın son kısmı].

Metnimiz şöyle diyor :
UR ALTIN ËSİS ËRİR BU ËBİ.
[Karar yerine eriştiren tertip].

Resmimizde biz kozmosun, kişi başı şeklinde ifade edilen, 4 unsurunu görmekteyiz. Bunlar AÑ tamğasını ifade eden sembollerdir. Dümen yerinde oturan kişi ise "OŞ ON AÑ" *[Konfigurasion kozmosundaki zekâ (yani, can)]* şeklinde resmedilmiştir. Geminin üstten görünüşü ise, *polindrom* halinde şöyle bir yazı: ËD ONIN AS *[Yaradan kozmik gravitasion].*

Bu cümledeki "*kozmik gravitasion*" yerine, Türkler SUW [elektromagnetik radiasion] demiş bulunuyorlar. SUW, ayni zamanda, SU demek olduğundan, suda olduğu gibi, uzayda da gemiler le gidilmektedir:

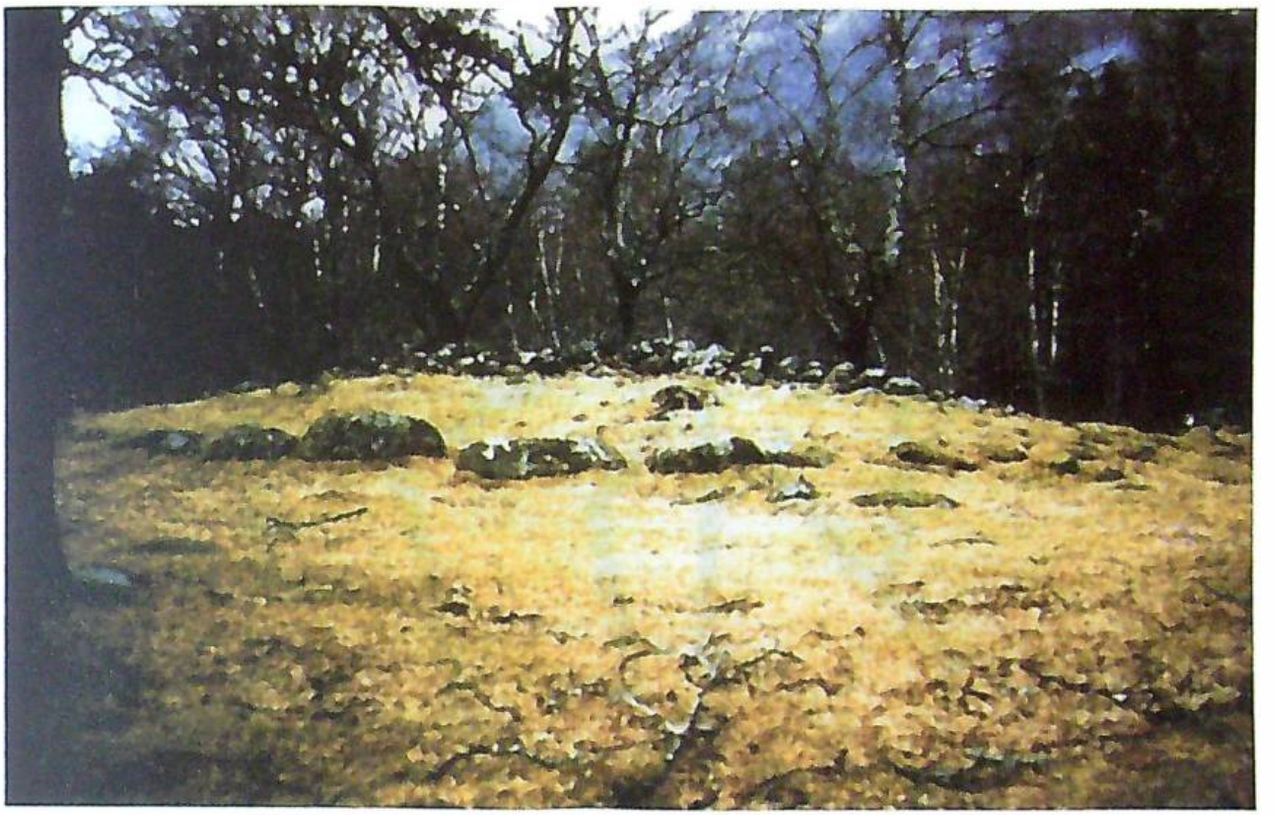

Sethos I sarkophagından bir relief.

Uzay gemilerini Bœkke Kenti yakınında, Danimarkada, şu şekilde de görmekteyiz :

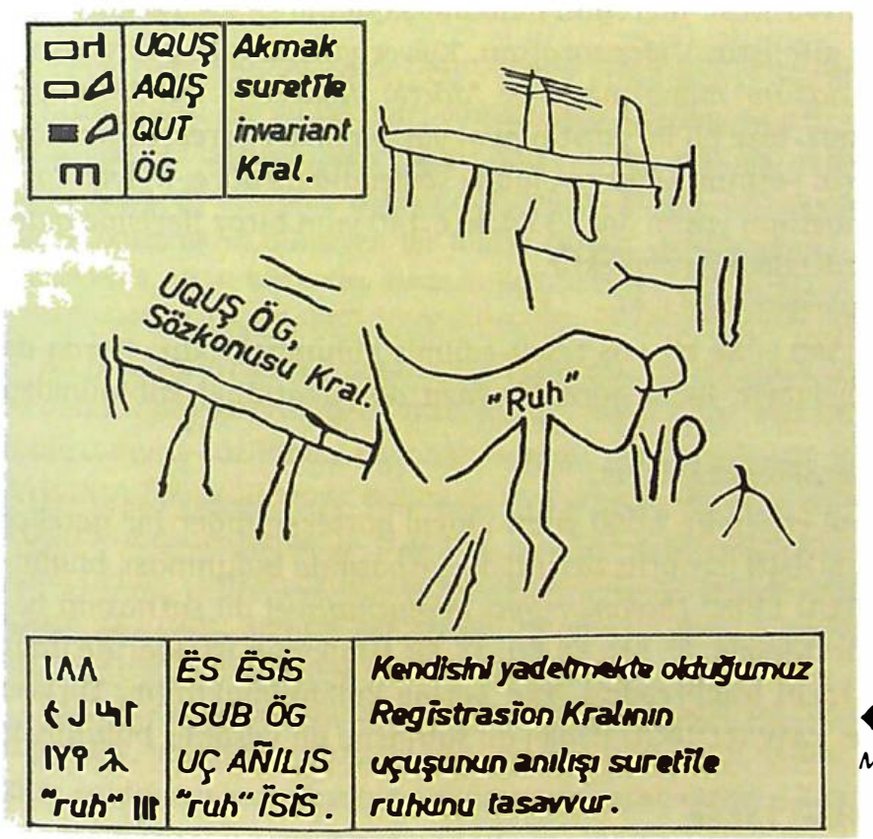

Bu gibi, gemi şeklindeki mezarlıklar İsveçte (Årby, Västmanland) ve Norveçte de (Hereidsmoen) bulunuyor.

Gemi şeklindeki mezar (Hereidsmoen, Norveç)

Kylver yazıtındaki 13 numaralı tamğa bir "penis" resmidir. Bu tamğayı biz Doğu Anadolu'daki Cunnî Mağarasında ve Sırbıstandaki Vïnça Yazıtlarında da bulabilmekteyiz:

← *Doğu Anadoludaki Cunnî Mağarası Yazıtı*

Sırbıstan'daki Vinça tamğaları

Cunnî Mağarasında 18 adet Pra-Mısır hieroglifi bulunmuş bulunuyor. Buna göre, Mısıra yazı Doğu Anadoludan gitmiştir. Diğer taraftan, Kylver yazıtındaki penis resmini ve *"tekrar öbürdünyada doğum"* manasına gelen *"dörtlü ifadeler"* (s.32, 33) Cunnî Mağarasında da bulabilmemiz, bize bu iki yazıtın aynı yaşta olması gerekeceğini söylüyor. Mısır'daki hierogliflerin yaşının 5.000 yıl olduğu söylendiğine göre, Kylver Yazıtının dayandığı Açıktaş Alfabesinin yaşını da, s.31'daki 6.140 yılın biraz ilerisine giderek, 7.000 yıl olarak kabul edebileceğiz demektir.

Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*; s.10,11, 41.

Vinça Yazıtı için 7.300-5.500 yıllık bir yaş tespit edilmiş bulunmaktadır. Burda da penis resmi ve 4 çizgi görmekteyiz. Buna göre, bu yazıt da yukarıdaki kabulümüzü doğrular nitelikte.

Mirşan, K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.11, 42, 43.

Açıktaş Alfabesi için kabul ettiğimiz 7.000 yılını makul gösteren diğer bir gerekçe de, ON Notası dilinin henüz BODIN [eruptiv, tasrifî] dil safhasında bulunması, bugünkü Türkçeye mahsus olan, TÜÜ EVİNİ [*holomorphic, agglutinative*] dil safhasına henüz geçilememiş olunmasıdır. Meselâ, ËL BU, ËS BU, ËS ËD [Halkımın isteklerine itaat et!] cümlesindeki BU harfi tarifi İngilizcedeki *"the"* yerine kullanılmaktadır. Türkçe, BODIN dil safhasından önce, YAWALDIRĞU [izole] dil safhasını da yaşamış bulunuyor (meselâ, ÜE Yazıtı).

Mirşan, K.1985; *Anadolu Prototürkleri*; s.97-99.

Skandinavya Yazıtlarının Alfabesi

Cermence "*rune*" sözünün "gizemli şeyler", "sırlar" anlamında olduğu zannolunmaktadır. Bu kanı, bilhassa, Tacitusun DS 97 yıllarına ait *"De origine, situ, moribus ac populis Geramiae"* isimli kitabında geçen (K.10) şu sözlerine dayanıyor :

Auspicia sortesque ut qui maxime abservant. Sortium consuetudo simplex: virgam frugiferae arbori decisam in surculos amputant eosque **notis** *quibusdam discretos super candidam vestem temere ac fortuito spargunt; mox, si publice consulatur, sacerdos civitatis, sin privatim, ipse pater familiae precatus deos caelumque suspiciens ter singulos tollit, sublatos secundum impressam ante* **notam** *interpretatur.*

[Alâmet ve kader fallarını her halkta olduğu biçimde ele alırlar. Kur'a çekmek için kullandıkları usul son derece basit: Meyvalı bir ağaçtan bir dal keserler, onu çubuklara ayırırlar, bunları farklı birer **işaret** *le işaretlerler ve beyaz bir bez üzerine lâalettayin saçarlar, tıpkı bir tesadüf hali temin edecek şekilde. Bundan sonra, kamu meselelerinde bir seçim istenmiş olması halinde, cemaat imamı, veya, soy içinde sözkonusu olması halinde, aile reisi, Tanrılara hitap ederek ve göğe bakarak, her çubuğu her seferinde üç defa kaldırır ve onları önceden çentilmiş* **işarete** *göre yorumlar.]*

Tacitus burda *"run-"* sözünü kullanmıyor, "*nota*" [işaret] diyor. Onun anlattığı şeyin runik *tamğalar* ile hiçbir ilişkisi yok.

"Ræd sceal mon secgan, rūne wrītan" [Rat soll man sagen, Runen ritzen]

[Runik yazı bir bilmecedir] cümlesi bize Cermenler için runik yazının bir sır olduğunu söylüyor. *"Skalat maðr rúnar rísta, nema ráða vel kunni"* [*Nicht soll ein Mann Runen ritzen, es sei denn, daß er gut deuten kann*] [iyi yorum yapmasını (yani, runik yazıları okumasını) bilmiyen bir kimse runlar çizmemelidir].

Schneider, K. 1994; **Rūnstafas**. Runische Zeugnisse zur Sprach-, Kultur- und Religionsgeschichte vor allem der Angelsachsen. Aufsätze und Rezensionan 1956-1993. S.20.

Bu iki cümle runik yazının Cermenlere ait olmadığını ve "run-" sözünün de Cermence olmadığını kanıtlıyacak niteliktedir. Buna göre, ben bu sözün Erken-Türkçe ÜRÜÑ [öbürdünya] sözünden kaynaklandığını düşünüyorum: ÜRÜÑMÜGE QARAMAĞA UZAWIMA [öbürdünyaya bakmıya uzanırken]; ÜR APA [öbürdünyadaki Allah]; ÜRÜÑKÜMİS [mezar gümüşü]. Nitekim, Erken-Türkler de "yazı"ya bazan ÜR-OQI demiş bulunuyorlar, çünki yazdıkları yazıların hemen-hemen hepsi öbürdünya ile ilişkilidir. Diğer taraftan, hemen-hemen bütün Skandinavya yazıtlarının konusu da ÜRÜÑ.

Mirşan, K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN*, S.110.

Ancak, runik tamğaların yüzdeyüz Cermenlere ait olması gerektiğini düşünen Avrupalılar, yazıtların çozümü için, en eski yazıt olan Kylver yazıtını ele alırlar ve bu yazıtın soldan sağa doğru bir alfabe sırası teşkil ettiğini kabul ederler. Bu alfabenin ori-

jini için ise, türlü fikirler ileri sürülmüş bulunuyor. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

1. "Yunan" teorisi ki, buna göre, Gotlar, Karadeniz havzasında Yunanlılar ve Romanlar ile temasa geçtikten sonra, runik yazıyı meydana getirmiş bulunuyorlar (DS 250'lerde).

2. "Etrüsk" (veya "Küzey İtalik") teorisi ki, buna göre, runik yazı, Sondrio, Lugano gibi, Etrüsk Alfabesine göre teşekkül eden Küzey İtalik alfabelere dayalıdır (DÖ'ki son yüzyıllar).

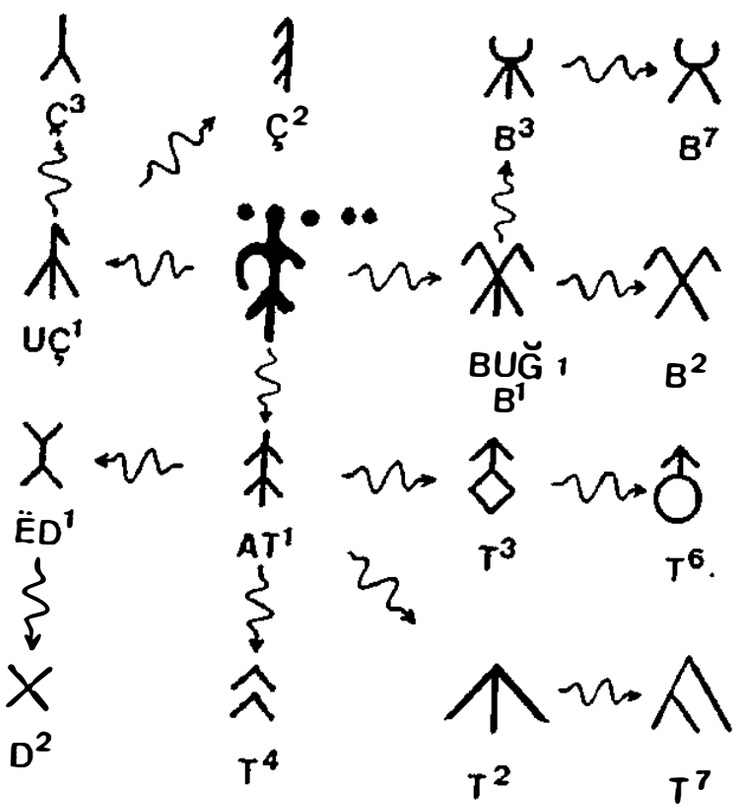
3. "Latin" teorisi ki, buna göre, runik harfler Roman büyük harflerinden türemiştir.

Bu teorilerin hiçbirinden tatmin edici bir sonuç çıkmamış olmasına rağmen, runik yazının, Msïxa Teñriniñ doğum yılları civarında, Akdeniz modellerinden (bilhassa Latinceden) alındığı düşünülerek, "futhark" ismi verilen, şu değerlendirme yapılmış bulunuyor:

24 harfli Futhark (soldan sağa ilk 6 tamğa) Alfabesi

Sahife 25'de orijinal şekilleri (1'dan 36'ya kadar numaralanarak) gösterilmiş olan, bu alfabede bir çok *tamğaların*, orijinal şekilleri yerine, yorumlarının yazılmış olduğunu görmekteyiz. Meselâ, "a" tamğasının dişi, sola doğru bakar ken, sağa bakıyormuş gibi çizilmiştir; "p" tamğası birtek *tamğa* halinde gösterilmiştir, halbuki orijinal şekilde iki *tamğa* bulunuyor; "R" *tamğasında* gösterilen çatallar mevcut değil; "b" *tamğasının* şekli tamamiyle başka türlü; "m" *tamğasının* aslı penis resimlidir, başka şey çizilmiş. Ayrıca, "d" den sonra gelen *tamğalar* kaale alınmamış. Bunlar dışında, sağdan sola doğru okunması gereken bu yazıt soldan sağa doğru okunmuş bulunuyor.

Bu afakî çalışmanın sonucu şimdiye kadar hiçbir Skandinav yazıtının okunamamış olmasıdır. Sözkonusu edilen Yunan ve Latin alfabeleri birer alfabetik sistemdir. Bu sistemlerin gelişmesi ise, uzun yıllar sürmüş bulunuyor. Yandaki şeklimiz bize bunu ifade ediyor:

←*AT reaksionu*
(T^2 Kylver Yazıtında kullanılan AT tamğasıdır)

Fonetik alfabenin gelişimi 17.000 yıl öncesinden başlamış bulunuyor (Şölgentaş ve Lascaux Mağaraları). Başlangıçta birer tamğa [yalnız başına vokal veya önvokalli konsonant] halinde başlıyan bu yazıdan, zaman la, alfabetik yazı gelişmiş bulunuyor. İşte, Skandinavya yazıtları bu "tamğalar" şeklinden, henüz, alfabe harfleri haline geçmemiş olan bir devri yansıtıyor ki, 7000 yıl öncesinden başlıyan bu yazıtlar için "alfabetik" örnekler aramak, hakikaten, çok yalnış bir tutumdur.

Tamğa esası üzerine yazılan yazılar için ise, Avrasyanın her yerinde örnekler bulabilmekteyiz. Bu yazıların hepsi "erken" tarihlidir ve dilleri "Erken-Türkçe"dir. Buna göre, tamğaların gelişimi kronolojisini gözönünde bulundurmak kaydı ile, Skandinavya yazıtlarının okunmasında herhangi bir sorun çıkmayacaktır. İşte, bu esaslara göre elde ettiğimiz alfabe şekli şöyle:

Cet.2. Skandinavya yazıtlarının alfabesi.

Yazıt No.	Alfe. Sesi	Tam. Adı	Tamğa	Yazıt No.	Alfe. Sesi	Tam. Adı	Tamğa	Yazıt No.	Alfe. Sesi	Tam Adı	Tamğa
1	a	A	ᛇ	1	l	ËL	ᛚ	12	s	ËS	ᛁ
1	b	BU	ᛟ	2	l	İL	ᛘ	1	ş	OŞ	▫
29	b	İB	ᚼ	33	l	ÏL	ᚺ	1	t	AT	ᛏ
3	c	ÖC	ᛘ	22	n	ON	ᛁ	22	t	AT	ᛏ
10	ç	UÇ	ᛣ	1	n	AN	ᚾ	1	t	İT	ᛋ
29	ç	İÇ	ᛦ	28	ñ	OÑ	⊙	1	u	U	ᚲ
1	d	ËD	ᛝ	13	ñ	AÑ	ᛩ	1	u	U	ᛦ
1	g	ÖG	ᛠ	29	ñ	AÑ	ᚹ	11	ü	Ü	ᚠ
3	ı	I	ᛂ	34	ñ	AÑ	ᛋ	1	w	AW	ᛑ
3	i	İ	ᛚ	1	õ	Ö	ᛮ	10	w	UW	ᛂ
2	ĩ	ĩ	ᛚ	1	p	AP	ᛚ	11	w	UW	ᛝ
1	k	İK	ᛩ	3	p	IP	ᛁᛁ	11	y	OY	ᛑ
1	k	ÖK	ᛒ	1	r	ËR	ᚹ	1	z	ËZ	ᛊ
1	q	OQ	ᛋ	10	r	UR	ᚱ	2	z	OZ	ᛊ

Cet.3. Mürekkep tamğalar

OĞ	ALT	AT	ONÇ	OZIS	UÇ	US	USU
AQIN	ANT	ËRİR	ONIS	ÖK	UQUQ	USU	

Bu tamğaların diğer Erken-Türkçedeki karşılıkları için şu kitaplara bakınız :
Mirşan, K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.62-66..
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler;* s.25-67.

Yazıtlar

"*Futhark*" ismi de verilen, runik yazıtların sayısı, Avrupada, 5.500 civarındadır. Bunlardan, tahminen 3.500'i İsveçte, geri kalanı Norveç (~1.000), Danimarka (~700), Britanya (~60), İzlanda (~60), Grönland (~60) ve Almanyada (~30) bulunmaktadır.

Taş, kaya, kemik, ahşap ve maden üzerine yazılmış olan bu yazıtların en uzunu İsveçteki Rök yazıtıdır (~450 tamğa). Stenoften Yazıtı da (İsveç), 108 tamğası ile, uzun yazıtlardan diğer biridir. Bu yazıt, sihirli güçlerden arındırmak için (?!), 1864 yılında Sölvesborgdaki St.Nicolai Klisesine taşınmış bulunuyor.

Kylver Yazıtı ile Talas Yazıtının kıyaslamasından anlaşılıyor ki, Türkler, ilk önce, Gotland Adasına yerleşmişlerdir. Nitekim, bu adada bulunan yazıtların sayısının 400 civarında olması da buna işaret ediyor. Bu taşlardan birçoğunun ait olduğu mezarlar—ölü yanına konulan eşya bakımından fakir—birer ölü yakma çukurlarıdır. Bu da bize Proto-Türk geleneğini gösteriyor.

Gotland Adasının yerli halkı adalarına "*Gutland*" ve dillerine "*Gutaniz*" demektedirler. Burdan, "*Gut*" sözünün aslının *QUT* olması gerekir, çünki Türkler Avrupaya "*QUT YAQ*" [Kut Beldesi] demiş bulunuyorlar. Ayrıca, *Gutaniz* ismi de QUT ANIZ [kutlu olarak anılan kişiler] olarak karşımıza çıkıyor.

Mirşan, K. 1970: *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.78.

14üncü yüzyılın ortalarına ait bir elyazması, *Gutalag* (Gotland kanunu) ve *Gutasaga* (Gotland tarihi ve anayasası) olmak üzere, eski Gutland dilinde yazılmış bir metin veriyor. Bu deyimlerdeki "*-alag*" ve "*-asaga*" sözlerinin çok eskilere dayanmakta olması da olası.

Gutanız dilinde birçok Türkçe asıllı sözler gösterilebilinmek le beraber, aşağıdaki misalimiz bize bu dilin 14üncü yüzyılda bir Türkçe dil olma niteliğini kaybettiğini, daha çok, Cermence kökenli bir dil haline geldiğini gösteriyor. *Gutasaga* şöyle başlıyor :

Gutland hitti fyrsti maþr, þan sum Pielvar hit. Pa war Gutland so eluist, at þet daghum sanc oc natum war uppi. En þann maþr quam fyrsti eldi a land, oc siþan sanc þet aldri.

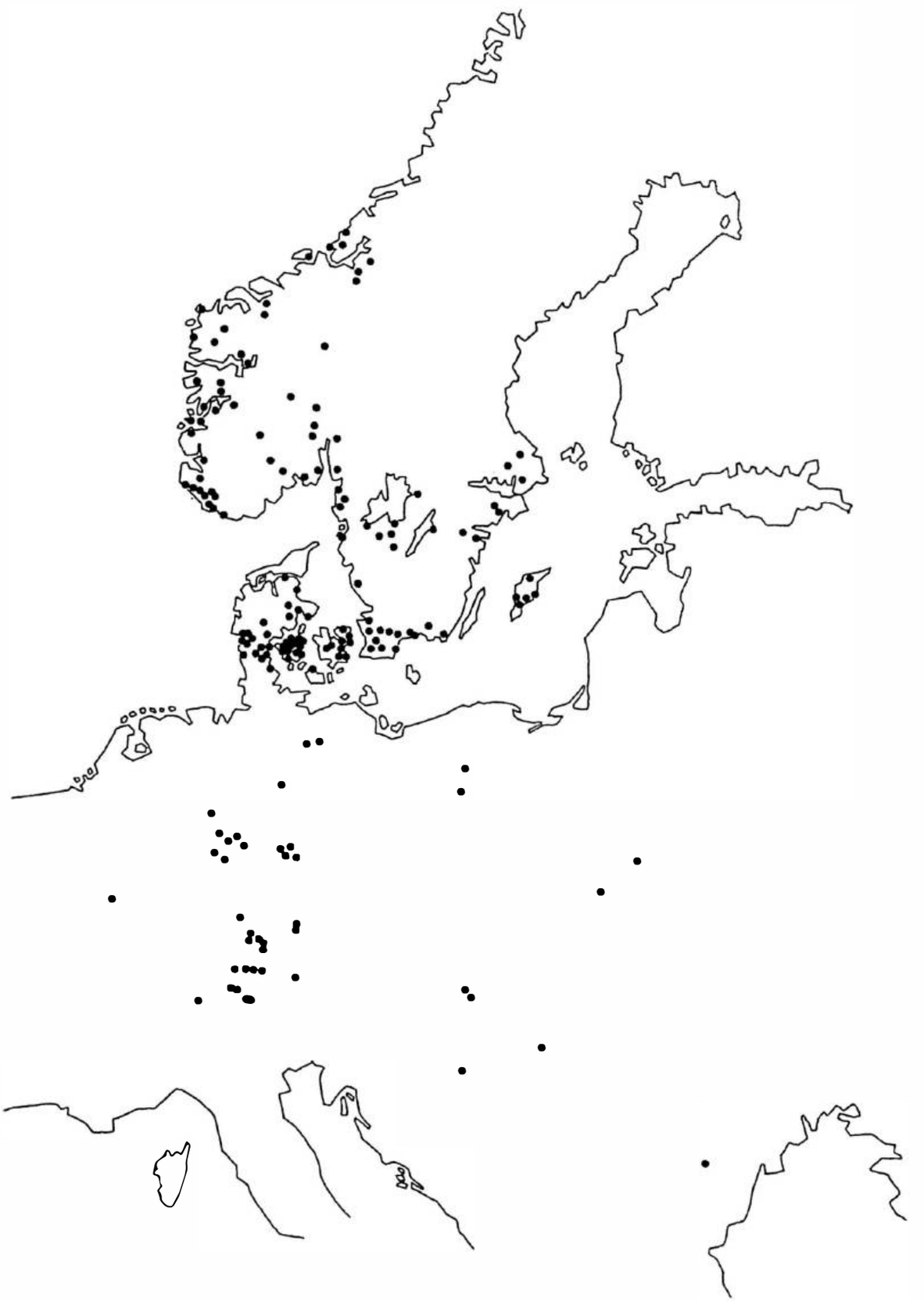
(Pipping, s.622-5).

[Gotlandı ilk önce bir kişi keşfetti ki, adı Pielvar idi. O zamanlarda Gotland öyle sihirli idi ki, gündüzleri batar ve geceleri yukarıda olurdu. Fakat bu kişi memlekete ilk önce ateşi getirdi ve, ondan sonra hiçbir zaman batmadı].

Cümlenin Almancaya tercümesi şöyle :

Gotland fand [hitti] *zuerst* [fyrsti, İng. "first"] *ein Mann* [maþr; yani, ËMİT ËR], der Pielvar *hieß* [hiþ]. *Damals* [Pa] *war Gotland so verzaubert* [eluist; yani, ËL-ËSİT], *daß es an den Tagen* [daghum] *versank* [sanc] *und in den Nächten* [natum] *oben* [uppi; İng. up] *war. Aber dieser Mann brachte* [eldi; yani, ËLİTTİ] *zuerst Feuer* [quam] *auf das Land, und danach versank es nie mehr* [þet aldri].

Burda sözkonusu edilen "ateşi [*quam; OQ ËM*, yani "kişiyi kuantum haline getiren şey"] getiren kişi"; yani, "cesetleri yakma adetini getiren kişi", kendisi için Kylver Anıdı dikilen kişi olmalı.

Skandinavya yazıtlarından "eski yazı"
[the older futhark] ile yazılan yazıtların Avrupada bulunduğu yerler
(Sven B.F. Jansson'a göre)

Not: Aşağıda yazıtlara verdiğim numaralar onların (24.04.2002 gününden başlıyarak) benim tarafımdan okunuşlarının sırasını gösteriyor.

1. Gotland Adasındaki (İsveç) 36 *tamğalı* Kylver Yazıtı.

Bu metin için "Skandinavya Yazıtlarının Deşifre Edilmesi" bahsine bakınız ki, bu yazıt Skandinavya yazıtlarını deşifre etmemi mümkün kılmış olan yazıttır.

2. Førde'de (Norveç) bulunmuş olan balık tutma ipi çökerticisi

BU İLİNİS İ'K (sağdan sola doğru) [Bu ilinme ekidir].

Bu yazıtın sonuncu tamğa'sı olan "K" tamğa'sını ALTI YARIQ TİGİN'de (Mirşan 1978, s.111), Ulu Kem Alfabesinde (Mirşan 1970, s.27), Vinça (Sırbıstan) yazıtında (Mirşan 1994, s.42), Aktaş Köyü kemik iğnesinde (Mirşan 1999, s.13) görmekteyiz. Yazıttaki "İ" (4üncü) ve "L" (2inci) tamğa'ları ise, hemen-hemen bütün Türk yazıtlarında geçen tamğa şekilleridir.

Her iki yanında birer delik olan ve ipleri eklemiye yarıyan, 12/5/1,5-2 cm'lik sabun taşına yazılı Følde yazıtı (Norveç):

3. Årstad Yazıtı (Norveç).

ᚺᛁᚠᛁᚷᚨᛉ — *(1) ÖC-ÖK [veya, ÖCİK] ËDİS ËRİSİN*
ᛊᚨᚱᚨᚢᚲ — *(2) ËLİK UR ËKİZ*
ᛗᚲᚠᛁᚺᚨᛏ — *(3) ÖC-ÖK [veya, ÖCİK] OQ-ËS ARIP.*

Hafif granit taşından Årstad (Sokndal, Norveç) yazıtı (1,2 m x 0,78 m x 0,13 m).

(1) Tanrının (ilk) yarattığı hale erişme [veya, Orijinal-hal edilmiye erişme]
(3) Tanrı kuantumu-şeklinde uzaklaşan [orijinal-hal kuantumu-şeklinde uzaklaşan]
(2) kimseler için verilen hüküm gereğidir.

ÖC "sahiplik, iyelik", ÖK "Rab, Kral"; buna göre, ÖC-ÖK "Her Şeyin Sahibi Olan Kral"; yani, "Tanrı" demektir, fakat bu anlam, esas itibarıyla, ÖC [Sahip] sözünde yoğunlaşmaktadır. ÖG ise ecnebî Krallara verilen isimdir.

ÖC-ÖK (vede, ÖC-ÖG) deyimi Türkçe yazıtlarda da geçiyor ve aynen burdaki gibi yazılıyor.. Ancak, Türük Bïl ortamında kalan bir krallık kastedilmek suretiyle, biraz değişik anlamda kullanılmış bulunuyor :

İÇİKİGME ÖC-ÖKTİ BUDUN BOLTI, ÖLÜGME ÖLTİ [Tanrı yönetimine tabi bir kabile haline gelinceye kadar, imha oldular; yani, Türük Bïle tabi oldular] (Urqun, IID37).

Mirşan, K. 1991; *Bolbollar*; s.53.

ON[I ÖC]-ÖG ËR ËMİDİM [onları ÖC-ÖG erleri ettim; yani, onları Tanrı hakkı için yönetimime kabul ettim] (Şine-Usu, C4).

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s. 82.

4. Möjbro Taşı Yazıtı (Uppland, İsveç).

	ÖC	*Sahib*
	ÖK, OQ ËSİD ËKİZ,	*Rap, kuantum olarak bilinen,*
	ËS ËKİN-ËKİNİK,	*"can" olan şeyin,*
	OQ-ÖK;	*kuantum Rabbıdır;*
	ÖC-ÖK AQIN ÖK-UR ËKİR	*Sahip-Rabba akma hususundaki Rab-kararı olan,*
	ÖK-UR ÖG.	*Rab-kararı ögesidir.*

Metnimiz öldükten sonra Tanrısına kavuşacak olan kişi canı hakkında izahat vererek diyor ki, ölen kişinin canının (uzayda akabilecek halde bir) *kuantum* haline gelmesine Rab (Tanrının yeryüzü işlerini yürüten şahsiyeti) karar verir ve bu karara ÖG [öge] olan can Sahip-Rabba (yani, Tanrıya) doğru (gravitasion etkisi altında) akar (ve sonunda cennetine kavuşur).

Metnimize göre kişi canı Tanrı haline gelebilmek (cennete girebilmek) için dual bir İT'e [impulsa] sahip olmalıdır : (1) o, ilk önce, "kuantum" haline gelebilmelidir ve (2) bundan sonra, (gravitasion etkisiyle) akarak yol alabilmelidir; ta ki, asılı kalacağı ÜY ASIS'a [gravitasional eve]; yani, ÜY ON'a [kozmos evine] ulaşabilsin. İşte resmimizdeki iki it bu şekilde bir "*dual impuls*"u temsil ediyor (s. 45'deki resim).

İki İT'imizi Bulğarıstandaki Şuman *Sıntaş*'ında da görmekteyiz. Ancak, bu yazıtta OQ [kuantum] sözü "millet adı" olarak geçiyor.

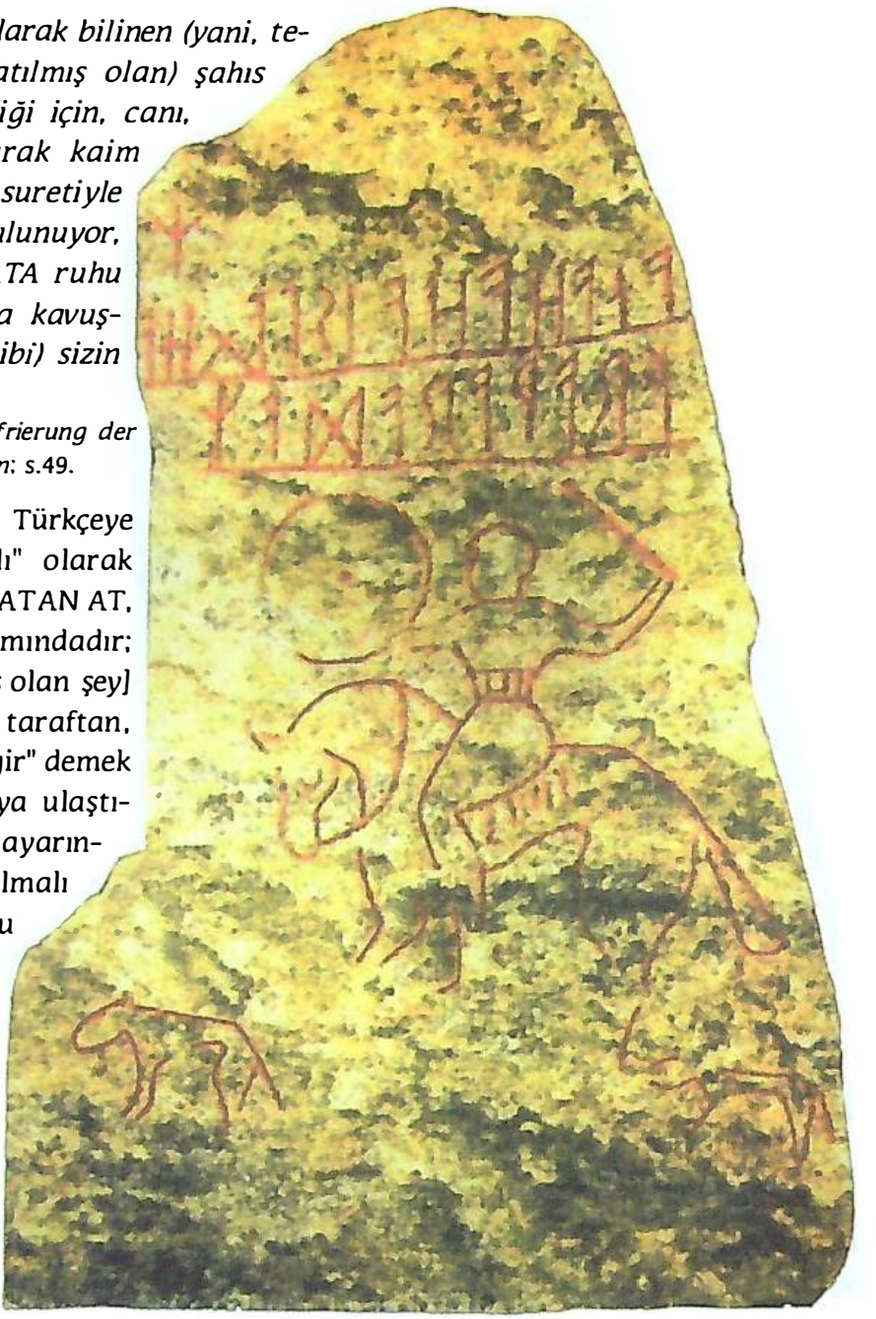
Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.78-79.

Bu İT'leri bir Proto-Grek yazıtında da görüyoruz. Burda, iki İT arasına, bir yılan resmi yapılmış bulunuyor ki, bu da ışık dalgası halinde giden canı temsil etmektedir. Yazıt şöyle diyor :

"Atalarımızın AT'ı olarak bilinen (yani, teninden can halinde atılmış olan) şahıs yakılmış olarak bilindiği için, canı, atalarımızın AT'ı olarak kaim olan şahsın, uçmak suretiyle (Tanrısına) erişmiş bulunuyor, ve, buna göre, o AT-ATA ruhu olarak (yani, Tanrısına kavuşmuş olan atalarımız gibi) sizin Rabbanî ulunuzdur."

Mirşan. K. 1973; *Dechiffrierung der protogriechischen Inschriften*; s.49.

Bu yazıtta, bugünkü Türkçeye göre, "atalarımızın adı" olarak tercüme edebileceğimiz ATAN AT, aslında, "ata canı" anlamındadır; yani, AT [tenden atılmış olan şey] "can" demektir. Diğer taraftan, AT, ayni zamanda, "beygir" demek olduğundan, onu Tanrıya ulaştıracak olan İT de beygir ayarında büyük bir hayvan olmalı ve uçabilmelidir. İşte bu varlığı biz, ÖG AT [canları Tanrıya ulaştıran kanatlı at; Greif] olarak, Etrüsklerde görmekteyiz. Bir Etrüsk yazıtı (s.17), bir AT'ın (s.18) iki ÖG AT tarafından uçuruluşunu tasvir ederek, şöyle diyor:

Kollarında OÑ kalkanı ("başarı" tamğası) ve AÑ topuzu ("zekâ" tamğası) tutan bir atlı (yani, Tanrıya inanarak savaşa giden bir asker) ve onun alt kısmında iki İT [impuls] (yani, askerleri savaşmıya iten dual gerekçe) resmi bulunan Möjbro Taşı (Uppland, İsveç) yazıtı.

"AT'ı mukaddes adanarak Tanrılaşan Hanlık sahibinin uçarak (öbür dünyaya) ozması 'Tanrılaşma' keyfiyetidir."

Mirşan. K. 1998; *Etrüskler*; s.2 ve 70.

Bu Etrüsk yazıtındaki iki ÖG-AT'ı biz, Ëşik Qurğanında bulunmuş olan, "Altın Elbiseli Adam" başlığında da görmekteyiz (s.13,16). Bu Qurğan yazıtında şöyle deniliyor:

"Haşmetmeablığını anmakta olduğun kişi, kozmoslaşarak, "OQ" haline gelmiş bulunuyor. O, UB-OZ [Tanrı] liderliğine ozarak geçmek suretiyle, kozmoslaşmak üzere alınmış olan AT'dır."

Mirşan, K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bi'l*; s. 27.

5. Stenstad Yazıtı (Norveç)

	ÖC-ÖK AP UÇUS	*Tanrıya aparılmak üzere uçuş*
	OQ BU UW ËSİDİS.	*kuantum halinde mukaddesleşme demektir.*

6. Tørvika A Yazıtı (Norveç)

ᚴᚱᛁᛋ	(1) ÖK UW ËS UR
ᚴᚱᛁᛁᛏᛁᚴ	(2) ÖK ËRİLİK AQIN ËK-ÏY.
(1) Kutlu Rabbın can hakkındaki kararı *(2) Rabba erişme akını içindir.*	

7. Eidsberg Kilisesinde bulunmuş granit levha (Smålenene, Norveç)

ËSİD ËRİSÜÜÑ ËSİNİT [ËS-ANT] ËL
Rivayet olunan erişmeyi gerçekleştirmiş olan halk.

8. Belland Yazıtı (Norveç)

ÖKİK ANT ALTU—*Tanrıya ant olsun.*

9. Istaby Yazıtı (İsveç)

ᚠᚢᚴᚴᚠᚠ 1. ÖKÜG ÖKÜP ONIS ËR

ᛁᚺᚾᛁᛉᛁ 2. ËSİNÇ ËSİTİNİS

ᛁᚾᚠᚠᛏ 3. AT ÖKÜG *İTİS*

ᚠᚢᚴᚠᛋᛁᛋ 4. ÖC ËSİC ÖKÜP ONIS ËR

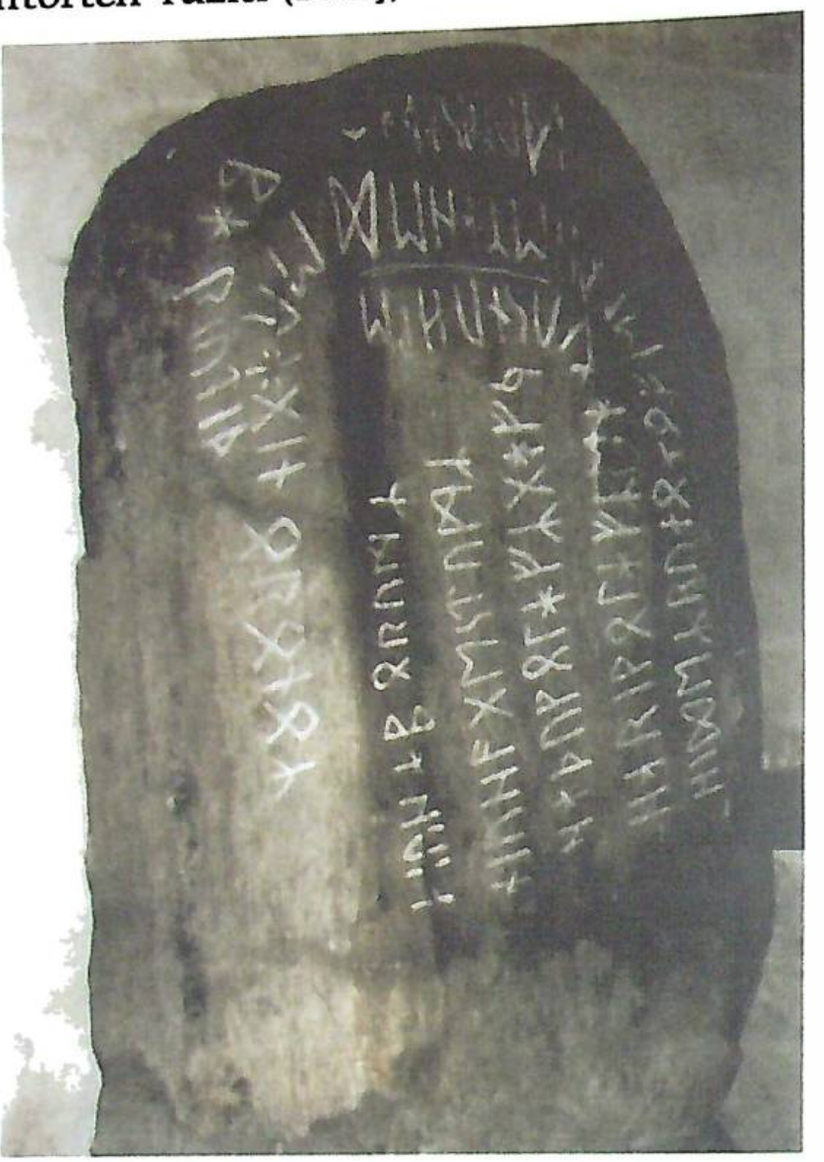
ᚺᚾᛘᚱᚢ 5. ONIS UR ALT ËTİN

ᚠᚢᚴᚠᚠᛋ 6. ÖCÜG ÖKÜP ONIS ËR

ᛁᛁᚾᚦᚢ 7. ONIS ANT *İTİSİS.*

1. Dua ile Rabda kozmoslaşmıya erişme
2. idrakı ile,
3. (vucuttan) atılma duası impulsu
4. —"Sahip" denilen Rabda kozmoslaşmıya erişme
5. ile kozmoslaşma tahakkuk ederek—
6. "Tanrı" olan Rabda kozmoslaşmıya erişmedir,
7. kozmoslaşma kanunu impulsu ile.

10. Stentoften Yazıtı (İsveç)

ᛏᛁᚦ 1
ᚱᛁᚢ 2
ᛒᚼ 3
ᛅᚱᛅᛏᛅᚴ 4
ᚷᛁᛏ 5
ᛘᚱᚼ 6
ᚼᚾᛘᛙ 7
ᚢᛘᛉ 8
ᛅᚢᛘᛋᛏᚦᚼ ^ 28

ᛅᚦᛘᛏ 9
ᛅᛏ 10
ᚱᚢᚢᛏ 11
ᚺᛁᛙᛘᛦ 12
ᛋᛏᚢᚺᚦᛘ 13
ᛌᛁᚢ 14
ᚦᛦᛘᚼ 15
ᚱᛁᚦᛅᚴᚼ 16
ᚺᚾ 17

ᚷᚼᚦᛋ 18
ᚦᚱᚴᚼᚦᛦ 19
ᚦᚢ 20
ᚺᚼ 21
ᛏᚢᚦᛘᛦ 22
ᚺᚠᚷᛘᛋ 23
ᛏᛁᚢ 24
ᛅᚱᚢᚦᛘᛦ 25
ᚼᛒ 26
ᚦᛁᚢᚺ 27

Soldan 1inci satır :

1. ANTIS AT
2. ONIS ËS UR
3. USU ÖK.

Soldan 2inci satır :

4. UÇ BU, OQ BU, UR BU.
5. OQ ËSİD
6. USU UR ALT
7. AQIN ALTIN USU
8. ËL ALT ËSİS.

Sağdan 1inci satır :

9. AP ALT ÖG BU
10. OQ BU,
11. OQ ONIS UR,
12. UÇ ALT AQINISIN.

Üstten 3üncü satır :

13. ALT ËRİN ONIS OQ-OZ
14. ËLİS UW

Sağdan 2inci satır :

15. USU ËRİR, UÇ-ÖG
16. *USU AP BU* ËRİS UR
17. **OSUN.**

Sağdan 3üncü satır :

18. UW ÖG USU ËD
19. UÇ-ÖG *USU AP BU* ËR
20. ONIS ANT
21. **OSUN.**

Sağdan 4üncü satır

22. UÇ ËRİR ONIS AT
23. OZ ALT ËD ËKİN
24. ONIS ËS OQ.

Sağdan 5inci satır :

25. UÇ ËRİR ONIS UR BU
26. ÖK USU
27. AN ONIS ËS ANT.

Yazıt Başlığı :

28. UW USU-ANT OQUZ ALT ONIS AQIN.

1. (İyi kişiliği için) garanti verdiğin
2. kozmik cana hüküm giydiren
3. Rab Cenapları,
4. Tanrı olduğundan, kuantum hakkında hüküm yetkilisidir.
5. Kuantum hakkında
6. Cenap kararı
7. akmıya (yani, ruhun kozmosta akmasına) yönelik
8. halk inancı dolayısıyladır.
9. Aparılma bilinci
10. kuantumu
11. kozmik kuantum edilmiştir,
12. Tanrıya doğru akmak üzere.
13. Kozmik kuantum halinde ozmuya erişerek,
14. kutsal kişi haline gelme
15. Cenabına erişme, Bilinç Liderliği
16. Cenabı tarafından aparılan erişme
17. alanındadır (yani, ağıt tutan kişiler ölen kişi ruhunun Tanrıya geçeceğine inanmış oldukları için, Tanrı da bu ruhu kendine kabul etmiştir).
18. Kutsal bilinç çerçevesinde
19. bilinç liderliği tarafından aparılan (gerçekleştirilen) erişme
20. (halk tarafından verilen) kozmik garanti
21. dolayısıyladır.
22. Tanrıya erişme kozmosuna
23. ozma gerçekleşmiş olması
24. kozmik can kuantumu haline gelmek içindir.
25. Tanrıya ozmanın kozmik kararını
26. veren Rabbı
27. anma, kozmik can için garanti olsun.
28. <u>Kutsal ant içilen kuantumların kozmik akını</u> (yazı başlığı!).

<u>Not:</u> (1) 15 ve 22inci satırlarda geçmekte olan "ËRİR" tamğası Pra-Portekiz yazıtlarında şu şekilde geçiyor :

AQINISIM ËRİR AT ÜZÜT ËTÜÜÑ ËR [AQINIŞ aracılığı ile kesinleşen bir erişme].

Mirşan, K. 1996; Pra-Portekiz Bitigtaşları; s.15-16.

(2) Metnimizde geçen UÇ [lider] sözü "Tanrı" añlamında kullanılmaktadır. Bu hali biz Türklerde de görmekteyiz. Meselâ, ÖÑRE BIÑA BAŞI şöyle diyor: ÜR-ÖGİN ANTA İTİTİDİM, <u>UÇI AT</u> ANTA AT UQITDIM [meçhul asker abidelerini orda yaptırdım, <u>Allahı</u> orda haberdar ettim].

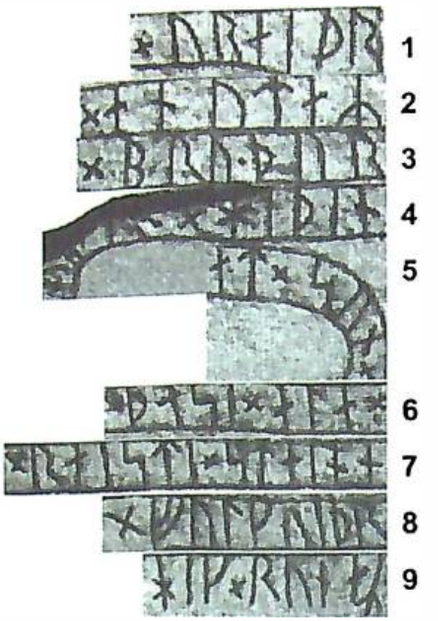
Erken-Türklerin (bilhassa Etrüsklerin) "Cenap" (yani, Allah) añlamında kullandıkları diğer bir deyim de US'dur [vucuda getirici, cenap, instans].

Mirşan, K. 1994; Alfabetik Yazı Başlangıcı; s.189, 192.

11. Anundshög Yazıtı (İsveç)

<u>Not:</u> *Yazıt sağ-alt köşeden başlanılarak okunacaktır.*

1. UR ANTIS [veya, OYIS ?] OQ UR ONIS-UW,
2. UÇ OQ USU, ONIS UQUQ-UW.
3. UR ONIS ANT, ONIS UR ÖK-UW,
4. OQIS ANTIS [veya, OYIS ?] USU UW, [ËSİN] ËS [ANIN UW].
5. UW OQ ONISIT, UW İPİN [veya, AT?] OQ,
6. UW OQIP, OQ UW ËSİT OQ ANT [veya, OY ?].
7. OQ UQUSUQ İPİN [veya, AT ?] ËTİW ËSİPİN [veya, ËS-AT ?] ËTİS OQ URUW,
8. UR ANTIS [veya, OYIS ?] ËLÜ [veya, ONIS-Ü ?] UP-ONIS ÖGİW,
9. UÇ UQUQ ONIS URUW ÖS-USU.

1. (Halk tarafından dua ile istenen, Tanrı) hükmü garantisi dolayısıyla, (Tanrı tarafından verilen) kuantum hükmü kozmik inancımız sonucudur,

2. ve Tanrıda kuantum oluşumu, kozmik olarak kutsaldır.

3. Hükmün kozmik garantisi, kozmik hüküm kralının kutsallığıdır,

4. ve kuantum garantisi hakkındaki kutsallık, senin (dualarında) andığın kutsallıktır.

5. "Kutsal kuantum" kozmolojisi, kutsal barış kuantumudur,

6. ve kutsal kuantum olarak, kuantum kutsallığı kuantum garantisidir.

7. Kuantum dolayısıyla, sulhu anış "kuantum" gereğidir,

8. hüküm garantisi altındaki halkının yüce kozmik bilince sahip olması yolu ile,

9. Tanrının kozmik kararının teşekkülü.

12. Sanda II Taşı (Gotland, İşveç)

Bu ve öbürdünya sıntaşı

Tasfirimizin aşağı katında güneş altındaki "dörtlü" (yani, doğumlu) dünyamız sözkonusu ediliyor. Bu dünyanın ÖK'ü [Tanrıyı temsil eden kralı] elinde, dünya UDU'sunun [stratejisinin] gereği olan, bir kargı tutuyor.

Bir Etrüsk yazıtı, metnimizdeki ONIS OQ UR UQUQ ÖK [kozmik kuantum hükümdarının (veya, hakiminin) kralı] yerine, ËMİÇ OQ ON UDU AT [kozmos stratejisi sahibi tarafından adanan (kişi)] diyor (yandaki resimde kargı yanındaki dikvi yazı).

Mirşan, K. 1998; Etrüskler; s.29.

Kralımızın arkasında, elinde AÑ [zelâ] *tamğası* tutan bir kişi (çünki uzaya ulaşacak şey, vucut değil, zekâdır) ile, onun arkasında, kolu ile ON [kozmos] *tamğası* şekillendiren diğer bir kişi ile temsil edilen, krallık halkını görmekteyiz.

Bir Etrüsk başbakanının ölüm döşeği

etrafında yer alan kişilerin de bu ON işaretini yaptıklarını görüyoruz:
Mirşan, K. 1998; *Etrüskler; s.* 73.

Tasvirimizdeki yeryüzünün üstünde, bir □ [OŞ, "konfigurasion"] çerçevesi içinde, üç kişi daha görmekteyiz. Bu OŞ'a, bir kaz vucudu ile teşkil edilen *"üçgen [AQ], bükük kaz ayağı ve kuyruğuundan [OZ]"* olkunan, damğalar (yani, AQ-OZ > qaz) yapıştırılmış ve bu kazın, OŞ içinde kalan boynu ile, ON *tamğası* şekillendirilmiş ve altına—"polarize orientasion" anlamında olan bir PARAMIT [piramit] tutan—ÖK'ümüz (ölmüş olan kralımız) oturtulmuştur. Yani, Kralımızın canı akarak kozmosa *ozmuş* ve orda polarize halde asılı kalmıştır. Tıpkı yeryüzü kişilerinin yerde polarize halde asılı kaldıkları gibi.

Kozmosta asılı kalmış olan kralımıza artık kargı gerekli değildir ve, bundan dolayı, bir melek onu Tanrıya takdim ediyor.

Yazıtımız şöyle diyor :

1	ONIS OQ UR UQUQ ÖK	*1. Kozmik kuantum hükümdarının (yani, Tanrının) (yeryüzündeki) kralı,*
2	OQ ËPÜ-Ü: ONIS OQ.	*2. (halk tarafından) kozmik kuantum olması istenmiş olan, kuantum halindedir.*
3	OQ UR UQUQ ÖK,	*3. Kuantum hükmünün bu kralı*
4	OZIS, OQ-ÖG-Ü ONIS OQ	*4. (halkın) ozmuş kuantum bilincinden ibaret [Ü] kozmik kuantumdur,*
5	İP-İTİS ONIS ANT,	*5. impulziv kozmik garanti şeklindeki*
6	UQUQ UR.	*6. hükme göre.*

Notlar :

UR [hakim] için bkz : *UP-URUY [meslek hakimi].*
Mirşan, K. 1998; *Etrüskler;* s.46.

İKİTÜÜS URUÑUZ [evlendirme hakimi].
Mirşan, K. 1973; *Dechiffrierung der protogriechischen Inschriften;* s.13.

UQUS UR [kanun].
Mirşan, K. 2000; *Hieroglifler;* s.42.

OQ [kuantum] için bkz : *OQIĞ ONUN OĞ ONIN [kuantumlar halinde kozmik kişiler kozmosu].*
Mirşan, K. 1994; *Alfebetik yazı başlangıcı;* s.63.

OQ [halk ismi] hakkında bkz :

Mirşan, K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.132

OQ [asker] hakkında bakınız :

Mirşan, K. 1973; *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften;* s.4, 23.

13. Frøyshov heykeli (Historik Museum, Frøshov, Norveç)

Eteğin en alt bölümünde şunlar yazılı:

ÖK [veya, İK] AQIN ËKİÑ.
Rabba [veya, dualiteye] akmış olan.

Not: B [ÖK] tamğasının yazılışı—kavisli çizgiler dolayısı ile—zor olduğundan, bu tamğa yerine, yazılışı daha kolay olan, F [İK] tamğası tercih edilmiş olabilir.

14. Eidsvåg Taşı (Norveç)

ÖK ÖC ÖKİSİZ ÖKİN
Yöneten Tanrı yönetimler yöneticisidir

15. Thames Bronz Muskası (İngiltere)

OÑ-AN ÖKİK AQIN ËKİL ARILT OÑ • OÑ ËSİK ËT ÖK A AT-ÏL : AQIN ËK ARILT ÖKİN•

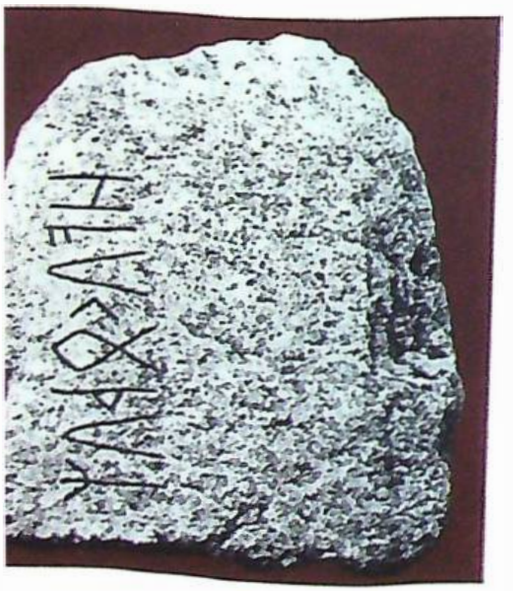
ÖKİK [Rabbanî, sembolik] akın anıdı olan, "ARILT [talih] getirici" denen AT-ÏL sembolü akınlara talih getiren semboldür.

16. Bir Norveç Yazıtı

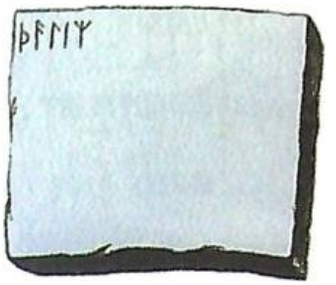
ÖC AT ËS USU AT.
Tanrı egemenliği.

17. Norra Vånga Bitigtaşı (Gotland, İsveç).

ÖCÜL ANT BU ËL ËKİN.
Halkın Tanrıya andı.

18. Bratsberg, Tronyem, Bitigtaşı (Norveç)

ÖC ËSİP ÖK ANT
"Tanrı" olarak anılan krala ant.

19. Sunde Bitigtaşı (Norveç)

ÖCİS AT ËZİK ËDİNİS AQIN ËSÜ.
Tanrıya transfer edilen akıncılarız.

20. Stenkyrka Sıntaşı (Lillebjärs, Gotland, İsveç).

OY ËL AQIN [*Kişi akınışı*].

21. Husaby Bitigtaşı (Gotland)

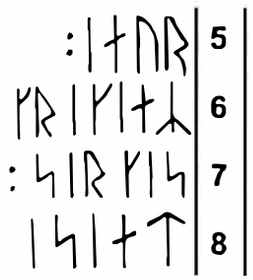
1 (1) ËSİSİT
2 (2) ËS ONIS ËT :
3 (3) URUS ANT
4 (4) ËS URUÑ :
5 (5) UÇ ËS AT
6 (6) ÖGİS :
7 (7) ËSİT
8 (8) UQUQ ANT
9 (9) UQUS AT ËT :
10 (10) ËS-AT AQIT
11 (11) UÇ ÖG-AQ

(1) Duyulduğuna göre,
(2) canın kozmik edilişi,
(3) (Tanrı) kararı hükmünün
(4) cana uygulanışıdır.
(5) Liderlerin canı (vücudundan) atılarak
(6) ÖGİS [Tanrı bilincindeki kişi] (yani, Tanrı havarisi)
(7) haline geçer,
(8) bu açık bir yasadır.
(9) Bunun açıklığı
(10) canın, akmak suretiyle, (yani, AQAŞ şeklinde)
(11) uçarak "övünç kuantumu" haline gelmesindedir.

22. Timans Bitigtaşı (Gotland)

1 (1) ÖGÜS ËS UQUNUSUN
2 (2) ËS ONIS :
3 (3) OQ ÖSÜC URUS
4 (4) UÇUS UP-US ËT

5 (5) URUNUS UQUS :

6 (6) UÇ UQUS ÖS-UR-Ü

7 (7) ËTİSÜ URUS ËT :

8 (8) AT-UQ ËSİTİS

(1) ÖGİS canı konusu
(2) canlar kozmosudur;
(3) kuantum hakkındaki karar
(4) Lider Cenapları hakkındaki
(5) bildiridir.
(6) Lider hakkında sözlü-karar
(7) teşkil eden kararı
(8) kavramalısın.

23. Bjälbo Bitigtaşı (İsveç)

1 (1) uq ONIS UQUNIS ËT uq

2 (2) OQ AT ONIS ËS uq

3 (3) UÇ ONIS ËS ANT uq

4 (4) UÇ UQUQ ONIS OZIS uq

5 (5) AT ËTİS OZIS uq

6 (6) ËSİG ONISIP uq

7 (7) OQ ËSİT uq

8 (8) OQ AT AP ËSÜ

9 (9) ÖK ËS UR-Ü uq

10 (10) AT-ÖG OQ uq

11 (11) ËSİTİS ANT uq

12 (12) OQ ËS AT ËT uq

13 (13) ONIS ANT ËTİS UR uq

14 (14) UÇUQ ËSÜ ËS UR AT uq

(1) "Kozmos" olarak bilinen yere
(2) kuantum halinde atılan kozmik can
(3) "lider" (veya, uçmuş) olan kozmik candır.
(4) Uçarak kozmik ozma [kozmosa uçarak ozma]
(5) atılmak suretiyle ozmadır.
(6) Canın, kozmikleşerek,
(7) kuantum haline gelmesi
(8) kuantumun aparılışı gerekçesiyledir,
(9) Kral için verilen hükme göre
(10) "atılan bilinç kuantumu"
(11) olarak bilinen taahhüt.
(12) Kuantumun atılması
(13) kozmik hüküm taahhüdüdür,
(14) lider-canı (veya, uçmuş can) hakkında verilen hüküm olmak üzere.

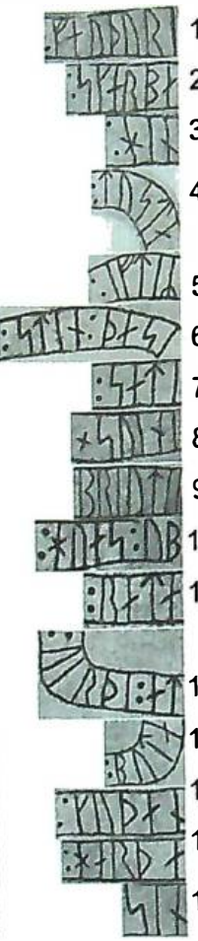
24. Elgesem Bitigtaşı (Norveç)

ONISIP ÖK.
Kozmoslaşmış Kral.

25. Glemming Bitigtaşı (İsveç)

1 (1) URUNUS ANT ONIS OQ ÖG.
2 (2) OQ ÖK UR OQ ËLİT :
3 (3) UQUSUSU :
4 (4) OQ AT ËTİNİS AT :
5 (5) UÇUS AT ÖGİS:
6 (6) ËSİT OQUÑ: UQUSUT ËT:
7 (7) ËS AT OQ ËT:
8 (8) ËS OQ ËSİNİS ËT uq
9 (9) ËSİS ËTİNİS UR ÖK
10 (10) ÖKÜNİS :İT UQUNIS USU:
11 (11) UQUT UQUR :
12 (12) ATIQ: ËSİNT UR ËSİL :
13 (13) AQITINIS ÖK:
14 (14) UQUQ ANT ONIS ËL:
15 (15) OQ ANT UR UQUSU:
16 (16) OQ ËSİT

(1) Savaşma yemini kozmik oklar şerefidir,
(2) bundan dolayı, OQ (Halkı) Kralı "vurulmuş OQ" olarak (mezarına) götürüldü.
(3) Yani,
(4) OQ (Halkı) AT'ı edilmiş olan AT,
(5) uçmak suretiyle, "AT" şerefine kavuştu.
(6) Bunu şu şekilde añlamalısın:

(7) ruhu OQ [kuantum] edilmiştir.
(8) ruh halinde kuantum haline gelerek.
(9) Yadolunan ruh (savaşta) vurulmuş olan Kraldır,
(10) kederimiz bundan ötürüdür.
(11) İzahı şöyle :
(12) Atılmış olan can, (savaşta) vurulduktan sonra,
(13) (kozmosta) akmakta olan Kraldır.
(14) Bunun idrakı içindeki, bu kozmik kişi,
(15) kuantum idrakı içindeki, (savaşta) vurulmuş olan
(16) kuantumdur.

26. Møgedal Bitigtaşı (Norveç)

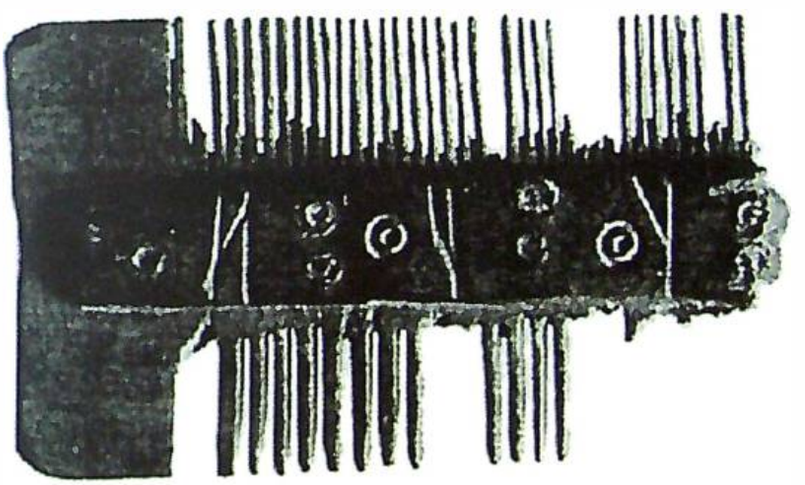
ÖCÜK ËDİS ANTIS ËSİS.
"Sahip" Olana (yani, Tanrıya) ant etme.

27. Fløkstad Et Bıçağı, (Norveç).

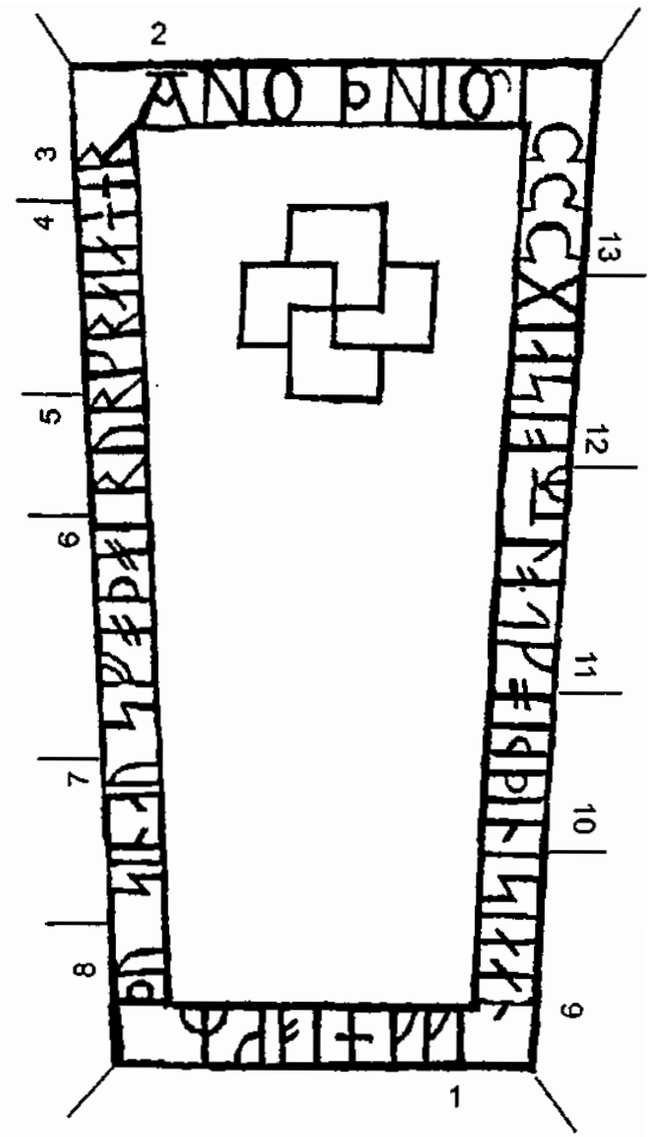
ÖG ËKİÇÜÜNİS KËSİP UQUSUP.
Sözkonusu olan şey kesme aletidir.

28. Lund Tarağı Bitigi (Skåne, İşveç)

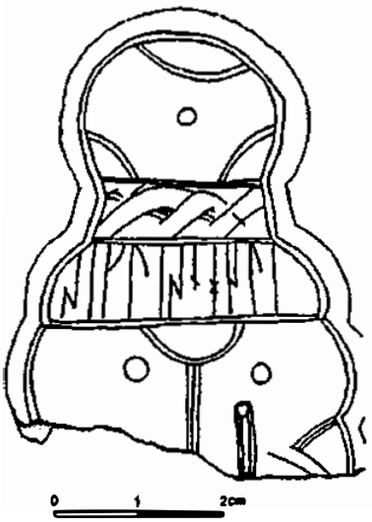
ÜİÑ-ÜİÑ ËPİS
"O-o !" (yani, adamakıllı) güzellik (tertip).

29. Lösen III Bitigtaşı (Blekinge, İsveç)

(1) ËSÜÜ OQ ËSİB UÇUC.
(2) ATINIÑ ANTINISIÑ
(3) UR OQ
(4) OQ UQUSUQ UR-Ü (yani, URIW).
(5) URINIS UR
(6) ËSİB AÑIB ÖGİT
(7) ONISIÑ İÇİSİT.
(8) ONISIÑ
(9) İÇ UQUQ ËSİTİS
(10) İÇ ËSİN AÑIS OQUQ,
(11) ÜP ËBİP ËSİCİS,
(12) ËB-ËSİTİÑİS ËD :
(13) ONUNUN.

(1) OQ hatırasının yadı
(2) adının garantisi içindir.
(3) OQ'un (mezarına) vurulması
(4) OQ'ların reyi ile vurulmadır.
(5) Savaşta vurulmuş olma
(6) dolayısıyla elde olunan şeref garantisi,
(7) kozmik içerilmeyi temin etmiştir.
(8) Kozmosun,
(9) içermesi şeklinde husule gelen
(10) içerilme garantisi hakkında,
(11) tazim etmek suretiy le,
(12) şunu adamakıllı duymuş ol :
(13) kozmoslaşma!

30. Strand Tokası Bitigi (Norveç)

(1) ËSİP ËTİS USU (sağdan sola!)
(2) UQ ËTİS ËPÜ ËSİT

(1) Hatıra edilen şey (yani, işbu hatıra)
(2) şahsiyet veren tokadır (düzenleyicidir).

31. Åryd Bitigtaşı (Blekinge)

1 (1) ÖCİP ÖKİP ËTİÑİSİÑ *(sağdan sola!),*
2 (2) OQ ËL
3 (3) UR ÖK
4 (4) OYINIS ÖG.

(1) Tanrı yönetiminde kral olmak üzere,
(2) OQ Halkınca
(3) kararlaştırılmış kral olan
(4) Haşmetmeab.

32. Kinneved Bitigtaşı (Gotland, İsveç)

ËSİN ANISIP, ÖK-ÖC ËSİZ. *(soldan sağa)*
Hatırasını anarak, Tanrı Kralını yadederiz.

33. Bezenye Yazıtı (Pressburg, Slovakya)

Sahife 26'ya bakınız.

34. Vä Bronzu Yazıtı (Skåne)

1 (1) AÑIP UQ Ü ËS *(sağdan sola!)*
2 (2) AÑIP ËSÜY:
3 (3) ÖG UQ Ü:
4 (4) URUY ËSİÇİP
5 (5) İÇ UQUQ Ü
6 (6) ËSÜY ËS UR *(tersten bakılacak ve sağdan sola okunacak!)*
7 (7) ÖG İYİL Ü:
8 (8) ËSİL ÖC

(1) Añıp kavrama,
(2) añarak yadolunma
(3) şerefidir,

(4) (ateşe) vurulma dolayısı
(5) ile
(6) yadetmekte olduğun can hakkındaki karar (yani, cesedi ateşte yakma)
(7) övünç vericidir,
(8) Tanrı karşısında.

35. Vanga Bitigtaşı (Gotland).

ÖCÜL ANT BU ËL ËKİN (soldan sağa!)
Halkın Tanrıya andı.

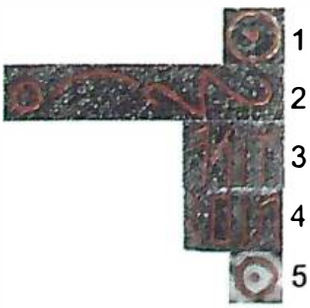
36. Monk Wearmouth Sıntaşı Yazıtı (Durham, İngltere)

(1) ANT URUS ÖG
(2) AQINIS AT
(1) Ant edilen Savaş
Haşmetmeabının
(2) "AT" halinde akınışı.

37. Kovel Demir Mızrak Ucu (Volhynia, Rusya)

1	OÑ	*Başarı !*
2	UW-ONIÑ	*Kutsal Millî Savunmamız için*
3	ËS ËSİSİK	*sözkonusu edilen şey*
4	URIS OŞIZ	*savaş aletidir.*
5	OÑ	*Başarı !*

Not: UW-ON [Kutsal Savunma; Mukaddes ON-Milleti] deyimi Istanbul-Erenköy yazıtında da geçiyor.

Mirşan, K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.79-80.

38. Negau Bronz Miğferi Yazıtı (Steiermark, Avusturya)

1) ËL AT OYISIC ATIZ UQUSUQ
2) UÇUSUB AT ËSİSÜYİP *(sağdan sola!)*

1) 'Halkın yad ettiği nam' olması dolayısıy la,
2) uçup gitmiş olan namı anmaktayız.

39. Trollhättan Brakteat'i

Sahife 21'in ortasında verilen resim ve yazıt.

40. Weser Irmağında bulunmuş olan, 4991 numaralı öküz kemiği üzerine yazılmış bitig.

Sahife 32'ye bakınız.

41. Weser Irmağında bulunmuş olan, 4988 numaralı at kemiği üzerine yazılmış bitig.

Sahife 32'ye bakınız.

42. Weser Irmağında bulunmuş olan, 4990 numaralı öküz kemiği üzerine yazılmış bitig.

Sahife 33'e bakınız.

43. Hammerendeki kaya duvarı yazıtı.

ÖK
AP-ÖG ANTIB AP-ÖG A.
"Kral,
yönetimi için ant edilmiş olan yöneticidir."

Ulu Kem yazıtlarından Tör-Apa yazıtında şöyle bir cümle geçiyor :
"Söylendiğine göre, Tün yerine evrilmekte-

yim; bana karşı verdiğiniz ant dolayısıy la, 'ant Cenabıma' (merasimi) ettiniz mi, ben (öbürdünyaya) evrilir iken?"

Bu metne göre, Kral seçilir ken bir ant merasimi yapılmakta ve aynı merasim, kral öldükten sonra, SİZİME (yani, Tanrıya) karşı da uygulanmaktadır.

Mirşan, K. 1970: *Proto-Türkçe Yazıtlar; s.74.*

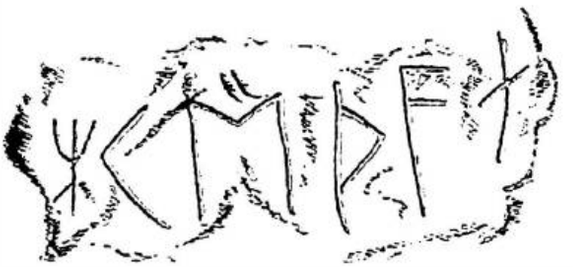
44. West Tanem (Tronyem, Norveç) Yazıtı.

ËL USUP UR ËL ALT.
Halk egemenliği memleketi.

<u>Not:</u> Burdaki USU tamğasını belki UŞU diye okumalıyız, çünki ÖÑRE BIÑA BAŞI "UŞUNÇDIM" deyimini "hakimiyet tesis ettim" añlamında kullanıyor.

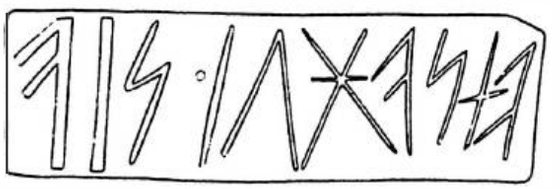
45. Belland Bitigtaşı (Lister, Norveç)

OQ ÖK ANT ALTU ÖC.
"OQ (Milleti) Kralı için yapılan ANT tanrısı".

H.C.Kieland tarafından 1865'de yapılan resim

46. Gjevedal (Omlid, Norveç) Yazıtı.

UÇ OQ İT ÖK ËDİS ËLİS·İTİS ÖK
"OQ (Milleti) liderliğinin impulziv kralı edilen halkın impulziv kralı".

47. Sandwich (Kent, İngiltere) Bitigtaşı.

AP ONIS ËR ÖKİN ÖK UR
"Kozmosa erişmek için aparılan Kralın Krallık anıdı".

48. Stabu Yazıtı (Norveç)

ÖK UWIS OQ ONIS ÖK OZIS
"OQ'ların kutlu kralının kozmik kral haline geçmesi".

49. Aspoe Sınbitigi (İsveç).

Sol yazı şeridi:

1. ATIQ • OY·UÇ
2. OQ ONIS AT Ü ÏL USU

3. ÖC ÏL OZ· • Ü ÏL UQUÇUQ
4. ONIS ATIQ Ü UQUZ
5. ÖC ONIS OZ· • ATIQ ANT •
6. UÇUQ ËS ATIQIQ OZ

1. (Bedeninden) atılmış olan Lider,
2. kozmik kuantum gerçekleşmek üzere atılmış olan halk yetkilisidir (instansıdır).
3. Kendi halkı olan, onu ozduran, halk tarafından
4. kozmosa atılması sağlanmış bulunmaktadır.
5. Kozmosa ozma sahibinin atılma garantisi
6. Lider canının atılarak ozmasını sağlamıştır.

Sağ yazı şeridi :

7. OQ ËS Ü AT ËSİP·	7. Kuantum halindeki canın atılması,
8. ËSİN ËB-ËS OZ · Ü	8. canın bütün-can halinde ozmassı demektir.
9. ONIS OQ · ANT	9. Kozmik kuantum olma garantisi
10. [ONIS AT] ANT ·	10. ["Kozmik AT"] olma garantisidir.
11. UÇ ËS AT ÖG ËS	11. Lider canının atılması "can şerefi"dir.
12. OQ OZ ANT · ËS Ü	12. Kuantumun ozması şeklindeki "can garantisi"
13. UR OQ ÖC	13. kuantuma sahiplenme kararıdır.
14. OQ ONIS UR	14. Kuantum hakkındaki kozmik karar
15. OQ ËSÜ ·	15. kuantum halindeki canın
16. AT ËS ËP · Ü	16. atılan can haline gelmesidir,
17. ONIS OQ ËSİN ËSÜ	17. kozmik kuantum haline gelme şeklinde.

Not : Liderimizin başı üstünde ve kıçında OS ËSİS ONIN [uzay kozmosu] yazısı bulunuyor.

50. Northumbria (İngiltere) Sınbitigi.

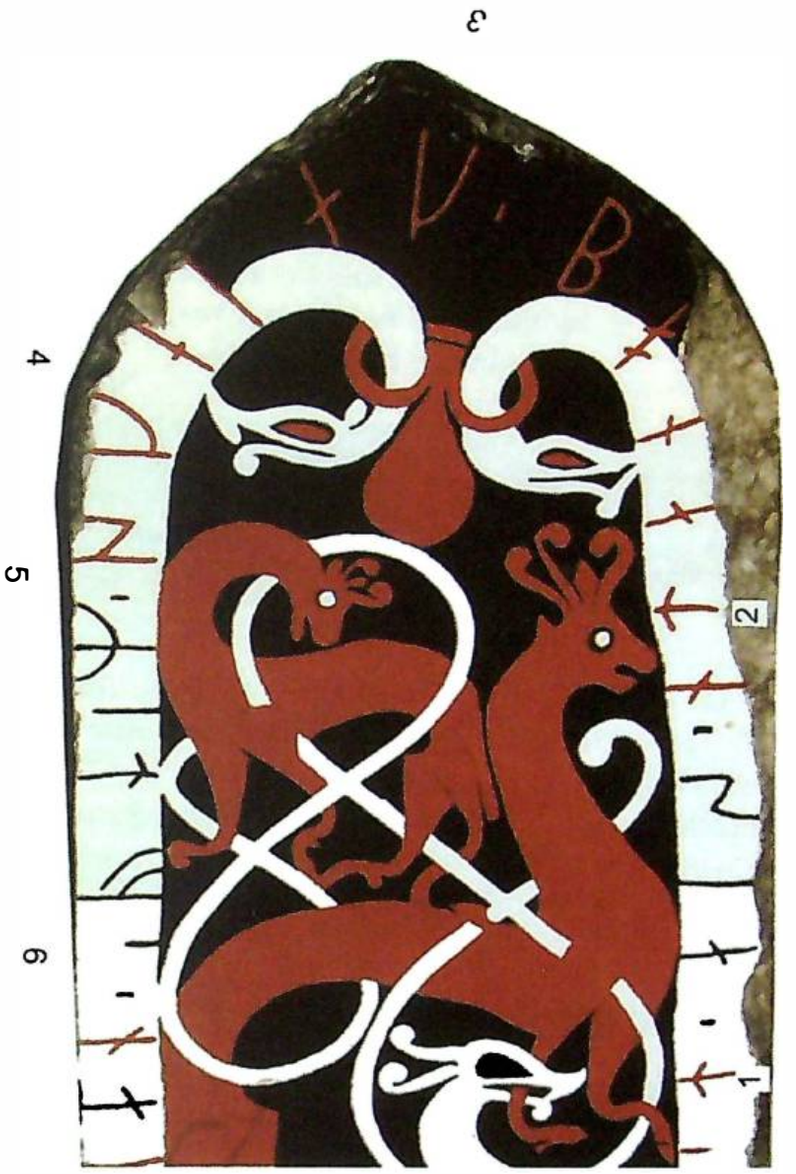

ÖK ËDİS ËPİS.
"Kral ediş tertibatı".

51. Öland Sınbitigi (İsveç).

1. ÏS AT · UQUS OZ·	Canın atılması suretiy le *ozan* şey,
2. OQ AT UQUQ OQUQ ÖK·	kuantum atılmasının Kuantumlar Tanrısının
3. ONIS OQ ÏS OQ	kozmik kuantum canı kuantumudur,
4. ONIS OZ ·	kozmik olarak *ozmak* suretiy le,
5. UÇUS AT-ÖG ÏS ·	uçan AT-ÖG [atılma şerefi] (-lerin alıp-vardığı) can
6. UQUQ ÏS	olan canlar.

Ölanddan bir levha. Zamanında bu gibi taşlarun parlak renkler le boyandıkları anlaşıldığından, bu taş da orijinal halinde olabileceği gibi tasarlanarak boyanmış bulunuyor. (Stockholm, Historiska Museet, 15.10.2002).

Bu yazıtta en ilginç olan şey, AT-ÖG [*Greif*] deyiminin geçmesidir. Bu sözü biz bir Proto-Grek yazıtında ÖG-ATIN ve Etrüsklerde ÖG-AT şeklinde görmekteyiz.

Mirşan, K. 1998; *Dinlerin Gelişimi; s.55 ve 65.*

Bu hal bize Erken Türklerin, yalnız Skandinavyada değil, bütün Avrupada da yaygın olduklarını gösteriyor. ÖG-AT resimlerini biz Orta Asyada (s.13,16), İtalyada (s.17), Ukraynada (s.18), Gotland Adasında (s.19) ve Motala Irmağında (s.17) da görmekteyiz.

Resmimizdeki ÖG-AT'ların kanatsız olarak çizilmiş olmaları, onların, yılan şeklinde ifade edilen, bir gravitasion alanı içinde bulunmalarından kaynaklansa gerek; tıpkı 49 numaralı *sınbitigde* ve Smiss sıntaşında (s.22) olduğu gibi ki, bu *sınlardaki* liderlerimiz de uzayda bir kozmik alan içerisinde bulunuyor ve, bundan dolayı, ÖG-AT resmi çizilmiye de gerek duyulmamış olacak. Böyle bir yere Pra-Mısırlılar ÜY ON [kozmos evi] ve ÜY ASIS [gravitasional ev]; Pra-Portekizliler AT-ÜY [can evi] ve Anadolulular

OQ ÜYÜSİG [kuantum yığınağı] demiş bulunuyorlar.

Mirşan. K. 2000: *Hieroglifler: s. 77, 85 ve, 1988, Dinlerin Gelişimi: s.41,49.*

52. Kårstad (Stryn, Norveç) Bitigtaşı (Historisk Museumda).

Soldan Sağa doğru okunacak

1. AP ÖK ËB OS	*Götürülen Kral, artık, Tanrı Bilindedir.*
2. ÖC [ËS] ON UR ÖK	*Kozmos üyeliği için karar verilen Kral,*
3. OSIS ÖK AW	*"Tanrı Bili Kralı"*
4. ËPİKİN, OSIS;	*olarak, Tanrı Bilindedir ve*
5. ÖC ONÇ AW	*o, artık, ÖC [Sahip, Tanrı] olarak*
6. ËSİK ÖK.	*bilinen Tanrıdır.*

53. Bileği Taşı Bitiği (Norveç).

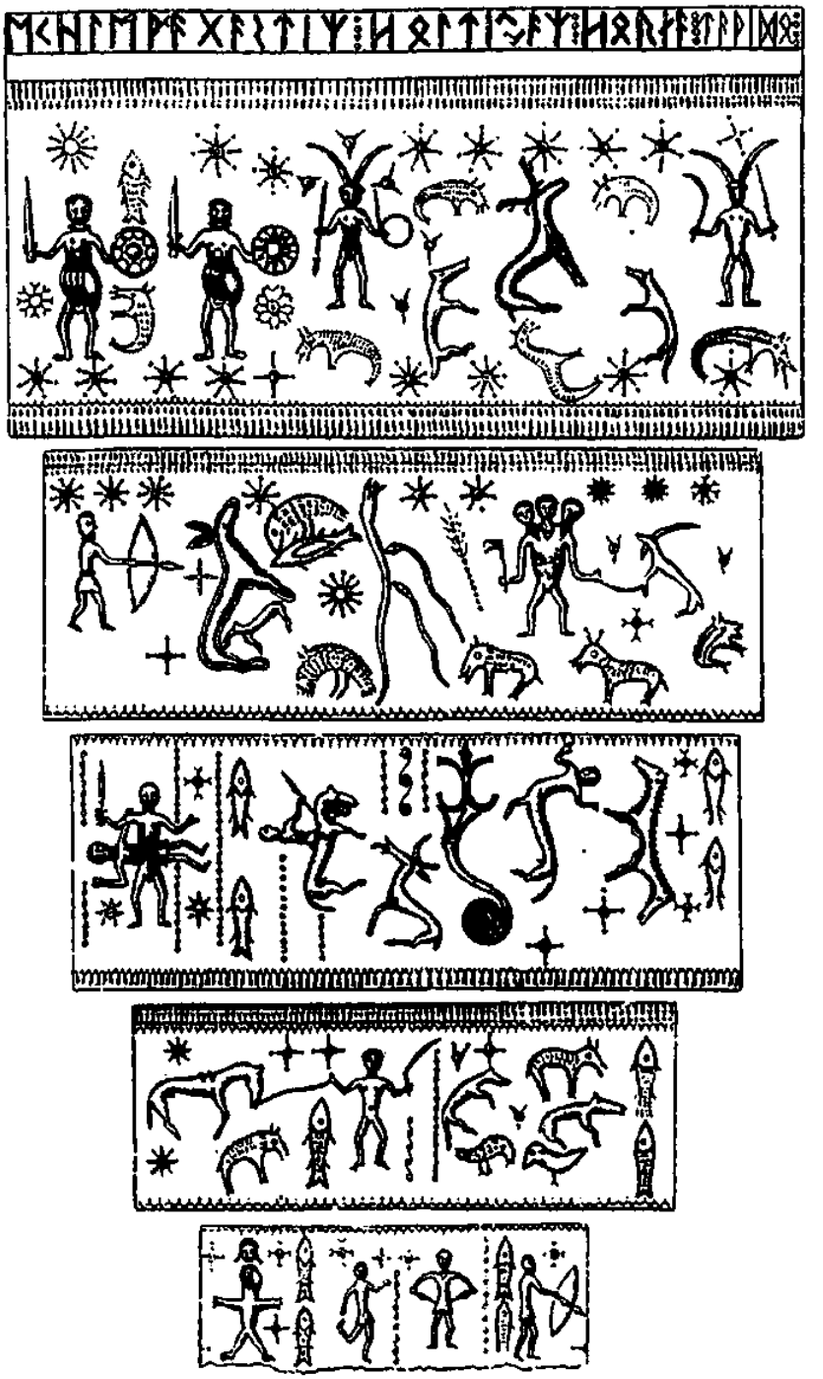

ANT ÖC ËD *[Andına üye ol]*

54. Gallehus Altın Boynuz Bitigi (Küzey Jutland, Danimarka)

5 4 3 2 1

1. BU AQINIS ËRİK AT:	1. İşbu akınış sahibi
2. ÖK OQ UR BUN:	2. ÖK OQ [OQ'lar Krallığı] savaşçısıdır,
3. ÖC-ÖK UW ËSİTİP BUN:	3. ve o Tanrı Krallığını kutlu olarak anar.
4. ÖCİS ATIZ ËKİDİK ËR	4. Tanrı bendesi olan bu eri
5. ALTIP ANU ALT	5. yadediniz.

Metnimizde geçen AQINIS sözünün anlamı şöyle :

AQINIS [AQINIŞ], kuantumların, elektromagnetizm ve gravitasion alanlarında, konfigurasion kuvvetlerinin tesiri altında akışı.

Çok ilginç olan husus elimizde Gallehus tasvirine benziyen bir Pra-Mısır tasvirinin de bulunması :

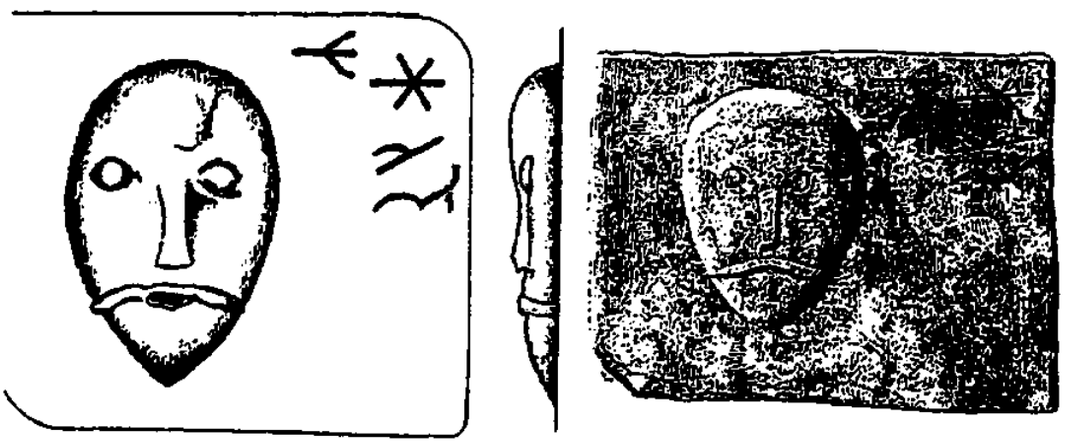
Resmimizdeki iki kişinin başı hizasında şöyle deniliyor :

OŞUN ËM AQINIŞ.

Konfigurasion akınışı.

Bu tasvirlerde ne denmek isteniyor ?! Bodrumlu bir filozofa sordum, Pariste yaşıyor, henüz cevap alamadım. Bana sorarsanız şöyle derim: "gelişimin hayat safhalarının izahı için şekillendirilen görünüşler".

55. *Sæding Sınbitigi (Küzey Jutland, Danimarka).*

UÇ USU Ü OZ. *(Soldan sağa doğru)*

"Lider" olarak ozma (öbürdünyaya geçerek orda yer alma).

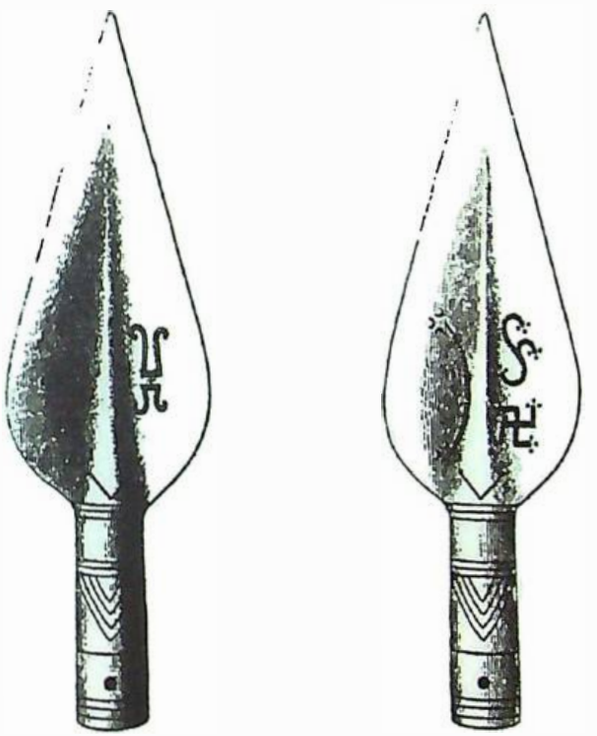
56. Altın Halka Bitigi (Buzeu, Wallachia, Romanya).

1. ËDİKİP ËSİK,
2. AN,
3. ËSİR BU ËS-ËSİK,
4. AT-İL ËD.

1. Sahiplenerek hediyeyi;
2. an,
3. esine getirerek bu hediye
4. AT-İL varlığını.

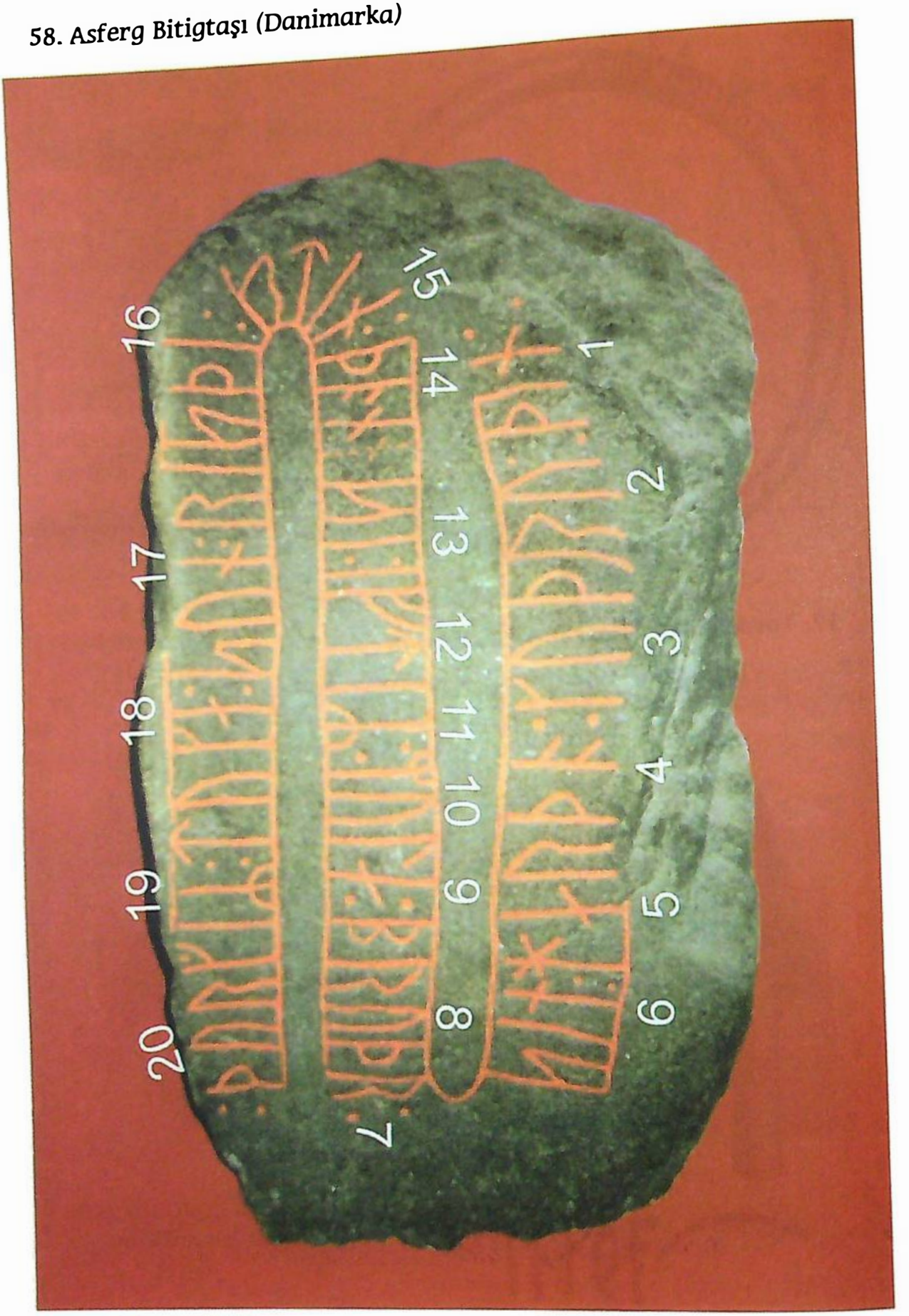
57. Torcello Sınbitigi (Venezia, İtalya).

OÑ ÖG UQUQ UW ËKİN.
Başarı mukaddesatı.

58. Asferg Bitigtaşı (Danimarka)

1. OQ ËS ANT	*Kuantum taahhüdü,*
2. ONIS UR ANT	*kozmik hüküm taahhüdü için,*
3. ONIS Ü :	*kozmosa yükünme sonucudur :*
4. ÏK ANT UR	*dualite taahüdü kararı veren*
5. OQ USU :	*kuantum yetkilisine.*
6. OQ ËSİT :	*Kuantum bildirgesi olarak,*
7. UR ANT	*hüküm taahhüdü*
8. ONIS UR ÖK :	*kozmik hüküm Tanrısı içindir :*
9. OQ ËP	*kuantumlar tertibine göre,*
10. ONIS ÖC :	*kozmik Tanrının*
11. UÇ ËS	*lider olan*
12. AT-ÖG ËS :	*sultan hakkında*
13. ËSİN UQUQ	*idrak olunan*
14. ÏK ANT :	*dualite taahhüdüdür.*
15. OQ ËS AT OZIS :	*Kuantumun "atılarak ozması"*
16. ËS ANT ËTİS UR :	*can taahhüdü hükmüdür.*
17. OQ ONIS ËT :	*Kuantumun kozmik hale gelmesi için,*
18. OQ Ü ONIS AT :	*kuantum olan şey (bedenden) kozmosa atılmalıdır.*
19. UÇ ËSÜ UR	*Lider için verilen hüküm*
20. ONIS ANT :	*kozmik taahhüttür.*

Not: OQ [kuantum], ayni zamanda, "millet ferdi", "OQ Milleti" ve "mızraklı asker anlamlarına da gelmektedir.

59. Jerslev Bitigtaşı (Danimarka)

ÖK Ü AP	*Rabbın aparması*
ÖK AP ÖC,	*Rabbın aparma iyesi olmasındandır,*
AP ÖK ÖC.	*aparan Rab (ayni zamanda) iyedir.*

60. Gørding Yüzüğü (Danimarka).

(1) ËR URIP ËSİC *"Er" olma kararının*
(2) Ü İSİPİC *saygınlık*
(3) İS USU. *hatırası.*

61. Lund tarağı bitiği (Malmöhus län, İsveç).

(1) ÖKİÑÜ *Mahrum kalmayınız*
(2) ARAQ ÖCİKİÑÜ *tarak sahibi olmaktan,*
(3) ËÑİNİSİÑ ARU *şıklıktan uzaklaşarak.*

<u>Not:</u> Metnimizde "tarak" yerine ARAQ denmesi, söz başındaki "t" konsonantının sonradan teşekkül ettiğini gösteriyor.

62. Rone Klisesinde (İrlanda) bulunmuş olan bir QOPI ARIĞ [fragment]

1. OY OQUQ Ü USU *OQ yönetimi*
2. UQUQ ÏSİS USU *isimli yönetimin*
3. OZIP ËSİS AT. *ozmış olan AT'ı*
[uçan canı].

<u>Not:</u> Resmin ortasında "uçan can"ı temsil eden bir at resmi görmekteyiz.

63. Mancınık Sınbitigi (Historiska Museet, Stockholm; 15.10.02).

1. ÖC: ËSÜ ARIS ÖC :	*İye olunan şey ARIS [mancınık] iyeliğidir;*
2. ÖC INIS AT UQUQ	*kendisi INIS [mermi] atan cinsten ki, burdaki*
3. INIS ARIS ËSÜ : Ü	*mancınık mermisinin ismi*
4. INIS UQ ËS	*INIS [mermi] denen*
5. UQUS USU :	*şeydir.*

64. Birke Bitigtaşı (Mälarendeki Björkö, İsveç)

Yazıt sağdan sola doğru okunacaktır.

1. ËSİSİLÜ ËSİL	*Duyulduğuna göre,*
2. UR [veya, AR] ËSÜ OY	*"karar" [veya, "arma"] denen şey*
3. ËSİS ËT ËSİLİSİW	*bilindiği üzere,*
4. ËSİSİL ËSÜ ÖGİS	*ünlü şereftir",*
5. ËS-ËSİS OY.	*denmektedir.*

65. Tomstad Bitigtaşı (Norveç).

AQIN AT ËRİKİZ *Akıncılarız.*

"AQIN" konusunda, Ulu Kem Bïltirinde, Uyuq-Arxanda, şöyle bir şiir yazılmış bulunuyor :

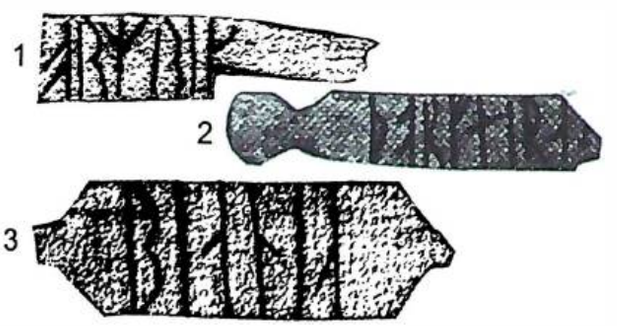
ËSİM URUMIZ ISIWIM,	*Düşüncelerimi (yere) vurduğumuz (taşa) yazışım,*
-ËLİMÇİNDİM, AW !	*—ilimi özlediğim için, heyhat !*
ËR-ËRDİMİM BİMİZ,	*Erlik erdemi iyesiyiz,*
-EÇİWİGİN,	*—bunun gereğini*
ËR-ËRDİMİM AQIN,	*erlik cesareti ile akın etmek le yerine getiririz.*
ËR ATIM YAS	*Ben kendim de, er adım la yaşıt olarak,*
AQ-AQIN BUN.	*AQ-AQIN mensubuyum.*

66. Sauda Bitigi (Norveç)

ËZİK AQIN ËKİRİK AQIN ËKİR.
Transfer akını olan akın (yani, halkın bir yerden kalkıp diğer bir yere yerleşmesi).

67. Etiket Bitigleri (Bergen, Norveç).

1. ÖK ËS OZIS ÖC OZISIB.
Kral canının—anrıya ozarak—ozması.
2. ËSİÑ ARIS OQ-ÖG ÖKÜK ANT.
Canını ardırmış olan kuantum şerefi Rabbına ant.
3. ËÑİSİÑ ËÑİS ÖK.
Temessül edilmiş Kral.

68. Skivarp Sınbitigi (Malmöhus län, Skåne, İsveç).

UÇIS AT *[Uçan At] sınbitigi*

1. uq ÖGİPİNİS [ÖGİP INIS] uq
Bu resim
2. UÇIS AT ÖGİNİS uq
"uçan at" resmidir,
3. ËDİS OZINIS OY uq
(öbürdünyaya) ozmayı sağlıyan ;
4. AT ÖCİNİSÜ
"AT" halinde temessül
5. ËDİNİSİÑ ËTİS AR ËD[İNİS]
edilmek için ardıran [uzaklaştıran]
6. UQUQIN ËK [F]
bir "olgu" olarak,
7. ËDÜÜNİS UQ
sizlerce bilindiği üzere.

8. ËDİÇİS ÖK [B]
Böyle bir kreasionu
9. ËSİRÜ ËD.
yadınızda tutunuz.

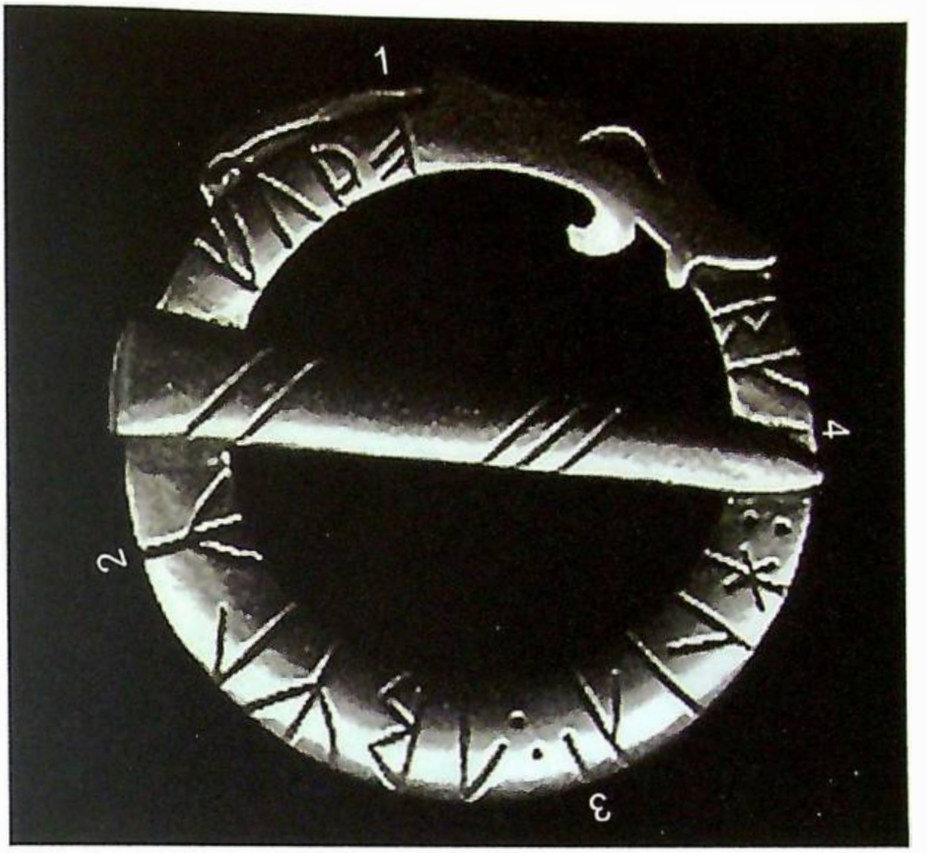
Böyle bir yaratığı Ulu Kem *biltirindeki* Çernovoy Irmağında bulunan bir mezarda, başka bir yerden getirilerek kullanılmış olan, bir taş plakada da görmekteyiz (alttaki resim).

69,70. Güneş Saatı Göstergiçleri (Bergen, Norveç)

1. ÖSİC ËSİSÜ "saat" denen
2. ËPİSİC ËS-ËSİS. "kavram.

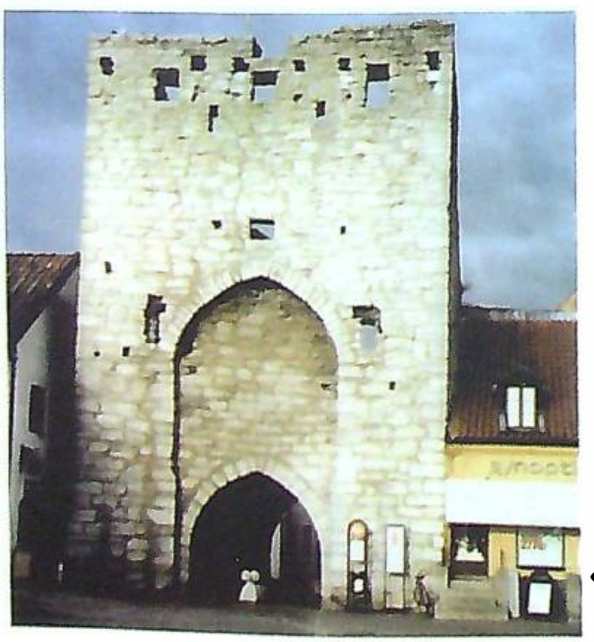
(1) ËKİÑ ËLİG	*Kişi buluşu*
(2) *İÇİPİC ÖKİP:*	olan bu kreasion
(3) ËSİÑ-ËSİP USU:	*zamanı*
(4) ËSÜ UR.	*ölçer.*

Sıntaşlar

"Orta Asya ve Skandinavya Sıntaşlarındaki Kültür Bağları" başlıklı bölümümüzde birçok Skandinavya sınları üzerinde durmuş bulunuyoruz. Bunlar dışında, okuyucularımın ilgisini çekeceklerini zannettiğim, birçok diğer sınlar da bulunuyor.

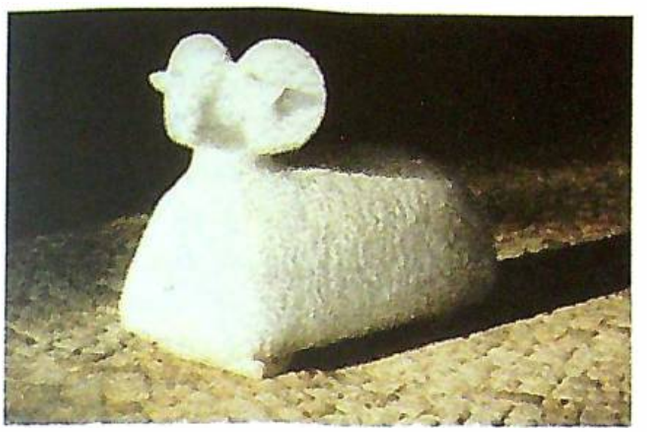
Türklerin yüzyıllardan beri sembol olarak kullandıkları koç.

Yukarıdaki resmimizdeki koç, boynuzlarının ON tamğası şeklinde olması dolayısıyla, Türklerin Orta Asyada her zaman kullandıkları bir sembol olmuş bulunuyor *(s. 23, 24)*. Hatta biz, bu sembole Anadoludaki mezarlıklarda da çok-çok rastlamaktayız *(sayfa 82)*.

Ancak, bu sembolü Bergende (Norveç) bulabilmiş olmamız çok ilginç:

← *Bergende (Norveç) bir koç heykeli*

← Bergendeki koç heykelinin daha yakından görünüşü (10.10.2002)

Bergen koçunda hiçbir yazı bulunmamasına karşılık, aşağıdaki Erzurum koçu "koç" sembolünün manasını yazılı olarak da açıklıyor:

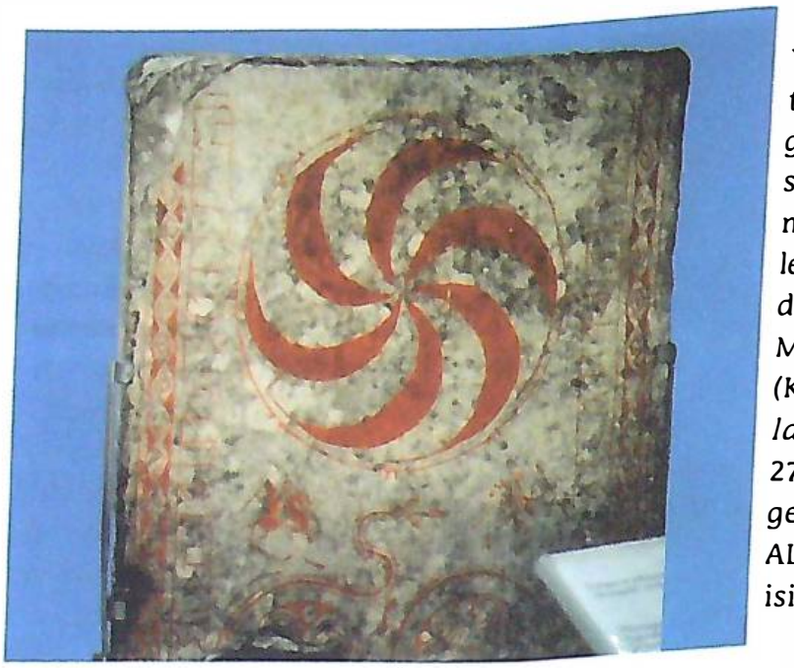

Erzurum müzesinde bulunan bir mezar taşı. En üstte OQ [kuantum] Tamğası, onun altında ĒM [zamir] tamğası durumunda bir kişi resmi görüyoruz: OQ ĒM [kuantum haline geldim] Eğer yazıtımızı koçun boynuzunu da göz önünde bulundurarak değerlendirir sek, cümlemiz şöyle olur: ON OQ ĒM [kozmos kuantumu haline geldim].

Bu koç üzerindeki OQ ËM [kuantum haline geldim] veya ON OQ ËM [kozmos kuantumu haline geldim] kavramını Ëşik Qurğanında ON ËM [ben kozmoslaştım] şeklinde görmekteyiz:

← Ëşik qurğanında bulunmuş olan figürler. Burda ayakları ON ve kolları ËM durumunda görmekteyiz ki, bu da "ben kozmoslaştım"; yani "Rabbimin rahmetine kavuştum" manasındadır.

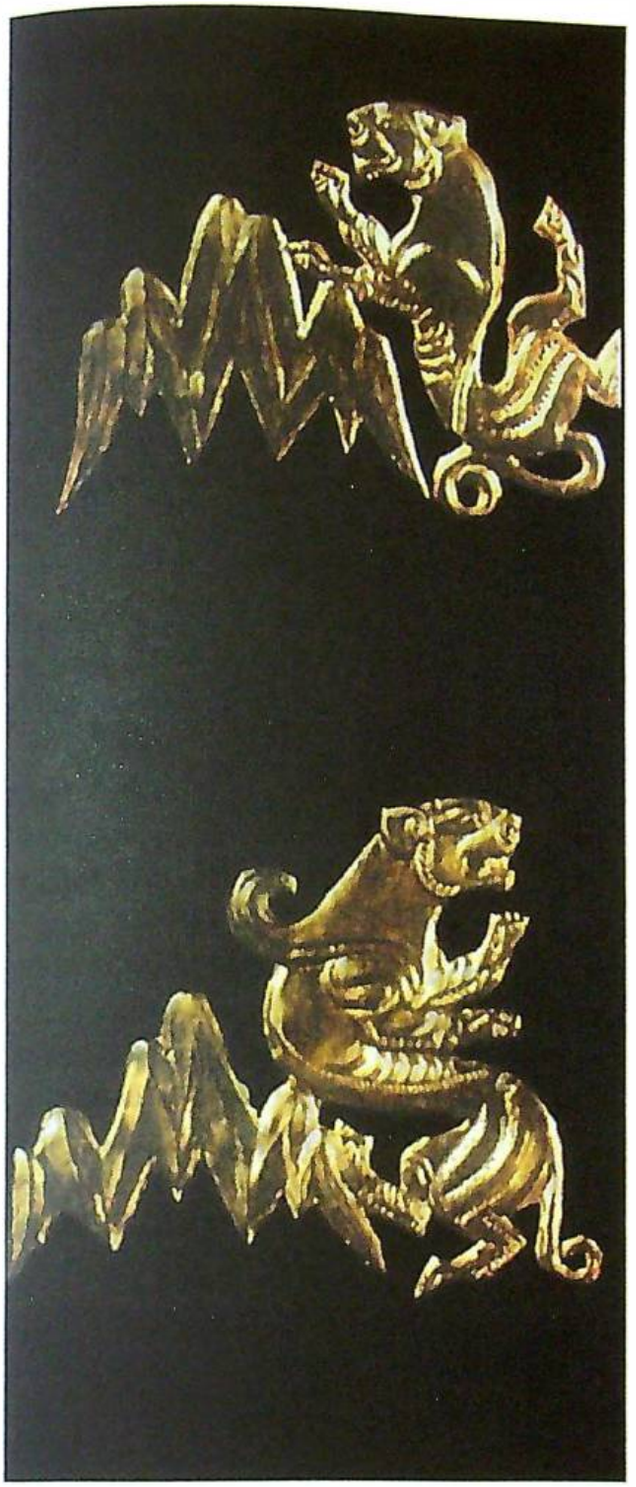

Yandaki resmimiz ALTI YARIQ TİGİN'in [Altı Spektrum Nasibi] ışın çarkını gösteriyor (s.19). Bu ışınlar sıfırdan başlıyarak gelişmekte ve sonra, sıfıra yönelerek, tekrar sıfır olmaktadırlar. Böyle bir çark Sivas Müzesinde de bulunuyor (Karamağaralı, B. 1972; *Ahlat Mezartaşları;* XIV. Lev., 27. Resim). Bu alanda daha geniş bilgi edinmek için, ALTI YARIQ TİGİN (1978) isimli kitabıma bakımız.

ALTI YARIQ TİGİN Çarkı
(Bergen Müzesi, Norveç, 16.10.2002).

Stockholmdeki Historiska Museetde bir sıntaş
(15.10.2002)

Issıq Qurğanında, ALTI YARIQ TİGİN'in gökten yere, sonra, tekrar yerden göğe tırmanan bir BARS aracılığı ile tasfiri.

Sahife 83'de altta bulunan resim ALTI YARIQ TİGİN'in işlevini tarif ediyor. Alttaki "6" dalga bizim yaşamakta olduğumuz dünyanın sembolüdür (s. 56'daki OY ËL AQIN tasvirinde bu "6"yı iki dalga ucuna resmedilen, biri yırtık, 3'er OŞ şeklinde görmekteyiz).

Dalgaların üstündeki gemi (s.33) yerimizden kalkarak uzay yolculuğuna çıkmış olan bir gemidir. Çünki gemide bir tek kürek bulunuyor ve BİR, ayni zamanda, *"vacuum"* demektir. Ayrıca, "4" üçgenli (tabiattaki en stabil yapı!) yelken de bu yolculuğu sembolize ediyor, çünki vakuum dört unsurdan oluşur (s.32-35). Eğer biz bu unsurları bugünkü *bilge biligimize* [ilmimize] göre yorumlamak ister isek, onları şöyle belirliyebileceğiz: (1) pozitron, (2) elektron, (3) protonun terkibinde bulunan *"elektron neutrinosu"*, (4) neutronun terkibinde bulunan *"elektron antineutrinosu"*.

Mirşan, K. 1998; *Dinlerin Gelişimi;* s.15-17.

Bütün bunlar dışında, şeklimizin çerçevesine üst kısımda ON [kozmos] ve alt kısımda OŞ [yeryüzündeki konfigurasion] *tamğaları* şekli verilmiştir, bu da yeryüzünden uzaya doğru yapılan bir seyahata işaret ediyor.

Issıq Qurğanında ALTI YARIQ TİGİN gökten yere tırmanan ve, sonra tekrar yerden göğe tırmanan birer BARS [panter] ile tasfir ediliyor (yandaki şekil). Türkler bu dünyaların birinden diğerine tırmanışa NI-IRWAN [reverzion; gerisingeri dönme] (yani, zaman reverzionu) demiş bulunuyorlar. Büyük Türk bilgini BIRATYA ŞIRI ["biraderlik prensibi"ni bulan kişi] bu kavramı şöyle tarif ediyor:

ALQU QAMAĞ ÜÇ ÖDKİ BURQANLARQA, ARIŞ-ARIĞ NI-IRWAN TÖZLÜĞ IDUQ NOMQA, AYAĞULUĞ ARYA-SAÑĞA QUWAĞLARQA, AYAP-KÜLEP ALQU ÖDTE INANURMEN

Üniverzal toplam üzerinden üç kondisiondaki BURQAN'lara, departın NI-IRWAN'a [zaman reverzionuna] duçar olmuş IDUQ [saik, impellent, motive] NOM'una, periodik ARYA-SAÑĞA [spin tertibi] feromenlerine, univerzal kondisionlarda periodik hatırlamalar olarak inanırım.

Evet, düyamız eskiden var olan bir dünyayı tekrar hatırlamaktan ibarettir.

"Çark" resmi şeklinde de dile getirilen, AYAĞULUĞ ARYA-SAÑĞA [periodik spin tertibi] fenomenlerinin sorumlusu ayni bir ALTI YARIQ olmak la beraber, biz ALQU'yu [univerzumu] ve ALQUTIN SIÑAR [univerzumdan relativistik-simetrik] olan şeyi, birbirinden ayırdedebilecek kriteryumlara da ïyeyiz. Bunlara Büyük Türk Bilgini ATSAÑ "tört-üç kirtüler" [4 ve 3 interferenslar] diyor:

YÏRTİNÇÜNİÑ UMUGINIÑ ÜNİNDE ÖNER, YÏG YÖRÜGLİ YILAYULI TÖRT ÜÇ KİRTÜLER. YÏLVİ YAÑLIĞ ULALIŞUR PRA-TIDYA-ASAN-BUD-PAD, YÏG ÜSTÜNKİ PARAMITTA ULATI NOMLAR.

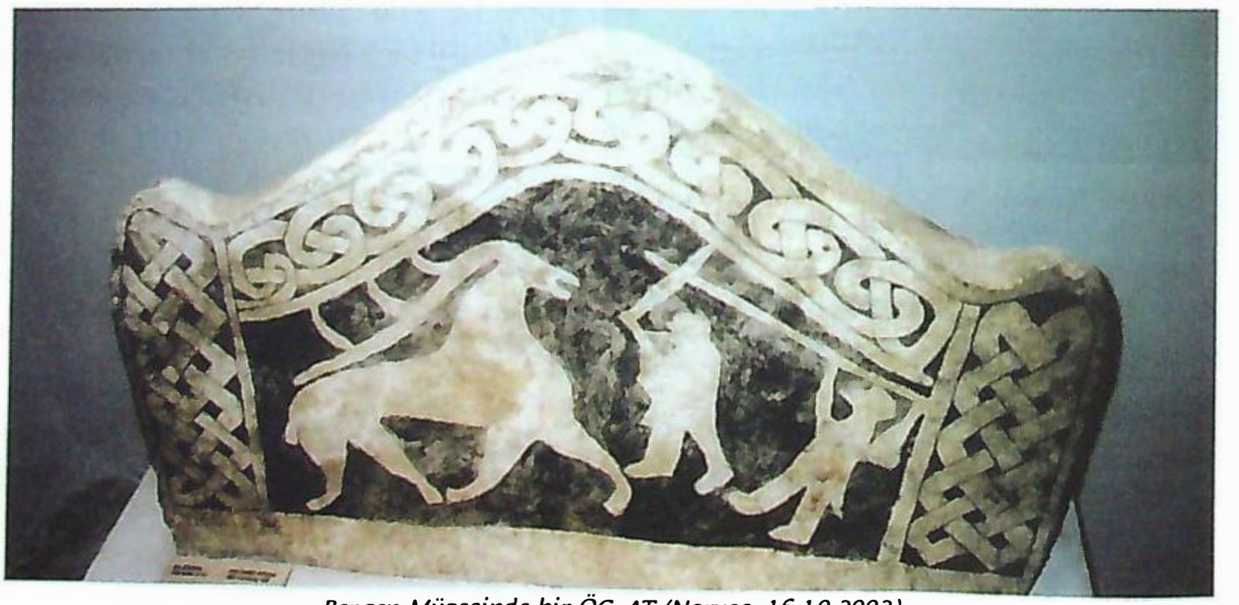
Yercil gelişimin referensinin çağrışımında gelişir vektor-yöre kondisionlu TÖRT-ÜÇ KİRTÜLER, YÏLVİ-YAÑ [özel relativite teorisi] ile ulaşılabilinen PRA-TIDYA-ASAN-BUD-PAD (yani, maddenin gelişimini başlatan şey); yani, vektoriel net PARAMIT [polarize yönlenmeler] halinde ulaşık NOMLAR [komosun teşekkül davranışları; madde hallerini temin eden kanunlar].

Tıpka sahife 83'deki ALTI YARIQ çarkı resminde olduğu gibi, Ëşik resminde de (s.84) YARUQLAR (yani, elektromagnetik dalgalar) sıfırdan başlıyarak bir miksimuma ulaşmakta ve tekrar sıfır olmaktadır. Burda iki takım halinde gösterilen ALTI YARIQ'ların her biri birer YARIM AY [yarı period] teşkil etmektedirler ki, bunların TOLU [dolu] halini Sivas Müzesinde 12'li çarkta görmekteyiz (yandaki resim).

Sivas Müzesinde, 12-YARIQ çarkı. üstte uçmayı temsil eden bir kuş resmi. (Karamağaralı, B.1972; Ahlat Mezartaşları XIV. Lev 27. Resim)

Öbürdünyanın 4 unsurlu olmasına karşılık, (s.84), yaşadığımız dünya 3 unsurludur: (1) elektron, (2) proton, (3) neutron. Bunlar yeryüzündeki herşeyin yapıtaşlarıdır. Bundan dolayı, aşağıdaki şeklimiz AT'ımızı [vücudumuzdan atılan canı] yerden göğe götürecek olan ÖG-AT'ı (s.16-18, 68), hem üç, hem de 4 olarak sayılabilinecek olan, bir boynuz ile gösteriyor:

Bergen Müzesinde bir ÖG-AT (Norveç, 16.10.2002).

Stockholm Müzesinden bir sıntaş (16.10.2002)

Konumuza diğer bir izah şekli getirmiş olması dolayısı ile (yandaki şekil), Skandinavya Türklerinin dogmatik düşünmedikleri anlaşılıyor. Bu resmimizde, en altta yine 4 boynuzlu ÖG-AT'ımız yer almış olmak la beraber, ALQU [kâinat] ("ay" şetlinde!) bir ON *tamğası* (Cet.1) ile ikiye ayrılmış bulunuyor. Üst kısımda 6 kurblu bir kapalı gravitasion alanı görmekteyiz. Alt kısımda ise, bu alan bir yerinden yırtılmış ve geriye 5 kurb kalmış bulunuyor. Buna göre, bu kurblar yırtılmıya devam edecek ve, günün birinde, ALTI YARIQ'ımızın bütün YARUQ'ları sıfır olacaktır.

Türkler, *"4 doğum, 5 yol"* şeklinde formüle ettikleri, bu 5 kurba A, AW, OM, SWA, XA demiş bulunuyorlar. Bugünkü *bilge biligimize* göre bunları şöyle değerlendirebiliriz : (1) kozmik ışın photonları, (2) gamma ışınları, (3) X-ışınları, (4) ultraviolet ışınları (5) görünür ışık. Bu safhalar Güneş Sistemimizde ışık [XA] teşekkül edinceye kadar gerçekleşmiş olan 5 QOLULAMAQ'ı [manipulasionu] ifade etmektedirler.

Mirşan. K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik*, s.144-147; ve 1998; *Dinlerin Gelişimi*, s.16, 29, 30.

Sözkonusu ettiğimiz 5 QOLULAMAQ ile Güneş Sistemimizin ana yapısı tamamlanmış olmak la beraber, bu sistemin gelişiminin ŞI [infrakızıl radiasion] ve SI [radio dalgaları] QOLULAMAQ'ları ile devam ettirildiğini görmekteyiz. Aşağıdaki sınbitigimiz (s.87) bu 7 QOLULAMAQ'ı, biri patlamış, 8 dalganın 7 dalgası şeklinde dile getiriyor:

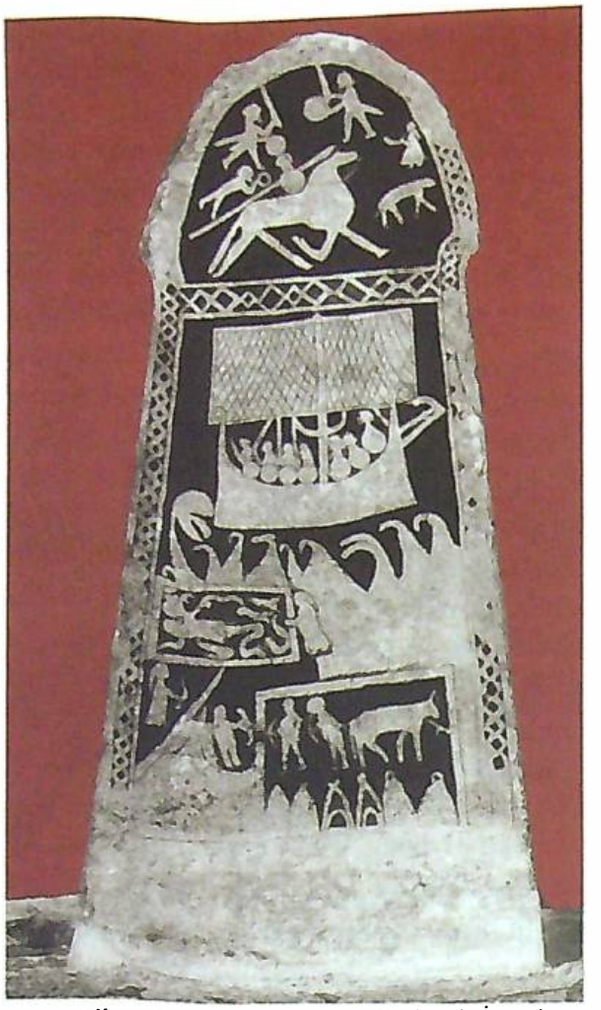
Sivas çarkının 12 YARUQ'lu olması ALTI YARUQ TİGİN'in Ëşik resminde (s.84) gösterilmiş olan sıñarlılık [relativistik simetriklik] halinden dolayıdır. Ben, burdan hareket ederek, şu yorumlarda bulunmak isterim:

Univerzumun 4 KİRTÜ'lü (yani, unsurlu) olduğunu düşünür isek, ALTI YARIQ'ın 2 YARUQ'u "can" halinde olmalı; yani; öbürdünyada maddeler ve canlar birbirinden ayrı haldedir, orda canlar cennet mekânlıdır. Nitekim, sahife 33'deki Pra-Mısır tasfirinde, canlar evi olan cennet madde dünyasından ayrı olarak gösterilmekte ve Türklerin de bu alandaki pek çok tasvirleri bunu teyit etmektedir.

Mirşan. K., 1998; *Dinlerin Gelişimi*; s.22.

Buna karşılık, bizim dünyamız için 3-KİRTÜ sözkonusudur ki, bunlar antiparçacıkları ile beraber sayılınca 6 ederler. Yani, dünyamızda can madde içindedir ve bize bu şekilde bir ALTI YARIQ nasip olmuştur. Öbürdünyada bu ALTI YARIQ, 4'ü madde unsuru ve 2'si can unsuru olmak üzere, birbirinden ayrı iki grup halindedir

12.000 yıl önce bütün Skandinavya ve Baltık Denizi buzul altında idi. 10.000 yıl

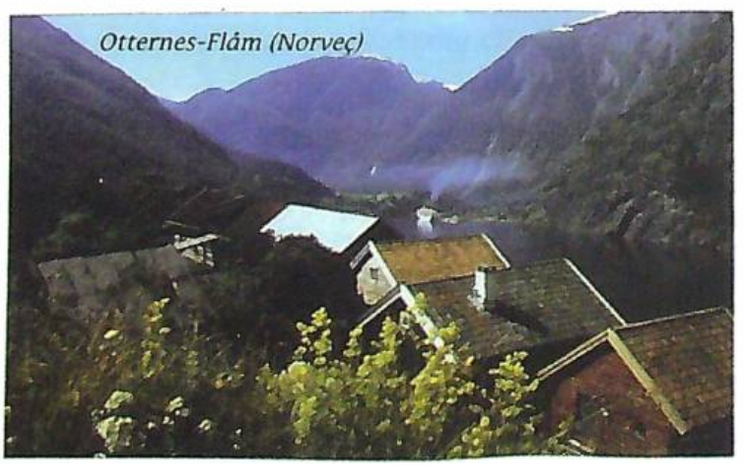

Klinte Sıntaşı (Hunninge, Gotland, İsveç).

önceleri ise, buzullar erimiye başladı. 9.000 yıl önceleri Danimarka ve Norveç buzullardan kurtuldu ve 8.700 yıl önceleri, artık, İsveç küzeyinde tek-tük buzul dağları kalmış bulunuyordu.

Bu soğuk ülkeye acaba Erken Türkler neden geldiler? Kaldı ki, onların *doğan yerlerinde* [vatanlarında] buzullar Skandinavyadakilerden 2.000 yıl önceleri erimiye başlamışlardı.

Bu soruya cevap verir ken, şunları gözönünde bulundurmalıyız : ON-Notasına göre (s.25) Erken Türkler Skandinavyayı karış-karış biliyorlardı. Herhalde buraları bomboştu ve, buna göre—*doğan yerlerinde* [vatanlarında] Taklamakan Çölü, Kara Kum, Kızıl Kum gibi çöller teşekkül etmiye başlamış olması dışında —Türklerin buralara yerleşmelerinin ana sebebini nüfus artışında ve Skandinavyanın *Golfstream* etkisinde bir ülke oluşunda aramalıyız. Ayrıca, göçmenlerin buralara yerleşmelerinin ana nedenlerinden biri de, onların

Otternes-Flám (Norveç)

bu ülkede Ala Tawların harika görünüşlerini bulabilmeri olmuş olmalı.

Burda, *Oqıdu* Sözümüzde söyleyip geçtiğimiz, *"Avrupa dillerindeki ortaklık"* (s.12) üzerinde daha detaylı olarak durmak ister isek, ilk önce şu tespiti yapmalıyız: Türklerin 7.000 yıl ve daha öncelerinden beri Avrupanın *autochthon* halkı olarak ortaya çıkmaları İndo-Cermen ataçının hiçbir zaman var olmadığını ispatlıyor. Yani, Baskça, Macarca, Estonyaca, Fince, Tatarca dışındaki Avrupa dilleri ile Ermenice, Farsça, Toxarco ve Hindistan dillerinin (konuşulup-konuşulmadığı bilinmiyen) bir *Ursprache*'sı ve (nerede olduğu bilinmiyen) bir *Urheimat*'ı yoktur. Böyle bir kabul, eğer Erken-Türklerin dediklerine kulak kabartır sak, bir defa eşyanın tabiatına aykırıdır.

Büyük Türk Bilgini Qalım Keyşi şöyle diyor : *"Minkovski evreni kationlarından elementler teşekkülü haline beñzemek üzere, dirilik özünün ilk şeklinin transformasionnundan 'kişi' dedeğimiz mekanik bir hal doğar"*.

Yani kişi-oğlunun gelişiminin tabi olduğu kanunlar maddenin gelişiminin tabi olduğu kanunlar la aynıdır. Maddenin gelişiminin tabi olduğu kanunlar ise şunlar: (1) SAMADI [çekirdekleşme] denilen BOŞ TAŞ TIĞU [statik çekirdek inşa etme]; yani, daha ağır bir çekirdek elde etmek üzere (enerji açığa çıkartarak) birleşme [TAŞ YIĞU]; (2) UZAQ URU [uzak tesir, *action at distance*], uzaktalık [*longrange*] tesiri; (3) WAÇRAZAN'lık [radioaktivite].

İnanılmaz gözükse bile, QALIM KEYŞİ tarafından ileri sürüldüğü veçhile, bu kavramların dil fiziğinde de açık ve añlaşılır karşılıkları var: SAMADI ➔*ës-oñük* olarak [meselâ], Erken-Türkçe ÖG-AT kavramının Avrupada Got ve ËL-ANT kavramının Land haline gelmesi, bunu yapar iken, Ö ve Ë şekillerinde enerji açığa çıkartması ve Erken-Türkçe ÖG-AT ËL-ANT [Şerefli Halk] sözünün Gotland [Baltık Denizinde bir ada] şekline çevrilmesi. Elbette, bu gibi kabuller—elimizde yeterli yazıt malzemesi bulunmadığından— "indî" olarak kabul edilebilinecek niteliklerdir. Buna göre, yazıtlara dayanan *ës-oñükler* [misallar] verelim:

▶Etrüskçe US UÇILISIQ ÜYÜ [yönetimine egemen olmak ev sahibi etme ("güvey demektir)] ve ËM ÜYÜNÜY USU [ev sahibi olma egemenliği ("gelin" demektir)] deyimlerindeki US UÇILISIQ [(evin) egemen yöneticisi] kavramından ➔ Rätoromanca *spüslig* [gelin]

K. Mirşan 1998, *Etrüsler*, s.70;

▶Lascaux Mağarası Yazıtı (Fransa) ËSİ ËL [kişi canı] ➔İng. *soul* [can, ruh], Alm *Seele* [can, ruh], Fr. *ciel* [gök, cennet].

K. Mirşan 1998; *Bugünkü Avrupa Dillerinde Prototürkçe İzleri*; s.4

▶Niaux Mağarası Yazıtı (Fransa) OS-OS [adamakıllı azgın] ➔Fr. osé [cüretkâr, küstah]; Tat. *osal* [azgın, şerir]; Lat. *ōsor* [nefret eden];

Mirşan K. 1997; ayni eser: s.5.

▶Niaux Mağarası Yazıtı (Fransa) BOS BU BOS [sakin bizon] ➔Lat *bos* [öküz, sığır]; *Qır. bosgoy* [kendini tutan, sakin halim]; Tat. *bosanıw* [halden düşme, yorgun düşme].

Mirşan K. 1997; ayni eser: s.5.

▶Glozel Bitigtaşı [Fransa] ÖGÜGÜN US ËL [saygın vucut (yani insan) gibi population] ➔Fr. *guenon* [dişi maymun];

Mirşan. K. 1997; ayni eser s.5.

▶Glozel *Bitigtaşı* (Fransa) ËL-ËSİS US [baştan çıkaran vucut] ➔Lat *ēliciō* [baştan çıkaran]; İng. *elicit* [(cezbederek) meydana çıkarmak];

Mirşan, K. 1997: *ayni eser*: s.5

▶Glozel Bitigtaşı (Fransa) ËSİS UYUD [koku alma] ➔İng., *scent* [koklama]; Tat *īs* [koku]; Protogrekçe ËSİÇ AT [koku].

Mirşan, K. 1997: *ayni eser*. s.5-6

▶Protogrekçe ÖGÜN [ben] ➔Yunanca *egon* [ben];

Mirşan, K. 1997 *ayni eser*. s.6

▶Glozel Bitigtaşı ËS ARU AT [koşan at] ➔Fr. se *hâter* [koşmak]; Lat. *sē-cēdō* [uzak-aşmak, *arımak*, ËS-ARU]; Tat *īsirü* [aklı başından gitme, sarhoş olma];

Mirşan, K. 1997: *adı geçen eser*: s.6

▶Trois Fréres ve Lascaux Mağaraları yazıtları ËRÜ-ËR [çaba] ➔Fr. *ardeur* [çaba, hareket].

Mirşan, K. 1997: *adıgeçeneser*: s.6

▶Prototürkçe yazıtlarda geçen ON [kozmos] ➔İng. *on* [üstte bulunan];

▶Sülyek Yazıtı (Sibir) ËLÜ-ËS AT [ehlî at] ➔Rus. *loşat* [at];

▶Glozel *Bitigtaşı*, ËDİNİS [yavru edinme] ➔Yun. *edeos/eideos* [genç];

▶Glozel *Bitigtaşı*, ËS-OÑ ËDÜ [done yaratma; yani gebelik] ➔Fr. *donnée* [done];

▶Glozel *Bitigtaşı*, UDU ËR [dişilik kokusunun (erkeğe) erişmesi] ➔Fr. *odeur* [koku];

▶Etrüskçe ËSİ BİN [benim, *ich sei, ich bin*] ➔Alm. *Ich bin* [benim];

▶Petrov Yazıtı (Sibir), ËSİ ËM [benim] ➔İng. *I am* [benim].

▶Mirşan, K. 1996; *"Fiillerin Master Halleri ile Sıfat-Fiil ve Zarf-Fiil Alanlarında, BUGÜNKÜ AVRUPA DİLLERİNDE ETRÜSKÇE İZLERİ"* isimli kitabımdan şu cetveli vermeliyim:

Erken-Türkçe	İngilizce	Erken-Türkçe	İngilizce	Erken-Türkçe	İngilizce
OT	*hot*	WAÇIR	*watch*	LUQİDA	*looking*
TÖP	*top*	BADIL	*bad*	KÖNİ	*konventional*
TİP	*deep*	ËSİS	*sense*	BRATYA	*brotherhood*
YIR	*earth*	ËSİ ËM	*I am*	ATI-AT	*that*
BUD	*bud*	TARŞIN	*shorten*	ATI-ËS	*this*
BÜK	*bend*	PIRAY	*free*	-I ATI	*the*
QUT	*good*	ÖG ËRİG	*Greek*	ÖG AT	*Got*
ÖRGÜN	*organ*	NAMAN	*name*	ËL-ANT	*land*

▶Mirşan, K. 1973; *"Dechffrierung der Protogriechischen Inschriften"* kitabına göre (s.62) Yunanca ve Latincedeki şahıs zamirlerini şöyle bir cetvel ile değerlendirebiliriz:

Şahıs zamiri	*Protogrekçe*	*Yunanca*	*Protolatince*	*Latince*
ben	ÖGÜÑ	*ἐγών*	ÖGÜ ÈM AT	*egomei*
sen	ATIN	*τύνη*	ATADINIÑ AT	*tuted > tute*
o	ÈSİÑ	-	ÈSİS	*Is*
biz	ÈMİS	*ἄμμες*	AÑTYIS	*nōs*
siz	ÈMİÑ	*ὔμμες*	OYUNUS	*vōs*
onlar	ÈSİÑİS	*σφείς*	ÈSİSİS	*Ir*

Sözkonusu ettiğimiz UZAQ URU için ise şu *ësöñükleri* verebiliriz: Latince *vinum* sözü Almancada *Wein*, İngilizce *wine* şeklini; *planta* sözü Almanca *Pflanze*, İngilizce *plant* şeklini, *caseus* sözü Almanca *Käse*, İngilizce *cheese* şeklini almış bulunuyor.

WAÇRAZAN'lık hali için şu örnekler gösterilebilir: Erken-Türkçe ËSİ ËL sözünden doğan İngilizce *soul* sözünün Almancada *Seele* şeklinde; Erken-Türkçe ËSİ sözünden doğan Almanca *ich* sözünün İngilizcede "I" şeklinde, Erken-Türkçe QUT sözünden doğan Almanca *gut* sözünün İngilizcede *good* şeklinde olması.

Diğer bir deyim le, SAMADI *"Türkçeden Avrupa dillerinin doğma BARTUQ'u [process'i]"*, UZAQ URU *"Avrupa kabilelerinin bazı seçkin söz veya dillerin etkisi altında kalması"*, WAÇRAZAN'lık ise *"bir sözün veya dilin kendi tarihinde değişmesi"* demektir.

Bunlar dışında, dillerde *kullanılmayış [disuse]* denilen bir olay da var. Ë*söñük* olarak, "izlemek" sözünün asıl añlamı "aramak"dır. Ancak, Türkiye Türkçesinde bu söz yerine "aramak" sözü kullanılmaya başlanınca, bazı kimselerin "izlemek" sözünü "seyretmek" añlamında kullanmıya başladığını görmekteyiz. Halbuki izlemek sözünün *seyir* (yani, gidişat veya bakma) işlemi ile hiçbir ilişkisi yoktur ki, bu şekilde söz manasının yavaş-yavaş değişmesine "semantik sürüklenme" *[semantic drift]* denmektedir. "Ses kayması" *[sound shift]* denilen bir olay da var. *Esöñük* olarak, közey [şimal] sözündeki *ö* Tatarca *ö* gibi telâffuz edilir. Halbuki, Istanbul Türkçesinde böyle bir ses bulunmuyor.

Skandinavyadaki Erken Türk Dili Sözlüğü

(Köşeli kerre içindeki sayılar yazıt numaralarını gösterir).

AQIN, [4,10,15,39,66] *akma, akma husu-su; akın;* [19,20] *akınış*
AQIN ALTIN USU, [10] *akmıya (yani, ruhun kozmosta akmasına) yönelik*
AQIN ËKİÑ, [13] *akmış olan*
AQIN ËS, [33] *akın etme kararı*
AQINIS, [36,54] *akınış*
AQINIS AT, [36] *AT halinde akınış*
AQINISIN, [10] *akmak üzere*
AQINIŞ, [1] *savaş akını*
AQIT, [21] *akmak suretiy le*
AQITINIS ÖK, [25] *akmakta olan Kraldır*
AQ ONIS, [1] *kozmik olarak akmış*
ALT, [1] *bulunma;* [33] *için;* [10] *(bir şeye) doğru.;* [41] *temin eden*
ALT AW, [1] *bulunuyor*
ALT BU, [33] *verilen*
ALT ËRİN, [10] ... *halinde erişerek*
ALTIP ANU ALT, [54] *yadederiz*
ALTU, [8] *olsun*
ALT OZ, [33] ... *için husule gelmiştir.*
AN, [10,56] *an-*
ANIN, [11] *andığın*
ANINIS, [25] *anılan, yadolunan*
ANISIP, [32] *anarak*
ANIS UQUQ, [29] *anar iken*
ANT, [33,9,21] *kanun;* [10,11,49] *garanti;* [8, 17, 18, 25, 26, 36, 39, 45, 53] *ant, yemin;* [23, 58] *taahhüt;* [23] *hüküm;* [25] *idrak*
ANTIB, [43] *ant edilmiş olan*
ANTIS AT, [10] *garanti verdiğin*
ANTIS ËSİS, [26] *ant etme*
ANU, [54] *anma*
AÑIB, [29] *elde olunan;* [34] *anarak*
AÑINIS, [29] *anılma*
AP, [1] *Allah;* [10,23,47,52,59] *aparıl-[götürül-];* [5] *aparılmak üzere;*
AP ALT ÖG BU, [10] *aparılma bilinci*
AP-AQIN, [33] *ap-akın*
AP-ÖG, [43] *yönetim, yönetici*
AR, [64] *arma [uzaklaşma]*
ARAQ, [61] *tarak*
AR ËDİNİS, [68] *ardıran [uzaklaştıran]*
ARILT, [15] *talih*
ARIP, [3] *uzaklaşarak, uzaklaşan*
ARIS, [64] *mancınık*
ARU, [61] *uzaklaşma*
AS, [40] *asılı kal-, asılma*
AT, [1, 25, 29, 38] *nam, ad;* [9, 21, 23, 25, 36, 49, 51] *(vucuttan) atılma;* [10, 38, 39] *harf-i tarif;* [23] ... *olmak üzere;* [62] *uçan can;* [68] *at*
AT ËSİP, [49] *atılması*
AT ËT, [23] *atılma*
AT ËTİS, [23] *atılmak suretiy le*
ATIQ ANT, [49] *atılma garantisi*
ATIQ ËSİÑ, [25] *atılmış olan can*
ATIQIQ, [49] *atılarak*
ATIQ OY UÇ, [49] *(bedeninden) atılmış olan Lider*
ATINÇIS A, [1] *vucudundan atılma yolu ile*
ATIZ, [54] *bende*
ATIZ UQUSUQ, [38] "AT" *olması dolayısıy la*
AT-ÏL, [15,56] AT-ÏL [*tarihî Ïdil-Oral Devleti*] [AT OY BÏL *veya* AT UQUŞ BÏL *de denilen, AT-ÏL Devleti MTÖ 1517'de Ïdil-Oralda kurulmuş bulunuyor*]
AT-ÖG, [51] *atılma şerefi;* [58] *sultan*
AT-ÖG OQ, [23] *(vucuttan) atılan bilinç*

kuantumu
AT-UQ ËSİTİS, [22] kavramalısın
AT Ü, [49] atılmış olan
AW, [52] heyhat
BU, [1,39] harf-i tarif; [2, 54, 56] bu, işbu
BUN, [54] -çısıdır, -ım
ËB, [29] adamakıllı; [41] tertip; [49] bir bütün halinde; [52] artık
ËD, [33, 3, 15, 19] et-, teşkil et- (birleş-); yapmış; [21] ediliş; [53] ol; [56] varlık, teşekkül
ËDİÇİS ÖK, [68] böyle bir kreasionu
ËDİK, [39] kişi
ËDİKİP, [56] sahiplenerek
ËDİNİS, [19] edilen
ËDİNİS ËSİS, [33] bulunuyor
ËDİNİSÜ ËTİS, [68] edilmek için
ËDİS, [3] yaradış; [26] olan; [46] edilen; [50] ediş; [68] sağlıyan
ËDİSİKİZ, [15] edilenleriz
ËDÜÜNİS UQ, [68] sizlerce bilindiği üzere
ËKİDİK, [54] olan
ËKİL, [15] Olan
ËKİN, [40] olan
ËKİN-ËKİNİK, [4] olan şey
ËKİÑ, [13] olan; [70] buluş
ËKİRİK ... ËKİR, [66] olan
ËKİZ, [3] gereğidir
ËK-ÏY, [6] içindir
ËL, [7, 33, 10, 31, 39, 41, 44] halk; [20, 25, 70] kişi
ËL ALT ËSİS, [10] halk inancı dolayısıy la
ËL AT, [38] halkın
ËL ËKİN, [17,35] halkın
ËLİG,[1] halkıyız
ËLİK, [3] kimseler
ËLİS, [46] halkın
ËLİS UW, [10] kutsal kişi
ËLİT, [25] (mezarına) götürülme (teslim)
ËL USUP UR, [44] halk egemenliği
ËÑİNİS, [61] şıklık
ËP, [40,58] tertip
ËP-AS, [40] asılma tertibi
ËPİKİN, [52] olarak
ËPİS, [28] tertiplilik, güzellik; [50] tertibat
ËPİSİC, [69] denen
ËPÜ, ËPÜ ËSİT, [30, 32] saç tokası
ËR, [39, 47] erişme; [54, 60] er
ËRİK AT, [54] sahip, iye
ËRİLİK AQIN, [6] erişme akını
ËRİR, [10] erişmenin; [41] erişmek için; [42] eriştiren
ËRİSİN, [3] erişmen
ËRİSÜÜÑ, [7] erişmeyi
ËS, [4, 5, 10, 21, 22, 23, 25, 34, 49, 58] can, ruh; [23] için; [23, 58] hakkında; [58] olan
ËS ANT, [23] candır; [7] gerçekleştirmiş olan
ËS AT, [25] ruhu
ËS-ËSİK, [56] hediye
ËS-ËSİS, [69] kavram
ËS ËSİSİK, [37] sözkonusu edilen şey
ËS-ËSİS OY, [64] denmektedir
ËSİB, [29] dolayısıy la
ËSİB UÇUÇ, [29] yadı içindir
ËSİC, [9] denilen; [60] ... -ının
ËSİCİS, [29] suretiy le
ËSİÇİP-İÇİB Ü [ËSİÇİBİÇİB Ü], [34] dolayısıyla
ËSİD, [7] rivayet olunan; [4] bilinen; [10] hakkında
ËSİG, [23] canın
ËSİK, [52] bilinen; [56] hediye
ËSİL, [34] ... karşısında
ËSİN, [49] canın; [32] hatırasını
ËSİNÇ, [33] dolayısıy la; [9] idrak
[ËSİN] ËS, [11] senin
ËSİN ËSÜ, [49] haline gelme şeklinde
ËSİNİS ËT, [25] ... haline gelerek
ËSİÑ, [25] sonra; [58] idrak
ËSİÑ-ËSİP USU, [70] zaman
ËSİN UQUQ, [58] idrak olunan
ËSİP, [18] anılan; [49] -ması
ËSİP ËTİS, [30] hatıra edilen
ËSİR, [56] esine getirerek
ËSİRÜ ËD, [68] yadında tut
ËSİS, [10] inanç; [26] etme
ËSİS ËT ËSİLİŞİW, [64] bilindiği üzere
ËSİSİK, [37] sözkonusu edilen şey

ËSİSİL ËSÜ, [64] ünlü
ËSİSİLÜ ËSİL, [64] *duyulduğuna göre*
ËSİSİT, [21] *duyulduğuna göre*
ËSİSÜYİB, [38] ... *anmaktayız*
ËSİT, [21] ... *haline geçer*; [23] ... *haline gelme*; [25] *bunu ... , -dır*; [58] *bildirge*
ËSİTİNİS, [9] *ile*
ËSİTİÑİS ËD, [29] *duymuş ol*
ËSİTİS, [23] ... *olarak bilinen*; [29] *husule gelen*
ËSİZ, [32] *yadederiz*
ËS UR, [23] *can hakkında verilen hüküm*
ËSÜ, [19,29] *hatıra*; [23] ... *gerekçesiy ledir*; [63] ... *olunan şey*
ËSÜ OY, [64] *denen şey*
ËSÜ UR, [70] *ölçer*
ËSÜ Ü, [63] *ismi*
ËSÜY, [34] *yadolunma, yadetmekte olduğun*
ËTİNİS, [25] *edilmiş olan*
ËTİÑİSİÑ, [31] ... *olmak üzere*
ËTİS, [23] *etme, -dir*; [30] *edilen*
ËTİSÜ, [22] *teşkil eden*
ËZİK, [15, 19, 66] *transfer*
INIS, [63] *mermi [havada inliyen şey]*
İÇ ËSİÑ, [29] *içerilmeyi*
İÇİPİÇ, [70] *olan*
İÇİS, [29] *içerilme*
İÇ UQUQ, [29] *içermesi şeklinde*
İLİNİS, [2] *iliniş*
İL, ËL, [49] *halk*
İK, ËK, [58] *dualite*
İPİN (?), [11] *barış*
İPÜ, ËPÜ, [30] *(saç) tokası [düzenleyicisi]*
İS, ËS, [40,41,51] *ruh,can*
İS-UR ËKİN, [40] *ruh halinde gelen (olan)*
İT, [9,46] *impuls [itici güç]*
İTİS, İTİSİS, [9] *impulsu ile*
İK, [2] *ek*; [41] *dual*
İK-AT İKİ, [41] *dual-AT dualitesi*
İKİN, ËKİN, [24] *dualite*
İS USU, [60] *hatıra*
İYİL Ü, [34] ... *vericidir*
KËSİP UQUSUP, [27] *kesme aletidir.*
MTÖ, *Msïxa Teñriden Önce*
OĞ, [41] *şeref*
OQ, [33, 25, 29, 31, 45, 46, 48, 54] *Skandinavyadaki Erken Türklerin adı*; [1, 4, 5, 10, 11, 22, 23, 25, 41, 49, 51, 58] *kuantum*
OQ ANIRIDU, [1] *kuantum anıdılması*
OQ ËPÜ, [12] *kuantum bilinci*
OQ ËS, [3] *kuantum şekli*; [23] *kuantumun*
OQ ËS Ü, [49] *kuantum halindeki canın*
OQ ËT, [25] *kuantum edilmiştir*
OQIP, [11] *kuantum olarak*
OQ ONIS UR, [10] *kozmik kuantum edilmiştir*
OQ ÖG, [12] *kuantum bilinci*; [25] *OQ Halkı şerefi*
OQ ÖK ANT ALTU ÖC, [45] *OQ (Milleti) kralı için yapılan ant Tanrısı*
OQUÑ, [25] *okumalısın (yani, añlamalısın)*
OQ UR UQUQ ÖK, [12] *kuantum (haline gelme) hükmünün kralı*
OQUZ, [10] *kuantumlar*
ON, [33] *devlet adı*; [52] *kozmos*
ONÇ AW, [52] *olarak*
ONIS, [33] *ON (Devleti) halinde*; [10, 11, 21, 23, 25, 48, 49, 51, 58] *kozmik*; [22, 23, 45, 49] *kozmos*
ONIS ALT UR ËTİN, [9] *kozmoslaşma tahakkuk ederek*
ONIS ANT İTİSİS, [9] *kozmoslaşma kanunu impulsu ile*
ONISIP, [23,24] *kozmoslaşan, kozmikleşerek*
ONISIT, [11] *kozmoloji*
ONIS ÖK, [48] *kozmik kral*
ONIS URUW, [11] *kozmik karar*
ONUNUN, [29] *kozmoslaşma [kozmos modalitesine tabi olma]*
OÑ, [37] *başarı*
OÑ ÖG UQUQ, [57] *başarı*
OS, [10] *tesir alanı*; [52] *Tanrı Bïli, uzay*
OŞUZ, [37] *alet*
OY, [11, 20] *düşünce*
OY ËL AQIN, [20] *kişi akınışı*
OYINIS ÖK, [31] *haşmetmeab*

OYISIC, [38] *yad ettiği*
OY OQUQ Ü USU, [62] *OQ yönetimi*
OZ, [33] *husule gelmiştir;* [10, 49, 51, 55] *bir yerde yer almak üzere, geçme;*
OZINIS OY, [68] *ozmayı*
OZIP ËSİS, [62] *ozmuş olan*
OZIS, [12] *ozmış;* [23, 58] *ozma;* [48] *... haline geçme*
OZ Ü, [49] *ozduran*
ÖC, [4, 9, 49, 52, 53, 59, 63] *sahip, ïye;* [14, 17, 18, 19, 34, 45] *Tanrı;* [49, 63] *kendi*
ÖC AT, [16] *Tanrı*
ÖC ËSİP ÖK ANT, [18] *"Tanrı" olarak anılan krala ant*
ÖCİNİSÜ, [68] *temessül*
ÖCİP, [31] *Tanrı yönetimi*
ÖCİS, [19,54] *Tanrıya, Tanrı ..-si*
ÖCİS ATIZ, [54] *Tanrı bendesi*
ÖC-ÖK, [3,5] *Allah;* [54] *Tanrı Krallığı*
ÖCÜG, [9] *"Tanrı" olan*
ÖCÜK, [26] *sahip*
ÖCÜL ANT BU ËL ËKİN, [17,35] *Halkın Tanrıya andı*
ÖG, [4] *öge;* [10, 11] *bilinç;* [25, 29, 34, 49, 51] *şeref, övünç;* [36] *haşmetmeab*
ÖGİRİPİNİS [ÖGİP INIS], [68] *bu resim*
ÖG ÏKİÇÜİNİS, [27] *sözkonusu olan (ettiğiniz) şey*
ÖG-AQ, [21] *övünç (kuantumu) haline gelme (akma)*
ÖGİNİS, [68] *resim*
ÖGİS, [21, 22] *(Tanrı) havarîsi, "Tanrı" bilincindeki kişi;* [25, 64] *şeref*
ÖGİT, [29] *şeref*
ÖGİW, [11] *bilinç*
ÖG UQ Ü, [34] *şerefidir*
ÖK, [33, 4, 6, 10, 13, 39, 51, 52, 58, 59] *Rab, Tanrı* [3, 11, 12, 14, 18, 23, 24, 25, 31, 43, 45, 46, 47, 48 ,50, 52] *kral;* [54] *krallık;* [68,70] *kreasion*
ÖKİK, [15] *Rabbanî, sembolik*
ÖKİK ANT ALTU, [8] *Tanrıya ant olsun*
ÖKİN ÖK UR, [47] *kralın krallık kararı*
ÖKİNÜ, [61] *mahrumiyet, pişmanlık*
ÖKİP, [70] *bu kreasion*
ÖK OQ, [54] *OQ'lar krallığı*
ÖK-ÖC, [32] *Tanrı Kralı*
ÖK-ÖC ÖKİSİZ ÖKİN, [14] *Yöneten Tanrı yönetimler yöneticisidir*
ÖK UWIS OQ, [48] *OQ'ların kutlu kralı*
ÖKÜG, [9], *dua ile*
ÖKÜK ANT, [1] *Rabbanî ant*
ÖKÜNİS ËT, [25] *kederimiz*
ÖKÜP ONIS ËR, [9] *Rabda kozmoslaşmıya erişme*
ÖS-UR-Ü, [22] *sözlü karar*
ÖS-USU, [11] *teşekkül*
ÖSİC ËSİSÜ, [69] *saat*
ÖSÜC URUS, [22] *... hakkındaki karar*
ÖT, [1] *geçme*
ÖT ËSİNİS, [1] *(öbürdünyaya) geçmiş olması nedeniy le*
UÇ, [1, 10, 21, 23, 49, 55, 58] *lider;* [10, 11] *Tanrı;* [23] *uçmuş*
UÇ ALT AQINISIN, [10] *Tanrıya doğru akmak üzere*
UÇ BU, OQ BU, UR BU, [10] *"Tanrı" olduğundan, kuantum hakkında, hüküm yetkilisidir.*
UÇ-ÖG, [10] *bilinç liderliği*
UÇUC, [29] *içindir*
UÇUQ ËSÜ, [23] *lider canı, veya, uçmuş can*
UÇUQUQ ËS, [49] *liderin canı*
UÇUS, [5] *uçus;* [25, 68] *uçmak suretiy le, uçan*
UÇUS AT, [68] *uçan at*
UÇUSUB, [38] *uçub gitmiş olan*
UÇUSUT ËT, [25] *şu şekilde, şöyle*
UQ ËS, [63] *denen*
UQ ËTİS, [30] *şahsiyet veren*
UQUS, [51] *suretiy le*
UQUT UQUR, [25] *izahı şöyle*
UQUÇUQ, [49] *tarafından*
UQUQ, [11, 51, 58] *olarak, olan, olunan;* [21] *bedihî, açık*
UQUQ ANT, [21] *bu açık bir yasadır;* [25] *bunun idrakı içindeki*
UQUQ ÏSİS, [62] *isimli*
UQUQUN ËK, [68] *bir "olgu" olarak*

UQUQUNUSUN, [22] konu
UQUQUSU, [25] bundan ötürüdür
UQUNUS ËT, [23] ... olarak bilinen yer
UQUNUSU, [41] izahat
UQUS, [22] hakkında
UQUS AT ËT, [21] bunun (manasının) açıklığı
UQUSU, [25] olan
UQUSUQ, [11] dolayısıy la; [29] rey
UQUSUP, [27] alet
UQUS USU, [63] şeydir
UQUSUSU [UQISISU], [25] yani
UQUZ, [49] bulunmaktadır
UQ Ü ËS, [[34] kavrama
UP-ONIS ÖGİW, [11] yüce kozmik bilinç
UP-US ËT, [22] ... Cenapları hakkındaki
UR, [3, 4, 6, 10, 21, 34, 42, 49, 52, 58, 60, 64] karar, [10, 11, 23, 58] hüküm; [23] taahhüt; [25] (savaşta) vurulmuş; [29] (mezara) vurulma; [31] kararlaştırma;
UR ALTIN ËSİS, [42] karar (hüküm) yeri
UR AT, [23] verilen hüküm olmak üzere
UR BUN, [54] savaşçisidir
URINIS, [29] savaş
URINIS ANT, [25] savaşma yemini
URUNUS UQUS, [22] bildiri
URUÑ, [21] hükmünün
URUS, URIS, [33, 36, 37] savaş; [21, 22] (Tanrı) kararı
URIS OŞIZ, [37] savaş aleti
URUW, [11] gereğidir
UR-Ü, [23] verilen karara göre; [29] vurulmadır.
URUY, [34] (ateşe) vurulma
USU, [10] Cenap; yönelik olarak; çerçeve; tarafından; [11] oluşum; [11] hakkındaki; [30] şey; [49, 58] yetkili, instans; [62] yönetim
USU AT, [16] egemenlik
USU ËD, [10] çerçevesinde
USU ËRİR, [10] Cenabına erişme
USUP UR, [44] egemenlik
USU UR ALT, [10] Cenap kararı
USU Ü, [55] olarak
UW, [6,10,11] kutlu, kutsal; [11] inanç
UW ËKİN, [57] mukaddesat
UW ËSİDİS, [5] mukaddesleşme demektir
UW ËSİT, [11] kutsallık
UWIS, [48] kutlu
UW-ONIÑ, [37] kutsal millî başarı
Ü, [12] ibaret; [49] sağlan-; [49] demektir; [58] yükünme; [58] ... olan şey
Ü İSİPİC, [60] saygınlık
ÜP, [29] tazim

Erken-Türkçe Başvuru Sözlüğü

Not: Türkçe sözlerin birinci hecelerinde geçen Ë sesi bazı ağızlarda Ï şeklinde söylenmektedir. Diğer yandan, başlangıç vokalleri, genel olarak, yazılmadıklarından, böyle sözlerin Ë ünü ile mi, yoksa Ï ünü ile mi başlatılarak söylenmesi gerekeceği belli olamıyor. Bundan dolayı, ben böyle sözleri, eğer onların Ï ile başlatılmasını gerektirecek açık bir sebep yok ise, Ë ile başlatarak yazmaktayım.

AĞ, hediye

AQAŞ, *[flux]*; madde içinden dışarıya akarak çıkan radiasion ki, "arkayakadaki karaten radiasion" [*background blackbody radiation*] demektir.

AQIN, akın, hücum; harp (*attac, accēdo*).

AQINIŞ, kuantumların, elekromagnetizm ve gravitasyon alanlarında konfigurasyon kuvvetlerinin tesiri altında akışı

ALA-APA, kişi canını götürücü, canı kendine alan Allah.

ALA TAW, Tanrı (yani, kişi ruhunu kendisine alan) Dağı; Çincesi *Tiyan-Şan.*

ALĞIL, keşif kolu, ordu öncüsü.

ALQINTI, assimile oldu.

ALQU, (1) kâinat; (2) genel.

ALP, (1) possensive (yani, mekân ve zamanda loklize); (2) elde olunmuş (kazanılmış) olan şeye sahip çıkma bakımından gösterilen "karanlık"; (3) müstahkem mevki (kumandanı).

ALTI YARIQ TİGİN, altı spektrum aksiyonu (nasibi).

ALTUN ÜYÜŞ, Altay Alliance'iş

ALTUN YIŞ, representant kurucu cüz; representant anayasa (konstitusion); Türük Bilin kurucu cüzlerinden olan, Altay Konstitusionu.

ANANTIMADI, antik.

ANÇULADI, müjdeledi, tebliğ etti.

ANT, (1) taahüt, yemin; (2) yasa; (3) garanti; (4) hüküm; (5) idrak.

AÑ, düşünme ve hissetme sistemi, zeka, idrak.

AÑTUYUS [añduyuş]; *date* [bir yazıya atılan tarih]

APA, [İÇÜ APA9, canları asılı kalacakları gök evine aparıcı; Allah.

AR, (1) depart, uzaklaşma; (2) öte, öbür (taraf).

ARIQUIŞ, (1) mal gönderme; (2) mal vergisi.

APAĞUT, Tanrı Vekili

ASIS, Asılı kalınılan (yani, gravikasional) alan

ASPAN US, Gök tanrısı.

AŞ, (1) kinetik enerji; (2) aşma; (3) yemek.

AT, (1) canın (Tanrıya kavuşmak üzere) tenden atılması; (2) ÖZ [şahıs, can]; (3) nam; (4) at.

ATA, (1) Tanrıya kavuşmuş ruh; (2) baba, dedeler; (3) devlet başkanı.

AT-ATA, devlet başkanı,

ATAÇ, ced

AT-ËR-AT, ataların eriştiği atık-can; Tanrıya erişmek üzere, tenden atılan "atık" (yani, can).

AT İL, "AT" inancındaki halk; veya, bu halkın yaşadığı memleket.

ATİL [AT OY BİL, AT UQUŞ BİL], İdil-Oralda AT BAŞIĞIN YIL'ında (MÖ 1517) kurulmuş olan ve (1) BİR OY, (2) ÖKÜGİMİN

YIŞ, (3) OQ UŞUY devletlerinden oluşmuş olan, Birleşik Türk Devleti.

AT-UQUZ TATAR, At-Uguz Oğuz, Ozum On-Oq, Oz budun, İzigil Budun, İdiz, İç-Oğuz, Qarluğ, Qara Türgis, Buy Urug, Qud Oğur gibi adlar la (türlü çağlarda) adlandırılmış olan Türüklerin yaşadığı bu devletin halkına "At-İl" denmiştir ki, bu adın Bizans tarihçisi Menander Protektor zamanına kadar kullanılmış olduğunu görmekteyiz. Nitekim, Çuvaşlar, adını AT-İL sözünden almış olan İdil Nehrine *Amäl* [Atıl] demektedirler.

AT-OĞ, hanedan *[dinasti].*

AT-OĞULA ÖGÜZ, Başkent Nehri [İdil Nehri]

AT-UR, egemenlik.

AT-URUDUŞ BUDUN, vekiller heyeti.

AT-URUDUŞ BUDUN ÜZE UŞUD, vekiller heyeti üzerine başkan.

AT-UŞ, *majeste.*

AW, (1) konversion [çevrilme]; (2) absolut: bir dünya tarihi geliştirecek şekilde, *özbaşına (kendi bilincine göre) hareket eden; kendi-kendisinde komple halde (yani, tam-takır, tamamile), diğer bir deyimle "müterakki" [progressive];* (3) heyhat.

AY, (1) *aylanma [rotasion];* (2) ay,

BARTUQ, proses [süreç]

BAY, zengin.

BEÑGÜK, BEÑÜ, ebedi anıt, mezar taşı.

BİR, (1) vakuum; (2) kâinatın görünen (meselâ, "parçacıklar" gibi) ve görünmüyen (meselâ, "kuvvetler" gibi) her şeyinin birbiri ile bağlantılı, ilişkili, birbirine tabi "bütün"ü ("bir"lik hali), (3) bir

BİRİLE, ait.

BİTİG *[clause];* bir dizme-koşma veya iyerçinli koşma cümlenin keseğini oluşturmak (yani, cümlenin koşma parçası olmak) üzere, bir iye ve bir SAB içeren sözler grubu.

"Bir konuşmanın bitirilmiş hali" anlamında olan BİTİG, Latince *clausula* anlamı, kadar, "yazı" anlamında da kullanılmış bulunuyor.

BİTİG-BİTİGME, cümle.

BİTİGTAŞ, yazılı taş.

BİL, yönetim *[Regnum];* koşma devlet; *common wealth.*

BİLGE-BİLİQ, ilim, bilim

BİRİLE, ait.

BODIN, Fusional.

BOLBOL, olup bitenler *[historia].*

BUD, millet, milli irade.

BUDUN, (1) kavim; millet modalitesi; özerk savaş stratejisi olan halk; (2) heyet.

BUĞ, *superior (ing.) Ahnherr (Alm.)*

BURQUAN, buran (döndüren) grup (yani, *gravitasion).*

BUSULMAQ, konfigure olmak.

ÇIN, hakiki.

d.ö., doğumdan önce [yani, isadan önce].

d.s., doğumdan sonra [yani, isadan sonra].

ÉB-ÉDİZ, (1) gösterilen başarılar [Alm. *taten];* (2) fonksiyon, ifade.

ÉD-AT, yaratıcı (yani Tanrı).

ÉR-AT, erişilen atılma (yani, ruhun bedenden atılmıy olması).

ÉSÖÑÜK olarak, mesela (örneğin)

ÉSÜ-ERE, ideal.

ÉT'ÜZ, vak'a *[event],* hadise, olkunma.

İÇÜ APA, canları asılı kalacakları gök evine aparıcı; Allha (AL-İlah]

İŞTİG, funksional.

İT, (1) impuls (itme gücü); (2) it.

İG, kültür.

İL-TÖRÜ, anayasa.

İMÇİ, tabib.

İSİG, iman, inanç.

İSİZ, din.

İT, (1) kalkındırma; (2) eylem.

KÖPİRDÜ, *relief.*

KÖZ, (1) model; (2) iye; (3) göz.

QAĞAN, hakan.

QOLULAMAQ, *manipulasion.*

QURĞAN, (1) mamure. kent; (2) mamur mezarlık.

QUT, (1) *invarians* [değişmiyen şekil]; (2) emniyet, mutluluk, mükemmellik; (3) yaşama ruhu, halâs; (4) put. (5) potansiyal enerji; (6) QUTUĞ halinde "nüklear".
QUT-YAQ, Avrupa.
QUTLIĞ, nuklear
MÖ Msïxa Teñriden önce [İsadan önce].
MS, Msïxa Teñriden sonra [İsadan sonra].
MTÖ, MSİXA TEÑRİ ÖD [İsa erası]
OD, (1) ölülerin yakıldığı ateş; (2) şarj; (3) zafer.
ODUZ, (1) zafer; (2) maraşal.
OĞ, (1) şan, şeref, yücelik; hakimiyet; (2) kişi, (3) substans
OĞLAN, *konformasion* [ata-anaya denklik].
OĞ-UR, lâhit.
OĞUŞ, medeniyet (uygarlık).
OĞUZ, (1) kişi *transformasion*, öbür dünyaya geçmek için gerekli şartları gerçekleştirme; (2) Türk boylarından biri.
OQ, (1) *kuantum;* (2) elektromagnetik radiasıon enerjisi paketlerinin dalga uzunluğuna göre değişen büyüklüğü; (3) mızraklı asker; (4) erken Türklerin kendilerine verdikleri isimlerden biri; (5) okuma; (6) tefsir, izah
OQ AT, (vucuttan) atılmış olan kuantum.
OQIDU SÖZ, bir yazının okunarak añlaşılmasına yardımcı olacak olan metin.
OMIĞ, dua.
OMIĞ-URUÇ, [MOĞOÇ], rahip
OMUY ETİG, sayın.
ON, (1) kozmos; (2) tarihte Türklerin kendilerine verdikleri isimlerden biri; (3) ulusal savunma; (4) "10"; (5) bir çeşit sıfat-fiil
ON ÈDİ, kozmik yaratık.
OÑ, (1) başarı, beceri; (2) evolusion, terakki; (3) medeniyet.
OS, (1) tesir alanı; (2) mekân, uzay; (3) Tanrı Bïli [Alm. *Gottesreich*]; (4) devlet.
OS-UĞ, mekân ve zaman.
OŞ, (1) konfigurasion [şekillenme]; (2) tecelli; (3) işbu.
OTA ÇI İMAÇİ, tıb doktoru.
OT-OZ, ölü ruhunun yakılmak suretiy le kozmosa geçmesi.
OY, (1) düşünce, fikir; (2) felsefe, feylesof; (3) akla getirmek, istemek; (4) şey.
OYĞUÇI, danışman [*consultor*].
OYIĞMA, irade.
OYURIQLIĞ, kâmil.
OYUS AS, *homo sapiens.*
OY-UTUZ, *missioner.*
OZ, (1) öbürdünyaya geçerek orda yeniden teşekkül etme; ozma [bir yerden geçerek diğer bir yerde yer alma]; (2) teşekkül.
ÖC, (1) sahiplik; (2) Tanrı; (3) varlık, mevcutluk; (4) mensup olma, tabi olma; (5) geçerli.
ÖC-ÈRK, özerk.
ÖÇÜR, silinme, öldükten sonra vakuum haline gelme.
ÖD, (1) era [çağ; çağ hesabı]; (2) kondision; (3) zaman.
ÖDİS, devlet.
ÖG, (1) düşünme yeteneği; (2) bilinç; (3) felsefe; (4) övünç; (5) haşmetmeab; (6) kral; (7) ev.
ÖG-AT, canları Tanrıya ulaştıran kanatlı atlar [greif].
ÖGİM QATUN, kraliçem.
ÖGİS, (1) doktrin; (2) peygamber.
ÖGÜL-UQUS, bilgi ve tecrübeleri ile temayüz eden [İng. *wise*].
ÖGÜZ, nehir.
ÖK, (1) Rab; (2) kral; (3) yönetme; (4) sembol; (5) kesekçe [*particle*].
ÖK ÖGÜK, kral dokunulmazlığı.
ÖZ, (1) kendi [KENTU]; (2) şahsiyet, spesifikasion; (3) zatî, (4) mahsus; (5) insanın özünde [ana yapısında] bulunan şey, can.
ÖZ-İÇİŞ, canların içerildiği yer (yani, cennet).
ÖZÜL-AD, *Erlösung [deliverance]* için atılan adım.
PARAON, firavun.
PARAMIT, (1) polarize [PARAM] *orientasion* [IT]; ÈSÖÑÜK olark *"polarize vakuumun kuvvet orientasionları"* veya "her-

hangi bir elementte pozitiv ve negativ şarjlar arasındaki orientasionlar"; (2) piramit.

SAB [*advise*], informasion; nasihat.

SIN, añlam ifade eden görünüş, şekil, heykelcilik sanatı; figürler aracılığı ile ifade edilen mana.

SINTAŞ, şekil verme, yazı yazma ve resim yapma yolları ile bir añlam ifade edecek hale getirilmiş olan taş. Yunancası "*plastik*".

SİÑİL, küçük kız kardeş.

SU ĒS, elektromagnetik radiasion.

SUW, SU, (1) su; (2) elektromağgnetik radiasion.

TAMĞA [<TAMQA], (1) "*İdeografik + fonogratik*" olmak üzere, tek çekirdekli söz sembolleri,

TEÑRİ, (1) yoktan var edilme; (2) yoktan var edici; (3) Tanrı.

TEÑRİKİN, Tanrı eşdeşliği [*conformatiy'sı*].

TEÑRİKİN İYİN, Tanrı onayı [consent'i]

TÜRÜK, başta dil yapısı olmak üzere, kültür ve OĞUŞ [medeniyet] alanlarında ortak değerler sergileyen bir BUDUN'a verilen addır.

TÜÜ-EVİNİ, *Holomorhpic (agglutinativ)*

UB, (1) pra-; (2) enyüce.

UB-AÑ, pra-zekâ.

UÇ, (1) uçma; (2) bayrak; (3) lider; (4) Tanrı [UÇI AT].

UÇ-US, *sphinx.*

UD, strateji.

UMUĞ, referans.

UL, (1) *kommunikasion* (ulaşım); (2) yüce [<ULUQ]; (3) uluma [UL ĒDİS].

UP, (1) enyüce, esas; (2) temel.

UR, (1) vurulma, vurma; (2) gömülme (defnedilme); (3) savaş, vuruşma [UR AT]; (4) yaradılış [UR OÑU]; (5) mamure [UR-QUN, URUM]; (6) yazıyı taşa vurma; (7) hakim kararı, hakim; (8) tesir; (9) ırk, boy; (10) mensup; (11) tohum, filiz, nesil.

US, (1) vucut *[korpus]*; (2) Tanrı; (3) instans [yüce kat]; (4) korpulent.

UŞ, (1) majeste; (2) hakimiyet, idare; (3) president, başkan.

ÜY, (1) yığınık, küme; (2) ev.

üyük, hüyük, höyük (?).

YAWALDIRĞU, *İsolating* (analitik).

YIL-AY, *anomalistik* yıl.

YİM, takvim.

YÖ, yıl önce.

YÜKÜNMEK, şükran, saygı, tâzim.

Umuğlar
[Referensler]

1. Stephens, G. 1993; *Handbook of the Old-Northern Runic Monuments of Scandinavia and England;* London (281 sahife A5, İnglizce).
2. Jansson, Sven,B.F. 1997; *Runes in Sweden;* Värnamo, Sweden (187 sahife, İnglizce).
3. Statens historisca museum 1984; *Treasures of Early Sweden KLENODER ur äldre svensk historia;* Uppsala, Sweden (149 sahife, İsveççe/İnglizce).
4. Spurkland, T. 2001; *I begynnelsen var;* Oslo (224 sahife, Norveççe).
5. Gotlands Fornsal, The Historical Museum of Gotland, 1997; *Picture Stones;* Visby, Gotland (28 sahifelik broşür, İnglizce).
6. Grand, J. 2002; *An Introduction to VIKING MYTHOLOGY;* London (128 sahife, İngilizce).
7. Orrling, C. 1997; *Vikings;* Boras, Sweden (64 sahife, İnglizce).
8. Pieper, P. 1989; *Die Weser-Runenknochen;* Oldenburg, Almanya (313 sahife, Almanca)
9. Nylén, E. 1988; *Stones, Ships and Symbols;* Stockholm (210 sahife, İnglizceye tercümesi).
10. Uf Pinnsvein, 1999; *En kyttvarpe me mjölkrusku;* Stockholm (63 sahife, İsbeççe).
11. Bohn, R. 1988; *Gotland, Tausend Jahre Kultur- und Wirtschaftsgeschichte im Ostseeraum;* Sigmaringen/Almanya (218 sahife, Almanca).
12. Nylén, A. 1966; *Gotländska fornminnen;* Gotland (23 sahifelik turist broşürü, İsveççe).
13. Bergen Museum, *Arkeo* 2002; (42 sahifelik mecmua, Norveççe).
14. Bergen Museum, *Arkeo* 2000, (66 sahifelik mecmua, Norveççe).
15. Statens Historiska Museum, 1995; *Nordisk Vikingaguid;* Stockholm (223 sahifelik turist rehberi; İsveççe).
16. Schneider, K. 1994; **Rūnstafas**, *Runische Zeugnisse zur Sprach-, Kultur- und Religionsgeschichte vor allem der Angelsachsen;* Münster (415 sahife A4, Almanca).
17. Page, R.I. 1995; *Runes and Runic Inscriptions;* Suffolk, İngiltere (346 sahife, İnglizce).
18. Universitetets Oldsaksamling, 1991; *RUNESTEİNEN FRA TUNE I ØSTFOLD;* Oslo (9 sahifelik broşür, Norveççe).
19. Odensstedt, B. 1990; *On the Origin and Early History of the Runic Script;* Uppsala (181 sahife, İnglizce).
20. Zavyalova, M.K. 1996; *Tatar Millî Kïyimi* [Tatar Milli Giyimi], Kazan (251 sahife, Tatarstan Cumhuriyeti Devlet Müzesi Kolleksionundan resimler; Rusça, Tatarca ve İnglizce).
21. Aqsu-jabağılı *[Aqsu-Cabağılı]*; Alma-Ata, "Kaynar" 1988 (192 sahife *foto albüm*, Rusça).

22. По Великому Шелковому Пути [Büyük İpek Yolu Boyunca]; Алма-Ата 1991 [320 sahife fotoalbüm, Rusça).
23. Аджи Мурад 1999; Кыпчаки [Kıpcaklar] Москва (176 sahife; Rusça).
24. Duwel, K. 1983; *Runenkunde*, Stuttgart (Almanca).
25. Kuhn, W. 1970; *Runen*, Berlin (Almanca).
26. İnternet siteleri : *Runik yazıtlar (yalnız resimler!),*
Norveç, *http://home.no.net/ekerilar/norway.htm*
İsveç (Skåne, Halland ve Blekinge), *http://home.no/arild-hauge/skaane.htm*
Danimarka, *http://home.no.net/ahrunes/denmark.htm*
Avrupa, *http://home.no.net/ekerilar/europe-rune.htm*

Transkripsion Alfabesi

A	E [1.hecede seyrek]	I [Rus. ы]	L	P	V
B	F	İ [I'nın yumşak eşi]	M	R	W [sağır *v*]
C [Ar. "cïm"	G	Ï [Alm. *i*]	N	S	Y [Alm. *j*]
Ç [Rus. ч]	Ğ [Ar. "ayn"]	J [Rus. ж]	Ñ [burundan çıkan *n*]	Ş [İng. *sh*]	Z [Rus. *z*]
D	H	K	O	T	
Ë [yalnız 1. hecede]	X [Rus. *x*]	Q [sağır k]	Ö [Alm. *ö*]	U	
				Ü [Alm. *ü*]	

İsveçin Gotland Adasındaki Kylver yazıtı Türklerin Skandinavyada bıraktıkları yazıların en eski örneğini veriyor. Bu yazıt Talas Özeni, Qırğız silsilesi, Açıqtaş mevkiyinde bulunmuş yazıtta kullanılan *tamgalar* ile yazılmış bulunuyor. Yazıtın eskiliğini gösteren kanıtımız ise, Almanyanın küzey-batısındaki Wesel Irmağında yapılan dip taramaları sonucunda elde olunan kemiklerdir. Erken-Türk *tamgaları* ile yazılan yazılar bulunan bu kemikler üzerinde yapılan karbon testleri M.Ö. 4140 ile M.S. 380 yıllarını gösteriyor. Yani, Kylver yazıtı Doğu Anadoludaki Çilgiri Yazıtı ve Sırbıstandaki Vinça-Tataria yazıtları ile hemzamandır. Diğer taraftan, "Skandinavya yazıtları" isimli bu kitap İngiltere, İzlanda ve Almanyanın küzey-batısını da içine alıyor. Buna göre, kitabımızda söz konusu edilen yazıtlar "Küzey-Batı Avrupa Yazıtları"dır.

Bu Küzey-Batı Avrupa Yazıtlarında (Romanya dahil) Türk *Tamgalarının*, en eski şekilleri dışında, çok daha yeni çağlara ait örneklerini de görebilmekteyiz. Bilhassa İngiltere, İrlanda ve Romanyada Skandinavya *tamgaları* ile yazılmış Erken-Türk yazıtları bulabilmemiz çok ilginç. Bu yazıtların hemen hepsi, Orta Asya, Sibir, Anadolu, İtalya, Fransa, Portekiz ve Pra-Mısırda ifadesini bulan, Erken-Türk dinini dile getiriyorlar. Ayrıca, İdil-Oralda kurulmuş bir Türk devleti olan AT-İL isminin bir İngiltere ve de bir Romanya yazıtında da geçmekte olması çok ilginç ki, bugünkü Çuvaşiştanda bu isim, Volga Nehrinin ismi olmak üzere, "Atıl" (Tataristan "İdil") şeklinde geçmektedir.

Çelik konstruksion alanında Türkiye, Almanya ve İşviçrede çalışılmış ve "Hipertatik Sistemlerin Eşdeğer yükler ile Hesaplanması" isimli önemli bir buluş eseri de yazmış olan Yüksek Mühendis Kâzım MİRŞAN (İTÜ mezunu) 1966 yılından beri Türkoloji alanında da eserler vermeye başlamış bulunuyor. Bu kitabı ile beraber 45 inci eserini de yazmış olan MİRŞAN Türkoloji alanında ele aldığı konular şunlar:

- Türk dilinin metriği, morfolojisi, synharmonisi, vurya kaideleri ve fonetiği,
- Lena Nehri ve Qurğıstandan, Anadolu ve Mısıra, Portekiz, Fransa, İrlanda ve Skandinavya'ya kadar olan geniş alanlardaki Erken-Türk yazıtlarının okunması;
- Bu yazıtlara dayanarak, Erken-Türk gramerini elinden geldiğince ortaya koymaya çalışması;
- Erken-Türklerin kendilerine özgü takvimlerinin bulunduğunu meydana çıkarması;
- Birçok SINTAŞ ve BİTİGTAŞ'lara dayanarak, Türk tarihinin şimdiye kadar bilemediğimiz çehresini de gözler önüne sermesi ve Avrupa medeniyetinin Türk medeniyetinde temellediğini gösterebilmesi,
- Türklerin astrofizik alanında yazmış oldukları eserleri Türkçeye ve İngilizceye tercüme etmiş olması

TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI
VAKFI
İSTANBUL - 2004

Kâzım Mirşan

Erken Türklerin Anadolu Yazıtları

MMB

Copyright © 2006 by Kâzım Mirşan, Türkbükü-Bodrum/*Turkey.*
Bu kitabın bütün hakları—Türkbükü-Bodrumda oturan—Kâzım Mirşana aittir. Kitabın hiçbir kısmı, yazarın kendisinden yazılı izin alınmadıkça, kopya edilemez, çoğaltılamaz, elektronik sistemlerde depo edilemez, iletilemez ve kitaptan alıntı yapılamaz; bilhassa, yabancı dillere tercüme edilemez.

20 adet basılmıştır.

Kâzım Mirşan

Erken Türklerin Anadolu Yazıtları

Yazılı belgelere göre

MMB

OQIDU SÖZ

34 bin yıl önceleri *Qara Qamar*'dan (Afganistan) yayılan *Aurignacian* kültürü bütün Avrupayı kaplamış bulunuyordu. Türklerin tarih başlangıcı da, elbette, bu kültürde yeşermiş olmalı, çünki onların en eski eserlerini barındıran ve üst *paleolithic* (40-12 bin yıl önce) çağa ait Tamğalı Sayı ve Saymaluu Taş [Saymalı Taş] burdan çok üzaklara düşmüyor.
Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bïl;* s.26.

Almatının 160 km küzey-batısında, Acı Su Özenine dökülen Tamğalı Sayında dünyanın en eski resimleri (35 bin yıl önce), *piktogramm*'ları (20 bin yıl önce) ve *petroglyph*'leri (18 bin yıl önce) bulunuyor. *Çın* [hakikî] añlamda yazı yazılmıya başlanması ise, 14 bin yıl öncelerine rastlamaktadır.
Mirşan,K. 2000; *Pra-Mısır Hieroglifleri;* s.9.

İşin ilginç olan yönü—(1) resim, (2) *piktogramm,* (3) *petroglyph,* (4) yazıtlar çağı olmak üzere—bu çağların Avrasyanın (Uzak Doğu ve Güney Asya dışında) her yerinde gözükmüş olmasıdır. Ancak, Avrasyanın bugünkü Türkler ile meskûn olmuyan yerlerinde (*ësöñük* olarak, Fransada, Almanyada, İngilterede) bu çağların birbirlerini izliyen gelişimini görebilmemiz mümkün olamamaktadır. Buna göre, Türkler nerede bulunurlar isa bulunsunlar, birbirleri ile ilişki halinde bulunmuş olmalılar ve, bu şekilde, birinin yaptığı bir buluş ötekini de etkilemiş olmalı ki, bu da onların bir devlet bütünlüğü içinde yaşadıklarını gösterir. Bunu biz Pressburg (Bratislava) yazıtından açıkça añlıyabiliyoruz

ÖK ALT BU, ANT ËSİNÇ, URUS ÖKÜ, OQ ONIS ËD ALT OZ.

"Rabba verilen ant dolayısı ile, yapılan Rabbanî savaş OQ'ların (yani, Türklerin) ON (Devleti) halinde birleşmeleri için husule gelmiştir".
Mirşan,K. 2004; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları";* s.26.

ON Devleti Orta Asyada ON-UYUL [ON Federasionu] ismi altında kurulmuştur. Bu İsmi biz ON UYUĞUR [ON Devleti Üyesi] şeklinde İdil Oralda, UW-ON [Mukaddes ON] şeklinde Erenköy-Istanbulda, ON OY [ON'lar] şeklinde İsviçrenin Graubünden Kantonunda ve ON İSİLİS [ON'lar] şeklinde Cunnî Mağarasında (Doğu Anadolu) görebilmekteyiz. ON sözü Türklerin tarihte aldıkları isimlerden biri olmak la beraber, sözün ana añlamı "kozmos" dur. Buna göre, *ësöñük* olarak, bu söz Domuztepe (Kahramanmaraş) yazıtında (şek.31) TÖRT ON [dört kozmik element] şeklinde kullanılmaktadır. Bu manayı bir Norveç yazıtında da (Kårstad, Stryn) görmekteyiz : ON [kozmos].
Mirşan,K. 2004; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.69.

Ayni şekilde AT İL (Devleti) sözünün de yaygın bir şekilde kullanıldığını görüyoruz. Bu devlet MÖ 1517'de İdil-Oralda kurulmuş bulunuyor. QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN'ın ölümü dolayısı ile, YOLUĞ TİGİN'in *"AT OY (yani, AT İL) generalleri prezidentlerinden 500 müdafi geldi"* demesinden, bu devletin sınırlarının çok geniş olduğu añlaşılmaktadır. İşte, bu devletin ismini biz İngiltere yazıtlarından Thames Bronz Muskası yazıtında da görmekteyiz :

(1) OÑ-AN ÖKİK (2) AQIN ËKİL (3) ARILT OÑ, (4) OÑ ËSİK ËT(5) ÖK A AT-İL : (6) AQIN ËK (7) ARILT ÖKİN.

"(2) Akınlarda (1) başarılı olma sembolü (3) talih getirecektir — (5) AT-İL sembolü ile (4) başarıyı anmanız halinde— (6) akınlara (7) talih getiren bu sembol sayesinde.".

AT-İL ismi Romanyada bulunmuş olan bir altın halka yazıtında da geçiyor :

ËDİKİP ËSİK, AN, ËSİR BU ËS-ËSİK, AT-İL ËD.

"Sahiplenerek hediyeyi, an, esine getirerek bu hediye AT-İL varlığını".
Mirşan,K. 2004; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.55 ve 72.

Bu ismi Anadoluda da görmekteyiz :

ÏL ËP ËSİÇ ÖC AT-ÏL ÖT ËMİÑÜ OÑ.

"Halkımız kendi AT-ÏL'ine geçmiş bulunuyor" (yani, "kendi AT-ÏL Devletimize ait topraklara yerleştik") (şek.62).

AT ÖG ATAR ËSİSİÑİS İSİK ËSİÇÜW AT ÏLİÑ İSİK ËTİBİÑİS.

"AT olarak atanm ışkral ışahsiyetini anan AT- Ïlhatırası" (şek.75).

Erken Türklerin Avrasyada birbirlerinden ayrı topluluklar halinde yaşamış olmalarına rağmen, bir kültür birliği göstermiş olmalarını teyit eden diğer bir husus da onların dinlerinin her yerde gözüken benzerliğidir. İçki Türkistanın bugünkü Çin sınırındaki Turfan *Kalasında* bulunmuş olan ATA OĞ yazıtında dile getirilen inancı biz Side, Pra-Mısır, Ugarit, Pra-Portekiz, Glozel ve Skandinav yazıtlarında da görebilmekteyiz.

Mirşan,K. 1991; *Bolbol lar*,s.45-47.
Mirşan,K. 1995; *Sid eBİTİGTAŞLARI*
Mirşan,K. 1996; *Pra- PortekiBİTİGTAŞLARI*
Mirşan,K. 1998; Dinlerin Gelişimi; *Pra- Mısır Yazıtları*,s.70-87. *Gloz el BİTİGTAŞLARI* s.51.
Mirşan,K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları*

Avrasyanın her yerinde Erken Türkçe yazıtlar bulunmasının, buna karşılık, Sümerce, Hititçe gibi birkaç istisna dışında, Cermence, Arapça, Farsça, Sanskritçe, Çince yazıtların hiçbirinin *erken tarihli* olmamasının sebebi ne olabilir? Eğer bu sorumuzu Erken Türklerin kendilerine yöneltmek ister isek, şu yanıtı alırız .

AMTIQI KİŞİLER ÖLTÜKTE—ADIRTLIĞ UTĞURAQ SİZİKSİZ—ABITA BURQAN ÜKSÜNTE, ADIRTLIĞ LIN-XUATA TOĞARLAR.

"ADIRTLIĞ yolu ile elde olunarak, SİZİKSİZ halde bulunan halihazırkıkişiler ölünce, ABITA BURQAN diklenmesinde, differensïabl LIN-XUA'da doğarlar" .

(Kısaca ,"Şimdiki kişiler ölünce, dfferensïabl LİN-XUA'da doğarlar").

MirşaniK. 1990; *Prot o t ürkBilg i nleringö reAst rfizik*,s.137.

ABITA BURQAN yazarı burda şu tespiti yapıyor: İnsan nesilleri , bitkilerde olabildiği gibi, SİZİKLİ [komponentli] olarak değil, ADIRTLIĞ olarak [türev halinde, *diff eren sialarak*] teşekkül ederler. Burdaki ADIRTLIĞ deyimi ËÑİNİM OL [mutasion] kavramının daha ilmî bir ifade şeklidir ki, *mutasïon*, bir kromozomun genetik mesajlarda hatırlanacak şekilde değişikliğe uğraması, bir özünçeliğin (spesifik hassanın) sıçrama halinde değişmesidir. ADIRTLIĞ LIN-XUA ise "differensïasïon teşkil eden ortam"; yani "mutasion ortamı"dır. Buna göre, Erken Türklere ait bir "Y" (erkeklik) geni elverişli bir ortamda, *ësöñük* olarak, % 0,01 nispetinde değişmiş ise (çok az bir değişim, çünki genler çok sağlam yapılardır!), bu bir ADIRTLIĞ halidir; yani, sözkonusu Erken Türklerden yeni bir ırk teşekkül etmiştir. Konumuzu somut olarak açıklıyabilmek için, ilk önce aşağıdaki cetveli teşkil edelim. Bu cetvel (s.7) bize şunları söylüyor:

I. Maymunlar arasına sıkışan Avrasyalılar (*genç ırk*);
II. maymunlar arasına sıkışan ve Avrasyalılardan maymunlar ile ayrılan Güney Asya, Avustralya, Afrika ve Amerikalılar (*yaşlırk*).

Kişioğlunun BIŞRINĞUSI [*evolusïonu*] bakımından ise, şunlar söylenebilir:

1. Kişioğlunun AT-ULUQ UTUŞ'u [tekvïni, meydana gelişi] Gorïlla *dg* beñzeri bir yaradık ile başlamış olmalı. Bu UTUŞ'da, A+B+O = 1 sisteminde, A=1; ve, herhalde, M+N = 1 ile ΣRh=1 sistemlerinde hiçbir gen yoktu.
2. Kişioğlunun BIŞRINĞU'sı "A=1'den başlıyarak, O=1'e doğrudur.

U lus	A	B	M	R_0	R_1	R_2	r	(1-3A)/2
Goril *dg*	1	0	0,75					-1
Orangut.	0,9038	0,0962	0,50					-0,8558
Şïmpanze	0,8901	0	1					-0,835
Sqïrrel	0,75	0						-0,625
Spïder	0,6666	0,2667						-0,500
Andaman	0,540	0,080	0,610	0	0,920	0	0	-0,310
Finland	0,4823	0,2061	0,6425	0,01435	0,41585	0,1844	0,3609	-0,2235
İsviçre	0,4810	0,1110	0,5355	0,0040	0,4290	0,1395	0,3905	-0,2215
Nemçe	0,470	0,160	0,552	0,026	0,439	0,137	0,378	-0,205
Türkiye	0,46666	0,20000	0,56666	0,01111	0,42222	0,16666	0,38888	-0,20000
İngiltere	0,455	0,085	0,546	0,028	0,431	0,136	0,389	-0,1825
Fransa	0,445	0,125	0,559	0,039	0,410	0,131	0,408	-0,1675
Baboon	0,3889	0,6067						-0,0833
Gibbon *hl*	0,375	0,625	0,4038					-0,0625
Eskimo	0,333	0,027	0,913	0,021	0,725	0,220	0	0,0005
Tibet	0,283	0,343	0,600	0,009	0,643	0,348	0	0,0755
Av.Yer.	0,211	0,023	0,176	0,085	0,564	0,201	0	0,1835
Kongo	0,198	0,249	0,468	0,630	0,074	0,194	0,101	0,2030
Afr. *bay*	0,157	0,150	0,533	0,599	0,069	0,086	0,211	0,2645
Papua *p*	0,075	0,139	0,102	0,030	0,850	0,119	0	0,3875
Novajo n	0,013	0	0,917	0,069	0,326	0,356	0	0,4805-
Gelades	0	0						0,500
Rhesus	0	1						0,500
Goril *og*	0	1						0,500

3. A+ B- O+ sisteminin ADIRTLIĞ halini Spï d ma ymunund görmekteyiz, anca kond al a M+N=1 sistemi henüz yok ki, bu sistemin teşekkülü ile kişioğlu d teşekkül etmiş olacakt ır.
4. Kişioğlunun ADIRTLIĞ yolu ile ABO ve MN sistemlerini ilk d ef teşkil ed işini And aman yerlilerinde görmekteyiz. Bu sistemin stabil ol ara teşekkülünü temin ed en şey ise R_1= 0,92 genidir. Bu genin teşekkülünü şu d eğizlikd ile getiriyor: $|B+R_1|_{Andaman}=1$ (R_0,R_2 ve r genleri henüz yok).
5. Andaman kişisi kişioğlunun ATAÇI olarak gözükse d e, aşağıd ki d eğiklikleri bize bu ATAÇIN Türkler olduğunu kanıtlıyor: $|(A+B)/2|_{Spïder}$= (0,6667+0,2666)/2=0,4666→ $A_{Türk}$ =0,4666; $O_{Spïder}$= 0,0666→ $|B/3|_{Türk}$=0,2/3=0,0666; $|(O+B)|_{Spïder}$= 0,3333→ $O_{Türk}$=0,3333; $|(A-B)|_{Spïder}$=0,4→ $|(R_0+r)|_{Türk}$=0,4.
6. C evelimizd e Finliler bütün genleri var olan en eski bir ırk olarak gözüküyor. Herhald e Fin ırkının teşekkülü $O_{Andaman}$=0,380 geni ile ili şkibilmiş olmalı : $|1-R_0-R_1-R_2|_{Fin}$= 0,3854. Bu sayıyı biz $r_{Türk}$=0,3888 ve $r_{İngiliz}$=0,389 şeklind e d görmekteyiz.
7. Eskimolar ikinci grubun başınd a yer alıyor. Aşağıd aki d eğizlikonların Belçika Kongosu C üceler[*bkc*] ile ilişkisini açıklıyor : $|(3/2+R_1)-(2.O+M)|_{Eskimo}$=0,032 → $|1/2-M|_{bkc}$=0,032.

Burda şunu d hatırlatmadan geçemiyeceğiz. Kur'an-ı Kerïm "*biz de onlara, merhametten uzak: Maymun olun!—demiş idik*" (sure 2) d iyor ve bu olayı görmüş olanların bulund uğunu söylüyor. "*Sonrakilere onları ceza yapmıştık*" sözünü d gözönünd e bulundurur isek, Kur'an ın sözkonusu ettiği kişilerin " grubI" kişileri olduğu ve bu grubun Gelad es maymununa beñziyecek şekild e maymunlaşmakta olduğu añlaşılacaktır.

Y ukarıd a verdiğimiz bilgilere göre, genlerin beñzeşmesi (d enklikleg östermesi) bize

bütün işlemlerimizin toplama ve çıkartma esasına dayanması gerektiğini kanıtlıyor. Diğer taraftan, ALTI YARIQ TİGİN'de (Mirşan,K.1978) verilen türlü mülâhazalardan çıkan sonuca göre, hesap matrisimiz şu şekilde olacaktır:

$$\Delta = \begin{vmatrix} a & b \\ c & d \end{vmatrix} = \frac{a+b}{c+d} = (a+b)+(c+d) = 1$$

$$(a+c)+(b+d) = 1$$

Bu matrise örnek olarak Avustralya yerlileri genini alır isek, şunu görürüz:

$$\Delta_{Av.y.} = \begin{vmatrix} [2.O-(2A+R_0)] & -R_2 \\ [-O+(2A+R_0)] & (A+B+R_2) \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 1,025 & -0,201 \\ -0,259 & 0,435 \end{vmatrix} = \frac{0,824}{0,176} = \frac{N}{M} = N+M = 1$$

$$O = 0,766 \quad 0,234 = A+B$$

Avrasya uluslarının en başında yer alan Andaman yerlileri için ise, şu matris geçerlidir:

$$\Delta_{And.} = \begin{vmatrix} (3B/2+O) & (N-M)/2 \\ 0 & M \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} ½ & -0,11 \\ 0 & 0,61 \end{vmatrix} = \frac{0,39 = N}{0,61 = M}$$

$$½ \quad ½$$

Fizkî añlamı $E_{kin} = ½ E_{pot}$ değizliğinde saklı olan "1/2" sayısını biz Andaman grubunun diğer uluslarında da görmekteyiz. *Ësöñük* olarak, Türkiye matrisi şöyle:

$$\Delta^1_{Türk} = \begin{vmatrix} ½ & (B/2-R_2) \\ 0 & (3/2-2A) \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} ½ & -0,0667 \\ 0 & +0,5667 \end{vmatrix} = \frac{0,4333 = N}{0,5667 = M} = N+M = 1$$

$$½ + ½ = 1$$

Genleri henüz komple olmuyan Andamanlılardan sonra gelen, komple gen sistemli Fin ırkı ile Türkiye Türkleri arasında şu bağlantı görülüyor:

$$\Delta_{Fin} = \begin{vmatrix} ½ (N+1,50 B) & 1,50 B \\ 0 & N \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0,3333 & 0,3092 \\ 0 & 0,3575 \end{vmatrix} = \frac{0,6425 = M_{Fin}}{0,3575 = N_{Fin}} = 1$$

$$O_{Türk} = 1/3 \quad 0,6667 = (A+B)_{Türk}$$

Buna göre Türkler Finlilerin ADIRTLIĞI'dır. Buna karşılık, şu matris İsviçrelilerin Türklerin ADIRTLIĞ'ı olduğunu gösteriyor:

$$\Delta^2_{Türk.} = \begin{vmatrix} 10 R_0 & (A-B+R_1) \\ 0 & B \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0,1111 & 0,6889 \\ 0 & 0,2000 \end{vmatrix} = \frac{0,80 = (A+O)_{Türk}}{0,20 = B_{Türk}}$$

$$B_{İsv.} = 0,1111 \quad 0,8889 = (A+O)_{İsv}$$

Mirşan,K.1978; *ALTI YARIQ TİGİN*, s.160-170.

Burada Türk geni olarak Türkiye Türklerinin gen sınıfını seçmiş bulunuyoruz. Bu gen sisteminin neden Türk genini temsil ettiğini ise, bundan sonra sözkonusu edeceğimiz Anadolu tarihinde göreceğiz :

Anadolu en eski çağlardan beri Türkler ile meskûn halde idi ve daha sonraki çağlarda da Türkler Anadoluya yerleşmiye devam ettiler. Türkiyeye en son yerleşen Türkler de yalnız Selçuklular ve Osmanlılar değil. Bizanslılar çağında olduğu kadar, Selçuklular ve Osmanlılar çağında da pek çok Tütk boyları Anadoluyu yurt edinmiş bulunuyorlar.

İçtelik Göstergici

OQIDU SÖZ—5
İçtelik göstergici—9
Kaya üstü sınları—11
Sınlardan alfabetik yazıya geçiş çağındaki
Kayaüstü yazıtları—15
Çatalhüyük yazıtları—17
Çilgiri yazıtı—20
Erenköy-Istanbul yazıtı—24
AT-UÇUQ [Phryg] yazıtları—27
Zümran [İzmir] Çevresi Yazıtları—47
Side yazıtları—48
AS ATA [Lemnos Adası] yazıtı—53
OY URUM ATIN [Erken Bizans] yazıtları
(Erken Hıristiyanlar)—55
ÖG ËR-AT [Ugarit] Yazıtları (Alfabetik Kama Yazısı)—69
OQIŞIÑUPULTLAR 8Alfabeler—88
AT-UÇUQ [Phryg] sözlüğü—89
OY URUM ATIN [Erken Bizans] dili sözlüğü—93
ÖG ËR-AT [Ugarit] Dili Sözlüğü—93
Ïyig Bïlgü [İndeks]—100
Ermenek Yazıtı—102
Létôon Yazıtı—102
Girit Yazıtları—105
Kitap dükkânı—112

Şek.1. Küçük Menderes Havzasında, Ödemiş İlçesinin Konaklı Beldesinin Soğukluk Kanyonunun Beşparmak Kayası batı duvarının Sayın Behiç Galip Yavuz (tarihçi) tarafından 12.11.02 tarihinde bana gönderilen resmi.

Resmimizdeki fil resminin altındaki OÑ [başarı] *tamğası* filin ehlileştirilmiş olduğuna işaret etse gerek.Yıldız resminin üstündeki AT *tamğasını ise,* Orta Asyada, Nagy-Szent-Miklos yazıtında, Gotland Adasındaki Kylver yazıtında ve Norveçteki Bergen yazıtında da görmekteyiz. Kuş resminin solundaki E [UÇ] *tamğası* Anadoluya ve Attikadaki (Yunanistan) Erken Türkçe yazıtlarına mahsus bir *tamğa* şekli. Yıldız resminin sağ-yukarısında gördüğümüz, BUU diye okunabilen, BU *tamğasını* biz Hazar Denizinin doğu koltuğundaki Mañğıstaw yazıtında, Cunnî Mağarası yazıtında, Skandinavya yazıtlarında ve Ulu Kem yazıtlarında görmekteyiz. Haç şeklindeki OQ [kuantum] *tamğası* ise hemen-hemen bütün Erken Türk yazıtlarında var. Resmimizin sağ alt köşesindeki iki el parmaklarına beñzetilerek yazılan yazıyı şöyle okuyabiliriz:

ÜÇ ON BU (üstteki el) — *3 unsurlu kozmos* (yani, dünyamız)
TÖRT ËS ON. — *4 unsurlu kozmostan* (yani, vakuumdan) *olkunmuştur.*

Kaya ve Taş Üstü *Sınları*

Umuğlar :
Alok,E. 1988; *Anadoluda Kayaüstü Resimleri;* Istanbul.
Freh,Sr.W. ve Uyanık,M.1957; *Felszeichnungen in Südanatolien;* Belleten 84, Ankara.
Uyanık,M.1968; *Van-Hakkâri Sınırında, Tirşin Yaylasında Bulunan Kaya Resimleri Hak-kında Kollegium:* Belleten, cilt XXXII, sayı 125, Ankara.
Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* Bodrum.
Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri,* MMB Ankara.

1. Mezolitikum (Doğu Anadoluda 12.000-7.000 YÖ)
Weiner,J.S. 1971; *Man's Natural History:* London: s.92.

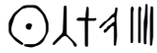
Şek.2. Şanlıurfa yakınlarındak iGöbekliTepede arslanlı sıntaş (MÖ 8 bin).

Dünyamızdaki her şey üç (anti parçacıkları ile beraber 6) unsurdan yapılmıştır: elektron, proton ve neutron. Buna karşılık, vakuumun (öbürdünyanın) unsurları, elektron, pozitron, elektron neutrinosu ve elektron antineutrinosu olmak üzere, dört unsurdur (antiparçacıkları ile beraber 8 unsur). İşte, yukarıdaki ULAN'ımız (yani, ARS-ULAN) bunu dile getiriyor.

Sekiz dişli (yani, anavatanı öbürdünya) olan bu ULAN'ın ön ayakları yeryüzünde bulunuyor isede (3+3=6 parmak), onun arka ayakları öbürdünyadadır (yani, o günün birinde öbürdünyaya dönecektir; 4+4= 8 parmak).

Şek.3. Tahl-ı Melik kaya sını,Tirşin Yayası. (E.Alok 1988, s.36).
Not: Çelo Dağı 3.250 m; Kâhn-ı Melikân 2.850 m ve Talıt-ı Mellk 2.600 m yüksekliğindedir. Talı. 8.000-7.000 YÖ.

 TÖRT ÖK AT UÇ OÑ. *Dört unsur göğüne atılan lider.*
Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.32

Şek.4. Kalın-ı Melik kaya sını, *Tirşin Yayl.* (E.Alok 1988, s.37

 TÖRT UP. *Dört "prime"* [temel, esas, 1[inci] hal]. *UP için* ësöñükler:
UP-URUY, hakim (Etrüskçe). UP-ULUĞI BUY, birinci dereceden bey.
Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı:* s.32.

Şek.5. Kahn-ı Melikan kaya sını.(E.Alok 1988, s.33).

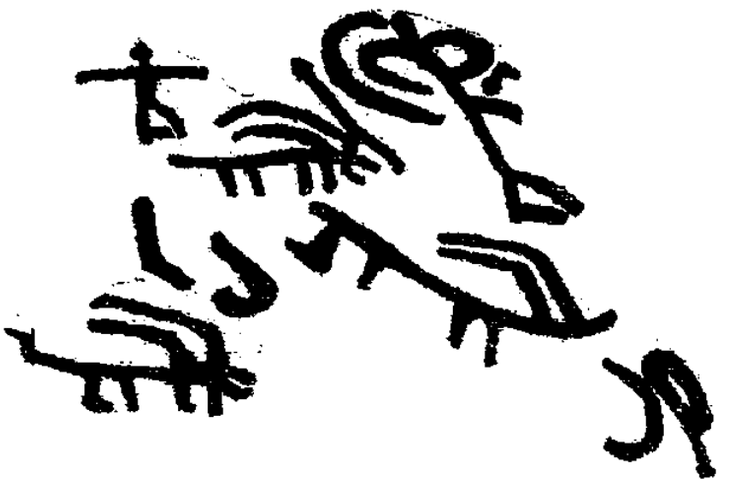

Şek.6. *Taht-ı Melik kaya sını.*
(E.Alok 1988, s.36).

Tarihten 7.000 yıl önce

OŞ OÑ Ë S *Konfigure olmuya muvaffak olan*
UŞ *majeste.*
Mirşan.K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s33.

Bunak arşınlı kaide'in etrafında
OÑ U ŞË Sİ [B aşarınlaj e statesi aşı]e kl inde .

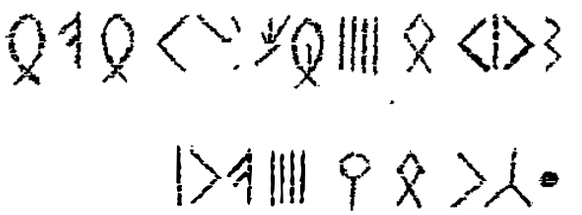
Şek.7. *Tahtı. A Alfabetik yazını, tahm. 8.000-7.000 YÖ* (E.Alok 1988; s.35).

1. Ë D AD ÖK (1) Vakuumdan yaradılış adımı
2. AT ÜS (3) onun dört elementinin
3. T ÖRTÖK. (2) dışarı atılmış şeklidir; yani.
4. AT-AD (5) gravitasional kozmosun
5. AS ÖN (4) (vakuumdan) dışarı atılma adımı
6. T ÖR TÖK (6) vakuumun dört elementinin
7. BÜ T ÖR TÖK. (7) dünyamızdaki dört element haline gelmesinden ibarettir.

Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.34-35.

Not: Burda geçen TÖRT ÖK [d vaktum elementi] yerine, Türükler T Ö RİTİG T E ÑMELR [dört menşe halinde kreasionlar], T Ö RÜTL UTÜŞ [birinci dereceden dört çekirdek], T Ö RTO Ğ MA [dört doğum] da demektedirler. (Mirşan,K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s.156.)

Şek.8. *Taht-ı Melik kaya sını, tahm. 8.000-7.000 YÖ* (E.Alok 1988, s.35).

1. UW OĞ B U, *(1) İşbu mukaddes kişi,*
2. T Ö RT AŞ COĞ, *(3) gravitasion alanında asılı kalmış olan,*
3. AS - ÖKS . *(2) "dört asılı iyeliğin" kişisidir.,*
4. B İR UÇ U *(4) Yani, BİR (Devleti) lideri olan*
5. B UAÑ *(5) işbu idrak (yani, can)*
6. T Ö RTÖ KUS . *(6) göğün dört unsuru halindedir* (yani, ölmüş bulunuyor).

Ayrıntılar için bkz : Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.34-35.

Şek.9. Beldibi Mağarası sını
(Çamdağ tünelinin yanıbaşında)

Mezolitikum

Ë SË DİL *Sözkonusu halk*
OŞ OÑ Ë S *konfigurasion başarısı dilemektedir,*
US . *Tanrıdan.*

Şek.10. Beldibi Mağarası sını.
(Antalyanın 50 km güneydoğusunda)

Mezolitikum

T Ö RTÖ K U *Dörtlü göğedir*
Ü ÇAT . *Üçlü (dünyadan) atılma.*

(Yani, bir kişinin canının dünyadaki 3 unsurlu bedeninden 4 unsurlu vakuuma atılması)

Şek.11.Beldibi Mağarası sını..

Mezolitikum

T Ö RT OQ OÑ. *Dörtlü kuantum (haline gelme) başarısı.*

(Yani, cennete geçebilme başarısı)

Şek.12. Beldibi Mağarası sını.

OT UQ *Ateşte yakılma* (yani, cesedi ateşte yakılan asker).

Not: Attika Türkleri (Yunanistan!) buna *OTUQSULUÇUY OZ* [cesedi yakılmak sureti ile öbürdünyaya geçme] demiş bulunuyorlar. (Mirşan,K. 1973; s.23).

Şek.13. Sat Dağında (Hakkâri Bölg.) bir kayaüstü sını.

T Ö RTÖ KON OĞ *Dört unsurlu gökteki* (yani, vakuumdaki) *kozmik kişi.*

ON İK (noktalar) ÖK (kişi) U Ş(tarak).

Kozmik dualitedeki (yani, yeryüzündeki) *Kral cenapları.*

Şek. 14. Sat Dağında bir kayaüstü sını (Doğu Anadolu).

ÖK (dağ keçisi) ÖÇ (*tamğa)* [> KÖÇ]

(Öbürdünyaya) göçme.

Şek. 15. Sat Dağı kayaüstü resmi.

UÇ ALTI-ALT *Uçulan yer*
OS ÖK AW. *Tanrı Bïli göğü, heyhat!*

Şek. 16. Halep yakınındaki volkanik kaya yazıtı.

Yandaki sınları şu şekillerde değerlendirebiliriz:

<u>*Şek. 17:*</u> AT (erkek resmi) + OĞ (kadın resmi) → *AT-OĞ* [aile] ve *TOĞ* [doğum].

Erkek resmini şu şekilde değerlendirebiliriz: *BU* ["işbu" ve de "bey"]. Kadın resmi ise şu şekilde okunabiliyor: *OĞ İK* [kişi dualitesi]. Buna göre, *BU OĞ İK* [işbu kişi dualitesi].

<u>*Şek. 18.*</u> Kızların Mağarasında *ideogrammlı* ifade: *AT* (at resmi) + *OĞ* (kadın *piktogrammı*) → *AT-OĞ* [saltanat] ve de *TOĞ* [doğum].

<u>*Şek. 19:*</u> *AT* (*tamğası*) + *OĞ* (kadın resmi) → *AT-OĞ* [saltanat] ve de *TOĞ* [doğum].

Bu resimler bize Türk alfabesindeki ***T*** ve)|([ğ] *tamğalarının* nasıl geliştiklerini gösteriyor.

Mirşan,K.1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bïl*, s.7.
Mirşan,K.1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı*, s.39.

Şek. 17, 18, 19. Güneydoğu Anadoluda, Pul Köyü yakınındaki Kızların Mağarası petroglifleri (MÖ 6-5 bin). (Dr.Oktay Belli 1979; *Van Bölgesinde boyalı mağara resimle i; KIZLARIN MAĞARASI;* Ankara).

Sınlardan Alfabetik Yazıya Geçiş Çağının Kayaüstü Yazıtları

Şek.20 (en üstteki satır):

UWU UÇ *Mukaddes liderin,*
OQ OŞ Ï S . *kuant konfigurasionu.*
UT I USB *elde etmek üzere,*
UÇ. *uçması.*

Şek.21 (sağ alttaki resim):

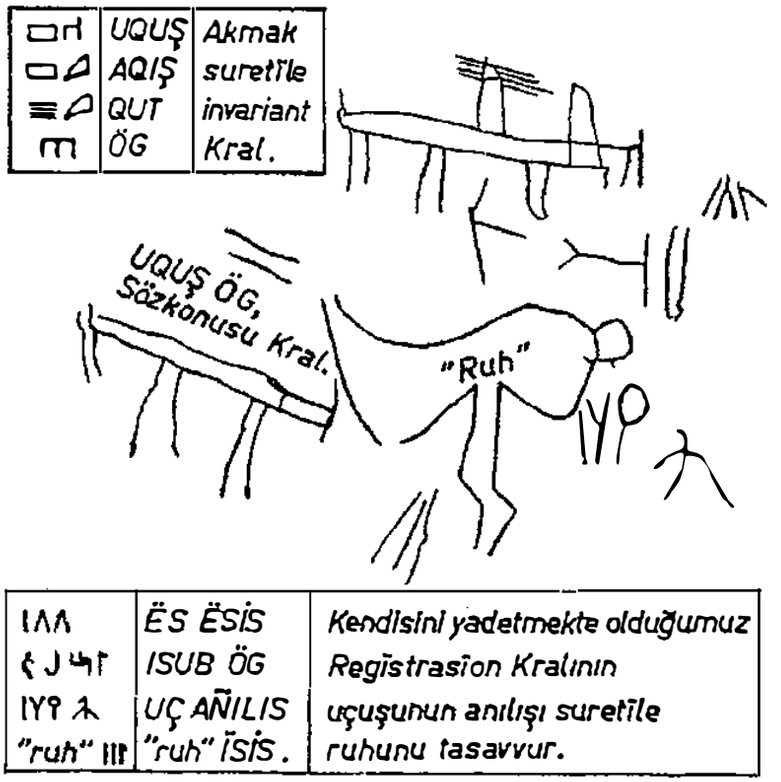
Ï S UW OZ *Canın mukaddesliğe geçmesi.*

Şek.22 (altta, sol yan):

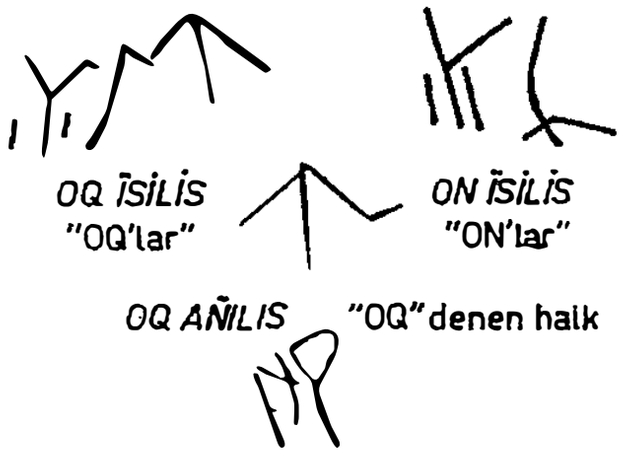
U- İ-TU>UTU) AT 3üncü satır: *Halkın*
OQ OÑUÇ 2inci satır: *OQ liderliğini*
ÏL. 1inci satır: *elde etmesi.*

Yani, Erken Türklerin Anadoluda OQ Devleti kuruşları.

Şek.20,21,22. Başet Dağı (3720 m) Kayaüstü Yazıtları
(Alok,E 1988; *Anadoluda Kayaüstü Resimleri;* s.9)

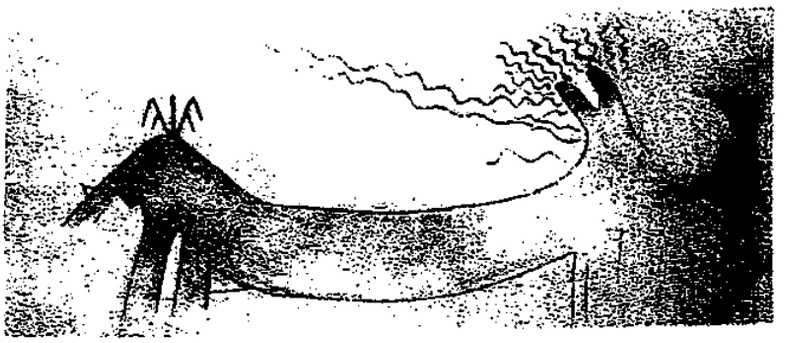

Şek.23. Erzurum İlinin, Karayazı İlçesinin Salyamaç Köyü yakınındaki Cunni Mağarası yazıtının ana metni.
Bu metinde geçen *UÇ* deyimini Türüklerde *UÇA BARDI, UÇDI* [öldü] şekillerinde görmekteyiz.
(Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.13).

Şek.23'e göre, Cunnî Mağarasında, akma yolu ile (yani,"meni" şeklinde) tekrar ve tekrar dünyaya gelecek olan Erken Türk kralı ISUB ÖG defnedilmiş bulunmaktadır. Bu isimdeki ISUB sözü Türük yazıtlarında ISUB URA BİL [Registrasion Beldesi; yani, yazı yazmasını bilen kişilerin yaşadığı memleket] şeklinde geçiyor.
Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.96.

Şek.24. Cunnî Mağarasındaki yazıtlara göre Erzurum Proto-Türklerinin isimleri: ON ve OQ.

Şek.25. Norşuntepe yazıtı (Keban barajı altında kalmış bulunuyor, geç kalkolitik çağ).
(Sevin,V. 2003; *Eski Anadolu ve Trakya;* İletişim Yayınları, ISBN 975-05-0135-7, s.96).

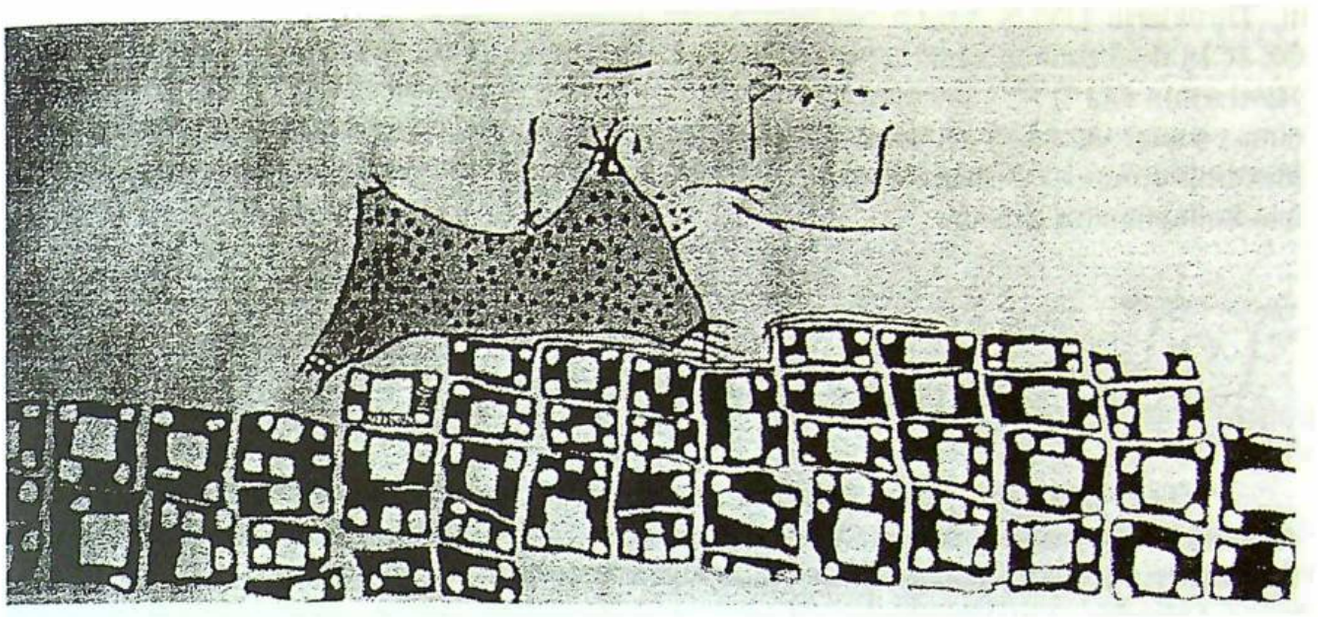
AT ĒS AT — *Canı bedeninden atılmış olan kişi.*
İ (sağdaki iki boynuz) — *Dualite.*

Aşağıdaki cetvele göre, Pra-Mısıra yazı Anadoludan gelmiştir:

ISUB-ÖG	Hieroglif	Türükçe	Okunuşu	ISUB-ÖG	Hieroglif	Türükçe	Okunuşu
			AQ				AÑ
			Isis				UQ
			UÇ				ON
			ÖG				AT
			BU				OŞ
			UB				AŞ
			OÑU				OQ
			OZ				ĒK
			UL				A

Şek.26. ISUB-ÖG tamğaları ve Pra-Mısır hieroglifleri.

Çatalhüyük Yazıtları

Şek.27. Çatalhüyük kasabasını tasvir eden bir pano.
"Mellaart,J. 1967; *A Neolithic Town in Anatolia;* Thames and Hudson"a göre

Mezolithik Çağ ile *Neolithik* Çağ sınırında (8.000 yıl öncesi), Konya İli, Çumra ilçe merkezinin 11 km küzeyinde yer alan Çatalhüyük *dolichozephal* ve *brachyzephal* insanların karışık olarak yaşadığı, doğu ve batı olmak üzere iki yerleşme yerinden oluşan, çağının çok büyük bir kasabasıdır. Daha eski olan doğu yerleşmesinde (6 bin civarında nüfusu olduğu tahmin edilen) 1000'den fazla konut bulunmaktadır.

Üstteki kasaba resminde, kasaba üstünde— şimdiye kadar "dört bucak" şeklinde değerlendirilmiş olan—TÖRT BULUÑ [dört element] tasvirini görmekteyiz.

"TÖRT [^P^ = TRT]" şeklinde de okunabilen, AT-ËR-AT [ataların eriştiği atık] ki, bu atık [bedenden atılan şey; yani, can], bu dünya kadar, öbür dünyada da bulunan 4 ana unsurdan ibarettir. Sahife 11'de de sözkonusu ettiğimiz gibi, modern fiziğimize göre bunlar şu unsurlardır : (1) elektron, (2) pozitron, (3) protonun terkibinde bulunan *elektron neutrinosu,* (4) neutronun terkibinde bulunan *elektron antineutrinosu.* Yani "Erken Türkler vakuumun 4 unsurdan oluştuğunu kabul etmiş bulunuyorlar" diyebiliriz.

Pra-Mısırlılar bu hususta şöyle diyorlar :

OŞUM ATAN	Atalarımızın şekil değiştirerek
ËRİÇİN	eriştiği ortam
AT-ËR AT	AT-ËR AT'dır [atalarımızın eriştiği atıkdır] ki bu,
IŞ OS.	Tanrı-Bïli korumasında bulunur.

Erken Türkler *reinkarnasiona* inanmış bulunuyorlar, çünki bu dört unsur öbürdünya kadar bu dünyada da mevcut. Nitekim, TÖRT'ün "doğum" manasına da gelmesi dolayısı ile, Erken Türklerin *tamğa* halinde kullandıkları *penis* şekli üzerine "dört çizgi" çizdiklerine de şahit olmaktayız (Cunnî Mağarası yazıtına bkz).

Pra-Mısırlılar bunu şu şekilde izah ediyorlar :

• TÖRT ÖGİN AQIDIÇIN.	*4 düşünme-yeteneğinin (şahsiyetin, egonun) akıtılması.*
• TÖRT AQID ÖGİN.	*4 halinde akıtılan düşünme-yeteneği (ego).*
• ËD-AT OY TÖRT ËSÜ OY.	*4 unsurdan yaradılış.*
• OŞ ULAN TÖRTİÇ ONINTW.	*Şekil değiştirme sureti ile, 4 halinde kozmoslaşma.*

Mirşan,K. 2000; *Hiyerogliſler;* s.25, 41, 48

İşte, yukarıda gördüğümüz TÖRT BULUÑ'un dört köşesinin her birine çizilen 4 çizgi

cennetten gelen atalarımızın yeryüzünde tekrar doğarak meydana çıkışlarını ifade ediyor. Yani, Türüklerin UYUS YILQI SİZ [ölüm hali kondisionundaki integrasion], Pra-Mısırlıların ÖZ-İÇİŞ [kişi özünün içerildiği yer], Glozel yazıtlarının UB-OŞ [yüce konfigurasion], Side yazıtlarının OQ ÜYÜS [kuantum yığınağı], Pra-Portekiz yazıtlarının USUS ËS ÜY [yekvücut olmuş canlar yığınağı] dedikleri cennet, H.Bondi, T.Gold ve F.Hoyle'in ËRDİNİ YALINLIĞ [devamlı durum] YAÑ'ına [*theorisine*] göre, ölen dünyalar yerine yeni dünyalar yaratabilmek için kullanılan bir depodur.

Sek.28. Biri Nehri Stelesinden bir KOPI ARIĞ

TÖRT BULUÑ'un esas şeklini biz Biri Nehri *stelesinde* (şek.28) görmekteyiz. Bu resmin dört köşesinde gözüken **X** işareti Türükçedeki "4" sayısıdır. Ulu-Kem Biltirindeki bu tip stelelerin 15.000 yıl öncelerine ait oldukları tahmin olunabilinmektedir.

Añlaşılan, Çatalhüyüklüler de ayni bir Erken Türk dinine inanmış olacaklar, çünki kitabımızın kapak resmi bunu gösteriyor. Burda gördüğümüz gövdenin başsız oluşu bu kişinin cennete doğru uçmuş olduğuna işaret ediyor, çünki Erken Türkler kişi canının akıldan ibaret olduğunu söylüyorlar. Nitekim, bir Ulu-Kem *sıntaşı* şöyle diyor :

AÑ-ËS ËDİS	*Akıldan ibaret can haline gelme.*

Pra-Mısırlılar ise şu izahatı da veriyorlar :

ÖG ËD-AT	*Yaradanın havarisi*
İKİM ON ËM,	*olan kozmos,*
AÑ-ËS	*akıldan ibaret canın*
IŞID	*korunması*
OM ËRİŞİM OÑIS	*konseptine göre,*
ÖZ İY ËD-AT.	*kişinin yaratıcısıdır.*

Diğer bir Pra-Mısır metninde şöyle deniliyor :

OÑ OQ-AT ËSÜ	*Kuantum-AT'ın (cennette) canlanma başarısı*
OÑ OQ TİYİN	*—başarılı kuantum haline gelerek,*
ONIB ÜYÜY	*kozmosta ev sahibi olmak üzere*
UÇ OQ ÖT.	*uçan kuantum halinde (kozmosa) geçmektir.*

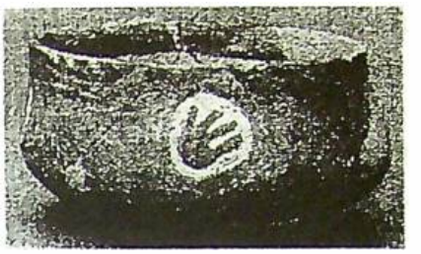
Mirşan,K. 2000; *Pra-Mısır Hieroglifleri;* s.19,15

Buna göre ve, ayrıca, BİLGE ATUÑ UQUQ'un "kuş"a UÇUQ dediğini de gözönünde bulundurur isek, kapak resmimizdeki akbabanın manası da açıklanmış olmaktadır, çünki akıldan ibaret olan can cennete uçarak (daha doğrusu, gravitasion etkisi ile) ulaşır. Bunu Skandinavya yazıtlarında da görmekteyiz :

• ÖC-ÖK AP UÇUŞ	*Tanrıya aparılmak üzere uçuş*
OQ BU UW ËSİDİS.	*kuantum halinde mukaddesleşmedir.*
• UÇ UQUQ ONIS OZIS.	*Kozmosa uçarak ozma.*
• ËL AT OYISIC ATIZ UQUSUQ,	*"Halkın yadettiği nam" olması dolayısı ile,*
UÇUSUB AT ËSİSÜYİB.	*uçup gitmiş olan namı anmaktayız.*

Mirşan,K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.33, 39, 43.

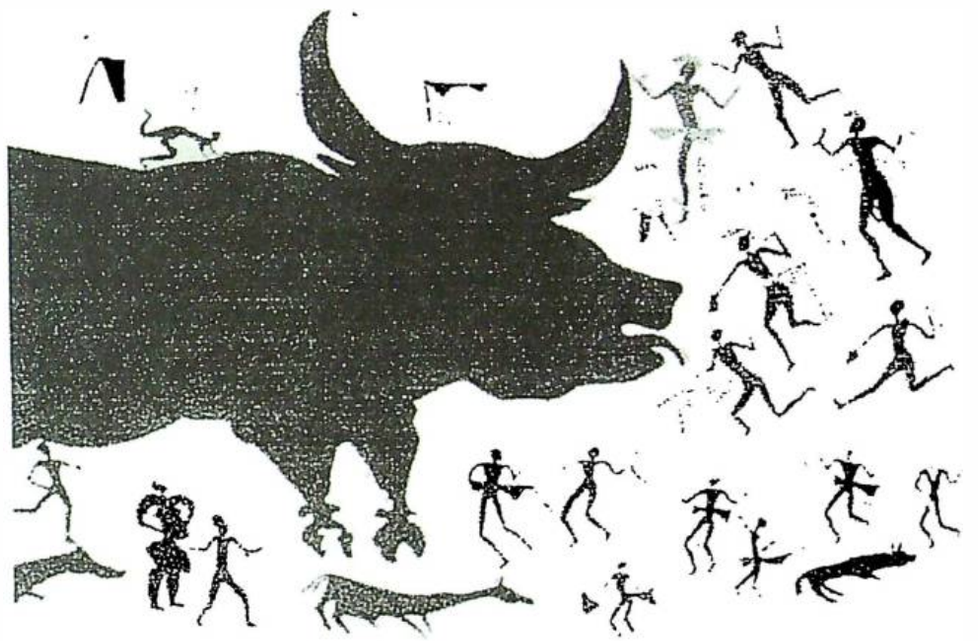
Yani, kitap kapağındaki resim ölen bir kişinin canının (aklının!) cennete kavuşmak üzere uçmuş olduğunu dile getiriyor.

Şek.29. İlk kalkolitik çağ / Hacılar IV (MÖ 6[inci] binin ikinci yarısı)
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 1997 Rehberi, Ankara; s.38).

Çatalhüyük kültürü batıya doğru Yedi Göller Mıntıkasına kadar uzanmış bulunuyor. Burdurun 35 km güneybatısındaki Hacılar Hüyüğünde (MÖ 6.700-6.400) vücudundan ay-rılmış kafatasları bulundu. Şek.29'daki çanak resmindeki dört parmak izi TÖRT BULUÑ'u dile getirmek için yapılmış olmalı.

Türk *tamğalarından* "kozmos" anlamındaki ON'un yazılışı ")" şeklindedir. Diğer taraftan, Erken Türkler öldükten sonra ON'a gideceklerine inanmış ve, bundan dolayı, boynuzu bu *tamğaya* beñziyen koçu *"cennete geçme sembolü"* olarak kabul etmiş bulunuyorlar. Ancak, Anadolulular, koç yerine, öküzü seçmiş bulunmaktalar, çünki onun da boynuzları ON *tamğası* şeklindedir.

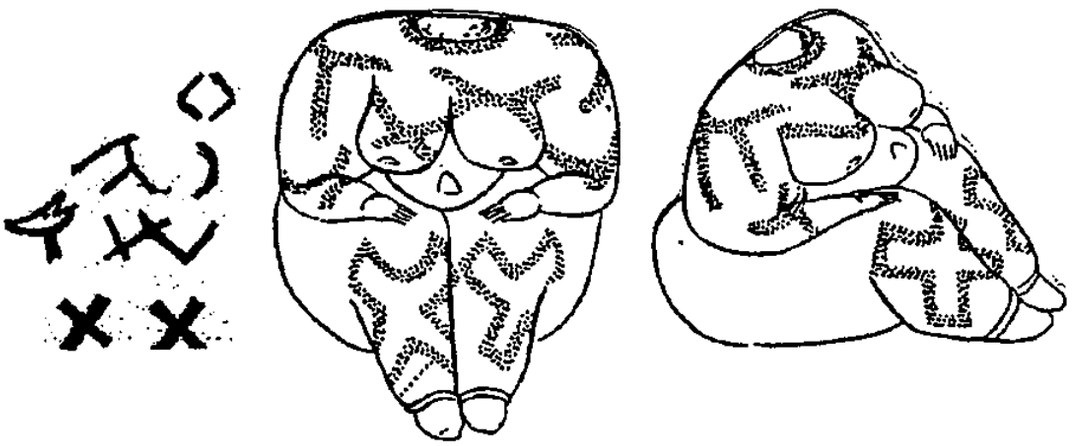
Şek.30. Bir Çatalhüyük tablosu.
Öküzün boynuzları ON [kozmos] dünyasını ve dili ile teşkil edilen ON *tamğası* yeryüzü dünyasını gösteriyor.
"Mellaart,J. 1967; *A Neolithic Town in Anatolia;* Thames and Hudson"a göre.

Domuztepede ise (Kahramanmaraş), şu yazıtı da okuyabilmekteyiz:

Şek.31. Domuztepe (Kahramanmaraş) yazıtı
TÖRT ON ËD [•••••••) > IIII] → *Dört kozmik yaradılış* (sağdan sola).

Sekizbin yıl öncesine ait aşağıdaki Çatalhüyük yazıtının dile getirdiği felsefe bize Erken Türklerin büyük medeniyetlerini kanıtlıyor:

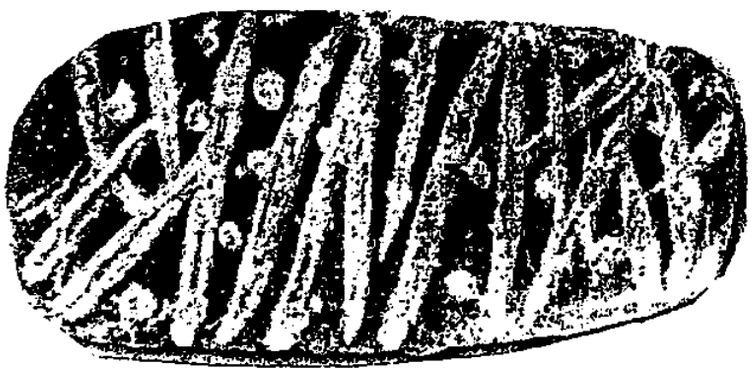
: Şek.32. Çatalhüyük VI yazıtı (8.000 YÖ).

OĞ	*Kişi*
ON AT	*kozmostaki*
UW İT	*mukaddes impulsudur*
ËD-ËD	*kreasionun.*

Çatalhüyüğün çok renkli duvar resimleri, plastikleri ve mimarisi bakımından bir benzeri yok. Burda, çoğunluğu kadın olmak üzere, 50 civarında *sın* [figür] ele geçirilmiş bulunuyor. Tı kı üst *paleolithik* kültürlerinin Willendof Venüsü (Avusturya), Laussel Reliefi (Dordogne) *sınlarında* olduğu gibi, Çatalhüyük kadınları da, memeler, kol ve bacaklar bakımından, abartılıdır. Her halde bunlar o zamanların ËSÜ-ËRE [ideal] kadın tipleri olmuş olmalı. Burda dile getirmem gereken önemli bir konu, bizim Anadoluda alfabetik yazı başlangıcını (Anadolu medeniyetinin kuruluşunu) tespit edebilmiş olmamıza rağmen, Anadoludaki Erken Türk yazısının sonraki çağlardaki gelişimini adım-adım takip edemediğimizdir. Anadoluda gördüğümüz türlü alfabe şekillerinden bazıları yerli midir; yoksa, sonradan gelen alfabeler mi?

Bunu kesin olarak tespit etme imkânımız henüz yok. Buna rağmen, Ugarit yazıtları gibi belgeler, bize Anadolunun Türk alfabesi kaynağı olduğunu açıkça kanıtlıyor.

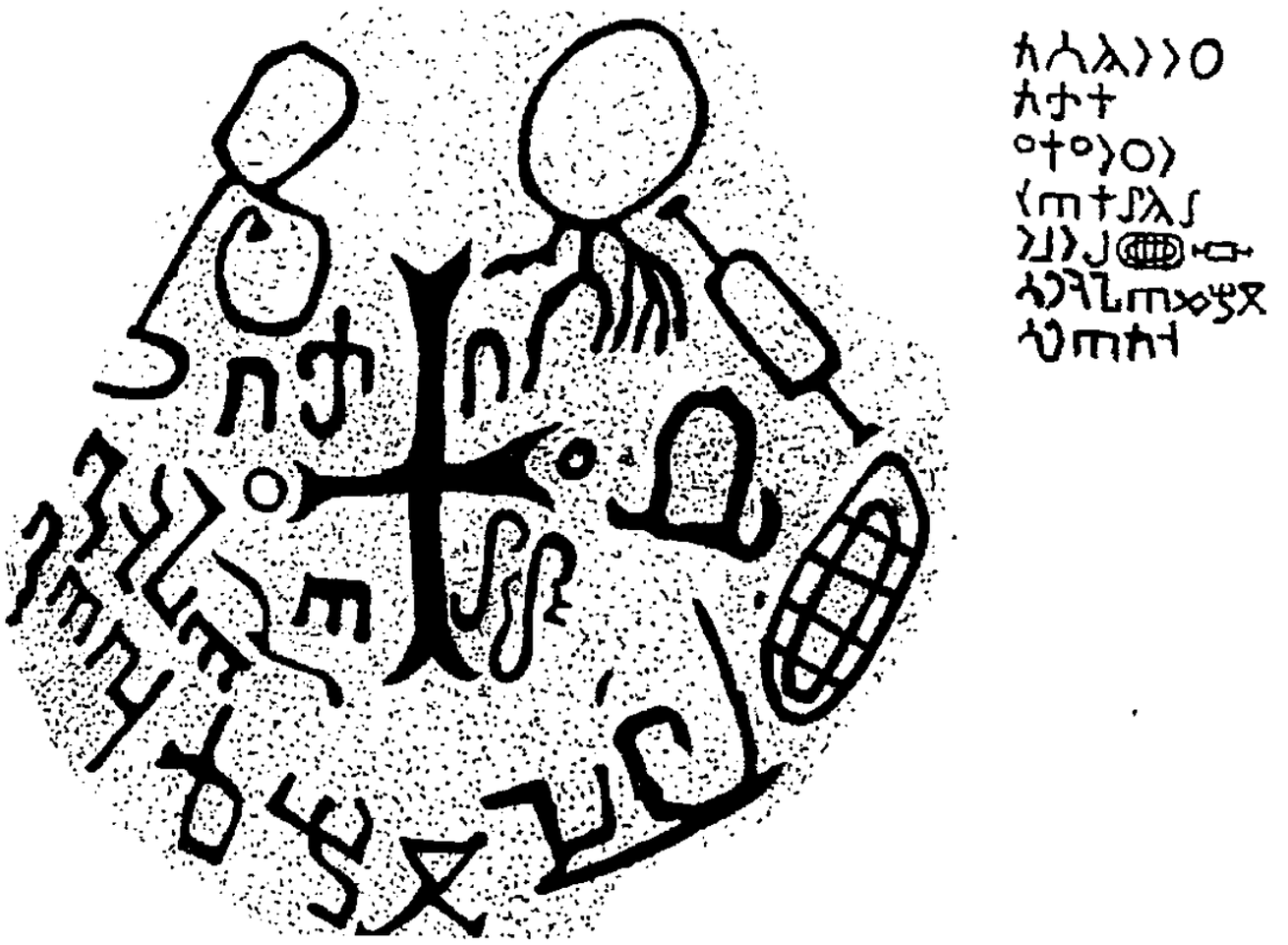
Türklerin *devlet* sözüne (ÖDÜS sözü dışında) UÇ-UÇA da demiş olduklarını *Nagy Szent Miklos* yazıtlarından bilmekteyiz. Ancak, aşağıdaki yazıt bize bu sözün Çatal Hüyükte de kullanılmış olduğunu gösteriyor:

Çatalhüyükte taş üzerine yazılmış bir yazıt
ÇATALHÖYÜK, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını, 2006, s.64.

ËL-ËTİS ËL-ËSİS [*Halkımız olan halkın*] UÇIS UÇ-UÇU [*liderliğindeki devlet*].
Mirşan,K. 2007; *At-Oy Tarihi,* s.96

Çilgiri Yazıtı

Şek.33. Doğu Anadoluda, Vanın güneyindeki Tirşin alanındaki Çilgiri Köyü yazıtı. Yazılar 45 cm çapındaki bir silindirik taşa yazılmış bulunuyor.
(Uyanık, M. 1968; *Van-Hakkâri Sınırında, Tirşin Yaylasında Bulunan Kaya Resimleri Hakkında Kollegium*; Belleten, cilt XXXII, sayı 125; Ankara; s.51).

1. OÑU UTUS ÖGİS	*Medeniyetlerin tekvinini temin eden peygamber*
2. OQ AT ÖGİS.	*OQ'ların içinden çıkmış olan bir peygamberdir ve*
3. OÑU-OÑ OQUÑ,	*OQ'ların medenî olmalarını sağlamış olan o,*
4. AT-ATA OQ UŞ ËSİS.	*OQ Majesteleri AT-ATA olarak anılacaktır.*
5. IŞI ÖZ-İÇİŞ BOLU	*Siper-i cennette olabilme*
6. UB-OZ BU AŞA ËKİNÇ,	*Allaha aşma demektir ve,*
7. ËSİ ÖGİS AŞINÇ.	*işte, peygamberin canı oraya aşmış bulunuyor.*

Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.53-54.

Not:
(1) Birinci satır *"OÑ UTUSU ÖGİS"* şeklinde de okunabiliyor.
(2) ÖZ İÇİŞ [cennet] deyimi, cenneti tasfir eden bir Pra-Mısır yazıtında geçiyor.
Mirşan,K. 2000; *Pra-Mısır Hieroglifleri;* s.21.

Ancak, Çilgiri metni cenneti bir alan (ev) içindeki yumurta (veya yumurta sarısı, özü) şeklinde tasvir ediyor ve bu evin "yeniden doğum (*reinkarnasion*) deposu" olduğunu, yumurta kavramı ve "klasik 4 çizgi" ile, belirtiyor. Cennetin bir ÜY [ev, yığınak] olarak dile getirildiğini ise, birçok yazıtlarda müşahede edebilmekteyiz.
(3) ÖGİS [peygamber] sözü ALTI YARIQ TİGİN'de de geçiyor (KM, 1978; s.112).

Bu metne paralel bir ifadeyi biz *Türük* tarihinde de görmekteyiz:

1. ÖZE KÖK TEÑRİ ASRA	*Üzerimizdeki gök kreasionu tahtında*
2. YAĞIZ YİR QILINTUQDA,	*kinetik yer kılınınca,*
3. İKİN ARA	*bu ikisi arasında*
4. KİSİ-OĞLI QILINMIS.	*kişi-oğlu kılınmış.*
5. KİSİ OĞLINTA ÖZE	*Kişi-oğlu üzerinde*
6. İÇÜÜM-APAM	*Allahımın*
7. BUUMIN QAĞAN İSTEMİ	*Neslimin Hakanı İstemi*
8. QAĞAN OLURMIŞ.	*hakan oturmuş.*
9. OLURUPAN,	*Oturunca,*
10. TÜRÜK-BUDUNUN	*Türk Milletinin*
11. İLİN-TÖRÜSİN	*Anayasasını*
12. TUTA BİRMİS,	*yasayıvermiş,*
13. İTİ BİRMİS.	*yürütüvermiş.*

Mirşan,K. 1991; *BOLBOLLAR;* s.14.

Çilgiri Yazıtında OQ şeklinde geçen ve "kuantum", "mızraklı asker", "münevver", "İskit" anlamlarında kullanılmış olan söz yerine, bu yazıtta KİSİ-OĞLI; AT-ATA yerine BUUMIN QAĞAN [Neslimin Hakanı]; UB-OZ yerine İÇÜ-APA [Allah]; ve ÖGİS yerine İÇÜÜM APAM BUUMIN KAĞAN İSTEMİ [Allahımın "Neslimin Hakanı" İstemi] deyimleri kullanılmaktadır.

Diğer taraftan, *Türüklerin* yerimizin ve kişi-oğlunun yaradılışını dile getirdikleri bu metinlerin diğer bir paralelini ALTI YARIQ TİGİN metninde de görmekteyiz:

1. İT ÖKÜ, İR-İRİNÇÜ AT-UQUZ OT-OZQA,
2. ON OĞUN ÇUR YARIQI UR-OÑU,
3. AT-ODUN UÇI ÖGİSİKE YARLIĞ BOLTI.

4. OL-ONI İÇREKİ YARIQ İS
5. ÇİK BİLGE UÇI ÖGİSİ KE YARLIĞ BOLTI.

6. OTQA KÜNİM İS QIL UÇ
7. ÖZİKE YARLIĞ BOLTI.

1. İcra gnosisini erdem yapan namdar OT-OZ'a
2. Kozmos Rex Honorisinin nuru ile ırk başarısı
3. Zaferler Lideri Peygamberliğine vahiy oldu.

4. Kozmos dünyası hükmündeki ışık-nous
5. Sınır Bilin lider peygamberliğine vahiy oldu.

6. Enerjiye ışık hali veren Lider
7. dolayısı ile vahiy oldu.

Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN,* s.112.
Mirşan,K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil;* s.12.

Buna göre İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ [Allahımın "Neslimin Hakanı" İstemi] AT-ODUN UÇI [Zaferler Lideri] olan bir ÖGİS'dir [peyberdir] ve ÇİK BİL'in (AT-OY BİL *çigindeki* [sınırındaki] Anadolunun) lider

peygamberi, Çilgiri yazıtında adı geçen, ÖGİS olmalı."Enerjiye ışık hali veren lider"in anlamı ise şöyle :

Yıldızlar arası bulutlar, dışarıdan gelen ve AQAŞ [*background black-body radiation*] denilen çok uzun dalgalı bir nevi enerji emerler ve günün birinde bu enerjiden, DİYAN [laser], veya, İNÇKE KİYE SUW [ince (çok dar) halde koherent elektromagnetik radiasion] denilen, bir nevi ışın yayınlamıya başlarlar.

Mirşan,K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s.110, 112, 129, 131.

DİYAN neşri sayesinde, bulutumuzda TÖZKERİNÇSİZ YİG-ÜSTÜNKİ BURQAN QUTI [zayıf vekroriel-net gravitasion invariansı] husule gelmek sureti ile, bir TÖZİN YILTIZ [massiv yıldız] teşekkül eder.

Mirşan,K.1990: *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik:* s.85.

Yani, bulutun sürekli olarak enerji emmesi ve, bundan, günün birinde DİYAN (yani, ışık) teşekkül etmesi sayesinde, QAMAĞ İL-ULUŞLAR [bütün halk ve *populasionlar*] meydana gelmiş bulunuyor. ALTI YARIQ TİGİN'in yukarıda belirttiğimiz 6 ve 7inci satırları bunu dile getirerek diyor ki, nasıl ki yerimizin teşekkülü için bir ışık vahiy oldu ise, insanlığın peygamberler aracılığı ile bilgilendirilmeleri (insanlığın üstün bir seviyede hayat sürebilmeleri) için de birer ışık vahiy olmuş bulunuyor.

Bu ifadenin diğer bir benzerini aşağıdaki metinde de görmekteyiz:

QAMAĞ İL ULUŞLAR TAPIĞI	Bütün halk ve *populasionları* meydana getiren enerji
YÜGERÜ KELTİ, ÜSKÜÑDE,	elde olundu, sonuç itibarı ile,
TEÑEİDEM QUT BUYAN UTMAQ,	invariant manifestasionlar kreasionu (yani, ışık) elde emek sureti ile,
YİG-ĒDMEK KENTÜN ORNANDI ÖDÜNDE.	vektor teşkil etmenin tahakkuk etmiş olduğu erada.

Mirşan,K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik:* s.133.

Bu TUTÇI [*procedure*]'dan; yani, enerjiden, katı-madde teşekkülü ise, şöyle belirtiliyor:

TURĞIN SÜZÜK OL SUWNIÑ	Durgun (yani, *izotropik*] halde bulunan o elektromagnetik radiasionun (yani, AQAŞ'ın)
TURUM-ARA TĒGŞİLİP,	tabiatı değişerek (yani, DİYAN teşekkül ederek),
TOÑUP BUZ BOLMIŞIN	donup buz haline geldiği (yani, SUW'dan katı madde teşekkül ettiği)
SAQINĞU OL.	gözönünde bulundurulmalıdır.

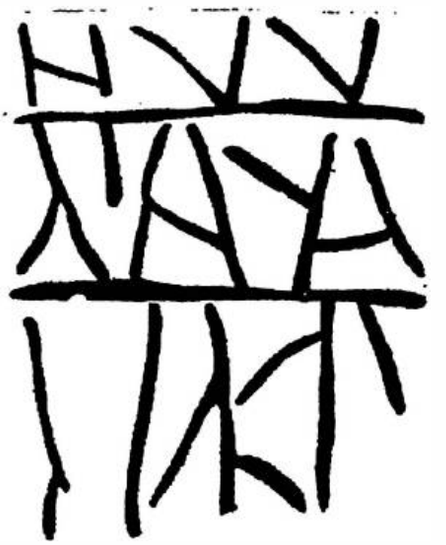
Aşağıdaki metnimiz de, aslında, aynı şeyi söylüyor:

AMTI MUNI TEG SAQINÇIĞ	Şimdi, bu gibi hususlar,
ALQU ÖDTE QOLULAP SAQINSAR.	univerzal eralarda manipule edildikleri gözönünde bulundurulur ise,
ABITA BURQAN ULUŞINTA	ABITA BURQAN [bağlandıran gravitasion] *populasionunda*
ADIRTLIĞ UTĞURAQ TOĞARLAR.	separativ olarak elde edilmek sureti ile doğarlar.

Mirşan,K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* "separasion" için s.134'deki izahata bakınız.

Erenköy-Istanbul Yazıtı

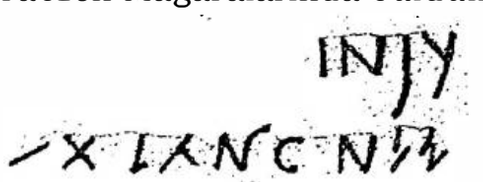
UW ON *Mukaddes ON:*
AT-ATA UÇ *At-Ata lider*
ËTİLİS ËSİS. *Ediliş hatırası.*

Şek.34. Erenköy-Istanbul Yazıtı.
(Mirşan,K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.79)

17.08.1968 günü oğlum Server Mirşan, Agâhefendi Sokağı ile Noter Sokağının kesiştiği yerin deniz tarafındaki köşelerinden batı tarafındaki köşesindeki arsada, temel kazısı yapılırken bir yazıt taşı buldu. Yazıt bulunduktan sonra bu arsada yapılan kazılarda, yazıt taşı mermeri cinsinden, korniş parçaları ve bir mermer sütun kaidesi de bulundu.

Yazıtın bulunmuş olduğu yerden denize doğru yaklaşık olarak 20 m uzaklıkta uzun bir Bizans duvarı da buldum. Bu duvarın inşasında ayni mermer cinsinden bir korniş parçasının da Bizans harcı ile duvar yapımında kullanılmış olduğunu gördüm. Bu hal, yazıt sarayının Bizanslılar zamanında bile harabe halinde bulunduğunu gösteriyordu.
Mirşan,K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar:* s.79.

Erenköy Yazıtı *tamğaları* tipinde *tamğalar* ile yazılmış diğer bir yazıtı Trabzon Mağaralarında buldum :

OY ËSİNİS *Feylozofu anış :*
UW ON *mukaddes kozmosta*
ONULUS UQUS. *kozmoslaşma !*

Şek.35. Trabzon Mağarası yazıtı (Mirşan.K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN;* MMB Yayını, s.116).

Yazıtta geçen ON sözünün Taht-ı Melik, Sat Dağı, Soğukluk, Cunnî Mağarası, Domuztepe, Çatalhöyük ve Trabzon Mağaraları yazıtlarında da geçtiğini görmekteyiz. Bu söz 7.000 yıl öncesine ait olan Kylver Yazıtında (Gotland Adası) ve, bu yazıt ile aynı cinsten *tamğalar* kullanmış olan, ON-Notasında (Açıqtaş, Qazaqstan) da geçiyor :

1. ÖC UÇU ÖGÜZ AŞU ËL,	Liderlik sahipliği Deniz aşa halk,
2. BU ALTIÑ ON UYUL UÇ BU,	işbu yetkilin ON-Federasyonu lideridir,
3. ËL BU, ËS BU ËSİD!	halkımın isteklerine itaat et !
4. ÖGÜ AP-AQIN UÇ ISIP BUY,	Namı akınlarda şöhret bulan lider yazdı bu notayı,
5. İP-İNİNÇİP,	barışsever olarak,
6. İNİNÇİN AP-ANTI BU ÖG[ÜÇ].	bu barış şartları için yüce andım teminattır.
7. BU OP-OSÜ AQIN ALT AW ËS	Bu (notayı yazan) ordu akını yetkilisinin
8. ÖG[ÜÇ BU ËSİD] ËKİ	ögüç ile duyulan namı
9. ÖDÜS UÇ[I].	Devlet Başkanıdır.

Mirşan,K.2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.18,22.

"ON Notası" denilen bu yazıt bize ON-Türklerinin yerleşim alanlarının (yani, ON UYUL devleti sınırlarının) genişletilmesi için yapılan bir teşebbüsü gösteriyor. Nitekim—ON Notasına göre yapılan akın esnasında husule gelmiş bir URUS'u [savaşı] dile getirmekte olması gereken—aşağıdaki metinden (Bratislava yakınındaki Bezenye yazıtı) bu açıkça anlaşılmaktadır :

1. AQIN ËS ËL	*Akın etme kararındaki halk*
2. AP-AQIN BU ËD	*ap-akın yapmış*
3. ËDİÑİS ËSİS.	*bulunuyor.*
4. ÖK ALT BU	*Rabba verilen*
5.ANT ËSİNÇ,	*ant dolayısı ile,*
6. URUS ÖKÜ	*yapılan Rabbanî savaş*
7. OQ ONIS ËD	*OQ'ların ON (Devleti) halinde birleşmeleri*
8. ALT OZ.	*için husule gelmiştir.*

Mirşan,K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.19.

Baltık Denizindeki Gotland Adasında bulunan ËZİL ALT ËLİZ [biz transfer olmuş halkız] yazıtından, ON Notasındaki "ÖGÜZ" sözü ile Baltık Denizinin kastedildiği ve Qazaqstan-Qırğızıstan Türklerinin Skandinavyaya 7.000 YÖ yerleşmiş oldukları anlaşılmış bulunuyor.

Mirşan,K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.22-25.

Ancak, daha geç çağlarda da ON UYUL devletinin sınırlarının genişlemiye devam ettiği, Erenköy yazıtı kadar, İsviçredeki Davesco yazıtı ile de kanıtlanmaktadır:

1. UW ËL ËSİNİTİS	*Mukaddes Milletin*
2. ËL UÇUD ÖKÜTİLİTİS	*millet hanının sembolleştirilmesine*
3. AP-ATALIT	*matuf*
4. UQUSUZ ËSİYİZ	*yazı*
5. ON-OYUÑ UQUSUT	*ON Milleti hakkındaki*
6. ULUYUS AP-ATALIT.	yüceliğe matuftur.

Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil;* s.32.

ON UYUL'a tabi federe devletlerden birini, ON UYUĞUR'u [ON Koşma Devletini], biz İdil-Oralda görmekteyiz. Büyük tarihçimiz ÖÑRE BIÑA BAŞI (MÖ 530-493 devresi tarih yazarı; doğum tarihi, herhalde, MÖ 550 civarı olmalı) şöyle diyor:

"(TEÑRİDE BOLMIŞ İL İTMİS BİLGE QAĞAN), kendi suyunun (yani, İdilin) *bulunduğu yerdeki milleti olan AT-UQUZ OĞUZ'ların oluşturduğu ON-UYUĞUR üzerinde 100 yıl hüküm sürdükten sonra, Seleñeye askerî strateji ile* (yani, savaşma gayesi gütmeksizin) *varmış bulunuyor".*

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.66-67.

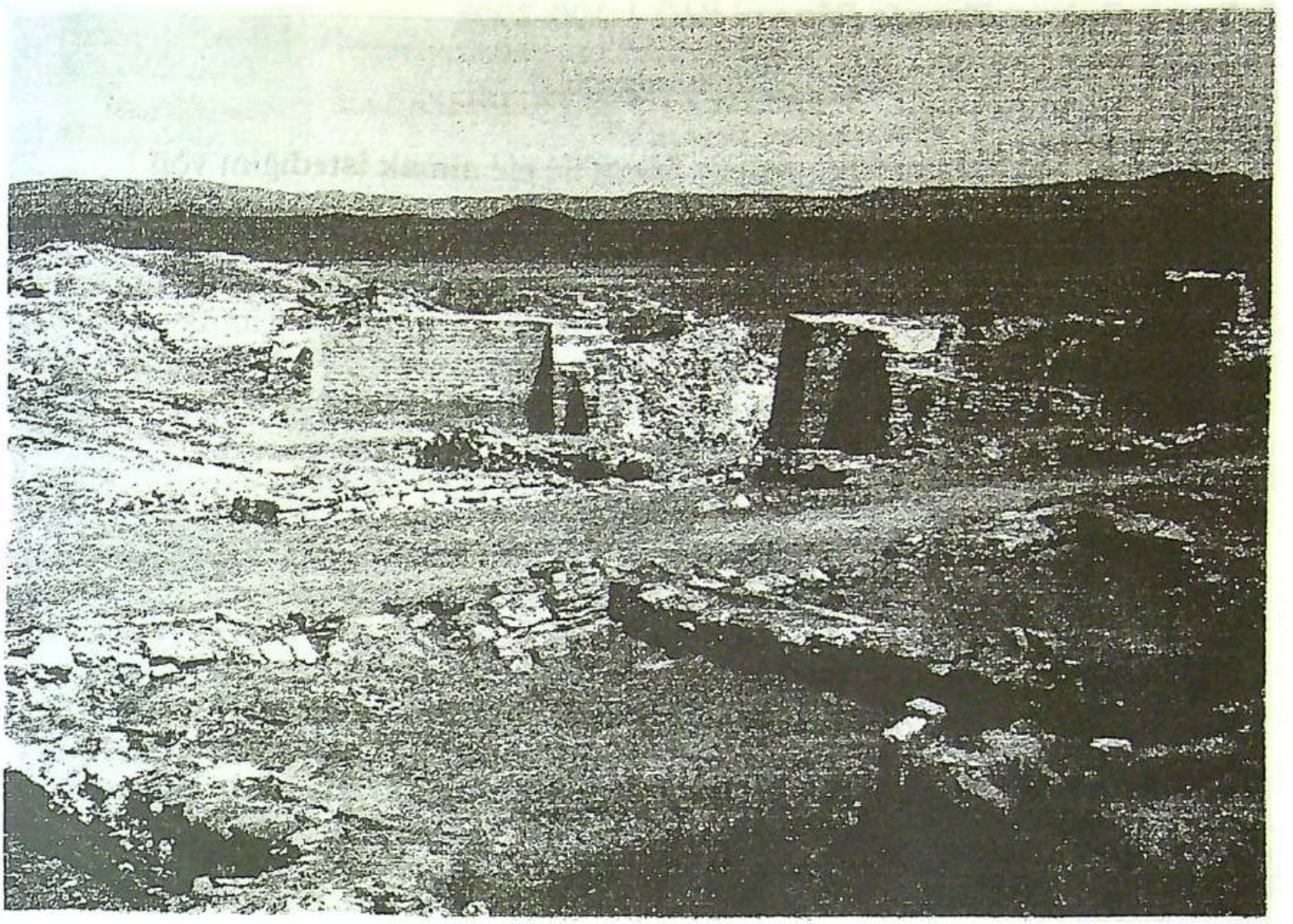
Erenköyde bulunmuş olan UW-ON yazıtı dilinin Trabzona kadar olan alanda etkili olmuş olması gerek. Nitekim, aşağıdaki Ankara yazıtı, geç çağlara ait (kurziv) bir yazı şekli ise de, bu ihtimali dile getiriyor :

Şek.36. Kırkkonaklar Altı Yazıtı (Büyükesat-Ankara)

İsa resmi çevresindeki yazı :
ON UWU ËZİG ËSİÑİZ.
Kozmos mukaddesatına transfer olan (yani, göğe geçmiş olan) *yadınız* (yani, *kişi*).
Meryem Ana resmi etrafındaki yazı :
ÖGİÇ ONUD ËDİNÜ[W].
Kozmosa geçmiş olanın annesi ("ÖGÜM ana"sı].
Her iki resmin başı üstündeki yazı (sembol):
OÑUS
Başarılı İnstans.

Mirşan,K.1973; *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften;* s.60,

Şek.37. Phryg Devletinin başkenti Yassıhüyük [Gordīon] kazı alanı (Polatlının küzey-batısında)
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi, *Gordion Müzesi Rehberi,* 2000, s.13)

Phryg anıtları Eskişehir [*Dorylaïon*], Afyonkarahisar [*Akroēnos*] ve Kütahya [*Kotyaïon*] illeri içinde yer almaktadır. Herodotus (VII/73) onlar hakkında :

"Makedonyalılara göre, Phrygïalılar, Avrupada oturdukları zaman, Bryg (herhalde, ĒB-ĒRİK [Hür Kişiler]) *ismini taşıyorlardı ve onların komşuları idiler. Asyaya (yani, Anadoluya) geçtikten sonra, yurtları ile birlikte adları da değişmiştir",* diyor; *"Trakyalı Brygler"* (VI/45) deyimini kullanıyor ve Phryglerin Anadoludaki yerleşim yerleri olarak, Kızılırmağın [*Halys*] Phrygïayı soluna aldığını söylüyor (I/72); *"Phrygïa sınırında Halys Irmağına rastlanır"* (V/52); Kral Yolu *"Lydïa ve Phrygïa içlerinde yirmi stathmetïkos, yani, konakboyunca uzanır ki bu, doksandörtbuçuk parasang tutar"* (V/52), *"Lydïalıların... komşuları Phrygïalılardır"* diyor (V/49).

Homerusun destanlarına göre, Sangarïos (Sakarya) kıyılarında yaşıyan Phrygler Trakya Kralı Prïamosun yanında (Yunanstanlı) Akhalara karşı olan savaşa katılmış bulunuyorlar.

Sevin,V. 2003; *Eski Anadolu ve Trakya;* s.237.

MS 2inci yüzyılda yaşamış Nïkomedïalı [Zümran] tarihçi Arrïanos (Anabasïs II/3) ve Romalı tarihçi Justïnus (XI/7) Mïdastan önce Gordïosun krallık ettiğini bildirmekte ve, buna göre, Phryglerin başkenti "Gordïon" sözü "Gordïos"tan gelmektedir. "Mïdas" ismi ise Hellenlere ait bir mitoloji konusudur.

Gordïondaki arkeolojik yerleşim tabakaları şu şekilde sıralandırılıyor :
1. Tunç Çağı (MÖ 3.000-1.100);
2. Demir Çağı ve Phrygïa Dönemi (MÖ 1.100-300);
3. Hellenistik Çağ (MÖ 300-100);
4. Roma İmparatorluğu dönemi (MS 1-4inci yüzyıl).

Sams,K. ve Temizsoy,İ. 2000; *Gordion Müzesi;* s.7.

Ancak, bu kitabımızda benim önem ile ele almak istediğim yön :
1. Phryglerin kimliği ve
2. yazıtlarında ne dedikleridir.

Kara ve kızıl figürlü ve Türkçe yazıtlı Attika yazıtlarında olduğu gibi; Yassıhüyük (Gordïon) *tümülüslerinden* No.V'de kara figürlü çanak-çömlekler bulunmuştur. Aynı tabakada, Atinada yapılmış ve MÖ 570/560 yıllarına ait bir kadeh de bulunmuş ise de, kara figürlü çanak-çömleklerimizin bundan çok daha öncelerine ait olmaları gerekir.

Sams,K. ve Temizsoy,İ. 2000; *Gordion Müzesi;* s.13.

Şek.38. Troïa VIIb2'den kara figürlü kap.
(V.Sevin,İletişim Yay., ISBN 975-05-0135-7)

Troïa VIIb1 tabakasında da kara yüzlü, el yapımı çanak-çömleklere (kül kaplarına!) rastlanmaktadır. Bu tabakayı izliyen VIIb2 tabakasında ise (MÖ 1190-1100) bu el yapımı çanak-çömleklerin kullanımı sürmekte ve, ayrıca, onlarda **O** [OÑ] ve **)** [ON] *tamğaları* şekillendirilmiş bulunuyor ki (şek.38), bu *tamğalardan* onların *kül kapları* oldukları beliriyor (*Buckelkeramik; knobled ware*]. Bunlar *yumurcuklu çanak-çömlek* olarak tanımlanmaktadırlar.

Sevin,V. 2003; *Eski Anadolu ve Trakya;* s.234.

Ayrıca, Phryg ve Lemnos yazıtlarının İtalyadaki Etrüsk yazıtları karakterlerinden daha eski bir hal gösterdiklerini (*ësönük* olarak, **a, añ, ëd** [**X**] Tamğalarını kullanmadıklarını) gözönünde bulundurur isek, Phryglerin Issıq Köl havzasından yola çıkan Etrüsklerin bir kolu olduğu anlaşılacaktır.

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.23-24.

Buna karşılık, Etrüsk yazıtlarından çok daha eski çağlara ait olan Skandinavya yazıtlarında yukarıda sözkonusu ettiğimiz *tamğaların* kullanılmış olduklarını görmekteyiz :

Mirşan,K. 2003: *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* cet.2'de satır 1 (A), 7 (ËD), 23 (AÑ).

Diğer taraftan, hem Phrygïada, hem Etrurïada tümülüsler [*tumulï* =*tumulus*'-lar] görmekteyiz. *Ësönük* olarak, ölüler şehri Caere'de, biri 40 m, diğeri 27 m çapında, iki büyük tümülüs bulunuyor.

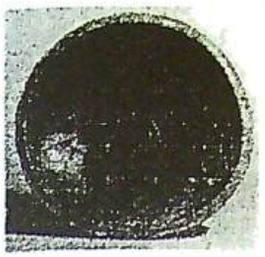
Ayrıca, Phryg *kalaları* [şehirleri] gibi (şek.37), Etrüsk *kalalarının* da ancak temel kısımları [yani, subasmanları (podyumları)] taştan yapılmış, üst kısım için ise ağaç veya kerpiç kullanılmıştır .

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler,Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.37.
Rathje,A. 1987; *The Etruscans;* s.43.
Settis,S. 1985; *Das Land der Etrusker;* resim 27, 61.
LES DOSSIERS D'ARCHEOLOGIE, No.175, 1992; *LES ETRUSQUES;* s.44-51.

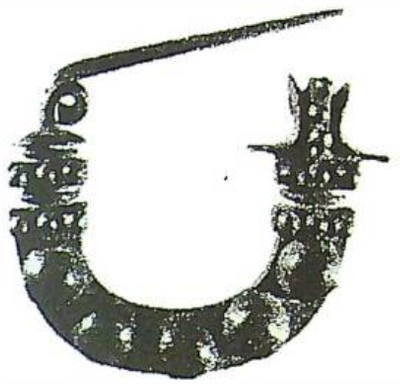
Phrygler ile Etrüskler ayni cinsten taslar (şek.39,40) ve *fïbula*'lar (iğneler) kullanmış bulunuyorlar (şek.41,42):

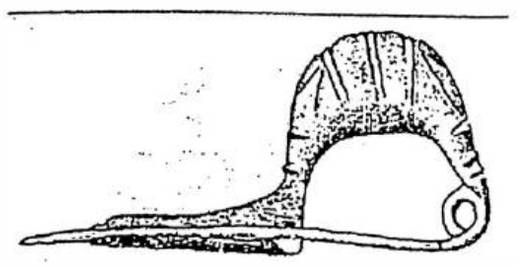
Şek.39. Midas tümülüsünden çıkmış olan omphaloslu tas (Anadolu Medeniyetleri müzesinin *"Gordion Müzesi Reh."* (s.86).

Şek.40. Bir Etrüsk tası
(LES DOSSIERS D'ARCHEOLOGIE, No.175, 1992; *LES ETRUSQUES;* s.13).

Şek.41. Bir Phryg fibulası
(Anadolu Medeniyetleri Müzesinin *"Gordion Müzesi rehberi";* s.87).

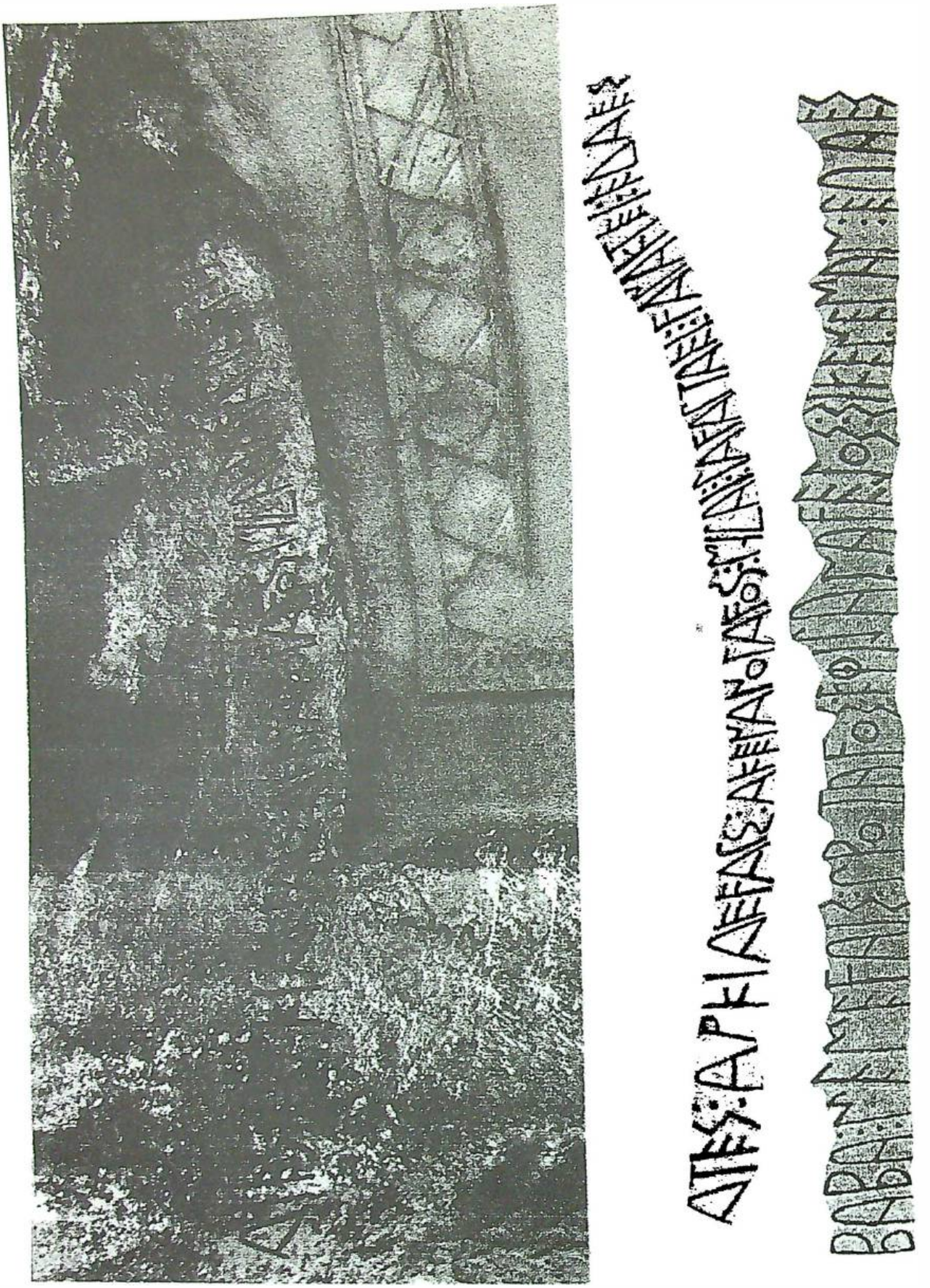

Şek.42. Bir Etrüsk fibulası.
(LES DOSSIERS D'ARCHEOLOGIE, No.175, 1992; *LES ETRUSQUES;* s.38).

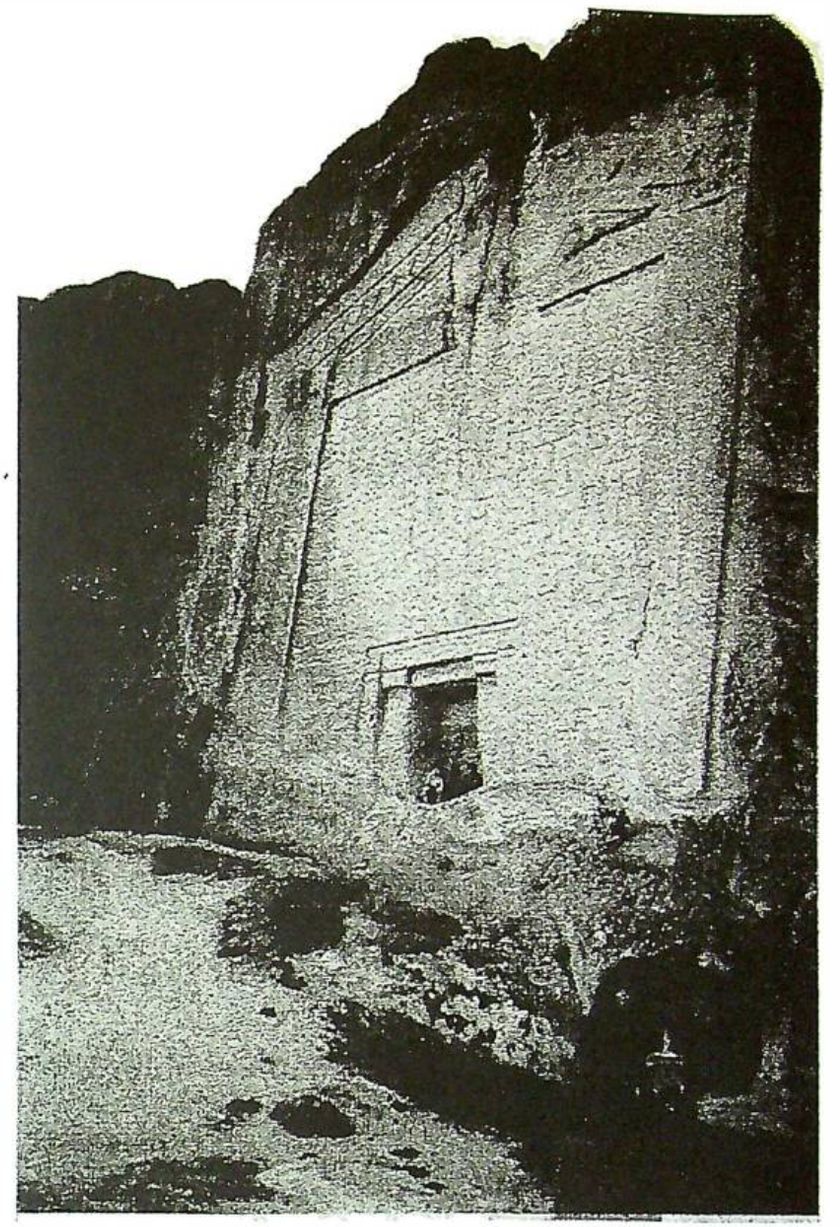
Bunlar dışında, yalnız Çatalhüyüklüler değil (şek.30), Phrygïalılar da boğa boynuzlarını **ON** [kozmos] ve de **ON OÑ** [(ölenin) kozmostaki başarısı] sembolü olarak kullanmış bulunuyorlar (şek.43).

Şek.43. Kara perdahlı, boğa başlı rhyton
(ölülerin ruhlarına sıvı adakları yapılır iken, *kullanılan kap*]
(Anadolu Medeniyetleri Müzesinin *"Gordion Müzesi rehberi"*, 42).

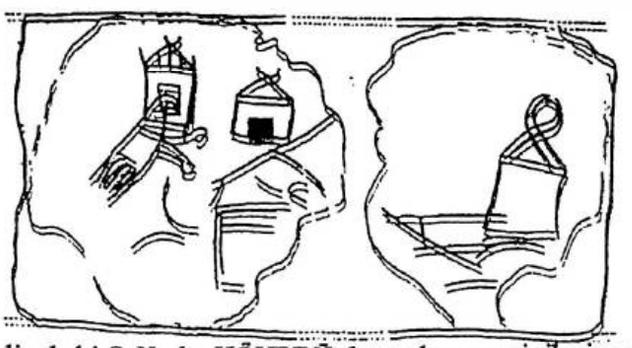
Şek.44. Eskişehir İli, Çifteler İlçesi, Yazılıkaya Köyündeki mezar yazıtı.
(1) Soldaki ve ortadaki yazı : Mezarın en üstündeki yazıt .
(2) Sağdaki yazı: Mezarın sağ yanındaki dikvi noter yazıtı.

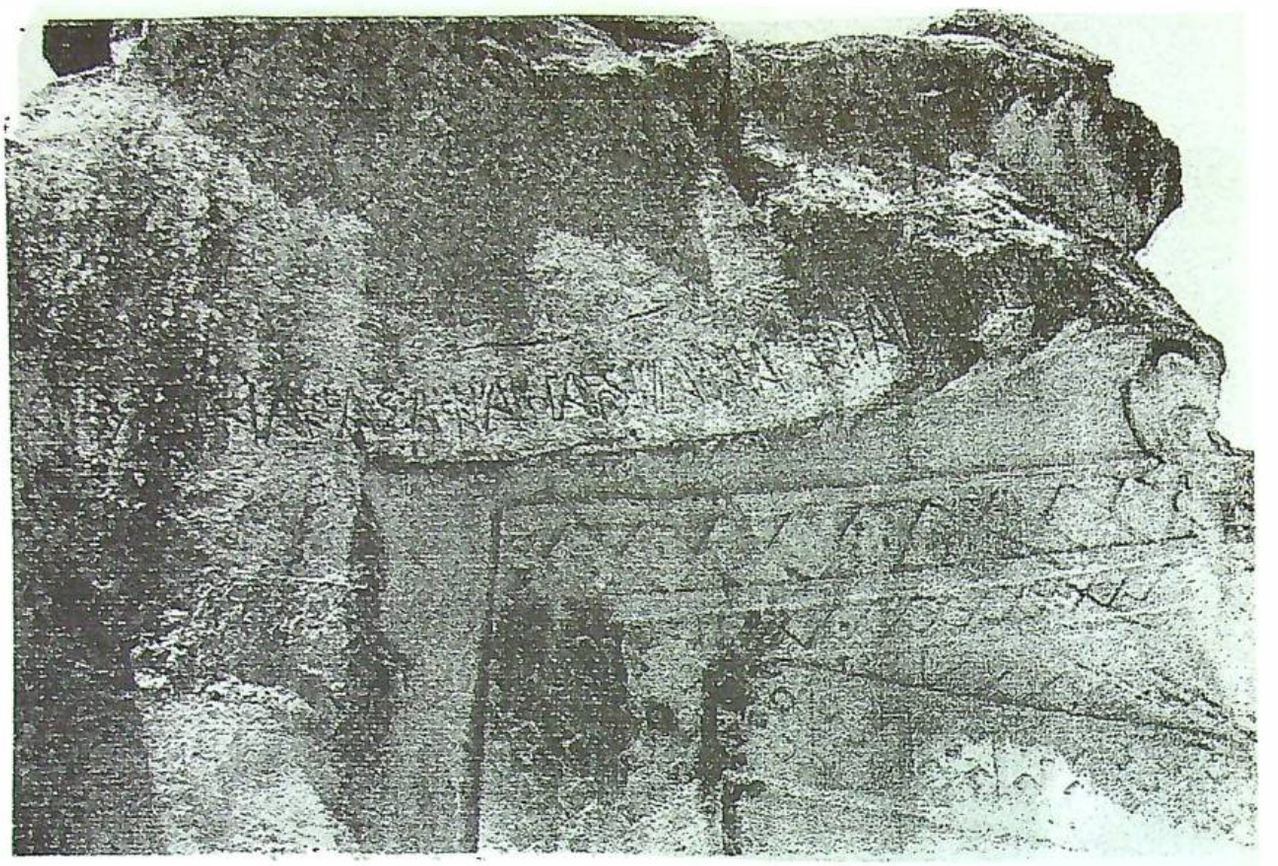
Şek.45. Yazılıkaya Mezarının genil görünüşü.

Mozaik döşeme yapımı da, hem Phrygler de, hem de Etrüsklerde çok rastlanılan bir kaplama şeklidir.
Sams,S.-Temizsoy,İ. 2000; *Gordion Müzesi;* s.88-89.
DOSSIERS D'ARCHEOLOGIE, No.145, 1992; *LES ETRUSQUES;* s.49.

Etrüskler ve Phrygler KÖYPEÑ ÜY'lerini [mabet evlerini] üçgen çatılı ahşap ev şeklinde inşa etmiş ve, buna göre, kayalardaki kül kabı konulan

Şek.46. Gordion sitadelindeki 2 No.lu KÖYPEÑ duvarlarına çizilmiş mahya bezekleri:
) [ON (kozmos)] ve UB [En-yüce].
(Sevin,V. 2003; *Eski Anadolu ve Traakya;* İletişim Yayınları, ISBN 975-05-0135-7, s.261).

Şek.47. Yazılıkaya Mezarının ana yazıtı (şek.44/1)

mezarlarını bu evlerin kalkan duvarlarındaki kapı oyukları halinde şekillendirmiş bulunuyorlar (şek.45,46).

Yazılıkaya Anıtı, cephesinin 16,50 m genişlik ve 17,00 m yüksekliği ile, piramitler dışında, zamanının en büyük anıtıdır. Anıtın *ana yazısının* (şek.44/1) anıt cephesi üstündeki dağa yazılmış olması bize şunu açıklıyor: ÖG [Kral olarak] UÇUD [(1) Allah tarafından tayin edilmiş olan lider; (2) Tanrı stratejisi temsilcisi] ölünce, anıtı yapılacak olan yere bir *"BUÑA, YAĞIQA KİRTİM"* [*krematorium*] teşkil edilmiş, cesedi yakılmış, külleri bir *kül kabı* içine konulmuş ve AÑIQIÑ ËTİK AÇUR ËS'ine [anıdının açılışına] kadar muhafaza altına alınmış ve yapılacak anıtın üst kısmına isabet edecek olan dağ yamacına ÖTÜ OÑ [öbürdünyaya geçiş] yazısı yazılmış bulunuyor.

Bundan sonra, Türk adetlerine göre, YUĞ'a [ölüyü mezarına verme törenine] kadar anıtı bitirilmek üzere, hemen işe başlanılmış ve, inşaatın biteceği gün QANDIQ [elçi] göndermeleri veya halk ziyareti için, her yana haber salınmış olmalıdır. Çünki, Urqun Yazıtları bize Türklerde böyle bir adetin bulunduğunu kanıtlıyor. *Ësöñük* olarak, Türklerin ilk hükümdarı İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ'nin [Allahımın neslimin hanlar-hanı isteminin] ölümünden sonra yapılan YUĞ [matem] merasimi hakkında YOLUĞ TİGİN [vak'anüvis] şöyle diyor (MÖ 772) :

"Matemci-ağıtçı olarak, önce, gündoğsuktaki Gobi Çölü halkı; Çin, Tibet, Avar, Roma, Kırğız, üç OQ ırkından Ot-Oz Tatar, Qıtañ, Tatabı; bunca kavimler gelerek ağıt tutmuş, yas tutmış; bu derece mes'ut hakan imiş".

ÖG UÇUD'un YUĞ merasimine kimler gelmiş olabileceğini—bilhassa, onun ölüm tarihini, kesin olarak bilmediğimizden—bilebilme olasılığımız çok zayıf, fakat gelebilecek olanların bir listesini yapmamızda (yani, eski çağ devletlerinin, krallarının veya halklarının

isimlerini saymamızda) hiçbir mahzur yok. YUĞ merasimine gelmiş olmaları muhtemel *dost* ülkeleri biz, türlü Erken Türk yazıtlarına dayanarak, şu şekilde tanımlıyabiliriz :

♦ ON-UYUL [Orta Asya Koşma Devletleri] (s.25; kuruluşu tahm.MÖ 4.975'den önce).
Mirşan,K. 2000; *Türkoloji Alanında Bazı Sorular ve Cevapları;* s.13 ("Makaleler" kitabı cildinde).
Mirşan,K. 1970; *Prpto-Türkçe Yazıtlar;* s.56,64,65.

♦ ATA UŞ [ATA Majesteleri] (Vinça-Tartaria; yani, Sırbıstan-Romanya; 5.300-3.500 YÖ);
Mirşan,K. 1994; *Alfabet,k Yazı Başlangıcı;* s.42

♦ ON ËL [ON Halkı] (Glozel Yazıtı, Fransa, DÖ 4.500-DS 100);
Mirşan,K. 1993; *Alfabetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları;* s.25.
Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.60-69,162.

♦ Etrüsklerin "UZATIQIÑUR UÇUZ" [Sonsuz diyarlar (yani, Küzey Kutbu alanı) Liderliği] dedikleri, ÖKÜK ANT İL [Rabbanî Ant Halkı] veya OQ İL [OQ Halkı] (MÖ 4.140-MS 380);
Mirşan,K.2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.18,22,42

♦ ON İSİLİS ["ON" diye anılanlar] (Doğu Anadolu, DÖ 3.000'den önce), s.16;

♦ ATA OY [Atamız]; yani, ATAÑ ËSİÑİN PARAON [*Atañ olan Firavun*] (Pra-Mısır, DÖ 3.000'den beri];
Mirşan,K. 2000; *Pra-Mısır Hieroglifleri;* s.15,20

♦ AT-ATA UÇ (UW-ON Devleti başkanı; Istanbul-Erenköy yazıtı; tahm. DÖ 1.980), s.24.
Mirşan,K. 1973; *Dechffrierung der Protogriechischen Inschriften;* s.26.
Mirşan,K. 2000; *Türkoloji Alanında Bazı Sorular ve Cevapları;* s.13 ("Makaleler" kitabı cildinde).

♦ "AT İL" de denilen, AT-OY BİL [İdil-Oral Federasyonu, DÖ 1.517-879];
Mirşan,K.1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bïl;* 72.

♦ TÜRÜK BİL [Türk *Regnumu*] (Orta Asya, DÖ 879-DS 580);
Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* MMB Yayını, Ankara.
Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bïl;* s.39-71

♦ İL USUP UR İL ALT [Halk Egemenliği Memleketi] veya OQ ÖK [OQ (Milleti) Kralı] (Norveç);
Mirşan,K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.44,.

♦ ÖK OQ [OQ (Milleti) Kralı] (Danimarka);
Mirşan,K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.49,.

♦ OY OQUQ Ü USU [OQ (Milleti) Yönetimi] (İrlanda);
Mirşan,K.2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.52

♦ ON OY [ON Milleti] (İsviçre) (s.25).

♦ ALTUÇ [Krallık] (Romalıların "Norïkum" dedikleri Avusturya);
Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* 69.

♦ AS-ATA US [Lemnos Adası Krallığı];
Mirşan.K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* 71,72..

♦ ËSİÇİÑ ËLİZ [Kendi Halkımız]; yani, OQ ËSİÑ [OQ Milletin] (Etrüskler; İtalya);
Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihlerr,, Yazıları ve Dilleri;* s.8,27; 9,27;

♦ UÇ OĞ [Lider Kişi] (Side Krallığı, Güney Anadolu)
Mirşan,K. 1995; *Side Bitigtaşları;* s.4

♦ İSKE ÖGİS OQ-AT [İster Irmağı OQ-AT'ları] (Romanya, DÖ 20.07.516)
Mirşan,K.1991; *Bolbollar;* s.41.

♦ UÇ ËSİG İL AT [Lider Halk] (Romanya; Herodotusa göre *"Skolat"*; yani, "İskit").
Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bïl;* s.18.

Türkler Büyük İskendere USUD [*strategist*] payesini vermiş bulunuyorlar. Ancak, metnimizdeki UÇUD [Tanrı mutabakatı; Tanrı eşdeşliği (*conformity*'si)] sözünün Türükçe karşılığı, USUD değil, TEÑRİKİN [Tanrı mutabakatı] olmalı. Diğer taraftan, Büyük Tarihçimiz ÖÑRE BIÑA BAŞI "UÇU AT" sözünü "Tanrı" añlamında da kullanıyor.
Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.98.
Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.75.

UÇUD mezarında şunları okuyoruz (şek.44/1) :

ÖTÜ OÑ [öbürdünyaya geçiş] Yazıtı (Ana metin) :

1. AT ËSİÇ OZ	*(Bedeninden) atılma yolu ile (Cennete) geçerek yer alan*
2. AT ËRİK ËSİT,	*atılma erki sahibi,*
3. UÇUB ËTİGÜW	*uçmak sureti ile*
4. AT ËKİÇ, ÖTÜ OÑ.	*(bedeninden) atılarak, (cennete) geçmiş bulunuyor.*
5. AP-AT ËBİÑİZ	*Atılarak aparılmak [götürülmek] üzere,*
6. ËMİÑ ËLİTİS,	*iletilmiş olan* (yani, Tanrısına kavuşmuş olan)
7. AP-AT ËBİT,	*—(vucuttan) atılarak aparılma düzenindeki—*
8. ÖG ËSİTİÇ İS ËBİT	*işbu Kral canı*
9. ÖTÜK ËSİÇ İS,	*(Cennete) geçmiş olan candır,*
10. UÇUD, AT UÇ OZ.	*çünki o UÇUD [Allah tarafından tayin olunmuş lider] idi ve,*

atılarak uçmak sureti ile, (cennette) yerini almış bulunuyor.

Türüklerin "QAĞAN" dedikleri hükümdar halk tarafından seçilmiş bulunuyor. UW-ON yazıtı da, QAĞAN yerine AT-ATA UÇ deyimini kullanmak sureti ile, bunu teyit ediyor (s. 42).

Diğer taraftan, bu şekilde yöneticisini seçen KİSİ ÖĞLİ Tanrı tarafından var edilmiştir ve, buna göre, hakanının öldükten sonra cennete geçebilmesi için onun bendelerinin ANT SİZİME [Cenabınıza ant ediyoruz], veya ÖKÜK ANT ALTU [Tanrıya ant olsun], veya ÖC ËSİP ÖK ANT [Kralımızın Tanrı vekili olduğuna ant] demeleri; yani, ÖCÜL ANT BU ËKİN [halkın Tanrıya andı], veya ÖCÜK ËDİS ANTIS ËSİS ["Sahip" olana (yani, Tanrıya) ant etme] şarttır.

Mirşan,K. 1991; *Bolbollar;* s.14.
Mirşan.K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.74.
Mirşan.K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.33,38,41.

Ancak-ve-ancak bu hallerde ANT URUS ÖG AQINIS AT [ant edilen savaş haşmetmeabının] (yani, savaşta ölen kralın) "AT" (yani, can) halinde akınışı (cennete eriştirecek olan uzay yolculuğu)] tahakkuk edebilecektir.

Bütün bunlara göre, elbette, halkın *ant* içtiğini bitaraf bir merciin teyidi zarurî olacaktır. Türükler, ancak özerk bir devletin bitaraf olabileceğini düşünerek, QAĞAN'larının YUĞ merasimine *"noter"* olarak Çinlileri davet etmişler ve onlar da, Türklerin *"hakanlarının tarihini"* yazdıkları taşın en sonuna, yazılanları bir Çince yazı ile teyit etmişlerdir.

Ancak, UÇUD yazıtını tasdik eden yazının "Türükçe" olduğunu görmekteyiz. Buna göre, bu yazıyı yazanlar özerk bir Türük devleti yetkilileri idi, veya, o çağlarda makbul olan dilin (yani, noter metinleri dilinin) Türükçe olduğu anlaşılmalıdır, herhalde :

UÇUD mezarındaki *dikvi* yazıtta şunları okuyoruz (şek.44/2)

AÑIQIÑ ËTİK AÇUR ËS [anıdın açılması] (yani, YUĞ) yazıtı.

11. ÖK ÖTÜK AT	*Rabbe geçmek üzere (vücuttan) atılma*
12. ËMİÇ-ËMİÇ	*nasibine erişilen*
13. ËBİT ËSİNÇ	*düzendeki*
14. ÖG ËRİÑ	*"Kral" olarak*
15. ËSİTİBİÑ ONÇ	*bilinen*
16. İK USUÑ	*dual vücut (yani, "can" ve "ten"den ibaret vücut)*
17. İS AT Ü,	*"can" edilmiştir [can haline getirilmiştir],*
18. ATAB UÇA OÑUNÇ.	(vücuttan) *atılarak uçmuya muvaffak olmuş olması hesabı ile.*
19. ONÇ ËSİKİÇÜ,	*Bu şekildeki bir tecelli ile,*
20. UÇUM ËTÜ,	*onun uçurulmuş olması,*
21. UÇ İL-AT	*halk lideri olması dolayısı ile, vücudundan atılarak*
22. UÇUNÇ.	*uçabilmiş olmadır.*

Anıtın ortasındaki kül kabı nişini çevreliyen çerçevenin (şek.45) sağ ve sol sütunlarında ve, iç ve dış çerçevelerin sağındaki bezemenin alt kısmında, üç yazıt daha bulunuyor:

Orta nişin sol sütunundaki yazıt:

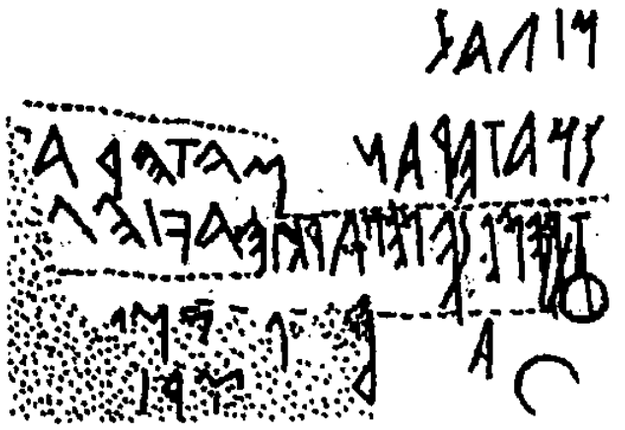

Şek.48. Orta nişin solundaki iç sütun yazıtı
(Corpus des inscriptions Paleo-Phrygiennes, 1 texte publié par l'adpf-éditions recherche sur les civilisations—Paris 1984—par Brixhe,C. et Lejeune, M. ISBN 2-86538-089-0, p.12)

1. ËM AT ËSİÇ ÏL,
2. AT ËSİTİS ËTİNÇ,
3. ÖGÜÑÜÑ ÏK ËTİÑİB.

1. Haşmetliyi yadeden halk,
2. Onun namını ilân etme (yani, taşa yazı yazma) yolu ile,
3. kralını dual hale (yani, ten ve candan ibaret olmak üzere, "can" haline) getirmiş bulunuyor

Orta nişin sağ sütunundaki yazıt

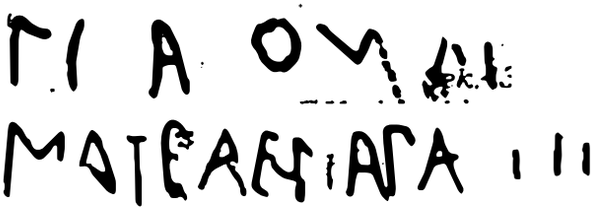

Şek.49. Orta nişin sağdaki iç sütun yazıtı.
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s..13)

1. ËMİS ÏL ËTİZ
2. OZ ËMİT ËSİÇ ËRİTÜ,
3. ËM AT ËSİÇ ËR ATU,
4. ËSİP UÇ ËMİÇ
5. OZUB Ü İÇİGİT ËRİK;
6. ÏSİÇİZ AT, ËB-ÏSİÇİP,
7. ÏSİÑİS OS AT,
8. ÖK AP Ü ËMÜ
9. UW ÏS ËRİS.

1. Halkın amacı,
2. ozdurarak (liderlerini) eriştirmektir,
3. "Sahip" olana (yani, Tanrıya) eriştirilmiye yönelik olarak, atma yolu ile.
4. Yani, Lider için düşünülen amaç
5. (öbürdünyaya) ozarak (Tanrı haline) içerilmektir;
6. canını atarak canlar düzeninin
7. Canlar Bïline.
8. Bu şekilde [-ki amaç] onun, Rabba aparılarak
9. mukaddes can haline erişmesidir.

Nişin sağındaki bezeme altı yazıtı :

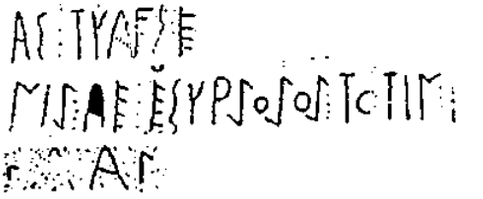

Şek.50. Orta nişin sağındaki bezeme altı yazıtı
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.15).

1. APAN AT OÑ[U] [ËP-] ÏS
2. ËM-AD ËSİÇ
3. ËRİÇ AS ËS ËTİG,
4. AT ÏS ËSİS.

1. Allah namı olmuya (Allahlaşmıya) muvaffak olan canın
2.. —"zamir adımı" denilen,
3. ve asman [asüman] haline getiren—
4. (vucudundan) atılmış olan "can hatırası (yazıtı)".

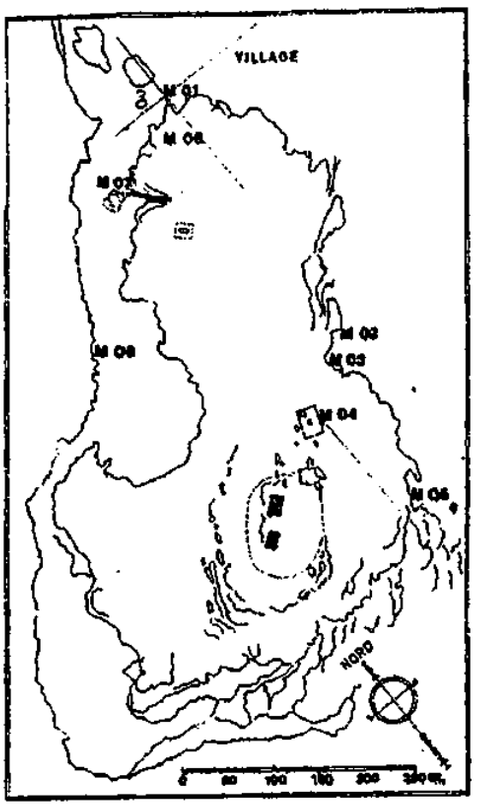
Anıtın sol yanındadaki mustakil niş yazıtı

Şek.51. Anıtın sol tarafında bulunan mustakil ÏSİÑ ÏSİSÜ [ruh anma] nişinin içindeki yazıt (tavan altı hizasındaki, sol duvar, arka duvar ve sağ duvar yazıtları).
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.16)

1. ATINÇ ËSİÑ ËTİB OZUÇ
2. ÖS A ATAÇ UÇUNÇIÑ,
3. ËRE, OÑA-OÑA,
4. İSİÑ İSİSÜ,
5. AP-AT ATAP.

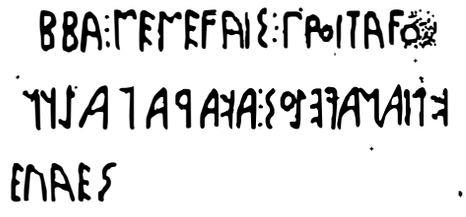
1. Namı hatıra edilip ozarak
2. teşekkül eden ATAÇ Liderin
3. erişerek başarı elde etmiş olması dolayısı ile,
4. "ruhunu anma" denilen,
5. yüce namına izafe edilenler.

Şek.52. Yazılıkaya Köyü ve anıtları.
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.3)

Brixhe-Lejeune Yazılıkaya Köyüne *"Ville de Midas"* diyor ["Mïdas Awılı"; Türkçe *"awıl"*dan *ville* ve Almanca *Wil*). "M" ile işaretlenen *"MİDAS"* sözü yazıtımızda geçen ËMİÑ ËLİTİS cümlesindeki (s.3o ve 34) Ñ *tamğasının* "İ" ve L *tamğasının* "Δ" [d; *delta*] şeklinde kabulünden kaynaklanıyor. Ayrıca, orta nişin sağ sütunundaki yazıtın birinci satırı olan, ËMİS İL ËTİZ cümlesindeki (s.35) Λ [L; *lambda*] *tamğasının* Δ [d] ve Z [z; zeta] tamğasının Σ [s; *sigma*] şeklinde yorumlanması halinde de, bu söz "MİDAS" şeklinde okunabiliyor. (Haritamızda en üstteki "M 01" UÇUD yazıtına işaret ediyor).

Yazılı Kaya Yazıtının 325 m güney-doğusundaki ÖG ATA [Ata Kral] Yazıtı

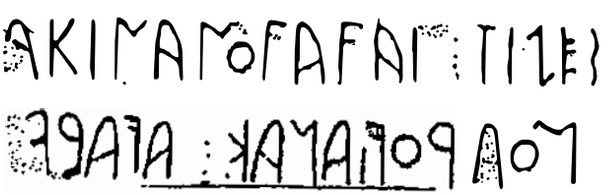
Şek.53. ÖG ATA Yazıtı (şek.52'de M-02)
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.19).

Şek.52'de "M-02" ile işaretlenen bu yazıt, UÇUD Yazıtının *rituell* YUĞ Yazıtı kısmının (şek.44/2 ve s.34) biraz değişiklik yapılarak yazılmış şeklinden ibarettir.

ÖG ATA sözünün *("Ata Kral"* yerine) *"Vücudundan atılmak sureti ile, canı cennete gitmiş olan Kral"* şeklinde tercümesi daha doğru olacaktır.

Soldan sağa	
1. ÖKÜK AT	*İlâhî atılma*
2. ËMİÇ-ËMİÇ	*nasibine erişilen*
3. ËBİTİSİNÇ	*düzendeki*
4. ÖG ËRİÑİS	*"Kral" olarak*
5. ËSİTİBİÑ,	*bilinen kişi,*
Sağdan sola	
6. İK İS İTÜ,	*dual can haline gelmiştir,*
7. ATAB UÇA OÑUNÇ.	*atılarak uçmuya muvaffak olması hesabı ile.*
8. AT ËKİT ËRİT	*O (vucudundan) atılarak (cennete) eriştirilen*
9. ÖG ATA İÑÜ,	*ÖG ATA [Ata Kral] olarak,*
Soldan sağa	
10. UÇ İL AT,	*halk lideri olmuş olması dolayısı ile,*
11. UÇUNÇ.	*uçabilmiş bulunuyor.*

ATAB AT AÑIB [(teninden) atılan nam hatırası] Yazıtı

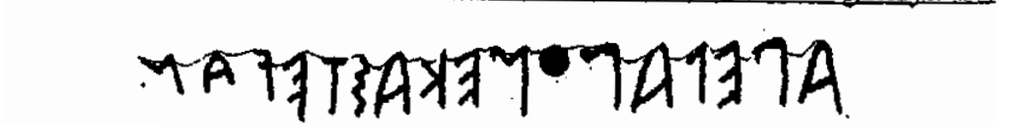

Şek.54. Yazılıkaya yazıtının 285 m güneyinde ve yazıtlar platosunun en yüksek (cennete en yakın) kesiminde yer alan ATAB AT AÑIB Yazıtı.(Şek.52'deki işareti M-04).
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.22).

AÑIB [anıt], UÇ (yani, *uçmaq* [cennet]) sözünü hatırlatmak üzere, *"üç"* basamaklı olarak yapılmış ve ikinci ve üçüncü basamaklarında, teninden atılmış canı (yani, *dualite* kavramını) temsil etmek üzere, iki eş OS [kozmik dünya] şekli teşkil edilmiştir.

Soldan sağa	
1. AT İK-İS ÖT	*(Vücudundan) atılarak "dual can" haline [cennete] geçen*
2. ËMİÑİB ËTİB ËTİS	*şahsın*
3. ËSİS A, UÇ OZ.	*hatırasıdır," uçmaqta" [cennette] yer almış olmasının.*
Sağdan sola	
4. ËMİÑ AT ARIÑIB	*Yani, omın (teninden) atılarak uzaklaşması*
5. İS ËTÜ-ËTİK,	*bir "ruh" teşkil etmiş olduğundan,*
6. ATAB AT AÑIB.	*(teninden) atılan nam hatırasıdır.*

AT ÖGİÇİP ËTÜ Yazıtı (ATAN AT AÑIB Yazıtının 130 m güneyinde)

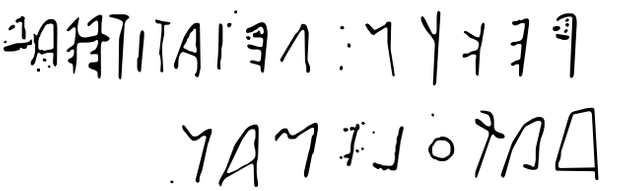

Şek.55. AT ÖGİÇİP ËTÜ Yazıtı (Şek.52'de M-05).
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.24).

1. AT ÖGİÇİP ËTÜ OÑIM	*Namı övünç kazanmıya muvaffak olanın*
2. UÇ ËKİTİNÇ	*uçmuş* olmasının
3. ËSİÇİB ËTÜ.	*hatırası.*

UÇUD Yazıtının 45 m güney-batısındaki İL-UÇ Yazıtı

Yazıt duvarına 2 baş şekli cizilmiş ve onların altına, tek satır halinde, ana yazıt yazılmıştır. Bu ana yazıtın bulunduğu kaya sathının önünde bir platform teşkil edilmiş ve bu platforma çıkan tek basamak duvarına, tek satırlı, ikinci bir yazıt daha yazılmıştır.

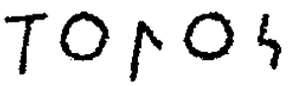

Şek.56. İki baş "contour"lu İL-UÇ [halk lideri] Yazıtı (şek.52'ye göre M-06).
(Şek.48 altyasında belirtilen kitap, s.26).

Ana yazıt:
1. ËB-İÇİKİÑÜ, *(Tanrıya) içerilmiş olma,*
2. İL-UÇ İS AT ËSİS, *"Halk Liderinin ruhu" denilen,*
3. ÖGÜÇ UÇ ATU. *Kralın uçurularak (teninden) atılması sonucudur.*

Basamak yazıtı:
4. OĞILIN OQIÑ *Kuantum (yani, ölen kral) oğlunun*
5. ËSİS ËMİTÜ. *anıtı. .*

ËSİÑ ËB-OÑIZ Yazıtı (UÇUD Yazıtının 120 m batısında)

Şek.57. ËSİÑ ËB-OÑUZ Yazıtı (şek.52'ye M-07).
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.27).

ËSİÑ ËP-OÑUZ *Başarı hatırası.*

İS ËTÜ AD Yazıtı (QOPI-ARIĞ [*fragment*] halinde)

Şek.58. İS ËTÜ AD Yazıtı (fragment halinde).
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.28).

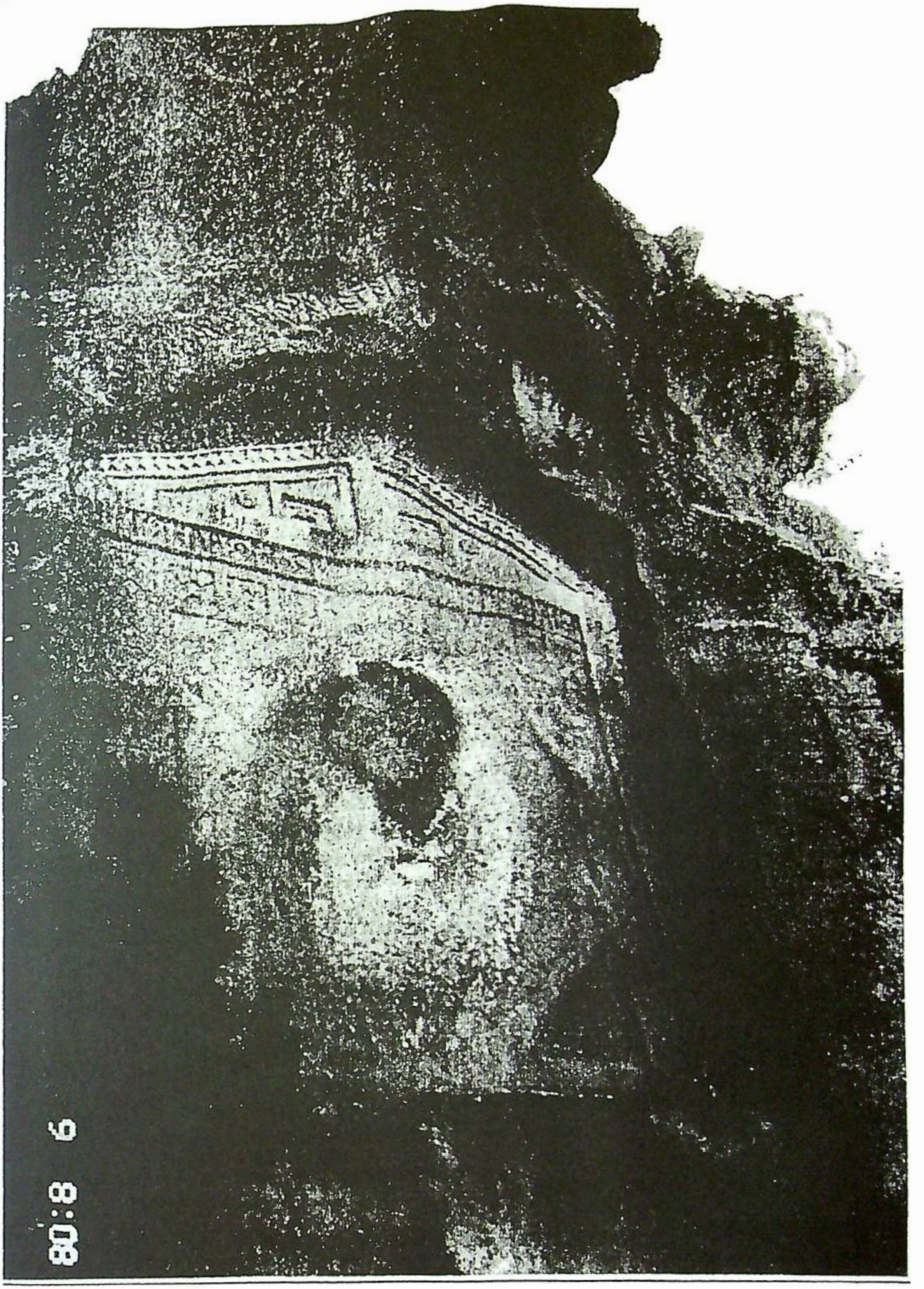
AT ËKİÇ İS ËTÜ AD *"AT"ın ruh edilme adımı.*

ÖG İÇÜ Yazıtı

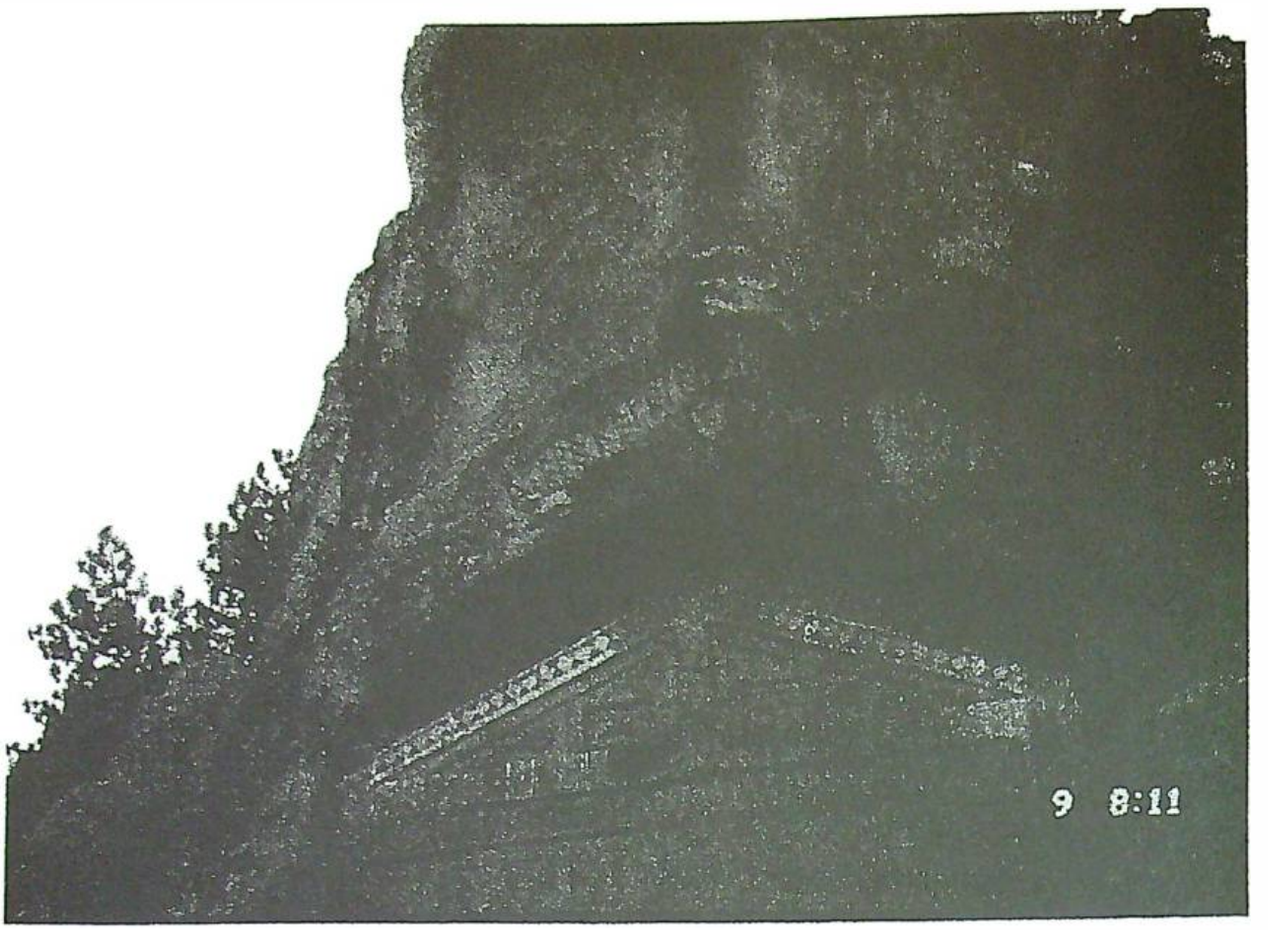

Şek.59. Yazılıkaya Köyünde Gürkan Toklu tarafından 1970 yılında bulunmuş olan yazıt.
(Şek.48 altyazısında belirtilen kitap, s.29).

ÖG İÇÜ *Filozof.*

Şek.60. UÇUZ [uçarak transforme olan kişi] Anıtının gen görünüşü.
Yazılıkaya Köyünün 1.700 m küzeyinde yer alan bu anıta "Küçük Yazılıkaya" denmektedir. Doğuya bakan anıtımızın yüzünün yüksekliği 6 m ve genişliği 5 m civarındadır. UÇUD Yazıtında olduğu gibi (şek.44,45), bu anıtın da ana yazısı yazıt üstündeki dağa yazılmış ve YUĞ yazıları anıt inşaatı bittikten sonra yazılmış bulunuyor.

Şek.61. UÇUZ [uçarak transforme olan] Anıtı yazıtları.

UÇUZ Anıtı ana yazıtı (kaya üstü)

Şek.62. Kayaüstü yazıtı, alt satırın birinci yarısı.

1. ÏL ËP : ËSİÇ
2. ÖC AT-ÏL:
3. ÖT ËMİÑÜ OÑ:
4. ÖSİBİÇ ËBİÑ

Şek.63. Kayaüstü yazıtı, alt satırın ikinci yarısı.

5. AP ËSİÇ OZ ËKİÇ
6. ËSİÇ ËB İÇ : A
7. UÇ ËRİÇ ËS AT ËM
8. ËSİS ËTİZ
9. UÇUZUÑ A

1. Halkımız
2. kendi AT-ÏL'ine
3. geçmiş bulunuyor (yani, "kendi AT-ÏL Devletimize ait topraklara yerleştik").
4. Bunu başaran kişi
5. —"Allaha ozma"
6. inancına göre içerilmek üzere,
7. (vücudundan) atıldıktan sonra (canı) uçarak erişen—
8. yadetmekte olduğun
9. UÇUZ'undur.

Şek.64. AT [cennet] yazıtı.
Kayaüstü yazıtının (sağ köşedeki) en üst satırı (yazıtlar sağdan sola doğru okunacak).

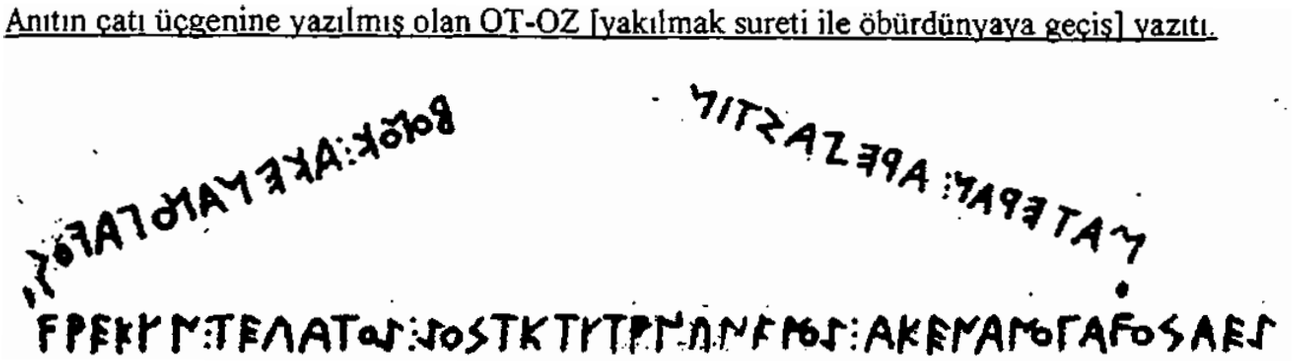
10. ËKİÇ ÏLİÑ ËKİÇ A :
11. ËB-İÇÜ AT
12. ËB-ËSİÑÜ :
13. AT ËB-ËSİT A :
14. ËM AT ËSİÇ
15. ËRİÇ A.

10. *(Benim halen bulunduğum) memleket,*
11. *içerilmiş olan AT'ların (yani, canların),*
12. *hepimizin yadettiği*
13. *ve "AT" kavramında mündemiç, yeridir*
14. *ve ben*
15. *oraya eriştim.*

Danimarkalı Georg Zoëga *"hieroglif yazıların yüzlerin dönük olduğu yönün tersine okunmaları gerektiğini"* ileri sürer ve, hakikaten, onun bu buluşu hieroglif yazıtlar için geçerli bulunuyor.

Bu kaidenin UÇUZ yazıtının kaya üzerine yazılı birinci satırı için de geçerli olduğunu görmekteyiz (şek. 62 ve 63). Ancak, bu kaide anıtımızın diğer satırları için geçerli değildir ve, buna göre, bu satır "UÇUZ" için yazılan *özel* bir yazı olarak yazılmış olmalı. Yani, bu satır dışında kalan diğer bütün yazılar YUĞ merasiminde yazılmış olacaklardır.

Anıtın çatı üçgenine yazılmış olan OT-OZ [yakılmak sureti ile öbürdünyaya geçiş] yazıtı.

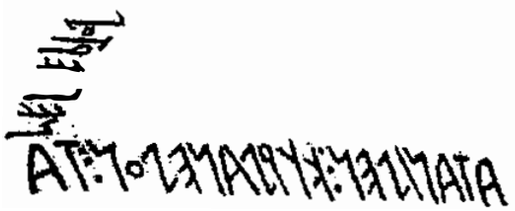

Şek.65. OT-OZ (yani, YUĞ) yazıtı (çatı üçgeninde).

16. ËM-AT ËSİÇ ËRİTÜ :	*"Sahip" olana eriştirme*
17. AT ËRİÇ A OT-OZ ËSİSÜ	*OT-OZ aracılığı ile AT'ın erişmesi içindir;*
18. ÖKİÑ-ÖÑİK [ÖKİÑÜÑİK] :	*Onun Rabbe*
19. AT ËKİÇ ÖTÜ OÑ [ÖTÜİÑ]	*"AT" olarak geçişi*
20. ÖG ATAB[IÑ OZUS]	*"Kral" namı ile ozmadır.*
21. UB-ËRİÇ İKİÑÜ :	*Tanrıya erişmiye*
22. ËSİÇ İLİT-ËSİÑE [İLİTİSİÑE]	*matuf olarak iletilme*
23. AÑ-OZ ËS[İK] ËSİÑ-ËS[İRÜ]	*"aklın ozması" denilen hadisedir.*
24. İLÜ ËBÜİÑ A	*Halkın*
25. AT ËKİÇÜ ËTÜİÑ	*onu "AT" olmuya lâyık görmesi*
26. ÖG ËTİB OÑIZ ËTİÇ A	*"Kral" olması dolayısı iledir.*

Bu yazıtın sağ üst tarafındaki satırının son kısmı *"arezastis"* denerek yorumlanmış ve birçok kitaplarda anıta bu isim verilmiş bulunuyor.

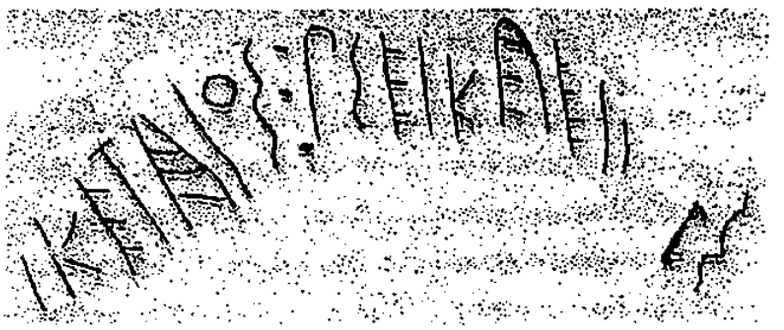
ÖÇİG [sönme] Yazıtı (şek.66)

◄ *Şek.66. Anıtın sağ yanındaki kaya girintisinin alt kısmındaki kaya üzerine dikvi olarak yazılan (resmimizdeki yatvı satır) ve onun, anıt yüzünün sağ alt köşesinde devam eden, yatvı kısmı*

1. AT ËSİTÜ İS A	*"AT" halinde bilinen can*
2. İÇ Ü : İKİÑ	*içerilerek*
3. ËR A ËTÜ	*(Tanrıya) erişmiş bulunuyor.*
4. UÇ A ËÑÜ	*"Uçma haline geçme"*
5. ËSİT ÖÇİG	*olarak bilinen "sönme" [yer yüzünden silinme]*
6. İÇ ËRİSİÑ A	*(Tanrıya) içerilmiş olmadır.*

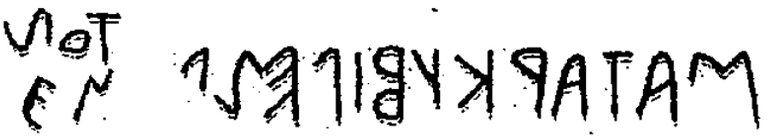
AP OZ Yazıtı

Şek.67. Afyonun yaklaşık olarak 50 km küzeyinde ve Yazılıkaya Köyünün 10 km batısındaki Kümbet Köyünün 1,50 km küzey-doğusundaki AP OZ [Allaha Ozma] yazıtı. Yazıtın uzunluğu yaklaşık olarak 1,70 m'dir ve harfler 13 cm (satır başındaki İS tamğası) ile 25 cm arasındadır. Köyün 500 m doğusunda Asar Kale bulunuyor.
(Corpus des inscriptions Paleo-Phrygiennes, 1 texte publié par l'adpf-éditions recherche sur les civilisations—Paris 1984—par Brixhe,C. et Lejeune, M. ISBN 2-86538-089-0, p.42).

1. İSİK UÇ	*Canın uçma*
2. ËS ËTİS OÑIW	*başarısı [OÑIW] hatırası [ËS ËTİS].*
3. ÖG-UW İÇİS	*Mukaddes eve* (yani, Tanrıya) *içerilmek üzere,*
4. İK ËTİÇ OZUS	*dual hale gelerek ozmak sureti ile,*
5. AP OZ	*Allaha ozma.*

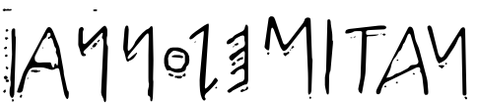
ËSİÑİZ ÖÇ Yazıtı

Şek.68. Afyonun yaklaşık olarak 29 km küzeyindeki ËSİÑİZ ÖÇ [sönme hatırası] yazıtı; Maltaş (W-05) yazıtından 1 km uzaklıkta; sağdan sola doğru okunacak.
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I Texte; Paris, s.46; W-04 yazıtı).

1. ËM AT ËSİTİR ËKİÑ	*"Sahip"liğine duacı olduğumuz*
2. ÖK İSİP UÇ A [AT]	*Allaha, inancımız dolayısı ile, uçmuş olan AT'ın*
3. ËSİÑİZ ÖÇ	*"Sönme" [yeryüzünden silinme] hatırası* (soldaki yazı).

ÖT ËSİSİM Yazıtı

Şek.69 ËSİÑİZ ÖÇ yazıtından 1 km uzaklıkta bulunan, 1,30 m uzunluğunda saçak altı yazıtı ÖT ËSİSİM [(Tanrıya) geçme anıtı] (Maltaştaki diğer bir yazıt).
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I : Texte; Paris, s.48; W-05a yazıtı).

1. ÖT ËSİSİM	*(Tanrıya) geçme anıtı :*
2. İÇEÑÜ ÖTİS	*(Tanrıya) içerilmek üzere geçiş.*

ÖT ËSİL ËR Yazıtı

Şek.70. Kütahyanın 25 km küzey-doğusundaki Fındık Köyünün 1 km güneyindeki, düzeltilmiş kaya yüzü yazıtı.
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I : Texte; Paris, s.50; W-06 yazıtı).

ÖT ËSİL ËR *(Tanrıya) geçmiye erişme.*

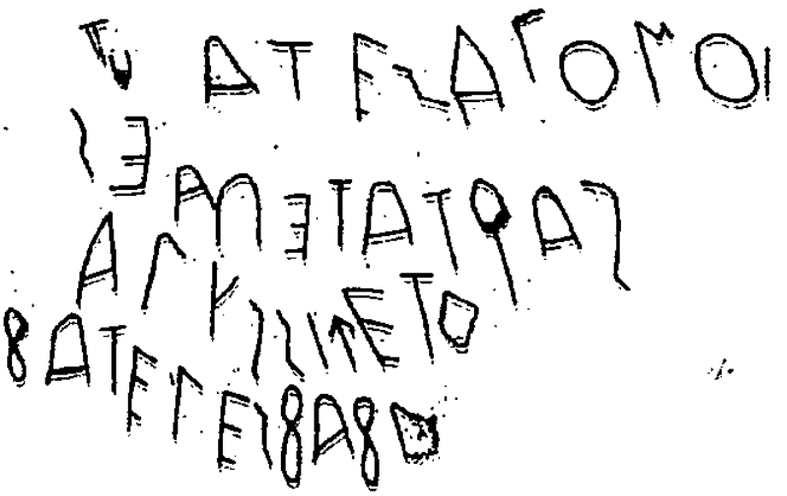
UÇUZ AT Yazıtı

Şek.71. Kütahya yöresi, Fındık Yerleşmesindeki niş yazıtı UÇUZ AT ["UÇUZ" namı] (s.40'a bkz.).
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I : Texte; Paris, s.51; W-07 yazıtı).

1. UÇUZ AT ÖG ËTİNÇ *"UÇUZ" namını şeref edinen*
2. AT ËKİÇÜ İLİZ *namdar halkız.*

AQAÇ Yazıtı I

Şek.72. Afyonun 50 km güney-batısındaki ve Sandıklının 25 km küzey-batısındaki Çepni Köyü civarındaki Gelincik Kayası yazıtı AQAÇ [akma açılışı; canın uzayda akmıya başlamasının açılışı]
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I : Texte; Paris, s.52; W-08 yazıtı).

1. ËS OS AT ËSİÇ OZ (soldan) *"Tanrı Bïli" denen yere ozmak için,*
2. AQ ÖGİÑ ËMİÑ İS *akan övüncün olan can*
3. O Z AT AÑ ËSİT-ËSİÇ (sağdan) *(oraya) ozan AT zekâsıdır.*
4. İLT-İÇİZ *İletilerek (Tanrıya) içerilmek üzere,*
5. AT İPİÑ OZ ËZİS (soldan) *atılarak ozma transferi*
6. AQAÇ ËS OĞ *"AQAÇ" denilen şerefidir,*
7. AP-AT ËSİÇİP *"AT" dediğimiz*
8. UÇUZ AP-ATAP İP *uçmuya adanmış tertibin.*

Not : AQAÇ yerine fizik dünyası için kullanılan söz AQAŞ'dır [madde içinden çıkan radiasion ki, buna *"background blackbody radiation"* (arkayakadaki kara ten radiasionu)] denmektedir.

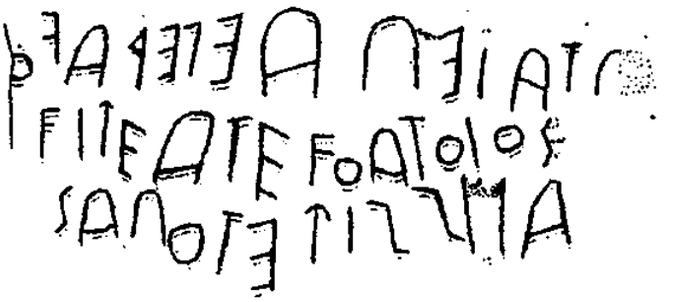
AQAÇ Yazıtı II

Şek.73. Büyük Ayı Tepesi yazıtı (AQAÇ' I tarzında)
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I : Texte; Paris, s.54; W-09 yazıtı).

1. OZ ÏS	*Ozan can*
2. AQAÇ ËSİÑ ËTİÇ	*AQAÇ haline gelir,*
3. AT ÏPİÑ OZ	*"AT" olarak ozar iken.*

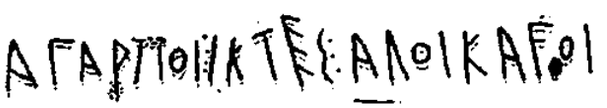
AQAÇ Yazıtı III

Şek.74. Gencel Yatağı yazıtı (AQAÇ I tarzında).
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I : Texte; Paris, s.55; W-10 yazıtı).

1. OS ËSİT ÏSİÇ	*"Tanrı Bili" denen*
2. OS AT İÇ ÏPİÇ	*bile AT'ın içerilmiş olması*
3. ËR AT ËBİÑ	*(onun amacına) erişmiş olduğunun göstergesidir.*
4. ËB ÏS AQAÇ AT	*"Canın AQAÇ'a atılması"*
5. ËSİÇ-ËBİÑ	*denen hadise*
6. AT ËSİÑİSİÑ OZ	*"AT" denen şeyin ozmasıdır,*
7. ATAM ÏSİZ OZUS	*atalarımın canlarının bulunduğu yere ozmak sureti ile,*
8. AQAÇ ËSİÑ OS ATIZ	*AQAÇ'lar dünyasına.*

AT ÏL Yazıtı

Şek.75. Yassı Hüyük Müzesindeki enventar 1/118 numaralı Phryg yazıtı.
(Brixhe,C.-Lejeune,M. 1984; *Corpus des Inscriptions Paléo-Phrygiennes;* I : Texte; Paris, s.86; G-02 yazıtı).

1. AT ÖG ATAR ËSİSİÑİS :	*"AT" olarak atanmış kralın*
2. İSİK ËSİÇÜW :	*şahsiyetini anan*
3. AT ÏLİÑ ÏSİK ËTİBİÑİS	*ATÏL hatırası.*

Büyük Türk tarihçisi ÖÑRE BIÑA BAŞI'ya göre (AT OY BİL, AT UQUŞ BİL, AT OY ÖGE, AT OY da denilen) AT İL devleti MÖ 1517'de kurulmuş bulunuyor. Onun sözkonusu ettiği ve bir AT OY kavmi olarak nitelediği AT-UÇUQ, her halde, Phryg'ler olmalı.
Mirşan,K. 1999; *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil;* s.36-37.

Diğer taraftan, AT-İL Devletinin ismi Romanyada (Buzen, Wallachia) bulunmuş olan bir *altın halka* yazıtında şu şekilde geçiyor :

1. ËDİKİP ËSİK	*Sahiplenerek hediyeyi*
2. AN	*an,*
3. ËSİR BU ËS-ËSİK	*esine getirerek bu hediye*
4. AT-İL ËD	AT-İL verlığını.

Ayrıca, AT-İL sözü *Thames Bronz Muskasında da* (İngiltere) geçiyor.
Mirşan, K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* s.50.,38.

ÖC-AÑ [Sahabe] Yazıtı

Şek.76. Ankara, Polatlı, Yassı Hüyükte [Gordion] çıkan bir kül kabı (Yassı Hüyük müzesinde).

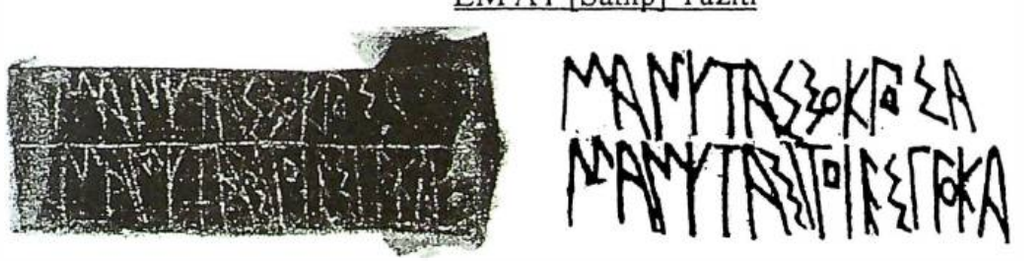
1. ÖC-AÑ ËB-AT	*1. Sahabe [Tanrıya iştirak ediciler] tertibine*
2. ÖC-AT ËRİÑİNÇ	*2. sahip olmak üzere, (Tanrıya) erişme*

Bu yazıttaki *"C tamğası"* İtalya Etrüskleri yazıtlarından Dambel bronz anahtarı, Caslyr Dağı bronz kabı ve Pyrgi Tapınağı altın levhaları yazıtlarında geçmektedir. Onu Lemnos Yazıtında da görmekteyiz.

ÖC sözü Norveç yazıtlarından Årstad yazıtında *ÖC-ÖK* [Tanrı], Vanga (Gotland) yazıtında *ÖCÜL ANT* [Tanrıya ant] şeklinde geçiyor.

Yazıtımızda geçen *Ñ tamğası* İtalya Etrüskleri yazıtlarında geçmiyor. Onu ancak Glozel (Fransa) yazıtlarında (Eski Etrüskçe!) bulabilmekteyiz. Fakat bu *tamğamızı* da Skandinavyada görüyoruz : Vä Bronzu yazıtı (Skåne, İsveç), Åryd (Blekinge, İsveç) yazıtı ve Lözen III (Blekinge, İsveç) yazıtı (biraz değişik şekilde).

ËM AT [Sahip] Yazıtı

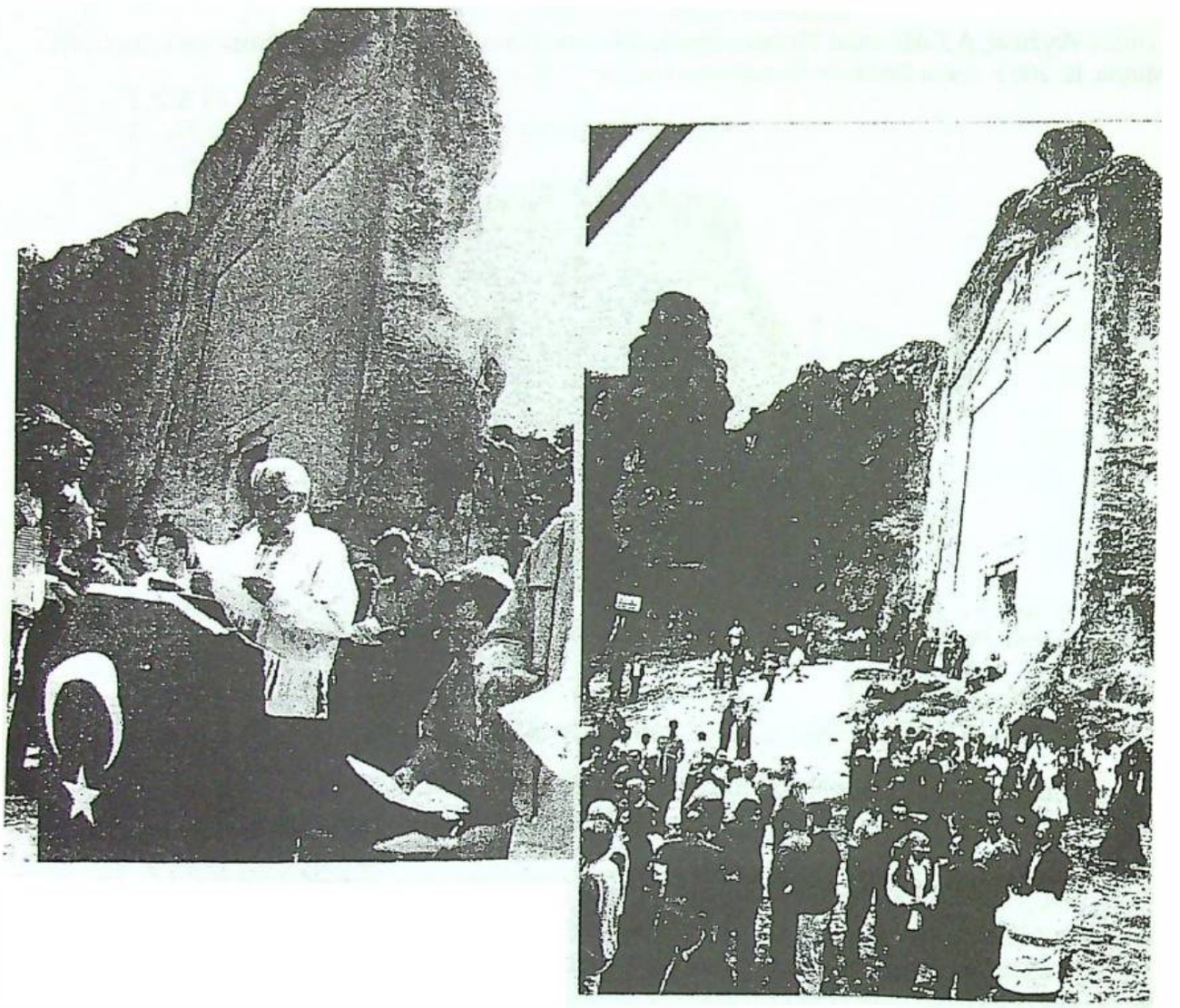

Şek.77. Yassı Hüyük Müzesinden diğer bir yazıt.

1. ËM AT ËMIÑ ËSİTİW-İNÇİÑ ÖK-ÖGİÑ UW AT
2. ËM AT ËMIÑ ËSİTİNÇ ËS-ËSİÑ ËSİÇ ["o" demek] ONÇ ÖG ËPİÑ İK AT

1. "Sahip" olarak bilinen Rab Kralıdır, mukaddes nam;
2. "Sahip" olarak bilinen o [Protogrekçesi "ËSİSİÑİZ"], bir kral olması dolayısı ile, dual AT haline gelmiştir.
Sams. K.-Temizsoy.İ ; *Gordion Müzesi;* s.34.

Yukarıda sözkonusu ettiğimiz AT İL ve Romanya yazıtlarına göre, Phryg yazıtlarının tarihini MÖ 1517'den başlatabileceğiz ve Phryg hakimiyetini AT İL devleti içinde sayabileceğiz demektir.

Şek.78. Türkler kralları UÇUD'u anarak bayram ediyorlar.

şek.1, Erken Türklerin en eski yazıtlarından, Ödemiş İlçesi, Beşparmak yazıtlarını ve, bunlarlan, ÜÇ ON BU yazıtının okunuşunu gösteriyor. Bu yazıtlar bize Erken Türklerin mezolitik ağda Anadolunun doğusundan (şek.2-25) Zümrana kadar yayılmış olarak yaşadıklarını ispat diyor. Ayrıca bunlar, bu görülmemiş derecede büyük medeniyet çağında, Türklerin BİTİG yazı] çağını da başlattıklarını kanıtlıyor. BİTİG ise, hiç şüphesiz, OĞUŞ [medeniyet] demektir.

Denizli civarındaki dağlık yörede araştırma yapan bir altın arayıcı arkadaşım şu yazıtı ulmuş bulunuyor:

Şek.79. Denizli civarındaki dağlık yörede bulunmuş olan bir madalyon. (K.Mirşan kolleksiyonu, şek.34 ve 36 da öyle).

AWIS İKİN ËZİÑ OY (soldan). *AWIS [silâh] denilen (öbürdünyaya) transfer aleti.*

Resmimizde AWIS [silâh] sözü bir nevi iki taraflı muşta ile izah ediliyor. Aslında, A-WIS şeklinde de söylenebilen, AWIŞ *"conversion"* [evrilme, çevrilme] demektir. Bundan añlaşılması gereken mana budünyadaki kişinin öbürdünyadaki kişi haline çevrilmesidir ki, bunu gerçekleştiren ve bizim "silah" dediğimiz alete AWIS dendiği añlaşılıyor.

İÇİS İL ËSÜY
Bu bir [ËSÜY] evcil [İÇİS] uluştur [İL].

← *Şek.80. Bir altın (elektron) sikke (Artemisïon/Ephesus).* (Mirşan,K.1992; *Pictogramms, Petroglyphs, ISUB-ÖG and UW-ON Inscriptions from Anatolia,* MMB Yayını, Anakara.

Side Yazıtları

MS 2[inci] yüzyılda yaşıyan Yunan tarihçisi Flavius Arrianus Side halkının yerli bir dil konuştuğunu söylemektedir. Bugün bu dilin *Erken Türkçe* olduğu ortaya çıkmış bulunuyor.

Sidede 5 adet Erken Türkçe BİTİG [yazıt] bulunmuş bulunuyor. Bunlardan ikisi iki dilli. Bu ikisini ve, ayrıca, Sidede bulunmuş olan 7 adet eski para yazıtını, ben 1985 yılında *"Anadolu Prototürkleri"* isimli kitabımda yayınlamış bulunuyorum. Diğer üç yazıtı ise, 1995'-de bir broşürümde yayınlamış idim.

Mirşan,K.1985; *Anadolu Prototürkleri,* s.38-43.
Mirşan,K. 1995; *Side Yazıtları,* MMB Yayını.

Sözkonusu yazıtlardan biri, ÖGİS Yazıtı, kendi heykelini yapmış olan, ÖGİS oğlu, ÖGİS oğlu, ÖGİS tarafından yazılmış bulunuyor. Diğer yazıtların hepsi dinî içerikli. Bu içerik ile aynı bir inanışı biz Fransadaki Glozel Yazıtlarından UB-OŞ [Yüce Konfigurasion] yazıtında, Portekiz Bitigtaşlarında, Erken Türklerin Skandinavya Yazıtlarında, Van yakınındaki Çilgiri Yazıtında (s.21) ve Phryg Yazıtlarında (s.27) hemen-hemen aynen bulabilmekteyiz.

Mirşan,K. 1993; *Alfabetik Yazı Başlangıcı ve Glozel Yazıtları;* s.23.
Mirşan,K. 2003; *Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları;* MMB Yayını.

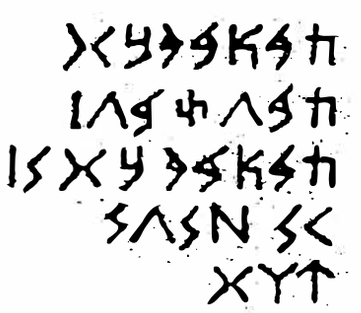
Yazıtlarda geçen özel *tamğalar* ve, ayrıca, 2 adet iki dilli [*bilingual*] yazıt için, şu kitaba bakınız :

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri,* s.39,40,41,42.

Yazıtların AÑTUYUS'una gelince, benim tahminim MÖ 1.000 yıllarıdır.

Mirşan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.25-29.

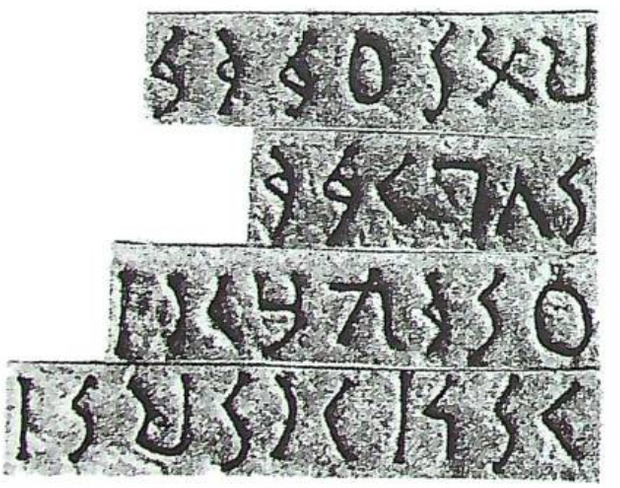
ÖGİS [Havari] Yazıtı (şek.82)

1. ÖGİS ATIQ ATAR OĞ,	*ÖGİS ismi ile anılan kişi*
2. ÖGİS ATALIQ ATALIS,	*ki, ÖGİS babalı olarak maruftur ve*
3. ÖGİS ATIQ ATAR OĞ-OZIS,	*ÖGİS isimli büyük babalı-dır,*
4. ÖZ ANIZILIZ	*kendi heykelini*
5. ËTÜY OĞ.	*takdim eden kişidir.*

Şek.81. ÖGİS Bitigi (Side)

ËZİLİG ÖÇİR [(Öbürdünyaya) transfer olarak silinme] Yazıtı (şek.82)

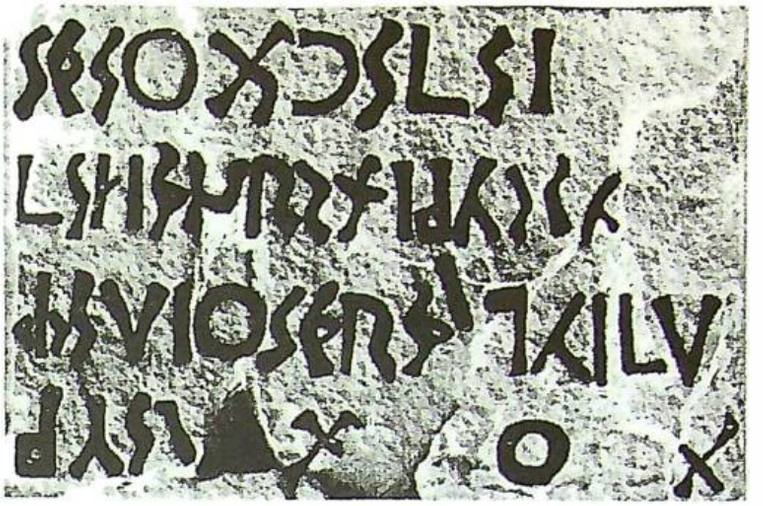

1. ULUQIZ OÑIÇ ËRİÇ
2. ËZİLİG ÖÇİR
3. OÑIZ ËR ÖGİS OĞIS
4. ÖZ-ËRİS OĞIZ ULUZIS

1. Yüceliğe başarılı bir şekilde eriştirilmek üzere,
2. (öbürdünyaya) transfer olarak silinme
3. başarıya erişme havarisi olan kişiliğin
4. özverisi olan kişiliğe yücelmedir.

Şek.82. ËZİLİG ÖÇİR Bitigi (Side)

UÇ OĞ [Lider Kişi] Yazıtı

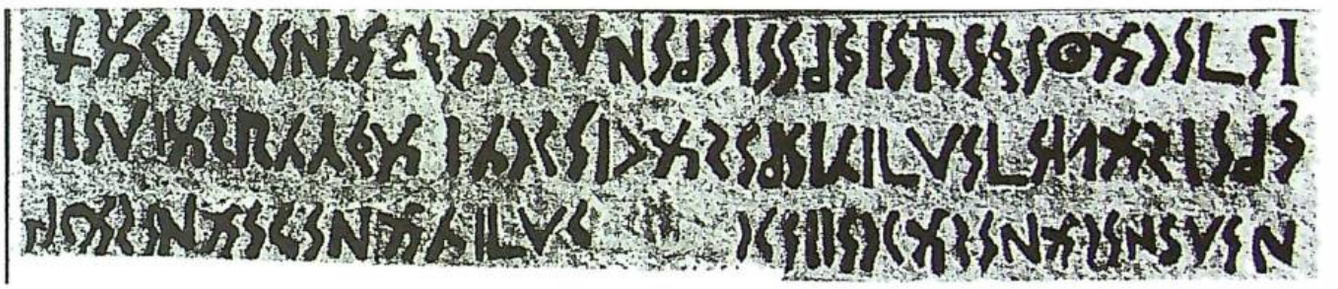

Şek.83. UÇ OĞ [Lider Kişi] Yazıtı (Side).

1. ËSİZİLİZ OQ OÑIZ ËRİZ
2. UÇ OĞIÇIB ËS OZUS ÖGİS OS İÇİSİÑIZİL
3. UYULISIÇ ÖG-ËSİÇ ÖGİS ËR OZIÑIS UYIZ ÖSÜ
4. UÇUZ OÑIS ... (devamı okunamıyor!).

1. Yadetmekte olduğumuz kuantum başarıya erişmiş bulunuyor:
2. Lider Kişi sıfatı ile, ozan havariler kâinatına girmiş olarak;
3. öldükten sonra şerefli havariler yerine ozmak sureti ile ölerek yücelip,
4. lider olarak başarılı olmuş ... (devamı okunamıyor).

OQ OĞ [kuantum kişisi] Yazıtı

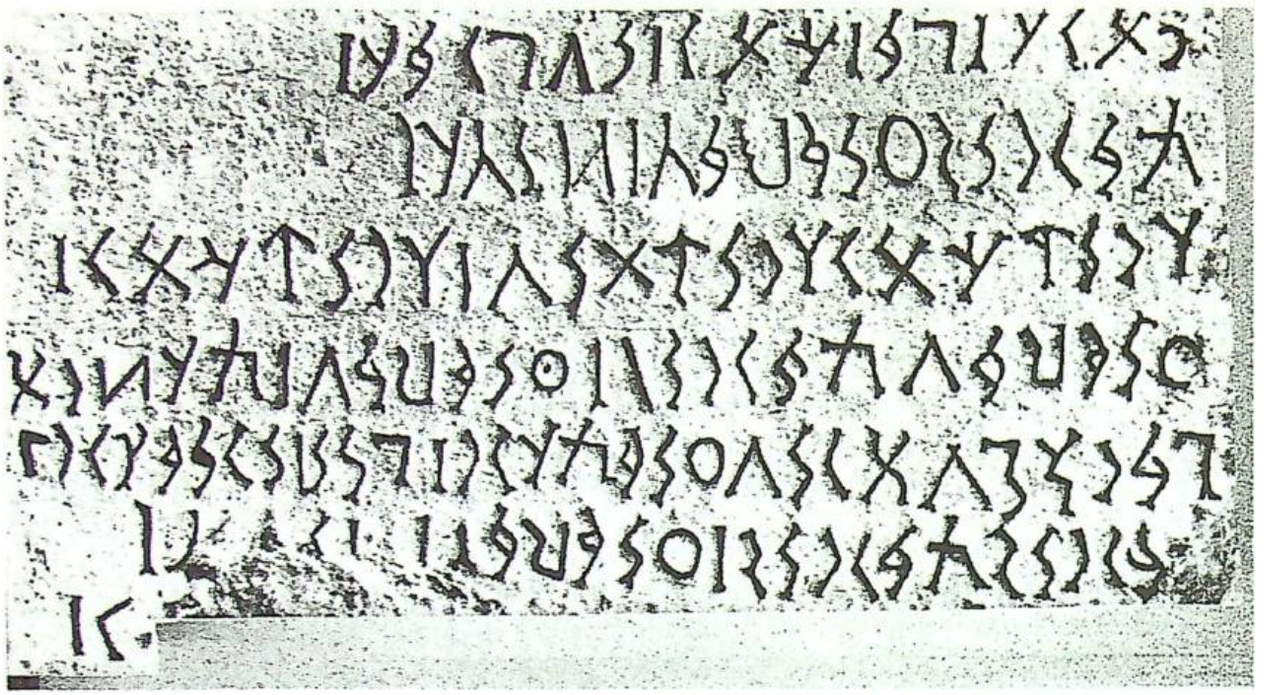

Şek.84. OQ OĞ Yazıtı (UÇ OĞ yazıtı ile ayni bitigtaşta)

1. ËSİZİLİZ OQ OÑIZ ËRİZ :	*1. Yadetmekte olduğumuz "kuantum" başarıya erişmiş bulunuyor :*
2. ÖGİS OZISIÇIB ËZİZ ËSİZİB OZIN	*2. şeref ile ozması için takdis edilerek ozmak sureti ile,*
3. UYUZ OQ ËRİW	*3. öldükten sonra kuantum haline erişerek..*
4. OQ ANIZ OĞIÇ OQ-OQ	*4. "Kuantum" denilen kişi-hali kuantumu şeklinde (1inci satırın sonu)*
5. İÇİB OZIS-OZIQIP ËSİZİLİZ	*5. tabiiyete (yani, Tanrı tabiiyetine) ozuş tahakkuk ettirdikleri yadedilmekte olan,*
6. UYULISIÇ ËSİZİB OZISIQ USIZ OĞIÇ ËS	*6. ölmüş olma haline ozuş vucutlu kişi-hali*
7. OQ ËRİÇİÇ ÖGİS OZUQIS UYIZ ÖGİS	*7. "kuantum" şeklinde erişilen havarî halinde ölü havarîdir* (2inci satırın sonu).
8. ANIZ İYİZİN OZIS	*Bu şekilde ozan şey*

9. OQIN OZIS OQ OĞIZ	*—kuantum halinde ozuşun kuantum kişiliği*
ËSİSİZ OĞ	*halindeki kişinin*
10. [OQ ËSÜ ËR]Ü	*[kuantum haline ermesi sureti] ile—*
11. UYULISIÇ OQIN ÖZÜ	*ölmüş olan kuantum mensuplarının*
12. OZ OQ-AN OZIS OQ-OĞU	*ozan kuantum ozuşu halindeki Kuantum Kişisidir.*

ONIS ÖS [kozmik yücelme] Yazıtı (şek.86)

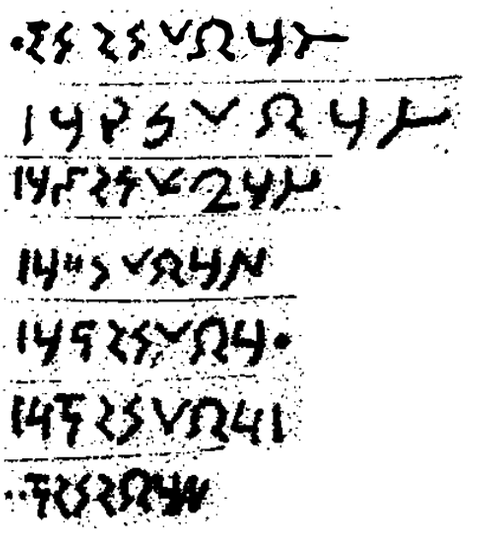
Şek.85. ONUS ÖS [kozmik yücelme] Yazıtı (Side)

1. OQ ÜYİSİG İÇİS ÜY-OQ ÖSİZ İL ÖGÜ İÇİYİS (1inci satır !)
2. ÖGİS İÇ OĞ OZIS OÑIZ İÇ BU İÇ-İÇİS ANIZ İÇİYİS
3. OY OZ ËT ÜY OQ ÜYÜZ USIQIZ İL ËSÜY OZIS ÜY-OQ ÖS (3üncü satır !)
4. OÑIZ ËRİLÜ İÇİL ÖGİS-İÇ OĞIZ ËSİS OÑIZ ËRİLÜ İÇİLİS ÖGİS OYIN OQ [ÖK?]
5. ÖGİÇÜ ÜY ÖGÜL OQ ÖZİL OÑIZ ËR ÖGİS OYIĞ ËS ÖGİZ-ÜR ÖZÜ İÇİR ÜY OĞIP
6. ËZİS OĞ OZIS ÖGİS ËT OĞ OZIS ËSİÑİZ ËR ÖLÜ İÇ-İÇİS ... ONIS ÖS.

1. Kuantum evine girmenin ev-kuantumunu ifade eden sözler halk şerefine bürile [aittir].
2. Şerefli kişinin ozmak sureti ile başarı sahibi olması tâbi olmuya riayete aittir.
3. Kavramı gerçekleşmiş olan, ev-kuantumunun eve korpulent [evde yekvucut olmuş] halkı ozuşun ev-kuantumuna yücelmiştir.
4. Başarıya erişme mensubu havarî-kişi olma : başarıya erişmeyi amaç edinen havarî halini dile getiren kuantumdur.
5. Şerefli ev şerefinin kuantumu olmaya muvaffak olma : havarî olarak ahiret nehrine mensup ev-kişisi olmaktır.
6. Kutsanmış kişi ozmasının havarîsi olan kişinin ozmaya erişmesi "ölüm tâbiiyeti"dir ... Kozmik yücelme.

Not: Yazıtların okunuş tarihi 15. Kasım 1995.
Kuantum, elektromagnetik radiasion enerjisi paketlerinin dalga uzunluğuna göre değişen büyüklüğü. Metinlerimiz teninden ayrılarak uzayda yürüyen kişi canını da kuantuma beñzetiyor.

Para Yazıtları (şek.86-92)

Mirşan.K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.38-40

Şek. 86: İÇÜ-OĞ OY OZUS OZ ËSİSİÑ
Hükmüne gireceğimiz duruma (yani, Tanrıya) ozuş halinin ozuş (yani, ölüm) hatırası.
Şek.87: İÇÜ OY OZUS US
Hükmüne girilmek üzere ozulan instans (veya, hükmünde bulunduğumuz instans; yani, Allah)
Şek. 88: ANU OĞ OY OZUS ËSİS US
Kendisini daima yadetmekte olduğumuz, ozma idrakı instansı (yani, Allah).
Şek. 89: ANU OĞ OY OZ ËSİS US
Manası şek.88'deki gibi.
Şek. 90: OÑU OY OZUS ËSİS US
Başarının ozma idrakı instansı (yani, Allah).
Şek. 91: USU-OĞ OY OZUS ËSİS US
Saygı-değerliliğin ozma idrakı instansı (yani, Allah).
Şek. 92: ANU OZUS OZ ËSİS OÑIN
Hatırımızda olan ozmaya "ozma" denilen başarı (yani, cennete girme başarısı).

Şek.80 yazıtında geçen ***L*** [l; bak: şek.84,83,71,44/2], ***T*** [ËS; bak: şek.91] ve ***Y*** [ÜY; bak: şek.81, 85] harfleri Side yazıtları paralelinde olduğundan, Side yazıtları ile Zümran Çevresi yazıtlarının birbirleri ile ilişkili oldukları ortaya çıkıyor.

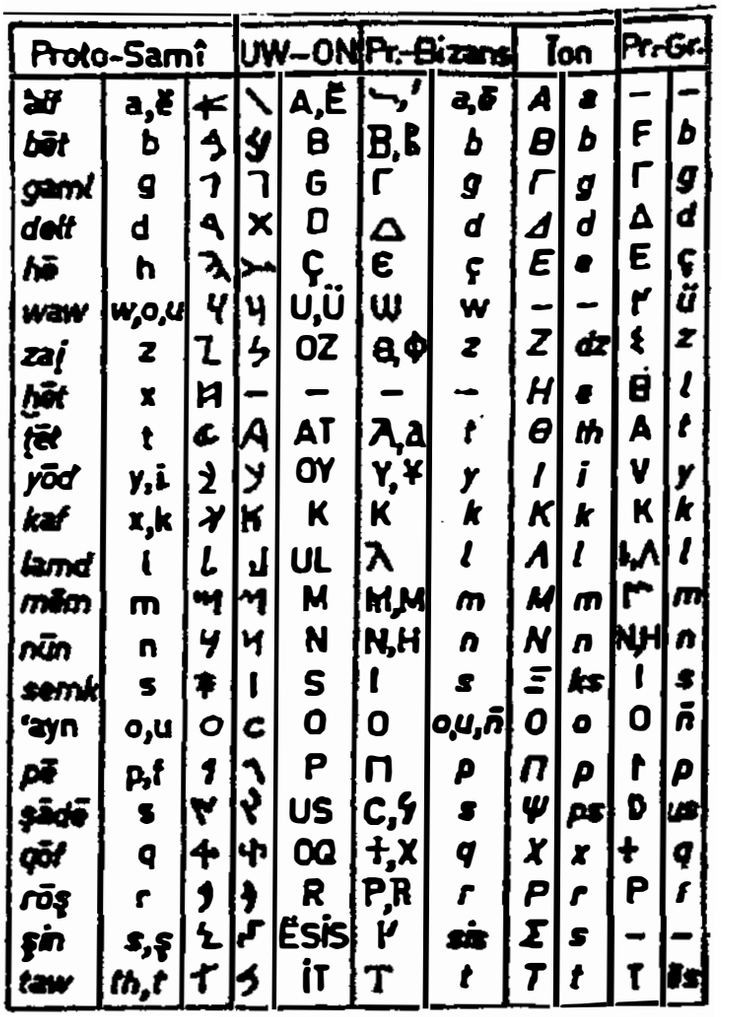

OÑUY ËS ËR AT *Muvaffak (kişi).*

Şek.93. Sinop kalesi, tersane kapısının, sonradan lento taşı olarak kullanılmış olan, kapı üstü taşı yazıtı.
Mirşan,K. 1993; *Prototürkçe Yazıtlar Hakkında Konferans;* s.30.

(Sağdan sola ve, ayni zamanda, aşağıdan yukarıya doğru okunacak).

Sinopta bulmuş olduğum yukarıdaki yazıt, Side ve Zümran medeniyetlerrinin Sinoba kadar etkili olmuş olduklarını gösteriyor. Bu yazıtta geçen **O** [ñ], **<** [o,u], **Y** [y], **I** [s], **A** [*AT* ve *t*], **P** [r] *tamğaları* bunu gösteriyor.

Proto-Samî			UW-ON		Pr.-Bizans		İon		Pr.-Gr.	
ʾālēf	a,ē	⊀	\	A,Ē	⊸,ʾ	a,ē	A	a	–	–
bēt	b	⅋	⅋	B	B,ß	b	B	b	F	b
gaml	g	⅂	⅂	G	Γ	g	Γ	g	Γ	g
delt	d	⅄	X	D	Δ	d	Δ	d	Δ	d
hē	h	⅄	⅄	Ç	Є	ç	E	e	E	ç
waw	w,o,u	Ψ	Ψ	U,Ü	W	w	–	–	ϝ	ü
zaj	z	⅂	⅋	OZ	Θ,Φ	z	Z	dz	ξ	z
ḥēt	x	⊟	–	–	–	–	H	e	Θ	l
ṭēt	t	⊕	⊕	AT	λ,a	t	Θ	th	A	t
yōd	y,i	⅄	⅄	OY	Y,¥	y	I	i	V	y
kaf	x,k	⅄	K	K	K	k	K	k	K	k
lamd	l	⅃	⅃	UL	λ	l	Λ	l	L,Λ	l
mēm	m	⅏	⅏	M	M,M	m	M	m	⅀	m
nūn	n	Ψ	Ψ	N	N,H	n	N	n	N,H	n
semk	s	⊯	I	S	I	s	Ξ	ks	I	s
ʿayn	o,u	O	O	O	O	o,u,ñ	O	o	O	ñ
pē	p,f	⅂	⅂	P	Π	p	Π	p	⅂	p
ṣādē	s	⅄	⅄	US	C,ϛ	s	Ψ	ps	Ð	ш
qōf	q	⊕	⊕	OQ	ϯ,X	q	X	x	+	q
rōš	r	⅂	⅂	R	P,R	r	P	r	P	ſ
šin	s,ş	⅄	⅄	ËSİS	Ψ	sis	Σ	s	–	–
taw	th,t	⊀	⅋	İT	T	t	T	t	T	ts

Şek.94. UW-ON alfabesinden doğan Proto-Samî, Proto-Bizans, İon ve Proto-Grek alfabeleri.
(Mirşan,K. 1985;*Anadolu Prototürkleri;* s.24)

Side alfabesi (Açıktaş alfabesinin devamı olan) UW-ON alfabesinden (s.24)—Phryg alfabesinin etkisi ile—ortaya çıkmış olmalı. Diğer taraftan, Samî alfabesi ve ondan doğan İon (yani, Yunan) alfabesinin Side alfabesinden doğduğu açıkça belli olmaktadır.
Mirşan,K. 1985;*Anadolu Prototürkleeri;* s.22-24.

Şek.94 bize, UW-ON alfabesinden doğan, Proto-Samî, Proto-Bizans, İon ve Proto-Grek alfabelerini gösteriyor.

Bundan sonra göreceğimiz Lemnos Adası yazıtı da, kendilerine UÇUZ (şek.61,71,72) ve memleketlerine AT İL (şek.61,75) diyen, Türüklerin AT-UÇUQ dedikleri, Phryglere (herhalde ËB-ËRİK, s.27; ancak, ÖÑRE BIÑA BAŞI'ya göre AT-UÇUQ) ait alfabe ile yazıldığından, AT-UÇUQ Devleti sınırlarının Ege Denizi adalarına kadar uzandığı izlenebiliyor.

Ankara, Güdük'e bağlı Salihlerobası köyuündeki kaya yazıtı

ËDİSİL	Yaratıcı (yoktan var edici)
ON ËSİS	kozmosun (yani, Tanrının)
UÇ ËSİ ËSİS	lider canı (yani, ölmüş olan hakanı)
AT ËSİS	namının hatırası.

AS ATA [Lemnos Adası] Yazıtı

Tarihçi Anticlides'e göre (3^{üncü} yüzyıl), Etrüskler, Tyrsenos yönetiminde Lemnos ve İmbros Adalarını kolonileri haline getirdikten sonra, Italyaya erişirler. Bu ifade, elbette, Lemnos Adasında Etrüskçe bir yazıt gören tarihçinin geniş hayal gücünün bir ifadesidir, çünkü aşağıdaki yazıtımız bize böyle bir hadiseden söz etmiyor :

AS ATA Yazıtının Ana Metni (şek.95)

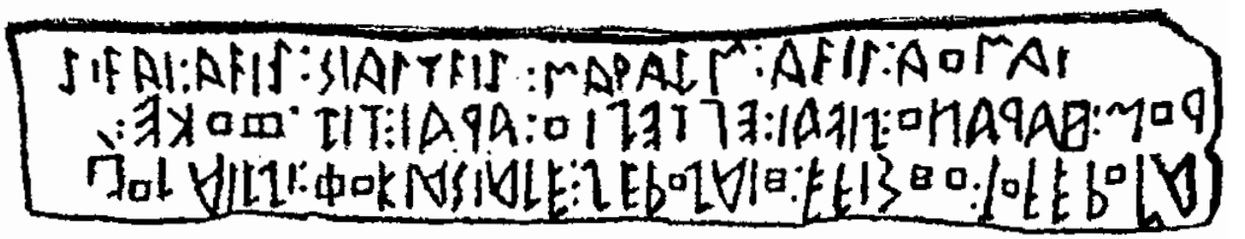

Şek.95. AS ATA Anıtı (Lemnos Stelesi)

1. AS ATA	*1.AS ATA'yı [gravitasional Atayı]*
2. US ËMİTİRTE ËMİTİB	*2. Tanrıya maletmek için,*
3. A USU ËT	*3. ayin ile*
4. A US UÇUCIP ËTİSİNÇ.	*4. Tanrıya uçurduğumuz*
5. UÇIB ËSİNÇ AÑIQIÑ	*5. liderimizin heykelini*
6. AÇURIÑ ÖTÜSIQIÑ	*6. açışım*
7. ËSİT USA	*7. idrak olunan Tanrı içindir.*
8. İL-AÑI ËTİSİÇ	*8. Millî hatıra edilen*
9. A ÖTİSİÑ AÑIQIÑ ËTİK	*9.Tanrıya geçiş anıdını*
10. AÇUR ËS	*10. açma dolayısı ile,*
11. OTIB AT UR ASIÑ	*11. (verilen) ateşte yakılma ziyafeti,*
12. UB-OTIM ÖTİP ËTİNÇİSİTİP	*12. mukaddes ateş aracılığı ile, onun (Tanrıya) geçebilmesi için*
13. AÇURIÑ ÖTİSİMİÑ	*13. işbu açılış ile*
14. ËRİSÜ ËTİSİP	*14. verilmiştir*

UÇUD (s.34) ve UÇUZ [s.40) yazıtlarında olduğu gibi, Lemnos Yazıtı da, ana yazıt ve YUĞ yazıtı olmak üzere, iki kısımdan ibarettir (s.34). Bu iki kısım, yalnız içdelik [münderecat] bakımından değil, bazı *tamğa* şekilleri bakımından da birbirinden ayrıcalıklar gösterebilmektedir. *Ësöñük* olarak, *Ñ tamğası* ana yazıtta bir daire şeklinde iken, YUĞ yazıtında kare şeklindedir ki, bu şekli Kärnten (Avusturya) yazıtlarında da görmekteyiz.
Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.105,136.

YUĞ Yazıtı (şek.96)

Şek.96. Lemnos anıtının taban yazıtı (yani, YUĞ yazıtı; sağdan sola doğru okunacak)

1inci satır:	
1. ËSİTİMİÑ AT	*1. Sözkonusu nam hakkındaki*
2. ISU ËT	*2. yazı,*
3. ËM OQ ËTİR ATIM	*3. onun kuantum halinde (teninden) atılması için*
4. ASU-ÖCİP ËTİSİZ	*4. ilân edilmiş bulunuyor,*
5. AL USU ËT ËSİT USA	*5. ayini yapılmak sureti ile, Tanrıya (yazılı olarak).*
2inci satır:	
6. ËRİÑİM	*6. Bu şekilde (Tanrıya) erişmiş olanı*
7. İL ËTİRİTİNİÑ	*7. halka maletmek için*
8. A USU ËTIS	*8. yapılan ayin,*
9. UÇ ÖGİS	*9. lider peygamberimizin*
10. UÇA ËSİÑ	*10. (Tanrıya) uçması*
11. ËTİRİTİS	*11. temin edilerek,*
12. ËSİS-UL	*12. Cenabımıza ulaşan*
13. İLİÑ ËKİÇ	*13. kişi olması içindir,*
14. ULUÑIP	*14. yücelerek.*
3üncü satır:	
15. AT USUP AS	*15. Atılarak Tanrıda asılı kalması için,*
16. AÑIÑ ËKİSİTİZ	*16. zekâsının;*
17. ËSİTİPİÇ AÇURIÑ	*17. ilân edilen açılış (merasimi),*
18. AT ËSİL	*18. (teninden) atıldıktan sonra*
19. UÇU ËSİNÇ İLİÑ	*19. uçmak üzere, bu kişinin*
20. İSİÑ UÇARIÑ ÖT.	*20. ruhunun uçarak (Tanrıya) geçmesi içindir.*

Ana metinde *Ñ tamğasının* ○ şeklinde olmasına karşılık, bu yazıtta onun □ şeklinde yazılmış olması, YUĞ yazıtının *"başka"* bir kabile tarafından yazılmış olduğunu gösteriyor.

Ayrıca, Lemnos yazıtında geçen □ [ñ], Γ [g], ↓ [oq], ′|/ [a,e], ′| (ı) *tamğaları* İtalya Etrüsklerinde geçmiyor ve onlarda ÖGİS, ËSİS isimleri de bilinmiyor.
Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.6.

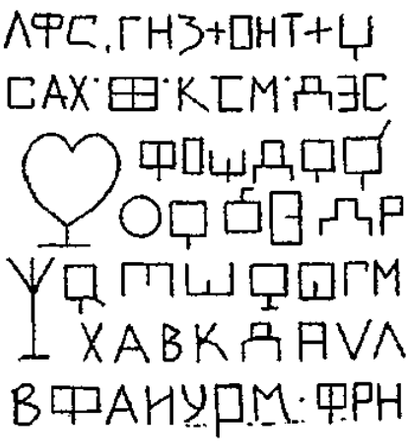
Diğer bir özünçelik [hususiyet] de, ana yazıtın satırları normal yazı usulü ile yazılır iken, YUĞ yazıtının, Georg Zoëga kaidesine göre,*"ayrıcalıklı"* olarak yazılmış olmasıdır. Bu ayrıcalığı biz Phryg yazıtlarında da görmekteyiz (s.41).

Bütün bunlara göre, Lemnos yazıtının İtalya Etrüsklerine ait olmadığını söylüyebileceğiz. Onun Phryg yazısı kaynaklı bir yazı olma ihtimali ise, çok daha kuvvetli. Böyle ise, Lemnos Yazıtının *añtuyusu* Phryg yazıtlarından çok daha sonraki bir zamana ait olacaktır; ancak, yazıtın ne zaman yazıldığının kesin olarak tespiti (onun taş üzerine yazılmış olmasından dolayı) mümkün olamıyacak.

Not: "A" sözünün astrofizik ve gramer alanlarındaki añlamları için bkz: Mirşan,K. 1990; *Prototürk Bilginlerine göre Astrofizik;* s.142 ve, 1996, *Bugünkü Avrupa Dillerinde Etrüskçe İzleri;* s.15,56.

OY URUM ATIN [Erken Bizans] Yazıtları
(Erken Hıristiyanlar)

Her şey Oral Dağlarında başladı. Burda, kendilerine OQ [kuantum] diyen ve Erken Türkçe konuşan bir halk yaşıyordu ve şunları söylüyorlardı :

Şek.97. Başkurtstanda, Sapay Köyünden 2 km uzaklıkta, büyük bir dağın ayağında, "Taşmurun" denen massiv ve kompakt bir dağ burnu görmekteyiz. Üstü düz olan bu kayanın yan kasmına yukarıdaki yazıt yazılmış bulunuyor.

1. İL ËZİS.ÖGİNİZ	*1. Halka transfer olan peygamberinizin,*
2. UQUŞINIT UQUŞ	*2. münderecatı*
3. SAQ°UQUŞ°	*3. dikkatlı olarak*
4. ËKİSİM°ËDİÑİS	*4. incelenmesi gereken,*
5. OY-ËS ËZİŞ ËŞİD	*5. felsefesinin bildirilmiş*
6. UŞIŞU	*6. olması*
7. OÑIS-UŞIŞ ËDER	*7. bize başarı temin edecektir :*
8. ÖC-ËS UŞU IŞIŞ	*8. Bu düşüncelere sahip çıkarakyazı yazmış*
9. ËSİŞİŞ ÖGİM UQA	*9. olan peygamberinize göre,*
10. ÖKÜK ËD AYIL	*10. yaradan Rabba yönelik*
11. ÖKÜZ ANUY	*11. ayin*
12. ËRİM◦ËZİRİN	*12. (Tanrıya) erişmiye transfer eder.*

Burda, halk için gökten transfer edilen ve kişileri Tanrıya eriştirmiye çalışan bir peygamber sözkonusu ediliyor ki, bu motif Hristiyanlık motifi. Bu yazıt ile, yine Başqurtstandaki Qaranay Köyü yakınındaki Yürektaw yazıtının alfabelerini de gözönünde bulundurur isek, konumuza; yani, ilk hristiyanlara, daha da yaklaşmış olacağız :

Taşmurun Kayası Yazıtı								*Yürektaw* Yazıtı	
a	A	k	K, B	n	H, N	ş	□, Ш	b	F
c	Ψ	q	+, X	ñ	0, E	t	T	ñ	E
d	Д	l	Λ	r	P	y	V, У	p	П
g	Г	m	M	s	I, C	z	З, ф	z	ф

Şek.98. Başqurtstandaki Taşmurun ve Yürektaw yazıtlarının alfabesi.
(Mirşan,K. 1999; *Erken-Türk Devletleri ve Türük Bil;* s.13-14)

Bu bir Erken Bizans alfabesi (şek.94). Bu alfabeyi icat eden +'lar [OQ'lar] Anadoluya doğru göç ederler iken, bize Trakyada önemli bir madalyon da bıraktılar. Bu madalyonda şunlar yazılmış bulunuyor:
Mirşan,K. 1973; *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften;* s.58.

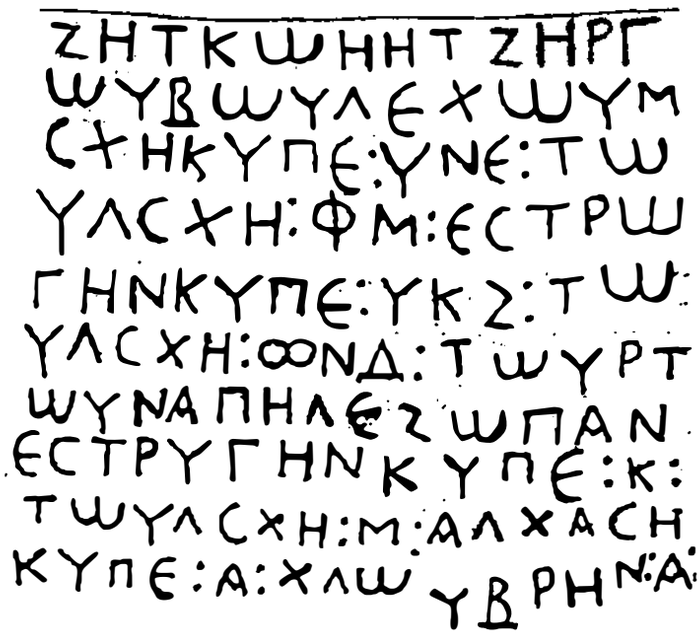
Şek.99. Trakyada bulunmuş olan bir madalyon.

1. OQ ËZİSİÑİRÜ ANIZIÑIS•	*1. OQ kutsallığını anmak üzere,*
2. ANISIQIN OZIRIW:	*2. anmış olma ve*
3. ËZİSİL UQURISIS ATAW	*3. onu kutsal yazı aracılığı ile*
4. ËDİÑİSİP ËDİTİN• ATAW•	*4. sahiplenerek zikretme,*
5. BU ATANIÑIS ATIN	*5. şu kavrama dayanır :*
6. OQ ËMİR ËZÜY	*6. kuantumun varlık haline erişme transferi.*

Türüklerde ON (10 sayısını da ifade etmek ile beraber), esas itibarı ile, *"kozmos"* demektir. Buna göre, ËMİR ËZÜY kozmik bir kuantumu eriştiren anadır.

OQ ËMİR ËZÜY'e Leon VI (MS 886-912) *solidusundan* beri *"Maria"* denmektedir ve ondan önce bu isim bilinmiyor. Bu söz ise *synsemantikdir* [şekil sözüdür]. Halbuki ËMİR Ë-ZÜY [varlık haline erişme transferi] *autosemantik* bir söz [kavram sözü] ve, buna göre, çok daha eski çağlara aittir. Bu ismin yazılış şekli bütün kliselerde var, ancak din bilginleri onu, μήτηρ δεού [Tanrı Anası] diye yorumlayabilmek için, değişik bir şekilde yazmaktalar.

Alfabemizi biz Preslav (Bulgarstan) bölgesindeki Bjal-Brjak klisesinde bulunmuş olan şu yazıtta da görebilmekteyiz (şek.101) :

Şek.100. Bulgaristanda, Preslav bölgesindeki Bjal-Brjak klisesinde bulunmuş olan bir yazıt.

1. UZANTQUN ANTIZIN ARĞUYIB OY LAÑ	*1. Yüce imanımın saflığı saikı ile,*
2. QOYAM ASQAN KÖYPEÑ: ÜYÜNİÑ:	*2. koyuyorum gök mabedi evinin*
3. TOYLASQAN: ËSÜSİM: AÑIS TURUĞININ	*3. mukaddes ËSÜS'ün [Allahın] anıldığı*
4. KÖYPEÑ: ÜYÜKİZ:	*4. mabet ve*
5. TOYLASQAN: OP-ONUD:	*5. takdis olunan*
6. TOYIR TOYIN APPIN LAÑ	*6. yemek ziyafeti verilmek sureti ile,*
7. OZUPPAN AÑIS TURUYĞININ	*7. göğe geçişin hatırası olarak,*
8. KÖYPEÑ: ÖK: TOYLASQAN:IM: AL	*8. mabette yapılan merasim dolayısı ile,*
9. OQASIN KÖYPEÑ:E:	*9. işbu gök mabedinin*
10. QOLUYIB ORNIN:A:	*10. haçını yerine.*

Yazıtımızda okuduğumuz OQAÇ bugünkü dilimizde *"haç"* şeklinde söyleniyor. "Mabet Evi" añlamındaki KÖYPEÑ ÜY deyimindeki KÖY ise, herhalde, ÖK ÜY [Rab Evi] olmalı. Yani, KÖY *"mabet evi"* bulunan bir yerleşmedir. Burada, IC [ËSİS, ËSÜS] şeklinde yazılması gereken kutlu söz Φ şeklinde yazılıyor. Yazıtımızın alfabesi şöyle :

a	A	k	K	ñ	Э	t	T
b	B	q	X	o	ω	w	ω
d	Д	l	Λ	p	∞, П	y	Y
e	A	m	M	r	P	z	Z
ğ	Г	n	H, N	s	C, I		

Şek.101. KÖYPEÑ ÜY [Bjal-Brjak, Bulgaristan) yazıtı alfabesi (şek.100'e bkz).
(Mirşan,K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar;* s.99)

Bu yazıtta geçen ËSÜS [Tanrı] sözü bir Etrüsk yazıtında ËZÜS şeklinde şöyle geçiyor:

1. ËZÜSİÑ UQISUY	*1. ËZÜS dinine*
2. AT-ALTI ËSİDİT	*2. mensup olanların*
3. ËSİSİS ËMİÑİZ	*3. hasbıhali.*

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.35.

Burdaki ËZÜS [ËZİS] sözü Taşmurun yazıtında da geçiyor (şek.97).

ËMİR [varlık haline gelmiye erişme], ËMİR-UR [reinkarnasïon (yeniden vucutlanma)], ËMİR ËZÜY [varlık haline gelmiye erişmek için gerekli transfer] kavramlarını ise, şu yazıtlarda da görmekteyiz :

Pra-Mısır yazıtı: :
AS ËSİBİS AW, ËMİR ËZÜY APA ÜŞİW
Gravitasiondur, heyhat, ËMİR ËZÜY'ü tahakkuk ettİren APA [Allah, Götürücü] bildirisi.
Mirşan.K. 2000; *Hrerog/[tler*; s.49.

Pra-Portekiz yazıtı: :

1. AQINIS AÑIÑIP ËMİSİP	1. *"AQINIS"diyerek*
2. ËSÜ ËTİÑ ËM	2. *saygı duyduğun şey*
3. AQINIS URUS.	3. *AQINIS'm gerçekleşmesi halidir.*
4. ËMİR AT UR ATAR	4. *ËMİR'in gerçekleştiği*
5. UW AT ËS	5. *mukaddes yer*
6. ASISIM ËSİT	6. *ASIS'daki*
7. USUS ËS ÜYÜÑ AW.	7. *Cenap-Evidir.*
8. AT ÜYİS ËR APAN ËM.	8. *Bu nam-evine eriştiren ise APA'dır.*

Mirşan.K. 1998; *Dinlerin GeJişimi*; s.49.

Diğer bir Pra-Portekiz yazıtında şöyle deniliyor :

1. ËMİR-UR ATAP — *1. Reinkarnasion denen*
2. ÖZ-UR ËSİS ËMİÑİP — *2. spesifikasiona*
3. ËM AT ÖG ËS — *3. sahip kılınılan kişi hali,*
4. ONIÑ Ü(W) AS ËMİM — *4. kozmosun temin ettiği asılışı elde edebilmek için*
5. URINÇ AT ÖZ. — *5. Ateşe vurulan nama mahsustur.*

(Yani, ölüleri ateşe vurulduktan sonra, kozmosa akarak (uçarak) orda asılı kalacak olan canlar yeniden vücutlandırılırlar).

6. OÑIRISIW AT — *6. Bu yolda başarı elde etme*
7. ODIÑIÇ AT — *7. sizin için bir zaferdir,*
8. ËD-AT ËMİÑİP ÜZİÑ. — *8. ËD-AT tarafından kesinleştirilen.*

Mirşan.K. 1998; *Dinlerin Gelişimi*, s.48.

Etrüsk yazıtı:

1. ËMÜY ON OÑUY — *1. Kozmik benliğin*
2. ËLİÇ ËD OLUÇ — *2. kişi halinde tecellisi.*
3. ËMİÇ ON UDU AT — *3. kozmos stratejisi sahibi (yani, Allah)*
4. UQUY ËDİTİN. — *4. hakkında izahat.*

Mirşan.K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri*, s.29.

Etrüsk Yazıtı:

1. ËMİÇ ATIN — *1. Sahibin*
2. İLİÇ ËD OLUÇ — *2. kişi halinde tecellisi.*
3. ËB-ËSİL ËTİÇİZ: — *3. Müridler.*

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dillerri;* s.32.

Etrüsk yazıtı:

1. OÑIÇIZ ATIN — *1. OÑIÇ namının (bize göre, İsanın)*
2. UYULT ËSİL — *2. öldükten sonra*
3. ONIÇIÑ OYINIZ. — *3. kozmoslaşması.*

Mirşan.K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dillerri;* s.33.

Bu ifadeler Hıristiyanlığın ana kavramları gibi. Ancak, Pra-Mısırlılar, Pra-Portekizliler ve Etrüsklerin *Msïxa Teñrinin* [İsanın] doğumundan çok önceleri yaşamış olduklarını hepimiz bilmekteyiz. Buna göre, Hıristiyanlık Erken Türk dininin değiştirilmiş bir şeklidir.

MS 30'da Galileada göğe ermiş olduğu—ağızdan-ağıza iletildikten yüzlerce yıl sonra yazılı olarak ifade edilmiş olan—Msïxa Teñri Anadolulu Vaftizci Yohannesin müridi ve öğrencisi idi. O Türk dinini Jahudilere öğretmek istiyen bir kimse olarak ortaya çıkıyor ve, bundan ötürü, kendisine "muallim" deniliyor. Nitekim, Bolayıq Yazıtı (Orta Asya) Msïxa Teñri Hakkında şöyle diyor:

Moğoçlar (rahipler), mağarada yaşamakta olan Msïxa Teñrinin kimliğini belirlemek için, bir tepsi içine ZÜMRAN KÖZİ [İzmir maketi], altın ve OT YEM [ilâç] koyarak kendisine sunarlar ve, bunlardan hangisine sahip çıkarak, kimliğini açıklayacağını belirlemek isterler, ve şöyle derler: TEÑRİ OĞLI ËRSER—ZÜMRAN KÖZİ ALĞAY; İLİK QAN ËRSER—ALTUN ALĞAY; BİR ÖK OTAÇI ËMÇİ ËRSER—OT-YEM ALĞAY [eğer o Tanrı vekili ise—İzmïr maketini alsın; Halk hanı ise—altını alsın; bunların hiçbiri değil de, yalnızcana tıb doktoru ise—ilâcı alsın].

Burda, "eğer o Tanrı vekili ise, öncelik ile, memleketi olan İzmïrde sözünü geçirmiş olmalı idi" denmektedir ki, bundan onun İzmïrli olduğu; ancak, Tanrı vekili olmadığı añlaşılmaktadır. Fakat Msïxa Teñri Tanrı vekili olduğunda ısrarlıdır ve *moğoçlara* şöyle der: AY MOĞOÇLAR, SİZLER ÜÇ TÜRLÜG SAQINÇ ÖZE KİRTİÑİZLER: TEÑRİ OĞLI YİME MEN ÖK ËRÜRMEN, OTAÇI İMÇİ YİME MEN ÖK ËRÜRMEN, ILİK QAN YİME MEN

ÖK ËRÜRMŒN [Ey rahipler, siz bana üç türlü tedbir ile geldiniz. Fakat ben iddia ediyorum ki, ben, ayni zamanda Tanrı vekili; ayni zamanda halk hanı; ayni zamanda da tıb doktoruyum].

Buna göre, Msïxa Teñri İzmirlidir ve, en önemlisi, "Tanrı Oğlu" değildir. Nitekim, Msïxa Teñrinin kendisi de şöyle diyor: *"Bir peygamber kendi memleketinden ve evinden (yani, ZÜMRAN'dan) başka yerde (yani, Filistinde) itibarsız değildir".*

Hıristiyanlığın kaynaklandığı dinin Başqurtstan olduğunu ALTI YARIQ TİGİN'den de izliyebilmekteyiz:

Mirşan,K. 1978; *ALTI YARIQ TİGİN,* s.115-116.

[ULUĞ] İRKİN ÖC-OÑIN TİREKE YARIQIN
İNİL [UR]-OÑU QA YA[R]LIĞ BOLTI.

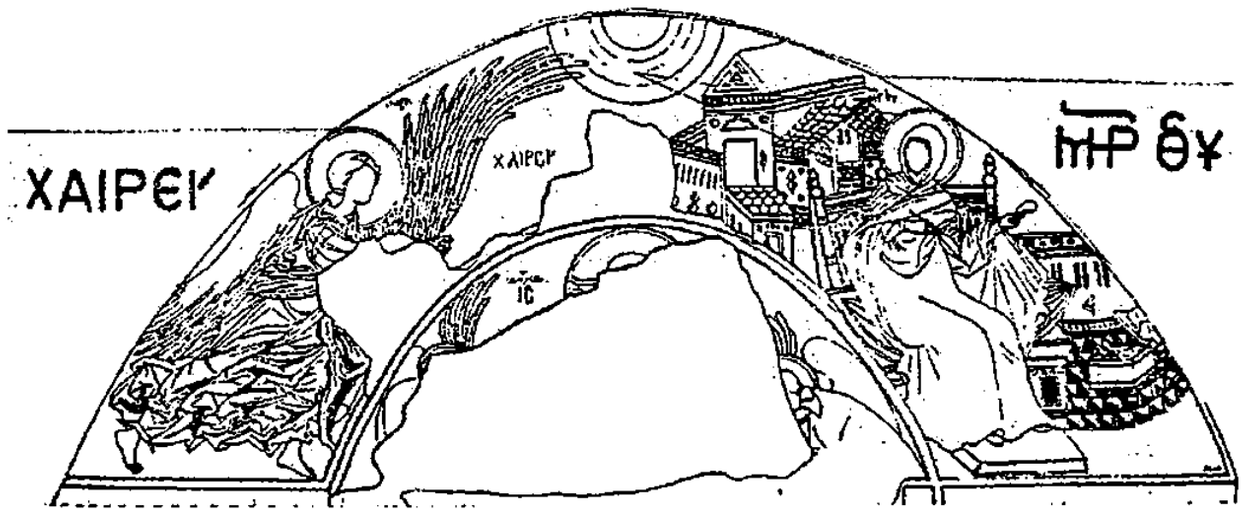
[Uluğ] İrkine mevcutluk başarısı için inen nur
İnilin yaradılış-başarısına vahıy oldu.

Türkler Hazar denizinin küzeyine ULUĞ İRKİN [Ulu Serbestlik] demiş bulunuyorlar. Metnimiz—bir nur inmiş olması dolayısı ile, peygamber olması gereken—İnilin [Barışın] burda yaşamış olduğunu söylüyor ki, bu "barış" motifini biz Msïxa Teñride de görmekteyiz ("Sağ yanağına kim vurur ise, ona ötekini de çevir"). Nitekim, ayni metinde "göğe geçme" olayına da değiniliyor:

1. OY [OÑ]IL TA AT	*1. "OY OÑIL" alanında nam kazanarak,*
2. KÖK ËRMİS ËR KE	*2. göğe ermiş ere*
3. YARIQ YARLIĞ BOLTI.	*3. nur vahıy oldu.*

OY-OÑIL deyimi "ÖG" [felsefe, düşünme yeteneği] kavramından biraz farklı bir şey ve, adeta, peygamberlere özgü bir deyim imiş gibi kullanılıyor: *"düşünebilme başarısı".* Trabzon ma-ğaralarında (s.24) ise, bu sözü OY ËSİNİS [düşünme yeteneğine sahip olanı anış] şeklinde görmekteyiz. Ankara madalyonunda, bu OY OÑIL kozmos ile bağlantılı olarak isimlendiriliyor: ON UWU ËZİK ËSİÑİZ [Transfer olmak sureti ile kozmosta mukaddesleşen] (s.26).

Aşağıdaki şek.102 bize İSİS UQUS'un [Tanrı Eşdeğeri] ölüm (yani, göğe geçiş) haberinin Trabzonda oturan anası ËMİR ËZÜY'e bir melek aracılığı ile bildirildiğini gösteriyor:

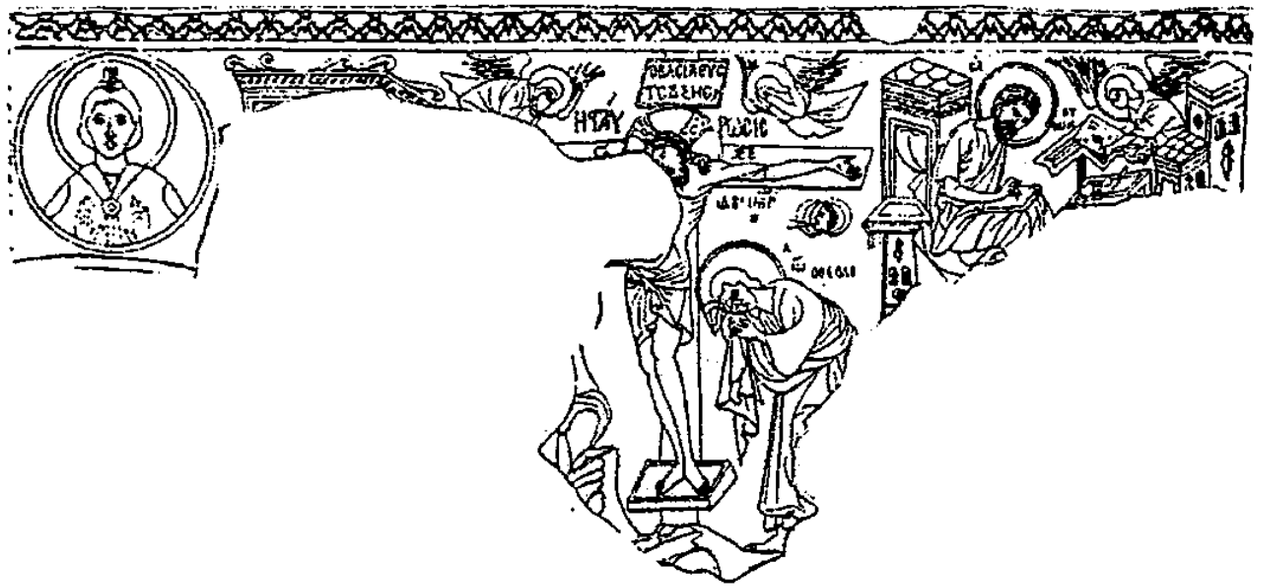
Şek.102. Trabzon Ayasofyasında bir tablo.
(Mirşan,K. 1973; *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften;* s.58)

1. UQUTIS ËRİÇİSİ	*Haberi eriştirici,*
2. ËMİR ËZÜY	ËMİR ËZÜY'e ["varlik haline erişme transferini gerçekleştiren"e] (şek.105).

Eğer XAIRЄI′ sözünün son *tamğasını* değiştirir, ve yerine Σ harfini koyar isek, Hellence "veda, vazgeçme" añlamına gelen, XAIREIΣ elde olunur. Ancak bu gibi girişimler metnin Hellence olduğunu kanıtlamıya yeterli değildir. *Ësöñük* olarak, biz bu sözün kökünün Arapça *"hayır"* sözü olduğunu da iddia etmiş olabilirdik.

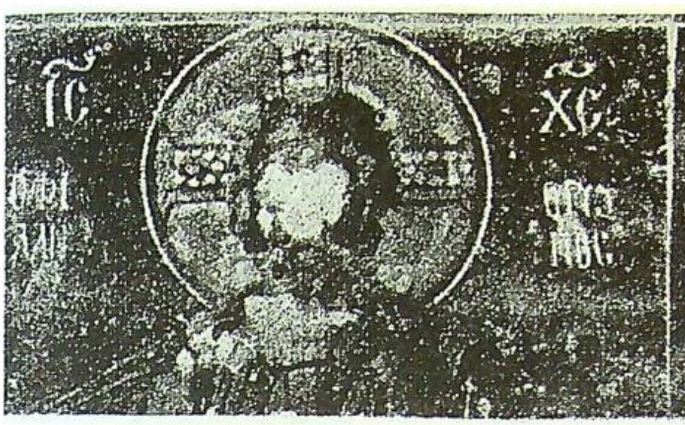
Metnimizdeki ËMİR ËZÜY (şek.105) ismi de, M̄-P θEOY şeklinde yazılarak, MH-THP θEOY [Tanrı Anası] şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak, orijinal yazıda "meter" sözündeki *T* harfi ve θEOΣ sözündeki *E* ve *O* harfleri yok.

Şek. 102 ve 104'deki IC XC [İSİS UQUS] ismi Bizans paralarında IhSЧS XRISτЧS [ïüsus xrïstus], IhS XRS [ïüs xrïs] şekillerinde yazılmaktadır. Bu yorumların ilkinde, ismin birinci sözünde 3 ve ikinci sözünde 5 adet fazla harf var. IhSЧS'un añlamının Yahudice *Jehoşua, Josua* [Tanrı yardım eder] ve XC'un añlamının *Christus* [*Messias*, Türükçe *MSİXA*] olduğu söylenmektedir ki, bu yorumlarda da hiçbir tutarlılık yok. Buna karşılık, Bolayıq yazıtında (s.58) "TEÑRİ OĞLI" [Tanrı Temsilcisi] deyimi kullanılıyor ki, bu ËSİS UQUS [Tanrı Eşdeğeri] isminin tıpatıp tercümesidir.

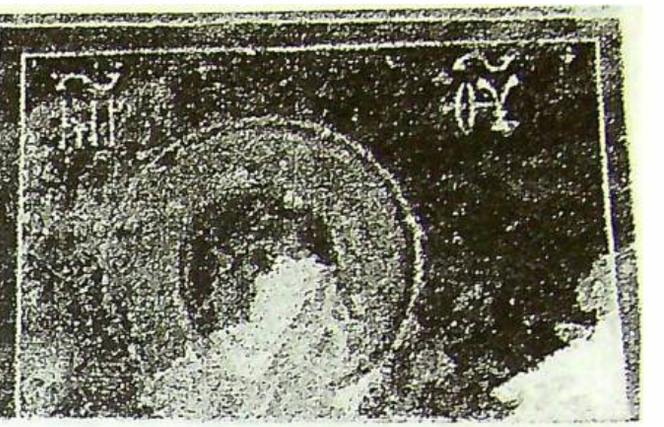

Şek.103. İSİS UQUS'un OÑUZIS ËZİRİW'i [başarlı-ozma transferi] (Trabzon Ayasofyası)

<u>En üstteki yazı (çerçeve içinde)</u>		
1. **OBACIA**	OÑIB ËTİSİSİT	*Başarılı olarak*
2. **ЄYC TCAW**	UÇUYIS ËTİSİTİW	*uçmuş olanın*
3. **HC/**	ANISI	*hatırası.*
<u>Çerçeveli yazıtın solundaki "melek yazıtı" (soldan sağa doğru yazılmış)</u>		
4. **Y'APH**	UYITIRIN	*Ölüm Meleği.*
<u>Çerçeveli yazıtın sağındaki "melek yazıtı"</u>		
5. **PWCIC**	ËRİWİSİSİS	*Ruhları (Tanrıya) eriştiren melek.*
<u>Ağlıyan ËMİR ËZÜY üstündeki yazıt</u>		
IAY'IMP θY	ËSİDÜYİS ËMİR ËZÜY	*Haberi alarak, ËMİR ËZÜY,*
A IW OθЄ OΛO	AT ËSÜW OÑIZIÇ-OÑILIÑ	*taziz ediyor başarılıyı.*
<u>Sağ üst köşedeki kâtıpler yazıtı</u>		
O'A AT θAΓOC	AÑIT ËTİT ËZİT ÖGİÑİS	*Registre eden kutsal havarîler.*

Şek.104. İSİS UQUS resmi (Trabzon Ayasofyası)

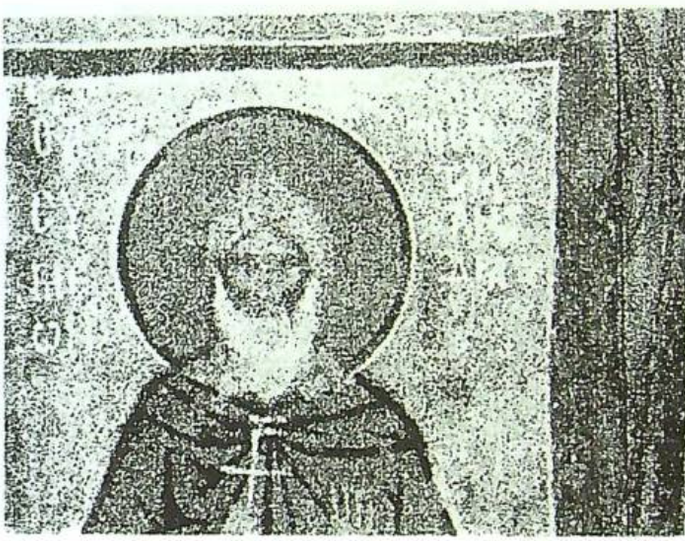

Şek.105. ËMİR ËZÜY resmi (Trabzon Ayasofyası)

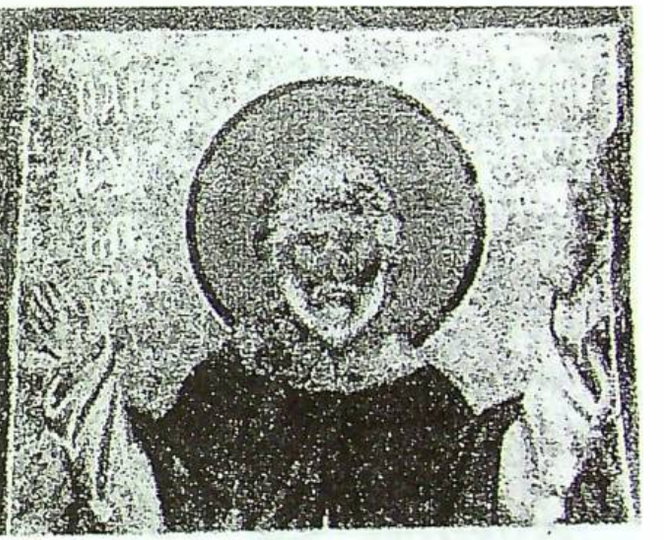
İSİS UQUS [Tanrı Eşdeğeri] yazıtı (şek.104)

1. **IC XC**	İSİS UQUS	*İSİS UQUS,*
2. **ΟΦΙ θΡW**	OÑUZIS ËZİRİW	*Başarılı-ozma transferi [deliverance]*
3. **ΛΑΝ ΠΟC**	ULUTIN ËPİÑİS	*meleği.*

Bu resimlerdeki daireler OÑ [başarı] sözünü ifade ediyor.Yani, İSİS UQIS kavramı OÑ ile perçinlenmiş durumdadır. Nitekim Etrüskler, İSİS yerine, OÑIÇ [Sahip] da demekte (s.58) ve, ayrıca, onlarda OÑUT sözü *"hakikî olarak (yani, kişi halinde) tecellî eden; reinkarne olmuya muvaffak olan"* añlamına gelmektedir.
Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.30.

Şek.106. OÑUÇ'un babası (Trabzon Ayasofyası).

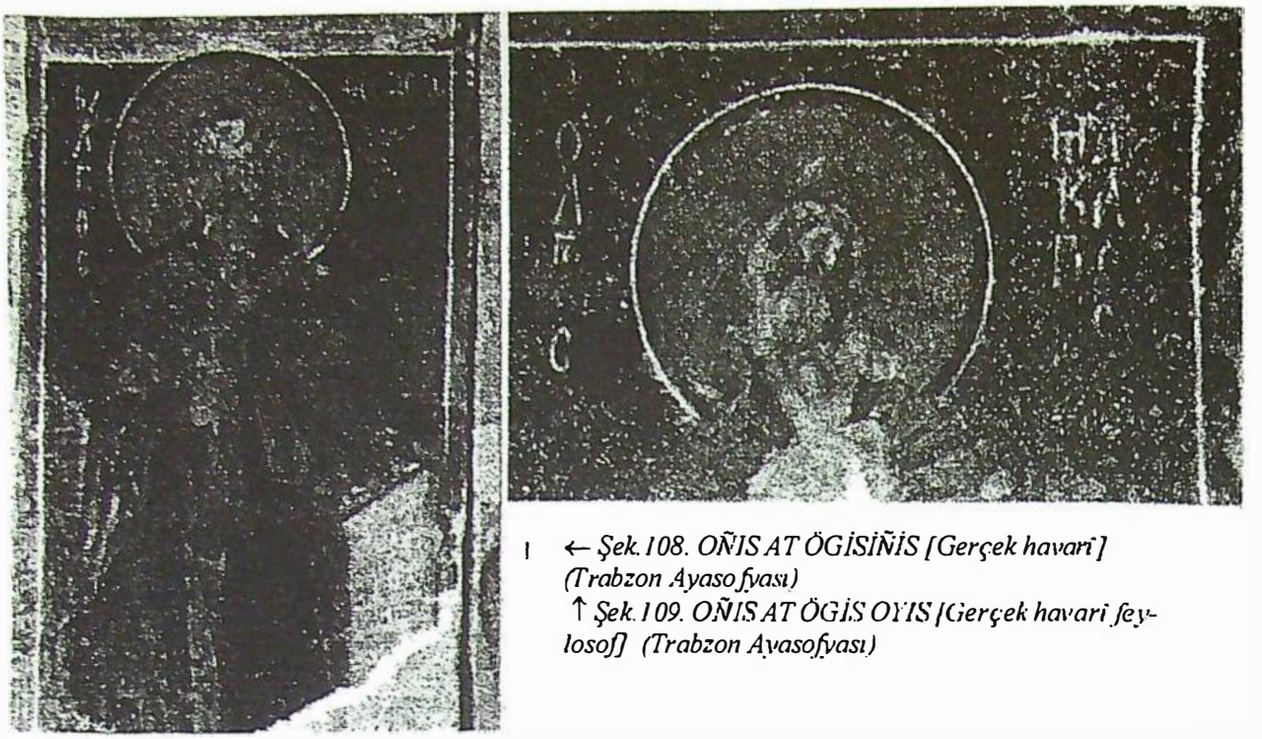
Şek.107. ËZİTÜY [takdis] (Trabzon Ayasofyası)

Şek.106 : OÑIT ËSÜY ËMİÇ UWIN — *Hakikî alim olan mukaddes (kişi) :*
OÑUÇUN ATIM ATAN ËDİRİT — *OÑUÇ'un (yani, ËSİS UQUS'un) babası.:*

Şek.107:

1.	**ΟΑΓΙΟ CΥ**	OÑIT ÖGİSİÑ ËSÜY	*Hakikî havarî bilgin*
2.	**ΜЄ WN**	ËMİÇ UWIN	*olan mukaddes (kişi).*
3.	**OCNT**	OÑISIN AT	*Peygamberi*
4.	**θAY**	ËZİTÜY	*takdis eden*
5.	**MAPτW OPC**	ËMİTİRTÜW OÑIRIS	*başarı sahibi [şahıs].*

Şu sözün manasını da belirtelim :
İSİS [ËSİS], (1) bir olay karşısında yadolunan (yani, Allah); kendi-kendini belli eden (Alın. *Offenbarung*); (2) Sahib (Alın. *Herr;* İng. *Lord*).
Mirşan,K.1998; *Dinlerin Gelişimi;* s.5, 82 ve 1973; *ALTI YARIQ TİGİN;* s.24.

← *Şek.108. OÑIS AT ÖGİSİÑİS [Gerçek havarî] (Trabzon Ayasofyası)*
↑ *Şek.109. OÑIS AT ÖGİS OYIS [Gerçek havarî feylosof] (Trabzon Ayasofyası)*

Şek.108:

1. **O/ A ΓΙΟÇ**	OÑIS AT ÖGİSİÑİS	*2. Kutsanmış olan*
2. **θЄO AOPOC**	ËZİÇİÑ ËTİÑİRİÑİS	*1. gerçek havarî.*

Şek.109:

1. **O^{I} A ΓI γC**	OÑIS AT ÖGİS OYIS	*3. Ermiş*
2. **MA KA**	ËMİT ËKİT	*2. olan,*
3. **PIO C**	ËRİSİÑ ËS	*1. gerçek havarî feylesof.*

Şek.110. ÖGÜY ËRİS [öğütleyerek eriştirme] (Trabzon Ayasofyası)
(Mirşan,K. 1973; *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften;* s.59).

1. **MIKH /TAC**	ËMİSİKİN ËTİTİS	Olan hadisenin
2. **O MAC**	OÑ ËMİTİS	—husule gelişini
3. **ΓγPI**	ÖGÜY ËRİS	öğütleyerek—erişmesini
4. **TЄC Δγ**	ËTİÇİS ËDÜY	temin eden
5. **XV**	UQUY	şahıslar.

Şek.111. ULUÇUY resmi (Trabzon Ayasofyası) (Mirşan,K.1973; *Dechiffrierung der Proto-griechiischen Inschriften;* s.59).

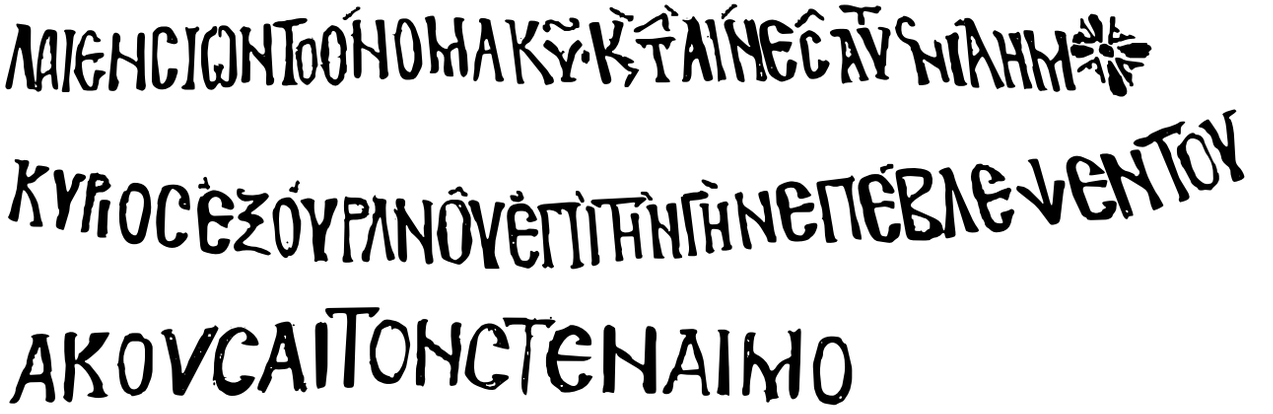
Şek.112. Bildirici [herald]
ÖGÜY ËRİS AT
Bildirici bilinci (Trabzon Ayasofyası).

Şek.111:

1. **ЄH XW TWθW**	UÇIN UQIW ËTİWİZİW	*Sözkonusu lider,*
2. **Π I POCBACI**	ËPPİS URIÑ-USUB ËTİSİS	*savaş kazanmış olmak ve,*
3. **ΛЄYCKAYTO**	ULIÇUY ËSİK ËTÜYİTİÑ	*bundan dolayı, ULIÇUY ismini almak sureti ile,*
4. **KRTAWPPWMAI**	ÖKİRİTİT UW-ËRİRÜW ËMİTİS	*ilân yolu ile takdis edilmiye*
5. **ONKKTHTWPTHC**	OÑINIQIQ ËTİNİTÜW ËRİTİNİS	*muvaffak olmuş bulunduğundan,*
6.**AMWHI'|,TAYTH**	ATIM UWINISA ATATAYTIN	*mukaddes bir ad almıya hak kazanan*
7. **MAHγ HΛ**	ËMİTİNÜY ANIL	*bir kimse olarak anılacaktır.*

Bu yazıttaki **MAHγ HΛ** [ËMİTİNÜY ANIL] şeklindeki iki sözü bir tek söz gibi yazar ve birinci sözdeki *H* harfini *"N"* olarak ve γ harfini *"u"* olarak kabul eder isek, söz *MANγHΛ* şeklini alacak ve, batı bilginlerinin ileri sürdükleri gibi, *Manuel* ismi olarak okunabilecektir. Ancak, bu iki sözün böyle okunmasının hiçbir gerekçesi yok.

Şek.111 metninin Almancası:
1. Der Führer, dem diese Verständigung
2. über die durchgeführte Schlacht gilt,
3. weswegen er ULIÇUY genannt
4. und dieser Name durch Verkündigung geheiligt worden ist,
5 ist derjenige, dem gelungen ist,
6. einen geheiligten Namen zu erhalten,
7. wird als solcher erinnert.

Şek.113. Trabzon KÖYPEÑ'inin [mabedinin] kubbe yazıtı

1inci satır
1. **ËLİTİSİÇ ANIS**—ΛAIЄNC → *İletilmiş olanı (yani, ËSİS UQUS'u) anarak*
2. **İSİWİN ËTİÑİÑİN**—IωNTOO'N → *aklına getirmen,*
3. **OÑIM ËTİKÜY**—OMAKV • → *başarıya*
4. **UQUT ËTİSİNİÇİS ËTİTÜY**—K\†AI'NЄcA^{T}V → *şehadet etmek sureti ile,*
5. **İSİNİS ËTİNİM OQ**—^{C}NIAHM+ → *hatırlamakdır OQ'u.*

2inci satır
6. **UQUY ËRİS**—KVPI → *Şehadet etmiş bulunuyorlar*
7. **OÑISIÇ OZ**—OCЄZ → *OÑIS'ın* (yani, ËSİS UQUS'un) *ozmasına,*
8. **OÑUY ËRİLİN**—OYPΛN → *—başarı ile (Tanrıya) erişmek sureti ile,*
9. **OÑIYIÇ ËPPİS**—OVЄΠI → *başarılı olmuş olduğundan—*
10. **ATININ ÖGİNİN**—THNTHN → *onun havarîleri;*
11. **İÇİPİÇ BÏLİÇ**—ЄΠЄBΛЄ → *ve de ona boysunan [tabi olan] Bïl mensupları,*
12. **USUÇIN ËTİÑÜY**—↓ЄNTOY → *Tanrı hükmüne girmiş olması dolayısı ile,*

3üncü satır
13. **AT UQUÑ**—AKO → *namına şehadet için*
14. **UYIS ËTİS**—VCAI → *toplanarak*
15. **AT-OÑINIS ËTİÇİN**—TONCTЄN → *dua etmiş*
16. **ËTİS ËMİÑ**—AIMO → *bulunuyorlar.*

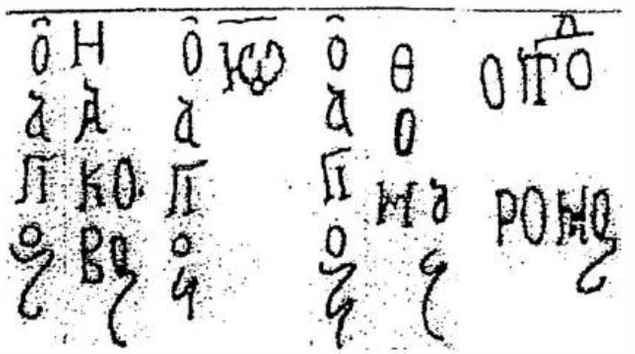
Not: Bu yazıt şimdiye kadar okunamamış bulunuyor.

Trabzon Ayasofiyasının, aynı yerde bulunan ve İS 1245'de yanan klise yerine, Manuel I Kommenos (s.63'e bkz) tarafından *yeniden* (?) inşa olunduğu söylenmektedir.
Meydan Larousse 1973, **"Trabzon Ayasofya Klisesi"**, s.249.

Ancak, bunun—tıpkı İstanbul KÖYPEÑ ÜY'ü [Ayasofyası] hakkındaki birçok metinler gibi—bir yakıştırma olduğu añlaşılmaktadır.

İlkin, Trabzon KÖYPEÑ'indeki bütün yazılar Türkçedir. İkinciden, KÖYPEÑ'imizdeki süslemeler Selçuk üslubundadır. Üçüncüden, 1245'lerde Trabzonda muazzam bir klise inşa edecek kudrette bir Bizans hakimiyetinden söz edilemez.
Rice,T.T (çeviren; Turunç,S.)1997; *Trabzon Ayasofiasındaki Selçuk Uslubunda Süslemeler;* "Bir Tutkudur Trabzon", Yapı Kredi Yayını, Istanbul; s.71-86.

Not: Sahife 59'daki "göğe erme" metnine göre, OY OÑIL Trabzon kentinin ismi olmalı.

Şek.114. Aralarında resim bulunan birinci ve ikinci sütunlar yazıtı (SS.James resmi ve yazıtı olduğu ileri sürülmektedir).

Şek.115. Aralarında resim bulunan üçüncü ve dördüncü sütunlar yazıtı (SS. John resmi ve yazıtı olduğu ileri sürülmektedir).

Şek.116. Aralarında resim bulunan beşinci ve altıncı sütunlar yazıtı (St. θOMaç [Thomas] yazıtı olduğu ileri sürülmektedir.

Şek.117. Solundaki resmin "St.John the Baptist" resmi olduğu ileri sürülen yazıt (iki yatvı satır).

Bakınız: Gaugh,M. ARCHAEOLOGY 1965; Volume 18, Number 4 : *The Monastery Church of Eski Gümüş.*

Şek.114.

OÑIT ÖGİS OÑISU—ÔaΓIOς → *Çın [gerçek] havarî başarısını*

ANIT ÖKİÑ ËB-OÑISU—HA KO BOς → *anımsıyarak Tanrıya kavuşma.*

Şek.115.

OÑIT ÖGİS OÑISU— ÔaΓIOς → *Çın [gerçek] havarî başarısını*

İSİWİÑ—I-ωo → *öğütleyen [vâız eden].*

Şek.116.

OÑIT ÖGİS OÑISU— ÔaΓIOς → *Çın [gerçek] havarî başarısını*

ËZİÑ ËMİT USU—θÑ Maç → takdis edici.

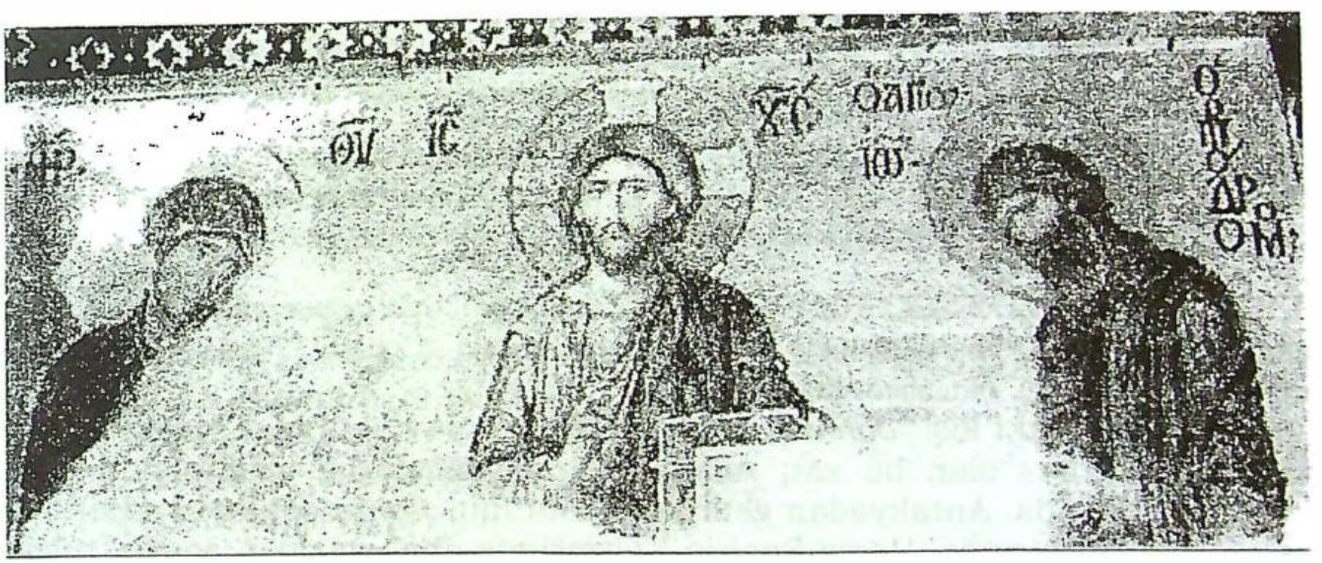
Şek.117.

OÑISITIDIÑ—OIT^{Д}O → *OÑIS tarafından*

ËRİÑ ËM OÑISU—POMOς → huzura kebul.

(Bu yazıt *"St.John the Baptist"* denilerek yorumlanmaktadır).

Istanbul *Köypeñi* [St. Sophia] Yazıtları

Şek 118. Istanbul Köypeñi [mabedi] yazıtı.

Şeklimizin sağındaki kişinin "Vaftizci Yohannes" [Johannes der Täufer] olduğu söylenmektedir.

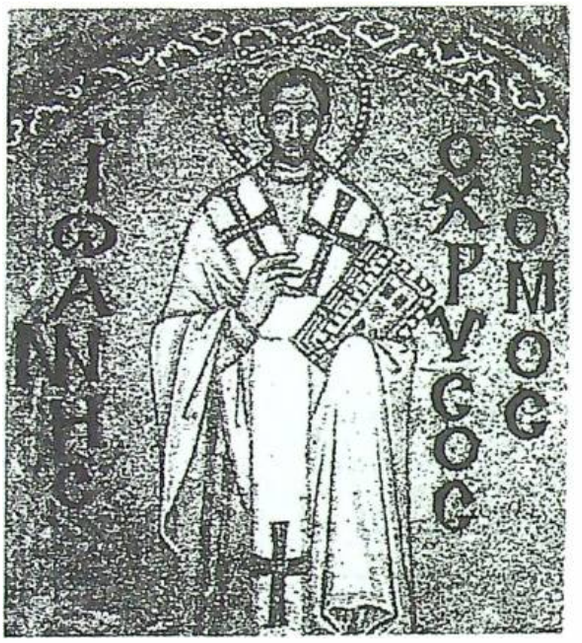
Galilealı İsa Vaftizci Johannesin müridi ve öğrencisi idi ve İsa vaızları-

Şek.118 metni:

1. **OÑIT ÖGİS OÑIS**—OAΓıO/ → *Çın havarî başarısı*
2. **ÏYÜW**—Iω → *göstererek [olarak]*
3. **OÑIRIPIÑ**—OPII'O → *başarılı*
4. **ULIRIÑ OÑIMIS** —ΛPo OM/ → *hizmet veren ululuk*

Not: Bu yazıtta biz *Ï* harfinin ilk teşekkülüne şahit olmaktayız : ⊤ (< |' | = İS)'den → *Ï*.

Şek.119. Yazar tarafından 1973'de okunmuş olan Istanbul Köypeñi mozaik (St.John Chrysostom) *yazıtı* Mirşan,K. 1973; *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften;* s.60 (pb 21)

1. **ÏYÜW ATININ ANIS**— ÏωANNHC→ AT olarak anılan kişi
2. **AÑIQ ËRÜY ËSİÑİS**— OXPVCOC→ açıkçana (Tanrıya) erişmiş olan
3. **ÖGİÑ ËMİÑİS.**— ΓOMOC→ kutsal kişidir.

Yazıttaki "OXPVCOC ΓOM" cümlesi "Chrysostom" olarak yorumlanmaktadır ("2" cümlesi başındaki *O* yok sayılmakta, "3" cümlesi başındaki *Γ* harfi *"T"* olarak kabul edilmekte ve sondaki *OC* okunmamaktadır).

Bu yazıttaki kişi "*Johannes Chrysostom*" diye kabul olunmaktadır. Antakyada doğmuş olan bu zat, *Arcadius*'un hükümdarlığı zamanında (395-408), 398 yılında, Antakyadan getirilerek İstanbul *Patriarchı* tayin edilir. Ancak o, günün birinde, Hagia Sophia Kanzel'inde ettiği vaızdan sonra, tutuklanır ve sürgüne gönderilir.

Taraftarları, çıkardıkları bir isyan sonucunda, Hagia Sophianın çatısını yakarlar (404, birinci Hagia Sophianın sonu).

Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, yazıtımız bu ismi teyit etmiyor; çünki ismin baştan iki harfi *OX* şeklindedir, ve, buna göre, *ch* diye okuna-

maz ve son kısmı da, *TOM* şeklinde değil de, *ΓOMOC* şeklindedir.

▼ *Şek. 120. Istanbul Köypeñi yazıtı.*

1. **İYİGİNİT ËTİSİÑİS**–ÏΓNA TIOC → *Resmedilen kişi*
2. **AÑIZIÇIÑ**— OθЄO → *açıkçana*
3. **ËZİÑİR OÑIS**—ΦOPOC → *takdis edilmeyi başarandır.*

(yazıt *"St. İgnatus Theophrus"* diye yorumlanmaktadır)

▼ *Şek. 121. Rütbe veren kraliçe yazıtı ("Anna the prophetesa" olarak yorumlanmaktadır).*

ATININITIS—ANNAI → *"Namlandıran"* (yani, rütbe veren)
ËSİTİS—IA/ → *olarak meşhur.*

Not: Etrüskçede bu kavram "AT-ATAP ËDİYÜYİÇ" [rütbe veren] şeklinde geçiyor.
Mirşan,K. 1998İ *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri,* s.39.

▼ *Şek.122. Ney çalan çoban resmi yazıtı.*

ËSİTİTİÑİR [ËSİT ËTİÑİR]—CATOP → *Musiki.*
Not: "Kaya üstüne oturmuş, melekleri dinleyen çoban Sator" şeklinde yorumlanmaktadır.

Büyük Türk Tarihçisi ve generali ÖÑRE BIÑA BAŞI [Mayor General] , OY URUM ATIN OY OĞI [Rum Başkenti] dediği, İstanbul hakkında İÖ 516 yılında şöyle diyor:

1.OY URUM ATIN OY OĞI[DA]
2. [ËR]MİS [ÜRÜÑ BËGİG
3.OQ-ARA UB-ULIQI]Ğ ONI OLIRMIS,
4.QIRQIZ TAPA ËR IDMIS :
5."SİZ AT-AŞIQIÑ,
6.ÇİK-ÖG AT-UŞUĞIRIÑ",
7. TİMİS MİN,
8. "AT AŞIQAYIN", TİMİS,
9. "ÖK-ÜR BUD QALIDA
10. QABISALIM", TİMİS.

1. Rum başkentinde
2. bulunan ÜRÜÑ BËG'in
3. OQ'lar arasındaki yüce ulaşımın ON temsilcisi olarak (tahta) oturması üzerine
4. kendisi QIRQIZ'lara haberci göndermiş,
5 ."Siz harekete geçin,
6. Pers Kralına karşı hakimiyet tesis edin",
7. demem üzerine,
8. haberciye : "harekete geçelim", demiş,
9. ÖK-ÜR Milleti Kentinde
10. buluşalım", demiş.

Mirşaan,K. 1985; *Anadolu Prototürkleri;* s.76-77.

Bu metne göre, ÜRÜÑ BËG, OQ'lar arası işbirliğinin ON temsilcisi olarak, İÖ 516'da İstanbul tahtına oturur. Ancak, Anadolu Pers işgali altındadır ve Persler İstanbulu da tehdit etmektedirler. ÜRÜÑ BËG, kendisinin mensup olduğu Türk kabilesinden, QIRQIZ'lardan, yardım ister ve ÖÑRE BIÑA BAŞI,

onlara, yardıma gitmelerini emreder ve kendisi de ordusu ile Istanbula doğru yola çıkar.

Türkler Oral Dağı sakinlerine QIRQIZ demiş bulunuyorlar.
Mirşan,K. 1999: *Erken Türk Devletleri ve Türük Bil;* s.18.

Bu halkı (QIRQIZ'ları) biz, daha sonraları BUY-UYULĞAR (yani, Bulğar) olarak da tanımaktayız. Şek.97 yazıtı Oral Dağlarında bulunmuş olan bir yazıt olduğuna ve yazıtta ÖGİN [*peygamber* ve de *havarî*] sözü geçtiğine göre, İstanbul bir QIRQIZ başkentidir ve Istanbul hakkında Hellenlerin anlattıkları "yakıştırmalar" olarak ele alınmalıdır.

Bütün bunlar Istanbul KÖYPEÑ ÜY'ünün inşa yılı hakkında bize öğretilen bilgilerin pek de tutarlı olamıyacağını gösteriyor. Bilhassa, mabetteki Türkçe metinler de göz önünde bulundurulunca, mabedin inşa yılı büsbütün belirsizlenecektir. Diğer taraftan, Istanbul KÖYPEÑ ÜY'ü birçok yangın ve zelzeleye maruz kalmış ve bunların her seferinde bina yeniden restore edilmiştir.

Istanbul *KÖYPEÑ ÜY*'ünün inşa ve restorasyon tarihleri araştırılır iken, şunlar üzerinde durulmalıdır:

- Üzerinde Türkçe yazılar bulunan, *orijinal tablolar.*
- Üzerinde, *AVTOKPATωR, BACIΛЄVC PωMAIωN, AVГOYCTA, ПOPΦᵛPo, ЄIPHNH gibi, Yunanca yazılar bukunan tablolar.*

Bu sonuncular, elbette, çok daha yakın zamanlara ait, ikinci dereceden eserlerdir.

Dikmen Yazıtı, Ankara

▼ *Yazıt 123. Tanrıya eriştirilen OQ yazıtı*

1. **UQUT ËTİSİNİT**—KATINA→ *Anlatılan konuda*
2. **ËDİÇİZ ËPİNİT**— ΔЄΣΠINA→ *tahakkuk eden ËT'ÜZ [hadise]*
3. **AT ËRİT**—A PA→ *AT'ı [canı] (Tanrıya) eriştirilen*
4. **OQ ËMİÇİT**—XMET→ *kuantumun*
5. **OÑILIT ËMİTİGİSİZ**— OΛA MAГIΣ→ *başarılı olmuş olduğu*
6. **UWIÑ**— 3O→ *kutsal kişiye dairdir.*

Malkaya Yazıtı (Kütahya)

Şek.124. Ant yazıtı

ANT ËTİSİM UÇIZIÑIN AN-NATIM EZON N→ *Liderimizi anmak üzere ettiğim ant.*

Not: Yazıtın aslı sağdan sola doğru yazılmış bulunuyor.
Mirşan,K. 1973; *Dechiffrierung der protogriechischen Inschriften;* s.60.

Meda'in Salih Yazıtı (Saudî Arabistanın küzey-batısında)

Şek.125:

1. **AT UYIQIN ÖKİÑİS ËTİRİWİÑ**—TYXN BOS•TRWN→ *AT'ın ölümüne kederlenerek*
2. **ËTİDİRİSİT ANIÑIS**—AΔPIA NOS•→ *anışımız*
3. **OZIWIĞIRT ËZİÑİS**— ZWГPA ΦOC•→ *ozar iken kutsanmanın*
4. **ËSÜYİN ËTİÇİG**—CYN AЄГ• → *sözkonusu olması*
5. **ËTİTİT ËKÜY**—TTT•KY•→ *dolayısı iledir.*

Mirşan,K. 1973; *Dechiffrierung der protogriechischen Inschriften;* s.60.
Bakınız: ARCHAELOGY, Volum 22, Number 2, April 1969.

ÖG ËR-AT [Ugarït] Yazıtları (Alfabetïk Kama-Yazısı)

Küzey Suriyede, Lazkiyenin küzeyindeki Ugaritte [Ras Şamra] yapılan kazılarda İÖ 1500 yıllarına ait Ugarit Yazıtları bulunmuş bulunuyor. Çivi yazısı da denilen, *kama* (Lat. *cuneus*) *yazısı* ile yazılan bu yazıtlarda kullanılan ve, esas olarak, kama izi gruplarından teşkil edilen işaretlerin (*tamğaların*) sayısı 42 civarında kalmakta ve, buna göre, yazıtların birer alfabe yazısı oldukları añlaşılmaktadır.

Haarmann,H. 1990; *Universalgeschichte der Schrift,* Frankfurt; s.380-381.
Gordon,C.H. 1965; *Ugaritic Textbook;* Roma.
Dietrich,M.-Lorentz,O.-Sanmartin,J.1995; *The Cuneiform Alphebetic Texts from Ugarit, Ras Ibn Hani and Other Places.* Münster.
Dietrich,M.-Loretz,O.; 2000; *Studien zu den ugaritischen Texten;* Ugarit-Verlag, Münster.
Ouaknin,M.-A. 1999; *Mysteries of the Alphabet;* New York, London, Paris; s.40-42.
Comwell,J.A. 1999; *Ugaritic Writing;* (internette).
Xella,P.1984; *LA TERRA DI BAAL (Ugarit e la sua civiltá*); Roma.
MISSION DE RAS SHAMRA, dirigée par Claude F.A.SCHAEFFER,Tome XVI, *UGARIT V,* Paris 1968.
Naveh,J. 1982; *Early History of the Alphabet.* The Magnet Press. Jerusalem.
Renz,J.-Röllig,W. 1995; HANDBUCH DER ALTHEBRÄISCHEN EPIGRAPHIK; Band III, TEXTE UND TAFELN. *Not:* Şek.129'daki Proto-Sanü *tamğaları* için bu kitapta şu sahifelere bakınız: 1/s.86, 2/s.41, 3/s.89, 4/s.43, 5/s.39, 8/s.42, 6,7,9,11,12,14/s.37, 15/s.70,17,19,20,21,22/s.38, 23/s.83, 26/s.71.

Ugarit yazıtlarını bana Hamburg Kütüphanesinden temin eden Sayın Yük.Müh. Yılmaz Çakman ve İsviçre kütüphanelerinden temin eden Sayın Dr.Muzaffer Maden beylere teşekkürler.

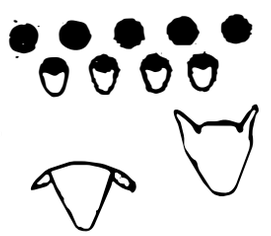
Diğer taraftan, Ugarit bir Küzey-Batı Semitleri (Fenike) şehri olarak düşünülmek ile beraber, Proto-Samî alfabesinde 22 *tamğa* bulunduğundan, Ugarit alfabesinin Samî dilleri ile ilişkilendirilmesi (ne sayı ve ne de *tamğalar* bakımından) mümkün olamıyor. Ayrıca, Fenike alfabesi ile yazılan en eski yazıtlar İÖ 1000 yıllarına aittir ve bu yıllarda Fenikeliler alfabelerini UW-ON (yani,Side) alfabesinden almış bulunuyorlar (şek.94).

Cyros H.Gordon 1965 yılında yayınladığı kalın ciltli kitabında şöyle diyor (s.1):

"1930 yılında, H.Bauer, E.Dorme ve Ch.Virolleaud Ugarit alfabesini; birbirlerinden müstakil ve, ayni zamanda, eşzamanlı olarak—her üçünden her birinin eseri yazıtların komple olarak deşifre edilmesi için temel teşkil etmek üzere—yeterli derecede deşifre etmiş bulumuyorlar". Yani, Ugarit alfabesi çözülmüş, fakat Ugarit yazıtları henüz okunamamış durumdadır. Bu yargı, Proto-Samï alfabesinin 22 *tamğasına* Ugarit alfabesinde tekabül eden *tamğalar* için doğru olmak ile beraber, Ugaritçenin diğer *tamğaları* için doğru değildir ve, buna göre de, şimdiye kadar hiçbir Ugarit yazıtı okunamamış bulunuyor.

Kama yazısı, kamıştan bir kalem sapı ucunda teşkil edilen, bir yanı dar, diğer yanı uzunca bir üçgenin (yani, kamanın), kamış sap aracılığı ile, kil levhalara batırılması ile teşkil edilir. Bu "küt kalem" ile, elbette, kil üzerine normal kalem ile çizilen işaretler çizilemez ve ancak kalem sapının yan-getirilmesi ve kamanın batırılması yolları ile kamalar ve, bunlardan teşkil edilen, *tamğalar* (harfler) basılabilir.

Kil levhalar üzerine yazılan en eski yazılar Urukta bulunmuştur. Ancak, bunlar şimdiye kadar tam olarak okunamamış durumdalar. Şöyle ki, Sümerler ilkin *piktografik* yazı işaretleri kullanmış bulunuyorlar. Ancak, *piktogrammların* ses karşılığını bulabilmemiz olanak dışı. *Ësöñük* olarak, Şek.126 bize en eski Sümer yazısı örneğini gösteriyor (İÖ 3200).

Şek.126. Uruk IV'de bulunan bir kil levhanın (İÖ 3200) arka kısmındaki Sümer yazısı.
Mirşan,K. 1994; *Alfabetik Yazı Başlangıcı;* s.59,60.

Bu yazı şöyle okunuyor : *"54 boğa ve inek"*. Ancak, bu yazıttan Sümerlerin boğaya, ineğe ve 54'e ne dediklerini bilebilmemiz imkânsız.

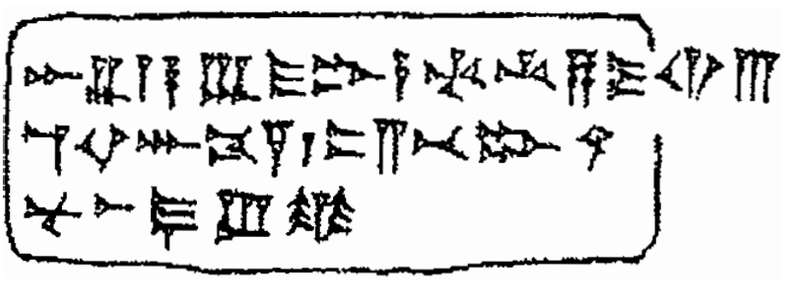
Diğer taraftan, Sümerler *piktografik* yazı şeklini bırakarak, kama yazısı şekline geçtikleri zaman da, bu sefer, *piktogrammlarını* kamalar ile teşkil etmiye başlamışlar. Buna göre de, Sümerlerin kama yazılarındaki sözlerinin Sümerce söyleniş şekillerini bilebilmemiz mümkün olamamaktadır. Ancak, bazı sözlerin kamalar ile yazılış şekillerinin Assurca karşılıklarını bulabilmemiz, bize bu *tamğaların* Assurcaya Sümerceden geçtiği fikrini vererek, onların söyleniş şekilleri hakkında yorum yapma olasılığı vermektedir.

Buna göre, Sümerlerin *piktogrammları* ve bunların kamalar ile teşkil edilen *tamğaları* başlangıçta *söz işaretleri* idi. Ancak, Ugarîtçede biz, ilk defa, kamalar ile teşkil edilen *"alfabe tamğaları"* ile karşılaşıyoruz.

Bu Ugarit alfabesinin diğer bir özelliği, harf sırasının akılda kalabilmesi için, alfabe *tamğalarından* bir konuşma şekli inşa edilmiş olunmasıdır [*Redeaufbau*] ki, biz bu hali Etrüsklerde de görmekteyiz.

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.43 (Marsiliane yazı tahtası, yazıt No.42)..

Ancak, aşağıdaki kil levha yazısında görüleceği gibi, söz inşalı bu alfabe (şek.127) Ugarit yazıtlarında kullanılan 42 civarındaki *tamğanın* hepsini içermiyor, bu alfabe ancak 30 *tamğa* için teşkil edilmiş bulunuyor :

Şek.127. Ugaritte bulunmuş olan ve alfabe tamğaları sırasını gösteren 30 tamğalı bir kil tablet (Levha No.1184).
(Naveh,J 1982; *Early History of the Alphabet.* The Magnet Press, Jerusalem; 25).

Yazıt No.127 (C.H.Gordona göre, levha No.1184), şek.129'daki tamğa numaralarına göre.

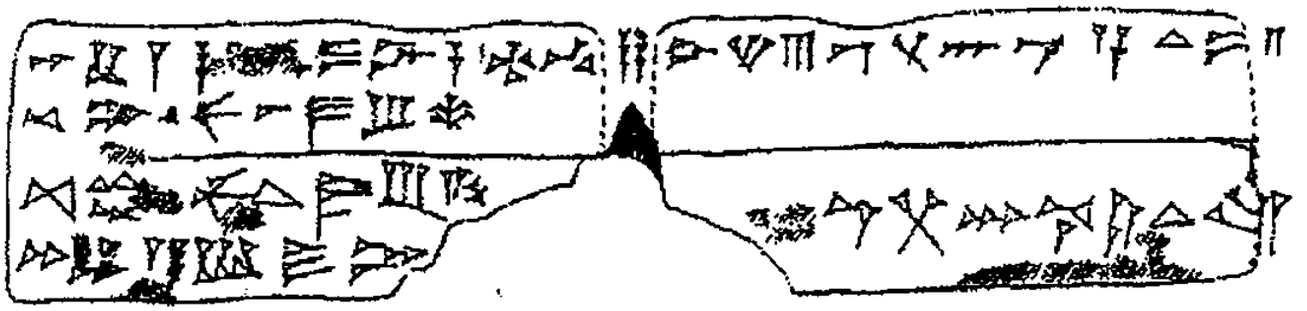
1-2-3:	Ë, ËB-ÖG	*Evet, Yüce Kral*
4-5-6:	ËD ALTIW.	*Yaradan [Tanrı] vekilidir.*
7-8-9:	OZUQ AT,	*O, ozmak üzere,*
10-11-12:	UÇUY ÖK;	*Rabbına uçmuş bulunuyor;*
13-14-15-16:	—OŞ ÏLİM AW	*—işbu kişi halinden*
17-18:	ON ONÇ.	*kozmik duruma.*
19-20-21:	USUÑ AP,	*Tanrıya aparılmak sureti ile,*
22-23-24:	OSUQ ËR	*Tanrı-Bïline erişmesi için*
25-26-27:	UZATIN,	*teşyi ettiğimiz,*
28-29-30:	ANT ÖC ATA-AT	*ATA-AT'ımız için ant ederiz (yani, Tanrıya teminat veririz).*

Diğer taraftan, 22 harfli Proto-Samï alfabesi sırasının (şek.94) bu 30 *tamğalı* Ugarit alfabesi sırasına *büyük çapta* uyması, kama yazısı öncesindeki Ugarit alfabesinin Proto-Samïler tarafından kabul edilmiş olduğunu gösteriyor (şek.129).

Ayrıca, aşağıdaki kil tablet, iki alfabe şekli göstererek, Ugaritlilerin alfabeleri üzerinde etraflı olarak çalışmış olduklarını ispat ediyor.

Etrüskler de, alfabelerini teşkil ederler iken, 6 *sıralama* (yani, alfabe) üzerinde durmuş bulunuyorlar.

Mirşan,K. 1998; *Etrüskler, Tarihleri, Yazıları ve Dilleri;* s.61.

şek.128. İki alfabeli Ugarit levhası.
(Herdner,A.1978; *Nouveaux textes alphabetiques deRas Shamra;* Ugaritica 7. Mission de Ras Shamra XVIII, 63).

Burada şunu da belirtmeliyiz ki, Proto-Samï alfabesindeki *tamğa* isimlerinin çoğunun manası bilinmemektedir : *'alf* (manası bilinmiyor; ancak, *élef* "öküz", "bin" ve "çok" demek); *bēt* [ev], *gaml* [manası bilinmiyor; fakat *gïmel* "deve" demek); *delt* [*dèlet* "kapı" veya "sahife" demek); *hē* ["ha"], *waw* [çengel, kanca]; *zaï* [silâh]; *xēt* [manası bilinmiyor]; *tēt* [manası bilinmiyor; ancak *tït* "çamur", "kil" demek]; *yōd* [manası bilinmiyor]; *kaf* ["içi boş","palmiye", "kaşık"]; *lamd* [manası bilinmiyor]; *mēm* [manası bilinmiyor]; *nūn* [manası bilinmiyor]; *semk* [desteklemek]; *'ayn* [manası bilinmiyor]; *pē* [ağız]; *sādē* [manası bilinmiyor]; *qōf* [maymun]; *rōs* [baş, lider]; *sïn* [manası bilinmiyor]; *taw* [damga, işaret; yani, *tamğa*].

Bu liste bize Proto-Samïce harf isimlerinin tutarlı (temelli) ve yeterli olmadıklarını, indî ve muğlâk olduklarını gösteriyor. *Taw'*ın TAMQA [*tamğa,* damga] sözünün tıpatıp karşılığı olması son derece ilginç. Yani, Proto-Samïler TAMQA sözünü "*taw*" şekline çevirerek dillerine almış olmalılar. Bütün bunlar, şek.129 muvacehesinde, Proto-Samïlerin alfabelerini Erken Türklerden aldıklarını yeterli derecede kanıtlıyor.

Aşağıdaki cetvelimiz şek.127'deki tabletin *tamğalarının* Erken Türkçedeki karşılıklarını veriyor (şek.129). Bunların Proto-Samï alfabesindeki *tamğa* seslerine, ve, kama sayılarının mütekabil Erken Türk *tamğalarındaki* çizgi sayısına intibak etmesi, (aslında bir Türk boyu olması gereken) Ugaritlilerin Erken Türk *tamğalarını* kamalar ile şekillendirdiklerini gösteriyor. Erken Türkler yazılarını taş, kaya, tahta çubuk, kap, şişe, kiremit, ayna, para, deri, kayın kabuğu, vb üzerine yaza-gelmiş iken, Ortadoğuya gelince çok kullanışlı bir yazı malzemesi keşfetmiş bulunuyorlar : kil! Ancak, bu malzeme şimdiye kadar kullandıkları yazı yazma aletlerini kullanmayı mümkün kılmıyordu ve, onlar da, bu sefer yeni bir yazı usulü keşfettiler, kama yazısı.

Şek.129 için not:

1. Kamalar ile şekillendirilen tamğaların (şek.129) Erken Türkçede geçtiği yazıtlar:

"1"- ē, Talas ve Sülyek ve ON-Notası yazıtları.Proto-Samïcede *'alf*'ın manası yoktur. Buna karşılık *élef* "öküz" ve de "bin" demektir. Herhalde *'alf*, No.16'da sözkonusu ettiğimiz, AW'ın ismi olmalı. Nitekim, Türkçede de Ü-E [yük-hayvanı; yani] "deve" demektir. AW ise "heyhat!" anlamında bir söz.

"2"- b, Bayqal-Lena , Ulu Kem, Kemçik, Tunhuang ve Çilgiri yazıtlarında geçiyor.

"3"- g, ON-Notasında geçiyor.

"4"- d, Ulu Kem *steleleri* (Mirşan,1999, s.5), Pra-Mısır, Pra-Portekiz, Phryg, Glozel, Etrüsk, Şapatba'al (Fenike), Thera (No.36'ya bakınız). Türkçede "t"ler, birçok hallerde, "d" olarak da okunabiliyor (*at/ad, etmek/edilmek* gibi). Nitekim. Arap afabesi *"elif, bî, tî"* şeklinde başlıyor.

"5"- lt, ON-Notası, Skandinavya, Homorodkaracsonı (Romanya), Würmlach (Avusturya), Pra-Portekiz, Etrüsk. Bu mürekkep *tamğanın* açık yazılış şekli ΓΥΤ [ALT]'dir.

"6"-ü, Sülyek, Sağan-Zaba (Bayqal-Lena), Kemçik-Cırğaq (Sibirya), Skandinavya, Side, ALTI YARIQ TİGİN, Pra-Portekiz, Etrüsk.

"7"-z, Ulu Kem, Altın Köl (Abaqan Nehri), Bayqal-Lena,Talas, Ëşik Qurğanı, Hoytı Tamır.

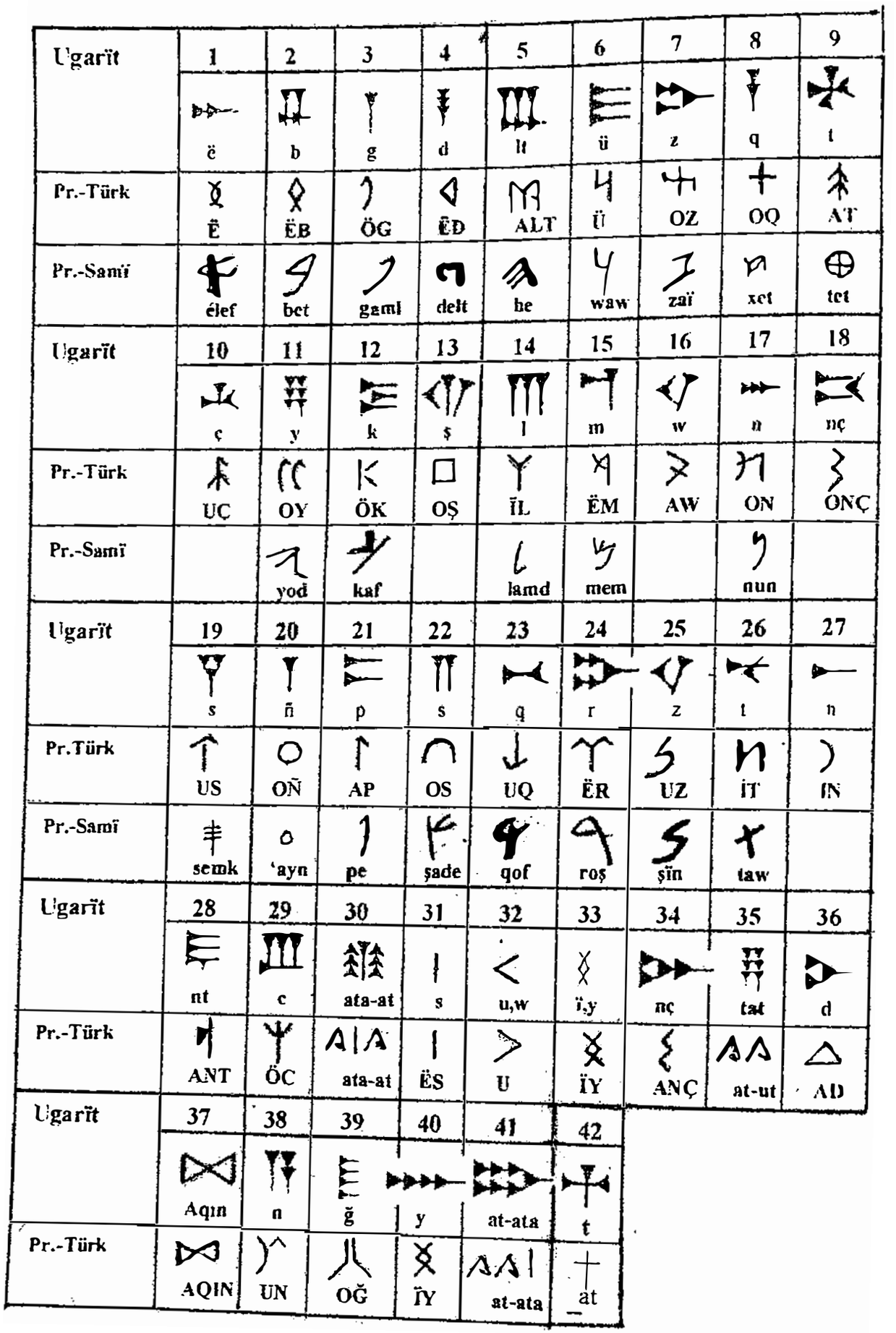
"8"-q, Tamğalı Say, Ulu Kem, Çilgiri (Doğu Anadolu), Glozel (Fransa), Etrüsk.

"9"-t, Ëlegest Nehri, Skandinavya, Nagy-Szent-Miklos.

"10"-ç, ON-Notası, ISUB-ÖG (Doğu Anadolu, kuş resmi gibi!).

"11"-y, ON-Notası, Eşik (Issıq) Qurğanı.

"12"-k, Vinça, Pra-Portekiz, Side, Phryg, Kärnten, Glozel, Etrüsk, OY URUM ATIN. *ÖK* sözünün aslı,

Şek.129. Ugarit, Erken-Türk ve Proto-Sami alfabeleri

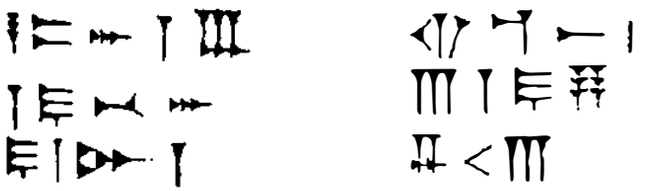
tahminen, B şeklindedir.
"13"-ş, Açıktaş, Pra-Mısır, Uyuq-Malinov (Sibir), Val Camonica, Pra-Portekiz, Glozel, Etrüsk.
"14"-l, Sülyek, Ulu Kem, Skandinavya.
"15"-m, Bayqal-Lena, Talas yazıtları.
"16"-w, ON-Notası.
"17"-n, Cunnî Mağarası, Proto-Portekiz, Glozel, Trabzon Mağarası, Etrüsk.
"18"-nç, Ulu Kem, Açıktaş, Skandinavya, Etrüsk.
"19"-s (veya **t**), Proto-Portekiz (s), Etrüsk (s), Skandinavya (t), Side (t).
"20"-ñ, Tamğalı Sayı, Ulu Kem, Pra-Portekiz, Side, Phryg, Glozel, Etrüsk, OY URUM ATIN.
"21"-p, Ulu Kem, ON-Notası, Pra-Portekiz, Pra-Mısır, Side, Phryg, Etrüsk, OY URUM ATIN.
"22"-s, Sağan Zaba (Sibir), ON-Notası, Pra-Mısır.
"23"-q, Ulu Kem yazıtlarında geçiyor.
"24"-r, Ulu Kem , Talas, Altay , Hoytı Tamır, İhe Aşate, Türük Bïl yazıtları.
"25"-z, Bayqal-Lena, Skandinavya, Vinça-Tartarïya, Side, Pra-Mısır, Pra-Portekiz, Kärnten, Glozel, Phryg, Etrüsk, Proto-Bulgar.
"26"-t, Sülyek, Minusink Müzesindeki 2164 yazıtı, Ulu Kem,Ëşik, Proto-Portekiz, Glozel, Türük Bïl.
"27"-n, Cunnî Mağarası (Doğu An.), Açıktaş, Skandinavya, Talas, Phryg, Glozel, Ulu Kem. Hoytı Tamır, Etrüsk, Trabzon Mağaraları, Proto-Portekiz, Türük Bïl.
"29"-c, Açıktaş, Skandinavya, Pra-Portekiz, Guria (Avusturya), Phryg, Etrüsk.
"30"-ata-at (yani, "t"), Mañğıstaw, Val Camonica, Kärnten, Erenköy, Homorodkaracsonı (Romanya) Glozel, Etrüsk.
"31"-ës [hatırlanan konu] *tamğası*, ALTI YARIQ TİGİN metninde kullanıldığı gibi, BİTİG [*claause*] sonunu gösteren bir işaret (yani, *virgül* veya *nokta*) olarak da kullanılabilinmektedir.
"32"-u, ON-Notasında "U" ve "Ü" olarak kullanılıyor.
"33"-ïy, homorodkaracsonı'da geçiyor (Romanya).
"34"-nç, No.18'in diğer bir yazılış şekli.
"35"-tat, at-ut, "TAT" Tatarstanda bir kabile adıdır. Bu sözün ATA-AT'dan ve TATAR sözünün "ATA-AT ËR (veya UR)"dan türemiş olması muhtemeldir. No.30'a bkz).
"36"-d, *Tamğa* şekli No.4 gibi. Pra-Mısırcada bu *tamğa* için "adım atan kişi ayakları" şekli kullanılıyor.
"37"-aqın, ON-Notası, Skandinavya, Uyuq-Arxan, Pra-Portekiz, Etrüsk.
"38"-n, Erken Türkçe *tamğa* şekli No.17 gibi.
"39"-ğ, Side, Vinça, Phryg, Mauten (Avusturya).
"40"-y, No.33'ün kama yazısı şekline çevrilmiş hali.
"41"-at-ata, Çilgiri, Erenköy, Etrüsk, Proto-Grek

2. Burdaki "w-z-q", "y-k", "rōş-şï'n-taw" sıralamalarını Uygur Alfabesinde de görmekteyiz.
Mirşan,K. 1998; Etrüskler, Tarihleri, yazıları ve Dilleri; s.59.
3. "6" tamğasının karşılığının F [ÏK] olduğu da ileri sürülebilir. Bu tamğa Ulu Kem, Altı Yarıq Tïgin, Kızların Mağarası, ve Vinçada kullanılmış bulunuyor.
4. "r" [No.24] tamğasının diğer bir yazılış şekli de (aslı "penis" resmi olmak üzere) P şeklindedir. Bu tamğa Mañğıstaw, Pra-Portekiz, Skandinavya, Mauthen (Avusturya), Phryg, Etrüsk ve OY URUMATIN yazıtlarında geçiyor.

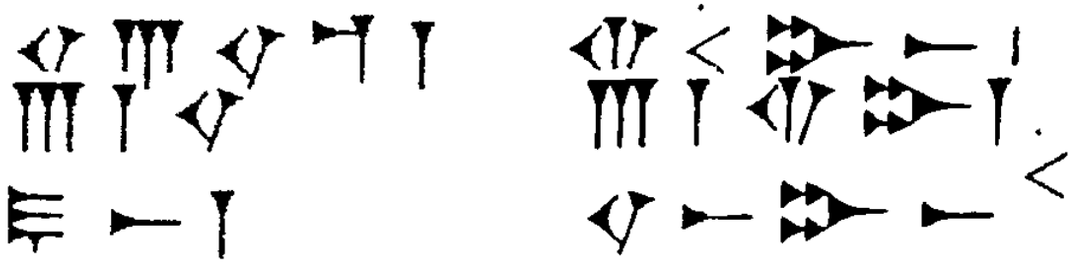
Şek.129'daki Ugarit alfabesi sırasının Proto-Samî alfabesi sırası ile örtüşmesi,ve ancak, Proto-Samî dilinde bulunmayan *ç,ş,AW,ONÇ* (No.10,13,16,18) *tamğalarının* atlanması, bize Ugarit alfabesini değerlendirişimizin doğruluğuna işaret ediyor.

Her *tamğanın* bir *sınarlılık* [relativistik simetriklik]; diğer bir deyim ile, "değerlilik", [*Wertigkeit*] sayısı vardır. *Ësöñük* olarak, *(('* [OY] *tamğasının* (No.11) *sınarlılık* değeri 2'dir ve, buna göre, ya 2 kama veya—iki kavis ve iki kanca sözkonusu olmasından dolayı ve kavislerin esası > *tamğasına* dayandığından—3'erden 6 kama ile gösterilmelidir. Diğer taraftan, bu *tamğadan* gelişen *D* ve *Y tamğalarında* da "bünyevî *sınarlılık*" esasının baki kaldığını görmekteyiz.

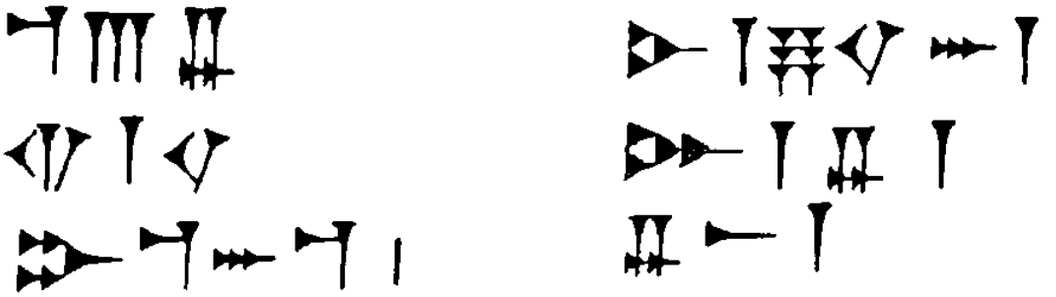
Yazıt No.130 (satırr 1-34)

1. (4-21-17-3-5)	ËDİPİN ÖG ALT	*Hükümran kral için*
2. (3-28-23-17)	ÖG ANTIQIN	*içilen krallık antı*
3. (28-3-34-3)	ANT ÖGİNÇ ÖG	*kralın methiye antıdır.*
4. (13-15-27-31)	OŞIMIN ËS	*Konfigure kralın,*
5. (14-3-28-11)	İLİG ANTUY	*o kişi halinde iken, içilen antı*
6. (2-32-14)	ËB U İL.	*halk tarafından tertiplenmiştir.*

7. (16-14-16-15-3)	AWILIWIM ÖG	*Kralın konverziönu*
8. (14-3-15)	İLİGİM	*halkının*
9. (28-17-3)	ANTIN ÖG.	*antı sayesinde gerçekleşir.*
10. (13-32-24-27-31)	OŞ U ËRİNİS	*Yeniden şekillenmiye erişme*
11. (14-3-13-24-3-32)	İLİG OŞ ËRİG U,	*kişi halinin şekillenmiye erişmesidir,*
12. (16-27-24-27)	AWINIRIN.	*evrilmek sureti ile.*

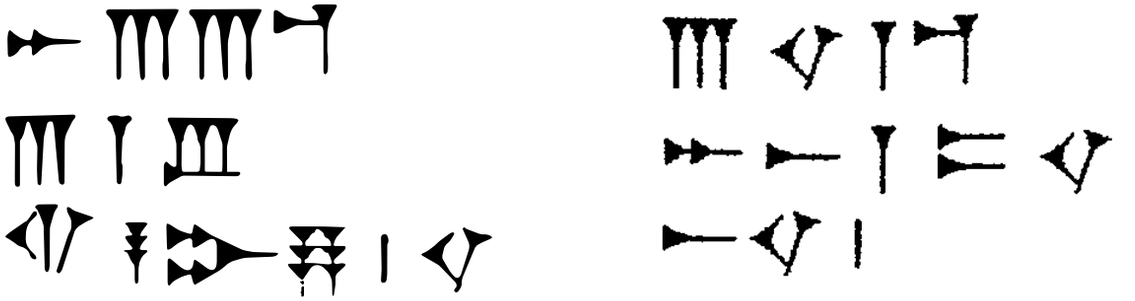

13. (15-14-2)	ËM İLİB	*Kişi hali zamirine*
14. (13-3-16)	OŞ ÖG AW	*konfigure olan kral*
15. (24-15-17-15-31)	ËRİMİN ËMİS.	*erişmiş demektir.*
16. (36-3	AD ÖG	*"Processual kral"*
-35-16-17-3)	AT-UTUWIN ÖG	*halindeki kral*
17. (34-3-2-3)	İNÇİG ËBİG	*kalıtım yolu ile düzenlenen*
18. (2-27-3)	ËBİN ÖG.	*düzendeki kraldır.*

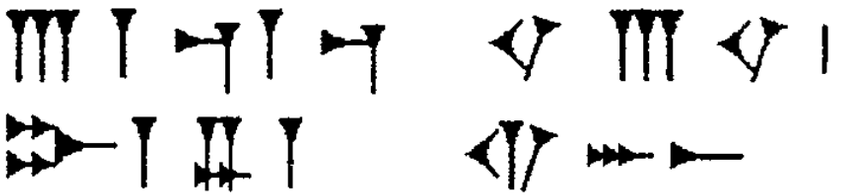

19. (15-14-36-3)	ËM İLİD ÖG	*Kişi zamiri şekline giren kral*
20. (15-14-2-13-31)	ËM İLİB OŞ ËS	*kişi zamiri şekline konfigure olmuş*

21. (11-27)	OYIN.	*bulunuyor.*
22. (17-3-14-6-15)	ON ÖG İLÜÜM,	*Kozmik kral kişisi olarak,*
23. (13-2-32-31)	OŞIB U ËS	*konfigure olma*
24. (16-2-13-15-3)	İLİB OŞIM ÖG.	*tekrar kişi haline getirir, kralı.*

25. (1-16-16-15)	Ë, İL-İLİM	*Evet, halktan olan kişi*
26. (16-3-29)	İLİG ÖC,	*kişi şekline sahip olmuştur,*
27. (13-4-24-11-31-16)	OŞUD ËRÜY ËS AW.	*konfigure olmuya erişerek.*
28. (14-16-3-15)	İL AW ÖGİM,	*Halk kralı,*
29. (1-27-3-21-16)	Ë, IN ÖGİP AW,	*evet, bende kral olmak üzere,*
30. (27-15-31)	INIM ËS.	*bende haline gelmiş bulunuyor.*

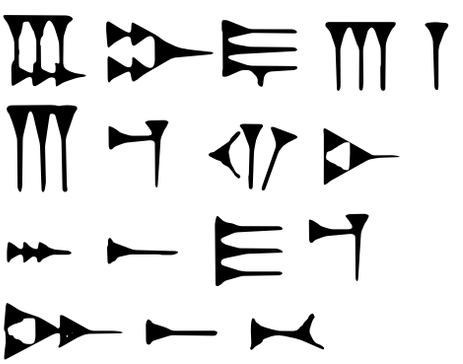

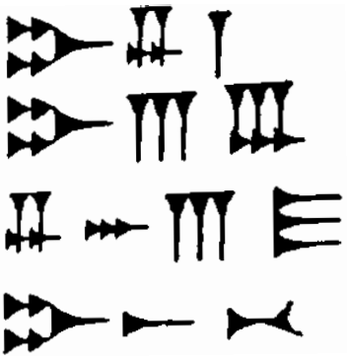
31.(14-3-15-3-15	İLİGİM ÖGİM	*O, halkımın kralı*
32.(24-3-2-3)	ËRİG ËBİG,	*olmuş olması dolayısı ile,*
33. (16-14-16-31)	AWILIW ËS	*evrilerek*
34. (13-17-27)	OŞININ.	*konfigure olmuş bulunuyor.*

Yazıt No.131

1. (27-2-24-36-3)	INIB ËRİD ÖG	*Bende olmak üzere eriştirilen kral*
2. (28-14-15-3)	ANTILIM ÖG,	*kendisi için ant içmiş olduğumuz kraldır,*
3. (27-28-27-11)	ININTIN OY.	*bende olabilmesi için.*
4. (27-28-27-11-3)	ININTINUY ÖG,	*Bende haline gelen kral,*
5. (28-14-15-3)	ANTILIM ÖG,	*kendisi için ant içmiş olduğumuz kraldır,*
6. (14-1-6-14-6-15)	İLEW ÖLÜÜM.	*kişi halinde öldükten sonra.*

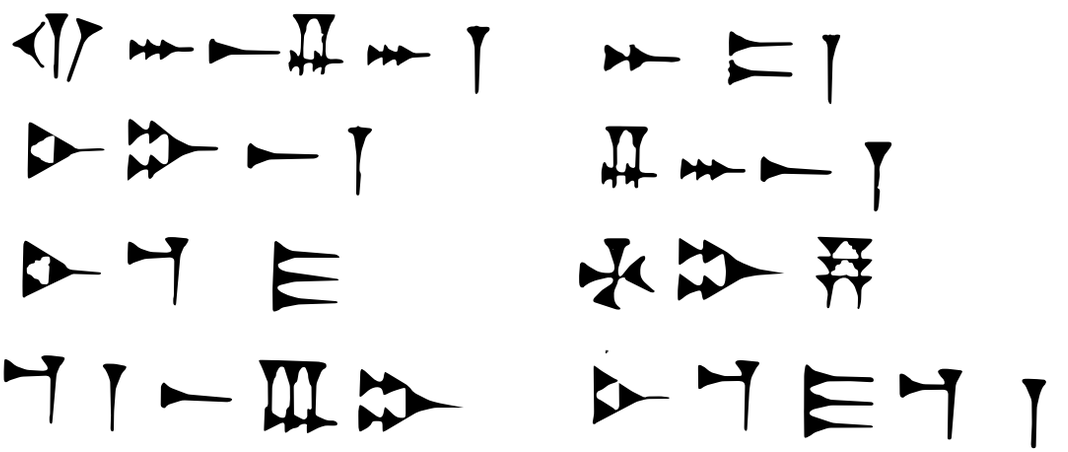

7. (5-24-28-14-3)	ALTAR ANTIL ÖG,	*"Yetkili" olduğuna dair ant içtiğimiz kral,*
8. (14-15-13-36)	İLİM OŞUD,	*konfigure kral olarak,*
9. (17-27-6-15)	ONINIWIM,	*kozmoslaştıktan sonra da,*
10.(34-27-23)	ANÇAN UQ.	*aynen baki kaldı.*
11.(24-2-3)	ËRİBİG,	*(Kozmosa) erişince,*
12.(34-14-5)	ANÇ İL ALT	*halk yetkilisi olarak*
13.(2-17-14-6)	ËBİN ÖLÜ,	*ölmüş olduğundan,*
14. (34-27-23)	ANÇAN UQ..	*aynen baki kaldı.*

15.(24-2-3)	ËRİBİG,	*Erişince,*
16.(34-14-5-3)	ANÇ İL ALT ÖG	*halk yetkilisi olarak*
17.(2-17-15)	ËBİNİM,	*(kozmos) tertibine,*
18.(14-6-15)	ÖLÜÜM,	*—ölerek,*
19.(36-3-2)	AD ÖGİB	*bu BARTUQ sayesinde*
20.(13-2-32-3)	OŞIB U, ÖG.	*konfigure oldu, kral.*

21.(13-17-27-2-17-3)	OŞININ ËBİN ÖG	*Konfigure olan kral*

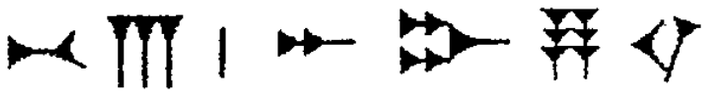
22. (36-24-27-3)	ADARIN ÖG;	*processual kraldır;*
23. (36-15-6)	AD ËMÜ	*process sayesinde*
24. (15-3-27-5-24)	ËMİGİN ALT ËR.	*yetki sahibi olmuştur.*
25. (1-21-3)	Ë, AP ÖG	*Evet, aparılan kral*
26. (2-17-27-3)	EBİNİN ÖG,	*(kozmos) tertibi kralıdır,*
27. (9-24-11)	ATAR OY	*atılma sayesinde*
28. (36-15-6-15-3)	ADIM Ü ËMİG.	*(kozmosa) adım atmış olan.*

Yazıt No.132

Not: Bir akça (*shekel*) üzerine yazılmış olan aşağıdaki yazı, onun halk tarafından edinilmesini şöyle propaganda ediyor:

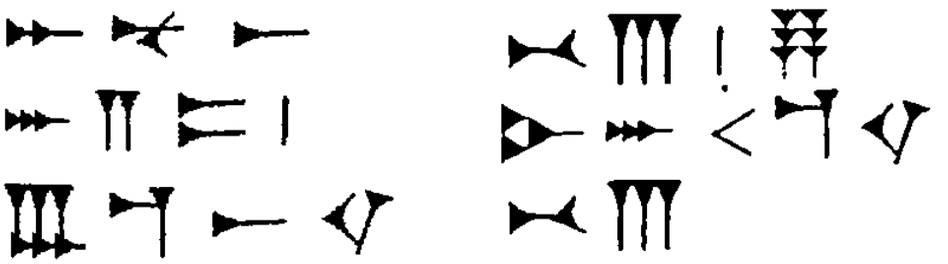
1. (23-24-27-16)	UQARIN AW	*İşbu ilân (yani, akça)*
2. (23-14-15-31-37)	UQ İLİM ËSİNÇ:	*kişi idrakı içindir :*
3. (17-22-21-31-13)	ON-US AP ËSİŞ	• *Kozmik Tanrıya aparılan kişi*
4. (14-15-35-16)	İLİM AT-UT AW.	*halkını kazançlı çıkaracaktır.*

5. (23-14-31-1-24 --35-16)	UQ İL ËSEN-ËR AT-UT AW	• *Kişi idrakının esenliği kazanmıya bağlıdır.*

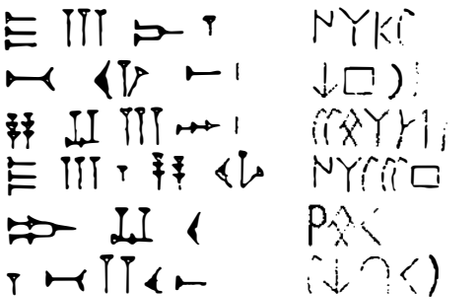

6. (23-14-31-16)	UQ İL ËS AW	• *Kişi idrakı*
7. (15-24-35-16)	EMİR AT-UT AW	*yeni bir varlık meydana gelmesini temin edecektir;*
8. (23-14-3-34)	UQ İL ÖGİNÇ,	*kişi idrakının katkısı*
9. (17-22-21-31)	ON-US AP ËS.	*kozmik Tanrıya aparılma temin eder.*

10. (1-26-27)	Ë, İTİN	• *Evet, icra etmen (yani, akçayı edinmen) halinde*
11. (17-22-21-31)	ON-US AP ËS	*kozmik Tanrıya aparılmıya*
12. (5-15-27-16)	ALT ËMİN AW.	*yetkili olacaksın.*
13. (23-14-31-35)	UQ İLİS AT-UT	• *Kişi idrakı sayesinde kazanılan şey*
14. (36-17-32-15)	ADINUUM AW,	*processidir,*
15. (23-14)	UQ İL.	*kişi idrakının.*

Yazıt No.133 (H.Haarmann, 1930'a göre)

Şek.133. Türk alfabesine göre teşkil edilen bir kama yazıtı.
(Haarmann,H. 1990; *Universalgeschichte der Schrift*; Frankfurt; s.381)

1. (6-14-12-3)	Ü, İLİK ÖG	*Sayın, Halk Kralı*
2. (23-13-27-31)	UQUŞIN ËS	*hakkında*
3. (11-2-14-17-31)	OYIB İLİN ËS,	*halkın düşüncesi,*
4. (6-14-3-11-13)	Ü, İL ÖG OYIŞ	*onun, tekrar halk kralı olmuya,*
5. (24-2-31)	ËRİB U,	*erişmiş olduğudur,*
6. (3-23-22-32-27)	ÖG UQUSUWIN.	*Kral sıfatı ile.*

Yazıt No.134 (C.H.Gordon 1965, s.322'ye bkz.)

1..(13OŞ-15ËM—13OŞ—24ËR)	OŞIM OŞ-ËR	*Konfigure olan işbu kişi*
2. (14İL-5ALT-3ÖG-35AT-UT-3ÖG)	İLİTİG AT-UT ÖG	*(halk tarafından Tanrıya) iletilmiş olan kraldır,*
3. (1Ë-16AW-24ËR-27IN)	İYÜW ËRİN	*ve bu kişi*
4. (16ËM-26İT-3ÖG-39OĞ?-23UQ)	ËMİTİG OĞUQ,	*şahsiyet üyesidir,*
5. (5ALT-13OŞ-3ÖG-1Ë-15ËM)	ALTUŞ ÖGEM.	*—devletlü [haşmetlü] olarak.*
6.24ËR/24ËR/28ANT/5ALT/36AD/3ÖG	ËR-ËRİNT ALT İDİG,	*Erdemli yaradılış sahibi olan o,*
7. (1Ë-14İL-3ÖG-27IN-27IN)	Ë, İLİGİNİN	*evet, halkının*
8. (17ON-21AP-17ON-15ËM-27IN)	ON APAN ËMİN	*onun kozmosa aparılmış*
9. (36AD-3ÖG-9AT)	ËDİGİT	*olduğunu*
10. (23UQ-36AD-21AP-27IN-28ANT)	UQIDIPIN ANT	*kabul ettiği,*
11. (İL-3ÖG)	İLİG	*halka*
12. (36AD-14İL-6Ü-3ÖG)	ËDİLÜ ÖG.	*(Tanrı tarafından kozmosta da) kral edilmiştir.*
13. (36AD-21AP-27IN-24ËR-36AD)	ADIPIN ËRİD	*Atılmış adımın eriştirdiği bu yer*
14. (19US-29ÖC-3ÖG-16AW)	USUC ÖGİW.	*Tanrı egemenliği krallığınadır.*
15 (2ËB-27IN-6Ü-3G)	ËBİNÜ ÖG	*Bu düzenin krallığı*
16. (9AT-36AD-21AP-27IN)	AT AD APAN	*(ona doğru) atılmış adımı aparan*
17. (1Ë-24ËR-22OS-3ÖG)	İYER OS ÖG;	*rehberin Tanrı Bïli krallığıdır;*
18. (17ON-9AT-14İL-27IN)	ON AT-İLİN	*—ON'ların AT-İL'inin*
19. (39OĞ-2ËB-1Ë-14İL-21AP-3ÖG)	OĞIB A İLİP ÖG.	*şerefli halkının krallığıdır.*
20. (13OŞ-5ALT-3ÖG)	OŞ ALT ÖG	*Konfigurasïon kralının*
21. (24ËR-2ËB-27IN-36AD-15ËM)	ËRİBİN ADIN	*erişmiş olan adımı*
22. (40İY-3ÖG-14İL-21AP-32U)	İYİGİL AP U	*ile aparılış*

23. (17ON-3ÖG-36AD-16AW-6Ü)	ON ÖG ADIW Ü.	*kozmik krallığa atılan adımdır.*
24. (2ËB-24ËR-3ÖG)	BİR ÖG	*BİR Krallığı,*
25. (34ANÇ-23UQ-14İL-3ÖG-27IN)	ANÇ UQIL ÖGİN	*bilindiğine göre,*
26. (13OŞ-27IN-9AT-34ANÇ)	OŞIN ATINÇ	*"konfigurasïon" denilen,*
27. (35AT-UT-3ÖG)	AT-UT ÖG;	*avantaj krallığıdır;*
28. (34ANÇ-36AD-2ËB-5ALT-6Ü)	ANÇ ËDİBİLTÜ	*—böyle bir tatbikat ile,*
29. (34ANÇ-27IN-34ANÇ)	ANÇAN ANÇ	*sözkonusu olanları*
30. (24ËR-3ÖG-15ËM-3ÖG)	ËRİGİM ÖG.	*(Tanrıya) eriştiren krallıktır.*
31. (14İL-36AD-16AW-24ËR)	İLİDİW ËR	*İletilen kişi,*
32. (34ANÇ-4ËD-19US)	ANÇ ËDİS	*bu şekilde,*
33. (19US-3ÖG-26AW-17ON)	US ÖGİWİN	*Tanrı rahmetini*
34. (35AT-UT-3ÖG-14İL-6Ü)	AT-UT ÖGİLÜ.	*kazanmış olur.*
35. (35AT-UT-40İY-3ÖG)	AT-UT İYİG	*Kazanınca ise,*
36. (5ALT-9AT)	ALT AT	*"AT" namına*
37 (24ËR-15OŞ-3ÖG)	ËRİŞİG	*—erişmek sureti ile—*
38. (35AT-UT-5ALT-15ËM).	AT-UT ALT ËM.	*sahip olur.*

Yazıt No. 135 (C.H.Gordon 1965, 1079'a bkz.)

1. (1,Ë-24,ËR-2,ËB-32,U -3,ÖG-32,U)	Ë, ËRİB U, ÖG U:	*Evet, amacına erişmiş bulunuyor, kral:*
2. (13,OŞ-24,ËR-6,Ü-3ÖG)	OŞ ËRÜ ÖG,	*Konfigurasiona erişen kral,*
3. (13,OŞ-5,ALT-34,İNÇ)	OŞ ALTINÇ	*konfigure halde de*
4.(3,ÖG-36,AD-15,ËM)	ÖG ËDİM,	*kral olmak üzere,*
5. (19,US-36,AD-3,ÖG)	US AD ÖG.	*Tanrıya adım atan kraldır,*
6. (5,ALT-3,ÖG)	—ALT ÖG (satır sonu)	*—buna yetkili kral olarak.*
7. (28,ANT-34,İNÇ-24,ËR -36,AD-14,İL)	ANTINÇ ËRİDİL	*Ant içmek sureti ile eriştirilerek*
8.(25,UZ-14,İL-25UZ-3ÖG)	UZ İLİZ ÖG;	*transforme olan halk kralı,*
9. (13,OŞ-5,ALT-3,ÖG	OŞ ALT ÖG	*konfigurasion yetkilisi kral halinde*
10.(5,ALT-3ÖG)	ALT ÖG	*de yetkili kral olarak,*
11.(2ËB-17ON-3ÖG-15ËM)	ËBİN ÖGİM,	*(Tanrı) bendesi haline gelmiş olan kraldır.*
12. (14İL-36AD-35 AT-UT)	İLİD AT-UT	*Bu şekilde, kazançlı çıkan halk*
13. (35AT-UT-36AD-15ËM)	AT-UT ËDİM,	*kazanmış oldu,*
14. (19US-36ËD-3ÖG)	US AD ÖG. :	*Tanrıya adım atan kral sayesinde:*
15. (13OŞ-5ALT-3ÖG)	OŞ ALT ÖG	*Konfigure kralın,*
16. (28ANT-4ËD-15ËM-17ON)	ANT ËDİMİN	*ant içilmiş olan*
17. (13OŞ-28ANT-24ËR -15,ËM-3,ÖG)	OŞ ANTIRIM ÖG.	*konfigurasion antı kralı olması dolayısı ile.*
18. (13,OŞ-5,ALT-3,ÖG)	OŞ ALT ÖG	*Konfigure kral*
19. (36,AD-6,Ü-17,ON)	ADUUN,	*adımı atmış olman,*
20. (25OZ-14İL-25OZ-3ÖG)	OZ İLİZ ÖG,	*ozmuş olan halk kralı olarak,*
21. (13,OŞ-5ALT-3ÖG -34,İNÇ-3,ÖG)	OŞ ALT ÖGİNÇ ÖG	*konfigurasiona yetkili haşmetli kral*
22. (36AD-24ËR-15ËM -3ÖG)	ADARIM ÖG.	*adımı atmış kral olman dolayısı iledir.*
23. (13OŞ-28,ANT-24ËR-3ÖG)	OŞ ANTIR ÖG,	*Konfigurasion antı içilen kral,*
24. (5,ALT-3,ÖG-4ËD -14,İL-28,ANT)	ALT ÖG ËDİL ANT.	*yetkili kral edilme antı iyesidir.*
25. (13OŞ-28ANT-24ËR	OŞ ANTIRIM ÖG	*Yani, konfigurasion antı kralı*

-15ËM-3ÖG)		
26. (13,OŞ-5,ALT-3,ÖG)	OŞ ALT ÖG .	*konfigurasiona yetkili kraldır.*
27. (13OŞ-5ALT-3ÖG-32U)	OŞ ALT ÖG U,	*Konfigurasiona yetkili kral*
28. (13,OŞ-35,AT-UT	OŞ AT-UT ËSİNÇ	*konfigure olma hakkı kazanış*
-31,İS-34,İNÇ-3,ÖG)	ÖG.	*olan kraldır.*
29. (13OŞ-28ANT-24ËR-3ÖG)	OŞ ANTIR ÖG,	*Konfigurasion antı içilen kral,*
30. (13,OŞ-5,ALT-3,ÖG	OŞ ALT ÖG ËDİR,	*konfigurasion yetkilisi kral*
-36ËD-24ËR)		*olmak üzere,*
31. (15,ËM-24,ËR-3,ÖG)	ËMİR ÖG	*yeni bir varlık haline gelmiş kral*
32. (36ËD-24ËR-34İNÇ-17ON)	ËDERİNÇİN.	*edilmiş olandır.*
33. (13OŞ-28ANT-24ËR-3ÖG)	OŞ ANTIR ÖG	*Konfigurasion antı içilen kral*
34. (13OŞ-5ALT-3ÖG)	OŞ ALT ÖG.	*konfigurasion yetkilisi kraldır.*
35. (13OŞ-5ALT-3ÖG-32U)	OŞ ALT ÖG U,	*Yani,konfigurasion yetkilisi kral*
36. (13OŞ-35AT-UT-3ÖG	OŞ AT-UT ÖG.	*'konfigure" namlı*
-5ALT- 3ÖG)	ALT ÖG	*kraldır.*
37. (1Ë-2ËB-15ËM-40İY)	Ë, ËB-ËMÜY	*Evet, şölen ile*
38. (13OŞ-28ANT-24ËR-3ÖG)	OŞ ANTIR ÖG	*konfigurasion antı içilen kral*
39. (13OŞ-5ALT-3ÖG)	OŞ ALT ÖG	*konfigurasiona yetkili kral*
40. (36ËD-24ËR-15ËM-31ËS)	ËDİRİM ËS.	*edilendir.*
41. (5ALT-3ÖG-35AT-UT	ALT ÖG AT-UT	*"Yetkili Kral" namına*
-24ËR-15ËM-17ON)	ËRİMİN,	*erişerek,*
42. (13OŞ-28ANT-24ËR-3ÖG)	OŞ ANTIR ÖG,	*konfigurasion andı içilen kral,*
43. (13OŞ-5ALT-3ÖG-15ËM)	OŞ ALT ÖGİM.	*konfigurasiona yetkili kraldır.*
44. (14İL-27IN-9AT-3ÖG)	İLİN AT ÖG	*Halkın kralı*
45. (13OŞ-5ALT-3ÖG-32U)	OŞ ALT ÖG U;	*konfigurasiona yetkili kraldır;*
46.(13OŞ-35AT-UT-5ALT	OŞ AT-UT ALT ÖG	*yani, "Konfigure" namlı kral*
-3ÖG)		*olma hakkını*
47. (35AT-UT-17ON-9AT-15ËM)	AT-UTUN AT ËMİN.	*kazanmış kişidir.*
48.(27IN-3ÖG-15ËM-24ËR-3ÖG)	IN ÖGİM ËRİG,	*Bende (Tanrı bendesi) olan kral,*
49.(13OŞ-5ALT-3ÖG-25İNÇ)	OŞ ALT ÖGİZ	*konfigure kralımız olarak*
50.(14İL-25UZ-15ËM-3ÖG)	İLIZİM ÖG,	*halkımızın kralı olmak üzere,*
51. (13OŞ-5ALT-31ËS-34İNÇ)	OŞ ALT ËSİNÇ ÖGİN,	*konfigure edilen kralıdır,*
52.(3ÖG-27IN-24ËR-19US).	ÖGİNİR US.	*övüncümüz olan Tanrının.*

<u>Yazıt No.136 (C.H.Gordon 1965, 1025'e bkz.)</u>

1. (19US-21AP-24ËR-3ÖG)	US APAR ÖG	*Tanrıya aparılan kral*
2. (2ËB-17ON-13OŞ-3ÖG-15ËM)	ËBİN OŞ ÖGİM,	*olan işbu kral,*
3. (14İL-36AD-31ËS)	İLİD ËS	*(halk tarafından) iletilmiş olan*
4. (5ALT-31ËS-2ËB-5ALT-3ÖG)	ALT ËSİB ALT ÖG	*yetki üyesi yetkili kral*
5. (21AP-24ËR-16AW)	APAR AW.	*olarak (Tanrıya) aparılmıştır.*
6. (27IN-13UŞ-32U)	INIŞU	*Tanrıya) bende olarak*
7. (3ÖG-14İL-3ÖG-32U)	ÖGİLİG U,	*kral olması,*
8. (13UŞ-24ËR-15ËM-31ËS)	OŞ ËRİM ËS	*konfigurasiona erişerek,*
9. (14İL-23UQ-9AT-3ÖG)	İL UQIT ÖG	*halk sembolü kral olarak*
10. (13OŞ-13UŞ-14İL	OŞUŞ İL ËMİN AW.	*konfigure kişi haline*
-15ËM-27IN-16AW)		*gelmiş olmasındandır.*
11. (15ËM-17ON-3ÖG)	ËMİN ÖG	*Kral olarak*
12. (14İL-3ÖG)	İL ÖG,	*halk kralı olması dolayısı ile,*
13. (1Ë-24ËR-2ËB-32U-15ËM-31ËS)	Ë, ËBİS U ËMİS	*evet,elde etmiş bulunuyor*

14. (14ÏL-23UQ-9AT-3ÖG)	ÏL UQIT ÖG (=9),	*halk sembolü krallığını,*
15. (13OŞ-32U-24ËR-27IN)	OŞ U ËRİN.	*konfigurasiona erişerek.*

Yazıt No. 137 (C.H.Gordon 1965, 1032'ye bkz.)

1. (19-21-24-3)	US APAR ÖG	*Tanrıya aparılan kral*
2. (2-5-14-15)	ËB ALT İLİM	*olan kişi*
3. (17-32-15-17-31)	ONU ËMİNİS	*kozmoslaşmış bulunuyor,*
4. (24-2-28-14-31)	ËRİB ANTILIS	*erişmesi için ant edilmiş olan*
5. (21-14-19-11-31)	ËP-İL USUYIS.	*kişi olması dolayısı ile,*
		Tanrılaşarak.
6. (11-3-15-24-15)	OY ÖGİM ËRİM	*Kralımın*
7. (17- 33-31)	ON İYİS	*kozmosa*
8. (21-24-4-31-32)	APAR ËDİS U	*aparılışı*
9. (5-24-13-21-31)	ALT ËRİŞİP ËS.	*temsil etmekte olduğu*
		varlığa (Tanrıya!) erişmesi içindir.
10. (24-13-21)	ËRİŞİP,	*Erişince,*
13. (1-2-31)	Ë, ËBİS	*bu düzene*
14. (33-17-34-31)	İYİN ONÇ ËS,	*tabi olmak üzere*
15. (1-2-15-17-31)	—Ë, ËBİM ONIS	*—düzenli kozmosta*
16. (1-2- ?-14-31)	Ë, ËBİM İLİS—	*bu düzenin kişisi olacağımdan—*
17. (2-32-14)	ËB U İL,	*düzen kişisi haline gelir,*
18 (5-17-31)	ALT UN ËS	*temsil ettiği varlığın (yani,*
		Tanrının)
19. (35-21-32)	AT-UTUP U.	*namını kazanmış olarak.*

Yazıt No.138 (C.H.Gordon 1965, 1029'a bkz.)

1. (27,IN-13,OŞ-32,U)	INIŞU	*(Tanrıya) bende olunacak yer*
2. (3,ÖG-25,UZ-17,ON-17,ON)	ÖGÜZ ONIN	*Kozmos Irmağı*
3. (15,ËM-31,ËS)	ËMİS.	*imiş; çünki*
4. ((34,ONÇ-3,ÖG)	ONÇ ÖG	*"kral" olması dolayısı ile,*
5. (1,Ë-24,ËR-2,ËB-32,U)	Ë, ËRİB U,	*onu (cennete) eriştirdi,*
6. (3,ÖG-4ËD-19,US)	ÖG ËDİS,	*kralı var etmiş olan,*
7. (17,ON-15,ËM)	ONIM.	*bu kozmos.*
8. (32,U-13,OŞ-24,ËR-3,ÖG)	U, OŞ ËRİG,	*Böylece, konfigurasiona erişik olarak,*
9. (15,ËM-24,ËR-29,ÖC –15,ËM-31,ËS)	ËMİR ÖCİM ËS;	*yeni bir varlık (zamir) haline geldi;*
10. (34,ONÇ-3,ÖG-13,OŞ -2,ËB-U)	ONÇ ÖG OŞUB U,	*"kral" halinde yeniden şekillendirildiği için,*
11. (3,ÖG-4,ËD-19,US-17,ON-18ËM)	ÖG ËDİSİNİM.	*orda da kral edildi.*
12. (27,IN-13,OŞ-32,U-3ÖG-32U)	INIŞU ÖG U,	*(Tanrıya) bende olan kral,*
13. (13,OŞ-24,ËR-31,ËS-15,ËM)	OŞ ËRİSİM,	*konfigurasiona erişerek,*
14. (24,ËR-35,AT UT -17,ON-15,ËM)	ËR AT-UT ONIM.	*kozmosa erişme başarısı kazanmış oldu,*
15. (16,AW-14,İL-16,AW-3,ÖG)	AW İLİW ÖG.	*konvers [çevrilmiş] kişi haline gelen kral.*
16. (32,U-13,OŞ-24,ËR-3,ÖG-15ËM)	U, OŞ ËRİGİM	*Konfigurasiona ererek,*
17. (36,ËD-24,ËR-15,ËM-33,ËS)	ËDER ËMİS,	*yeniden var edilir imiş,*
18. (16,AW-14,İL-16,AW-3,ÖG)	AW İLİW ÖG.	*konvers kişi haline gelen kral.*
19. (2,ËB-17,ON-3,ÖG)	ËBİN ÖG	*Bu şekilde, kral*

20. (15,ËM-24,ËR-35,AT UT-17,ON-15,ËM-31,ËS)	ËMİR AT-UTUN ËMİS :	*yeni bir varlık haline gelmiş bulunuyor :*
21. (1,Ë-24,ËR-2,ËB-32,U)	Ë, ËRİB U,	*Erişince,*
22. (3,ÖG-25,UZ-24,ËR-27,IN)	ÖGÜZ ËRİN	*nehir aracılığı ile*
23. (17,ON-15,ËM)	ONIM.	*kozmosa.*
24. (27,IN-13,OŞ-32,U-3,ÖG-6,Ü)	INIŞU, ÖG Ü	*(Tanrıya) bende olan kral*
25. (2,ËB-10,UÇ-17,ON-15,ËM)	ËB-UÇ ONIM.	*kozmosa uçmuş bulunuyor.*
26. (25,UZ-15,ËM)	UZIM	*Transforme olunca*
27. (17,ON-11,OY-15,ËM-31,ËS)	ONUY ËMİS,	*kozmoslaşır imiş,*
28. (16,AW-14,İL-16,AW-3,ÖG)	AW İLİW ÖG (15!)	*konvers kişi haline gelen kral.*
29. (36ËD-2ËB-5ALT-31ËS-15ËM)	ËDİB ALT ËSİM,	*(Tanrıda) yetki kazanarak,*
30. (25,UZ-24,ËR-16,AW)	UZ ËRİW	*transformasiona erişen*
31. (14,İL-15,ËM-3,ÖG)	İLİM ÖG	*kişi-kralımız,*
32. (34,ONÇ-3,ÖG-13,OŞ--2,ËB-32,U)	ONÇ, ÖGİŞİB U,	*buna göre, haşmetli olarak baki kaldı,*
33. (3,ÖG32,U-13,OŞ -24,ËR-31,ËS)	ÖG U, OŞ ËRİS.	*yeniden kral olarak tecelli etmek sureti ile.*
34. (4,ËD-19,US-17,ON-15,ËM)	ËD USUN ËM,	*Yaradan Tanrı,*
35. (4,ËD-15,ËM-13,OŞ-15,ËM)	ËDİM OŞIM	*konfigure eden Yaratıcıdır.*
36. (3,ÖG-!4,İL-3,ÖG-15,ËM)	ÖGÜL ÖGİM	*Buna göre, haşmetler haşmedi için*
37. (28,ANT-27,IN-31,ËS)	ANTINIS,	*(Tanrıya) ant içilmiş olduğundan,*
38. (2,ËB-17,ON-13,OŞ-3,ÖG)	ËBİN OŞ ÖG,	*kralın bütün şekillenmelerini,*
39. (14,İL-3,ÖG-5,ALT-3,ÖG)	İLİG ALT ÖG,	*"kişi halindeki kral" halinden,*
40. (11,OY-13,OŞ-36,ËD-2,ËB)	OYUŞ ËDİB,	*kendi tasavvuru olan,*
41. (3,ÖG-14,İL-3,ÖG -2ËB-3ÖG)	ÖGÜL ÖGÜB ÖG	*"haşmetler haşmedi kral" haline kadar olmak üzere,*
-42.(2ËB-27IN-31ËS-15ËM-14İL-36ËD)	ËBİNİSİM ËLİD.	*kendi tertibine iletmiş bulunuyor.*

Yazıt No. 139 (C.H.Gordon 1965, 1030'a bkz.)

1. (13OŞ-2ËB-32U)	OŞIB U (128/18)	*Konfigure olunca*
2. (3ÖG-25UZ-17ON-17ON-15ËM)	ÖGÜZ ONUN ËM,	*kozmos ırmağında,*
3. (3,ÖG-34,INÇ-3,ÖG)	ÖGİNÇ ÖG,	*haşmetmeab kral,*
4. (13,OŞ-2,ËB-32,U)	OŞIB U,	*konfigure halde,*
5. (4,ËD-19,US-17.ON-15,ËM)	ËD USUN ËM	*yaradan Tanrıya*
6. (25,UZ-15,ËM-17,ON)	UZ ËMIN.	*transforme olmuş.*
7. (3,ÖG-32,U)	ÖG U,	*İşbu kral,*
8. (13,OŞ—24,ËR-38,OĞ-3,ÖG)	OŞ URIĞ ÖG	*konfigure vasıflı kral sıfatı ile,*
9. (15,ËM-24,ËR-35,AT-UT -17,ON-15,ËM)	ËMİR AT-UT ONIM.	*kozmosun yeni bir varlığı halini kazanmış.*
10. (32,U-13,OŞ-24,UR -3,ÖG-15,ËM)	U, OŞ ËRİGİM	*Buna göre, konfigurasiona erişmiş olarak*
11. (36,AD-4,ËR-15,ËM)	ADARIM,	*attığı adım,*
12. (4,ËD-15,ËM-13,OŞ-3,ÖG)	ËDİMİŞ ÖG,	*(yeniden) yaradılmış kral olarak,*
13. (25,OZ-24,ËR-38,UN-27,IN -17,ON-15,ËM).	UZAR-UN INUN ËM.	*transformasion modusu bendeliğidir.*
14. (4.ËD-15,ËM-13,OŞ-3,ÖG)	ËDİMİŞ ÖG	*(Yeniden) yaratılmış kral*
15. (2,ËB-17,ON-3,Ö G)	ËBİN ÖG,	*(yeni bir) düzen kralıdır,*
16. (15,ËM-24,ËR-35,AT-UT -15,ËM)	ËMİR AT-UTIM.	*yeni bir varlık haline gelmiş olarak.*
17. (32,U-13,OŞ-24,ËR-3,ÖG)	U, OŞ ËRİG,	*(Böylece) konfigurasiona erişik*

		olarak,
18. (24,ËR-29,ÖC-15,ËM-3,ÖG -34,İNÇ-3,ÖG)	ËR ÖCİM ÖGİNÇ ÖG,	*Sahibine erişmiş olan haşmetmeap kral,*
19. (13,OŞ-2,ËB-32,U)	OŞIB U,	*konfigure edilerek*
20. (4,ËD-19,US-17,ON-15,ËM)	ËD USUNIM,	*Tanrı tarafından yaratılınca,*
21. (27IN-13OŞ-32U-15ËM-3ÖG-15ËM)	INIŞU ËMİGİM	*bende edilmek üzere*
22. (25,OZ-24,ËR-26,İT- -14,İL-15,ËM-31,ËS)	UZ ËRİTİLMİS.	*transforme olarak (Tanrı haline) eriştirilmiş.*
23. (1,Ë-24,ËR-2,ËB-32,U)	Ë, ËRİB U,	• *Evet, o erişti,*
24. (3,ÖG-14,İL-32.U-3,ÖG)	ÖGÜL U ÖG.	*yüceler-yücesi kral olarak.*
25. (13,OŞ-24,ËR-15,ËM-3,ÖG)	OŞ ËRİM ÖG	• *Konfigurasiona erişen kral*
26. (4,ËD-19,US-17,ON-15,ËM)	ËD USUNIM.	*Tanrı haline gelir.*
27. (32,U-13,OŞ-24,ËR-3,ÖG)	U, OŞ ËR ÖG	• *Konfigure olan kral*
28. (6,Ü-2,ËB-10,UÇ-17,ON-15ËM)	Ü,ËBİÇ ONIM.	*kozmik hale gelmiş olur.*
29. (25,UZ-25,UZ-15,ËM-3,ÖG)	UZ-UZIM ÖG	*Transforme olan kral*
30. (14,İL-3,ÖG-15,ËM)	İL ÖGİM,	*halk kralı idi,*
31. (28,ANT-27,IN-3,ÖG)	ANTIN ÖG.	*onların ant içtiği kral idi.*
32. (25,UZ-17,ON-3,ÖG)	UZIN ÖG	*Transforme kral*
33. (35AD-2ËB-5ALT-31ËS-27IN)	ADIB ALT ËSİN	*(halkın) vekillik adımını atan*
34. (3,ÖG-15,ËM-24,ËR)	ÖGİM ËR.	*kral olduğu için erişti.*

Yazıt No. 140 (C.H.Gordon 1965, 1090'a bkz.)

1. (36AD-5ALT-3ÖG-2ËB-27IN)	ADALT ÖG ËBİN,	*Kralın adım attığı (yeni) düzen,*
2. (28ANT-14İL-15ËM-31ËS)	ANT İLİM ËS	*halk andı sonucunda*
3. (24ËR-2ËB-15ËM)	ËRİB ËM,	*eriştirilmiş olarak,*
4. (36AD-5ALT-14İL)	ADALT İL.	*adım atmış kişiler (düzenidir).*
5. (36ANT-13OŞ-27IN-17ON-15ËM)	ANTIŞIN ONIM,	*Ant içilme yolu ile kozmosa*
6. (36AD-5ALT-14İL-4ËD-27IN)	ADALT İL ËDİN,	*adım atan kişinin yeniden yaratılacağı gibi,*
7.(35AT-UT-3ÖG-15ËM	AT-UT ÖGİM,	*bu yolda başarılı olan kralımız da,*
8. (2Ë-4ËD-5ALT-6Ü)	Ë, ËDİLT Ü.	*evet, bu şekilde yaratıldı.*
9.(36AD-5ALT-14İL)	ADALT İL	*(Kozmosa) adım atmış kişiler*
10.(36AD-2ËB-14İL-2ËB-17IN)	ADIB İL ËBİN,	*BARTUQ'u halkının düzenine*
11. (36AD-5ALT-15ËM-3ÖG-15ËM)	ADALT ËM ÖGİM	*kralımızın adım atabilmiş olması,*
12. (9AT-4ËD-31ËS -14 İL-3ÖG)	AT ËDİS İLİG,	*onun oraya atılmasını temin eden halkın,*
13.(1Ë-14İL-16AW-35AT-UT)	Ë, İL AW AT-UT.	*evet, reyini kazanmış olmasındandır.*
14. (36AD-5ALT-3ÖG-İL)	ADALT ÖG İL	*(Kozmosa) adım atmış kral kişi*
15.(11ËM-24ËR-35AT-UT -17ON-15ËM)	ËMİR AT-UTUNIM.	*yeni bir varlık hali elde etmiş bulunuyor.*
16.(13OŞ-2ËB-32U)	OŞIB U	*Konfigure olmayı*
17.(35AT-UT-17ON14IL)	AT-UTUN İL,	*kazanmış olan bu kişi,*
18.(15ËM-24ËR-35AT-UT -17ON-15ËM-31ËS)	ËMİR AT-UTUNIM ËS,	*yeni bir varlık hali elde ederek,*
19. (2ËB-35AT-UT-16AW)	ËB AT-UT AW.	*yücelik kazanmış bulunuyor.*
20.(2ËB-15ËM-14İL-36AD)	ËBİM İL AD.	*(Yeni) düzen kişisi*

		BARTUQ'u için,
21.(36AD-5ALT-15ËM-3ÖG)	ADALTIM ÖG	*adım atmış olan kral,*
22.(26ÏT-2ËB-28ANT)	ÏTİB ANT,	*(halk) antı ile,*
23.(13OŞ-4ËD-24ËR-35AT-UT)	OŞ ËDİR AT-UT;	*konfigure yaratık haline geldi.*
24.(4ËD-15ËM-13OŞ-35AT-UT -17ON-3ÖG)	ËDİM OŞ AT-UTUN ÖG	*Kreativ konfigurasion hakkı kazanmış olan kral,*
25.(2ËB-5ALT-3ÖG)	ËB ALT ÖG	*(yeni bir) düzen kralı olacağından,*
26.(ËB-9AT-15ËM)	ËB AT ËM	*onun bu düzene atılmasının*
27.(14ÏL-36AD-27IN-31ËS).	ÏL ADIN ËS	*halk kararı sonucu olması sebebi ile,*
28.(2ËB-15ËM-5ALT-24ËR-32U)	ËBİM ALT ËR U.	*bu düzende yetkili olabildi.*
29.(16AW-14ÏL-16AW-2ËB -27IN-31ËS)	AW ÏL AW ËBİN ËS	*Kişi konverziomunun müte-celli düzeninde*
30.(28ANT-14ÏL-31ËS)	ANTILIS	*--ant içme sonucunda—*
31.(1Ë-17ON-17ON-31ËS)	Ë, ONUN ËS,	*evet, kozmik hale geldi,*
32.(36AD-5ALT-3ÖG-2ËB -27IN-3ÖG)	ADALT ÖG ËBİN ÖG.	*adım atmış kral düzenindeki kral.*

Yazıt No. 141 (C.H.Gordon 1965, 1123'e bkz.)

1. (1Ë-24ËR-2ËB-32U-15ËM-3ÖG)	Ë, ËRİB U ËMİG	*Evet, eriştiğine dair bu yazı*
2. (23UQ-13OŞ-27IN—31ËS)	UQUŞIN ËS.	*bir iman göstergesidir.*
3. (1Ë-14ÏL-21AP-9AT-18ONÇ)	Ë, ÏL AP ATINÇ	*Evet, halkın aparılma atılımı hakkında*
4.(15ËM-3ÖG-34İNÇ)	ËMİGİNÇ,	*yazı yazmış olması,*
5.(1Ë-14ÏL-21AP-31ËS-17ON-16AW)	Ë, ÏL AP ËSİN AW.	*evet, halkın aparılma imanından neş'et eder.*
6.(23UQ-3ÖG-15ËM-17ON-3ÖG)	UQ, ÖGİMİN ÖG,	*Bil ki, krallar kralımız,*
7.(23UQ-14ÏL-32U-15ËM-31ËS -14ËD-15ËM)	UQ, ÏL U ËMİS ËDİM.	*bil ki, kişi halinde idi.*
8.(13OŞ-22US-ËM-5ALT-ËM)	OŞ USUM ALTIM	*Tanrının yetkili*
9.(3ÖG-34İNÇ-9AT-24ËR)	ÖGİNÇ ATAR,	*öğüncü olduğundan,*
10.(22US-31ËS-15ËM-24ËR	USUS ËM ËR	*Tanrıya erişmiş*
11.(35AT-UT-17ON-3ÖG)	AT-UTUN ÖG.	*bulunuyor kral.*
12.(30ATA-AT)	ATA-AT	*ATA-AT olabilme*
13.(30ATA-AT-34İNÇ-15ËM -13ËS-16AW)	ATA ATINÇ ËMİS AW.	*ATA namının verilmesine bağlı imiş,*
14.(24ËR-35AT-UT-17ON-3ÖG)	ËR AT-UTUN ÖG,	*erişmiş bulunan kral için.*
15.(1Ë-9AT-5ALT-3ÖG)	Ë, AT-ALT ÖG,	*Evet, "AT" yetkili kral,*
16.(5ALT-2ËB-17ON-13OŞ-31ËS)	ALTIBIN OŞ ËS.	*konfigure olmuş bulunuyor.*
17.(1Ë-24ËR-2ËB-32U-3ÖG)	Ë, ËRİB U ÖG,	*Evet, erişmiş olan kral,*
18.(22OS-15ËM-5ALT-15ËM-3ÖG)	USUM ALTIM ÖG.	*Tanrıdan yetki almış olan kraldır.*
19.(1Ë-21AP-17ON-27IN-31ËS -34İNÇ)	Ë, AP ONIN ËSİNÇ,	*Evet, kozmosa aparılma imanı,*
20.(9AT-24ËR-22US-31ËS-27IN)	ATAR USISIN	*Tanrı yazgısı*
21.(13OŞ-32U-15ËM-3ÖG-15ËM)	OŞU ËMİGİM	*konfigurasion ile,*
22.(24ËR-9AT-3ÖG)	ËRİT ÖG.	*eriştirilen kral hakkındadır.*
23.(1Ë-9AT-5ALT-31ËS	Ë, ATALTIS	*Evet, atalmış olma*

24.(36AD-2ËB-5ALT)	ADIB ALT,	*bir BARTUQ sonucudur.*

Yazıt No. 142 (C.H.Gordon 1965, 126'ya bkz.)

1. (25UZ-14ÏL-25OZ-3ÖG)	UZ İLİZ ÖG	*Transforme kişi olan kral*
2. (36AD-27IN-17ON-31ËS-4ËD-15ËM)	ADIN ONIS ËDİM.	*kozmik processden geçirildi.*
3. (13OŞ-15ËM-3ÖG)	OŞUM ÖG	*Konfigure kral*
4. (28ANT-8OQ-15ËM-14ÏL)	ANTIQIM İL	*halkın (kendisi için Allaha) ant içmiş*
5. (4ËD-15ËM-13OŞ-3ÖG)	ËDİMİŞ ÖG.	*olduğu kraldır.*
6. (36AD-2ËB-5ALT-3ÖG)	ADIB ALT ÖG.	*(Halkın) vekillik adımını atan kral,*
7. (1Ë-24ËR-2ËB-32U-15ËM-31ËS)	Ë, ËRİB U, ËMİS	*evet,(Tanrıya) erişmiş bulunuyor,*
8. (5ALT-5ALT-3ÖG)	ALTILT ÖG.	*yetkili kral olarak.*
9. (1Ë-36AD-14ÏL)	Ë, AD İL	*Evet, BARTUQ kişisi,*
10. (25UZ-25UZ-3ÖG-32U)	UZUZ ÖG U,	*transforme kral halinde,*
11. (13OŞ-41AT-ATA -12ÖK-3ÖG)	OŞ AT-ATA ÖK-ÖG.	*konfigure AT-ATA olan Rab kralı olarak,*
12. (35AT-UT-17ON-31ËS)	AT UTUNIS;	*kazanmış oldu;*
13. (36AD-5ALT-3ÖG)	ADALT ÖG.	*—"adım atmış kral" unvanını.*
14. (13OŞ-15ËM-17ON-3ÖG -14ÏL-3ÖG-17ON)	OŞIMIN ÖG İLİGİN,	*Konfigure kral halkı,*
15. (41AT -ATA-3ÖG)	AT-ATA ÖG,	*AT-ATA kral olması için,*
16. (28ANT-14ÏL-15ËM)	ANT İLİM.	*ant içen halkdır.*
17. (36AD-5ALT-15ËM-3ÖG)	ADALTIM ÖG :	*(kozmosa) adım atmış olan kral :*
18. (5ALT-26ÏT-15ËM)	ALT İTİM	*o (halk tarafından) yetkili kılınmış olarak,*
19. (25UZ-25UZ-3ÖG)	UZUZ ÖG	*transforme edilen kraldır;*
20. (36AD-5ALT-15ËM-3ÖG)	ADALTIM ÖG	*o "adım atmış kral" olarak*
21.(8UQ-27IN-15ËM)	UQIN ËM.	*kabul edilmelidir.*

Yazıt No.143 (C.H.Gordon 1965, 116'ya bkz.).

Sahife 72'deki alfabe tamgalarının numaraları ve Erken Türkçe karşılıkları	Yazıtın okunuşu ve *tılmaçlanması* [tercümesi]	
1. (17 ON-21 AP- 22 OS- 15 ËM- 31 ËS)	ONUP OSIM ËS	*Kozmoslaşarak, Tanrı Bilinde,*
2. (2 ËB-5 ALT-3 ÖG- 15 ËM)	ËB-ALT ÖGİM	*sayın kralım*
3. (24 ËR-28 ANT-31 ËS)	ËRİNT ËS	*erişmiş bulunuyor,*
4. (19 US-36 AD-17 ON-31 ËS)	USUD ONIS.	*kozmos stratejisine.*
5. (32 U-13 OŞ-24 ËR-15 ËM-31 ËS)	U, OŞ ËRİM ËS,	*Böylece, konfigurasïona erişmiş olarak,*
6. (4 ËD-15 ËM-13 OŞ-31 ËS)	ËDİM OŞ ËS,	*konfigure oldu,*
7. (36 AD-2 ËB-5 ALT).	ADIB ALT.	*prosessual olarak.*

Yazıt No.144 (C.H.Gordon 1965, s.336)

1. (27IN-23UQ-9AT-3ÖG)	INIQ AT ÖG,	*(Tanrı) bendesi olan AT-kral,*
2. (35AT-UT-42AT [T]-21AP-17ON)	AT-UT AT APAN,	*APA dolayısı ile "AT"lığı kazan-*

		mış olan,
3. (3ÖG-15ËM)	ÖG ËM	*kral olarak,*
4. (6Ü-24ËR-3ÖG)	Ü, ËRİG.	*(Rabba) erişmiş bulunuyor.*
5. (13OŞ-27IN-27IN)	OŞININ	*Konfigure olmuş olan,*
6. (13OŞ-27IN-17ON-3ÖG)	OŞIN ON-ÖG	*konfigure kozmik kral*
7. (36AD-17ON-13OŞ-24ËR-3ÖG)	AD-ON OŞ ËRİG.	*kozmik prosess sayesinde konfigurasïona erişmiş bulumuyor.*
8. (2ËB-9AT-2ËB-13OŞ)	ËB AT, ËB OŞ	*AT halinde konfigure*
9. (6Ü-3ÖG)	Ü, ÖG	*kral*
10. (36AD-15ËM-3ÖG)	ADIM ÖG	*—kral adımı atmıya*
11. (5ALT-28ANT)	ALT ANT	*yetkili kılan ant sayesinde—*
12. (35AT-UT-2ËB-27IN-32U)	AT-UTIBIN U,	*(13) kral haline erişmeyi*
13. (24ËR-27IN-6Ü-3ÖG)	ËRİN Ü, ÖG.	*(12) hakketmiş bulunuyor.*
14. (1Ë-23UQ-6Ü-27IN-3ÖG)	Ë, UQUIN ÖG	*Evet, sembol haline*
15. (36AD-15ËM-3ÖG)	AD ËM ÖG,	*adım atan kral,*
16. (35AT-UT-16AW)	AT-UTIW,	*kazanmış oldu,*
17. (2ËB-3ÖG-14Ï̈L-14Ï̈L-9AT-15ËM)	ËB-ÖGİL Ï̈L ATIM	*(öbürdünyada da) AT halkının yüce kralı*
18. (2ËB-17ON-3ÖG)	ËBİN ÖG	*düzenindeki kral olmayı,*
19. (5ALT-17ON-28ANT-14Ï̈L-3ÖG)	ALTIN ANT Ï̈L ÖG.	*(halk tarafından içilen) ant yetkilisi halk kralı olduğundan.*
20. (14Ï̈L-16AW-24ËR-15ËM -3ÖG-32U)	ÏLİW ËRİM ÖG U,	*Buna göre 0, (öbürdünyada) halk kralı olmuya erişmiş kral olarak,*
21. (14Ï̈L-6Ü-3ÖG)	ÏLÜ ÖG.	*(bu dünyanın da) halk kralıdır.*
22. (17ON-13OŞ-24ËR-15ËM-27IN)	ON OŞ ËRİMİN	*Yani, kozmik konfigurasïona*
23. (24ËR-ËD-21AP-17ON-3ÖG)	ËRİD, APAN ÖG,	*eriştirilmek üzere, aparılan kral,*
24. (35AT-UT-2ËB-22OS-24ËR-3ÖG)	AT-UT ËBİS ËRİG	*bu erişmeyi hakketmiş olan,*
25. (9AT-2ËB-14Ï̈L-3ÖG)	AT BÏ̈L ÖG.	*AT BÏ̈L kralıdır.*
26. (24ËR-28ANT-35AT-UT -15ËM-2ËB-17ON-17ON)	ËR ANT AT-UTUM ËBİNİN	*Erişme andı sonucu olarak*
27. (13OŞ-24ËR-15ËM-3ÖG-27IN)	OŞ ËRİM ÖGİN,	*konfigure olan kral,*
28. (24ËR-4ËD-21AP-3ÖG-32U)	ËRİDİR ÖG U,	*(29) kozmik kral olarak*
29. (17ON-27IN-3ÖG-32U)	ONIN ÖG U.	*(28) (Tanrı Bïline) eriştirilmiş kraldır.*
30. (14Ï̈L-1Ë-23UQ-6Ü -27IN-27IN-32U)	ÏLİ UQ Ü, ININ U.	*O, halkının sembolü olan (Tanrı) bendesidir;*
31. (5ALT-2ËB-17ON-6Ü)	ALTIB ON Ü,	*kozmos yetkilisi olarak,*
32. (3ÖG-6Ü-14Ï̈L-15ËM -17ON-3ÖG)	ÖGÜ ÏLİM ON ÖG.	*övüncümüz olan halkımızın kozmik kralıdır.*
33. (17ON-15ËM-23UQ-5ALT -23UQ-5ALT-16AW)	ONIM UQULTIQ ALT AW,	*O kozmosu sembolize eden,*
34. (14Ï̈L-16AW-28ANT -5ALT-3ÖG-32U)	ÏLİW ANT ALT ÖG U;	*halk antı yetkilisi olan kraldır;*
35. (14Ï̈L-3ÖG-29ÖC-5ALT-17ON)	Ï̈L ÖG ÖC ALTIN.	*halk krallığı sahibidir.*
36. (13OŞ-21AP-36AD-36AD-15ËM)	OŞUP AD-ADIM	*O, bu şekilde adım atmış olan,*
37. (13OŞ-28ANT-35AT-UT-3ÖG)	OŞ ANT AT-UT ÖG	*transformasïon andını hakketmiş kral*
38. (5ALT-5ËM-6Ü-3ÖG)	ALTIM Ü ÖG.	*yetkilisi kraldır.*
39. (36AD-15ËM-3ÖG)	ADIM ÖG,	*(Kozmosa) adım atmış olan kral,*
40. (13OŞ-4ËD-42AT)	OŞ ËD AT	*konfigure olan AT olarak,*

41. (14ÏL-2ËB-24ËR-36AD-6Ü)	ÏL ËB-ËR AD Ü	*halkının eriştirdiği adımı atmış*
42. (35AT-UT-22OS-1Ë-27IN-3ÖG)	AT-UT OSIIN ÖG.	*Tanrı Bïli kralıdır.*
43. (36AD-15ËM)	AD ËM	*(Öbürdünyaya) adım atarak,*
44. (3ÖG-24ËR-9AT)	ÖG ËR-AT,	*AT halinde erişen kral,*
45. (3ÖG-17ON-21AP)	ÖG ONIP,	*"kral" sıfatı ile kozmoslaşarak,.*
46. (13OŞ-6Ü-36AD-15ËM)	OŞ Ü ADIM.	*konfigurasïon adımı atmış bulunıyor.*
47. (28ANT-16AW-14ÏL)	ANT AW ÏL	*Halk antından dolayı, artık o*
48. (2ËB-24ËR-14ÏL-27İN-6Ü)	BİR İLİNÜ	*BİR halkının*
49. (3ÖG-36AD-15ËM-23UT-42AT)	ÖGİDİM UQUT	*saygıdeğer sembolüdür;*
50. (24ËR-3ÖG-2ËB)	ËRİGİB	*erişmiş olarak,*
51. (1Ë-21AP-6Ü)	Ë, AP Ü.	*(Tanrıya) aparılmıya.*

Bu metnimizde (yazıt No.144/44) *Ugarït* sözünü de görmekteyiz: ÖG ËR-AT ["At" (yani, *can*) haline erişen krallar yeri; yani, *krematorium*]:

AD ËM	*(Öbürdünyaya) adım atarak*
ÖG ËR-AT,	*AT haline erişen kral,*
ÖG ONIP	*"kral" sıfatı ile kozmoslaşarak,*
OŞ Ü ADIM.	*konfigurasïon adımı atmış bulunuyor.*

Nitekim, ËR-AT [erişen can] sözünün, Ulu-Kem (Sibir) yazıtlarından birinde, "asker" (yani, "şehit") anlamında kullanıldığını görmekteyiz:

OĞIW OŞ ËSİZ BU OŞ! ËR-AT BU OĞU AT ËSİS, ËR-ËRİM BU ËSİD.

Ögülüşümüz şu şekilde olmuştur: Asker olarak şerefli bir nama sahibiz, erliğimi bu şekilde duy!

Mirşan,K. 1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*, s.68.

Sahife 5-6 ve 45'de sözkonusu ettiğimiz AT ÏL ve AT OY BÏL sözlerini Ugarit yazıtlarında da bulabilmekteyiz:

<u>Yazıt No.134/18-19</u>

ON AT-İLİN	*ON'ların AT-İL'inin*
OĞIP A İLİP ÖG.	*şerefli halkının krallığı.*

<u>Yazıt No.144/22-25</u>

ON OŞ ËRİMİN	*Kozmik konfigurasïona*
ËRİD, APAN ÖG,	*eriştirilmek üzere, aparılan kral,*
AT-UT ËBİS ËRİG,	*bu erişmeyi hakketmiş olan,*
AT BÏL ÖG.	*AT BÏL kralıdır.*

Yazıtlarımızda Batı Sibirdeki BİR OY BÏL devletini kurmuş olan BİR AT URUQI [BİR AT ırki] da sözkonusu ediliyor (yazıt No.144/47-49):

MirşaniK.1999; *Erkeen-Türk Devletlerri ve Türük Bïl*, s.35.

ANT AW İL	*Halkın kendisi için ant içmiş olmasından dolayı, artık o*
BİR İLİÑÜ	*BİR halkının*
ÖGİDİM UQUT.	*(öbürdünyada da) saygıdeğer sembolüdür.*

Burda geçen ÖGİDİM sözünün Ulu-Kem (Sibir) yazıtlarındaki paralelini ÖKÜDİM [ağıt] şeklinde görmekteyiz:

ÖKÜDİM AYITA İÇİM UYUP UÇUMQA İY! [Abiyim baş ucumda ağıt söylüyor, heyhat!].

Mirşan,K.1970; *Proto-Türkçe Yazıtlar*, s.74 (No.21).

Bu kuple Ugaritlilerin BİR AT ırkından olduğunu ifşa ediyor. Ayrıca, onlar kendilerini AT OY BÏL halkı olarak da tanımlamaktalar.

Oqışıñupult'lar [Alfabeler]

Tamğa şekilleri olarak, bilgisayarlarda bulunan veya teşkil edilebilinen benzer harfler alınacaktır. *Tamğaların* hakiki şekilleri için ise, yazıtlara bkz. Ugarit alfabesi s.72'de.

Cet.No.144. Side Alfabesi (25 tamğa)

harf	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*
b	b	**k**	K	**ñ**	y , o	**r**	>▫	**ü**	Ч , >
ç	λ	**q**	X	**o**	Ч , >	**s**	I	**w**	ε
g	Γ	**l**	Λ , L	**ö**	<	**t**	τ , ↑	**y**	У , V
ğ	>< , Ω	**n**	N	**p**	⌈	**u**	Ч , >	**z**	Z

Bazı ilginç tamğa şekilleri: ĒSİS → şek.88,90; İÇ → şek.84 (civciv resmi); OQ → şek.84, sat.1 (kuş resmi); şek.81 (değişik bir haç şekli); OS → şek.83, sat. 2; OZUS → şek.83, sat 2 (iki *tamğa* ile!); ÖGİS → şek.84, sat.2;ÜY → şek.85.

Cet.No.145. AT-UÇUQ [Phryg] Alfabesi (31 tamğa)

harf	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam*	*harf*	*tam*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam*	*harf*	*tam*
a	⌈/	**d**	Δ	**ï**	⌈	**m**	⌈⌃	**p**	⌈	**u**	<	**aq**	⌂	**oq**	↑
b	F	**e**	⌈/	**k**	K	**n**	(	**r**	P	**ü**	⌈˅	**añ**	ρ	**os**	∩
c	Ψ	**g**	Γ	**q**	┼	**ñ**	y,o	**s**	I	**w**	ε	**ës**	T	**up**	∞
ç	E	**ğ**	<>	**l**	⌈,Λ	**ö**	⌈˅	**t**	A	**z**	Z	**nç**	Σ		

Not: Alfabelerin kıyaslanması için şek.94'e bakınız. W ve Z'nin yazılış şekli için şek.44/1'e ve NÇ'ınki için şek.44/2'ye bakınız.

Cet.No.146. OY URUM ATIN [Erken Bizans] Alfabesi (34 tamğa)

harf	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*	*harf*	*tam.*
a	⌈/	ë	/	**iy**	Ï	**m**	M	**p**	Π	**u**	U	**s**	S
b	B	**g**	Γ	**k**	K	**n**	N, H	**r**	P	**w**	ω,ε	**z**	Z, Σ
ç	Э	ı	/	**q**	X,┼	**ñ**	O	**s**	⌈, C	**y**	Y,V	**üy**	γ
d	Δ	**i**	/	**l**	Λ	**o**	∩	**t**	A, T	**z**	θ, Φ	**us**	Ч

Not: Şek. 98 ve 101 ile karşılaştırınız.

Cet.No.147. Transkripsion Alfabesi

A **B** **C** (Ar.*cīm*) **Ç** (Rus.*ч*) **D** **Ë** (yalnız 1inci hecede)	**E** (1inci hecede seyrek) **F** **G** **Ğ** (Ar.*ayın*) **H** **X** (Rus.*x*)	**I** (Rus.*ы*) **İ** (I'nın yumşak eşi) **Ï** (Alm.*i*) **J** (Rus.*Ж*) **K** **Q** (sağır *k*)	**L** **M** **N** **Ñ** (burundan çıkan *N*) **O** **Ö** (Alm.*ö*)	**P** **R** **S** **Ş** (İng.*sh*) **T** **U** **Ü** (Alm.*ü*) **V**	**W** (sağır *v*) **Y** (Alm.*j*) **Z** (Rus.*з*)

Not No.148. Yunan Alfabesi

Griechisches Alphabet · *ABΓΔEFIΘ(H)Θ(I)K(Λ)M^M(N)Ξ(Ξ)OΠ(Π)MPS(Σ)TV(Y)Φ↓(X)ΨΩ*

Alpha Beta Gamma Delta Epsilon Bau Zeta Eta THeta Iota Kappa Lambda My Ny KSi Omikron Pi Si Qoppa Rho Sigma Tau Üpsilon PHi KHi PSi Omega = 27 Buchstaben.

Für den Buchstabennamen *βαῦ* vgl. *Ϝαϙνίον* > *βαννί* („Lamm", Qazan-türk. „Beren").

Mirşan,K. 1973; *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften:* S.11.

AT-UÇUQ [Phryg] Sözlüğü

Not: Satır sonunda verilen yazıların esas şekilleri için orijinal yazıtlara bakınız.

AD, adım. (Şek.58)—Δ
AQ, akan. (Şek.72)—penis resmi
AQAÇ, maddeden dışarıya akıp çıkan enerji. (Şek.72,73,74)—↑E (aslı sağdan sola)
AÑ, zekâ, akıl. (Şek.65,72)—∫o
AÑ OZ, aklın ozması. (Şek.65)— ∫o Z
AP, Allah. (Şek.63)—ſ
APAN AT, Allah namı haline gelme, Allahlaşma. (Şek.50)—ſ[A
AP-AT, (1) yüce nam. (Şek.51); (2) ap-AT. (Şek.72)—ſA ve ∞A
AP-ATAP, adanmış. (Şek.72)—∞A∞
AP-AT ËBİT, (vucuttan) atılarak aparılma düzenindeki. (Şek.44/1)— ſAFA
AP-AT ËBİÑİZ, (vucuttan) atılarak aparılmak üzere (Şek.44/1)—ſAFOZ
AP ËSİÇ OZ ËKİÇ,Allaha ozma. (Şek.63)—∫[TEZKE (aslı sağdan sola)
AP OZ, Allaha ozma. (Şek.67)—ſ Z
AP Ü, aparılan. (Şek.49)—ſ ν
ARIÑIB, uzaklaşarak. (Şek.54)—POF (aslı sağdan sola)
AS, asman [asüman]. (Şek.50)— ∫|
AT, (1) atılma; atılarak (2) nam. (Şek.44/1, 44/2, 48,53,54,55,66,68,71,72,73,74,75) —A
ATAB, atılarak. (Şek.44/2)—AF
ATAB AT AÑIB, atılan nam hatırasıdır. (Şek.54)—AFAÞF (sağdan sola)
ATAB UÇA OÑUNÇ, (vucuttan) atılarak uçmuya muvaffak olmuş olması hesabı ile. (Şek.44/2, 53)—AFE∫OΣ
ATAÇ, ced. (Şek.51)—AE
ATAM, atam. (Şek.74)—AM (aslı sağdan sola)
ATAP, izafe edilen. (Şek.51)—Aſ
ATAR, atanmış. (Şek.75)—AP
AT ËB-ËSİT A, "AT" kavramında mündemiç olan yer. (Şek.64)—AFTA ∫
AT ËKİÇ, (1) atılarak; (2) "at"ın. (Şek.44/1,58)—AKE
AT ËKİÇ ÖTÜ OÑ, "AT" olarak geçiş. (Şek.65)—AKEνAνo (aslı sağdan sola)
AT ËKİÇÜ ÏLİZ,namdar halkız. (Şek.71)—AKEνLZ
AT ËKİT,atılarak (Şek.53)—AKA (aslı sağdan sola)
AT ËM, (canı) atıldıktan sonra. (Şek.63)—AM (aslı sağdan sola)
AT ËPİÑ OZ, atılarak ozma. (Şek.72)—Aſ/Z
AT ËRİÇ A, AT'ın erişmesi için. (Şek.65)—APE∫
AT ËRİÇ A OT-OZ ËSİSÜ, OT-OZ aracılığı ile AT'ın erişmesi (Şek.65)
AT ËSİÇ, denen yer. (Şek.72)—ATE
AT ËSİÑİSİÑ OZ, "AT" denen şeyin ozması (Şek.74)—ATOIOZ
AT ËSİS, denilen. (Şek.56)—ATI (aslı sağdan sola)
AT ËSİTÜ ÏS A, "AT" halinde bilinen can (Şek.66)
ATINÇ, (1) namı; (2) (vucuttan) atılması. (Şek.51)—AΣ
AT ÏL [AT OY BL, AT UQUŞ BÏL, AT OY ÖGE, AT OY], Namdar Devler : İdil-Oralda MÖ 1517 yılında kurulmuş olan bir Türk devleti. (Şek.62,75)—AΛ (aslı sağdan sola)
AT ÏLİÑ ÏSİK ËTİBİÑİZ, AT ÏL hatırası (Şek.75)
AT ÖGİÇİP ËTÜ OÑIM, namı övünç kazanmaya muvaffak olan (Şek.55)—AΓEſAνOM
ATU, atılma. (Şek.49,56)—A^ (sağdan sola)
AT UÇ, (vucuttan) atılarak uçma. (Şek.44/1)—AE
ËB, düzen. (Şek.49)—F (aslı sağdan sola)
ËB-AT, tertip. (Şek.76)—FA
ËB-ËSİÑÜ, hepimizin yadettiği. (Şek.64)
ËB-İÇİKİÑÜ, içerilmiş [sokulmuş] olma. (Şek.56)
ËB-İÇÜ AT, içerilmiş olunan AT. (Şek.64)—FEνA
ËBİÑ, hadise. (Şek.74)—Fo
ËB-ÏS, can'ın. (Şek.74)—FI
ËB ÏS AQAÇ AT, canın AQAÇ'a atılmassı (Şek.74)—FI↑EA
ËBİT, düzen. (Şek.44/2)—FA

ËBİT ËSİÑÇ, düzendeki. (Şek.44/2)—FAIΣ
ËBİTİSİNÇ, düzendeki. (Şek.53)—FAIΣ
ËB-ÏSİÇİP, canlar düzeninin. (Şek.49)—FIEſ (aslı sağdan sola)
ËKİÇ A, halen. (Şek.64)—KE ∫
ËKİÇ ÏL, bulunulan memleket. (Şek.64)—KEΛ
ËKİÇÜ, omluya. (Şek.65)—KEν
ËM AD, zamir adımı. (Şek.50)—MΔ
ËM AT, (1) sahip (Şek.49,65,68,77); (2) haşmetli. (Şek.48)—MA
ËM AT ËSİÇ, (1) ben. (Şek.64).
Not: ËM AT Etrüskçede "ben" demektir. Lazcada bu söz "*med* > *ma*"şeklini almış bulunuyor. (2) "sahip" olan. (Şek.65)—MATE (aslı sağdan sola)
ËMİÇ, için. (Şek.49)—ME (sağdan sola)
ËMİÇ-ËMİÇ, nasibine erişilen. (Şek.44/2,53)—MEME
ËMİÑ, (1) onun. (Şek.54).
Not: Protogrekçede bu söz "sizin" [υμέων] demektir; (2) olarak. (Şek.77)—Mo (aslı sağdan sola doğru), MÞ
ËMİÑ ËLİTİS, iletilmiş olan. (Şek.44/1)—MÞLAI
ËMİÑİB ËTİB-ËTİS, şahsen. (Şek.54)—MoFAFAI
ËMİÑ ÏS, olan can. (Şek.72)—MoI
ËMİS ËTİZ, amaç. (Şek.49)—MIAZ (aslı sağdan sola)
ËP-OÑUZ, başarı. (Şek.57)—ſOZ
ËR, erişme. (Şek.66,70,74)—P
ËR A ÏTÜ,erişmiş bulunma. (Şek.66)—PſAν
ËR AT ËBİÑ, erişmiş olduğunun göstergesi. (Şek.74)—PAFo (aslı sağdan sola)
ËRE, erişerek. (Şek.51)—Pſ
ËRİÇ A, erişim. (Şek.64)—PEſ
ËRİK, erk. (şek.44/1)—PK
ËRİK ËSİT, erk sahibi (Şek.44/1)—PK IA
ËRİÑİNÇ, erişme. (Şek.76)—PoΣ
ËRİS, eriş. (Şek.49)—PI
ËRİT, eriştirilen. (Şek.53)—PA (aslı sağdan sola)
ËRİTÜ, eriştirme. (Şek.49,65)—PAν (aslı sağdan sola)
ES, denilen. (Şek.72)—T
ËS-ËSİÑ ËSİÇ, o (Protogrekçesi *ËSİSİÑİZ*). (Şek.77)—I T□ IE
ËS ËTİS, hatıra. (Şek.67)—TAI
ËSİÇ, (1) olan (Şek. 44/1,50); (2) ... yolu ile. (Şek.44/1); (3) matuf olarak (Şek.65)—TE
ËSİÇİP, denen. (Şek.72)—TEſ
ËSİÇİB ËTÜ, hatırlatma. (Şek.55)—TEFAν (aslı sağdan sola)
ËSİÇÜW,anma. (Şek.75)—TEW
ËSİK, denilen. (Şek.65)—TK
ËSİKİÇ Ü, tecelli. (Şek.44/2)—IKEν
ËSİÑİZ, hatıra. (Şek.68)—ToZ (aslı sağdan sola)
ËSİÑ, hal. (Şek.73)—To
ËSİÑ-ËSİRÜ, hadise. (Şek.65)—TÞTPν
ËSİÑİSİÑ, denen şey. (Şek.74)—ToIo
ËSİÇ, (1) denen. (Şek.74). (2) inanç. (Şek.63): (3) Yadedilen (Şek.48)—TE
ËSİÇ ËB İÇ A, inancına göre içerilmek üzere. (Şek.63)—TEFE ∫
ËSİÇİB ËTÜ, hatıra (Şek.55)—TEFAν
ËSİÇ ÏL, yadeden halk. (Şek.48)—TE⌊
ËSİÑ, hatıra. (Şek.51,57)—TÞ [Io]
ËSİÑ ËSİTÜ, ruhunu anma denilen. (Şek.51)
ËSİP, düşünülen şey. (Şek.49)—TII (aslı sağdan sola)
ËSİS, hatıra (Şek.50)—| |
ËSİS A, hatırasıdır. (Şek.54)—TI ∫
ËSİS ËMİTÜ, anıt. (Şek.56)—IIMAν
ËSİS ËTİZ, yaadeetmekte olduğun. (Şek.63)—TIAZ (aslı sağdan sola)
ËSİSİM, anıt (Şek.69)—TIM (sağdan sola)
ËSİSİÑİS, olarak. (Şek.75)—TIoI

ËSİT, bilinen, duyulan (Şek.66)—TA (aslı sağdan sola)
ËSİT-ËSİÇ, (1) denen (Şek.74); (2) ¬dır. (Şek.72)—TAIE (sağdan sola)
ËSİTİBİÑ, bilinen kişi (Şek.53)—TAFO
ËSİTİBİN ONÇ, bilinen (Şek.44/2)—TAFO Σ
ËSİTİR ËKİÑ, dua (Şek.68)—TAPKÞ (aslı sağdan sola)
ËSİTİS ËTİNÇ, ilân etme (Şek.48)—TATAΣ
ËSİTİW-İNÇİÑ, bilinen (Şek.77)—TAWΣo
ËSİTÜ, işitme, bilinme (Şek.66)—TAv (aslı sağdan sola)
ËTİÇ, etme, (bir hale) gelme, (Şek.73)—AE
ËTİNÇ, edinen (Şek.71)—AΣ
ËTİP, edilerek (Şek.51)—Aſ
ËTİGÜW, ... sureti ile (Şek.44/1)—AſW
ËTÜ, edilme (Şek.61); etme, bulunma (Şek.66)—Av
ËTÜ-ËTİK, teşkil etmiş olma (Şek.54)—AvAK (Aslı sağdan sola)
ËTÜİÑ, lâyık görme (Şek.65)—Avo
ËZİS, transfer (Şek.72)—ZI
İÇ, içerilme (duhul). (Şek.66)—E
İÇEÑÜ, içerilme (Şek.69)—E∫ov
İÇ ËPİÇ, içerilmiş olma (Şek.74)—EſE
İÇ ËRİSİÑ A, içerilmiş olmadır (Şek.66)—EPTo ∫
İÇİS, içerilme (Şek.67)—EI
İÇİZ, içerilme (Şek.72)—EZ (aslı sağdan sola)
İÇÜ, içerimle (Şek.66)—Ev (aslı sağdan so0la)
İÇÜ ËKİÑ, içerilerek (Şek.66)—EvKÞ
İÑÜ, olarak (Şek.53)— Þv (aslı sağdan sola)
ÏK, dual (Şek.44/2,48,67)—K
ÏK ËTİÑİB, dual hale getirilmiş bulunuyor (Şek.48)—KAÞF
ÏKİGİT, dual (Şek.49)—KΓA (aslı sağdan sola)
ÏKİGİT ËRİK, dual hale gelme (Şek.49)—KΓAPK (aslı sağdan sola)
ÏK ÏS ÏTÜ, dual can haline gelmiştir (Şek.53)—K⎫IAv
ÏK-ÏS, dual can (Şeek.54)—KI
ÏK USUÑ, dual vucut (Şek.44/2)—KΦ
ÏL, halk, memleket (Şek.56,61,64,71)—Λ,L
ÏL ËP (> ÏLİP) ËSİÇ, halkımız (Şek.62)—ΛſːTE (aslı sağdan sola)
ÏLİT ËSİÑE [İLİTİSİÑE], iletilmiş. (Şek.65)—ΛATo∫
ÏLT [ÏLİT], iletilme (Şek.72)—ΛA (aslı sağdan sola)
ÏL UÇ, halk lideri (Şek.56)—ΛE (aslı sağdan sola)
ÏLÜ ËBÜİÑ A, halkın (Şek.65)—ΛvFvo ∫
ÏP, tertip (Şek.72)—ſ
ÏPİÑ, olarak (Şek.73)—ſ Þ
ÏS, can., ruh (Şek.44/1,44/2,49,50,54,56,57,72,66,73,74)—I
ÏS AT Ü, can haline getirme (Şek.44/2)— I∫Av
ÏS ËBİT, canı (Şek.44/1)—I:FA
ÏSİÇİZ AT, canını atarak (Şek.49)—IEZA
ÏSİK, (1) canın (Şek.67); (2) şahsiyet, (Şek.75)—IK
ÏSİK ËTİBİÑİS, hatıra (Şek.75)—IKAFoI
ÏSİÑİS OS AT, canlar bili (Şek.49)—IOI∩A (aslı sağdan sola)
ÏSİP, inanarak (Şek.68)—I ſ
OĞ, şeref (Şek.72)—<>
OĞILIN, oğlun (Şek.56)—<>L(
OQ, kuantum (Şek.56)—†
ONÇ, bu şekilde (Şek.44/2)—Σ
OÑ, başarı (Şek.44/1, 50).—O
OÑIM, muvaffak olan (Şek.55)—OM (aslı sağdan sola)
OÑIW veya **OÑINÇ,** başarma,başarı. (Şek.67)—oW veya oΣ
OÑU, başarma (Şek.50)—OV
OS, OS AT, Tanrı Bili (Şek.72,74)—∩
OS ATIZ, dünyası (Şek.72,74)—∩AZ (aslı sağdan sola)

OT-OZ, ateş aracılığı ile (yani, cesedi yakılarak) geçme (Şek.65)—AZ
OZ, (1) geçerek yer alma; (2) cennette yerini alma; (3) kolonizasion (Şek.44/1,49, 54,72,73,74)—Z
OZ ËMİT ËSİÇ, ozdurmak üzere (Şek.49)—ZMATE (aslı sağdan sola)
OZ ÏS, ozan can (Şek.73)—ZI
OZUB, ozarak (Şek.49)—ZF (aslı sağdan sola)
OZUÇ, ozarak (Şek.51)—ZE
OZUS, ozma (Şek.65,67)—ZI
ÖC, kendi (Şek.62)—Ψ
ÖC-AÑ, sahabe (Şek.76)—ΨÞ
ÖC AT, sahip olmak (Şek.76)—ΨA
ÖÇ, sönme (Şek.68)—νE (aslı sağdan sola); **ÖÇİG,** sönme (Şek.66)—νEΓ (aslı sağdan sola)
ÖG, (1) kral (Şek. 44/1,44/2,48,65,75,77); (2) ev. (Şek.67); (3) şeref. (Şek.71)—Γ
ÖG ATA, Ata Kral (Şek.53)—ΓA∫ (aslı sağdan sola)
ÖG ATABIÑ, "Kral" namı ile (Şek.65)—ΓAFo
ÖG ËRİÑ, "kral" olarak (Şek.44/2)—ΓPO
ÖG ËRİÑİS, kral olarak (Şek.53)—ΓPoI
ÖG ËSİTİÇ, işbu kral (Şek.44/1)—Γ TAE
ÖG ËTİB OÑIZ ËTİÇ A, kral olması dolaylısı ile (Şek.65)—ΓAFoZAE ∫
ÖGİÇİP ËTÜ, övünç kazanma (Şek.55)—ΓE∫ Aν
ÖG İÇÜ [ÖGİÇÜ], filozof (Şek.59)—ΓEν
ÖGİÑ, övüncün (Şek.72)—Γo
ÖG UW, mukaddes ev, ev mukaddesatı (Şek.67)—IW
ÖGÜÇ, kral (Şek.56)—ΓE
ÖGÜÑÜÑ, kralın. (Şeek.48)—Γονο
ÖK, Rab, Allah (Şek.44/2,49,65,68)—B
ÖK ÖGİÑ, Rab Kralı (Şek.77)—KΓo
ÖK ÖTÜK AT, Rabba geçmek üzere (vucuttan) atılma—BABA
ÖKÜK, ilâhî (Şek.53)—BB
ÖKÜK AT, ilâhî atılma (Şek.53)—BBA
ÖKÜÑ ÖÑİK, Rabbe (Şek.65)—BovoK (aslı sağdan sola)
ÖS, (1) teşekkül (Şek.51); (2) başarı. (Şek.62)—νI
ÖSİBİÇ ËBİÑ, bunu başaran (Şek.62)—ν|FEFo
ÖT, geçme (Şek.62,69,70)—νA
ÖT ËMİÑİB ËTİB-ËTİS, geçen şahıs (Şek.54)—νAMoFAFAI
ÖT ËMİÑÜ OÑ, geçmiş bulunuyor (Şek.62)—νAMovo
ÖT ËSİL, geçmiye (Şek.69)—νATΛ
ÖTÜ, geçme (Şek.44/1)—νAν
ÖTÜK, geçmek (geçmiş olmak) üzere (Şek.44/2)—AB
ÖTÜK ËSİÇ ÏS, geçmiş olan can (Şek.44/1)—νAKTEI
ÖTÜ OÑ, geçmiş bulunuyor (Şek.44/1)— νAνO
UÇ, (1) lider. (Şek.44/1); (2) uçma (Şek.63,66,67),uçurulma (Şek.44/1,44/2,56)—E
UÇ A, uçmuş olan (Şek.68)—E∫
UÇ A ËÑÜ, uçma haline geçme (Şek.66)—E∫ ον
UÇ ËKİTİNÇ, uçmuş olma (Şek.55)—EKAΣ
UÇ ËMİÇ, uçmak için (Şek.49)—EME
UÇ ËRİÇ ËS, uçarak erişen (Şek.63)—ERET (aslı sağdan sola)
UÇ OZ, *uçmakta* [cennette) yeralmış olma (Şek.54)—EZ
UÇUNÇ, (1) uçabilmiş olma, uçmuş olan kişi; (2) lider (Şek.44/2,51)—EΣ
UÇUZ, uçma transferi, uçarak transfer olan kişi; yani, kral (Şek.63,71,72)—EZ
UÇ ÏL, halk lideri (Şek.44/2)—EΛ
UÇUB, uçarak (Şek.44/1)—EF
UÇUD, UÇ USUD [uçma strategi]; yani,"öldükten sonra, Tanrıya uçma yeteneğine sahip kişi" ki, bu da, ayni zamanda, "kral" demektir; çünki ancak krallar böyle bir yeteneğe sahiptirler. Nitekim, UÇ sözünün "lider" añlamında kullanıldığını da görmekteyiz (44/1)—EΔ.
UÇUM ËTÜ, uçurulmuş olma (Şek.44/3)—EMAν
UW, mukaddes (Şek.49)—W; **UW AT,** mukaddes nam (Şek.77)—WA
Ü, (1) yük; (2) yükünme, saygılı olma: (3) –dır. (Şek.44/2, 49)—ν

OY URUM ATIN [Erken Bizans] Dili Sözlüğü

AN—N → *an* (şek 124)
ANIL—HΛ, → *anıl, anılacaktır* (şek.111)
ANIS—NC → *anış* (şek.113); *anılan* (şek.119).
ANISI—HC/→ *anısı* (şek.103).
ANISIQIN—HIKH → *anmış olma* (şek.99)
ANIT—Ha → *anımsıyarak* (şek.114)
ANIZIÑIS—HθЄI → *anmak* (şek.99)
AÑIQ—OX → *açıkçana* (şek.119)
AÑIT ËTİT—O/A AT → *registre eden* (şak.103).
AÑIZIÇIÑ—OθЄO → *açıkçana* (şek.120)
ANT, ant (şek.124)—NA
ANT ËTİSİM UÇIZIÑIN AN, liderimizi anmak üzere ettiğim ant (şek.124)
AT [ATIM]—A [AM] → (1) *ad* (şek.111); (2) *namına, nam* (şek.113, şek.125); (3) *can* (şek 123)
ATANIÑIS ATIN—TANЄI ATH → *kaavram* (şek.99,Trakya yazısı)
ATATAYTIN—TAγᵀH → *hak kazanan* (şek.111).
AT ËSÜW—AIW, *taziz etme, taziz ediyor* (şek.103).
ATIM UWINISA ATATAYTIN, mukaddes bir ad almıya hak kazanan (şek.111)
ATIM UWINU—AMωHη → *mukaddes ad* (şek.111).
ATININ—T_HN → onun (şek.113)
ATININITIS—ANNAI → *namlandıran (yani, rütbe veren)* (şek.121)
ATIM ATAN—AM AN → *baba* (şek.106).
AT-OÑINIS—TONC → *dua* (şek.113)
BÏLİÇ—BΛЄ → Bïl mensupları (şek.113)
BU—BO → *bu, şu* (şek.99, Trakya yazısı)
ËB-OÑISIS—BOς → *kavuşma* (şek.114)
ËDİÇİZ—ΔEΣ → *tahakkuk eden* (yazıt 123)
ËDİÑİSİP—ΔЄCΠ → *sahiplenerek* (şek.99, Trakya yazısı)
ËDİRİT, olan kişi (şek.106)—ДPA
ËDİTİN ATAW—DTH TW → *zikretme* (şek.99, Trakya yazısı)
ËDÜY—Δγ, → *etme* (şek.110).
ËLİTİSİÇ—ΛAIЄ, → *iletilmiş olan* (şek.113)
ËMİÇ—MЄ, → *olan* (şek.106,107).
ËMİÇİT—MET → *-ın, -un* (yazıt 123)
ËMİÑİS—MOC → *-dır* (şek.119)
ËMİR [ËM-ËR]—MP [M-P] → *varlık [zamir] haline eriştiren* (şek.99,102.103,105). Hıristiyanlıkta kullanılan şekli Alm. *Maria* ki, Yah. *Miryam* [muhalefet eden] sözünden türediği varsayılmaktadır. Fr. *Notre Dame,* İt. *Madonna.* MARIA ismi ilk defa olarak Leo IV (MS 886-912) akçasında gözükmüş bulunuyor.
ËMİR ËZÜY—M-P θY → *varlık haline eriştiren transfer sahibi* (şek.102,103,105). Bu soz, M̄-P θEOY şeklinde yazılarak, MHETEP θEOY [Tanrı Anası] şeklinde yorumlanmaktadır Ancak, orijinal yazıda *"meter"* sözündeki *T* harfi ve *θEOΣ* sözündeki *E* ve *O* harfleri yok.
ËMİSİKİN—MIKH → *olanlar, olan* (şek.110).
ËMİSİKİN ËSİTİTİS [ËTİTİS]—MIKH /TAC → *olan hadise* (şek.110).
ËMİT ËKİT—MT KA → *olan* (şek.109).
ËMİTİGİSİZ—MAΓΙΣ → *olmuş olduğu* (yazıt 123)
ËMİTİNÜY—MTHγ → *bir kimse olarak* (şek.111).
ËMİTİRTÜW—MAPᵀω → *sahiplenme* (şek.107).
ËMİTİRTÜW OÑIRU—MAPtW OPЧ → *başarı sahibi* (şahıs) (şek.107).
ËMİTİS—MAC → (1) *vukuat* (şek.110); (2) *edilme* (şek.111).
ËMİTİSİS—Maş → *edici* (şek.116)
ËPİNİT—IINT → *ËT'ÜZ* [hadise] (yazıt 123)
ËPİÑİS—ΠOC → *gerçekleşen şey; tertibat; -ı, -i* (şek.104).
ËPPİS—ΠΙ → (1) *olma, sonuçlandırma* (şek.111); (2) olduğundan (şek.113)
ËRİÇİSİ—PЄI/ → *eriştirici* [melek] (şek.102).
ËRİLİN—PΛN → erişmek sureti ile (şek.113)
ËRİÑ—PO → *huzur* (şek.117)
ËRİÑ ËM OÑISU, huzura kabul (şek.117)

ËRİS—PI → *erişme* (şek.110,113).
ËRİS AT—PI A → *bildirici* [Alm. *der Verkündiger*] (şek.112).
ËRİSİÑ ËS—P$_{I}$O C → *ermiş* (şek.109).
ËRİT—PA → *eriştirilen* (yazıt 123)
ËRİTİNİS—P^{T}HC → *bulunmak* (şek.111).
ËRİWİSİSİS—PWCIC → *ruhları* (Tanrıya) *eriştiren melek* (şek.103).
ERÜY—PY → *erişmiş* (şek.119)
ËSİDÜYİS—IΔY/I → *haber (i) alarak* (şek.103).
ËSİK [İSİK]—CK → *isim* (şek.111).
ËSİÑİS—COC → *olan* (şek.119)
ËSİTİS—IA$_{/}$ → *meşhur, ... olarak meşhur* (şek.121)
ËSİTİTİÑİR—CATOR → *musiki* (şek.122)
ËSİTİTİS—$_{/}$TAC → *hadise* (şek.110).
ËSÜY [İSÜY]—CY → *bilgin* (şek.106,107).
ËSÜYİN ËTİÇİG—CYN AЄΓ → *sözkonusu olması* (şek.125)
ËTİÇİG—AЄΓ → *olma* (şek.125)
ËTİÇİN—TЄN → *etmiş* (şek.113)
ËTİÇİS—TЄC → *temin* (şek.110).
ËTİÇİS ËDÜY—TЄC Δγ → *temin etme* (şek.110).
ËTİDİRİSİT ANIÑIS—AΔPIA NOC → *anışımız* (şek.125)
ËTİNİTÜW—^{T}N^{T}ω → *olmak* (şek.111).
ËTİÑİRİÑİS—AOP$_{O}$C → *olan* (şek.108).
ËTİÑÜY—TOY → dolayısı ile (şek.113)
ËTİRİWİN—TPWN → *edişin* (şek.125)
ËTİS ËMİÑ—AIMO → *bulunuyorlar* (şek.113)
ËTİSİM—TIM → *ettiğim* (şek.124)
ËTİSİNİÇİS—TINЄC → *etmek* (şek.113)
ËTİSİSİT [İTİSİSİT]—ACIA → *olarak* (şek.103).
ËTİSİTİW [İTİSİTİW]—TCAW → *olanın* (şek.103).
ËTİTİS—$_{/}$TAC, ËTİTİS [ËSİTİTİS] → *hadise* (şek.110).
ËTİTİT ËKÜY—TTT•KY• → *dolayısı iledir* (şek.125)
ËTİTÜY—A^{T}V → *sureti ile* (şek.113)
ËTİWİZİW—Tωθω → *etme* (şek.111).
ËZİSİÑİRÜ—θI ЄRO → *kutsallık* (şek.99)
ËZİT [İZİT]—θA → *kutsal* (şek.103).
ËZİÇİÑ—θЄO → *kutsanmış* (şek.108).
ËZİÑ [İZİÑ]—θO → *takdis* (şek.116)
ËZİÑİS—ΦOC → *kutsanma* (şek.125)
ËZİSİL—ΦIΛ → *kutsal* (şek.99)
ËZİT ÖGİÑİS [ËZİTİGİÑİS]—θAΓOC → *kutsal havarî* (şek.103).
ËZİTÜY—θAV → *takdis etme* (şek.107).
ËZÜY [ËZÜ OY]—θY → *transfer sahibi* (şek.102,105,103); *transfer* (şek.99)
İÇİPİÇ—ЄIIЄ → *boysunan* (tabi olan) (şek.113)
İYİGİNİT ËTİSİÑİS—İΓNA TIOC → *resmedilen kişi* (şek.120)
İSİNİS ËTİNİM—^{C}NIAHM → *hatırlamak* (şek.113)
İSİS [ËSİS]—IC → (1) bir olay karşısında *yadolunan* (yani, Tanrı); *kendi-kendini belli eden* (şek.102,103,104); (2) *sahip* (Alm. *Herr;* İng. *Lord*).

Bu sözü, yanyana yazılmış iki yatık C (yani, ω) şeklinde, Xaqasstandaki *Kopen-Çaatasında* görmekteyiz. Şek.101 ise bu sözü Φ [ËSÜS] şeklinde yazıyor ki, bu yazılış iki *C* ve aralarına konulan bir *I tamğalarından* şekillenmektedir.

İSİS UQUS—IC XC → *Tanrı Eşdeğeri* (şek.104,103).Bu isim Bizans paralarında IhSЧS XRISτЧS [İüsus Xrïstus], IhS XRS [İus Xrïs] şekillerinde yazılmaktadır. Bu yorumların ilkinde, ismin birinci sözünde 3 ve ikinci sözünde 5 adet fazla harf var. IhSЧS sözünün anlamının Yahudice *Jehoşua, Josua* [Tanrı yardım eder] ve XC sözünün anlamının *Christus* [*Messias;* Türükçe *MSÏXA*] olduğu söylenmektedir ki, bu yorumlarda da bir tutarlılık yok. Buna karşılık, Bolayık Yazıtında (s.52) "TEÑRİ OĞLİ" 8Tanrı Temsilcisi] deyimi kullanılıyor ki,, bu İSİS UQUS [Tanrı Eşdeğeri] deyiminin tıpatıp tercümesidir.
İSİW—Iω → *din* (şek.118); *iman* (şek.119)
İSİWİN ËTİÑİÑİN—IωNT$_{O}$O/N → *aklına getirmen* (şek.113)

ÏSİWİÑ—I-ω$_O$ → *öğütleyen* [vaiz eden] (şek.115)
OQ—+ → *kuantum* (şek.113); —X → *kuantum* (yazıt 123)
OQ ËMİR ËZÜY— + MP θY → *kuantumun varlık haline erişme transferi* (şek.99)
OÑ—O → (1) *başarı* (şek.104,103,106107,111,108,109); (2) *tahakkuk* (şek.110).
OÑ ËMİTİS—O MAC → *husule geliş* (şek.110).
OÑIB ËTİSİSİT—OBACIA → *başarılı olarak* (şek.103).
OÑILIT—OΛA → *başarılı* (yazıt 123)
OÑIM ËTİKÜY—OMAK$_V$ → *başarıya* (şek.113)
OÑIMIS—OM$_I$ → *hizmet veren* (şek.118)
OÑINIQIQ—ONKK → *muvaffak* (şek.111).
OÑINIQIQ ËTİNİTÜW—ONKK^{T}N^{T}ω → *muvaffak olmak* (şek.111).
OÑIRIPIÑ— >OPΠ/O → *başarılı* (şek.118)
OÑIRU—O/PЧ → *başarı* (şek.107).
OÑIS—OC → (1) *başarılı olma* ("İSİS UQUS" demek) (şek.113); (2) *olarak* (şek.118)İ (3) *başarı* (şek.120)
OÑIS AT—O/ A → *gerçek* (şek.108,109).
OÑISIN AT—O$^C{}_N{}^T$ → *olay* (şek.107).
OÑISIS—Oς → *başarı* (şek.114,115,116)
OÑISITIDIÑ—OIT^{Д}O → *OÑIS tarafından* (şek.117)
OÑIT—OA [>Oa] → *çın* [*gerçek*] (şek.106,107,114,115,116,118).
OÑIT ËSÜY—OA CY → *gerçek bilgin* (şek.106).
OÑIYIÇ—OYЄ → başarılı olmuş (şek.113)
OÑIZIÇ-OÑIL—OθЄ OΛO → *başarı* (şek.103).
OÑIZIS [OÑUZIS]—OΦI → *başarılı-ozma.*
OÑIZIS ËZİRİW—OΦI θPW → *başarılı-ozma transferi* [*deliverance*] (şek.104).
OÑUÇ [OÑIÇ]—OЄ → *sahip* (yani, ËSİS UQUS,), Alm. *Herr,* Ing. *Lord* (şek.106) (bkz: ÏSİS).
OÑUÇIN ATIM ATAN ËDİRİT—OЄN T$_I$M AN ДPA → *OÑUÇ'un* (yani, ËSİS UQUS'un) *babası* (şek.106).
OÑUY—OY → başarı ile (şek.113)
OYIS [OY ËS]—γC → *feylesof* (şek.109).
OZ—>Z → *ozma* (obür dünyada yer alma) (şek.113)
OZIÑIR OÑIS—ΦOPOC → *ozmuya mauvaffak olandır* (şek.120)
OZIRIW [OZURUW]—ΦORW → *-mış olma* (şek.99, Trakya yazısı)
OZIWIĞIRT—ZWΓPA → *ozar iken* (yazıt 125)
ÖGİNİN—Γ$_H$N → havarîleri (şek.113)
ÖGİS—Γ$_I$ → *havarî* [*apostel*] (şek.108,108,109,114,115,116,118)..
ÖGİSİÑİS [ÖGİS OÑIS]—Γ$_I$OC → *havarî, havarîniz* (şek.108).
ÖGİS OYIS—Γ$_I$ γC → *havarî feylesof* (şek.109).
ÖGÜY—Γγ → (1) *öğütleyerek, öğütlemek üzere* (şek.110); (2) *bilinç* (şek.112)..
ÖGÜY ËRİS—ΓγPI → *öğütlemek üzere* (halka) *erişme* (şek.110).
ÖGÜY ËRİS AT—Γγ PI A → *bildirici* [ËRİS AT] *bilinci* (şek.112).
ÖKİÑ—KO → Tanrıya (şek.114)
ÖKİÑİS—BOS → *keder* (yazıt 125)
ÖKİRİTİT—KRTA → *ilân, ilân yolu ile* (şek.111).
ÖKİRİTİT UW-ËRİRÜW ËMİTİS—KP ^{T}AωPPωMTI → *ilân yolu ile takdis edilme* (şek.111).
UÇIN [UÇUN]—ЄH → *lider, liderin* (şek.111).
UÇIZIÑIN—EZON → *liderimizi* (yazıt 124)
UÇUYIS ËTİSİTİW—ЄYC TCAW → *uçmuş olma, uçmuş olanın* (şek.103).
UQUS—XC → (1) *eşdeğer,* OĞIL [temsilci] (şek.104); (2) *bilinen* (anlaşılan) *şey;* ODUQ ÏLİÑ UQUS ["Başarılı Halk" olarak bilinen (Glozel Yazıtı)].
UQUÑ—KO → şehadet için (şek.113)
UQIT—KT → (1) *şehadet* (şek.113); (2) *anlatılan şey* (yazıt 123)
UQIT ËTİSİNİT—KATINA → *anlaatılan konu* (yazıt 123)
UQURISIS—OXRIC → *yazı* (şek.99, Trakya yazısı)
UQUTIS—XAI → *haber* (şek.102).
UQUTIS ËRİÇİSİ—XAIPЄI/ → *haberi eriştirici* (şek.102). Sözlerin son harfi yerine Σ yazar isek, "veda, vazgeçme" anlamına gelen, *XAIREIΣ* (Yunanca) elde olunmaktadır.
UQIW—XW → (1) *idrak* (şek.111)
UQIW ËTİWİZİW—Xω^{T}ωθω → *sözkonusu* (şek.111).

UQUY [UQ OY]—(1) XV → *şahıs* (şek.110); (2) KV → şehadet (şek.113)
ULIÇUY—ΛЄY, *seignorial* (birinci dereceden) *lider* (şek.111).
ULIÇUY ËSİK ËTÜYİTİÑ—ΛЄYCKAYTO → *ULIÇUY ismini almak sureti ile* (şek.111)
ULIRIÑ—ΛPo → *ululuk [highness]* (şek.118).
ULUT—ΛA → Etrüskçe *"melek"* [ulaşım yapan mahlûk] (şek.104).
URIÑ-USIB ËTİSİS—POCBAC → *meydan savaşı kazanma* (şek.111).
USUÇIN—↓ЄN → Tanrı hükmüne girmiş olma (şek.113)
USUÑ—IO → *instans* (şek.119)
UW—ω → *kutsal* (mukaddes) (şek.106,107).
UW-ËRİRÜW—ωPPω → *takdis* (şek.111).
UWIN [UW ON]—ωN → *kutsal kişi* (şek.106,107).
UWIÑ—3O → *kutsal kişiye dair* (yazıt 123)
UYIQIN—YXN → *ölümünün* (yazıt 125)
UYIS ËTİS—VCTI → *toplanarak* (şek.113)
UYITIRIN—Y\ARH → *ölüm meleği* (şek.103).

ÖG ËR-AT [Ugarit] Sözlüğü

Not: Kerre içindeki sayılar şekil veya yazıt numarası gösterir.

AD, (1) adım (134/16,21;142/13,17,20;144/15,43); (2) BARTUQ [*process*] (130/16,131/19,142/2,9;143/7,144/7)
AD-ADIM, adım atmış olan (144/36)
ADALT, adım attığı, adım atmış (140/1,142)
ADARIM, attığım adım (139/11)
ADARIN, *processional, prosessual* (131/22)
ADIB ALT, BARTUQ sonucu (140/19,141,143/7)
ADIM, adım (131/28)
ADIN ONIS, kozmik prosess (142/2)
ADINUUM, rüçhaniyet (132/14)
ADIP, adım atarak (139/33;134/13)
ADIW Ü, atılan adım (134/23)
AD ON, kozmik prosess (144/7)
ALT, (1) halk temsilcisi (142/6); temsil (137/9,18); (2) yetki (131/12,134/20, 135/10;136/4; 141/15, 142/18); (3) için (130/1); (4) sonuç (141/24)
ALTAR, yetkili olarak (131/7)
ALT ËMİN, yetkili olmak (132/12)
ALT ËSİM, bende (138/29)
ALTIBIN, olmuş bulunma (141/16)
ALTILT, yetkili olarak (142/8)
ALTINÇ, halde de (135/3)
ALTIW, vekil (127)
ALT ÖG, yetkili kral (135/6)
ALTUŞ, devletlü (134/5)
ANÇ, olarak (131/12,16); böyle (134/28)
ANÇ ËDİS, bu şekilde (134/32)
ANÇAN ANÇ, sözkonusu olanlar (134/29)
ANT, ant (Tanrıya verilen teminat) (127,130/2,137/4,142/16), ant içme (135/16)
ANTIQIN, antı (130/2)
ANTIQIM, ant içmiş olduğu (142/4)
ANTILIM, kendisi için ant içilmiş olan (131/2)
ANTILIS, ant edilmiş olan (137/4)
ANTIN ÖG, ant sayesinde gerçekleşir (130/9)
ANTINÇ, ant içilerek (135/7)
ANTINIS [ANT INIS], kendi-bendesi haline getirme (138/37)
ANTUY, ant içme (130/5); bak: ÖG ANTUY (130)
AP, (1) aparılma (127,131/25,136/1,141/3); (2) Tanrı (132/3)
APA, kişiyi cennete aparan (Tanrı) (144/2)
APAN, aparan (134/16)
APAR, aparılan (136/1,137/1)
APAR ËDİS U, aparılışı (137/8)

AP U, aparılış (134/22)
AT, (1) canın vücuttan atılması; (2) nam (135/46); (3) atılmış (134/16)
ATA, ecdat (141/13)
ATA-AT, "Ata" olan atık (yani, cennete geçen can) (141/12,127) ki, buna AT-ATA da denmektedir.
AT-ALT, "AT" yetkili (141/15)
ATAR, (1) yazgı (141/20); (2) olduğundan (141/9)
ATAR OY, atılma sayesinde (131/27)
AT-ATA, canı teninden atılmış olan ATA (142/11,15)
AT-BÏL ÖG, At-Bïl kralı (144/25)
AT-BÏL, AT Regnumu (devlet adı) (134/18,144/25); *bak:* AT ÏL.
ATINÇ, atılım (141/3)
AT-ÏL, devlet vede halk adı (134/18). ATOY BÏL veya ATUQUŞ BÏL de denilen AT ÏL devleti, İdil Oralda, AT-BAŞIĞIN yılında (İÖ 1517) kurulmuş olan ve (1) BİR OY BÏL (BİR ÖGE), (2) IQI YAĞUN (ÖKİGİMİN YIŞ) ve (3) OQ UŞUY (OQUÑ UÇI) devletlerinden teşekkül eden bir federasiondur.
AT-UT, kazanma (132/4,5,13; 135/12,28,47; 137/19; 138/14); halinde bulunma (130/16); avantaj (134/27); hakketme (144/37)
AT-UTIBIN U, hakketmiş bulunuyor (144/12)
AT-UT OSIIN ÖG, Tanrı Bïli Kralı (144/42)
AT-UTUN, ... haline gelme (138/20)
AT-UTUNIS, kazanmış oldu (142/12)
AT-UTUP U, nam kazanmış bulunuyor (137/19)
AW, (1) reverzion (127); (2) konvers [çevrilmiş] (138/15,28); (3) işbu (132/1); (3) heyhat (130)
AWILIRIN, evrilmek sureti ile (130/12)
AWILIW, konverzion (130/7)
AWINIRIN, evrilmek sureti ile (130/12)
BİR, (1) vakuum (içinde her şeyin aynı şey olduğu yer); (2) devlet adı (134/24, 144/48). BİR ÖGEKE [BİR sahipliğine] (yani, Tanrıya) inanış dolayısı ile, Türklerin—ON UYUL [ON Federasïonu] deevletinden sonra—kurdukları devletlerini BİR sözü ile adlandırdıklarını görmekteyiz: BİR AT [BİR Namlılar], BİR OY [BİR Mefkûreliler] de denilen BİR OY BÏL—başkenti, UŞIB BAŞI (eski Bulğar kenti) de denilen, UÇUŞ BAŞI olan ve Dağ ile Irmak (yani, Oral Dağları ile İdil Irmağı) arasında kurulmuş olan— yeryüzünün en eski devletlerinden biridir. İ.Ö. 1517'de bu devlet AT OY BÏL [AT ÏL] haline çevrilir.
BİR İLİNÜ, BİR halkının (144/48)
BİR ÖG, BİR kralı vede krallığı (134/24)
BÏL, regnum, belde (144/25)
Ë, (1) evet (127,130/25,131/25,132/10,135/1,136/13,141/5); (2) o (138/5)
ËB, düzen (137/17,15,16), tertip (130/6); yüce (127)
ËB-ALT, (1) olan (137/2); (2) sayın (143/2)
ËB-ËMÜY, şölen (135/33)
ËBİG, düzenlenen (130/17)
ËBİN, (1) olan (131/21,135/11); (2) bütün (her türlü) (138/38); (3) bu şekilde (138/19); (4) düzenin, tertibinin (130/18,131/1726; 134/15); (5) olduğundan (131/13)
ËBİNİSİM, kendi tertibi (138/42)
ËBİM, düzen (137/15,16)
ËBİS U ËMİS, elde etmiş bulunuyor (136/13)
ËB-ÖG, yüce kral (127)
ËD, Yaradan [Tanrı] (127)
ËDERİNÇİN, edilmiş olan (135/32)
ËDİGİT [İDİGİT], olduğunu (134/9)
ËDİLÜ, edilme (134/12)
ËDİM [İDİM], olan, oldu (135/13; 143/6), olmak üzere (135/4); idi (141/7)
ËDİMİŞ, olduğu (142/3)
ËDİPİN, hükümran (130/1)
ËDİS, var etmiş olan (138/6)
ËDİSİNİM, edildi (138/11)
ËD USUN ËM, yaradan Tanrı (138/34)
ËLİD, iletmiş bulunuyor (138/42)
ËM, zamir (130/13,19)
ËMİG, (1) yazı (141/1); (2) sahip (131/24); olan (131/28)
ËMİGİNÇ, yazı yazma (141/4)
ËMİN, olaraak (136/11)
ËMİNİS, bulunuyor (137/3)

ËMİS [ËMİS], (1) bulunuyor (136/13); (2) imiş (138/3,141/13); (3) idi (141/7); demektir (130/15)
ËMİR, (1) yeni bir varlık haline gelme (135/27); yeni birr varlık (138/9,20); (2) olma (135/47)
ËMİR ÖCİM ËS, yeni bir varlık haline geldi (138/9)
ËMİR ÖG, yeni bir varlık haline gelen kral (135/31)
ËMİTİG, şahsiyet (134/4)
ËM İLİB, kişi şeklinde (130/13)
ËM İLİD ÖG, kişi zamiri şekline giren kral (130/19)
ËMÜ, sayesinde (131/23)
ËR [İR], (1) erişme (127,135/1,2,143/5); (2) kişi (134/3)
ËR-AT, (Tanrıya) erişen can (144/44)
ËR-ËRİNT, erdem (134/6)
ËRİB, erişmesi için (137/4)
ËRİBİG, erişince (131/11)
ËRİB U, erişmiş bulunuyor (135/1), erişmiş olduğudur (133/5); erişince (138/21); eriştiğine dair (141/1)
ËRİB U ÖG, erişmiş olan kral (141/17)
ËRİD, eriştirilen (131/1,134/13)
ËRİDİL, eriştirilerek (135/7)
ËRİG, erişik olarak (138/8), olmuş olma (130/32)
ËRİG ËBİG, olmuş olması dolayısı ile (130/32)
ËRİNİS, erişme (130/10)
ËRİŞİP, erişince (137/10)
ËS AW, -rek (130/27)
ËSİB, iyesi (136/4)
IN, (1) *sujection,* boyunduruk altına alınma.; (2) bende (130/29,131/1,144/1)
INIB, bende olmak üzere (131/1)
INIQ, Tanrı bendesi (144/1)
ININTIN OY, bende olabilmesi için (131/3)
ININTINUY ÖG, bende (Tanrı bendessi) haline gelen kral (131/4)
ININ U, bendesidir (144/30)
INIRINUY, bende haline gelen (131/4)
INIŞU, (1) bende olarak (136/6,138/1,139/21); (2) bende olacak yer (138/1); (3) bende olan (138/12,24)
İNÇİG, kalıtım (İNÇSİREDGÜ, *heredity*) yolu ile (130/17)
ÏDİG, olan (134/6)
ÏL, (1) kişi (127,130/11,137/2,138/15,142/1;142/9); (2) halk (130/6,132/4,133/1,135/8,50,136/9,12; 141/5,142/14)
ÏL AW ÖGİM, halk kralı (130/28)
ÏLEW, kişi halinde (131/6)
ÏLİB, kişi şekline, haline (130/20,24)
ÏLİP, halkının (134/19)
ÏLİD ËS, iletilmiş olan (136/3)
ÏLİG, kişi şekli, kişi halinin, kişi halinde iken (130/5,11,26); halka (134/11)
ÏLİGİM, halkımın (130/31)
ÏLİGİN, halkı (142/14)
ÏLİGİNİN, halkının (134/7)
ÏLİG ÖG [ÏL ÖG], halk kralı (133/1,136/12)
ÏLİN AT, halkın (135/44)
ÏLİS, kişisi (137/16)
ÏLİTİG AT-UT, iletilmiş olan (134/2)
ÏLİ UQ Ü, halkının sembolü olan (144/30)
ÏLİZ, halkın (135/8)
ÏLİZİM, halkımızın olmak üzere (135/50)
ÏL-ÏLİM, halktan olan kişi (130/25)
ÏL ÖG, halk kralı (144/19)
ÏL UQUD ÖG, halk sembolü kral (136/9)
ÏTİN, icra etme hali (132/10)
ÏTİM, kılınmış olarak (142/18)
ÏYER, rehber (134/17)
ÏYİGİL, ile (134/22)
ÏYÜW, ve bu (134/3)
ON, (1) kozmos (134/8;138/27); kozmik (127,130/27); (2) millet adı (134/18)
ON AT-ÏLİN, ON'ların AT-ÏL'inin (134/18)

ONÇ, (1) durum (127); (2) buna göre (138/32); (3) dolayısı ile (138/4)
ONINIW, kozmoslaşma (131/9)
ON İYİS,kozmosa (137/7)
ON ÖG, kozmik kral (144/6)
ONU ËMİNİS, kozmoslaşmış bulunuyor (137/3)
ONUP, kozmoslaşarak (143/1)
ON-US, kozmik Tanrı (132/3,9,11)
OS, Tanrı Bïli (127;134/17;143/1)
OŞ, (1) işbu (127,135/49,136/2,); (2) konfigurasion, yeniden şekillenme (130/4,10,20;138/8,10;143/5)
OŞ ALT ÖG U, konfïgurasïona yetkili kral (135/27,35)
OŞIMIN, konfigure (130/4)
OŞIM-OŞ ËR, konfigure olan işbu kişi (134/1)
OŞININ, konfigure olmuş olan [bulunuyor] (130/34; 144/5)
OY, düşünce (133/3)
OYIB İLİN ËS, halkın düşüncesi (133/3)
OY ÖGİM ËRİM, kralımın (137/6)
OYIŞ [OYUŞ] ... olmaya (133/4); tasavvur (138/40)
OZ, ozma (127)
OZ İLİZ ÖG, ozmuş olan halk kralı (135/6,16,142)
OZUQ AT, ozmak üzere (127)
ÖC, (1) sahip olına (130/26); (2) için (127); (3) haline gelme (138/9)
ÖC ALT, sahip (144/35)
ÖG, (1) kral (127,130/1,3,7,16; ,133/1; ,135/1,2,4; 136/1,4,;138,142); (2) haşmet (138/41); (4) krallık (134/15,17)
ÖG ANTIQIN, içilen krallık antı (130/2)
ÖG ËM, kral olarak (144/3)
ÖG ËR-AT, AT [can] haline erişen kral (144/44). "Ugarit" sözü bu sözden türemiş olmalı.
ÖGİL, haşmet (138/36)
ÖGİLİG U, kral olması (136/7)
ÖGİMİN ÖG, krallar kralı [QAĞAN] (141/6)
ÖGİNÇ, methiye (130/3); katkı (132/8)
ÖGİB, sayesinde (131/19)
ÖG UQISUWIN, kral sıfatı ile (133/6)
ÖGÜ İLİM, övüncümüz olan halkımız (144/32)
ÖGÜZ, ırmak (138/2)
ÖK, Rab (127,142/11)
ÖLÜ, ölme (131/6,18)
ÖLÜÜM, öldükten sonra (131/6)
U, (1) Uygurca *"ğo"*, Tatarca *"ğoy"*; (2) baki kaldı (138/32); (3) halinde (142/10); (4) tarafından (130/6); (5) –yor (135/1); (6) Ë, ËRİB U, evet, onu eriştirdi (138/5)
UÇ, uçma (138/25)
UÇUY, uçmuş bulunuyor (127)
UQ, bil (141/6), idrak et (132/6,8,13,15)
UQARIN, ilân (132/1)
UQIDIPIN ANT, kabul ettiği (134/10)
UQIŞIN ËS, hakkında (133/2)
UQIT, sembol (136/9)
UQUŞ, iman (141/2)
US, Tanrı (127,135/4, 136/1; 137/1,5; 141/8,10,18)
US AD,Tanrıya adım atına ((135/5,14)
US ÖGİWİN, Tanrı rahmeti (134/33)
USUC, Tanrı egemenliği (134/14)
USUD, strateji (143/4)
USUYIS, Tanrılaşma (137/5)
UZ, tansformasion (127/26,30)
UZAT-, teşyi etme (127)
UZIN ÖG, transforme kral (139/32)
UZUZ, transformasïon (142/10,19)
Ü, (1) sayın (133/1); (2) o (133/4)
Ü, İLİK ÖG, sayın halk kralı (133/1)

Ïyig Bïlgü [İndeks]

A 54
Afganistan 5
Acı Su Özeni 5
Aile 14
Akbaba 18
AQAÇ 43
AQAŞ 23,43
AQINIS 57
Almatı 5
ALTI YARIQ TİGİN 22,23,59
ANT 34
Anticlides 53
AÑTUYUS [tarih,*date*] 48
APA 57
AP OZ 42
Arrianus,F. 27,48
AS ATA US 33,53
Assurca 70
AT 34,87
ATA OĞ 6
AT-ATA 21,22,24,85
AT-ATA UÇ 24,33,34
AT-ËR-AT 17
AT İL 5,6,33,44,45,87
AT OY 5,45
AT OY BİL 22,45,87
AT-UÇUQ 45
AT-UQUZ OĞUZ 26
Aurignacian 5
Barış [İNİL] 59
Başet Dağı 15
Başkurtstan 55,59
Beldibi Mağarası 13
Bezenya Yazıtı 25
BİLGE ATUÑ UQUQ 18
BİLGE QAĞAN 5
Bizans duvarı 24
BİR Lideri 13
Biri Nehri 18
Bjal-Brjak 56
boğa 29
Bolayıq Yazıtı 58,60
Bryg 27
BURQAN 23
BUUMIN QAĞAN 22
Cennet 18,21
Chrysostom 66
Cunnî Mağarası 5,15,16,25
Çatalhüyük 17,18,19,20,25
Çilgiri Yazıtı 21,22,48
Çik Bil 22
çivi yazısı 69
Davesco Yazıtı 25
Dikmen Yazıtı 68
DİYAN 23
Doğum 14
Domuztepe 5,20,25
Dört çizgi 21
Dört unsur 10,11,12,13,17
ËD-AT 58
ËMİR 57
ËMİR ËZÜY 56,57,59,60,61
ËRDİNİ YALINLIĞ 18
ËSİS [İSİS,ËSÜS,İSÜS] 57,61
ËSÖÑÜK [misal]
ËZÜS 57
Efes 47
Erenköy-Istanbul 5,24,25
Erken Bizans 55
Erken Hıristiyanlar 55
Eski Gümüş 65
Etrüsk 28,31,33,53,54,57,58,70,71
ËZİS [ËZÜS] 55,57
Fenike alfabesi 69
fibula 29
Galilea 58,65,66
Georg Zoëga 41,54
Glozel 48
Gordion 27,28,31
Gordon,C.H. 69
Gotland Adası 25
Göbekli Tepe 11
Göller Mıntıkası 19
Graubünden 5
Hacılar 19
Halep 14
Herodotus 27
Hıristiyanlık 58,59
Hieroglifler 16
Homerus 27
ISUB ÖG 15,16
Issıq Köl 28
Istanbul Köypeñi 65,67
Işık 23
İÇÜ APA 22
İÇÜÜM APAM BUUMIN QAĞAN İSTEMİ 22
İzmir 47,59
İdil-Oral 5,26
İL-UÇ 38
ÏON 52
İsa 26,58,65,66
İSİS [ÉSİS] UQUS 59,60,61,64,66
Justinus 27
Kahn-ı Melik 11
Kama yazısı 69-73
Kara figürlü çanak-çömlekler 28
Kaya ve taş üstü sınları 11
Kärnten (Avusturya) 53
Kırkkonaklar Altı Yazıtı 26
Kızların Mağarası 14
KİSİ OĞLI 22
Koç 19
Konuşma inşası 70
Kozmik kişi 13

Kozmos 19,24
KÖYPEÑ ÜY 31,57,64,65,68
Kral Yolu 27
kuantum 50
kül kabı 28,31
QAÑIM TÜRÜK BİLGE QAĞAN 5
Qara Qamar 5
QIRQIZ 67,68
Lemnos 28,53,54
Manuel 63,64
Maria 56
Medeniyet 21
MHTHER θEOY 60
Mezolitikum 11,13,17
Midas 27,36
mozaik döşeme 31
Msïxa Teñri [İsa] 58-60
Muallim 58
Norveç 5
noter 34
OĞIZ [OĞUZ] 48
OQ 5,15,16,18,21,22,25,55,56,64,67,68
OQAÇ [haç] 57
ON 5,19,20,25,28,29,67
ON Devleti 5
ON İSİLİS 5,16
ON Notası 25
ON OĞ 13
ON OY 5
ON UYUĞUR 5,26
ON UYUL 5,25,26
OÑ 61,62,64
OÑIÇ [OÑUÇ] 58,61
OÑUS [OÑIS] 26,64
Oral Dağı 55
OS [kozmik dünya, Tanrı Bilii] 14,17,37
OT-OZ 22,41
OY 24
OY OÑIL 59,64
OY URUM ATIN (OY OĞI) 55,67
ÖÇİG 41
ÖG 37,38,59,70,72-83
ÖG ATA 37
ÖGİÇ 26
ÖGİS 21,22,48
ÖG UÇUD 32
ÖGÜZ 25
Öküz 19
ÖÑRE BIÑA BAŞI 26,45,67
ÖTÜ OÑ 32
ÖZ-İÇİŞ 21
Penis 17
Petroglyph 5
Phryg 27,28,29,31,45,48,52,54
Phrygia 28
Piktogramm 5
Pra-Mısır 16,17,18
Pressburg [Bratislava] 5
Proto-Bizans 52
Proto-Grek 52
Proto-Samî 52,69-73
Reinkarnasion 21
Resim 5
Romanya 5
Samî alfabesi 52
Sat Dağı 13,25
Sın 20
Side 48,51
Sinop 51
Skandinavya 18,25,28,48
Soğukluk Sayı [Kanyonu] 10,25
Sümerler 69,70
Taht-ı Melik 11,25
Tamğalı Sayı 5
Tanrı Anası 56,60
Tanrı Oğlu [vekili, temsilcisi] 58-60
Tanrı Bili [OS], 14,17
tas 28
Taşmurun 55,57
Thames bronz muskası 5
Theophrus 67
TÖRT BULUÑ 11.17.18
TÖRT OQ 13
TÖRT ON 5,20
TÖRT ÖK 11,13
TÖZİN YILTIZ 23
Trabzon 24,25,26,59-64
Trakya 55,56
Troia 28
Turfan 6
tümülüs 28
Türklerin tarih başlangıcı 5
UÇ OĞ 33
UÇUD 33,34,36,38,39,53
UÇUZ 39,40,41,43,53
Ugarit 69-73
Ugarit alfabesi 70,72
ULUĞ İRKİN 59
Ulu Kem 10,18
Uruq 69
USUD 33
UW ON, 5,24,26,33,52,69
ÜÇ AT 13
ÜÇ ON [üç unsur] 10
üç unsur 10,11
ÜRÜÑ BEG 67
Üst Paleolithic 5,20
Vaftizci Yohannes 58,65
Vakuum 11
Willendorf Venüsü 20
Yassı Hüyük 27
Yazı 5
Yazılı Kaya 30-32,36
YOLUĞ TİGİN 5
YÖ [yıl önce]
YUĞ 32,34,36,39,41,53,54
Yürektaw 55
Zümran [İzmir] 58,59

Ermenek Yazıtı

Konyanın güneyindeki Toroslarda, Ermenek İlçesindeki bir ev temelinde bulunmuş oran yazıt.
(Sayın Süha Büyükışık , Izmir , 1828- 7 Sok. No22/6 tarafından 24.04.2007'de bana gönderilmiş bulunuluyor)
┼T— VYE┼ (sağdan sola doğru okunacak)

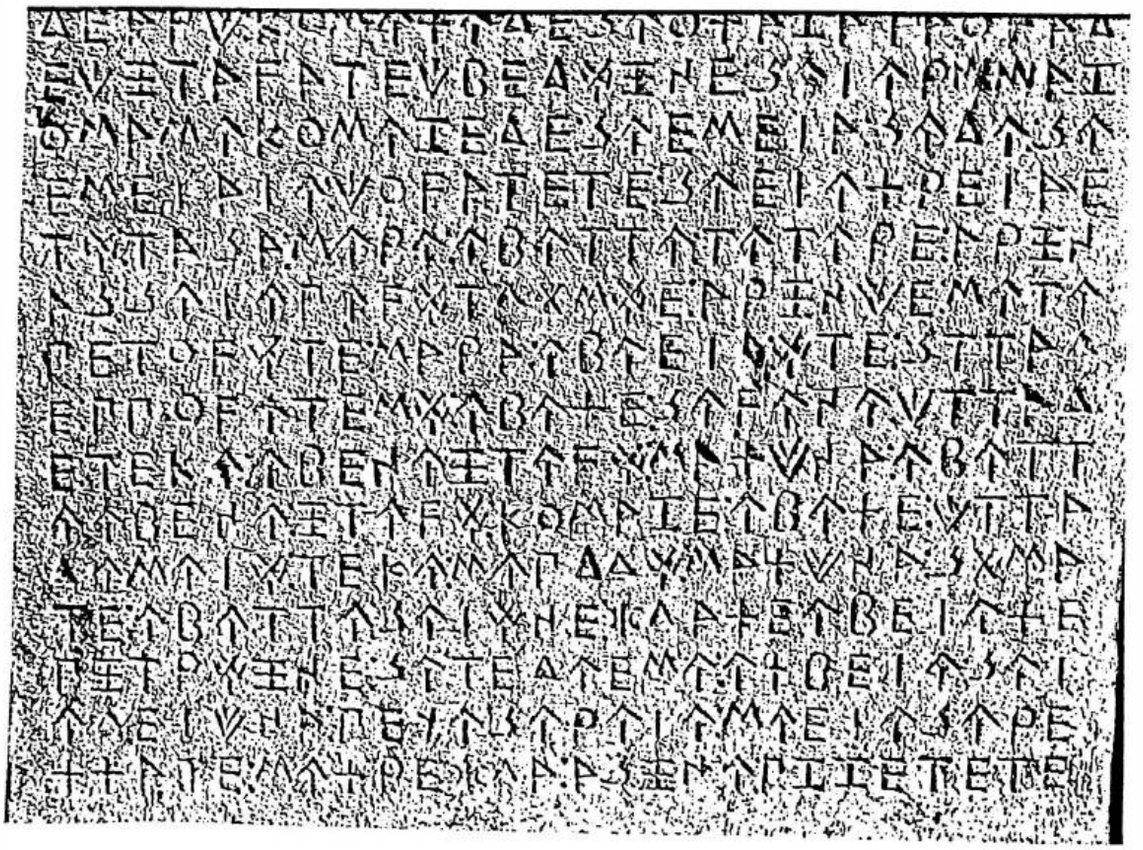
OQ UŞILIS OT UQ *Oq Majestelerini ateşleme yeri* (yani, krematorlum)

Burada geçen OQ [UQ]. UŞ [AŞ], O [u] ve ËS [ÏS] tamğaları Çilgirl yazıtında da geçiyor (s.21).
Mirşan.K. 1994; Alfabetik Yazı Baş/angıcı, s.53,54.

Buna göre Konya Tiirklerl Van civarından gelmiş bulunmaktalar.Buna karşılık, Çatal Hüyüklülerin ON Türklerl olmaları muhtemel (s.21).
Mirşan,K2007; *At oy Tarihi*, s.96.

Létôon Yazıtı

Kendilerine *OQ* demiş olan İskitler, birçok hallerde—san'at eserleri yanında—yazıt ta bırakmış bulunuyorlar. MÖ 337 yılına ait olan aşağıdaki Lykïa yazıtı "İskitçe" olarak yorumluyabileceğimiz yazıtlardandır.

Fethiye yakınındaki Letoonda bulunmuş olan yazıt (Fethiye Müzesi)
(Laroche, D. Et Bernard, J.-F. 1998; *Un Project pour l'aménagement des sites de Xanthos et du Létôon*, Anat.Ant.,6, p. 479-490)

Satır 1

ËDİÇİR ËR-AT ËKİÑIM	*ËR-AT'ın* [askerin]
USUQ-US ËDİÇ	*ozma başarısı için* (3.satır)
OZUS OÑUQ	*(Tanrıya) tevaf* (2. satır),
ËRİS-ËRİSİRİÑ ÖGİRİD	*onun (Tanrıya) erişmesi için yapılan beyandır.*

Satır 2

UÇ-AT ËSİTİRİB ËRİTİÇ	*Lider-Nama [Tanrıya] işittirilerek (ölüyü) eriştirme,*
AT-ÖK UÇUD ËBİS ËSÜÜÇ	*AT-ÖK UÇUD* [Tanrıya atılan lider] *olarak anılanın,*
OZUSUS US ËRİM ËMİRİ	*ozulan şahsiyetin* ËMİR'e [*yeni bir varlık şekli haline gelmiye*] *eriştirilmesi demektir.*

Satır 3

OÑIM ËR-ËM US ËKİÑİM	*Başarılı şahsiyet olarak*
US İÇİDİÇ	*huzura kabul edilen şahsiyet,*
OZUS UÇ ËMİÇİS ËR	*ozmuya erişen lider olarak,*
OZUS ËD US.	*ozmuş olan şahsiyettir.*

Satır 4

OZUS UÇ ËMİÇİS :ERİS US	*Ozan Liderin erişen şahsiyet olması,*
ATIÑ ËB-ËRİTİÇ ËTİÇ	*atılarak eriştirilmek sureti ile*
OZISIÇIS	*ozdurularak,*
US-OQ ËRİÇİS ËRİÇ	*Oq şahsiyeti haline erişmedir*

Satır 5

ËT AQIQIS ËTİR OZ-ËR	*Akıtılarak ozdurulan erişme*
ËM USURUS	*şahsiyetlendirir.*
US ÖK US ËTİT US	*Tanrı şahsiyetinin şahsiyetine mahzar olan şahsiyet*
ËT-US ËT-US ËRİÇ	*şahsiyetlendirilerek erişme yolu ile*
ËRİR ËSÜ	*eriştirilir.*

Satır 6

ËR-OZ OZUSIS	*Ererek ozma şeklindeki ozma*
US-ÖG	*Kral-Cenaplarının*
USIB ËBİS UTU	*şahsiyet kazanması şeklindedir.*
AQIQIM ËBİSİÇ ËRİR ËSÜ	*—Akmak sureti ile erişme*
UTUÇ ËM US ËT US	*şahsiyet kazanılarak şahsiyetlenmedir.*

Satır 7

ÖGİÇ ËTİÑİB ËBİS ËTİÇ	*Peygamber edilme yolu ile*
ËMİR ËRİR US-ÖK	*"ËMİR" olarak erişen Tanrı şahsiyeti,*
USIÇISID ËBİS ËTİÇ	*şahsiyetlendirilme yolu ile*
OZ ËTİT ËR U	*ozdurularak eriştirilendir.*

Satır 8

UÇ ÖGÜG OÑIB	*Lider-Kral olarak başarılı olmak sureti ile*
US ËTİÇİM ËBİS	*şahsiyet edinmiş olan kişi*
US ÖK US OQAÇ (sat.10)	*şahsiyet Tanrısının şahsiyet mabedine*
OZUSIB US Ü US	*ozan şahsiyetler şahsiyetine*
AT ËTİT ËRİD	*atılmak sureti ile erişmiş bulunuyor.*

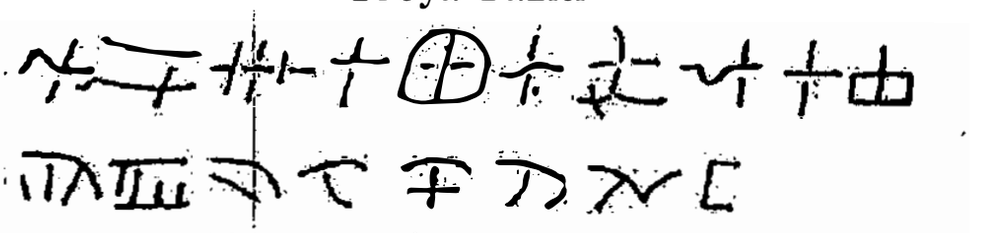
Satır 9

UÇ ËTİÇİK US	*Lider olan şahsiyet*
US ÖK İÇÜ US	*US ÖK'e [Tanrı şahsiyetine] tabi şahsiyettir.*
ËSİT USIB ËBİS	*Onun bu şekilde şahsiyet olması*
ËMİR OQ ÜTÜ ËR	*yeni bir Oq varlığı olarak erişmedir,*
US ÖK US ËTİT	*Tanrı hakimiyetinin [ÖK] şahsiyeti haline.*

Satır 10

USUS ÖK İÇÜ US	*US-ÖK'e* [şahsiyet Tanrısına] *tabi şahsiyet olarak,*
ËSİT USIB ËBİS	*onun şahsiyet haline gelmesi ile* (satır 9)
ËKİÑİM ËRİÇ	*tahakkuk eden erişme*
US-ÖK US OQAÇ (sat.8)	*şahsiyet Tanrısının şahsiyet mabedine*
AT ËTİT ËR (sat.8)	*atılmak sureti ile ermedir.*
Satır 11	
ËD USUM USIS ËBİS	*Şahsiyet kazandırmak üzere*
USUS ËBİS ËTİÇİK US	*şahsiyet tahakkuk ettiren şahsiyet,*
ËM US ÖG ËDİD ËBİS	*şahsiyeti "şeref" yapmak ve*
ËMİR OQ ÜTÜ ËR (sat.9)	*yeni bir Oq varlığı haline eriştirmek üzere,*
OZ ËDİM AR	*ozdurarak ötelendirendir.*
Satır 12	
ËTİÇ US ÖK (s.10)	*Şahsiyet Tanrısı haline*
US ËTİT US	*şahsiyetlendirilen şahsiyet*
OZ USIS ËBİSÜÜÇ	*ozma şahsiyeti olarak bilinir.*
OĞU AR OQAÇ	*Şeref ile ötelenme mabedi*
US ÖK UÇIS US OQAÇ (s.8,9)	*şahsiyet Tanrısının liderlik şahsiyeti mabedidir.*
Satır 13	
ÖGİS ËTİR ËBİS ËSÜÜÇ	*Peygamber yapma hadisesi,*
OZIS ËTİÇ ËD USIÇIM US	*ozduran şahsiyet olan şahsiyetin (Tanrının),*
US OQ ÖK İÇİS US	*Oq şahsiyeti Tanrısına içerilen şahsiyet*
OZUS ËS	*haline ozmadır.*
Satır 14	
USU İÇİS UT ÜR	*Şahsiyete içerilen yer olan ahirete girenler*
ÖGİÇİÑ US	*şerefli şahsiyetlerdir,*
OZUS AR USISUS	*ozmak üzere ötelenen şahsiyetler*
ËM USIÇ	*halinde şahsiyettirler,*
US OZ US URIÇ	*(Tanrının) şahsiyetin ozması kararına göre.*
Satır 15	
OQUQ ËRİTİÇ	*Oqlara iletilen*
ËM US OQ ARIÇ	*şahsiyetin Oq halinde ötelenmesidir;*
OĞU ËRİR	*—şerefe erişmenin* (kişinin)
OZ ÖSÜ US	*ozma şahsiyetinin* (Tanrısının)
ÖGİ İÇ ËTİÇİTİÇ	*kendi kralına bahşetmiş olduğu.*

Troya Yazıtı

Heinrich Schliemann tarafından bulunmuş olan, Troya yazısı.
Ermitaj Müzesinde, 1983 yılındaki sergi kataloğundan. Envanter No.2444 (üst satır) ve 2445 (alt satır)

Env.2444:	OQ ONISIN AÑIQISI	*Oqun kozmoslaşmış olmasının açık delili*
	OQ ËSİÑ-IQIÑ	*Oq denenlerin*
	ËSİÇİ-ËS OQ USUŞ	*canı olan Oqun Allahlaşmasıdır.*
Env.2445:	ËSİTİL ÖGİŞİN ËT	*İşbu yazı*
	ÖK ËTİSİTİNİS	*Kral hatırasınadır.*

Kâzım Mirşan

Girit Yazıtları

Phaistos [Festos] *diskinin ön yüzü* (arkasında da buna benzer yazıt var)
3.7.1908 yılında Girit Adasında bulunmuş ve şimdiye kadar okunamamış bulunuyor

MMB Yayını

Copyright © 2010 by Kâzım Mirşan and Sons, Türkbükü, Sokak No.176, Ev No.17 , Turkey.

Printed in Turkey. Bütün hakları, bilhassa yabancı dillere tercüme hakkı, saklıdır. Bu kitabın herhangi bir kısmı, herhangi bir şekilde (fotokopi, mikrofilm veya diğer usuller ile), naşirin yazılı izni olmadan çoğaltılamaz, kitaptan alıntı da yapılamaz. All rightsreserved (including those of translations into foreign languages). No part of this book may be reproduced in any form (by photostat, microfilm or any other means) withought written permision from the publishers.

1106

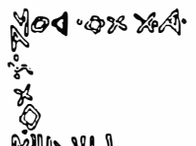
Oqıdu Söz

(Okumayı teşvik edici söz)

Girit yazıtlarının en çarpıcı örneği, d.ö.1850-1600 yıllarına ait olduğu tahmin olunan ve güney Giritte bulunmuş olan, Phaïstos [Festos] diskidir. Ancak, yazıt şimdiye kadar deşifre edilememiş durumdadır.

Duhaux, Y. 1977, *Le Disque de Phaestos*, Lovain.

Diskin her iki yüzüne, spiral olarak, hïeroglïf yazılar yazılmış bulunuyor. Kesintisiz olarak devam eden bu spiral satırlar ile, cümlelerin birbirine karıştırılmaması göz önünde bulundurulmuş olabilir. Bu yazı şeklini biz şekil 2'de de görmekteyiz

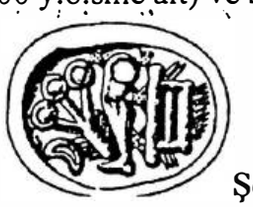

Şek.2. *Obergaïlthal-Grïna'da (Avusturya) saç üzerine yazılmış bir Etrüskçe yazıt* (3500 y.ö.).

AT ËDİDİÑ	*Söz konusu nam*
ODUÑU AT ËSİZİS ËDİÑ	*"muzaffer" olarak anılan*
AT ÜÇÜZ ËL ALT.	*üçüz halktır* (yani. Etrurïa, Glozel ve Avusturya halkıdır).

Bunun Orta Asyada da pek çok örneği var. Fakat Phaïstos diskindeki *tamğaların* çoğunu Erken Türkçe ile bağdaştırmamız olası değil (şek.1, sah.105).

Phaïstos diskinin kil üzerine yazılmış olması, onu Sümer medeniyeti ile ilişkilendiriyor. Ancak, Sümerlerin Erken-Türk alfabesini kama yazısı şekline çevirmelerine paralel olarak, diskimizde *özel tamğalar* görmekteyiz. Şek.3 (linear A) bize bu özel *tamğalar* ile yazılmış bir Girit mühürünü (5.000-4.000 y.ö.sine ait) ve Şek.4 de buna beñzer bir Girit yazısını gösteriyor.

Şek.3.

Şek.4.

Şek.5.

Eğer biz bu iki *tamğayı*, şekil 5'deki Girit yazıtına göre, ÏL UC [halk egemenliği] diye okur isek, linear B lineat A'dan daha eski bir yazı şekli olur ve linear A, Erken Türkçe bilmiyen yerli halka; yani, OY TOĞŞIQDIQI BUDUN'a [akıllanmakta olan halka], bazı kavramları añlatabilmek için, Proto-Türklerce çizilmiş (yazılmış) olan izahatdan ibaret olacaktır.

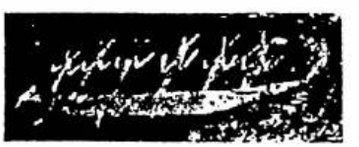
Haarmann,H. 1990; *Universalgeschichte der Schrift*,S.88.

Mirşan,K. 1973, *Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften*, s.28.

Şek.6. *Syros Adası plağı* (d.ö.3.000).

Haarmann,H. 1990; *Universalgeschichte der Schrift*,S.86.

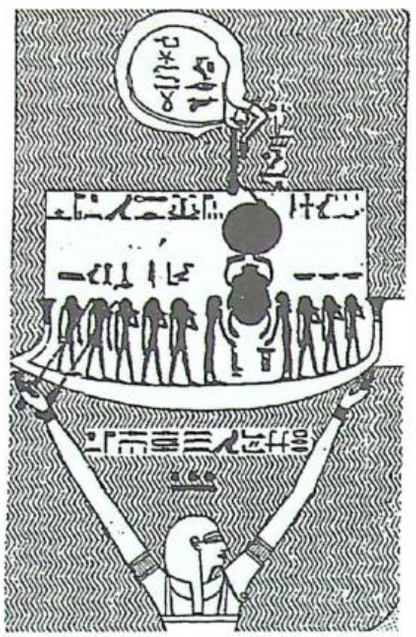
Şek.7. *Lena (Sibir) kaya resmi.*

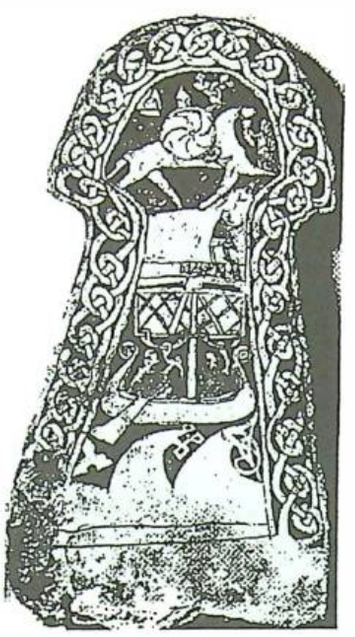
Şek.8. *Şek.8 yakınında bulunan bir yazıt*

Mirşan, K. 2008; *İskitler, Sümerler, Yemenliler*, s.5,6.

Bu konuyu biz başka bir yol ile de teyit edebiliriz : Şek.6 bize uzay yolculuğuna çıkan (cennete doğru yol alan), buna göre, gemilerin suda yüzmelerine paralel olarak, uzayda yüzebilen bir gemiyi gösteriyor. Buna beñzer bir resmi biz Sibirde de görmekteyiz (şek.7) ve şek.8 bu resmin yapıldığı çağda Proto-Türklerin yazı yazabildiklerini ispat ediyor. Yani, bu hal yalnız Syros Adasında bulunan tava şeklinde plaktaki resme ve Girit yazıtlarına mahsus değildir. Nitekim, Pra-Mısır ve Skandinavya yazıtlarında da biz bu şekilde resimler bulabilmekteyiz :

Şek.9. *Sathos I sarkophagındaki bir relief*

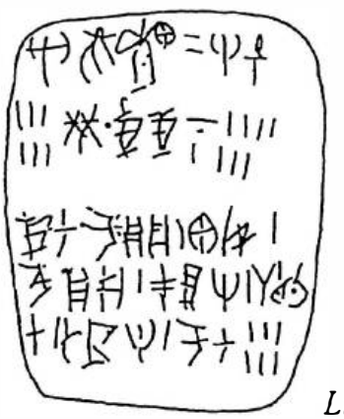

Şek.10. *Stenkyrka Sıntaşı* (Lillebjärs, Gotland, İsveç)

Şek.10 SINTAŞ'ında OY ËL AQIN [*kişi akınışı*] cümlesini de görmekteyiz ki, bu da bize resmin yapıldığı çağda, ayni zamanda, yazı yazmanın da bilindiğini ispat etmektedir. Bu cümlede geçen "*akınış*" kişi aklının (canının) uzaydaki yolculuğunu (AT'a binmiş olan kişiyi) dile getirmektedir. Ayni şey şek.9 için de sözkonusudur.

Mirşan, K. 2004, *Skandınavya Yazuları*, s.33,56.

Elbette, Proto-Türklerin, düşüncelerini, linear B şeklindeki ana yazılarını linear A şekline çevirerek, halka añlatmıya çalışmaları, "Linear A" dediğimiz yep-yeni bir yazı şeklini ortaya çıkarmış olacaktır:

Şek.11. *Linear A*
Minos Sarayı arşivinden linear A ile yazılı bir kil levha
Haarmann,H. 1990; *Universalgeschichte der Schrift*, S.86.

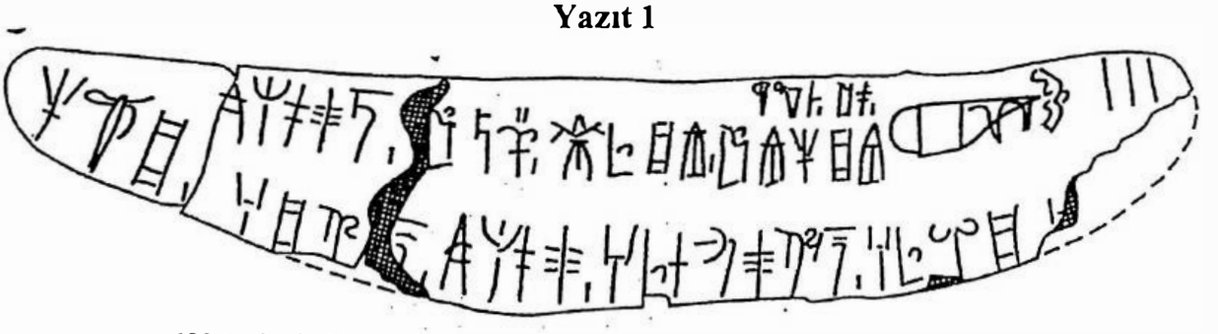

Şek.12. *Linear B*
İlâve ideogram'lar da içeren bir Linear B yazıtı

Linear A *tamğalarının* çoğu linear B *tamğalarına* beñzemek ile beraber, bu yazıların ayni bir Proto-Türkçe olduklarını iddia edemeyiz. *Ësöñük* olarak, bu yazıtlarda geçen 𐀀 *tamğası* (şek.11, sağdan birinci *tamğa*), orijinali Cunnî Mağarasında (Doğu Anadolu) olmak üzere, Pra-Mısır *tamğasına* beñziyor. Buna karşılık, Lïnear B'de geçen 𐀀 *tamğasını* (şek.12) Pra-Portekiz yazıtlarında da görmekteyiz.

Girit Yazıtları

Yazıt 1

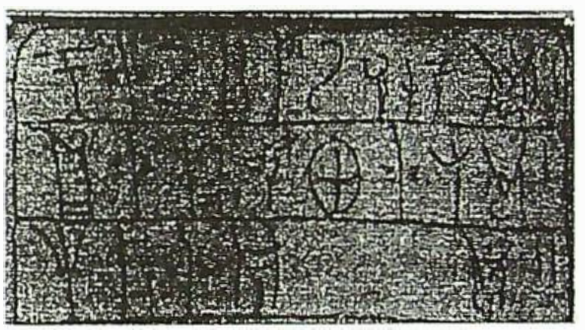
1904 yılında Knossos'ta (Girit) *bulunmuş olan tablet* (linear B ile yazılmış).
(Soldan sağa doğru okunacak)

(1) ÖCİS ËM	*Sahibin* [Tanrının]
ÖZ A AT	*kendi*
ÖC US ËS	*instansı olan*
ÖKİB	*göğe doğru*
(2) ÖS	*yücelerek,*
ÖK İK-ËRİSİB ATALU	*gök ikilemliğine erişmiş olan*
ÖZ ATAB,	*can halindeki ata,*
OÑ ATA ÖCİS	*başarılı ata olan*
ÖZ ATA.	*can halindeki atamızdır.*
(2) ËM ËD İT,	*İmpuls vermesi için,*
ÖZ USIB	*ona bir can instansı*
(3) ÖKÜ-İÇ*.	*kurban edildi.*
(1) OĞ ÖZ ÖGİB U.	*Can halindeki kralımız*
(4) İKİNİB AT ÖC	*ikilenme sahibi*
US ËSİB.	*instansdır.*
(5) OĞ ÖK	*Yüce Gökte*
OQ AÑIP ËS	*Oq olarak añılan şey,*
(6) ÖGİB AÑIB İKİP	*kıral dualitesini*
ËB OĞULU ËR	*temsil ederek erişen*
ÖZİB.	*candır.*

*Dikvi üç çizgi "İÇ" diye de okunabilmektedir. Bu *tamğadan* Türkçe ve Etrüskçe "Ç" türemiş bulunuyor.

Yazıt 2

Linear B ile yazılmış bir Mycen tableti (soldan sağa).

US ËS OZ	*Tanrıya ozma*
ÖZ [İÇ] OZ	*kendisine içerilmek sureti ile ozmadır.*
BU** OQ US	*Bu şekilde Tanrılaşan kuantum,*
ËS BU İÇ	*can halinde içerilerek,* (1. satır sonu).
ÖZ OĞ ËS	*kendi*
ÖKİB ËM.	*göğünü olkundurur.*
OQUÑ ËS	*Kuantum,*
ÖC AQIB	*akması dolayısı ile,* (2. satır sonu)
ÖCİS ÖKİS ËLİB	*gökte halk teşkil eden*
AQ İK.	*bir dual akınışdır.*

AT, (1) canın (Tanrıya kavuşmak üzere) tenden atılması.
OĞ, (1) kişi; (2) substans; (3) şan, şeref, yücelik.
OQ, (1) kuantum; (2) elektromagnetik radiasïon enerjisi paketlerinin dalga uzunluğuna göre değişen büyüklüğü; (3) mızraklı asker; (4) Erken Türklerin kendilerine verdikleri isimlerden biri; (5) okuma; (6) tefsir, izah.
ÖC, (1) sahiplik; (2) Tanrı; (3) varlık, mevcutluk; (4) mensup olma, tabi olma; (5) geçerli.
ÖS, (1) büyüme; (2) yücelme.
ÖZ, (1) kendi; (2) şahsiyet, spesifikasïon; (3) zatî; (4) mahsus; (5) can.

**Ulu Kem, Xanuy Gölü yazıtında Ⱔ şeklinde (Mirşan,K. 2010, *BOLBOLLAR*, VI/sah.5).

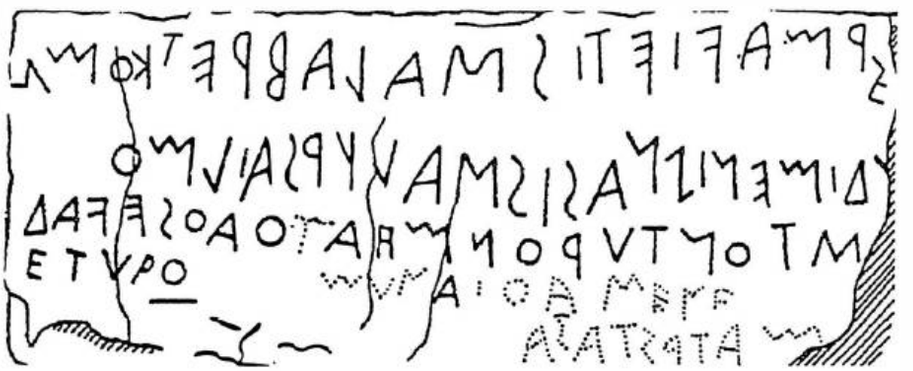
Yazıt 3

Plaïsosta (Girit) bulunmuş olan Etocreten [Hakikî Gritliler; Homere göre *Eteocretans*] yazıt

ËM ÖGİS OY,	*Şahsiyetli Kralın,*	ËRİÇÜÜÑ ËRİK	*Erişme erki* (yani, dua)
UP-ËRİM İL,	*halkın eriştirmiş olması*	OZIÑIZ ËM OZISIR ËKİT	*ozmayı temin eden*
	dolayısı ile,	OQIÑ AT	*kuantumun*
ËRİÇ OZITIÑ ËMİÑ	*erişerek ozmuş olması*	ËRİÑÜ ÖGİÇÜ	*erişme imkânını*
ËM ËTİSİDİT OLUÇ	*"şahsiyet" olmasındandır.*	OÑA ËSİÑ	*sağlar. .*

Yazıt 4

Drerosta (Girit) bulunmuş olan Etocreten yazıt

OZ ËRİM ATAB	*Ozarak erişmiş olmamın*	ALT ËSİÑÜ	*yetki sahibi*
ËSİÇ-ËSİS	*amacı*	ËSÜY ËRİÑÜ	*kişi olmasındandır.*
OZ ALT ATAL	*"ozma" denilen*	ËM ATAT	*Şahsiyetli*
AT ÖK ËRİÇ	*atılma göğüne erişmedir.*	ËSİÑ ATIÑ	*namı dolayısı ile,*
İS ËKİÑ ËM U ËDİSİM	*"Can" denen şeyin*	OZUÇUB AT ËD	*ozacak AT olması*
İÇÜ ASA Ü	*içerilerek asılı kalması*	UÇ ËSÜY ËRİÑ.	*liderliğe erişmiş*
AT ËZİSİZ ALT-AT	*atılma kutsallığına ait*	ËM OY Ü,	*olmasındandır.*
	AT olmuş olmasındandır.	AT ËSİÑİT ËMİÇÜ ËR	*Atılmıya erişen kişi*
ULIÑ ËRİZİTİS	*Kommunikasïona eriştirilmiş*	ËM AT ËSİR	*şahsiyetli AT olduğundan*
OLUMUÑ	*olması*	OZ ËSİT OZ AT	*ozmuş olan ozan AT'dır.*

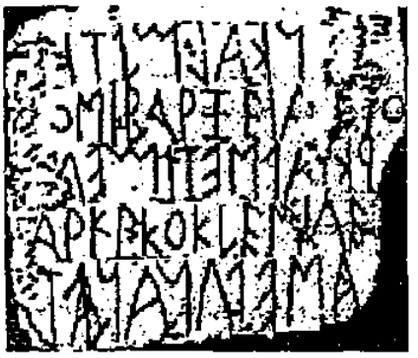
Yazıt 5

Thera'dan bir kaya resmi, d.ö. 7. yüzyıl (özel bir yazı)..
Haarmann,H. 1990; *Universalgeschichte der Schrift* , sahife 286.

ËRİÇİK ALT A	Erişmiş olan	ËL ALT (→).	halk tarafından.
OÑ ËR (sat.1 sonu, ←)	başarılı er	ÖKİP-İÇİT ÖGÜÑ	göğe kavuşacak olan Kralın
AT ËRİK ËL A	dua eden halk	ËRİT ALT (←)	erişmesi için.
ÖGİÇ ËSİT ALT (→)	tarafından ögülmüş bulunuyor;	UP-UÇ ËRİT OZIÇUY ALT.	Yüce Lider (bu sayede) eriştirilmek üzere ozdurulmuş bılunmaktadır.
UP-ODUÑ ÖKÜP	—(cesedini) ateşte yakan		

Yazıt 6

Bir Doğu Girit, Etocretian [hakikî Giritli] *yazıtı* (Frikçe).

1. İÇ[İP] ÖK ATALAM A ËSİK (sağdan sola,←)	*Göğe içerilen olarak bilinen,*
2. ON ALTIS ÖK-ANTIR ËS İÇİB ËSİÑ (→)	*kozmosa alınmış olan Gök [Tanrı] inancı sahibi,*
3. ËRİK[İÑ]İP ALTUÇ ÏS OQIM İÇİP (←)	*Özgür Krallık OQ'larına aittir ve,*
4. AT ËRİK ÖKÜKİÑİKİL İÇİP ALIÇ (→)	*(bedeninden) atılma yolu ile, göğe alınmış olarak*
5. AT ALTUÇ AL ÖTÜ A ÏS.(←)	söz konusu krallıktan Allaha geçmiş bulunuyor.

Yazıt 7

Linear A tableti (d.ö.2100-1900)

1. ÏKİ ÖGİB-ÖK	*İkilenmiş* (yani, vucudu yerde, canı gökte) *Kralın gökte*
ËS-ËSİS ËSİÑİB ËS, ËSİP OQ UÇ,	*bulunmasını (Gök Kralını) anma yolu ile, anılan OQ Lideri,*
2. ËKİB ËS ÖGİB-ÖK	*Gök Kralı olarak, her iki*
PÏS-TÖRT	*beş-dört dünyasında* [bu ve öbür dünyada]
OSIB ÏKİB İSİÇİB ÖK.	*ikilenmiş OS* [Tanrı Bïli] *göğündedir.*
3. ËSİS İÇİK ËSİS ËSİÑİB ËRİSİK ,	*Bu anı dolayısı ile,*
OSIÑ ËSİÑİB, ÖGİSİÑ İÇİZİB	*OS'ı* [Tanrı Bïlini] *yadetme, Kralımızın orda bulunmasındandır.*
4. İÇİÇ OSIB ÏKİK	*Bu bulunma OS'a* [Tanrı Bïline] *mahsus olduğundan,*
ËSİÇİB ÖK İÇİK ÖGİB-ÖK,	*yadettiğimiz kralımızın mensubiyeti Gök-Krallığıdır,*
5. —ÏKİK ËS ÖGİB-ÖK:	*—mensubu olduğumuz Gök Kralının.*

Notlar: (1) ‖ [ïki] için bak: Mirşan 1999, s.14 (Başkurtstan); (2) ⫩ [s] için bak: Mirşan 1996, s.11,12 (Pra-Portekiz); (3) ⅄ [Ç] için bak: Mirşan 1994, s.103; (Mañğıstaw); (4) ⊢⊣ [Z] için bak: Mirşan 1997, s.14 (Altamira).

Yazıt No. 8

Gritteki *Herokleon* kenti tarih müzesinde , pişmiş kil üzerinde, bir Erkentürkçe yazıt. Yazıt hakkında şu bilgi verilmiş: "*clay stamp with illigible inscription*"

Dış daire

İSİG ON İK	Yadolunan ON'lar,
ÖGİK AT OZUS	*Ozan Nam* olan kralın
UÇ AT	lideri olduğu,
ON OQ	ulusal savunma askerlerinden ibaret
ON İS	ON'lardır.

İç daire

ON ÖGİS	Kozmos kralını
ËS ËLİS-ËL,	anan halklar-halkı,
OĞ OY ËDİSİS	bu halklar içinde, uygar bir halk olarak tanınmaktadır.

Not : **Yazıtta geçen OQ tamğası için Doğu Anadoludaki *Çilgiri* yazıtına bakınız (s.21).**

Transkrïpsïon ve tercümesi Kâzım Mirşan tarafından 12.10.2012'de yapılmıştır.

© 2012 Kâzım Mirşana aittir.

Kâzım Mirşan

Ankara küzeyindeki Güdül Yazıtları ile Ordu güneyindeki Mesudiye Yazıtları

Mayıs 2014
Kâzım Mirtşan Yayını

Telif hakkı Ocak 2014 Kâzım Mirşan'a aittir. Copyright january 2014 by Kâzım Mirşan (Türkbükü-Bodrum, Bağarası Mahallesi, Sokak No.176, Ev No.17; Tel. 0-252-377.51.31). Printed in Turkey. Bütün hakları—özellikle yabancı dillere tercüme hakkı—saklıdır; Bu kitabın herhangi bir kısmı, herhangi bir şekilde (fotokopi, mikrofilm veya diğer usuller ile) yazarın yazılı izni olmadan çoğaltılamaz. All rights reserved (including those of translation into foreign languages). No part of this book may be reproduced in any form (by photostat, microfilm or any other means) without the written permision of the wreiter.

Burda söz konusu yazıtlardan Güdül Yazıtlarının fotografları Sayın Cemil Söylemezoğlu tarafından çekilmiş (2.12.2013 gün ve 16449 numaralı, Altındağ 1. noteri kaydına bakınız); Sayın Prof. Dr. Necdet Sumer (2.12.2013 gün ve 16448 numaralı, Altındağ 1. noteri kaydına bakınız) bu resimlerin elle çizimini yapmış ve bu şahıslar yazıtların resim ve çizimlerinin kullanma ve yayınlama hakkını Kâzım Mirşan'a vermiş bulunuyorlar.

Ayrıca, Prof.Dr. Necatî Demir Ordu- Mesudiye şekillerinin (yazıtlarının) resimlerini çekmiş ve Prof.Dr. Necdet Sumer bu resimlerdeki şekillerin (yazıtların) elle çizimlerini yapmış bulunuyor ve bu şahıslar şekillerin (yazıtları) resim ve çizimlerinin (alıntılarının) kullanma ve yayınlama hakkını Kâzım Mirşana vermiş bulunuyorlar.

Yazıt No.1 (Kabaoyuk Yöresi)

İSİÑİÑİÑ İKİÑ UÇ	**"Anmakta olduğun liderin**
OSIN A ONIÑIN	**işbu kozmosu"**
OY UYUNUS	**hakkındaki düşünceler**

Sol sütundan itibaren

İSİÑÜY İLİTİS UYUS OSUN ALT ËD	**Habër verme, Federal Devletin içindir;**
ALT ÖG İPİG ÖGÜÑ UÇISIN İSİPİN	**kral yetkilisi bulunan krallık, bir liderliktir;**
OÑULT İSİKİNİP OY ONUY ALT OY OQ	**başarılı olan yetkili kozmostaki OQ'tur.**
ALT UÇ, İSİYİS İSİSİN İSİP OYUÇUÑ AÑ	**Lider hatırasını, bir anıt ile anma düşüncesi**
OÑULT OY, AN A OY İSİS:	**ile teşkil edilen, anma düşünceleri.**

Yazıt No. 2 (Kabaoyuk yöresi)

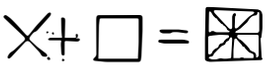

OY AT [düşünce]

İSİZ AŞIÇ OÑIP
ÖK BU AT
OYUÑ ALT ÏY
OQ ATAP ÏYİN ËS

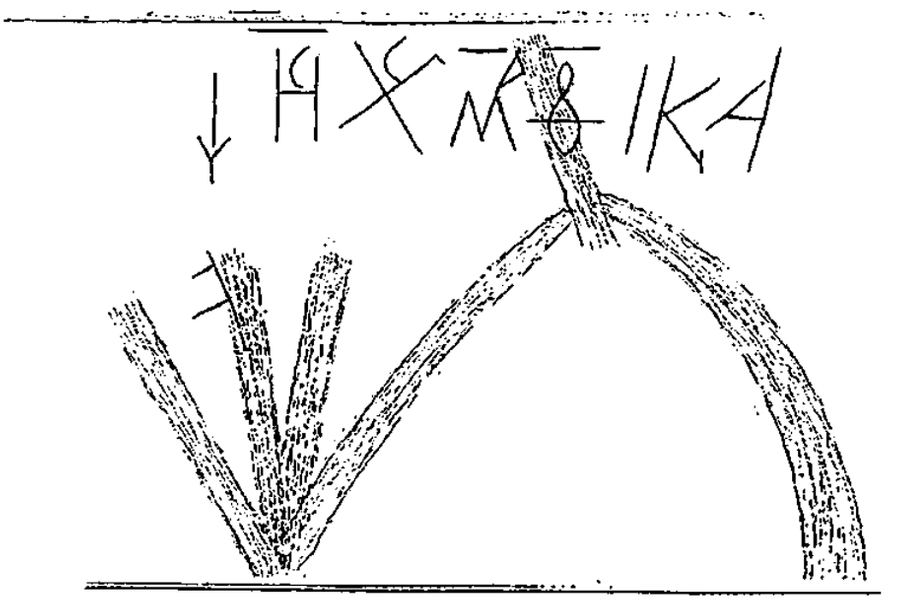
"Tanrıya aşarak kozmoslaşma namzetleri" düşüncesi —OQ haline gelme demektir.

Yazıt No. 3 (Antik Köy ve Kabaoyuk yöresi yazıtları)

OŞ OQ ÏD [OQ'lar]

Yazıt No. 4 (Kabaoyuk yazıtı)

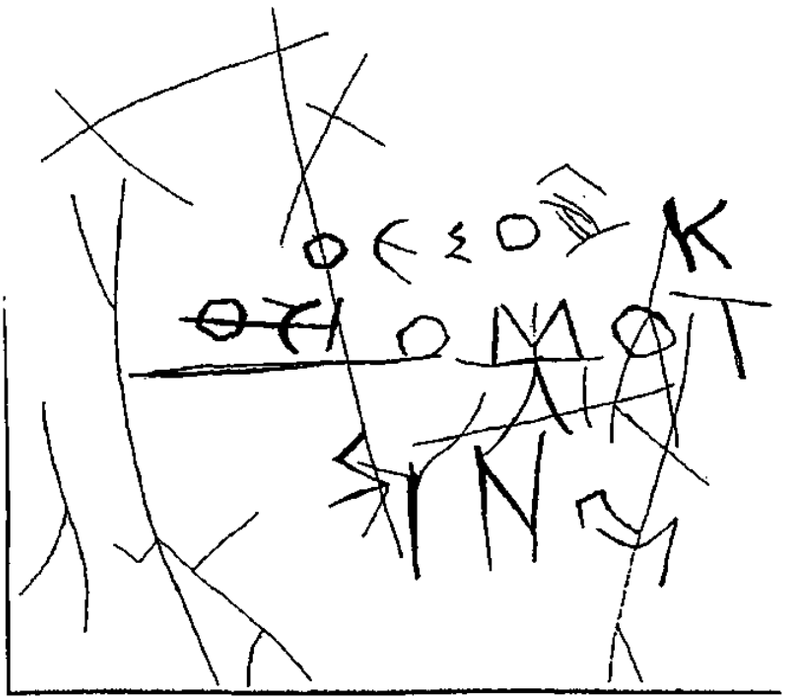

ON ÏS ÏSÜY [*Rabbı hatırlama*]

İÇİSİKİS ÏSİÑİÑ-ÏS İSİDİLT
ODIN ÏSİNİN
ïSÜY ÖK.

(Liderimizin) boyunduruk altına aldığı bilinen,
zafer dolayısı ile,
Rabbı anış.

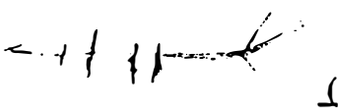
Yazıt No. 5 (Satoğlu Kayası)

İSİC İDİÇ ONUÇUN İS [kozmoslaşma dolayısı ile yazılan]
OQ ODIN OY İS UÇUÇ [OQ zaferi hatırası]
ON-ONU OZUS [kozmosa ozma hakkındadır

ÖK ONUÇUÇUÑ OZ ÖGUÑ ISİÑİLTİÑ UÇUYIN — **Tanrı kozmosuna ozma şerefine erişen liderlik hatırası.**

Yazıt No. 6 Deliklikaya)

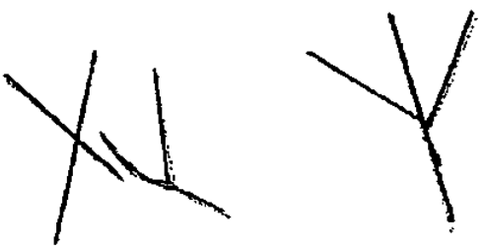
OY İSİS-İK OQ İSÜ [söz konusu olan şey OQ'lardır] (sağdan sola)

Yazıt No. 7 (Delikli Kaya ve Pirveli yöresi)

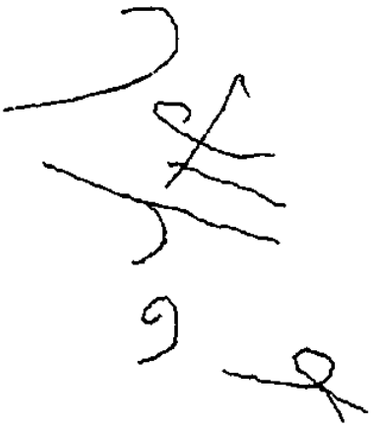
USU [yekvucut olma; yücelik]

Yazıt No. 8 (Pirveli yöresi)

ÖC OY ÏD — **Kendisini yadet**

Yazıt No. 9

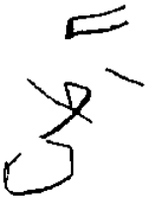
BU UQUS OY BU OYIÑIS **Bey olarak bilinen beyin.**

Yazıt No. 10 (Kabaoyuk yazıtı)

BUY [Dictio (hukuka dayanarak şart belirleme); hüküm ve karar yetkilisi]

Yazıt No. 11 (Kabaoyuk yöresi yazıtı)

İKİS BUYIÑ "Bey" olan beyin (No.9 ve 10!a bakınız).

Yazıt No. 12 (Yılanlı-kaya yazıtı)

OÑUTUNUS OY BU AÑIN **Başarılı BU'yu anma**

Yazıt No.13 (Deliklikaya yöresi)

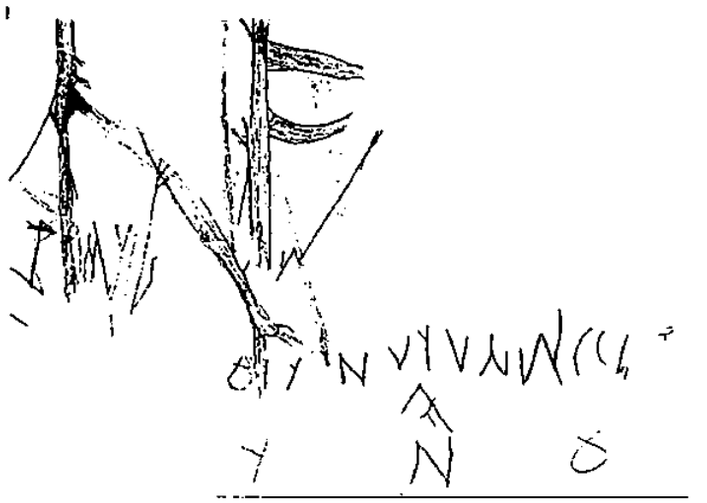

İSÜY ÏS [hatıra]. Tatarca "istelik" [hatıra]

Not : Güdülde birkaç yerde geçen bu yazıt; Bulğaristanda bulunmuş olan bir kolye ve bilezikte; Pliska kazısında bulunmuş olan iki taş-üzeri yazıtında ve Pliska rozetinde geçmektedir (Cengiz Özakıncı, Balkanlarda Kayı Boyu ve Türk Boy damgaları, s.32-34). Cevdet Türkay tarafından yazılan "Osmanlı İmparatorluğunda oymak, aşiret ve cemaatlar" kitabının 832. sahifesinde ise bu söz KAYIĞ şeklinde ifade edilmekte ve onun, Selçuknameye göre, "Kayı Boyu" damgası olduğu söylenmektedir (s.831-832)ç

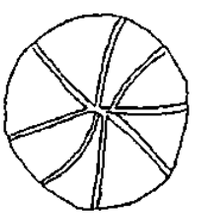
Bu söz Cunnî Yazıtında "İSİLİS" şeklinde okunmaktadır. Nitekim Urqun yazıtlarına göre de, ortadaki tamğa "L" dir ve,buna göre, L tamğasını Y diye okuyan bir kabile sğzkonusudur.

Yazıt No. 14 (Asmalı Yatak)

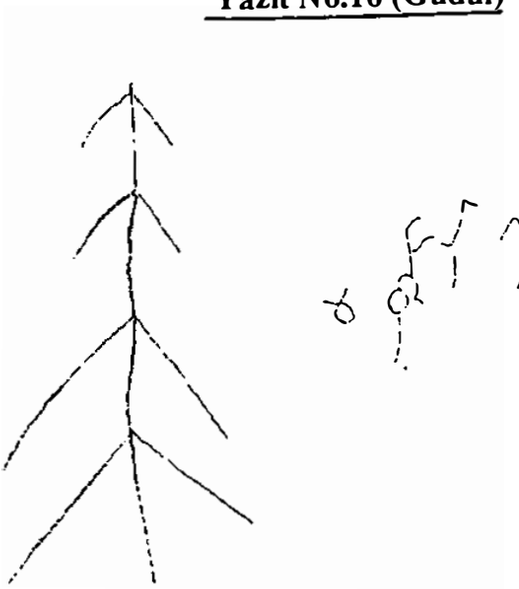
ÖK OY İKİÇİÇ :	**Gök kelâmı :**
İDÜY OSIN İS İYİNİS	**Bu eylem**
OZ ÖK İSÜY	**göğe ozma**
UÇIPISIÑIS BU	**konusundadır,**
İKİ İDİNİP OY İS.	**ikilenme şeklinde.**
BU İSİL ONIN	***İşbu kozmosu***
OYUUN OYUN	***anmış olman***
OYISIBIN	***hakkında***
BU İLİÇİN OY	***yazılı belge.***

Yazıt No. 15 (Gabatepe,)

OQ OD	**OQ Zaferi:**
OQ İSİD OY İBİÇ	**OQ'larca bilinmek üzere,**
İSİNİNİK İYİLİN	**duyurulan**
ONISIÇ.	**ulusal savunma.**

Yazıt No.16 (Güdül)

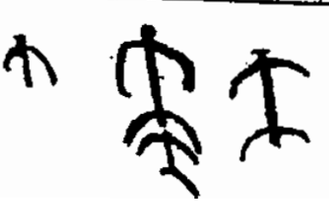

ÖLÜZ	**"Ölüm"**	**AS İKİN**	**asılı kalma**
OY ANINU	**olarak anılan,**	**OÑ BU**	**başarısı.**

Yazıt No. 17 (Gabatepe)

Yazıt No. 18 (Yıkılan Kaya yöresi)

AT ATAT AT

AT'ı [namı] (cennete) atılacak olan AT [Başkan]

Yazıt No. 19 (Yandaklı Dere ve Delikli Kaya yöresi)

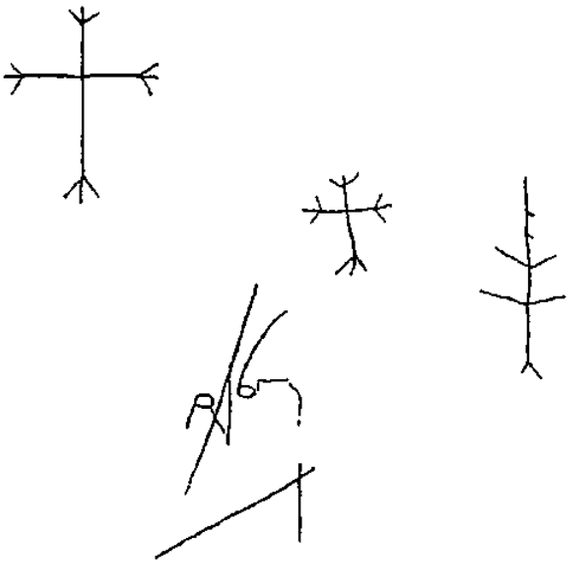
ATU [(Cennete) atma] (No.8'e bakınız !)

Yazıt No. 20 (Delikli Kaya yöresi)

UÇ AL [Uçanları kendine alan (yani,"Tanrı")]

Yazıt No.21 (Güdül)

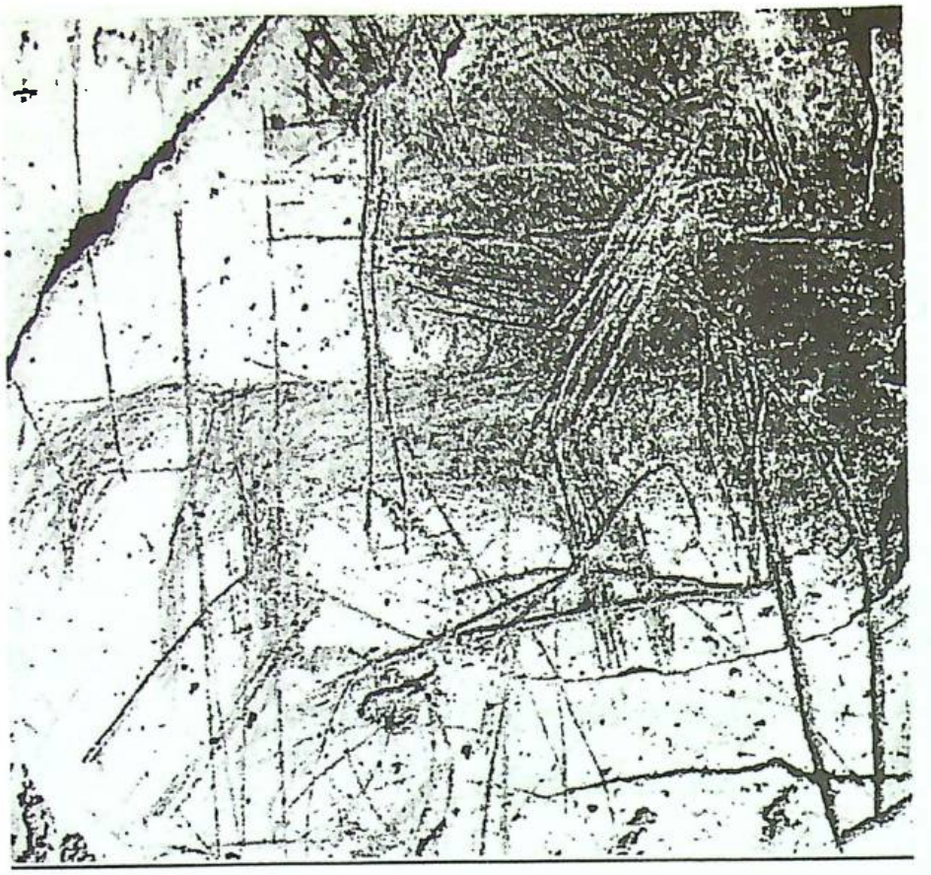
1. ÖCÜC OQ ÖCÜC OQ'ları hakimiyetinde bulunduran
2. OÑIS UÇ başarılı lideri
3. ONIÑIPIN ïD kozmik et :
4. ÖCÜC OQ ÖCÜC OQ'ları hakimiyetinde bulunduran
5. ïB ÖCÜC adamakıllı hakimiyeti.

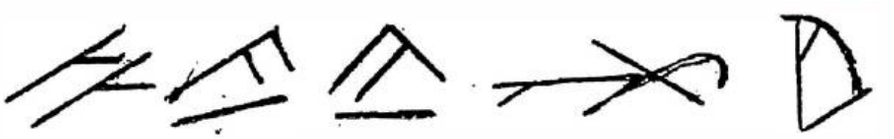
Yazıt No.22 (Kabaoyuk yöresi)

AT UÇUC AT [lider At (devlet başkanı)]

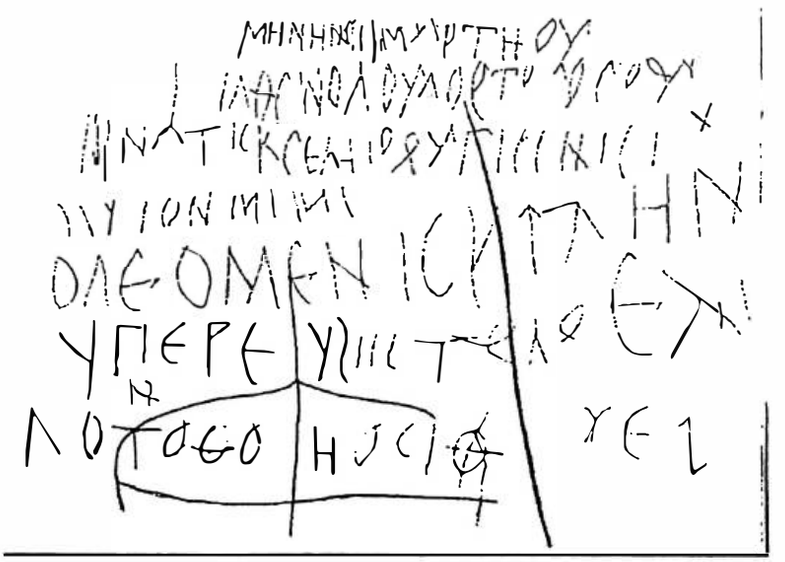
Yazıt No. 23 (Satoğlu Kayası

ONUY ÏS̄ BUY AT ÏS ÏKÏS UÇUÇ **Kozmoslaşan BUY namı hakkında**

Yazıt No.24 (Kabaoyuk yöresi)

AT OY ÏS [AT Devleti hatırası

(1)

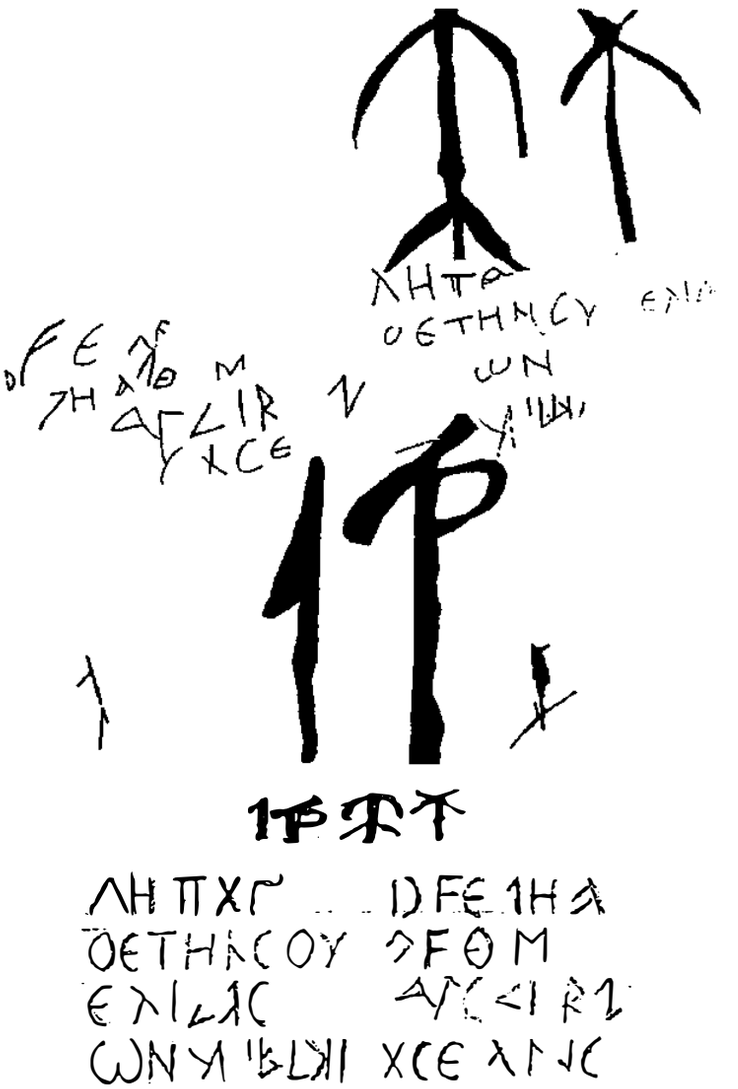
(1) ÏMÏNÏNÏN ÏSÏDÏNÏS ÏSÏNÏN ÏMÜYÏS ÖTÏN OÑAYIÇIP
(Tanrının) varlığını duyarak] bulunduğu yere (cennete) geçmiye muvaffak olmuş olması

(2) ÏSÏL ONISINIP ANIÑIÇIÑ ÏYÏP ÏL OÑINIP ÖTÜ
kozmosun halk tarafından anılmış ve (ölenin) halk tarafından onaylanmış olması

UQIÑISIPIN BUY.
BUY hakkındadır.

(3) İSİLİN UÇ İKİSİN İKİP-İKİLİÑ	Yadolunanın lider edilişini
İSİÑİP İYİP	onu şereflendirmen,
(4) ÖGİSİÑİN ISİDİSİN İS	kozmosu hatırlıyarak
İMİS İSİNİS	(Tanrı) varlığını anmak
(5) OÑIL ÖGİPİÑ ËM	ve (ölenin) başarısını öğerek
ÖGİPİN İSİNÜY	kendisini methetmen,
AT İSİLİNİN.	AT mensubu olmasındandır.
(6) İYİP ÖGiRİGİYİZ	Methedilmiye lâyık
İSİSİN İTİÑİÇİÑ	kişi olduğundan
ONU İYİG A.	o kozmosa lâyıktır.
(7) İLİÑ İTİÑİSİÑ ANIÑIN.	IL edilen yerin (yani, Anadolu) natırası.
OQUÑ	(yazan) OQ'lar.

Yazıt No. 25 (Kabaoyuk yöresi)

IDİS AT OÑITIP [AT'ın başarılı kılınması]
(yani; halkın, krallarının cennete kabulü için ant içmeleri)

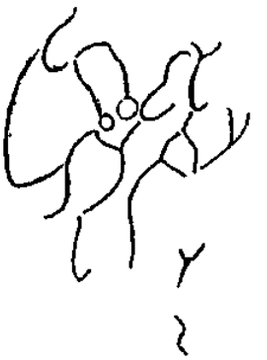
İLİN AP İDÜ	Halkın, Tanrıya ulaştırma	İSİÑİLKİS	ederek
OÑ ÖG İTİNÇİN OÑUY	yetkisinde başarı	İSİN İKİG	yadettiğin
ÖGİLİS UÇUN	gösteren liderini	APAN AT	Tanrı
UWUN İYİL	takdis	OS İKİSİÑ ÏM	gök bilinden ibarettir;
İDÜYİN US İR A	yaratılmış vucuttan ibaret olmak üzere,		
İDİNİG UÇIP İLİN.	uçarak eriştiğin yer.		

Yazıt No. 26 (Delikli Kaya yöresi)

USUS AT OY AT OY halkıyız.

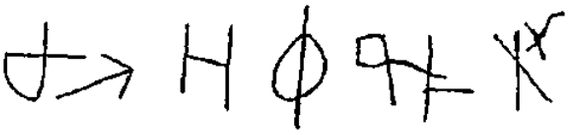
Yazıt No.27 /Gabatepe)

OYIPIZ OÑINIÑ OZ
OYIZ OY OYIPIZIN OYIZ

Devlet başarısının ozdurmasını düşünen kişiler.

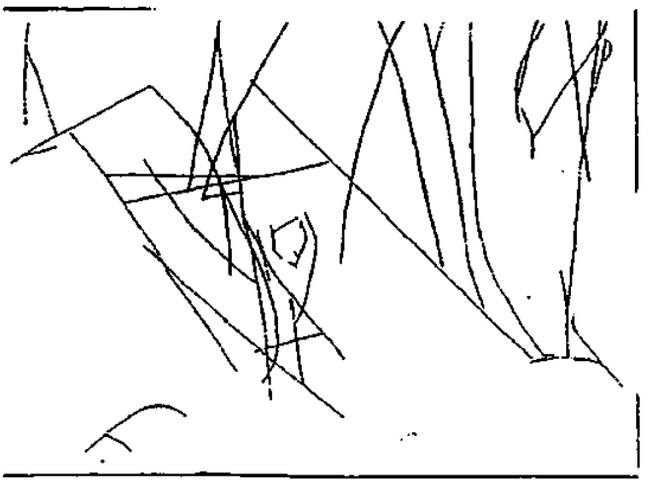
Yazıt No. 28 (Gabatepe)

(soldan sağa)

BU-ATIN İSİÑ BUY İDİPİN BU-AT'ı (yani AT İL vatandaşını) kendimize BUY ettik

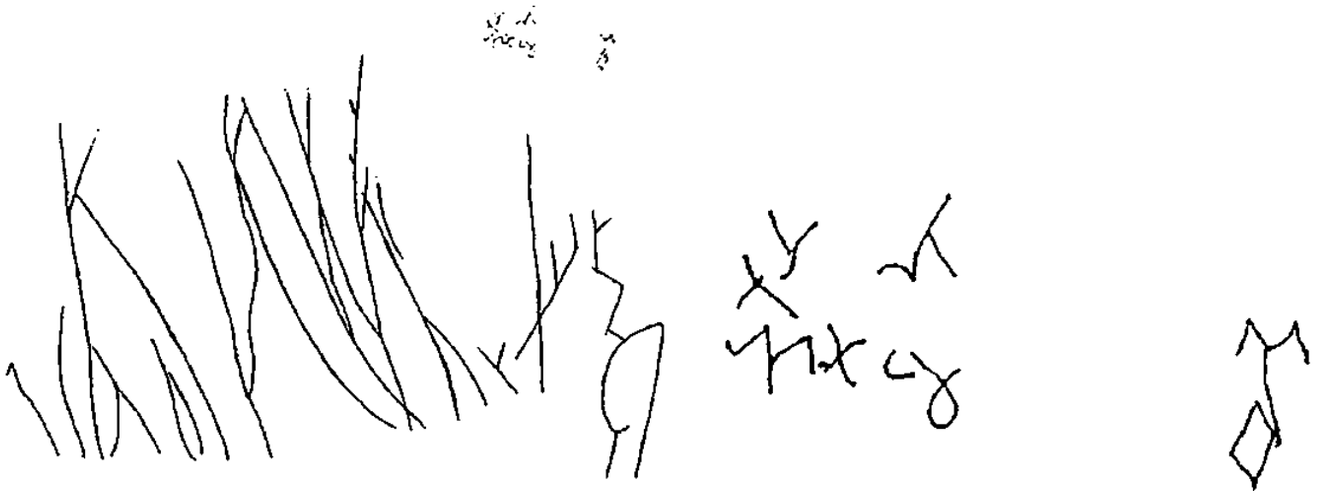
Yazıt No. 29 (Gabatepe)

(1) AÑILIDU İSİN APAN
(2) İSÜ İS İDİL
(3) OYIN ANIPIÇ
(4) AP-AL OYU
ON OQUN (5) İSİS
(6) ONUÇ

Anılmakta olan Tanrının anılma düşüncesinin kozmoslaşması, götütürülüp alınacak [götürülecek] olan kozmik OQ'ları hatırlama dolayısı ile kozmoslaşmadır.

Yazıt No. 30 (Gabatepe)

ONUUÑ (Kozmoslaşma)
UÇUN OZUÇ BUN İD ONIP [Liderin ozma başarısı]

(1) İSİNİS OYIZ İKİS OY — "Düşüncenin ozması" şeklindeki kavram
(2) ON İDİÇ İKÜY. — "kozmosa alınma"dan ibarettir.
(3) İYİN OY İKİNİSİÇ İSİNİP — Bu şekildeki anlayış *ikilemli* haldedir.

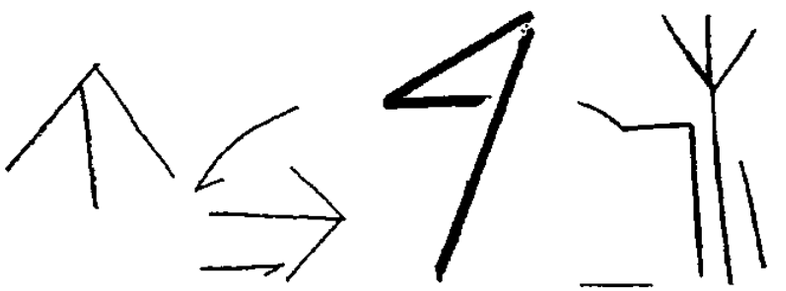
Yazıt No.. 31 (Satoğlu Kayası)

UÇ [lider] tamğası kavramının resim ile añlatılması

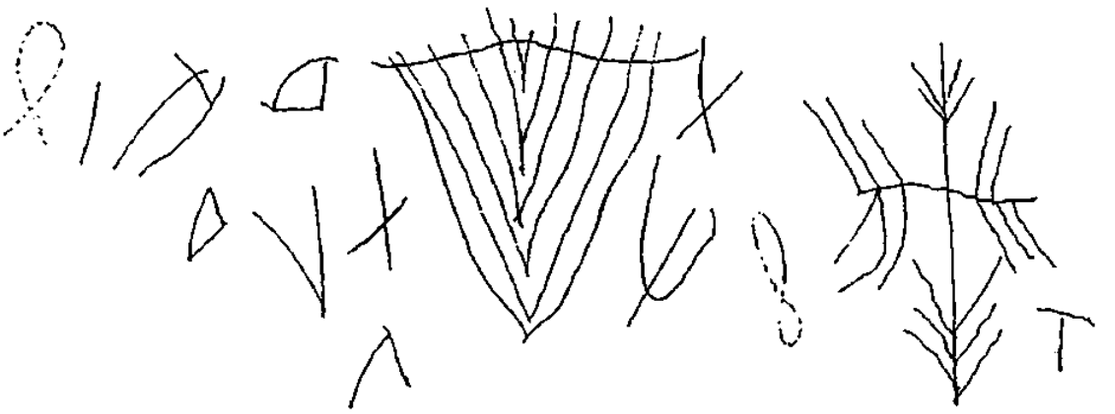
***ot*: AR'ın altındaki yazı için No.5'e bakınız !**

Yazıt No. 32 (Yandaklı Dere yöresi)

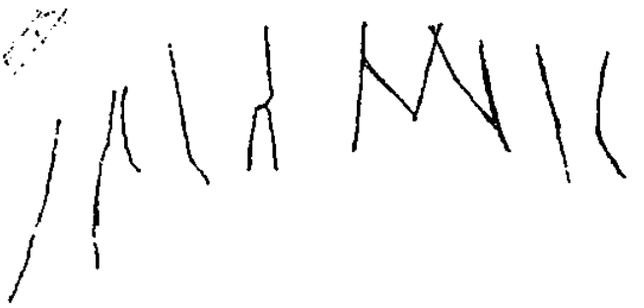
İS-ÖCÜ USU AP-ATIN AT [Düşünülen şey yüce AT namıdır]

Yazıt No.33 (Satoğlu)

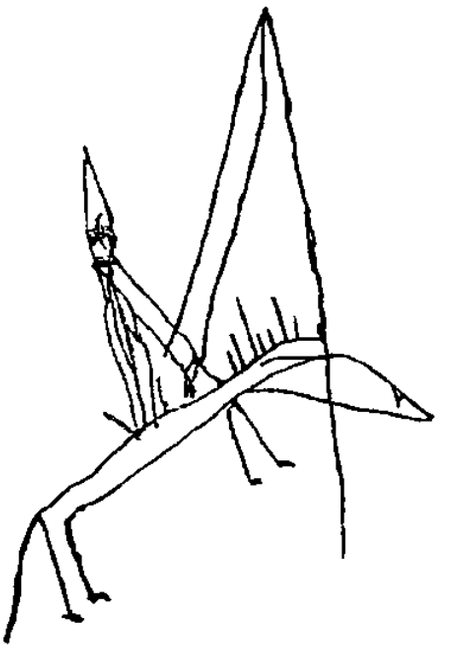
İS OQIN ÏDİC	**OQ hatırası,**
ÖZÜ ON OYIN İSİB	**ON ırmaklarındaki**
OQ OD İL	**OQ zaferi halkı içindir..**

Yazıt No.34 (Asmalıyatak)

ONIS UWIS UÇ İSİNİSİS **Kozmik mukaddes lider hatırası**

.Yazıt No.35 (Delikli Kaya yöresi)

AT [cennete atılacak olan] tamğası kavramının resim ile açıklanması.

Ordu Mesudiye Yazıtları

Yazıt No.1 (Ordu-Mesudiye)

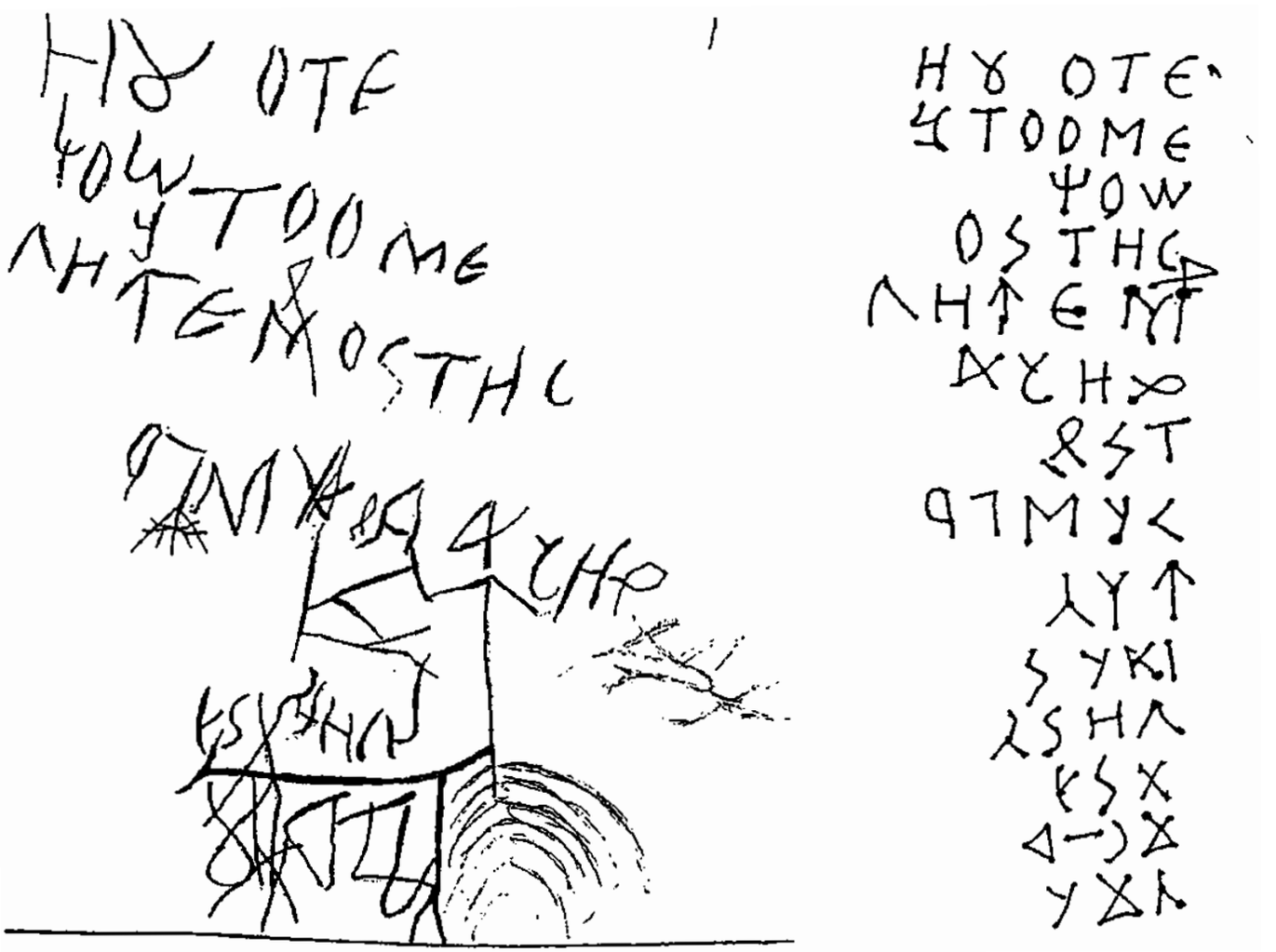
ağdaki yazılar **Soldaki yazılar**

. OÑ OZINIP BU Sağ-salim ozan **3. OÑ ON OZUS ËS** sağ-salim olarak kozmosa ozmuş▼ olmasındandır.
. ËS ËSİÑÜ USU hakkındaki gerekçe **4. ËSİG OZU UÇ** Bu şekilde ozan lider

lt satır

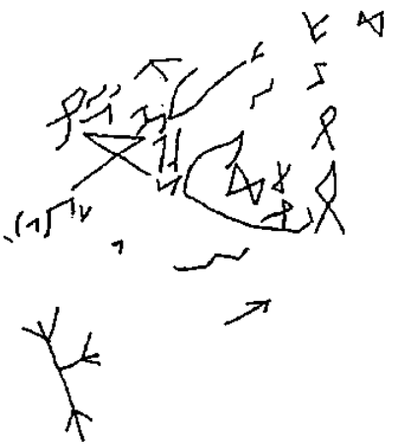
. ËB ÖL ËBİB öldükten sonra,
. OQ OZ AT ÏS kuantum haline gelerek, ozmuş olan namdır,
. ËB-USUNU —bu şekilde,
. ËS UÇ ÖKİP. Tanrısına *lider* olarak kavuşmak sureti ile.

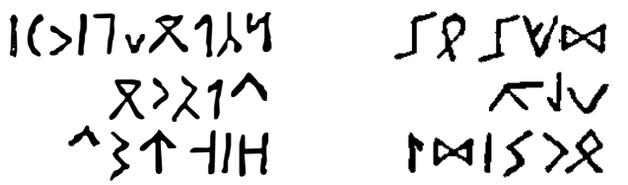
Yazıt No.2 (=rdu-Mesudiye)

1. ÖG İSİÑ BUN	**Ben senin kralınım,**
2. ÖG ALT OÑIÑ İSİNÜ	**kral yetkilerini başarı ile kullanan,**
3. UWIÑ ÖC	**kutlu**
4. ONUN İS OZIÑ	**kozmosa ozan**
5. BUN ÖG-AT ANIL.	**kral olarak anılacağım.**
6. BUN OYIN BU	**Bu şekilde**
7. İS OZ BU	**bir ruh olarak ozan**
8. OY ALT ÖGİÑİS	**namdar olarak.**
9. AT OYUÇ	**Devletlini,**
10. İKÜY OZ	**ozduktan sonra**
11. İLİN OZUÇ	**halkını da ozdurarak,**
12. İD OZUY	**ozma eylemini gerçekleştiren**
13. BUN İSİD	kişi olarak hatırla,
14. UÇUB OY.	liderini.

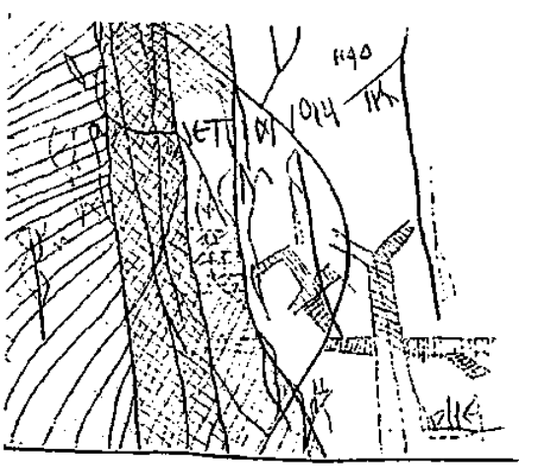
Yazıt No.3 (Ordu-Mesudiye)

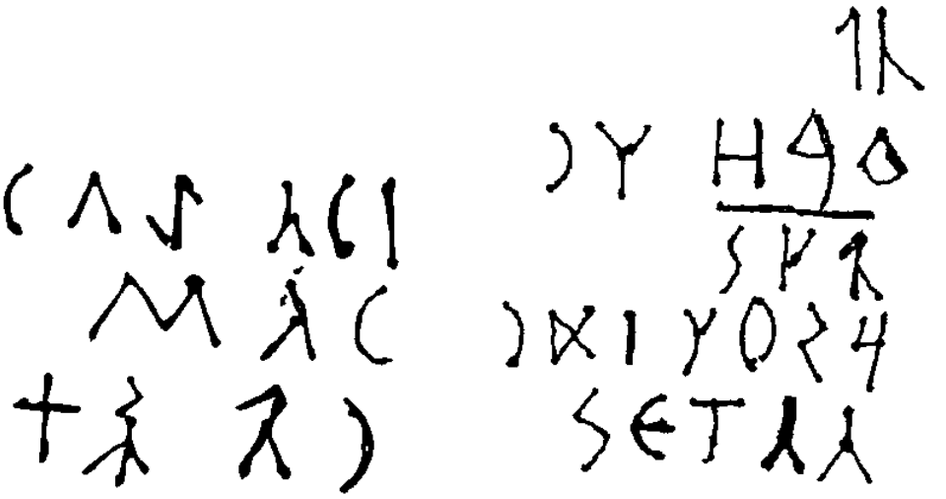

AQIN ËT OZ BU OZ	**Akın ederek ozmak sureti ile,**
ÖLİSÜ	**ölüşmek (şehit olmak) için**
BU OZIS AQINIP	**akın yaparak (öbür dünyaya) geçme**
ÖLİP BU ÖGİS ONIS	**ve öldükten sonra övülerek kozmoslaşmak suretile**
UP UÇUB	**uçma hakkındaki**
ANISIN, AT OZU.	**hatıra, namın ozması içindir.**

Yazıt No.4 (Ordu-Mesudiye)

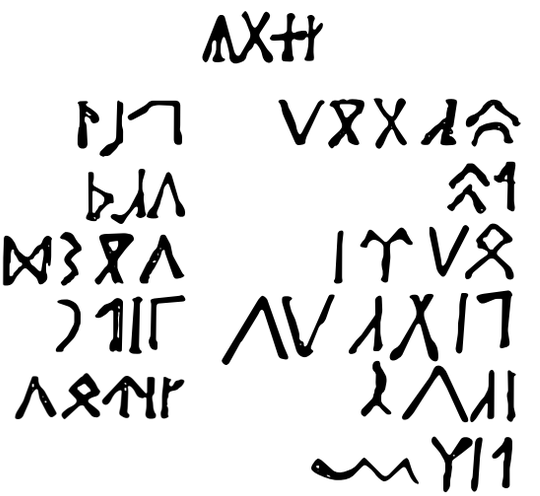
OYUÇ OZ [ozma düşüncesi]

1. "UÇUP ON ONISUN"	"Uçarak kozmosta kozmoslaşma"
2. OYIN	düşüncesi ile
3. İS UÇUY OZ	canın uçarak ozması,
4. ÖZÜÑ OY İSİBİN.	sizin
5. UÇIÇ İSİGİZ.	liderinize mahsustur.
6. ISİNİÇ-ALIN	Hatırladığın
7. ON-UÇ ALT	o lider
8. ONUÇ OZUC OQ	kozmosa geçtikten sonra da geçerli kalır.
Sağ-alt köşedeki : 9. ËSİGİN ËDİÇ OY	Hatıra.
Sol-üst ve sol-orta : 10. ONU ONIÑIS UÇIN-OYIN UÇUÇ	Kozmik başarı liderliği
Sol-alt notu: 11. ALT OYIN İSİZ	hakkındaki hatıra.

Yazıt No. 5 (Ordu-Mesudiye)

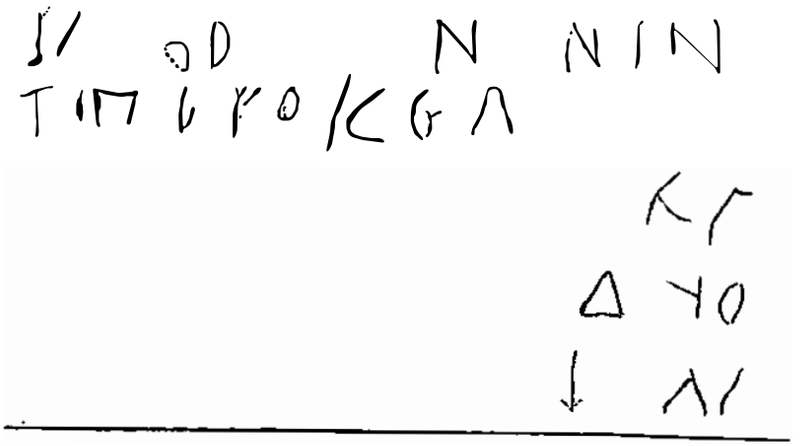

AÑIQ ÏD AT	AT hakkında açıklayıcı bilgi (en sağdaki alan)
ON UÇ ÏD BU	Kozmik lider olan (sol alan, sağdan sola okunacak)
AP AT	Tanrı,
BU ÎRİS	kendisine erişecek olan
ÖGÜS ÖÇÜÇ ÖL	peygamber öçtükten sonra, ölen
ÏSİÇ ÏL UÇ	imanlı kişilerin uçarak
AP ÏSÜ OZUN.	kendisine ozmasını temin eder.
ÖLÜP (çerçeve yazısı)	Öldükten sonra (orta alan)
UÇU ÏDİS	uçma :
UB-OZ AQIN	öbürdünyaya geçme akını ile,
ÖGİSİPİN	şereflendirmedir, (sağ alan)
UB-AT ÏSİÑ	Yüce AT (yani, cennetlik kişi) canını.

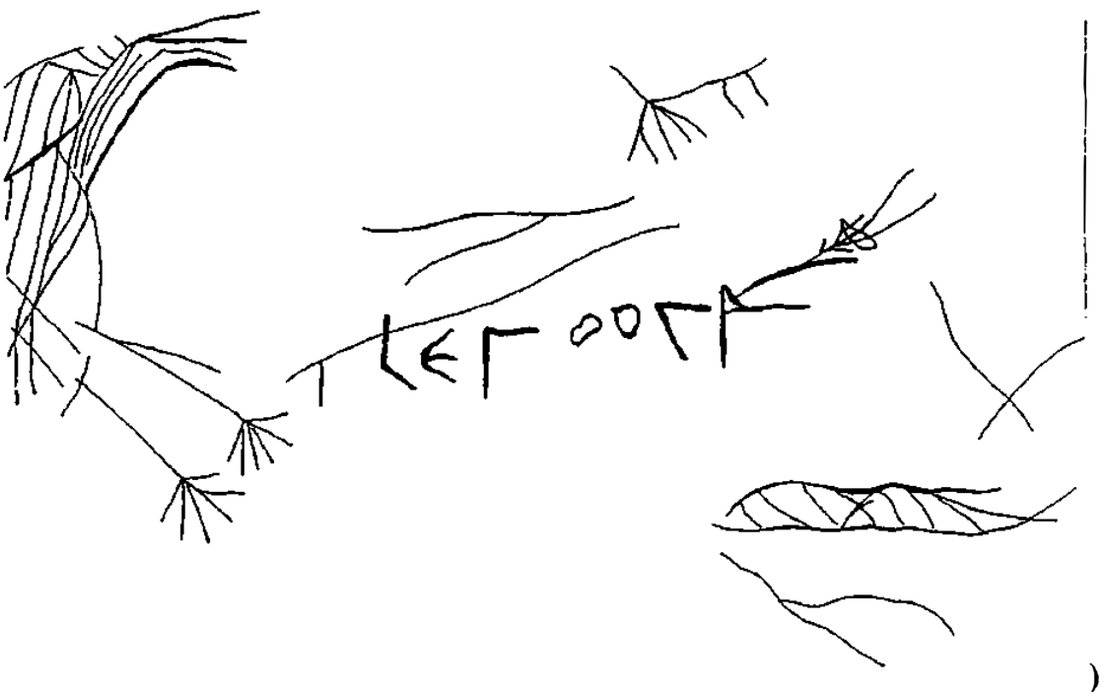
Bu yazıtta sözkonuusu motif çok eskilere dayanıyor. Ësöñük olarak, Begre (TÖR-APA İÇREKİ) yazıtında (Prototürkçe Yazıtlar 1970, s.74) şöyle deniliyor: ANTILĞAWIN MA, "ANT SİZİME" ËDÜGİS ME, AWRILIWIMA? [Bana verdiğiniz ant gereğince, "ant Allahıma!" dediniz mi, ben evrilirken?].

Yazıt No.6 (Ordu-Mesudiye)

1. ANISIN AN	Yadolunan şey
2. ONISIÑ ïSİZ	kozmostur.
3, ULUĞ ONISIÑ	Yüce kozmosu
4, ïSÜY-ONIN	haturlama
5,ÖGİSİS ïS	şerefi
6, UÇ OÑUY ïD	liderin başarılı
7, OZILIS	ozuşudur.

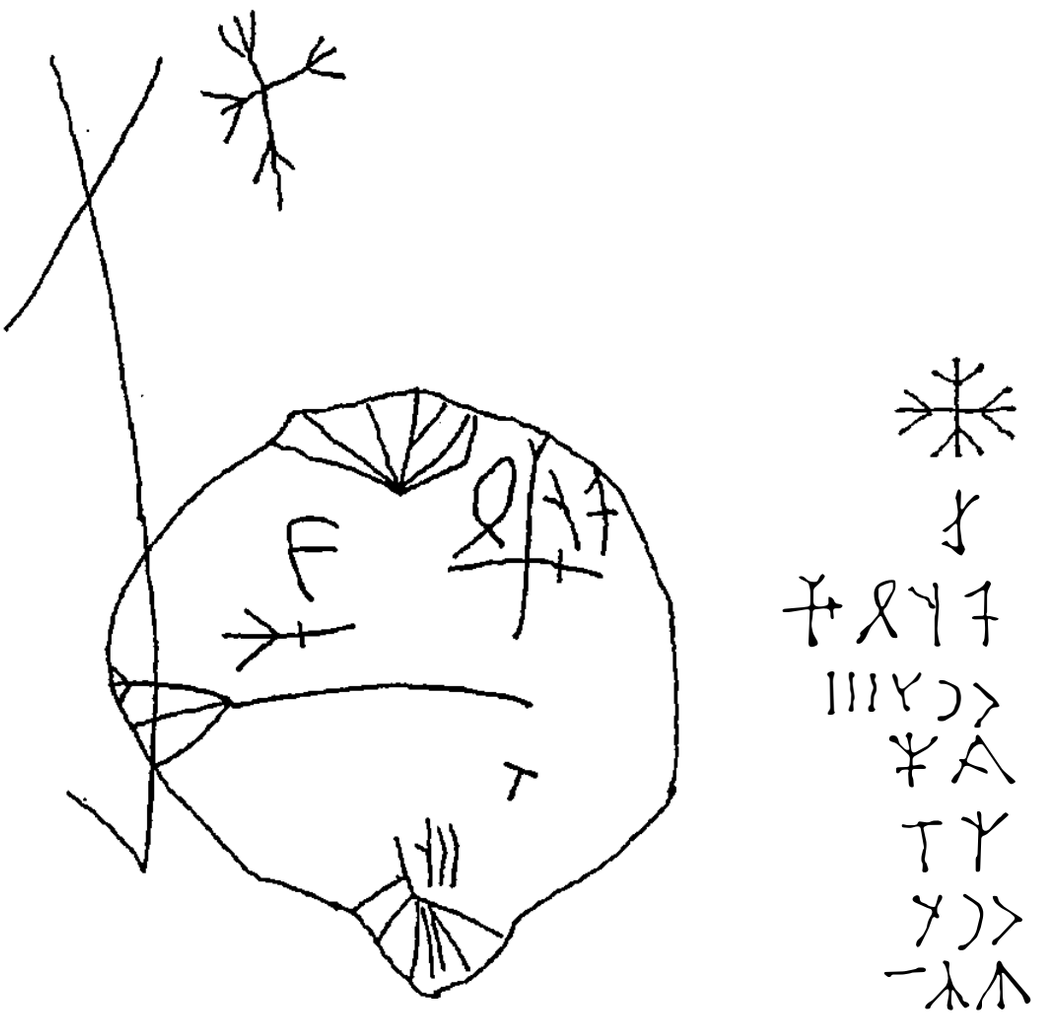
Yazıt No.7 (Ordu-Mesudiye

)

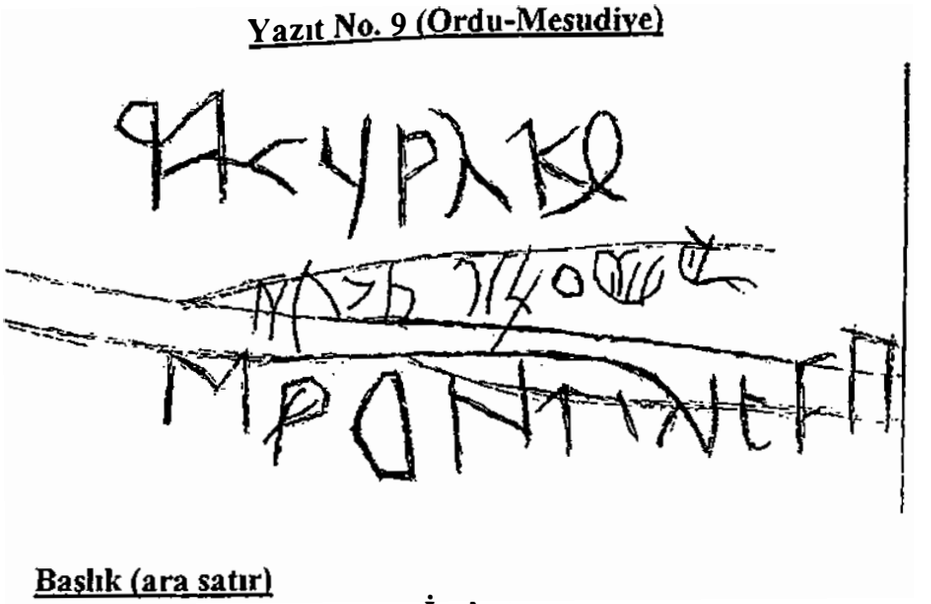
1. UÇ ÖCİK	**Lidere matuf olarak**
2. OYIÇ	**düşünülen şey,**
3. ÖGİL OÑIÑ URISIN	**kralın başarlı savaşını**
4. AP ÖCİÑ ïD	**Allaha hamdetmedir.**

<u>Yazıt No. 8 (Ordu-Mesudiye)</u>

1. ÖCÜC OQ ÖCÜC	OQ hakimiyetinde
2. İDİP	bulunan,
3. AP İS OYUB OQ İS	OQ'ların öbürdünyada gidecekleri er,
4. ON OYIS İSİS	—kozmostaki
5. AT ÖCİS	AT'ın
6. ÖC İS	hakimiyetinde bulunan—
7. ON OY	kozmostaki
8. AT ÖCİS	AT hakimiyetindeki yerdir.

Yazıt No. 9 (Ordu-Mesudiye)

Başlık (ara satır)

1. UQUSUY	İzahat
2. ONIS-ONISIN	kozmostaki kozmosun
3. OÑ URININU	varlığına
4. OZU İSİNİP	ozma hakkındadır.

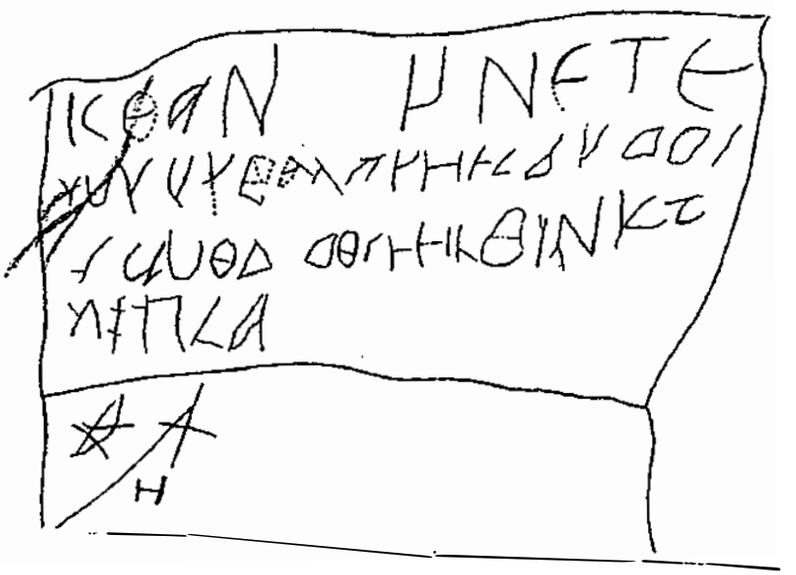
Üst satır

5. BU ÖK UÇIRISU	Tanrıya uçurulan
6. UÇ AT İR	lideri

Alt satır

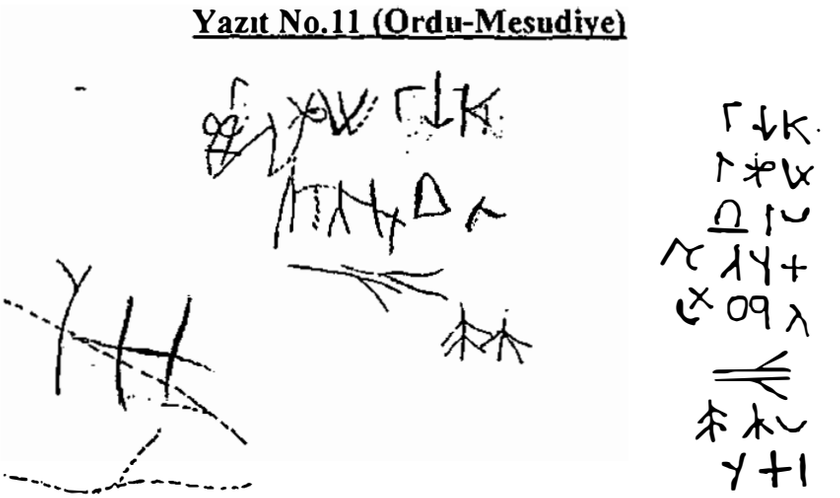
7. AP ÖK BU	Tanrıya götüren şey
8. ONIÇ İS	kozmostur,
9. ATIN İSİN	—AT'ı
10. İRÜY ALT	eriştiren.

Yazı No. 10 (Ordu-Mesudiye)

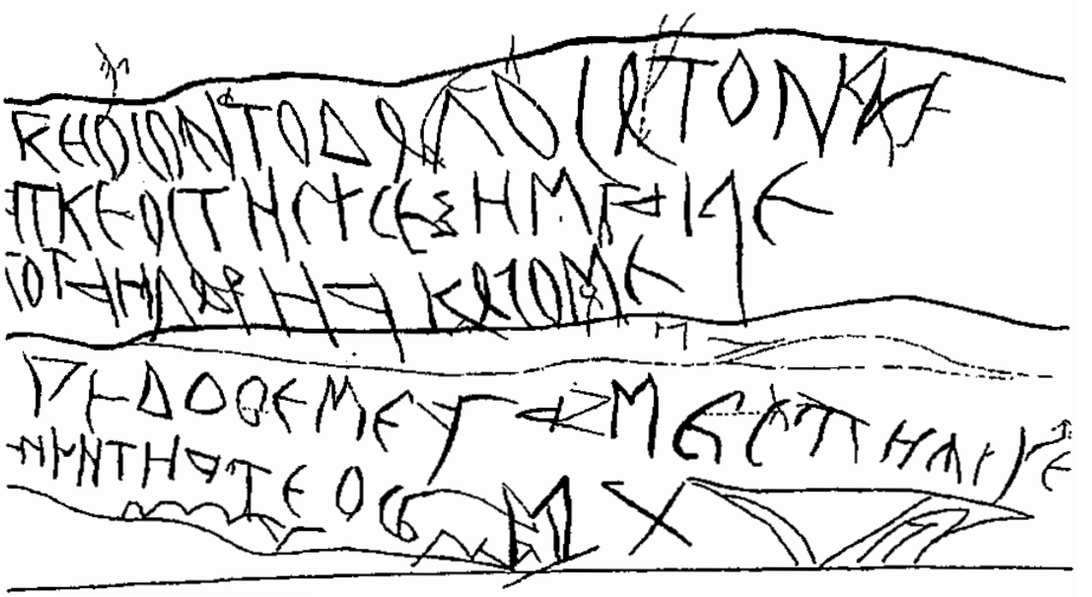
1. ÖGİS OGİNÜ ANISIÑ	Kral hakkındaki sitayiş anıdı
2. ÖG ONIS	kralın kozmoslaşması içindir.
3. İSİÑİÑ OY	Buna göre,
4. OZIÑILUYIN	onun ozacağı yer,
5. ÖG OZ UÇ	kralların ozmasına mahsus,
	ızaydaki saltanattır (UÇ'luktur)
6. İSİLÜ İSİN OYUY	Bunları, "bu şerkilde tasavvur etme"
7. İKİK ANIÇ OY	tarzında hatırlama,
8. OÑIÇISIN İSİNÜ	başarıyı
9. OÑIS İD	tahakkuk ettirir.
10. İDİSİÑ ULU UÇ	çünki, "Ulu Lider"
11. ATAL ÖGİÑ İKİLİS	denen kral hazretleri
12. ATIN İSİNİSİN	AT'ı (AT İL'i ve, onun topraklarına dahil olan, Anadoluyu) temsil etmektedir.

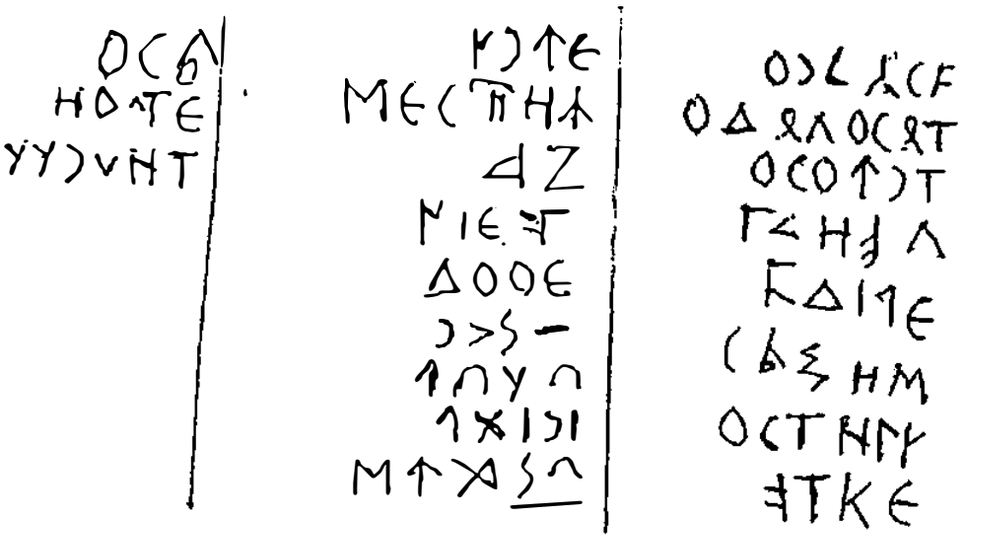
Yazıt No.11 (Ordu-Mesudiye)

1. ÖK AT ÖG	Kralın Tanrısı
2. USUBIS AP	bizi götüren
3. ONIS US	kozmik varlıktır :
4. OQ OYIÇ ONU	OQ'ların kozmostaki
5. ÎL ÎRİN ÎDİN	halkı olan
6. OY UÇ	"UÇ"luk düşüncesine göre,
7. ONIC ATAC	"kozmik" denen
8. İS OQ OY	OQ'lar için.

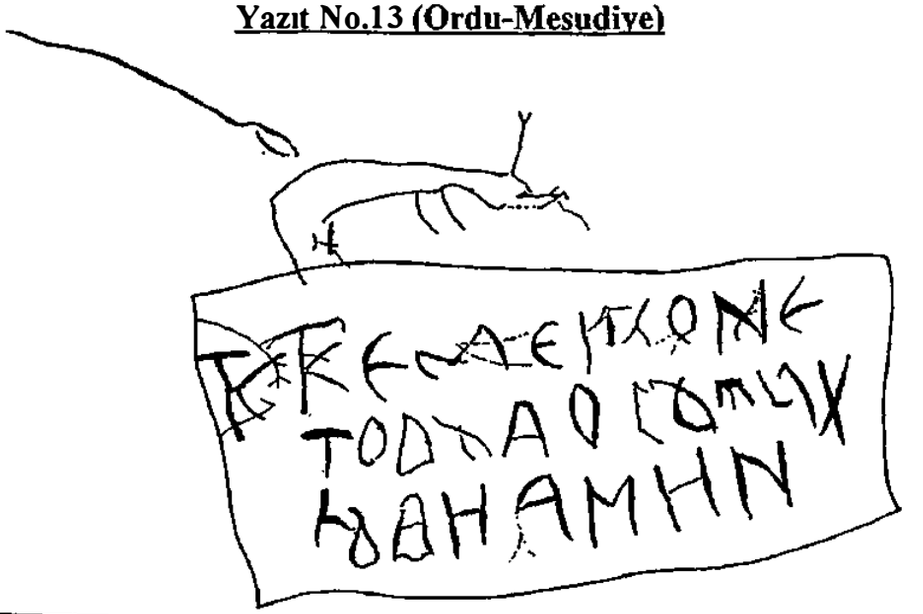
Yazıt No.12 (Ordu-Mesudiye

1. ÖKİNİÇ İLİN OÑ	Zavallı halkın başarısı
2. İSİBİNİÑ ULIB İDİÑ	hakkında olmak üzere,
3. İSİNİT OÑINIÑ	yazıt başarılı
4 UBUN ÖG	yüce kralın hakkındadır.
5. ÖGİPİS İDİGİÇ	Methettiğimiz
6. ALTIN OZUÇUN	(Tanrı) temsilcisine ozmanı
7. AÑIPIN İSİNİÑ	anan yazı
8. ÖG ÖK İSİB	Tanrı kralı hatırasınadır.
9. ÖG ATIN OY	Kral
10. ÖCİN APAN ÖG ALT	Götürücü (Tanrı) kralıdır,
11. OZISID	—onun ozmasını
12. ÖGÜK ÖGİSÜ	methü-sena etmeyi
13. ÖGÜÑİÑ İD	şeref edin,
14. İS OZUN.	canın ozması için.
14. ON OYUP	Kozmos hakkında
15. İSİNİS İDİP	yazı yazma
16. OZISIB AT ALT	ozacak olan AT hakkındadır.
17. OÑINIÑ	Onun başarısını
18. ÖG İSÜ İDİN	kral temsil eder;
19. İSİN ON OYUY	dolayısı ile, kozmosu anma.

Yazıt No.13 (Ordu-Mesudiye)

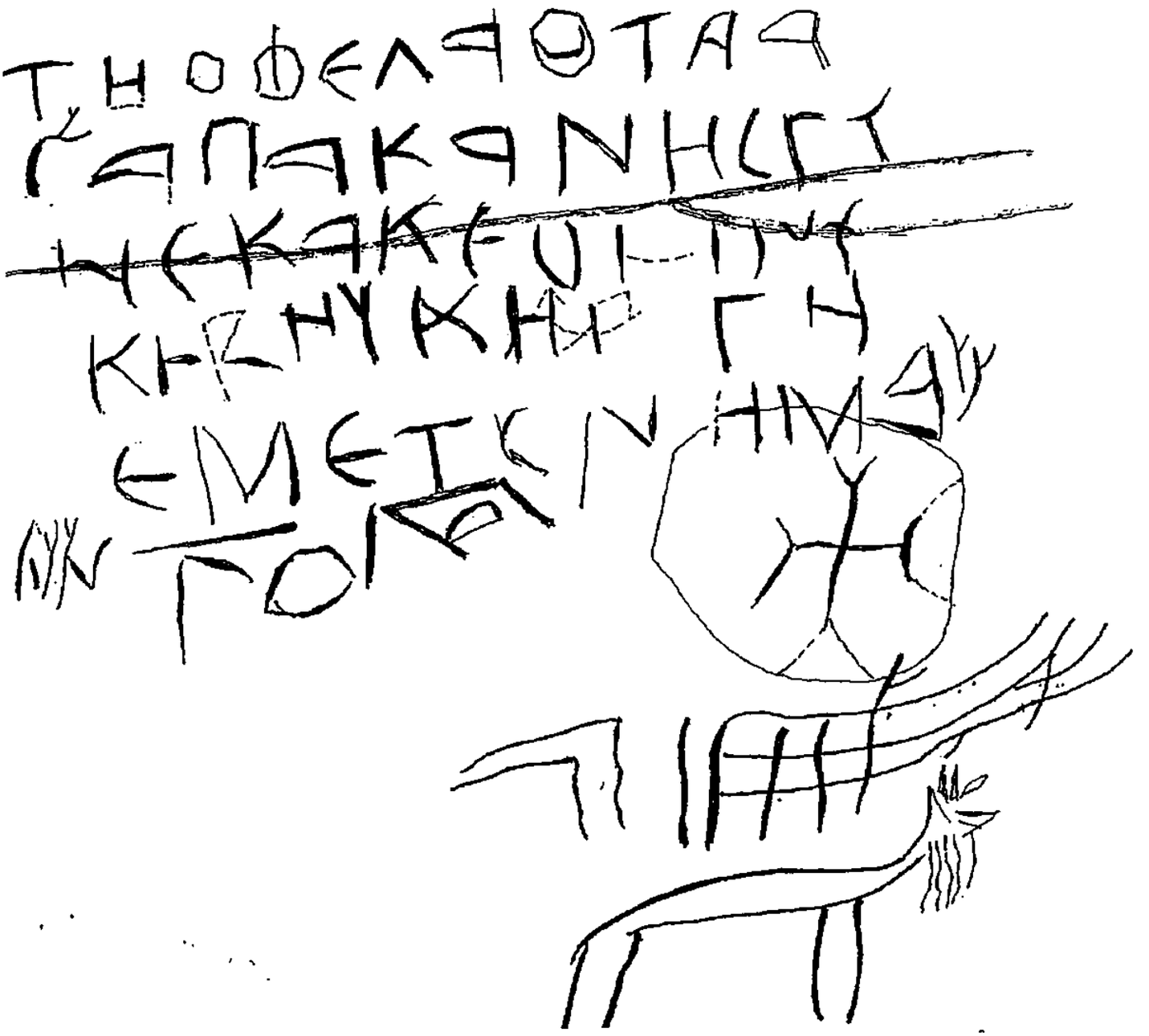
Yazıt başlığı

1. OZIPIÇ OY	2. ozma başarısı.
2. ATIN OÑIS	1. AT'ın [anavatan temsilcisinin]

Metin

3. ÖGİNİÑ UÇ	Krallık UÇ'unun [liderinin]
4. AT OZ	AT [anavatan temsilcisi] olarak ozmuş olması
5. ÖG ALT	kral olmuş olması dolayısı iledir,
6. ÖG ÖT	—kral olarak geçerli olacağı (hüküm süreceği)
7. ON ÖC ÖTİP	kozmosa geçmek sureti ile.
8. İDİPİL ÖGİSİŞ	Buna göre, ayni zamanda
9. UB-APAÑ	Yüce Tanrıya
10. AT OZINUDIÑ ÏT	AT'ın (yani, AT-ÏL temsilcisinin) geçmesi sağlanmış bulunuyor,
11. ANIN ALT	—yadettiğin şahsiyetin
12. İRİN ATU OÑ-UÇ	atılma (ozma) başarısı ile.

Yazıt No. 14 (Ordu-Mesudiye)

Yazı Başlığı (alt kısımdaki daire yazıtından başlamak üzere)

1. OYIQINU OÑ — Başarı elde etme
2. OYUY ÏSİN — düşüncesi ile
3. ON UÇIN-UÇIS — kozmos liderliğine uçma,
4. OY OZIS ÏSİS AT — "AT" kavramının ozmasıdır.

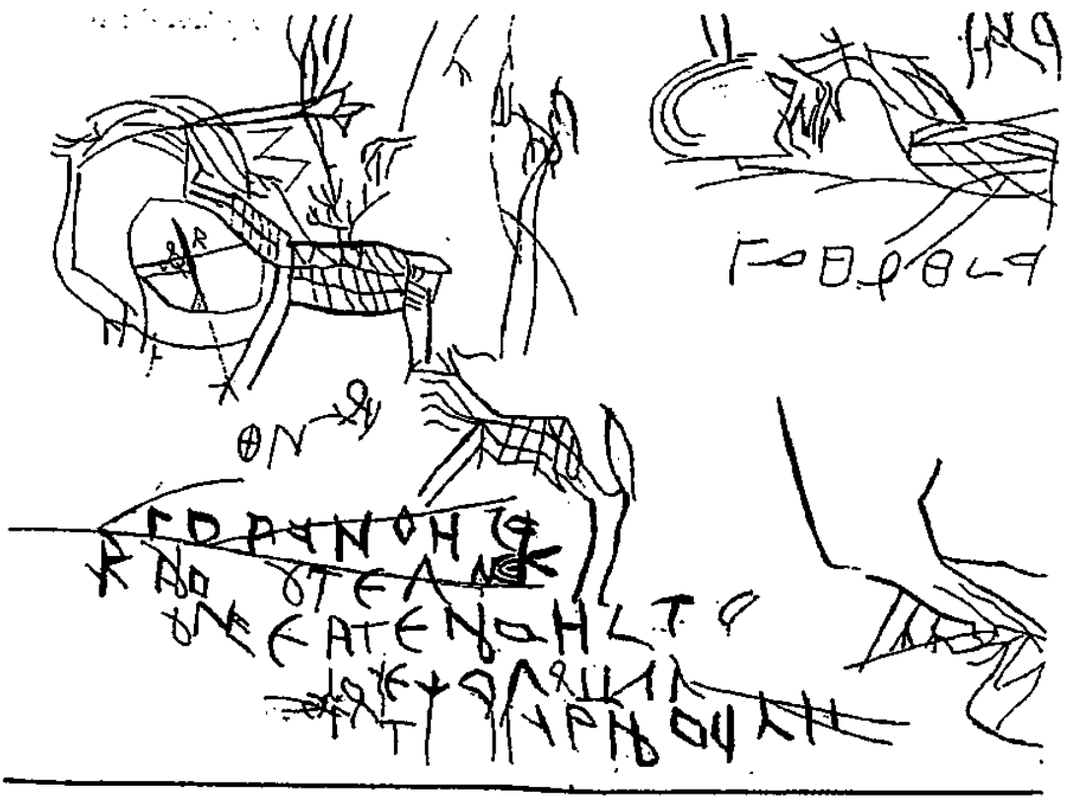
Yukarı satırdan başlıyan, metin

5. ÏR-AT ÏSİNİÑ — "Şahsiyet" olarak algılanan
6. ÏRİL ÖG ÏSİÑ — başlangıçtaki kral.
7. OÑIN İS-İSİP — başarıya ulaşması için,
8. ONININ ÏR ÖKİRİP — kozmosa erişmesi ilân olunan
9. ÏRÜYİN — erişmiş kişidir.
10. OQIN ONIS ÏSÜ — Bu şekilde, OQ'ların kozmosa kavuşması
11. ÖGİK ÏRİK ÖGİN ÜY — şerefi ile şereflenme
12. OYIS ÖG ÏSİNİB OYIN — düşüncesindeki kral olması
13. ÏSİÑİK OYUY — göz önünde bulundurulmalıdır,
14. İRİSİLTİÑ OSIN ÏSİGİLT ÖG — erişmiş olan işbu kralın
15. İP-ONIS ÏSİÑ ÏSÜ — kozmoslaşmış olması.

En alttaki at resmi

16. İSİS-İSİSİN (4 ayak+at sırtı) — Yadolunan şey
17. AÑ ÏKÜ AT (atın başı) — AT (AT-İL) hatırasıdır;
18. ON OZIZ-OZIZIN (sakal+alt gövde) — kozmosa geçmiş olması dolayısı ile.

Yazıt No. 15 (Ordu-Mesudiye)

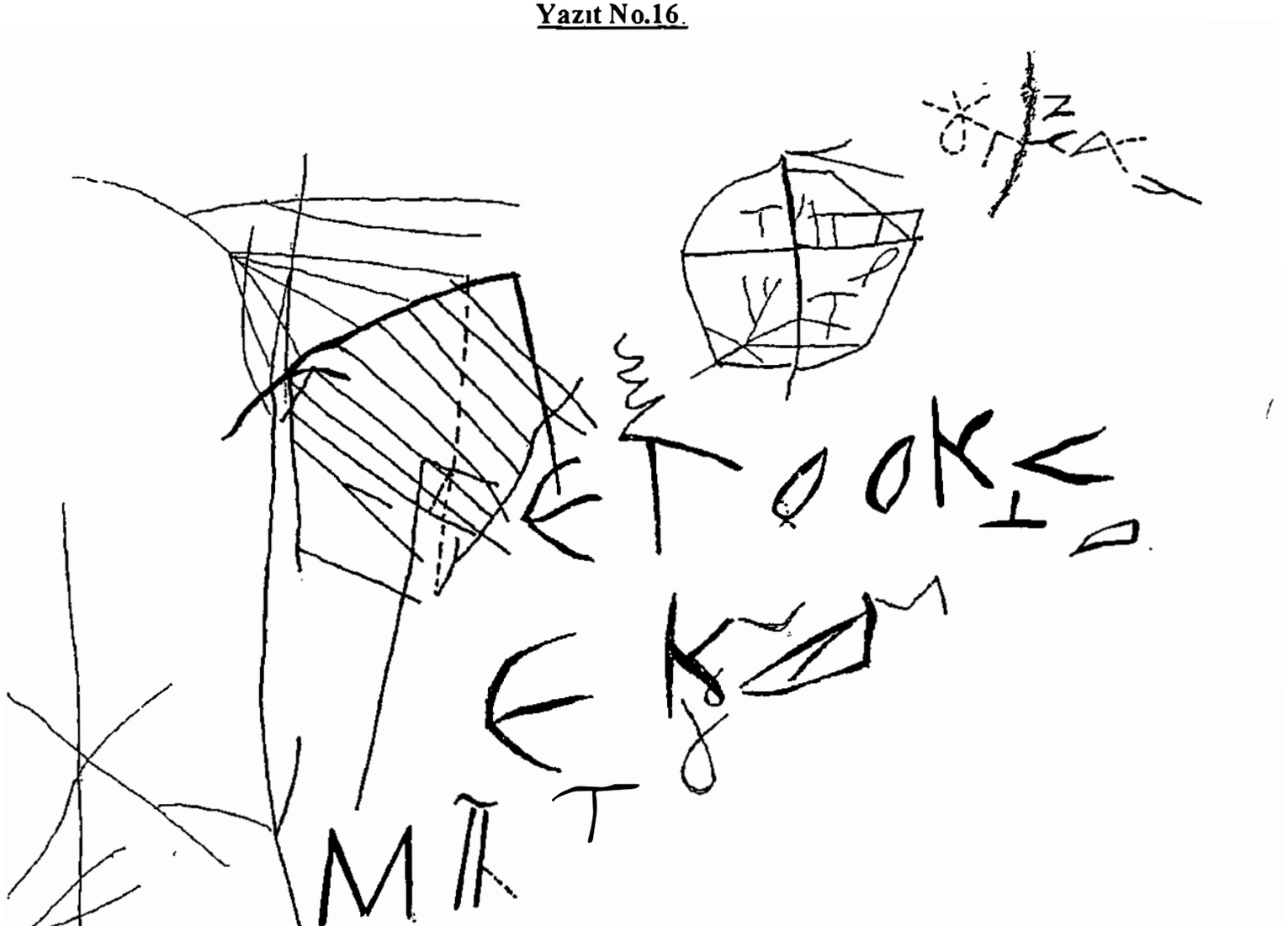
(1) II — ÏRÜY UÇUPIS OZ ÏSİS — Ozmuya erişme hakkındaki

(2) — ÏSİÑİL ÏSİÑ — Yadettiğimiz kişi
ÏB-ÏSİŞ — hepimizin
OÑIS ÖG — başarılı kralıdır.

(3) — OY ÏBİNİSİ OQUÑ — OQ'lar hakkında bilgi

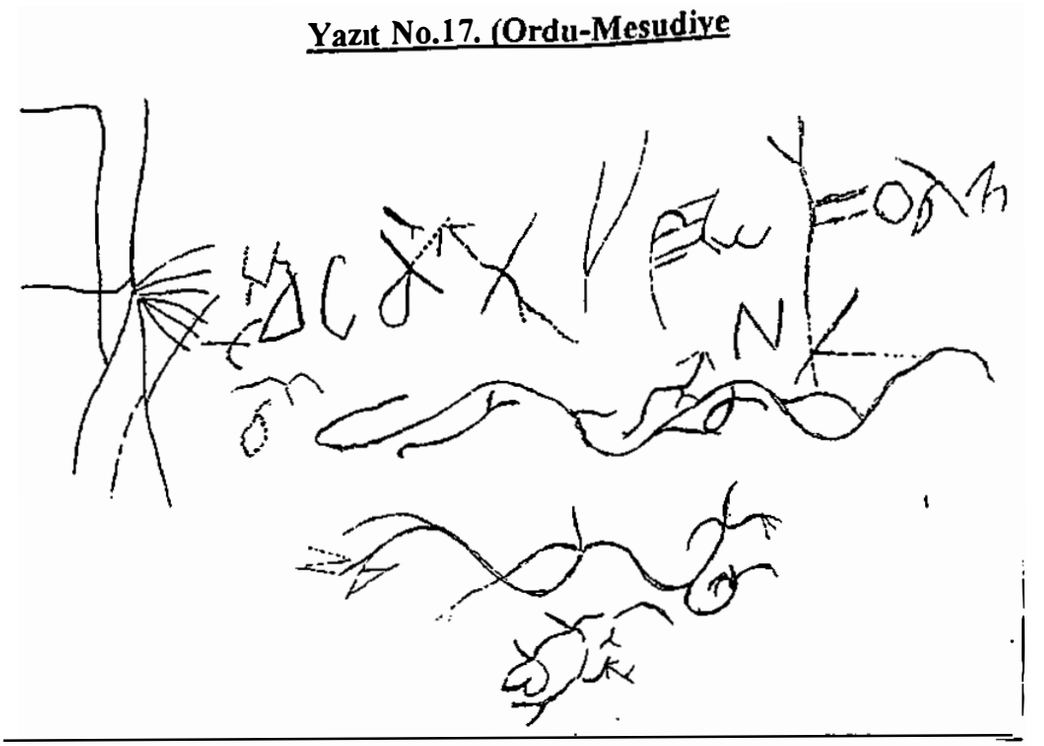
(4) ÖKİÑ İSİNİNİN	Tanrının
(5) ONIPIN AÑIN	kozmosta bulunması hakkında
(6) İB-İRİÑİB	erdem kazanarak,
(7) AÑIBIÇ	hatırlandığı üzere,
(8) İLİG İTİB	halkı eğitip,
(9) OYUL ÖKİS [-K LY]	Tanrı düşüncesine sevkedip.
(10) OSIN İT ULUN	Bunları yapan ulunun
(11) İSİÑİBİS	hatırasıdır:
(12) ÖG İT AT	AT kralı,
(13) ÖG İKİS İLİB	—kral olarak halkına.

Yazıt No.16.

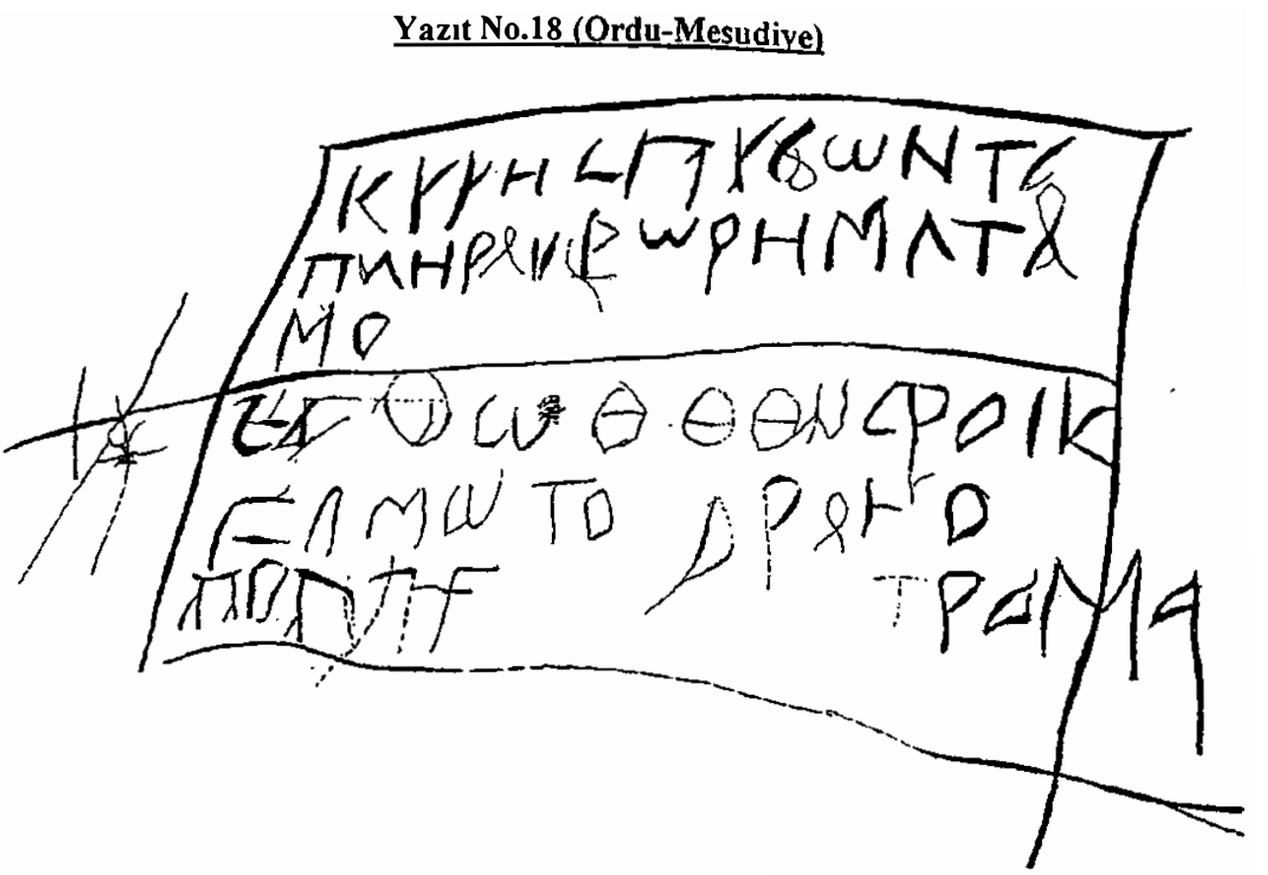
(1) UÇ OYIN	*Liderin*:
(2) ÖKİÑİÑ İDİS İS	Tanrı tarafından belirlenmiş olan
(3) ÖG OYIS	Kral,
(4) OZIN ÖGİS UÇUÇ ÖC	"geçen krallar lideri"
(5) İDİS İSİS	kabul edilerek,
(2) OZISID, ÖKÜB BU İS ÖG	ozmuş bulunuyor, Tanrı Kralı olarak
(3) İSİZİS ALT	hatırlanmak üzere.

Yazıt No.17. (Ordu-Mesudiye

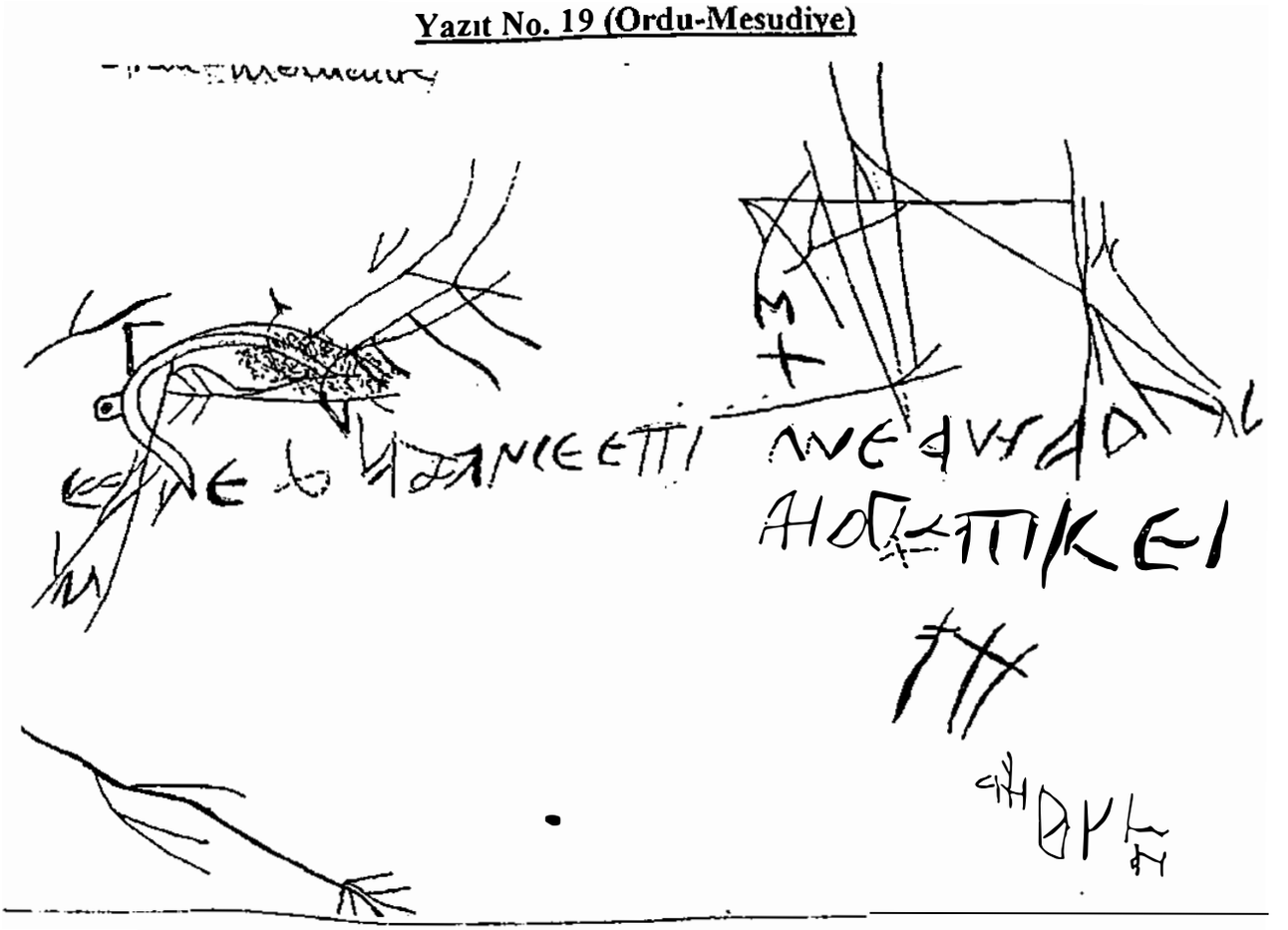
1. USU UÇIÑIÑ ÏKÜY OYIN	Vucudu yaratan hakkındaki düşünce,
2. ONISIN ÏKİÇ ÖK OY	kozmik olan Tanrıdır,
3. ONIS ÏS-ÏSİÑ ONIP ÏD,	kozmosta ruhu kozmik olarak yaratan
4. ONIS ONISIN ÏS	—kozmosta kozmoslaştıran—
5. UÇ-UÇIS ÖG.	en üst [en uç] lider tarafından.
6. ONUÑ BUY UÇ ATIN	Kozmik belirlenme liderliğine atılma
7. OYU OY USU	düşüncesi hakkında :
8.ÖC ÏS ONIÇ ON ÏSİKİN	Ruh salıipliğini ifade eden kozmos
9. ÖCİÇ ÏDİSÜ	"herşeyin sahibi" demektir.
Yazıt başlığı	
10. ONIÇ ÏS OZISIÑIÑ ÏSİÇ	Kozmik canın ozması için
11. ÏS ATIN	atılma

Yazıt No.18 (Ordu-Mesudiye)

Başlık (dış çerçeve)	
1. AP OZ OQ OY	**1. Ozma aparılışı ve OQ kavramı**
Yazıt (üst satırdan itibaren)	
2. ON İSİN UWU	**3. Kozmosu hatırlıyarak**
3. ONIÑIÑ OYIÇ	**2. kozmos düşüncesinin takdisi**
4. APA İSİNİN	**4. APA [götürülme] temin eder,**
5. OYUY ÖK	**5. —Tanrı düşünülmüş olduğundan.**
6. BU İSİNİN ALTIN OÑISUW	**6. Bu şekildeki bir başarı**
7. OS-OY İSİS BU	**7. kötü düşünceleri hatırlıyarak,**
8. OÑISIN ULUP İSİÑ ALT	**8. başarı ile ululanmak içindir.**
9. ÖKİSİÑ İRÜ-ÜY OZUÇ	**9. Tanrıya kavuşma evine ozunca,**
10. İSİÑİSİÑ İSİÑ UWU OYUP	***10. duyulan hatıraların mukaddes olduğuna inanarak,***
11. İDİS ONIP	***11. onları tasdik eden,***
12. OÑ AÑIBIN OY	***12. "başarı" olarak beliren düşünceyi***
13. OÑIS UWU ALTU OYINIS	***13. "başarı" olarak takdis eden kabule göre,***
14. İRİLT İD İR ÖG OZISIÇIÑ UÇUNUÇ	**14. eriştirilen erişim kralın ozmasıdır, liderlikteki.**

Yazıt No. 19 (Ordu-Mesudiye)

1. ONUÇUN İD	**Kozmosa kavuşan,**
2. UÇ ATIN OZ İDİS	**"ozan liderin" olarak,**
3. UÇ İS OYINIP	**liderliği dolayısı ile,**
4. ALT İD OY	**yetkili olduğundan,**
5. İD-AT İKÜY	**İD-AT [yaratılmış] olan**
6. İSİÑ ÖGİP.	**canı övülmüş bulunuyor. .**

7. UÇ OZISISIN OYU Liderin ozması hakkındaki düşünce,

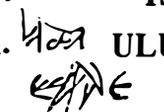

8. OYINU OYIN OY düşünülen düşüncenin

9. UÇ-ON OY AT ÏS kozmik lideri olan AT hakkındadır.

10. İSİPİG ÖGÜNÜ Bunlarla övünerek

11. ULUSIB UÇU yücelmek sureti ile uçmanın

12. ÖGÜY ÏDÜY vediği şeref

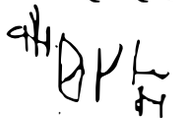
13. OY ÖG ALT ÏS Kral ruhuna mahsustur.

14. İSİG ÖK Sözkonusu Tanrıyı

15. ÖGİSİP OY övmek sureti ile,

16. İSİGİÑ ANT ruha verilen taahhüt

17. UQUQ OQ ÏS OQ ruhuna mahsustur.

18. UWIS ONIÇIÑ Mukaddes kozmos

19 OY İSİÑ düşüncesi,

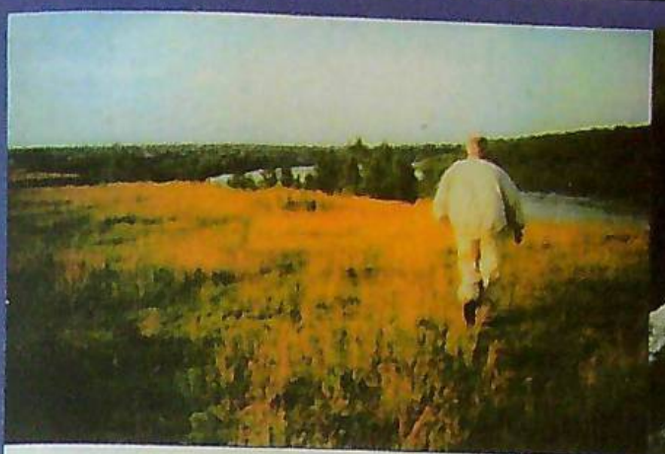
20. OZIQ ÖK ÏR Tanrıya erişmek için ozmadır.

Sol alt köşedeki yazı

UÇUÇ AT OZIS Konu AT'ın ozmasıdır.

Yazıtlarımızda şu sözler devamlı olarak kullanılmaktadır:AT [başkan, nam] (A-No. 18,19,22,23,24, 25,32,35; B-No.1,2,5,8,9,10,11,12,13,14,15,17,19); AT OY [AT devleti] (A-No. 24,26), BU AT [AT İL] (A-No.28). Trabzon Ayasofiasında ise AT sözünün "*adanma*" anlamında kullanıldığını görmekteyiz: OÑUÇUN ATIM ATAN ÏDİRİT [hakikî olarak *adananın* (yani, İsanın) babası] (Dechiffrierung der Protogriechischen Inschriften, S.60). OQ [*kuantum*, büyüklük] (A-No. 2,3,5,6,21,24,33,B-No.1,8,11, 15,18,19); BUY [*dekret*] (A-No.10,11,15,23,24,28) . En çok kullanılan ve çok manalı olan AT sözünün millet ve devlet adı olarak bize intikal eden şekli AT-İL [AT devleti] ve TATAR (<AT-ATA AR) [öldükten sonra atalarına kavuşacak olanlar] sözleridir. AT köküne dayanan TATAR ismini, kendilerine "Türk" demeden çok önceleri vermiş olan (d.ö.1517, etd,s.9) bu halkı biz bugün Tatarstan, Başkırtstan, Finlandiya,Lituanya, Beyazrusya, Polonya,Kırım,Romanya, Bulgarıstan ve Türkiyede (nufusun % 10'u) görmekteyiz.Büyük Okyanus sahillerinde OT-OZ TATAR olarak yaşamış olan halka ise bugün biz "*Qazaq*" demekteyiz.Bunların dilleri hakkında az olsa da bilgi edinmek ister isek, Kazan Türklerine ait şu satırlara göz atmalıyız:

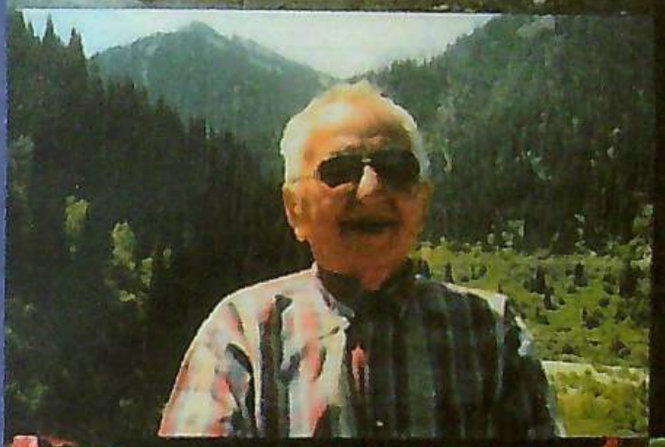
Köñilde otlar sönermi,	*Gönülde ateşler sönermi,*
—cır cırlağan cigit cölermi!	*—şarkı söylüyen yiğit aptalmı!*
Cırlar cırlap içni boşaltmağaç,	*Şarkılar söyleyip içi boşaltmayınca,*
—muñlı kişi cığılıp ölermi.	*—hasretli kişi yıkılıp ölürmü!*

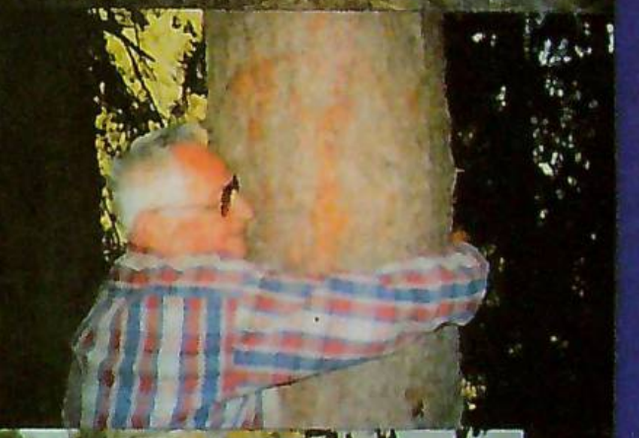

• Ofa yakınındaki Qızılyar açık hava stasyonunu (29.000 y.ö.) yerinde görebilmek için, Mirşan Aqïdile doğru telâşlı adımlar atarken.
• Şölgentaş Mağarasında, her an yanında bulunarak yardım eden, Başqurt askeri ile sohbet.
• Êşik Qurğanının tam üstündeyiz!
• Tamğalı (Qaz. *Tañbalı*) Sayına doğru son adımlar.
• Ataç yurdumuz Ala Tawlar [Tanrı Dağları].
• Ala Tawların *qarağaylarını* kucaklarken.
• Bir Qırğız *kïgiz üyü*.
• Mirşan Türkbükündeki evinde.
• Şölgentaşda *İçü Apaya ant* merasimi.

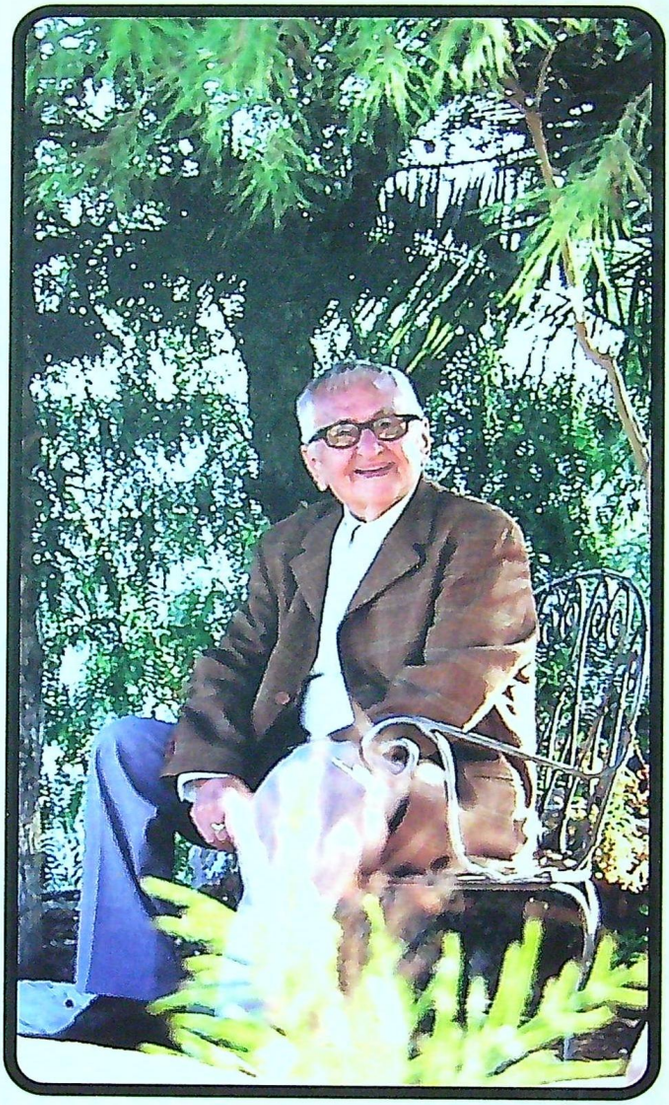

KAZIM MİRŞAN

ERKEN TÜRK TARİHİ ARAŞTIRMACISI

(4 Temmuz 1919 - 18 Temmuz 2016), İnşaat Yük. Mühendisi ve özellikle Erken Türkler ile ilgili araştırmaları ile tanınan Türk tarihi araştırmacısı.

Doğu Türkistan'ın İli Nehri üzerindeki Gulca kentinde, 4 Temmuz 1919'da dünyaya geldi. 1935'te öğrenimine İstanbul'da devam etti. Boğaziçi Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1940'da Yüksek Mühendis Mektebi'ne girdi. 1942'de üçüncü sınıftayken Almanya'ya giderek Berlin'de "Technische Schule"'de okudu. 1946 yılında Türkiye'ye döndüğünde tekrar başlatılan Irkçılık-Turancılık davasına tanık olarak çağrıldı. İstanbul Teknik Üniversitesi olarak adı değiştirilmiş olan Yüksek Mühendis Mektebi'nde, inşaat yüksek mühendisliğini okumaya devam ederek 1947'de mezun oldu.

İnşaat yüksek mühendisi olarak Almanya, İsviçre ve Türkiye'de çalıştığı sırada eski Türkleri araştırmaya başladı.

Almanca, Rusça, İngilizce, Çince ve Türk lehçeleri (Tatarca, Özbekçe, Başkurtça, Tarançıca, Kaşkarlıkça (yani Uygurca), Kazakça, Kırgızca, Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi ile kendi ana lehçesi olan, (Tümenlikçe) dışında Yunanca, Fransızca, Latince, İtalyanca'yı meslek araştırmalarına yarayacak kadar bilen Mirşan, hayatının büyük bir kısmını Erken Türk tarihi ile ilgili araştırmalara adadı.

Aynı zamanda Kazım Mirşan'ın yaptığı araştırmalarda Erken-Türk uygarlıkları tarafından Ot-Oğ olarak isimlendirilen Ön-Mısır'a D.Ö 3000 yıllarında Doğu Anadolu'dan İsub-Ög yazısının gittiğini tespit etmiştir. Kazım Mirşan'ın bugüne kadar anlamı çözülemeyen 184 adet Mısır hiyeroglifini Erken-Türkçe olarak okumuş olduğu ve mumyalama tekniklerinin yine D.Ö. 3000'li yıllarda Altaylarda geliştirildiği düşünülürse piramit inşa teknolojisinin eski Mısır'a Erken-Türk uygarlıkları tarafından öğretildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

4. CİLT İÇERİK

- Türk Takvimi
- Erken Türk Devletleri ve Türük Bil
- Şölgentaş Mağarası Resim ve Yazıları
- Hieroglifler
- Pra - Mısır Hieroglifleri
- Makaleler
- Erken Türklerin Skandinavya Yazıtları
- Erken Türklerin Anadolu Yazıtları

ISBN 978-605-82549-8-5

9 786058 254985

Bu kitap seti para ile satılamaz...